

פירוש על שיר השירים שיר השירים אשר לשלמה צל"ד מה היא פננתו באו שיר השירים שהיל"ל שיר אשר לשלמה או שירים אשר לשלמה.

ועוד תיבת אשר יתירה דהיה יכול לומר שיר לשלמה ואם הפננה לומר כי שלמה הוא האומ' השירים אלו היל"ל שיר שלמה כמו שאמר במקום אחר משלי שלמה. עוד נדקדק למה שינה הכתוב הנה מכל סדר האמו' בכל השיר הנה כי תמצא בכל השיר הנה הסדר הוא שמתחיל לדבר המלה והמלה משיתו שהוא התחיל לומר הנה יפה רעיתי והיא משיבה הנה יפה דודי הוא אומ' פשוטנה היא משיבה כתפוח כו' משא"כ בתחילת השיר שהמלה התחילה לומר ישקני מנשיקות פיהו: ונראה לפ' והוא ע"ד א"ל כי השיר הנה בנאו שהע"ה בראותו הזמן שישראל בגלות והמשילו הענין למלה שגירש המלה וחסבו השכנים לו' כי לא ישוב עוד לדעתה וריחקה מלבו ועמד בן א' שילדה המלה למלה קודם גרושין והלה אצל האב והבין ממנו שעדיין לבו עם המלה והלה אצל האם והבין שלבה שלם עם המלה עמד וחיבר שיר א' ממה שבלב המלה על המלה וממה שבלב המלה על המלה פאשר ידע ממה שבלבם זה על זה וזה על זה וז"א שיר השירים פירו' שיר העשוי מהשירים ב' שירים א' האומ' ה' על פנסת ישראל על דודה ואו' אשר לשלמה ופי' מלת אשר האומר הוא והנאמר עליו והם הב' שירים האמורים וטעם שהתחיל לדבר דברי המלה להיות כי בזה יגיד רוב חיבתה עד שאהבתה קלקלה השורה עד שתובעת בפה נשיקות פיהו והוא דבר הרמוז בדברי קדשם ז"ל באתערוותא דלתתא אתערוותא דלעילא והוא סוד מנין נוקבין מעוררין מנין דוכרין וזהו דוקא בתחילת התעוררות האהבה ואח"כ שנתעוררה אהבתם צריף להקדים דברי ה' ב"ה אליה כמ"ש בזוהר הקדוש דבאתרא דאית מלפא לית שבחא אלא ליה עוד נראה לומר טעם אחר שהקדים שבח המלה דתמצא דכאשר משפחת המלכ' היא אומרת שבתו של מלה וכאשר משבח המלה הוא או' שבח המלה ולזה בחר מסדר השירים להתחיל בשבח המלה שהוא כבודו והתחיל לומר דברי המלה פנסת יש' החביבה וסידר בשיר זה כל מה שעבר ביניהם מיום הנסדס עד סוף כל העולם והתחיל לומר ישקני: ישקני מנשיקות פיהו כי טובים וכו'.

לריח שמניף טובים כו' י"ל מהו תוכיות פננת המשוור באו' ישקני כו' ועוד מה הם הדודים שחביבים עליה יותר מנין ולמה חזר לשנות דיבורו מנין לשמן ומה היא פננתו באו' שמניף לשון רבים ונראה שיכנין למה שארז"ל ר"א הקפ"ר אומר ד' מצות היו בינדם של ישראל שאין כל העולם כולו כדאי להם שלא נחשדו על העריות שנאמר ויצא בן אשה ישראלית וכו' ומפניך בקבלה גן נעול אחותי כלה כו' ולא נחשדו על לה"ר דכתיב ושאלה אשה משפנתה כו' דבר זה הנה בינדם שנה א' ולא גילו אותו ושלל שינו את שמם שכשם שמיחסן בירידתו ראובן שמעון וכו' כף מיחסן בעליתו.

ושלא שינו את לשונם שנאמר ב' אנשים עברים נצים מכאן שלא החליפו את לשונם שנאמר כי פי המדבר אלכם ע"כ והנה ידוע הוא דע"י שמירת המצות שעושין ישראל רצונו יתב' הוא מתעלה ומתרוםם ובכל דבר שעושים למטה מתקנים פנגדו למעלה והוא סוד מ"ש רז"ל בפ' ועשיתם אותם אל תקרי אותם אלא אתם כמא' ז"ל בזה"ק.

וכן להקפ"ח ע"ד צור ילדה תשי וכאן ביציאת מצרים שהאומה ישראלית תקנה עצמה באותן מצות האמורות לזה משוררת פנגד אותן התקונים שתיקנו' למלה והפננה היא שהדבר מוכן דבשומרה המצנה זהו עצמו ענין השבח והשיר שעושה דאין לה שיר ושבח לדודה פקיום התורה

והמצנה ולזה אומ' ד' שירים פנגד ד' מצות ששמרה פנגד שמירת לשונה מלה"ר אמרה ישקני וכו' דתיקנה פי עליון במה שלא פגמה פיה וכנגד ברית המעורר שהיא מצנה הב' אמר פי טובים דודך מיין לרמוז על עריו' שהם רמוזים ביין ע"ד אשתך פגפון פוריה ואז"ל למה נמשלה כ"י לגפן מה גפן אינה מקבלת הרפב' ממין אחר פה כ"י כו' וכן הוא ממש ענן העריות שלא יזקק א' לשאינו מינו ואמרה טובים מיין הנה ידוע הוא פי היין של יש' הנתון ביד גוי אם לא יעשה בו חותם בתוך חותם נאסר מחשש מגע גוי והנה אנמה ישראלית ניתנה בתוך כור הפרזל במצרים ושמה עצמה מבלי חותם שלא נטמאה זולתי א' היתה ופרסמה הפתוב כמא' ז"ל וגם היא לא במזיד עשתה הדבר כאו' ז"ל באופן פי שמירת כ"י היא יותר מעולה מהיין וז"א פי טובים דודך מיין.

וכנגד שלא שינו את שמם אמרה לריח שמניה טובים פי תמצא שהשמן יש בו ב' דברים הא' פאשר יקלוט הריח הטוב שוב לא יפיג ריחו והב' שכל המשקין שבעולם ע"י תערוכתם משקה במשקה אחר הם מתערבי ומשפנים מקמות שהיו וכאשר יתרבה א' על חבירו יתבטל המוע' במרובה משא"כ השמן בכל אופן שתמצא לערבו באיזה משקה שיהיה ותרבה בו כמה חלקי ממשקה אחר וחלק מועט מהשמן לא יתבטל ולא יתערב אלא יעמוד בפ"ע ולא ישתנה לא מראיה ולא מטעם וריח ולזה אמ' לריח שמניה טובים ידוע הוא מא' ז"ל בפ' טוב שם משמן טוב שמן טוב במקומו עומד ושם טוב בסוף העולם ואמר טובים לו' פי שמנו טוב משמן רוקח וטעם או' לשון רבים להיות פי ישראל הם י"ב שבטי' וכל א' וא' חשוב בפ"ע לז"א שמניה ל' רבים שפולם לא שינו את שמם.

וכנגד שלא שינו לשונם אמרה שמן תורק שמה פאשר השמן הזה כשאתה מריקו תמיד לעולם הוא שמן פה ישראל אפי' יתערבו במאה אומות לא שינו לשונם והטעם שהתחיל לדבר בלשון נסתר ישקני כו' וסיים בלשון נוכח דודך פי הוא גנאי לו' בנשיקה לנוכח משקני כו' באופן פי כל שבחה בכאן הוא על ד' דברים ששמרה במצרים ואמרה על פן עלמות אהבוה' פי ידוע הוא פי קיום העולמות ושפעם הוא ע"י מעשה הצדיקי' ולז"א ע"י מע"ט האמורים עלמות תיבה זו סובלת ב' פי עולמו' ועלמות ושניהם אהבוה' ובה' ידויקו דברי ר"א הקפד שאמר שאין כל העולם כולו כדאי להם פי שייספיק בריא' העולם אם לא נברא אלא בשביל קיום ד' דברים אלו שקיימו ישראל שעל ידם יתקיימו כל העולמות: משפני אחריה גרוצה כו'.

הנה להיות פי כל האמור למעלה בענין הזה פאשר היו ישראל במצרים שעדין לא נתגלית אהבת שניהם ועתה מתחלת להגדיל אהבתה בה' ית' ואומ' לו' פי תמיד נפשה דבוקה בו ולא מנעה מלרדוף אחריו אלא מצד היותה טבועה בכור הפרזל ומשוקעת בטיט היין פי לא הנה זה והיתה בת חורין לא היתה מנחת מלרדוף אחריו פי אהבתה בו רבה ולזה אינה חסירה אלא שישמכנה מכור טבועה בו ואח"כ היא מאליה תחפש אחריו לדעת מקומו או' ז"א משפני אחריה גרוצה וכשנזקק בענין פן הנה דהנה דרו' העולם היצא לדרו' ובפרט למדבר היתכן ללכת מבלי הכין צדה לשיעור המספיק אחר אשר ידע כמה ימים יתעכב בדרו' וזולת ב' ענינים אלו אין מציאו' לצאת מן הישוב ומצי' שכ"י פאשר יכלה לצאת אחרי ה' לא בקנשה דבר לדעת דרו' יום או יומים או שנה ולא הכינה צידה לצורו' הדרו' אלא רצתה אחריו מבלי לחשוב בשום דבר מרוב חשקה בו וזהו שתמצא שא"ל ה' זכרתי לך חסד געוריה לכתה אחרי במדבר דהנה ולא תאמר שאע"פ שלא שאלה כמה שיעור הדרו' ולא הכינה צידה אבל עכ"פ הנה בלבה צער ח"ו לז"א הביאני

המלך חדריו ר"ל שהיה בדעתה פאלו פבר נכנסה לחדרי המלך ואין דבר חסר בבית המלך והיתה שמחה בהשיגה דבר זה וז"א נגילה ונשמחה בך.

עוד יאמר שתכונן לומר שאין לה שמחה בעולם אפי' בערף ההבאה לחדרי המלך לא תשמח אלא בו כי הוא העיקר באהבתה וכפ"ז יהיה פ"י משפני אפילו למדבר אחריה נרוצה פי חוץ ממך לא יעפב לי דבר בעולם ומ"ש נזכרה דודיה כו' פירוש פאשר יהיה לפני הנין שהוא דבר המשבח שהוא משמח ואין אני מעלה זכרונה בדעתי ובפי אני בותרת להעלות בפי זכרון דודיה יותר טוב משתית הנין ואומר משרים אהבוהו פאדם החותם שמו על הענין שהוא אומר מי הם המדברי ומי הם החביבים הללו לז"א אותם שהם מישרים שהם הצדיקים שהם הולכים במישור אהבי ה'.

או ירצה להיות שאמרה נזכרה דודיה מנין שעריבים עליה דברי דוד הוסיפה לומר פי מרוב תשווקתה בו נתאזית עוד לראותו לשמוע נתינת ה' מפיו ית' וז"א מישרים אהבוהו פ"י שהיה דברך במישור אלינו שלא ע"י אמצעי ופ"י א' ינצדק גם לדבר זה כי פאשר האדם חותם על הענין הוא מזכיר שמו ונזכרתו להכירו מי הוא וג"כ הוא פמציאות שלפנינו תדע דברי מי הם אותם שמישרים אהבוהו: שחורה אני ונאנה כו' להיות פי חתמה דבריה באהבת ה' עד מעמד הר סיני עמד לנגדה מעשה הרע של העגל ויבא האו' לומר היכן היא אהבתה הלא בעודה בחופתה סרחת ושוב אין לה פה לדבר לזה היא משיבה פן לחזק דבריה כי לא אתרע אהבתה באותו מעשה וז"א שחורה אני פ"י באמת כי שחורה אני אבל ונאנה כי זהו יופי וננה שלי ע"ד או' ז"ל לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא שאם חטאו צבור אומר להם פלך אצל צבור שחטאו ועשו תשובה וקבלם ה' א"כ זהו הנזי של ישראל שכל צבור החוטאים אחריהם ימצאו מקום לחזור בתשובה ומהיכן יהיה להם זה אם לא מצד היותי שחורה או יאמר דהגם שאני שחורה ע"י העגל עכ"ז אני נאנה כי לא פל העם עשו העגל שהרי שבת לוי לא עשו העגל ועוד פל שעבדו עגל מתו מהם בחרב מהם במגפה מהם באספריה והנשארים הדבר מוכן שלא עבדוהו וז"א ונאנה או יאמר ע"ד מ"ש בזה"ק פי ערב רב הם שעשו העגל ולא ישראל ולפ"ז ז"א שחורה אני מצד שקבלתי אותם הגרים והם עשו העגל ונקרא על שם הכללות ובזה אני שחורה אבל פפי האמת נאנה אני שלא עשיתי פלום ואו' בנות ירוש' הם שרי האומות אשר הם שומרי ירוש' סביב לה פי ירוש' היא נקו' המרפז לכל העולם ושם הם שומרי החומות פל השרים של מעל' כאו' ז"ל ואו' פאהלי קדר לומר והראנה פי אני נאנה הגם שאני שחורה שהרי אחר מעשה העגל פחר ה' פאהלי קדר פבני קדר שעושין אהלים לשבת ולדור בהם פך פחר ה' לדור עמנו פאהלים ולהיות פי הם עשו לו יריעות לז"א פיריעות שלמה ואפילו שהטעם הפפל הוא לומר וכי פאהלי קדר הם ראויים להיות יריעות שלמה שהוא מלך שהשלום שלו אין זה אלא מצד האהבה שאני בעיניו נאנה הגם שאני שחורה ונה ל' המדרש בפ' תרומה אמר הקב"ה ראו מה אני מחבר המתונים שאני שוכן תחת יריעות עזים ע"כ הרי דהמדרש או' בפ"י דמה שעשה ה' דבר זה לשכון תחת יריעות עזים הוא מצד אהבתו לכ"י.

או יאמר דתמצא אחר שנכנסו ישראל לארץ ויעבדו את הבעלים כו' וכמה אומות היו עומדים עליהם והיו ישר' נכנעים ומעלים מס וא"כ היכן היא אהבתו יתברך עם אמו [עמו] לז"א שחורה אני כו' לומר הגם שאני שחורה הרניני נאנה אח"כ פשנבנה בהמ"ק וז"א בנות ירושלים לשון בנין פמו פבנות בזה הנה לי הנזי והוסר השחרות פאשר הוסר פאהלי קדר שנמחל עון העגל גם

בבנין בהמ"ק נמחלו כל העונות שהיו להם או בנות לשון נוי פאלו אמר בנויות ירושלים ואיזהו נוי ירושלים זה בה"מ שייבנה במהרה: אל תראוני שאני כו'.

אחר שזכרה בנין ירושלים עמד לנגדה חרפן בית א' ובית שני לז"א אל תראוני ראיה של בנינו שאני יש לי ב' שחרוריות שהם כנגד ב' חרפנות ותאמר לא יוסיף עוד לדעתה דעו כי עדיין אני ביופיו אלא כבן אדם שהשחיר פניו השמש ועתיד לחזור ליופיו כמקדם ואומר בני אמי כו' הם אדם בני האם רבקה ועליהם הפתוב אומר זכור ה' לבני אדם נחרו בי הם המריעים לי וחרבו הבית ולא די זה אלא שעל ידיהם נתפזרו ישראל בכל האומות ובשביל ישראל הם נשמרים כל הכרמים כאו' ז"ל כי ה' שומר האומות בשביל שלא יגיע ההיזק לישראל כי הם העיקר והיינו פרמי שלי ור"ל שלהיות כי כ"י היא המדברת לזה אם תאמר פרמי יורה שהיא מדברת על חוץ ממנה לז"א שלי פי' שעל עצמה אומרת שלא נטרה עצמה ולזה כפל באו' פרמי שלי.

או יאמר להיות שכ"י יש בה רעים וטובים לזה הטובים שבהם אומרים על הכללות שהם בלתי טובים פרמי ואו' תיבת שלי לחביבים אצלה ביותר: הגידה לי שאהבה כו'. אחר שזכרה זמן החרפן אשר היא בו עתה היא מעוררת אהבת עמו בדברי דודים לומר כי לא זו לבה ממנו ועליו נפשה מתמררת והוא ע"ד או' ז"ל בזה"ק על פ' כי אינינו דעיקר יגונה הוא עליו והתחילה לדבר אליו באהבה עזה באו' הגידה לי כו' כי נפש כל איש ישראל אהבתו להקב"ה אהבת הנפש מטבעה ומזגה של הנפש וז"א שאהבה נפשי מצד עצמה וזה מרוב התלהבות הנפש באהבתו תדבר כו' ויורה זה כי תגדל באהבתו עליו והנה תמצא פאשר ישבו ב' אהובים וכל אחד רוצה להראות אהבה לחברו כי אהבתו גדולה מאהבת חברו לו וכן להפך חברו יענה ככה בכפלים לזה קדמה היא לומר כי נפשה אהבתו ושואלתו דבר איכה תרעה איכה תרביץ וצ"ל פננת הענין וכפל המלות בשנינו לשון והנה תמצא כי יש בישראל ב' בחינות הא' בעלי חסד ועוסקין בתורה בעתים קבועים והב' הם ת"ח העוסקים בתורה תמיד ודע דאיתא בתיקו' על פסוק לא תקח האם על הבנים דמעל אינון מארי חכמתא רזי אורי' לא תקח האם מעל הבנים הנק' בנים אהם לה' אלקיכם נר שכינת' שריא עליהו לא אעדיאת מיניהו משא"כ שאר תופסי התורה שלח תשלח כו' פי' הגם דשריאת עליהו היא משתלחת מעליהו אשר ע"כ פאשר נחרב בהמ"ק וגלו ישראל בין העמים או' ישראל להקב"ה איכה תרעה חוזר על בחי' ת"ח הנז' שהם בבחי' שלח תשלח ולז"א תרעה שאין ה' קובע דירתו עליהם בהחלט פאותם מארי רזין דאורייתא אלא פרועה הנה פעמים פאן פעמים פאן וכןגד בחי' הב' דלא תקח כו' אמר איכה תרביץ שיהיה רובץ לגמרי באופן פי כולם נתמעטו בסביבת החרפן ולז"א איכה יוכל לסבול מניעת ב' הענינים ואומר בצעהרים לרמוז ג"כ על מ"ש פי אותם מארי תורה מאירים פצהרים ותורה אור שהוא הסוד שאו' ר"ז בגי' או"ר וזהו ג"כ ע"ד ואנהביו פצאת השמש בגבורתו ואומר שלמה אהיה פעוטיה כו' נראה שהם דברי המלך תשובתו אל דבריה דכאשר עוררה האהבה כ"כ והפליאה להגדיל אהבתה בו ומתוך דבריה פמעט אמר כי היא האהבת אותו ביותר ממנו וגם רמזה כי הוא האדון הרחיק ממנה עד אשר שואלת איכה וכו' וזה הוא ממיעוט האהבה שפלבו עליה לזה הנכרח להשיב' דבר והתחילה לדבר אליו תשובה ממה שהפסיק' לדבר בו והוא על מ"ש איכה תרעה ענה ואמר לא יעלה בדעתה שגפרדתי ממה ח"ו ואין לי בך מרעה ומושב וזוהי די מתוך דף ח"ו שלמה אהיה פעוטיה ומקומי ומושבי הוא על עדרי חבריה שהם ב' פיתותשאמרה היא עליהם איכה תרעה איכה תרביץ כמ"ש לעיל לז"א מלת עדרי לשון רבים ופירו' מלת שלמה היא מלת פוללת הרבה דברים מלשון עוטה אור פשלמה ומלשון שלמות ומלשון שלומות ולכולם יכוין הפתוב פי ה' ב"ה עוטה לחביריו בשכינת ענוה

ואו' מלת פְּעוּטִיָּה כמ"ש רז"ל על פ' עוֹטָה אור פְּשִׁלְמָה מְלַמֵּד שְׁנַתְעוּטָף הַקַּב"ה וְהָאֹר שִׁיִּצָּא דְרָף
הַשְּׁמֵלָה הוּא הָאֹר דְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית וּלז"א פֶּאן כִּי הִתְפָּרַשׁ שְׁבִין יָמֵי שְׁכִינְתוֹ בְּתוֹכֵינוּ כְּאֲשֶׁר
בַּהֲמ"ק קָיָים לְזִמְן הַזֶּה הוּא בְּעוֹנֵנוּ בְּהַפְסֵק קֶצֶת ע"ד כִּי אִם עוֹנוֹתֵיכֶם וְנָהוּ פְּעוּטִיָּה דְדוּמָה
לְאוֹתוֹ מְצִיאוֹת דְּעוֹטָה אֹר פְּשִׁלְמָה וְהָיָה הָאֹר יִנְצָא דְרָף סְדִין דִּיּוֹתֵר הָיָה הָאֹר בְּלִי הַפְסֵק וּלְאוֹתוֹ
פִּי דְשִׁלְמָה הוּא מְלִשׁוֹן שְׁלִימוֹת הֵנָּה כִּי אִזּוּ בִּימֵי בַּהֲמ"ק קָיָים הָיָה ה' דָּר בְּתוֹף עִמּוֹ וְנָהוּ תְּכִלִּית
חֲשִׁקוֹ אֲבָל עֵתָה אֵין בֵּית לְשִׁפּוֹן בֵּיהּ ה' אֲבָל עֲדִינָן יֵשׁ לוֹ מְצִיאוֹת בְּאֵהֶל וְנָהוּ שְׁלִימוֹת חֲפָצוֹ ית'
וְהוּא כִּי ה' ב"ה שׁוֹכֵן בְּתוֹף הַצְּדִיקִים כְּאוֹ אֵהֶל שְׁכֵן בְּאֶדָם וּז"א שְׁלֵמָה אֵהֶיָה פְּעוּטִיָּה לְשׁוֹן
הַסְּתוּפָפוֹת וְהוּא מְאָמֵר הַכְּתוּב בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר כו' וּבְזֶה הַשִּׁיב לְאֵיכָה תִּרְעָה כו' כִּי עֲדִינָן
לֹא תַחֲסֹר הָאֲנָמָה מִן הַצְּדִיקִים וְטַעַם שְׁלֵא עָשָׂה פִּסְקָתָהּ הַכְּתוּב בְּשִׁלְמָה אֵהֶיָה לְהִיּוֹת כִּי מִשָּׁם
מִתְחִיל תְּשׁוּבַת הַמֶּלֶךְ הוּא לְהַעֲלִים הַתְּחִלַּת הַדִּבְעוּר וְהַזֶּה תִּמְצָא כִּי בַתְּחִילַת הַדִּבְעוּר בִּינֵיהֶם לֹא
יִדְבְּרוּ לְנֹכַח אֲלֵא בְּהַצְנַע וְנִסְתָּר כִּי כֵן כְּאֲשֶׁר הַתְּחִילָה לְדַבֵּר כ"י דְּבָרָה בְּדָרָף נִסְתָּר יִשְׁקֵנִי
מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְאֲחֵר שֶׁהַתְּחִילָה לְדַבֵּר הוֹסֵר מִסְנָה הַבּוֹשָׁה וְדִבְרָה לוֹ לְנוֹכַח כִּי טוֹבִים דְּנִדְיָה מֵיָן
וְכֵן גַּם הוּא בַתְּחִילָה לֹא דִבְרַר לְנוֹכַח כ"כ לְזֶה הַעֲלִים תְּשׁוּבָתוֹ בְּתוֹף דְּבָרֵיהּ: אִם לֹא תִדְעִי לָךְ כו'
בְּזֶה בָּא הָאֲדוֹן לְהוֹדִיעַ גַּם הוּא רוֹב אֵהֶבְתוּ שְׁבִלְבוֹ עָלֶיהָ לְהַשִּׁיב כְּנֶגֶד מַה שְּׁאֲמָרָה שְׁאֵהֶבָה נִפְשִׁי
בָּא לְזִמְרָה שְׁאֵהֶבְתוּ שְׁבִלְבוֹ גְּדוּלָה מֵאֵהֶבְתָּהּ וְאוֹ דְאֲצ"ל אִם תִּהְיֶה כ"י בְּעֲלֵי יְדִיעָה בְּאֵלֵהוּתוֹ
יִתְבָּרַךְ דָּאָז וְדָאֵי שְׁהֵם אֵהוּבִים בְּעֵינֵי אֲלֵא אֲפִילוּ בְּזִמְן שִׁישְׂרָאֵל אֵינָם בְּקִיָּאִים בְּמִצּוֹת וּבְלֵי יְדִיעָה
אֵעִפ"כ אֵתָהּ בְּעֵינֵי הַיָּפָה בְּנָשִׁים סְלָא הַסְּפִיק לְזִמְרָה יָפָה בְּנָשִׁים שִׁישְׂרָאֵל הָאֲמֵר שִׁישׁ יָפָה אֲחֵרַת
לז"א הַיָּפָה ר"ל הַמְּיֻחָדָת בְּיוֹפֵי וְזֶה יְכוּוֹן לְזִמְרָה כִּי הֵגַם שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל עוֹשֵׂי הַרְבֵּה עֲבִירוֹת כָּל
עוֹד שְׁהֵם מְוַבְדְּלִים מִן הָאֲנָמוֹת וּמֵאֲמִינִים בְּתוֹרָה וְטַעַם מְנִיעֶתָם מַעֲשׂוֹת הַטּוֹב מִצַּד חֲסֵרוֹן הַהֲבָנָה
הֵם אֵהוּבִים בְּעֵינֵי ה' וְזֶהוּ הַיָּפָה בְּנָשִׁים כְּמוֹ שְׁהֵאֲשָׁה שְׁהִיא יָפָה וְתִשָּׁב לְפָנֵי נָשִׁים הַרְבֵּה וְהִיא
מְשׁוֹנָה וְנִיכְרַת מֵהֶם בְּיָפָה כִּי הֵם יִשְׂרָאֵל כָּל עוֹד שְׁפִנְיָתָם עִם מַלְכָם ב"ה: צָאֵי לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן
כו' הַכּוֹנֵה בְּזֶה לְהוֹכִיחַ דְּבָרָיו כִּי הָאֵהֶבָה בָּאָה מִצִּדוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ חֵן בְּעֵינָיו הֵגַם בְּהִיוֹתָם
בְּלֵי יְדִיעָה וְיָמֵי יָאֵמֵר זֶה לז"א הָאֲדוֹן לְכ"י כִּי יִבִּיטוּ וְיִרְאוּ מִיּוֹם הִיּוֹתָם בְּעוֹלָם מִשְׁהַתְּחִילוֹ לְהַתְּהוּוֹ'
וְזֶהוּ צָאֵי לָךְ וּבְדוּק בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן מִמַּטָּה לְמַעְלָה כִּי מִשְׁהַתְּחִילוֹ בְּעוֹלָם עַד הַנָּה וְזֶהוּ שְׂרַמְזוּ בְּעַקְבֵי
הַצֵּאֵן שְׁהֵם יִשְׂרָאֵל מִיּוֹם הִיּוֹתָם בְּבַחֲלֵי עַקֵּב עַד שְׁגָדְלוֹ וְנַעֲשׂוּ חֲטִיבָה בְּעוֹלָם וְאוֹ וְרַעֲי אֵת גְּדִיּוֹתֶיךָ
כו' לְזִמְרָה כְּאֲשֶׁר הָרוּעָה יִבְקֵשׁ מְרַעָה טוֹב לְצֵאֵן כִּי בְקֵשׁ וְרָאָה זִמְן שְׁהִי בְּיוֹשֵׁר דְאֲצ"ל בְּזִמְן שְׁהִי
רַעִים וְחֲטָאִים דְּפִשִׁי דְּמַעֲשֵׂיהֶם מוֹכִיחִים עָלֵיהֶם אֲלֵא אֲפִי בְּזִמְן יִשְׁרוּתָם וְנִפְיּוּתָם דְּהֵינּוּ מִשְׁפָּנוֹת
הָרוּעִים אֲפ"ה אֵין אֵהֶבְתָּם שְׁלִימָה כְּמוֹ שְׁנִבְבָּאָר: לְסוֹסְתֵי בְּרַכְבֵי פְרָעָה כו' הַכּוֹנֵה לְזִמְרָה כִּי הַזְּמַנִּים
שְׁהִי בָּהֶם יִשְׂרָאֵל שְׁלִימִים עַד כְּנִיסְתָּם לְאֶרֶץ הֵם ג' זְמַנִּים וְהֵם רְמוּזִים בְּכְתוּבִים כְּנֶגֶד זִמְן שְׁעַמְדוֹ
עַל הַיָּם וְאָמְרוּ שִׁירָה אָמֵר לְסוֹסְתֵי בְּרַכְבֵי פְרָעָה כְּאֲשֶׁר סוֹס וְרוֹכְבוֹ רָמָה בֵּינָם טַעַם אוֹ לְסוֹסְתֵי
רז"ל דְּרָשׁוּ מַה שְׁדָּרְשׁוּ אֲלֵא שְׁלִפֵי דְרַכִּינוּ הַמְּכַוֵּן הוּא עַל הִיּוֹתָהּ אִזּוּ שְׁלִימָה בְּעֵינֵי ה' וְכֶנֶגֶד זִמְן
קְבִלַת הַתּוֹרָה שְׁאָמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע אָמֵר נָאוּ וְלַחֲזִיף בְּתוֹרָתֵי פִי מ"ש בְּפִיָּה בְּקְבִלַת הַתּוֹרָה וְאָמֵר
תּוֹרִים לְהִיּוֹתָם ב' תּוֹרוֹת שְׁכַתְּבָה וְשַׁבַּע"פ אֲשֶׁר ע"ז אָמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע וְכְמוֹ שְׁפִי בִפ' וְיִשְׁמָע
יִתְרוֹ בְּטַעַם הַקְּדָמְתָם לְזִמְרָה הַעֲשֵׂיָה לְשִׁמְיעָה כְּפִי הַפְּשִׁט וְכֶנֶגֶד זִמְן שְׁבִנּוּ הַמְּשַׁכֵּן אָמֵר צִנְאָרָךְ
בְּחֵרוּזִים שְׁבִית ה' יִתְיַחֵס אֵלָיו צִנְאָר שְׁהוּא מְקוֹם הַמְּשׁוֹבָח בְּגוֹף כְּאוֹ ז"ל וְיִפְּוֹל עַל צִנְאָרֵי בְּנִימָן
אֲחִיו וְאוֹ בְּחֵרוּזִים לְהִיּוֹתוֹ בְּנוֹי מְכַפָּה מֵינִים מְפָסֵף וְזֶהוּב וְהַמְּכַוֵּן בְּזֶה כִּי בִג' זְמַנִּים הִלְלוּ תֵא' כִּי
הִיא הַגְּדִילָה אֵהֶבְתָּהּ בּוֹ וּז"א דְּמִיתִיךָ רַעֲיָתִי פִי דוּמָה אֲנִי כִּי בְּזְמַנִּים הִלְלוּ תַחֲשָׁב שְׁאֵתָהּ רַעֲיָתִי.

או יא' שאני חושב בה שיש לה דימוי שאמה רעיתי וכן פאשר נאוו לחייה כו' וכן פאשר צואריה כו' ולזה משיב האדן כי כל האהבה משלו היא ולהוכיח פי שלו גדול משלה והתחיל להשיב במה שסיים פנגד צוארה בתרונים אמר אדרבה לי הוא השבח תורי זהב נעשה לה כו' והוא ע"ד או' ו"ל על פ' משפן העדות שהיא עדות לכל העולם שהקב"ה משרה שכינתו בישראל ומחל להם במעשה העגל שמלבד השכינה בתוכם מחל להם הקב"ה כאו' ו"ל במד' אר"י סי' לכל באי עולם שאין סליחה אלא לישראל ולז"א כי אותו מעשה שהשרה שכינתו בתוכם טובה גדולה עשה בזה וז"א תורי זהב נעשה לה בזה ששכנתי עמה עם נקודות הפסוק פירוש שהגם שעשית העגל לא פירשתי ממה.

עוד ירצה כי אותו המון שנתתם לבנין בהמ"ק ממני הכל לי הפסוק ולי הזהב ואו' נעשה ולא אמר עשיתי לה לב' הפי' תתישב למה שפי' כי לו יאה השבח אמר נעשה לומר כי המעשה הזה לא כבר עבר אלא תמיד הוא עושה אותו בכל דור ודור ולרמז ג"כ על בית עולמים שכינה בימינו כי אדרבה זה חסדו אשר יתחסד עמנו.

לפי' הב' גם פן תתישב ע"ד או' ו"ל על פ' ויקחו לי תרומה שאדרבה הם הלוקחים שכל מי שנתן הפסוק לבנין בהמ"ק נתברך ומצא בממונו יותר משיעורו הנה זה בא לתת ונמצא מקבל ופנגד קבלת התורה שאמרה נעשה ונשמע אמר זה הנה אמת אם הייתם מקיימים מוצא שפתכם אשר לא כן הנה אלא תוף חנופה ונתה פאומר ו"ל עלובה פלה כו' וז"ש עד שהמלה במסיבו כו' ופנגד זמן הג' שהיא עת שעלו מן הים ואמרו שירה אמר צרור המור כו' שעלו מן הים והיו שלמים בלי עון כאו' ו"ל על פסוק ניסע משה וכו' שהסיען מעונותיהם לז"א צרור המור כו' ואז"ל מה דרכו של צרור המור אשה נותנת אותו בין שדיה כשהיא עומדת הוא נופל פי' בכל מקום שהיה מצוי הוא ליפול ממקום הנחתו כו' ישראל הגם שאז היו שלמים תקף ומיד נילנו העם על משה כו' ואמרו במד' ר"א המודעי אומר למודים היו ישראל להיות אומרים דברי תרעונת כו' ולא על משה לבד אמרו אלא כלפי הגבו'.

וז"א צרור המור וכו' באופן אין אהבתה פאהבתו יתב' בה וטעם שמדבר במקומה והוא הוא בעל הדברים לומר כי עניינים אלו אמתיים בה ובעשותה אותם היא אמירתם: אשכול הפופר כו' הם דברי פנסת ישראל שאומ' שהגם שעברה כמה פעמים על דברי דודה האמת אתו אלא שהאדון הוא מכפר על הכל ואמרה דודי לי לומר מ"ש התנא שהבאתי בסמוך פי אין סליחה אלא לישראל בלבד.

או ירצה לומר פנגד מ"ש צרור המור וכו' שאמרו רז"ל שהיא דבר הנופל כי אינו לה אלא אשכול הפופר מאותם אשפולות שבכרמי עין גדי המתקיימים כל השנה מחוברים באילן כי זה הוא שבח עין גדי: הנה יפה רעיתי כו' הפונה בזה שהיא מרצה אותה בדברים פי תמיד היא בעיניו יפה הן בזמן שהיא משובחת במעשיה הן בזמן שמקלקלת מעשיה וז"א הנה יפה פאשר אתה רעיתי פי' שאמה עושה מעשה הריע לריעו שעושה לו רצונו וזה בזמן שישראל עושים רצונו של מקום ופנגד זמן שאינו כשרין אמר הנה יפה מטעם עיניה יונים כי לא אלמון ישראל מהצדיקים לפחות שלשים בכל דור כמא' ו"ל על פ' ואברהם הנה ינה יהי"ה בגי' שלשים והם נקראים עינים כמ"ש והנה אם מעיני העדה וכו' ולזה לא אמר רעיתי פאן לומר כי הגם שפלקותה אינם בריעות עכ"ז פרט א' מהם שהם העינים מיפים אותה ובשביל זה תקרא יפה: הנה יפה דודי כו' הפונה שמשבחת למלה שתמיד לא וזה אהבתה מלבו בין בהטיבו עמה ובהראות לה חיבה וידידות וז"א דודי בין

במושג שבטו עליה ע"ד או' ז"ל חייב אדם לקרף על הרעה כו' והמכונן בזה שבזמן שאינה נאה אלא בעיניה כו' מישר ומוכיח לחלק הפעור לה מצד זה לא תמאס ח"ו המוסר אלא אף נעים ולא תאמר דהן אמת שמקבלין היסורין באהבה אבל לא יועיל ח"ו לז"א אף ערשינו רעננה ר"ל מלבד שמקבלין היסורין בשמחה אלא שהם חונרים בתשובה בכללותם פי כללותם יקראו ערש כי הוא מקור הנולדים ואמר רעננה בתורה ומע"ט.

או יא' שתכונן לומר באו' אף ערשנו פי' ל"מ פאשר תיסר העושה רע שיזע כי כן משפטו יצא מלפני המלך ויקבל אלא אף ערשנו שהיא רעננה שהם הצדיקים שאמה מניסרן בייסורין על לא חמס או בעון הדור או להרבות שחרן והם רואים עצמן ישרים וייסורין באין עליהם אעפ"י כן אף נעים ינעמו מעשיו ית' להו ויקבלו אותם בשמחה וז"א פנגד מ"ש הוא עיניה יונים: קורות בתינו כו' הנה ידוע הוא פי דרף הבנין הנבנה לגדולים הוא שמסדרים מפותל לכותל קורות ומניחים חלל בין קורה לקורה במלא קורה ואח"כ מסדרים על גבם מלמעלה לוחות בהשנאה בלא חלל ועליהם נותנים העפר ובנין הגג והנה עיקר הנושא כל הגג הם הקורות אבל הלוחות אינם אלא לבל ינה מקום חלל ליפול דרף שם עפר וצורות ולפעמים יעשה במקום הלוחות רעפים ולפעמים יעשו מהקנים ולז"א כ"י פי ביתה שהם בית יעקב בין הקורות שהם הסומכים הבית שהם עמודי עולם המעמידים הסכף שהם ארזים בין הבית שאינם פקורות והם כפי ערכם אינם לא מן הרעפים ולא מן הקנים אלא גם הם חזקים ומשונבחים פברושים פי פירוש ברותים הוא פרושים והמכונן שהם חזקים באמונתו ותפורה בל ימוטו ולא ירפו ממנה כלל ושלל יכנס בהם רקב ועש אלא חזקים באמונתו ית' ופי' רהיטנו הם הלוחות שעליהם בונים הגג כמ"ש ורש"י ובעל הערוף הביאו חקר לתובה זו מהש"ס שאמרו אבני ביתו ורהיטי ביתו מעידים בו ולא פי' כלום בפ"י התובה ואני פי' מל' הנאמר בש"ס במקום אחר *) שהוא דבר המשנה הפל בהשנאה פן הם ממש הלוחות של התורה שהם בהשנאה זו לפני זו לא שום א' גבוהה ורחוקה מחברתה משא"כ הקורות שהם מרוחקות זו מזו ולעשות היקר לדבריהם הוציאה בל' זה באופן שמכונן דבריה הוא פי' כל ביתה חזקים באמונה וזו היא תשובה למ"ש עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו שתכף ומיד מרדה לז"א פי' ח"ו היא לא מרדה לזה דקדק לומר בתינו לומר פי' ישראל שהם בית יעקב לא פעלו עולה פי' הערב רב הם העושים כמא' ז"ל וכוונתה לומר פי' למה ייחס לה דבר זה עד שהמלך כו' והיא לא עשתה לא בעוד שהמלך כו' ולא אח"כ בין הצדיקים בין ההמון והריח שנתנה הוא ריח השושנים וז"א אני חבצלת השרון כו' שלא תאמר פנין שיחסתי לי קורות וברותים הוא שאין בהם ריח לא פי' אלא לענין שאין אני ממהרת לחטוא אבל לענין הבשמים יש פי' בשמים נאים ולהבין כפל הפ' אני חבצלת כו' ועוד שהם דברים נגדיים אם היא שרון אינה עמקים כו' אכן תמצא פי' השושנה שבשרון היא נותנת ריח ביותר משא"כ שושנת העמקים להיות שאין חנם השמש מפה בה אינה נותנת ריח כל כך.

גם שושנת השרון להיות השמש תמיד מחממה ממהרת ליבש משא"כ שושנת העמקים שהיא שמורה מחום השמש ולז"א פי' היא יש בה ב' מדות טובות שבשרון ושבועמק שריחה נודף ביותר ואינה ממהרת ליבש והמכונן בזה פי' תמיד היא מעלה שבח בתורה ומצות ביותר וכל זה הוא פנגד מ"ש נרדי נתן ריחו ואשר לזה השיב ה' ואמר פשושנה כו' הפננה שנתרצה בדבריה וא"ל ביותר שבח שאינה בעיניו ית' פשושנה והפנות שהם האומות כמין גרוע משושנה וכדומה אלא שבפרכה הם נחשבות כל האומות פחוחים וכשם שחוחים אינם נחשבים לכלום אלא לאור כך האומות וזו מעלה רמה.

עוד ירצה לומר להרבות מעלתה שהגם היותה בין החוחים בין האנמות לא שינתה טעמה אלא שושנה נשארה אפילו היא בין החוחים ורמז לם ה' ברמז ג"כ תשובה למה שאמרה שלא פעלה אין במעשה העגל שרמז לה באו' נרדי נתן כו' אמר לה היא אמת שושנה אבל החוחים שהיו עמה שהם הערב רב מפל האנמות שהיו עמם מצדם הוא שפגמה קצת וזהו שא"ל עד שהמלה במסיבו כו': פתפוח בעצי כו' ירצה בזה לומר כי כל האנמות שחיון ממנה הם עצי יער שאין בהם ממש והגם.

כי נראים שמועילים להולכים אחריהם פאשר אני מעריף אותם בערף דודי הוא דומה לתפוח בפניהם והם לעצי היער וזה אמרה פנגד מה ששבח אותה פשושנה בין החוחים. ובמס' שבת אמרו אר"ח ב"ח מ"ד פתפוח כו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומ' לה מה התפוח פריו קודם לעלו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע ע"כ והקשו התוס' ב' קושיות הא' שהתפוח אינו פן פאשר עינינו רואות ואמרו שתפוח זה אתרוג והקשו עוד במ"ש פתפוח הוא על הדוד שהוא הקב"ה והניחו הדבר בתימה.

ובספרי חפץ ה' יישבתי אלא דבהגיעי למקורן של דברי ראייתי כי לא יצאתי י"ח במ"ש בענין זה, גם מה שפ"י מהרש"א שדודי שאמר בכאן הוא ישראל לא ראייתי שיישב כלום, גם מה שפ"י הרי"ף הן אמת כי הביא סמוכות לדרשא זו אבל לא תמצא שיאמר בלשון זכר על ישראל בכל שיר השירים אלא הוא מדבר עמה ביחוס הנקבה והיא בלשון ידיד, אכן במה שהקדמתי לה בתחלת שיר השירים כי המעש' שעושה הוא עצמו השיר והשבח פי מהמעש' נולד השיר כי הדברים בלי מעשה אינם כלום כמו שפ"י בפסוק ישקני מנשיקות פיהו כו' ובזה יבא על נכון ולא קשיא דהנה ממה שמשבחת כ"י להקב"ה פתפוח נראה כי עשתה מעשה שהוא עצמו התפוח שאומרת לז"א שהקדימה נעשה פירו' דהנה ראשון שיוצא מהתפוח הוא הפרי לז"א נעשה ואח"כ הוציא העליון לזה אמרה ונשמע לז"א כ"י פתפוח כו' פן דודי פירו' אני נחשב בעיני פתפוח והוא המעשה עצמו, ולז"א ר"ח למה נמשלו ישראל לתפוח אשר בו משבחים לה' מה פעולה עשה שדומה לתפוח שאומרים פתפוח כו' פן דודי במה עשאוהו פן, אלא שקשה לי למה לא הקדים הכתוב לומר פריו מתוק לחכי קודם לבצלו חמדתי וישבתי ואז הנה צודק הפירוש, ונראה שהפונה היא במה שצדקדק למה אמר חמדתי פועל יוצא ולא אמר חמדתי פועל עומד כמו ישבתי ובזה נבא אל המכונן והוא דמפונתם לומ' דלענין השמיעה שהוא הצל חמדתי לכל העולם שפולם התאוו תאנה להיות פמותי אבל ופריו שהיא העשיה שהקדמתי לא חמדתי לאחרים אלא מתוק לחכי דוק מטעם שאין אדם שרצה לעשות הפרי שהיא קבלת התורה, או יאמר שנתכוננה לומר פנגד מ"ש לה בין החוחים שהם הערב רב שהם היו לסיבה למעשה העגל אמרה בנעם דבריה הודאה ושבח לבורא ע"ד שארז"ל שלא רצה ה' לקבל ערב רב אלא מרע"ה הוא שקבלם ולבסוף נאמר לו כי שחת עמך שקבלת אות' והטעם ע"ד מי גר אתך עליך יפול וארז"ל המתגניר בשעת מפלתן של ישראל מקבלין אותו כי הדבר מובן פי קדושה יש בו לזה אמר' עתה כ"י פי האמת הוא דעתו של הקב"ה ולא הבנים שהם מרע"ה והעומדים בסברתו פי הסברא האמתית היא אותם שיתגנירו לשבת בצלו של הקב"ה הגם שאני היא שמחמדת לו האמונה וז"ש חמדתי בחיריק תחת החית שהגם שאני אחמדנו עכ"ז וישבתי יש לי ישוב ולא נחוש לרשע משא"כ מעשה הבנים שקבלו הערב רב שלא פהגון עשו ואו' ופריו כו' פי ומה גם הגר שמתגניר מעצמו מבלי שצטרף לחמדו אלא מצד רוח ה' דבר בו וזהו ופריו מתוק לחכי: הביאני אל בית היין כו' דע כי ביין יש ד' דברים הא' הוא המזון שזן את האדם, הב' השמחה שמשמח השותהו כאומרם

החזקה ע"ד והיה ראשיתה מצער כו' והנה יד שמאל בה ה' מנסר ומוכיח לז"א כי המעלה הזאת שהשיגה הוא להיות ששמואלו של האדון ב"ה תחת לראשי פ"ה בתחילה בעולם ולזה זכיתי עתה וימינו תחבקני או יא' כי בשניהם הנה מעשיה והפונה שהיתה לומדת תורה מתוך דוחק וצער וזה הוא או שמואלו כו' פנגד הדוחק.

וימינו שהיא התורה תחבקני. וטעם שתלה הענין בה ומהראוי היה לו לתלות הענין בו ויא' ואחבק ימינו הטעם הוא תמצא כי יש ב' בחינות לומדי התורה הא' היא שקובעים עתים לתורה והב' שלומדים כל היום עד אשר אם יבטלו זמן מה התורה תשיחהו אפ"ל שיתחו היא תורה ואין נפשו מתנישבת עליו כל עוד שאינו לומד באהבתה ישגה תמיד וזה יורה כי התורה אינה מניחתו לחזור פנים ממנה באהבת' אותו לז"א וימינו שהיא התורה תחבקני וזה יגיד על רוב האהב' שיש לו בה עד שהיא מחזרת אחריו: השבעתי אתכם בנות כו' להיות שקדם לומר ענין הצער שיש לבני עמינו מזהירם שלא ידחקו השעה הגם שישבילו הסורין ויהיו עוסקים בתורה ויראו כי ה' מעלים עין מהם לא יעוררו האהב' כי אפ' שעדין לא רצה ה' ב"ה שתהיה הגאולה ואם תעוררו ועדין אין האהבה פ"ה רצונו יתברך אינו חפץ בכך כי כאשר תחפץ האהבה הוא ירוץ צדיק ואמרו קול דודי כו' הפונה כי כאשר הבטיחנו המלך ב"ה לגאול אותנו וזה הוא אמרו קול דודי כו' פאלו כבר נתקיים הענין וברא וזה הוא אמרו הנה זה בא.

ואו' דומה דודי כו' שלא תא' כי בימים אלו שעדין לא בא כי ח"ו אינו מביט אלינו לא כן הוא דומה דודי וכו' שהולך ומחזיר פניו ובעת שאנו בבתי פנסיות הוא עומד אחר פתלינו כו': תו ש ל ב " ע איכה סימן א' איכה ישבה בדד העיר כו'.

צריף לדעת למה סידר הדברים על זה האופן או היה מקדים כל המעלות ואח"כ הירידות או להפך דהיינו שיאמר איכה ישבה הית' פאלמנה היתה למס העיר רבתי עם רבתי בגוים שרתי במדינות או יקדים המאחר ויא' איכה העיר רבתי עם רבתי בגוים שרתי במדינות ישבה בדד כו'.

ועוד הגע עצמה שעשה חלוקה א' פנגד חבירתה למה שינה בסוף הפ' לומר היתה למס לבסוף דהכי היל"ל היתה למס שרתי במדינות כאשר התחיל סדרו הפתוב ישבה בדד בתחיל ואח"כ העיר רבתי עם היתה פאלמנה ואחר רבתי בגוים ה"נ יא' היתה למס שרתי כו': אכן הנה ידוע כי כל הפגילה הזו היא במקום קינה שהיה מקונו הנביא על ירושלים ועל ישראל והתחיל לקונן על ירושלים והנה מדרש המקונו הוא לעורר הבכי ונשלא להפסיק בדברים שאינם מעוררים הבכי לזה לא רצה להאריך במעלתה שביני ביני יפסק הבכי והדמע לזה היה עושה אליה וקוץ בה איכה ישבה בדד העיר רבתי וכו' ע"ז הדרש וסיים בה הית' למס לעורר הבכי ג"כ בסוף גמר חלוקה אחת מהקינה כי כן דרש המקונו לעגמת נפש יסיים בדבר המכאיב וזהו הית' למס אחר כל הפבוד הנה ופ"ה הפתוב הוא דמקונו הנביא אוי ואבוי איכה נהיה הדבר הנה שישבה בדד העיר רבתי עם דהיינו בזמן עצמו שהיא רבתי עם היא יושבת בדד כמ"ש במדרש שקונם החרבן נסתלקה השכינה וברח דודי הגם שעדיין מלאה עם ואומ' בדד ר"ל כמצורע וירצה כי כאשר נסתלק האדון בעה"ר שלט ס"א שהיא הצרעת אח"כ נוסף יגון אחר שבניה יצאוה ונשארה פאלמנ' דבשלמא כל עוד שהיו בניה בתוכה הגם שדודה ברח עם כל זה אפשר שלא היתה נרגשת ועכשיו שבניה יצאוה היתה פאלמנה והופך אלמנותה ונמשך לה מזה שמה שהיתה רבתי ושרתי וכו' עתה היא מעלת מס דבהיות מציאות שלא היתה שרתי כו' הגם שלא היתה מעלת מס ועתה מעלה עם היות

שהוא יגון אָבֵל אינו כ"כ פָּהָא דְהֵיִת' שְׁרֵתִי וְעַתָּה הֵיִתָּה לְמַס אוּ יא' דה"ק אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד אֵיךְ
וְנִשְׁאַרָה מִבְּלֵי בָּנִים מְשִׁיב הַמְקוֹנָן עֲצָמוּ וְאוֹמֵר הֵיִתָּה פְּאַלְמָנָה מְשׁוּם שֶׁהִבְעֵל אֵינִינוּ וְהֵיִתָּה פְּאַלְמָנָ'
בְּרַח דּוֹדָה וְכָא שׁוֹדְדָה וְהִגְלָה בְּנֵיהָ מְחִיקָה וְזֶה סִיפָה לְזֶה.

אוּ יאֵמֵר דְּהַפְּנֵנָה הִיא שְׁהַנְּבִיא גַתְּנָבָא עַל כָּל הַקּוֹרוֹת וְאוּ אֵיכָה כּו' דְּהֵיִנּוּ שְׁפָרַח מִמְּנָה הָאָדוֹן
וְנִשְׁאַרָה בְּדָד וְזֶה הֵיָה בְּחֶרֶבֶן א' וְהֵנָּה תִמְצָא פִי עֵיקָר בְּכֵיִתָּה תְּמִיד הוּא עַל סִילּוּק הַשְּׂכִינָה ע"ד
אוֹמְרָ' ז"ל עַל פ' כִּי אֵינִינוּ שֶׁהִיל"ל כִּי אֵינָם אֲלָא עֵיקָר הוּא בַעַה"ב וְע"ז עֵיקָר בְּכֵיִתָּה וְיִלְלָתָה
עַל סִילּוּקוֹ וְאוּ רַבְתִּי עִם פִּי אִפִּי מְלָאָה עִם קוֹנָדָם שְׁגָלוֹ בְּרַח מִמְּנָה בַעֲלָה וְחוֹזְרָת וּבּוֹכָה עַל חֶרֶבֶן
בֵּית ב' אֲשֶׁר הוּא תְּמוֹר יוֹתֵר דְּתִמְצָא שְׁעַל הָא' אוֹמ' יִשְׁבָּה בְּדָד יִשְׁבָּה בְּעֵלְמָא אֲבָל עַל סִילּוּקוֹ
מִבֵּית ב' אֲמָרָה הֵיִתָּה פְּאַלְמָנָה לְהֵיוֹת כִּי בֵּית א' לֹא נִשְׁאַר חֶרֶב אֲלָא ע' שְׁנָה אֲבָל בֵּית שְׁנֵי מַעַת
נִסְתַּלַּק זֶה יָמִים וְשָׁנִים עֲדִין הוּא חֶרֶב לז"א הֵיִתָּה פְּאַלְמָנָה וְכָל זֶה עֲדִין לֹא גָלוּ וְאָמֵר הַעוֹד רַבְתִּי
בְּגוֹיִם כּו' שְׁלֹא הֵיִתָּה עִיר מְלָאָה אוֹכְלוֹסִין פִּירוּשְׁלִים כּאוּ' ז"ל בְּמִדְרָשׁ אֵיכָה וְאוֹמֵר שְׁרֵתִי בְּמִדֵּינּוֹת
פִּי דְאֵין מְדִינָה תִקִּיפָה כְּמוֹתָה כּמ"ש רז"ל שְׁרָצָה סִנְחָרִיב לְחֹזֵר מִירוּשָׁלַם אַחַר כְּמָה שְׁנֵים שְׁהֵיָה
בְּמִצּוֹר עֲלֵיהָ וְכֵה"א לֹא הָאֵמִינוּ מַלְכֵי אֶרֶץ כּו' הֲרֵי שְׁהֵיִתָּה בְּמִדֵּינּוֹת וְאֵיךְ נִהְיָה הַדְּבָר הַזֶּה שְׁפָאוֹתוֹ
זְמַן עֲצָמוּ שְׁהִיא רַבְתִּי כּו' הֵיִתָּה לְמַס כְּמוֹ שְׁמִצִּינוּ שְׁהֵיוּ מַעֲלִים מַס קוֹנָדָם הַחֶרֶבֶן כְּמָה פְּעָמִים
וְלז"א הֵיִתָּה פִי אֲזִי בְּהֵיוֹתָה בְּמַעֲלָה הַנּוֹ' הֵיִתָּה לְמַס וְכ"ז עֲדִינּוּ לֹא הֵיָה הַגְּלוּת אֲלָא כְּשֶׁהִתְחִיל ה'
לְמֵאוֹס בָּהּ וְסִילַק שְׂכִינָתוֹ מִמְּנָה הֵיוּ קוֹרוֹתֶיהָ כְּנֹ' וְע"ז בְּכָה תְּבַכֶּה כּו' וְאַח"כּ אוּ גִלְתָּה כּו' כִּי
מִקוֹנָדָם הֵיִתָּה בְּכָה עַל מָה שְׁאֵיִרַע לָהּ קוֹנָדָם הַגְּלוּת וְהַטַּעַם אוֹלֵי יִשְׁמְעוּ וְיַחֲסוּ לְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה
וְלֹא יִגְלוּ וְלֹא הֵיָה לָהּ מְנַחֵם וְלז"א אֵין לָהּ מְנַחֵם: בְּכָה תְּבַכֶּה בְּלִילָה כּו'.

הֵנָּה יִגִּיד רֹבֵב צַעֲרָה כִּי מִלְכָּד בְּכֵיִתָּה בְּיוֹם אֲלָא שְׁחוֹזְרָת וּבּוֹכָה בְּלִילָה וְזֶה רָמַז הַפְּכָל בְּכָה תְּבַכֶּה
שְׁאֵינָה נּוֹתֶנֶת פּוּגָה לְעֵינֶיהָ וְלֹא תֵאֵמֵר שְׁבּוּכָה בְּקוֹל בְּעֵלְמָא בְּלֹא דְמַעוֹת כְּמוֹ שְׁעוֹשִׂים אֵינָה בְּנֵי
אָדָם וְלִזֶּה בּוֹחֶרֶת לְבָכוֹת בְּלִילָה שְׁפָאוּ בְּנֵי אָדָם לְדַבֵּר עַל לְבָהּ וּלְנַחֲמָה וְהוּא בַעֲצָה וְתַחֲבוּלָה
לז"א וְדַמְעָתָה עַל לְחֵיָה תְּמִיד דְּמַעֲתָה נּוֹזֶלֶת עַל לְחֵיָה וְעֲדִינּוּ יֵאֵמֵר הָאוּ' שְׁפּוֹנְתָה בְּכֵיִתָּה בְּלִילָה
הִיא לְבָא הַשּׁוֹמֵעַ לְנַחֲמָה מִשָּׂא"כ בְּיוֹם לז"א אֵין לָהּ מְנַחֵם דְּתַלִּינָן שְׁהִיא בּוֹכָה בְּלִילָה לְנַחֲמָה
וְל"מ מַעֲלָמָא דְאֵין אֲלָא אִפִּי מְכָל אוֹהֲבֵיהָ אֵין לָהּ.

וְעֲדִינּוּ תֵאֵר אִפִּי שָׂאוּ אוֹלֵי בְּרוּב הַבְּכִי שִׁישְׁמְעוּ וְיִבְאוּ וְיִנַחְמוּהָ אוּ ג"כ תֵאֵר הִיא בְּלָבָה שְׁמָא יִהְיָה
לָהּ מְנַחֵם הֵן אֲמַת שֶׁהָ יוֹדַע שְׁאֵין לָהּ מְנַחֵם אֲבָל הִיא הַבּוֹכָה אֵינָה יוֹדַעַת זֶה וְלִזֶּה הִיא בּוֹכָה
בְּלִילָה לז"א כָּל רִיעֵיָה וְכו' וְכִי מִן הַדְּרָף הוּא שְׁהֵאוֹיֵב יְבֵא לְנַחֵם א"כ בְּכֵיִתָּה הִיא בְּכֵיָה מְרוּב
צַעַר שְׁהִיא בּוּ אוּ יֵאֵמֵר דְּהַמְכַנּוֹן הוּא בְּכָה תְּבַכֶּה בְּלִילָה שְׁהוּא זְמַן הַגְּלוּת ע"ד שְׁאֵמְרוּ בְּזוֹהַר ג'
מְשִׁמְרוֹת הַנֵּי הַלִּילָה כּו' אֵין לָהּ מְנַחֵם ר"ל מִי שִׁיעוֹרֵר לְבוֹ לְקוּם וְלְבָכוֹת עַל גְּלוּת הַשְּׂכִינָה לְהַשִּׁיב
אוֹתָהּ וְהֵנָּה יִשׁ ג' בְּחֵינּוֹת בְּיִשְׂרָאֵל הָא' הֵם ת"ח הָעוֹבְדִים ה' אֲבָל אֵינָם לוֹמְדִים כְּמַצְטַרְף.

וְהֵב' הֵם הַהֶמוֹן הָעוֹבְרִים עַל מְצוֹת ה' מִבְּלֵי יְדִיעַתָם בְּתוֹרָה כְּעַמֵי הָאֶרֶץ. וְהֵג' הֵם הַרְשָׁעִים
הָעוֹבְרִים עַל הַתּוֹרָה בְּרִשְׁעָה.

לִזֶּה כְּנִגְדָה הָא' אֵמֵר אֵין לָהּ מְנַחֵם מְכָל אוֹהֲבֵיהָ הֵם אוֹהֲבִים אוֹתָהּ בְּאֲמַת ע"י עֶסֶק הַתּוֹרָה אֲבָל לֹא
נִיחַמוּ אוֹתָהּ וְלֹא בְּגָדוּ בָּהּ וְהֵב' כָּל רִיעֵיָה ר"ל אֵינָם כ"כ אוֹהֲבִים אֲלָא רִיעִים שְׁאֵינָם רְשָׁעִים אֲבָל
מִצַּד שְׁאֵינָם לוֹמְדִים בְּגָדוּ בָּהּ וְכִנְגְדָה הֵג' שְׁהֵם הַרְשָׁעִים אֵמֵר הֵיוּ לָהּ לְאוֹיְבִים מְמָשׁ.

או יא' שהפכתוב מדבר בסוג א' שמתחיל הוא אוהב וכשאינו מנחם נעשה רע ולבסוף בוגד ולבסוף אויב ולזה מביא הפתוב ראיה הרי לה מי אוהב פיאודה וכאשר גלתה פבר לא גלתה עד שהיתה ענייה מד"ת ועשירה בע"ז פאשר אבאר: גלתה יהודה מעוני כו'.

הנה עתה מוסיף לקונן על איש יאודה ואומר שעדיין לא ידע ברעתו ואין צרה פצרת הבית ירושלם דהנה גלתה יאודה מעוני ע"ד שארז"ל מעוני של תורה ולא די זה אלא ומרוב עבודה שהיו עובדים ע"ז בפשוקים וברחובות כמ"ש ויעבדו את הפעלים כו' מסיבת ב' דברים הללו גלתה דאם לא הנה להם פי אם עון א' דהיינו שהיו לומדים תורה הגם שהיו עובדים ע"ז לא היו גולים אלא מצד ב' דברים אלו גלתה יאודה והפט וראה העם הנה היא ישבה בגוים דהיינו היא יאודה לגבי דידה ישבה בגוים רצו לישב ולהתישב בגוים כמי שלא הפסיד פלום מה לי הקא מה לי התם לזה בא הקב"ה ונתן לה שכרה לא מצאה מנוח כל רנדפיה כו' ועדיין הם רנדפים אותה ומשיגים אותה אפילו היתה בין המצרים דהיינו שהיא בצער וצרה לא הניחוה.

ולפי' הב' שפיל בבכה תבכה תהיה הפונה דהגם שלקתה וצרתה של יאודה צרה עכ"ז ישבה בגוים ולא בקשה על ירושלם ובזה אין לה מנחם אלא פלם בוגדים: דרכי ציון אבילות כו' עתה חזר לומר על מה היא בוכה על שדרכיה אבילות.

ולפי דרכינו שמתאוננת על בגידת יאודה בה ואין לבה פלבו בא הנביא לומר מה בין ירושלם ליאודה פי יאודה ישבה בגוים וניחה לה אבל ירושלם אינה יכולה להתאפק מצרתם דרכי ציון אבילות הדרכים אכלו על שאין בהם עובר ושב כל שעריה שוממין ועל שפנהנה נאנחיל כו' היא מר לה שיש לה צרה בצרתם משא"כ הם שאינם מקפידים על בכייתה: היו צריה לראש כו' המכונן פי הנביא מקונן ואו' בשלמא החלוקה הא' שהיו צריה לראש שפיר פי כל המיצר לישראל נעשה ראש והוא מאהבת ה' שלא יאמרו פי ביד פחות א' נפלו שונאיהם של ישראל אלא אויביה שלו למה זה משיב פי ה' דהיינו שה' עושה זה כדי שיראו וידאגו לשלם רוב פשעיה והראיה ג"כ שה' הוגה על רוב פשעיה שהרי עולליה וכו' ומה פשעם של העוללים אלא ודאי פי ה' הוגה או יאמר פי ה' הנה עושה ענינים אולי תראה ותחזור וזהו היו צריה קודם שבאו לירושלם נקראים צריה ואחר שעשו רעה נקראים אויביה וז"א היו צריה כמו שמצינו בנבוכדנצר שהנה הולך וגדול ונעשה ראש והוא ע"ד מה דאיתא במדרש אף העבדמני בחטאתיה אמר ה' לא דיין לישראל שחוטאים לפני וכו' אלא שמטריחים אותי ועושים אותי פעבד שהלכתי לכבנש לפני נבוכדנצר המלכיות כדי שיפלו ביד מלך אדיר וזהו העבדמני בחטאתיה כו' באופן פי מה שהיו צריה לראש שהיו נוצחים לכל המלכיות כמו שאז"ל בתנחומא וכן אתה מוצא פשחטאו ישראל ובקש הקב"ה להגלותו אמר הקב"ה אם אני מגלה ישראל תחילה נעשים חרפה מה עשה הביא סנחריב על כל האומות כו' אמר הקב"ה יהיו ישראל רואים שהגלתי א"ה ונעשו תשובה ויראו דין שלי מה אני עושה בא"ה ויראו ממשפטי כו' ועוד שהנני להם ה' מסביב ולמה עשה ה' ככה לעורר אותה אולי תשוב וז"א פי ה' הוגה מל' הוגה פי קורא ומודיע קודם שתתמלא סאתה ולא הנה לה תקומה וז"א על רוב פשעיה רוב ולא פולם קודם שהיו פולם הנה ה' הוגה בעודה רובם עבירות קודם רשע גמור ולא הועיל מה עשה עוד הגלה קצת מהם שומרון שהיא עולליה מלשון עוללות הלכו שבי לפני צר קודם שבא נבוכדנצר שהחריב אולי חזרו ולא רצו עד שויצא מבת ציון כל הדרה: ויצא מן בת ציון כו' זכרה ירושלם כו'.

פ'י שלא רצתה לשוב עד אשר הפסידה הכל ונצא כל הדרה ונוסף היגון שהלכו בלא פח כו' ואו' היו פאילים כו' פ'י הם השרים היו נוהגין בעצמן מנהג האיל הזה שהולך ואוכל כל מקו' אשר יהיה בו מרעה ואינו חושש מהגזל כף היו הם לזה שילם להם ה' שהלכו בלא פח שלא הועילו להם כל מה שאכלו ונהנו מן הגזל.

או יאמר שהפונ' היא שלא תאמ' שאינו קרוי הדרה אלא בזמן שהיו ישראל יושבים לבטח על אדמתם וכו' אז מקרי הדרה משא"כ פאשר היו במצור ובמצוק ברעב וכו' אין שם הדר עליהם לז"א ונצא מן בת ציון כל הדרה וזה דמיקרי הדר אפילו בזמן שהיו שריה פאילים לא מצאו מרעה וילכו בלא כח כו' דזמן היציאה עצמה היו הדרה וז"ש אח"כ זכרה ירושלים ימי עניה ומרודיה פ'י אפ'י ימי עניה שלא מצאו שריה מרעה וכו' אפ'י הכי זכרה ונאנחה ומבקשתם מי יתן לה הימים הללו ואזיל הפתו' לשיטתיה ואח"כ זכרה ג"כ שהיה לה מימי קדם כל מחמדיה ועתה פאשר נפל עמה ביד צר לחלוטין שחקו גוים על משבתיה פ'רוש משבתי' ששבתו מחמדיה שהיו לה מקודם ימי עניה ומה שנשאר לה בימי עניה ועתה בשניהם נשבתו ולז"א משבתיה ב'.

א"נ או' ימי עניה ולא אמר בימי עניה הנה ידוע הוא דכאשר יעלה על לב האדם יגונותיו וירצה לבכות או להעלות על לבבו מכאוביו יאמד הגדול' שהיה בה ויעריף פנגד' היריד' ובזה תגדל הדאג' והמכאוב ולזה אמר' זכר' כו' ימי עניה כל מחמדיה זה לגבי זה ובזה יגדל מכאוב' וזהו זכר' ירושלים פ'י שזוכרת בפיה רעת' וטובת' שהית' בראש העולם ושהיא עתה בשפל המצבו' וזהו זכר' כו' זה עם זה ימי עניה את ימי גדול' ואו' בנפול עמה כו' הפונ' פ'י בכל אותו זמן שצר אספסיינוס ועיטוס בבית שני וגם בימי נבוכדנצר המציא ה' להם תרופ' ע"י שהיו נכנעים להם והיו נשאר על אדמתם ולא היה נשרף הבית ותמצא כמה פעמים היה ירמיה ע"ה צועק ואומר למלך שיפיל עצמו לפניהמלך ואין רע דכתיב ויאמר ירמיה אל צדקיהו פה אמר ה' כו' אם יצא תצא אל שרי מלך בכל וכו' ואפ"ה לא רצו וכן תמצא שאמר ריב"ז לאספסיינוס והלבנון באדיר יפול שהיה יודע בנדאי שנקבשה הארץ לפנ'ו ואילו היו משלימין לא היה עושה מה שעשה אח"כ כדמוכח מהש"ס בפ'י ולז"א הנביא בנפול עמה וכו' פ'י דכאשר נפל ביד נבוכדנצר שהיתה העיר כבושה ועומדת לא מצאה עוזר דאם היה לה עוזר היו עושים כדברי הנביא ולצאת ישראל אליו לא היה עושה מה שעשה אח"כ שנקנסו להיכל והיינו ראוי צרים ושמוחו על שהשבייתה לחלוטין ושרפוה באש דאם היה להם עוזר לא היתה באה לדבר זה: חטא חטאה ירושלים וכו' פונתו להיות פ'י לא נגזר.

גזירה מאת ה' אלא שהיו נכנעים ישראל למלך בכל פאמור לעיל א"כ מצד שהקשו ערפם ולא השלימו לא היה ראוי שתלכד העיר אלא שהיה לה לעשות המצא' ליפרע מהם ולמה לא היה כף ומה חטא' ירושלים בפרט זה מיהא שלא רצו להשלים דמצד זה נמשך חרבן הבית לז"א הלא תדע פ'י גם ירושלים יש לה חלק בחטא א' דהיינו שהיו מקיימין בה ע"ז נהרי מחזקת ידי עע"ז שהיא מקום לע"ז ולהיות' היא אינה עושה פלום לזה נחשב לה לחטא בעלמא הגם שישאל מזידים לזה כפול לומר חטא חטא' לומר מה שאני מחשיב דבר זה חטא לא גוף העון פ'י גוף העון הוא מצד שהיו עע"ז אלא שבערף ירושל' אני קורא אותו חטא וז"א חטא' ירושלים ומהו החטא על אשר לנדה הית' דהיינו ע"ז שמטמא בנדה דהיינו שהעמידו בה צלמים ומי הם שהעמידום מכבדיה דהיינו ישראל שהם המכבדים אותה הזלזה דהא ראו ערנותה פ'י ראו בה ערונה שהיא ע"ז ואו' בכינוי ערנותה פ'רוש להיות' הערונה בה תקרא בכינוי לה לזה גם היא פאשר טעמה טעם חטא

תלקה דהיינו נאנחה ותשב אחור והן אמת אלו ישראל היו נכנעים למלך הנה ה' מכפר ולא הנה מביא הרעה לא עליהם ולא עליה משא"כ עתה בעידן ריתקה ענשי' אשוגג ואמזיד בכל אנפן שיהיה בה: טומאתה בשוליה לא זכרה כו' כל הפתוב הזה אין לו הבנה לכאורה אף צריף לדעת כל טוב ורע אשר יהיה יסוד הענין ממה הוא והנה תמצא פי כל סיבת כל הרעות הוא מעשה העגל דאם לא הנה העגל לא היתה מיתה בעולם כאו' חרות על הלוחות וכאשר עשו העגל לקו לחזור לדמות שהיו מחטא אדה"ר שהוא גרם המיתה מצד תערוכת איסור ונהמת החטא בהכרח למות להתיף הנהמת ולהיות שהפתוב אמר קודם חטא חטאה ורושלים וכו' וקששה רה"ק לאמר מדוע ככה עשית והי"ל להענישה שם במקומ' ולא לעשות לה כ"כ ביזוי וירידה לז"א הנה העיר ורושלים יש לה ב' דברים הא' שטומאתה הידוע' מעת שחטא אדה"ר וזהו בשוליה פי' מיסוד' ומעיקר' ונהרי הכנעת' בצדה למות כל הנברא ונוצר ממנה ואעפ"י כן לא זכרה אחרית' ע"ד מ"ש שהע"ה וזכור את בוראך כו' והיא לא עשתה כן לא זכרה לזה מלבד הפלא של מיתה אני מוסיף פלא אחר מחיים חיייתה וזהו ותרד פלאי' שיתרב ביתה ותהיה גולה בביזוי חוץ מן הפלא של המית' ומפח זה לא מצא' לה מנחם פירוש דאין מקבלין תנחומין אלא על המתים וזאת להיות' בעלת ב' רעות לזה יבוש המנחם לנחם פי אין מנחמין על החיים.

וחזרת ואו' רה"ק דברי ירו' ראה ה' שעבר עליה כל זה נתון והטעם פי האויב הגדיל מצד ראותו זה הגדיל היותו אויב פי' דכאשר רואה שהוא עע"ז ויש לו ממשלה על שאני עובדת לה הגע עצמה שאני עובדת עכ"ז הוא מוסיף להיות אויב ביותר וראיתי לבאר או' ו"ל במדרש קשה הוא סילוקן של צדיקים לפני מי שאמר והנה העולם מק' תוכחות חסר ב' שבמ"ת ומחרבן ב"ה דאילו בתוכחות כתי' והפלה ה' ובחרבן בה"מ פתיב ותרד פלאים אבל בסילוקן של צדיקים פתיב הנגי יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא וכ"כ למה ואבדה חכמת חכמיו כו' ע"כ.

וקשה מי אמר לבעל המדרש פי גדול משניהם הרי ג' המה בסילוק הצדיקי' וג' בתוכחות ובחרבן ונהרי הוא שנה להם ולמה אמ' קשה יותר מהם וע"ק שהנה אחר האמת הפלא האמור במ"ת הוא האמו' בחרבן בהמ"ק וא"כ לא היל"ל אלא מחרבן בהמ"ק פי א' מהב' הוא האמור במשנה תורה ועוד למה יעניש ה' אותנו בשני הפלאות כפי הדין הרי אנו פנותרין למיתה קלה וממית אותנו במיתה חמור' אחר שה' לא אמר במשנה תור' אלא הפלאה א' אף הפונ' היא ברור' לעולם אין הפלא' בעולם זולת האמור' במ"ת אלא דכאשר היו אותם מכות אחר שהיו ישראל במעלות הרמות הגם שלא הביא עליהם אלא הפלאה א' הכתוב' במ"ת אבל בערךם ירדו פלאים הא' ממה שהיו במעל' והב' שהפלא' שאמר ה' דכאשר עשה ב' התוכחות שאמר היו ב' פלאים.

וגבי סילוקן של צדיקים הרי הוא מתרה מחדש הנגי מוסיף וכו' שפא תאמר כמו שפי' בפלאים דבהמ"ק לז"א להפליא הפלא לומר שהוא פלא חדש יותר מפל האמור הרי דזה גדול מןכם דבתוכחות א' ודחרבן ב' ואחת מהב' היא הפלאה מ"ת וסילוק הצדיקים יש בו הפלאה חדשה ונהגם דבחרבן בה"מ הנה סילוק הצדיקים ג"כ אפשר דלא קאמר אלא פאשר תסתתם החכמ' לחלוטין או יאמר דגם זה נתקיים בו שקודם חרבן הבית לא היו לומדים תורה ונסתתרה התור' ולא אמר פלאים אלא על זה שנוגע לחרבן בהמ"ק דוקא ולעולם גם זה הנה והיינו אחר ההתרא'.

ונראה לומר דעל זה דקדק הפתוב לומר הנגי יוסיף ולא אמר מוסיף שיונה בנדאי אלא אם לא יחזרו אז יוסיף דעד עתה עדין לא התרה עליהם על זה. או יאמר בהקשות למה ישנה הפתוב לדבר שם בל' פלאים מיעוט רבי' שנים ויא' בפ' הפלא ופלא ואם יבחר ל' קצר יאמר בפתוב זה

גם כן פלאים וקלמה אמר הפלא ופלא אכן המכונן הוא דהנה פאשר יהיה יותר מפלא יקרא פלאים משא"כ נבי סילוק החקמים אמר הפלא ופלא שהם ב' פלאים שלמים קשים בעיני ה' ואו' קשים בעיני ה' להיות פי בעיני בני אדם אינם כ"כ מרגישים בהם פקללות לז"א פי הם אינם מרגישים לדעת אשר יצטרכו להרגיש אליו פי בעיני ה' זו גדול מכולם: ידו פרוש צר כו' הכתוב הזה אין לו משמעות ומה שפירש רש"י אין הכתוב מיושב בו אפי' בדרך חק ויונתן תרגום ופסק הכתוב לשנים חציו דברי הנביא וחציו דברי פנסת ישראל ולי נראה לומר דהנה פאשר יבא שונד ואויב לאדם הרי הוא מחביא מנכסיו אולי ינצל חלק מהכל וכמ"ש יעקב אבינו ע"ה והנה המתנה הנשאר לפליטה וכאדם שיאבד כל הונו ויתנחם בכל שהו הנמלט ותרכה יללתו פאשר לא ישאר לו מאומה ואז הוא מרגיש בכל רעתו שהיא רעה.

והנה הוא אומר עתה פי עליוה היא בית קדשינו ותפארתינו דכל תפארתה בלקיחה א' לקחו ותפסו וז"א ידו פרוש צר על כל מחמדיה ביד א' לקח הפל ומהו הפלי שלקח כא' לזה חזר ואמר פי ראתה גוים כו' זהו ביאת האויב לפני ולפנים פי זהו העיקר פינון שנה השיגו ושללו הרי נטלו הכל וזה עצמו כל מחמדיה ונוסף שראתה היא שאם לא היתה רואה לא היתה לבה כ"כ יתר ממקומו אבל פאשר עיניה רואות הנה לה דבר זה פלקיחת כל מחמדיה.

ואומר אשר צוית לא יבא בקהל לה פי מקום אשר גזרת פי כל הקהל שהם ישר' חוץ מהפניהם דכהנים לא איקרו קהל כמ"ש בהוריות לא יבאו לה פירוש להיות ה' שם והנכנס הרי הוא נכנס לה' ועתה באו גוים הרי כל מחמדיה ידו פרוש צר עליהם זה פנגד בהמ"ק ופנגד ישראל אמר כל עמה נאנחים: כל עמה נאנחים וכו' פונת הכתוב היא דהנה תמצא פי השווי בצרה לא תאונה לאכיל' ואדברה ימאס המאכל וכאשר ירבה עליו פאב הרעב אם ימצא כל שהוא יאכלנו אבל לחפש אחר אכילה לא יחפש וכאשר ירבה עליו הרעב יחפש אבל זה יהיה אחר שיירבה פאב האכיל' יותר ממכאובו וכאשר ירבה ביותר יתן כל מאנדו אפי' בעודו בצערו ובמכאובו עוד תמצא שפיותר יגדל פאב הרעב למי שהיה רגיל לאכול ביותר ומתענג ירבה בו צער הרעבון לז"א הכתוב על עם ישראל כל עמה נאנחים ודרך הנאנח לא יערב לחפו אנוכל ולא ירצה לאכול הגם שימצאו והם מרוב הרעבון מבקשים לחם ולא די זה אלא נתנו מחמדיהם באנוכל פי לא בלחם אלא באנוכל פי לא השיגו הלחם אלא כל מה שראוי לאכילה להשיב נפש דוקא ולז"א ראה' והביטה לגודל צערינו פי בשלמא אם לא היינו אוכלים לרוב טוב תאמר שצערינו אינו כ"כ גדול אבל אחר האמת הייתי זולילה ע"ד זולל שהוא אוכל ומתענג בבשר ויין ועתה אנו מבקשים אוכל להשיב נפש לז"א ראה ה' והביטה פי ראה צערינו עתה והביטה היא למרחוק שירא' מצבם והנהגתם למה שהם עתה ויגדל בעיניו ית' צערם שאין לו קץ אולי ירחם על צערם: לא אליכם כל עוברי דרך כו' המכונן שאו' יש' השוויים בדרך ומתחננים לבא אדם לספר לו ספורות והנה דרך המספרים יגונותיהם מטבע הספור להמשך מעט לשומע ולזה תמצא דכאשר יספר אדם קוליו לאדם אחר יאמר לו לא תראה מזאת הרעה וכן על זה הדרך ולזה חששו שלא יבא שום אדם לשמוע מטעם הנז' והם רצו לשוח דאגתם לאחרים לזה הקדימו לומר לא אליכם פי בזאו ושמעו ולא תחושו לדביקות הרע לא אליכם ועתה יכולין אתם לבא לראות ואין אנו צריכין לספר אלא מאליהם תדע פאשר תביטו למרחוק טובה ושלנה הגדולה שהיו בה ותראו עתה צרתם וירידתם וזהו הביטו כל הבטה היא למרחוק והגם שאז"ל הבט' היא ממעל' למט' נאמת הוא גם כן פאשר יביט בעומק מחשבות הלב פי הידיעה תתייחס אל עומק וכל מעיין יעמיק ולזה יא' כן לשון הבטה וזהו הביטו בידיע' למרחוק וראו עתה במה שהם והשיבנו דבר האם יש מכאוב

כמכאובי והנה פשי' די מצאו מכאובים פאלו אבל העיקר הוא פערף מה שהיו בו לרדת כל היריד' הלזו אין מכאוב כמכאובי ואפשר שזהו שרמז במלת עולל לכל טובה שהי' בה ורעה שפאה עליה שם כלול הפל, או אפשר לומר אשר עולל לי מקדם לטוב' אשר הוגה ה' כו' הוא הרע שהיא בו עתה או יאמר שתמיתה היא איך ולמה הביא ה' עליה הרעה בשעת חרון אפו דהנה כל אדם בהבדל בהתפעס יגזור להרע ביותר וכאשר ישוב מהפעס לא יריע תצי הרע ממה שאמר לעשות לז"א כ"י הביטו וראו רעתה ויגונה ומהו היגון אשר עולל לי שעשה לי ה' אשר הוגה ביום חרון אפו כל מה שגזר לעשות ביום שהיה בפעס פן עשה לי וזה יורה שהביא הרעה בעודו בפעס או אפי' עבר זמן הפעס אעפ"י כן לא חיסר דבר ממה שגזר וזה דבר תימה שלא היה בעולם וזה תמצא בהבדל במלכי האדמה שאם ידינו את האדם בשעת פעסם לפני זעמם מי יעמד וזו היא יגונה של והנה תמצא דאפי' יאמר ה' לעשות רעה בשעת המעשה? תקרר פעסו כביכול ולא יגמור לעשות כי בשעת הדיבור הוא או' נעשה כף וכף ולהיות דאותו המעשה לא יצא לפועל לא נתקרר דעתו וחזר ואמר ונעשה עוד כף וכף באופן צריך שיאמר הרבה עד שיתקרר דעתו אבל במעשה בפועל פשיטא שבמעט מן המעט יתקרר דעתו ועתה רואה פנסת ישראל כי כל מ"ש פן עשה וזה פלא, ולדרך זה תתפ' מלת הוגה מל' דיבור ע"ד הגיון סלה וע"ד אוז"ל הוגה ה' באותיותיו שהוא לשון דיבור דהיינו מה שדיבר דיבור בעלמא בעת חרון אפו עשאו בפועל פולו וז"א אשר עולל לי מה שהוגה ה' ביום אפו ועל זה אומרת לא אליכם: ת ו ש ל ב " ע.

אסתר סימן א' ויהי בימי אשורוש כו'. כונון ע"ד אוז"ל כל מקום שנא' ויהי בימי צרה לשונאיהם של ישראל עוד דרשו רז"ל על פ' אף העבדתני בחטאתיך אמר הקב"ה ראה מה גרמו לי מעשיכם שנעשיתי כביכול עבד למלכי האומות לכפוש המלכיות נבוכדנצר וכיוצא בו מהמלכיות שנפלו ישראל בידם והטעם פדי.

שלא יפלו ישראל ביד מלך בזוי כו' ובה יבא הפתוב מדוייק על נכון ויהי בימי אשורוש ודע כי לאו קטיל קני באגמא הוא אשורוש כו' מלך גדול הוא עז"ה ויהי צער לישר' בימי אשורוש ולטעם זה הוא אשורוש כו' שמלך בכיפה שאם לא היה לישראל מה שהיה בימיו לא היה משיג כל המעל' הזאת וכפי זה תהיה גדולתו סיבה בשביל הני לישראל שלא יצטערו מפחות א' ובה א"ש אומ' שבע ועשרים ומאה מדינה ע"ד או' ז"ל מה ראתה לשלוט על קכ"ז מדינה אלא אמר הקב"ה תבא אסתר מבנות בניה של שרה שחיתה קכ"ז שנה ותמלך על קכ"ז מדינה ע"כ ולכאור' ק' מאי מק' מה ראתה כו' וכי כל מלך שמולך על סף קצוב של מדינות נאמר לו מה ראה.

אכן להיות שהקדים הפתוב לומר לפי מה שפי' כי לסיבת ויהי שהיה בימיו צרה לישראל זה היה סיבה להיותו מלך מהודו ועד פוש א"כ למה טרח הפתוב לומר קכ"ז מדינות מה יצא לנו מזה אם היו קכ"ז או פחות או יותר לזה אמר פי גם זה הוא סיבה למה שנוגע לישראל כי נתן לו ה' גדולה שמלך בכל העולם לטעם הנז' ונתן לו חשבון זה בדיוק לעורר זכות שרה לאסתר המושיע את ישראל כי כאשר יהיה החשבון בדיוק יסייע לזכרון טוב וא"כ תראה שהפל בשביל ישראל דוקא ואו' הוא אשורוש שמשמע שרצונו לומר אשורוש הידוע וצל"ד היכן הוא ידוע ולא יזה ענין כתב זה וזו"ל אמרו מה שאמרו ונרא' לומר ע"ד מה שהתחלנו לפר' שבכל מקום שנא' ויהי בימי צרה היתה ואשר לזה יק' לפי האמת לא היתה צרה שכל צרה שתכלית' טוב אינה צרה וכאן היה תכלית טוב שכל האומות מנשאים היאודים וכו' ואם מצד הגלות קודם מלכות אשורוש פבר היו בגלות האמת כי יונתן תרגם ואמר דביומוהי בטילת עבודת בית אלהא בגין עטייתא דנשתי

דלא שבקת למבני בית מקדשא וס"ס לא נתחדש דבר רע בחרבן בימי אשורוש ואם פן מה נוי
היה אשר לזה סיים קרא ואמר הוא אשורוש ותמצא שאז"ל שיותר היה שונא אשורוש
לישראל יותר מהמן ושללא תאמר שהוא המציר והוא המרויח לבסוף לזה אמר הכתוב הוא
אשורוש שלא יצא ממנו אלא רעה ועליו אמר וי היה בימי אשורוש שכל מה שנמשך
מאשורוש אינו אלא צרה מתחילה ועד סוף והטובה מאת ה' ב"ה היפה רצונו וטבעו של
אשורוש כאו' ז"ל במ"ש את שרביט הזהב אשר בידו יעשב"ד: בימים ההם פשבת כז'.

י"ל למה הוצרך לומר בימים ההם הלא מאו' פשבת המלך אשורוש הדבר מוכן שבימים ההם
היה הדבר ומה גם משמעות בימים ההם מורה על הימים הידועים ולא מצינו שקדמ' ידיע' לאלו
הימים ונר' לפרש שיכוין הכתוב לומר ענין א' שאמרו במדרש מאי פשבת פשנתישב' דעתו כו'
דכתיב פה אמר ה' לפי מלאות לבבל ע' שנה אפקוד אתכם חשוב מ"ה של נבוכדנצר כ"ג של אויל
מרוןד ותתתי ידיה הרי ע' אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו ע"כ לפי דברי המדרש ירמון
באו' בימים ההם פשעברו ב' שנים פי פי' ימים הוא) שנה ע"ד ימים תהיה גאולתו וכן או' תשב
הנער' אתנו ימים עשור ופי' ימים היא שנה וכאן אמר בימים לרמון על ב' שנים פי אות הפי"ת
תגיד ב' ימים וגם ממה שגילה אח"כ ואמ' בשנת שלש למלכו יורה ב' שנים או ירצה עז"ה בימים
ההם פירו' בשנה הג' למלכו לפי חשבונו ולפ"ז יבא על נכון או' ההם פי זכורים הם במקו' אחר
לפי' א' דכתי' למלאות לבבל ע' שנה ועתה נשלמו ולפי' ב' ג"כ פבר הנוכר ענין זה חשבון מלכים
הראשונים והיה מה שהיה כאמור בדבריהם ולזה עשה משתה בשנת שלש למלכו פי בתחילת
שנה שלישית פשרא' ששלמו הע' בסוף ב' שנים למלכותו ולא נפקדו: בשנת שלש למלכו כו'.

נר' פי שיעור הכתוב פה הוא עשה משתה לכל שרים ועבדים והחיל אף בסדר ההסיב' לא הסיבו
כא' לפני מלך אלא הגדולים וז"א הפרתמים ושרי המדינות לפניו פי אין ראוי למלך לישוב לפניו
שאר ההמון וכו' ונתישב הכתוב על נכון.

או יא' שפונת הכתוב היא להודיעסדר המעלות פי מעלת העבדים של אשורוש וחיילותיו הם
גדולים ממדרגת הפרתמים ושרי המדינות וכל הקודם בכתוב חשוב משל אחריו הא' שפחשיבו'
הם שריו ואחריהם עבדי המלך ואחריהם חיילותיו שהם פרס ומדי ואחריהם שאר השלטונים
ושרי המדינות שהם פחותים במעל' אפילו מחיל פרס ומדי ואמרו לפניו ירצה פי המשתה עשהו
לפניו פי אין שיעור המשתה הנערך לפני המלך למשתה הנערך שלא בפניו ואמר פי המשתה
אשר עשה לפניו בין שחוזר תיבת לפניו על המשת' בין על הקרואי' ס"ס פיון שאוכלים לפניו
יהיה ביתר שאת: בהראותו את עושר כו'.

להיות שיש ב' גדולות בענין הא' רוב השלטונים ושריו וחיילותיו ושרי המדינות והב' העושר
אשר הראה לפניהם פנגד העושר אמר את עושר וכו' וינגד השולטנות אמר ואת יקר וכו' ורז"ל
דרשו שלבש בגדי פהונה ממה שאמר הכתוב יקר תפארת וטעם אמרו ימים רבים וחזר לומר
ק"פ יום אוילי שהוא לא דקדק בחשבון הימים אלא שהרבה לעשות משתה ימים רבים שהיה
בעיני בעל המשתה לימים רבים מבלי מספר אלא שברה"ק נודע למרדכי או ידע בבירור שהיו
אותם הימים הרבים ק"פ יום ומדברי יונתן בן עוזיאל נראה שפוסק הכתוב בספינא חריפא עז"ה
את עושר כו' ימים רבים תחזק יקרו וכבודו וזמן המשתה ק"פ יום והוכרח לזה מפח קושיותינו
עצמה: ובמלאות הימים האלה כו' י"ל למה הרגיש הרגשה גדולה לצד העם הנמצאים בשושן מה
שלא מצינו שעשה פן לכל השרים והפרתמים עוד קשה למה הוצרך לומר עשה המלך הלא בו

הוא מדבר ולא הנה צריף לומר אלא עשה לכל העם והעושה מוכן הוא ועוד למה דקדק לומר העם בה"א הידיעה ויותר הוא לשון מתוקן אם הנה או לכל עם הנמצאים עוד אומר הנמצאים למה הנפירם בלשון מציאה.

עוד ק' או למגדול ועד קטן יתר דבאו' לכל העם הנמצאים כו' דממילא משמע בין גדול בין קטן. ונראה לפרש בהקדים דבריהם ו"ל כי משתה זה שעשה של ז' ימים לישראל עשאו וכבר ידוע הוא כי ישראל פרושים הם ממאכל האומות והוא הרשע רצה שישראל יהנו מסעודתו פי בזה ישמעו בגלות תחת ידו הלא ידעת דבריהם ו"ל שהבאתי בסמוך שלא נתישבה דעתו עד שראה שעברו ב' שנים ושלמו ע' שנה ולא נפקדו הראת לדעת כי לבו נוקפו על זה ואשר ע"כ הנה מתחכם לבל תהיה להם ארוכה למחלתם ונתייעץ להחטיאם שיאכלו מאכלות אסורות ובילות וטריפות ולא רצה לעשות הדבר על ידי גזירה שיגזור עליהם לבא לסעוד בפת בג המלה בעל פרחם פי אז אין להם עונש וכמו שלא חטאו דמו ולזה נתייעץ ועשה משתה גדול ויקר הערף בחצר גנת ביתן המלה ונתחכם עוד שלא לומר שעשה בשביל ישר' דוקא שא"כ הלא הם ככפויים פיון שטרח והכין סעודתו אליהם מי הוא זה שלא בא הלא ודאי שיחייב ראשו למלה ואין לה אונס גדול מזה ופטורים הם על מה שיאכלו וישתו אלא אמר סתם שיכינו סעודה לכל עם הנמצא בשושן ולהיות שדבר זה לא יספיק כדי שיבאו בני ישראל לזה החליט הענין ואמר למגדול ועד קטן לבל יאמרו מן הסתם לא יהיו קרואי סעודת המלה מהשבויים הפחותים וכאשר אמר למגדול ועד קטן הנה כלל גם הפחותים וא"כ חוזר אני ודן כי באונס עשו אחר שגזרת המלה על הכל זה אינו כי אין המלה מכריח אלא כל הרוצה לבא אל הסעודה יבא ומי שיש לו טעם מספיק כמו שתא' ישראל שיש להם מצות אלקים או מי שהיא חולה וכדומה אין מוכן מהמלה שמכריח לזה ולדומה לו באופן כי אין אונס ונתחכם לעשות סעודה יקרת הערף שבאמצעות זה יהיו מתפתים ובאים ובעונות יצתה מחשבתו לפועל ונתחייבו פלייה לולי מרדכי שעמד לימין אביון וזהו שיעור הכתוב להיות שקדם בימי המשתה של ק"פ יום שהיו כל האומות שמחים וישראל מספידים ובוכים כמא' ו"ל ומישראל היו שם ובשביל שראו פלי בהמ"ק היו מספידים ובוכים שם ע"כ, ובראות המלה דבר זה לא נעצר כח לעשות עוד המשתה ועמד בסוף הק"ף דזולת זה עודינו במשתהו אלא לסיבה הנז' פסק במנין ק"ף יום ועשה משתה ולזה דקדק לומר עשה המלה כי הוא לבדו יודע פגנת הענין בזה והרואים לא ידעו ענין וברה"ק נתגלה טעמו והודיע הכתוב שהמשתה שעשה הוא לכל העם הידוע שהוא ישראל עשאו ולזה דקדק לומר העם הידוע והם בני ישראל וחזר לומר מה מענה בפיו ואמר הנמצאים בשושן כי להיותם נמצאים הכניסם בכלל הדברים בדרך ערמה ואמרו למגדול להיות שבער המלה לא תחשב גנולת הגדול לגדול' לזה המעיטה ואמר מי"ם המקצת מגדול לומר שכל גדול גדולתו ממועטת ובה נתישבו כל הדקדוקים: והשתיה פדת כו' נראה שיכוין למאמרם ו"ל אמ"ר לוי כף הנה טכסיס אנשי פ"ס הנה להם פוס אחד מחזיק כ"ב רביעית כו' והיו משקין בו לכל אחד ואחד ואפילו הוא מת בו ואפילו משתגע הוא שותהו אבל אחשורוש לא הכניס אותו הפוס בסעודתו אמר מי שהוא רוצה לשתות כו' כדכתיב אין אונס ע"כ ונראה כי הפוס הגדול בו היו משקין ג"כ בסעודת אחשורוש כדי שלא יראה קמצנות בסעודתו בשינתו פוס קטן.

גם לפעמים ימצא אדם שירצה לשתות בכוס זה אשר ע"כ צוה לתת בכוס זה כמשפט הנהוג ביניהם אבל הניח הרשות בידי השותים וזהו אמרו והשתיה פדת בכוס הגדול אבל אין אונס כנהוג ולחמוכן מהמדרש שלא הכניס הפוס בסעודתו לא הנה צריף לומר אלא והשתיה אין אונס

ואפשר שהמדרש לא נתפונן לומר שלא הכניס הכוס בסעודתו כוס זה כלל אלא שלא הנהיג המנהג הרע שהוא והניח כל אדם פרוצונו אבל הכוס הכניס על כל פנים כמ"ש: ותמאן המלכה כו' קשה למה הוצרה לומר אשר ביד הסריסים הנה די לומר ותמאן כו' לבא בדבר המלך ועוד באמת צריף לדעת למה מיאנה ושתי לבא פי לא מדת החסידות היתה בה וחו"ל אמרו מה שאמרו.

והגר' דהכתוב בא לתת טעם למיאון ושתי והוא פאשר שלח אחשורוש אתריה הנה השליחות על זה האופן שאמרו לנשתי פה אמר המלך תבא בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה לזה הקפידה פי אין כבודה שתלך פדי שיראו פחותים מערכה שהם העמים והשרים את יפיה הן אמת אם הנה אחשורוש שולח אתריה סתם וממילא היו העמים והשרים רואים לא היתה מקפדת פי אין פאן ביזוי פי הליכתה היא לכבוד המלך מש"כ עתה ששלח אתריה בפ"י שתבא המלכה להראות יפיה לעמים ולשרים אין לה חרפה גדולה מזו וז"א ותמאן המלכה וכו' ר"ל להיות אותו דבר השליחות להראות יפיה הנה ביד הסריסים לא הנה פמוס עמו כמ"ש שמה הקפידה ותמאן לבא.

ועוד נ"ל דטעם אמרו אשר ביד הסריסי שלא תאמר דטעם שמיאנה לבא משו' שלא נתאמת לה דברי המלך לז"א אשר ביד הסריסי שפודאי דברי המלך הם ואפשר לומר שהביאו בידם סימן מאת המלך פדי לאמת דבריהם וכו' ודנייק מלת ביד דלכאורה לא יוצדק לומר ביד על הדיבור וכמה שפכתנו יבא על נכון: ויאמר המלך לחכמים כו' י"ל למה בחר הפתו' לניחס לחכמים ליודעי העתים ככאן וחו"ל אמרו שהכתוב ירמוז על בני יששכר יודעי בינה לעתים ולדבריהם נראה פי בחר אחשורוש לשאול לבני יש' מועצותיו למלט ושתי פי יודע פי ישראל הנה יראים לפסוק דינא למיתה ויצדדו למלט נפשה ממנות ולזה לא בחר לשאול אלא להם ואני אומר פי טעם אמרו יודעי העתים להיות שהיה מבקש למלטה בטענ' פי יש עתים ידועים שאין למלך לצאת חוצה ואולי אותו יום ואותה שעה הוא מזמנים הידועים ואין עליה אשמת דבר ולזה דנייק ואמר פדת מה לעשות במלכה ושתי פי להיותה מלכה יש לה לחוש כמלך ולז"א יודעי העתים שייבקשו בעתים אותו עת מה הנה וזה מסכים ג"כ לפי רז"ל שאמרו שהם בני יששכר שאין בכל האומות מי שיודע במערכות השמים וכסולתם כישראל דכתיב פי היא חקמתכם ובינתכם כו' ולכל הפירושים יתפרש אמרו פי כן דבר המלך לתת טעם איהולמה שואל המלך לחכמי ישראל לז"א פי כן דבר המלך וכו' ואמרו דת ודין פירוש שכל מי שיודע דת שהוא משפט כללי או דין שיודע אפילו דין פרטי דלפעמים יצטרף אליו המלך: והקרוב אליו כו' י"ל למה ידבר ממוכן הקטן שבכולם בראשונה ועוד מהו אמרו לא על המלך לבדו עונה וכו' דנראה שלא יספיק להמיתה אם עונה על המלך לבדו ואחר האמת לא תתחייב המיתה זולת בדבר הנוגע למלך וכמעט דברי ממוכן אין להם הבנה.

ונראה פי החכמים היושבים לפני המלך הרגישו מדברי המלך שדעתו היא להציל את ושתי מן המיתה ולזה הנה מבקש יודעי העתים ודקדק עוד לומר במלכה ושתי ודרז"ל במלכה אע"פ שאינה ושתי כו' לזה נתחכמו לדונה בדין א' שכל הדתות יספיימו על המשפט וזה יצא ראשונה מי יתחיל לגלות דעתו אם הנה מתחיל לדבר הגדול שבהם אז ימצא תואנה המלך שלא דנו אותה כמשפט ומצד שהתחילו לדונה מהגדול השאר חלקו לו פבוד ולא חלקו עליו ומה גם פאשר ישאל שבדיני ישראל בדיני נפשות מתחילין מן הצד יא' פי דנוה משפט מעוקל ויענישם לזה התחיל ממוכן לדבר הקטן שבכלם ונתחכם לפסוק דינה באופן שאין מציאות לפטרה ואמר לא על המלך כו'

הנה הדבר מוכן מאליהו שעותה על המלך והמורד במלכות חייב מיתה ולהיות דחשש ממוכן שתהיה איזו סברא דלהיותה מלכה אינו נחשב מרד פי גדול כבוד מלכותו ולז"א אחשורוש בדבריו פדת מה לעשות וכו' לזה אמר לא על כו' פי דאם לא היה המרד אלא מצד שנגעה בכבוד המלך אז היה צד לפטור אותה מצד שהיא מלכה אלא פי על כל כו' פי דהפסידה מלכות אחשורוש ומגיע קלון לכללות המלכות של אחשורוש וחוזר הביזוי למלך שיתבזה בפה כל העולם וז"א וכדי ביזיון וקצף ואומר מלת וקצף דהנה ידוע הוא דכאשר יגיע לאדם ביזוי וכדומה ויכול לנקום נקם ולהסיר הביזוי לא יתפעס והפעס בא כל עוד אשר לא תשיג ידו לתקן ולז"א לו וכדי ביזיון וקצף שאז אין יכולת ביזוי להסיר הביזיון וישאר הקצף.

או יאמר דאז פאשר ימשך מזה ביזיון למלכות ויקצוף ג"כ על השרים למה לא יעצוהו למנוע הביזיון ולזה הם מודיעים אותו מעתה כדי שלא תשאיר עליהם אשמה ובה ג"כ נ"ט לדבריו למה טרח לבקש טעמים ודינים להמית ושתי פאמור ולא הי"ל לדונה אלא על המעשה אשר עשתה ולא על מה שמסתעף ממנו ובמה שפי' יבא על נכון פי ירא לנפשו אם לא יגלה אונן המלך פאשר יהיה הדבר וימשך ביזיון למלך ואז יקצוף המלך עליהם ויטב הדבר כו' פי מלתא בטעמא קאמר: לא הגידה אסתר כו'.

קשה למה צינה מרדכי לאסתר אשר לא תגיד עמה ומולדתה ועוד למה כפל לומר עמה ומולדתה דפשיטא דכאשר לא תגיד עמה מכ"ש מולדתה דאינו נודע ונראה דב' טעמים היו למרדכי שהכריחוהו לצוות לאסתר לשלא תגיד הא' פאשר ראה שנקחה אסתר למלכות והנה ידוע הוא שבאותו זמן היו ישראל שבוים וקלי הערף וחש מרדכי לכבוד אסתר שלא תתבזה בעיני אחשורוש מצד גריעותה להיותה מבני השביה וטעם זה לא יספיק לאחשורוש למנוע מלבא עליה ככל אשר תאנה נפשו מצד יפיה אבל לא ינשאה מצד גריעות עמה ואמרינו בכתובות דף נ"א ת"ר שבוים מלכות הרי הם כשבוים גנובי לסטות אינם כשבוים והתנאי איפכא מלכות אמלכות ל"ק הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר ע"כ ופירוש רש"י שבוים מלכות נשים ששבו המלך לתשמיש מלכות אחשורוש הם כשבוים לפי שמלך גדול הוא ויודעת שלא ישאנה ובעילתו באונס ע"כ.

הרי דקאמר הש"ס על אסתר שיודעת שלא ישאנה אחשורוש והטעם מצד שאינה ראויה למלכות וטעם זה לא יועיל אלא לנשואין אבל לתשמיש באיזה אופן שיהיה לא ימנע עצמו מלבא עליה ולזה צוה עליה אשר לא תגיד דאם באולי יקחנה אחשורוש לתשמיש לא תשב בשפל המצבות ומה גם לדבריהם ז"ל דאחשורוש היה שונא לישראל פשיטא שלא ימליכנה ולא ישים כתר כתר מלכות בראשה.

עוד אני אומר פי מרדכי ידע נאמנה פי לא לחנמם נלקחה אסתר בית המלכות פי יודע היה מרדכי ע"ה צדקות הצדקות הלזו וח"ו שהיה הקב"ה מביאה לידי מדה זו אם לא לצורך גדול פאשר היה לבסוף וכמ"ש לה ומי יודע אם לעת פזאת וכו' אשר לזה נתחכם לומר לה שלא תגיד עמה מטעם הנו'.

והטעם הב' שרצה מרדכי להעלים קורבתו עם אסתר כדי שיידע מפל אשר יעשה לה כמו שדרז"ל שלא יעשו לה מכשפות וכדומה ואם ידעו מולדתה וקרוב אליה האיש מרדכי אז יחזלו מלדבר לפניו דבר הנוגע לאסתר.

ובזה ידוייק סמיכות הפתוב שאחר זה אומר ובכל יום ויום כו' דבמה שצנה לה אשר לא תגיד בזה הנה יכול לדעת מה יעשה בה פי לא ידעו מה הוא לה פי העבדים אשר הביאו לאסתר מבית אביה להיותם מבקשים כל נערה ומקבצים ומוסרים ביד היגי והיגי לא הנה יודע משפחת כל בתולה ובתולה ובזה לא נודעה בעת מלכות' מי היא באופן פי מב' טעמים אלו לא הגידה אסתר ולזה דקדק לומר עמה ומולדתה עמה ר"ל מצד פחיתות עמה אז בעיני המלך כמ"ש ומולדתה לטעם ובכל יום ויום מרדכי מתהלך וכו' ואל יק' בעיניו מא' ז"ל על פ' ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי יושב כו' שאחשורוש נטל עצה ממרדכי באיזה מציאות ידע משפחת אסתר וא"ל אין אשה מתקנאת אלא ביה' חבירתה כו' וא"כ יק' והלא הוא צנה עליה אשר לא תגיד ואיך נותן לו עצה לגלות עמה י"ל דאדרבה זו מחכמתו עשה להחליט מדעת אחשורוש פי אסתר לא מזרע היאודים היא ממה שנותן לו עצה להכריחה לגלות ומרדכי נכון לבו בטוח שאותה עצה אינה מועלת לגבי אסתר אם מהטעם שאמרו שלא תפחות בעיניו ואם שיותר טוב לאסתר שלא תזקק לאותו רשע וטעם אין אשה מתקנאת כו' לא שיה' לגבי אסתר פי אדרבה רע לה תשמיש הרשע ולנאי שירחיק מעליה דרכו: ומרדכי לא יכרע כו'.

ק' למה כתב לשון עתיד דהנה צ"ל לא פרע ולא השתנה פי הראייה והידיעה תהיה על מה שעבר ולא על מה שעתידי אם לא תהיה נבואה. אכן נראה לומר שמרדכי ע"ה מלבד שלא הנה משתנה כדרך שהיו כלם משתנים להמן אלא שהנה עושה המצאות להודיע פי אינו חפץ להשתנות וז"א לא יכרע ולא ישתנה והמצאות שיכול להיות בזה הוא פי לפעמים שהנה עובר המן ומרדכי מוטה ושוחה ובעבור המן לפניו לא הנה נשאר שוחה אלא יושב ביושר לומר פי לא חפץ לכווע לו או באופן שהנה בא ועומד אצלו בשעה שהיו בני אדם כורעים ומשתנים לו להראות לו שאינו כורע ומשתנה לו ולזה אמר לא יכרע ולא ישתנה: ויהי כאמרם אליו כו'.

ק' מהו או' ויגידו כו' וכי המן הנה סומא שלא הנה רואה דבר זה בעיניו ועוד מה פנונתם באמרם לראות העמדות דברי מרדכי פשיטא שלא יעמדו נגד דברי המלך ועוד מהו אומר פי הגיד להם מה נתינת טעם הוא זה ואם הפנה היא שרצו לדעת אם מה שהגיד להם שהוא יאודי יעמדו דבריו היו שואלים לעוברים ושבים דבר זה ולא להמן ועוד מהו מלת יעמדו שאין לה משמעות ועוד למה לא נתמלא המן חזמה עד עתה אחר שעברו כמה ימים ועוד נדקדק תיבת לו שנראה תיבה אכן נראה ע"ד אוז"ל שהמן הרשע היתה עוברה עמו אנדריטי אשר מצד זה חזל מרדכי מסגוד לו וכאשר ראו עבדי המלך שכל העולם היו כורעים ומשתנים להמן ומרדכי הנה מראה פי אינו חפץ לכווע ושאלו לו מדוע כו' ובכל עת הנה משיבה תשובה מספקת כאשר גילה הפתוב לבסוף שאסור ליאודים להשתנות לע"ז וגם המלך מסתמא לא גזר להמיר דתם ומפילא לא עליו צוה המלך שישתנה להמן זהו הטעם שנתן מרדכי לעבדי המלך אשר לזה נתחכמו והגידו להמן פי עשה מציאות לראות האם אמת אתו ויעמדו דבריו שטעם שאינו משתנה הוא מצד היות הדבר נוגע לדת וז"א לראות היעמדו כו' ומה הם דברי מרדכי לז"א פי הגיד להם כו' ומטעם זה לא הנה משתנה וזה יתברר בהסיר המן האנדריטי מלפניו אם אנוזישתנה נתברר הדבר שפךבריו פן הוא ועמדו דבריו שהטעם הוא להיות הדבר נוגע ליהדות ואם לא ישתנה לא יעמדו דבריו ואז כאשר עשה המן המציאות נראה פי אין מרדכי פורע ומשתנה לו לו דייקא ולא מצד הע"ז הית' הפניע' מסגוד לזה ומלא המן חזמה וטעם מרדכי ששיסה בעצמו ובעם ה' את הפלב הנה הוא מטעם דחשש שמה היתה ע"ז טמונה בחיקו א"נ חקוקה בבשר המן הרשע כאו' ז"ל: ויאמר המן למלך אחשורוש כו' י"ל מהו מלת ישנו דקאמר המן דנראה שמודיעו שישנם במציאות ופשיטא

דאָס שוּרוּשׁ יודע אַן אַרומה ישראליט ומכירה ואם רצונו של המן לומר מפּוֹר ומפּוֹרד היל"ל עם המפּוֹרד והמפּוֹרד כו' יכתב לאבדם וכו' ומה גם תמצא שלא הוֹצֵרָה המן להזכיר שמם של ישראל אלא באו' ישנו עם אַחַד כו' הבין אַחַד שוּרוּשׁ דעל ישראל קאָמַר ואם כן מלת ישנו אין לה משמעות.

עוד למה אָמַר מלת אַחַד פּוֹר שְׁפָל עֲצָמוֹ שֶׁל הַמָּן הִרְשַׁע אִינוֹ אֶלָּא כְּדִי לְהַמְעִיט מַעֲלַת יִשְׂרָאֵל וּלְבַזּוֹתָם וְאִם כֵּן לְמָה אָמַר מלת אַחַד שְׁיֹרָה עַל הַחֲשִׁיבוֹת וְעַל הַמַּעַל' א' הַמִּינוּחַד וְהוּא גַם כִּף הַיָּפֶף מִפּוֹרָד עוֹד ק' אַחַר שְׁאָמַר מִפּוֹרָד וּמִפּוֹרָד בֵּין הָעַמִּים לְמָה אָמַר בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתִיָּה וְהָיָה דִּי לֹאמַר אַחַד מֵהֶם אוֹ בֵּין הָעַמִּים לְבַד אוֹ בְּכָל מְדִינוֹ' מַלְכוּתִיָּה לְבַד.

אָכֵן נִלְע"ד לוי' דְּדַבְרֵי הַמָּן פֶּאֶן בְּחֻקְמִי דִּיבֵר בְּטַעֲנִי נִיבְחַח דְּהִנֵּה אוֹ"ל בע"ז על הַהוּא קִיסָר דְּהִנֵּה סְנִי לִיאָוֶדָּאִי אָמַר לְחֲשִׁיבֵי מַלְכוּתִיָּה מִי שְׁעֵלְתָה לֹו גִימָא כו' א"ל קְטִיעָא בַר שְׁלוּם חֲדָא דְלֵא יְכַלְתָּ לְהוּ דְכְתִיב פִּי בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם כו' וְעוֹד קָרָאוּ לָהּ מַלְכוּתָא קְטִיעָא כו' יע"ש הָרִי שְׁאִין מְצִיאֹת לְמִלָּה לְאַבְדֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּלְכוּתוֹ מִב' הַטַּעֲמִים שְׁאָמַר קְטִיעָא לְקִיסָר לְזַה נְתַחֲפֵם הַמָּן לֹאמַר פִּי אִין מְצִיאֹת לְשׁוּם מִלָּה לְאַבְדֵי שׁוּנָאִי יִשְׂרָאֵל וְזוֹלַת אַחַד שׁוּרוּשׁ שְׁהוּא מִלָּה בְּכִיפָה כָאוּ' ז"ל וְז"א יִשְׁנוֹ עִם א' שְׁהוּא מִפּוֹרָד כו' שְׁבֻזָּה יִשׁ ב' חֲשִׁשׁוֹת לְמִלָּה שְׁלֵא לְאַבְדֵי מְטַעֲמִים הַנִּז' יִשְׁנֵם עֲתָה בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתִיָּה וּמַלְתָּ בְּכָל מְדִינוֹת כו' חוֹזֵר לְמַלְתָּ יִשְׁנוֹ שְׁבִתְחִי' הַדִּיבּוּר לוי' דְּהִנֵּה הַנֵּם בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתִיָּה כְּלָם פֶּאֶחַד וְלֹז"א מַלְתָּ א' לֹאמַר כְּלָם כָּא' תַּחַת מַלְכוּתוֹ דְּבֻזָּה דַּל מֵהַכָּא חֲשִׁשׁוֹת הַנִּז' וְכפ"ז נֶאֱמַר פִּנְתָּ פ' נִיְהִי בִימֵי אַחַד שׁוּרוּשׁ חוּץ מִמ"ש לְמַעַל' שְׁהִנֵּי הָיָה לְהִיוֹתוֹ מִלָּה מֵהוֹדוֹ וְעַד כּוֹשׁ דְּבֻזָּה מְצָא הַמָּן מְקוֹם לְקַטְרֵג וְאוֹמַר מַלְתָּ בְּכָל לְהִיוֹת שְׁרָצָה הַמָּן שְׁאֶחַד שׁוּרוּשׁ יְכַתּוּב לֹו לְכָל עִיר וּמְדִינָה פִּי אִין מְקוֹם פְּנוּי מֵהֶם לְזַה הוֹדִיעוּ בְּאַמְצָעוֹת דְּבָרֵי שְׁאִין לָהּ עִיר שְׁאִין בָּהּ יִשְׂרָאֵל וְלְזַה יְכַתּוּב לְכָל מְדִינָה וְאוֹ' וְדַתִּיָּהֶם שׁוֹנוֹת מְשׁוּם דְּחֲשִׁשׁ הַמָּן לְטַעֲנָה א' דִּילְמָא יְחוּשׁ לָהּ הַמִּלָּה מַעֲשׂוֹת הַדְּבָר הַזֶּה שְׁמָא מְחַר יְמוֹת וַיֹּאמְרוּ הַמִּלָּה פְּלוּנֵי אֵיבַד אֲנָמָה א' וְעַדִּין יִשׁ לְחוּשׁ דְּקָרוּ לִיה מַלְכוּת קְטִיעָא לֹז"א וְדַתִּיָּהֶם שׁוֹנוֹת וְכו' וְאִין שְׁנָאָה פְּשָׁנָתָה דְּדַת וְכָל הָאֲנוּמוֹת שׁוּנָאִים אוֹתָם לְעוֹלָם וְאַדְרָבָה יִזְכְּרוּהוּ לְטוֹבָה עַל זֶה שְׁאֵיבַד אֲנָמָה שְׁנוּאָת הָעַמִּים וְעוֹד נִתֵּן טוֹב טַעַם לְחִיבֵי יִשְׂרָאֵל כְּפִי הַדִּין בָּאוּ' וְאֵת דַּתִּי הַמִּלָּה כו' (וְהִנֵּה דָבָר) דְּמַלְכּוּד דַּת הַתּוֹרָנִית עוֹד יִשׁ דַּת אַחֲרַת הַמַּלְכִיית כִּמ"ש יוֹם תַּגְלַחַת בְּלוּרִינְתוֹ וַיּוֹם הַתּוֹלְדָתָה כו' שְׁכָלָם הֵם דַּת הַמִּלָּה לְשִׁמּוֹחַ בְּשִׁמְחָתוֹ וְאוֹלוֹ הֵן נִקְרָאִי דַתִּי הַמִּלָּה וְאָמַר מַלְכּוּד שְׁדַתִּיָּהֶם שׁוֹנוֹת גַּם אֵת דַּתִּי הַמִּלָּה אֵינָם עוֹשִׂים דְּאָסוּר לִישְׂרָאֵל לְשִׂאת וּלְתַת עֲמָהֶם בְּאוֹתָם הַיָּמִים אֲשֶׁר לְזַה שׁוֹרַת הַדִּין תַּחֲשִׁיב לְהַשְׁמִיד כו' וְעַדִּין יִשׁ מְקוֹם לְמִלָּה לֹאמַר מַה לִּי לְהַפְגִּס בְּתַגָּר זֶה וְלֹאמַר שְׁלֵא יְדַבְּרוּ עָלַי רַע שֶׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף וְנִתְרַחַק מִס"ס שְׁיִהְיֶה בְּהַמְעַטָּת כְּבוֹד הַמַּלְכוּת אַחַר שְׁאִינִי מִפְסִיד כְּלוּם בְּקִיּוּמָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹז"א וְלְמִלָּה אִין שׁוֹנָה לְהַנִּיחָם וּבְחִלּוּם אֲדַבֵּר בּוֹ בְּכַתּוּב הַזֶּה דְּחֲצִיו אָמַר הַמָּן וְחֲצִיו תְּשׁוּב' רַה"ק בְּזַה הָאֲנוּפִן אָמַר הַמָּן מִפּוֹרָד וּמִפּוֹרָד בֵּין הָעַמִּים וְרַה"ק מְשִׁיב' בְּכָל מְדִינוֹת פִּי שְׁאִינָם יוֹשְׁבֵי שְׁדוֹת וּמְדַבְּרוֹת וְעוֹד מַלְכוּתִיָּה פִּי שְׁהֵם הַגּוֹרְמִים מַלְכוּתִיָּה וְכִמוֹ שֶׁפִּי בְּתַחֲזִילַת הַמַּגִּילָה שְׁבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל מִלָּה אַחַד שׁוּרוּשׁ בְּכִיפָה.

הַמָּן אָמַר יִשְׁנוֹ עִם וְרַה"ק מְשִׁיבָה אַחַד הַמִּינוּחַד בְּכָל הָאֲנוּמוֹת. הַמָּן אָמַר וְדַתִּיָּהֶם דְּרָצָה לְהַטִּיל מוּם וּפְגָם וְרַה"ק מְשִׁיבָה וְאוֹ' שׁוֹנוֹת פִּי שְׁהֵם שׁוֹנִים וְכִמ"ש בְּגִמְר' שְׁפָל עוֹד שְׁשׁוֹנִים בְּב"ה וְבַה"מ אִין שׁוּם אוּמַת יְכוּלָה לָהֶם וְהִינּוּ אוֹ' רַה"ק מְכָל עִם אִין מִי שְׁיֻכַּל לָהֶם הַמָּן אָמַר וְלְמִלָּה אִין שׁוֹנָה פִּי אִין לֹו שׁוּם הַנָּאָה מֵהֶם מְשִׁיבָה רַה"ק לְהַנִּיחָם יוֹתֵר טוֹב הוּא לְהַנִּיחָם פִּי אִם יַנִּיחָם זֹו הִיא גְדוּלְתוֹ וּמַלְכוּתוֹ שֶׁל הַמִּלָּה: וַיֹּאמַר הַמִּלָּה אַחַד שׁוּרוּשׁ לְאַסְתֵּר כו'.

י"ל מאי קאמר אַחשורוש הנה בית המן כו' הלא כבר ידעה אסתר שפן הוא ועוד בסמוך שא"ל אַחשורוש בשושן הבירה הרגו וכו' הלא פיו הוא המדבר אליהם והוא הנותן להם פח לעשות חיל אע"פ שי"ל שפונתו להגדיל טובו וע"ז בכל פעם הנה חוזר להזכיר מה שעשו באויביהם זה דוחק ועוד מה נ"ט יש למא' ואתם פתבו כו' עם מא' פי כתב אשר נכתב כו' ואדרבה מאחר שאין להשיב פתב המלך אף האגרות ראשונות אין להשיב וזה לי ימים שאני נבון במ"ש פי כתב כו' שמאחר שפן הוא איך יכלו היהודים לימלט מיד אויביהם הן אמת שרבים מתרצים שבאגרות ראשונות לא נכת' פי אם להיות היהודים עתידים ולא פי' לאיזה ענין ומקרא מלא רץ אחריהם במקל להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים עוד ק' על מי סמוך מרדכי שפתב להשמיד את כל חיל עם ומדינה אשר לא כן צוה אותו המלך פי אם פתבו על היהודים פטוב בעיניכם ולא שיעשו מכת חרב וחרב באומתו שזה לא יעלה על לב שיתרצה המלך לדבר זה וג"כ יק' על מרדכי מה לו ולצרה אחרי אשר מצא הצלת עמו אשר הנה מבקש די לו בכף ולמה ביקש דבר שאינו צריך לו והגם דאז"ל פי כל ההרוגים שהרגו ישראל פלם מזרע עמלק עכ"ז בנוסח האגרת לא פירש אם מזרע עמלק או משאר העמי' ועוד לו יתנה שפן הוא זרע עמלק הם מהעמים שפתח מממשלת המלך פשיטא שלא יסכים לאבדם עוד ק' מי גילה סוד זה לרוז"ל פי לא היו אלא מעמלק וקרא סתם קאמר וכדי לבא אל הביאור נדקדק בהא דאמ' קרא נקלהו כו' לעמוד על נפשם מהיכן בא להם ירא' נפשם מאחר שאדרבה כת' המלך בינדם להשמיד ולהרוג באויביה' פשיטא שנתבטלה הגזירה ועוד ק' אַחשורוש איך עשה הרעה הגדולה הזאת לאומתו והוא הנה הצר הצורר לישראל ועוד איך התרישו האומות על מפתחם ולא עמדו על אַחשורוש להשמידו ולא ישאירו לו משתין בקיר פי משפט מעוקל שפטם.

ובזה נבא אל הביאור והוא דכאשר בקשה אסתר מאַחשורוש שיעלה ארוכה לעמה השיב לה הנה בית המן כו' פונתו בזה פי לא יתנה לה עוד מורא פי אין אדם יכול לשלוח יד בישראל להיות פי כשראו העמים להמן הצורר הגדול הכותב על היהודים כו' תלו אותו על אשר שלח ידו ביהודים ואת ביתו כו' הוא סימן שרצון המלך שלא להשמיד את היהודים ואתם פתבו וכו' כל מצאיות שיועיל להצלה וא"ת למה לנו כל זה ויכתוב המלך בפ' להשיב האגרות ראשונות והנה זה שלם לז"א פי כתב כו' הנה מה שפידי לעשות הוא שתליתי את המן כו' אבל להחזיר האגרות א"א ואתם בקשו איזה אופן והניחו האגרות ראשונות קיימים דכלום מה פתוב באגרות ראשונות להשמיד כו' ובאגרות שניות פתב להם להקהל ולעמוד על נפשם כשיבואו האויבים לעשות פכתוב באגרות ראשונות אז יקהלו היאודים לאבד כל חיל כו' והיינו שדייק הצרים אותם ובזה לא נתבטלו אגרות א' ובזה נבא לתרץ קו' א' דקאמר קרא פי נפל פחד היהודים עליהם דאין לו הבנה דנדאי כשנמסרו בידיהם להשמידם ונדאי שיפול פחדם עליהם ולא הנה צריך הפתו' להודיענו זה ובמה שפי' א"ש פיון שגם הם הנה להם רשות להשמיד היהודים פכתוב באגרות ראשונות לזה בא הפתוב להודיענו ואיש לא עמד בפניהם דמה' היתה זאת ובזה הותרו כל הספיקו' דמה שהקשינו מה פונת אַחשורוש באו' בשושן הבירה הרגו וכו' יפו' מ"ש שאַחשורוש לא עלה ברעיונו שיהרגו ישראל באומות כ"כ ומ"ש באגרות להשמיד כו' לא היתה פונתו פי אם להציל את עצמן פי הבא להרגו כו' ולכך פשרא' מספר ההרוגים אז הנה מודיע לאסתר גודל החסד שעשה עמה מטעם הנותן פת לתינוק צריך להודיעו לאמו ומה שהקש' מי הכריחו למרדכי על זה במה שפי' א"ש שמוכרח הנה בדבר דאין להם הצלה פי אם בזה האופן מטעם פי כתב כו' וג"כ מצד המלך לא תהיה לו אשמת דבר פי יא' נא ישראל לא עשו אלא להציל עצמם וא"ת לפ"ז איך

נתן להם אַחְשׁוּרוֹשׁ רְשׁוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׁמִיד כּוֹ גַם בְּיוֹם הַבִּירָה וּג"כ אֶסְתֵּר אֵיף מְלָאָה לְכַּה לְשׂאוֹל דְּבַר זֶה וּי"ל ע"ד או' ו'ל על פ' וְהַעִיר שׁוֹשֵׁן צְהֵלָה וְשִׁמְחָה דְשׁוֹשֵׁן הִית' רַבְּבָה מִיִּשְׂרָאֵל וְנִתְקַבְּצוּ שָׁם מִכָּל הַמְּדִינֹת לְהִשְׁמִיד לְזֶה שְׂאֵלָה אֶסְתֵּר מֵאֵת אַחְשׁוּרוֹשׁ שְׂיִתֵּן לָהֶם גַּם לְמַחֵר לַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם לְהַצִּיל עַצְמָם דְּנִקָּא וְהֵינּוּ דְקָאֵמַר פְּדַת הַיּוֹם ר"ל לְהַצִּיל עַצְמָם מֵאוֹיְבֵיהֶם מִפְּנֵי שָׂרְבוּ עֲלֵיהֶם גַּם בְּיוֹם הַבִּירָה וְאֶפְשָׁר לִזְמַר דְחֻשְׁשָׁה אֶסְתֵּר לְהִיּוֹת שְׂבִישׁוֹשׁ הוּא מְקוּם הַמְשַׁפֵּט חֻשְׁשָׁה לְשִׂמָּא יְבוֹאוּ הָאֲנָמוֹת עַל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם ט"ו וַיֵּאמְרוּ כִּי הוּא יוֹם י"ד כְּמוֹ שְׂמַצִּי בַּה' עֲדוּת שֵׁא' או' בַּחֲדָשׁ וַא' או' בַּה' עֲדוּתָם קִיָּמַת שְׁזָה יוֹדַע בְּעִיבּוּרוֹ וְזֶה אֵינּוּ יוֹדַע וְהַגַּם דְּגַבֵּי עֵינֵי יִשְׂרָאֵל חִילְקָא בְּש"ס גַּבֵּי או"ה פְּשִׁיטָא שְׂאֵינָם יוֹדְעִים בְּקִבְעוּת הַחֲדָשׁ וְיְבוֹאוּ לְטַעוֹת אוּ בְרַמָּאוֹת יִסְפִּימוּ לִזְמַר כִּי זֶה הוּא יוֹם י"ג וּמָה גַם לְדַבְרֵיהָ ו'ל שְׂפָל הָאֲנָמוֹת הֵיוּ מְתַקַּבְּצִים בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה יְכוּל לְהִיּוֹת שְׂיִהְיָה עִם וְלָשׁוֹן שְׂבָאוּ בְּיוֹם י"ד וְיִחְשְׁבוּ שֶׁהוּא יוֹם י"ג וְאֵם לֹא הִיְתָה אֶסְתֵּר שׁוֹאֲלַת דְּבַר זֶה מֵאַחְשׁוּרוֹשׁ אֲזִי הֵיוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁה לְפָנֵי גּוֹזְזִיָּה כִּי לֹא נָתַן לָהֶם רְשׁוּת מֵאֵת הַמֶּלֶךְ לְהַקְהֵל וְלַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם כִּי אֵם בְּיוֹם י"ג וְלֹא י"ד כִּי אֲזִי הֵיוּ הָאוֹיְבִים עוֹשִׂים כְּחַפְצָם לְזֶה שְׂאֵלָה יְנַתֵּן גַּם מַחֵר וְטַעַם שְׂלֵא חֻשְׁשָׁה לְזֶה בְּשִׂאָר הַמְּדִינֹת מִשׁוּם דְּיֵשׁ טַעַם אַחַר שֵׁא' הֵיאֻדִים לְהַצְרִים אוֹתָם מִמְּקוֹם שְׂבָאָתָם אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׂאָתָם או' שֶׁהוּא י"ג בּוּ בְּיוֹם נָתַן רִשׁוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ לְהִשְׁמִיד הַצְּרִים אוֹתָם שְׂבּוּ בְּיוֹם שְׂנִיתֵן רְשׁוּת לְעַמִּי לְהִשְׁמִיד כּוֹ נִתֵּן רִשׁוֹ לִיאֻדִים לְהַקְהֵל כּוֹ מִשֵּׂא"כ בְּשׁוֹשֵׁן לְהִיּוֹתָה מְלָאָה מְהֵאֲנוּמוֹ שְׂבָאוּ לְהַצִּיר לְיִשְׂרָאֵל חֻשְׁשָׁה אֶסְתֵּר שְׂכָל א' יַעֲשֶׂה כְּפִי חֻשְׁבוֹנוֹ וַיֵּאמְרוּ הָאֲנָמוֹת כִּי כְּתֹב שְׂכֵתֵב הַמֶּלֶךְ לִיאֻדִים לְהַקְהֵל הוּא בְּיוֹם י"ד שְׂבַחֲשִׁבוֹן יִשְׂרָאֵל וּמ"ש לְעַמִּים לְהִשְׁמִיד בְּיוֹם י"ד הוּא י"ד שְׂנַפְּלָא בְּחֻשְׁבוֹנָם וְאֲגָרוֹת הַמֶּלֶךְ אֵינָם מְכַחֲשׁוֹת זֹו לְזֹו וּמָה שֶׁהַקְּשִׁינוּ מִהֵיכָן מְצָאוּ רז"ל לִזְמַר כִּי הִהְיוּגִים הֵיוּ מְזַרְעֵ עֲמֻלָּה בְּמ"ש א"ש כִּי הִרְשׁוּת שְׂנִיתֵנָה לִיאֻדִים מֵאֵת הַמֶּלֶךְ הִיא לְהַרְגֵּה הוֹרְגִיָּה וּמִסְתַּמָּא כָּל הָעַמִּים בְּשִׂמְעָם כָּל א' עֲמֵד לַעֲצֹמוֹ וּמָה גַם בְּשִׂמְעָם כִּי גְדוֹל מְרַדְכֵי מִשֵּׂא"כ זַרְעֵ עֲמֻלָּה הָאוֹיֵב הַגְּדוֹל שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵף כִּי הֵם גּוֹאֲלֵי דְמוֹ שֶׁל הַמֶּן לְזֶה בָּאוּ לְהַרְגֵּה אוּ לְהַרְגֵּה וְנִהְרְגוּ מֵה שְׂאֵינן כִּן שְׂאָר הָעַמִּים שְׂלֵא הַכְּנִיסוּ עַצְמָם בְּס' זֶה:

ו ש ל ב " ע יאוֹשֵׁעַ סִימֵן א' וְיֵהִי אַחֲרֵי מוֹת מִשֵּׁה עֶבֶד ה' וְגו' מִשֵּׁה עֶבְדֵי וְגו' צל"ד לְמָה אָמַר תִּיבַת וְיֵהִי שְׂיִוְרָה עַל הַצַּעַר מִלְשׁוֹן וְיֵהִי נְהַגְם דְּכָלֵל זֶה אֵינּוּ אֶלָּא בְּאוֹמְרוֹ וְיֵהִי בִימֵי מִכָּל מְקוֹם וְיֵהִי לְבַד ג"כ עַל הָרֹב תִּמְצָא שְׂיִוְרָה כִּן וְכִזָּה אָמְרוּ רז"ל וְאֵם פְּנִיַת הַכְּתוּב לִזְמַר שְׂעַל יְדֵי פְטִירַת מֵרַע"ה הִנֵּה הַוּוִי הִנֵּה לֹא צָרִיף קָרָא דְפִשׁוּט הוּא דְכָבֵר אָמַר וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲגַב רֵאִיתִי לְדַקְדָּק תִּיבַת עוֹד שְׂהִיָּה מִסְפִּיק לִזְמַר וְלֹא קָם נְבִיא אֶלָּא הַפְּנִיָּה לִזְמַר שְׂלֵא קָם וְלֹא יְקוּם כְּמִשֵּׁה וּבִזָּה לֹא תִקְשִׁי לְדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ שְׂאָמְרוּ שְׂבַקֵּשׁ שְׂלֵמָה לְהִיּוֹת כְּמִשֵּׁה יַצָּאת בַּת קוֹל וְאֶמְרָה לוֹ וְכְתוּב יוֹשֵׁר דְּבָרֵי אָמַת וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בִּישׁ' כְּמִשֵּׁה ע"כ וּמֵאֵי קוּשְׁי' דְּמָה שֵׂאמ' וְלֹא קָם הוּא עַל הָעֶבֶר כֹּאו' קָם עֶבֶר אֶבֶל לְעֵתִיד לֹא אָמַר שְׂלֵא יְהִיָּה וּבְמָה שְׂפִירְשִׁתִּי יְבֵא עַל נְכוֹן וַא"כ לְמָה הַנְּצָרָה לִזְמַר וְיֵהִי כִּינּוֹן שְׂאֵינן לְנוּ תְמוּרָתוֹ אֵינן לָהּ וְיֵהִי כִּינּוֹן גַּם צל"ד אוֹמְרוֹ תִּיבַת אַחֲרֵי כִּי תִמְצָא מִרַבּוֹתֵינוּ נְחָלְקוּ מֵהֶם אָמְרוּ אַחֲרֵי סְמוּךְ אַחַר מְנוֹפְלָג וּמֵהֶם אָמְרוּ אַחֲרֵי מְנוֹפְלָג אַחַר סְמוּךְ בְּשִׂלְמָא לְמ"ד אַחֲרֵי סְמוּךְ אָמְרִינוּ שְׂיִכְנוּן הַכְּתוּב לִזְמַר דְּתַכְּף וּמִיָּד סְמוּךְ לְמוֹת מִשֵּׁה דְּבַר ה' אֵל יְהוֹשֵׁעַ אֶלָּא לְמ"ד אַחֲרֵי מְנוֹפְלָג צל"ד לְמָה יְכִינּוֹן הַכְּתוּב לְהוֹדִיעֵנוּ זֶה וּמָה גַם צ"ל לְמָה אֵיחָר ה' מְלוֹמַר לִיהוֹשֵׁעַ כָּל הָאֲמוֹר, עוֹד צל"ד מֵהוּ פְּנִיַתוֹ בְּאוֹמְרוֹ מִשְׁרַת מִשֵּׁה דְּיָדוּעַ הוּא וְאֵינּוּ צָרִיף לְאוֹמְרוֹ וּמָה גַם שְׂדָבֵר זֶה מְפֹרָשׁ בְּתוֹרָה וּמִשְׁרַתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֵּן נוּן נָעַר, גַּם אַחַר הָאָמַת לְמָה לֹא בָחַר לְצִיָּינוּ אֶלָּא בְּסִימֵן זֶה מִשְׁרַת מִשֵּׁה, עוֹד צל"ד דְּמָה הִיא פְּנִיַתוֹ בְּאוֹמְרוֹ מִשֵּׁה עֶבְדֵי מֵת מִי לֹא יָדַע בְּזֶה וְלְמָה הַנְּצָרָה לְהוֹדִיעַ דְּבַר הַיְדוּעַ לְכָל יִשְׂרָאֵל כְּמִשֵּׁה וְיִכְּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשֵּׁה,

ועוד נל"ד למה הוצרך ג"כ לומר משה עבדי וכבר נאמר עבד ה' כמה פעמים וכפי דרכינו בע"ה יתיישב על נכון וליישוב הפתובים אציגה לפניך מ"ש במדרש וז"ל, בשעה שמת מרע"ה היתה יהושע בוכה ומתאבל עליו ימי רבים והיה צועק אבי אבי רבי רבי א"ל הקב"ה למה אתה בוכה וכי לך לבדך מת והלא גם לי מת שמיום שמת אבל לפני שנאמר ויקרא ה' אלקים צבאות כו' ולא עוד אלא שהוא מזונן לחיי עה"ב שנאמר הנה שוכב וגו' וקם וגו' ע"כ באמת תמהתי מנין מצא בעל המדרש לומר זה ומי גילה לו סוד זה ענין יהושע ותשובתו של הקב"ה אין זו אלא נבואה, אכן בעל המדרש דקדק מה שדקדקתי בעצמו ודרש דרשתו כמין חומר והוא למה שהקשתי אומר ויהי אחרי ירצה לומר וני היתה אחרי מות משה בהפלגה שאחר שעברו ימי בכייתו עדין היתה הבכיה והיגו דחונרת תיבת אחרי אתיבת ויהי ואמרו עבד ה' היא הסיבה להפלטת הבכי והאבל וז"א והיה צועק אבי אבי כו' כי הוא רכב ישראל ופרשיו ולא קם נביא עבד ה' כמשה ועדין לא נודע מי הוא בעלן של דברים מי הוא הבוכה ומתאבל ימים עד שאמר הפתוב ויאמר ה' אל יהושע בן נון כי הוא בעל הדבר להיות משרת משה דאם לא היתה כי אם טעם דעבד ה' לא יבכ' ויתאבל יהושע יותר משאר ישראל אלא שהוא נוסף עליה שהיה משרתו וז"א בעל המאמר רבי רבי וזהו מה שפינן הפתוב באו' לאמר פי' כי הוא יהושע צעקתו היתה שהיה אומר אוי לי על רבי אשר מצד זה היתה מגדיל בכייתו ואבלותו יותר מכל ישראל בארץ הימים ואו' משה עבדי מת פי' וכי לך לבדך מת והלא לי מת ואיה איפה אבקש לי עבד נאמן כמשה אם אתה לא נשאר לך אדון כמוהו גם אני לא נשאר לי עבד כמוהו והמכונן הוא דיהושע בכה בכה פי' אין שבר כשברו עד שנתמו ה' כי גם הוא כפיכול יגדל לו פאב חסרונו כיהושע פי' הוא הבעלים ב"ה והוא דברי המאמ' והלא לי מת שהוא רמוז באמרו משה עבדי מת, ובדרך הלצה ירצה באמרו משה עבדי מת ע"ד או' וז"ל פי' על החי לא יקבלו תנחומין פאשר מצינו ביעקב אע"ה אשר נתאבל ימים רבים וימאן להתנחם וגו' וכאן פאשר ראה ה' את יהושע הפליא לעשות וימאן להתנחם אמר לו מה זה יהושע ידוע תדע כי משה עבדי מת והמת יתקבל עליו תנחומין לכן התנחם ועתה קום עבור וגו', וכונת בעל המאמר באמרו והלא מיום שמת אבל לפני שנאמר ויקרא כו' קשה דכתוב זה יורה על חרבן בהמ"ק וגם מה שכתב ולא עוד אלא שמזונן וכו' ק' מה מעלה ומוריד זה לנחמו ליהושע ותו מריה דאברהם מנין יעלה על דעתינו ח"ו שיהיה להפך ופשוט הוא כי הוא בראש הקרואים ואת עצומים יחלק שלל, אכן הנה ידוע פי' ב' סיבות היו לפטירת מרע"ה באו' וז"ל א' בשביל דור המדבר שיהיה להם חלק לעה"ב כדרז"ל על פסוק ויתא ראשי עם, והסיבה הב' ארז"ל פי' אם הנה נכנס מרע"ה לא"י והנה בונה בהמ"ק אין אנומה ולשון היתה יכולה ליגע בו, עוד אמרו וז"ל על מה שפתוב מזמור לאסף וגו' קינה מ"ל ואמרו על שהשליח ה' חמתו על העצים ועל האבנים לז"א שיר ומזמור שלא השליח חמתו על ישראל וא"כ אם הנה משה נכנס לא"י ובונה בהמ"ק לא הנה נחרב והיה ה' שופך חמתו על ישראל ח"ו לז"א אמר ה' ליהושע פי' לי יאות למבכי פי' הוא גרם לי לבכות על חרבן ב"ה שישלטו בו האומות, ואמרו מיום שמת ידוע הוא שכל המחוטר בקלה אין בקלה מעכבתו וכאלו מעת פטירתו היתה הבכיה וה' הנה מוכרח לעשות זה שלא יכלה שונאיהם של ישראל באפו ובחמתו וכנגד הסיבה האחרת לזכות את דור המדבר לעה"ב אמר ולא עוד אלא שהוא מזונן לעה"ב פי' הנה ידוע שיש הפרש בין מזונן לעה"ב ליש לו חלק לעה"ב פי' אמרו יש לו חלק לעה"ב זה פשוט וגם הלנאי ואולי ינכה בחלקו ובאמרו מזונן לעה"ב ר"ל פי' אין לו דין וחשבון פי' אם ביציאת נפשו הלוח תלך לעה"ב מבלי פקפוק פי' מעכשיו מוכן ומזונן לו ואיש כזה יש לאל ידו לזכות את אחרים שהם דור המדבר ולהשפילה בענין כמצטרף אערפה

לעיניך מה שפי' במקרא דועבד חפשי מאדוניו דהנה תמצא דברי רז"ל דאם יבא הב"ה לעמוד בדין עם אברהם יצחק ויעקב אינם יכולין לעמוד לפניו פי' דכל אשר יעשה ה' עם הנבראים הוא מצד שהוא דן אותם בהשנאה עמו לא כפי ערך גדולתו ית' שמצד הדין כל העובר על דברו אפילו בשוגג יתחייב ארבע מיתות ב"ד ואין קץ לעונשו אלא בחסדו ית' שמשלם לאיש כמעשהו לפי ערכו ואשר לזה אמרו אם יעמוד הוא בדין לפי גדולתו ית' אינו יכולין כו' ויערך זה אין אדם נכנס לעולמו אלא מצד חסדי האל וכפ"ז לאיש אשר אלה לו אין לו פח לזכות לאחרים בחינה אחרת יותר ממדרגה זו והיא מדרגת ר"ע שאחר התעצמו בשלימות בתורה ובקדושה עד שנתקנא מרע"ה ממנו ונוסף שמת מיתה משונה זה עול גדול לפי הנראה ח"ו וכפי זה הגם שינוח שבערף מלך העולם לא יצא י"ח עכ"ז ע"י המעשה א"צ להתחסד עמו ואפילו אם יעמוד ה' ב"ה עמו בדין יכול הוא לעמוד לפניו וזה הוא אומרו ועבד חפשי מאדוניו והנה כל זולת זה לא יאמר עליו מזמן לעה"ב.

באופן לאיש אשר אלה לו מושף עצמו להתענג בג"ע ואחרים עמו משא"כ אם הוא צריך לרחמים על זה אמר ה' ליהושע ולא עוד אלא שהוא מזמן לחיי העה"ב ובזה כל הדור שהוא אתו עמו להתענג באור החיים והנצרה עוד לתת טעם הקב"ה ולא הספיק לו טעם הראשון כי חשש שמא יאמר יהושע בא יבא מרע"ה עד א"י ושם יקבר כאשר מת יהושע מבלי בנין בה"מ לז"א טעם ב' לזכות את דור המדבר לחיי העה"ב: עוד אפשר לפרש באופן אחר וידוויקו הכתובים ע"ד אז"ל במסכת תמורה אמר רב יהודה בשעה שנקנס מרע"ה לג"ע אמר לו ליהושע כל הספקות שיש לך שאל אמר לו פלום הנחתיך והלקתי וכו' לא כף כתבת בתורה ומשחתו וכו' לא ימיש וכו' מיד תשש פחו ונשתפחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו ת"ש ספקות בקשו ישראל להורגו א"ל הקב"ה לומר לך א"א לך טרוד אותם במלחמה כו' ע"כ זו היא פננת הכתוב ויהי אחרי וכו' נוי הנה כו' לפי שנשתפחו ממנו הלכות התורה משרת משה לאמר מי גרם לו שנמצא גרוע ח"ו משלש מאות הלכות מצד או' משרת משה וזהו שאמר הכתוב לאמר כשהשיב למשה וא"ל לא כף כתבת ומשחתו יהושע וגו' בזה נשתפחו ממנו ובקש מה' להודיעם לו והשיבו ה' משה עבדי מת אי אפשר לך כי תורת משה כבר פי' אין נביא יכול לקבל תורה מפי עליון זולת משה עבד ה' והוא גרם לעצמו כנז' וכאשר בקשו ישראל להורגו א"ל ה"ת לך וטורדם במלחמה וזה הוא ועתה פי' לא תתן להם פנאי אלא תכף ומיד טרוד אותם ובזה תפטר מהם עוד ותבאר תיבת ועתה קום בדרך רמז ע"ד מה שכתב הרמב"ם בה' כבוד רבו פ"ה מה' ת"ת הנה בינו ובין רבו י"ב מיל ושאל לו אדם דבר הלכה מותר להשיב כו' ע"כ.

וכתבו הגהות מימיניות דוקא בנטל רשות מרבו הוא דמותר ברחוק י"ב מיל ע"כ. והנה פאן הנה ירא יהושע לנהוג שררה באותו מסע כי הצדיקים במיתתם קרויים חיים ונהיה ליה פמורה הוראה בפני רבו לז"א ה"ת ליהושע חילוק זה דדוקא בחיים חיותו אה הנה משה חי לא היית נוהג שררה שם באותו מסע והמקום פי' קרוב אליו וכבפניו דמי משא"כ במציאות זה משה עבדי שאמה ירא ממנו לנהוג שררה בתחומו מת וכינון שמת ועתה קום עבד לא תאחר באומרה לפחות עד שאעבר הירדן לא אנהוג שררה פי' אם מעבר הירדן והלאה לא כן אלא ועתה קום בקיומך ואין פאן חשש ונהוג את הרבנות: סי' ב' וישלח יהושע בן נון מן השיטים וגו' ויאמר למלך וגו' וישלח מלך יריחו וגו' ותקח האשה את שני האנשים וגו' צל"ד מהו אומרו חרש וכו' ל אמרו שאמר להם עשו עצמיכם פחדשים שלא יסתירו דבריהם מכם ולדבריהם יר"ל דחרש האמור פאן שאינו שומע ולא מדבר ונופר הדבר דכאשר ידברו אליהם לא יענו אותם דבר כמעשה החרשים שאל"כ במה

יודע להם שהם חרש שאיני שומע דשמה אפשר שהם שומעים ובהכרח לומר דכאשר ידברו אליהם לא יענו אותם ויהיה זה חרש שאינו מדבר ולא שומע דחרש של תורה הוא אינו מדבר ולא שומע וכל זה לדברי רז"ל וכפי דרכינו ית' באופן אחר.

עוד צריך לדעת מי הוא המגיד למלך יריחו ובמה ידע המגיד כי לא נביא הוא ומה גם דבסיפור מעשה האנשים אשר באו העיר לא היה שום רמז לידע ממנו ומה גם לדברי רבותינו שהב' אנשים הם פנחס וכלב פשוט הוא שיתחכמו שלא לגלות הענין ומה גם היותם חרשים כאו' ז"ל לא שומע' ולא מדברים ואם נתחכמו מאד שראו אותם חרשים אמרו ערמה בדבר אם פן קשה על יהושע למה לא נתחכם לחוש לשמה בזה יבינו פאשר פן היה ועוד קשה מהו ששלח המלך אל רחב הוציאי האנשים וגו' וכי לא היו נכנסים אצלה אלא ב' אנשים והלא כמה גדולים ושירים הללו יוצאים והללו נכנסים ומי אנשים באנשים שאו' דבריו סתם.

ועוד גם היא במה ידעה דעליהם הוא אומר ומהפ' שמשמע דכבר גילו לה הענין האנשים וידעה טעם ביאתם וזה לא יתכן להיות שיגלו לה ח"ו ויהיו מסופנים ואת"ל שיגלו לה קשה לפינחס וכלב אלא ודאי שלא גילו וכיון שפן מהיכן ידעה.

ועוד את"ל שיהיא ידעה בהם ממה ידעה שהמלך ידע בהם ואפשר שלא עליהם הוא אומר. ועוד אמרו ותקח האשה את ב' האנשים וגו' אימתי היה זה אם אחר שדברו אליה שלוחי המלך ואיך לא ראוהו קודם שתצפנו ואם קודם מי גלה לה כיון דלא ידעה טעם בואם אליה השלוחים ההמה ואפי' תאמר שיידעה היא טעם בואם מי אמר לה שיידע המלך שזכנסו לביתה ואת"ל שיידעה בכל במה ידעה כי אלו השלוחים באו לזה ועוד צל"ד מה היא פונת המלך בנסח דבור זה כי לחפור את כל הארץ ולא הספיק לומר לחפור הארץ: ונראה לומר כי יהושע נתחכם בשליחות האנשי' להיות כי ידוע היה להם לעמים כי ישראל באים אליהם לירש את ארצם ולהאביד נפשותם ומזה הטעם היו נרגשים בני העיר לידע הבאים והנכנסים לעיר מאיזה עם הוא לזה נתחכם יהושע ואמר להם שיעשו עצמם חרשים שאין מדברי' ולא שומעים והטעם שמה יחקרו אותם בלשונותם ויהיו נכרים דהגם שהיו יודעים ע' לשון עכ"ז להיות רוב דבריהם לשון הקדש ואינם רגילים בלשונות אחרים נכרים הם וגם לא שומעין מטעם הכתוב בדברי רז"ל, והנה השני צדיקים הללו נתחכמו עוד ביותר שהלכו לבית הזונה לחזק הענין כי לא מבני ישראל המה ולזה פאשר נכנסו לעיר ועשו עצמן חרשים שלא יחקרו בני העיר מאיזה עם המה ומטעם זה נסתפק להם לבני העיר כשם דאפשר שקרה מקרה והיו ב' אנשים חרשים וכל עוד שלא ידעו אותם נפל להם הספק וכיון שזכנסו לבית רחב נתאמת להם כי ערמה היא ומרגלים המה והטעם הוא דהנה ידוע כי הזכנס לבית הזונה אינם נכנסים ב' א' אלא א' א' כי אין דרך לעשות צרכיו זה בפני זה ואלה נכנסו ב' שמע מינה כי תחבולה עשו שבאו פחרשים והיינו ששלח מלך יריחו אל רחב הוציאי האנשים הבאים אליה אשר באו לביתה דקשה למה כפל הבאים אליה אשר באו לביתה אלא כאן שלל קושיא א' וכי לא תמצא שיבאו ב' אנשים אורחים לביתה לזה דייק לומר הבאים אליה ר"ל שבאו אליה ביחיד והראיה אשר באו לביתה פי' דהנה מסתמא רחב מלבד שהנה לה בית לצורקה היה לה בית א' מיוחד לדבר זנות ביחוד והנה האנשים באו לביתה ר"ל שלא פחרו אלא אותו מקום המיוחד.

או אפשר שהיו לה ב' בתים הבא להתאכסן היה לו מקום מיוחד והבא לזנות היה בא לאותו הבית ובה היה יודעת מחשבתו ולעולם הבא דרך שם ביחוד הוא בא והנה האנשים באו לביתה פירוש

לבית המינוחד לה וזהו הטעם דכפל הבאים אליה לזנות ומי יאמר שלזה באו אשר באו לביתיה המינוחדת לה דייקא והם נכנסו ב' ש"מ דרף ערמה עשו כל מה שעשו ואינם אלא מרגלים דאם היה האמת פן לא היו נכנסים בשניהם והם הטעם שהלכו לשם הוא דהנה הגם דבמסכת ע"ז נחלקו אמוראים חד אמר נחלה אפיתחא דע"ז וחד אמר דזנות פי היכי דנכפניה ליצרן ויקא למיחלה אפיתחא אבל למיבת עם הזונה בבית הזנות פשוט הוא דשפיר קרינו ביה אל תפנו אל האללים וזאת יותר גדולה ממ"ש שהע"ה יד ליד וגו' ח"ו.

אכן מצד הכרח שליחותם להעלים עצמם ביותר דשום אדם לא יחשוך בהם פי ידועים הם בני ישראל פרושים מן העריות ובראות' פי נכנסו בית זונה אין לחשוב עוד בהם מי הם האנשי וקששו עוד הם שמא יעשו להם חקירה ודרישה באכילת דבר איסור לזה פינו שיראו אותם נכנסים לבית הזונה ובפרט למקו' הידוע לכל אין לבדוק להם וכמעשה דר"מ דאיתא בפ"ס ולרחב אמרו פי באו להתאכסן אצלה ולא הגידו לה דבר ולא תקשה למה לא חששו שיראו אותם שנכנסו ב' דאפשר דתלו לומר א' גדול בהם והב' משרתו שהם בני העיר להיותם יראים מפחדם ולא יכלו לבדקם בלשונם בדקו אחריהם ובמבואיהם והכריעו מסבר' והחליטו לומר מרגלים עוד טעם שפחדו ליפנס לשם פי משם ידעו מבוקשם אשר באו לרגל פי כל מקום שילכו לרגל לא יספיק להם לדעת כמצטרף כמו בית האשה הנז' פי שם יתקבצו כל הגדולים ושם ידובר עניינם יותר מכל המקומות כאשר פן היה שידעו פי נמגו וגו' באופן מב' טעמים הללו הלכו לבית רחב ולא הגידו לה סבת בואם שמה אלא מדברי המלך ידעה והפונה פי כן הוא דסימן נתן לה בהם שנכנסו ב' לבית המינוחד לה שאין דרף ליפנס ב' באחד לאותו מקום הנז' ולהיות פי השלוחים ששלח המלך לא הם הנכנסין לדבר עמה בחדר' בלילה פי היא היתה גדולה נחשובה וזהו שדייק אל רחב לאמר ר"ל פי לא השלוחים הם המדברים אליה אלא השלוחים ידברו אל שלוחיה היוצאים אליה אל פתח הבית ושלוחיה ידברו להם ולא חשש המלך שהיא תטמנה דפשוט הוא שתוציאם דאי אפשר שתחוס על העברים יותר מהם לזה כאשר באה אליה השפחה שלה ואמרה לה כדברים האלה שלח המלך לאמר לה אז נתחכמה והצפינה הא' ולא הניחה אלא א' להיות שאינה צריכה לצפון הב' דהגם שיכנסו פתע פתאום וימצאוהו תאמר פלום במה מסומן להם היותם ב' והרי אין כאן אלא א' פי יש לה מקום שתאמר אותם השנים הלכו להם ומצד המהירות עשתה תיקון לומר פי אין כאן אלא א' עוד תשובה לשליח המלך והלך לו ואז הצפינה אותם בשניהם במקום יותר מסותר פי חששה שמא ישובו אליה לשאול עד לזה העלתם למקום דמן הסתם לא יחפשו בו.

ואומ' פי לחפור את כל הארץ משום דחשש שמא תרצה להצילם מידו מטעם פי באו בצל קורתה וצריף אמה לדעת פי רחב הית' זונה לכל מלכי הארץ דמזה ידעה פי לא קמה עוד רוח באיש וגו' ואם פן מן הסתם לא יכול לעשות המלך הפך רצונה בהיותה בעלת זרוע מצד כל המלכים לזה אמר לה הלא תדע פי דבר זה נוגע לכל מלכי הארץ ואם תעשה רעה דבר זה הוא נגד רצון כל המלכים ובדבר הזה יכולני להרע לה אם לא תרצה להוציאם פי כל המלכים יספיקו להורגה פי אמה אייבת להם באהבתה לשונאיהם וגם אם תאמר בדעתה פי לא תחוש לדברי ותצפנם ומתחיד ממני והגם שתדע פי דבר זה גורם השחתת הארץ הלזו פי תאמר בלבבך שתלך מהעיר הזאת קודם השחתה דע פי אנה תלך ואין תפנה לעזרה פי לחפור את כל הארץ באו ולכן אין לבטוח בעצמה ואין לה לאהוב האנשים יותר מכל מאהביה, עוד יתבאר הפתוב על זה הדרך דכאשר שלח לה המלך ידע פי מהנמנע שתוציא הזונה אהובה ונחשוקה מביתם ליהרג לזה נתחכם לדבר

אליה על זה האופן הוציאי האנשים פי' הוציאי מביתה להיות שהיה הדבור חוץ מהבית כמו שפי' הבאים אליה פי' שאמה חושבת שבאו אליה דהיינו לדבר נשים או הם אומרים לה כי ביאתם היא לה דע לה כי לא פן הוא לא אהבתה הביאתם שאין להם רצון בה ואין ביאתם אלא לביתה לסבה אחרת וזהו אשר באו לביתה פי' שלא אליה באו אלא לביתה והטעם שפירו ביתה הוא משום פי' לחפור את כל הארץ באו וזה לא ימצאו אלא בביתה בית עובר ושב והבטלנים המודיעי עניני העול' ומביתה ידעו הכל לזה פירו ביתה באופן אין לה בהם אהבת נשים.

עוד נראה כי להיות שחשש המלך שלא תוציאם אליו מטעם א' הוא דהנה ידוע היה להם פי בני ישראל אין מידם מציל ושמה תאמר רחב להציל עצמה יותר טוב הוא לה שתעשה עמהם טובה וישבעו לה שלא יגעו בה יד ותשב לבטח ממה שתוציאם ויהרגום דבהריגת ב' האנשים הללו אין ספק שתמלט העיר מיד ישראל ותשאור היא בסכנה לזה יותר טוב שתהיה לה נפשה לפליטה לז"א אל תדמי בנפשה להמלט מכל עמה פי האנשים הללו לא לביתה לבד באו ויפנסו אלא לכל מקום ומקו' ובכל מקום אשר תדרוך פה רגליהם פן יאמרו אליהם שלא יפגעו בהם וזהו מהנמנע אלא ודאי שמשקרים עליהם וא"כ גם אמה כא' מהם לזה אל תבטח בכזב ופחדי לנפשה והוציאם אלינו: ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן ה' וגו' פי שמענו וגו' ואשר עשיתם וגו' ונשמע וימס לבנינו וגו', הפונה בכתובי' הללו הוא על זה האופן פי ב' ענינים היא יודעת הא' הוא אשר נתן ה' לפניכם את הארץ כאומ' ו"ל מסורת היתה בידי האמוריים שיפלו בידי בני יעקב ולז"א יעקב עכרתם אותי ואז"ל צלילה היתה הקבית כו' וזו היא ידיעה אחת ועוד ידיעה ידעה כי נפלה אימתם על בני עיר וז"א עלינו ולא הם לבדם אלא וכי נמגו כל יושבי הארץ ואם תאמרו מנין ידעתי מה שאמרת פי נתן ה' לכם את הארץ הגם שקבלה היתה בידם שארצם יטויה בני יעקב עדיין יש להם לומר כאשר ראו שעבר כמה זמן ולא היה זה אפשר שנה יהיה בסוף הדורות לז"א פי הוביש ה' וכו' ר"ל כאשר ראו המעשה הנפלא שעשה להם ה' פי זה הוא העם שבאה עליו המסורת עליהם וכנגד שני דברים האחרים פי נפלה אימתם וכי נמגו כל יושבי הארץ לזה אמרה ואשר עשיתם לב' מלכי האמורי הגדולים שהיו בטוחים בהם וישמעו וימס לבכם ולא קמה וגו' ואומ' ולא קמה עוד רוח באיש פי ה' אלהיכם רצונה לומ' הגם שאמרת לה ב' ענינים עכ"ז טעם דלא קמה עוד רוח הוא מטעם פי ה' אלקיכם אבל גבורתכם לא עשתה כ"כ פחד בכל האומות פי אפשר שיאמרו שיתקבצו כלם עליכם ולא היו מתפחדים אבל מטעם ה' אלקיכם כל העולם פחדו מכם: או יאמר פי פונתה לומר תדע כמה נפלה וגו' ונמגו הוא מב' טעמים ומשני סימנים פי שמעו אשר הוביש וגו' ועוד כאשר שמענו אשר עשיתם לב' מלכי וגו' ומצד זה ונשמע וימס לבנו וכנגד מה שהתחילה לומר פי נתן ה' אמרה פי ה' לומר פי הוא מתנתו מתנה ואין מוחה בידו בודאי פי הוא וגו' בשמים ועל הארץ וממנו הכל ובה גלתה דעתה פי מאמנת היתה באלהותו ית' ואפשר שלזה פונה לומר פן לחששת לא תחיה כל נשמה לזה הוציאה עצמה מפללם פי היא גיורת ולישראלית תחשב באשר היא מאמנת באלהותו יתברך: ועתה השבעו נא לי בה' פי עשיתי עמכם חסד וגו', קשה מהו או' השבעו לי בה' פי עשיתי עמכם חסד וכי השבועה היא שעשתה עמהם חסד השבועה היא שלא להורגה בכלל בני העיר פי מה יועיל אם ישבעו לה על החסד והדברים אין להם משמעות והיה לה לומר השבעו לי שתעשו עמי חסד והחיינתם וגו' ועוד צל"ד מהו תיבת ועתה היל"ל לכן השבעו וגו' ומה באת לשלול באומרה ועתה ולא זמן אחר, ונרא' לומר בדרך דרש דטעם אומ' ועתה שהוא ע"ד אז"ל אין ועתה אלא תשו' לזה אמר' להם שלא דינוה כמעשה המפורסמי שהרי היא עשתה תשו' או אומרת להם שנתגיירה ללכת בדת משה

וישראל עוד יתבאר הפתוב הזה כפי הדין דהנה פסק מרן בש"ע דלא אמרינן הנשבע על דעת חבירו אינו יכול לעשות התרה דוקא בקבל הנאה ממנו אבל בלאו הכי יכול לעשות התרה שלא בפניו והנה פאן היא חששה שהגם שישבעו לה ילכו ויתירו לזה אמרה להם דהשבעה על זה האופן דבשביל טובה שקבלו ממנה הם נשבעים לה דבזה אין לחוש עוד להתרה כנז' וז"א השבעולי כי עשיתי עמכם חסד ועשיתם גם אתם שהוא ממש בשביל טובה שעשתה להם וכמעשה דיתרו שהשבעו למשה בשביל טובה שעשה לו דמצד זה לא עשה משה התרה קודם רצון יתרו עד שהלך אצלו והתיר פן הוא במציאות שלפנינו שבקשה שתהיה השבועה בשביל טובה שעשתה עמהם ואומ' תיבת ועתה אפשר שחששה לשמא ימסרו מודעה על שהם אנוסי' בדבר ויריאים שמא יתגלה ענינם לז"א להם ועתה פי' תכף ומיד קודם שתמסרו מודעה לבטל שבועתכם ועוד אפשר שנתכוננה לומר ועתה אחר שהוכר שעשתה עמהם החסד דבשלמא אם היתה מבקשת מהם שישבעו לה בעת שלוח המלך מלאכים אל רחב להוציאם אז לא היתה חלה השבועה בשום אופן כי אנוסים הם והתנן נשבעים לאנוסים וגו' ושבועתם אינה שבועה מה שאין פן אחר שעשתה עמהם חסד שלא מלבד שלא גילתה סודם אלא שהוסיף עוד לעשות להם פמה שמירות שאמרה למשרתי המלך פן באו וגו' ולא ידעתי אנה הלכו ועוד אמרה רדפו אחריהם זה חסד גמור שהצילתם ממש וזהו או' ועתה וגו' כי אתם רואים שעשיתי חסד והצלתי אתכם במה שהטמנתי אתכם וגם שלחתים מלבקש אתכם עוד במה שאמרתם להם רדפו אחריהם ונוסף אם תרצה לגרש אותם מביתם כל הפוגע בהם תחלה ימיתם והיא אדרבה צפנתם חסד לפנים מחסד לנה ועשיתם גם אתם וכו' ואולי לזה לא הטמינה אותם בשניהם אלא ויתצפנו לא' כדי שהאחד ישמע את אשר מבקשים אחריהם ומה שתדבר האשה להאמין בחסדה ולהפיר בטובתה כדי שישבעו לה על אופן המועיל: ויאמרו לה האנשים נפשינו תחתיכם וגו'.

צל"ד מה היא פננתם באומרם נפשינו תחתיכם למות ועוד מה הוא אומרם אם לא תגידי את דברינו זה מהו הדבר שמורים באצבע אם לא תגידי את דברנו זה ולמה הוצרכו לומר תיבת זה.

ועוד מהו שחזרו לומר והיה בתת ה' דמשמע שהוא דבר אחר. ועוד אומרם חסד ואמת שמשמעו כאו' ז"ל תמיד חסד של אמת ובכאן לא שייך דהנה היא הקדימה לעשות עמהם טובה והם פורעים טובתה, אכן נראה דכן אמרו לה על מה ששאלה להחיות את בית אביה אמרו לה הריכם עתה בספנת מות והיא ממש החיית אותם בכל מאמצי פחה ובעצתה לזה אמרו הגם שיתחייבו מיתה בית אביה דרחב מדין לא תחיה כל נשמה הנה הם נתנו כופר נפשם ונפשות האנשים במקומם פירוש שהחיו נפשות הצדיקים והוא פדיון נפשם ואומרם אם לא תגידי את דברנו זה הפננה היא זה שאנו מגלים לה שלרגל באנו לפי שאז גילו לה שכן הוא ממה ששתקו והספימו לדבריה וגם ממה שאומרם נפשינו תחתיכם וגו' גילו דעתם שכן הוא בבירור והגם שגם לדעתם של בני יריחו ידעום עכ"ז לא בבירור כי מי הגיד להם ועדיין יכולין להכחיש משא"כ עתה שגילו עצמם בבירור כי מרגלים הם והטובה השנית שאומרם והיה בתת ה' וגו' הוא דבר חדש דמלבד שיקחו את בית אביה אלא שייטבו להם תוספת טובה שלא בקשו מהם ואו' ואמת כי לא שייך בישר' שיצטרכו לה עוד להטיב להם ולומר שאין החסד שיעשו עמה תשלום חסד שלה כי זה פרעונו הוא שגם הם יחיו בית אביה וקרוביה והטובה הזאת היא של אמת כי בערך הבטחת חיות בית אביה שהוא תשלום חסדה תקרא הטובה הב' של אמת להיות שאינה תשלום גמול באופן שהבטיחה לעשות מה ששאלה כאומרם נפשינו תחתיכם והבטיחה עוד להטיב לה כנז': עוד נראה.

פי הצדיקים הללו חששו שמא רחב כל פונתה עד שישבעו לה ותלך ותודיע את עמה ואת מולדתה באופן שלא ירגישו הם בעצמם שגילתה סודם והשבועה תועיל לה שתהיה מנוחת בינה אם יפנסו ישראל לארץ תוציא אותה אליהם ויקיימוה מטעם שהם שלוחים של ישראל פמותם ותא' כי היא נתחסד' עמהם ונשבעו לה ואם יקר מקרה להם וימותו היא מה בינה לעשות להם ופשוט הוא שמפני זה לא יפטרו משבועתה לזה אמרו כי שבועתם היא דוקא ע"ז האופן נפשנו תחתיכ' נפש תחת נפש והם תהיה ההצל' כפועל שימלטו וחייתה נפשם אז שבועתם שבו' ובינה לא נשאר להם שום חששא של רמאות כי אם ימותו הם שבועה אין פאן ודקדקו לומר בתת ה' לנו את הארץ וגו' פ' שיהיו קיימים עד שובכם שמא פאשר יצאו מהעיר תודיע את דרפם לבני עמה לז"א בתת ה' לנו וגו' ובינה יתפרש מה שכתוב אח"כ ויאמרו לה האנשים נקיים אנחנו משבועתה הזאת אשר השבעתנו שאין לו משמעות מהו נקיים ורש"י פירש דחוזר על אם לא תעשה תקנות חוט השני והוא פשוט אלא שהכתוב לא דבר ישר שהיל"ל קודם את תקנות וגו' ואח"כ יאמר נקיים אם לא תעשה ועוד למה לא אמרו לה עד שהורידה אותם בעד החלון ועוד למה לא נאמר בכתוב כי בעת שאמרה השבעו לי נשבעו לה: אכן המכונן הוא לפי מה שפירשתי שהם היו מסופקים שמא תרמה אותם כנז' לז"א הגם שהשביעה אותם ואמרו אמן עכ"ז אין שבועתם שבועה מטעם שעדיין לא חלה השבועה לפי שהיתה על תנאי אם לא תגידי ואחר האמת אינה שבועה כל עוד שלא יתקיים התנאי לזה פאשר ראו האנשים ב' דברים שעשתה להם הוסרו להם ב' חששות שהיו להם האח' היא שמא בעיר עצמה תרמה אותם לתופשם חיים והב' שתעשה ערמה שיפגעו בהם הרודפים לזה פאשר ראו שהוציאה אותם דרך חומה ממש שלא יצאו תוך העיר הרי הוסרה חששא ראשונה וגם נתאמת פי לבה נכון בלי מרמה ועלילה וזה יגלה כי לא תערים באמצעות הרודפים ובמה שסיימה דבריה ויעצה אותם דרך אשר ילכו בה וימים אשר יחבאו שיעור הליכת הרודפים נתברר ברור גמור כי אין פאן מרמה ותחבולה וטובתה וחסדה גדול עליהם אז קיימו וקבלו עליהם השבועה מעתה בלא ספק תנאי ולזה אמרו אחר שראו ב' דברים האמורים שעשתה להם אמרו לה האנשים נקיים וזכאים אנחנו משבועתך פ' שאין לנו פקפוק אשר השבעתנו פ' פאשר השבעתנו פן הוא.

או יאמר אשר השבעתנו על דעתך בלי תנאי שפבר נתברר לנו שלא תגידי ואחר שנגמר הענין להם אמרו לעשות סימן בחלון תאסף אל ביתה בית אביה ואמה וגו' להמלט עמה פי מקודם להיות הדבר בעיניהם רפוי לזה לא צוו לה לעשות עד עתה הגם שאמרו אח"כ ואם לא תגידי לא אמרו כבתחילה שתלו עיקר השבועה באם אלא אחר שגמרו הענין התנו ואם תעשה אז חל הנדר והם חששו לחששא רחוקה והיא דשמא תגלה המקום ואשר יעצתם ללכת בו או אפשר שחששו שאחר שראתה פי גמרו בדעתם השבועה בלא שום תנאי אז אין לה בית מיוחד לרא מהם ותלך ותגלה הענין לזה אמרו בסוף כל הדברים ואם תגידי כו' וכפ"ז בהכרח לומר שהיו נותנים לה הכל בכתב.

עוד נראה שפונתם באמרם ואם תגידי כו' שחששו שמא או ע"י שאלה או שלא ע"י שאלה תגלה סימן התקות חוט השני וכאשר ידעו דבר זה הזולת ילך כל אחד ויעשה כמעשה הזה וכשיהיה זה מן הנמנע שיפטרו כל העושים פן מספיקא לזה אמרו לה ואם תגידי את דברינו זה פ' שאנו אומרים לה עתה לעשות חוט השני בחלון והיינו נקיים פי אין אנו מבטיחים אותך אלא על בית א' וכאשר יהיו הרבה בתים בסימן זה אין שמירה לאחת מהם ואין פאן שבועה להחיותה והשיבה אותם על כל הנשמע מדבריהם פן הוא ואמרה פן הוא פ' ותקשרי החוט ולא תגלה טעם הקשירה

שֶׁל הַחוּט פְּדֻבְרִיקָהּ: וַיָּשׁוּבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וְגו' וַיָּבֹאוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹמֵר וַיֹּאמְרוּ אֵל יְהוֹשֻׁעַ כִּי נָתַן ה' וְגו' צ"ד מֵה הַיָּמִים הַבְּנוּיָה בְּאוֹרֵךְ אֶת כָּל הַמּוֹצָאוֹ וְאִם הוּא לֹא מֵה הַמּוֹצָאוֹ לֹא כָּל הַמּוֹצָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם לֹא הִיל"ל לְשׁוֹן הַמּוֹצָאוֹת.

וְעוֹד לְמַה חֲזַר עוֹד לֹא מֵה וַיֹּאמְרוּ וְלֹא כָּלל גַּם עֲנִין זֶה בְּכָלל אֲמִירָה רֵאשׁוּנָה וְנִרְאָה לֹא מֵה כִּי יִכְנִין לֹא מֵה עֲנִין הַנִּפְלֵא אֲשֶׁר הִפְלִיא ה' וְהִנֵּה יֵשׁ לְפָעֲמִים אֲשֶׁר יִקְרָה לְאָדָם מִקְרָה טוֹב בְּלֹא מְבֻקָּשׁ וְזֶה מִחֲסָדֵי הָאֵל עָלָיו אֲבָל לֹא יִגְדַל הַחֲסֵד כ"כ כְּמוֹ פֶּאֶשֶׁר יִקְרָנוּ רַע וְיִמַר וְזֶה אֲדַרְבֵּה יִהְיֶה לֹא לְתַרּוּפָה וְתַעֲלָה וְהִנֵּה הָאֲנָשִׁים הִלְלוּ הִלְכוּ לְבֵית רַחֵב ע"מ שֶׁלֹּא יִגְלוּ עֲצָמָם אֲדַרְבֵּה שְׂבֻנָה יִהְיוּ נִסְתָּרִים וְלֹא יִחְשְׁדוּ אוֹתָם וְלֹא יִבְקָשׁוּ אָדָם כִּי מִדְּרָךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִתְגַּלְהוּ וְהוֹנֵא אֲשֶׁר עֵינֵינוּ שֶׁמֶרָה נִשְׁפָּר כֹּן אֲמָרוּ הָאֲנָשִׁים וְנִתְיַעֲצוּ לַעֲשׂוֹת גַּם כִּי מִשָּׁם יִדְעוּ הַכֹּל כִּי מִי הוּא שֶׁיַּעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים בָּאִים לְבֵית הַזֵּנוּהָ וְכֹאֲשֶׁר יִדְעוּ אוֹתָם הָאֲנָשִׁים כִּי מְרַגְלִים הֵם הִנֵּה שָׁמוּ נִפְשָׁם בְּמַצִּיבָה רָעָה.

כִּי אִיךָ יִתְכַן שֶׁהַזֵּנוּהָ הִיא לֹא תִמְסָרָם בְּיָדָם וְאֲדַרְבֵּה יָדָה תִּהְיֶה בָהֶם בְּרֵאשׁוּנָה מִכְּמָה צְדָדִים לְכִי שֶׁהִיא הִיָּתָה יוֹשְׁבֵת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּגְדוּלֵי הָאָרֶץ נִמְצָאִים אֲצֵלָה וְאִיךָ יִתְכַן שֶׁיִּמְלִטוּ מִיָּדָה וְאֵעִפ"כ מַצֵּד שֶׁלֹּא הִרְיַעָה לָהֶם אֲדַרְבֵּה הִיא הַמְּלִיטָה אוֹתָם וְנוֹסֵף שֶׁגִּלְתָה לָהֶם פָּחַת וּפְחַד אֲשֶׁר בְּלֵב כָּל הַמְּלָכִים וּגְדוּלֵי הָאָרֶץ וְזֶה יִגִּיד כִּי הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אִירְעָה לָהֶם אֵינָה כִּי הֵטְבַע דְּלִפְעָמִים שֶׁיִּמְצָא אָדָם מַצִּיבָה טוֹבָה אוֹ קִנְיָן טוֹב אוֹ אָדָם טוֹב אֲשֶׁר יִטִּיב לוֹ וְזֶה מַצָּא מַצִּיבָה יִקְרָא אֲבָל מַצִּיבָה זֶה שֶׁאֲדַרְבֵּה הַטּוֹבָה וְחֲסֵד הוּא הַמְּבַקֵּשׁ אוֹתָם מִמְּקוֹם לְמִקְוֵה וְאֲפִילוּ מַצָּאִים מִקְרָה רַע וְיִמַר מִמְּנוֹת שֶׁם הֵטִיב לָהֶם וְנִהְפָּךְ הַרַע לְטוֹב מִמֶּשׁ כְּאִמּוֹר בְּעֲנִין לִזְה דְּקִדְקוּ לֹא מֵה הַמּוֹצָאוֹת אוֹתָם כִּי שֶׁהַטּוֹבוֹת מַצָּאוֹם וּר"ל שֶׁהַטּוֹבָה בְּקִשָּׁה עֲלֵיהֶם וְאֲחֵר שֶׁסִּפְרוּ לוֹ כָּל זֶה הוֹסִיפוּ לֹא מֵה דַעַת עֲצָמָם כִּי הֵם יִדְעוּ בְּמָה שֶׁרָאוּ כִּי נִדְּאִי נָתַן ה' לָהֶם וְגו' וְזֶה הַפָּךְ מִמָּה שֶׁעָשׂוּ הַמְּרַגְלִים שֶׁשָּׁלַח מִשָּׁה שֶׁאֲחֵר שֶׁסִּפְרוּ מֵה שֶׁרָאוּ חֲזָרוּ עוֹד לֹא מֵה דַעַת עֲצָמָם כִּי לֹא יוֹכְלוּ לַעֲלוֹת אֶל הָאָרֶץ וְהַצְדִּיקִים הִלְלוּ עֲשׂוּ בְּהִיפָךְ וְאֲפֶשֶׁר לְרַמְזוֹ בְּמָה שֶׁאֲמָרוּ כִּי נָתַן כו' בְּיָדֵינוּ לֹא מֵה לְבָדָם יְכוּלִים לְקַחַת אֶת הָאָרֶץ וְטַעַם שֶׁסִּפְרוּ לֹא מֵה נָתַן וְגו' וְגַם נִמְנוֹגוּ וְגו' הֵם ב' עֲנִינִים הָאֶחָד כִּי יִדְעוּ בְּנִדְּאִי כִּי לָהֶם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְעוֹד שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְהַצְטַעַר עִם יוֹשְׁבֵיהָ כִּי נִמְנוֹגִים הֵמָּה וְאֲפִי לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם אֵינֶן צָרִיכִין: ת ו ש ל ב " ע.

שׁוֹפְטִים סִימָן י"ג. וַיִּרְא מִלֵּאדָה ה' אֶל הָאִשָּׁה וְגו' וְעַתָּה הַשְּׁמֵרִי נָא וְגו' כִּי הִנֵּה הָרָה וְגו' וְתִבֵּא הָאִשָּׁה וְתֹאמַר לְאִשָּׁה וְגו' וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּה הָרָה וְגו' וַיַּעֲתֵר מְנוּחַת וְגו' וַיֹּאמֶר מִלֵּאדָה ה' וְגו' מִכָּל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי וְגו' מִכָּל אֲשֶׁר יָצָא וְגו'.

קִשָּׁה אוֹמְרוּ הִנֵּה נָא מֵהוּ נָא דְמִשְׁמַע עַתָּה הִיא עֲקָרָה וְלֹא קוֹנֵם וְזֶה יוֹכַחַשׁ מְסִיפִיָה דְקָרָא דְוָלָא יִלְדָתָה ב' לְמַה הָאָרֶץ לֹא מֵה ג"כ לֹא יִלְדָתָה לְמֵאִי נ"מ וְמֵה גַם דְּאֵעִיָקְרָא דְדִינָא כָּל זֶה מִיָּתֵר מֵה לִי עֲקָרָה אוֹ לֹא הִיָּתָה עֲקָרָה זֶה אֵינֵנוּ מַעֲלָה וּמוֹרִיד לְצוּוֵי זֶה עוֹד מֵהוּ אוֹמְרוּ וְהָרִית וְגו' פְּשִׁיטָא דְלֹא יִלְדָה עַד דְּמַעֲבָרָא ג' מֵהוּ מַלְתָּ וְעַתָּה וּמֵהוּ מַלְתָּ נָא דְהִכִּי הו"ל לְמִימַר וְעַתָּה הַשְּׁמֵרִי וְאֵל תִּשְׁתִּי וְגו'.

ד' לְמַה חֲזַר לֹא מֵה עוֹד כִּי הִנֵּה הָרָה וְכִבֵּר יִדְעָה בְּזֶה. ה' מֵה הִיא הַפְּנוּנָה בְּאוֹמְרוּ וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ וְאִם נִאָּמַר כִּי בְּשׁוֹרָה קָא מְבַשֵּׁר לָהּ שֶׁיִּהְיֶה לָהּ בֵּן כְּזֶה אֵינֵנוּ מִקוֹמוֹ אֲלֵא לְמַעֲלָה וְהִכִּי הו"ל לְמִימַר וְהָרִית וְיִלְדָתָה בֵּן וְגו' שֶׁהוּא מְקוֹם הַבְּשׁוֹרָה וְלֹא אֲחֵר הַצְּנוּאָה ו' לְמַה הָאָרֶץ לְסַפֵּר כָּל כָּךְ הָאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ אִישׁ הָאֲלָקִים וְכו' וּמִרְאֵהוּ וְגו' וְלֹא שֶׁאֲלָתִיהוּ וְגו' וְאֵת שָׁמוּ לֹא הִגִּיד לִי וְלְמַה

תשאל לו מקומו דקאמרה ולא שאלתוהו ולמה גבי שמו אמרה לא הגיד וגבי אי מזה הוא אמרה לא שאלתיהו.

ז למה פשפסרה לבעלה לא אמרה לו מה שאמר לה המלאך הנה נא את עקרה ולא ילדת וגו' ומורה לא יעלה על ראשו והוסיפה בדבריה עוד פי נזיר אלהים וגו' עד יום מותו מה שלא אמר לה המלאך אל האשה ומה גם שלא ראינו שהוסיף ולא אמר שום חידוש המלאך פאשר בא פעם ב' אל מנוח כי אם דברים הראשונים שאמר אל האשה ואדרבה הניח מלומר כל הדברים אשר אמר אל האשה.

ח' למה אמר מעיקרא בדרהו כלל מפל אשר אמרתי אל האשה ואחר כך פי מפל אשר יצא מגפו הינו וגו' דהיינו ה'. והנראה לישב מה שהקשינו מה הוא או' נא וגו' נקדים מה שפסק מרו ו"ל בשולחנו ה' נדרים סי' רכ"ח ס"ב ונ"ל נדר על דעת חבירו אין מתירין לו אלא א"כ הודיעו וכתב הט"ז דהודיעו פי' שיהיה רצונו בכך דאי להודיע מצד עצמה הגם שלא היה ממנו הנאה צריף להודיעו מפני הקשד ע"כ.

וכתב עוד הריב"ש סי' קס"א דהיא דגמרי' מיתרו היינו נמי שהיה למשביע ג"כ הנאה פענן דיתרו שהיתה לו הנאה ותועלת והגם דהש"ף דחה להיא דהשבועה היתה לתועלת חבירו דלא בעינו שהיתה לתועלת כל שהיא בשביל טובה והביא ראיה לדבריו מהרא"ש ונהטור ונ"ל דאה"נ הגם דליכא תועלת למשביע אי איכא טובה לא מצי להתיר עד שיודיענו ויתרצה לו לרצונו ובעינו תרתי ידיעתו ורצונו משא"כ אם לא היה לתועלת המשביע אלא מצד שהשביעו על דעתו בשביל טובה שעשה לו אז לא בעינו ברצונו אלא שיודיענו לחוד והגם שלא ירצה שיתירו לנדרו עכ"ז בעל פרחו מתירין לו וכן נמי משמע מדברי הריב"ש דקאמר באמצע הדברים ונ"ל היה לנו לומר אלא מדעת ורצון כל הקהל כו' הא ליתא שלא נאמר זה אלא במי שבשעת שבועתו נתפון לתועלת חבירו דומיא דמשה כו' ע"כ א"כ משמע מדברי הריב"ש דלענן רצונו קאמר.

שמענו מהכא דבהיכא דאיכא הטבה לנשבע והוא לתועלת המשביע לא מצי למיעבד התרה פי אם ברצונו של המשביע ולא מהני הודיעה לחוד ובזה נבא אל המכונן דהכא חשש המלאך דהגם שתאמר האשה אמן ותקבל עליה נזירות זה שלא תאכל מפל אשר יצא מגפו הינו עדיין תוכל להתיר ולהנחם ולהתחרט ומעץ הגפן אכול תאכל לזה עבד מלתא דלא שייף להתיר נדר זה דהיינו דאינו נותן לה הילד היולד פי אם אדעתא דהכי זזו היא הטובה שמקבלת ונודרת ודמיא למשה ממש ומשום דהנאה זו איכא למידחי ולמימר דליכא הנאה נפרת פהא דמשה שמה תאמר האשה בעת אשר דבר אליה המלאך מעונבת הייתי ועדיין לא הופר העובר דהיינו בתוך החודש ואפי' בתוך שלשה חדשים לא מיוכר ואנו בעינו הנאה נפרת לזה אמר לה המלאך דע פי עתה עדיין אתה עקרה ואין לה הריון עד שתקבלי עליך כף וכף וזהו או' הנה נא עתה אתה עקרה ועדיין תאמר מי יאמר שכן לזה סיים ואמר ולא ילדת מימיה שתאמר פי עתה אתה מעונבת כמנהג ומימיה לא ילדת ואוקמה אחזקתה וא"כ לא היה מספיק באומרו עקרה דדילמא פבר הופקדה לזה אמר ולא ילדת ואחזקתה קיימא וזהו אומרו והרית וילדת דמחודש תתעבר.

ועוד ירמזו אומרו הנה נא את עקרה לתת טעם למה הניח המלאך מלדבר זה לבעלה ודברו לאשה ואינו דרו ארץ לזה אמר לה את עקרה שהעקריות בא מצדה ולא ממנום והטובה והנאה כף שייכא ולא ממנום דאיהו מצי למינסב אחרייתי ויוליד משא"כ את שאת עקרה הגע עצמה שתנשאי לאחר מי יסיר מפה העקריות ובזה הויה הנאה והטובה כמצטרף דלא מצית למיעבד התרה.

וְעַד־יָן אֵיכָּא לְמִימַר דְּמַתִּירִין לָהּ פְּאַשֶׁר תַּתְּחַרֵּט כּו' דְּאֵי מְשׁוּם טוֹבָה בְּהוֹדְעָה לַחֹד סְגִי הֵגַם וְשִׁלָּא יִרְצָה וּלְגַבֵּי שְׂמִיָּא לָא בְּעֵי הוֹדְעָה פִּי הַפֵּל גְּלוּי וְיָדוּעַ וְאִם פֶּן שְׂפִיר מְצֻנָּה לְהַתִּיר גְּדַר זֶה פֶּל עוֹד וְשִׁלָּא יִדְעֵנוּ דְּאִית תּוֹעֲלַת לְמַשְׁבִּיעִים לְזֶה אָמַר בְּסוּף דְּבָרָיו פִּי גְזִיר אֱלֹקִים וְיִשׁ תּוֹעֲלַת לְעֲשׂוֹת רְצוֹנוּ וְתַבְרָךְ הַמְּדִירָה וְעוֹד תּוֹעֲלַת גְּדוּל שֶׁהוּא יִתְחִיל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל כּו' וְאִין לָהּ תּוֹעֲלַת גְּדוּלָּה מְזוּ הַצֵּלַת יִשְׂרָאֵל מִיַּד הָאוּיָבִים וּבְזֶה לָא מְצִית לְמִיַּעֲבַד הַתְּרָה פֶּלֶל פִּי אִם מְרְצוֹנֵי וְאוֹמַר וְעַתָּה הַשְּׁמָרִי נָא רַמְזוּ לָהּ דְּמַעְתָּה נְאֻסַר לָהּ שְׂתִינִית יִין דְּאֵי לָא תִּימָא הִכִּי דִּילְמָא לָא תַדַּע הָאִשָּׁה זְמַן הָרִיוּנָה וְתַבָּא לִידֵי מְכָשׁוּל לְזֶה אָמַר לָהּ שְׂמַעְתָּה תְּשַׁמֵּר וְנָהוּ נָא ר"ל עַתָּה.

וְנִרְאָה עוֹד דְּבִאוּתוֹ מְצַב שְׁהִיָּה מְדַבֵּר עִמָּה הַמְּלָאָה הִיָּתָה הַטִּיפָה בְּמַעֲיָה עוֹמְדַת אוֹ לִיפְסַד וּלְהַסְרִיחַ אוֹ לְהַתְּרַקֵּם מִמְּנָה הָעוֹבֵר וְלְזֶה אָמַר לָהּ הִנֵּה נָא אֶת עֲקָרָה שְׂעַדִּינָן אוֹתָהּ הַטִּיפָה לָא הַתְּחִילָה לְהַתְּרַקֵּם וְנָהוּ וְהָרִית וְגו' וְאִחַר שְׂאָמַר לָהּ הַשְּׁמָרִי נָא וְגו' וְקַבְּלָה אָמַר לָהּ הִנֵּה הָרָה תּוֹךְ פְּדֵי דִיבּוּר הַתְּחִיל לְהַתְּרַקֵּם הָעוֹבֵר וְנָהוּ טַעְמָא דְּקִאָמַר הִנֵּה הָרָה וְדוּק.

וְאוֹמְרוּ פִּי גְזִיר אֱלֹקִים יְהִיָּה הַנְּעַר נִרְאָה כְּפִי הַפְּשֻׁט קוֹדֵם כֹּל דְּבָר דְּחָשַׁשׁ הַמְּלָאָה שְׂמָא תַטְעָה הָאִשָּׁה לְאַסְוֹר עַל עֲצָמָה כֹּל יָמֶיהָ לְעוֹלָם שְׁהָרִי לָא תַדַּע לָהּ זְמַן לְזֶה סִינִים לְמִילְתֶּיהָ לֹאמַר פִּי הִנֵּה הָרָה פִּירוּשׁ טַעְמָא דְּקִאָמִינָא לָהּ זֶה הוּא מְטַעֵם פִּי הִנֵּה וְגו' לְזֶה כֹּל עוֹד שֶׁהוּא בְּמַעֲיָה אֵל תְּשַׁתָּה כִּי קְדוּשׁ שְׂרוּי בְּתוֹךְ מַעֲיָה אֵל תֹּאכַל כֹּל טַמָּא.

וּבְמִס' גְזִיר דָּף י"ד ע"ב אֵי תָא וְנ"ל וְשְׂמִשׁוֹן לָאו גְדוּר הוּא וְהָא כְּתִיב פִּי גְזִיר אֱלֹקִים יְהִיָּה הַנְּעַר הַהוּא מְלָאָה קִאָמַר לִיה פִּי רַש"י וְהַכְּתִיב פִּי גְזִיר וְגו' קס"ד דְּמְנוּחַ קִאָמַר לָהּ מְלִתָּא דְּהִנֵּה לִיה גְדוּר כּו' ע"כ בְּאַמַּת דְּבָרֵי רַש"י אִין לָהֶם הַבְּנָה לְכַאוּרָה אֲנִן קָא חֲזִינָן דְּמְלָאָה קִאָמַר לָהּ בְּהִדְיָא וְהָתוּ פְתַבּוּ וְנ"ל וְקס"ד שְׂהַמְּלָאָה הִיָּה אוֹמַר לְאַבּוּי לְהַזְהִירוּ כְּשִׁינְלָד כּו'.

פִּי וְאֵע"ג דְּמְלָאָה לָא אָמַר פִּי גְזִיר אֱלֹקִים אֵלָּא אֵל הָאִשָּׁה וְלֹא אֵל מְנוּחַ כֹּלֵל לְהִיּוֹת פִּי פְּשִׁיטָא דְּלֹא שְׁיָיָה לְהַדִּיר אֶת הַבֶּן אֵלָּא אֲבִיו וְלֹא הָאִשָּׁה לְזֶה לָא חָשׁ לְפָרוּשֵׁי וְהִיא תֹאמַר לְמְנוּחַ מְשֻׁם הַמְּלָאָה.

וּלְפִי הַתּוּ אֶתִּי שְׂפִיר אֵלָּא לְפִירוּשׁ רַש"י קִשָּׁה וְאִין לֹאמַר דְּרַש"י ג"כ לְזֶה יְכוּנִין כְּפִי הַתּוּס' דְּלֹא מְשֻׁמַּע פֶּן מְדַבְּרִיו דְּקִאָמַר דְּמְנוּחַ קִאָמַר לָהּ מְלִתָּא וְזֶה פְּשׁוּט וְהִיָּה נִרְאָה לְכַאוּרָה לֹאמַר דְּהָא דְּקִאָמַר רַש"י דְּמְנוּחַ קִאָמַר לָהּ מְלִתָּא הִיָּנּוּ פִּי גְזִיר אֱלֹקִים שְׂבַפְּסוּק הָאִמּוֹר בְּדַבְּרֵי הָאִשָּׁה וּבְזֶה אֶפְשָׁר דְּהִכִּי קִאָמַר דְּבַתּוֹךְ דְּבָרֵי הָאִשָּׁה סִינִים בְּעֵלָּה וְאָמַר פִּי גְזִיר אֱלֹקִים וְהַדִּירוּ בְּגְזִיר וְדָחָה הַש"ס דְּלֹא דְּהָא דְּבָרֵי הַמְּלָאָה הוּא דְּקָא אֲמַרָה הָאִשָּׁה כְּאַשֶׁר אָמַר לָהּ הַמְּלָאָה פִּי גְזִיר וְגו' אֲמַרָה הִיא ג"כ.

אֵלָּא דְּזֶה כִּינּוּן דְּקָא מְסִינִים קִרָּא פִּי גְזִיר אֱלֹקִים יְהִיָּה הַנְּעַר עַד יוֹם מוֹתוֹ לָא שְׁיָיָה לְמִימַר דְּמְנוּחַ קִאָמַר לִיה מְשׁוּם דְּהָא דְּאֲמַרִּינָן הָאִישׁ מְדִיר אֶת בְּנוֹ בְּגְזִיר הִיָּנּוּ דְּנִקָּא כֹּל עוֹד שֶׁהוּא בְּרִשׁוּתוֹ וְלֹא כְּשִׁינְדִּיל: ת ו ש ל ב " ע.

שְׂמוּאֵל א' סִימָן י"ד. וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִגְשׁ בִּיּוֹם הַהוּא וַיִּוָּאֵל שְׂאוּל אֶת הָעָם וְגו'.

כְּתִב הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת שְׁכָל שְׁבוּעָה שְׂאִין בְּהַ זְנִפְרַת הַשֵּׁם אֵינָה שְׁבוּעָה כְּגוֹן שְׂיִאמַר אָרוּר הָאִישׁ לָהּ אֲבָל אִם לֹא הַזְּפִיר אֶת ה' אֵינָה שְׁבוּעָה אֲבָל אִסְוֹרָא מִיָּהָ אֵיכָּא וְא"כ עכ"פ שְׁבוּעַת שְׂאוּל אֵינָה שְׁבוּעָה וְקִשָּׁה מְכָאן לַס' הַרְמַב"ם וְאִף אִם הֵם דְּבָרֵי הַגַּמ' קְשִׁיָּא מְשֻׁאֵל שֶׁהַשְּׁבִיעַ בְּלֹא הַזְּפִירָה ה'.

ועוד קשה למה הוצרף שאול להשביעם אפי' בלא שבו צריכים לעשות דבריו כמ"ש רמב"ם בה' מלכים ונדבריה יותר הם מחוייבין מיתה אם יעברו על ציווי המלך משא"כ אם יעברו על השבועה שאין בו חיוב מיתה ועוד מאי דקאמר אשר יאכל לחם דמשמע לחם הוא דלא אכל שאר דברים לא אסר עליהם.

וא"כ למה נהגו איסור בטעימת דבש פדאשפחן אחר זה ואין משיג ידו וגו' ועוד קשה דמדברי שאול משמע שלא השביעם אלא על האכילה וכתב הרמב"ם ז"ל הנשבע שלא יאכל ואכל פחות מפיזית אינה אכילה ומדקאמר אחר זה ולא טעם העם משמע דאפילו כל שהו אסרו אליהם שהרי כתב הרמב"ם הנשבע שלא יטעון אפילו בכל שהוא חייב.

ועוד קשה שהרי כתב הרמב"ם בהלכות שבועה המשביעו חבירו וקבל בלבו אינה שבועה דבעינן עד שיאמר אמן דכתיב אשר יבטא בשפתי וקא לא קחזינו דענו אמן ואין פאן שבועה כלל: אכן יש לומר שהטעם שלא הזכיר ה' בשבועה וקודם אקדים דברי הרמב"ם ודברי הכ"מ כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל הנשבע בלא הזכרת ה' אעפ"י שאינו חייב איסורא מיהא איפא וכתב הכ"מ מנא ליה זה השתא דמוקי לשבועה האמורה בתורה בהזכרת ה' שבועה בלא הזכרתה מנ"ל דאיפא אפי' איסורא ותירץ ז"ל דנפקא ליה מויואל שאול את העם שלא הזכיר את ה' ולא ירדתי לסוף דעתו של הכ"מ מאי קא מפרש בהאי קרא דמשמע מדבריו דאין אנו יכולין לומר שהשביעם בהזכרת ה' פנין שלא נאמרה בפירוש ארור האיש לה' ולפי זה ג"כ אמרינן פנין שלא נזכר בקרא ויען כל העם אמן אמרי' שלא ענו וקשיא להרמב"ם שפסק דבעינן שיענו אמן וקבלה בלב אינה קבלה מקרא דאשר יבטא ועוד להדיא שמעינן דשבועת שאול אין בה אלא איסורא בעלמא ואם עבר אינו חייב וא"כ למה חרד ה' ב"ה כל החרדה הגדולה על יונתן שעבר על השבועה פנין דליפא חיובא הן אמת דעכ"פ יונתן פטור ממיטה הוא כמו שאפרש לקמן ועוד לדבריו למה לא השביעם שאול שבועה מעליא וקושי גדול שיש לי על הכ"מ שאול בעצמו מנ"ל דשבועה בלא הזכרת ה' מהנניא ויש בה אפילו איסורא דה"מ דגמרינן מדברי קבלה דבר שאינו מפורש בתורה אבל דבר שמפורש בתורה ולא אסר אלא דוקא בהזכרת ה' אין פח בדברי קבלה לאסור יותר או להתיר.

א"נ לאידך גיסא מדקא חזינו שהשביע שאול ולא הזכיר ה' איגלאי מלתא למפרע שהשבועה שחייבה עליה תורה היא אפילו בלא הזכרת ה' ושבועת שאול תוכיח שלא הזכיר בה הזכרתה וחייבא הוי ולא איסורא ואין להאריך בקושיות והנכון נ"ל דטעם הרמב"ם הוא שאף שלא אסרה תורה אלא בהזכרתה אסרו רבנן כדי שלא יהיו פרוצים בנדרים ושבועות פהא שכתב הרמב"ם לקמן בשבועת עמי הארץ שאף שנשבעים שבועה שאינה שבועה מחמירים עליהם להצריכם התרה כדי שלא יהיו פרוצים הכא נמי אסרו על כל העולם שבועה בלא הזכרתה ולעולם דשבועת שאול בהזכרת ה' היתה ומה שלא הזכיר סמוך על מה שמפורש כבר בתורה שבועה כדינה ולא הוצרף הכתוב לכתוב אלא מה שהשביעם והיינו מה שאסר עליהם בשבועה וכוזה נמי תורץ מה שהקשינו דלמה לא ענו אמן דנראה שאין פאן שבועה כלל אלא דלא הוצרף כלל למכתבה דבהכרח פשהשביעם ענו אמן דזה הוא מפלל כבוד המלך שיענו לדבריו על הן הן ועל לאו לאו וממילא שיענו אמן.

ומה שהוצרף להשביעם מתרי טעמי חדא כדי שלא יתחבאו בכפיים ומערות ועוד דה"מ דאמרינן שהעובר על דברי המלך חייב מיתה דוקא חידים ולא כל ישראל שנדאי אף אם יגזור עליהם

שלא לאכול ואכלו לא יתחייבו מיתה דלא אשפחן בדברי רז"ל אלא כל העובר על דברי מלך ולא כל ישראל ואין לומר שייסרם ויקנסם בממונם שהרי כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל רשות יש למלך להרוג כו' אבל לא ליטול את ממונם ואם נטלו הרי זה גזל בידו וצריך להחזיר לזה הנצרך להשביעם דודאי כל ישראל לא חשידי לעבור אשבועה וא"נ יעברו ברית יחידים מהם ייסר אותם כו' ועל מה שהקשינו ששואל לא השביעם אלא על הלחם כתב הרמב"ם ז"ל הנשבע שלא לאכול ושתה חייב שהשתיה בכלל אכילה ובזה אתי שפיר פיון שהשתיה בכלל אכילה אעפ"י שלא השביעם אלא על הלחם הוי משקה בכלל ומה מאד נפלא בעיני מאמר רז"ל בגמ' וז"ל א"ר וכי לחם אכל ונהרי לא אכל אלא דבש ור"ל אמר וכי אכל ונהלא מטעם טעם לא כן א"ר חסדא המטעמת אין בה לא משום אכילה ולא משום שתיה ולא משום הפסקת תענית ואינה טעונה ברכה אמרו טעמא ויפדו העם את יונתן ולא מת: וקודם כל דבר צריך לידע מאי קאמר ונהלא לא אכל לחם ונהרי שתיה בכלל אכילה וזה ברור בגמרא ועוד לסברת ר"ל למה מהדר לטעמא דמטעמת תפוק ליה משום דאין בו שיעור ועוד צריך לדבריהם לס' ר' למה קורא לשתיה אכילה אם פונתו לומר דשתיה אינה בכלל אכילה הכי הו"ל וכי לחם אכל הרי דבש שתה ומשמע מדבריו שקורא לדבש אכילה ועוד צריך לידע במאי קמפלגי רב"י ור"ל דחד קאמר פטורא דיונתן שדבש אינו בכלל לחם וחד אמר פטורא דיונתן ממטעמת אכן נראה דאליבא דכ"ע שתיה בכלל אכילה וכתב הרמב"ם ז"ל דהגדרים והשבועות הולכים בהם אחר לשון בני אדם ועוד פירוש רש"י ורד"ק דהדבש זה אינו דבש הגב מהתמרים ושל דבורים אלא זה הדבש הגב מהקנים שקורים בערבי שוקאר והנה לא אמרינן שתיה בכלל אכילה אלא שתיה ממש אבל סוקאר שאינו כעין המשקה לא אמרינן כן דהוי בכלל אכילה לזה אמר ר' וכי לחם אכל ונהנה סבר דסתם לחם דוקא עד שיברר או יהיה מבונר מאיזה צד שבכלל לחם כל האוכלים אבל מן הסתם הנשבע שלא יאכל לחם אינו אלא לחם דוקא לזה קאמר וכי לחם אכל ונהרי לא אכל אלא דבש ודבש זה שייך בו אכילה ולא שתיה ור"ל אמר דודאי כל דבר הנאכל נכלל בלחם דכן הוא לשון בני אדם.

א"נ דבש האמור כן תורת משקה עליו והכא פטורא דיהונתן הוא ממטעמת והא דלא קאמר משום דלא הוי שיעור דהא עכ"פ איסורא מיהא איכא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל פטור אבל אסור לכתחילה לאכול פחות מפשיעור כו' לזה קאמר מטעמת דמטעמת אפי' לכתחילה מותר פדקאמר ואין בה משום הפסקת תענית הוי כעין גדר ואפ"ה מותר וכן נמי משום ברכה דהוי לכתחילה ופטור ה"נ יהונתן דכיון דטעם דוקא אין בו חיוב א"נ טעם אחר והוא נמי תירוץ למה שהקשינו היאך שואל לא אמר להם אלא אכילה והם אסרו טעימא והוא בהקשות קושיא אחרת דמלת והעם לא טעם כו' היא מיותרת פיון דקאמר ואין משיג ידו אל פיו ולפי הפשט אמרי' דקרא מספר לנו שבח ישר' דכשהשביעם שואל אז לא טעם העם לחם ואפ"ה קבלו עליהם שלא לאכול דאי פבר אכלו אינה רבותא.

אכן לפי דרפנו אמרינן דגילה לנו קרא מדחזינו שלא טעם העם אמור מעתה שהשבועה היתה ג"כ שלא לטעום וזה דוחק דאי הכי הו"ל לשאול למימר שלא לטעום. והנכון בזה שכתב הרמב"ם המשיבוע את חבירו על דבר אחד והוסיף הנשבע דבר אחר שאמר וגם כו' הרי זו שבועה וא"כ אמרינן דלעולם שואל לא השביעם אלא שלא לאכול והעם לא טעם הוסיף הטעימה בכלל השבועה.

א"נ בְּדָרְךָ חוֹרְפָא אָמְרִי שְׁמַלְתָּ וְהָעָם וְגו' הוּא מְדַבְּרִי שְׁאוּל וְה"ק וְנִקְמַתִּי מֵאֵיבִי וּבְאוֹתוֹ זְמַן עֲדִינָן וְהָעָם לֹא טַעַם וּא"כ אָמְרִי דְשְׁאוּל הַשְּׂבִיעַם אַף עַל הַטְּעִימָה וּבְזָה אֲתִי שְׁפִיר דְבָרֵי ר"ל שְׁהוּ צָרָךְ לְהִבְיָא פִּיטוֹר מִהַמְטַעֲמַת דִּאֵע"ג בְּדָמְרִינָן הַנְּשַׁבְּעַ שְׁלֹא לְטַעֲנוּם חֲזִיב בְּכָל שְׁהוּ דְנִקְא שְׁאוּכַל מִמֶּשׁ אֲבָל הַטּוֹעֵם פִּטוֹר לְזָה הִבְיָא רְאִיָּה מִמְטַעֲמַת דְאִינָה צְרִיכָה בְּרַכָּה אֵע"ג בְּדִהְיֹאכַל כֹּל שְׁהוּ חֲזִיב בְּבְרַכָּה רֵאשׁוּנָה מְטַעֲמַת אִינָה צְרִיכָה אִפִּי בְּרַכָּה רֵאשׁוּנָה: וְטַעֲמִיָּה דִר' דְלֹא קֵא' כִּר"ל מִשׁוּם דִּס"ל דְהָא דִּיהוֹנָתָן אִינוּ דוֹמָה לְמְטַעֲמַת דְהָאֲרַת הָעֵינַיִם אִינָה בְּטַעֲמַת הַפָּה אֲלֵא בְּהַטְּעַמַת הָאִיבְרִים דְמְטַעֲמַת הָאֲמוּרָה הִיא גּוֹמַעַת וּפּוֹלְטָת וִיהוֹנָתָן לֹא אֲשַׁפְחוּ בָּיָה דְפָלַט וּבְזָה כֹּל דְבָרֵיהֶם מְיֻשְׁבִים לְמַר כְּדָאִית לִיָּה וְלְמַר כְּדָאִית לִיָּה אֲבָל צְרִיךְ לְהַקְשׁוֹת לְפִי דְבָרֵיהֶם קוֹשְׁיוֹת הַנִּרְאִים לְעֵין כֹּל.

רֵאשׁוּנָה לְמָה לֹא אֲשַׁתְּמִיט חַד מִהֵנִי אֲמוּרָאֵי לְמִימִי דְפִיטוֹרִיָּה דִּיהוֹנָתָן מְקַרָּא דְוִיהוֹנָתָן לֹא שְׁמַע דְכִינּוּן שְׁלֹא שְׁמַע הַשְּׂבִיעַ הֵיאָךְ יְתַחֲזִיב עָלֶיָּה וְהָא שְׂוֹגֵג הוּא וְכִי תִימָא שְׁאַחַר שְׁהִגִּידוּ לוֹ הָרִי יָדַע וְהִיכֵן דְאֲשַׁפְחוּ אֲח"כ שְׁאֲכַל וְהִגַּע עֲצָמָךְ שְׁאֲכַל אַחַר כֹּף הָרִי לֹא קִבַּל הַשְּׂבִיעַ כְּמוֹ שְׁפַתְבַּר הַרְמְב"ם שְׁצָרִיךְ שְׁיַעֲנָה אֲמֵן וּמָה גַם דְלֹא אֲשַׁפְחוּ בְשִׁהֲגִידוּ לוֹ שְׁאֲכַל אֲח"כ, וְעוֹד בֵּין לְמַר וּבֵין לְמַר שְׁאַמְרוּ דְבְּזָה וְיִפְדּוּ הָעָם אֶת לְמַר דְאֲכִילַת דְבָשׁ אִינוּ בְּכָלֵל לְחֵם וְלְמַר פְּחוֹת מְרוּם [מִשׁוּם] מְטַעֲמַת, (אֲמַר הַמַּגִּיָּה קו' זו אַחֲרוֹנָה תִּי אֹתָהּ רַבִּינוּ סְעֻדָּה גָּאוֹן ז"ל דְבָרֵי הוּבָאוּ בְתִשׁוּ' הֵרָא"ם ס' נ"ז) וִיהוֹנָתָן לֹא שְׁמַע בְּהַשְּׂבִיעַ אֶת הָעָם וְגו' וַיַּעַן אִישׁ מִהָעָם לֵאמֹר וְגו' וַיַּעַף הָעָם וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן וְגו' כִּי עָתָה וְגו' צְרִיךְ לְדַקְדֵּק דְהַשְּׁתָּא שְׁלֹא שְׁמַע יְהוֹנָתָן הַשְּׂבִיעַ לְמָה נִתְעַכֵּב מְלֹאכְנוֹל עַד וְתַכְהִינָה עֵינָיו בְּשִׁלְמָא הָעָם נִמְצָאוּ בְשְׂבִיעַ' אֲלֵא הוּא שְׁלֹא יָדַע שְׂבִיעַה כְּלָל לְמָה נִמְנַע מְלֹאכְנוֹל אוּ מְלִטְעוֹנָם אִפִּי טַעֲמִיָּה, וְעוֹד לְסַבְּרַת יְהוֹנָתָן כְּשִׁאֲמַר לוֹ אִישׁ מִהָעָם הַשְּׂבִיעַ אֲבִיָּה וְגו' לְמָה לֹא שְׁאֵל עַל מָה הִיָּתָה הַשְּׂבִיעַ וּפְתַע פְּתָאוּם אֲמַר עֶכְר אָבִי וְגו' וְשִׁמָּא טַעֲמָא דְשְׁאוּל הוּא כְּהָא שְׁמַעֲנִים עַל הַצְּרָה וְמִי אֲמַר לִיָּה לִיהוֹנָתָן דְטַעַם שְׁאוּל הוּא לְהַרְבּוֹת מַכָּה בְּפִלְשְׁתִּים שְׁעַל זָה קֵאֲמַר אַף כִּי לֹא אֲכֹל וְגו', זֹאת וְעוֹד מֵאֵי כּוֹנְתוֹ דִּיהוֹנָתָן דְקֵאֲמַר עֶכְר אָבִי אֶת הָאֲרִיז דְנִר' מְדַבְּרִי שְׁרוּצָה לְבַטֵּל שְׂבִיעַת אָבִיו וְאִיָּה עָלָה עַל דְעָתוֹ לֹמַר זָה אִי בְעֵית אִימ' מִשׁוּם כְּבוֹד אָבִיו אֲב"א מִשׁוּם כְּבוֹד מְלָכוֹת דְהַמּוֹרֵד בְּמַלְכוּ' חֲזִיב מִיָּתָה, וְעוֹד בְּדַבְּרֵי אוֹתוֹ הָאִישׁ מֵאֵי קֵאֲמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ וַיֹּאמֶר הַשְּׂבִיעַ הַשְּׂבִיעַ אֲבִיָּה וְגו' וַיַּעַף הָעָם לֹא רִישִׁיָּה סִיפִיָּה וְלֹא סִיפִיָּה רִישִׁיָּה מִתַּחֲלַת דְבָרֵי מִשְׁמַע דְקַמְתַּרְעַם עַל יְהוֹנָתָן שְׁעֶבֶר עַל הַשְּׂבִיעַה וּמָמָה שְׁמִסִּיִּים וַיַּעַף הָעָם מִשְׁמַע אֲדַרְבָּה דְקַמְתַּרְעַם עַל דְבָרֵי שְׁאוּל וְעוֹד מֵאֵי מִשְׁלַל אוֹיְבָיו: וְהַנִּרְאָה וְהוּא דְהִנָּה כְּכַר כְּתַבְתִּי לְעֵיל בְּדַבְּרֵי הַרְמְב"ם שְׁהַבְּאִתִּי לְעֵיל דְאִין חֲזִיב הַמְּוַשְׁבַּע בְּשְׂבִיעַה עַד שְׁיַעֲנָה אֲמֵן.

וְכַתֵּב עוֹד הַרְמְב"ם ז"ל הַנְּשַׁבְּעַ עַל דְבָר וְגִילָה דְעָתוֹ מֵאִיזָה טַעַם נְשַׁבְּעַ אוּ מוֹכֵן מְדַבְּרִי אוּ מִן הָעֵנָן וְנִתְבַּטֵּל הַטַּעַם נִתְבַּטְּלָה הַשְּׂבִיעַה עוֹד אֲמַרִּינוּ אִם תִּלָּה הַדְּבָר בְּאִיזָה טַעַם וְאִיזָלֵאֵי מְלִתָּא דְהוּי נֹתֵן טַעַם לְפָגֵם הוּי כְּשְׂבִיעַה בְּטַעֲוֹת וְאִינָה צְרִיכָה הַתְּרָה וּבְזָה נִבְּא לְבִיאוֹר הַפְּתוּבִים שְׁפֹנְתַת הַכְּתוּב שְׁאַמַר וִיהוֹנָתָן לֹא שְׁמַע הוּא שְׁלֹא קִבַּל דְהִינּוּ שְׁלֹא עָנָה אֲמֵן אַחַר הַשְּׂבִיעַה וְאִפִּי' הִכִּי כֹּל כְּמָה דְהוּא מְצִי לְאוֹקוּמִי אֲנַפְשִׁיָּה דְלֹא לְמִיטְעַם מִיָּדִי הִנּוּ עֶבֶיד עַד וְתַכְהִינָה עֵינָיו מְרֹאוֹת אֲז וַיִּטְבּוֹל אוֹתָהּ בִּיעֲרַת הַדְּבָשׁ וְלַעוֹלָם יָדַע שְׂבִיעַ' אָבִיו הֵיאָךְ הִיָּתָה וּכְשִׁרְאָה שְׁלֹא הִיָּה בּוֹ כַּח סַמָּךְ עַל שְׁלֹא קִבַּל אֶת הַשְּׂבִיעַה לְזָה בָּא אוֹתוֹ הָאִישׁ מִהָעָם וְנִשְׂא וְנָתַן בְּעֵינָן טַעֲמַת יוֹנָתָן אֲמַר מִמ"נ אִם יוֹנָתָן קִבַּל שְׂבִיעַה בְּכָלֵל יִשְׂרָאֵל וְאִפִּי' הִכִּי קֵאֲכִיל וְדִאֵי שְׂבִיקֵשׁ לְנוּ צַד הִיָּתַר לְהֵאִיר עֵינֵינוּ וְאִף אֲת"ל שְׁלֹא הִיָּה בְשַׁעַת הַשְּׂבִיעַה וְלֹא קִבַּל אִפִּי' הַ מְצַד שְׁאִין גּוֹזְרִין גּוֹזֵר' עַל הַצְּבוּר אֲלֵא אִם כֵּן יְכוֹלִין לְעַמּוֹד בָּהּ לְזָה אֲמַר לוֹ יְבַקֵּשׁ לְנוּ צַד הִיָּתַר וַיֹּאמֶר הַשְּׂבִיעַ וְגו' וַיַּעַף וְגו' הִכִּי נַעֲבִיד

למיכל אי אֶפְשֶׁר הַשְּׁבַע הַשְּׁבִיעַ לְמִיָּקָם אֲשֶׁבוּעָתָא אִי אֶפְשֶׁר מְשׁוּם דְּיוֹעֵף הָעַם וְדִקְדָּק הַשְּׁבַע הַשְּׁבִיעַ אֲבִיָּה אֶת הָעַם ר"ל לֹא מִיִּבְעִיָּא אִם הִית' הַשְּׁבוּעָה גַם עֲלֵיהּ שְׁמַחְוֵיָּב אֶתְּה לְבַקֵּשׁ הַהִיתָר כִּיּוֹן שְׁגַם אֶתְּה קַבְּלַת אֱלֹא אִפִּי' אִין הַשְּׁבוּעָה אֱלֹא עַל הָעַם אִפִּי' הַצְּרִיף אֶתְּה לְבַקֵּשׁ לָנוּ תְּרוּפָה.

וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן פִּי' הִנֵּה שְׁקִיל וְטָרִי בְּעֵגְוִן אִם יָכוֹל לְהַתִּירוֹ אִם לֹא לְזֶה אָמַר עֶכְר אָבִי אֶת הָאָרֶץ דְּהִיָּנִי שְׁנַמְשָׁה מְזֶה רְעָה וְתַשׁוּת פֹּחַ לְאָרֶץ וְהִרְאָהָ רָאוּ נָא כִּי אֲרוּ עֵינֵי בְּמַעַט דְּבַשׁ מִכָּאן תִּרְאֶה שְׁהֶאֱכִילָה לְאָדָם גּוֹרְמַת לוֹ הִרְבֵּה טוֹבָה אִפִּי' לְפִי שְׁעָה וְא"כ עֶכְר אֶת הָעַם שְׁמַנְעָם מִלְּאֲכֹל אֲדָרְבָּ' גַּרְם רְעָה בְּזֶה וְהִנֵּה כְּשִׁבוּעָה בְּטַעוֹת וְכִי תִיָּמָא סוּף סוּף אִם הִנֵּה שְׁאוּל מְנִיחָם לְאֲכֹל וְלַשְׁתוֹת הִיוּ כָּל א' עֶסוּק בְּגִיְהוּם פְּרִיסִיָּה לְזֶה עֵנָה וְאָמַר אָף כִּי לֹא אֲכֹל אֶכֶל הָעַם מְשַׁלֵּל אוֹיְבֵיו פִּי בְּשַׁלְמָא אִם הִיוּ צְרִיכִים כָּל אֶחָד לְחַזֵּר עַל מַאֲכָלוֹ אֲמַרִינָן כְּדִי שְׁלֹא יִתְעַכֵּב בְּאֲכִילָתוֹ וְיִתְבַטֵּל מִהַמְלַחְמָה.

אֱלֹא הַשְּׁתָא בְּמָקוֹם בְּעֵצְמוֹ שְׁהוֹרְגִים אוֹיְבֵיהֶם שְׁם יֹאכְלוּ מְשַׁלֵּל אוֹיְבֵיהֶם וְעַדִּינָן תֹּאמַר סוּף סוּף אוֹתוֹ זְמַן שְׁתַּעֲסָקוּ בְּעֵינֵי הָאֲכִילָה יִתְעַסְקוּ בְּמַלְחָמַת ה' לז"א כִּי עֵתָה פִּי' כִּי עֵתָה בְּזְמַן מוֹעֵט רַבַּת מַכַּת פְּלִשְׁתִּים וְאִם יִהְרְגוּ מִהַפְּלִשְׁתִּים כָּל הַיּוֹם שְׁשִׁים רַבּוּא אִם יִהְיֶה שְׁבַעִים וְרַעֲוָנִים בְּשְׁעָה אַחַת יִהְרְגוּ כָּפֶל כְּפִלִים, א"נ כְּנֻנְתוֹ אֵלּוֹ אֲכָלוּ וְשָׁתוּ אָף שְׁהִיוּ מְבַטְלִים אוֹתוֹ זְמַן עֵתָה רַבְתָּה הַמְשַׁלֵּל אִם יִהְרְגוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁלֹא אֲכָלוּ שְׁשִׁים אֶלְף אִם הִיוּ אוֹכְלִים הִיוּ הוֹרְגִים כְּפִלֵי כְּפִלִים וְהִיָּנוּ כִּי רַבְתָּה: וּבְזֶה עֶבֶד שְׁאוּל תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא כְּפִי דְבָרֵי יְהוֹנָתָן חֲדָא שְׁהִרִיעַ לְעַם שְׁעַכְר אוֹתָם וּג"כ גַּרְם שְׁלֹא רַבַּת' הַמַּכ' דְּפִלְשְׁתִּים וְכִיּוֹן דְּשְׁאוּל תִּלְהַ טַעְמָא וְנִקְמַתִּי מֵאוֹיְבֵי מְשָׁם מְצָא יוֹנָתָן לְבַטֵּל הַשְּׁבוּעָה וְלֹא הִתִּיר הַדְּבָר בְּפִירוּשׁ אֱלֹא שְׁהִיָּה נוֹשֵׂא וְנוֹתָן בְּעֵגְוִן בִּינּוּ לְבִין עֵצְמוֹ וּמִמִּילָא מִי שְׁרוּצָה לְסַמּוּךְ ע"ז יִסְמּוּךְ וְכִיּוֹן שְׁשִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל זֶה וְיַעֲפוּ אֲזַ וְיַעֲט הָעַם וְגו': וְיַעֲט הָעַם אֶל הַשְּׁלֵל וְגו' וְיַגִּידוּ לְשְׁאוּל לֵאמֹר וְגו' וַיֹּאמֶר שְׁאוּל פּוּצוּ וְגו' וְשִׁחַטְתֶּם בְּזֶה וְגו', פִּי' רַש"י צֹאן וּבְקָר וּבְגִי בְקָר, אוֹמֵר אֲנִי זֶה אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְלְזֶה קִרְאָם חוּטָאִים וְרז"ל אָמְרוּ שְׁהִיוּ מְקַדִּישִׁים שְׁלָמִים וְאוֹכְלִים לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים, וְאוֹמֵר אֲנִי שְׁדַבְרֵי רַש"י תְּמוּהִים בְּעֵינֵי דְקָרָא קְצוֹנָח הִנֵּה הָעַם חוּטָאִים לֵה' לְאֲכֹל עַל הַדָּם וְדוֹחֵק הוּא לְאוֹקוּמֵי לְאֲכֹל עַל הַדָּם שְׁחִיטַת אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְעַל שְׁחִיטַת דָּם דְּקָאמַר הִיָּנוּ עַל שְׁפִיכַת דָּם הָאִיסוּר וְאִילוּ לֹא פִי' רַש"י ז"ל וְלִכְּךָ קִרְאָם חוּטָאִים הִיָּתִי אוֹמֵר הָא וְהָא קָאמַר אֲכֹן מְדַקְאָמ' וְלִכְּךָ קִרְאָם חוּטָאִים מְשַׁמַּע מְדַבְרֵיו דְּאִין כְּנֻנְתוֹ לֹמַר דְּהָא וְהָא עֶבְדוּ.

וְעוֹד קִשְׁיָא לִי לְפִי דְבָרֵיו רַבֵּי הָעַם מְצָאוּ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְהִפִּירוּ שְׁהֶם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְהִגַּע עֵצְמָה שְׁהִפִּירוּם לְמָה יִשְׁחַטוּ הָאָב וְהַבֵּן וְכִי חֲשׁוּדִים לְעַבְדָּר עַל ד"ת בְּלֹא טַעַם וְהִיוּ יְכוּלִין לְשַׁחוּט אוֹתָם שְׁאִינָם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְהוּא דוֹחֵק לְאוֹקוּמֵי שְׁלֹא מְצָאוּ מְסַפִּיק לָאִם [לְהֶם] שְׁעִי"ז הַנְּצָרְכוּ לְשַׁחוּט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ וְעוֹד קִשְׁיָא לִי לְרַש"י דְּהוּל"ל וְיִשְׁחַטוּ וְגו' וּבְגִי בְקָר שְׁאֲזַ יִהְיֶה כְּמִשְׁמַעוֹ שְׁשַׁחְטוּ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ אֲבָל עֲכָשְׁוֹ מְשַׁמַּע שְׁלִקְחוּ דוֹקָא וְלֹא שְׁחַטוּ.

וְגַם אֲנִי לֹא אֶחְשׁוֹף פִּי לְפָרֵשׁ מֵהַ שְׁנִירָאָה לִי בְּעֵגְוִן זֶה וְהוּא מ"ש הַרְמַב"ם וְז"ל הָאוֹכֵל מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מִן הַחֵיָּה כְּשֶׁהִיא מִפְּרַכְסַת קוֹדֵם שְׁתַּצָּא נִפְשָׁה הָרִי זֶה בְּכֻלָּל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם וְהִנֵּה יִשְׂרָאֵל מְצַד הַרְעֵבְתָנוּת וְהַטְּוִרָח וְיִגִּיעָה כְּדַמוּכַח קָרָא דְּוִיעַט לֹא הִיוּ מְמַתִּינֵי עַד שְׁתַּצָּא נִפְשָׁה הַבְּהֵמָה וְהִיוּ אוֹכְלִים עַל הַדָּם דְּהִיָּנוּ שְׁהִיוּ אוֹכְלִים מִבְּשָׂר הַבְּהֵמָה קוֹדֵם שְׁתַּצָּא נִפְשָׁה שְׁהוּא בְּכֻלָּל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם וּבְזֶה אֲתִי שְׁפִיר דְּלֹא קָפִיד אֱלֹא עַל הַדָּם וְהוּאִיל וְאֶתָּא לִידָן עֵגְוִן זֶה אֲבִיא עֵגְוִן א' שְׁנַחֲלָקוּ בּוֹ הַרְמַב"ם וְהַרְמַב"ן אָף שְׁלֹא נְחָלְקוּ בְּפִירוּשׁ וְהוּא נוֹגַע לְעַנְיָנֵינוּ הַקִּשְׁה הַרְמַב"ן לְמָה אֵיִחַר הַקַּב"ה צִוּוּי גְּעוּלֵי גוֹיִים עַד פ' מְדִין וְתִירָץ הוּא ז"ל דְּבִגְעוּלֵי כְּלֵי סִיחוֹן וְעוֹג לֹא נֶאֱסַר לְהֶם

פדאז"ל ובתים מלאים כל טוב אפילו קדלי חזירי אכל מלחמת מדין אינה שלהם לזה הזהירם בגיעולי גויים משמע מדבריו דבשאר גוים שאינם מז' עממין אין בהם היתר כלל פיון דמוקי לקרא דובתים מלאים בשבעה עממין ומשמע נמי דבו' עממין אפי' שלא בשעת מלחמה דשכיח התיירא אפ"ה מותר.

והרמב"ם פתב חלוצי צבא בשעת מלחמה מותר לאכול נבלות וטרפות ויין נסד וכתב הכ"מ דה"מ היכא דלא שכיח התיירא וכתב עוד וה"מ שיש לו צער מצד הרעב אפילו אין בו ספנה דאי יש לו ספנה מאי איריא חלוצי צבא אפילו שאר עלמא.

יצא לנו מזה קולא וחומרא קולא דאפי' בשאר מלחמות מותר לאכול נבלות וטרפות וחומרא דוקא בהיכא דלא שכיח התיירא אבל היכא שכיח התיירא לא ודוקא בשעת מלחמה אבל שלא בשעת מלחמה לא.

וק"ל לסברת הרמב"ן פיון דאיכא לאוקומי קרא בשעת מלחמה מנ"ל להתיר אפילו שלא בשעת מלחמה ואפילו בדשכיח התיירא ואפילו את"ל שגזרת הפתוב היכן מבנרר זה בפ' בתורה ואפילו את"ל שמבנרר הדבר במה שלא הזהיר ישראל בגיעולי סיחון ועוג קושיא לאלקינו בשלמא הרמב"ם ז"ל טעמו ונימוקו עמו פיון שהם טרודים ועסוקים להציל עשוק מיד עושקו כל מידי דאחי לדידיהו אכלי דהוי פפקוח נפש ולא הצריכם.

הכתוב עד שיכנסו לשערי מות אלא קודם התיר להם כל האיסורים: ועוד ק"ל לסברת הרמב"ן למה לא פ' להם הפתוב חילוקי שלל של סיחון ועוג כמו שפי' להם בחילוקי שלל מדין ולזה י"ל דחילוקי השלל חלק פחלק לכל ישראל ואין לכהנים ולוים חלק בהם משא"כ שלל מדין שאינו משבעה עממין אלא פמציאה בעלמא נתחלק שללה על פי ה' שלא פסדר חילוקי השלל אבל לקושיתינו הראשונה במקומה עומדת וצריכים אנו לתת טעם לתרץ קושית הרמב"ן לסברת הרמב"ם ז"ל למה הניח צווי גיעולי גויים עד מדין לזה י"ל דלעולם במלחמת סיחון ועוג נצטוו ישראל על געולי גויים ולא הונזרו והניח הפתוב עד מלחמת מדין שבה הוצרך נמי להזהיר על הטומאה משום דבמלחמת סיחון ועוג לא] הותר טומאה בצבור מפני שקל הצבור נטמאו וזה לס' הרמב"ם אבל לסברת הרמב"ן שקל בפלס וסבל לקושיתנו מלומר דהונזרו ישראל ולא נכתבו בתורה והנה הכא בני ישראל סמכו אסברת הרמב"ם דבשעת מלחמה אפי' מלחמה שאינה של ז' עממין הותר להם נבלות וטרפות וכל האיסורים לזה אכלו על הדם וטעם שאול שאמר להם בגדתם סבר פסבר' הרמב"ן דדוקא במלחמת ז' עממין הותר להם נבלות וטרפות ולא בשאר מלחמות.

א"נ סבר שאול פסברת הרמב"ן ז"ל דאפי' בשאר מלחמות הותר להם איסור ה"מ היכא דלא שכיח התיירא אבל הכא פיון דשכיח התיירא לא. וק"ל קושיות עצומות שהנה שבועת שאול היתה עד הערב וישראל אכלו בעוד היום דהכי מוכח קרא היום ופי' רש"י מבע"י ומדברי שאול משמע שלא הקפיד אלא על הדם או על השחיטה כמו שדקדק ושחטתם בזה ודרז"ל בזה פאן מקום השחיטה ד"א ספין בדיק להם דמשמע דמעיקרא לא הוו קפדי אבדיקת ספין ולא היו יודעים מקום השחיטה והיו שוחטים ואוכלים באיסור ולזה הוא שהקפיד שאול אבל למה שעברו על השבועה לא הקפיד: לזה יש להשיב ג' תירווצים חדא והוא שכתב הרמב"ם מי שנצטער על דבר ואכלו שדימה שהוא מותר מפני הצער הרי זה פטור ומהאי טעמא לא הקפיד שיזע ודאי שמחמ' שהיו כל היום ברעב ובחזוק המלחמה ודאי שיצטערו ביותר ומחמ' צערם אכלו א"נ פיון דתלה

להם טעמא ונקמתי מאויבי וכבר נקם אפי' עדיין לא הגיע הלילה יצאו מידי שבועה ונה קצת דוחק שנדאי עדיין היו יכולים לעשות בהם מפת חרב והרג ואבדו.

א"נ ג"ל דגם על חלול השבועה אמר להם בגדתם ונה יתבאר על מה שכתב הרמב"ם דאוכל נבלות וטרפות אינה אכילה והנשבע שלא לאכול ואכלם פטור לזה באו ישראל והיו אוכלים נבלות וטרפות ממ"נ אם מחמת איסור כבר פירשנו לעיל דבשעת מלחמה מותר.

א"נ אמרו מוטב שיעברו עביר' אחת ואל יעברו שתי עבירות עביר' אחת אכילת נבלות וטרפות שנית עבירת שבועה ומאמר המלך ושואל לא קבל מהם זה אם למה שאמרנו דנבלות וטרפות הותרו בנשבע שלא לאכול מפני שאינה אכילה לא קבל זה מהם שואל ואמר להם בגדתם דלא דמי מה שכתב הרמב"ם לענין זה דזיל בתר טעמא דהאוכל נבלות וטרפות אינה אכילה כתב הר"ן מצד דבלאו הכי אסור ולא נשבע אלא לאסור דבר המותר וכה"ג לדידהו דסברי דבשעת מלחמה הותרו נבלות וטרפות א"כ ל"ש משאר מאכלות לז"א בגדתם ואם מה שפירשו דכונתם היא מוטב שיעברו עבירה א' ולא יעברו ב' עבירות נראה דסובר שואל דאכילת נבלות וטרפות שמה אכילה וא"כ בזה שאכלו נבלות וטרפות אדרבה הוסיפו על חטאתם פשע כיון שסב' שואל דלא פהרמב"ם אלא פהרא"ש שפסק אכילת נבלות וטרפות שמה אכילה ואת"ל שפוסר פהרמב"ם עכ"פ בגידה איכא שאכלו נבלות וטרפות ובזה הותרו כל הספיקות שבכתובים על נכון: ויאמר שואל נרדה אחרי פלשתים וגו' וישאל שואל באלקים וגו' כי חי ה' המושיע וגו' וילכד יהונתן ויאמר שואל אל יונתן וגו' ויגד יונתן טעום טעמתי וגו' ויען שואל וגו' ויאמר העם אל שואל היונתן וגו'.

צריך לידע דשואל כשלא ענה אותו ה' למה נבהל דמשמע שלא ראה שום דבר בישראל דמשום הכי לא ענה אותו ה' נהרי הוא בעצמו קאמר להם בגדתם וכל הכתובים מלאים ובני ישראל חוטאים.

ועוד כשהטיל גורל ונפל ביונתן מה הוא העול שנמצא בו שטעם מדבש הלא כל ישראל אכלו מן הבשר בעוד היום ואין לומר דאכילת ישראל היתה אחר ונקמתי מאויבי ואכילת יונתן היתה קודם זה אינו חדא דנדאי עדיין היה להם אויבים להרוג וא"נ כבר נתפרדה המלחמה מי יאמר דגם אכילת יונתן היתה קודם סילוק המלחמה הו אמת ממה דחזינו שהקפיד עליו ה' ודאי אמרינן דמקודם אכל אלא ק"ל בענין זה מכמה טעמי פטור יונתן אם מטעם שלא שמע בין אי אמרת לא שמע ממש בין אי אמרת לא קבל ועוד יונתן דן דין אמת וסבר כיון שלא השביע שואל אלא כדי לחזק המלחמה וראה יונתן בחוש הראות שאדרבה להיפך הוא ומטעם זה הוא שאכלו וזה פטור שדרשינן השב מידיעתו ואם כן למה יתחייב יונתן ומכמה טעמי יונתן פטור הו אמת קושיא זה לאלהינו שנפל הגורל ביונתן ועוד כיון שמהשם היה זה שנתחייב יונתן היאך מצו העם לפדותו ובפרט לדברי האמוראי שהבאתי לעיל שפטרו אותו בטענת שהדבש אינו בכלל הלחם ולמר משום דמטעמת כו': והנראה בעיני והוא על מה שהקשינו למה חרד שואל ולא תלה הדבר בישראל מצד חטאם איתא בפרקי ר"א שהיה רואה שואל בחשן כל האותיות של כל השבטים שהיו מבהיקים ובולטים ושל שבט בנימן היו שוקעים לזה לא תלה הדבר בישראל וטעמא שבא הגורל ביונתן ולמה נענש היא מה שפירשתי לעיל שהוא גרם לישר' שאכלו כלם וראה ה' שיתבז' כבוד המלך בעיני ישראל שנתבטל דבורו לזה עבד היפירא משום כבוד ולעולם לא עבד יונתן איסורא והעם אמרו דברים אלו לשואל והראו לו זה בחוש הראות דנדאי יונתן לא נתחייב

ח"ו מפל הני טעמי שכתבתי לעיל ואף למה שהקפיד ה' על שדחה דברי אביו ובינן בכבוד המלך לזה אמרו אשר עשה תשוע' גדול' כיון שבאה תשוע' גדול' על ידו.

א"כ אין ה' מביא תקלה ע"י בהמתן של צדיקים כו' א"נ בדרך הלצ' הנה תמצא דעכן דנפל בו הגורל א"ל יהושע שים נא פבוד ודרשו ז"ל למה הוצרך לזה כיון שנפל בו הגורל ותירצו שאמר לו עכן עשה גורל בינה ובין אנשי ביתה או בין ישראל אחר שיצא הוא ומנכרתי שיפול הגורל באחד מהן לזה אמר כו' ה"נ הכא שאמרו לו העם היונתן ימות אשר וגו' ודאי שלא עליו נפל הגורל שגם הוא לא עשה עבירה והגורל בהכרח שיפול בא' ובזה ניפדו העם וגו'.

או יאמר בדקדק למה לא נלכד אלא יונתן אחר שגם בני ישראל פלם לא קיימו שבועת שאול שהנה תמצא שאול השביעם שלא לאכול עד הערב והם אכלו מבע"י דהכי מוכח הכתוב וכן פי' רש"י מבע"י ועוד שאול למה לא חרה לו על ישראל כשראם שעברו ברית ומה גם כשרא' שהקב"ה לא ענה למה נבהל דמשמ' דעד השתא לא ראה שום עול והנה רוב ישראל עברו ברית ומה גם לסברת רש"י שפי' שאכלו ושחטו אותו ואת בנו וגם לסב' רז"ל במסכת זבחים שאכלו הבשר קודם זריקת הדם שלמים ואם פן למה ליה לאהדורי בתר דבר אחר נהרי שלף לפניה וקודם כל דבר אגלה סברתי בענין זה שנר' לי בטעם שאול הוא ע"ד מ"ש הרמב"ם האוכל בשר קודם שתמות הבהמ' כשהיא מפרקסת ה"ז עובר על לא תאכלו על הדם ובזה אתי שפיר שפירשם שאול אל מקום אחד כדי שכל אחד לא יוכל לאכול הבשר במהירות קודם יציאת נפש מצד הרעבתנות ומהא טעמא נמי בדק להם סכין חשש שמא מתוך המהירות לא ידקדקו באיסור גבלו' ולזה קבצם יחד על האבן הגדול' דכל אחד ישחוט עליה דאלת"ה אפילו אם יקבצם לכל ישראל אצלו זה הופך פניו לצפון וזה לדרום ושמעון לא יראה את ראובן ולא יהיו חוששים לשום דבר לזה העמיד להם על האבן דכלם שם ישחטו עליה והעמיד שומרי' אצל האבן דכל אחד ישחוט בסכין יפה כזה ולא יוכל מהר.

אבל לפירוש רש"י קשה דהיה די באמרו שיכריזו לבלתי שחוט אותו ואת בנו אי נמי חשש לבלתי עצות ציווי ואמר שישחטו על האבן מאי פונתו באמרו אליהם אח"כ ושחטתם בזה ולא תאכלו על הדם דכן משמע שאין כאן אלא איסור בדיקת סכין או אכילה על הדם אבל אותו ואת בנו לא הונזרו ומה גם דקא צונח לאכול על הדם ואפשר דרש"י סובר דשחיתת אותו ואת בנו לאכלם הוי על הדם והוא קצת דוחק ומה גם דאיך יס"ד לומר דיש כ"כ דחשידי לאכול אותו ואת בנו דאם בשביל המהירות כ"כ יש צער בגדולי' כמו בקטנים ולמה יאכלו זה ולא זה אי נמי יאכלו הקטני' כדי שימהרו לאכלם ואין לומר שהנה דבר מועט לישראל שלא היו כ"כ בהמות מספיקות ולזה היו אוכלים אותו ואת בנו ועוד ענין זה לא שייך אלא לפעמים איזה אדם שמצא בהמה ונדע בבנה ושחטם ולא כל ישראל או רובם ימצאו אם ובנה ויהיו ניפרים ולא ימצאו בהמה אחרת לשחוט במקום הבן או במקום האם: והנה בני ישראל סמכו על מה שכתב הרמב"ם ז"ל דפסק כפי' הר"ן דאכילת גבלות וטריפות לאו שמה אכילה לזה אף על גב שעדיין זמן הגדר אכלו ואין שמה אכילה וכי תימא סוף סוף איסורא דגבלות וטריפות איכא י"ל כי הם סמכו על מה שכתב הרמב"ם ז"ל דבשעת מלחמה מותר לחלוצי צבא לאכול גבלות וטריפות וכל דבר איסור אפילו קדלי דחזירי ועל מה שאמ' להם בגדתם י"ל דס"ל לשאול דה"מ דאמרי' אכילת גבלות וטריפות לאו שמה אכילה דוקא אי הוו אסורים קודם לזה אמרי' דמעיקרא לא היה להם בכלל היתר דאצטריף לנדור משא"כ הכא שמוטרים להם והם חשבו כיון דבשעת שבוע' היו אסורים ש"ד.

אי נמי טעמא של שאול דה"מ דהותר להם קדלי דחזירי אי ליפא היתירא ולזה אמר להם הא לה סכין יפה ושחוט ושכית היתירא הוא ואגב נביא קושיא אחת הקשה הרמב"ן דלמה איחר להם ה' מצות איסור גיעולי גויים עד מדין הו"ל לאזהורי במלחמת סיחון ועוג שקדמה למדין ומירץ הוא ו"ל דסיחון ועוג משבע' עממין הותר איסורם כדאשכחן ובתים מלאים כל טוב שדרו"ל אפי' קדלי דחזירי משא"כ מדין דלא הני מז' עממין לזה הזהיר אותם ה' ב"ה על גיעולם משמע מדבריו דז' עממין אפי' שלא בשעת מלחמה ואפי' שכית היתירא שרי כה"ג דמדין ושאר מלחמות של שאר העמים יכולין אנו לו' דכלל כלל אפי' בשעת המלחמה אסורין ויכולין אנו לומר דבשעת מלחמה מיהא מותרים והאמת הוא דאפי' בשעת מלחמ' אסורין פיון דמוקי לההיא דובתים מלאים וכו' בז' עממין מנ"ל להתיר מידי בשאר אומות העולם, ואני תמיה עליו פיון דאיפא לאוקומי קרא בשעת מלחמ' מהיכן מצא להתיר אפי' שלא בשעת מלחמ' ואפי' היכא דשכית היתירא, וקשה עליו מן הש"ס לתמר בת אשת יפת תאר ודוד לא נלחם בשבע' עממין כלל אלא בעמלק ובפלשתים וארם ועמון ומואב שאינם מז' עממין, דהרמב"ם טעמו וננימוקו עמו פיון שהם טרודים ועסוקי' להציל עשוק מיד עושקו כפקוח נפש דמחללין עליו השבת אכן הנכון בעיני אחר שנקשה קושיא אחת לסברת הרמב"ן למה לא הזהיר על טונמאת מת והזאת ג' וז' במלחמת עוג וסיחון אלא ודאי שג"כ שם צוה אותם משה ולא הונזכר כשם שלא הונזכר שם חילוק השלל דמוכרח שחלקו אותו ולמה לא הונזכר כלל אלא ודאי שהונזכר שם ולא נכתב מאיזה טעם אפשר פיון שעתיד לכותבו במדן הניח עד לבסוף, אי נמי שחילוק שלל ז' עממין ודאי של כל ישראל ואין ללויים ולא לפהגי' חלק וזה של מדין חדוש בו שאינו מעממי' שנתן להם ה' לזה חלק ה' חילוק חדש, ודיני גיעולי גויים ודאי שפכר נאמר והיו עושים זה כהא שעושים בשעת מלחמ' מי האיש וגו' ומי האיש שאומרי' זה בכל מלחמה, ואפשר שהניח ה' לומר פאן משום שיש פאן חידוש אחר חידוש משא"כ בסיחון ועוג לזה הניח עד מדין: ונחזור לענן ויתפרש בענן אחר והוא שישאל ראו שאם יאכלו דבר הותר הם עוברים ב' עבירות אחת שעוברים על מצות המלך ותייבבים מיתה וב' שעוברים על השבועה לזה פתרו להם לעבור על איסור אכילה מן הבמה בעודה מפרקסת אי נמי מנבל' ולא לעבור ב' ושאל השיב בגדתם דסובר כשאר הפוסקים דבכלל אכילה היא ואי נמי סבר כהרמב"ם ו"ל ה"מ בגושבע שלא יאכל אכל דזיל בתר טעמא משום כדי שלא יתעסקו באכילה כו' אף אכילת איסור בכלל השבועה א"נ סברו דמחמת צער ש"ד הותר הנדר וכן פסק הרמב"ם דאם סבר דמחמת צער מותר ואינו חייב ופטור וטעו בזה ובזה אמר בגדתם דסוף סוף התרה בעו ומה שאכלו על הדם הוא ודאי דליפא איסורא דבשעת המלחמה הותר להם איסור ויכולין אנו לומר דעל זה נמי אמר להם בגדתם דה"מ אי לא שכית היתירא והכא שאני ודייק ושחטתם בזה פיון דיכולין לאכול ההותר ויש להם זה ליפא למיכל איסורא.

וכל זה לכאור' והנכון אצלי בסיגנון הכתובים ששאול השביעם לבלתי אכול ונתן להם טעם עד הנקמי מאויבי ובאותו זמן לא טעם העם דהיינו בסיום נקמתו מאויביו עדיין תהיה בלא אכילה ובלא טעימה דאלת"ה למה אמרו העם לא טעם דלקמן קאמר שלא וכו' דבש כו' וכמה פסוקים.

ועוד למה אסרו הטעימי' אחר שכפי האמת לא אסר להם אלא שיעור אכילה שפן פסק הרמב"ם נשבע שלא יאכל ואכל פחות מפזית פטור וכי תימא לכתחילה מיהא אסור כה"ג דהו"כ כ"כ עיניפיים ודאי היו יכולים לטעום ומה גם בלאו הכי למה חרד חרדה גדולה שאול ויהונתן זה אמר מות תמות וזה אמר מות נמות פיון דמעיקרא ליפא שום איסורא ואת"ל מדלא ענה אותם ה' ב"ה קושיא לאלקינו דהרי סתם שבועת המשקין בריעית וזה לא טעם כי אם מעט כמו שאמר הוא

נדאי אין בו רביעית אלא נדאי פמו שפי' שהשבווע' היתה אפילו טעימ' ופסק הרמב"ם ז"ל אם נשבע שלא יטעון חייב בכל שהו.

וכשכא יונתן וטעם נדאישינדע בשבוועת אביו ומהאי טעמא לא טעם עד השתא שהחשכו עיניו כדמשמע מדבריו ונאורו עיניו וכונת ולא שמע כו' פונתו שלא קבל דה"מ דאמרינו דחייב לקיים שבוועתו אם ענה אמן אחר המשביעו אבל הכא לא ענה אמן וכי תימא הכי נמי ישר' לא ענו אמן ולמה נתחייבו לקיים שבוועת אמרינו פיון דפרט הפתוב ביהונתן שלא קבל ומפיון שהם קבלו באופן המועיל דלא בא הפתוב לאשמועין דיני שבוועה האיה מתקיימין אמרינו ודאי שהיה על אופן המועיל וא"ת השתא דאחית להכי למה אצטריך קרא למיכתב דהא פולם הם דברי שאול ומן הסתם היה כף זה אינו משום דשאני הכא דפי' אכיל' ואכיל' היא כזית מן האוכל ורביעית מן המשקה דהו אמת אם לא היה במה לטעות אמרינו הכי הוא משא"כ הסתם לזה אצטריך לאמ' דברי שאול ואם מטעמים אחרים הנז' לעיל וכשראו העם יונתן טעם רצו לידע טעמו אמאי לא חשש לשבווע' לזה אמרו שמא לא ידע וטעו אהד נדאי ידע דאי לא תימא הכי למה לא שאל האיה היה הדבר הזה ומאיזה טעם עשה זה אלא נדאי ידע ואמר לו אהד מן העם מ"ט ואגב אמר לו שנמשך מזה רע.

השיב יהונתן דכלום למה השביע אביו בשביל ונקמתי מאויבי ואף כו' וא"כ אדרבה אם היו אוכלים היו הורגי' ביהתר שאת בשונאיהם ואלו היה יודע זה אבי לא היה אבי גוזר ואף כל העם פשוט ודיהם ואכלו וכשהגידו לשאול תרתי הגידו לו אהד שאוכל ועוד על הדם ואז אמר שאול בגדתם ולא רצה לייסרם אמר מחמת צערא הוא דעשו.

ועוד הכי לעביד להרוג כל ישראל ח"ו ע"ז אי אפשר ואלו היה יודע מי הוא הגורם לזה או הראשון אשר פשט ידו לא היה מנקה אותו לזה כשראה שלא ענהו ה' אמר אמור מעתה שיש בידי יכולת ליסר.

אי נמי יש על מי יתיסרו אי נמי חשש שמא בשלו הרעה שעשה צער לישראל לזה הטיל הגורל וטעמו של הקב"ה משום חילול ה' אי נמי שיראו ישראל שכל דברי שאול מסכים עליהם הקב"ה ולפי טעם ראשון מוכרח לומר שנשבע בהנפלת ה' הפך דברי ה"ב"י: שמואל ב' ויקונן המלך אל אבנר ויאמר הפמות נבל ימות אבנר ידיה לא אסורות וגו' כנפול לפני בני עולה נפלת וינסו וגו' ק"ק מהו מלת אל אבנר והיל"ל על אבנר כמו שאמ' ועל יהונתן וגו' ב' מהו ענין שנקט דוד בלשונו בקינת אבנר הפמות נבל במקום שיאמר איה נפלו גבורים וכו' ג' מהו כנפול לפני בני עולה דהיה צ"ל כנפול בני עולה נפלת כמו שהתחיל לו הפמות נבל היה ג"כ צריך לומר כנפול בני עולה דקאי אדידיה ח"ו ולא דקאי לההורג ורד"ק פי' דחסר הפתוב לומר נבל וסמך ארישא דקרא.

ולקבין זה אייתי מאי דאיתא במסכ' סנהדרין דף כ' וז"ל א"ר יהודה א"ר מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה ר' יצחק אמר מיחה ולא נענה ושניהם מקרא אהד דרשו ויקונן המלך וגו' מ"ד לא מיחה ה"ק ידיה לא אסורות כו' מ"ט לא מחית כנפול וגו' נפלת ומ"ד מיחה ולא נענה אתמוהי מתמה הפמות נבל ימות.

ידיה לא אסורות ורגליה וגו' מפדי מחויי מחית מ"ט כנפול לפני בני עולה נפלת למ"ד מיחה מ"ט איענוש אמר רב נחמן בר יצחק ששיקא מלכות בית דוד שתי שנים ומחצה עכ"ל. פי' רש"י

למחות בשאול בהריגת נוב עיר הפהגים ששקה מלכות כו' דמשמלה איש בןשנת עד שמלה דוד ב' שנים ומחצה ב' שנים לאיש בןשנת וחצי שנה בין מיתתו למלכות דוד כו' ע"כ ותמהו התוס' על פי רש"י ב' תמיהות חדא למה נענש אבגר על אותה חצי שנה כו' הלא קודם מיתתו חזר אבגר ונתאמץ כו' ועוד פינו דה' שנים עברו ולא המליכו דוד למה נענש אבגר שהמליך איש בןשנת עכ"ל מקודם נדקדק אומרו מפני מה דמשמע דאיפא הרבה טעמים ורוצה לידע איזהו הנכון דהכי הו"ל למה נהרג אבגר דמלת מפני מה יורה על איזה צד מהצדדים.

עוד צריך לידע בשלמא למאן דס"ל מיקה ולא נענה אתי שפיר הפמות נבל וגו' אלא למ"ד לא מיקה מהו הפמות נבל. ועוד דבשלמא למ"ד מיקה להיות דהכי משמע ליה קרא דמיקה מדקאמר הפמות נבל לזה קאמר דהחטא הוא שלא מיקה אלא למ"ד לא מיקה ואימא נמי ששקה מלכות בית דוד ואיפא למימר דאה"נ דגם זה חטא יחשב אלא מהני קראי מיהא לא קאמר דוד אלא לא מיקה ואה"נ דהא וקא גרמי ליה ודוד נקט דעדיפא ליה וקודם צריך לדקדק לפי רש"י שפי' לא מיקה היינו בהריגת נוב עיר הפהגים קשה דאיפא בגמ' לקמן בסנהדרין דף מ"ט על נישבו אותו מבזר הסירה אמר ר' אבא בר פהנא בור וסירה גרמו ליה לאבגר שיהרג פי' בשביל צפחת מים שגזל ונחתיכת בגד שחתך דוד מבגד שאול ואמר אבגר לשאול זה הכל הצפחת ע"י א' מהנערים שכח אותה בבזר ומצאה דוד ועל הבגד נקבע בסירים ומצאו דוד וכו' לא מצא דוד חן בעיני שאול שאם לא היה אומר לו אבגר זה לשאול היה דוד מוצא חן בעיניו וקשה אמאי לא פי' רש"י הכא דהא דלא מיקה דקאמר הוא בענין בור וסירה וג"כ איפא רנוחא דמלתא דלא הוי סבר' חדשה דברי ר' אבא ועוד דרש"י ז"ל גופיה פי' שם גבי בור וסירה שנענש בשביל שלא מיקה שהי"ל למחות בשאול ולומר ראה כמה צדיק הוא דוד שלא הרגה ולא מיקה כו' עכ"ל רש"י וא"כ איפה קשה דידיה אדידיה למה לא פירש פן הכא והיה נראה לומר דטעמו דרש"י ז"ל מדלא קא מיייתי רב מהאי קרא דבור וסירה שהיא עיקר הדרשה ומוכחא מלתא מהפכתוב להדיא שלא מיקה והלה לתור אחר קרא אחרניא דאדרבה סובל ב' דברים ואיפא למימר אדרבה בהיפך ש"מ דלאו הדי קאמר רב אלא על הריגת נוב עיר הפהגים שלא מיקה קאמר וזה אין בו ממש לעולם אימא לה דלא מיקה דבור וסירה קאמר ומאי דמיייתי מהאי קרא משום דאיפא סתירה מזה וחסש לטעות בבר פלוגתיה לזה ישב הפתוב פשיטתיה ולעולם אקרא אחרניא סמך דבור וסירה ועלה קאי שלא מיקה אכן לתרץ זה נראה דרש"י הוכרח לפרש פן דלא מיקה בנוב כו' משום דכלום מנ"ל מעיקרא הדיא דרשה דבור וסירה כו' הוא מקרא דנישיבו אותו מבזר הסירה וא"כ אי תימא דלמחות דקאמר הכא היינו בצפחת כו' ממ"נ אי דרשי לה בהכרח דלא מיקה אבגר ואדרבה מונעו מלעשות שלום עם דוד שדוחהו לבור וסירה ולא ביז דוד נפל שאול ואי לא דרשי לה להווא דבור וסירה פלל זה צריך לומר דפשיטא דאם לא היה אומר אבגר בור וסירה לא היה נענש פי כן משמע מהענין מדברי בעל הדרשה שהוא ר' אבא דנקא על שאמר בור וסירה ואדרבה בא בעוכרי דוד ולזה נענש וכן פי' רש"י ז"ל שם ונ"ל ולא למד זכות אלא אמר פשעברת על הקוצים כו' הרי דדוקא מבזר וסירה הוא שנענש אבגר וא"כ בהכרח דלא אמרינו דנענש על שלא מיקה אלא אי דרשי בור וסירה א"כ אין כאן עונש פלל דכלום למה אמר ר' אבא לקמן בסנהדרין שנענש דנקא על בור וסירה ואם לא היה זה בעולם ולא דריש לה א"כ הוא היכן הוא העונש דלא אשכחן דאמר עונש אבגר בשביל דוד אלא ר' אבא ור' אבא לא קאמר אלא בבזר וסירה ולא שלא מיקה בשאול שהיה רודף לדוד ואם פן מנ"ל לפרש שהיה העונש בשביל שלא מיקה לחוד

שלא הוֹנֵכֵר בְּדַבְרֵי שׁוֹם אֲמוֹרָא אֱלָא וְדַאי דְּבִין לְמָר וּבִין לְמָר לֹא סְכָרִי הֵכָא דְּבִשְׁבִיל דְּוֹד קְאָמֵר
שְׁלֵא מִיָּחָה וּפִירֵשׁ לְמַחֲוֹת בְּנוּב כּו'.

וא"ת סוף סוף למה לא אמרנו שיענש על שלא מיחה בשאול על רדיפת דוד דשאני ההיא שהיה
סובר שדוד מורד במלכות ואדרבה אם היה מדבר עליו יקרה לו כמעשה עיר הכהנים לזה שתק
ולא יענש אלא על דבורו בהקף בור וסירה ודוק: ונראה דאם לא היה אבנר מעיקרא שהמליך
איש בןשית לא היתה מלכות בית דוד מתעפכת והוא גרם ופירושה דסוגיא הוא באומר רב מפני
מה להיות דאיכא הרבה טעמים והם חמש הנה א' הריגת עשאל.

ב' בשביל שלא מיחה ג' ששקה מלכות בית דוד. ד' בור וסירה.

ה' למי ארץ לזה אמר ר' אמי מפני מה וסובר רבא דכל הנהו טעמי אית עלייהו פירכא לומר דאין
ראוי למות פניו שלא גרם בסיקתו שום מיתה והריגת עשאל פדין היתה ופשיטא שלא יתחייב
מיתהוהראיה דבימי שלמה כשדנו ליואב טענו עליו טענת אבנר ואי תימא דבסנהדרין מאי טעמא
קא תפסי ליה בהריגתו ולזה תמצא ג"כ דוד שאמר אשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר
בן נר וגו' ונהגם דטעין יואב על אבנר השתא לכונן אל החומש יכלת לכונן כו' אפטר שהיה יכול
אבנר להשיבו אלא דקדם יואב והרגיה ועוד אי אמרנו דעתיגה דאבנר דקושטא פדבריו דקאמר
לעשאל כשהיה רודפו חדל לה וגו' ואיך אשא פני ליואב אחיך הרי דאשתמוטי קא משתמיט ואם
היה לו שום מציאות שלא להרוג אותו פן היה עושה ועוד שהיה בורח ממנו פשיטא שהיה יכול
אבנר להורגו ולא לברוח אלא לא היה רוצה להרוג עשאל ש"מ פי הרגיה לא היה מוצא בא'
מאיבריו ואם פן מ"ט ימות לטעם זה.

ואם משום טעמא דלמי ארץ הרי אז עדיין לא היה דוד מלך על כל ישראל ואבנר לא יענש עליו
פי לא מלך היה עליו וגם לא יהיה כ"כ גדול עון ומרד זה ליהרג עליו ואם על סי' ג' שהיא בור
וסירה סוף סוף לא יצא מזה רע דה' הציל את דוד מיד שאול ולמה יתחייב מיתה עליו ואם על
סי' ד' ששקה מלכות בית דוד ומי יאמר לו לאבנר מעיקרא דמלתא פי כן הוא צריך להיות
דאדרבה נראה לו מצוה קעביד שממליך בן שאול שממלא מקום אביו ושפן ראוי להיות ונהגם
דכפי האמת היה הדבר הפך רצונו יתברך לא יתחייב מיתה.

לזה לא בחר לו לומר אלא הא דנוב עיר הפהנים שנהרגו כמה פהנים מיתה משונה על לא חמס
בכפיהם והיה יכול למחות ולא מיחה על זה נענש אבנר בנדאי ונכנס לפרושי קרא הכי דדוד נמי
קאמ' לה דהיינו ידיך לא אסורות ולמה לא מחית ומה שהקשינו אומרם הפמות נבל וגו' להיות
שאבנר היתה הריגתו מאת ה' אבל יואב מיהא שהרגו שלא כפי הדין הרגו ולזה אמר מעיקרא
ויקונן על הריגתו מיואב שהרגו שלא כפי הדין והיינו הפמות נבל ימות אבנר בערף ההורג ובערף
הנהרג שהוא אבנר אמר פי מאת ה' כף נגזר על מותו דהיינו ידיך לא אסורות וגו' וכפי זה סלקא
קושיתינו דלמה לא קאמר רב גם פן שמת אבנר מטעם ששקה מב"ד פי כפר אמרנו שאדרבה הא
אתא למעט דלא ע"ז נענש אבנר.

אסיקנא דמשום ה' דברים נענש אבנר על שלא מיחה בנוב עיר הכהנים ועל שהרג עשאל ועל
ששקה מב"ד ב' שנים ומחצה ועל בור וסירה ועל שאמר למי ארץ: ובזה נבא אל מכונן הפתובים
דוד התחיל לקונן ממטה למעלה וסיבתו אחרונה היתה תחת למי ארץ לזה אמר ויקונן המלך אל
אבנר פי שהיה מוצר על הדברים פולם שגרמו לו הפיתה הא' שהקדים עצמו וכת' ממני אבנר

למלה דוד לז"א אל אבנר בהקדים שמו למלה ואמר עוד הפמות נבל וגו' על הריגת עשאל שלא נתחייב מיתה עליו כי בנדאי רודף הוא כמו שפירשתי שהעיד עליו הפתוב שהיה בורח מלהרודף באופן שהרגו יואב שלא כפי הדין קודם שיתחייב בדין הרגו בידו וזה הוגמא מה שהיה רוצה דוד לעשות לנבל קודם שישמע תשובתו לולי אביגיל כמו שאמר דוד לאביגיל ברוח ה' וגו' אשר כליתי וגו' באופן מיתת נבל היתה הוגמת אבנר שהרג אותו יואב בלי גמר דין ולזה תמה ומה נבל הרשע כ"כ מנעני ה' מלהרוג אותו שלא כפי הדין ואבנר ימות מיתתו הכי דאבנר לא נתחייב מיתה ליואב והרגו שלא כדין ואמר עוד ידף לא אסורות למר ס"ל דה"ק דוד הוי אימא דטעמא דכמות נבל ימות מצד מעשה שעשית שלא מחית בשאול אי נמי למר כדאית ליה דעדיין מתמיה ואומר מה פעלת הלא מחית ולא הועלת בעד נוב עיר הפהנים.

ואמרו עוד ורגליה לא לנחשתי הוגשו וגו' ה"ק מי הכריחה וכבלה מלהחזיר לי המלכות שעפבת מלכותי פאן רמו שעפכ מב"ד ואפשר שיודה רב בזה אלא לומר שהיתה סיבה למות עליה לא ולזה הזכירה דוד לנוב עיר הפהנים.

וראיתי לדייק דיוק אחר דוד ע"ה מתמיה על אבנר לא מלבד על השתי שנים ומחצה כמו שהקשו התוס' לפי רש"י ואמרו והלא ה' שנים שנשארו ישראל בלי מלה עד שעמד אבנר והמליך בן שאול וא"כ למה יענש על שהמליך איש בנפש דאפשר שאם לא היה אבנר ממליך אז איש בנפש לא היו יכולין ישראל לישוב עוד בלתי מלה והשתא נראה כי דוד גם על החמש קובל ואומר שמה נענשתי עליהם כיון שיכול היית להחזיר לי המלכות ולא החזרת הגם דהש"ס לא קאמר אלא שתי שנים היינו אי לאו הב' שנים לא הופר פי יש לאל יד אבנר לומר זה יהיה מלה וזה לא יהיה עד אחר שהמליך בן שאול ויצאה מחשבתו לפועל א"כ גם מעיקרא דמלתא יש למיחש ליה בכל השנים והיינו אמרו רגליה וגו' דלמא כמו שאגלאי מלתא בב' שנים ומחצה והיה לה שלא לעכב מלכו' ואמר עוד כנפול בני עולה רצונו לומר כי גם סיבה אחרת היתה לה דהיינו בור וסירה וה"ק כשם שלמדת עלי חובה עם שאול ואדרבה דברת רע עד שנתאכזר עלי והיה רודפני והפלת אותי לפני אויבי גם אתה נפלת לפני בני עולה ודייק שפיר אמרו כנפול לפני בני עולה כאשר הפילו בדבריו לפני אויבו מדה כנגד מדה ודוד פננתו כפי זה כשם שהיה בלבו על שאול אליבא דכ"ע שהיה רודפו חנם גם רדיפה זו והריג' שהרג יואב לאבנר כרדיפת שאול שלא כפי הדין ותמצא שלא תלה לו המיתה בזה אלא חיוב מיתה: ישעיה אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו.

קשה מהו אמרו כי טוב פשיטא דאינו צדיק עד שהוא טוב ועוד מהו כי פרי מעלליהם וגו' דנתינת טעם זו אין לה הבנה. ואפשר לפרש דהנה ד' סוגים יש בבני אדם צדיקים גמורים ואינם גמורים ורשעים גמורים ואינם גמורים וב' סוגים ראשונים שהם צדיקים גמורים ורשעים גמורים הם בעה"ז בטוב וב' האחרים דהיינו צדיקים שאינם גמורים ורשעים שאינם גמורים הם בעה"ז ברע להיות כי ה' חפץ בטובתם לבלתי ידח ממנו נדח משא"כ רשע גמור עליו נאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו והצדיק גמור ג"כ לא עשה דבר שיתחייב עליו צער ויגון לזה בא הנביא ואמר כנגד ב' חלוקות שהם בעה"ז בטוב ובגדולה ואמר כנגד הצדיק אמרו צדיק כי טוב כאשר יהיה בטוב בעה"ז הוא מופת שהוא צדיק גמור.

אי נמי כי טוב פשיטה צדיק גמור וזהו כי טוב החלטי בלי תערובת רע דהיינו שאין בידו עון וזהו שיאכל ויתענג בעה"ז ובעה"ב וצריף עוד תנאי אחר שה' יעשה עמו חסד שלא ילקה בעון הדור

אֵלָא כָּל אֶחָד מִבְּנֵי דוֹרוֹ יִלְקֶה וַיֹּאכַל פְּרִי דְרַכּוּ הָרַע אֲשֶׁר עָשָׂה וְלֹא יִסְבּוּל הוּא עֲוֹנָם דְּמַה תּוֹעִיל צְדָקְתוֹ אִם יִסְבּוּל עֲוֹנָשׁ אֲחֵרִים לְזֶה אָמַר כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכְלוּ: שְׁמַעוּ שְׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֲרַץ וְגו' יַדַע שׁוֹר קוֹנְהוּ וְגו'.

צָרִיף לְדַעַת מ"ט יִקְרָא יִשְׁעֵיהּ לְשָׁמַיִם וְאֲרַץ לְכַאוּרָה יִרְאֶה כִּי לֵהֶם נוֹגַע לִיפְרַע מִיִּשְׂרָאֵל דְּכַבֵּר הִתְרִי וְיִשְׂרָאֵל מִפִּי מֹשֶׁה בְּהֶם פְּאוּמְרוּ הֶאֱזִינֵנוּ הַשְׁמַיִם לְזֶה קְרָא לֵהֶם יַעֲמְדוּ יַחַד מִתַּת מְזוֹן וְאִם הַדְּבָר הַזֶּה הוּא כְּנֻנַת יִשְׁעֵיהּ קִשָּׁה דְלֹא הִנְזַכְרָו בְּדַבְרֵי רְמִז מְזַה וְעוֹד לֹא מְצִינֵנוּ שְׁהִבִיא עֲלֵיהֶם רְעַב וְהִגַּם שְׁאֵמ' בְּאִיכָה טוֹבִים הָיוּ חֲלָלִי חֲרַב מִחֲלָלִי רְעַב הָרַעֲב הַהוּא לֹא מְצַד עֲצִירַת גְּשָׁמִים אֵלָא מְצַד מְצוֹר וּמְצוֹק שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בּוּ וְאִם לֹא מְרָא לֵהֶם שְׁאֵלֵיהֶם נוֹגַע הֶעֱנִין שְׁאֵם לֹא יִחְזְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַשׁוּבָה יִהְיוּ נִפְסָדִים וְכָלִים הָרִי כְּבָר הַתּוֹסֵ' בַע"ז דָּף ג' וְנ"ל וי"ל שְׁקִיּוּמָם הוּא בְּקַבְלַת הַתּוֹרָה וּבְזֶה ג"כ גְּרוּיַח קוֹנְשֵׁי' בְּמַה שְׁקִטָּה הָאֲרַץ כְּשֶׁקָּבְלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה א"כ צָרִיף לְדַעַת טַעַם יִשְׁעֵיהּ בְּזֶה מַהוּ וְלִהְבִּין זֶה צָרִיף לְדַקְדָּק מַהוּ אוּמְרוּ כִּי ה' דְּבָר שְׁאִין לוֹ הַבְּנָה וְהִכִּי הוּל"ל שְׁמַעוּ וְגו' דְּבָר ה' וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ שְׁרַצוּ לְהַזִּיקוּ כְּשֶׁאָמַר לֵהֶם שְׁמַעוּ וְהֶאֱזִינֵנוּ וְגו' וְאָמְרוּ מִי הוּא זֶה שְׁמַרְעִישׁ הָעוֹלָם עַד שְׁחִזוֹר וְאָמַר לֹא אֲנִי כִּי מַה אֲנִי לֹא מְרָא לֵהֶם הוּא הַמְדַבֵּר וְדַבְרֵיהֶם וְנ"ל אֲמַת הֶם וּבְרוּיַח הַקִּדְשׁ אֲבָל אֵינָם מְנוֹכְרָחִים בְּכַתוּב וְאוּלַי מְקוּם הַנִּיחוּ לְנוּ רַבּוּתֵינוּ: וְנִרְאֶה לֹא מְרָא דִישְׁעֵיהּ בְּרִאוּתוֹ דְּבָר חִידוּשׁ וּפְלָא דְהִנְהָה יָדוּעַ הוּא כִּי שֵׁם הַהוּי"ה ב"ה יוֹרֶה עַל הַחֲסָד וְעַל הַרְחָמִים לֹא זוּלְתוֹ וְכַאֲשֶׁר יִתְרַעַם וַיְדַבֵּר קִשׁוּת יִהְיֶה בְּשֵׁם אֱלֹקִים צַד הַדִּין וְכַאֲשֶׁר רָאָה הַנְּבִיא צַד הַרְחָמִים דְּבָר קִשׁוּת וְתַרְעוּמָת צַעֲק לֹא מְרָא הַתְּקַבְּלוּ וְנִרְאֵי הַפְּלָא זֶה וְקָרָא לְשָׁמַיִם וְאֲרַץ וְזֶה אוּמְרוּ כִּי ה' דְּבָר פִּי' ה' שֶׁהוּא מִדַּת רַחֲמִים דְּבָר דְּבָרִי קִשִּׁים שְׁאֵמַר בְּנִים גְּדֻלְתִּי וְרוּמְמַתִּי וְזֶה הִנְהָה מְצַד הַחֲסָד כְּנֹז' וְהֶם פְּשַׁעוּ בִּי כִּי דְקִשָּׁה לְמַה הִנְצַרְף לֹא מְרָא וְהֶם דְּדִי בְּאוּמְרוּ וּפְשַׁעוּ בִּי אֵלָא הַמְכַוֵּן דְּבַעוֹד טוֹבְתוֹ עֲלֵיהֶם פְּשַׁעוּ בִּי שְׁלֹא תֵאֵמַר שְׁגִדְלַתִּים בְּאִיזָה זְמַן וְאַחַר עֲבוּר זְמַן הָרוּמְמוֹת הוּא שְׁפַשְׁעוּ בִּי לֹא כֵן הוּא אֵלָא וְהֶם בְּזְמַן עֲצָמוּ שְׁגִדְלַתִּים פְּשַׁעוּ.

עוֹד נִרְאֶה לִי ע"ד מַה שְׁפִירְשֵׁתִי בְּפִסּוּק הֶאֱזִינֵנוּ הַשְׁמַיִם וְגו' דְּפִירוּשׁ הַאֲזַנָּה הוּא דְּצָרִיף לְהַקְרִיב הַאֲזִין לְשִׁמּוֹעַ אֲבָל שְׁמִיעָה סִתְּם יוֹרֶה עַל הִיּוֹתוֹ קְרוּב שְׁלֹא יִצְטַרְף לְהַטוֹת אֲזִין כְּפִי זֶה בָּא הַכַּתוּב עַל נִכּוֹן דְּכַאֲשֶׁר אָמַר שְׁמַעוּ שְׁמַיִם יוֹרֶה כִּי הִיא קְרוּבָה לוֹ יוֹתֵר מִהָאֲרַץ וְלֹא כֵן הוּא אָמַר כִּי ה' דְּבָר פִּי' כִּי לֹא דְבָרִי עֲצָמוּ אֵלָא דְבָרִי ה' וְלִגְבִי ה' יוֹתֵר קְרוּב' הַשְׁמַיִם לֹא שְׁמַעוּ שְׁמַיִם וְלֹא אֲרַץ שְׁהִיא רַחוּקָה אִמ' וְהֶאֱזִינִי נִשְׁאַר לְדַעַת כְּפִי פִי' זֶה מ"ט קָרָא לְשָׁמַיִם וְאֲרַץ וְנִרְ' כִּי הִנְהָה יָדוּעַ כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים רַשׁ"מ כָּל הָעוֹלָם בְּטוֹב וְלִהְפֹּךְ כָּל הַנְּבִרָאִים נִגְרַע חֲנוּקָם וּמְזוּנָם לְזֶה עֲתָה כַּאֲשֶׁר חֲטָאוּ מוֹדִיעַ ה' לְכָל נוֹגַע לוֹ רְעָה שְׁלֹא יֵאֵמַר מִהִכֵּן בָּאָה לִי הָרַעָה זֹאת לְזֶה הוּא מוֹדִיעַ אוֹתָם טַעַם לְקוֹתָם וְאִפְשָׁר שְׁזַהוּ עֲצָמוּ שְׁרַמְזוּ יִשְׁעֵיהּ בְּדַבְרֵי שְׁאֵמַר שְׁמַיִם בְּלֹא ה"א כַּמ"ש מַרְע"ה הַשְׁמַיִם וְהָאֲרַץ בְּלִשׁוֹן עֵילוּי וּמִיִּלּוּי שְׁאָז הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּרוּם הַמַּעֲלוֹת עֲדָה קְדוּשָׁה וְיִטְהוּרָה וְלְזֶה אָמַר הַשְׁמַיִם מִשָּׂא"כ עֲתָה שְׁהָיוּ רַשְׁעִים לְזֶה חֲסָרוּ בְּעוֹנוֹת וְאִפְשָׁר שְׁלֹזָה גְּמוּל טַעַם וְאָמַר כִּי ה' דְּבָר פִּי' הוּא אָמַר דְּבָר זֶה אֲרַץ וְשְׁמַיִם בְּלֹא ה"א חֲסָרִים וְגִירוּעִים וְהַטַּעַם בְּנִים גְּדֻלְתִּי וְגו' וְכִפִּי זֶה יְדִיּוּקָם וְהֶם פְּשַׁעוּ בִּי פִּירוּשׁ לֹא שְׁמַיִם וְאֲרַץ הֶם מְקַבְּלִים עֲוֹנָשׁ זֶה אֵלָא הַבְּנִים פְּשַׁעוּ בִּי וְגִרְמוּ גִרְעוֹן לְכָל הָעוֹלָם.

וְאוּמְרוּ בִּי פִי' בְּרוּמְמוֹת עֲצָמָה שְׁעֵשִׂיתִי לֵהֶם בְּהַ פְּשַׁעוּ בִּי ע"ד וְכִסְף הַרְבֵּיתִי לֵהֶם וְגו' עוֹד יִרְצָה לֹא מְרָא פְּשַׁעוּ פִי' שְׁלֹא הִרְשִׁיעוּ בְּעַבְרֵירוֹת הַפְּרִטִיּוֹת אֵלָא כְּבִיכּוֹל שְׁלַחוּ יְדֵיהֶם וּמְרָדוּ בִּי וְזֶה ע"י ע"ז וּפִי' אֲוִפְנֵי הַמְרָד וְהוּא שְׁתַּמְצָא הַבְּהִמּוֹת הִגַּם שְׁבַעֲלֵיהֶם יֹאכְלוּם וַיִּשְׁקוּם עַכ"ז בְּעַת מְלֹאכָ' וְגו' וְכִפִּי זֶה יְדִיּוּקָם וְהֶם פְּשַׁעוּ בִּי פִּירוּשׁ לֹא שְׁמַיִם וְאֲרַץ הֶם מְקַבְּלִים עֲוֹנָשׁ זֶה אֵלָא הַבְּנִים פְּשַׁעוּ בִּי וְגִרְמוּ גִרְעוֹן לְכָל הָעוֹלָם.

לא יעשו אלא ע"י הכאה ובעל פרחם אכן נמצא בהם ידיעה דהיינו השור יודע קונהו שקנהו ידיעה בעלמ' והחמור הוא טפיש מהשור אבל ידע האבוס פאשר יביא לו אבוסו מצד זה נרגיש וידע אבל לא תצא לו מזה לעשות דבר ועוד טעם שפשוט אמר קונהו ובחמור אבוס הנה תמצא בשור אין על בעליו לתת לו לאכול אלא ירעה עד שייתפטם וזה חיותו משא"כ החמור לא יספיק לו המרעה ועל הבעלים להאכילו מהאבוס והנה אמר השור והחמור חידוש בשור הגם שאין בעליו נותנים לפניו אבוס אלא בינדעו כי זה קנהו הוא מפירו וליותר גרעון אמר חמור שדעתו מעופשת ואעפ"כ אותו הדור גרועים מהם שאין בהם לא ענגו השור ולא ענגו החמור כי אם היו ישראל יודעים בידיעה זו הגם דלגבי הבהמות לא תצא מזה להם דבר בערף בני אדם יצא דבר והוא דכאשר ידע קונהו שהוא הקב"ה קונה שמים וארץ או הפודהו ממצרים וקנהו בזה אם פן איך תבא לו הסברא לעשות לו אלוהות ולעבוד ע"ז והרי יש לו בעלים שהוא ב"ה.

גם אם היו יודעים אבוס של מי הם אוכלי' לא היו קוראים לאלוה אחר לתת להם מזונם. והנה בעל האבוס ב"ה הנותן להם לקל בשר והנה עם בני ישראל לא הרגישו אפ' פהרגשת הבהמות.

והנה צריך לדעת למה פפי הענין ישראל לא ידע עמי לא התבונן ובמלות שונות אכן המכונן הוא דתמיד תמצא בישראל ב' בחינות וא' גדול מחבירו הגדול יקרא בבחינת ישראל והב' יקרא עם לזה אמר פנגד בחינת השור שיודע קונהו ישראל שהם המנובחרים לא רצו להכיר לדעת והעליו עין מהאדון אבל יודעים האבוס ויודעים כי האדון ה' נותן להם לכל בשר והיינו קצת ידיעה אבל עמי שהם הכת בלתי חשובים לא נתפנו לדעת אפילו זה אשר לא ישו אפילו לחמור: הוי גוי חזק עם פכד עון זרע מריעים בנים משחיתים עזבו את ה' נאצו את קדוש ישראל נזרו אחר.

הנה האדון ב"ה קרא לישראל גוי פאמרו גוי וקהל גויים וקרא אותם עם פאמרו את עמי ישראל וקראם זרע קדש וקראם בנים וכל א' וא' למדריג' א' לזה עתה הפך הפל לרעה גוי חוטא פכל הגויים בית ישראל עם יקרא לרפוי עם לזה אמר במקום הרפוי הנה לפונד עון וזרע קדש הרי הוא זרע מריעים וכנגד בנים אמר בנים משחיתים וכ"כ למה עזבו את ה' ונאצו קדוש ישראל לזה נזרו אחר כל אותם השמות שקרא להם נתהפכו כנז': ס' כ"ט ויאמר ה' יען פי נגש העם וגו' ונתהי יראתם אותי מצות אנשי' מלומדה לכן הנני יוסיף להפליא את העם וגו' ואבדה חקמת חקמיו.

הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה וגו' הפתובים הללו פולם מקשה אכן פונת הפתובים פי יש ב' מיני בני אדם אשר אין ה' חפץ בעבודתם הא' הוא פמין הפתיות והב' מחקמת האדם להרע ולזה בא ה' לקפול עליהם הא' הם בני אדם שתמצא פאשר אנו רואים בעינינו יש בני אדם בזמן הזה שמלאים עבירות פרמון וכאשר יבא החכם להזהיר אותם למונעם נקל בעיניהם המעשה ההוא הגם שיודיעם חמורו ויש בינם איזה מצות אשר הורגלו בהם ומצד ההרגל הם מתאמצים לקיימם ויוצאים מצד זה ועושים פמה עבירות ועליהם נאמר ולרשע אמר אלקים וגומר ונוסף פאשר יאמר עליהם החכם פי מצוה זו תדחה מקמי האי אינם משימין על לב והולכים בשרירות לבם לבטל החמורות ולקיים הקלות וזה מהפתיות וממיעוט מורא של הבורא ב"ה שלא יחושו לעשות רצונו.

והכת הב' הם בני אדם אשר מתחכמים על מצות ה' ב"ה פהא דאמרי אם הנה ה' יודע שהרבית יש בה תועלת לא הנה אוסרה פי יש בה תועלת לנותן ולמקבל כלום טעמא הוא משום נשיכות אך רבה נשיקות קרינו לה אשר פנגד הב' פתות דבר הנביא פנגד פת א' אמר הנביא עליהם יען

נגש העם פ'י שאומר שהוא מהאנשים הנגשים אל ה' ומקיימין קצת מצות והוא אחר האמת אינו מהנגשים אל ה' וכל מעשיהם אינם ליראתי ולאהבתי פי באמת בפייהם ובשפתם כבדוני אבל לבם רחוק ממני פי כאשר ידע בדבר איסור ואינו חש לו וכאשר במצוה רבה ולא ירפין אזנו לשמוע וכדומה לזה הגם שאני רואה פי הם יראים לבטל המצות שבידם עכ"ז אותה ירא' אינה ירא' פנימית אלהית אלא מצות אנשים מלומדה כמו חוק הוא לו שלמדוהו אחרים לטובתו וירא מלבטלה ליענש כמו סגולה וקמיע לכן הוא רוצה שלא לעשות רצוני הריני מסלק המודיעו דרך ה' בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו וישאר סומא לחלוטין עד שיאבד מהעולם בעונו והב' הוא יותר מאוס בעיני ה' לזה התחיל לדבר עליו באוי והוי המעמיקי מה' לסתיר עצה והיה וגו' פי אותם בני אדם שמעמיקים בדעתם יותר מה' כפיכול ומתחכמי על תורת ה' שהיא כת הב' הפילוסופי לסתיר עצה.

הנה תיבה זו דלסתיר חסירה אות ה"א אם תהיה הפונה להסתיר עצה ואם תהיה הפונה לסתור הרי היא חסירה אות ה"ו ובאמת פי הקריאה היא נקודה לסתיר בחיריק ומדחזינן דכתב קרא ביהאי גוונא ש"מ דאיפא תרתי לסתיר ולסתור והכי פירושו שהם מעמיקים מה' ויש עמק טוב וזהו שמוסיף לאסור המותר שלא יפשל באיסור ויש עמק רע לסתור עצה והתורה נקראת עצה שנאמר אני עצה וגו' לזה אמר פי זה המעמיק הוא לסתור אדרבה עצה שהיא התורה והינינו באופן שפתבתי שהם מרחיקים לקבל גזירה דרבנן וכוונן גם כן לומר להסתיר להיות פי חוששים מהרואים שיחזיקו אותם כמומרים לזה עושים בצנעה בסתר לזה כתב לסתיר שאינם עושים בפריהסיא דלדעתם אין איסור אלא מחשש הרואים הם מעלימים: משלי סימן א'

לדעת חכמה ומוסר וגו' לקחת מוסר השכל וגומר לתת לפתאים ערמה וגו' ישמע חכם וגו' להבין משל ומליצה וגו' יראת ה' וגו' לפי הנראה הכתובים אין להם משמעות פי אם הוא מצוה לאדם היל"ל דע חכמה ומוסר והבן וגו' וכן בכל הכתובים מדוע אמר לשון זה לדעת להבין ואם נא' שפונת הכתובים הוא לומר שהמשלים של שלמה הם לדעת וגומר ולקחתוהו קשה מה הוא אומר להבין משל ומליצה אם דבריו הן משל מי יבינם לנו שמשמעות הנשמע מהכתוב הוא שפא להבין אותנו משל ומליצה דברי חכמים ולא הבין אותנו שום משל ומליצה ועוד הכתובים מצד עצמן אין להם משמעות, ונראה שפונת שלמה המלך ע"ה כף היא שפא להודיע סדר הלימוד בידיעות חכמות הנאיאותים על הסדר ולה הוא אומר לדעת וגו' פי כי האדם צריך שידע מתחילת החכמה שלא יהיה כסיל אלא שיהיה מבקש לידע החכמה ואחריה המוסר פירוש המוסר הוא התבוננות בשכל לדבר הראוי לו ולשאינו ראוי לו וזה אינו דבר מגונה והינינו אחר שתהיה לו חכמה אז מצד החכמה יהיה המוסר ולא יהיה כפיהמה, עוד יכוון לומר פי לא תהיה הידיעה בחכמה במלאכת מהמלאכות כאשר עושים האנמות בחכמות העולם לתועלת נמשך אלא שתהיה החכמה למוסר לדעת תורת האדם ואחר שיהיה לו זה יעלה במעלות להבין אמרי בינה שהיא המעלה הגדולה שיבין דבר מתוך דבר ואמרו אמרי בינה פי שהדבר אשר יתחכם ממנו האדם להבין דבר אחר מתוכו לא פל דבר ודבר יש בו זה דהינינו להוציא ממנו דברים.

שלא יוסבלו אלא ענין הבינה הוא שאחר שנתחכם להוציא לאור תעלומה כל רואה יאמר שדבר זה מובן מזה ואומ' לכל ראוי שאני טהור וזה הוא אמרי בינה שהענין יורה שמוכן הוא ואחר שיגיע לזה יגיע עוד למעלה רמה יותר שהמוסר שיקח ויברר לעצמו יהי מוסר של הבנה וצדק ומשפט ומשרים: או יאמר כאשר יהיה בו דבר זה לדעת חכמה וגו' יקח לו מוסר השכל ולא יבחר אלא אל הצדק והמשפט ואם יראה בעיני העולם שהוא משפט מעוקל יעשה משרים ע"ד

ועשית הישר והטוב והפל עולה לפי אחד שלא יקח אלא דרף זה של מוסר שיש בו כל אלו המעלות ועוד יגיע עד שיתן לפתאים ערמה וגו' ודבר זה הוא ענין גדול פי יחכם אפילו לאדם פתי ועוד נוסף דאפילו חכם שיבא אצלו ישמע ממנו ויוסיף לקח והנבון שהוא יותר יוסיף לקח יותר ממה שיודע והנינו תחבולות, להבין כו' פי' היא מעלה יותר דבשלמ' הנבון שהוא מבין הענין מתחכם יותר להוציא דבר ממנו אלא המשל ומליצה הם כספר החתום אפ"ה יגיע להבין אחר שיהיו בו כל אלו המעלות ואין לנו גדול ממנו אז ידע ונפיר יראת ה' היא העיקר וזהו יראת ה' ראשית דעת, ואומרו חכמה ומוסר אוילים בזו פי' כי בזה הוא שהתחיל לומר לדעת חכמה ומוסר שהוא מדרגה הראשונה שממנה מתחיל לעלות לכל המעלות הסדורות ולזה אמר פי' האוילים כאשר יבזו החכמה ומוסר שהיא מדרגה הראשונה א"כ אין להם דרף עליה עוד ואומרו אוילים בזו לא אותם שהם אוילים אלא המכונן הוא שבוזה שהם בוזים ניכרים ונראים שהם אוילים פי' לא יעשו ענין זה אלא אם הם אוילים.

שמע בני וגו' פי' לנית חן וגו' אומרו מוסר אביה יכוין על תורה שבכתב ותורת אמה על תורה שבעל פה וצל"ד מדוע תורה שבכתב יחסה למוסר ותורה שבעל פה הזכירה בלשון תורת אמה.

ונראה שהטעם הוא להיות דתורה שבכתב פתוב בה אם תעשה טוב תחיה ואם לאו תמות או הכרת יפרת או ילקה ארבעים לזה הזכיר בו המוסר אבל דברי חז"ל אין בהם לא מית' ולא עונש שלא מצינו שיחייב האדם העובר לא מיתה ולא יסורין שאין לוקין על לאו דלא תסור ולזה אמר תורת אמה וזה הוא שדייק לומר גבי תורה שבכתב שמע וגבי תורה שבע"פ אמר ואל תטוש תורת אמה דלא שייך תטוש אלא בדברי רז"ל שיאמר אני איני צריף שמירה זו שאמרו רז"ל או גזירה זו אין לחוש לה ותפול גזירת חכמים אבל לגבי תורה שבכתב אינו מזהיר אלא שמע ודי בזה ונותן נתינת טעם לתורת אמה שהם דברי רז"ל פי' לנית חן הם לראשונה ולזה אמר בתחלת הספר תיבת משלי להיו' פי' כל דברי שלמה פאן מדבר במשלים כמו דבר זה פי' לנית חן וגו' ותורת אמה וגו': בני אם יפתוה חטאים וגו' עתה התחיל בדברי מוסר ואמר אם יפתוה וגו' פי' כי ימצא אדם פי' מצד יצרו ומזגו הרע יתאנה לעבירות לגזול כו' לתאנות המורגשות לזה אמר שהע"ה בני אם פתוייה הוא מצד העון עצמו פי' יערב לה והוא מפתה אל תאבה לעצת יצרה הרע מאוס בה ולזה דקדק לומר חטאים ולא אמר חוטאים והוא ע"ד אומרם במס' ברכות פ"א אקרא דיתמו חטאים וע"ש והמכונן לומר שהחטאי עצמן עריבותם היא המפתה אותה אל תאבה יכוין פי' לא יפנס במשא ומתן בענין אם טוב ואם רע אלא בבא אליו המחשבה ירחיקה וימאנס בה פי' אם יפנס במשא ומתן ותגבר בו תאנות המחשבה להיותה מורגשת לזה עצה הנכונה היא שימאנס בדבר בלי תת טעם ובזה היא עצה טובה לאדם והגם שיכתוב אחר זה אומרו אם יאמרו לכה אתנו שנגראה ממנו חוטאים ולא החטאים עצמם הנה צריף אתה לדעת פי' אין פונתי לומר פי' לא יסבול בנשמע אלא חטאים ולא חוטאים אלא ממה שהוציא בלשון זה דחטאים יכוין ג"כ לפירושינו ושלל במתק דבריו כל מיני הפיתויים שיבאו לאדם הן מעצמו בטבעיות החומר הן מהזולת אשר גבר בם צד הרע ומבקשי להרבות ממוןם ותחזקנה ידיהם: אם יאמרו לכה אתנו וגו' נבלעם פשאול חיים וגומ' כל הון יקר וגו' גורלה תפיל וגו'.

צריף לדעת מה הוא הפיתוי שאמר אם יאמרו לכה אתנו זה לא יתפתה אדם בו פי' מי הוא זה שירצה ללכת לשפוף דם וכבר הזהירנו תורה לא תרצח והפיתוי יצדק שיאמרו לו אןפן הטר וצדדי הפתוי ולפי הכתובים אין פאן פיתוי ועוד במה מונעו שלמה שלא ישמע אליהם באו' פי'

רגליהם לרע וגומ' וימָהְרוּ לְשִׁפּוֹף דָּם הֲלֹא זֶה הוּא עֲצֻמוֹ דְּבָרֵיהֶם שְׁאָמְרוּ בְּפִתּוּיֵים וְאִם יִקְבְּלוּ דְּבָרֵיהֶם גַּם בְּמָה שְׁמוֹנְעוּ שְׁלֵמָה לֹא יִמְנַע כִּי יָדַע זֶה וְרוֹצֵה לַעֲשׂוֹתוֹ, גַּם צַל"ד וְכִי בְּנֵי אָדָם כ"כ פְּתָאִים שְׁיִפְתּוּ הַזּוּלָת בְּדָבָר מְכֻנָּעַר שְׁיִלְךָ לְהַרְגוֹ וְעוֹד שְׁיֵאמְרוּ כִּי אוֹתוֹ הִהְרֹג הוּא נָקִי חַנּוּם וְהֵם רוֹצִים לְהַרְגוֹ זֶה אֵין הַדַּעַת סוֹבְלָתוֹ שְׁיִהְיֶה אָדָם כְּזֶה וְאִם הֵם דְּבָרֵי שְׁלֵמָה שֶׁהוּא פְּפִי הָאֲמַת נָקִי חַנּוּם לֹא בְּכֹאן הֵיךְ אוֹמֵר זֶה אֵלָּא כְּאֲשֶׁר אוֹמֵר כִּי רַגְלֵיהֶם לַרַע יִרְצוּ וַיִּמָּהְרוּ לְשִׁפּוֹף דָּם שֶׁם הֵיךְ אוֹמֵר נָקִי וְחַנּוּם וְלֹא בְּדְבָרֵיהֶם כִּי הֵיטְבָן שֶׁהִמְפָּתָה יֹאמֵר דְּבָרִים שְׁכַנְגְדוּ הַגַּם שְׁיִהְיֶה אֲמַת יִכְחִידְנוּ תַּחַת לְשׁוֹנוֹ וְעוֹד מֵהוּ תִּיבַת נְאֻרְבָּה וְתִיבַת נְצַפְנָה כְּפֶל הַעֲנִין בְּתִיבּוֹת שׁוֹנוֹת עוֹד צְרִיף לַדַּעַת מֵה פּוֹנְתָם בְּאֲנָמְרָם נְבַלְעָם כְּשֶׁאוֹל חַיִּים וְתַמִּימִים כְּיִוְרְדֵי בּוֹר וְלֹא הַסְפִּיק לֹאמֵר נְאֻרְבָּה לְדָם וְגו' עוֹד צְרִיף לַדַּעַת לְמָה כְּפֶל לֹאמֵר כֹּל הוּן יִקָּר נְמָצָא נְמָלֵא בְּתִיבּוֹ שְׁלָל וְעוֹד מֵה הִיא הַפְּנִינָה בְּתִיבַת שְׁלָל שְׁהִיל"ל נְמָלֵא בְּתִיבּוֹ הוּן, עוֹד מֵה פּוֹנְתָם בְּאֲנָמְרָם גּוֹרְלָהּ תַּפִּיל בְּתוֹכְנוּ כִּיס אֶחָד כּו' הֵינּוּ הֵךְ.

אֲכֹן הִרְשָׁעִים הִלְלוּ הַמְּפָתִים מִתַּחֲכָמִים לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם בְּחֶלֶק שְׁפָתֵימוֹ וּבְחֻכְמָה גְּדוֹלָה וְצְרִיף אַתָּה לַדַּעַת כִּי טָבַע הָעוֹלָם כִּי הִרְשָׁע יֵשׁ בּוֹ מַדַּעַת רַבּוֹ שֶׁהוּא הַיִּצָּר כִּי אַחַר הָאֲמַת כֵּן הוּא שְׁהִיצָה"ר מְלֻכָּשׁ בּוֹ וְטָבַעוּ לְבַקֵּשׁ לְהַחֲטִיא אֶת הָאָדָם וּבְרֵאוֹתוֹ כִּי אֵין כֹּל אָדָם יִשְׁנֶה בְּדַעַתוֹ לְהַרְשִׁיעַ מִתַּחֲכָם לְהַלְבִּישׁ הַעֲנִין שֶׁל הִרְשָׁע בְּדָרָה זְכוּת וְדָרָה מְצוּה וְהַמְּשָׁל בְּזֶה כִּי כְּאֲשֶׁר הֵם רוֹצִים לְבַלַּע אָדָם לְשַׁלּוֹל שְׁלָלוֹ מְדָרָה הַגְּנָבִים לְרַדַּת עָלָיו בְּלִילָה וְהָאִישׁ בְּבֵיתוֹ וַיִּשְׁלָלוּ שְׁלָלוֹ וְעַתָּה הֵם בָּאִים לְהוֹסִיף בְּנֵי אָדָם בְּחֻבְרָתָם לְהִיּוֹת לָהֶם לְעֹזֵר וְכְאֲשֶׁר מִתְחִילִין לְפָתוֹת הוּא עַז"ה שְׁאוֹמְרֵי לְמַתְפָּתָה לְכָה עֲמָנוּ בְּדָרָה שֶׁהֵם הוֹלְכִים בּוֹ וּמֵה תַעֲשׂוּ כִּי נְאֻרְבָּה לְדָם פִּי לְהִיּוֹת שֶׁהוֹלְכִים לְגִנּוּב בֵּיתוֹ שֶׁל פְּלוֹנֵי אֲבָל הֵם צְדִיקֵי וַיִּשְׁרִים וַיִּרְאִים שְׁיִבֹאוּ לִידֵי עֶזֶן הַרְצִיחָה לְזֶה הֵם מְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ שְׁיִלְךָ עִמָּהֶם לְהַצִּיל נַפְשׁ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְהַמְּצִיאוֹת הוּא כִּי אִם לֹא יִשְׁימוּ לוֹ אוֹרֵב כְּאֲשֶׁר אֲבָאָר מִשְׁפַּחַת לָהּ כִּי בְּעוֹדָם עֹסוּקִים בְּגִנְיָכָה יִרְגִּישׁ הַנְּגַנֵּב הַהוּא וַיַּעֲמֹד עֲלֵיהֶם לְהַצִּיל מִמוֹנוֹ וְאִז הֵם יִהְרָגוּהוּ וְלָזֶה לְכָל יִפְשְׁלוּ בְּדָמוֹ וְתִיַעֲצוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ אוֹרֵב כִּי בְּרֵאוֹתוֹ מִתְנוּעַע לַעֲמֹד יוֹדִיעַ לְגִנְבִים לְכָרוֹחַ וְנִמְצָא זֶה הָאוֹרֵב מְצִיל הַנַּפְשׁ הַזֶּה וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ נְאֻרְבָּה לְדָם פִּי לְדָם שְׁלֵא יִשְׁפַּכּוּהוּ בְּאֲנָפֶן כִּי לְדָבָר מְצוּה הֵם מוֹלִיכִים אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת זֶה שְׁלֵא לְבֹא בְּדָמִים בְּאֲנָפֶן מִי הוּא שְׁלֵא יִרְצָה לְלָכַת לְפִיקוּחַ נַפְשׁ וְעַדִּין יֵשׁ לוֹ לְחַוֵּשׁ עַל עֲצֻמוֹ שְׁמָא כְּאֲשֶׁר יוֹדִיעַם בְּהַקִּיצוֹ הָאִישׁ יִלְכַד הוּא וַיַּעֲמֹד עָלָיו הָאִישׁ וַיִּהְרָגוּהוּ בְּפִגְעוֹ בּוֹ הוּא יִמִּיתְנוּ לְזֶה אָמְרוּ נְצַפְנָה פִּי שְׁגַם זֶה הָאוֹרֵב לֹא יִהְיֶה בְּמָקוֹם יְדוּעַ לַעֲמֹד עָלָיו הִלְזוּ וַיִּהְרָגוּהוּ אֵלָּא שְׁיִהְיֶה צָפוֹן שְׁיִצְפְּנוּ אוֹתוֹ וְזֶהוּ נְצַפְנָה כִּי מֵה שְׁיִאֲרוּב יִהְיֶה צָפוֹן שְׁלֵא יִרְאֵנוּ הוּא וַיּוֹעִיל לְהַרְגִּישׁ בְּהַעֲרִיו וְכַדוּמָה לְהוֹדִיעַ הַגְּנָבִים שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת קוֹל הַבְּרָה עַד שְׁיִרְדָּם וְכַדוּמָה וְעַדִּין יֹאמֵר זֶה הָאִישׁ וְלָמָּה אֲנִי מְכַנֵּס עֲצָמֵי בְּעַנְיָן זֶה יִהְיֶה מֵה שְׁיִהְיֶה לְזֶה אָמְרוּ לְנָקִי חַנּוּם אֵיךְ וְלָמָּה לֹא תַּחֲוִס עַל נַפְשׁ נָקִי שְׁיִמּוֹת חַנּוּם אִם יַעֲמֹד עֲלֵיהֶם פְּשִׁטָּא שְׁיִהְרָגוּהוּ לְזֶה מְצוּה אַתָּה עוֹשֶׂה.

וְעַדִּין יַחֲוִשׁוּ לוֹ לֹאמֵר הֵן אֲמַת כִּי בְּעַרְףֵי הַנְּגַנֵּב עוֹשֶׂה בּוֹ מְצוּה שְׁאִם לֹא יִלְךָ הוּא בְּוֹדָאֵי שְׁיִמּוֹת וְזֶה הוּא מְצִילוֹ אֵלָּא שְׁיֵשׁ סַפְק אַחַר, שְׁמָא יַעֲמֹד וְהוּא גְּבוּר חֵיל נְאֻת כְּלָם יִהְרֹג יַחַד וַיְכַנֵּס עֲצֻמוֹ בְּסַפְנַת נְפִשׁוֹת וַיֹּאמֵר לְמָה אֲנִי מְכַנֵּס עֲצָמֵי בְּסַפְנַת נְפִשׁוֹ שְׁמָא יְקוּם הָאִישׁ וַיִּהְרֹג אֶת כְּלָם לְזֶה אָמְרוּ לוֹ כִּי אֵין לוֹ לְחַוֵּשׁ לְזֶה כִּי הֵם גְּבוּרִים וְסוֹמְכִים עַל פַּחַם וּגְבוּרָתָם שְׁאִם בְּאוּלֵי יַעֲמֹד עִמָּהֶם שְׁאִין לָהֶם שׁוּם מִיַּחֲוֵשׁ שְׁיִעֲרוֹף עִמָּם מְלַחְמָה וַיְכַנְסוּ עִמּוֹ בְּסַפְנַת נְפִשׁוֹת וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ נְבַלְעָם כְּשֶׁאוֹל חַיִּים כִּי יֵשׁ בְּהֵם כַּח אִישׁ אֶת רַעְהוּ חַיִּים בְּלַעוּ בְּעוֹצָם גְּבוּרָתָם וְתַמִּימִים כְּיִוְרְדֵי בּוֹר שְׁזֶה יוֹתֵר הוּי תוֹסַפ' גְּבוּרָה שְׁלֵא יִצְטָרְכוּ לְזוּז בְּהֵם אֲכָר וְלַרְצָצָם וְאִז יְכוּלוּ לָהֶם אֵלָּא תַמִּימֵי כְּאָדָם הַלּוֹקֵחַ צְפוּר חֵי בְּלֵי שְׁיִטְרַח עִמּוֹ כֹּף בְּעִינֵיהֶם הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה הַגְּנָבִים בְּאֲנָפֶן אֵין כְּאֵן חֲשֵׁשׁ נְפִשׁוֹתָם וְאֵין

כאן אלא אדרבה מצנה עושה בהליכתו עמם ועדין נשאר ענין אחד גוף הגניבה של הממון של זה האיש העלוב מה היא ועוד יאמר בנדעתו זה האיש המפקח מה פשעו מה חטאתו שיגנבו ממנו של זה לזה הם מפתים אותו כי יש דבר גדול בבית זה האיש וזהו כל הון יקר וכנגד חשש איסור הגניבה אמר נמצא לומר כי אין זה אלא מציאה פאשר המציאה אין לה בעלים פה זה הממון אין זה בעליו אלא הוא גזלו ובגזו וזהו נמלא בתינו שלל פי' מה ששלל הוא פי' זה האיש לא עמל בו ולא גדלו בשלמא אם הנה זה האיש מרויח פדרך העולם נחויש לגניבתו משא"כ הוא זה שפל עיקר הממון הוא בידו שלל למה ימלא ביתו הוא שלל ונהפוך הוא אנחנו הוא שנמלא בתינו שלל ואין פאן שום חשש איסור, באופן כל שומע דבריהם יתפתה בחלק לשונם ונשאר עתה לדעת אחר שהם הם הגנבים והם הם הבעלי זרוע והוא אינו משמש כלום אלא שלא יבאו לידי רציחה כנז' א"כ חלקו גרוע מהם לזה אומרים פי' בשכר זה שעושה יטול פאחד מהם ועושים לו טובה לבחור פרצונו אם ירצה שתהיה להם פיס אחד מה טוב ואם ירצה לחלוק הרשות בידו, או יאמר שמיטיבים עמו טובה אחרת שיעשו עמו אפילו מציאה בדרך לא מלבד שישטול עמהם בשלל זה אלא אפילו ירויחו חוץ ממנו דבר מה יהיה לכללות וזה הוא פיס אחד יהיה לכולנו כל מה שינתן בכיס של אחד מהם יהיה לכולם חלק בו וזהו אפילו מציאה בדרך: בני אל תלה בדרך אתם וגומ' פי' רגליהם לרע וגומ' פי' חנם מזורה הרשת וגו' והם לדמם יארובו וגו' פן אורחות כל פוצע בצע וגו' צריף לדעת למה פפל הענין במלות שונות בדרך אתם מנתיבתם שגראה פשפת יתר.

ונראה שפננת הפתובים לומר לזה המתפתה לא מיבעיא שלא ישמע אליהם אלא אפי' יאמרו לה שתהיה יוצא ובא עמהם להיות בחברתם אל תלה בדרך אתם פירוש אפי' בדרך בעלמא אין לה להתלוות עמהם ולא די זה אפי' בדרך המיוחד להם שהם רגילים שם מנע רגליה ממנו שפא תפגע בהם ולזה דקדק הפתוב ואמר מנע רגליה מנתיבתם אפי' אינם בו ולזה ג"כ אמר דרף ונתיב שדרך יורה על מקום בלתי מיוחד ליחידים ובזה הוא אומ' שלא ילה עמהם ונתיב יורה על מקום מיוחד ליחידים להיותו מוגבל וקצר ובזה מזהיר שימנע רגלו מאותו נתיב אפי' אין החוטאים בו והטע' הוא פי' רגליהם לרע ירצו פי' כנגד מה שאמרו בדבריהם פי' הם חסידים ומבקשים להציל נפש לבל יבואו בדם והצדיקו עצמם לפניו דאפי' גזילה וגניבה אין פאן פאמור לא כן הוא פי' האנשים החטאים האלה חשודים הם על שני דברים בין על הגזל ויודעים פי' רשע מעשיהם ועושים ואו' תיבת פי' רגליהם לרע ירצו שאין לו משמעות ישר ויותר הנה לשון מתקן לומר פי' הם רע יעשו או ירשיעו ומה הוא או' לרע ירצו, אכן דע פי' האדם בעשותו רשע בתמידות לרוב תמידותו בו לא יחשוב בעשותו פי' רשע הוא אלא ירוץ לעשותו מבלי מחשבו' לבו והוא ע"ד או' ז"ל עבר אדם עבירה ושמנה בה נעשת לו הטר ומה גם בהרגילו בה פמה פעמים פבואה לידו ירוץ לעשותו בהיטר גמור וזה הוא שאמ' פי' האנשים הללו לרוב רשעם נעש' בעיניהם הרע אשר ירצו לו לעשותו הטר פדברים המותרים ולזה הם אומ' לה נמלא בתינו שלל פי' אין איסור מטעם הנז' וכנגד אומרים לה שהם מתחכמים להציל נפש א' דע פי' האנשים הללו אין בעיניהם חשש חומר הריגת נפשות אפי' לחשוב בה אם בן מות הוא ואצ"ל לבקש אחריה להציל וכדומה כנז' וזהו אומרו וימהרו לשפוף דם: עוד יכוין לומר דע שאמה מסופן אם תלה עמהם אחר שהם כ"כ רגילים עד שרגליה' לרע ירצו ואין נחשב בעיניהם הרע לרע גם עליה תעבור כוס תרעלתם ואף רוחה יעלעו דם ועל אותו חלק שתטול עמהם לגזולו ממה ישפכו דמה וכל דבריהם לה ידמו פרשת לפני כל בעל פנה וזה הוא אומרו פי' חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל פנה פי' פי' הבעל פנה פשרואה רשתות מלאות מזורה פירוש מלאות זורר שממלאים אותם הבעלים בזרעונים זעיר

שם זעיר שם וכראות הצפור הזרעונים מעופף ויורד לאכול לשבעה ואחר האמת מה ראה בעל הרשת שפרש רשתו ומלאה חטים או שעורים לא לחנם אלא לצוד לעוף הפא לאכול הגרעינים והפתוב מדבר בתמיהה כי חנם פי' וכי חנם לא היא פן הוא ממש פיתוי האנשים הרשע'י הללו שאומרי' לה כ"כ הבטחות טובות והם פמזורה הרשת פי לא יעלה על דעתה פי לטובתה מכוונים, וכפי זה יתמה הרואה אם הם לטובת זה האיש לא יכונו להטיב גם לטובת המתעצים עליו לא כן יכונו פאמור פי לא ירחמו עליו אחר האמת מה היא פונתם לז"א פי טעמם שמפתים אותה לא לחששת אותו האיש אשר פאו לביתו לשלול שללו פמות שהם אומרים אלא לחששת נפשם וזה הוא שדקדק הכתוב לומר והם פירוש טעמם האמיתי הוא לדמם יארובו דהינו שהם יראים לנפשם ומבקשים להם עזר וסיוע שיראים שפא יהרגם הנגנב לא פמו שהם אמרו פי אין להם חשש עצמם גבלעם חיים לא פי אלא יראים על דמם לזה עושים אורב להיות להם להצלה ומה שאמרו שלא תירא שפא יעמוד האיש עליה ויהרוג אותה פי ישימו לה מצפון שלא ימצאה להורגה לא כן הוא פי לא לה הם יצפנו אלא לעצמם יבקשו לצפון וזה הוא יצפנו לנפשותם ואותה ישימו למקרה ופגע אם יעמוד האיש לה לבדה ימצאה ויהרגה מטעם זה מבקשים לקחת עמהם ואו' פן אןרחות וגו' פי פנגד מה שאמרו פי אותו ממון שהם הולכים עליו לגנולו גנוב הוא אתו ולזה אין עליהם איסור גזול דע שאפילו לדבריהם גם בממון הזה הבצוע הבוצע אותו מעלה עליו הפתוב פהורגו לבעליו ולזה פפל התיבות בוצע בצע שבצע חברו אפילו במציאות זה נפש בעליו יקח ולזה ג"כ דקדק לו' פן פי' פמו הבוצע ממון הטר הני פנוטל נפש בעליו פן הנוטל ממון שחברו פא לו פאיסור פנוטל נפש בעליו ולזה תמצא שאומר הש"ס פתר גנבא גנוב וטעמ' טעים ופיר' רז"ל שהדבר בתמיהה: או יאמר שהפונה היא פנגד מה שאמרו פי הממון גזול פיד האיש שהוא דע פי לא כן הוא וזה תמצא שפן דרכם פשורצים לבצוע הם ממציאים הטר על זה ואומרים אין זה הממון פי אם גנוב הוא בצוע הוא וזהו שאמר הכתוב פן אןרחות פל פנצע שאומר על זה שפוצע פי הוא מעיקרו בצע ואחר האמת תדע פי לא ממון יחשב להם אלא דם שפכו פי את נפש בעליו יקח: ויבדדך רמז ירמז את נפש בעליו יקח פי אחר שאומרים שהוא בצע הם מוצאים טעם נכון שיקחו הם הממון שהוא מטעם פי בעל הראשון נפשו ורצונו הוא שיקחו אותו האנשים הבוצעים הללו וכיון שהממון המשל הוא של ראובן ופא פשחור ויגזלו ממנו והללו צדקיה פן פנענה וחבריו פאים לגזול מפשחור ואומרים אמדינו דעתיה דראובן הנגזל פי ירצה שנקח אנחנו הממון ולא ינפה בו פשחור להיותו אויב לו שהוא המפריד ושולל זכותו של ראובן ממנו וכיון שפן אין חשש איסור בעולם וז"א את נפש בעליו יקח פי מה שתאנה נפשו של בעליו של הממון הוא שנה יקחנו ודקדק לומר אןרחות פל פנצע בצע לומר פי להיות שמעיקר' אמר על החוטאים הנז' שמבקשים להדיחו פי רגליהם לרע ירוצו פי לא יבקשו לחשוב בענין אם רע אם טוב אלא ירוצו וגו' לז"א פי דבר זה דבוצע בצע כנז' פן אןרחות פולם על הרוב זה דרכם שירוצו למצוא פתח לבצוע ולזה גם אלו ימצא בפיהם טעם זה פי אין בצע זה בצע להם ויבקשו טעמים ועילות פי ממון זה לא בצדק וגו' פאופן פולם בפיהם טעם זה ופאשר לזה הם מפתים אותה לומר פי אין רע ולא כן הוא כנז' לזה אל תלה בדך אתם וגו': חכמות פחוץ פתרונה וגו' פראש הומיות תקרא וגו' עד מתי פתיי' וגו' תשובו לתוכח' הנה אחר שפייד דבר הנוגע לבן דעת ושפרו מלכת את פסילים עתה חזר לעורר מי שיצא מדך השכל אולי ישוב מדרכו הרעה והמשיל הענין במשל נחמד והוא פי הנה שמירת האדם בעולם הוא פשבתו בביתו ולא יצא חוצה והוא ע"ד לה עמי בא בחדריה וסגור דלתה בעדה פי זאת היא השמירה המעולה שיכול האדם לעשות לעצמו ולמטה

משמירה זו בצאתו חוצה מהבית אינו שמור כל כף ועדין הוא נשמר להיותו תוך העיר ולמטה מזה בצאתו מן העיר יפרוש כפיו אל ה' להצילו מפחד ופחת כמו שמצינו יעקב אבינו שהוצרך לתפלה בשלחו בנימין מיראה ופחד פן יקראנו אסון בדרך אבל כל עוד שיודע הדרך אשר הוא הולך בה עדין יכול להאמין בעצמו כי בן קיימא הוא וכאשר יתעה מהדרך ולא ידע אנה יפנה לעזרה הרי הוא אבוד בלי מאבד כי לא ידע דרך בא בו והנה האדם שרוצה לעשות שמירה לעצמו יבקש השמירה המעולה שבכולם ואותה יבחר לעשות אם יהיה בן דעת והוא לשבת בחדר שמור מכל רע ואם זה האדם אויל הוא ולא ידע דרך ישוב בה אם המצא ימצא לו אהוב או אב לבן הוא יהיה לו לעינים ובראותו כי הוציא עצמו ממדריגה א' מאותם חלוקות של השמירה ומנעוהו ויורהו ויאמר לו כי עתה הוא מסופן ביותר ממה שהי' עד אשר יראנו שטעה בדרך והרי הוא אבוד לפעמים יחדל האהוב ממנו בראותו כי קרא לו והוכיחו ולא שמע אליו תיסרהו רעתו ולפעמים אם תהיה האהבה תקועה ומרובה בלבב עליו ישוטט במדברות ובציות אולי ימצאהו והנה טועה ולא הוא לבד אלא ישפיר בני אדם הולכי מדברות אולי ימצאהו להשיבו ויקבע להם שכר כפול וכל זה מרוב אהבתו וכאשר תגדל אגלת אדם שהגם שהמצא ימצא לאחד ממבוקשיו וימצאהו איש והנה תנעה וירצה להשיבו אל אביו אל הדרך ישכון אור אל עיר מושב ולא חפץ האדם הטועה מב' סיבות שיטעוהו הא' שיאמר ומי יאמין לזה האומר כי הוא יודע דרך המגיע לישוב ושלא אף הוא מן הטועים ולזה לא יטה און לשמוע דבריו או מטעם אחר כי הטועה עיניו יגוע וכשיאמר לו שצריך להגיע לישוב מהלך יום או יומים ואומר כי אינו יכול לילך מרוב היגיעה שיצטרך וישוב שם במקומו ויבחר באותו מרגוע המנוע שתכליתו רע גמור מלטרונח מעט ויהיה התכלית חיים טובים וכראות האיש המבקש את האיש המבוקש כי לא חפץ בחיים אחר שהטעם לו הדרךים אז חזר בפחי נפש כי נמצא אלא שלא רצה לבא עמו ואז עכ"פ נוטל חצי שכר על טורחו.

והנה האהוב הגדול בשומעו כי אחר שנאבד נמצא ולא הטה אוננו אחר אשר ראה כל הרעה אשר מצאתו מחסרון קבלת מוסר האהוב ועצתו ואף אחרי אובדו שלח לבקשו ולא שמע נתמלא חמה עליו ונתאכזר ביותר ושמח לאידו ולא יבדו, והנה צריך אתה לדעת כי יותר מהשמירה שצריך האדם לגופו כפלי כפלים צריך לנשמתו ובדרך כלל נאמר כי הגוף אינו קבוע לו הניזק כי יש אדם שאין לו שונאים ולא רודפים מה שא"כ הנשמה הרוזף עומד לנגדה וסרבו שלופה בידו מבקש הפיתה, והנה הד' חלוקות הנז' ישנם בשמירת הנשמה והאהוב הגדול הוא ית"ש רם ונשא אשר אהב אותנו דכתיב אהבתי אתכם אמר ה' וקראנו בנים ואשר לזה הוא ממציא לנו שמירה היותר מעולה מכל השמירות לבל ינזק אדם ממנו בחמלת ה' על הבן החביב, והנה הבית אשר יהיה האדם שומר הנשמה מאויביה הוא בית המדרש ותמצא ד' חלוקות בבני אדם פת אחת היותר שמורה היא היושבת בשבת תחמוני בבית המדרש יומם וליילה אל יצא איש מפתח ביתו וזאת היא הפת השמורה מכל רע כי אין לה מקום שתתיירא ממנו הנשמה כי היצר אינו נכנס לשם והגם כי לפעמים יתעסקו בצורך מחייתם אתם עמם בית מדרשם כאשר ספרו לי על חד בדרך ה"ה הרב משה אלשיך ז"ל כי באותו זמן שהיה מתעסק בצרכי הגוף למצוא טרף באותן שעות חבר פי' על התורה כולה כי ידיו היו עסקניו ומחשבותיו חכמניות בתורה הנה זה האיש הוא שמור ומשומר.

ויש פת ב' פתיים בית תורה וקדושה אבל לא כל היום אלא חלק מהיום בבה"מ וחלק מהיום במשא ומתן אבל לא ככת הראשונה שלא היו טורחים אלא שיעור מחייתם אלא כאשר תשיג ידו

לא ימנע מלטרונח ועוד שנותן לו טעם פי הוא יזקין ויחלה או למקרים המתהווים יקדים להכין לו וזה ידמה לאותו שהמעט השמירה בגוף בצאתו מהבית חוצה ונפחתה השמירה ממה שהיתה לו אבל עכ"פ פיון שדעתו לחזור למקומו והרי הוא פיוצא לשוק להכין צרכיו וחוזר לבית פן הוא האדם הזה עדיין שמור.

ויש פת אחרת אשר יפרקו עול התורה בלהטיהם אחר קמון עה"ז ולפעמים ישארו ימים מבלי ראות בה"מ ותלהט אותם תאנתם עד אשר יסובבו מעיר לעיר דרך המדבר ודרך ימים ונהרות עד אשר ישפח מלבם בתייהם בה"מ והנה עתה כפיר מצאה ידו של האויב הוא היצה"ר מצא מקום לקום עליו והפכו כי אין לו שמירה והנה אם זה האיש עכ"פ תהיה דעתו לחזור לבה"מ וישמור דרך החיים בשובו בשלו' הרי הוא נמלט הגם שהיה בסכנת נפשו' ודומה למי שניצול ממנות ממש וזה ידמה לאותה הכת שיצאו מחוץ לעיר דבשובו צריף להודות לה' הגומל לחייבין טובות והפת הד' הוא אשר מצאתו הסכנה וקם עליו והכהו והחטיאו ונתאנה תאוונת העבירות ועשה ככל אנת נפשו והנה הוא מת ואבוד כי הרשעים בחייהם קרוים מתים פי בפגעו בו היצר באדם הוא ממיתו וכזה פירשתי משרז"ל אם פגע בך מגנול זה משכהו לבית המדרש אם אכן הוא נימוח ואם ברזל מתפוצץ וצל"ד אמאי אמר לשון פגיעה ונראה דיכוון לומר ע"ד או' לה' ופגע בו שהוא לשון הריגה פי כאשר יפגע היצר באדם בפגעו בו ימיתהו והחידוש שמודיעין אותנו הוא לא מפעיא קודם שיפגע היצר באדם שהתורה תשמרהו אלא אפי' אחר שפגע יש פח בתורה להתישו וטעם אומרו אם אכן הוא נימוח ואם ברזל מתפוצץ להיות פי יש בני אדם שיצטרם נתקשה כאכן ויש שהרבו להתעיב עלילה עד שנעשה כפרזל לז"א שעכ"פ בהביאו אל בה"מ יעשה בו פעולה בין אם הוא כאכן בהביאו אל בה"מ יתנה נימוח לחלוטין והגם שיהיה קשה כפרזל הגם שלא יתנה נימוח יתנה מתפוצץ ויוסר פחו שעכ"פ יעשה בו פעולה הבה"מ: ואחרי ראותו המשל והנמשל אשפילף אופני האדם והכשלו מעט מעט בהדרגת הגרעף השמירה מעט מעט עד אובדו כי מעת אשר בא לעולם מתחכמי' יולדיו להוליכו אל הבית אשר ישמר בו שמירה מעולה היא בית הספר ואם ישאר שם בבית ה' כל ימי חייו לחזות בנזעם ה' הנה הוא שמור מכל פחד האויב ובצאתו מהבית חוצ' הרי נפחת מהשמירה והתחיל האויב לפתותו על סדר הנה באו' עד מתי תשאיר מעונה בחנוסר כל ונהלא התנא אמר אם אין קמח אין תורה ומה יתנה תכלית היגיעה הזו וחי בהם תן חלק לתורה וגם לקיום גופך ולהתענג בתענוגות בני אדם אשר יצר ה' וברא בעולמו והפל למצוא פח לעסוק בתורה: גם צריף אתה לדעת פי מחר יבא לידי חולי ונמצא מת לכן התאזר ותן חלק להרויח בו ולכנוס הון וכאשר ישמע דבריו בזה הרי נתרחק מהשמירה וכל עצתו של היצר לא זהו תכליתה אלא לחזק בו פחות הגופניות ולהגביר בו החומר ואחר זאת כאשר מתגבר בו ליחות הגוף והדבר מובן פי יחלש פח הרוחני ואשפילף בענין פי האמן אשר ירצה לעשות מלאכתו קודם עשותה יכין פלי המלאכה וכאשר יהיו לו פלי המלאכה ימהר יחיש מעשהו פי אמן פלי פלים פאלו אינו והנה היצה"ר קודם כל דבר יכין פלי אומנות וכלי אומנותו הם תגבורת פלים הגופניים גוף האדם אשר יעשה מלאכה בהמה וכל עוד שגם הנשמה פליה חזק' שהם איברה לא יוכר פח לכלי הגוף אם יעלה לשמים פח הנשמה מתישחו ולזה תמצא שהצדיקים פמו ר"א ברבי שמעון שאמרו בגמרא דלפום מפליה גריס וצריף לזקדק דהיל"ל לפום גירסיה אכיל אלא הפונה היא שאם יתגבר פח הגוף יש פח בנשמה להתיש פחו ואם הנה אומ' לפום גירסיה אכיל יובן הדבר שאם ח"ו יוסיף אוכל הרי מתגבר הגוף ולא היא שהצדיקים גופם מסור ביז נשמתם באופן פי כל עוד שהנשמה גוברת על הגוף הרי יצה"ר אמן פלי פלים

ונאשר לזה כל עוד שהאדם בבית מדרשו אין מקום להכין צרכי פלים עד אשר יצא מהבית אז הנשמה פלי מלחמתה מונחים בקרו ונזית ומתחיל האמן להכין צרכיו שהם הפלים שהוא הגוף ועכ"ז אין פאן ספנה פי אם ישמור עצמו ביותר ולפום מפליה גרים יותר ממה שהיה רגיל הרי הוא שמור בחוץ כפפנים אבל אם לא יעשה שמירה לעצמו על אופן הנז' ויתנהג כמו שהיה מקודם הרי הוא אבוד שהרי פלי אנוניות יצה"ר הוכנו וכלי הנשמה הנוכחשו וסזקת אמן עושה אנוניותו לפתותו לעבוד עבודתו נכריה לקלת בדרך לא טוב ונהרי הוא פאשר הגיע לו לדבר לו פדברי האלה הרי הוא נתון בספנ' גדולה ונהרי הוא דומה ליוצא לדרך במקום ספנה פי גלי ים המחשבות שאומר לו יצה"ר המו עליו ונהרי הוא מסופן וכאשר שלח ידו ושמע לעצתו וטעם טעם חטא הרי הוא אבוד מאליו ומעצמו סר צלו יתב' מעליו ונעשה אבדה גמורה ונהרי הוא הרוג ועומד דוגמא לאשר נאבד לו דרך ואינו יודע לאיזה מקום ילך פן הוא הפושט ידו וטועם תבשיל יצה"ר רחל"ץ ונהרי הוא מלנפש סטרא אחרא וטעה מדרך הטוב, ובחמלת ה' עליו באהבתו אותו וציונה לצדיקים להוכיחו ולהוריתו דרך ילך בה לעשות הטוב והישר ולהתזירו למוטב כאו' הוכח תוכיח וגו'.

וראיתי לפרש תיבת הוכח תוכיח וגו' ולא תשא עליו חטא ונהגם שפכר פירשתי במקומו נראה לפרש באופן אחר והוא דהנה תמצא שפכתוב בזה הקדוש פי בעשות האדם דבר עביר' נפשו מתלבשת מלבוש טומאה פאומ' הסירו הבגדים הצואים וגו' ולזה להיותו האדם העובר עבירה נפשו מלנפש מסוה הטומאה לזה מצנה האדון לחברו הרואהו לגלות מעליו אותו המלבוש הרע שתהיה נכחית אל מקורה והוא ג"כ מלשון גילוי וביור מלשון הוכחה ובה' ידניק טעם הכפל וכה יאמ' הוכיח אם אפה תעשה מצות ההוכחה בזה תוכיח את עצמיתך ותתגלה נשמתו מאותו חשך שמונעה מלהראו' ואו' ולא תשא עליו חטא לדרך זה כמין חומר דכשלא יוכיחנו ישאר במשא בגדים הצואים הנקראים חטא ובה' אם תוכיחנו לא תשא עליו חטא ונהגם שמשא החטא נתון ועומד עליו א"כ למה אומ' ולא תשא שיורה שהוא הנותן עליו המשא להיות פי יכול להסירו מעליו פאשר הוא מניח מלהסירו מעליו מעלה עליו הכתוב פאלו הוא נושא עליו וזהו ולא תשא.

או יאמר ע"ד אומ' חכמי האמת פי האדם בחטאו גורם שתתערב נפשו בב' טומאות מבית ומחוץ וכאשר יש בדור מוכיח ואינו מוכיחו אז המוכיח מתלבש באותה טומאה חיצונית על אשר לא הוכיחו ובטל המעשה בפנימית וכפ"ז יבא כמין חומר או' ולא תשא עליו חטא ונכון.

באופן דע"י יכול להיות אם יקבל תוכחתו משא"כ אם אמר יאמר ומי יאמ' פי זה המוכיח בפיהו נכונה ולפעמים יפונה מיצרו ויאמר לו זה הדרך ארוכה יותר מדאי פי אין בו פח לקבל דברי המוכיח וזה ידמה במשל לכאשר יאמר לו האדם לטועה במדבר יש מהלך יום או יומים לקחת דרך ישפון אור ומעצלות יאמר פי לא יוכל לקחת וישב שם עד מנת והחכם מתרה בו דע לה פי יכול נוכל להלך מעט מעט ותחנה ולא תמות ג"כ במציאות שלנו תרבה להוכיח ותאמר לו דע פי יש בה פח לעשות דברי ה' מעט מעט עד אשר תשיג ידך בטירתך ותצא מאפלה לאור גדול ומאן ימאן בהתעצלו ה"ז יושב בשמים ישחק עליו ולפ"ז יתבארו הכתובים ע"נ חכמו' בחוץ התורה תקרא חכמות להיותה כוללת כל החכמות תקרא חכמות גם פי היא מתחכמת לדבר דבריה לפי כל אחד כבחינת ידיעתו.

ואו' בחוץ תרונה וגו' לומר כנגד ב' בחינות שפבני אדם שלא נשמרו כמ"ש במשל שהטו אונם מחשבת היצר עד שיצאו מדרך השכל והם אותם שיצאו את העיר ואת אשר טעו בדרך ולא מצאו מסילתם לבא אל הישוב.

וליהיות כי הב' פתות הם העיקרים שצריכים שמירה מעולה לבל יעבדו לזה התחיל לדבר עליהם כי אליהם התורה צועקת כנגד אותה הכת שייצאה חוץ לעיר שהם אותם ששמעו אל פיתוי היצר שישגיחו אל הגוף לעדנו אמר חכמות בחוץ תרונה אמר לשון רינה פי ד"ת הם ערבים לאונן שומעת ולזה תמצא בדבריהם ו"ל רינה דאורייתא פי הם ערבים ומשמחים הלב לזה נק' בשם רינה והתורה מתרה בו.

וכנגד פת האחרת שייצאו וטעו בדרך ונהרי הם אבודים אמ' ברחובות תתן קולה פי מי שלא מצא מסילת הדרך הנה הוא הולך ברחוב פי אבדה לו הדרך ולזה היא נותנה בקולה והוא ע"ד אומ' קרא בגרון אל תחשוך פשוך הרם קולה והגד לעמי פשעם שנה האדם צריך למוכיחים להביאו אל הדרך הנכון להראותו דרך ילך בו וזהו תתן קולה פי כמעט הוא אבוד.

וכנגד ב' פתות האחרות האמורים במשל שהם בתוך המשמר או בביתם או תוך העיר גם לאלו תקרא שהיושב בבית לבל יצא והיוצא אל חוץ מהבית אל יתעכב מלשוב אל ביתו וזהו או' בראש הומיות תקרא דבמדר' אמרו בויקרא רבה כל מי שהומה ומהמה על הממון וכו' כל מי שהומה על התורה כו' והנה התורה אינה מנחת אותו עד שיכשל אלא בראש הומיות פאשר יתחיל להיות הומה קוראה לו שישוב אל דרך הנאות וזה כנגד פת הראשונה שעדיין לא יצאה חוץ מהבית ולא שמעה דברי היצר כלל אלא שחושבת לעשות וזהו הומיה לזה התורה קוראה אליה לבל תצא פאשר אבאר וכנגד הכת האחר' שייצא מהבית ונהרי היא בחיצות העיר אמר בפתי שיערים אמריה תאמר דכששמע לעצת היצר ויצא ממקום המשמר הרי הוא בסכנה לזה צועקת עליו ואומר' לו ב' אמירות אמירה א' שהיא יראה עליו שבצאתו לרחוב העיר ימשך לצאת חוץ לעיר ועוד אומרת לו על השער אשר יצא ממנו לשוב אליו וזהו בפתי שיערים ואחר שסידר ד' פתות סדר מה אומרת התורה לכל פת וסדרן כסדר אשר המשלתי אותם כנגד פת הא' תמצא בשיתחיל התינוק לדבר מוליכין אותו לבית הספר וכל זמן שהוא קטן אין לו דעת עד שיתחיל לבא בגבורת אנשים אם הנה דעתו ונכנס בחשק התורה הרי ידיעתו ידיעה נכונה ואם הוא התחיל לפקח צרכי גופו והומה לממון והיגו בראש הומיות תקרא יש הומה כו' החכמה קוראה לו ואומרת עד מתי פתיים תאהבו פתי שחנער כל ימי נערוותו יקרא פתי ולזה פאשר התחילו ליפנס לו מוחין דדעת ואעפ"כ בוחר בנפסד ומתאנה לו אומרת לו עד מתי אני אמרתי דכאשר יוסר ממה טפשות דקטנות תתחכם עד מתי תאהבו פתי וכאשר לא שמעו ויצאו לפקח צורכי שעה והגיחו חיי עולם שהוא במשל שייצאו מהבית אמר' לו תוספת מוסר ולצים לצון חמדו להם תקרא להם לצים ע"ד או' שנים שיושבים ואין ביניהם ד"ת ה"ז מושב לצים לז"א ולצים וכו' ואומ' חמדו להם פי כפר הוציאו תאנתם לפועל וחסדו עה"ז וכנגד הכת האחרת שייצאו מחוץ לעיר דהיגו שהתחילו להתאוות עבירות הרמוזה בתחילת הענין חכמות בחוץ תרונה ומה אומרת וכסילים ישנאו דעת דתמצא שהעושה עבירות לא ישא ויתן בענין בחושבו מתיקות העבירה וירחיק בדעתו כל הדעות הרעות הנמשכות ממנה ולזה התורה צועקת עליו ובחושבו העבירה ולא עשה, וכנגד פת הד' שנטה אחר היצר ועבר עבירות ונהרי הוא אבוד הרמוז ברחובות תתן קולה מה אומרת תשובו לתוכתי פי זה האיש לבדו ובנגל יחזור אלא צריך אחר להוכיחו כפתוב במשל ומי הוא המדריך מאיבוד הדרך הם התוכחות מהזולת וז"א תשובו לתוכתי שייאהוב תוכחת מוסר ואומר אביעה לכם רוחי דע פי אמרו רז"ל כי בלקת האדם בדרך רע נפש האדם שהוא רוח הקדושה הניתנת בו היא נישבת ביד הקליפה נאשר לזה נפשו מתמטמת והיא כדבר נתון תוך דבר אחר כבגדו דס"א בה וטח מראות עיני הנשמה וזה סוד פי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלתיכם פי העון

נעש' כמסך מבדיל בין הנשמה ובין ראות פני אדונייה ובבא האדם לשמוע התוכחות מפי החכם הוא משפר פת הקליפה הדבוקה בנשמה בכת ד"ת ונהו אביעה לכם רוחי פ' הרוח אשר נתן ה' בך אביעה אותה שלא תשאר טמונה תוך הס"א דע"י התוכחו' תגלה ותראה קדושת רוח ה' כאשר נתנה ופ' מלת אביעה מלשון נבעו מצפוניו.

ואו' אודיעה דברי אתכם הוא ע"ד ומגלין לו רזי תורה פי הנה האדם בהכעיסו לבוראו ויצא מדרך הטוב אין לו תורה נהרי היא לפניו כחזון הסתום משא"כ בהיותו ירא שמים תאיר הנשמה אורה אז תבין תורת ה' ונהו אודיעה דברי שהיא התורה כאו' נידבר אלקים את כל הדברים וגו' כל זה אם ישמע לתוכחת וכנגד אם לא ישמע כמו המעשה של הפתי שלא שמע דברי המוכיח מטעמים האמורים לעיל או שלא האמין בדבריו או שיתרשל בעבודת ה' אמ' יען קראתי וגו' גם אני וגו' שהוא באופן המשל הנו"ל: יען קראתי וגו' ותפרעו כל עצתי גם אני באדכם אשחק וגו' בבא פשוטה וגו' אז יקראוני ולא אענה וגו'.

דהנה האדם אשר לא ירגיש במדה אחת אשר ימדוד לו קונו וישנה לו במדה אחרת אולי ירגיש לדעת מעשהו ותמצא שארז"ל אקרא דורגז ושחק ואין נחת רגזתי בימי פרעה ושחקתי בימי שלמה ואין נחת הפונה שבין כאשר ה' מטיב לאדם הוא מרשיע וישמן ויבעט בין כאשר מכהו במפת עוני ויסורין הוא גונב ונשבע לשקר ופורק עול המצות ולזה אמר הנביא דברי ה' כי לא הועיל לו כפיכול להתזירם למוטב בין ברוגז בין בשחוק ואין נחת שלא הועיל שיעשו לו נחת רוח בשום אופן לזה אומר יען קראתי מלשון עילוי ע"ד קריאי העדה קראתי ועשיתי אתכם מלכים ותמאנו לעשות רצוני נטייתי ידי הוא ע"ד הנה יד ה' הויה וגו' וע"ד יד ה' היתה כם נגעה כם יד ה' ואין מקשיב באופן לא הועלתי באחת מהנה וטעם שאמר קראתי ותמאנו וגבי נטייתי ידי מלת ואין מקשיב דתמצא דכאשר יהיה האדם בטוב יש לאל ידו לעשות תורה משא"כ כשיהיה בייסורין ובפרט יסורי עוני יתעצל בעבודת ה' אז לא יטה אָזנו אפי' לשמוע את אשר יצונו ה' כי יעסוק בנגעי עצמו לזה אמר אצל נסיון העונש אמ' ותמאנו כי יכול יוכל אלא מאן לעשות ואצל נסיון העונש אמר ואין מקשיב שלא הטה אָזן אפילו לשמוע כי אם רודף אחר צרכיו ונדקדק לומר נטייתי ידי פירו' שלא הביא יסורין עליו שלא יוכל שאת אלא שיעור שיכנע בהם וזהו נטייתי ידי ולא נגע אלא הטיה קצת ואפילו הכי ואין מקשיב.

וגם באמרו קראתי פ' לא שנתן עונש וכבוד אלא דבר המספיק אל האדם ואפשר דיתפרש מלת קראתי הוא מלשון הזמנה שהכין והזמין להאדם כל צרכיו בנחת ואעפ"כ ותמאנו באופן נתן עונש וריש ולא הועיל והוסיף עוד לומר דמלבד שלא עשו טובה אלא עברו על מל"ת וזהו או' ותפרעו כל עצתי ואחרון הכביד הוא ותוכחתי לא אביתם פירו' דלא היו רוצים לשמוע תוכחות מוסר דאם היה אומר הפתוב לא שמעתם תבין שהפונ' היא לשון קבלה או לא העמידו מוכיח להוכיחם לז"א לא אביתם שלא היו רוצים שיוכיחום בני אדם ע"ד וישנאו בשער מוכיח ונהו פ' לא אביתם ובה ננעלו לפניו שערי תשובה כיון דמוכיח רחמתי לכן גם אני באדכם אשחק וזהו הרמוז במשל אשר האדם הוא תועה בדרך לא טוב וימצאהו איש והנה תועה וירצה להדריכו בדרך ישפון אור ומאן פי ישמח האיש המדריכו ולא רצה בראותו כי לא יחוס על עצמו כן כשהאדם הרשיע ויבא אליו המוכיח להאיר לו ולא ירצה לזה ישמח ה' העושו' גש חרבו כי הוא מאבד עצמו לדעת ואמרו באדכם אשחק פ' כאשר אני רואה אידכם שיבא אליכם אשמח ואו' אלעג בבא פחדכם פ' מלבד שתקראנן אותן רעות רבות וצרות אלא גם קול פחדם אשר לסיבת

ויראתם לא יהיה מונע עצמו מעשות רע דרך משל שמא יעני וכינצא יבא לו והפונה דמלבד האד שיבא להם מצד פשעם אלא גם אותו הפחד שפחד יבואהו.

או אפשר שאד עצמו שיהיה להם יהיה מפתחכם אשר פחדתם כנז' ופירו' ראשון עיקר ממה שפסיים דבריו ואמר בבא פשוטה וגו' ואו' אז יקראונני פי' להיות פי האדון ית"ש הגם פי המעשה אשר יעשה האדם יתחייב פפי הטבע לשמח לאידו עם כל זה הוא אב הרחמי הגם שישמח על העתיד לבא אבל פאשר תבא הרעה לא ישמח ולא ישחק באבדן מעשה ידיו אלא פאשר יקראוהו לא ימצא להם ויחזיר פניו שלא פמנהגו אשר משגיח על בוראיו לטוב וזהו שדקדק לומר אז יקראונני פירוש פשיבואו עליהם ימי הרעה ימי השילום ויקראו לה' מצרה להם לא יענה והנה תמצא דבכתוב הזה רומז פי יגלו רחמי אליהם פי תחיל' אמר ולא יענם פי הגם שתגיע אליו התפלה מרוב מאוס בהם לא יענם אבל בתוספת לשחר לפניו אז לא יוכל לסבול אלא לא ימנע ה' מלענות בעת צרתם פי קרוב ה' לכל קוראיו.

או יאמר דהפונה היא דשני דברים הוא או' הא' פי פאשר יקראו מצרה להם לא יענם ועוד דבראותם שאינם נענים הם יבקשו לעשות רצונו יתב' וללכת בדרכיו אולי ישוב ה' מחרון אפו ולא ימצאונני פי' לא ימצא להם לעשות מצות או יהיו עניים ואין בידם להטיב או אביא עליהם רעה שלא יוכלו למצוא אותי פי' לעשות רצוני ותאמר איך ולמה מנהג בלא רחמנות ח"ו לז"א תחת פי שגאו דעת: או אפשר דיכוון לומר פי יש להם ב' רעות א' בעה"ז והאחרת בעה"ב פנגד עה"ז אמר יקראונני וגו' וכנגד עה"ב אמר ישחרונני ולא ימצאונני דהנה תמצא פי עיקר עה"ב הוא הקבלת פני שכינה ולזה אמר פי לא ימצא להם שלא יחנו מזיו השכינה וטעם או' שני נוני"ן לומר שיעשו קריאה אחר קריאה ולא יענם ואו' ימצאונני להיות פי המלה הנאהב ב"ה ימצא לאוהביו בעולם העליון בשני מקומות בג"ע התחתון ובג"ע העליון לז"א פי לאנשים ההמה לא ימצא להם בשום מקום תחת וגומר: תחת פי שגאו דעת וגו' לא אבו לעצתי וגו' ויאכלו מפרי דרכם וגו' פנגד הד' זמנים שבהם האמור במשל פאשר האדם מניח חיי עולם שהיא התורה ויוצא לעסוק בחיי שעה אמר שגאו דעת פי פאשר האדם יצא מדבר לדבר אחר הוא מצד מנאסו באותו דבר הרחיקו מעליו והנה להיות פי הדעת שהיא ידיעת חכמת התורה אין חיוב כ"כ על כל אדם ויאמר וכי מחוייב אני לדעת דעת עליון לרדת לעמקי חכמת התורה ופאשר לזה התחיל בענין זה לומר פי מזה התחיל במרד ומזה יעלה אל האמור וכנגד צאתו מבית מדרשו ופרק העול אמר ויראת ה' לא בחרו דהיינו לא הלוך בדרך ישר לקבוע עתים לתורה דאם הנה הולך בדרך ישר הגם ששגאו דעת התורה עכ"ז יהיה פטור מצד שהוא קובע עתים לתורה וירא שמים לז"א ויראת ה' לא בחרו דהיינו שלא הלכו בדרך ישר לקבוע עתים לתורה ולתת חלק ה' ביראתו יתברך וכנגד אשר הרשיעו אמר לא אבו לעצתי שמרדו בה' ולא אבו בדרכיו הלוך וכנגד הרשעים שאבדו דרך ואינם חפצים לשמנע קול מוסר אמר גי'אצו כל תוכחתי.

ואומר ויאכלו מפרי דרכם פי' לא תאמר פי הרעה אשר תבא אליהם היא ממני אלא מפרי דרכם דהנה תמצא שארז"ל פי ע"י חטא האדם נוצר ממעשהו מלאך רע ואותו מלאך הוא המניסרו והוא יקרא פרי דרכם פי מדרכיו נוצר הפרי.

ואומר וממועצותיהם ישבעו הפונה היא דהנה תדע פי הרשע בהתמידו ברשע ירבה להרשיע מבלי ידיעתו לרוב פריצותו בענין איסור ומיעוט יראת העונש ירבה להרשיע ופאשר לזה תמצא שצוה הנביא יעזוב רשע דרכו ר"ל פי דרך הרשע פולק באיסור דאפילו דבר שאינו בעיניו רע

יעזבנו ואחר ידע כי רע הוא ולז"א ויֵאָכְלוּ מִפְּרֵי דָרְכָם לֹא מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁהֵם יוֹדְעִים בָּהֶם אֲלָא אֲפִילוּ דְרָךְ שֶׁהוּא בְּעֵינֵיהֶם כִּי אֵינָנו עֹזֵן עֲלֶיהָ כְּלוּ קַמְשׁוֹנִים וּמֵאוֹתָם פִּירוֹת אֲשֶׁר יוֹלְדוּ מִדְּרָכָם יֵאָכְלוּ כִּי גַם הַשׁוֹגֵג יוֹלִיד מְקַטְרֵג וְלָזָה תִּמְצָא כִּי אָמַר הַנְּבִיא לְדוֹד גַּם ה' הֶעֱבִיר חֲטָאתָה שֶׁהוּא אוֹתוֹ מְקַטְרֵג וְזֶהוּ סוֹד הַקְּרָבָן הַבָּא עַל הַשׁוֹגֵג הוּא לְשׂוֹרֵף בְּלֶהֱב הַמְּזַבֵּחַ הַחֲטָא הֵהוּא וּכְפ"ו יְדוּיִיק תִּיבַת פְּרִי.

וּכְנֶגֶד הֶעֱבִירוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ הַפְּשוּט אִמ' וּמְמוֹעֲצוֹתֵיהֶם יִשְׁבְּעוּ כִּי זֶה לוֹ לְתַשְׁלוּם לְמִיכַל לְשִׁבְעָה וְגַם בְּמִצִּיאוֹת עֹזֵן הַמְּזִיד לֹא יִשְׁנוּ כָּל הַמְּזִידִים וּלְז"א כִּי מְשׁוֹבֵת פְּתִינִים וְגו': כִּי מְשׁוֹבֵת פְּתִינִים וְגו' וְשׁוֹמֵעַ לִי יִשְׁכֹּן בְּטַח וְגו'.

פְּנוֹת הַפְּתוּב דְּהִנֵּה תִּמְצָא ב' מִיָּנִי רְשָׁעִים בְּעוֹלָם יֵשׁ מִרְשִׁיעַ מַחֲמַת הַבְּהִמְיּוֹת כִּי לֹא יִשְׁגִּיחַ בְּאִנְפֵּן הֶעֱבִירָה אֲלָא תִּכְרַף יַעֲבֹר כְּפִי תִּאֲנוֹתוֹ וְיֵשׁ מִיָּן אַחַר אֲשֶׁר יָדַע לְשִׁקוֹל בְּפִלְס אֲנֹפְנֵי הֶעֱבִיר' כּו' וְאֵעֶפ"כ לֹא יִמְנַע מַעֲשׂוֹת' וְכֹאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִצְנָה לֹא יִרְאֶה אֲפִילוּ בְּטוֹב שְׂרָאָה בַּעֲשׂוֹתוֹ הֶעֱבִירָה וּמִצַּד זֶה הוּא נִמְשָׁף לְעִבְרָה יוֹתֵר בְּרֵאוֹתוֹ דְּרָךְ רְשָׁעִים צְלַחָה לְז"א כִּי מְשׁוֹבֵת פְּתִינִים תִּהְיֶה יוֹרָה כִּי הִרְיָגָה אֵינָה אֲלָא לְגוֹף מִשָּׂא"כ יֵשׁ תּוֹחֶלֶת תִּיקוּן ע"י גְּלוּל וְכְדוּמָה וְשִׁלְתָּ פְּסִילִים הִיא יוֹתֵר שְׁיִינְדַע רְבוּנוֹ וּמִצַּד שְׂרָוָא דְּרָכּוֹ צְלַחָה מִתְּהַלְכָּה בְּהָרֵי זֶה מִיָּן וְלֹא יִמְצָא מְמַנּוּ כְּלוּם וְכֹאֲמַר ז"ל שְׁנֵה וּפְיָרֵשׁ כּו' וְלֹא מוֹכְחִינָן לִיהַ דְּכ"ש דְּפָקַר טְפֵי רַחֲל"ץ וְטַעַם שְׁקוֹרָאֵהוּ פְּסִיל לְהִיּוֹתוֹ מְשׁוֹלֵל מִדַּעַת הָאֱמִיתִי.

וְאוֹמַר וְשׁוֹמֵעַ לִי הַכְּנֻנָה דְּאֲפִילוּ אַחַר זֶה אִם יִשְׁמַע לְשׁוֹב אֵל ה' יִרְחַמְהוּ בַּעַז"ו יִשְׁכֹּן בְּטַח וְשִׁאֲנָן בַּעַז"ב מִפְּחַד רַעָה שֶׁהִיא גְּהִינָם הַכְּנֻנָה שֶׁלֹּא תִּהְיֶה טוֹבָתוֹ לְאֲבָדוֹ מַעַז"ב אֲלָא וְשִׁאֲנָן בְּרֵאוֹתוֹ טוֹב שֶׁלֹּא יִגִּיעָהוּ רַעָה מְמַנּוּ לְהַעֲזֵב"ב: בְּנֵי אִם תִּקַּח אֲמָרֵי וְגוּמ' לְהַקְשִׁיב לְחַכְמָה וְגוּמ' כִּי אִם לְבִינָה וְגו' אִם תִּבְקַשְׁנָה וְגו' אִז תִּבִּין וְגו' כִּי ה' יִתֵּן חַכְמָה וְגו' יִצְפֹּן לְיִשְׂרָאֵל וְגו'.

הַכְּנֻנָה הִיא דְּאַחַר שֶׁאֲמַר חַכְמוֹת בְּחוּץ וְגו' שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מְכַרְזֵת עַל הָאָדָם כָּל יָמָיו וְאַף אַחֲרֵי צֵאתוֹ לְתַרְבוֹת רַעָה עִתָּה הֵם דְּבָרֵי שְׁלֵמָה שֶׁמְזַהֵר לְאָדָם לְשִׁמּוֹעַ מֵהַ שֶׁאֲמַרָה לוֹ הַחַכְמָה וְזֶהוּ אִם תִּקַּח אֲמָרֵי וְזֶהוּ שְׁפִינִים לְהַקְשִׁיב לְחַכְמָה אֲזַנְיָה כִּי הַתּוֹרָה תִּקְרָא חַכְמָה וְחַכְמוֹת וְאֲפִשֶׁר דֶּהֲטַעַם דְּלַעֲיִל קִרְאָה חַכְמוֹת מְלַבֵּד מֵהַ שֶׁפִּירְשִׁתִּי יֵשׁ טַעַם נוֹסֵף כִּי לְהִיּוֹת שֶׁלְכַמָּה פְּתוֹת דְּבָרָה תּוֹרָה לְז"א חַכְמוֹת דְּלִכְלֵל אֶחָד מְזַהֵרֵת אֲנֹפֵן חַכְמָה אַחַת מִשָּׂא"כ כִּי פֶּאֶן מִצְנָה א' הוּא מִצְנָה לְכּוֹלָם שֶׁיִּשְׁמְעוּ לְתוֹרָה וְעוֹד מִצְנָה דְּבָרִים אַחֲרֵים הַנְּאֻוֹתִים לוֹ כֹּאֲשֶׁר יִבְאָר בְּאוֹ' תִּקַּח וְתִצְפֹּן דְּלִמָּה שְׁנוֹגַע לְדָבָר הַחַכְמָה אֲמַר לְקִיחָה שֶׁיִּקַּח בְּמִמּוֹן כָּל הוֹן בֵּיתוֹ: יִתֵּן אֲבָל דְּבָרֵי שְׁלֵמָה אֵינָם בְּחִיּוֹב כ"כ אֲלָא תִצְפֹּן כֹּאֲשֶׁר תִּמְצָאֵם לֹא תִזְלַזַל בָּהֶם הֵלֵא תִצְפֹּנָם וְיִהְיֶה בְּעֵינֵיךָ לְדָבָר יָקָר: אוֹ יֹאמַר שֶׁהַכְּנֻנָה ע"ד מֵהַ שֶׁפְּתוּב וְהִנֵּה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע וְגו' בְּנֹדָאֵי תִשְׁמֹר חֲקֵי ה' כֹּאֲמַרְם בְּמִדְרָשׁ מְשַׁל לְרוֹפָא שְׂרִיפָא כָּל תַּחֲלוּאֵי אִישׁ בְּרִטְיָה א' שְׁמַעוּ וְתַחֲי נַפְשְׁכֶם וּלְז"א בְּנֵי אִם תִּקַּח אֲמָרֵי וְתִשְׁמַע דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּנֹדָאֵי שֶׁתִּצְפֹּן מִצְוֹתֵי שֶׁהַתּוֹרָה תִּהְיֶה מַעֲשֶׂה אוֹתָהּ לְקִיָּים הַמִּצְוֹת וְאוֹ' וּמִצְוֹתֵי בְּתוֹסְפַת וְאוֹ' לְהִיּוֹת שֶׁעוֹשֶׂה מִצְנָה גַּם בְּקִיחַת אֲמָרֵי נוֹעַם ת"ת לְזָה כְּתַב בְּתוֹסְפַת וְאוֹ' לֹמַר כִּי ב' בִּידוֹ אוֹ יֹאמַר ע"ד אוֹמְרֵם ז"ל תּוֹרָה בְּעֵידָנָא דְּעֵסִיק בְּהַ אֲגָנָא וּמִצְלָא שֶׁלֹּא יָבֵא לִידֵי עֹזֵן אֲשֶׁר חֲטָא לְז"א בְּנֵי אִם תִּקַּח אֲמָרֵי דַע כִּי לֹא אֲמָרֵי לְבַד אֵתָה לּוֹקַח אֲלָא גַּם הַמִּצְוֹת תִּצְפֹּן אֵתָה פִּירוֹ' לֹא תִבֵּא לְיָדָה עִבְרָה וְתַעֲשֶׂנָה וְלֹא תִבֵּא לְיָדָה מִצְנָה וְתִמְנַע מַעֲשׂוֹתָהּ אֲלָא הַפֵּל תִּהְיֶה מְקַיָּים: אוֹ יֹאמַר בְּנֵי אִם תִּקַּח אֲמָרֵי אִם תִּרְצֶה לְלַמּוֹד תּוֹרָה וְתִקַּח לָהּ הַתּוֹרָה לְקִיּוּחֵיךָ וְתִרְצֶה שֶׁתִּתְקַיָּים בְּיָדָה וּמִצְוֹתֵי תִצְפֹּן אֵתָה ב' מִצְוֹת הֵא' הִיא שֶׁלֹּא תִלְמוּד לְהַתְנַהֵר.

והב' שלא תלמוד לקנטר בהרחיק ממה' ב' דברים הללו תקח אמרי ותנזה בהם. או יאמר בני אם תקח אמרי ע"ד אומרם ז"ל הלומד ע"מ ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד והלומד ע"מ לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשו' לז"א כי כאשר תקח התורה תהיה ע"מ לעשות וז"א תקח אמרי תהיה ע"מ ומצותי תצפון אתה.

עוד ירצה לומר בני אתה ובתנאי אם תקח אמרי ופי' מלת אם הוא תנאי למלת בני תדע אימתי אתה בני אם תקח אמרי והנה יכוין הפתוב לומר קיחה ומצפון על התורה והמצות ולז"א אם תקח אמרי ומצותי כי תיבת מצותי תסוב למעלה וגם תיבת אמרי תסוב למטה שתחזור עליו תצפון ופי' זה ע"ד מה שגילו דעתם ז"ל בפסוק את פספס לא תתן וגומר ועכ"פ אתה צריף לתת טוב טעם למה קבע בפשטיות הנשמע לתורה קיחה ולמצות צפינה ונראה כי המצות לא יצטרף לקחת מהזולת אלא אשר יעשה מהמצות פי ידועים המצות ולא יצטרף לחכם גדול להודיעו אבל התורה היא דבר בלתי גבול לידיעת' פי מה שתדע עוד יש לאלו"ק מלין לז"א קח אבל המצות שיידועות לו יצפון פי' שישמרם: או יאמר פי הנה תמצא כי דברי שלמה הם ב' בחינות הא' הם דברי חכמות אשר החכם ידע אמיתותם והב' הוא צווי בלתי הרכס מהחכמה.

לז"א בני אם תקח אמרי כנגד דברים אשר יקובלו מצד עצמן כאשר יקח אותם יספיק לו שהוא לבדו יצפנם וכנגד המצות שאינו מכריח בדבר חכמה לעשותם אמר ומצותי תצפון אתה ויעבור זמן אז תדע אמיתות דברי כאשר הוא מפרש בסיום דבריו להקשיב לחכמה אונה זה כנגד אם תקח אמרי וכנגד מצותי תצפון אתה אמר תטה לבך לתבונה והנה תמצא כי הרבה פתות שומעים דברי החכם אבל לא ראי זה כראי זה הא' הולך ושומע ומבין שטחיות הדברים אבל אינו מעמיק בענין לדעת היצא ממנו אלא מכניס בזו ומוציא בזו.

ויש פת אחרת שמדקדקים לדעת המכונן היצא מהמאמר וילביש הענין בו ויאמר אלה הם מעשי וזה יקרא תבונה וכת הג' יש תן לחכם ויחכם עוד שיותר ממה שתצנה אליו ויתחכם ענין מתוך ענין ויאמר בשומעו המוסר והתוכחות מה אני יושב ומצפה עד יום מותו ואז על פתף יסבלוהו קדורה בליעה מאיסו' משערין בכנלה לאיסור ואנה יוליה את חרפתו ותמצא כנגד ג' דברים הללו יש ג' עבירות באדם פי יש עבירות אשר יעשה האדם ויספיק לו הטבילה ויש ע"י הגעלה ויש ע"י ליבון האש.

והם אלו הטבילה היא במים ארבעים סאה וזה יועיל לכאשר יחשוב האדם מחשבות רעות אשר לא תעשנה צריף לטבול במים להעביר המחשבה העולה על רוחו ולנה היתה עולה באה לזה יטבול במים ויעביר טומאתו ממנו.

ויש דברים אחרים שצריכין הגעלה והם באכול האדם דבר איסור שהגוף בלוע מאיסור כקדורה הבלועה מאיסור זה צריף הגעלה וההגעלה היא התענית שע"י התענית מרתיח כל הגוף ומזיע ופולט האיסור וזהו יותר טוב לו ולא תבקע פריסו כאשר לא תוכל לסבול גיעוליה בקרב ותשפוף לו על פניו ואם יגעיל הרי פלט האיסור.

ויש דברים שבלועים בביש באור והם צריכין ליבון ואלו הם המוציא ש"ז והכופע והמרחיק דברי רז"ל שלא להאמין בהם וכל זה חוטא באש פי הנזע והחזימום הוא אש יוצא מגופו וכן הפעם כנגד אלו צריף ללבן והליבון הוא עסק התורה בתמידות ביגיעה שהיא אש ע"י אש התורה תוציא בליעת האיסור שנבלע בגוף האדם בעבירה.

והנה תמצא כי כל זה הוא תיקון לג' יסודות שבגוף שהם אר"מ אבל עפר אודיעף קנשט אמרי
אמת שדינו פדין האיסורין דהלכה רונחת אין פלי חרס יוצא מידי דנפיו לעולם ולזה לא עלתה
לאדם הראשון פאשר חטא ובלע פלי חרס שלו איסור אין לו תקנה אלא לשוב לכבשן האש
מוצאו שנתבשל בו והוא לשוב אל הארץ אשר לוקח ממנה ותמצא כי יש צדיקים אשר הרבו
ללבן גופם בתורה עד שהוציאו דנפיו ממנו ואלו נרמזים דתמצא דכלי זכוכית הם מן העפר ואף
להם נתנו חכמים שיעור כי שבירתם זו היא טהרתן שלא יועיל להם פמה וכמה ולזה מרע"ה לא
הועילה לו רוב תורתו ונפטר והוכרח לשבירה האמת כי שבירתו אינה חשובה שבירה כלל כי
כבר הוא מהותה מדנפיו אשר בלע בימי אדם ולזה שמעתי מת"ח א' משם המפרשים אמתני'
דמיום שמת רבי בטלה זכוכית לבנה היא זכות הגוף כף שמעתי.

וכפי דברינו תבאר פ' הענין כמין חומר פי למה לא יראו להמשיל הענין אלא לזכוכית הלבנה
אלא לומר כי כולם התנאים הקדושים ע"ה היו הם וכיוצא בהם שימצא גופו מלובן ולא יצטרף
למיתה שהיא השבירה אלא מצד שישודו בעפר וכבר אמרה תורה שאין פלי חרס יוצא מידי דנפיו
אלא בהחזירו אל כבשן האש וכלי זכוכית הם חרס ואו' מלת לבנה פ' גם ימצאון צדיקים וכמעשה
דבר אחאי בר יאשיה שהגם שהיה בקבר היה פשוכב בעפר למה זה דומה לכלי חרס הנכנס
לתנור ואין בו מה יאכל התנור הרי הוא פמות שהיה ואם פן הרי רב אחאי שהיה אחר הצדיק
הנז' ואיך אומר בטלה זכוכית לבנה לז"א זכוכית לבנה שכל ראייה יגיד פי אינה עפר כלל לרוב
זכותה כלל וזה ישגנו ברוב עסק התורה והקדושה שלא יצטרף למיתה אלולי חטא אדה"ר והגם
שימות אין מיתתו נקרא מיתה אלא שכיבה ואפשר לרמזו זה בקרא דכתיב זאת התורה אדם פי
ימות באהל פ' כי מועלת התורה ללבן ולכופ האדם פאשר מועלת המיתה לגוף לעכלו זאת
התורה היא עושה כמו אדם פי ימות וגו' ואשר לזה מצא שהע"ה להעמיק בענין הנדבר אליו וזה
פתבתי כנגד ההמון וכנגד אמיתות הענין שהוא מדבר בעוסקי התורה יצונו לטרונ בתורה להשיג
עמקה לא לשטחיות הדברים אלא החכמה והתבוננות בה ולהוציא דבר מתוך דבר פי זהו עיקר
הידיעה שנוצטונו עליה דכתיב וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' פי כל העוסק בתורה בלי טורח
לרדת לעמקה הרי זה ככוס חטים מבלי דעת ואחר עצות מלאכות הנעשות בחיטים יטעם
כצפחית בדבש וזה העוסק בתורה צריך להתיש פחו ולהעמיק לדעת עומק דבריה וזה נקרא
תבונה ואחר שיירד לעומק הענין וילדו לו עניינים רבים וזה נקרא בינה שהוא דבר מתוך דבר
באופן פי צריך האדם להבחין ולדעת כל הנדבר אליו מחכמה ואחר שידע עומק הענין אז פמה
עניינים יסתעפו לו דבר מתוך דבר ולז"א שהע"ה להקשיב ויטב [ויטה לב לתבונה היא להבחין
עומק הענין לא כמצות אנשים מלומדה וטעם שאני מבקש ממך להבין הענין היטב פי תאמר אם
ארצה לקבל דבר חכמה בשמעי למה אטרח לתבונה יהיה באינה אופן שיהיה בשלמא אם תצוה
על הבינה שהיא הגדולה שאני מבין דבר מתוך דבר הנאמר טוב אבל אם אין לי להבין אלא הענין
עצמו למה נצטער להעמיק בו אם ארצה לקבלו לז"א פי אם לבינה תקרא ותרצה להשיג לבינה
אם תרצה להשיג לה צריך אתה להשיג התבונה קודם ואחר שתהיה מעמיק בענין לינדעו משם
תעלה להשיג התבונה מפתחי הבינה היא התבונה באופן פי התבונה הוא עומק הדבר וטעמו
ויסודו והבינה הוא מה שיצא מזה וזהו דבר מתוך דבר וכנגד ב' דברים הללו אמר אם תבקשנה
ככסף וכמטמונים תחפשנה והנה תמצא פי הכסף הרוב ימצא כפי הטבע אם ירפוב אניות ולפחות
בהשתדלות מלאכה וכדומה אבל המטמון לא כל אדם יטרח וישיג לז"א כנגד התבונה שהוא
להבין הענין בעצם יהיה כביקוש כסף והבינה כמטמונות ומי ישיג למציאותו ואחר שיהיו לה

דברים הללו חכמה ותבונה ובינה אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא הפונה היא שתמצא פשישיג האדם לחכמה ותבונה הרי הוא יודע יראת ה' ב"ה אבל לא ידע אלא הנמצא כתוב אבל מה שאין לו מקרא מנין ידע אבל פאשר יגיע למעל הבינה אז ידע דעת אלקים ממש פי' מה שפדעתו שלא נתפרש בתורה מבינת האדם בתורה ידע כל נעלם ולזה דקדק לומר מלת תמצא פדבר שהוא אבוד מעיני אדם והוא מצוי כפי האמת שכל מה שיש בעולם וכל החכמות וכל המושפלות פולם בתורה וכן ארו"ל יודע הנה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ והכל מהתורה אלא שמהעדר דבר אמנם אחר שפעשה כל הפתוב אז תמצא דעת אלקים וזהו ומגלין לו רזי תורה וחסר לתת טוב טעם פי' יבין יראת ה' ודעת אלקים והוא שכתוב פי' ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה הפונה פי' פאשר נתן ה' התורה לישראל הנקרא חכמה הפל נת' בין החכמה בין התבונה בין הדעת שהוא פנימיות התורה אבל מה שנתן נגלה שהוא תורה שכתב שישכיל כל אדם להשיג והן מפנרש בתורה אבל דברים האחרים שאני אומר לה לא נתנם בכתיב' אלא מפיו הלכ' למשה מסיני והפל רמוז בתורה וחסר לתת טעם למה עשה ה' פכה ולא בא הפל מפנרש לז"א יצפון לישראל כו' פי' פדי שתהא מתשפת פחו של אדם להבינה וע"י זה יוסר חלאת פשעיו ופי' לישראל היינו תדע באינה אופן יהיו נעשים ישראלים בלי עיקום חלאת פשעים ע"י תושיה וזהו דוקא למי שיש לו תחלואים בנפשו אמנם להולכי תום מגן הוא שאינם צריכין לטרוח להבינה שאין להם מונע והוא ע"ד אומריו פי' שמש ומגן ה' וגו': או יאמר מגן הוא להולכי תום פי' מי שאינו צריך להתיש פחו פי' הולך בתום אפ"ה יש לו שפר גדול להיות לו למגן.

או יאמר יצפון לישראל פי' פי' פונת ה' ב"ה שדעת ותבונה אמרם למשה והם בתורה בדרך נסתר הטעם הוא שלא יבינו אלא הישראלים ולא הרשעים שאינם ראויים סודות התורה ואם הנה הפל גלוי היו יודעים אותו אפילו הרשעים בלי יגיעה משא"כ עתה אין יכולין להבינה הרשעים עד שיתישו פחם ואז מתפפר עונם ומבינים ומזה נמשך שפשו רז"ל סיגים שלא יפשל האדם בעיקר התורה או יאמר מגן כו' פי' פאשר ילך האדם בתום לא יפשל בעומק התורה עד שיתיש פחו בדעת עליון אז יבין אבל קודם שטחיות הדברים יעמדו לפננו למגן פי' כמגן.

ונשאר לידע כפי מ"ש שהחכמה תקדם ואח"כ התבונה ואח"כ ישיג לבינה א"כ הול"ל מפיו כו' תבונה ובינה ונראה פי' הבינה בעת יצטרף האדם להבין דבר מחבירו תקרא בינה ואחר שהבין הדבר ההוא תקרא דעת וזהו ודעת אלקים תמצא ולז"א מפיו דעת וכו' פי' הוא יתברך בעל דבר בערפו לא יקרא אותו דבר בינה אלא בערף המוציא מתוך דבר וטעם או' תבונה אחר או' דעת שיורה פי' היא יותר גדולה ולא היא פונת הפתוב כף היא מפיו דעת שלא נתן בנגלה ולא זה בלבד נתן בהעלם אלא אפי' התבונה מפיו נאמרה פי' כן תמצא פי' תורה שבע"פ לא נאמרה בפי' אלא מפיו יתברך ונמסרה מפה אל פה ולא ניתנה לכתיבה.

עוד ירצה לומר יצפון לישראל ע"ד אומ' ז"ל למשמאילים בה ענושר וכבוד למימינים בה אורף ימים עולם שכולו אורף והפונה פי' מי שעוסק בתורה בכל פחו פמינ הנה שהוא פח האדם זוכה לאורף ימים ומי שעוסק ביד פה בלי טורח ינפה בעה"ז לענושר וכבוד והנה תמצא פמה ת"ח שעוסקים בתורה וטורחים ויגיעים בה בעומקה ובפירושה ולא יגעו ולא יעפו ומתישים פחם בה מרוב אהבתם ויש פת אחרת שלומדי' מהתענג ומרוך בלי טורח ויגיעה פפורע חובו ומבקשים אולי לא ימצא להם מעורר מדני' להקשות ולפלפל פי' יגיעים ובורחי' מלשמוע דברי טרחא וקוראי' לזה המענין וטורח פי' הוא מבלבל מי יתן אפה וידעו פמה תתבלבל נשמתם בגיהנם וכאשר יהי'

גיכונים בקופת חבריהם היגיעים לז"א פנגד המימינים יצפון לישרים תושיה שיצפון להם זכותם לעולם שפלו ארוך ודיקדק לומר לישרים כי יש מתישים פחם בה ואין עולה להם פגון שלומדים לקנטר ובאים בעקיפיו שלא בדרך ישר לז"א שתהיה תורתם ישרה ויעמיקו בתור' בפלפול ישר זהו שאומר עליו יצפון.

וכנגד פת המשמאלים תהיה להם למגן בעה"ז בשמאלה ענושר וכבוד וזהו מגן להולכי תום שאינם רוצים להתחכם אלא ללמוד התורה בתמימות תם מה הוא אומר בלי חכמה ודעת ועיקר התורה היא החכמה שפן הוא אומ' אני חכמה שישודותיה בנויה על החכמ' וכפי פירו' זה מקרא דיצפון לישרים אינו קשור עם מה שלמעלה ממנו אלא הודעה כי צריף לחכמה ולתבונה וזולת זה אפי' שבר עה"ז אין לו וכן תמצא שארו"ל גם בלא דעת נפש לא טוב שצריף לדעת חכמת התורה וכן בזוהר דבעיא למנדע כו' לנצור ארחות משפט ודרך חסידיו ישמור.

הפונה כי מלבד אשר צנה על מה שנוגע אל נותן התורה באו' להקשיב לחכמה אומר עוד פנגד המעשה לעצור כי תהיה הפונה בכל האמור לב' עניינים על החכמה ועל המעשה שהוא לנצור והוסיף לומר ודרך חסידיו ישמור לומר כי האדם אשר יכנס בתצר בית המלך הפנימית לעשות ככל הפתוב צריף להתנהג לפני משורת הדין כמנהג החסידים כי ארחות משפט הוא מה ששורת הדין נותנת ודרך חסידיו הוא ע"ד למען תלך ואמר ארחות לשון רבים ודרך לשון יחיד להיות כי ארחות משפט ירבו מלמנות מינים ממינים משפטי ה' אבל דרך חסידים הוא דרך א' פולל לעשות תמיד לפני משורת הדין ואו' מלת חסידיו דהיל"ל חסידים אלא הפונה היא חסידיו של המשפט אותם המתחסדים במשפט שאינם מדקדקים לעשותו בדיוק והולכים בדרך טובים וזהו חסידיו וטעם הענין להודיע מה מדת חסידות הוא או' כי הרבה מיני חסידות יש לז"א כי הוא מדבר בענין שהוא בו דהפונה היא דבאותו משפט ישמור דרך המתחסדים בו ודוק או יאמר כי אומרו לנצור ארחות כי יכוין לומר כי הדרך שיביאהו להיות נשפט עליו ישמרהו שלא יכנס בשופטי' ובה פאשר יהיה לא אפטר שינוולח מהיצר דכאשר ירחיק עצמו מפל דבר שיצטרף לדון אם פדין עושה אם לאו אם פן בקא אליו רשע שהוא היצר בהכרח שיצטרף להחטיאו להמציא לו טעם לבא אל העבירה וכאשר יקח לו דרך כי ארחות משפט ינצרו שלא לבא בהם א"כ גירא בעיניה דשטנא.

ואו' ודרך חסידיו ישמור פירש דכאשר יראה דרך חסידות לא יאמר כי דבר זה אינו חמור כ"כ כשאר איסורין אלא יעשה לו שמירה הגם שאינו אלא דרך חסידו' עכ"ז לא תשמע לדברי היצר המפתה אותך להקל בהם באו' כי אין זה מעיקרי התורה ואם יקל בזה יבא להקל בעיניו אפילו בעיקרי הדת ואחר שיהיה לה זה שתעשה כל הפתוב לעיל בין בעסק התורה והידיעה בין במעשה אז תבין צדק ומשפט ומשרים וגו' והנה צריף אתה לדעת כי מהו שצריף האדם להקדים הוא המשפט ואח"כ הצדק ע"ד או' עשיתי משפט וצדק ואם פן הי"ל להקדים משפט ולכתוב צדק עם משרים.

אכן הפונה היא לומר כי אחר שישמור משפט ודרך חסידיו ולא יפשל בהם ויתן לב עליהם אז יבין מהו הצדק שהוא לפני משורת הדין ומה הוא המשפט וכפ"ז להיות שכל עצמו לא בא אלא להסיר לו שלא יטענו כי זה הדבר אינו אלא צדק לזה הקדים להזכירה ועיקר גושיתו עתה לא חלה לזה לא הקדים בהכרח המשפט.

כי למה יקדימונו בפתוב אם הטעות הוא אחר האמת בו שיחזור צדק כנו' ואו' ומשרים כל מעגל טוב הפונה שאחר שיזע ויהיה בר דעת אין לחוש לו הרי הוא יודע כי כל המישרים שהם מעשים שלפנים משורת הדין הם כל מעגל טוב ולזה לא אמר וכל מעגל טוב לומר שהמישרים הם כל מעגל טוב: כי תבא חכמה בלבך וגו' מזמנה תשמור עליה וגו' להצילה מדרך רע וגו' העונבי ארחות יןשר וגו' השמחים לעשות רע וגו' אשר ארחותיהם וגו' הן עתה יאמר שלמה ע"ה כל טובות הנמשכים לאדם בעשותו כל האמור שפאשר תבא חכמה בלב האדם פי' שיהיה לב חכם לימינו שהיא התורה שכל מחשבותיו הם בתורה עד שתאמר שהחכמה שהיא התורה בלב וזה ימשך מרוב התמידיות זה חשק בתורה והוא ע"ד או' דהע"ה חשבת דרכי נאשיבה רגלי אל עדותיה פי' כי רגליו היו מוליכין אותו לת"ת מה שלא חשב כן דרשו חז"ל וכפ"ו יבא ק"ו מכ"ש ללב כן דעת שתשפון בו התורה ולז"א פי' פאשר תבא החכמה בלב ויעוד ודעת לנפשה ינעם פי' הנה תמצא פי' כל עוד אשר נפשו של אדם לא תתאנה לכל דבר דעה הרי הוא מוסגר ביד היצר ותתאנה אל הפסילות וכאשר תתאנה הנפש אל הדעת יצאה מתחת יד הקליפה ולז"א ודעת לנפשה ינעם פאשר תגיע לגדר זה.

או יאמר כי מבטיחו שפאשר יעשה כל הכתוב יגיע לגדר זה אשר תאנה נפשו לדעת ובהגיעו למעלה זו לא ירא ולא יפחד מב' דברים לא מיראת העון שמא יפשל או יכשילהו אחרים ולא מיראת שום דבר רע בעה"ז כי היא תגן עליו ותצילהו.

וז"ש מזמנה תשמור עליה שלא תבא לידי זנות ולהיות שתוקף היצר הוא בזנות לזה בחר מקל העבירות הזמה ואמר כי התורה תשמור אותו לבל יפשל וזה אם נפרש מזמנה מהזמה אבל אם נפרש פי' מזמנה היא התורה תקרא מזמנה כמו שפי' רש"י במסכת ע"ז אעפ"כ צריה לתת טוב טעם ודעת מדוע לא בחר ליחס לתורה אלא בכינוי זה לדרוש ממנה ב' דברים כנו' והאמת דפשיטות הדברים יורה כי מזמנה היא על התורה כמו שתרגם יונתן וכפי זה יתבארו הפתובים ע"נ פי' התורה תעשה לומר ב' דברים והיינו תשמור עליה ותנצרכה פאשר הוא מבאר דבריו מה היא השמירה ומה היא הנצירה וקודם נדקדק פי' הכתוב הזה כי תמצא שעון הזנות הוא ברעיון פאשר תאנה נפשו ולז"א מלת מזמנה פי' כי מחשבה הקדושה שיש בה תרחיק מחשבת הטומאה וזהו תשמור עליה לבלתי תפנס בה מחשבה וזה דבר ערוה פאשר הוא גומר דבריו בפסוקים שאחר זה ואמר תבונה תנצרכה לומר שלא ירא מרעות יעברוהו ורשעים יזיקוהו פי' אחר שהגיע לתבונה היא תצילהו מראות ברע וזהו תנצרכה פי' אחר שיודע להעמיק בענין לדעת תוכיותיו הרי שמור ועומד וחסר לבאר דבריו מאיזה דבר הוא אומר שתהיה לו שמירה והתחיל מדבר פסיים בו שהוא תבונה תנצרכה ואמר להצילה מדרך רע שלא תעשה ענין שיצא לה ממנו רע.

או יאמר כי זה מההשגחה פי' ה' ב"ה ישמרהו אלא עיקר דבריו הוא שישמרהו מאיש מדבר תהפוכו להיות פי' בני אדם הם בעלי בחירה ורצון ואין מידם מציל לז"א פי' הוא בתבונתו תצילהו מאיש מדבר תהפוכות פי' יבא אליו ויראה פי' הוא אדם טוב והוא מתהפך.

או יאמר תהפוכות מהנפך ועומד פי' לא בפיו בלב וזה יקרא איש תהפוכות ומי ידענו לשמור ממנו תבונה תנצרכה מאדם כזה וכנגד או' מזמנה תשמור עליה אמר להצילה מאשה זרה מנצרכה וגו' שלא תפול בפח שלה פי' התורה תשמור עליה ממנה.

או יאמר דכונת הכתוב להיות שהאדם יש בו ב' עניינים העיקרים אשר בהם יזכה ובהם יאבד והם ברית הלשון וברית המעור ובכלל זה הם רעות השכליות בדיעות ובדיבור ורעות הגופניות

מטבע חנוך האדם פאָשר אַבאַר וּכְנֻד הַב' אָמַר לְהַצִּילָהּ מִדְּרָף רַע פִּי תִמְצָא פִי הַמוֹצִיא שְׁוֹ"ל נִקְרָא רַע כֹּאֵו' וְ"ל עַל קִרְא דְנִיְהִי עַר כּו' פִּי שְׁלֵא יִפְשַׁל בְּדְרָף הָרַע שְׁלֵא יִבֵּא לִיְדֵי קָרִי ח"ו וְהוּא הַנִּקְ' דְּרָף רַע וְעוֹד לְהַצִּילָהּ מֵאִישׁ כּו' פִּי מֵהֵיּוֹת אֶתְהָ אִישׁ מְדַבֵּר תְּהַפּוּכוֹת פִּי פִי אָמְרוּ וְ"ל פִּי גְהִינָם נִקְרָא תְּהַפּוּכוֹת בְּסוּד לְהַט הַחֶרֶב הַמְתַּהַפֶּכֶת וְכָל הַמְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע וְכַדוּמָה שׁוֹחָה עֲמוּקָה פֶּה זְרוֹת וְהִנֵּה אֲרוֹ"ל פִּי לְשׁוֹן הָרַע הוּא מְדַבְּרִים שְׁאִין אָדָם שְׁנִיצוֹל מֵאַבְקָה בְּכָל יוֹם לִז"א לְהַצִּילָהּ מֵהֵיּוֹת פֶּה וְכָף וְתִיב' לְהַצִּילָהּ מוֹשֶׁכֶת כָּל הַפְּתוּב וְאוֹ הַעֲוֹנִים כּו' דְקָשָׁה כְּמוֹ שֶׁהִתְחִיל לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן יַחֲדֵי הוֹל"ל לְהַשְׁלִים לְשׁוֹן יַחֲדֵי פִי לְהַצִּילָהּ גַם מֵאוֹתָם הַעֲוֹנִים וְאוֹת הַמ"ם דְּמִדְּרָף וּמ"ם דְּמֵאִישׁ תְּשַׁמֵּשׂ גַם לְמִילַת הַעֲוֹנִים וְכֵאלוֹ אָמַר מֵהַעֲוֹנִים אוֹ יֹאמַר דְּהַפְּתוּבִים הִלְלוּ יִגִּידוּ עֲנִין גְּדוֹל אֲשֶׁר נִתְּנָבֵא עָלָיו שְׁלֵמָה הַע"ה וְהִנֵּה תִמְצָא שֶׁאֲרוֹ"ל שְׁשֵׁלְמָה עֲשֵׂה אֲנִי לְתוֹרָה וְכֵמוֹ שְׁפָתוֹב בְּזוֹהַר חֲדָשׁ וְ"ל עִיר קִטְנָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט דָּא אֲוִרְיִיתָא וּמְשׁוּם דְּאֲנָשִׁים בָּהּ מְעַט הִיא קִטְנָה וְכֵא אֵלֶיהָ חֶכֶם דָּא שְׁלֵמָה מְלָכָא וּמִילַט הָעִיר בְּחֶכְמָתוֹ מִיַּד הָאֲפִיקוֹרְסִים וּמִיָּנִים וְע"ש בְּאַרְךָ בְּאַרְכָּן פִּי שְׁלֵמָה בָּא לְשִׁמּוֹר נְגִדִיּוֹת הַתּוֹרָה.

אוֹ יֹאמַר פִּי יִכּוֹן פִּי הִנֵּה הָרְשָׁעִים הִנּוּ מְלַבֵּד מַעֲשֵׂה הָרַע שֶׁהִמְצִיאוּ תוֹרָה חֲדָשָׁה כּוֹזֶכֶת מִדַּעְתָּם לְכַמֵּה אֲנוּמוֹת שְׁטָעוּ אַחֲרֵיהֶם וְזֹאת הִדָּת הַפּוֹזֶכֶת בְּחָרוּ בָּהּ הֵם וְהַהוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם וּשְׂמֵחִים בָּהּ לְהֵיּוֹת שְׂמֵחֶת לָהֶם כְּמֵה אִיסוּרִין חֶלֶב וְדָם עֲרִיּוֹת וְכִיּוֹצָא וּמְלַבֵּד זֶה אֵלָא שְׁיֵשׁ לָהֶם שְׂמֵחָה בְּהַתְּפִיף אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְדַתָּם וְזֶהוּ הַשְּׂמֵחִי בְּתַהֲפּוּכוֹת רַע פִּירוּשׁ בְּאוֹתָם הַמְתַּהַפְּכִים לַעֲשׂוֹת רַע פֶּה אֲשֶׁר עֵינֵינוּ רוֹאוֹת בְּשִׁתֵּי הַדָּתוֹ פִּי זֶה הִיא שְׂמֵחָתָם וְאֲשֶׁר לְזֶה אָמַר לְהַצִּילָהּ מִדְּרָף רַע שְׁיֵשׁ בָּהֶם ב' דְּבָרִים שְׂצָרִיכִין שְׂמִירָה הֵא' הִיא פִּיתוּי הַסֵּר הַעֲבִירוֹת וְהַפִּיתוּי אֲשֶׁר יִתְפַּתֵּה הָאָדָם בְּרֹאוֹתוֹ פִּי יִשְׂמְחוּ לוֹ וְיִטְיִבוּ לוֹ וּמִצַּד זֶה יִתְפַּתֵּה וְשִׁיעוֹר הַכְּתוּבִים כפ"ז פֶּן הוּא פִּי פֶּה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל הַכְּתוּבִי וְתִשְׁיֵג חֶכְמַת הַתּוֹרָה הִיא תוֹרָה אוֹתָהּ כָּל הַכְּתוּבִים וְכֵזָה תִּתְרַחֵק וְזוֹהִי הַהַצְלָה עֲצֻמָּה פִּי פֶּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה בָּהּ הַתְּבוּנָה הִיא תִּנְצֶרְכָּה מִדְּרָף רַע וּמֵאִישׁ מְדַבֵּר וְכו' וְכֵאִיזָה אֲנִי פֶּן תִּהְיֶה הַנְּצִירָה פֶּה אֲשֶׁר תִּדַּע מִצַּד תְּבוּנָתָהּ פִּי הֵם עוֹזְבִים אֲרַחוֹת יוֹשֵׁר עַל אֲנִי הַנּוֹ וּשְׂמֵחִים לַעֲשׂוֹת רַע כְּמוֹ שְׂפִי דְזוֹ הִיא הַהַצְלָה דְּמִמִּילָא תִּמְאֵןס בְּרַע בְּרֹאוֹתָהּ אוֹתוֹ בָּהֶם וּבְרֹאוֹתָהּ אֲנִיחֻתֵיהֶם עֲקָשִׁים וְגו' פְּשִׁיטָא שְׂתִּתְרַחֵק מֵהֶם מְכָל אוֹפְנִים שְׂתִּתְהַיֵּה דָתָם לֹא תִבְחַר בָּהּ אֲשֶׁר אוֹרְחוֹתֵיהֶם עֲקָשִׁים פִּירוּשׁ כְּנֻד דְּבַר אִיסוּר וְהַלְכוֹת עֲרִיּוֹת אָמַר הַשְּׂמֵחִים וְגו' וְכֵנִי מֵה שְׁנוּגַע בְּדַתֵיהֶם בְּעֵנִין דִּינֵי מְמוֹנֵו' וְטוֹעֵן וְנִטְעֵן וְכָל הַדִּינִים אָמַר אֲשֶׁר אוֹרְחוֹתֵיהֶם וְגו': לְהַצִּילָהּ מֵאִשָּׁה זָרָה וְגו' הַעֲזָבָת אֵלוֹף נְעוּרֵיהָ וְגוֹמ' פִּי שְׂחָה אֵל מוֹת בֵּיתָהּ וְגו' כָּל בְּאִיָּה לֹא וְגו'.

הַכְּתוּבִים מוֹסְבִים לְמַעֲלָה כְּנֻד מֵה שְׂאֵמַר מְזַמָּה תְּשִׁמּוֹר אָמַר שְׂהַשְּׂמִי הִיא מֵאִשָּׁה זָרָה מְנַכְרֵיהָ וְגו' הַפּוֹנָה הִיא כְּפִשִׁטוֹ הַנְּשַׁמַּע וְהִנֵּה תִמְצָא שְׁיֵשׁ ב' מִיָּנִי זוֹנוֹת הֵא' הִיא הַמְּנַכְרֵת לְכָל זוֹהִי רְעֻתָה הֵיּוֹתָה זוֹנָה הַב' שְׂאִינָה זוֹנָה אֲבָל הִיא עֵתָה נִתְּנָה עֵינֵיהָ בְּזֶה הָאִישׁ וְאֲפֹשֶׁר שְׂתִּמְאֵןס בְּאַחֲרֵים זוֹלָתוֹ אֲבָל בּוֹ חֻשְׁקָה וְהִיא לֹא נִכְרֵיהָ שֶׁה' ב"ה גִּזַּר שְׂתִּתְהַיֵּה לוֹ נִכְרֵיהָ מִצַּד הֵיּוֹתָה בְּעוֹל' בְּעַל אָמַר פִּי מֵב' סוּגִים הִלְלוּ תִצִּילָהּ הַתּוֹרָה שְׁלֵא תִפְּוֹל בְּאַחַת מֵהֶנּוּ וְטַעַם אוֹ בְּנִכְרֵיהָ אֲמֵרִיהָ הַחֲלִיקָה וְלֹא אָמַר פֶּן בְּזָרָה דְּתִמְצָא דְאִשָּׁה זָרָה הִיא תוֹפְשֶׁת בִּיד וְיִדוּעָה לְכָל לִז"א סָתָם לְהַצִּילָהּ מִמְּנָה אֲבָל הַנִּכְרֵיהָ אִינָה זָרָה כְּאַחֲרֵת וְלִזָּה לְבַד נִשְׂאָה עֵינֵיהָ וְדַקְדַּק לומר אֲמֵרִיהָ הַחֲלִיקָה דְאִפִּי לְזֶה אִינָה תוֹבַעַת בְּפִי אֵלָא הַתְּחִלַּת הָרְשָׁע הִיא עוֹשָׂה וְהוּא שְׂמֵדְבָרָת לוֹ בְּחֶלֶק לְשׁוֹנָה דְּבָרֵי אֶהְבָּה וְרִיצוּי לְבֵא אֵל מְכוּוֹן הַעֲבִירָה.

או יאמר דהכונה היא שכל המסלקת לשונה תקרא נכריה ושיעור הפתוב פן הוא מנכריה ומי היא אשר תקרא נכריה אותה שאמריה החליקה ואו' העוזבת מתחיל ממה שפייים שהיא הנכריה לו ואמר שהיא עושה ב' דברים רעים הא' העוזבת אלוף נעוריה שמונה תחת בעלה ודבר זה הוא זר מאד דאפי' אם לא היתה מצונית עליו אעפ"כ מצד אלוף נעוריה שלא תבגוד בו יחוייב הדבר להיות גנאי מאד ואומ' תיבת עוזבת לרמזו כי זאת הנכריה בעשותה המעשה המכוער היא נאסרת על בעלה שפן הוא הדין אסורה לבעל לז"א העוזבת שהיא עזבתו לחלוטין וגם לא עמד בפניה אסור שאסר עליה ב"ה וז"א ואת ברית אלהיה שכתה.

או יאמר דכאשר היא עוזבת אלוף נעוריה אשר היא מנוקדת לו פשיטא דמכ"ש שמה שיחדה ה' לו לעם סגולה בליקוחין מכ"ש שתשפח פי ה' ב"ה עם ישראל כמציאות הנה הוא שישאל יש לו בהם ליקוחין פדין פי יקח אשה שאמ' רשב"י ע"ה דרכו של איש לחזר על אשה ואין דרכה של אשה לחזר על איש פן יחוייב הדין פי אדונינו הוא יחזר על אבידתו עמו ונחלתו באופן פי האשה אשר בגדה באיש נעוריה גם ברית אלהיה הפרה בריתו אחר שפתבתי זה מצאתי מדרש בכ' נשא ונ"ל איש איש כי תשטה אשתו שמועלת וכופרת בשנים באשה של מעלה ובאשה של מטה ע"כ וכפ"ז הם עצמן דברי שלמה שפי' פאן העוזבת אלוף נעוריה גם ברית אלהיה וגו' ופירש לנו ד"ת וכל זה פנגד האשה הלזו אשר התחילה לזנות במה שמחלקת אמריה ואפשר לומר כי כל הפתוב מדבר באופן אחר ורצונו לומר להצילך מאשה זרה ולא זו אף זו שהתחילה להחליק לשונה להיות זרה וכנגד אותה שהתחילה להחליק לשונה אמר העוזבת לא אמר שעזבה כבר אלא עוזבת פי עתה היא רוצה לעזוב גם או' שכתה פירוש היא רוצה לשפוח ואו' פי שחה וגו' פי כי זאת אשר אמריה החליקה היא שוחה אל מנת פירוש מטה את עצמה אל מנת ואל רפאים מעגלותיה פירוש המעגל שהיא הולכת בו הוא הילוף ודרו' אל רפאים הגם שעדיין לא עשתה מעשה אלא אמריה החליק' חלק לשונה סימן לכל זה.

או יאמר דמ"ש פי שחה וכונן על אשה זרה שאמר בתחילה ודקדק לומר כי שחה כבר אל מנת ביתה כבר זרה היא ואו' מלת פי שחה המכוון הוא פי המנות תניחס אליו עומק הן בבחי' הגוף שיורד אל תחתית הארץ הן בבחי' הנשמה אל תחתית שאול לז"א כי ההולך אל בית הזרה הלזו ידוע ידע כי יותר עמוקה ממנות וזהו פי שחה אל מנת אפי' אל שיעור המנות שחה היא ביתה ואל רפאים מעגלותיה על אופן הנז' וזהו בדרו' משל והמכוון בזה פי הנה ההולך לגהינם בכל יום הוא מתפטר מפשעיו ועולה ברוב הזמן משא"כ זאת בכל יום יוסיף להשתקע ובזה יותר שחה ביתה כו' ואל רפאים מעגלותיה פי לא מלבד ביתה אלא אפילו ההולכים בדרו' להתקרב אל ביתה אותם המעגלות דומות אל הרפאים פי הורגיו וחוזר לתת טעם מדוע יקרא למעגלות רפאים להיות פי בנדאי הבאים אצלה לא ישובו פי כאשר דרכו מעגלותיה דע פי בנדאי שלא ישובו כאשר יפגע ההורג לאיש שלא ינצל ממנו פן דרו' הנה ידמה אל רפאים פי כאשר האדם ישם לדרו' פעמיו ויתחיל לשם מגמת פניו אל העביר' אין נמלט ובנדאי שלא ישוב בתשובה מדרו' הנה ולא ישיג בדעתו לדעת אור החיים לימלט ממנה להיות שונקנסת בו רוח רעה ומפנה מלבד אורחות חיים ולא ישיג לדעתה ואמר תיבת ישיגו פנתו היא לומר דהגם פי זה האדם יחשוב בדעתו לשוב לא ישיג כאדם שמקנה לדבר וטורח עליו ולא ישיגו והטע' כל עוד שהיא בדעתו וזהו שאמר באיה פי שעדיין בדעתו לא פינה ממנו מחשבת זאת האשה הזרה מהנמנע שיוצדק בדעתו להשיג אורחות חיים ואמר אורחות לשון רבים הכונה שלא ישיג מכולם אפי' אחד שפולם רחוקות ממנו משום דהוי פטובל ושרץ ביזו אין לו טהרה עולמית עד יפנה טומאת הסטא ואז

ונחה עליו רוח ה' והיא תורינו אנרח חיים: למען תלך בדרך טובים וגו' כי ישרים ישפנו ארץ וגומר ורשעים מארץ יכרתו וגו' הכתובים הללו זולת מה שפירשתי אין להם משמעות כי מה קשר ושייכות יש לפסוק דלמען תלך עם פסוק לא ישיגו אןרחות חיים זה אין לו הבנה אכן הכתוב הזה נמשך עם מה שכתוב למעל' כי תשא חכמה בלבך מזמה תשמור עליך וגו' להצילך וגו' מרעות השכליות בדעות ובדבור פאמור לעיל, עוד להצילך מרעות הנמשכות מטבע הגוף פאמו' עוד מלבד שלא תעשה רעו' אלא שבאמצעות ידיעתך בתורה הוא התורה תדריכה למען תלך בדרך חסידות וזהו למען תלך בדרך טובים וכן תמצא בש"ס דמפרש קרא בלפנים משורת הדין וצריך לדעת מה היא פונת הכתוב שפכל הענין במלות שונות טובים וישרי' דרך ואןרחות והליכה ושמירה ולמה אמר בתחלה לשון יחיד דרך ובסוף אמר לשון רבים אןרחות.

ונראה כי שלמה המע"ה יכוון לומר להאדם כי ירגיל עצמו להיות טוב החלטי לכל ולא יפלו להטיב לפעמים ולפעמים לא אלא טוב לכל ואפילו להמשיך רע ממנו לזולת כפי הדין והאמת אתו אפ"ה ירחיק שלא ימשך ממנו אלא טוב וזהו לפנים משורת הדין ולז"א לשון יחיד דרך טובים שאין נמשך רע מהם וענין זה נכלל בקרא דוהלפת בדרךכו טוב ה' לכל פאשר עינינו רואות טובו ית' לכל ואמר מלת דרך להיות מלת דרך יורה על דבר שדרכו בו רבים והוא דרך ידוע לכל וכן הוא דרך הטוב שכל הנבראים ימשך להם ממנו טוב ולא רע הוא דרך פללי ידוע מחול לרודף ולא תרדוף אדם ואמרו ואןרחות צדיקים תשמור הפונה היא דמה שאמרתי לך שתלך בדרך טובים הוא אחר שאןרחות צדיקים תשמור פירוש אחר שתעשה אןרח צדיקים שהוא דבר שפפי הדין דרך משל כי יהיה ריב בין אנשים וכל א' תובע עלבונו כפי דעתו ויאמר אחד מהם פאשר ירצה לנתר בחלקו לומ' הרי הוא מקיים למען תלך בדרך טובים שמחל בעלבונו כפי דעתו שנעלב הוא ויוצא מזה שלפי דעת שפנגדו שהוא הנעלב ואינו רוצה למחול ולא יאמר זה האדם הרי יצאתי ידי חובת למען תלך בדרך טובים דאפשר דאפילו אןרחות צדיקים עדין לא שמר דאם יהיה כפי האמת שהא' הוא הנעלב הרי זה שחושב בדעתו שקיים למען תלך בדרך טובים הרי הוא הולך בדרך רשעים אלא אימתי הוא מקיים דרך טובים אחר שישמור אןרחות צדיקים וידע כי בודאי הוא הנעלב אז יקיים דרך טובים ומחול לו או יותר לו תביעתו ותמצא שמלת צדיקים יורה על ההולכים על שור' הדין ולא לפנים משורת הדין וכן אמרו במס' חולין יע"ש, והנה תמצא בבני אדם שיש בהם ערמה וכאשר יולד בינם ובין הזולת הפרש ממון או דברי עלבון ויצעקו הנעלבים משפנגדם וכאשר יראו שרוצים לבא לפני אמצעי לגלות הנעלב מעלבונו ותחפמו להצדיק עצמם וישארו בחזק' נעלבי' ע"ד הזה שישארו בדרך שברון לבב ובתמהון עינים פמי שלא מצא מי יציל עלבונו הריני מנותר מחלקי ומנותר ומחל ובכלל עלבוני אני מוסיף לומר כי אני הוא שהעלבתי שפנגדי כדבריו פן הוא ומידי דהנה שהוא נעלב בגוף הענין וסובל גם סובל להודות כי הוא עולב ונה מצד צדקו ואדם פנה הוא רע ובליעל צריך פל אדם להתפלל לה' שישלחו מגשת אליו ולפעמים יולד באדם מחסרון ידיעתו כי הוא נעלב ויעשה פאמור אשר לזה חשש שלמה המע"ה ואמר שעיקר צואתו שאומר למען תלך בדרך טובים לא שיעשה בדרך ערמה ותחבולה פאמור אלא אחר שידע מי אומר ויצדיקו הצדיק אז אם ונותר ויהיה טוב הוא המקיים דברי שלמה ע"ה ואמר אןרחות להיות.

כי לענין פירור הדבר בין אנשים אין הענין ברור כ"כ ולזה יקרא אןרחות פמו שפירשתי. או אמר בלשון רבים להיותו מתחלק במשפטים ובאופנים ובדרך' הרבה פאשר ישפט כפי הדין משא"כ דרך הטוב הוא דרך אחד פללי להטיב לכל לז"א דרך.

ואמר תלך ותשמור להיות ההליכה בדרך טובים אינה אלא לפנים משורת הדין מה שא"כ אורחות צדיקים היא בהכרח חיובי מחייב ולז"א לשון שמירה שהוא חייב בה וכמו שפי' שיעור הכתו' ונתן טעם לזה לבל ידאג האדם ירע בעיניו במחילתו בהנוגע לו בכבודו ובעלבונו לזה הוא מנחם אותו אם בבחינת צער הנוגע לו אומר שלא יחוש פי' יש להתענג בטובה צפונה וז"א פי' ישרים וגו' כאשר אבאר בס"ד וכנגד פי' יחס לבבו על אותו רשע אשר עלבו והלך בשלם אומר לו ורשעים מארץ יכרתו וגו' כאשר אבאר.

עוד ירצה באומרו ואורחות צדיקים תשמור פי' שיהיו אורחותיו צדיקי' לא של צדיקים אלא האורחות עצמם הם צדיקים והמכונן שלא יקח לו דרך שיביאהו לרעות אלא דרך שלא ימשה לו ממנו אלא צדק ולזה שינה לומר לשון רבים שתחזור מלת צדיקי' על האורחות ושיעור הכתוב פה הוא דהגם שאמרתי שתלך בדרך טובי' נתמיד יהיו מעשה שתמחול בתלקה אפילו הכי אנכי מצוה שלא תלך בדרכים שיביאו לידך דבר שתצטרך למחול ולנוטר לא כן אלא מעיקרא תלך בדרך צדק שלא תצטרך כו' ואם תצטרך אז תלך בדרך טובים באופן צריך לעשות ב' דברים ויהי זאת נחמתה פי' ישרים ישפנו ארץ הנה תמצא שאל"ף קמ"ץ לרמזו לארץ העליונה למעלה.

דע פי' יש ב' ג"ע שלמעלה צרור החיים ועל זה אמרו בזוהר ויקרא דוהיה מידי חדש בתדשו ומידי שבת בשבתו אבל ותמימים שהם העושים לפנים משורת הדין יהיו שם תמיד לעולם ועד וזה יותר לזה אנכי מצוה למען תלך וגו' וכנגד הרשעים אמר פי' גם בהם יש ב' סוגים הא' הם רשעי' מצד תוקף יצרם והב' הם רשעים מצד גבהות הלב שבהם בה' בגדו ואלו הם המינים ומורדים ופושעי ישראל והמבזים לומדי תורה.

והנה יש רשעים כמה וכמה ואפ"ה לעת"ל יש תקנה להם כדאיתא במדרש פי' לעת"ל כאשר יצמוד זרובבל ויאמר קדיש ויענו כולם אמן ואפי' רשעי גהינם יענו בקול גדול ואז הקב"ה שואל בהם ומתמלא עליהם רחמים ואומ' מה אעשה להם אחר שיצרם גרם להם כו' ע"כ הרי שיש מין רשעים שמתעכבי' בגהינם עד אותו זמן אפ"ה אז מתמלא ה' עליהם רחמי' ומוציאם מגהינם ומרפא אותם ומפנים לג"ע כמו שמסיים שם המדרש ויש רשעים אחרים שאין להם תקומה ולא יראו לעולם עין.

וההפך שבין רשעים לרשעים הוא שיש רשעים שמחמת תוקף יצרם עוברים דברי ה' ב"ה ויש רשעים דבשאט בנפש' בוגדים בה' והענף הזה הוא רמוז במילת אפיקורוסים שפנו חז"ל.

פת הראשון' יש להם תקנה שישגיגו ג"ע אלקים בתכלית הענין כאמור במדרש שהבאתי וכת האחרת אין להם תקנה ותוחלת כל עיקר ולז"א הכתוב כנגד ב' סוגים הללו ורשעים מארץ יכרתו זה כנגד פת הראשונה פי' שיהיו נכרתים מארץ העליונה אבל זה אינו אלא בעולם אחר דהיינו עד אותו עולם שיתחדש כאמור בדברי המדרש הנז' אבל הבוגדים שהם כנגד הפת הב' שהם כנגד האפיקורוסים אין להם תקנה לחלוטין.

ותוכיות הענין הוא לומר דאל ירע בעיניו הצדיק כשיהיו עולבים אותה ותהיה טוב לרעים ולטובים לה ותהי זאת נחמתה פי' ישרים וגו' כנגד מה שירע לה מאשר אליה הרי בזה אתה מרויח טוב ביותר לעולם הקיים כמ"ש לעיל.

וכנגד מה שירע לה מצד ראותה תוקף הרשע וזדונו ואשר שולל שילך ומבזה אותה בשאט בנפש וידאג לכה ממנו אל תדאג על זה כאשר תדע שהרשעים מארץ יכרתו ובוגדים ימחו ממנה אין

צער וְעוֹנֵשׁ גָּדוֹל מִזֶּה לָּהֶם אוֹי וְאֲבוֹי לָהֶם וְאַתָּה אֲשֶׁרֶיךָ בָּנָה תִּהְיֶה מְרַוְצָה תָּמִיד וְלֹא תִּקְוֶיךָ מֵהֶם: סי' ג' בְּנֵי תוֹרָתִי אֵל תִּשְׁפָּח וְגו' כִּי אֲנִיךָ יָמִים וְגו'.

פִּי הִלֵּא אֲמַרְתִּי לָךְ בְּתַחֲלִילַת הָעֵינָן כִּי ד' בְּחִינּוֹת בְּבִנְי אָדָם אֲשֶׁר אָמַר שְׁלֵמָה כִּי פִּנְגָּד פְּלִם הַחֲכָמ' מְדַבְּרַת וְהָא' הוּא הַמְּוֹבָחָר שְׁבִכְלָם הוּא הָאָמּוֹר בִּפ' הַקּוֹדֶמֶת אֲשֶׁר יִשְׁיג לְבִינָה וְלִתְבוּנָה וְיִלְךָ בְּדָרְךָ טוֹבִים וְזֶה מִבְּחַר הָאֲנוּשִׁי בְּבַעֲלֵי הַתְּלֻמוֹד וְהַתְּנָאִים הָרֵאשׁוֹנִים ע"ה.

וְהַבְּחִי' הַב' הִיא אֲשֶׁר יִתְעַסֵּק הָאָדָם ג"כ בְּמִלְאֲכ' צָרְכֵי הַגּוּף וּכְנֻגְדוֹ או' עֵתָה דְבָרֵי מוֹסֵר וְחֲכָמ' שְׁלֵא יִטָּה מְרַצוֹנוֹ יִתְב' וז"ש בְּנֵי תוֹרָתִי אֵל תִּשְׁפָּח פִּי' לֹא תִתְגַּרְהַ בְּרוּב עֲסָקִיךָ וּמָה גַם בְּהִטִּיבָךָ וְתִמְצִיחַ אֵל תִּשְׁפָּח תוֹרָתִי וְקִבַּע עֵתִים לַתּוֹרָה.

אוֹ יֹאמֵר דְּמִלְבַד דְּתִקְבַע עֵתִים לַתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֲלֵא אֲפִילוּ בְּעַת מִשְׁאַף וּמִתְנָה בְּעֵינֵינִי הַעוּה"ז תִּהְיֶה תוֹרָתִי זְכוּרָה בֵּין עֵינֵיךָ שְׁהֲרִי אִם בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהוּא עָסוּק יִשְׁפָּח הֵגַם שְׁיִקְבַע עֵתִים לַתּוֹרָה עַכ"ז יֹאמֵר עָלָיו שְׁשִׁכַח אֲלֵא בְּנֻדָּי שְׁצָרִיךָ שְׁלֵא יִשְׁפָּח אִפִּי' בְּעַת מִשְׁאַ וּמִתְנָ דַּעְתוֹ וְלִבּוֹ שֵׁם כָּל הַיָּמִי' וְאָמַר וּמִצּוֹתֵי יְצוּר לְבָךְ ר"ל דְּתִמְצָא הַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם עוֹשִׂים הַמִּצּוֹת אֲבָל יֵשׁ שְׁיַעֲשׂוּ אוֹתָם מִחֲמַדַּת הַלֵּב וְיֵשׁ שְׁיַעֲשׂוּ אוֹתָם מִצַּד עוֹל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר נִתְחַיְבוּ מִהַבּוֹרָא יַעֲשׂוּ וְיִכְרִיחוּ אֵת לְבָם לַעֲשׂוֹת וְלִז"א שְׁעִיקָר אֲשֶׁר יְצַנֵּה הוּא שֶׁהֵלֵב יִתְאַנֶּה מְרַצוֹן בְּמִצּוֹת ה' ב"ה לֹא שְׁאַתָּה תִּכְרִיחַ לְבָךְ אֲלֵא לְבָךְ יִכְרִיחֶךָ וְיֹאמֵר לָךְ קוּם עֲשֵׂה ב' דְּבָרִים הַלְלוּ הֵם עֵינֵיךָ הַעֲבוּדָה לְזֶה כָּלְלֵם וְאָמַרְם לְזֶה הָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא מִתְעַסֵּק בְּעַסְקֵי הַעוּה"ז שְׁיִהְיוּ לְכֻלְלֵי הַעֲבוּדָה וּבְחֻסְרוֹ א' מִהֵנָּה יִדַע כִּי אֵינּוּ כֵּן עֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ וְאו' כִּי אֲנִיךָ יָמִים כו' הֵנָּה יֹא' הָאָדָם לִהְיוֹת כִּי יוֹדַע הַלֵּב שְׁלֵא יֵאָהֵב דְּבָר בְּלִי הַרְגֵשֶׁת טוֹבִיוֹתָיו וּמָה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת לְלִבּוֹ לַעֲרוֹב לוֹ מִצּוֹת ה' הוּא דְבָר שְׁאִין בְּיַד הָאָדָם לִז"א נ"ט שְׁבִנָה לְבָךְ יִתְאַנֶּה כִּי אִם תַּעֲשֵׂה כֵּן אֲנִיךָ יָמִים כו' פִּי' שְׁיִצְרִיךָ יָמִיךָ וְיִהְיוּ הַיָּמִים שְׁלֵךְ שְׁנַיִם שֶׁל חַיִּים כִּי יֵשׁ שְׁנַיִם שְׁאִינָם שֶׁל חַיִּים אֲלֵה חַיִּי צַעַר לִז"א שְׁנֹת חַיִּים וְאֶפְשׁ' עוֹד לֹאמַר כִּי מִלַּת שְׁנֹת הוּא מִלְשׁוֹן מִשְׁנָה פִּי' יִנְכַפְּלוּ חַיִּים פִּירוֹ' אִם יִהְיֶה בְּטוֹב בְּשִׁנָּה הַזֹּאת שְׁנָה אַחֲרַת עוֹד יִהְיֶה בְּטוֹב בְּכַפְלִים וְכֵן ע"ז הַדְּרָךְ שְׁנָה אַחַר שְׁנָה וְלֹא תַחֲוֹשׁ בְּרֵאוֹתֶיךָ כֵּן כִּי כֵּן יִקְרָא לָךְ רַע מִצַּד הַפְּלִגַּת הַחֶסֶד לֹא כֵּן הוּא שְׁלֵא יֵאָרַע לָךְ שׁוּם תִּקְלָה וְז"א וְשִׁלְמֵם לְפִי תוֹסַפֶּת הַטּוֹב' תִּהְיֶה הוֹסַפֶּת הַשְּׁלֵם כְּדִי שְׁתִּתְקַיֵּים הַטּוֹבָה וּבְאִמְרָךְ דְּבָרִים אֵלּוּ אֵל לְבָךְ פִּשִׁי' שְׁיִצְוֶנָה מִצּוֹתֵי, עוֹד יִרְצֶה לֹאמַר כִּי אֲנִיךָ יָמִים ע"ד עוֹלָם שְׁפָנוֹלוֹ אֲרוּךְ וְאו' וְשְׁנֹת חַיִּים פִּי' כִּפְלֵי חַיִּים שְׁתִּתְקַיֵּי חַי אֲפִילוּ אַחֲרַת מִיתָה דְּהֵינּוּ שְׁלֵא יִהְיֶה זְמַן שְׁתִּקְרָא בּוֹ מֵת כָּלְלֵ אֲלֵא תָּמִיד תִּקְרָא חַי וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר אֵלּוּ לּוֹ הֵגַם שְׁיִהְיֶה בְּרַע לֹא יִקְפִיד וְלִז"א וְשִׁלּוּם יוֹסִיפוּ לָךְ יוֹסִיפוּ לְהִטִּיב לָךְ בַּעוּה"ז כִּי הָעֵינֵיךָ הוּא עַה"ב אֲלֵא שְׁיִוְסִיפוּ לָךְ שְׁתִּתְקַיֵּי בְּטוֹב בַּעוּה"ז: חֶסֶד וְאַמֶּת אֵל יַעֲזֹבֶנְךָ וְגו'.

הֵנָּה, אַחַר אֲשֶׁר צִנְהוּ בְּעֵינֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצּוֹת שֶׁהֵם דְּבָרִים שְׁבִינֵי אָדָם לְמִקּוּם חֲזוֹר לְצִוּוֹתוֹ עוֹד עַל הַנְּהַגַת הָאָדָם עִם חֲבִירוֹ וְאָמַר ב' דְּבָרִים הַלְלוּ אֵל יַעֲזֹבֶנְךָ שֶׁהֵם חֶסֶד וְאַמֶּת וְקִשָּׁה שֶׁהִיל"ל אֵל תַּעֲזֹבְם הֵנָּה אַרְז"ל עַל פ' שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמּוֹ כו' עֲשֵׂה עִמִּי לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא עֲשִׂיתִי עִמּוֹ מִכָּאֵן שְׁיִוְתֵר עוֹשֵׂה הָעֲנִי עִם בַּעוּה"ב וְכו' לִז"א אֵל יַעֲזֹבֶנְךָ שְׁלֵא תִגְרוּם שְׁיַעֲזֹבֶנְךָ בְּעֵינֵיךָ אוֹתָם עוֹד אַרְז"ל כִּי טַעַם בְּרִיאַת הָעוֹלָם הוּא לְסִיפָה שֶׁה' ב"ה יִרְחַם וְיִחַן עַל עִמּוֹ לִז"א שְׁלֵא תִגְרוּם שְׁחֶסֶד וְאַמֶּת שֶׁהוּא מְקוּר הַרְחָמִים יַעֲזֹבֶנְךָ לִהְיוֹתָם מוֹכְנִים לְכָל אָדָם מֵאַת ב"ה לְזֶה מִצְוָה לּוֹ שְׁלֵא יַעֲזֹבוּ אוֹתוֹ.

עוֹד יִרְצֶה כִּי תִמְצָא דְלִפְעָמִים יִחְשׁוֹב בְּדַעְתּוֹ כִּי הוּא עוֹשֵׂה חֶסֶד וְאַמֶּת עִם שְׁכֻנָּגְדוֹ וּבְעֵרָךְ שְׁכֻנָּגְדוֹ לֹא כֵּן הוּא לְזֶה אִם יִהְיֶה או' חֶסֶד וְאַמֶּת אֵל תַּעֲזֹבְם הָרִי מִמְשִׁילָךְ אֵתָה וְדַעְתָּךְ כִּי לְפִי יִדְעֵתָךְ אֵל

תעזבם וכאשר תאמר לא עזבתים נבין הדבר לז"א לא כן אנכי מצוה אלא חסד ואמת שהם הנק' על קו הישר חסד ואמת הם לא יעזבוה אתה צריה לבקש לדעת' מה הם ואופניהם ועליהם אנכי מצוה אל יעזבוה.

עוד ירצה לו' כי מרוב שתהיה רגיל בעשייתם עד אשר תעשה אותם מבלי חושבה בהם לעשותם ונראים כי הם אשר אינם עוזבים אותה ורוזפים אתה עד דכאשר תבא לה מחשבה להיפה ולא תוכל עשהו אחר שהוטבע בה אין לעשו' זולתם דאם תצטרך בכל פעם לחשוב לעשו' לפעמי' תטעה מהם לז"א אל יעזבוה כו' וא"ת ובמה יהיה הדבר הזה שהם לא יעזבוה לז"א קשרם על גרגרותיה כאשר אבאר בס"ד ומזה יולד בה שלא לעשות זולתם ואמרו חסד ואמת הכונה פי לפעמים יעשה חסד וימשך לו ממנו עון גדול כמ"ש בגמ' דאסור ליתן פת לעני שאין אתה יודע אם יטול ידיו אם לאו וזה אסור לתת לו והרי בא לעשות חסד ואינו אלא עון לז"א ואמת שצריה לדעת אינהו מקום החסד שייספים עליו הקב"ה אז יאמ' שפינון לו' שלא לגנוב ולגזול ולהתחסד בו והוא שאמר ובוצע ברה כו' אלא חסד ואמת שיעשו' חסד מממון שהוא אמת בלי גזל שיהיה משאו ומתנו באמונה ואז יעלה לו לרצון חסדו לפני ה' וכן אמר בזוהר כי מי שעושה צדקה מגזל אדרבה מזכיר חובו לפני ה' וטוב הוא לו שלא לעשותו או יא' שר"ל דכאשר יתחסד עם אדם לא תהיה פונתו לשום תכלית האנושי או להגיע לו טוב ממנה אלא תהיה פונתו לאמת שאינו מצפה לתשלום גמול לקיים מצות ה'.

או יא' שר"ל שישתדל באותם מצות הנקראים חסד של אמת והם חסד שעושין עם המתים כאו' ז"ל כי כל החסדים אשר יעשה איש את ריעהו הלב לא יעפב פי יאמר לא תדע מה ילד יום ונהפוך הוא משא"כ חסד שעושין עם המתים שאינו מחפה לתשלומיו והלב יתעצל לכן מצאוהו אל יעזבוהו ואמר קשרם על גרגרותיה וכו' ירצה דתמצא דיש ב' ענינים אשר יכריחו את האדם על מניעת האמור או לסיבת תאנות הגופניות וזה נחלק לב' ענינים הא' הוא ההכרח דייחוס על עצמו וירע בעיניו לתת או לנותר משלו וכדומה פי יאמר אפס כי לא יהיה בה אביון וזה ימנעהו גם מהתחסד מממונו ומבוא אל האמת עם רעיהו כאשר יראה פי יצטרך להוציא מכיסו והב' פי ייחס לבבו להתענג בתאוות הגופניות ירע בעיניו להוציא ממנו על צד החסד ואמת כאשר יעמוד בעיניו מניעת תענוגיו ויש ענין אחר בענין דבר הנוגע לכבוד האדם ורצונו חוץ מדבר הנאכל והנרגש שהוא הממון אשר יש הרבה מצות תלויות בזה וסדר הנהגת האדם עם חבירו באונאת דברים ובזיונות וכדומה לז"א פנגד ענין הא' אמ' קשרם על גרגרותיה כו' פי' ב' גרגרות האמורים כאשר תבא לה המניע' מהם קשור קשר של קיימא על חסד ואמת להקדימם קודם עריבות אשר יערב לחבה.

ואפשר שיכונן לו' שיקשור גרגרותיו בלי תת להם עד אשר יקדים חסד ואמת, וכנגד מה שנוגע לדבר שאינו ממון אמר כתבם על לוח לבך פי פללות ענינוה הוא דבר המסור ללב לז"א כתבם על לוח לבך.

עוד ירצה לו' כי במ"ש קשרם כו' יכלול הפל ומה שחזר לו' כתבם כו' לומר שהלב מעיקרו לא יחשוב זולתם כלל לא שתחשוב לעשו' היפה ותצטרך לסתור מחשבותיה אלא (הלב) כתוב על לבך שלא תעשה זולתם ובזה אתה מקיים חסד ואמת אל יעזבוה שיולד בה פאלו כה הוא טבעה דאם לא יהיה טבע האדם ומזגו עד"ז הרי עזבוהו והוא מצוה אותו אל יעזבוה: ומצא חן ושכל טוב וכו' בטח אל ה' וכו' בכל דרכיה דעהו כו', הנה תמצא יש בני אדם בעולם שהם בעלי חכמה

וְכָל חֻקֵּיהֶם הֵיחָדִישׁ לְמִצְוֵי חַן בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם וְכַאֲשֶׁר יִצְטָרֵף לְמִצְוֵי חַן בְּעֵינֵי אָדָם לֹא יִעֲמֹד בְּעֵינָיו אִם לֹא יִדְקָדֵק בְּעֵבְרִיתָהּ וְיִצְדַּד לָהּ צְדָדִין לְהַתִּיר וְיִשׁ פֶּת אַחֲרֵת אֲשֶׁר תִּתְלַהֵב לְשִׁמּוֹר שְׁפָל טוֹב בְּעֵינֵי ה' וְהִגֵּם שִׁימֻשָּׁהּ לֹא שְׁלֵא יִמְצָא חַן בְּעֵינֵי ב"א לְזֶה בָּא שְׁהַע"ה וְצִוָּה לֵב פְּתוּת הַנּוֹז' שִׁיבְקִשׁוּ לַעֲשׂוֹת שְׁתִּיחֶן בְּעֵינֵי ה' וְאָדָם שְׁאִין לְזַלְזַל בָּא' מִהֶן כְּלוֹ' אִם יָבֵא לְפָנָיו עֲגִינֵן א' וְא"א לְהַשִּׁיג שְׁתִּיחֶן מִצַּד אֵינָה ב"א שְׁאִינֵן שְׁלֵמִי בְּדַעְתָּן בְּאוֹתוֹ הָעֲגִינֵן וְתֵא' הַפֶּת הָא' יוֹתֵר טוֹב לְהִיּוֹת מוֹצֵא חַן וְשְׁפָל טוֹב בְּעֵינֵי אָדָם מְעַשׂוֹת הַפֶּה זֶה וְזֶה אֵין לֹא תִיקוֹן אֲח"פ אִם לֹא אֲמַצְאֵנוּ עֶפְתָּה וְיִהְיֶה בְּעֵינֵי ב"א פְּאִין מִש"כ בְּדָבָר הַנּוֹגֵעַ לָהּ יְכוּל לְתַקֵּן עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם גַּם יִחְשׁוּב שְׁאֲפָשֶׁר יִמְשֹׁף לֹא רַע אִם לֹא יִמְצָא חַן וְשְׁפָל טוֹב בְּעֵינֵי זֶה הָאָדָם וְיִחְשׁוּב עוֹד שְׁכַאֲשֶׁר יִמְצָא חַן בְּעֵינֵי אָדָם מִשָּׁם יִמְשֹׁף לֹא לַעֲשׂוֹ' הַרְבֵּה עֲגִינִים שְׁיִתְרַצֶּה בָּהֶם הַשִּׁי"ת אוֹ ג"כ תְּבֵא פֶת הַב' וְתֵא' הֵן אֲמַת שְׁצוּיִתֵנִי לְמִצְוֵי חַן בְּעֵינֵי ב"א וְהָרִי אֲנִי אֲנִי יְכוּל לְקַנְיִם שְׁנִיחֶם וְנִמְשֹׁף לִי מִזֶּה שְׁנֵאָה מִב"א מִצַּד רְצוֹנֹו יֵת' בְּאֵינָה מִהֶן אֲבַחֵר לֹא מִפְּרִט לֹא מִפְּרִט א' מִפְּרִטֵי מִצְוֹת ה' ח"ו וְהִגֵּם שְׁתֵּא' בְּדַעְתָּהּ וְהָרִינִי ג"כ אֲנִי עוֹקֵר פְּנֹתֵי מֵה' וְהַעֲיָקֵר הוּא ה' לֹא מִפְּרִט אֲלֵה' בְּכָל לִבִּי שְׁלֵא תִבְטַח בְּאָדָם אֲפִי בְּחֻלְק מִלִּבִּי אֲלֵא כָל הַלֵּב וְאֵל בִּינְתָהּ וְגו' וְהִגֵּם שְׁתֵּא' אוֹ כִי גַם הִינְצָא מִהָאָדָם כְּלוֹ' לָהּ אֵל תִּשְׁעֵן עַל אוֹתָהּ בִּינָה לַעֲבֹר אֵת פִּי ה', וְכַנְגֵד פֶת הַב' הַחֹשֶׁשֶׁת לְשִׁנְאֵת הַבְּרִיּוֹת וְיִמְנִיעַת הַחַן לֹא עֲשֵׂה וְהַצִּלַח בְּכָל דְרָכֶיהָ דַעְהוּ כו' לֹא תִחַוֵּשׁ עַל ב"א נִגְד רְצוֹנֹו יֵת' אֲבָל תֵּהִי פְּנֹתָהּ כְּלוֹ' לְשָׁמַיִם דְּנֹקָא וְהוּא יִישֵׁר כו' פִּי הוּא יִתֵּן לָהּ חַן בְּעֵינֵי אָדָם עַד שְׁיִדְעוּ אֲנֹרְחוֹתֶיהָ יִשְׁרִים, אוֹ יֵא' בְּכָל דְרָכֶיהָ פִּי אִם תִּהְיֶה מִתְנַהֵג בְּטוֹב בְּעֵינֵי א' וְיִבְעִינֵן אַחֵר לֹא כֵן אִז לֹא תִמְצָא חַן בְּעֵינֵי אָדָם כַּאֲשֶׁר תִּהְיֶה פְּנִיָתָהּ כְּלוֹ' לָהּ וְהַטַעַם הוּא כִי ה' אֵינוֹ מִיִּישֵׁר אֲנֹרְחוֹתֶיהָ אֲלֵא כַּאֲשֶׁר בְּכָל דְרָכֶיהָ דַעְהוּ ע"ד דַע אֵת אֲלֵקֵי אֲבִיךָ וְעַבְדֵהוּ אִז יִישֵׁר אֲנֹרְחוֹתֶיהָ בְּעֵינֵי כָלָם: אֵל תִּהְיֶה חֻקֵּם כו' רְפָאוֹת תִּהְיֶה כו' כִּבְד אֵת ה' כו' וְיִמְלֵאוּ כו' ק' מֵה קָשֶׁר יֵשׁ לְחֻקֵּם בְּעֵינֵי עַם יִרָא אֵת ה' אֲכֵן הַפְּנֹנָה הִיא דְכַאֲשֶׁר יָבֵא לִידוֹ סִפְק אִסּוּר לֹא יוֹרֵה לְהַתִּיר מִדַעְתוֹ וְאֲצ"ל אִם תִּהְיֶה אִיזוֹ סִבְרָא הַפֶּה דַעְתוֹ שְׁלֵא יִסְמְךָ עַל דַעְתוֹ לְהַתִּיר וְהַטַעַם שְׁמָא לֹא כֵן הָאֲמַת אוֹתָהּ וְאִם הִיָּה הָעֲגִינֵן בִּינָה לְבִין פִּינְצָא בָּהּ טוֹב תִּסְמְךָ עַל דַעְתָּהּ אֲבָל לִפִּי הַנִּמְשֹׁף לָהּ מִן הָעֲגִינֵן תִּרְחִיק עֲצָמָה מִכְּמָה סִפְקוֹת שְׁלֵא תְבֵא לְזֶה וּז"א יִרָא אֵת ה' וְסוּר מֵרַע פִּי סוּר מִהָעֲגִינֵן מִצַּד חֲשִׁשְׁתָּ שְׁלֵא לְבֵא אֵל הָרַע בְּאֹנְפֵן שְׁאִם דַעְתָּהּ תוֹרֵה לָהּ כִי אֵין רַע אֵל תִּאֲמֵן דַשְׁמָא לֹא כֵן אוֹ יֵא' שֵׁר"ל שְׁכַאֲשֶׁר יִרְגִישׁ בְּדַעְתוֹ כִי הוּא חֻקֵּם לֹא יִסְמְךָ עַל דַעְתוֹ בְּזֶה אֲלֵא יִחְשׁוּב עֲצָמוֹ תְּמִיד בְּשִׁפְלוּת וְהִיּוֹצֵא.

מִזֶּה שְׁיִהְיֶה בְּלִבּוֹ מוֹרָא הַחֻקִּים וּז"א אֵת ה' ע"ד מֵה שְׁדַרְשׁוּ וְז"ל גְּבִי אֵת ה' אֲלֵקֵיךָ תִירָא וְלִהְיוֹת שְׁיִישׁ לְחֹוֶשׁ שְׁיִצָא מִזֶּה עֲגִינֵן אַחֵר רַע וְהוּא שְׁיִתְנַהֵג בְּמַדַת הַהִמּוֹן אַחֵר שְׁאִינוֹ מִחְשִׁיב עֲצָמוֹ לִת"ח לֹא וְסוּר מֵרַע פִּי כָל עֲגִינֵן רַע תִּתְנַהֵג כְּחֻקֵּם לְסוּר מִהָרַע בְּאֹנְפֵן נוֹתְנִים עָלָיו חוּמְרֵי ת"ח וְחֻמְרֵי ע"ה לְעֲגִינֵן הַהִכְנָעָה לְפָנֵי ת"ח וְכַבֵּר אֲמַרְתִּי לָהּ דְכָל עֲגִינֵן זֶה.

מִדְבַר בְּמִי שְׁאִינוֹ לֹמֵד תְּמִיד אֲלֵא קוֹבַע עֲתִים לְתוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהַתְּחִיל לֹא תוֹרְתִי אֵל תִּשְׁכַּח וְכַמִּש"ל, וְהִגֵּם שְׁנַנִּיחַ שְׁיִדְבַר דְרָף כָּלֵל לְכָל חֻקֵּי לֵב וְקִבַע דְבַר זֶה בְּזֶה הָאָדָם אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה כָל יָמָיו קִדְשׁ מִשׁוּם דְלִזָּה יֵשׁ לְחֹוֶשׁ יוֹתֵר הִיּוֹתוֹ מְרוֹחֵק קִצַּת מִחֻקֵּת הַתוֹרָה וְקָרוֹב לְהִיּוֹת מוֹדַח מִיִּצְרוֹ אַחֵר הָאֲמַת הוּא צוּי פְּלִי לְכָל יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב ע"ז הָאֹנְפֵן דִּהְיָה קִי"ל דִּישׁ דְבָרִים שְׁאֲמָרָה תוֹרָה שְׁיִעֲבוֹר וְאֵל יִהְרַג וְחִי בָהֶם אֲמַר רַחֲמָנָא וְאִם לֹא יַעֲבוֹר ה"ז מִתְחַיֵּיב בְּנִפְשִׁי עַכ"ז כָּל זֶה דְנֹקָא בְּאָדָם דַעְלָמָא אֲבָל בְּאָדָם גְּדוֹל בְּתוֹרָה יִהְרַג וְאֵל יַעֲבוֹר וְכַאֲשֶׁר יִבְעוֹר וְכַאֲשֶׁר דַר' אֲבָא דַא"ל אֲכוּל גְּבִלָה וְאִי לֹא קִטְיָלָנָא לָהּ וְא"ל אִי בְעִית לְמַקְטֵל קְטוּל.

לז"א אל תהי חכם בעיניך דהגם שיהיה חכם גדול יבקש עונה ויפחות עצמו מערכו ומשום שיבין השומע דלכל דבר הוא או' אל תהי חכם ואפ' יבא לידו פאותו מעשה דר' אבא שצריף ליהרג ואל יעבור שלא יחשיב עצמו חכם לדבר זה לז"א ירא את ה' כו' פי' רק לדבר הזה צריף לחשוב עצמה מה שאתה פי בהיותך ת"ח תסור מרע פי' אפי' אותו רע שאין אדם מצוה ליהרג עליו אתה תסור ממנו באופן כי לא יפטר מחומרי החכם לתת המשרה על שכמו ואו' רפאות תהי כו' פי' כי תורתך אשר תלמוד אם תתנהג בה על צד האמור בענין תהיה לה רפאות בעה"ז ולעת"ל תהיה לה שיקוי לעצמותיה פי' ארז"ל כי עצם הנשאר מהאדם בלי ריקוב מוריד ה' עליו טל מלמעלה ועושהו פעיסה וממנו הוא נוצר וז"א ושיקוי לעצמותיה פי' התו' היא המחנה כאו' ו"ל כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו.

ואו' כבד את ה' ירצה דהגם שישמור כל האמור עדין יתחייב לעשות כי כמו שפ'ל גופו משועבד לאדון גם נכסיו יד עבד פי' רבו ולז"א כבד את ה' מהונה פירו' מממוניה ולא משירינים אלא מראשית כו' ואו' וימלאו כו' להיות שאמ' מתחלה פי' עסק התורה רפאות כו' פי' כי ימציא לה ה' לקיום המין דהיינו לחם לאכול כרפואה שהוא דבר המוכרח ואם תרצה להתעשר בסגול' אחרת והוא במה שפבד ה' מהונו ומראשית כו' ויבזה וימלאו כו' או יכוין לדבר פנגד החכם וכנגד ההדיוט דכאשר ירצה להתעשר ואין לו תורה יעשה מהונו ללומדים ואז ימלאו כו': מוסר ה' בני כו' פי' את אשר כו'.

צריף לדעת מה קשר יש לענין שמקודם שפדבר בטוב לומר עליו מוסר ה' כו' אכן הנה להיות דמקודם אמר כי בעשותך כל האמור יהיה בהשקט ויעדיף הטוב עליו חשש שהע"ה פי' כאשר יראה פי' כן עשה ולא הגיעתו טובה מפ'ל האמור או אחר שיהיה בטוב יהפך עליו הגלגל כאשר אירע לאיוב מצד זה יכחיש ויבטט מלהאמין בכל דבריו לז"א בתקמה פי' אם יראה האדם פי' ה' לא הטיב לו או נהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו לא מצד זה תחזור לאחוריה לז"א מוסר כו' דהגם שלא יהיה לו כלום וכונת הכתובים דהנה תמצא דהגם שיהיה האדם שלם בכל מדות טובות ואין רע ממנו אעפ"כ לב' סיבות יעבדוהו בלהות.

הא' אם ירצה ה' להרבות שפרו וילהוסיף לו רב טוב לעה"ב וכמעשה ראב"ש והב' שירצה ה' לדעת את אשר עם לבבו האם אהבתו עם קונו תלויה בדבר או אינה בטיל' עולמית ולזה יצר לו לבחון מה שברעונו האמיתי והנה ב' אלו יהיו לאדם אפי' יהיה צדיק גמור ואדרבה צדיק גמור הוא שיבחן כאו' ה' צדיק יבחן, וכנגד ב' אלו אמר שהע"ה מוסר ה' כו' אינהו מוסר שאני אומר לה דע פי' יש מוסר הרחמי שעושהו שם ההנה שהוא רחמים ועונש מוסר זה אינו רע פי' אם טוב אל תמאס בו ותרצה לפרוץ גדר לפקור ח"ו במה שיראה בעיניך שאינו פהוגן זה פנגד להרבות שפרו.

וכנגד לבחון וילהוכיח מהו אם תלויה בדבר אמר ואל תקוץ כו' וטעם לזה אף זו טובה מפ'ל הטובות שאמרתיה לה והרצון שתשיג מה' הוא דבר זה פי' דבר זה דההוכחה היא עיקר האמונה והנה קודם ההוכחה מי יאמר שאתה אוהב אהבה תלויה בדבר בטל דבר כו' ובהכרח להוכיח את האהב' שיש לה עם הוא להיותו ה' ב"ה בוראך וינוצרך מבטן או מצד טובו עליך וזה פירו' את אשר יאהב ה' יוכיח אם הוא יאהב כפי האמת ה' א.

טובתו שעליו לזה אל תקוץ בתוכחתו שהו כפי האמת וכמעשה דאיוב והנה ההוכחה הזו אינה אלא באדם שפמות זה שהוא ברב טוב וחסדו וכנגד המוסר שהוא לתוספת טובה אמר וכאב את

בן ירצה ולא בן שלא ירצה ע"ד ואוהבו שחרו מוסר ולזה אל תמאס פי הוא לטובתך: אשרי אדם מצא כו' פי טוב סחרה כו'.

הנה סמוך ענינו זה לקודם לומר ע"ד מה שארז"ל ג' מתנות נתן ה' לישראל וכלם ע"י יסורין התורה וא"י ועוה"ב. לזה אחר שאמר כי את אשר יאהב כו' פי דבזה תשיג חכמת התורה וכן ארז"ל על פ' אדם כי ימות באהל אין תורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה באופן פי ע"י יסורין ישיג אדם התורה ולכן לא ימאס ב'סורין פי ה' אשר ירצה בו האדון לגלות לו חכמת התורה לזה הוא מ'סר ומוכיח להשיגנו האנשי הנה ולז"א אשרי אדם וכו' דהנה החכמה היא מתת ה' כאו' וה' נתן חכמה לשלמה פי אינה אלא בתורת מציאה ואמרו ואדם יפיק תבונה פי אחר שימצא החכמה הדבר בידו אם יטרח ימצא תבונה וזה נ"ל מן כרח שאם נא' שהתבונה אינה ביד האדם אלא צריכה לינתן למה לא נתנה ה' לשלמה אלא ודאי שמהחכמה יפיק תבונה ויכוין עוד לומר פי לא ידאג האדם בחסרונו טובה מהעוה"ז פי אין בו ממש פי עיקר האנשי הוא זה ובה לא יחשיב דאגות עוה"ז ויש פאן מקום לדקדק למה לא אמר אשרי אדם שימצא חכמה, אכן הפונה שאם הנה או' פה היתה הפונה שיש לאדם אנשי אם מצא חכמה וגם יש מקום לומר שיש לו אנשי באינה דבר טוב אחר אלא שנה שימצא חכמה יש לו אנשי כא' האנשים ולהיות שיש פמה אנשי ובאינה אנשי הוא אומר לזה מורה באצבע שימצא חכמה וכפ"ז זה אנשי א' מכלל האנשים שיש בעולם לז"א מצא חכמה פי אין אנשי בעולם אלא מצא חכמה האנשי של האדם הוא מצא חכמה ולא זולתה שלא תמצא לומר אשרי זולת אם מצא חכמה ולזה תמצא שיסדר כל האנשים אשר יתאוו להם בני אדם ואמר פי הוא טובה מהם וז"א פי טוב.

סחרה כו' וכל הכתובים אין להם משמעות, והפונה הנה תמצא שהאדם יתאנה למשא ומתן מצד אשר יוליד ממנו הריוח ולז"א פי יותר טוב סחר התורה מסחר פסוף והמשל בזה כבר אמרוהו רז"ל דתמצא ב' תלמידים זה יודע סדר זרעים וזה סדר מועד הם מחליפי' כל א' בידו שלו ושל חברו הרי סחרה טוב מסחר פסוף שמרויח בכפלים ולא תאמ' מה אני מדמה ריוח של הפסוף לריוח זה לז"א אדרבה לזה שהיא התורה יותר טובה מחרוץ.

או יאמ' דמלבד אשר תרויח בה בעשותה סחורה כנז' אלא אפי' בפני עצמה כאנשי תשתדל בה תמצא פרי תבוא' ואמ' מחרוץ הנה ההפך שביין הפסוף לזהב הוא פי הפסוף מסתמא לא ימצא בו ריוח זולת בהלבישו בסחורה משא"כ הזהב אם תמתין עליו יעשה פירות פי הוא יתעלה בזמנים ידועים בשומא.

ולזה תמצא שארז"ל פי הזהב יחשב פירי ולז"א בין מה שיכול להתהוות מהפסוף שהוא הסחור' בין מה שיתנהו מהזהב טובה היא משניהם זה פנגד צד המוסיף פי לגבי בהיות שירצה האדם דבר אשר יש בו ברפת המוסיף וכנגד העילוי אמר יותר מעולית היא מפנינים וארז"ל יש לה אדם גדול ככה"ג והחכם גדול ממנו וכל חפציה לא ישוו כלום בה פי ר"ל כל דבר אשר תחפון אותו מאינה אופן שיהיה או מצד גדולה או רצון או עריבות הענין הפל לגבי התורה לא ישוו כלום.

עוד נר' לפרש דהנה תמצא ד' סוגים בבני אדם אשר יתאוו תאנה הא' הוא אשר יבחר שיהיה לו משא ומתן בפסוף כמו שתא' מלאכת השולחני ולא בשאר הפרקמטיאות ויש בני אדם שיש להם טירחא קצת בזה ויבחר לקנות זהב ולמכרו בשעת היקור לזה ירוץ לבו לעשות תמיד ויש מין

ג' אֲשֶׁר יִתְּאוּ לַקְּנוֹת אַבְנִים טוֹבוֹת וְזֶהוּ הַגֵּם הַיּוֹתֵם מִבְּלֵי עֲרִיבוֹת נִרְגָּשׁ אֲלֵא לְהִתְאוֹת חֹשֶׁק הַסְּגוּלוֹת וּמֵה שְׁהֵם.

וַיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר יַעֲרֹב לָהֶם דְּבָרִים אַחֲרִים לִז"א דַּע כִּי כָל הַחֲלוּקוֹת הָאֲמוּרִים כָּלָם יֵשׁ בְּתוֹרָה הַבְּחִינּוֹת עֲצָמָם בְּיָתֵר שְׂאֵת כְּנֶגֶד הַבּוֹחֵר סָחַר כְּסָף מִשְׂאֵר פְּרָקְמֻטִיאוֹת אָמַר כִּי טוֹב סָחַרָה מִסָּחַר כְּסָף וּכְנֶגֶד הַמְּשַׁתְּכֵר בְּזָהָב אָמַר וּמַחֲרוֹץ וּכְנֶגֶד הַבּוֹחֵר בְּאֶבֶן יִקְרָה אָמַר יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים וּכְנֶגֶד כָּללוֹת הַחֲפָצִי אָמַר וְכָל חֲפָצֵיָהּ כו' וְהִנֵּה תִמְצָא כִּי בְּתוֹרָה יֵשׁ בָּהּ ד' בְּחִינּוֹת וְהֵם בְּעֲלֵי מִשְׁנֵה בְּעֲלֵי תַלְמוּד בְּעֲלֵי הַלְכוֹת בְּעֲלֵי קַבְלָה וּכְנֶגֶד אָמַר ד' דְּבָרִים הִלְלוּ: אֲנֹרָה יָמִים בְּיַמֵּינָהּ כו' דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי נֹעַם כו' עֵץ חַיִּים כו' הַכּוֹנֵה הִיא כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאָדָם עוֹסֵק בְּתוֹרָה רֹב הַיּוֹם וְאֵינָה שְׁעוֹת בַּיּוֹם עוֹסֵק בְּמַחֲזֵית הַנֶּפֶשׁ לְצַרְכָּיו יְכוּל לִזְכּוֹת בְּעוֹה"ב וּבְעוֹה"ז וְהִנֵּה אֲרוֹז"ל דְּבָר זֶה כְּתוּב בְּתוֹרָה כו' כִּי הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה נִכְסֵיו מִצְלִיחִים כו' וּז"א אֲנֹרָה יָמִים כו' וּק' מֵהוּ יָמִין הַתּוֹ וּמֵהוּ שְׂמֵאלָהּ וְרוֹז"ל אָמְרוּ מ"ש אָכֵן יְדוּעָה הוּא כִּי הַיָּמִין הוּא תְּנוּקָה הָאָדָם בְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָּל פְּחוּ וְרוֹב יָמֵיו בְּתוֹרָה הִיא שׁוֹמְרָתוֹ וּמַגְדֵּלְתוֹ לְעוֹלָם שְׁפָלוֹ אֲרֹךְ וּבִשְׂמֵאלָהּ כִּי גַם אוֹתוֹ הַמַּעֲט שֶׁהוּא זְמַן הָאָדָם שֶׁהוּא מִמְּצִיא בּוֹ טְרָפוֹ וּמְזוֹנוֹ יִמְצָא בּוֹ עוֹנֶשׁ וְכַבּוּד כִּי יַצְלִחוּ נִכְסָיו וְאוֹ בְּשְׂמֵאלָהּ לְהִיּוֹת כִּי הַיָּמִין צָרִיף לְשְׂמֵאל דָּאֵם לֹא יִהְיֶה לוֹ מְזוֹן הַרִי אֵין לוֹ הַכְּנֵה לְתוֹרָה בְּאֲנֹפֶן יִקְרָאוּ שְׁלֵה בְּשִׁנְיָהּ בֵּין הַיָּמִין בֵּין הַשְּׂמֵאל וְהִנֵּה הַתּוֹרָה תְּמִיד תִּקְרָא בְּבַחֲוִי יָמִין וְלִזְהָ פִּירְשֵׁתִי כִּי צַד הַתּוֹקֵף שִׁיעֲשֶׂה הָאָדָם הוּא לְתוֹרָה וְחֵלֶק קָטָן לְעִבּוּדַת הַגּוֹף וְאוֹ דְרַכִּיָּה וְכו' כִּי תִמְצָא כִּי בְּלִמּוּד הָאָדָם בְּתוֹרָה לְפַעְמִים יְכוֹנֵן אֵל הָאֵמֶת וְלְפַעְמִים יִפְשֵׁל בְּהִלְכָהּ וּמֵה גַם לְאֲרוֹז"ל אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל ד"ת אֲא"כ נִכְשֵׁל בְּהֵן תַּחֲוִי וְתִבֵּא הַס' לוֹ כִּי כְּאֲשֶׁר יִטּוֹל שְׂכָר עַל הָאֵמֶת כֵּן לְהִפְכוֹ יַעֲנֹשׁ אִם לְמַד הַפֶּה הָאֵמֶת לִז"א דְרַכִּיָּה כו' כִּי דְרַכִּיָּה שֶׁהֵם הַדְּרַכִּים הָאֲמִיתִיִּים דְרַכִּי נֹעַם ע"ד לְחִזּוֹת בְּנוֹעַם ה' וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ אִפִּי הַנְּתִיב שְׂאִינוֹ דְרַךְ וְכִמוֹ כֵּן תִּמְצָא שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב נְתִיב לֹא יִדְעוּ עֵיט שְׂאִי דְרַךְ וְלֹא נוֹדַע זֶה יוֹרָה עַל שְׂאִינוֹ אֵמֶת אַעפ"כ לֹא תִירָא לֹא יִהְיֶה לָהּ כִּי אִם לְשִׁלּוֹם וְזֶהוּ וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלֹום שְׂאֵדְרַבָּה תִּטּוֹל שְׂכָר וְכֵאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שְׂאֵדָם א' הִנֵּה בְּכָל יוֹם מְבָרַךְ אֱלוֹ וְאֱלוֹ גִּשְׁרִי כו' וּמִנְעוֹ ת"ח וְצַעֲרוּהוּ בְּחִלּוֹם עַל שְׂמִנְעוֹ כִּי כָּל אֲשֶׁר יְכוֹנֵן לְבוֹ לְרַצּוֹנוֹ ית' ה' יְסִיר הַמַּעֲשִׂים לְמִישׁוֹר וְכָל זֶה לְלוֹמְדִים אֲבָל לְמַחֲזִיקִים.

עֵץ חַיִּים וְהִנֵּה אֲרוֹז"ל עַל פ' כִּי בְּצַל הַחֲקֵמָה כו' שְׂכָל הַמַּחֲזִיק יְדִי ת"ח יִזְכֶּה לְשִׁבְתָּ בְּצֵלָם אֹמַר אֲנִי כִּי מֵה שְׂזוֹכִים הַמַּחֲזִיקִים אֵינוֹ אֲלֵא בְּשִׁנֵּי דְבָרִים הֵא' הִיא שְׂיִזְכֶּה לְקוֹם בְּתַחֲזִיַת הַמַּתִּים וְהַב' הִיא לְשִׁבְתָּ בַג"ע הַתַּחֲתוֹן בְּצַל אוֹתוֹ הַת"ח אֲבָל לְחִזּוֹת בְּנוֹעַם ה' לֹא יִזְכֶּה ע"ה אֲלֵא בְּעַל תּוֹרָה וְעוֹד אָמְרוּ הַמְּקוֹנְבִלִים כִּי ג"ע הָעֲלִיּוֹן הוּא לְבַחֲזִינַת הַנְּשָׁמָה וּמִי שְׂאִינוֹ לוֹמֵד תּוֹרָה אֵין לוֹ נְשָׁמָה אֲלֵא נֶפֶשׁ וְרוּחַ וְלִזְהָ לֹא יִזְכֶּה אֲלֵא בַג"ע הַתַּחֲתוֹן שִׁישׁ שֶׁם צַל אֵילָנוֹת שְׂבָגָן וְזֶהוּ שְׂרַמְזוּ בְּכָאֵן עֵץ חַיִּים הִיא כו' פִּירוֹ שְׂאֲרוֹז"ל תִּנָּא עֵץ חַיִּים מִהֵלֶךְ ת"ק שְׁנָה וְתַחֲתֵיו יְדוּרוּ נְפִשׁוֹת הַצַּדִּיקִים גַּם הַמַּחֲזִיקִים תִּהְיֶה לָהֶם עֵץ חַיִּים וּבְכֻלָּל זֶה ג"כ בְּתַחֲזִיָּה הִיא תַּחֲזִיָּהוּ אֲבָל לְחִזּוֹת בְּנוֹעַם ה' קָאֵמַר דְרַכִּיָּה דְרַכִּי נֹעַם אֵין מִבְּלַעֲדֵי הָעוֹסֵק וְאוֹמְרוֹ וְתוֹמְכִיָּה כו' ק' דִּמֵן הָרְאוּי הִיל"ל מְאֹן שְׂרִים שְׂתִיבַת תוֹמְכִיָּה הוּא ל' רַבִּים וְהַכּוֹנֵה דְהִנֵּה יֵשׁ ב' בַּחֲוִי בְּבִנֵי אָדָם יֵשׁ שְׁלוֹקַח לוֹ ת"ח א' בְּחֹר וְכָל מַחֲסוֹרוֹ עָלָיו עַד יִשְׁיֵג שְׂקִימוֹתוֹ כְּמוֹ שְׂעוֹשִׂים בְּעָרֵי הַמַּעֲרָב וְכֵן שְׂמַעֲנוּ שְׂעוֹשִׂים כֵּן בְּעָרֵי אֲשָׁפְנוֹ וְאֱלוֹ הֵם הַנְּקִרָאִים מַחֲזִיקִים בְּאֵמֶת וַיֵּשׁ שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה אֲלֵא מְסִיַע מַעֲט לְזֶה וּמַעֲט לְזֶה בְּאֱלוֹ הַב' כִּיִּתוֹת א' מֵהֶם הוּא הַנְּקִרָא מְאֹן שֶׁר הַגֵּם שְׂאִינוֹ אֲלֵא תוֹמְכֵי מְכַלֵּל הַתּוֹמְכִים יִשְׁיֵג לְזֶה הַמַּחֲזִיק כִּיִּן שֶׁהוּא הַשְּׁלִים פְּרִנְסָתוֹ שֶׁהִנֵּה הָאֲחֵרוֹן שֶׁבְּתוֹמְכִים וְלִפְשֵׁט הַכְּתוּב נ"ל לוֹמַר הוּא שְׂמַדְבֵּר עַל הַחֲכָם עֲצָמוֹ וְתִמְצָא שִׁישׁ ב' כִּיִּתוֹת בְּלוֹמְדִים יֵשׁ שְׂאִינָם טוֹרְחִים אֲלֵא לְקִיָּים מ"ש בְּתוֹרָה וַיֵּשׁ שְׂמוֹסִיפִין עַל

שְׁמִירוֹת וּגְדָרִים לְרִצּוֹת הַבּוֹרָא בְּמִצּוֹת נְאוֹת וּקְדוּשׁוֹ וְזֶהוּ הַזְהִירוֹת וְלִז"א עֵץ חַיִּים הִיא כּו' פִּי לְקַיֵּים הַנְּמַצָּא פְּתוּב וְאוֹתָם שְׁתוּמְכִים אוֹתָהּ לְתוֹרָה עֲצָמָה מוֹסִיף לָהּ תְּמוּכוֹת וּגְדָרִים פְּאֵמּוֹר מְאֹנֶשֶׁר זֶה יֵשׁ לוֹ אֲנֹשֶׁר יוֹתֵר מְאוֹתָם שְׁמַחְזִיקִים בָּהּ שְׁאִינָם מַחְזִיקִים אֲלֵא בְּמָה שְׁבָה אֲבָל אֵינּוּ מוֹסִיף גְּדָרִים לְאִיסוּרִים וְיִפּוּי לְמַעֲשִׂים טוֹבִים: ח' בְּחֻקְמָה יִסַּד אֶרֶץ כּו' י"ל לְמָה בְּאֶרֶץ אָמַר יִסַּד וּבְשָׁמַיִם אָמַר כּוֹנֵן גַּם לְמָה בְּאֶרֶץ אָמַר לְשׁוֹן עֶבֶר יִסַּד כְּבָר וּבְשָׁמַיִם אָמַר ל' הוֹנָה הִיל"ל ל' הוֹנָה בְּשָׁמַיִם אוֹ ל' עֶבֶר בְּשָׁמַיִם וְנִרְאָה כִּי לְהִיּוֹת כִּי הִרְקִיעַ מְסַבֵּב בְּגִלְגָּלִיו וְכַמְעַשָּׂה שֶׁהוּבָא בְּש"ס בְּרָבָה בּב"ח מִשָּׂא"כ הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִיא מִיְּנוּסְדָת וְאֵינָתָּה מִתְנוּעַעַת לִז"א יִסַּד אֶרֶץ וּבְשָׁמַיִם אֵינָה פֶּן וּלְזֶה לֹא אָמַר בָּהּ יִסַּד וְאָמַר כּוֹנֵן לְהִיּוֹת שְׁאֵינָה מִיְּנוּסְדָת וּבְכָל יוֹם מִתְהַפֵּף מְצִיאֹת קְבִיעוֹת! הִנֵּה הוּא כְּמוֹ שְׁבִאוֹתָהּ שְׁעָה הוּא כּוֹנֵן אוֹתָהּ וְאָמַר בְּתִבּוּנָהּ לְהִיּוֹת שְׁהַשְׁמִים הַקְּבוּעִים בָּהּ כְּמָה גִלְגָּלִים וְכָלֵם מְסַבְּבִים וְכָל כְּפִי תְנוּעָתוֹ וְלְזֶה צָרִיף סִיבּוּב הִרְקִיעַ בְּתִבּוּנָהּ שִׁיְהִיָּה מְכַוֵּן לְכָל הַגִּלְגָּלִים הַגַּם שְׁהֵם מְשׁוֹנֵיִם שִׁיְהִיָּה כָּל דְּבוּר עַל אֲנֹפְנָיו בְּזִמְנוֹ וּבְמִקוּמוֹ וְהִיא הַתִּבּוּנָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' שְׁתִּהִיָּה הַלִּיכָתוֹ לְרַגְלֵי הַגִּלְגָּלִי כָּל א' כְּפִי הַעֲרַכְתּוֹ מִעֲרַכַת הַשְׁמַיִם.

אוֹ יא' בְּשִׁנְדְקֻדָּק לְמָה אִמ' בְּחֻקְמָה יִסַּד אֶרֶץ וְלֹא אָמַר יִסַּד אֶרֶץ בְּחֻקְמָה כִּי כֵן הוּא לְשׁוֹן הַמְתוֹקֵן וְנִרְאָה כִּי יְכוּוֹן לוֹ' כִּי מִי שִׁיְדַע הַחֻקְמָה וְהַתִּבּוּנָה יִדַּע גַּם הוּא לַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂה ה' כְּמוֹ שָׂאז"ל יוֹדַע הִנֵּה בְּצִלְאֵל לְצַרְף הָאוֹתִיּוֹת שְׁבָהֶם נִבְרָאוּ שְׁמַיִם וְאֶרֶץ וְלִז"א כִּי בְּחֻקְמָה יִסַּדָהּ לְאֶרֶץ וְלְזֶה הַיּוֹדַע הַחֻקְמָה הִיא גַּם הוּא יִסַּד אֶרֶץ וְנִשְׂאָר לְדַעַת לְמָה בְּסִיּוּם הַפְּתוּב שִׁיְנָה וְלֹא אָמַר בְּתִבּוּנָה כּוֹנֵן שְׁמַיִם.

וְנִרְאָה כִּי טַעַם שִׁיְדַבֵּר הַפְּתוּב ע"ז הָאֲנֹפֵן לְהִיּוֹת כִּי הָאֲדוֹן ב"ה הוּא אֶחָד וְדַעַתוֹ וְיִדְעָתוֹ הַכֹּל א' דְּבִשְׁלֵמָה הָאָדָם הַמְּנוֹרָכָב יֵשׁ אֲשֶׁר יִמְצָא בּוֹ חֻקְמָה וְלֹא תִבּוּנָה אֲבָל ה' הוּא וְחֻקְמָתוֹ וְתִבּוּנָתוֹ כֹּא' הֵם לִז"א בְּחֻקְמָה יִסַּד אֶרֶץ כּוֹנֵן שְׁמַיִם כִּי שְׁנִיָּהֶם בְּחֻקְמָה יִסַּד אֶרֶץ וְכוּוֹן שְׁמַיִם בְּתִבּוּנָה הָרִי שְׁבִשְׁנִיָּהֶם הָיוּ בְּלֹא פִירוּד אֲלֵא שְׁלֵאֶרֶץ הַסְּמִיף הַחֻקְמָה וּנ"מ לְמִי שִׁיְהִיָּה לוֹ חֻקְמָה יוֹעִיל לוֹ לְבִרְאֵת הָאֶרֶץ וּמִי שִׁיְשׁ לוֹ תִבּוּנָה יוֹעִיל לְשְׁמַיִם וְכָל זֶה לְעַרְף הָאָדָם אֲבָל מִצַּד הָעֲלִיוֹן לֹא תִהְיֶה זֶה בְּלֹא זֶה וְלֹא יִצְטַרֵּף לְהַכְפִּינָה וְלְהַמְצִיאָה אֲלֵא הִנֵּה הִיא תְּמַצָּא וְאִם הִנֵּה אִמ' בְּחֻקְמָה יִסַּד אֶרֶץ בְּתִבּוּנָה כּוֹנֵן שְׁמַיִם הַגַּם שְׁתוּכָל לְפָרֵשׁ בְּחֻקְמָה יִסַּד אֶרֶץ יִסַּד אֶרֶץ בְּתִבּוּנָה עַכ"ז בְּעַרְף הַשְׁמַיִם לֹא יֵשׁ אֲלֵא צַד הַתִּבּוּנָה וְלְעַרְף ה' ב"ה יִשְׁנֵם בְּנִמְצָא וְהַמְצִיאֹת הָאֲחֵר שִׂיא' יִסַּד אֶרֶץ בְּחֻקְמָה בְּתִבּוּנָה כּוֹנֵן שְׁמַיִם שָׂאז יתפ' על נְכוּן הַכּוֹנֵן שְׁאֲמַרְתִּי כְּבָר פִּי' לָהּ שְׁנִתְפַּנֵּן הַפְּתוּ' לומ' שְׁעַם שִׁיְהִיָּה הַחֻקְמָה יְכוּל לְבִרְאֵת וְזֶה לֹא הִנֵּה נִשְׁמַע אִם הִנֵּה אוֹ' יִסַּד אֶרֶץ בְּחֻקְמָה כְּמוֹ שְׁפִי' וְלֹא תִקְשֶׁה וְאֲחֵר שְׁבִאֶרֶץ הִנֵּה הַתִּבּוּנָה א"כ מָה בֵּין זֶה לְזֶה כִּי הַמְכַוֵּן הוּא שְׁהַתִּבּוּנָה הִיא אֲבָל לֹא הַנּוֹצֵרָה לָהּ אֲלֵא מִטַּעַם שְׁלֵא לוֹ בְּמִלָּה ב"ה חֻקְמָה וְתִבּוּנָה אֲנֹפֵן הַנּוֹעֲשֵׂה בְּמִין הָאֵינּוֹשִׁי לְזֶה דִּיבֵר הַפְּתוּב ע"ז הָאֲנֹפֵן: בְּדַעַתוֹ תְּהוּמוֹת כּו' חֲזוֹר לוֹ' דְּגַם שְׁאֲמַרְתִּי לָהּ יִסַּד אֶרֶץ שִׁיּוֹרָה עַל דְּבַר הַמִּינוּסָד עַכ"ז פְּאֲשֶׁר עָלָה בְּדַעַתוֹ יְהִרְס הַיִּסוּד וְזֶה הוּא אוֹמֵר בְּדַעַתוֹ פִּי' בְּרִצּוֹנוֹ תְּהוּמוֹת שְׁעֲלִיָּהֶם הָאֶרֶץ מִיְּנוּסְדָת נִבְקַעוּ וְזֶה הִנֵּה בְּמִי הַמְּבוּל וְהַשְׁמַיִם הַגַּם שְׁהִיא מְסַבְּכַת תְּמִיד לֹא תְּמַצָּא שִׁיְהִיָּה זְמַן שְׁלֵא יִהְיֶה הַטַּל כְּאוֹמֵר ז"ל טַל לֹא מִיְּעֶצֶר וְלֹא יִהְיֶה זְמַן שְׁע"י הַסִּיבּוּב יִשְׁתַּנֵּה הַזְּמַן שֶׁל בִּנְיָקָר אֶחָד וְלֹא יֵרַד הַטַּל וְז"א יִרְעַפּוּ טַל תְּמִיד: אֵל תְּמַנֵּעַ טוֹב כּו' צל"ד אִם הַבְּעֲלִים שֶׁל הַטוֹב הוּא אוֹמֵר וְהַמְכַוֵּן הוּא שְׁלֵא יִגְזוּל מֵהֶם טוֹבָם ק' לֹא הִיל"ל לְשׁוֹן מְנוּעָה אֲלֵא לְשׁוֹן גְּזוּל וְעוֹד סִיפִיָּה דְקָרָא אֵינּוּ לוֹ מִשְׁמַעוֹ וְהַפְּשִׁט הוּא אֵל תְּמַנֵּעַ טוֹב מִמִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְהַטִּיב לוֹ מִמְּנוֹ וְלִפִּי מ"ש ב'פ' אִם כְּסָף תִּלְוָה כּו' בָּא הַפִּי' ע"נ שְׁהַטוֹב שִׁיְשׁ בְּיָדָהּ הָעֵנִי הוּא הַבְּעֲלִים שֶׁלוֹ וְלִפ"ז יבא ה'פ' ע"נ בְּהִיּוֹת כּו' פִּי' וּמִי יֹאמֵר לִי שֶׁהוּא בְּעֲלִיוֹ לִז"א בְּהִיּוֹת כּו' פִּי' כְּשֶׁתִּרְאֶה שִׁיְשׁ לָהּ בְּיוֹתֵר מִמָּה שְׁאֵתָה צָרִיף וְיֵשׁ לֵאל יָדָהּ

להטיב א"כ למה נתן לה ה' המותר וזה ראיה שאינו שלף הטוב שהוא אלא השואל הצריף הוא
הבעלים שלו עוד נ"ל לו' פי ירמז הפתוב ענגן גדול דע פי חלק הנשמה הטהור הנתונה באדם
יקרא טוב וכאשר תבא אל האדם ויחטא ויהי הטוב שהוא נרמס ונשתת מזה להיות פי הטוב
ההוא הוא חלק אלוך ממעל כאו' ו"ל בהרבה מקומות לזה כאשר נפגם האם יכול לדעת שיחזור
למקומו מן הנמנע פי לא יגורף רע כתי' לז"א אל תמנע כו' אותו חלק הטוב אל תגרום שיהיה
נמנע מצרור בצרור החיים שהוא בעליו ב"ה באופן לפחות שיחזור למקומו וא"ת ואם כבר מנעתי
אותו מה בידי לעשות לז"א דע לה פי בהיות לאל ידה לעשות פי' לתקן אם כבר מנעת חזור ותקן
או יא' דכן הוא שיעור הפתוב אל תמנע כו' פי' לפחות תנה לו כמו שנתנה לה ואם תמצא לאל
ידה לא מלבד שלא תרחיקה אלא תוסיף לה תיקון ע"ד מ"ש בזה"ק בפ' ועשיתם אותם יע"ש
וז"א בהיות לאל כו' ותמצא הקנה נכח לא יספיק לה ליתנה לו כמו שנתנה לה אלא אז לעשות
להאירה: אל תאמר לרעה כו' פי' ריעה הוא הקב"ה שלא יא' אדם אם לא למדתי היום אלמוד
למחר אלא שכל יום ילמוד ביומו ואו' לה נשוב להיות פי ה' כל מקום שד"ת נזכרים שם הוא
וכאשר אינם נזכרים הולך הוא אל עולם העליון לז"א אל תאמר וכו' פי ד"ת הבעלים שלקחם הוא
ה' ואו' ייש אהד פי ד"ת לא ימנע העדרם ואפילו האדם עסוק הרי נא' בפיה ובלבכה לעשותו:
אל תחרוש על ריעה כו' הפונה פי כאשר יבא אל האדם עת הלימוד והנה איש עומד לנגדו לומר
לו פי הודמן לפניו רינח גדול יעמוד וילך להרויח פי הרינח הלזה לא ימצא בכל עת ויעמוד מהספ'
ויבטל קביעותו וכבר אמרתי פי כל ריעה שפכאן הוא ה' ב"ה לז"א אל תחרוש כו' ותא' פי אם
תשב עמו בבה"מ לא ימצא' לה טרף חוקה ח"ו והוא יושב לבטח אמה' פי' כבר הבטיחה כל העוסק
בתו' נכסיו מן צלחיו כו' ובאותה הבטחה אדם יושב' ללמוד וכשאמה מבטל לימודה אמה חורש
רעה פי לא כדבריו ח"ו הוא ולז"א אח"ך אל תריב עם אדם כו' פי' אל תקדים לעשות עמו מריבה
עד שתראה אם לא גמלה רעה אז תריב פן הדבר הזה ולמה תחרוש רעה בטח בה' שיזמין לה
פרנסתה: אל תריב עם אדם כו' ק' איה יעלה על הדעת שיריב אדם עם חברו חנם ועוד למה
הוצרה לומר אם לא גמלה רעה הדבר מוכן מאליו שחנם הוא שלא יריב אבל אם גמלו רעה יריב.

וע"ק איה נותן יד לפשוט שיהי ארז"ל לעולם יהא אדם מן הנעלבים כו' וכאן מתיר לבני אדם
לריב ריבם. ועוד אומ' חנם תי' חנם יתירה ונר' בדקדק עוד או' תיבת גמלה שהיל"ל אם לא עשה
לה רעה.

אכן תמצא שפיאר דבריו שהע"ה במקום אחר ואמר משיב רעה כו' פי אדם העושה לחברו טובה
ומהראוי הוא להשיב לו טובה ביותר ממה שעשה לו והוא אדרבה גמלו רעה לז"א לא תמוש כו'
וזה הוא מכונן דבריו בכאן שאו' אל תריב עם אדם חנם פי' כשיש חנם א' המושל אם עשית לו
טוב והוא לא שילם לה הטוב שצריף לשלם או אם לא עשית לו טוב מימיה והוא עושה לה רע
שיש חנם לצד א' שאינו חייב לה כלום אם לא שגמלה במקום הטובה שחייב להשיב שישלם לה
רעה שהוא ב' ענייני' לא מלבד שלא שילם לה טובה תחת טובתה אלא אדרבה השיב רעה אז לה
יאות לנקום נקם: סי' ד' שמעו בנים מוסר כו' צל"ד פונת הפתובים מה היא וע"ק או' לקח טוב
ואו' נתי נר' שהם תיבות סותרות ורז"ל דרשו מ"ש וע"ק איה חוזר בו במתנתו תוף פדי דיבור
שאו' תורתו אל תעזבו א"כ לא נתנה לנו אף המכונן פי דברי ה' שהוא האב כפשיטות הדברים
הם למוסר שהוא מיסר אומה ישראלית איה אינכם יודעים בטוב שנתתי לכם פי הוא טוב ואיה
אתם עוזבי' אותו וכשתדייק הדברי' תמצא בהם ידיעה ובינה וז"א והקשיבו לדעת בינה וירצה

כי פֶּאֶשֶׁר יִהְיֶה הָאָדָם אוֹהֵב הַתּוֹרָה וַיִּקְנֶה אוֹתָהּ וְתָטִיב בְּעֵינָיו אוֹ נְתַתִּי לָכֶם אֲבָל פֶּאֶשֶׁר עֲוֹנָה אֲזִנֵּק תּוֹרָתִי וּז"א תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ.

עוֹד נִרְאֶה בְּאוֹרֵי לֵקַח טוֹב כִּי הֵגַם אִם הִיְתָה נִלְקַחַת בְּשׁוֹנוּיָהּ בְּכָל מָה שְׂיִתֵּן בָּהּ אַעֲפ"י כִּן טוֹבָה הִיא וְאֲנִי נְתַתִּי אוֹתָהּ בְּחַנּוּם וְזֶה שְׂיַעֲוֹר הַפְּתוּב כִּי לֵקַח טוֹב פִּי הֵגַם שְׂהִיָּה בָּא לִיְדַכֵּם בְּתוֹרַת לֵקַח הוּא טוֹב וְאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם וְאוֹרֵי תּוֹרָתִי לְהוֹסִיף עֲנִינְךָ אַחֲרֵי בְּגִדְוֹלַת הַתּוֹרָה הִנֵּה אַרְזוֹ"ל כִּי ה' ב"ה קִיָּם הַתּוֹרָה קוֹדֵם שְׁנִתְּנָה וּז"א תּוֹרָתִי פִּי תּוֹרָה שְׂאֲנִי מְקַיָּם כִּמוֹ שְׂתֹאמַר תּוֹרַת הָאָדָם.

אוֹ יֵא' שְׂאֲפִי הִיָּה בָּא לָכֶם בְּתוֹרַת מִקְּח כָּל אֲשֶׁר יוֹסֵף בּוֹ יִקְר' שֵׁם מִתְּנָה עָלָיו כִּי אֵין עֲרוּף אֵלָיו וּמכ"ש אַחֲרֵי הָאָמֶת שְׂלֵא לִקְחַת אוֹתָהּ וּז"א תּוֹרָתִי פִּי עֲדִינְךָ הִיא תּוֹרָתִי עוֹד יִרְצֶה כִּי ה' נָתַן עֲנִינְךָ שְׂיֵשׁ בּוֹ מִתְּנָה וְלִקְחַת כִּי הֵעֲנִינְךָ שְׂבוֹ הוּא קוֹנֶה אוֹתָהּ הִיא בְּעֲצָמֵי הַלְקִיחָהּ פֶּאֶשֶׁר הָאָדָם עוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא קוֹנֶה אוֹתָהּ וְאַחֲרֵי הָאָמֶת לֹא נָתַן כְּלוּם כִּי פֶּאֶשֶׁר יִהְיֶה דוֹמָה לְעֲנִינְךָ זֶה בְּעֲנִינְיָ הָעוֹלָם הַלְקִיחָהּ שְׂיִקַּח הַדְּבָר אֵינּוֹ פִּירְעוֹן וְאֵינּוֹ נִקְרָא אֵלָּא מִתְּנָה וְכֵאֵן יִקְרָא מְכָר וְזֶה שְׂאֲמַר הַפְּתוּב לְבִסּוּף תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ זֶה הוּא הַקְּנִינְךָ שְׂבוֹ תִקְרָא לִקְחַת וְכֵאֲשֶׁר יִהְיֶה זֶה לֹא תּוֹרָתִי נִקְרָאת אֵלָּא תּוֹרַתְכֶם כִּי נְתַתִּי אוֹתָהּ לָכֶם: כִּי כִן הִיְתָה לְאָבִי כו' וַיּוֹרְנִי וַיֹּאמֶר לִי כו'.

י"ל מָה הִיא הַפְּנוּנָה בַּפ' זֶה אִם ר"ל שְׂהִיָּה לוֹ אֵב וְלֹא הִיָּה יְתוּם פֶּאֶשֶׁר יֹאמַר שְׂדִיבְרֵךְ אֵלָיו הָאֵב הַדְּבָר מוֹכֵן שְׂאֲבִיו חַי וְאִם נֹאמַר שְׂהִיָּה קֶטֶן פִּי בְּעוֹדוֹ בְּבֵה"מ אֲשֶׁר יִקְרָא בֶן קֶטֶן שְׂזוֹ הִיא הַפְּנוּנָה בְּאוֹמֵר רַף וַיִּחַיד לְפָנָי אֲמִי לְאִיזָה עֲנִינְךָ מוֹעִילִים הַדְּבָרִים וְנִרְאֶה כִּי אַחֲרֵי שְׂאֲמַר דְּבָרֵי הָאֵב נִתְחַכֵּם וְאֹמַר כִּי זֶה מֵאֲהָבָה כִּמְשַׁפֵּט הָאֵב לְבִן הַחֲבִיב וּז"א כִּי בֶן הִיְתָה לְאָבִי פִּי הִנֵּה מְדַרְגַת שְׂהַע"ה עִם אָבִיו הוּא מִמֶּשׁ דוֹמָה לְמַצִּיאוֹת שְׂלֵנוֹ עִם ה' ב"ה כִּי דוֹד הִיָּה מְלֶךְ וְאֵב לְשִׁלְמָה פֶּאֶשֶׁר ה' הוּא מְלַכְנוֹ אֲבִינוֹ וְהִנֵּה רְאִינוֹ דְּבָרֵי ה' שְׂהוּא מִיִּסֵּר וּמוֹכִיחַ וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם הוּא לְצַד הַהֲבָה וְהַגְדוּלָה אוֹ לְפָחִיתוֹת וּלְמִיעוּט הַנְּאָהֵב וְאַתָּה יוֹדֵעַ כִּי פֶּאֶשֶׁר יִתְנַהֵג ה' בְּמַדְרַגַת אֵב וּבְנוֹ יוֹתֵר מֵעֵלָה וְחִיבָה מֵאֲשֶׁר יִתְנַהֵג בְּמַדַּת מְלֶךְ וְעַבְד לז"א טַעַם לְמָה שְׂהִתְחִיל לְדַבֵּר שְׂמַעוּ בְּנִים כו' וְתֹאמַר וּמִי יֵא' כִּי בְּמַדְרַגָּה זוֹ אָנוּ נִיְדוּנִים עִמוֹ לז"א כִּי בֶן הִיְתָה כו' פִּי שְׂלֵא הִיָּה מִתְנַהֵג דוֹד עִם שְׂלְמָה כִּמְשַׁפֵּט הַמְּלֶךְ עִם בְּנוֹ אֵלָּא כִּמְשַׁפֵּט אֵב לְבִן וְאֵין בִּינֵיהֶם מַלְכוּת.

עוֹד יִרְצֶה לוֹ לְהִיּוֹת כִּי דוֹד נִשְׁבַּע כִּי שְׂלְמָה יִמְלֹךְ אַחֲרָיו הִנֵּה הִרְאָה כִּי הוּא הַבֵּן לוֹ שְׂהוֹרִישׁוּ מַלְכוּתוֹ יוֹתֵר מִכָּל הַבְּנִים וְזֶה יוֹרֶה עַל אֲהַבְתּוֹ אוֹתוֹ וְאֹמַר רַף וַיִּחַיד ר"ל קֶטֶן וְאֵין לְאִמּוֹ זוּלָתוֹ וּבְזֶה יִתְנַסֵּף בּוֹ אַהֲב' עַל אֲהַבְתּוֹ כִּל עוֹד שְׂלֵא מִתָּה אִמּוֹ אֵלָּא בְּחַיִּיָּה כִּי הִנֵּה יְדוּעַ כִּי פֶּאֶשֶׁר תָּמוּת אִם הָאָדָם תִּתְמַעֵט רַחֲמָנוֹת הָאֵב וְאַשְׁתֵּי אָבִיו תִּתְאַכְזֹר עָלָיו מִשָּׂא"כ בְּעוֹד אִמּוֹ בְּחַיִּים לז"א רַף וַיִּחַיד כו' הִנֵּה הוּא מוֹעֲטָר בְּכָל פְּלִי הַרְחָמִים וְאֹמַר וַיּוֹרְנִי כו' הִרְאָתָה לְדַעַת כִּי אֵין זֶה אֵלָּא מֵאֲהָב' וְחִיבָה וְאוֹרֵי תִמְנֶה דְּבָרֵי לְבָרֵי ר"ל שְׂתִמְיֵד יִהְיֶה לְבָרֵי תִמְנֶה דְּבָרֵי וְהַמְכַוֵּן בְּזֶה הוּא כִּי אִם יַעֲלִים עֵינַי וְלֹא יִהְיֶה תִמְיֵד לְבוֹ וְעֵינָיו שָׁם כִּל הִמְיֵם הַדְּבָרִים יִאֲבֹדוּ מִמֶּנּוּ לז"א תִּמְנֶה ל' יִחַיד כְּאֵילוֹ אֹמַר תִּמְנֶה לְבָרֵי דָא"ל"כ הִיל"ל יִתְמַכּוּ דְּבָרֵי וְטַעַם אוֹמְרוֹ תִּמְנֶה דְּבָרֵי וְלֹא אֹמַר תִּמְנֶה לְבָרֵי דְּבָרֵי לְרַמּוֹז ג"כ כִּי פֶּאֶשֶׁר יִתְמַנֶּה לְבָרֵי דְּבָרֵי גַם דְּבָרֵי יִתְמַכּוּ לְבָרֵי וְאוֹמַר שְׂמֹר מִצְוֹתַי וְחִיָּה ר"ל מְלַבֵּד שְׂשִׁמְרוּר הַמִּצְוֹת אֵלָּא נוֹסֵף שְׂשִׁיעֵשֶׂה אוֹתָם לְשֵׁם מִצְוָה לְחִיּוֹת בָּהֶם וְלִזֶּה לֹא אֹמַר וְתִחַיָּה: קִנְיָה חֲכָמָה כו' יִרְצֶה כִּי הוּא אוֹרֵי הַטּוֹבִיּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹ פֶּאֶשֶׁר יִתְמַנֶּה דְּבָרֵי לְבָרֵי בְּתַחֲלִי קִנְיָן הַחֲכָמָה וְקִנְיָן הַבִּינָה אֵל תִּשְׁכַּח כו' דְּכֵאֲשֶׁר תִּתְמַיֵּד בְּדְבִיקוֹת הָאֵל תִּשְׁפִּיל וְתִבִּין נִפְלְאוֹת וּז"א קִנְיָן חֲכָמָה עוֹד פֶּאֶשֶׁר לֹא תַעֲזֹב אוֹתָהּ תִּמְשֹׁךְ לָהּ טוֹבָה א' פֶּאֶשֶׁר תִּהְיֶה עִמָּךְ תִּשְׁמֹר אוֹתָהּ וְכֵאֲשֶׁר תִּתְמַיֵּד שְׂלֵא תַעֲזֹב אוֹתָהּ אֵלָּא שְׂתִּהְיֶה בְּתוֹסֵף אֲהַבָּה אֲזִי וְתִרְצֶה שְׂהִיא יוֹתֵר מִהַשְּׂמִיר'.

טוב שכן קרוב כו' יתבאר ע"ד מ"ש בזה"ק פרש' אחריו מות ונ"ל תנא ההיא מלה דלא אפיעדי לעלמין אקרי רע כד"א רעה ורע אביה כו' והוא רזא דאר"ש אי' עלאה רעיה איקרי ואי' תתאה אקרי אחות ע"כ והנה ידוע פי או"א אקרו אחים דלא מתפרשי לעלמין משא"כ זו"ן אין פל השעות שוות לפעמים קרוב לפעמים רחוק ולז"א טוב הוא זווגה עלא' להיותם תמיד בקרובה דלא מתפרשין מאותם שהם אחים ולפעמים הם מתרחקים וזהו ג"כ או' שבת אחים גם יחד והמכונן דשהע"ה אמר שיר זה על היום שיהיה ה' אַחַד כו' שיהיו זו"ן פמשפט או"א ולז"א מה טוב דהנה ידוע דזווג זו"ן בהיותו מציאות הזווג הטוב להיות שהם כמין שב"א משא"כ או"א כמין ציר"י ונדע דבתחיל' הממשב' עלה בדעתו ית' שיהיו כל הספי' במציאות הנה אימא למטה מאבא אלא שלא יכלו הפלים לסבול ונשתברו וז"א מה טוב אבל מצד אחר בעת שלפעמים מתרחק ז"א ממוקביה אינו בהחלט שהרי אמ' טוב שכן כו' לז"א ומה נעים מעלה אחרת כפאשר יהיו בכה"ג שבת אחים שהם זו"ן פאמור בזוהר זו מעלה א' פי נקראים אחים והמעל' הב' היא גם יחד דלא מתפרשין לעלמין שהוא יום ביאת הגואל עוד יא' פי תמצא פי יש ב' בחינות בקרבת הנבראים הא' הם הקרובים מצד המשפחה כגון האחים וכדומה דלהיות שמי שילד זה ילד זה ויש קרובה אחרת מצד הנשמו' שהם משורש א' לז"א אותו השכן הקרוב בשורש הנשמות מאח שהוא אחיו מאביו והם רחוקים ממקור נשמותיהם: דברי אגור בן יקה כו' ירצה דידוע הוא פי שהע"ה קנה כל הקניינים המעוללי שבעולם כמ"ש בס' קהלת ועכשיו בא לומר שראה כל מה שנמשך ממנו ואליו וקרא עצמו על שם המאנרע אגור שאגר כל דבר יקר בן הוא ל' בינה שהיה מקור הבינה נפתח בלבו יקא הוא ל' קיא שיחזור ויקיא הפל שארז"ל שגם החכמה לא נשארה לו ואמר (הוא) המשא לתרץ מהיכן ידע שיקיא הפל לז"א המשא ל' נבואה ע"ד משא דבר ה' וברה"ק קרא לעצמו יקא וע"ז אמ' לאיתיאל ר"ל איתי אל ששרתה עליו רה"ק וידוע פי כל השורה עליו רה"ק הוא כמעט מתיש כל גופו ומעש' שאול יוכיח לז"א ואוכל פי' שיכולתי לסבול ואו' פי בער כו' לומר פי אני בער מצד היותי איש מום קבוע בערף העליונים ושמ"ת הרי כבר קדמוה נביאים אחרים לז"א ולא בינת אדם לי שאני קטן מהקדומי' ותמה עוד אחר שלא למדתי חכמה מהיכא תיתי שדעת קדושים אדע.

או יא' דה"ק אדם שיש בו ב' דברי' החכמה והנבואה ואיני יודע במה יבחור וז"א אגור בן יקה המשא ת"י*) פי העיקר הנה הנבואה וש"ת והכי ארז"ל חכם עדיף מנביא לז"א לאיתיאל כו' ר"ל מצד שה' מדבר עמי משא"כ בחכם ואמר פעם ב' לאיתיאל לומר שגם החכם ה' עמו ע"ד בכל המקום אשר אנפיר כו' לז"א ב"פ לאיתיאל לומ' שיש לו מעלת החכם שה' עמו ועוד נוסף שמדבר עמו א"נ אף שהנבואה לפעמים תבא אל הנביא ולפעמים לא מה שאין פן החכמה אמ' פי לא שיהי דבר זה אלא לאיתיאל ואוכל ר"ל שאני יכול להשרות הנשכנה עלי בכל עת ואוכל ואו' פי בער כו' לו' פי מצד החכמ' עדין נשאר אני בגריעו' פי איש אני ועוד שאיני יכול להשיג מה שיש בלב אדם וז"א ולא בינת אדם לי אבל בנבואה היא מעולה דאפי' לא אתחכם וז"א ולא למדתי חכמ' אפ"ה דעת קדושי' אדע נדא שהם לפני פניצא פי ועוד הרי הם אומרים דבר דאפשר להבין אלא שלא השגתי אלא אפי' דעת קדושים פי' דעת דבר שהוא בנעלם ובעליו נעלמים ע"י הנבואה אני יודע כפאשר יתגלה עליו רוח אלקים קדישין והפליא לומר שיכול להשיג לדעת דבר שלא שזפתו עין וז"א מי עלה שמים נירד להודיע מה יש שם כפאשר מגידים מנביאים וכן מי אסף רוחו כו' דהיינו כל מעשה הנביאים שלא היו יכולין להשיג ע"י חכמה אלא ע"י נבואה: כל אמרת אלוה צרופה כו' הנה ארז"ל שמצנה לשמוע דברי חכמים אפילו שיאמרו דבר שאינו מנושב

לדעת השומע ולהיפך מאדם שאינו הגון הגם שהפיל מיושב אסור לשון מעו כמ"ש בפ"ק דע"ז כשנתפס ר"א למינות כו' א"ל ר' שמא דבר מינות בא לידך והנאף כו' א"ל עקיבא הנפרתני כו' לא תבא אתנן זונה וכו' יע"ש ולפי שתאמר איך נאמין לחכם כפאשר יאמ' לו דבר שהוא מיושב ושמא הוא שקר ראיה לזה שנענש ר"א על ששמע דבר שהיה מיושב בפ' לז"א פל אמרת כו' ר"ל אין לה דבר שיצא מפי ה' שאינו מצונן בלא סיגים שמא תא' במה גדע פי לא נכשל בפי' שהוא שקר ונבא גם הוא מצונן לז"א מגן הוא לחוס' בו פי' שלא יטעום פי' זר ונבא מיושב אלא שיא' דברים אמיתיים ולזה תמצא שארז"ל על פ' כי מלאך ה' צבאות הוא וכו' אם הרב דומה למלאך ה' צבאות אז ותורה יבקשו מפיהו פירוש בנדאי שתהיה תורתו אמיתית וזה כפאשר יהיה המפרש חוסה בו פי' ה' יתן חקמה.

ואו' אל תוסף על דבריו וכו' דע כי האדם יש בו רמ"ח איברים ושס"ה גידים פנגד רמ"ח מ"ע ושס"ה מצות לא תעשה לזה אם יבא האדם ויוסיף מצוה אחת יוכיח בעצמו ויראה פי' חשבון האיברים והגידים חסרין וימצא שקרן לזה אל תוסף אין לה אלא מה שמנו חז"ל תרני"ג מצות או יא' או' כל אמרת אלוה' כו' פי' כל מה שאמר ה' כפאשר יהיה הפל בכללות אז היא צרופה שהיא תורה שאין בה סיגים אבל אם תחסר אחת מהנה אין פאן תורה ולזה תמצא שמי שרוצה להתגייר זולת מצוה אחת אין מקבלין אותו והטעם פי' תורתו סיגים ואינה צרופה ואם תאמר א"כ מה יעשה מי שאינו יכול לקיים כל התורה לז"א מגן הוא כו' פי' מי שאינו מקיים מצד פי' לא מצאה ידו אז ה' מגן לו פאלו קיים כל אמרת ה' ותמצא שארז"ל פי' כל מצוה פלולה מקל התורה פלה וכאשר זה אינו מקיים קצת מהמצות פאלו לא קיים שום מצוה ומי שלא מצאה ידו לקיים אז מגן ה' הוא לו ויעזרהו לקיים: (* דקבל נביותא תו ש ל ב " עהקדמה נתי

אל לבי הבלי עולם הזה שהם שוא ושקר והעולם הזה עולם עובר וימי אדם מעטים והפועלים עצלים מרוב צרות וצוקות נחסרו לבות האדם פי' בגוים אין תורה ואמרת אל לבי לא כל האדם זוכה לידע מלב חקרי הלכות לסלת סלת נקיה אכתוב ספר אחד למען ירוץ קורא בו למצוא דברי חפץ לידע איך לעשות המצות כפאשר צום אלקינו יתברך שמו ויתעלה זכרו, וקראתי הספר הזה *רקח בשמי *אלעזר וסימן *רקח מרקחת מעשה *רקח שמו *אלעזר בן *יהודה, כל אדם צריך לרשום שמו בספרו פמה תנא דבי אליהו מתחיל ויגרש את האדם לפי בן ויגר"ש פמה תנא דבי אליהו מדרש תדשא מתחיל תדשא הארץ דשא פמה זה *רבי פנחס בן יאיר ומדרש בראשית רבה מתחיל ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום ואהיה שעשועים כמו רבי הושעיה רבה ופרקים דרבי אליעזר מתחילין מי' למלל גבורת ה' פמה אליעזר בן הורקנוס וכן סדר עולם מתחיל מאדם ועד נח מאדם כמו יוסי יראת ה' ראשית דעת ראשית חקמה יראת ה' תחלת חקמה יראת ה' אדר הפל אהבת השם למד גבון לב טוב עטרת החקמה ענוה יראה זמר נעים ראוי הברכה רבות חדנה הדר השירה הפשוט בכיוון קול התחינה קשב הבינה טוב מתק מעמי תורה נגיעת ישרים נאנה תהלה נעימות אדם הן יראה זרע שלום זכרון טוב קיום מצות קדושה ופרישה אין אהבה פאהבת השם אין למד פלהג התורה אין עטרה פענוה אין זכר פשם טוב אין ריוח פעשיית המצות אין חן פקיום התורה אין זכות פמוזפה את הרבים אין קרפן פשבירת הלב אין חקמה פחכמת התורה אין יראה פיראת הבורא אין שמחה פשמחת מצוה אין קדושה פפרישות אין בקשה פסליחת עון אין מדה פבושת פנים אין חסד פהוכחת חבירו אין אמונה פהצנע לכת אין דרך פגמילות חסדים אין פושר פארף רוח אין יושר פמישר לשמים אין חסיד פשמירת חנה אין תם פמכבד פני ביתו אין מדה פעובר על פשע אין אמון פאמונת היחוד אין לקח פסברת הלב אין

עבודה כעבודת האל אין זירוז כעריבות דעת אין רצון כדביבוק חכמים אין לאהוב כלב טוב אין לשטא כגאונה אין קשה כמחלוקת אין רע כלשון רע אין לרחק כמדבר גדולות אין שיחה כטיילה בלא אשמה אין ישיבת עמי הארץ בלא לצון אין מושב לצים בלא עון אין עמידת ריקים בלא זדון אין פת פריצים בלא רשעה אין קלות ראש בלא ניאוף אין מחלוקת בלא פשע אין הרהור חטא בלא חילול השם אין אשמה בלא איבה אין לעג כמו ליצנות אין עבירה כמו ערוה אין זדון כמו זדון שטעה אין רשע כמו עין רע אין תיעוב כחליקת לשון אין שונא כניצר הרע אין אויב כחשק תאנה אין אוהב מן אמתת יצר טוב אין למעלה מלב טוב אין ערמה מן עומד בניסיון אין זירוז מן זכירה אין רשף מן רשף היראה אין חונק מן החסידות בתחלתו: שמע בני מוסר אביה אהוב בוראה אשר אספה להג תורה בכל לבבה עשה מצותיו בכל עת זכור יראתו בכל זמן ראה ברפיהו בכל רגע הכר בוראה בארה בורה קדש עצמה במותר לה סהר עשת לב רעיונה נקה עצמה מכל חטא בכל מדה מן תורה נהג האמת ואהבת חסד ראשית חכמה יראת ה' בכל דרכיה דעה בוראה יראי הש' תירא ותאהוב נגד עיניה אהבת קונה ותן שחר למרוצת רגליה יוד כף כף למד המדה הזאת תמוד בלבבה ודע כי הוא רואה דרכיה יישר ועשה צדק הצנע לכת עם אלקיה חזק בתורה ובקש שלום ואמץ במעשים טובים ככחה אמן בייחוד השם ובאהבתו ועתה בני שמע בקולי ואשרי אדם שומע לי אהוב את ה' אלקיה לבה תשית לדעתו וליחודו עבוד עבודתה עדי ערב זכור אהבתו בכל עת ראה הוא נצב לקראתה השתחנה לו הוא אביה קנה הוא עשה ויכנינה סהר עצמה מכל חטא נהוג עצמה במדת תרומיות אלמדה ואתה תוסיף לקח אשרי תמיד מפקד לבו כחשק בוראו עשות מזמוריו ליוצרו זוכר אהבת צורו רצון תאנת עישה הומה בשיחות לבו קורא שונה ולומד טוען עול יראתו נבזה בעיניו ומואס בהבלי הנאת העולם נפא לבב מדכאהו ריחו הלא משפיל בכחו כובש יצרו יוצרו לנגדו תמיד נאמן מכסה דבר וצדיק באמונתו יחיה ידבר בנחת עם כל הולך בתמימות לבו ומנהיג בניו פשוטה דרה יושר מורה הוא מקרב קרוביו חסיד רודף צדק זוכה ומזכה כל קיחת דברים טובים עושה בקשת אשתו מכבדה ונדבך בה ומשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עינו טובה בשלו שמח בטובת אחרים ואהב שכניו ורעייו ומלנה לעני בדן וחקו ונותן צדקה בסתר ומעשיו לשם שמים ותמיד השכם והערב בכתי כנסיות ובכתי מדרשות ולומד שם ומתפלל בכוננת הלב אשריו אשרי בניו נפשו בטוב תלין: בני לדברי הקשיבה אל תהרהר אחרי הבורא אל תאמר מה היה אל תדרוש במנפלא ממה ואל תחקור במכנסה ממה אל ימהר לבה לחשוב אל תדבר על צדיק עתק אל תפנה אל מדעתה אל תשכח כל גמוליו אל תשלט בה אל זר יצרה אל תתבייש במעשיה אל תפן אל אונן התאנה אל תתאו למטעמותיו אל תאמר אחסא ואשוב אל תעמוד בדבר רע אל תמנע טוב מבעליו אל תוסף על דבריו אל יצא שבועה מפיה אל יגבה לבה עליה כגאונה אל תלה במראה עיניה אל תחשוב תרמית בלבבה אל מעז פניה ולבבה אל תרבה תדבר גבוהה אל תנשא עצמה אל תגביה לדבר בצנאר אל תרבה דברים בטלים אל תתן תפארתה לעצמה אל תחרוש על ריעה רעה אל תריב עם אדם אל תנוכת לזן פן ישנאך אל תאשר בדרה רעים אל תשב במושב לצים אל תלה בדרה אתם אל ישיאה לבה לחטוא אל תהי חכם בעיניה אל תתחר במרעים אל תרה משמוע מוסר אל תהנה אם יכבדוה אל תבקש גדולה וכבוד אל תט ימין ושמאל אל תחמוד יופי אשה אל ישט אל דרכיה לבה אל תקתב במתק דבריה אל תגעע להעשיר אל תהיה רע עין אל תגלה סוד אל תקנא בעושי עולה אל תסגור דלתותיה מן הצדקה אל תונה עני ואביון אל תתן את פיה לחטיא את בשרה אל תטוש תורת אמה אל תט מאמרי פי אמת למוד פיה *לה בדרה טובים *עמ תהא בהילוכה *זכור תתחסד ביישיבתה

*רבה להתנאות בביאתה תהא ערום ביראה סור מרע ועשה טוב כבד נא הוריה בקש שלום בין איש לרעהו תוכיח את עמיתה תדריכהו בנחת לשמים תזכה בכל דבריה הרחק מלצים ופוחזים תדבק ביראיה שם תשבר רוחה ותאונה תקרע סגור לכה תכפה על רוב חטאותיה תודה ועזוב רשע פתק לבוראה על רוב פשעיה לסלוח לעוניה פרוב רחמי התפלל אליו ליתן יראתו על פניה ליטע אהבתו בלבה לעבדו בשמחה תבקש רחמים על עצמה ועל אשתה ועל בני ביתה שלא יבא אחד מהם לידי עבירה ולא לידי דבר מכווער וחסא ולא יהא להוט אחר גרונו ולא לעסוק בהבל שוא פי אין חפץ לבורא באכילה ובשתיה מה יתרון שיעמול לרמה ותולעה אם תחטא מעט יהא בעיניה הרבה וחסוב אם תעשה תורה ומעשים טובים תאמר לכה נוצרת הכר בוראה מי בראה ירא ה' עושה חשוב פי מלא העולם כבודו לה בעונה וכבוד ראש אל תתחבר ללצים אל תשב עם מדברים דברים בטלים יהא מורא הלכה בין עיניה תן לכה פי רואה כל מעשיה חוקר לב ובוחן פליות יודע כל מחשבותיה חשוב פי הוא בראה ומפרנסה הוא עשה לו עבד עולם על פן תן יראתו על פניה השמר לה לבלתי תחטא התהלך לפניו והיה תמים וימצא לכה נאמן לפניו פי אין לו חפץ בפסילים אנשי לצון ואנשים רקים ההולכים אחרי יצרם ומתפרנסין בחשק תאנתם החושקים בעידון העולם שוא והבל ובאנשי לצון אין יראה הנה בבוא אליהם איה יצעקו לאל ולא ישמע תחת כי שואו דעת ויראת ה' לא בחרו הדריה עצמה בעונה וביראה הוי מתחכם ביראה אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא את ה' אלקיה תירא לרבות תלמידי חכמים עבד מלה כמלה ומכבדו כמקביל פני הכבוד *אדם לוד אשה *ללכה תן הגמול והחסד "עשה עמה יוצרה ביום היית" נרע לכה סרוחה לבנונית "ראה אל תהי כפוי טובה לו אביה ואמה הם עזבוה והוא אספה ובראה ושפרה עד אשר יצאת מפטן בעת שמחתה דעהו תעלה מוראו על לכה וירעדו כל איבריה עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה במקום גילה שם תהא רעדה כי ברוע פנים ייטב לב וחסוב פי הבורא אצלה שויתי ה' לנגדי תמיד כשאתה מתפלל עמוד באימה וחסוב לפני מי אתה עומד למי אתה מדבר אם דאגה בלכה תשיחנה מדעתה בעת תפלתה פי בעמדה לפני מלה הגדול אין לחשוב דאגתה פי אם מוראו ואהבתו לפי שרבים חוטאי נפשם בבית תפלתם יושבים פאבילים ופיהם סתום בל ישוררו לה' צבאות ידונו באש לא נופח על זאת ע"כ בכל דרכיה דעהו אל תפנה יראת אלקים מלכה אם מזונותיה מצומצמין חשוב דיי בנשימה שנתן באפי ובהבל פי ונתן לי עוני לטובתי לצרוף אותי בכור עוני אם יחנורו פניה על עסק המצות חשוב דמה הנזרק פדמים הנזרקים על גבי המזבח אם יסורים באים עליה קבלם באהבה ובשמחה וחסכם ביראתו כי הוא אדוניה ואת עבדו קנוי לו הוי מודה לו על כל מדה ומדה אם נתן לה עושר ונכסים וכבוד לא ירום לכה מאחיה האביון פי לא תדע מה ילד יום ושניכם יצאתם ערומים מן הבטן וביציאתה מן העולם על עפר תשכב כמוהו במקום רמה ותולעה על פיה יצאו ועל פיה יבואו וגם בחייה שמה תצטרף לבריות כמוהו אם תתייטר בכניה יהיו בעיניה פאלו הרגתם בחטאותיה ואל תתרעם על מדותיו פי כל סאון סאון בשלחו דיניו ודע כי בקרבה קדוש לכה נהוג עצמה בקדושה ובפרישות ובטהרה וכשאתה מזכיר שם הנכבד והנורא ירעדו כל איבריה וכונן לכה אל בוראה כשאתה עומד בתפלה וקודם שיצא הדיבור מפיה חשוב פי ביאורו אם רעיונה בא לה באמצע תפלתה החרש עד שתכנין לכה ביראת הבורא ודקדק בכל תיקה ותיבה לנענע שפתיה ולהרגיש הדיבור שלא תטעה פאלו אתה מונה מעות שאתה נותן פנונה ונהנה למנין כשאתה עומד בתפלה אמור מה אני ספון לתת עטרה למלה הכבוד ולהזכיר שמו הגדול וילבש חרדה כשם שאמר אברהם הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר הלא בני מעלה יראו ויבהלו מפניו וסביבו נשערה מאד אף אני קרוץ

מחומר לא בינת אדם לי נבזה בחיי ונמאס במותי אקרע סגור לפי ואבא פתחיו ביראה ובעונה פי בכל מקום שמצינו גדולתו מצינו ענותנותו מרום וקדוש אשפון ואת דכא ושפל רוח על פן בעוד רוחך בתוך נדנה חשוב ביראת בוראך גול אל ה' מעשיך ויפנונו מחשבונתיה יראת ה' מקור חיים לסור ממקושי מות ותסיר עצמה מן המהירות ומן העקשות מן הגאנה מן העצלות אחוז בעונה ובשלום ואל תקנא בעושי עולה פי אם ביראת ה' כל היום והיה אמונת עתך חוסן ישועות חכמה ודעת יראת ה' היא אוצרו ואם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו הלא עיני ה' המה משוטטות בכל הארץ ודע פי מגוססה יש פנוי או בגבורה או בכבוד או בקנאה או בחכמה או בענוש או בעוני או בתוקף יצר העבירה ודע פי המצנה והיראה מכבין אש היצר והתורה תבלין להסיר המחשבה רעה אלמדך זה השער שרשי עיקר: שורש אהבת השם בכל לב ונפש ומאד והנפש קשורה באהבתו בשמחה: שורש ליראה את ה' עוזב תאנתו וקשה לו לעשות מצותו ועושה ביראה: שורש עונה מרחיק מן הכבוד ואינו משיב למחרפיו וחושב עצמו פאין: שורש זכירת השם והתפלה באהבה ובשמחה ובחינוך לב בבקשות: שורש ראש התסידות בתחלתו ואינו נוטר ואינו משקר ועושה לפנים משורת הדין: שורש התורה להעמיק לדעת להשפיל ולהסביר ולשומעה לתיאבון ולסלסלה: שורש קבלת חכמים וסוד ומוסר משפיל רוחו שומע ומכסה דבר ואוהב תוכחה: שורש טהרה ופרישות וזהירות ממאכל וממשתה וממלבושים וממחשבות: שורש נקיות מחטא ומקנאה ומאיבה נקי כפים ובר לבב ונקי מפל וכל: שורש חמודות בקש שלום ודובר אמת והצנע לכת וטוב לשמים ולבריות והשתיקה: שורש זכיות ערום ביראה ושלא לעבור דבריו ולקיים מצותיו ולעשות גדרים: שורש קדושת היסוד ושמו ומרפכה וסודותיו קדש עצמה במופתר לה ובכל דבר וטוב לה: שורש אהבת השם בשלש עשרה מקומות בתורה הנהירנו לאהבה אותו בספרי ואהבת את ה' אלהיה עשה מאהבה שהעושה מאהבה שפרו כפול ומכופל באהבת האבות ואהבת אוהביו על הבריות כאברהם אביה שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן וגו' שגייירן והכניסן תחת כנפי השכינה בכל לבבך בשני יצרך ביצר רע בכל לבבך שלא יהא לבך חלוק על הקב"ה ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך שמעון בן עזאי אומר אהבהו עד מצוי נפש לאהבה את ה' אלקיכם שמה תאמר הרניני לומד תורה בשביל שאהא עשיר בשביל שאקרא ר' בשביל שאקבל שכר לעולם הבא בשביל שאשב ביישיבה בשביל שאאריך ימים תלמוד לומר לאהבה כל מה שתעשו לא תעשו אלא מאהבה ר"א ב"צ אומר עשה דברים לשם פועלם ודבר בהם לשם שמים ואל תעשם עטרה להתגדל בהם ובכל מאדך במס' ברכות פרק הרוואה (דף נד) בכל מדה ומדה שהוא מודד לה תהא מודה לו בכל מאד ומאד ירושלמי בברכות עשה מאהבה אם באת לשנוא דע שאמה אוהב ואין אוהב שונא בשילהי מס' יומא (דף פ"ו) ואהבת את ה' אלהיה שיהא ש"ש מתאהב על ידך שיקרא וישנה וישמש תלמידי חכמים משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרים אשרי מי שלמד תורה במס' גדרים בפ' קונם יין (דף נ"ב) למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא בתנא דבי אליהו שכר האהבה ב' חלקים ושכר היראה חלק אחד במס' סוטה בשילהי פרק כשם שהמים (דף לא) ועושה חסד לאלפים לאוהביו בשוחר טוב ארחמה ה' חזקי אהבה לבריותיה במדרש תנשא בברייתא רבי פנחס בן יאיר עולה כנגד האהבה איהו היא יש צדיקים עובדים להקב"ה ונותנים לו כבוד ויקר למלכותו מפני שהוא קודם לכל שורש האהבה שהנפש מליאה אהבת ה' וקשורה בעבותות האהבה בשמחה ובטוב לבב ולא פעובד רבו בעל פרחו אלא אפי' אם היו מוחין בידו האהבה בוערת בתוך לבו לעבוד ושמש להשלים רצון בוראו שפן אמר המשורר עבדו את ה' בשמחה ועובד בישרות לב ולישרי לב שמחה ואינו עובד

לו להנאתו ולא לכבודו ואומר מה אני נבזה וחדל אישים היום פאן ומחר בקבר הן בעון חוללתמי ואני מלא גלל איה נבחרתי ונבראתי להיות עבד למלך הכבוד כי פשהגשמה חושבת בעומק ביראה רשף אהבת הלב בוער בה וגיל שמחת הקרב מרבה ומשמחת הלב ועלז פליות גדל חכמת אדם תאיר פניו וישמחו בו אוהבי שמו כי כל האיש אשר חכמת השם בלבם חושבים בשמחה חשק עשיית רצון בוראם לעשות מצותיו בכל לב וקאהב אינו חושב הנאת העולם הזה ואינו חושש בטיולי אשתו ולא בבניו ובנותיו והפל פאין נגדו רק לעשות רצון בוראו ולזכות אחרים ולקדש שמו ולמסור עצמו באהבתו פאברהם הרימותי ידי אם מחוט ועד שרוף נעל פפנחס שמסר עצמו פשהרג זמרי ואין מנשאין את עצמן ואין מדברים דברים בטלים ואינם רואים פני נשים ושומעים חרפתם ואינם משיבים וכל מחשבותם עם בוראם ומנעימים זמרים לקונם וכל עשת מחשבותם בוער מאש אהבתו אשריו בזה ולבא: שורש ליראה הזהירנו בתורה בשלש עשרה מקומות ליראה אותו ירושלמי דברכות עשה מיראה שאם באת לבעט דע שאמה ירא ואין ירא מבעט בפך שני דתרומה את ה' אלהיה תירא מפאן אנהרה למוציא שם שמים לבטלה בפך קמא דנדריים (דף ז') אמר רבי חנן א"ר השומע הזכרת שם מפי חבירו צריך לנדותו פתיב ליראה את השם הנכבד מה פבודו במס' סופרים (פ"ה ב') הכותב השם אפי' המלך שואל בשלומו אינו עונה לו בפ' חלק (דף קא) אין מזכירין שם שמים על הרקיקה בפ"ג דמכות (דף כב) ובספרי אנהרה למזחק את השם ואבדתם את שםם לא תעשו פן לה' בשלהי פך שבועות העדות (דף לה) אחרים אומרים כל שהוא לפני השם נמחק לאחריו אינו נמחק וכן הלכה במס' סופרים (פ"ה ב') נתפנין לכתוב את השם וכתב יהודה עושה ד' ה' ומוחק ה' האחרון בירושלמי בפ' החובל המזכיר את השם בכל עת צריך נדוי בפ' קמא דנדריים (דף ז') כ"מ שהזכר השם מצויה שם עניות מצויה בפ' שבועת הדיינין (דף לט) כל העולם נודע בשעה שאמר לא תשא את שם ה' בשילהי יומא (דף פו) חמורות לא תשא בפרייתא דרבי פנחס יש עובדין להקב"ה ביראה ובאימה גדולה ופחד מרובה ומתפללין להנצל מן הקלות הפתובות על המועלין במצותיו ועל העוברים פקודיו של הקב"ה בין בעוה"ז בין בעוה"ב מן החלאים והמפות והמכאובות ושלא יצטרכו לבריות ושלא ימשלו בם זרים ולא יראו מיתה או דבר רע בזרעם וכדי שימלאו מיתה בטוב ובברכה ובעוה"ב להנצל מן הפורענות ומן השחיתות ומן יקדות אש של גיהנם העתידה ללהט ולבער את הרשעים ליום הדין הגדול ועליה חטאת קריבה.

שורש היראה שקשה לו לעשות ועוזב תאותו ויצרו בעבור יראת השם וירא פן לא יהיה תמים לפני ה' כמו אברהם כי ירא אלהים אתה כי זה גדול מן הנסיונות וכן ועובדיה היה ירא וקשה לו מפני איזבל יראו את ה' קדושיו דברים הקשים ללב ויראת מאלהיה דברים המסורים ללב את ה' אלהיה תירא לרבות ת"ח ומורא רב כ"ש מרחיק מן הכבוד פמשה רבינו ע"ה שאמר ונחנו מה בשלהי פך פסוי הדם (דף פט) גדול מה שנאמר במשה ממה שאמר באברהם שאמר ואנכי עפר ואפר ובמשה פתיבונחנו מה לכה והאיש משה עניו מאד ובשילהי פ"ק דע"ז (דף כ') אמר ר"י פן לוי ענוה גדולה מפלם רוא ה' אלקים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מפולן בפסיקתא מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה שוליים לרגלה ר"ח יראת ה' עקב ענוה יראת ה' ענוה לשון פניעה ושפלות ותדבר מרים ואהרן במשה והאיש משה עניו ושמך והיה פנוע בלבו כמו לענות מפני הכנעה היא הענוה נבזה בעניו וצנוע ואת דכא ושפל רוח ורוח נשבר ונדכה ורף לב ונכה רוח פשמספרים בגנותו יודה לבורא על אשר נודע לעולם מעט מחרפתו ליסרו ולהוכיחו כדי שישוב ואם מטיב לו הבורא ישפיל

בעיניו מיראתו שלא תהיה לנקמה ממנו ומכשול ואם יהיה עשיר ישלם חובת הבורא ממנו כי אינו יודע מתי יכלה המזון ולא יתגאה ואם יעסוק בעבודת הבורא במ"ט יהיה נכנע וידמה לו מעט ממה שהוא חייב לו וימחול למי שדבר רעות ממנו ותדבר מרים ואהרן במשה והאיש משה עניו מאד שמתל להם מיד ויניח הגבהות פאהרן כ"ג ונביא וכתוב והרים את הדשן להשפיל עצמו ולהסיר גבהותו על גודל מעלתו פדכתיב ותרא את המלה דוד מפיו ומכרפר לפני ה' ולכבוד הבורא יקום מן הרשעים להקרית מעיר ה' כל פועלי און ה' לא גבה לפי ולא רמו עיני ויציל עשוק מיד עושקו ויהי דוד עושה משפט ויצנה לעשות הטוב והישר ויתחבר עמהם חבר אני לכל אשר יראוה ויזהר מן הרע שיש בידו ובלשונו ויתודה חטאתי אודיעה אלמדה פושעים דרכיה וינקום כפי היכולת לבער הרעים ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה ויתחשב לו צדקה לדור ודור עד עולם ויהיו דברים מועטים וקול נמוך ומעט שחוק ומעט שבועת השם על האמת ולא יעבור על לשונו פזב ולא ישב בסוד משחקים ואעלז מפני ידה ביד ישבתי כי זעם מלאתני וכשקורא בתורה ובנביאים ובכתובים ובתלמוד ורעה הגמול והעונש ויודע כי עצמו מעשיו יפנע וישפיל עצמו וירך לבבו ויירא מעונש הדבר וישוב כמו יאשיהו אשר קרע את בגדיו והשיב לו הקב"ה יען רח לבבך ותפנע מפני הפניעה היא עונה מושל במעשיו וברוחו פשמבין אותו והיכולת בידו להנקם ומענה ושפלות שותק וסובל ואם יקרהו מקרה ופגעים בו או בממונו או בכניו או בקרוביו יצדיק הדין יסגור פיו מלדבר ולבו מלהרהר כמו וידום אהרן ואם ישבחוהו בני אדם יאמר אל תשבחוני כי פשעי אני אדע ואם ילמוד כל היום וישפח בוראו ויגבה לו בזה ובמצותיו יפנע שפא חטאתי ויאמר לי כי תבאו ליראות פני מי בקש זאת מידכם מה לה לספר חקי ואם נתחייב כנגד חבירו יודה לו כמו צדקה ממני ואם ספר עליו שקר לא יכלימו ולא יכעוס עליו ואם הוא עשי וגאה ומכובד צריה להכניעו ולהשפיל רוחו אז ישבחנו הבורא כמו המכסה אני מאברהם לפי שאמר ואנכי עפר ואפר וכן משה ונחמו מה וכן דוד אמר ואנכי תולעת ולא איש כי אין ראוי לעבד להגביה רוחו כנגד אדונו אם אדונים אני איה מוראי כי אין טובה כמו הפניעה לפני אדונו שובי אל גבירתך ותתעני תחת ידיה ויפנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם וכשאתה מתפלל הפנע לבך והשפל רוחך וחשוב עונותיה וכיון בתפלתך בדמע לבך ויכנו מחשבותיה על מה שאתה מוציא מפיה ואל תמהר וכיון דעתך פן תכזב בתפלתך פשתהרהר מחשבות אחרות ותאמר לבסוף יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי ואמרו רבותינו לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול להתפלל יתפלל ואם לאו אל יתפלל וכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד לכן בג' ברכות ראשונות.

ובג' ברכות אחרונות ובחיתום כל ברכה ברוך אתה ה' צריה פיון הלב בדעת שלימה ובהכנעת הלב ורוח ואלמדה הכנעה והשפיל איה תשוב לפני אביה שבשמים ותתחרט ממעשיה ותהיה בוש ממעשיה איה תשוב לו הנפש פאשר נתנה לה אילו הוכנעה והושפלה לשמים יבכה בדמע לבבו ובדמע עיניו על חטאיו כמו שאמר דוד הוקם על הקים עולה של תשובה אמר אל דמעתני אל תחרש ויתחרט ויקרע סגור לבו קרעו לבבכם ואל בגדכם ושובו ויתודה על מנת לעזוב ומודה ועוזב ויחם ויעזוב דרכו והרהוריו יעזוב רשע דרכו וגו' ויפשפש במעשיו נחפשה דרכיו ונחקורה ונשובה ונדאג ויתאנח וינחמו לבו הראית כי נכנע וישנה מלבושיו ויתאבל ויתאונן על חטאיו ויתאבלו ולא שתו איש עדין עליו ויודיע לנפשו ויתבייש אלקי בושתי ונכלמתי ויעזוב חטאתו אף ספק איסור ולא ידע ואשם ונשא עונו על זה דויו כל הדוים ויורה לכל איה ישובו אלמדה פושעים דרכיה מי יודע ישוב ונחם האלקים ויכית יצרו מלחטוא עוד

וַיִּחְשָׁב בְּמִה טָטָא וַיַּעֲמֹד מֵעֵתָה בְּהַכְנָעָתוֹ וּבְהַשְׁפָּלָתוֹ וּבְתַשׁוּבָתוֹ וַיִּחְשָׁב יוֹם מִיַּתְתּוֹ וְכַאֲשֶׁר תִּצְאָה רֹחוֹ יָשׁוּב לְמִי שְׁנִתְּנָהּ וּמִי מְכַלְכֵּל יוֹם בּוֹאוֹ לְכֹן יִמְנַע מִלְחַטָּא וַיָּשׁוּב אִם אֲנִי בְיַדְךָ הִרְחִיקָהּ וַיִּחְשָׁב אִיךָ פְּעֻלָּתִי אֲנִי לְמִי שָׁעֲשֵׂה לִי כָּל הַטּוֹבוֹת הַלֵּי"י תִּגְמְלוּ זֹאת הָאוֹתִי לֹא תִירָאוּ נָא ה' וַיִּבְקֹשׁ מְחִילָה אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְנֶה וַיִּמְחָה הָעֶזְרָא וַיַּעֲבִיר הַפֶּשַׁע וְאֵל יִמְשֹׁנָה עוֹד הָעֶזְרָא אֵלָיו הוּא מוֹשְׁכֵי הָעֶזְרָא בְּחִבְלֵי הַשָּׂוֵא אִם עָבַר וְלֹא קִיָּים עֲשֵׂה שֶׁל תִּפְלִין וְלוֹלֵב וְצִיצִית יָשׁוּב וַיִּקְיָים מֵעֵתָה אִז שׁוּבוּ אֵלַי וְאֲשׁוּבָה אֵלֵיכֶם עָבַר לֹא שָׁאִין בּוֹ פֶּרֶת וְעֲשֵׂה תַשׁוּבָה שְׁלִימָה וְנִכְלָם וְלֹא יִחַטָּא עוֹד וַיִּכְנַע לְבּוֹ וַיִּשְׁפִּיל וַיִּבְקֹשׁ מְחִילָה אִז יַעֲנֶהוּ וְאִם יִתְגָּאֵה וַיִּגְבֶּה לְבּוֹ וַיִּשְׂמַח שִׁישְׁבָּחוּהוּ וּמִנִּיחַ הַהַכְנָעָה קָשָׁה לוֹ מְכַל אִךָ אִם יָשׁוּב וַיִּכְנַע לְבּוֹ וְלֹא יִחַטָּא עוֹד אִז יֵשׁ שְׁכָר לְפַעֲוֹלָתוֹ וְאִם יֵשׁ בְּיָדוֹ עֲבִירוֹת מִיַּתּוֹת ב"ד אוֹ פְּרִיַתוֹת וַיָּשׁוּב בְּכָל כּוֹחוֹ וַיִּגְוֶסָה וְלֹא יִחַטָּא וּמִבְקֹשׁ מְחִילָה בְּכָל כִּיּוּן וּמִקַּבֵּל יְסוּרִין וּשְׂמִחַת בָּהֶן אִז יוֹם הַמִּיתָה מְכַפֶּרֶת עִם הַכּוֹפְרִים וְהַתַּשׁוּבָה אִם גְּזוּל יָשׁוּב וַיִּבְקֹשׁ מְחִילָה מִהַנְּגוּל וַיִּשְׁלַם לוֹ הַגְּזִילָה אֲשֶׁר גְּזוּל וְכָל חַי יִתֵּן אֵל לְבּוֹ עֲנֹנָה וְהַשְׁפָּלָה וְהַכְנָעָה וְהַתַּשׁוּבָה וַיִּקְרָא לְאַלְקִיו בְּחִזְקָה אִז קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְגו' כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מְאֹד וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִצְאָתָהּ וְגו'.

דְּרָשׁוּ ה' בְּהַמְצָאוֹ טוֹב וַיִּשֶׁר ה' עַל כֹּן יוֹרָה חַטָּאִים בְּדַרְךָ טַעֲמוּ וַיִּרְאוּ כִּי טוֹב ה' דַּע אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַעֲבָדְהוּ וַיַּדְעַת הַיּוֹם וְהַשְׁבוֹת אֵל לְבָבְךָ וְגו' עַל כֹּן מְאֹד מְאֹד הָיָה שְׁפֵל רוּחַ לְהַכְנַע לוֹ וְתַהֲיָה עֲנִיו טָרָם יֶאֱסוּף רִיחָךָ אֵלָיו וַיִּרְאוּ פְּנֵי מַעֲשֵׂיךָ וּגְמוּלָה יָשׁוּב בְּרֵאשִׁיךָ עַל כֹּן עֲשֵׂה זֹאת בְּנִי וְהַנְּצִיל עֲזוֹב הַגְּאוּהָ וְתַפּוּס הָעֲנָוָה עֲזוֹב הַגְּדִלוֹת וְתַפּוּס הַשְׁפָּלוֹת עֲזוֹב הַרְעָה וְתַפּוּס הַהַכְנָעָה יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ מֵעַט חַוָּבִים פְּעוֹנוֹת מְרֻבִּים יַעֲזוּבָאֲמָרְיוֹ וְדַבּוּר דְּבָרָיו וְהַרְהוּרִים בְּמַגּוּרָיו וַיִּזְכֹּר בּוֹרוֹ בְּאֵרוֹ וַיִּצְרֹו וַיַּעֲזוּב מַעֲלוֹ וַיִּקְרַע מַעֲלוֹ וַיִּסִּיר גְּוֹדְלוֹ וַיִּתְפַּלֵּל לוֹ לְכַפֵּר חַטָּאוֹ וְלֹא יָשׁוּב לְקִיָּאוֹ אִם יָשׁוּב בְּתַשׁוּבָה יִכְפֹּר חַוָּבָה וַיַּעֲבָדְנוּ בְּאֵהָבָה יִזְכֶּה לְרוֹב טוֹבָה עַל כֹּן בְּשֶׁר נָדָם בְּעַפְרָה יְסוּדָה וְהַרְיַח תַּשׁוּבָה לְמִי שְׁנִתְּנָה הַדְּבָק בְּאֵהָבַת יוֹצֵרָה טָרָם כְּבִיַּת נֶרְהָ תְּסִיר הַתַּאֲוָה וְדָבַק בְּעֲנָוָה שְׁאִינוֹ מְשִׁיב לְמַחְרָפּוֹ וְתַדְבֵּר מְרָם וְאֵהָרֵן בְּמִשְׁהָ הַנֶּרֶק אִךָ בְּמִשְׁהָ דְבָר ה' הֵלֵא גַם בְּנוֹ דְבָר וְהָאִישׁ מִשְׁהָ עֲנָו מְאֹד שְׁלֹא עֲנָה כְּלוּם בְּשִׁלְהֵי פֶרֶק כְּסוּי הַדָּם (דָּף פֶּט) שְׁבוּלָם פִּיּוּ בְּשַׁעַת מְרִיבָה וּבְקַדוּשִׁין בַּפ' בַּת' (דָּף ע"א) שְׁתִּיקוּתָא דְבָבֵל הֵיִינוּ יְחִסוּתָא וּבַפ' קָמָא דִּי"ט (דָּף כ') מַה זֶה סְמִיכָה כְּשֶׁפֶשׁ לוֹ בְּזַנְבָהּ וּבַפ' א' דְּשַׁבַּת (דָּף יז) יֵשׁב הַלֵּל כְּפּוּף לְפָנָי שְׁמָאֵי וְזָכָה הַלְכָה כְּבֵית הַלֵּל בְּפֶרֶק א' דְּעֵרוּבִין (דָּף יג) שְׁהִיו שׁוֹנִין דְּבָרֵי בֵית שְׁמָאֵי קוֹדֵם בֵּית הַלֵּל וּבַפ' בְּמַה מְדַלִּיקִין (דָּף לָא) עֲנֻתְנוֹתוֹ שֶׁל הַלֵּל וְכֹן גְּדַעוֹן וַיִּרְיָבוּ אִתּוֹ בְּחִזְקָה וַיֵּאמֶר אֵלֵיהֶם מַה עֲשִׂיתִי אִז רְפָתָה רוּחָם מַעֲלִיו בְּדַבְּרוֹ אֵת הַדְּבָר וְדוּד לֹא הִלְכְתִי בְּגְדוּלוֹת וְלֹא רָמוּ עֵינַי כְּגִמּוּל עָלַי אִמּוֹ תַשְׁיִמְנִי לְרֵאשׁ גּוֹיִם כְּתָר חֲקָמָה עֲנָוָה עָקֵב עֲנָוָה יִרְאֵת ה' אִין מַעֲלָה כְּתוֹקָף עֲנָוָה לְשֵׁם שְׁמִים זוֹכָה לְאַרְבָּעָה עָקֵב עֲנָוָה יִרְאֵת ה' עוֹשֶׁר וְכַבוֹד וְחַיִּים אֵיזָהוּ כֹּן הַעֵה"ב עֲנָיו וַיִּשְׁפֵּל בְּרָךְ וְכַתִּיב יִפְאָר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה בְּקִשׁוֹ עֲנָוָה אוֹלֵי יֵשׁ תִּקְנֶה וּבְשִׁלְהֵי פ' כְּסוּי הַדָּם (דָּף פֶּט) בְּזִכּוֹת הָעֲנָוָה הָעוֹלָם עוֹמֵד שְׁנַחֲשָׁב כְּאִין וְנַחְנוּ מַה תּוֹלָה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה: שׁוֹרֵשׁ זְכִירַת הַשֵּׁם וְהַתְּפִלָּה בְּאֵהָבָה וּבְשִׁמְחָה תְּמִיד כָּל הַיּוֹם כִּי מִמְזַרְח שְׁמֵשׁ וַעַד מְבוֹאוֹ גְּדוּל שְׁמֵי בְּגוֹיִם וּכ"מ מוֹקָטָר וּמוֹגֵשׁ לְשָׁמֵי וּמִנְחָה טְהוּרָה כִּי גְדוּל שְׁמֵי.

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גְּוֹדֵל לְאַלְהֵינוּ. בְּיוֹמָא דִּירוּשְׁלַמִי הַקְּרוּבִים עוֹנִין בְּשַׁכְּמַל"ו הַשְּׁמֵר כֹּן תִּשְׁכַּח אֵת ה' שׁוֹיַתִּי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד בְּמַסְכַּת שַׁבַּת (דָּף קמט) אֵל תִּפְנוּ אֵל הַאֲלִילִים אֵל תִּפְנוּ אֵל מַדְעֻתְכֶם וְזָכוּר אֵת בּוֹרְאֵיךָ בִּימֵי בַחֲרוּנְתֵיךָ וְהַתְּפִלָּה בְּאֵהָבָה וּבְשִׁמְחָה וּבְרַעְדָה.

במס' ברכות (דף ל') אין עומדין להתפלל להתפלל אלא מתוך פנך ראש אמר רב נתמן בר יצחק עבדו את ה' ביראה לכה י"ח פעמים. יראת ה' במשלי פנגד י"ח ברכות ואחד חכם נרא וסר מרע ואין בו שם פנגד ולמלשינים ביבנה תקנוה כי צריה לעמוד בשמחה וביראה עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה ייראוה עם שמש התפלה עם דמדומי חמה ובספרי ולעבדו בכל לבבכם זו תפלה.

במדרש תדשא בברייתא ר' פנחס בן יאיר יקרה היא האהבה מן הבקשה והבקשה מן היראה איזוהו בקשה יש שעובדים להקב"ה ומפילין לפניו תחנות ובקשות ושואלין ממנו כל מדה ומדה בשביל הנאתו פגון חכמה ובינה ודעה ואנרף ימים ורפואה ואשה משפלת ובנים ישרי לבב והצלחת מעשים ועושר וכל שהוא קניין טוב זהו הבקשה ועליה שלמים נקריבים.

בשחר טוב אמר ר' איבו כתיב עבדו את ה' ביראה וקתיב עבדו את ה' בשמחה אלא בשעה שאמה עומד ומשתחוה לפני הקב"ה הוי שמח שאמה עומד לפני אלוה שאין פמוהו ואל תהי נוהג בו קלות ראש אלא ביראה בפ' אין עומדין (דף ל') לא מתוך שמחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך הלכה פסוקה או מתוך שמחה של דבר מצוה ביבמות בפ' מצות חליצה (דף קה) המתפלל צריה שיכונן רגליו ולא יעמוד אלא במקום נמוך ויתפלל בשלהי פרק תפלת השחר (דף ל) אמר ר"א לעולם ימוד אדם עצמו אם יכול לכונן לבו יתפלל בפרק אין עומדין (דף לא) המתפלל צריה שיכונן לבו לשמים אבות בפ"ב וכשאמה מתפלל אל תעש תפלתה קבע אלא רחמים ותחנונים לפני הקב"ה בשלהי פרק תפלת השחר (דף ל) שתתחונן דעתו עליו דכתיב ואתחנן בפ' אין עומדין להתפלל צריה שיכונן לבו לשמים תכין לבם תקשיב אזנה המתפלל צריה שיכונן את לבו בכולן ואם אינו יכול לכונן את לבו בכולן יכונן לבו באחת מהם באבות או בהודיות בפ"ק דע"ז (דף ח) דרש ר' שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כה' יתפלל אמר ר"י בן לוי אעפ"י שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה ואם בא לומר אחר תפלתו אפי' כסדר ודוי של יום הכפורים יאמר ואיתא נמי בריש פ' אין עומדין דף לא) הנה ראינו שצריה עקר פיון בברכה ראשונה שהיא ברפת אבות או במוזים כי בג' ברכות ראשונות טוב לכונן ולהפריד תיבה מתברתה וכשיזפור בא"י בסוף פל ברכה יתן לבו לכונן כמו שמכונן בבקשתו שצריה בסליחת עון או במזונות בברך עלינו או ברפאינו ובסוף פל הברכה שיהא שלחנם מלא בכיוון ושלחן רבו ריקם בלא פיוון אף בברפת רבו ובשבחו יכונן בכל פחו וכשיאמר בא"י אל יחשוב על הפבוד הנראה בלב הנביאים מראה על הפסא כי אם על ה' הוא האלהים בשמים ובארץ ובאור ובים ובכל העולם שהוא אלהי האבות העומד לנגדו שויתי ה' לנגדי תמיד ומי שהוא רוצה לכונן ילמד עצמו בסוף פל ברכה וברכה לשותק מעט ולכונן ולומר בא"י ושלש הראשונות צריכות פנונה גדולה וכן שלש אחרונות קי"ג תיבות מן בא"י מגן אברהם בא"י מחזה המתים בא"י האל הקדוש בא"י חונן הדעת וכן סוף פל ברכה וברכה וכן קי"ג פעמים לב בחומש שצריה לכונן הלב וקי"ג תיבות מן עלץ לפי עד סוף ההפטרך.

בתנא דבי אליהו עד שאמה מבקש רחמים שיכנסו דברי תורה בתוך מעיה תבקש רחמים על העבירות שעבר שימחלו לה עליהם ויש לו לבקש רחמים ותחנונים כי אמה תשחר אל אל ואל שדי תתחנן גול אל ה' מעשיה ויפנונו מחשבונתיה ותפלת ישרים רצונו וישמח לב מבקשי ה' שורש ראש התסידות בתחלתו ראשית חכמה יראת ה' כי מתחלה כשהוא מושף לבו לתסידות קשה לו כמות מפני שמלעיגין עליו ומביישיין אותו ודמו נשפף ויש לו לשמוע חרפתו ואינו משיב ואינו נוטר כי תסיד אני נאם ה' לא אטור לעולם ולאחר שאחז מעשיו והוכשר אם היו נותנים לו כמה

זקוקים לא הִיָּה מִנִּיחַ חֲסִידוֹתָיו מִפְּנֵי הַבְּנוּת וְדוּד נִקְרָא חֲסִיד שְׁמֵרָה נִפְשֵׁי כִּי חֲסִיד אֲנִי אָמַר דָּוִד
לא חֲסִיד אֲנִי שְׁפָל מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרָב יִשְׁנִים עַד ג' שְׁעוֹת וְאֲנִי חֲצוֹת לֵילָה אֲקוּם לַהוֹדוֹת לָךְ אָמַר
דָּוִד לא חֲסִיד אֲנִי שְׁפָל מַלְכֵי מִזְרַח וּמַעֲרָב יוֹשְׁבֵינִי אֲגִדּוֹת בְּכַבּוּדָם וְאֲנִי יָדִי מְלֻכְלוֹכוֹת בְּדָם וְשִׁפְרִי
וְשִׁלְיָא כְּדֵי לְטַהַר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ וְלֹא עוֹד אֶלָּא כָּל מָה שְׁאֲנִי עוֹשֶׂה אֲנִי נִמְלָךְ בְּמִפְיבּוֹשֶׁת רַבִּי
וְאִמְרָתִי לוֹ מִפְיבּוֹשֶׁת רַבִּי יָפָה דְּנָתִי יָפָה טַמְאָתִי יָפָה טְהוֹרָתִי יָפָה חֲזִיבּוֹתִי יָפָה זַפִּיתִי וְלֹא בּוֹשֶׁתִי
וְאִמְרִינֵן בַּפ"ק דַּע"ז (דף טז) וּבַפ"י בַּת' דְּמוֹעֵד קָטָן (דף ה) נֶאֱמַר הַגִּבּוֹר הוֹקֵם עַל שְׁהֻקִּים עוֹלָה שֶׁל
תְּשׁוּבָה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד אָמַר ר' אַבְהוּ אֵלֶּה שְׁמוֹת גְּבוּרוֹתָיו שֶׁל דָּוִד יוֹשֵׁב בַּשֶּׁבֶת
כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה לֹא הָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי כְּרִים וְכִסְתוֹת אֶלָּא ע"ג קַרְקַע תַּחֲכַמוֹנִי אָמַר הַקַּב"ה
הוֹאִיל וְהִשְׁפַּלְתָּ אֶת עַצְמְךָ תְּהֵא כְּמוֹנֵי שְׁאֲנִי גּוֹזֵר גְּזִירָה וְאַתָּה מְבַטְלָהּ רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים רֹאשׁ
לְשִׁלְשֶׁת אַבּוֹת עֲדָנוּ הֵעֲצָנִי בְּשִׁעָה שְׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הָיָה מַעֲדָן עֲצָמוֹ כַּתּוּלַע וְאָמַר בַּפ"ק דְּבִרְכוֹת
(דף ג) מַעוֹלָם לֹא עֵבֵר עָלַי חֲצוֹת לֵילָה בְּשִׁינָה רַב אֲשִׁי אָמַר עַד חֲצוֹת עוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִכָּאן וְאֵילָךְ
בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבַּחוֹת בְּרִישׁ תַּנָּא ד"א רַבְתִּי תַחֲכַמוֹנִי א"ל הַקַּב"ה אַתָּה יוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שְׁאִין בָּהּ
סְמִיכָה תְּהֵא כְּמוֹנֵי מַה ת"ל רֹאשׁ הַשְּׁלִישִׁים רֹאשׁ לְתוֹרָתִי וְתַחֲלוֹק עִם ג' הָאֲבּוֹת תְּהֵא רֹאשׁוֹן
לְאֲבּוֹת תְּהֵא רֹאשׁ לְכָל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁעוֹלִים לֵג' רְגָלִים ג' פְּעָמִים בְּשָׁנָה לְכִי שְׁדוּד יוֹשֵׁב בַּשֶּׁבֶת לֹא
ע"ג כּר וְלֹא עַל גַּבֵּי סַפְסָל אֶלָּא יוֹשֵׁב ע"ג קַרְקַע וּמְלַמֵּד תּוֹרָה לְרַבִּים לְשֵׁם שְׁמַיִם.

בְּאַגְדָּה דְּשְׁמוּאֵל כִּי לֹא נִסְוֵב עַד בּוֹאוֹ פֶּה אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר' נַחֲמָנִי לְפִי שְׁבַע"ז לֹא יִשְׁבוּ שְׁנֵי
גְּדוּלֵי עוֹלָם יִשִׁי וְשְׁמוּאֵל עַד שְׁיִשְׁבּוּ דָּוִד בִּינֵיהֶם כֶּף לַע"ל אִין כָּל מַחִיצָה וּמַחִיצָה שֶׁל צְדִיקִים
שְׁאִין דָּוִד עוֹמֵד עַל גְּבֵה וְלַעֲתִיד יִבְרַךְ בַּה"מ כּוֹסֵי רְנוּיָה כְּדֹאִיתָא בַּפ"י עַרְבֵי פְסָחִים (דף קיט) מָה
אַהֲבָתִי תוֹרָתְךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי וְכַתִּיב כָּל הַיּוֹם תְּהַלֵּתְךָ רְנוּיָה שְׁרִינּוּהּ לַהֲקַב"ה בְּשִׁירוֹת
וְתִשְׁבַּחוֹת כָּל עַצְמוֹתֵי תֵּאמְרָנָה ה' מִי כְּמוֹךָ אוֹדָה ה' בְּכָל לְבִי וְכָל קִרְבִּי אֶת שֵׁם קִדְשׁוֹ לְבִי וּבְשָׁרֵי
יִרְנְנוּ לֵאלֹהֵי חַי כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יְהוָה שְׁמֵרָה נִפְשֵׁי כִּי חֲסִיד אֲנִי וְאִשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי וְלֹא רִשְׁעָתִי מֵאַלְהֵי
בְּמַס' סוּפָה פ' הַחֲלִיל (דף נג) חֲסִידִים אוֹמְרִים אֲשֶׁרֵי יִלְדוּתָנוּ שְׁלֵא בִּינֵינָה אֶת זַקְנָתָנוּ וְאִינוּ מְשַׁקֵּר
דְּוִבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לִגְדָּע עֵינֵי וְדוֹבֵר אֶמֶת בְּלִבָּבוּ מִפְיבּוֹשֶׁת רַבִּי יָפָה דְּנָתִי וְלֹא בּוֹשֶׁתִי זֶהוּ חֲסִיד
שְׁאִינוּ מְבַזֵּה מִי שְׁקָטָן מִמֶּנּוּ בְּעוֹד דּוֹרֵשׁ הַחֲכָמָה וְאִינוּ מְקַנָּא בְּמִי שְׁגָדוּל מִמֶּנּוּ בְּמִמּוֹן וְאִינוּ מְקַבֵּל
שְׂכָר עַל הַחֲכָמָה וְנִעֲשֶׂה חֶבֶר לְכָל חֶבֶר אֲנִי לְכָל אֲשֶׁר יִרְאוּךָ מִי שֶׁהוּא חֲסִיד עוֹשֶׂה לְפָנִים מ"ה
כְּדֹאֲמַרִּין בַּפ"ב דְּבָבָא מְצִיעָא (דף ל) אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין וַיֵּשׁ לוֹ לְחַשׁוֹב שְׁמָא זֶה
רְצוֹן הַבּוֹרָא כְּמוֹ בַּפ"י בְּתֵרָא דְּמַגִּילָה (דף כז) בְּמָה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים מַעוֹלָם לֹא הִשְׁתַּנְתִּי מִיָּם בְּתוֹךְ ד'
אֲמוֹת שֶׁל תְּפִלָּה וְלֹא כְּפִיתִי שֵׁם לְחַבְרִי וְלֹא בְּטַלְתִּי קְדוּשַׁת הַיּוֹם וְלֹא עָשִׂיתִי ב"ה קַפְנִדְרִיא וְלֹא
פְּסַעְתִּי עַל רֹאשִׁי עִם קְדוּשַׁת וְלֹא נִשְׂאָתִי כְּפִי בְּלֹא בְּרָכָה וְלֹא קְדַמְנִי אֲדָם מִיָּמֵי בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ וְלֹא
נִתְּכַפַּדְתִּי בְּקִלּוֹן חַבְרִי וְלֹא עָלְתָה עִמִּי קִלְלַת חַבְרִי עַל מְטָתִי וְלֹא עֲמַדְתִּי בְּמַדּוּתִי וְלֹא נִסְתַּפַּלְתִּי
בְּדַמּוֹת אֲדָם רִשָּׁע וְלֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי וְלֹא צָעַדְתִּי בְּפָנֵי מִי שְׁגָדוּל מִמֶּנִּי וְלֹא הִלַּכְתִּי ד' אֲמוֹת
בְּלֹא תּוֹרָה וּבְלֹא תְּפִלִּין וְלֹא יִשְׁנָתִי בַב"ה לֹא שִׁנַּת קִבְעַע וְלֹא שִׁנַּת עֲרָאִי וְלֹא שִׁשְׁתִּי בְּתַקְלַת
חַבְרִי וְלֹא קִרְאָתִי לְחַבְרִי שֵׁם בְּחִכְיָתוֹ וְאִמְרֵי לָהּ בְּחִנְיָתוֹ.

וַיֵּשׁ לוֹ לִישֵׁב בְּחִסְדוֹת כְּדֹאֲמַרִּי בְּמַס' דְּרָךְ אֶרֶץ נֶאֱמַר בְּבִיאָתוֹ חֲסִיד בִּישִׁיבָתוֹ וּיְקִיִּים לְשִׁמּוֹר כָּל
נְזָקִין מְלַעֲשׂוֹת וְאִפְּלִי בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְכָל מָה שְׁבַפְרָקִי אַבּוֹת וּמָה שְׁיִשׁ בְּמַס' בְּרִכוֹת כְּדֹאֲמַרִּין
בַּב"ק בְּפָרֵק הַמִּנִּיחַ אֶת הַכַּד (דף ל) אָמַר ר"י הַאִי מֵאֵן דְּכַעֲי לְמַהֲוֵי חֲסִידָא לְקִיָּים מְיָלִי דְּנִזְיָקִין
רְבִינָא אָמַר מְיָלִי דְּאֲבּוֹת וְאִמְרֵי לָהּ מְיָלִי דְּבִרְכוֹת וְכָל מַעֲלוֹת יֵשׁ לוֹ לְחַפְשׁ בְּתַלְמוּד וּבִירוּשְׁלָמִי
וּבְמַדְרָשׁ וְיַעֲשֶׂה וַיִּזְכֶּה אֶת הָעוֹלָם וַיִּחַשְׁבוּ בְּלִבּוֹ שְׁמָא זֶה רְצוֹן בּוֹרְאוֹ כִּי הִשֵּׁם חוֹקֵר לֵב וּבוֹחוֹן

כליות רחמנא לבא בעי וכל מצוה שאין לה עוסקין יעסוק בה ואל ישב במקום ליציים ומדברים דברים בטלים וינדבק עם כל עושה מצוה הולך את חכמים יחפם עת לחבוק וחסיד בכל מעשיו: שורש התורה להעמיק לדעת ולהשפיל בתחלה ילמד להפיר את האותיות ואחר כך לחברם יחד היא נקראת תיבות ואח"כ הפסוק ואח"כ הפרשה ואח"כ המשנה ואח"כ התלמוד וקיבץ על יד ירבה חנוך לנער על פי דרכו כדאמר' בכתובות ובקידושין (נ"ה ל) טוב מלא כף נחת הלכ' אחת כדאימא בויקרא רבה ואמרינו בספרא תול פטל אמרתי פנה דברי תורה פללין ופרטין ומוציאן פטיפין הללו של טל לא פטיפין גדולו' של מטר אלא פטיפין הללו של טל קטנו' ויש לו לדבר ליתן הפסק שיחזור בהו היטב כדאמרינו בריש תורת פהנים מה היו הפסקות משמשות ליתן ריח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין והלא דברי' ק"ו ומה אם מי ששמע מפי הקב"ה ומדבר ברוח הקדש צריך להבין בין פרשה לפרשה' ובין ענין לענין על אחת כמה וכמה להקדושת הלמד מן ההקדושת ואמרינו בפ"ק דתהיגה (נ"ה ט) אינו דומה למי ששונה פרקו מאה פעמי' למאה ואחת ואמרינו בערובין בפ' פיצד מערבין (נ"ה נד) ר' פרידא הנה ליה חד תלמידא דהנה תני ליה ארבעה מאה זמנין ואמר בפ"ק דע"ז (נ"ה יט) אומר רבא לעולם ילמד אדם ד"ת במקום שלבו חפץ שנ' פי אם בתורת ה' חפצו א"ר אין אד' לומ' תור' אלא מה שלבו חפץ כל העוס' בתור' הקב"ה עושה לו חפצו אומר רבא לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יתגה ליגרס אינש אע"ג דלא ידע מאי קאמר ליגמ' איניש ונהדר ליסבר ובברכות בפ' הרוואה (נ"ה סג) הסכת ושמע ישראל הס ואח"כ פתת אם נבלת בהתנשא בה תנשא ותנן בפאה ומייתי לה במס' שבת בפ' מפנין (נ"ה מ) ות"ת פנגד כלם ובפ"א דקדושין (נ"ה כז) נענו כלם ואמרו ת"ת גדול שהתלמו' מביא לידי מעשה ואמרי' בשלהי מס' מנחות (נ"ה קי) ומייתי לה בפ"ק דברכות (נ"ה ה) אהד המרבה וא' הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

בספרי ולמדתם אתם ושמתם לעשותם מגיד שהמעשה תלוי בתלמוד ואין התלמוד תלוי במעשה השומע מפי קטן שבישראל פשוט מפי גדול והשומע מפי חכם פשוט מפי סנהדרין פשוט מפי משה פשוט מפי הקב"ה.

בתד"א רבא אדם שואל ומשיב בשיבתו בבה"מ כדי שלא יבא לידי תנומה ישאל אדם את הפסוק אעפ"י שהפל משחקי עליו יכניס אדם עצמו בגופו של הלכה אעפ"י שאינו בקי כלו' בהלכה אם נבלת בהתנשא בה תנשא אם זמות יד לפה הרוצה שיעמול בתורה נותנים לו עמל ד"ת נפש עמל עמלה לו המלמד ד"ת ברבים לישראל לש"ש ואינו נושא פנים לעני ולעשיר אבא שמקראן כאחת ומשנה שמשנן כאחת ומתוך כך הקב"ה מרח' עליו ונותן בו חכמה ובינה דעה והשכל במס' מנחות (נ"ה ל' וד' צט) ישנה אדם לקני' לא ימוש ס' התורה הגה מפיה.

באבות דר' נתן ר"י בן פנחס או' כל מי שיש בידו מדרש ואין בידו הלכות לא טעם טעמה של תורה וכל מי שיש בידו הלכות ואין בידו מדרש לא טעם טעמה של יראת חטא. בספרי ולעבדו בכל לבבכם זו תלמוד וכן הוא או' לעבדה ולשמר' לעבדה זו תלמוד ולשמרה אלו מצוות כל המצוה אשר אנכי מצוה למוד הלכות ואגדות פי לא על הלחם לבדו יחנה האד' זה מדרש פי על כל מוצא פי ה' אלו הלכות ואגדות ר"א בר צדוק אומר עשה דברים לשם פועלם דבר בהם בשמן..

שמור ושמעת אם שמרת מעט סוף לשמור הרבה לשמור לעתיד לבא בערובין בפר' פיצד מעברין (נ"ה נד) אומר ר"א אם משים עצמו כענק לצנאר שצנאה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו א"נ

כַּעֲרוּגָה שֶׁהִפֵּל דָּשִׁין אוֹתָהּ וְכִבְשָׁמִים שֶׁהִפֵּל מִתְבַּשְׁמִים בּוֹ א"נ מְשִׁים לְחָיו כְּאֵבֶן זֶה שְׂאִינָה נִמְחֵית וְכַמְדָּבָר הַזֶּה שֶׁהִפֵּל דָּשִׁין בּוֹ וְכִתְאָנָה כֹּל זְמַן שֶׁמְמַשְׁמֵשׁ בָּהּ מוֹצֵא בָּהּ תְּאֵנִים וְכִדּוּד הַזֶּה כֹּל זְמַן שֶׁהִתִּינוּק מִמְשַׁמֵּשׁ בּוֹ מוֹצֵא חֶלֶב כֶּה דְבָרֵי תוֹרָה כֹּל זְמַן שֶׁאֲדָם מִמְשַׁמֵּשׁ בָּהּ מוֹצֵא בָּהּ טַעַם ר' עֲקִיבָא אוֹ מִנִּינִין שְׁחִיב אֲדָם לְשָׁנוֹת לְתַלְמִידוֹ עַד שֶׁיִּלְמְדוּ שֶׁנֶּאֱמַר וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמָּה בְּפִיהֶם וּמִנִּינִין שְׁצָרִיף לְהִרְאוֹת לוֹ פָּנִים שֶׁנִּי וְאֵלֶּה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תְּשִׁים לְפָנֵיהֶם אָמַר רַב חֲסִידָא אֵין תוֹרָה נִקְנִית אֶלָּא בְּסִימְנִין.

מִן הַתּוֹרָה שִׁמָּה בְּפִיהֶם סִימְנָה בְּפָנֵיהֶם. מִן הַנְּבִיאִים הַצִּיבִי לֶה צִיּוּנִים צִיּוּנִין לְתוֹרָה מִן הַפְּתוּבִים אָמַר לְחֻקָּהּ אֲחֻתִי אֶת וּמִדַּע לְבִינָה תִקְרָא עֲשֵׂה מוֹדִיעִים לְתוֹרָה לֹא בְּשָׂמִים הִיא לֹא תִמְצָא תוֹרָה בְּמִי שֶׁמִּגְבִּיהַ עֲצָמוֹ אוֹ בְּמִי שֶׁמִּרְחִיב דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ פִּיִּם וְלֹא בְּסַחְרָנִים וְלֹא בְּתַגְרִים בְּפָרְקִי, אַבּוֹת הָיוּ שׁוֹמְרֵי בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם הַפֶּה בָּהּ וְהַפֶּה בָּהּ סִמָּא דְּכֹלְא בָּהּ וּמִינָה לֹא תִזּוּעַ.

בפ' א' דְּחֻגִיגָה (דף ט) בְּעֵלֵי אֲסוּפּוֹת אֵלֶּי ת"ח שְׁיִוְשְׁבֵין אֲסוּפּוֹת אֲסוּפּוֹת וְעוֹסְקֵי בְּתוֹרָה הִלְלוּ מְטַמְּאִין וְהִלְלוּ מְטַהֲרִין הִלְלוּ אוֹסְרִין וְהִלְלוּ מְתִירִין הִלְלוּ פּוֹסְלִין וְהִלְלוּ מְכַשִּׁירִין עֲשֵׂה אֲזַנְהָ כַּאֲפֶרֶסֶת לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵיהֶן נִתְּנוּ מְרוּעָה אֶחָד אֶל אֶחָד נִתְּנוּ וּפְרָנְס אֶחָד אֶמְרָן מְפִי אֲדוֹן כֹּל הַמַּעֲשִׂים ב"ה בְּקִדּוּשֵׁין בְּסוּפּוֹ (דף כב) מִנִּיחַ אֲנִי כֹל אֲנֻמְנִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה שְׁעוֹמְדִין לְאֲדָם בְּבַחֲרוּתוֹ וּבְזִקְנוּתוֹ בְּעו"ה וּבְעוֹה"ב וּבְפ"א (דף צ) יִשְׁלַשׁ שְׁנוֹתָיו לְיוֹמֵי שְׁלִישׁ בְּמִקְרָה שְׁלִישׁ בְּמִשְׁנֵי שְׁלִישׁ בְּתַלְמוֹ בְּפ"א דְּחֻגִיגָה (דף ה) וְאוֹתֵי יוֹם יוֹם יְדַרְוֶשׁוֹן כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה אִפִּי יוֹם א' בְּשָׁנָה מֵעַל עָלְיוֹ הַפְּתוּב כְּאֵלֶּי עֹסֵק בָּהּ כֹּל הַשָּׁנָה כֹּלֵה.

בפ' א' דְּקִדּוּשֵׁין (דף ל) אָמַר ר"י בֶּן לוי כֹּל הַמְּלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה מֵעֵלָה עָלְיוֹ הַפְּתוּב כְּאֵלֶּי קִבְּלָה מִהַר חוֹרֵב וְהוֹדַעְתָּ לְבָנֶיהָ וְלְבָנֵי בְּנֵיהָ יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיהָ בְּחוֹרֵב עַד הֵיכָן חִיב אֲדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה אָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל כְּגוֹן ר' זְבוּלוּן בֶּן דָּן שֶׁלְּמַדוֹ אָבִי אָבִיו מִקְרָא מְשָׁנָה תַלְמוּד הַלְכוֹת וְאֲגָדוֹת כֹּל הַמְּלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה מֵעֵלָה עָלְיוֹ הַפְּתוּב כְּאֵלֶּי לְמַדָּה לְבָנוֹ וְלִבְנוֹ בְּנוֹ עַד סוּף כֹּל הַדּוֹרוֹת רַבָּה בַּר הוּנָא לֹא טַעֲמִים אֲנֻמְצָא עַד דְּמִקְרֵי לִיה לִיגוּקָא מוֹסְפָא וְהִיָּה מוֹסִיף לוֹ יוֹתֵר.

ת"ר וְשִׁנְנַתְּם שִׁיְהוּ ד"ת מְחַוְּדִים בְּפִיהָ שְׂאֵם יִשְׁאַלְהָ אֲדָם דְּבַר הַלְכָה אֵל תִּגְמַגַּם וְתֹאמַר לוֹ אֶלָּא אָמַר לוֹ מִיָּד וַיֵּשׁ לוֹ לְלַמֵּד עַל מְנַת לְעִשׂוֹתָהּ כְּדֹאמְרֵינוּ בִּיבְמוֹת בַּפ' בֵּית שְׁמַאי (דף קט) ר' יוֹסִי אוֹ הָאוֹמ' אֵין לוֹ תוֹרָה אִפִּי תוֹר' אֵין לוֹ מַאי טַעֲמָא אָמַר רַב פֶּפְאָ אָמַר קְרָא וְלַמְדָּת' וְעֲשִׂיתֶם כֹּל שִׁישְׁנוֹ בְּעֲשִׂינִי יִשְׁנוֹ בְּלַמִּידָה וְכָל שְׂאִינוֹ בְּעֲשִׂיָה אֵינוֹ בְּלַמִּידָה וְכִשְׁלוֹמֵד יֵשׁ לִישֵׁב בְּאִימָה כְּדֹאמַר בַּפ"ק דְּבַרְכוֹת (ד' כב) וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיהָ וְלְבָנֵי בְּנֵיהָ יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיהָ בְּחוֹרֵב מַה לְהֵלֵךְ בְּאִימָה וּבִירְאָה בְּרַתְתָּ וּבִזִּיעַ אָף.

כָּאֵן בַּפ' בְּמַה מְדַלִּיקִין (ד' ל) וְשָׁבַח אֲנִי אֶת הַשְּׁמִחָה אֵין שְׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׁמִחָה שֶׁל מְצוּהָ אָמַר ר"י אָמַר רַב וְכֹן הַלְכָה וּמִקְשָׁה וּמִשְׁנֵי הַתַּלְמִיד יֵשֵׁב בְּאִימ' וְכֹן הֵרַב כְּשֶׁמִּגִּיד הַהַלְכָה אֶבֶל קוֹדֵם שִׁיפְתַח יֹאמַר הֵרַב מִיֵּלֵי דְבִדְיָחוּתָא וְהִדַּר יְתִיב בְּאִימָתָא.

וְאִמְרֵי בְּפִסְקֵיהֶם אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיהָ אָמַר ר' חֲנִינָא בַּר פֶּפְאָ נִרְאָה לֵהֶם הַקַּב"ה בְּפָנִים זְעוּמוֹת לְמִקְרָה כְּשֶׁאֲדָם לֹמֵד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה צָרִיף לְלַמְדוֹ בְּאִימ' לְמִקְרָא פָּנִים בִּינוּנִים לְמִשְׁנָה פָּנִים מְסִבִּירוֹת לְתַלְמוּד פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת אַע"פ שְׂאֵתֶם רוּאִים הַדְּמִיוֹנוֹת אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיהָ א"ר שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי א"ר יוֹנָתָן כֹּל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבִירוֹ תוֹרָה כְּאֵלֶּי יִלְדוּ שֶׁנִּי אֵלֶּה תוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמִשָּׁה וּמִזְפִּיר בְּנֵי אֶהְרֹן

וְכָל הָעוֹסִי בַתּוֹרָה כְּאִלוּ מְשִׁים שְׁלוֹם בְּפִמְלִיאָה שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מִטָּה וְלִכְלֵל הָעוֹלָם שֶׁנִּי אִם יִחְזֹק בְּמַעוּזֵי יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם לִי וּמִקְרֵב הַגְּאֻלָּה לְאֹמֵר לְצִיּוֹן עֲמִי אַתָּה בְּשִׁלְהִי פָּרַק לִוְלֵב הַגְּזוּל (ד' מט) אר"א פִּיהָ פִּתְחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ זֹאת תּוֹרָה לְשִׁמָּה בַּפ' קָמָא דְתַעֲנִית ד' (ז) הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה תּוֹרָתוֹ נֶעֱשִׂית לּוֹ סֵם חַיִּים וְאִין ד"ת מְתַקְּיָימִין בִּיחִידֵי וְאִין מְתַקְּיָימִין אֲלָא בְּמִי שֶׁדַּעַתוֹ שֶׁפִּלְהָ אָמַר ר' הֲרֵבָה תּוֹרָה לְמַדְתִּי מִרְבוּתִי וְיִוְתֵר מִחֲבִירֵי וּמִתְלַמְּדֵי יוֹתֵר מִכֻּלָּם וְאָמְרִינָן בְּשִׁלְהִי פ' לִוְלֵב וְעַרְבָה (ד' מט) וּבַפ' בַּתֵּר' דְּמוּעֵד קִטָּן חֲמוּקֵי יִרְכִיבָה מַה יִּרְבֵּה בַּסֵּתֵר אַף ד"ת בַּסֵּתֵר וְאִין לִוְלִיקְהוֹת מִכְבוֹד הַתּוֹרָה ק"ו מְפָלִי שְׁרַת אַעֲפ"י שֶׁפִּטוּר מְלִיתָן מִס כְּדָאֲמַרִּי בַּפ' קוֹנָם יִין וּבַפ' א' דְּבָבָא בְּתָרָא (ד' יב) וַיְהִי מִשְׁאֵו וּמִתְנֹו בְּאֲמוּנָה כְּדָאֲמַרִּינָן בְּיוֹמָא (דף פו) וְאָמַרִּי בְּשִׁלְהִי פָּרַק א' דְּמַגִּילָה גְדוּל תַּלְמוּד תּוֹרָה מִבְּנִין ב"ה וּבְשִׁאֲלֵתוֹת דְּרַב אַחַאי מִשְׁמַע דְּמַעֲשֵׂי דִידִיקָה גְדוּל מִתְלַמוֹ אַחֲרֵי מְדַרְבֵּי יוֹחֲנָן מִנַּח תְּפִילִין וְהָדַר אָמַר לוֹ.

וְתַנָּא לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא עֵיקַר אֲלָא הַמַּעֲשֵׂה וְלֹאֲגַמְוִי לְאַחֲרֵי עֲדִיף בְּשִׁלְהִי פ"א דְּבָבָא קָמָא וְאָמַרִּי בַּפ' חֲלָק (דף קג) אָמַר רַב שְׁשֵׁת כָּל הַלּוּמֵד תּוֹרָה בַּעו"ה זֹכֵה לְלִמְדָה לַעו"ה ב שֶׁנִּי וּמְרֻה גַּם הוּא יוֹרָה: שְׁוֹרֵשׁ קִבְּלַת חֻכְמִים וְסוּד וּמוֹסֵר וּמִשְׁפִּיל רוּחוֹ הֵבֵא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֻכְמִים כְּמוֹ שְׁוִתָּה בְּצָמָא אֵת דְּבַרְיָהֶם וַיֵּשׁ לְהַשְׁפִּיל רוּחוֹ לְשִׁמּוּעַ מִן הַקָּטָן כְּגִדּוּל כְּדָאִי בְּסַפְרֵי מִנִּין שְׁאֵם שְׁמַע אָדָם מִפִּי קִטָּן שְׁיִהְיֶה בְּעֵינָיו כְּשׁוֹמֵעַ מִפִּי חֻכְמִים וְכו' ת"ל אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֲתִכֶּם דְּבָרֵי חֻכְמִים כְּדִרְבָּנוֹת וְגו' נִתְּנוּ מְרוּעָה אֶחָד וְאָמַר בַּפ' א' דְּבַרְכוֹת הָעוֹבֵב' עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים חֵיִב מִיתָה וְאָמַרִּי בְּחֲלָק וּבְעַרְכִּין כִּי דָבַר ה' בְּזָה אִפִּי דְּבוּר אֶחָד וְעַל דְּבַרְיָהֶם נִכְרַת בְּרִית כְּדָאֲמַרִּינָן בְּנִדְרִים וְאָמַרִּינָן בַּפ' ג' דְּבַרְכוֹת (ד' לט) כָּל מַה שְׁאָמְרוּ חֻכְמִים אֲסַמְכִּינְהוּ עַל לָאו דְּלֹא תִסּוּר מִכָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יִמִּין וְשִׁמְאֵל בְּסַפְרֵי אִפִּי נִרְאִין בְּעֵינֵיךָ עַל יִמִּין שְׁהוּ שְׁמֵאל וְעַל שְׁמֵאל שְׁהוּ יִמִּין שְׁמַע לָהֶם וְתַנּוּ וְהוּי מְתַאֲבָק בַּעֲפֵר רְגִלֵיהֶם וְכִשְׁשִׁמְעַ מְעַט חוּזֵר כְּמָה פְּעַמִּי כְּדָאֲמַרִּינָן בַּע"ז (ד' יט) צִיִּיד הִרְמֵאִי יִחְרַף מְשִׁבֵר כְּנַפְיוֹ בְּסַפְרֵי אִם שְׁמוּר תִּשְׁמְרוּן תַּלְמִיד לְמַד שְׁנַיִם אִם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים בְּיוֹם נִמְצָא עֲשִׂיר לְאַחַר זְמַן וְקוֹבֵץ עַל יָד יִרְבֶּה ר' יִשְׁמַעֲלֵל או' נִפְשֵׁ רַעֲבָה כָּל מֵר מְתוּק מוֹצִיאָה קִמַּח בְּפִנֵי עֲצָמָה סוֹבֵין בְּפִנֵי עֲצָמָה קִיבֵר בְּפִנֵי עֲצָמָה כֶּף יוֹשֵׁב וְשׁוֹנָה אִישׁ פְּלוּנִי מִתִּיר אִישׁ פְּלוּנִי אוֹסֵר ר"ע או' שְׁתָּה מִים מְבוֹרָךְ תִּחְלָתוֹ אִינוּ יְכוּל לְהוֹצִיא טַפַּת מִים כֶּף מִי שֶׁלֹּא לְמַד בְּתַחֲלָתוֹ אֲלָא מַה שְׁמִכְנִיסִין בְּתוֹכּוֹ וְנוֹזְלִי מִתּוֹךְ בְּאֶרֶץ לְבַסוּף בְּאִין תַּלְמִידֵי וְלוֹמְדִים מִמֶּנּוּ יְפוּצוּ מַעֲיִנוֹתֵיהֶם חוּצָה וְאָמַרִּינָן בַּפ' ב דַּע"ז (ד' לה) כִּי טוֹבִים דוֹנִיךָ מִיִּין עַרְיָבִים עָלֵי דְבָרֵי דוֹדִים מִיִּינָה שֶׁל תּוֹרָה וְאָמַרִּי בְּכָל הַתְּלַמוֹ אִיִּידִי דְאַתְנִיָּה מְדַרְשָׁא אַקְדָּמָה כְּמוֹ בְּרִישׁ יְבָמוֹת דְּקוּדְשָׁא ב"ה אִם שְׁמַעְתָּא מְכוּלָּהוּ רַבָּנָן בְּמַס' חֲגִיגָה וְכֵן בְּרִישׁ גִּיטִין (ד' ו) אֲבִיתָר בְּנֵי כֶּף הוּא אוֹמֵר וּבְתַנְחוּמָא ר"א בְּנֵי אוֹמ' פָּרָה בַת שְׁתִּים וְאָמַרִּי בְּבַרְכוֹת אַגְרָא דְשְׁמַעְתָּא סְבָרָא וְאִם לְפּוּם צַעֲרָא אַגְרָא בַּפ"א דְּבַרְכוֹת (ד' ה) וְאַתְנָה לָךְ אֵת לְוַחְוֹת הָאֲבָן זֹאת תּוֹרָה וְהַתּוֹרָה זֹאת מְשִׁנָּה וְהַמְצָנָה זֹאת מְצָנוֹת אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי אֵלֶיךָ וְגַבִּיאִים לְהוֹרוֹתָם זֶה תַּלְמוּד מְלַמֵּד שְׁכּוֹלָם נִתְּנוּ לְמִשְׁנֵי בְּסִינֵי וּבְכַרְיָתוֹת בַּפ' אָמְרוּ לוֹ (ד' יג) וְלִהְיוֹת אֵלֶיךָ הוֹרָאוֹת אֵת כָּל הַחֻקִּים אֵלֶיךָ הַמְדַרְשׁוֹ אֲשֶׁר דָּבַר ה' זֶה הִלְכָה בְּיַד מִשְׁנֵי זֶה תַּלְמוּד הָרִי קִבְּלַת חֻכְמִי כָּל הַתּוֹרָה אִם אִינוּ יְכוּל לְלַמֵּד תַּלְמוּד יִלְמוּד מְדַרְשִׁים אוֹ מְקָרָא אוֹ חוֹמֵשׁ רַק שֶׁלֹּא יֵשֵׁב בְּטַל וְדַבְּרַת בָּם וְלֹא בְּדְבָרִים בְּטָלִים כְּדָאֲמַרִּי בְּיוֹמָא (ד' יט) וּבְסַפְרֵי לְמוּד מְדַרְשׁ הִלְכוֹת וְאַגְדוֹת כִּי לֹא עַל הַלְחָם לְבַדּוֹ זֶה מְדַרְשׁ כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם אֵלֶיךָ הִלְכוֹת וְאַגְדוֹ כִּי אִם שְׁמוּר תִּשְׁמְרוּן אִם שְׁמוּר אָדָם מִד"ת כְּשֵׁם שְׁרַאשׁוֹנִי מְתַקְּיָימִין כֶּף אַחֲרוֹנִים מְתַקְּיָימִין לַעֲשׂוֹת' לְמַד אָדָם תּוֹרָה הָרִי מְצָנָה אַחַת לְמַד וְשְׁמַר וְעֲשֵׂה הָרִי אִין לְמַעֲלָה הִמְנֹו רְצוֹנָךְ שְׁתַּפִּיר אֵת מִי שְׁאָמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם לְמוּד הָאֲגָדָה שְׁמַתוּךָ כֶּף אַתָּה מְפִיר אֵת מִי שְׁאָמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם.

בתורת פהגים אם בןקמי תלכו שתהיו עמלים בתורה תשמרו ועשיתם הלומד לעשות אם לא תשמעו ולא תעשו כל שאינו לומד אינו עושה לסוף מואס באחרים לסוף מואס בתכמים לסוף אינו מניח אחרים לעשות לסוף אינו מודה במצות שנתנו למשה בהר סיני לסוף כופר בעיקר בפ' בתרא דברכות (ד' סג) בשעת המפזרים פנס בשע' המכנסים פזר יפוצו מעינותיה חוצה וקנים מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הולך אל חכמים יחכם וקנים קבלת חכמים לשמוע דבריהם ותוכחותם ומנהגם זהו סוד ואת ישרים סודו לדמות דבר ולפלפל ולהשוות הכל.

לאחד מאלף תגלה סודה מה שידעו שנים אפטר להסתיר שלשה ידעו הכל נאמן רוח מכסה דבר סוד חכמים שומע מוסר וימנע מלעשות עוד על פן יקבל מוסר באהבה הוכח לחכם ויאהבה פדאמרי' בערכין (ד' יז) החזק במוסר אל תרף יסר בנה ויניחה שמע בני מוסר אביה: שורש טהרה פרישות זהירות מי שרוצה לטהר מחשבותיו פורש עצמו ונהיר במעשיו הרחק מפחח ביתה פדאמרי' בשלהי פ"א דע"ז (ד' ד) ונשמרת מפל דבר רע שלא יסתפל באשה אפי' בבגדיה השטוחין על הכותל ביודעה ומכירה ולא בבהמה חיה ועוף פשנזקקין פן יהרהר שחוק וקלות ראש מרגילין האדם לערות אם ישחק פנגד' יגיע בהוד יפיה ויראה ויגע בתורף ולא יראה בה ערות דבר ושב מאחריה אם יאמר אראה פניה טוב מראה עינים קשתו ננערת וזרעו מטפטף על פן יעצים עיניו מראות ברע שלא יתאנה אליה שאם עוצר רוחו ינפה פיוסף השליט על הארץ פי אשה שלא ראה אין נפשו חושק ולא יטענו רוח זנוגים.

שומר מצוה לא ידע דבר רע פרוש מחטא טהיר עצמו וטיהרו וקדשו בשלהי פ"א דע"ז (שם) ונשמרת מפל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה מפאן אמר ר' פנחס בן יאיר זהירו מביאה לידי זריזות זריזות מביאה נקיות לידי ונקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי חסידות ענוה לקדושה ובמס' שקלים מבואר מן הפסוקים הזהר ממאכל וממשטה כעושה טהרות אם יש בו נדנדוד איסור הרחיקהו ממך רואה טריפה לעצמו פרבן גמליאל שמחמיר לעצמו ומיקל לאחרים וממלבושים שלא יהיו בגדיה מלכלכים מן הצואה ומן טיפי מימי רגלים שמור רגלה באשר תלך אל בית האלהים על פן תלמוד עצמה בקינוח היטב.

שמור נקביה ואל תרגיל להשתין סמוך לתפלה פן יטפטף על מכנס' איה תתפלל סלח לנו פי חטאנו ואתה עומד מטונ' והזהר משכב' זרע פן ידבק בבשרה ובבגדיה ולא יהיו מלבושיה מתכשיטי ע"ז טהר עצמה והכון לקראת אלהיה ישראל נאמור לו כל תגמלוהי עלי אל יפתה יצרה לגלות חסידות שישבחוה ויהיה לה שם טוב שתפסיד גמול שכרה לעתיד פשתתפלל אל יבלבלוה מחשבותיה תרחיק גאונה מלספר שבחה פי אין שחר כמו הצנע לכת בהסתר דבר ואל תתחבר לבטלני' וללצים ואל תכלים שום אדם אם אתה רואה אדם פחות ממך אל תחשוב להפחית פבודו אלא פבדהו ואת יראי ה' יכבד חשוב מה אירע למרים ומה אירע עדת קרח וכל מחשבותיה לעשות רצון אלהיה.

נקה עצמה ממחשבו' רעות פדכתיב ויכנונו מחשבותיה רבות מחשבו' בלב איש וגו' שלא יהיה בה עקר ועקב עקבה ותרמית פי ה' יראה ללבב חוקר לב ובוחן פליות פי רבים בני אדם הנושחתו בהרהורים וכשאתה עומד ומתפלל חשוב תחלה על הבור' הכל ואז יתהלל בכל נשימה אודה ה' בכל לבי לבי ובשרי ירננו לאל חי וכל קרבי את שם קדשו כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוה אשתתנה אל היכל קדשך ביראתך: שורש נקיות מחטא ומקנאה ומאיבה צריה אדם לנקות עצמו מפל חטא כה פשהאדם מהרהר אחר החטא ששולט בו יצר הרע הוא בוער פאש ומסיר ממנו

חֶשֶׁק בּוֹרְאוֹ וְאֵין בְּלִבּוֹ טוֹהַר כִּי אִם יֵצֵר מִחֻשְׁבוֹת לִבּוֹ רַע מְזַעְזָרִיו רַק רַע כֹּל הַיּוֹם עֶקֶב הַלֵּב מִכֹּל וְאֵנֹשׁ הוּא כִּי לֵב הָאָבֶן הוּא רוּחַ זְנוּנִים אָמַר נָבֵל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים לְכֹה אָמַר דָּוִד לֵב טְהוֹר בָּרָא לִי אֱלֹהִים מִכֹּל דְּאִיכָּא טָמֵא כְּדָאמַר בִּפְּ טָרַף בְּקִלְפֵי (ד' לט) וְנִטְמָאתֶם בָּם וְנִטְמָתֶם הֶעֱבִירָה מְטַמְטֶמֶת וּמְטַמְאָה וְנִטְמָאתֶם בָּם נִכְתָּם עֲוֹנָה לֵב טְהוֹר בָּרָא לִי זֶהוּ שְׂרֵשׁ נְקִיּוֹת מִחֻטָּא הֲרַחֵק מִן הַכִּיעוֹר וּמִן הַדוּמָה לוֹ וּמִן הַדוּמָה לְדוּמָה פְּרִי הַחֻטָּא הִיא הֲרַהוּר' פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שְׂרֵשׁ פְּנֵיהָ רֵאשׁ וְלַעֲנָה לְכֹה וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דְּבָר רַע שְׂלֵא יִהְרַהַר בִּפְּ"א דַע"ו (ד' ד') פְּרִי מִחֻשְׁבוֹתֶם וְאִם יִשְׁתַּרְשׁ רוּחַ זְנוּנִים בְּקֶרְבְּכֶם אֵל זָר בְּקֶרְבּוֹ וַיִּתְלַכְלַךְ עַל רַמ"ח אֵיבָרִים וַתְּהִי עֲוֹנוֹתֶם עַל עֲצָמֶם עֲוֹן בְּמִלּוֹאוֹ רַמ"ח עֵי"ן וְי"ו נו"ן בְּגַמְטָרִיא רַמ"ח וְאִם פִּגְעַת בְּאֶדָם מְגֻנּוּל זֶה יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע שְׂיֵשׁ בּוֹ רַמ"ח תִּיבוֹת רִגְזוֹ וְאֵל תְּחַטְּאוּ אִמְרוּ בְּלִבְבְּכֶם עַל מִשְׁכַּבְּכֶם בִּפְּ"א דְּבָרְכוֹת (ד' ד) וְחָשׁוּב בְּתַגְבוּר' הַיֵּצֵר מִתְקַנֵּת הֶעֱבִירָה וְצוּף הַנְּאָה מוֹעֲטַת מְגַנֵּיבָה וְנִיאוּף מִיָּם גְּנוּבִים אַחֲרֵיתָהּ מְרָה כְּלַעֲנָה סוּפָה בְּבָאָר שַׁחַת וְאִם אֲמַנַע מִמֶּנָּה סוּף לְהַנְחִילֵנִי לְעוֹלָם הַבָּא יִרְאֵת הָאֵל הוּא הָעֵד כִּי שְׁמַרְתִּי דְרַכֵּי ה' וְאִשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי בִירְאֵת ה' מְבַטַח עוֹן זְכוּר אֵת בּוֹרְאָהּ בִּימֵי בַחֲרוּתֶיהָ הוּא בּוֹרְאָהּ הֵלֵא הוּא אָבִיָּה קִנְיָה הוּא עֲשֵׂה וְהוֹצִיאָהּ מִבְּטֵן אִמָּהּ וְהֵאֲכִילָהּ וְהִלְבִּישָׁהּ וְהִנְעִילָהּ אֵל תְּהִי כְּפוּי טוֹבָה אֵל תְּחַטֵּיא אֵת בְּשָׂרָהּ וְלִבָּהּ אֵל יִמְהַר וְעֲצוֹר רוּחָהּ פֶּן יִבִּיאָהּ בְּמִשְׁפָּט וַיְהִי עַד מִמְהַר וְכָל הָעוֹלָם יִשְׁמְעוּ חֲרַפְתָּהּ וַיְגַלֶּה חֲרַפְתָּהּ בְּקִהֵל נֶגֶד כֹּל הָעוֹלָם וַיְדוּנָהּ עַל מַעֲשֵׂיהָ בְּאֵשׁ לֹא נוֹפֵחַ עַל כֵּן שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיָּה נִקְהָ עֲצָמָה מִכֹּל חֻטָּא אֵל יִקְנֵא לְבָהּ בַּחֻטָּאִים וְאֵל תִּכְנִים קִנְיָה בְּלִבְבָהּ כִּי הַקִּנְיָה תְּמוֹתָת הָאֶדָם וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם וְעֲצָמוֹתָיו נִרְקָבִים וְרַקֵּב עֲצָמוֹת קִנְיָה קִנְיָה בְּמַעֲשֵׂים הַטּוֹבִים לְעֲשׂוֹתֶם אִם רְאִיתָ חֶסֶד מִמֶּה חָשׁוּב הוּא חֶסֶד מִמֶּנִּי וַיִּתִּירָה מַעֲלָתוֹ אֲעֲשֶׂה כְּמוֹהוּ וְאִם הוּא קָטָן בְּחֻכְמָה חָשׁוּב הוּא גִידוֹן כְּשׁוֹגֵג וְאִנִּי גִידוֹן כְּמַזִּיד כִּי אִנִּי חֶסֶד וְחֵדֵל מִחֻטָּא וְאִם הוּא גְּדוֹל בְּשִׁנֵּי חָשׁוּב זְכִיּוֹתָיו מְרַנְבִּין וְאִם מַעֲט בְּשִׁנֵּים חָשׁוּב עֲוֹנוֹתָיו מוֹעֲטִים וְאִם הוּא כְּמוֹהּ בְּחֻכְמָה וּבְשִׁנֵּים חָשׁוּב הוּא צְדִיק מִמֶּנִּי כִּי כְּשֶׁעִי אִנִּי אֲדַע וְאִם הוּא עֲשִׂיר מִמֶּה חָשׁוּב יֵשׁ לֵאל יָדוֹ לִיתֵן צְדָקוֹת יוֹתֵר מִמֶּנִּי וְאִם זֵל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת חָשׁוּב מִמֶּנִּי דְלִתּוֹ הוּא עֲנִיו וְשִׁפְל רוּחַ מִמֶּנִּי אֵל תִּזוֹז מִלְּכַבֵּד בְּנֵי אֵד' לְלַמּוֹד מִמַּעֲשֵׂיהָ, הַטּוֹבִים וְהוֹי דֵּן אֵת כֹּל הָאֶדָם לְכַף זְכוּת הַדְּבָק בְּחֻכְמִים הוֹלָה אֵל חֻכְמִים יַחֲפֵם יְהִי בֵיתָהּ בֵּית וְעַד לְחֻכְמִים קִבֵּל תּוֹכְחוֹתֶם וְשְׁמַע לְתוֹרָתֶם שְׁמוֹר מִצְוֹתֶם לְעֲשׂוֹתֶם הֲרַחֵק אֵיבָה מִלְּבָבָהּ כִּי הָאֵיבָה מוֹנַעַת כֹּל הַטּוֹב מִלְּעֲשׂוֹת וְאִינָה נוֹתַנָת לְחָשׁוּב כֹּל דְּבָר טוֹב מוֹנַעַת טַעַם בְּאֲכִילָהּ וּמְסִירָה הַתְּנוּמָה וְכִיוּן הַלֵּב בַּעַת הַתְּפִלָּה וְעַל כֵּן סוּר מִרַע וְעֲשֵׂה טוֹב וְקַנְיָה לֵב טוֹב הֶעֱבֵר רְצוֹנָהּ מִמֶּנִּי רְצוֹן בּוֹרְאָהּ וְאֵז טוֹב לָהּ.

בְּנֵי שְׁמַע מוֹסְרֵי וְקַח אִמְרֵי בְּלִבְבָהּ וַיְהִי נֶגֶד עֵינֶיהָ תְּמִיד בְּהַתְּהַלְּכָהּ נְצוּר בְּקֶרֶב לְבָהּ וַיְהִי נוֹעַם לְנַפְשָׁהּ טוֹב אַחֲרֵיתָהּ דְּבָר מְרַאשִׁיתוֹ חָשׁוּב צִיץ פּוֹרַח לְעָרֵב יְמֻלֵּל וּבוֹרַח אִם הַיּוֹם נוֹתֵן רֵיחַ לְמַחַר סוֹרַח אִם לְבָהּ בּוֹרַח יְהֵא הוֹלָה כְּאֹרַח לְמִי אִתָּהּ טוֹרַח וּמִטּוֹב קִנְרַח סוּף תְּהֵא מִר צוֹרַח וְעַל כֵּן תְּהִי מְמַרַח נְטוֹב הַיּוֹת זוֹרַח מְשַׁמֵּשׁ וְיִרַח נְקִי כְּפִים שְׂלֵא תִגְזוֹל וְלֹא תִחַטְּא בְּיָדָהּ וְכִי לִבָּהּ שְׂלֵא תִטְנַף לְבָבָהּ וְלֹא תִסוּרוּ אַחֲרֵי לְבָבְכֶם וְנְקִי מִכֹּל מִחֻשְׁבוֹת אֲנִן בְּנִכְלִיָּהֶם בֵּל יַעֲלוּ עַל לְבָבְכֶם מִחֻשְׁבוֹת גְּדוּד עֲבִירָה וְכֵן תִּנְקָה נַפְשָׁהּ: שְׂרֵשׁ הַמִּדּוֹת בְּקֶשׁ שְׁלוֹם וְדוּבָר אֲמַת וְהַצְנַע לְכַת שְׂרֵשׁ מִדּוֹת הַחֲמוּדוֹת הַבָּאֵת שְׁלוֹם בְּכָל הַמִּצְוֹת לֹא נֵא' בְּקֶשׁ כִּי אִם גְּבִי שְׁלוֹם בְּקֶשׁ שְׁלוֹם בְּעִירָה וְרוֹדְפָה חוּץ לְעִירָה וְלִיּוֹעֲצֵי שְׁלוֹם שְׁמִחָה כִּי הַבָּאֵת הַשְׁלוֹם אוֹכֵל מִפִּירוֹתָיו בַּעוּה"ו וְהַקְּרָן קִיָּמַת לְעוֹלָם הַבָּא בְּקֶשׁ שְׁלוֹם לֹא תַעֲמוּד בְּדָבָר רַע וְשַׁחַר בְּטוֹבוֹת עֲמִיתָהּ לֹא כְּמוֹ בְּפִיו שְׁלוֹם יִדְבֵר וּבְקֶרְבּוֹ יִשִּׁים אֲרָבוֹ אֵלָא דְבָרוֹ אֲמַת אִישׁ אֵת רַעְהוּ וְדוּבָר אֲמַת בְּלִבְבוֹ אֲסוּר לְגַנוֹב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת דַּע אִם לֹא הִיָּה אֶדָם מְשַׁקֵּר לֹא הִיָּה מֵת בְּלֵא עֵתוֹ וְהֵ אֱלֹהִים אֲמַת הוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלָה עוֹלָם אֲמַת

מאריך תצמח וצדק משמים נשקף תורת אמת היתה בפיהו ועול' לא נמצא בשפתייו אמת קנה ואל תמכור אמת למוד פיה ראש דברה אמת בראשית בראשית אמת פיה למוד אמת בסוף הפל אמת אשר ברא אלהים לעשות בסוף השטר שריר וקיים וברא את האדם ישר מלדבר פזב ויברא אלקי' את האד' ונאמן רוח יכסה דבר וצדיק באמונתו יחיה האמן באלהותו ועבדו ותיר' מפניו כי עומד עליה ולפניה ורואה את מעשיה ותתנהג בשפלות בכל עניניה והתחנן לכפר עונותיה ותצדק דינה ותשפחנו ותשתחנה לו ואל תהגה כי אם בתורתו אל תביט פי אם אל דרכיו הדבק בו שמת באהבתו לה בשליחותו ותחשוב ביראתו הנה שפרו אתו על פניה אימתו ועוץם יראתו תנפה מחניבי' ותנפה את הרבים תן לו תפלה קומי רוני בלילה אהוב תוכחת עזוב השמחה תניס אנחה תמצא מנוח' והצנע לכת עם אלקי'.

אין קורין צנוע אלא הצנוע בבית הפסא פדאמרי' פ"ב דברכות יש לו להתבייש פשהוא יחידי מפני בוראו ואין לילה בקומה זקופה ובגלוי הראש פדמשמע בפ"א דקדושי' (ד' לא) ואף בתשמיש פדמשמע בפ"א דנדה (ד' ב) ובגדרים בפ' אלו מותרין (דף טז) ואדם וחוה היו לבדם ובניהם ועשה להם פתנות עור והלבישם ואפרוש פנפי עליה ופרשת פנפיה על אמתה וכל דבר שאסור למראית העין אף בחדרי חדרים אסור כשאדם צנוע בסתר ילמדו ממעשיו פאימא בת שלום אשתו של ר"א.

גדול המעשר פירותיו בצנועה וכן מתן בסתר יכפה אף נאת צנועים חכמה וטהר עצמה מכל חטא ומתן עצמה ומעשיה ודרכיה והוצא לכת עם אלהיה הנהג בצניעות בכיסה בכוסה בכעסה בשחקה, צ"נ"ו"ע 'צדיק נאמן ונעים' ערב צדיק 'נעים' נוח 'ערב וטוב לשמים ולבריות והשתיקה והצנוע טוב לכל ומקובלים מעשיו כי הוא מקרב קרוביו ומאהב הפל לבוראו ושומק מלהרבות דברים ושומע חרפתו ושומק בענותנותו נוצר פיו ולשונו שומר מצרת נפשו מי שעובד לבורא ומתלוצצים בו ושומק.

ראות רבות ולא תשמור והוא מיחל ומקנה לשם דום לה' והתחולל לו טוב ויחיל ודומם לתשועת ה' נצור לשונה מרע ושפתיה מדבר משונקבת חיקה שמור פתחי פיה ודבר בעתו מה טוב חכם ישפיל פיהו.

צנוע "צדק" נאמנות "ונעימות" ענוה שתיקה יפה לחכמה כי אין יתרון בדברים ברוב דברים לא יחדל פשע פכלב המנבח וכשור גועה וכאיל המנגח פן בעל הלשון על פן טובה היא השתיקה ביראת אלהים שפת אמת ואל תשבח עצמה? הלה נר ולא פיה ואל תדבר דברים בטלים תחשוב איה תוכל לעבוד למלה הכבוד מחשבה טובה מצרפה למעשה ליראי ה' ולחושבי שמו: שורש זכיות ערום ביראה במה ינפה נער את ארחו לעולם יהא אדם ערום ביראה תחלת חכמה יראת ה' יחשוב כל הירא את השם.

אדם שבווער יצרו בעבירה כמה תחבולות חושב עד שיעשה מה שיתאנה או ניאוף או גניבה או כל עבירה למצא תאות נפשו לפי שעה ומוסר נפשו בספנה כ"ש שתחשוב ביראת ה' כל היום איה תעשה רצון הבורא וחשקו ותתאפק מלבה הבוער ומן יצרה הפופה וטורדה מן העולם אם היו גוים באים עליה להפרידה מתורת יראתה היתה נהרג פי עליה הורגנו כל היום וכמה נתיסרו בשעת השמד כה פשיפול מדנה יצ"ה עליה שתנצחהו לכבוד בוראה פי קשה הוא להרפא ממנו יותר מכל חולי קשה לכן אם תנצחהו יש לה קבול שפר מרובה לפום צערא אגרא פי מדה גדולה היא המנצח יצרו הערל ועוסק בתורה ובמצות חכמת אדם תאיר פניו ומשוף חכמתה ליראתה

יראת ה' היא החכמה הנזהר תמיד בכל מעשיה ובכל עניניה לעבדהו בכל דרכיה דעהו בכל עת יהיו בגדיה לבנים חסום תאות הנפש מנע תענוגי יצרה מאוס הנאת העולם השוא ותתענג בעוה"ב עשות מצות ולמאוס ברע.

בני שמע למצות אביה שבשמים אהוב ההשפלה ואל תחמד גדולה בטח במי שפראה תמות באהבתו וביראתו ובתורתו פן תעשה כשיצרה מתגבר עליה לעשות כנגד המלה הכבוד ואמרת בלבכה אם הייתי בשעת השמד היה לי לקבל יסורין באומות עבור י"י על פן עלמות אהבוה כ"ש זה היצר אשר בקש להדיחני מדרכי הטובה להביא אותי במשפט לפני כל באי עולם אשובה לי מחטוא למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה רב טוב לבית ישראל אשר צפון ליראיו ואם חטאתי לא אוסיף עוד אודה על פשעי אכופ, את יצרי המחטיא אותי אכפופ אלמוד יראתו על פני לבתי אטטא עוד ואשובה בתשובה וחשוב אותיות אלו "ח"ט "יוד" כף "כף" למד אם פגע בה חט חוטא ומחטיא "יו"ד יצרה כף כוף לבה וכן בלמ"ד כתיב לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם חשוב כי כל סאון סאון כף בכף מאננים אז תבין יראת ה' אם על עבירה קלה רודף לבה לעשותה ואתה כופף יצרה מלעשותה תקבל שכר גדול ממניעת העבירה מעבירה חמורה שלא חטאת ולא גבר היצר לחטא כי ה' יראה ללבב כי הפרעון והגמול כף מעויינת בוחן פליות ולב לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו לכה אמרו שאינה יודע מתן שכרו של מצות כי כל מצוה ומצוה כנגד היצר כי לעוה"ב אינם הולכים אלא לפי יצר המחשבות מודה ועוזב ירוחם כף כף טוב לאדם לכוף את יצרו מק' מצות שאין יצרו מתקיפו ודוחקו עליהם שהרי אין גמול שכר על המצות שיעשו לע"ל כי אין יצ"ה לעתיד.

במד' קהלת עד אשר לא יבאו ימי הרעה אלו ימי הגאולה כי אין זכות לימות המשית נחשב והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימות המשית שאין בהם זכות ותשובה על פן למוד ליראה את השם הנכבד והנורא בעוד יצרה רשף ושורף עליה כוף אותו וקבל שכר לפני יוצרה אשרי איש ירא ה' כשהוא איש בבחירתו ואם לא זכית בבחירתה שוב למקום בזקנותה ואשרי זקנותה שפפרה על בתורותה ועשה בעוד נפשך בתוך גון גופה הטמא ונצור עצמה מלחטוא עוד ותן י"ש בלבכה כל היום ותטיב באחריתה שלא לעבור דבריו ולקיים מצותיו ולעשות גדרים מי שהוא י"ש יהא ערים מלחטוא במצנות לא תעשה ולשמור מצנות עשה זהו סוף דבר הפל נשמע כבר הוריתך מה לעשות את האלהים ירא שלא תחטא במצנות לא תעשה ואת מצותיו שמור במצנות עשה ועוד ירא מלחטא בסתר שמור המצות בגלוי ירא אפי' בפחות משנה פרוטה שאין ב"ד יכולין לדון עליהן וכגון בןששת שאינו בפירוש ואונאת דברים.

מצותיו שמור קלה וחמורה ירא דברים שבינו ובין הבריות ואת מצותיו בינו ובין בוראו שמור שבת וניאוף ירא מלעשות אפי' במה שאמה מושל בו. אם אמאס במשפט עבדי ואמתי בריכם עמדי אם הניפותי על יתום ידי כי אראה בשער עזרתי נתתי לברי בקרב ביתי ליזהר באונאת אשתי כמו בבבא מציעא בפ' הזהב (דף נט) ירא בנסיונות שמתגבר על האדם רשף עבירה ניאוף או ממזונות בליעה.

מצותיו שמור כמו אתרוג באלף וזו כי זה כל האדם ישים תדיר החי אל לבו ראש האמנה יראת אלקים אעפ"י שדרכו רשעים צלחה אל תקנא בעושי עולה כי אם ביראת ה' כל היום אעפ"י שאין נפלאותיו נפרות עם ישראל ועם הצדיקים פי העכו"ם מזלם מתגדל כפיץ השדה וכעשב עולה מ"מ הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל אשר צונו אעפ"י כ

אם אמרתי אספרה כמו אמרתי אֶחָפְמָה והיא רחוקה ממני שמור מצותיו ליראה אותו ולדבקה בו עשה אַזְנִים לתורה כי אם שמור תשמרון תעשה גְדָרִים פֶּן תבוא לעבור כמו ערובי חצרות פֶּן תבוא להוציא מרשות לרשות וכן שניות לעריות בפ"ב דיבמות (דף כא) הרחק מפתח ביתה ומלראות אפי' נשים אם תראה בבגדיה תראה ביופי קירון פניה תראה בהוד יופיה תראה בבליטת דדיה תראה פלפי התורף זהו ונשמרת מכל דבר רע בשילהי פ"א דע"ז (דף כ') לבסוף תעבור על לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לבסוף תתיחד ובשילהי קדושין (דף פ) לא תתיחד עם כל עריות אפי' עם בהמה לבסוף תשתמש בה לבסוף קשתה ננערת וכן לגבי ממונות תירא מלחטוא במחשבותיה פֶּן תעשה בסתר ועין רואה הכל אל תחטא בספק פֶּן תחטא בנדאי השפל עצמה כדוד מי אנכי תהיה עניו ושפל רוח שוב יום אחד לפני מיתתה כי המנות בא פתאום אל תאחר מלשוב היום כי לא תדע מה ילד יום.

בנדרים (דף כ) אל תשתה בכוסה ותתן עיניה בכוס אחר אם נפתה לבך על אשה לסוף על פתח רעה ארבת כי היא זמה וה"א עון פלילי היא זמה ה"א קרי והוא עון וה"א כתיב הוא על אשה אחרת הרהורו והיא על איש אחר תחת אישה תקח זרים פיס אחד יהיה לכולנו כי יתן בפוס עינו ראה משלמה הרהור התאן' התעה גדולי החכמה מורה התיך' אחטא ואשוב אם יגבה לבך לענות עזות חשוב כי המנות נוצר ותהיה רד ולא ירד עמה פבודה ותעזוב לאחריים חילך וכל עונשך תשנה פניה לירקון אנהביה? מהרו קבורתה ותסגר בקבר והתולעים ירוצו בגופה ונשמתה תברח אנה ואנה ומעשיה יגלה לפני הכל בני אל תראה בנשים כי הינפי יפתוה והחשק יתעה ואל תדבר כנגד לץ ומי שאין לו בןשת ואינו ירא השם ואל תתחבר עמו אם אשתה נדה אל תהרהר אחריה אל תדבר עמה יותר מדאי דברי תפלות פֶּן תחבקנה פֶּן תראה כנגד התורף פֶּן תגיע בצניור.

אין עושר כפריאות אין נעימות פלב טוב אם יעשה לה אדם דבר אל תנקום פי עונותיה עושים כי ה' אמר לו קלל אם יש לה ממון וכריאות כל אשר תוכל לעשות בכחה טוב עשה פי המנות ימנעה עבוד עוד בוראה פי המנות יפריד וימנע תחת אשר לא עבדת אבדת על פן סור מרע ועשה טוב פי יש שָׁכַר לפעולתה ותנוח נפשה: שורש קדושת הייחוד ושמו ומרפכה וסודותיו קדש עצמה במותר לה ובכל דבר וטוב לה.

קדש עצמה ומחשבותיה וחשוב הייחוד במי אתה בוטח ולמי תעבוד מי רואה כה מי יודע מעשיה ולמי תשוב! במע ישראל.

ה' אלקינו ה' אחד ואהבת את ה' אלקיה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך פי ה' אלקיה הוא אלהי האלקים ואדני האדונים האל הגדול הגבול והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד אתה הראות לדעת פי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו וידעת היום והשבות אל לבבך פי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד למען דעת כל עמי הארץ פי ה' הוא האלקים אין עוד פי אם בזאת יתהלל המתהלל השפל וידוע אותי פי אני ה' עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ פי באלה חפצתי נאם ה' ואתה שלמה בני דע את אלקי אביה ועבדוהו בלב שלם ובנפש חפצה פי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו ימצא לה אין כמוה אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת "אנחנו" "אחודיה" "לבודיה" "עבדיה" "זבודיה" "רבודיה" חייבין לדעת יחודה להפיר פבודה אתה לבדה אנחנו עדיה אין בלעדך שמה הנכבד מעיד שמוותיה סודיה? הוד הנה הנה? הנה הנה? הנה הנה? אמת אתה ראשון ראשון ואחרון לבדה אתה הוא עד שלא נברא העולם בןועדיה אתה הוא משנברא העולם במחמדיה אתה הוא בעוה"ז בגדודיה אתה הוא לעו"הב עם דידיה מעולם ועד

עולם אתה אל במהוודיה וְכָל הַעוֹלָמִים הֵם בְּיָדָהּ מְלֵא פֶל טוֹבִים דּוֹדִיהָ לָהּ דּוּמִיָּה תְהִלָּה יַעֲיֶדוּ
חֲסִדֶיהָ אֵין לְדְמוּתָהּ לְמַעַבְדֶיהָ מֵה דְמוּת לַעֲרוֹךְ נִגְדָה מִי רְאָה לִידַע סוּדָהּ מִי בָּא עֲדֶיהָ הַכֹּל תִּרְאָה
נִגְדָה אֲשַׁתְחֶנָּה לָהּ אֶהְיֶבָה לְמֵאמֶרָהּ יְהוּד אֱלֹהֵינוּ יְהוּד אַח' אֵיחָדָהּ.

כָּל חֲכָם לֵב יֵשׁ לוֹ לְדַעַת בְּשִׁבִיל מַדְעוֹ לְכָל הַפְּחוֹת קֶצֶת יְחוּדוֹ אֶמֶת "יְחוּד" הַשֵּׁם "וְסוּד" הַבּוֹרָא
אֵין פֶּח לְדְרוֹשׁ לִידַע, מָה הוּא כִּי לֹא רְאָהוּ כָּל חַי לֹא מְלֵאָהּ לֹא שָׁרָף וְלֹא נִבְיָא כִּי הַכֹּל נִבְרָא וְהוּא
בְּרָא כָּל הוּא הַיּוֹצֵר הוּא הַבּוֹרָא הוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנַי לֹו וְמִי רְאָהוּ עַל פֶּן אֵין לְדְמוּתוֹ לְכָל דְּמִיוֹן
וְלְכָל מְרָאָה כִּי כָּל דְּבַר שֵׁיִשׁ לוֹ מְרָאָה יֵשׁ לוֹ גְּבוּל וְקֵץ אֲבָל הַבּוֹרָא אֵין לוֹ קֵץ לֹא לְמַעְלָה וְלֹא
לְמַטָּה וְלֹא לְד' רוּחוֹת לֹא רֵאשׁ וְלֹא סוּף לֹא לְחֻכְמָתוֹ וְלֹא לִיכְלָתוֹ אֶף כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לַעֲמוֹ לְהוֹדִיעַ
גְּבוּרוֹתָיו וְכַבּוֹד הַדֵּר מְלֻכוֹתוֹ הֵלֵא בְּעַת אֶחָד וּבְרַגְעָה אֶחָד יִקְרָאוּ וְיִתְפַּלְלוּ לְפָנָיו כָּל יְצוּרָיו כָּל אֶחָד
וְאֶחָד נִגַּע לְבָבוֹ וְצָרוֹתָיו וְעוֹנָה לְכָל אֶחָד וּא' יְדוּעַ תַּדַּע כִּי, הֵלֵא קְרוֹב לְכָל קוֹרְאָיו וְיִשְׁמַע עַל פֶּן
הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ בְּנֵי שְׁמַע לְדְבָרֵי וְאֵל תִּיגַע לְחֻשׁוֹב מָה הוּא כִּי לֹא תוּכַל לִידַע דְּבַר מֵהַבּוֹרָא
וְהוּא לֹא נִבְרָא הֵיךְ הֵיךְ מֵה דְמוּת תַּעֲרֻכוּ לוֹ אֵל מִי תְדַמְיוּנִי וְאֲשׁוּנָה כִּי כָּל דְמוּת הַנוֹצְרִים
אֵין בְּיוֹצֵר וְכָל דְּמִיוֹן הַבְּרוּאִים אֵין בְּבוֹרָא וְכָל צֶלֶם הַעֲשׂוּיָה אֵין בְּעוֹשֵׂהָ אִם יִתְקַבְּצוּ כָּל הַנִּבְרָאִים
חֲכָמִים נְבוֹנִים וְיִדְוּעִים לֹא יוּכְלוּ לְכַוֵּן הַכֹּל בְּהִנְיָתוֹ עַל פֶּן ה' שָׁמוֹ אֶף גְּבִין בְּמַדְעֵינוּ יַחַד כִּי יְהוּד
אֱלֹהֵינוּ יְהוּד אַחַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק אֱלֹהֵי יַעֲקֹב הַמִּיְנוּחַד לְאֶהְיֶהוּ נִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ לְעוֹבְדוֹ
בְּפֶחַד עַל פֶּן נִפְשֵׁי אוֹיְתֵיהָ בְּלִילָה זְכָרְתִּיהָ עַל יְצוּפֵי בְּאֲשֻׁמוֹרוֹת אֶהְיֶה בָּהּ כְּשֶׁבֵּא אַבְרָם הוּא
אַבְרָהָם כְּשֶׁרְאָה אֶת הַפְּלִגָּה חָשַׁב אֵיךְ הֵיךְ תַּחֲלָה טָרַם כָּל וְהוּא הֵיךְ בֶּן מ"ח וְעַסְקָה ג' שָׁנִים לְבָדוֹ
עַד שֶׁאָמַר לוֹ הַקֹּב"ה עֲסוּק עִם שָׁם בֶּן נַח בֶּן חֲכָם יִשְׁמַח אֵב שְׁבַשְׁמִים וְחָשַׁב אַבְרָהָם מִיּוֹצְרוֹ אֲשֶׁר
יַצְרוּ אוֹיְבֵי יַצֵּר הַעוֹלָם עַד שֶׁחָשַׁב וְעָשָׂה בְּרִייתָא וְקִרְאָה סֶפֶר יַצִּירָה וְחִקֵּר וְרָאָה וְהִבִּין וְחִקֵּק וְחָצַב
וְצִירָף וְיִצֵר וְחָשַׁב וְעָלְתָה בְּיָדוֹ לְסוּף נִגְלָה עָלָיו אֲדוֹן כָּל וְהוֹשִׁיבוֹ בְּחִיקוֹ וְנִשְׁקוֹ עַל רֵאשׁוֹ וְקִרְאוּ
אוֹהֲבֵי וְשָׁמוֹ בְּנֵי וְכָרַת לוֹ וְלִזְרַעוֹ בְּרִית עוֹלָם וְהֵאֱמִין בֵּה' וְיִחַשְׁבֶּהָ לוֹ צְדָקָה וְקִרְאָה עָלָיו כְּבוֹד ה'
בְּטָרַם אֲצִרָהּ כְּבָסוֹן יְדַעְתָּלָהּ וְלִמַּד בְּרִייתָא הַנִּקְרָאת סֶפֶר יַצִּירָה וְאָמַר דַּע וְחָשׁוֹב יַצוּר וְהַעֲמֵד דְּבַר
עַל בּוֹרְיוֹ וְחָשׁוֹב וְיַצֵּר עַל מְכוֹנּוֹ כִּי הוּא הַיּוֹצֵר וּבּוֹרָא לְבָדוֹ וְאֵין זוּלָתוֹ וּמִדְתּוֹ עֲשֵׂר שְׁאֵין לָהֶם סוּף
עֲשֵׂר סְפִירוֹת בְּלִימָה בְּלוּם לְבָהּ מְלַהֲרָהּ בְּלוּם פִּיָּה מְלַדְבֵּר וְאִם רֵץ לְבָהּ כּוֹב לְמָקוֹם דַּע וְחָשׁוֹב
שֶׁהָאֲדוֹן יַחֲדִיד וְהַיּוֹצֵר אֶחָד וְאֵין לוֹ שְׁנַי וְלִפְנֵי א' מָה אֶתָּה סוּפֵר כִּי כְּשֶׁתַּחֲשׁוֹב בְּלִבְכָּהּ עַל בּוֹרָא
עוֹלָם הַיָּאֵף חֲכָמָתוֹ לְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין קֵץ וְעֲמוּק עֲמוּק לְמַטָּה עַד אֵין סוּף בַּס' יַצִּירָה עֲשֵׂר
שְׁאֵין לָהֶם סוּף עוֹמֵק רֵאשִׁית עוֹמֵק אַחֲרִית עוֹמֵק סוּב עוֹמֵק רַע עוֹמֵק רוּם עוֹמֵק תַּחַת עוֹמֵק מְזַרְח
עוֹמֵק מַעְרָב עוֹמֵק צָפוֹן עוֹמֵק דְרוֹם וְאֲדוֹן יַחֲדִיד אֵל מְלָךְ נֶאֱמָן מוֹשֵׁל בְּכּוֹלָן עַל זֶה אָמַר הַחֲכָם
וְרֵאשִׁית אֶת כָּל מַעֲשֵׂה הָאֱלֹקִים כִּי לֹא יוּכַל הָאָדָם לְמַצוֹא אֶת הַמַּעֲשֵׂה אֵל יִשְׂאָה לְבָהּ לְהַרְהֵר
בְּעֲשֵׂר סְפִירוֹת שְׁמִנִּיתֵי רְחוּק מֵה שְׁהֵי עֲמוּק עֲמוּק מִי יִמְצָאָנָה לְבָהּ אֵל יִמְהַר לְהוֹצִיא דְבַר אִם
רֵץ לְבָהּ שׁוֹב לְמָקוֹם פְּהֶרָף עֵין וְהַשְׁתַּחֲוֶה לוֹ כִּי הוּא אֶחָד וְאֵין שְׁנַי לוֹ הַכְּנַע בְּשִׁבִירַת לֵב לְפָנָיו
וְלִפְנֵי אֶחָד מֵה אֶתָּה סוּפֵר א' הַיָּא רֵאשׁ לְכָל הַחֲשָׁבוֹנוֹת וְהַיָּא יַחֲדִידָה וְלִפְנֵי אֵין מְגִנָּן וְהוֹפְכָת
לְפָנֶיהָ (א) מִן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵא' פְּתוּחָה לִימִינָהּ וְכוֹלָן הַפּוֹכִין לְשִׁמְאַלָּהּ כִּכָּה לֹא תַדַּע כְּלָפֵי אֶחָד
לְהַעֲמִיק רֵאשִׁית לְדְרוֹשׁ תַּחֲלוֹת הֵיךְ כָּל הַיָּמִים וְלְהַעֲמִיק אַחֲרִית יְהֵי לְעוֹלָם וְלְהַעֲמִיק טוֹב
שְׁמַחְשָׁב לְהִיטִיב לְטוֹבִים וְלְהַרְע לְרַעִים אֵיךְ מְטִיב וְאֵיךְ מְרִיעַ אֵיךְ שׁוֹכֵן בְּטוֹב אֲוֶרָה שְׁעוֹרוֹ וְכִמָּה
גְּדוּלָה וְהַיָּא הוּא בְּעוֹבֵי הַרְקִיעִים וּבְחוֹשֵׁף וְכִמָּה תִּשְׁבָּחוֹתָיו וְכַבּוֹד עַל מַעֲלוֹתָיו שְׁמִסִּיב וּמְרִיעַ
וְעַת טוֹב לְלֶדֶת וְעַת לְמוֹת שְׁגוֹזֵר עַל בְּרִיּוֹתָיו וְחֲכָמוֹתָיו וְעַסְקִיו וְרוּם וְתַחַת וּד' רוּחוֹת וְכִי אִם עַד
תְּכִלִּית שְׂדֵי תִמְצָא הֵן רַעַם גְּבוּרוֹתָיו שְׁיּוֹצֵא כְּתִיקוֹנוֹ אֵין אֶתָּה יְכוֹל לְעַמּוֹד מִי יִתְבוּנָן הַזֹּאת יְדַעַת

מני עד אין לה לדרוש אלא מני שים אדם עלי ארץ כדאיתא בבראשית רבה בגדול ממך אל תדרוש ברחוק ממך אל תחקור במופלא ממך אל תדע במכוסה ממך אל תדרוש במה שהורשית התבינו ואין לה חקרי נסתרות כי אם למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ אמר ר' לוי למה נברא העולם בב' מה ב' סתום מכל צדדין ופתוח מצד אחד כה אין לה רשות לדרוש מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור אמר ר' תנחומא פי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלקים לבדה בראת את העולם בראשית ברא אלקים לא בעמל ולא ביגיעה אלא בדבר ה' שמים נעשו.

ואמרינו בפ"א דברכות ברכי נפשי את ה' שאמר דוד פנגד הקב"ה והנשמה שדומין בה' דברים זהו ברפי נפשי שדומה להקב"ה הן בחכמה כי הוא מלא כל ונעלם מעין כל ואינו נראה ואין לו סוף וחקם מאליו ואין דבר נעלם ממנו בקרבה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא ותראה שכינתו ברומו של עולם כדאמרינו בתגיגה בפ' אין דורשין (דף יב) ומלה אל חי רם ונשא שוכן עליהם ובמנחות בפ' הקומץ (דף פס) דבי רב דחטרי לגגי' דחית כלו' דחי ברומו של עולם ובפ' ערבי פסחים (דף קיח) יושב ברומו של עולם כמו נשמה על המוח.

בריש מדרש משלי ומושב יקרו בשמים ממעל ושכינת עונו בגבהי מרומים הוא אלקינו ואין עוד אחר אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאיל הגה, אשכנה באחרית גם שם ידה תקחני.

בבראשית רבה אמר ר' אבניא בר סוסיא פעמים שאין העולם ומלואו מחזיק אלהותו ופעמים שהוא מדבר בין שערות ראשו מועט מחזיק את המרובה גושו הנה צמצמן בין בדי ארון הו יודעין כי אל חי בקרבכם בפ"א דמגילה (דף י) מקום ארון איט מן המדה בריש תורת פהנים את השמים ואת הארץ אני מלא ראה חיבון של ישראל שגרמו לכבוד המרובה בין שני הפרוכים.

בבראשית רבה ונרא אלקים את כל אשר עשה העליונים והסתתונים בסקירא אחת העוה"ז והפוח"ב קרוב ה' לנשברי לב שויתי ה' לגדי תפייד בחלום אנדר בו והוא באחד ומיוחד ברא העולם כולו ברצון חפצו נפשו אותה ויעש ולא שלא ברצונו בדבר ה' שמים נעשו הבורא אינו צריך למקום ומכון כי הנה קדם כל היות ואין קירות והקורות חוצצין לפניו כי לא היה בורא זיבר שהוא מזיק כנגדו? תברך היוצר ובורא הפל דק מפל דק נפלא ונעלם ורחבי וספון כל דבר בריאה אין שנה לבורא אין שייך בו שיעור וקצב ולא אורה ולא רוחב ולא דמות ולא צורת גולם ולא דיבוק ולא איברים ולא צל ולא אור ולא דמות ולא צורה ולא סיבוב וכפי רצונו משמיע קול לפני כבודו המברך המדמה מצמו כפי צורה השעשה יהוד שמו יוד הא וו הא בגמטריא הוא יחיד וכן בא"ת ב"ש מצפ"ץ בגימט' הבורא הוא ההנה בכ"ל הבורא אין לו דמות וצורה ולא מקרה ולא גוף ושתף וסמך ודבק ואין צריך לכלום ולא למעון ולא למקו' ואין דיבוק למקום וממלא כל השמים והארץ והים והאוויר וכל העולמים ואיך שייך בו לא עמידה ולא ישיבה ולא הליכה ולא סמיכה והוא חי בכחו ויקלתו כל הימים ואין לו נידטד ולא יגיעה ולא פעולת כל הוא בורא כל בלא יגיעה ובלא עמל כל מיני הנבראים וכל עין לא תשורט ולא שזפנו והוא הבורא כי הנה פרם כל מפין וקדם לכל ראשון לכל חי וקים גדול וגבור וטרא מלה מהולל ומשונבז ואין בו לא תוספת ולא מעוס ולא חסרון ולא חרון אין קץ להוניתו החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצת לתבונתו אין מספר לגדולתו אין חקר הבורא רואה את הכל עין רואה ואנון שומע על פן איזה צנוע הצנוע בבית הכסא כדאמר בפ' הרואה וכששוכב עם אשתו כדאמר בנדה (דף פז) וכשהוא יחיד בבית כר"י בפ' כל כתבי הקדש (דף עז) וקמחית ביומא (דף מו) זהו והצנוע לכת עם אלקיך במופלא ממך אל תחקור אין ה שאעסק בנסתרות זהו פריש ברייתא דס' יצירה האב היוצר על

מכוננו הוא יוצר ובורא כל לבדו ואין זולתו ויבריינתא אחרת אם רץ לבה שוב למקום שבה נאמר והחיות רצוא ושוב פ'י כשתשוב בלבה על בורא עולם מה הוא והיא תנייתו בכ"מ ומעשיו בלום וסתום פיה מלדבר ולבה מלהרהר הסר המחשבה מלבה ואסרנו לבה למחשבה זאת חוישה ומהר ואל תהרהר ושוב ליחוד מקומו של עולם לעבודתו וליראתו כחיות הקודש פשוטין לזקוף קומתם מיד כופפין מאימתו מאימת שכינה ושבינו ומשתחווין כה סבב לבה מלהרהר ועל דבר זה נכרתה ברית שלא לחשוב באלהותו שאין כל חכמים יכולין לידע הצור לחשוב "יוצר" הפל "והוא" הבורא האמן באלהותו כי הוא אחד "יחיד" הבורא "ומראה הפבוד כפי רצונו ותפצו הצורה המופלא מנושאה מונהרה מוכדקה מחושקה ומראה פבוד ה' פאש אנכלת וקראו השכינה ופעמים רואה בלא צורה כי אם אורה בלי ראות לכל יצירה ושומע הדבור ורואה החזון מראה מופלאה ויאמר ראיתי את ה' את לרבות פבודו וכפי הנראה לעין פבודו גדול אדונינו ור"ב כ"ח בגימטריא רל"ו פי רל"ו אלפים רבבות פרסאות הוא והפרסא אלף אלפים באמה שלו והאמה ארנקה ורזות וטופח וזרת פמלא העולם ושמים בזרת תפן ומרוע לזרוע ע"ז אלפים רבבות פרסאות תנו עוז לאלהים על ישראל גאנתו הפרסא ד' אלפים אמה והאמה ד' ורזות וכפי חפץ הבורא מראה הפבוד ומשה ראה יותר מן הזוהר הגדול משאר נביאים ובתוה מראה דמימות ביד הנביאים אדמה כפי נהוג קדושתו ומראה דמינו כחפץ גזירותיו פעמים דמות אדם ופעמים דמות אחר כפי תפצו מראה מפבודו כצבאות חזילות דבוקים יחד ה' צבאות ופעמים גופין מוחלקים ה' אלהי צבאות ופעמים בני אלקים וקראים ופעמים עירין קדישין והדיבור בא כמפי הפבוד הגדול הזהר פן תכזב עליו השמר לה ושומר נפשה מאד פן תחטיא את בשורה לומר עליו חליקת אברים מה דמות תערכו לו כי לא ראיתם כל תמונה ומה שכתוב ויראו את אלקי ישראל הפבוד ראו וכבוד למעלה ההוד הגדולה לא חזוהו ואין עין יכולה לראותו שאם יתהר קצת מיד מת וכל הנביאים מראה באספקלריא שאינה מאירה בדמות כמו זקן רואה הנמוך פגבנה והאחת פשטים זהו אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע כמו מראה ומשה ראה יותר הבנהק אבל כלפי למעלה לא ניתן לו רשות לראות ובמדרש ויקרא רבה כל הנביאים ראו מתוה ט' מראות ומשה רבינו מתוה אחת רבנן אמרין כל הנביאים ראו מתוה איספקלריא מלנכלת ומשה רבינו ראה מתוה איספקלריא מצוחצחת ותמונת ה' הביט.

בפ"א דברכות מה הקב"ה רואה ואינו נראה אף הנשמה רואה ואינה נראית ומנין שהקב"ה מניח תפילין פ'י מראה מפבודו באובנתא דליבא וירא יעקב כי יש שבר במצרים ולבו ראה הרבה ויעבור ה' על פניו מתוה פבודו ראה פשנתעטף פשליח ציבור ור' ישמעאל ראה אכתריאל יה ה' צבאות בראיית הלב פמיכה וכישעיהו אבל משה ראה פבונת הלב באור צח בספרי פה אל פה אדבר בו במראה ולא זה במראה הדבור כי לא יראני האדם וחי ר"ע אומר כמשמעו וחי אלו מלאכי השרת וחסות הקודש.

ר"א אומר וחי אינו רואה אבל רואה בשעת מיתה לפניו יכרעו כל יורדי עפר ונפשו לא חיה. ובספרי בתחילתו וחי בשיהן אינו רואין אבל רואין הן בשעת מיתתן ר"ע אומר וחי חיות הנושאות את הפסא אינו רואות את הפבוד אמר ר"ש בן יוסי אף מלאכי השרת ששיהן חיי עולם אינו רואין את הפבוד כי בשעת מיתה פוקח עיניו ונותן רשות לעין לראות הוד שכינתו היא ממלא את כל העולם פולו ויושב ודן את החולה פדאימת בשבת (דף י"ב) ובגדרים (דף מ) והיינו כל העובר עברה בסתר פאלו דוחק רגלי השכינה בפ"א דקדושין (דף מ) ובתגיגה פרק אין דורשין (דף טז) אפי' סנדלפון שקושר פתרים לקונו אינו יודע מקומו ברוה פבוד ה' ממקומו

במקומו לא נאמר מכלל שאינן יודעין מקומו כל שלא חס על כבוד קונו המסתפל בקשת מראה הכבוד סביבו כמראה הקשת ומה שאמר דמות כבוד ה' ולא שיש לו פרוצוף אלא שלא יתבהל הנביא כי לא ראיתם כל תמונה תמונה בגי' פרוצוף"ף אד"ם כמה דמיונות ראו בסיני פנים בפנים בפסקתא הבורא אין לו פנוי אלא ברוצון נפשו הן הרצון ה' אלהינו את כבודו כי אלהים קדושים הוא פי ה' אלהיה אש אכלה הוא.

באלפא ביתא דר"ע קרוב ה' לנשברי לב שפל שבורי לב חביבין לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת שמרוחקין מן השכינה ל"ו אלפים רבבות פרוצוף שרפים עומדים ממעל לו והנביאים רואין מתוך הדיבור המראה ודבר מה יראני ושמואל ירא מהגיד המראה אל עלי ה' במראה אליו אתנדע פרוכים בגי' מרא"ה כבו"ד.

במדרש תדשא שנים פרוכים פנגד ה' אלהים יהוד שמו משמעותו הנה הנה ועתיד להיות ליראה את הש"ם הנכבד בגי' ליראה ד' אותיות ומהללים לשם תפארתה בגי' ארבע האותיות יהנה באת בש מצפץ מצפץ בגי' ברחמים יהוד זו מדת הרחמים ה' ה' אל רחום וחנון יוד ה"א ו"ו ה"א אלה דלת נון יוד בגי' זה הוא הרחמנות ד"א בגי' את"ה בעוה"ז ובעוה"ב אלהים בגי' זה זיין אלהינו בגי' הדין יחידי דעו פי ה' הוא האלהים אלהים במלוי אלה למד הי יוד מם כמו באת בש השם מצפץ אהיה אשר אהיה כמו אהיה בכל ע"ת ד"א בכל צרה ה' עמכם ודאי כמו אהיה באת בש אהיה באת בש ודאי שמן תורק שמה כמו ד' אותיות שמה וכל השמות יוצאין משם הנכבד ב"ה וב"ש ספר המרכבה וספר מעשה בראשית וס' יצירה וס' שמות וס' הכבוד אין לכתוב בס' הנה וסודות חמשים שערי בינה ואלפא ביתא יהיה לה לבדוד סוד ה' ליראיו ואת ישרים סודו הנהירנו הבורא ליחדו פעמים ה' אלקינו ה' אחד בקבלת הלב האמנתו ולא בשמיעת האונן בכינון נקבלהו באלוה זה אלקינו ולהאמין שהוא אחד ויחוד שמו ונדעת היום והשבות אל לבבך פי ה' הוא האלקים וגו' הוא קדמון וחי לעולמים ואין לו שותף והוא אחד ואין לדמותו אל דמות וצורה ונשמרתם מאד לנפשותיכם פי לא ראיתם כל תמונה ומה דמות תערכו לו ומשמותיו ומשכחיו ומעשיו נוכל לידע פי אין פמזהו ב"ה וב"ש קדש עצמה במותר לה ובכל דבר וטוב לה כמו בפ' אלו טריפות (דף מד) אינהו חכם הרואה טריפה לעצמו ובמס' יו"ט בר"ג שמחמיר לעצמו ומיקללאחרים נאמרי' בכל דוכתי אדם חשוב שאני וכן יפת תואר לא דברה תורה אלא כנגד היצר פדאמרין בפ"א דקדושין (דף כא) ונענש דוד באבשלום פדאמרי' בסנהדרין (דף כא) אמאי לא דרשת סמוכין קדש עצמה במותר לה וזהו ויותר מהמה בני הזהר.

אל תשבע שבועת אמת בניקרא רבה ר' יונה אמר אפי' על האמת וכן אוכלי טהרות כמו במס' חגיגה (דף יח) בגדי עם הארץ מדרס לפרושין בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה. ובמס' נדה חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן כי מיום רביעי ואילף פן יולידו בשבת וכן ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכן ייחוד דפנויה שגזרו סנהדרין ובפ' בתרא דקדושין (דף עא) ובע"ז (דף לו) וכן הרחק מפתח ביתה וכן בע"ז (דף כ) ונשמרת מפל דבר רע שלא יסתפל אפי' בפנויה וכן בפ"ב דשחיטת חולין (דף לז) גבי יחזקאל שלא אכל כל ימיו בשר פוס פוס מעולם אע"פ שמוסכנת מותרת וכן לא הרחתי ביום אפי' על אשתי שלא אבא לידי קרי בלילה בתחומא ותצא דינה בת לאה שנו רבותי לא תצא אשה בכבול לרשות הרבים אמרו אפי' בחול אינה יוצאה לרשות הרבים מפני שהעם מסתכלין בה שלא ניתן תכשיטין לאשה אלא להתקשט בתוך ביתה שאין נוהגין פירצה לפני הפשר ברית כרתי לעיני וגו' על אחת כמה וכמה כל עיקר

לא הִיָּה מִסְתַּפֵּל בְּאִשׁ לְכַף כֹּל כְּבוֹדָה בַּת מְלֶךְ פְּנִימָה מִמְשַׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה אָמַר רַבִּי לְוִי זֹכֶה לִפְהֻנִים לְוִיכָשִׁים בְּגָדֵי פְהֻנָּה גְדוּלָה וְעֵשִׂית מְשַׁבְּצוֹת זָהָב וְאָמַר בַּפ' ד' דְּנָדָרִים (דָּף כ) פֶּל מַה שְּׂאָדָם רוּצָה לַעֲשׂוֹת בְּאִשְׁתּוֹ עוֹשֶׂה כְּדִי שְׂלֵא יִתֵּן עֵינָיו בְּאַחֲרַת אַעֲפ"כּ יִשְׁמַשׁ פְּנִים פְּנִים פְּנִים שְׂקָאִשָׁה נְהַנִּית בֵּין שְׂדֵי יָלִין וְאַהֲבַת לְרַעָה כְּמוֹה בְּפָרֶק בְּתָרָא דְמַגִּילָה (דָּף פַּח) לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי וְכֵן לֹא הִשְׁתַּנַּתִּי בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלְתִּי וְהִרְבֵּה פְרִישׁוֹת תְּנִי סִיעוֹת בְּנֵי אָדָם הִמְהַלְכִין בְּדָרָה וּפְגָעוּ בָהֶם לְסֻטִים וְאָמְרוּ תִנּוּ לָנוּ א' אוֹ נוֹהֲרָג פְּלַכְּם יִהְרָגוּ פְּלַכְּם יִיחַדוּ לָהֶם אַחַד יִמְסְרוּ אוֹתוֹ וְאֵל יִהְרָגוּ פְּלַכְּם עוֹלָא בַר קוֹשֶׁר תְּבַעֲתִיהָ מִלְּפָתָא עָרַק וְאֵזֵל לְלוּד גְּבִי ר"י בֶּן לְוִי אֲתוּן וְאֵן קָפֹן מְדִינָתָא אָמְרִין אִי לֹא יִהְבִּיתוּן לִי נְחָרַב מְדִינָתָא סִלַּק רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי וַיְהִיב לְהוֹן הָהּ אֲלֵיהּ זְכוּר לְטוֹב מְתַגְלִי עֲלוּי לֹא אֲתַגְלִי עֲלוּי צֵם כְּמָה יוֹמִין וְאֲתַגְלִי עֲלֶיהָ אָמַר לְמִסּוּרוֹת אָנָּא מְתַגְלִי א"ל וְלֹא מְשַׁנָּה עֵשִׂיתִי א"ל וְלֹא מְשַׁנַּת חֲסִידִים הָרִי חֲסִיד יֵשׁ לוֹ לְהַנִּיחַ אַף דְּבַר הַמְּוֹתֵר ר' אַבָּא בַר זְבִינָה הָהּ מְחִיט גְּבִי חַד אַרְמָאֵי בְרוּמֵי אֵינִיתִי לִיה נְבִילָה אָמַר לִיה אֲכֹל וְאִי לֹא קְטָלִינָא לָךְ אָמַר לִיה אִי בְעִית מְקַטֵּל קְטוּל יְרוּשְׁלָמִי דְנָדָרִים פ' קוֹנָם ר' יוֹנָתָן הָהּ צִינִים כֹּל עֲרוּבוֹת רִישׁ שְׁתָּא ר' אַבָּא צִינִים כֹּל עֲרוּבַת שְׁבַת ר' זְעִירָא אָמַר תֵּלַת מְאֻנָּן צוּמִין אֵית דְּאָמַר תִּשְׁעָ מְאֻנָּן לֹא חֵשׁ עַל מְגִילַת תְּעֻנִית לֹא יָדַע וְאִשְׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר הָרִי הַכְּתוּב עֲנֵשׁ אֶת מִי שְׂאִינוּ יוֹדַע עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה מִי שְׂבָא לִידוֹ עֶסֶק עֲבִירָה וְיָדַע וְאִם כֹּף עֲנֵשׁ מִי שְׂבָא לִידוֹ סִפְק עֲבִירָה עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה יִשְׁלַם שְׂכָר מִי שְׂבָא לִידוֹ סִפְק מְצוּנָה ר' מְנַחֵם בַּר יוֹסִי אוֹמַר הַנְּהַנָּה שְׁנוֹה פְרוּטָה מִן הַהִקְדָּשׁ מְבִיא מְעִילָה וְחֻנְמֵשׁ וּמְבִיא אִשְׁם בְּשִׁתִּי סְלַעִים צֵא וְחֻשׁוֹב כְּמָה פְרוּטוֹת בְּשִׁנֵּי סְלַעִים קְרוֹב לְאֵלְפִים א"כ עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֶת הַשׁוֹגֵג עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה שְׂהוּא מְשַׁלֵּם שְׂכָר לְעוֹשֵׂי אֶת הַמְצוּנָה ר"י אוֹמַר אִם בָּא נִפְשָׁה לִידַע מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל צְדִיקִים צֵא וְלִמַּד מְאָדָם הָרֵאשׁוֹן שְׂלֵא נִצְטוּהָ אֲלֵא עַל מְצוּנָת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁעָה אַחַת וְעֵבֵר עֲלֶיהָ רֵאָה כְּמָה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עֲלָיו לוֹ וְלִדְרוֹתָיו וְלִדְרוֹרֵי דְרוֹתָיו עַד סוּף כֹּל הַדְּרוֹת אִם מִדַּת הַפְּנוּרְעוֹת מוֹעֲטָת כֹּף מְדָה טוֹבָה הַשָּׁב מִן הַפְּגוּלִים וּמִן הַנּוֹתְרוֹת וְהַמְתַּעֲנָה בְיוֹם הַכְּפוּרִים עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה שְׂיִנְפָה לוֹ וְלִדְרוֹתָיו וְלִדְרוֹרֵי דְרוֹתָיו עַד סוּף כֹּל הַדְּרוֹת ר"ע אוֹמַר הָרִי הוּא אוֹמַר עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים יוֹמַת הַמַּת אִם מְתַקֵּיִם עֲדוֹת בְּשָׁנִים לְמָה פִּרְט הַכְּתוּב בְּשִׁלְשָׁה אֲלֵא לְהַבִּיא אֶת הַשְּׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עֲלָיו וְלַעֲשׂוֹת דִּינוֹ כִּיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ אִם כֹּף עֲנֵשׁ הַכְּתוּב אֶת הַנְּטָפֵל לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה כְּעוֹבְרֵי עֲבִירָה עֵאכ"ו שְׂיִשְׁלַם שְׂכָר לְנְטָפֵל לְעוֹשֵׂי מְצוּנָה כְּעוֹשֵׂי מְצוּנָה רַבִּי אוֹמַר הָרִי הוּא אוֹ וְאִשְׁר יָבֵא אֶת רַעְהוּ בִיעַר לְחֻטּוֹב עֲצִים וְגו' וְאִם הַכְּתוּב עֲנֵשׁ לְמִי שְׂבָא לוֹ סִפְק נִפְשָׁא אֲמוֹר מַעֲתָה הַמְּגַבָּה אֶת הַצְּדִקוֹת וְהַמְּפָרְנֵס אֶת הָעֲנִיִּים וְהַגּוֹמֵל חֲסִדִים עֵאכ"ו שְׁתַּנְּתָן לוֹ נִפְשׁוֹ ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמַר הָרִי הוּא אוֹמַר כִּי תִקְצוֹר קִצְרִיךָ בְּשִׁדָּה וְשִׁכַחְתָּ עוֹמֵר בְּשִׁדָּה לְמַעַן יִבְרָכָה קְבַע הַכְּתוּב בְּרָכָה לְמִי שְׂבָא לִידוֹ מְצוּנָה בְּלֹא יוֹדַע אֲמוֹר מַעֲתָה סְלַע הִיתָה צְרוּרָה לוֹ בְּכַנְפָיו וְנִפְלָה לוֹ וּמְצָאָה עֲנִי הֵלֶךְ וְנִתְפָּרְנֵס בָּהּ הָרִי הַכְּתוּב קְבַע לוֹ בְּרָכָה ר"ש אוֹמַר מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגוֹר דְּלַתִּים וְלֹא תֵאִירוּ מִזְּבַחֵי חֲנָם שְׁנֵי דְבָרִים מְשַׁמְשִׁין אֶת הַגּוֹף וְאִין גְּמַנְעִין לַעֲשׂוֹתוֹן וְאִין נוֹטְלִין עֲלֵיהֶן שְׂכָר וּמָה דְבָרִים שְׂאִין נוֹטְלִין שְׂכָר לֹא עֲשִׂיתֶם עֲמֵי חֲנָם.

עֵאכ"ו דְּבָרִים שְׁנוֹטְלִין עֲלֵיהֶם שְׂכָר בְּיוֹמָא (דָּף פַּח) וְהַתְּקַדְּשָׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים אִם מְקַדְּשׁ עֲצָמוֹ מִלְּמִטָּה מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה: סְלִיק הַלְכוֹת חֲסִידוֹת אִשְׁרֵי הָאִישׁ יְהֵאָה בּוֹ תְּמִיד וְיִינְפָה לָזָה וְלָבֵא: א הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה תְּשׁוּבָה קְדָמָה לְעוֹלָם כְּדַמֵּינִיתִי לָהּ בְּנָדָרִים בַּפ' אִין בֵּין הַמְּוֹדָר (דָּף לט) תְּנִיא שְׂבַעָה דְבָרִים נְבָרָאוּ קוֹדָם שְׁנַבְרָא הָעוֹלָם אֵלּוֹ הֵן הַתּוֹרָה וְהַתְּשׁוּבָה וּג"ע וְגִיְהֵנָם וְכִסָּא הַכְּבוֹד ב"ה וְשָׂמוּ שְׁל מְשִׁיחַ וְכֵן בַּב"ר וּבְתַרְגוּם סוּרָאֵי הַתּוֹרָה קְדָמָה וְאַחֲרָיו כִּסָּא הַכְּבוֹד ג"ע

מימינו וגיהנם משמאלו והתשובה ממוצעת בין ג"ע לגיהנם זכה נכנס בגן לא זכה נכנס ונידון בגיהנם בברכות בשלהי אין עומדין (דף לד) אמר ר' אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אין עומדין שנא' שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב ואמרין בפ' ב' דיומא (דף פו) שאל ר' מתיה בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעת ארבעה חלוקי פפרה שקהי ר' ישמעאל דורש א"ל שלשה הם ותשובה עם כל אחד ואחד עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה מוחלין לו מיד שנא' שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם עבר אדם על מצות לא תעשה ועשה תשובה תולה ויו"ה מכפר שנא' פי ביום הזה יכפר עליכם עבר אדם על חייבי פרייתות ועל חייבי מיתות ב"ד ועשה תשובה התשובה ויוה"כ תולין ויפורין ממרקין שנא' ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם אבל מי שיש בידו חלול השם אין פח לא בתשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא בפורין למרק אלא פולם תולים ומיתה ממרקת שנא' ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון היכי דמי בעל תשובה פגון שפא דבר עבירה לידו ופירש ממנה מחוי רב יהודה באותו מקום ובאותו הפרך ובאותה אשה ואפרש לה בקיצור סדרי תשובה ג' ענייני עבירות הם והד' תשובה עם כל אחד ואחד לקה רמז בתורה ג' פעמים תשובה באדם נצבים והרביעי בואתחנן בנביאים ביחזקאל ג' פעמים אם ישמעו ויחזלו והד' השומע ישמע והחזל יחזל בפתובים ג' שמירות בתורה הבייני ואצרה תורתה ואשמרנה בכל לב ואשמרה תורתה תמיד לעולם ועד זכרתי בליה שמך ה' וגו' והרביעית פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך וכן אומר בחול ג' פעמים ביום והוא רחום יכפר עון אחד בזמירות והוא רחום יכפר עון ואתה ה' לא תקלא וא' קודם תהלה לדוד וא' במעריב קודם ברכו והרביעי בסדר קדושה קדושה ג"פ בבקר ואחד במנחה וד' ענייני תשובה הם תשובת הבאה תשובת הגדר תשובת המשקל תשובת הפתוב וג' ענייני תשובה מצויין אבל תשובה הבאה אינה מצויה: ב תשובת הבאה אם חטא באשת איש ובאתה אותה האשה לידו והיה יכול לחטא כמו בראשונה ומונע ואינו חוטא זהו זכור בורא בימי בחורותיך בפ"א דע"ז (דף יט) אשרי איש ירא ה' אמר רב עמרם אמר רב אשרי מי שעשה תשובה כשהוא איש ר"י בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כשהוא איש ועיקר התשובה שמתנדה שנא' איש או אשה פי יעשו מפל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא והתנדו את חטאתם אשר עשו וכתוב והתנדה אשר חטא עליה יעזוב רשע דרכו ואיש און וגו' שאם מתנדה ואינו מתחרט בלבד זהו טובל ושרץ בידו כדאמרין בפ"ג דברכות (דף כג) בפסוק פי אינם יודעים לעשות רע ובפ"א דזבחים (דף ז) אמר רבא עולה דורון היא היכי דמי אי דליפא תשובה זבח רשעים תועבה ואי עשה תשובה לא זו משם עד שמוחלין לו אלא ש"מ דורון היא הרי אם לא עשה תשובה הקרבן זבח תועבה כה וידוי בלא חרטה על פן כשמתנדה בבכי בכיון הלב אז יש לו כפרה.

כדאמר בפ"א דחגיגה (ד' ה). העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו דכתיב ולא יראוני הא יראוני מוחלין לו: ג פנויה נדה עריות נפשו של אדם מחמדתן בין בפניו בין שלא בפניו אם לבו השיאו לבוא על פנויה בתולה או אלמנה בין פדרפה בין שלא פדרפה וחושב בלבד מה חטא באשה פנויה יתן אל לבו תבונה כשיבא עליה הלא לא טבלה וכל אשה היא רואה נדה אם פן בא על נדה שהיא בכרת: ד תשובת הבאה אם זאת האשה הייתה מרוצה לו בביאה ולבו בוער בחשק אהבה עליה והיה יכול לבא עליה ושובר ומנתק מורשי לבבו ומתאפק ועוצר לבו מלבא עליה או על אשה אחרת שהיתה נשמעת לו והיא נתנדה עמו ומתחרט ואינו חוטא ומונע תאנתו זו היא תשובת הבאה ה תשובת הגדר לא יראה שחוק נשים ובתולות שנה או שנתים או יותר ולא יראה פני

אשה ולא בְּחֵזֶה וְלֹא כְּנֶגֶד דְּדִיָּהּ וְלֹא כְּנֶגֶד עֲרוֹתֶיהָ אִפִּי' בְּאִשְׁתּוֹ נִדָּה בְּעוֹד שְׂלֵא טְבֵלָה וְלֹא יִרְחֵץ וְלֹא יֵאָכֵל מֵאֶכֶל חֵם וְלֹא דָבָר שְׂמֵבִיא תַּאֲנֶה יִתְרַחֵק עֲצָמוֹ וְלֹא יִרְאֶה בְּהֵמוֹת וְחִיָּה וְעוֹף בְּשָׁעָה שְׂנֹזְקִין זֶה לְזֶה פֶּן יִתַּאֲנֶה לַעֲבִירָה: וְתִשׁוּבַת הַמְשָׁקֵל כְּפִי הַנְּאִי שְׂנֵהֲנָה בְּנִשְׁיָקָה וּבְמִשְׁמוּשׁ וּבְהִעֲרָאָה יֵשׁ לוֹ לְהִצְטַעַר בְּדַאֲגַת הַלֵּב וְיִתְעַנֶּה לְכָל הַפְּחוֹת מ' יוֹם וְלֹא יֵאָכֵל בְּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בְּלִילָה שְׁיֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת לְמַחֵר וְלֹא בְּלִילָה לְאַחַר תַּעֲנִיתוֹ וְיִצְטַעַר בְּשִׂכִּיבְתוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְשִׁקוֹל הַצַּעַר כְּנֶגֶד חֲשֵׁק וְנִשְׁק הַתַּאֲנֶה אֲשֶׁר נִהְנֶה ז' תִּשׁוּבַת הַפְּתוּב הַנָּה פֶּרֶת הִיָּה חֲיִיב בְּבִיאָתוֹ שְׂבָא עַל נִדָּה בְּעוֹד שְׂלֵא טְבֵלָה עַל פֶּן יִשְׁכַּב בְּקוֹשֵׁי עַל הָאֲרֶץ אוֹ עַל דָּף וְיִלְבַּשׁ שְׁחוֹרִים וְיִלְקַח וְיִתְעַנֶּה לֹא פְּחוֹת מִן מ' יוֹם וְיִתְנַוְּדָה בְּכָל יוֹם ג"פ בְּכִיָּת הַלֵּב וּבְדַמְעָה וְלֹא יִרְגִיל לִילָה בְּשִׁחֲקוֹת נָשִׁים וּלְפּוֹם צַעֲרָא אֲגָרָא וְטוֹב לוֹ: ח אַרוֹסָה אִם חָטָא בְּנִעְרָה הַמְּאֹרְסָה שְׂכַב עִמָּה שֶׁהוּא בְּסִקִּילָה אוֹ בְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ שֶׁהוּא בְּחֵנֵק אוֹ בְּכָל הָעֲרִיּוֹת בֵּין פְּדִרְכָּה שְׂלֵא בֵּין פְּדִרְכָּה אִם הִעֲרָה בָּהּ בְּהִכְנַסְתָּ עֲטָרָה בְּעֶרְוָה הָרִי זֶה נִהְנֶה מֵה שְׂנֵתְרָצָה לְטַעוֹם מִיָּם גְּנוּבִים בְּחֲשֵׁק אֶהְבִּים וְאַסְרָה בְּבִיאָתָה עַל זֶה נֹאֲמַר מְעַנּוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן ט' תִּשׁוּבַת הַגִּדָּר יִגְדֹר עֲצָמוֹ מִלְּרֵאוֹת נָשִׁים וְלֹא בְּתַכְשִׁיטִיהֶן בֵּין הֵם עֲלִיָּהֶם בֵּין אֵינָן עֲלִיָּהֶן וְלֹא יִרְאֶה בְּמִקוֹם שֶׁהַנָּשִׁים שׁוֹחֲקוֹת וְלֹא בְּתוֹלוֹת וְלֹא יִשְׁמַע קוֹל נִיגוּנִין בְּכִינּוֹן וְלֹא יִרִיחַ מִבְּשָׂמִים שְׁעֲלִיָּהּ וְיִרְחִיק מִלִּילָה אֲצֵל אִשָּׁה וְלֹא יִשְׁמַע שׁוֹם דְּבָר חֲשֵׁק תַּאֲנֶה וְלֹא יִרְמֹז לְשׁוֹם אִשָּׁה בְּעֵינָיו וְלֹא יִקְרֹץ בְּאַצְבָּעוֹתָיו וְלֹא בְּשִׁפְתָיו וְאִף לְאִשְׁתּוֹ נִדָּה בְּעוֹד שְׂלֵא טְבֵלָה וְלֹא יִתְיַחֵד עִם שׁוֹם עֶרְוָה וְלֹא יִשְׁכַּב אִפִּי' עִם אִשְׁתּוֹ טְהוֹרָה בְּגִנּוֹת אוֹ בְּחֲצֵרוֹת וְאִין לוֹ לְדוּשׁ בְּאִשְׁתּוֹ מִכְּפָנָי וּלְזָרוֹת מִבְּחוּץ וְלֹא יִהְיֶה עֹסְקוֹ עִם הַנָּשִׁים כָּלֵל וְלֹא יִקַּל רֵאשׁוֹ: י תִּשׁוּבַת הַמְשָׁקֵל יֵשׁ לוֹ לְשִׁקוֹל צַעֲרוֹ כְּנֶגֶד הַנְּאִי שְׂנֵהֲנָה בָּהּ וְשָׁנָה שְׁלִיָּמָה אֲסוּר לְאָכֹל בְּשָׂר וְלִשְׁתוֹת יַיִן לְבַד מִשְׁבֻּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וּפּוֹרִים וְלֹא יֵאָכֵל לְחֵם חֵם וְלֹא יִרְחֵץ כִּי אִם בְּיָמִים טוֹבִים מְעַט וְלֹא יִלְךָ לְרֵאוֹת בְּשׁוֹם שְׁחוֹק כִּי אִם יִלְךָ לְנִשְׂוֹאִין בְּשַׁעַת הַבְּרָכָה וְלֹא יַעֲדֹן עֲצָמוֹ בְּשׁוֹם דְּבָר וְיִלְקַח בְּכָל יוֹם וְיִשְׁכַּב עַל דָּף אֲחָד בְּלֹא פֶר כִּי אִם בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם טוֹב עַל תְּכָן אוֹ עַל קֶשׁ וְכָר בְּרֵאשׁוֹ וְיִסִּיר רוּחַ הַבְּהֵמָיו' שְׂבוּ חוֹמֵר הַתַּאֲנֶה וְחִי צַעַר יִחְיֶה וְשָׁק עַל בְּשָׂרוֹ וְלֹא יְדַבֵּר מְעַנֵּיִן הַתַּאֲנֶה חֲשָׁקִים וְנִשְׂוֹקִים וּמִשְׁמוּשִׁים וּמִיָּנִי אֶהְבּוֹת וְחֲשֵׁק אוֹ חֲמוּדִים: יא תִּשׁוּבַת הַפְּתוּב הַכָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ שֶׁהוּא בְּמִיתָה יִסְבּוֹל צַעַר קָשָׁה כְּמִיתָה יֵשׁ בְּקֶרֶח אוֹ בְּשִׁלְבִּכָּל יוֹם שְׁעָה אַחַת בְּכָל יוֹם פַּעַם אַחַת אוֹ פַּעַמִּים וּבִמְוֹת הַחֲמָה יוֹשֵׁב לְפָנֵי זְבוּבִים אוֹ לְפָנֵי גְּמֵלִים אוֹ לְפָנֵי דְבוּרִים אוֹ יִסְבּוֹל יִסּוּרִין הַקָּשִׁין לוֹ כְּמוֹת וְאִין לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִשָּׁה כִּי אִם בְּאִשְׁתּוֹ הַטְּהוֹרָה וְיֵשׁ לוֹ לְהִתְנַוְּדוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּכִי וְאִנְחָה וּבְכָל מִיָּנִי סִיגוּף וְצַעַר מֵאַחַר שְׂאֲסָרָה עַל בְּעֵלָה אֲכָל אִם אֲנָסָה שְׂלֵא אֲסָרָה דִּי לוֹ כְּמוֹ בְּעֲרִיּוֹת אוֹ כְּרִיתוֹת אַחֲרוֹת שְׁעֵבֵר עֲלֵיהֶם יִלְקַח וְיִתְעַנֶּה מ' יוֹם רְצוּפִין וְיִשְׁכַּב עַל הָאֲרֶץ וְלֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִתְעַנֶּג וְלֹא יִלְךָ בְּשִׁחֲקוֹ וּבְטִיּוּלִים: יב הַכָּא עַל בֵּת גָּכָר עַל פּוֹתִית חֲיִיב לְהִתְעַנּוֹ' וּלְלַקּוֹת מִלְּהִיּוֹת קִשּׁוּר עִמָּה כָּאֵשׁ לֹא נוֹפֵחַ וְלֹא יֵאָכֵל בְּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן וְלֹא יִרְחֹץ לְכָל הַפְּחוֹת מ' יוֹם עַד יִשׁוּב חֲרוֹן אִף ה' מְמַנּוּ.

וְכֵן הַכָּא עַל שְׁפָחָה כְּנִעְנִית יִתְעַנֶּה וְלֹא יִרְחֵץ מ' יוֹם וְיִתְעַנֶּה שְׁנֵי וְחֲמִישִׁי וְכֵן אִם רְבַע בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה אוֹ עוֹף יִתְעַנֶּה וְלֹא יִרְחֵץ עַד יִשׁוּב בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה וְלֹא יִרְאֶה לֹא עוֹף וְלֹא בְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשֹׂזְקִין יַחַד זֶה לְזֶה: יג הַמְּנִשְׁק נָשִׁים וּמְחַבְּקוֹן וּמְשַׁמְשֵׁן בְּלֹא שְׂכִיבָה יִתְעַנֶּה שְׁנֵי וְחֲמִישִׁי וְשְׁנֵי וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד וְיִתְרַחֵק מִפְּתַח בֵּיתָה פֶּן יִבֵּא לִידֵי עֲבִירָה: יד הַכָּא עַל אִשְׁתּוֹ נִדָּה יִתְעַנֶּה מ' יוֹם רְצוּפִין וְיִלְקַח בְּכָל יוֹם וְלֹא יֵאָכֵל בְּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן וְלֹא יֵאָכֵל מֵאֶכֶל חֵם וְלֹא יִרְחֵץ בְּאוֹתָן הַיָּמִים.

אדם שָׁפָא על עָרוּה או על אִשְׁתּוֹ נָדָה או נִשְׁקָה או חִיבָה אָבְרוּ על בְּשָׂרָה יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת וּלְהִתְנַדְּדוֹת. מוֹתֵר לְאָדָם לֹא פָחוֹת מִגַּ' יָמִים וְלֹא יוֹתֵר מִן מ' יוֹם וּבְכָל יוֹם יִתְנַדֵּד עוֹנוֹ בֵּין מִתְעַנֶּה וּבֵין אֵינוֹ מִתְעַנֶּה.

וְאִם חִיבָה אִשְׁתּוֹ נָדָה או נִשְׁקָה או חִיבָה אָבְרוּ על בְּשָׂרָה יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת וּלְהִתְנַדְּדוֹת. מוֹתֵר לְאָדָם לְהִתְנַדְּדוֹת עִם אִשְׁתּוֹ נָדָה בְּחֹדֶר אֶחָד כְּדֹאמְרֵינוּ בְּסִנְהֶדְרֵינוּ (ד' לז) סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים.

וּבְעִירוּבֵין בִּפ' הַדֶּר רַק לֹא יִדְבַר עִמָּה דְבָרֵי תְפִלוֹת וְלֹא יִחַבְּקֶנָה וְלֹא יִמְשַׁמְשְׁנָה וְלֹא יִנְשָׁקֶנָה וְלֹא יֵאָכֵל עִמָּה וְלֹא יִשְׁתֶּה עִמָּה עַד שֶׁתִּטְבֹּן בְּמִים וְלֹא יִחַבְּקֶנָה וְיִנְשָׁקֶנָה וְיִקְדָּשׁ עִצְמוֹ מִתְשַׁמֵּישׁ הַמָּטָה וְלֹא יִנְבֵּל פִּיו וְלֹא יִרְאֶה בָּהּ דְבָר מְגֻנָּה אִךְ יִשְׁעֶשׂע בְּמִשְׁמוּשֵׁי וּבְכָל מִינֵי חִיבּוּק לְמִלְאוֹת תְּאֻנוֹתוֹ וְתֻאנוֹתָהּ שְׁלֵא יִהְרַהֵר בְּאַחֲרֵת כִּי אִם עָלֶיהָ כִּי הִיא אִשְׁתּוֹ חִיקוֹ וְיִרְאֶה לָּהּ חִיבוֹת וְאֶהְבוֹת: טו גֻּנַב או גָּזַל וּמִתְחַרֵּט יָשִׁיב לְמִי שֶׁגֻּנַב או לְיֹרְשָׁיו הַכֹּל וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גָּזַל וְיִלְקָה וְיִתְעַנֶּה וְיִתְחַרֵּט וְיִתְנַדֵּד וְאִם יָבֵא לְיָדוֹ מָמוֹן חִבְרָו וְהִיָּה יָכוֹל לְגֻנֹב וּמוֹנֵעַ וּמִתְרַחֵק מִלִּילָהּ אֲצֵל מָמוֹן חִבְרָו וְיִרְבֶּה בְּצַדִּיקוֹת וַיִּבְקֶשׁ מִחִילָהּ מִן הַגְּזוּל וְאִם אֵין לוֹ יוֹרְשִׁים לְגֻזְלוֹ אוֹ כִּי אֵינוֹ מְכִירָם יִתֵּן לְבֵית דִּין מַה שֶׁגֻּנַב אוֹ מַה שֶׁגָּזַל וְיִלְקָה וְיִתְנַדֵּד: יו הַמְצַעֵר אֶת חִבְרָו בֵּין בְּדָבָרִים בֵּין בְּמָמוֹן בֵּין בְּחִבְלָה בֵּין בְּהַפָּאָה בֵּין בְּאוֹנָאָת דְבָרִים אֵין כְּפָרָה אִם לֹא יִרְצֶה אֶת חִבְרָו וְיִמְחֹל לוֹ כְּדֹאמְרֵינוּ בְּבָבָא קָמָא בִּפ' הַחֹבֵל (ד' צט) הַחֹבֵל בְּחִבְרָו אִפִּי נָתַן לוֹ כֹּל מָמוֹן שֶׁבְּעוֹלָם אֵין נִמְחַל לוֹ עַד שֶׁיִּבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ מִחִילָהּ אָמַר ר' יִצְחָק הַמְקַנֵּיט אֶת חִבְרָו אִפִּי בְּדָבָרִים צָרִיף לְפִיִּסוֹ וְיִרְבֶּה עָלָיו רִיעִים וְאָמַר בִּפ' בְּתָרָא דִּיּוֹמָא (ד פ"ה) א"ר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְכַל חֲטָאֲתִיכֶם לְפָנַי ה' תִּטְהַרוּ עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְהַקְב"ה יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרָו אֵין יוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיִּרְצֶה אֶת חִבְרָו.

בְּחֹרֵת כְּהֻנִּים עַל לְשׁוֹן הָרַע נִגְעִים בָּאִים וְמֵה מְרִים שְׁלֵא בְּפָנַי מֹשֶׁה דְבָרָה כֹּף הַמְדַבֵּר גְּנָאֵי עַל חִבְרָו בְּפָנָיו עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה הַשְּׁמֵר בְּנִגְעַת צָרַעַת זְכוּר אֶת אִשְׁתּוֹ עֲשֵׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמְרִים עַל כָּל עֲבִירָה הִיָּה לוֹ לְהִתְעַנּוֹת וְלִלְקוֹת כ"ש עַל חִיבֵי מִיתוֹת ב"ד וְעַל חִיבֵי כְּרִיתוֹת כ"ש עַל לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם וְכ"ש עַל חִלּוּל הַשֵּׁם גֻּנַב אוֹ גָּזַל אוֹ לְקַח רִיבִית הָרִי עֶבֶר עַל לֹא יֵשׁ לוֹ לְהַשִּׁיב הַגְּזוּלָה כְּלוּלָה אוֹ הַגְּנִיבָה וְהַרִיבִית וַיִּבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ מִחִילָהּ וְיִלְקָה עַל לֹא וְיִתְעַנֶּה וְיִתְנַדֵּד וְיִשְׁמַר שְׁלֵא יִקְבֵּל פְּקוּדוֹת וְלֹא לִילָהּ עַל מָמוֹן חִבְרָו.

כִּי גָזַל נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם חוֹמְדָתוֹ ע"כ יִתְרַחֵק מִהֶן וְיַעֲשֶׂה ג"ח בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ וְיוֹתֵר מִמָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְאִם הִחְזִיר הַרִיבִית וְיִלְקָה וְיִתְנַדֵּד וְיִתְעַנֶּה וְיִשְׁמַר עִצְמוֹ מִכָּל מִינֵי רִיבִית וּמְרִיבִית דְבָרִים וְאִם הִיָּה יָכוֹל לְהִתְפַּרְגֵּס בְּלֹא רִיבִית אִפִּי מִן הַא"י לֹא יִקַּח שָׁנָה אַחַת וְלֹא יֵשׁ בְּמָקוֹ שֶׁמְדַבְּרִים עֲנִינֵי רִיבִית כִּי הַמְלוּה בְּרִיבִית אֵינוֹ חַי לְעֵתִיד כְּדֹאמַר בְּתַנְחוּמָא אִם כֶּסֶף תִּלְוָה אֶת עַמִּי.

וְאִם בִּפ' אֵיזוּהוּ נִשְׁף (ד' עא) בְּעַלֵי רִיבִית מִתְמוֹטְטִין עַל כֵּן מְכַל הַעֲרַמַת רִיבִית לֹא יִהְיֶה עֶסֶק וְיִשׁוּב בְּתֻשׁוּבָה. הִכָּה אֶת חִבְרָו עֶבֶר בְּלֹא יִבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ מִחִילָהּ וְאַחַר כֹּף יִתְנַדֵּד שְׁחָטָא וְהַפְּהוּ וְיִתְעַנֶּה וְלֹא יַעֲשֶׂה עוֹד.

וְיִתְחַרֵּט עַל פְּשָׁעָיו וְלֹא יִגְבִּיהַ יָדוֹ עַל חִבְרָו עוֹד כִּי נִקְרָא רָשָׁע וְיִאמַר לְרָשָׁע לְמָה תִּכָּה רַעְףָּ רַב הוֹנָא קִין יָדָא כְּדֹאמַר בְּסִנְהֶדְרֵינוּ בִּפ' ד' מִיתוֹ (ד' נח) הַסּוּטֵר לוֹעֵז שֶׁל חִבְרָו כְּאֵלוֹ סוּטֵר כְּנֻגַד הַשְּׂכִינָה הַמְגְבִּיהַ יָדוֹ עַל חִבְרָו אַע"פ שְׁלֵא הִפְהוּ נִקְרָא רָשָׁע וְנִקְרָא חוּטָא רַב הוֹנָא אָמַר תִּקְצִץ יָדוֹ וְאִם הִפְהוּ אַע"פ שְׁאֵין דָּנִין בְּכָבֵל כְּדֹאמְרֵינוּ בְּפִרְקָה הַחֹבֵל (ד' פא) טוֹב שְׂיִתֵּן לוֹ אֶת מָמוֹנוֹ

וגם ירצה אותו לבקש מחילה ולוקה פי עבר על לאו פן יוסיף להפכותו ויתענה ואם ביישו בדברים עבר על לאו לא תונו איש את עמיתו הנה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשוני פדאמרינו בבבא מציעא בפ' ה' (ד' נח) יש אונאה בדברי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיה ועוד זה בגופו וזה בממונו זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון כל המלבין פני חברו ברבים פאלו שופה דמים דאזיל סומקא ואתי חנרא המלבין פני חברו ברבי' או מכנה לו שם ואע"ג דדש ביה אין מעלין אותו מגיהנ' שערי אונאת דברים לא ננעלו על פן צריה לבקש מחילה ממנו ויתענה ולוקה ואם יאמר לו למאנה בדברים ישתוק ישמע חרפתו ואין משיב ויזהר באונאת אשתו ויכבדה יותר מגופו והמאנה את הנר עובר בג' לאונן בפ' בתרא דיומא (דף פז) כל המקניט את חברו אפי' בדברים צריה לפייסו ואם ממון יש לו בידו התר פיסת יד ואם לאו ירבה עליו ריעים ואם מת מביא י' בני אדם ומעמידן על קברו ואו' חטאתי לה' אלקי ישראל ולפלוני זה שחבלתי בו והמעבי' על מדותיו מעבירי' לו על כל פשעיו: יז ענייני תשובה וודייני ביומא בפ' אמר להם הממונה (ד' לו) והתודה עליו את כל עונות בני ישראל פיצד מתודה או' חטאתי עויתי פשעתי אמר רבה בר שמואל הלכה כדברי חכמים חטא זו שגגה ונפש כי תחטא בשגגה עון זה זדון ונהנה כגו' ניאוף או אכל איסור וכה"א הפרת תפירת הנפש ההיא עונה בה, פשע זה מרד ואינו נהנה כגון מוציא בשבת או מבעיר וכה"א מלך מואב פשע בי.

ושחט אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר ושחט ביום הכפורים מתודה על הפר פעמים עונו ועון ביתו ועון פהנים ועל שעיר המשתלח עון כל ישראל ואמר בפ' בתרא דיומא (דף פו) ערב יום הכפורים צריה שיתודה קודם אכילה ושתייה ושמה תטרף דעתו עליו ואע"פ שהתודה בערבית עם חשיכה תודה בשחרית בשחרית תודה במוסף במוסף תודה במנחה במנחה תודה בנעילה וצריה אדם לפרט את החטא עבירות שהתודה ביום הכפורים זה אפי' לא שנה בהם צריה שיתודה ביום הכפורים אחר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד דקיימא לן כר"א בן יעקב דמשנתו קב ונקי וקיימא לן כר' המדורי: יח עיקר ויודוי אכל אנחנו חטאנו אשמונו בגדנו גזלנו דברנו דופי עד ומשפטיה לא שנה לנו עברנו על מ"ע עברנו על מצות ל"ת עברנו על חייבי פרייתו על חייבי מיתות ב"ד עברנו על תורה שבכתב עברנו על תורה שבעל פה שכתנו שמך הגדול שכתנו מלכותך ויראתך ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו.

ירושלמי פיצד מתודה ר' ברכיה בשם ר' אבא בר אבינא רבון העולמים הרע בעיניך עשיתי ובדרך רע הייתי עומד ושוב איני עושה פן יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתכפר לנו על כל פשעינו ותמחול ותסלח לכל חטאתינו.

בפסיקתא רבתי בפ' רני ושמי אמר להם הקב"ה למלאכי השרת בואו ואודיע אתכם צדקתן של בני שאני טעמתיים בעולם כמה צרות וייסורין הבאתי עליהם בכל דור ודור ובכל שעה לא בעטו בי אלא קוראין את עצמן רשעים וקוראין אותי צדיק והן אומרים בלשון הזה אכל אנחנו חטאנו העונו והרשענו ומשפטיה הטובים לא שנה לנו ואתה צדיק על כל הבא עלינו ואנחנו הרשענו לך מקלס שלמה את כנסת ישראל אשת חיל מי ימצא לך נאמר אם חומה היא.

בפ' בתרא דיומא (דף פו) תשובה מכפר על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה הניתק לעשה ועל התמורות חייבי פרייתו וחייבי מיתות ב"ד ולא תשא עמהם וכל דדמי ליה תשובה תולה עד יום הכפורים וכפר האומר אטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה אטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר.

במדבר הרנינו שובה ישראל עד ה' כל מה שפרא הקב"ה לא נשבע אלא על התשובה חי אני נאם ה' אם אחפץ במות הרשע אמר הקב"ה לישראל מתביישים אתם לעשות תשובה הנני שב ראשון פה אמר ה' הנני שב ומה מי שאין לו חטא ולא סרחון ח"ו אומר אני שב בני אדם על אכ"ו שצריכין לעשות תשובה שלימה ואף העבירות שעשה מתחלה אינן נזכרין שנאמר לא תזכרנה הראשונות לא תעלינה על לב ומבשר ות שלום שנא' שלום לרחוק ולקרוב רחוק שנתקרר שובה עד ה' שהוא במדת הרחמים ובדברים מתקבל קחו עמכם דברים ולא עוד אלא הולך ריקם ומחזיר מלא ואמר כל תשא עון וקח טוב: יט דרש רבינו פמה גדול פחה של תשובה פינון שאדם מחשב בלבו לעשות תשובה מיד עולה ועומדת לפני פסא הכבוד שובה ישראל עד ה' אלקיך אמר הקב"ה אפי' יש בכם עבירות עד ה' עד פסא הכבוד שובה ישראל ובפ' בתרא דיומא (דף פו) גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם [שנא' ארפא משוכתך ומגעת עד פסא הכבוד ומקרבת את הגאולה וכן לציון גואל ולשבי פשע ומקרבת הישועה שמרו משפט ועשו צדקה ונדונות נעשות כשגגות שובה ישראל כי פשלת בעונה ונעשים לו פכיות ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה ומאריכין ימיו ושנותיו חיה יחיה אדם חוטא הקב"ה מתפייס בדברים קחו עמכם דברים ושובו ומחזיק לו טובה וקח טוב וכאלו הקריב פרי נדבה ונשלמה פרים שפתינו אהבם נדבה ובמס' תענית בפ' סדר תעניות פיצד (דף טז) לא נאמר באנשי נינהו וירא אלקים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלקים את מעשיהם כי שבו מדרכיהם הרעה ובקבלה הוא אומר קרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' ובפסיקתא שובה אמר ר"י בן לוי אם קרעתם לבבכם בתשובה אין אתם קורעים על בניכם ועל בנותיכם למה כי חנון ורחום הוא "בני לדברי הקשיבה הט לבך לדרכי התשובה" אין אמונה פאמונת אל אחד "אין לקח כלמד טוב "אין "עטרה כעטרת ענוה "אין "גירוז פגירוז החבורה "אין רנן רנן רוחה "אין "הדור כהדור ההגיון "אין קצינות פקיום קריעה "אין טכס פטכס טובה אין "נהוג כנהוג נעימה "אין "חמוד כחמוד חסידות "אין ז"הור פזיהור זמרים "אין קדוש פקדוש קרבן "אין מעלה פתשובה "אין טובה פקשיבה: כ זאת תורת השב בכל לבו ובכל נפשו וכן לידיבק בבוראו כל אדם יחשוב בלבו ונקדשתי בתוך בני ישראל אם היה בשעת הגזירה היה לו ליהרג ולשמוד נפשו בייסורין קשין עבור בוראו יאמר אל לבו וכי אין לי לעצור רוחי שעה קלה עבור בוראי וכי יש לי ליהנות שעה קטנה בנאוף בטנוף אלמד לעיני מלהסתפל פני אשה כי אש היא אם אדם שומר עצמו מנאוף פעמים עבור השם ופעמים עבור כבודו שלא יאמרו נואף הוא ומשחית נפשו הוא יעשנה אין זה עובד בוראו באמ' אבל אם מונע עצמו במקום שאין בןשת כי הפל רואים פני נשים והוא אינו עושה זהו עבודת היצר באמת ויש לו לאדם להמנע מפל מה שהגוף נהנה בהם ע"י נשים מלראותם מליגע בהם ומלישב אצלם ומלראות בגדיה החמודות ולא לשמוע קול דבורה בניגונה ומלדבר עמה בין אשת איש בין פנויה חוץ מאשתו ישמח בה כשהיא טהורה בכל חשק לבו מי שהשחית זרע בחשק תאוותו יתענה מ' יום וישמור נפשו ולא יראה פני אשה ולא בבגדיה השטוחין על הכותל ולא להריח בבשמים אשר עליה ולא לעמוד במטה שאיש ואשתו שכבו שם והוא פאלו עומד בכריסה של אשה ומפל ייחוד כי המסתפל במלבושיה ורואה בפניה ובחנה שלה בבליטת דדיה ובמקום התורפה ורוח זנונים יפנס בלבו להתענותו ונהנה נפשו בעודו יושב אצלה ונכנס חדותה בלבו ובלב האשה ומתמלאים הרהורין ונדון לתת לאיש פדרכיו וכפרי מעליו ויש לאדם למנוע מפל דברים המביאין לידי קרי פדכתיב זנות יין ותירוש יקח לב אש היא עד אבדון תאכל מים גנובים מתקו וסופו ירד לגיהנם באש לא נופח על פן ימהר ויחיש מלחשוב הרהורי נשים כי אם על אשת חיקו ישמח ויגל בה

באהבה בכל עת שחפץ כי היא שומרתו מן החטא ע"כ על כל חשק חפצו בה לאהבה ולכבדה אז
ימצא תאנת לבו בה ומזפתו לזה ולבא: כא תפלת השב בכל כוחו רבון העולמים אתה הוא בעל
הרחמים ה' אלהינו ואלהי אבותינו בןשתי לדבר לפניך אמנם אנכי חטאתי לה הרעותי מדרך
טובה נטיתי עברתי על מצותיך זכרתי שמך לרצותך רשעתי ויושר העויתי פי פשעי אני אדע
וחטאתי נגדי תמיד ואני נזמע בדמע לבי פלגי מים ירדו עיני אשר לא שמרתי תורתך צער
ומצוקות ללבי הרחיבו ואתנה לבושי שק פי אוריד עדין ממני ואתנודה לפניך בציוק צרת לבי פי
עונתי עברו ראשי אתאונן על חטאותי וכאשר ידמע יאמר במר דמעוטי יכבה חרון אפה כבה
בדם לבי הנמס כבה אש קדחתך באפה ותשובת חרטוטי ישיבו אפה ממני ונזולי דמעוטי יחשבו
כניסוה יין ומים ומשמן בשרי כחלבים ואמורים ודמי הנחסר כאלו נזרק על גבי המזבח וקול
אנחותי פקול שירי הלזים וקול גניחותי פקול תנפים וכנורות ושבירת לבי פשכרים ותרועות
שופרות וניתוק מורשי ללבי כנימי פנור ועוגב וחלישת איברי פעריכת איברים ופדרים ושפיכת
נפשי כמים ימחו פשעי ובדם לבי תמחה עונותי ובליתחלוח גופי יכבו חטאתי ובוודוי אשם נפשי
יחוררו אשמותי וניב שפתי והגיון ללבי יתפפרו רעיוני והרהורי יקריעת ללבי יקרעו כל ספרי
עונותי ורוב נהמותי המה ינחמוה ונחנינותי יגלגלו מדת רחמיך לחונני ותפלתי קבל עם תפלת
כניך בני בחונני יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי: כב מחשבת השבים בני
שמע לעצתי אהבתך בני שוב נא בתשובה לאהבה את ה' אלקיך ליראה אותו עשה זאת בני
והנצל ושוב לאביה זכור בוראך אשר בראך רוח זנונים הסר מקרבך בכל דרכך דעהו תשוב אל
אביך קנה בכל לב ושמח אשר ייסרה כדי לכפר עונתך כי כל שזכיותיו מרובים מעונותיו מריעין
לו בעוה"ז לשלם לו מעשיו ודומה לו כמי שצרף את התורה אשריהם הצדיקים שנופיעין מהן
על עבירה קלה שעושין בעוה"ז ומריעין להם בזה העולם זהו ואין עול וכיראתך עברתך פגעת
זה שעושה צדקה החזק במוסר אל תרף וברך אלקים שופט בכל עת אשר אוהבך ומייסרה אורח
חיים תוכחת מוסר ויהי עונותיך נגדה תמיד ותתבייש ממעשיך ותתלבן מצונאתיך ותטבול במקוה
ישאל ה' אשריך מי הוא מטרהך ומי הוא מקורך ומי בארך תשא ללבה אל בוראך פי ידו שטוהה
ופרוסה לקראתך הכון לכה שלם אל בוחן לבה וכליותיך ושא עיניך השמימה ויאר פניו אליך
בשמחה הדבק באהבתו וביראתו כי הוא אלהיך ומלך עולם אל תהי להוט אחר גרונך פי על פן
נענש בן סורר ומורה מי שחטא בסעודת הרשות ובשתיית זולל וסובא יש לו להמניע עצמו
מלעשות עוד מלסעוד כי אם בסעודת מצוה ולא ימשוך ביין ובשכר את בשרו כי אם על שולחנו
עם בני ביתו ואין לו לעדן במיני תענוגים ויניח אכילתו ושתייתו עבור הבורא פת במלח תאכל
כפי כחה שתסבול ומים במשורה תשתה וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל ויש שחר לפעולתך:
כג רוצח הפה איש את רעהו ורצחו נפש בין איש בין אשה או הרג את הקטן אחר שישב בבית
האסורים כפי חוקי הממשלה ילך בגולה שלש שנים וילקה בכל עיר ויאמר רוצח אני ולא יאכל
בשר ולא ישתה יין ולא יגלח שער זקנו וראשו ולא יכבס את בגדיו ולא ירחץ את בשרו וזקנו
ירחץ פעם אחת בחדש ויקשור ידו אשר רצח בה בשלשלת ובצנארו וילך יחר ויכפה על רציתו
ויתענה בכל יום עד שיגמור גלותו ואח"כ שנה אחרת יתענה שני וחמישי אעפ"י שהתענה ג'
שנים בכל יום ולא יעשה לשום אדם רעה וישתוק לכל אדם ואם יאמרו לו רוצח אל תקוטט אף
יהיה כמחריש ולא ילך לשחוק באותן ג' שנים וכשיצאו מבה"כ ישכב בכל יום לפני בה"כ ויעברו
עליו ולא ידרכוהו ויכבד את אשתו ואת פל אדם ויתודה בכל יום: כה שבועה השבועה חמורה
אפי' נשבע על האמת לא ינקהו ה' פי העובר לאו או על עבירות תמורתו עובר על דבורו אכל

הנשבע בשם המלך הכבוד פאלו בגופו כביכול הוא נוגע על פן אמרו במס' שבועות (דף לט) נזדעזע כל העולם כשאמר פי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא פי כל העולם פולו לוקה בעון הנשבע למה יקצוף ה' על קולך וחקל מעשיה פי השבועה מכלה את הפל אם אדם מעל בשבועה יש ללקות כמה פעמים וגם להתענות ולהתנדות ויש לו ליזהר מלהשבע אפי' על האמת ומלהשבע בתורה ומלהשבע בנשמת אבותיו פי אם ישבע בראשו או בגופו אף מותר לישבע לקנים המצות כדאמרי' בנדריים (דף ד) נשבעתי ואקיימה כדי לזרז בעשיית המצות ולא לעבור על התורה ולא באמונת שמים לבטלה מפיו ויזהר כשמברכה ברכות בהזכרת השם הנכבד את ה' אלוקי בהזכרת שמו שירעדו כל איבריך ליראה את השם הנכבד והנורא הזה עבדו את ה' ביראה וכי כל שמוותיו הקדושים ואל תזכיר ברכה לבטלה ואם שגגת אמור אחריו בשכמל": כו מדבר בבית הכנסת המדבר בבית הכנסת וחקירי משבחים ומשוררים קורא אני עליו הוי על כל שכיני הרעים פי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יפשלו בם ולא נמנה עם חביריו ומואס לשבח לקונו הוא מסיג גבול הבורא ואהי להם למקדש מעט אלו בתי פגסיות אין נוהגין בהן קלות ראש כדאמר בפ"ד דמגילה (דף פח) אלקים נצב בעדת אל והמדבר עושה פאלו הופף אליו ערפו יאמר מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה נטיתי ידי ואין מקשיב למה יקצוף ה' על קולך ויקרא עליך מי ביקש זאת ממך רמוס חצרי אף השתחנה לו ושב לפניו במורא בכפיפת ראש ובעונה בשחיות הלב התחנן לפניו ותשורר לפניו בשמחה ובא לפניו ברננה אז קרוב אליך ונמצא לך ותיחד שם שמים בכיוון הלב והתפלל בכיוון הלב כשאתמר ברוך אתה שם חשבת בדברים בטלים פאלו התלוצצת בו ולא נתת יראתו על פניך אף חשוב פי הוא נצב לקראתך שויתי ה' לנגדי תמיד ותתן יראתו על פניך ואהבתו בך ותכוין בכל לבבך ותהי צנוע לפניו התודה חטאיך ותדרשהו והוא נמצא לך ותברכהו: פח הרכיל אין לו רפואה אם לא יבקש מחילה ויפייס לכל אשר רכל עליהם ויעסוק בפשר השלום ובמצות.

המחטיא אין לו רפואה ואין מספיקין בידו לעשות תשובה שלא יהו תלמידיו ושהחטיא בגיהנם והוא בג"ע מענות לא יוכל לתקון אם לא בתשובה שלימה לצער גופו ולהתענות ולהתנדות ולבכות ולהתחרט ולהתחנן יומם ולילה בתעניתו וצומותיו וילקה ויחשוב לזכות את הרבים ויטרח ויפרנס לומדי תורה או ללמד נעריהם ולימן צדקה ויעשה ג"ח בגופו.

בפ"א דר"ה (דף יו) אמר ר' יצחק ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן צדקה צעקה ושינוי השם ושינוי המעשה אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו דרשו ה' בהמצאו ליחיד בעשרת י"ת אבל צבור מי כה' אלהינו בכל קראינו אליו בכל עת: אכתוב עבירות החמורות.

בפ"א דראש השנה (דף יז) המינים ואפיקורסין ושפירו בתורה ושפירו בתחנית המת' ושפירו דרכי ציבור ושינתנו מתימתם בארץ החיים ושחטא ושהחטיא את הרבים כגון ירבעם בן נבט וחביריו יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות גיהנם פלה והם אינם פלים.

בפ"א דחגיגה (דף ט) ר"ש בן מנסיא או' איזהו מענות שאינו יכול לתקן זה הבא על הערה והוליד ממזר ומוקי בגמ' באחותו פנויה או אנס אשת איש ובא עליה והוליד ממזר אין לו תקנה אבל לא הוליד יש לו תקנה והא דתניא ר"ש בן מנסיא אומר הבא על אשת איש ונאסר' על בעלה אע"פ שלא נטרד מן העולם וכו' זהו באשת ישראל ומרצון' או אנס אשת פהו שאסרה על בעלה

אין לו תקנה ובפ' הנהב (דף נח) כל היורדין לגיהנם עולין חוץ מן הבא על אשת איש או מלבין פני חבריו ברבים או מכנה שם לחבירו אע"ג דדש ביה יורדים ואינן עולים.

בסוטה בשלהי פ' ואלו נאמרין (דף מב) ארבע פיתות אין מקבלות פני שכינ' פת לצים פת חנפים פת שקרים פת מספרי ל"ה. ובפ"א דקידושין (ד' ט) למען תפוס את ישראל בלב' אמר רב אחא בר' יעקב שהוא בע"ז פתיב דאמר מר תמור' ע"ז שקל הפופר בה פאלו מודה בכל התורה פלה וכן המוד' בע"ז פכופר בכל התורה פלה בפ' בתרא דיומא (דף פו) חלול השם אשובה ויום הפורים ויסורים תולין ומיתה ממרקת גדול חלול השם מכל העבירות.

בשלהי קדושין אין מקיפין לחלול השם א' שוגג וא' מזיד ואם הית' שקול' מכרע' ר"ש ב"י או' אפי' צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה ותוהה על הראשונות אכד כל הראשונ' שנ' צדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אפי' רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזפירי' לו שום דבר רשעו שנ' ורשעת הרשע לא יפשל ביום שובו מרשעו: כ"ד דברים מעפבים את התשובה אלו הן רכילות ל"ה בעל חמה.

בעל מחשבות המתחבר לרשע המסתפל בעריות. החולק עם גנב.

האומר אחטא ואשוב המתכבד בקלון חבירו. הפורש מן הצבור והמטה את חבריו מדרכי טובה לדרכי רעה.

והמבזה את אבותיו והמקלל את הרבים והמעכב את הרבים מעשות צדקה] והמואס בעושי צדקה ומצות. והמשמש בעבוטו של עני.

והמקבל שוחד והמוצא מציאה ואינו מחזירה. והרואה בנזיו בתרבות רעה ואינו מוחה בידם.

האוכל שוד עניים. החולק על ד"ת.

החושד בכשרים. השונא את התוכחות.

המלעיג על המצות וכל כ"ד עבירות בהוד' את ירושלים. וכן פד עריות באחר.

באמור אל הפהגים כ"ד פפרות: תשעה דברים מעפבין את התפלה הראשון מי שפחתם גזר דינו כמו למשה ואתחנן השיבו אל תוסף דבר. השני המתפלל בלא פונת לבו.

ויזכרו כי אלקים צורם ויפתוהו בפייהם ולבם לא נכון עמו. הג' מי שאינו מקשיב לד"ת מסיר אָזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה.

הד' מי שאינו משיב לעני אנטם אָזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה הה' עושק וגוזל כמו במיכה אשר אָכלו שאר עמי וכת' לא יענה אותם. הו' מתפלל בלא נקיות גם כי תרבו תפלה אינני שומע הז' מי שגברו עונותיו ולא שב ויהי כאשר קראו ולא שמעו הח' מי שאינו שומע תוכחה ש' ותוכחתי לא אביתם אז יקראונוי ולא אענה.

הט' מי ששם בטחונו בע"ז ואל תפגע בי כי איני שומע אותם הבנים מלקטים עצים. וכן ט' הם ישראל ידע עמי לא התבונן גוי חוטא עם פכד עון זרע מרעים בנים משחיתים פשעו בי קציני סדום עם עמורה ואחר כך כי תרבו תפלה אינני שומע כי עד ט' מוחל אכל וינסו אותי זה עשר פעמים אז פורע לכה בהפטרטה סולו סולו אמר לשון צום וענוי ואח"כ לקדוש ה' מכוּבד וכן ט' פעמים וכפר בחומש לכפר ט' דברים המעפבין את התפלה לכה אין ט' במזמור יענה ה' ביום צרה

ומסיים יעננו ביום קראנו לכה ט' ימי תשובה עד י"ה לכה ט' למה צמנו וענינו ביום צומך תצימו לא תצומו צום אפורה יום ענות צום יום רצון הלא זה צום.

באלפא ביתא דרבי עקיבא קרוב ה' לנשפרי לב חביבין שבורי לב לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת. שמלאכי השרת מרוחקין מן השכינה ל"ו אלפים רבבות פרסאות שני שרפי עומדים ממעל לו אבל שבורי לב הקב"ה קרוב אצלם בתוף אמה פל מי שזוכה את יצרו בכל יום ומתנונה מעלה אני עליו פאלו כבדני בשני עולמות זוכה תודה וכבדני בעה"ז ובעה"ב.

עיקר פפורה ע"י וידוי לכה הפך שהוא פפורה לו ולכהנים הכ"ג מתנונה עליו ושעיר המשתלח שהוא פפורה לכל ישראל מתנונה עליו עונות ישראל מודה ועוזב ירוחם פי אחרי שובי נחמתי ואחרי הוודעי ספקתי על ירה דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב וישוב אל ה' וירחמהו.

בפרק חלק (דף צ) ואלו הן שאין להם חלק לעוה"ב האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורו' המבזה ת"ח וא' ר"פ פגון דאמר הני רבנן או קורא לרבן בשמו ר"ע אומ' אף הקורא בספרים החיצונים ספרי מינין וספרי ב סירא והלוחש על המפה ואומר כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליה ורוקק שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו בגבולין ובלעג או הדורש אגדות של דופי פי דבר ה' בזה האומר כל התורה פלה מן השמי' חוץ מפסוק זה או חוץ מדקדוק זה ומקל וחומר זה ומגזרה שנה זו זהו פי דבר ה' בזה הפרת בעוה"ז תפרת לעולם הבא כל זמן שעונה בה הא אם עשה תשובה ומתווד' יש לו חלק לעולם הבא.

אלו הן המינין האומר עולם פמנהגו נוהג ואין אלוה בעולם או אומר אין הבורא קדמון לכל או אומר יש אלוה אחר עמו או אומר יש לו דמות וצורה פאדם וגוף ותמונה או משתתף ד"א עמו או האומר אין שום גבואה בעולם מן השם או מכחיש מן תורת משה דבור א' או דקדוק א' או אומר אין הבורא יודע מעשה מחשבות האדם או אין אדם נידון לפי מעשיו או אין העולם הבא ואין תשלום שפר.

אלו הן מינין ואפיקורסין שמורידין אותן אם לא עשו תשובה שלימה ונקה לא ונקה מנקה לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים והא דאמר בפ"ב דיומא (דף פו) עבר על עשה ועשה תשובה לא זו משם עד שמוחלים לו וכן בפ"א דשבועות (דף יב) האי עשה היכי דמי אי דעשה תשובה מוחלין לו מיד מיהו קצת צער יבא לו שעבר על העשה כל החוזר בתשובה שלימה מקבלין אותו כדאמר בפ"א דע"ז (דף יז) גבי ר"א בן דורדיא פשהניח ראשו בין ברפיו וגעה בבכיה גדולה עד שיצאה נשמתו יצאה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב פי מה שאדם מזומן לעשות ונהנה בו ומתחרט ומכניע עצמו קשה לו מאד דלפום צערא אגרי' כל מי שרגיל לעבירה בין קלה בין חמורה להכעיס הוא מומר לדבר א' או לבוש שעטנז או מגלח זקנו [בתער או מספר קומי כמו פותים או אוכל אסור או בועל פותית או גונב ומפורסם הדבר זה הוא מין פאלו פפר שאותה מצנה לא נתן הקב"ה למשה ובדבר החשוד לא דנו ולא מעידו ויש לו להתחרט ולהתודות בדמע הלב ולא יעשה עוד פדבר הרע הזה הרחק מן הפעור וכן בפ"א דשחיטת חולין (דף ג) ששחיטת פותי אסור המשמר שבתות בשוק דינו פישראל ואם מחלל שבתות פפרהסיא דינו פכותי להשפיר מפנו רשותו אם לא עירב.

בְּפֶרֶק א' דְּשִׁחִיטַת חֻלְיִין (דָּף ה') וּבְעֵרוּבֵין וְהַמְחֻטֵּיא אֶת הַרְבֵּים בֵּין גְּדוּל פִּינְרָבֵעַ' אוּ פּוֹפֶר בְּדִבְרֵי חֲכָמִים בְּצִדוּק וּבִיתוֹס אוּ דוֹחַק הָעוֹלָם לְחֻטָּא כְּמִנְשָׁה אוּ הִטְעָה הָעוֹלָם בְּהַפּוּף טְעִיּוֹתָיו אוּ עֲשֵׂה עֲבִירוֹת פִּיהוּיָקִים בְּגִלּוּי שְׁמַעִיז מַצַּח וּמַגְלָה פָּנִים אוּ פּוֹרֵשׁ מִן הַצְּבוּר שְׁאִינוּ מְתַעֲנֵנ' עִמָּהֶם וְאִינוּ נִכְנָס בְּצָרוּתָם כֹּל אֵלּוּ אֵינן לָהֶם חֵלֶק לַעוֹה"ב אִף אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה בְּכָל לַב וּמִתְּנֻדִי' בְּכָל לַב וּבְדַמַּע אִפִּי' כִּפֶּר בְּעֵינָיו וְשָׁב לְאַהֲבָה אֶת בּוֹרְאוֹ וְלֹא יָשׁוּב לְקַלְקוּלוֹ אִף דְּבַק בְּקוֹנוֹ יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לַעוֹה"ב: שְׁמַעוּ חֲכָמִים מִיָּלִי אֵל תַּחֲנִיף לְאָדָם פֶּן תִּישָׁן שְׁנַת עוֹלָמִים וְתִרְדָּם לֹא לְפָנָיו חֲנָף יָבוֹא פִי יִקְטֹף עוֹדְנּוּ בְּאָבו ע"כ תֵּן בְּלִבְךָ לְבַעַר חֲלִיפּוֹת וְתִפְרֹר הָאֲמֶת וְלֹא בְּחִנְיָפוֹת זְכוּר בּוֹרְאֵךְ וְתִירָא מִפָּנָיו בְּטַח בְּמִלְכָךְ פִּי יִהְיֶה עִמָּךְ רְאֵה וְתִשְׁנֶה קִטָּן וּגְדוּל הַכֹּל מִלְּחֻדוֹל וּמִלְכָךְ יִהְיֶה לָךְ לַעֲזוֹ וּמַגְדוּל.

בְּנֵי אֵל תִּהְיֶה גָּאָה פֶּן תִּהְיֶה הוֹמָה וְשׂוֹאָה תִּנְמִיָּה רִיחָךְ בְּלִב נִכְאָה אִז הַשֵּׁם עִמָּךְ תִּחְזֶה וְתִרְאֶה פִי שׂוֹנָא גָּאִים וּמְחִיָּה לֵב נִדְכָּאִים פִּי מַה בְּגֵאוֹת תּוֹעֵלֶת פִּי הַנִּפְשׁ גּוֹעֵלֶת וְכוֹס תַּרְעֵלָה וּמְחַלְלֶת וּמוֹעֵלֶת לְמַה תְּמוֹת בְּלֹא עִתָּהּ וּמִלְאָהּ אֲכַזְרִי יְבַעַתָּה אֵל תִּתְחַבֵּר אֵל הַמְתַּגָּאִים בְּרַגַּע יְמוֹתָיו פְּתָאוֹם תִּירָא מִלְּפָנָיו מִתְּגָאָה עַל כָּל הַמְתַּגָּאִים וְתִחְזֶה כְּבוֹדוֹ בְּמִקּוֹם רוּאִים פִּי בְרוּחַ גְּמוּכָה יִהְיֶה לָךְ תְּמִיכָה וְסִמְכָה.

בְּנֵי הַזֵּהָר בְּמִצּוֹת לְאִנּוּן פֶּן תַּעֲבֹר בְּאֶחָד מֵהֶן וְתִלְקָה אַרְבַּעִים אוּ בְּמִפְתַּ מְרָדוֹת אִם עֲבַרְתָּ עַל לְאוּ בְּעֵלְמָא כ"ש לְאוּ דְכָרִיתוֹת תִּתְעַנֶּה לְכָל הַפְּחוֹת מ' יוֹם וְתִלְקָה בְּכָל יוֹם וְתֵן לוֹ תוֹדָה: הַמְגַלְחִים פִּיאוֹת זְקָנוֹ בְּתַעַר עוֹבֵר כְּמָה לְאִנּוּן וּמַעֲתָה אֵל תִּשְׁחִית עוֹד וְתַגְדֵּל זְקָנָךְ וּבְחֻקוֹתֵיהֶם לֹא.

תִּלְכוּ הַזֵּהָר בַּעֲשֵׂה לְקִיָּמוֹ פֶּן תִּלְקָה בְּמִפְתַּ מְרָדוֹת. הַנִּי זְהִיר בִּפ' וְחִי אֲחִיָּה עִמָּךְ וְלֹא תִסֵּיג גְּבוּלוֹ אֵל תִּקַּח לוֹ מְחִיָּתוֹ וְאִם קָנָה סְחוּרָה אוּ מְטַבֵּעַ כְּנֶגֶד הַשְּׁלִטוֹן אִם יָבֹא אֶחָד וְיִוָּסֵיף לוֹ כְּדִי לִיקַח מִחֲבִירוֹ זֶה לֹא נִיָּתֵן לִיְמַחֵל וְנִקְרָא רִשָּׁע וְאִין גִּזְלָן כְּמוֹתוֹ וְאִם לֹא יִשְׁמַע אֵל הוֹרִיו אֲשֶׁר הוֹרוּהוּ יֵשׁ לְהַבְדִּילוֹ עַד יִתְקַן עֲוֹנָתוֹ בְּתִשׁוּבָה.

בְּנֵי אִם תִּחְטָא בְּעֵינִים פֶּן תִּפְשֵׁל בְּנֵה וּבִבְא וְיִשְׁקִלוּךְ בְּמֵאזְנִים בְּעֵדִים שְׁנִים אֵל תִּחְטָא בְּאִזְנִים בְּשִׁמְעַ שְׂוֹא לְדַבֵּר לְפָנָיָהּ וּבַעַת תַּעֲמֹד לְפָנָי אֲדוּנִיָּה לֹא יִשְׁמַע רַב עוֹנִיָּה: אֵל תִּחְטָא בְּאִפְךָ וּבְרִיחַ פֶּן יִקְצוּרְךָ עֲלֶיךָ לְהַמְרִיחַ וּמְכָל טוֹב תִּהְיֶה קָרַח וּמִפָּנָיו לֹא תוּכַל הֵיּוֹת בּוֹרַח אֵל תִּחְטָא בְּפִיָּךְ וּבִלְשׁוֹנָךְ פִּי בַעַל כְּנָפִים יִזְכִּיר עוֹנִיָּה לֹא יוֹעִילוּ לָךְ הוֹנָה לְבֹא לְפָנָי קוֹנָה אֵל תִּחְטָא בְּמֵאכְלָךְ וְאֵל תִּרְבֶּה מַעֲלָךְ פִּי גּוֹפָךְ יִכְשִׁילָךְ וְאִיָּה תַעֲמֹד לְגוֹרְלָךְ אֵל תִּחְטָא בְּיָדְךָ אִיָּה תַעֲמֹד בְּפָנָי שׂוֹדְדִיָּה כְּכֹלוֹת פְּחוֹךְ וְהוֹדָךְ וּמַעֲשֵׂיָךְ עֲדִיָּה נִגְדָךְ אֵל תִּחְטָא בְּלִבְכָךְ לֹא בַעֲשֵׂת מְחַשְׁבוֹתֶיךָ וְלֹא בְּפִלּוֹת קִרְבֶּיךָ הַמְלָךְ בְּקוֹנָךְ יוֹדַע טִיבָךְ אֵל תִּחְטָא בְּאִיבְרֶיךָ הַמָּה יַעֲיִדוּ כֹל דְּבָרֶיךָ הַנֵּה כְּכֹלוֹת בְּשָׂרְךָ וְשִׁאֲרָךְ יִזְכִּירוּ כֹל אֲמָרָךְ אֵל תִּחְטָא בְּמִשְׁגָּל וְלֹא בְּרָאִיוֹת יוֹפִי שְׁגִלְפִי הִיא כְּזוֹנָה סוֹפָה לְהַרְגֵל פְּרָה וְרָבָה כְּעִין גַּל אֵל תִּחְטָא בְּרַגְלֶיךָ פֶּן יִהְפֶּה גִלְגְּלֶיךָ רוּיָן לְמַצְנָה מַעֲגָלֶיךָ לְהַרְגֵל בְּצַדִּיקִים רַגְלֶיךָ.

אֵל תִּחְטָא בְּרוּחָךְ בְּנִשְׁמַת פְּחוֹךְ תִּגִּיל בְּפִקּוּדֵי מִשְׁמַחֲנֶיךָ וְיִלְיִן צְדָקָתְךָ נִכְחָנָךְ אֵל תִּחְטָא בְּנִשְׁמַתְךָ אֵל תִּרְבֶּה בְּאִשְׁמַתְךָ עֲסוּק בְּתוֹרַתְךָ בְּכָל מַאֲמָצֵי מִשְׁמַרְתָּךְ אֵל תִּחְטָא בְּפָנָי בּוֹרְאֵךְ זְכוּר פִּי הוּא בְּרָאָה, וְהוּא מְכַלְפֶּלְךָ וְנוֹשֵׂאָה הוּא אָבִיָּךְ הוּא מוֹרְאָךְ אֵל תִּחְטָא לְפָנָי הַשֵּׁם פִּי הוּא נוֹתֵן לָךְ הַגּוֹשֵׁם וְעֵינֶיךָ וּפִיָּךְ מִלְּחֻלַּח כְּגִשָּׁם וְהוּא חֲיִיָּה מְנַשֵּׁם אֵל בְּחֻדְנָה תִתְאַוּ וְתִתְאַוּהוּ שִׁירוֹתָיו בְּקוֹל תְּחִנָּה בְּכָל עֵת לְפָנָיו תִּשְׁתַּחֲוֶה אֵל תִּהְיֶה לְהוֹט אַחַר גְּרוֹנָךְ תִּירָא מֵאֲכִילָה הוּא קוֹנָךְ וְאֵל תִּאֲכַל סִפְקֵי אִיסוּר כ"ש אִיסוּר הַנִּיָּכֶר הַזֵּהָר פֶּן יִהְיֶה בְּךָ חֻטָּא וְתִרְאֶה מִי שׂוֹחַט אִם בְּקִי בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה בְּכָל עֲנִיָּה בְּלִי סִפְקֵי וְכֵן מִי שְׂבוֹדֵק הַבְּהֵמָה בְּכָל פִּיִּסְקֵי הַלְכוֹת הַרְיָאָה וּמְרָאִיָּה בְּכָל עֲנִיָּה אִם הוּא שׂוֹגֵג

ונמצא טריפה אחריו יש להזהירו אם יעשה יותר פן יסירוהו ויעבירוהו כמשפט עד אשר יתקן עונותיו הבודק ונמצא אחריו טריפה או השוחט ונמצא אחריו נבילה וכן המנקה ונמצא אחריו חלב יש להלקותו ולהזהירו שלא יעשה עוד ואם אינו נזהר יש להעבירו מאומנתו לגמרי ולהלקותו ולהכריז עליו בקהל עד שנראה תשובתו בלי רמאות ובלא נבל וכאשר יעשה דין מה שקצבו עליו אז אחינו הוא פי כל שנמצא אחריו חלב או אחר שיבדוק ימצאו נבילה פעמים ושליש כבר נפסל עד זמן אחר שנראה תשובתו בצידו וכן המתקן גבינות או החלב שאין ישראל רואהו שכל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו: עיקר התשובה הנפרת חטאו ויודוי כמו משה ע"ה אמר ויעשו להם אלהי זהב ומתרחק מן העבירה שבידו ומן הדומה לו וטוב לו בני הנהר מכל נדנדוד עבירה פי יש שנראה לה קטנה וגדולה היא אלי בא וראה התורה אמרה הוכח תוכיח את עמיתך אעפ"כ אמרה תורה ולא תשא עליו חטא שלא יהיו פניו משתנות להלבינו ברבים ואם עשה פן אינו לוקה לאו שאין בו מעשה הוא עון גדול הוא המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב ודווקא עמיתו עם שאותו במצות אבל אם הוכיחו בסתר ואינו שומע מכלימין אותו ברבים כמו נחמיה ואריב עמם ואקללם ויש להוכיחו כמו נביאים הראשונים כל דעלך סני לחברך לא תעביד שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו ושב רפא לו סוף דבר הפל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור פי זה כל האדם: כט אלו הן שאין מורישין נכסים לבניהם ואם מורישין אין מורישין לבני בניהם המשחק בקוביא ומלנה בריבית והמגדל בהמות ממעות שביעית והמעות הכאות ממדינת הים פהן ולוי שלוו על חלקם המינים החניפין והמחללין שם שמים עליהם הכתוב אומר ישובו רשעים לשאולה ההוגין פיונים והמנהמין פדובים והממעכין בידיהם והמבעטים ברגליהם ומהלכין בראשי אצבעותיהן עליהם הכתוב אומר אל תבואני רגל גאונה גסי הרוח ומספרי ל"ה ומדברי פנב וחכמים בעיניהם עליהם הכתוב אומר כי היום הזה בא בוער כתנור.

הנושא אשה לבנו הקטן והמשיא בתו לזקן והעושה טובה למי שאינו יודעת עליהן הכתוב אומר לא יאבה ה' סלח לו. הגבאין והחולקין הפורטין והמוכסין עליהן הכתוב אומר הונך ועלבונו.

המשקר על שותפו לבולעו חנם והמלנה את חברו על מנת ליטול את ביתו ואת שדהו והדר בלא אשה. והמוציא עליה עלילה על מנת לגרשה עליהם הכתוב אומר אני ה' חונק לב.

ועוד נמצא באותה ברייתא על ארבעה דברים נכסים של בעלי בתים יורדין לטמיון על עושקי שכר שכיר ועל פורקי עול מעל צנאריהם ונותנין על חבריהן וגסי הרוח על פלם. על ד' דברים ממונן של בעלי בתים נמסרין למלכות על משהי שטרות פרועים ועל מלנה בריבית ועל מי שספק בידו למחות ואינו מוחה ופוסקי צדקה ברבים ואין נותנין.

בעון כ"ד דברים מעפכין את התשובה כבר כתוב וט' דברים מעפכין את התפלה כבר כתוב בעון כ"ד דברים המשפחות פלות והייסורין רבים בעון חלה בעון בעלי זרוע בעון יין נסוף בעון שנאת חנם בעון המלבין פני חברו בעון המהרהר אחר מדת הדין בעון ספק חלב ודם בעון זלזול טהרה בעון איחור נדרים בעון אשה קולנית בעון לא תקום ולא תטור בעון גונב דעת הבריות בעון זקן שנתבזה ברבים בעון מחוסרי אמנה בעון הנהנה מע"ז בעון המביא תקלה לרבים בעון הנותן דין לרשע לזכותו בדין בעון הפורש מדברי חכמים בעון המרחם על האכזרים בעון המתאכזר על הרחמן בעון המתיר האסורין בעון האוסר את הפותר עליהם הכתוב אומר ונתתי פני באיש שהוא וגו'.

בַּעֲוֹן שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים יִשְׂרָאֵל גָּלוּ מִמְּקוֹמָם בַּעֲוֹן פְּזִירָה מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה בַּעֲוֹן גְּלוּי עֲרִיּוֹת בַּעֲוֹן חִילוּל הַשֵּׁם בַּעֲוֹן נִדְהָ בַּעֲוֹן עֵוִוּוֹת הַדִּין בַּעֲוֹן עֲדוּת שְׁקָר בַּעֲוֹן מֵאֲכִיל מְמוֹנוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְכוֹתִים בַּעֲוֹן מִקְטִינֵי אִיפּוֹת וּמִשְׁקָלוֹת וְעַלִּיהֶם הַפְּתוּב אוֹמֵר לְכֹן עֲתָה יִגְלוּ בְּרֵאשׁ גְּלוּלִים מֵאֲכִילֵי רַעֲיָבִים וּמִלְבִּישֵׁי עֲרוּמִים וּמִחֻלְקֵי צְדָקוֹת עַלִּיהֶם הַפְּתוּב אוֹמֵר אֲמָרוּ צְדִיק כִּי טוֹב וּגּוֹ': סְלִיק הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה הַלְכוֹת שְׁבַת ל מִפְּנֵי מָה אֵין אָדָם חֵיִב לִישָׂא תְּפִילִין בְּשַׁבַּת כְּמוֹ בַּחֹל לְפִי שְׂאִין עוֹשֵׂי אֹת עַל אֹת אֹת מְשַׁבַּת דְּכַתִּיב בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הִיא נְאוֹת תְּפִילִין דְּכַתִּיב וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדָכָה.

וְתִימָה מֵאֵי טַעְמָא נָמִי יְהֵא חֵיִב בַּחֹל לְנוֹשָׂא' שְׁהָרִי יֵשׁ אֹת מִמִּילָה דְּכַתִּיב וְנִמְלַת' אֹת בְּשָׂר עָרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית וּי"ל דְּאוֹת מִמִּילָה לֹא קָרִי אֹת דְּבַעֲיִנן אֹת מִיְצִיאַת מְצָרִים וְשַׁבַּת וְתְּפִילִין אֹת יְצִיאַת מְצָרִים הָנִי וְלֹא עֲבָדִינן אֹת עַל אֹת.

מַעֲשֵׂה זֶה בָּא לְפָנֵי רַבֵּינוּ שְׁמַרְיָה שְׂאֵשָׁה הֵיְתָה חוֹלָה וּבִקְשָׁה לְשַׁלּוֹחַ שְׁלִיחַ אַחַר אוֹהֲבֵיהּ בְּשַׁבַּת וְהִתִּיר לָהּ רַבֵּינוּ שְׁמַרְיָה וּרְאִיוֹתָיו מֵהֵיחָדָא דְּבָבָא בְּתַרְא (ד' קנז) א"ר לוי קוֹנִין מְשָׁכִיב מֵרַע בְּשַׁבַּת וְאֵין לְחַוֵּשׁ וְכו' עַד כְּדֵי שֶׁלֹא תִטְרַף דַּעְתּוֹ.

מֵה קוֹנִין בְּשַׁבַּת שְׁבוּת כְּמוֹ שְׁשִׁנֵּינוּ בְּמַס' י"ט (ד' לו) אֵין דְּנִין בְּשַׁבַּת שְׁבוּת וְהִתִּירוּ חֻקִּים גְּבִי חוֹלָה מִפְּנֵי טִירוּף הַדַּעַת. ה"נ אֲמִירָה לְכוֹתֵי שְׁבוּת הוּא הִתִּירוּ נָמִי מִפְּנֵי הַטִּירוּף.

וְאֵם נִפְשָׁה לְהַשִּׁיבֵנִי אִיסוּר חֲמוּר יֵשׁ כָּאֵן כְּמוֹ אֵל יֹאמֵר לְכוֹתֵי בְּשַׁבַּת הַנִּרְאָה וְכו' ה"נ גְּבִי חוֹלָה יֵשׁ בּוֹ חֻשְׁבוֹנוֹת שְׁבָבָל מְקוֹם שְׁקוֹנִין צְרִיכִין לְחַשֵּׁב וְאֲמִירָנן בְּמַס' כְּתוּבוֹת (ד' יב) אִיסוּר לְחַשֵּׁב חֻשְׁבוֹנוֹת אַע"פ כֵּן הִתִּירוּ חֻקִּים ה"נ לֹא חֵיִישִׁינן לְשׁוּם מְלֵתָא בְּמַסְכַּת שַׁבַּת בְּפ' כָּל כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ (דף קיז) אֲמַר רַב חֲסִידָא לְעוֹלָם יִשְׁכֵּים אָדָם לְהוֹצֵאת שַׁבַּת שְׁנ' וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינוּ אֹת אֲשֶׁר יִבְיִאוּ לְאַלְתֵּר.

בְּמַכִּילַת' וְהַכִּינוּ מִפְּאֵן שְׁיָכִין לַע"ש בְּמַס' סוֹפָה בְּפ' לוֹלָב וְעֵרָב' (דף מד) אֵל הַלָּהּ אָדָם בַּע"ש יוֹתֵר מִג' פְּרָסוֹת אִפִּי לְבִיתוֹ בְּפ' א' דְּשַׁבַּת (דף יט) אֵין מִפְּלִיגִין בְּסַפִּינָה בַּיּוֹם פְּחוֹת מִג' יָמִים קוֹנֵם לְשַׁבַּתָּא וּמְצוֹר לְצִידוֹן מוֹתֵר אִפִּי בַע"ש.

ירו' בַּפ"א דְּבִרְכוֹת אִיסוּר לְאָרְס בַּע"ש הֵדָא דְּאִית' סְעוּדַת אִירוּסִין אַבְל לְאָרְס מוֹתֵר יְרוּש' דְּסַנְהֶדְרִין אִיסוּר לִידוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת בַּע"ש וְהָא מִתְּנִי פְּלִיגִין אֵין דְּנִין דִּינֵי נְפְשׁוֹת לֹא בַע"ש וְלֹא בַע"ש הָא דִּינֵי מְמוֹנוֹת דְּנִין אֲמָרִי הָא לְהַלְכָה וְהָא לְמַעֲשָׂה: לֹא צוֹרֵךְ שַׁבַּת כָּל אָדָם יַעֲשֵׂה שׁוּם דְּבָר לְצוֹרֵךְ שַׁבַּת כְּדֹאשְׁכַּחן גְּבִי הָאֲמוֹרָאֵי בְּפ' כָּל כְּתָבֵי דָף קִיט) יֵשׁ קוֹנָה הַבְּשָׂר יֵשׁ בּוֹקֵעַ עֲצִים יֵשׁ מִתְּקַן הָאֵשׁ יֵשׁ גְּוֹדֵל הַפְּתִילוֹת יֵשׁ מְדָלִיק הַנְּרוֹת יֵשׁ חוֹתֵם הַיִּרְקוֹת יֵשׁ מוֹלֵחַ הַדְּגִים יֵשׁ מְחַרְרֵךְ רֵאשִׁי הַבְּהֵמוֹת וְיֵשׁ יוֹצֵא וְנִכְנַס לְהַבִּיא מְגָדִים וּבְגָדִים וְכִלֵּי תְּשֻׁמִישׁ: לֵב הַצֵּעַת הַמְּטָה סְמוּךְ לְמַנְחָה יְצִיעַ מְטָתוֹ וְיִבְיֵא מְצַעוֹת מִן הַמַּנְחָה וְלִמְעַלָּה עַל הַפֶּסַח וְיַעֲרִיף שְׁלַחְנוּ כְּדֹאמְרֵי בְּסוֹפָה בְּפ' לוֹלָב וְעֵרָבָה (דף מח) מוֹרִיד הַפְּלִים מִן הַמַּנְחָה וְלִמְעַלָּה וְאֲמַר בְּפ' הֵישָׁן (דף כח) הָיוּ לוֹ פְּלִים נְאִים וּמְצַעוֹת נְאוֹת וְאֲמָרֵי בְּפ' כָּל כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ (דף קִיט) תְּנִיא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֵוֹדָה אוֹמֵר שְׁנֵי מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת מְלוּיִן לוֹ לְאָדָם מִבֵּיה"נ לְבִיתוֹ מְלֹאךְ טוֹב וּמְלֹאךְ רַע כְּשֶׁבָא לְבִיתוֹ מְצָא גַר דְּלוּק וְשְׁלַחְנוּ עֲרוּךְ וּמְטָתוֹ מְצַעַת מְלֹאךְ טוֹב אוֹמֵר יְהֵא רְצוֹן שְׁיֵהָא לְשַׁבַּת הַבְּאָה כְּף וּמְלֹאךְ רַע אוֹמֵר בַּעַל כְּרָחוּ אֲמֵן וְכו' וְאֵם לֹא הַצִּיעַ מַע"ש יִתְקַן מְטָתוֹ בְּשַׁבַּת דְּתַנן בְּפ' וְאֵלוּ קְשָׁרִים (דף קיג) מְצַעֲעִין אֹת הַמְּטוֹת מְלִילֵי שַׁבַּת לְשַׁבַּת וְלֹא מְשַׁבַּת לַמ"ש א"ר אֶלְעָזָר לְעוֹלָם יְסַדִּיר אָדָם שְׁוֹלְחָנוּ בַּע"ש

ובמ"ש אעפ"י שאינו צריך אלא לכונן וינדיח קצרותיו ויכנסותיו מע"ש בכל פתחי הקדש (דף קיח) ת"ר קצרות שאכל ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ולמעלה אין מדיחין כלל וכלי שתי' מדיחי' כל היום דאין קבע לשתייה: לג רחיצה בע"ש יחוף ראשו וירחץ בפרק במה מדליקין (דף ל) ע"ש הנה חופף ראשו הדלקת גר בשבת חובה ורחיצת ידים בחמין ערבית מצוה: לד מלאכה בריש פרק מקום שנהגו (דף נ') העושה מלאכה בע"ש ובעי"ט מן המנחה ולמעלה אינו רואה סי' ברכה: לה אוכל בפרק ערבי פסחים (דף צט) קנימא לן פרבי יוסי אוכל והולך עד שתחשף בע"ש ואם אכל עד שתחשף פורס מפה ומקדש דקנימא לן טעם ומקדש: לו תענית אין להתענות לכתחלה בערבי שבתות דאמרין בשלהי מגילת תענית הנשב' להתענות בע"ש הרי זה שבועת שוא שמקצת ע"ש כשבת ואם מתענה ישלים עד הלילה פדמסיק בערובין בשלהי בכל מערבין (דף מא) הלכה מתענה ומשלים וכן פוסק בפרק סדר תעניות פיצד (דף טו) ואמרי' בירושלמי ר' זעיר' בשם רב הונא אפי' יחיד שגזר על עצמו תענית ע"ש מתענה ומשלים וקנימא לן בפ' א' דתענית (דף ח) כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמה תענית.

אין לקבוע סעודה בע"ש דאמר בפ' השולח גט (דף לח) שתי משפחות היו בירושלים ושתיהן נעקרו אחת שקבעו סעודה בע"ש ואחת שקבעו סעודה בשבת בעת בית המדרש: לז קבלת שבת יש לאדם לקבל שבת בעוד יום בע"ש דאמרין בפ' בתרא דיומא (דף פא) י"ט ושבתות מוסיפין מחול על הקדש ויליף ממערב ועד ערב תשבתו שבתכם: לח צליית בשר ופת בפ"א דשבת (דף יט) אין צולין בשר וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי שהוא השליש אין נותנים הפת לתנור אלא כדי שיקרמו פניה: לט חייט לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה.

ולא הלבך בקולמוסו. תנא דבי שמואל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה.

בשלהי פ' א' די"ט (דף טו) הנה בא ותפילין בראשו וקדש עליו היום מניח ידו עליהם עד שיגיל לביתו. תנא תנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה אומר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא.

הילכך אדם צריך למשמש בכיסו או בתגורו פן יהיה תלוי פיס או ספין או בתגור שבמכנסים והאשה. בכיסה או בבתי זרועותיה בכפה שבראשה.

בפ' בתרא דשבת (דף קנג) א' רב אדא בר אהבה היתה חבילתו על פתיפו רץ תחתיה עד שמגיל לביתו וזרק לה פלאחר יד בבית ודוקא רץ. מי שהחשיף לו בדרך נותן פיסו לנכרי אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע לביתו נוטל כלים הנטלים מתיר החבלים והשקים נופלים ודוקא פיסו אכל מציאה לא.

אבל מציאה שבאה לידו כבר הוי פכיסו. חמור חרש שוטה וקטן אחמור מנח ליה חרש ושוטה לשוטה יהיב חרש וקטן למאן דבעי יהיב אם אין שם נכרי ולא חמור ולא שוטה ולא קטן אינו יכול לטלטלן אפי' פחות מד' אמות (נ"ל פוןנתו על מ"ש חז"ל ולא רצו לגלותה ע"ש דאל"כ הוא נגד הפוסקי') בערובין פרק מי שהוציא והו מי שבא בדרך וירא שמה תחשף והנה מפיר אילן או גדר ואו' שביתתי תחתיו לא אמר כלום שביתתי בעיקרו מהלך ממקום רגליו עד עיקרו אלפים אמה ואם אינו מכירו ואמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו.

בפ"א דשבת (דף יט) לא ישפיר אדם כליו בע"ש לא"י ברביעי ובחמישי מותר: מ אגרת אין משלחין אגרת ביד א"י מע"ש אלא א"כ קצץ לו דמים לא קצץ אלא בחנם נושא האגרת אסור אם לא יגיע למקום שנשתלח שם אפי' לבית הסמוך לחומה: מא דין ע"ש סמוך לחשיכה בית היגל מתירין לשרות דיו וסממנים וכרשינין ואונין של פשתן לתוך התנור וצמר ליורה ופורשין מצודות דגים ועופות וחייה עם חשיכה.

ירושלמי דכתיב ששת ימים תעשה מעשיה וביום ז' מוכרין לנכרי וטוענין עמו ומגביהין עליו ונותנין עורות לעבדן וכלים לכובס נכרי וכלים שאין עושין בהם מלאכה כגון טבלאות ותיבות אבל כלים שעושין בהן מעשה כגון מדה ומחרישה וכלי נגר וקורדום אדם מוזהר על שבייתה אפילו השאלם באמצע השבת צריף ללקחם בע"ש: מב בידקא פותקין מים לגינה מע"ש ומניחין מוגמר תחת הפלי בשבת ונותנין קילור על גבי העין בשבת ואספלגית ע"ג המפה ומתרפא כל השבת ואסור ליתן חטים לריחים של מים לטחון בשבת מפני שמשמעת קול ומאחר שביית היגל מתירין עם השמש מותר ליתן לגוי לארוג בגדי' או לתפור או לכבס בגדים עם חשיכה: מג אש מתקנין אש כדי שיצת רובו שאין צריף להביא עצים אחרים בפחמין כל שהו עץ יחידי בעינין רוב עוביו ורוב היקיפו קנים שאגדן או גרעינין בחותלות אין צריכין רוב וכן בזפת או בגפרין או רבב או גבינ' או קש או גבבא אין צריכין רוב: מד פתילות אמר עולא צריף שינדליק ברוב היוצא שתהא שלהבת עולה מאליה גרשבת חנוכה גר ביתו עדיף מנר חנוכה ועדיף מקידוש היום משום שנום ביתו חמר רב הונא הרגיל בגר הויין לו בגנים זכרים תלמידי חכמים.

לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה תניא רמז לגר שלא יקדים ושלל יאחר במס' שבת (דף כא) במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין לא בלקש בצמר דק תחת קליפת הארז ולא בחוסן פשתן שלא ננער מן הנעורת ואל בפתילת האידן בצמר בין קליפת הערבה ולא בשל צמר ולא בשל שיער מפני שהלהב מסכסכת בהן ונכבה.

כל היוצא מן העץ שפותשין אותו כמו קנבוס וחרולים אין מדליקין בו אלא פשתן צמר גפן מותר וצריף להבהב הפתילה: מה שמנים פסול שמנים ליתן בגר לא בזפת ולא בשענה ולא בשמן היצא מגרעינין לא בחלב בין מהותף ובין שאינו מהותף כשאין גר אחר של שמן או של שענה סביב לפתילה ומדלא קתני אין משמשין לאורן ש"מ אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה אבל משתמשין לאורן.

שמש קבוע לא יבדוק פוסות וקערות בגר שמן פן יטה שמש שאינו קבוע אפי' בגר שמן בודק. תנא רואה מה שבכוס ובקער' ואינו חושש מדליקין בפתיל' המחורכ' ולא בסמרטוטין חלב מהותף וקרבי דגים שנימוחו נותן בהן שמן כל שהוא ומדליק.

מצאתי מה שרגילין לכסות קטן בפני הגר היינו משום בזוי מצוה: מו ברפת גר בשבת בהדלקתו ב"א יי' אמ"ה א"ק ב"ו להדליק גר של שבת. בפ"א דשבת (דף יא) לא יקרא לאור הגר.

אמר רבא אפי' גבוה י' בתים אחד אינו קורא אבל שנים קורין בענגן אחד אבל לא בב' ענינים ובמדור' אסור לקרות אפי' י' פן יגעו בזנבות האודי', ואין פולין לאו' הגר אמר רב יהודה אמר שמואל אפי' להבחין בין בגדו ובין בגדי אשתו אסור תינוקות של בית רבן קורין שאימת רבן עליהן או אימת צבור עליהן: כליל שבת או כליל יום הכפורים מי שאינו יודע השעור ידלק בעוד החמה זורחת על האילנות או על החומה.

ביום המעונן פשהתרגולין על הדף בשדות פשהעורבין הולכין על האילנות: מז בגדים בע"ש קודם לכתו לביה"כ יחליף בגדיו בפ' כל כתבי הקודש (דף קט) רבי חנינא מעטיף וקאי אפניא דמעלי שבתא ור' ינאי לביש מאני מעלי שבת בפ' אלו קשרים (ד' קיג) מקפלים את הפלים אפי' ארבעה וחמשה פעמים ומסקנא באדם אחד אסור בתדשים לבנים אבל בשני בני אדם או בצבעונין או בישנים מותר פשאין לו להחליף אבל יש לו להחליף אסור.

אמר רב הונא יש לו להחליף מחליף אין לו להחליף משלשל בגדיו: וכבודתו מעשות דרכיה שלא יהיו מלבושיה של שבת כמלבושיה של חול. בתגיגה בפ' אין דורשין דף כ) משמע שמלבושי שבת עושה להם שמור גדול ובבראשית רבה בפסוק ויברך אלהים את יום השביעי ברכו בעטיפה אין לו להתעטף מחליף אין לו צריף לערב מכובסין עם אינו מכובסין אין לו משלשל.

לנע' טליתו מותר בשבת פדאיתא בפ' חבית (דף קכז) ובפ' חבית משמע דמותר להביא מלבוש צורך חבירו אם ילבישונו על כל מלבושיו כמו בי סדיא לרבא וכן האולרין מביאין בלרי נשים לבי בני וכדאמר רבא לבני מחוזה אבל שני חגורים אסרו בפ' במה אשה יוצאה (דף נח) בפ' חבית (דף קיט) אסור לעשות מרוב בשבת שמסקין בגדיהו פשהו ארופין ע"י חוטין שגראה כמרוב אסור בשיליה ר"א או' תולין (ד' קמא) טיט שעל גבי בגדו מכספסו מבפנים אבל לא בחוץ: מח יום המעונן הדליקו קצת בע"ש גרות והתפללו מנחה ונרחה הסמה ואמרו רבותינו שלא יגעו בגרות שהודלקו לצורך שבת ואותם שקבלו שבת עליהן אסורין במלאכה ואותם שלא קבלו עליהן מותרין להדליק ומסקנא בברכות בפ' תפלת השחר (דף כז) מי שהתפלל שקבל שבת אסור בעשיית מלאכה רב התפלל של שבת בע"ש וכו' א"ל בדילנא אבל אם טעה יחיד שהיה סבור שהוא לילה והוא יום המעונן והתפלל מותר דאפני שרא ליה לרב דימי בר לינאי לכברויי סלי אפניי' דמעלי שבתא דטעוהתא הנה אבל צבור שהתפללו וטעו לא נטריחם להתפלל והקבלה הבלה פאשר הורה ר' הואיל והתפללו: מט בערב שבת לאחר שהציע מטתו וערף שלחנו והטמין תבשיליו והדיח קערותיו וכפותיו וקשותיו והאיר נרותיו ולבש מלבושיו והחליף בגדיו הולכים לבית הכנס' ואו' אשרי יושבי וגו' וקדיש יתגדל כו' יתברך כו' ומתפללין בלחש י"ח ברכות וחוזר שליח צבור ומתפלל על ברכת השלום וקדיש כו' עד ואמרו אמן.

בערבית אומר ברכו ואין או' והוא רחום יכפר מפני שאין מתפללי' תחנוני' בשבת ואו' הסזן במשך קול רם ברכו כו' ואו' מעריב וק"ש עד השפיכנו ומסיים פורס סופת שלום על עמו ישראל ועל ירושל' בירושלמי בפ"א דברכות לפי שאין מצות ציצית בלילה לפיכך מוסיפין שומר עמו ישראל אמר ר' לוי הדא דתימר בחול אבל בשבת ובי"ט פורס סופת שלו' ואו' בלחש ושמרו בני ישראל עד שבת וינפש קדיש יתגדל ויתברך ומתפללי' בלחש אתה קדשת ז' ברכות ויכולו עד אשר ברא אלהים לעשות בפ' כל כתבי (דף קיט) אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי יחיד המתפלל בע"ש צ"ל ויכולו כדבר המנונ' דנעשה שותף להקב"ה ושני מלאכים או' לו וסר עונה וחטאתה תכופר ולאח"כ הסזן מתפלל מגן אבות דרבנן תקנו אותו ומסיק רבא במדרש ויכולו ג"פ חייב אדם לומר בשבת אחד בתפלה ואח' לאחר התפלה ועל הכוס.

יום טוב שחל להיות בערב שבת שליח ציבור היורד ערבית אין מזכיר של י"ט. בפ"ג דברכות (ד' כא) הני בי רב דטעו והתחילו תפלת חול גומר אותה ברכה.

בריש תפלת השחר (ד' כו) טעה ולא התפלל מנחה של ערב שבת מתפלל ערבי' שתיים של שבת אמר רב נחמן אמ' שמואל מתפלל אדם של שבת ע"ש ואומר קדושה על הכוס ואחר שאמר מעין

שבת מגן אבות אומר קדיש והגאונים פסקו בין יחיד בין צבור צריכין לומר ויכולו ברפת מגן אבות ואם שמע מגן אבות מפי שליח צבור יצא ידי חובתו אפי' לא התפלל בערבית שליח צבור מברך על הכוס פרי הגפן אק"ב ורצה בנו אע"פ שפוסקין בערבי פסחים אין קדוש אלא במקום סעוד' ואין אורחין בבית הכנס' מכל מקום איפא עניי' יתבי דעתייהו עלייהו ונפקי בן פסקו הגאונים וכן משמ' בירושלמי ובפסיקת' דסנפות ביום השמיני עצרת ואח"כ אומר כמה מדליקין והיתום אומר קדיש: נא קבלת שבת צריכין פל ישראל למהר לקבל השבת מלעשות פל מלאכה דאמר בפרק, ב"מ (דף לד) בין השמשות ספק פולו יום או פולו לילה בין השמשות משתשק' החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין הכסוף העליון ולא הכסוף התחתון בין השמשו' והוא תלתא רבעי מיל הם ט"ו מאות אמות וכי שלים בין השמשות דר"י מערבין ערובי תצירות ולא ערובי תחומין ופוסקי' הלכה כר' לענין שבת והא דאמר בפ' מי שהיה עמא משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ה' מילין היינו פשמתחלת החמה בערבי הרקי' בחלונו' עד שתעבור ה' מילין אבל בפ' ב"מ משתשק' שפכר בערבי הרקי' אבל צאת הכוכבים בברכות ובמגילה הוי לילה וכן באיזהו מקומן (דף נו) מששבין זה מן משתשקע החמה: נב סדר הסעודה וקדוש לאחר שיוצאים מבי"ה כ' יושבין על שלחנו ומביאין כוס מודח מבפנים ומבחוץ כדאמר בברכות פ' שלשה שאכלו (ד' נא) כוס של ברכה צריך הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ ובריש פ' המוציא (ד' עו) יין כדי מזיגת הכוס יפה והוא כוס של ברכה ומוזג רביעית הלוג ומקדש וקיימא לן בריש ערבי פסחים אין קדוש אלא במקום סעודה והטעם וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה.

בערבי פסחים (ד' קו) זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בכניסתו ובפ' ר"א בפ' ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש המקדש ומברך על יין בלילי שבתות מאריך ימים בעו"הו ולעו"הב ותניא לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס.

ומקדש ויכולו השמים וכו' עד אשר ברא אלהים לעשות פרי הגפן אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו וכו' ושותין בטעימת מלא לוגמיו וקיימא לן בשלהי פ' בכל מערבין (ד' מ) המברך צריך שישטעם הוא או אחר מדקאמר ליתביה לינוקא ומאחר שיכול להטעימה באחר היינו דאמר בריש מסכת גזיר (ד' ג) מיין ושכר גזיר לאסור יין מצוה פיין רשות מאי היא קדושה ואבדלתא פי מושבע ועומד מהר סיני פי להטעימו.

ואמרין בריש פ' ג' דברכות נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. וקיימא לן בערבי פסחים (ד' קי) מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום פולו ואם קידש ובא אחר שלא שמע קדוש אותו המקדש יכול לקדש פעם שנייה כדאמר בראש השנה בשלהי ראוהו ב"ד (דף כט) כל הברכות פולן אע"פ שייצא מוציא ומסיק קידוש ואכילת מצה.

רבי הוה בי רב פפי מקדש לן וכי אתא אריסיה הדר מקדש ליה. ואם קידש ולא אכל ונגבבו הנרות וחספז לאכול בבית אחר יש לו לקדש פעם שנייה במקום סעודה כדאמר רב הונא וכן אמר אבבי משמיה דרבא בע"פ (ד' קא) ואם אכל לאחר קידוש פזית יכול לאכול בבית אחר בלא קדוש.

ואם הדליק נרות בביתו ורוצה לאכול בבית אחר בחצר יקדש במקום שחפץ לאכול. יין שריחו רע אין מקדשים עליו כדאמר בב"ב בפ' המוכר פירות (ד' צז) אמר רבא סוחט אדם אשפול של ענבים ואו' עליו קדוש היום יין שמוזג במים או יין צמוקים לחים מקדשין עליו.

בערבי פסחים (ד' קיז) צריף שזינפיר יציאת מצרים בקדושה בשבתא בין ביחיד בין בצבור בין בצלותא בין בקדושה מסיים מקדש השבת ומה שאומרים ויכולו על הכוס שאם שכו בתפתו בע"ש לכה תקנוהו לומר על הכוס.

לאחר הקדוש נוטלין ידיהם פדקנימא לן בברכות בפ' ואלו דברים (ד' נב) בית היכל או' מוזגין ואח"כ נוטלים ידיהם פדמסיק בסוף ההלכה תכה לברכה נטילה ומסיק בערבי פסחים (ד' קו) אם נטל ידיו קודם הקדוש שיכול לקדש דרב פד חביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא ומסתמא דנטל ידיו כבר מיהו עיקר נטילה אחר קדוש כבית היכל רביעית מים צריף ליטול מהם לידי פדאמרינו בסוטה (ד' ד') המזול בנטילת ידים נעקר מן העולם ויכרה על נטילת ידים עם פשנוטל דאמרינו בפ"ק א' דפסחים (ד' ז) כל הברכות פלן עובר לעשייתו ויגב ידיו דאמרינו בפ' א' דסוטה (ד' ד) כל האוכל בלא גבוב ידים פאלו אוכל לחם טמא.

ובוצע על שתי פפרות דאמר רב אשי חזינא לרב פהנא דנקיט תרתי על שם לחם משנה ובוצע תדא העליונה ויאכלו כל צרכם לאחר סעודה נוטלין מים אחרונים בלא ברכה ואמרינו מים ראשונים צריכים שיגביה ידיו למעלה אחרונים צריף שישפיל ידיו למטה.

אצבעותיו למעלה מאי טעמא מפני שיטהר ידיו על פני פולם ואסמכתא וינטלם וינשאם מים אחרונים ידיו למטה מפני שיצא כל הנהמא. מים אחרונים אין נוטלין אלא בכלים הנוטל מים אחרונים תחילה הוא מברך המזון פדאמר רב חזינא בר אשי אמר רב אם הם מן ג' ועד ט' יאמר המברך נברך שאכלנו משלו והם משיבים ברוך הוא שאכלנו משלו ובטובו חיינו ואם הם י' יאמר נברך אלדינו שאכלנו משלו פדאמר בברכות (דף מט) ובמגילה ברכה שלישית פותח בנחמה ומסיים בנחמה ואו' קדושת היום באמצע טעה ולא הזכיר של שבת ופתח בברכת הטוב והמטיב חוזר לראש ברכת המזון אבל לא פתח הטוב והמטיב כי אם סיים בונה ירושלים אמן אומר ב"א ה' אלדינו מלה העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל לאות ולברית ב"א ה' מקדש השבת.

ואחר כך מסיים הטוב והמטיב פדאמר בפ' שלשה שאכלו: נג סדר תפלות שחרית בשבת בשחרית בשבת יקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. בפ"א דברכות (ד' ח) לעולם ש ישרים אדם פרושיותו עם הצבור אחד תרגום ושנים מקרא ואפי' עטרות ודיבון וישלימו לו ימיו ושנותיו ובלבד שלא יקדים ושל אחר.

הולכים לבית הכנסת ואומר ברכות פסדר כל יום ולאחר פרשת תמידין יאמר וביום השבת ואומר איזהו מקומן ור' ישמעאל וזמירות ונשמת כל חי בפי ישרים ובמקהלות קדיש וברכו יוצר לאל אשר שבת ומתפללין אבות ומחיה אתה קדוש ישמח משה רצה ומודים שים שלום ומתפלל שליח צבור מגן מחים וקדושה רצה ומודים שים שלום וקדיש כ' וזה הפלל שים בידך כל יום שיש בו מוסף גומר כל הקדיש תתקבל יום שאין בו מוסף אינו גומר ומוציא ספר תורה ואומר גדלו ועונים ורממו על הפל תגדל וקורין שבועה.

ואמרו חז"ל אסור לקרות בתורה בסמיכה מהא דאמרינו בירושלמי ר' יוחנן איקלע להווא אתרא תנא ההוא גברא דהנה קרי בסמיכה א"ל אסור לה שניאמר ואתה פה עמוד עמדי אמר לו בעל בשר אני והתיר לו אבל שאר בני אדם אסור וכל שפן לתפלה אסור לסמוך.

ואמר במסכת מגילה (דף ט) אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם ואומר קדיש להפסיק בין הקורא בתורה למפטר וקטן המפטר בגביאים לא יקרא פחות מכ"א פסוקים בהפטר אכל אי

סליק עננינא אי נמי במקום שמתרגמים די בי' פסוקים ומשום פבוד תורה המפטיר בנביא צריף שיקרא בתורה וצריף לחזון לראות שיקרא בתורה ג' פסוקים ואם בפרשה ה' פסוקים יקרא פולן למפטיר פשם שאין מתחילין פחות מג' פסוקים כדאמר בפ' הקורא את המגילה עומד (ד' דא) כמו בפרשת בא אל פרעה ותחיל וקהי פי ביאף האחרון פי פתוחה פויהי פי הקשה פרעה וכן בפ' ציצית בתוספתא דמגילה קטן מתרגם ע"י גדול אבל אין פבוד שיתרגם גדול ע"י קטן שפתיב ואתרו אחיף יהיה נביאף ואמר בשלהי מסכת מגילה עולא אמר הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן בגיטין בפ' הגזקין (ד' נד) האי סיפרא דאפטרת' שרי לטלולי בשבתא אע"ג דלא ניתן לכתוב ולעולם מפטיר מעין הפרשה שקרא וכששני הפרשיות יחד קורא הפטרה האחרונה אבל בנגעים קורא הראשונות ולאחר י"ז בתמוז בשבת שאחריו לעולם דברי ירמיהו ובשבת אחרת שמעו דבר ה' בית יעקב שבת ג' חזון ישעיהו וסי' דש"ח ואחר ט' באב נו"ע אר"ק נחמו ותאמר ציון ענייה סנערה אנכי אנכי רני עקרה קומי אורי.

לאחר שיקרא המפטיר בתורה ג' פסוקים יושב החזן וגולל ספר תורה במס' סופרים (פ' יד) גולל התורה ג' דפין ומגביה ומראה כתיבתה לעם לעומדים בימינו ובשמאלו בשלהי מסכת מגילה גדול שבכולן גולל ס"ת ונוטל שקר פנגד פולם ואמר תגלל המטפחת ואל יגלל ס"ת הוא הדין תגלל הרצועות סביב לתפילי ומניחם בפיס והאוחז ס"ת ערום נקבר ערום בלא אותה מצנה ומברך קודם שיפטיר ואחר שיפטיר.

יקום פורקן תיקנו בשבת ולא ביום טוב מקדשים החדש חוץ מתשרי אשרי יושבי הקלו ומחזיר התורה ותגדל ומתפלל מוסף בלחש מגן מחזה וקדוש תפנת שבת רצה ומודים שים שלום וחסן מתפלל מגן ומחזה נעריצה ואו' קדושה לדור ודור תפנת רצה ומודים וברכת שלום וקדיש גומר כו' אין פאלהינו פיטום הקטורת ועומד היתום ואו' קדיש ויוצאין מבית הכנסת: נד סדר סעודת שבת יושבין על שלחן הערוף ומברכין בפ"ה כדאמר בפ' ערבי פסחים (ד' קו) .

דהוי קדושא רבא ונוטלים זדיהם ומברכין על גטילת ידים ובוצעין המוציא על שתי פפרות ואוכלים כל צורךן לאחר שאכל התבשיל שהטמין יש מזמרי' זמירות ושבח בשבת להקב"ה ואוכלי אחרי כן קנוח סעוד דגים או עופו' או פירו' להיות ג' סעודות אחת בע"ש ואחת בהשפמה ואחת קנוח סעודה דאמר ינו במס' סוכה בפ' כל הישן (ד' רז) אם השלים במיני תרגימא יצא ולאחר שאכלו התבשיל יברכו בה"מז ויטלו זדיהם ויבצעו המוציא על ב' פפרות ויאכלו קנוח סעודה ויברכו בה"מז מפני שאין רוצין לבטל עת בית המדרש שדורש התקם כדאמר בפ' השולח (ד' לח) משפחה אחת היתה וכו' ובמקום שאין דורשין יקבעו אכילתן סמוך למנחה כדאמר בפ' כל כתבי הקדש (ד' קיח): נה סעודת מנחה בתוספתא מדיחין י' כוסות שאם יצטרף באחת שותה מהן מציעין י' מצעות שאם יצטרף יסב על אחת מהן כל המקנים ג"ס בשבת ניצול מג' פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלקמות גוג מגוג ובפ' שלשה שאכלו (ד' מט) בשבתות ובמים טובים לא סגי דלא אכיל פת כל אדם שיכול יחזור אחר מיני בשמים להריח ולברך וגם מיני פירות וירקות כדאמר במנחות פ' התכלת חייב לברך ק' ברכות בכל יום ובשבת ממלא להם באיספרמקי ומגדים וקיימא לן בפ"א דשבת (ד"ט) דסעודה קטנה מותר לאכול במנחה גדולה ואיפא שהות טובא בין אכילה למנחה קטנה פי' סעודה גדולה למנושקה: וניקהל משה אמר הקב"ה למשה עשו קהלה גדולה ודרוש להם ברבים הלכות שבת שילמדו מפה דורות הבאים להקהיל קהלות בכל שבת ושבת לדרוש לישראל איסור והיתר וכן דוד הנה מקהיל קהלות בשבתות

בשרתי צדק בקהל רב והיינו דוד דגלי באסמכתא כתיב וה' עמו ואין להניח הדרשה עבור הסעודה השלישית כדאמר בפ' השולח גט.

ובמדרש משלי בפסוק אשת חיל מי ימצא אומר ר' חמי בר חנינא מפני מה נתחייבו שני בננו של ר' מאיר שמתו שניהם ביחד בשבת במנחה מפני שהיו רגילים להניח בה"מ במנחה ואוכלים.

בפר' בתרא דתענית בירושלמי טור דשמעון למה חרב מפני שהיו משחקים בכדור ובטליון מן התורה: נו סדר תפלת המנחה המנחה אשרי וסדר קדושה וקדיש ואני תפילתי לפי שכתוב למעלה הימנו ונגינו' שותי שכר לפי שהאומות משתפרים ומדברים ממעשיהם המקולקלי ומניאוף אבל ישראל אע"פ ששותי מתפללי ומברכים לכה סמוך בתהלים שותי שכר ואני תפילתי ולוקחים ס"ת וקורים פהו ולוי וישראל ואמרין בפ' הקורא את המגילה (ד' כא) תני רב שימי אין פוחתים מי פסוקים בבית הפנסת ונדבר עולה מן המניין וקיימא לו קטן אינו עולה מן המניין ג' אבל למניין ז' עולה הנה קורא בתורה ונשתתק זה שעומד תחתיו יתחיל במקום שהתחיל הראשון אין פורסין על שמע פחות מי' אם התחילו והלכו מקצתם גומר.

וכן אם עברו לפני התיבה או נשאו פניהן או היו מפטירים והלכו מקצתם גומר. ובבבא קמא פ' מרובה אמרין עזרא תיקון תלתא גברי לתלתא קראי בסוטה בפרק ואלו נאמרים (ד' לט) אומר רבה בר רב הונא פיון שנפתחה ס"ת אסור לדבר אפי' בדבר הלכה דדוקא רב ששת בפרק א' דברכות (ד' ח) מהדר אפי' וגריס דתורתו אומנתו.

וקיימא לו בפ"ק דברכות ועוזבי ה' יכלו זה המניח ס"ת ויוצא אבל בין גברא לגברא שרי. בפסיקתא שמעו דבר ה' בית יעקב מה מצאו אבותיכם בי עול פי רחוקו מעלי אמר ר' יצחק זה המניח ס"ת ויוצא.

וקריאת ס"ת מעומד שנ' ואתה פה עמוד עמדי במנחה אין מפטיר בנביאים כדאייתא בפרק הקורא את המגילה (ד' לא) אבל בכתובים הנה מנהג לקרות כדאייתא בפ' פל כתיבי ד' קיו) ובפ' במה מדליקין.

יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב להיות שם בנביא. ובפ' מרובה מי' תקנות של עזרא שהיו קורים במנחה בשבת ובמגילה בשלהי פר' בני העיר (דף לא) קיימא לו כר"י מקום שמפסיקין בשבת שחרית שם קורים במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה.

והלכה פותח ורואה ומברך וקורא. בגיטין בפ' הגזקין (דף נט) אלו דברים מפני דרכי שלום פהו קורא ראשון ואחריו לוי וישראל ומייתי מקראי אין שם פהו נתפרדה החבילה ולא קרי אלא גדול במקום פהו.

בפ' הקורא את המגילה עומד אין שם לוי פהו שקרא יעמוד במקום לוי ויברך פעם ראשון ושניה ברכה ראשונה וברכה אחרונה ולאחר קריאת התורה במנחה אין אומר קדיש מאחר שאין מפסיקין דבר בין קריאת התורה לתפלה ע"כ ממתניין לומ' קדיש עד שמחזירים התורה למקומ' ויאמר קדיש ויתפלל אבל או' בשבתות ובי"ט הפטרות ובחול אומר תהלה ע"כ אומר קדיש אחר קריאת התורה ולא בחול ומחזירים את התורה ומתפללין בלחש מגן ומחנה וקדוש אהה אהה רצה ומודים ושים שלום ואחר כך הסזן מתפלל מגן ומחנה ונקדש את שמך ועונים קדוש ברוך ימלוך לדור ודור אהה אהה רצה ומודים שים שלום צדקתה צדק וצדקתה אלקים צדקתה כהררי

אל לפי שיש קבלה שנופטר משה בשבת אע"פ שבסדר עולם משמ' פי יש שקורין מדרשים בין מנחה למערב ויש שדורשים אגדות או מפרשין.

דאמרין בנדרים בפ' אין בין המנדר (ד' כט) תינוקות אין קורין בתחלה בשבת משום דבשבתא אוכלין ושותין ויקר עליהון עלמא ואמ שמואל שינוי נוסת תחלת חולי מעיים ע"כ נהגו לפרש מקרא בשבתות ואגדות פהתחלת אלו תיבות 'ב'ש'ב'ת'.

"ברוב שרעפי בקרבי תנחומיה ישעשעו נפשי לומר בשבת ישעשע עצמו באגדות וטעמים. ובמדרש על פסוק ברוב עם הדרת מלך ר' ישמעאל או' בשעה שהן נאספין לבתי פנסיות ולבתי מדרשות ושומעין האגדה מפי חכם ואחר עונין יהא שמיה הגדול מבורך באותה שעה הקב"ה משמח ומתעלה בעולמו ואומר למלאכי השרת בואו וראו עם שיצרת לי ומלבושי הדר ברוב עם ה"מ: א"א צדקתה בכל שבת שיש בו הלל ולא באותה שבת שאם היה חול לא היו נופלין על פניהם מפני יום של מחר כגון שבת ולמחר ראש חודש או י"ט או פורים או ט"ב דבש" וחלב" תחת" לשונה סופי התיבות שבת רבות מחשבות" בלב" איש".

למפרע סופי תיבות שבת: נז אלו מלאכות אסורין בשבת אבות מלאכות ארבעים חסר אחת בפ' במה טומנין (ד' מט) כנגד מלאכה ומלאכתו מלאכת שבתורה. בירושלמי בפ' כלל גדול אלו הן אבות מלאכות מ' מלאכות חסר אחת הזרע החורש הקוצר המעמר הדש הזונה הבורר הטוחן המרקד הלש האופה הגוזז את הצמר המלבנו המנפצו הצובעו הטוהו המסיף העושה שתי בתי גירין האורג שני חוטין הפוצע שני חוטין הקושר המתיר התופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחטו המפשיטו המולחו המעבדו המחטכו הפותב שתי אותיות הבונה הסותר המכבה המבעיר המכה בפטיש המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.

אבות מפלל דאיכא תולדות יש מלאכות חייב במזיד פרת או מיתת סקילה ובשגגתו חטאת ויש מלאכות פטור אבל אסור. הזרע.

הזרע זריעה בכל שהוא כדאמר בפ' המצניע (ד' צא) ובפ' הבונה הזומר כדי להגדיל הענף הנוטע המבריך ענף כופף ונועצו בארץ המרכיב ענף באילן אחר או משקה לזרעים בפ"א דמועד קטן (ד"ב) הוי זרע ירושלמי כל דבר שמכחיל את הפרי חייב משום נוטע הנוטע המבריך המרכיב המקרסס המזרז הפסל המזהם והמפנק המאבק המעשן המתליע הקוסם הסף המשקה המנקב העושה בתים וכל דבר המכחיל את הפרי חייב משום זרע בריש מסכת משקין בית השלחין משקין לזרעים רב יוסף אמר משו' זרע יש ליזהר אדם שאוכל על גבי עשבים בגן בשבת שלא ישפוך מים על הזרעים פשוטל ידיו או שופך לחוץ: עציץ נקוב וזרוע בו הפונח על גבי יתידות אסור להניחו על גבי קרקע משום נוטע כדאמר בפרק המוציא יין (ד' פא) גבי פורפיסא: נח החורש החורש בפ' הבונה (ד' קג) החורש כל שהוא חייב שראוי לזרע דלועין בשלש החופר החורץ כולן מלאכה אחת הן בכלל גדול (ד' ע"ג) אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בשדה חייב משו' חורש אמר ר' אבא החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור אבל אסור.

בפרק א' דמשקין (ד' ב) המנכש והמשקה לזרעין חייב משום חורש. ירושלמי כל דבר להנניח קרקע חייב משום חורש החופר החורץ הנוצע המזייר והמעדר המזבל המכבר המרביץ המפעפע גושים להנניח קרקע חייב משום חורש.

המרבץ בתורשין המציית את האו' בחישת הקנים ובאגם המסקל הבונה מדרגות הממלא את הנקעים תחת הזתים העושה עוגיות לגפנים חייב משום חורש פמה חורש פדי ליתן זכרותה של חיטה קיימא לן כר"ש גורר אדם מטה פסא וספסל ובלבד שלא יתפונן לעשות חריץ בין גדולים בין קטנים בפ' במה מדליקין (ד' לז) אבל גדולות מאד אסור דהוי פסיק רישיה ואסרינן אפי' בעליהתא דשישא בשלהי פ' המוציא יין (ד' פא) אסר רב הונא לפנות בשדה ניר בשבת שפא יקנת ברבב אדמה וישליף בגומא וישנה השדה והוי פחורש ואע"ג דשרינן בשלהי פ' המצניע (ד' צה) לרבץ הבית לכתחלה מיהו לכבד הבית אסור כדמשמע בפ' ר"א דתולין (ד' קמ) דאסור לגרוף דברי הפל אבוס של קרקע ועוד חכמים אוסרין אפי' אבוס של בניין אטו אבוס של קרקע ועוד המכבדת מוקצה ליגע בשבת כדמשמע בפ' פל הכלים (ד' ככד) דמכבדת של תמרה אסור כי המכבד את הבית משנה גומות ומודה ר"ש בפסיק רישיה.

ובמס' ביצה (ד' רב) אוסרין רבנן לכבד בין המטות. בשלהי פ'רק יום טוב פל הכלים נגריין.

בשלהי פ'רה (ד' מו) היכא דליכא פסיק רישיה שרי ר"ש: נט הקוצר תנא הקוצר הבוצר הגוזר המוסק האורה פולם מלאכות אחת הם זומר וצריף לעצים חייב נמי משום קוצר בשלהי פ' המוציא יין (ד' פא) גבי פרפיסאהיה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות חייב משום תולש בשלהי המצניע (ד' צה) התולש מעציץ נקוב חייב אינו נקוב פטור עציץ הוא של חרס דאמר ר' יונה פלי חרס עומד בפני השרשין פשאינו נקוב בפ"א דגיטין (ד' ז) ובפ"ב ובריש פ'רק פל הקרבנות במנחות ירושלמי הדין דגזו ספוג גזי כסבר גרגר חייב משום.

קוצר בפ'רק הבונה (ד' קג) התולש עולשין והמזרד ורדים וכל אם ליפות הקרקע פל שהוא בפ' לולב הגזול (ד' לז) הדס במחנבר אסור להריח בו דלמא אתי למיגזייה בפ' שמנה שרצים (ד' קז) הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שפמעה חייב דעוקר דבר מגידולו.

מאן דתלש פשוטא מהזמי והיגי מחייב מאן דתלש פטרוא מאנא דחצבא מחייב ירושלמי מאן דצייד פנורא וכל דבר שפמטלו מחיותא חייב משום קוצר. בשחיטת חולין בפ' העור והרוטב (ד' קכ) תאנים שצמקו באיבן התולש מהן בשבת חייב.

ובמס' ביצה בפ' משילין (ד' ל) אין עולין באילן שפא תלוש. ונראה אדם שעושה להריח בעציץ בשלקוסתא מותר ליקחנו אפי' מן הקרקע מאחר שעומד שם שלא לשם נטיעה וכן אם היה פסח ליל ראשון והוא נתן מרור שלו בקרקע שיהא לח מותר ליקחו דדמי להא דאמר בפ' במה טומנין (ד' נ) הטמין לפת וצוננות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין וכו' ניטלין בשבת פיון דמתחלה לא נטעי ליניק' ועומד לאכילה לא אסרום אעפ"י שמהרין ללקוט ודמי להא חטין שזרעו בקרקע לר"ש מהא דפ'רק פ'רה (ד' מה) אע"פ שזרעו מאחר שלא השריש לא הוי תלוש.

בפ'רק ב' דעירובין (ד' יז) אין עולין באילן בין לח בין יבש בימות החמה וכוונת התלוש ממנו בפ' המצניע: ס המעמר המעמר בפ'רק הזורק (ד' צו) במקושש רב אחא בר יעקב אמר מעמר היה בפ'רק פלל גדול (ד' עג) אסור לכנוף מילחא ממילחא ירושלמי ההוא דשטח צימוקין קולטה חייב משום מעמר.

פל שהוא נוגע באוכל חייב משום מעמר. המתקן גורן תבואה ביחד חייב משום מעמר.

בפ"א דביצה (דף יג) בצלים משיעמיד ערומה: סא הדש תנא המנפץ המנפט כולן מלאכה אחת הם. ירושלמי שהוא דכתית אנרו ושעורין חייב משום דש הנוגע בקליפה חייב משום דש כל מפרק משום דש הדא דשחיק כד מפרק ברישיה חייב משום דש.

בפ' חבית (דף קמג) אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין דמפרק תולדה דדש. בשלהי פ' במה טומגין (דף נא) אין מרסקין לא את השלג ולא את הפרד שיזובו מימיו, בפרק חבית (דף קמה) ר"י או' סוחטין כבשין בשבת לצורך השבת אבל לא למוצאי השבת אחת כבשין ואחת שלקות בד"א לגופן למימן לא יסחוט ואם סחט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וסחט חטאת אמר ר' אבא בר ממל בצל שרסקו אם ליתן טעם אסור אם להוציא שורפו מותר.

בפרק חבית (דף קמד) אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדירה. בתוס' לא תקל האשה חלב מדדיה ותחלוך לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק את בנה משמע בכלי אסור לתלוך דתולדה דמפרק הוא אבל על גבי קרקע מותר מדלא אמר לא תחלוך סתם.

מסופרתא דנזייתא במס' שבת (דף קיא) ובפ"א דכתובות ופ"ב דככורות פ"א מוכין שסביר הברזא הוי סחיטה ואסור להדיקה ביומא טבא דתולד' דדש ולא תולדה דסחיטה דאינו אלא במים: סב הזורה הזורה תבואה או קיטנית ירושלמי אמר רב' חייא בר אשי זה שרוקק מבליעו בכסותו רקק והפריחו הרוח חייב משום זורה: סג הבורר ת"ר היו לפניו מיני אונקלין בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר לבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וסחט היו לפניו מיני אונקלין בורר בידו ובחיקו ואוכל לאלתר ולא בקנון ובתמחוי לברור אונקל מתוך פסולת מותר ולא בתורמוס.

בשלהי פ"א דיו"ט (דף יד) בחיקו ובתמחוי ולא בנפה ולא בכברה. בשלהי פ' המצניע (דף צה) מחפץ חייב משום בורר.

הגוי דשחיק תומא כדמנחה בקליפתא חייב משום בורר בפ"ר אליעזר או' תולין (דף קלז) חכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אין מסנגין את החרדל במסנג' ביו"ט נותנין יין צלול ומים צלילין לתוך המשמרת מסנגין את היין בסודרין ובלבד שלא יעשה גומא מסנגין בכפיפה מצרית ולא יגביה מקרקעית הפלי טפח פרונקא אפלא דכוכא שרי לא יתן קש בפי כד דמחזי כמשמרת השופה שכר או יין בנחת ישליף השמרים שלא יברר עד מצוי ירושלמי משמר חייב משום בורר אבל שופה שכר מפלי אל כלי: סד הטוחן אמר רב פפא האי מאי דפרים סילקא חייב משום טוחן אמר רב מנשה סלית סילתא הוי טוחן.

ירושלמי שחק מלח שחק פלפלין חייב משום טוחן ואפי' ביו"ט אסרו חכמים לטחון פלפלין. בפרק יום טוב אבל תבלין גדוכין פדרפן ביו"ט.

בפ' ר"א או' תולין (דף קמא) שרי למטחן פילפלי בשנינוי בקתא דספינא אפי' טובא: המרקד בירושלמי האי מאן דחשר גיר חול עפר חייב משום מרקד או יצר חסס המרקד עפר בכלל גדול גבי חביתא: סה הלש הלש בפ"א דשבת (דף יח) שריית מים לדיו אסור רבי יוסי בר יהודה אומר אחד נותן קמח ואחד נותן מים אינו חייב עד שיגבל וסתם לן מתני' כנותיה בפרק מי שהחשיף (דף קנה) נותן מים למורסן אבל לא גובלין גובלין את הפלי בשנוי על יד על, יד ירושלמי הדין דגבל גיר עפר מלוגמא סמגין חייב משום לש הלש המקטף העורה כולו משום לש.

בְּפֶרֶק ר"א אוֹמֵר תּוֹלִין (דָּף קמ) חֲרָדֵל שְׁלִשׁוֹ מַע"ש מוֹתֵר לְמַחֲוֹת בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי וְנוֹתְנִין לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ וְלֹא יִטְרַף אֶלְא מְעַרְב וְכֵן שׁוּם שְׂרִיפְסָקוּ מַע"ש אוֹ שְׁחֲלִימִים שְׁשֻׁחְקוּ מַע"ש: אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִילְתִּית בְּפוֹשְׁרִין בְּזַבְחִים דָּם חֲטָאת (דָּף צד) זָרָה פִּשְׁתָּן בְּמִים חֲיִיב מִשׁוּם לָשׁ: סו הָאוֹפָה שְׂדָא סִיכְתָא לְאַתּוּנָא חֲיִיב מִשׁוּם מְבַשֵּׁל אוֹ אֲרַתַח פְּנִפְרָא יִרוֹ' הַפְתִּיף אֶבֶר הַצּוֹלָה הַמְטַגֵּן הַשּׁוֹלָה הַמְעַשֵּׂן פְּוִלְהוֹן מִשׁוּם מְבַשֵּׁל בִּפְר' פִּירָה (דָּף מב) הָאֵלֶּף' וְהַקְדִּירָה שְׁהַעֲבִירָן מְרוֹתְחִין לֹא יִתְּנוּ לְתוֹכָהּ תְּבִלִין אֶבֶל יִתְּנוּ לְתוֹף הַקְעָרָה אוֹ לְתוֹף הַתְּמַחֲוִי.

יְרוּשְׁלָמִי מַהוּ לִיתְּנוּ תְּבִלִין מִלְמַטָּה וְלַעֲרוֹת עֲלִיהֶן מִלְמַעְלָה ר' יוֹנָה אוֹ' אֲסוּר עִירוּי פְּכָלִי רֵאשׁוֹן הוּא מְלַח אִפִּי' בְּכָלִי רֵאשׁוֹן לֹא בְּשֵׁלָה פְּרַב נַחְמָן. בִּפ' פִּירָה (דָּף נח) אֵין נוֹתְנִי בִּיצָה בְּצַד הַמִּיחָם בְּשִׁבִיל שְׁתַּגְלָגַל.

וְאִם גִּילְגַל חֲיִיב חֲטָאת וְלֹא יִפְקִיעֶנָּה בְּסוּדְרִין וְלֹא יִטְמִינָנָה בְּסוּדְרִי' בְּחוּל וּבְאַבְק דְּרָכִים וְלֹא יִתְּנוּ בִּיצָה אוֹ כַּמוֹן אוֹ פִּלְפְּלִין אוֹ תְּבִלִי' בַּקְדִּירָה: הַמִּיחָם שְׁפִנְהוּ וַיֵּשׁ בּוֹ מִים חֲמִין לֹא יִתְּנוּ לְתוֹכוֹ מִים מוּעָטִין אֶבֶל נוֹתְנוּ בְּתוֹכוֹ מִים מְרוּבִין לְהַפְשִׁיר' וּמִיחָם שְׁפִנְהוּ מִתּוֹכוֹ מִים לֹא יִתְּנוּ לְתוֹכוֹ מִים מְעַרָה אֲדָם קִיתוֹן שֶׁל מִים לְתוֹף סָפֵל שֶׁל מִים בֵּין חֲמִין לְתוֹף צוּנָן בֵּין צוּנָן לְתוֹף חֲמִין.

הַמְעַרָה מְמִיחָם לְמִיחָם וּמְאֵלְפֵס לְאֵלֶּף' וּמְקַדְדִירָה לְקַדְדִירָה מוֹתֵר לִיתְּנוּ לְשֵׁנִי וְאֲסוּר לִיתְּנוּ לְרֵאשׁוֹן בִּפ' חֲבִית (דָּף קמה) כָּל שְׂבָא בְּחֲמִין לִפְנֵי הַשֶּׁבֶת שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחֲמִין בְּשֶׁבֶת כָּל שְׂלֵא בָּא בְּחֲמִין מִלְפְּנֵי הַשֶּׁבֶת מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחֲמִין בְּשֶׁבֶת.

חֲוִץ מְמִלִּים יִשְׁוֹן וְקוֹלִיִּים הָאֲסֻפְּנִין שְׂאֵם הַדִּים חֲיִיב חֲטָאת. בִּפ' פִּירָה (דָּף מז) מִתְחַמֵּם אֲדָם כְּנָגֵד הַמְדוּרָה וְיוֹצֵא וּמְשַׁטֵּף בְּצוּנָן.

וּבִלְבַד שְׂלֵא יִשְׁטַטֵּף בְּצוּנָן וְיִתְחַמֵּם כְּנָגֵד הַמְדוּרָה שְׁמִפְשִׁיר מִים שְׁעַל יָדָיו מִי שְׂרַחֵץ יָדָיו בְּמִים לֹא יַעֲמוּד כְּנָגֵד הָאֵשׁ לְחַמֵּם יָדָיו וְהֵם לְחֹת שְׁמִפְשִׁיר מִים שְׁעַל יָדָיו אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל אֲחָד מִים וְאֲחָד שְׁמֵן כְּנָגֵד הַמְדוּרָה יָד סוֹלֵד' בּוֹ אֲסוּר אֶבֶל לְהַפֵּג צִינָתוֹ מוֹתֵר חֲמִי טְבָרְיָה מוֹתֵר לְרַחוּץ בְּהֵם אִף בְּשֶׁבֶת שְׂאֵר חֲמִין אֲסוּרִים אִפִּי' בִּי"ט לְהַשְׁטֵף בְּצוּנָן לְהַקֵּר מוֹתֵר בְּלֹא שִׁיפְשׁוּף וּבִלְבַד שְׂלֵא יִשׁוּט חֲמִין שְׁהוֹסְמוּ מְעַרְב שֶׁבֶת מוֹתֵר לְרַחוּץ בְּהֵם פְּנִיּוֹ יָדָיו וְרַגְלָיו פֶּת בַּקְעָרָה שְׁנוֹתָן בּוֹ תְּבַשִּׁיל אַע"פ שְׁמִרְכָּכוֹ אֵינוֹ נִרְאָה בְּשׁוּל וּמוֹתֵר קַדְדִירָה שְׂאֵצֵל הָאֵשׁ אֵין לְהַגִּים יִשְׂרָאֵל בְּכַף בְּשֶׁבֶת דְּהוּי בְּשׁוּל מְדַאֲמָרִי' בִּפ"א דְּשֶׁבֶת (דָּף יח) וְדִילְמָא מַגִּים וּמְשַׁנֵּי בִּיּוֹרָה עֲקוּרָה וְטוּחָה עֲסָקִינָן מוֹלִיאַת' מוֹתֵר לְהַנִּיחָה עַל הַתַּנּוּר בְּבִית הַחוּרָף אַע"פ שְׁמִפְשִׁיר הַשְּׁוֹמֵן הוֹאִיל שְׁפָכְרָ אִפּוּי' כָּל צוּרְכָה וּבְשִׁר שְׁבַקְעָרָה שְׁבוּ חֲמִין: סז הַגּוֹזֵז הַגּוֹזֵז אֶת הַצְּמֵר ת"ר הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַכְּנָף חֲיִיב מִשׁוּם גּוֹזֵז בְּבַכּוֹרוֹת בִּפ' הַלּוֹקֵחַ הַבְּהֵמָה מִן הַגּוֹיִם (דָּף פד) רַבִּי יוֹסִי בֶּן הַמְּשׁוּלָּם אָמַר הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר עוֹשֶׂה מְקוֹם בְּקוֹפִיץ מִיָּפֶן וּמִיָּפֶן וְתוֹלֵשׁ אֶת הַשְּׁעָר וּבִלְבַד שְׂלֵא יִזְיַנּוּ מִמְּקוֹמוֹ וְכֵן תּוֹלֵשׁ אֶת הַשְּׁעָר וּבִלְבַד שְׂלֵא יִזְיַנּוּ לְרֵאוֹת מְקוֹם הַמּוֹם וּמְסִיק רַב הוֹנָא כְּנָגֵדוֹ בִּי"ט מוֹתֵר דְּעוֹקֵר מַגִּידוּלוֹ כְּלֹאֲחֵר יָד שְׂאִין דְּרָף לְתוֹלֵשׁ שְׁעָר אֶלְא לְגוֹזֵז וְתוֹלֵשׁ לֹאוּ הֵינּוּ גּוֹזֵז וּמְקַשֵּׁי הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַכְּנָף חֲיִיב מִשׁוּם גּוֹזֵז.

מְתַרְץ שְׂאֵנִי כְּנָף דְּהֵינּוּ אוֹרְחִיָה וּכְנָגֵדוֹ בִּי"ט אֲסוּר לְתוֹלֵשׁ הַנוֹצָה מִצְנַאֵר הָעוֹף בְּשַׁעַת שְׁחִיטָה הַלְפָה מִי שְׁשׁוּחֵט בִּי"ט אֲוֹנוּן וְתַרְנַגּוּלִין אֵינוֹ מְמַרְט הַנוֹצָה כִּי אִם הוֹפֵף הַנוֹצָה אֵילָף וְאֵילָף וְשׁוּחֵט.

כך קבלתי מאבא מורי הרב ר' י' ב"ק נ"ע והתירו לטלטל נוצה של עופות לאחר שהסירו אותה מעל העוף מידי דהנה אעור לפני הדורסן והתירו סופו משום תחלתו פדעולא בפ"א דביצה אבל קבלתי ממורי רבי יב"ק שמתר למרט הנוצה ב"ט להרויח השחיטה מאחר שצריך לאחר השחיטה למרט הוי המרטה הכשר שחיטה מה שאין פן בצמר הבהמה שיכול לשחוט כך ואם הנה גוזז הצמר אחר השחיטה הנה חייב משא"כ בעוף שאם לא יעשה רינח בתלישת הפנף יקלקל השחיטה או בעיקור או בפגימה.

אבל בשבת המוציא נוצה אחת חייב משום גוזז. ירושלמי עוף שאין לו גינה.

תלישתה היא גינתה וחיוב. בשלהי המצני' (דף צד) הנוטל ציפרניו זו בזו או בשיניו וכן שפמו בכלי חייב ולאחרים הנוטל שתיים חייב או מלקט לבנו' מתוך שחורות אפי' שאר אחד חייב וקי"ל פרש"א ציפרון שפירש' רובה וציצין שפירשו רוב' בידי מותר בכלי אסור לא פירשו רובם בכלי חייב בידי אסור פירשו רובם ומצערות אותו בידי מותר.

בפ' שואל (דף קמט) אין רואין במראה של מתכת פן יסיר נימא המדולדלת: סח המלבנו המלבנו ירושלמי הדא איתת' דשרקא מעילא חייבת משום ליבון בפ' חבית (דף קלז) המנער טליתו בשבת ובחדשים ובאוקמי וקפיד עליהם והנייעור הוי כמלבן אבל ישנים או לבנים אין מקפיד עליהם מותר בגד מטונף אין לשפוף עליו מים דאמר בפ' נוטל בגד שעליו לשלשת מקנח בסמרטוט היתה של עור נותן עליו מים עד שתכלה.

אסור לפרוס בגד על המים פדאמר במס' י"ט בפ' המביא (דף ל) ובשבת ובפ' שואל לפרוס סודר עליוהו דלמא מיטמיש במי' ואתי לידי סחיטה. בריש במה טומנין (דף מח) חזייה דפר' סודרא אפומא דכוכבא ואנח עליה נטלא דאסור.

בזבחים בפרק דם חטאת (דף צד) אמר רבא זרק סודר במים חייב אבל פסוי שכר בגד שאינו מקפיד אם ישרה במים מותר לסוחטו פדאיתא בפ' דם חטאת. עור הרף משכשכו במים ולא מכבסו כרב חזיא בר אשי דבר כבוס הוא במי' שני' כבוס ולא ביין ושמן כדמשמע בריש המביא פדי יין (ד"צ) בשלהי ר"א אומר תולין אחדא אפומא דשישא אסור אבל ביין לא הוי מלבן משום הכי מסנין את היין בסודרין.

דבר שאינו מקפיד כגון קנוח ידיו במפה או בטבילה במטפחת מותר דדמי להא דפ"ב דביצה (דף יח) מערמת טובלת בבגדי' ובפרק חבית מסתפג אדם באלונטית ובפרק בתרא דיומא עובר במים ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו בפ' רא"א תולין (דף קמא) טיט שעל גבי בגדו מכספסו מבפנים ואין מכספסו מבחוץ: סט המנפצו המנפצו ירושלמי האי מאן דנפס סייב או גמי או הוצין חייב משום מנפץ: ע הצובעו בפ' כלל גדול (דף ע"ה) השוחט או הפוצע חלזון חייב משום צובע א"כ העושה חבורה ונצטר הדם חייב המאדם אדם בשופה חייב הצר צורה הראשון משום כותב והשני משום צובע חיסר אבר אחד ובא אחר וגמרה חייב משום מפה בפטיש.

בפ"א דחגיגה (ד"ח) מעשר בהמה ב"ט לאו משום סקרתא. ובשלהי פרק המצניע (דף צה) כוחלת אסורה משום צובעת ולא תעביר סרק על פניה או יין אדום או ענבים שחורים או תותים וגודגדניות אסור לצבוע את המפה אם חתף אצבעו או יצא דם מחוטמו לא יקנח בכגד או דיו או סיקרא בפ"א דשב' (דף יח) מניחין קלור' על גבי העין בע"ש ומתרפא והולך כל השבת אבל לא בשבת אם אינו שרוי אבל שרוי מניח אפי' בשבת רק שלא יעמיץ ופוחח בפ' שמונה שרצים (דף

קח): עא הטוה בשלהי המצניע (דף צד) פוקסת אסור שפראה פטוה בכלל גדול (דף עד) אסור לטוות צמר אפ"ל מעל גבי בהמה ירושלמי השו"ר חייב משום טוה: עב המיסה ירושלמי מאן דעביד גפן ומחצ'לן חייב משום מיסה ההוא דעבד קופין וברציפר חייב משום מיסה ההוא דעבד ערסוון לאורה חייב משום מיסה השוכט בכלל מיסה העושה שני בתי גירין בגירין ובקירוס ובנפה ובפברה ובסל חייב: עג האורג האורג שני חוטין כמלא רוחב הסיט בין בתחלתו בין בסופו ובשפה שני חוטין ברוחב ג' בתי גירין ירושלמי ההוא דעבד ערסוון כו': עד הפוצע שני חוטין ירושלמי ב' גירין בקוף אחד ושני חפין בגיר אחד האורג שני חוטין הפוצע שני חוטין גזר: הקושר אלו קשרים שחייבין עליהם קשר הגמלים וקשר הספנים בפר' כלל גדול (דף ע"ד) שפה צדי חלזון קושרין ומתירין: ירושלמי שפן קושרין ומתירין אין קושרין דלי בתבל כלל יש קשר פטור אבל אסור כגון מכנסים שבויע או שבויעים דמי לקיטרא זרגורי בזממ' ובאיסטדיר' דמי למנעל דרבנן ואסור וכן חבל דגרדי אסור: עה המתיר בפרק אלו קשרים פשם שחייב על קשורן כה חייב על היתירן היתר, מנעל תני חזא חייב חטאת כדאושפפי ות"ח פטור אבל אסור בדרבנן שמוניחין שבויע כה אסור להתיר ולקשור בשבת המכנסים ות"ח מותר לכתחלה מנעלים שלנו שפכל הלילה מתירין סנדל חייב בשל סותרים שקושרין ברצועה אסור בשאר בני אדם ומותר בסנדל של שנים.

ירושלמי נשמטו רצועות מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור. במסכת ביצה בפרק המביא (דף לא) אמר שמואל חותמת שפקרקע מתיר אבל לא מפקיע ולא חותמ' שבפלים מתיר ומפקיע וחותמ' אחד שבת ואחד יום טוב.

במסכת סנפיה בפ' לולב הגזול (ד' לג) גבי לולב הותר איגודו אוגדו כמין אגודה של ירק ולא קושרו אלו קשרים מותרין קושר אשה מפתחי החלוק וחוטי שבכה ושל פסיקיא ורצועות מנעל וסנדל שלנו ונודות יין ושמן וקדרות של בשר ודלי בפסיקיא וקושרין לפני בהמה שלא תצא כר"א בן יעקב וקושר בחבל בפרה ובאבוס עניבה אינה קשירה: עו התופר התופר שתי תפירות והוא שקשרן המותח חוט של תפירה חייב.

ירושלמי א"ר אבא בר' ירמיה בשם רב המותח צדדין חייב משום תופר: עז הקורע על מנת לתפור שתי תפירות חייב הקור' על מתו ובתמתו וכל המקלקלין פטורין: עח הצד הצד את הצבי הצד את החלזון חייב בפרק האורג כל שמחוסר צידה פטור אינו מחוסר צידה חייב הצד צבי סומא וישן חייב חזקן וחולה אסור כל שבמינו ניצוד חייב אין במינו ניצוד: פטור צבי שנכנס לבית ונעל א' בפניו חייב שנים פטור הצד ארי בגרזקי שלו חייב ישב א' על הפת' ולא מלאהו וישב השני אצלו ומלאהו השני חייב ישב לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרה עד שתחשה בפר' שמונה שרצים (דף קז) הצדן והחובל בהן חייב שאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצד חיה ועוף שברשו' אסור הצד פרעוש בשבת אסור נשכו מותר להשליכו ממנו כמו קוז' ואסור להורגו אבל כינה מותר.

בפ' האורג (דף ק) כופין הקערה על עקרב שלא תשה. ירושלמי צבי ישן חייב דקמץ חזא ופתח חזא: אסר רבי ינאי להרוג צירעה בשבת: עט השוחטו בפ' שמונה שרצים (דף קז) החובל בהן חייב נצרר הדם אעפ"י שלא יצא ההורג פרעוש או ביצי פנינים חייב אבל ביצי הראש מותר השולה דגים מן הים פניו שייבש כסלע בין סנפירין חייב בפרק בתר' דערוביין (דף קג) חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה אם להוציא דם כאן וכאן אסור.

בפסיקתא ב' ואלו דברים שחטו ונמצא טריפה בגלוי חייב ב' רא"א אם לא הביא פלי נולד מהול אין צריך להטיף דם ברית. ואין מחללין עליו השבת 'רושל' שחייטה תולדת חבורה היא: פ המפשיטו ב' כל כתבי ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח: פא המולחו בשמנה שרצים (דף קב) צנון אסור למולחו.

ביצה מותרת למלוח וקיימאלו צנון אינו ממלח אבל אטבולי מטבלי במלח. אסור למלוח בשר: פב המעבדו עיבוד בקמח גבי עריבת העבדניו בפרק אלו עוברין (דף מה) ובשחיט חולין ב' העור והרוטב עבדה בד' מילין.

וב' ביצה (דף יא) אין נותנין את העור לפני הדורסן: פג המוחקו 'רושלמי' שהיו שפין העורות במשפן על גבי העמודים הוא חייב משום ממרח השף בין העמודים חייב משום ממחק ב' חבית (דף קמו) אם הייתה נקובה לא יתן עליה שענה מפני שהוא ממרח בחדש אבל לא ביטון ר' חייא בשם ר"י הממרח את האספלגית חייב מפני שהוא ממרח בעירובין ב' המוצא תפילין (דף קב) מחזירין רטייה במקדש אבל לא במדינה בתחלה פאן וכאן אסור ונהלכה פרב יהודה רטייה שפירשה מעל המפה הוחלקה למעלה מחליקה למטה למטה מחליקה למעלה מגלה מקצת רטייה ומקצת פי המפה ולא הרטייה מפני שהוא ממרח הממרח חייב.

'רושלמי' רטייה שתפחה מחזירין אותה בשבת והוא שתפחה פנגד המפה מפה שנתרפית נותנים עליה רטייה שאינו אלא כשפחה חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה: פד המחתכו אמר ר' אמי משמיה דר' יהושע בן לוי המגרר ראשי קלנתו' חייב משו'.

מחטף 'רושלמי' האי איתתא פד משתתא ומקטעיא בשמים חייבת משום מתחכת ההוא דעבד ערסון פד מקטע חייב משום מחטף ב' חבית (דף קמו) טפא דאסיא אסור שפא יקטום ב' פלל גדול (דף עד) קפיד אמשתתא חייב משום מחטף: פה הכותב שתי אותיות בפרק הבונה (דף קג) הכותב ב' אותיות בין בימינו ובין בשמאלו בין משם אחד בין משתי שמות בכל לשון חייב ר"י אומר לא חייבו בב' אותיות אלא משום רושם.

בשילהי פלל גדול (דף עה) ובגויל שרטוט נמצא המשרטט על עור או על שום דבר חייב. 'רושלמי' שהיו משרטטין בעורות מהו משרטטין מסרגלין כתב ב' אותיות בהעלם אחת חייב בב' העלמות פטור בדיו בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתום ובכל דבר העושה רושם על ב' פותלי זוויות על ב' לוחי פנקס והו נהגין זה עם זה חייב כתב על בשרו חייב מסרט על בשרו פטור.

כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאינו מתקנים כתב אות אחת לאחר ידו ברגלו בפיו במפרקו כתב על גבי כתב נתפונן לכתוב ח' וכתב ב' זיינין אחת בקורה ואחת בארץ פטור ואסור כתב אות אחת בטבר' ואות אחת בצפורי חייב הגיה אות אחת או נטל גגו של ח' ונעשאו ב' זיינין או או השלים אות לספר חייב: פו המוחק המוחק על מנת לכתוב ב' אותיות ב' פלל גדול (דף עה) כתב אות גדולה ויש במקומה לכתוב ב' אותיות פטור מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב ב' אותיות חייב.

'רושלמי' המוחק על מנת לתקן חייב יש כותב נקודה מלמעלה וחייב משום כותב ומשום מוחק. 'רושלמי' בפרק הבונה כתב בדיו על עלי ירקות במשקין ובמי פירות על הלוחות אסור.

ב' שואל מונה אורחיו ופרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב שפא ימחק. 'רושלמי' על גבי דיו משום כותב ומשום מוחק הבונה כל שהוא הקודח כל שהוא.

ירושלמי ההוא דעבד דפין חייב משום בונה בשיליה פירק פירה המתזיר קנה מנורה חייב. מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחין של שקיבום אסו' ולא יתקע ואם תקע חייב והלכה פרש"ג אם היתה רפוי מותר בריש פ' כל הכלים דלת של שיצה ושל תיקה ושל מגדל נוטלין ואין מתזירין שפא יתקע לול של תרנגולין לא נוטלין ולא מתזירין בפ"א דביצה (דף יא) מסלקין את התריסין ואף מתזירין ואם הציר מן הצד אסור ובפ' המביא אבנים של בית הפסא מותר לצדדן ביום טוב משום כבודו בפ' רא"א תולין (דף קמ) נחכמים או' אין תולין את המשמרת ירושלמי בפ' הבונה רב המנונא הור' לריש גלותא להתיר שולחן של פרקים בשבת המתזיר קנין של מנורה חייב של צדדן אסור בפ' מי שהוציא והו (דף מד) משום דדופן שלישי לא הוי אהל דופן רביעי תוס' הוי אהל טפח מלמעלה הוי אהל גמור בפ' כלל גדול (דף עג) היתהלו גבשושית בבית ונטלה או גומא וטממה חייב משום בונה.

בריש פ' תולין (דף קלח) פילה דידן אסור לנטותה וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו כשאין בגגה טפח ולא מחתא מפוריא טפח ושאין בפחות מג' סמוך לגגה טפח ושאין בשפוע טפח אכל יש בגגה טפח או יש בפחות מג' טפחים סמוך לגגה טפח או נחתא מפוריא טפח או יש בשפוע טפח אסורה בשלהי פ' המצניע (דף צה) אסור לכבד את הבית משום אשוויי גומות וכן בפ' תולין (דף קמ) גבי אבוס וכן בפ' מפנין (דף קכו) גבי אוצר: פז הסותר במס' ביצה בפ' המביא (דף לא) וחותר חותרמו' כו' ואע"ג דפליגי בפרק הבונה (דף ככ) אי יש סתירה בכלים אי לא עד אחד שבת ואחד יום טוב בפרק כל הכלים (דף קכב) אין סתירה בכלים מיהו אסור הוא.

בפרק חבית (דף קמו) שובר החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות פלי אין נוקבין מגופה של חבית מצדה נוקבין נקב בברזא שהיה בה נקב ואין מוסיפין נוקבין נקב קטן ישן אבל לא חדש: פח המכבה בפרק ב"מ (דף כט) המכבה את הנר פח על הנר פח על השמן פח על הפתילה שצריך להבהבה חייב לקח שמן מן הנר חייב.

בפ"ב דביצה (דף כב) המסתפק מן הנר חייב משום מכבה. בפרק כל פתבי הקדש נר שאחורי הדלת לא יפתח וכן לא יפתח הדלת כנגד המדורה ר"ש בן ננס אומר פורסין עור של גדי על גבי שיצה תיקה ומגדל שאחזו בהן האור מפני שהוא מחרף ועושין מחיצה בכל הכלים אפי' מלאין שלא תעבור האור טלית שאחזו בה האור נותן עליה מים מצד א' אם פתחה פתחה נר שעל גבי טבלא מנער הטבלא והנר נופל מאליו אם שכחה או נפלה עליה.

ירו' ספר שאחזו בו האור נותן מים בצד שני אם פכה פכה. אחז האור משני צדדיו נוטל וקורא בו אחז האור בטלית מב' צדדיו לובשה ומתעטר בה אם פתחה פתחה בכריתו' בשלהי ספק אכל חלב (דף כ) החותה גחלים בשבת חייב שתים מפני שמכבה העליונות ומבעיר את התחתונות דסבר כר"י מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב.

בזבחים בשלהי התדיר (דף צב) ופ' פירה גבי מיחם. פתבי הקדש מצילי מפני הדליק' בין קורין בהן בין אין קורין בהן הוי כתו' תרגום או בכל לשון אין מציל' ס"ת אם יש בה ללקט שמונים וחמש אותיות מצילי מפני הדליקה מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילי' אעפ"י שיש בתוכן מעות ומצילי למבוי שאינו מפולש ויש לו ג' מחיצות ולחי אחד מצילין מזון ג' סעודות בפ' פירה מצילי את המת מן הדליק' אפי' בלא כפר ותנוק הציל פת הדראה מציל פת נקייה הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה מציל סל מלא פפרות באותה חצר וחבית של יין בתצר המעורבת ולשם מוציא כל פלי תשמישו ולובש שמונה עשר פלים ומוציא וחוזר ומוציא.

נְכָרֵי שְׂפָא לְכַבּוֹ' א"א לוֹ פְּבָה וְאִין זְקוּק לֹמֵר אַל תְּכַבֶּה. קִטָּן שְׂפָא לְכַבּוֹת אִין שׁוּמְעִין לוֹ בְּדִלְקָה הַתִּירוֹ לֹמֵר' כָּל הַמְּכַבֶּה אִינוֹ מִפְּסִיד יְרוּשְׁלָמִי בְּיוֹמֶיהָ דֵּר' אֲמִי נִפְלָה דְלִיקָה בְּכַפֵּר אֲפִיק פְּרוּז בְּשׁוּקִיהוֹן דְּאַרְמְאֵי מֵאֵן דְּעֵבֵד לֹא מִפְּסִיד כַּבּוּי שֶׁל עֵץ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְלֹא שֶׁל מִתְּכַת בִּפְּיָה פִּירָה גְּחֵלַת שֶׁל מִתְּכַת בְּמִקּוּם שְׁיִזִּיק) לְרַבִּים מְכַבִּים בְּשִׁלְהֵי פִירָה אִין נוֹתְנִין מִים בְּכַלִּי מַע"ש לִיתָן תַּחַת הַגֵּר וּכ"ש בְּשִׁבְתָּ נְכָרֵי שְׂפָא לְכַבּוֹת אִין אֹמֵר לוֹ פְּבָה וְאַפְּי' בַּע"ש אָסוּר לֹמֵר לְנִכְרָ עֲשֵׂה כֵּן בְּשִׁבְתָּ דְדוֹקָא מִי שְׁהִחֲשִׂיהָ לוֹ בְּדִרְךָ נוֹתֵן פִּיסוֹ לְנִכְרֵי דְאִי לֹא שְׁרִית לִיהָ אֲתִי לְאַתּוּנִי אָבֵל בְּשָׂאָר דְּזוֹכְתִי לֹא וְאַמִּיר' לְכוֹתֵי שְׁבוּת: פִּט הַמְּעַבִּיר בְּפִרְקָא א' דְּבִיזָה (דָּף כב) הַנּוֹתֵן שְׁמֵן לְגֵר חֲזִיב מִשּׁוּם מְבַעֵר יְרוּשְׁלָמִי בְּפִרְקָא פִּירָה גַבִּי הֵיטָה לְפָנָיו מִשּׁוּם מְבַעֵר לְאַחֲרָיו מִשּׁוּם מְכַבֶּה בְּשִׁלְהֵי סִפְקָא אָכַל הַחֹתֶמֶת בְּגִחְלִים בְּשִׁבְתָּ חֲזִיב שְׂמַבְעִיר אֶת הַתְּחִתּוֹנוֹת: צ הַטְּמַנֵּת קְדִירָתוֹ בִּפְ' ב"מ (דָּף לב) אָמַר רַבָּא מְפָנִי מַה אָמְרוּ אִין טוֹמְנִין אֲפִי' בְּדִבְרֵי שְׂאִין מוֹסִיף הֶבֶל מִשְׁחֲשִׁיכָה גְזִירָה שְׂמָא יִרְתִּיחַ וְאִין טוֹמְנִי' בְּדִבְרֵי שְׂמוֹסִיף הֶבֶל אֲפִי' מְבַעוֹד יוֹם שְׂמָא יַחֲתֵה בְּגִחְלִים וְקִינְמָא לֹן כְּחַנּוּנְיָה בִּפְ"א דְשִׁבְתָּ כָּל שְׂהוּא כְּמַאֲכַל כֵּן דְּרוֹסָאֵי מְוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַל גַּבִּי הַפִּירָה שְׂאִינְהָ גְרוּפָה וְשְׂאִינְהָ קְטוּמָה.

כָּל הַלְכָה דְקִינְדְּרָא חֲזִינְתָּא אוֹ בְּשִׁיל דְגִדְנִי וְדִבְרַחָא וְדִצְלִינִית בְּשֶׁר בְּצָל וּבִיזָה וּבִישׁוּל פְּסַח בְּתַנּוּר וְכָל פ' פִּירָה מִיִּירִיבִישְׁהִינִי' לְעַרְב דְּשָׂרֵי אָבֵל פֵּר' בְּמַה טוֹמְנִים דְּאָסִיר הֵינְנוּ הַטְּמַנְהָ לְצִנְרָה מְחַר אִין טוֹמְנִי' בְּדִבְרֵי הַמוֹסִיף הֶבֶל שְׂמָא יִטְמִין בְּרַמְזֵן וְיַחֲתֵה וְיִרְתִּיחַ לְצִנְרָה מְחַר אָבֵל גְרוּפָה מִן הַגִּחְלִים אוֹ קְטוּם לְמַעְלָה בְּאַפְּרָ מְוֹתֵר.

וּפְיִרְשׁוּ הַגְּאוּנִים הָא דְאָסְרִינּוּ בְּפִרְקָא פִּירָה תַּנּוּר שְׁהִסִּיקוּהוּ בְּקִשׁ וּבְגַבְבָּא אִין סוּמְכִין לוֹ וְלֹא עַל גַּבּוֹ וְלֹא מִתּוֹכוֹ דְדוֹקָא בְּתַנּוּר דְנַחֲתִימִי' אָבֵל לֹא בְּתַנּוּר דִּילָן וְכֵן הַלְכָה כְּלִישְׁנָא בְּתֵרָא.

אִין צוֹלִים בְּשֶׁר בְּבִישְׂרָא אֲגוּמְרֵי מְדַפְרִיף וְהָאֵמַר מֵר גְּדִיָּא בֵּין שְׂרִיק בֵּין לֹא שְׂרִיק שְׁפִיר דְמִי הִילְכֵף תַּנּוּר שְׂרִיק אֲפִי' דְבִרְחָא וְאַפְּי' לֹא בְּשִׁיל שְׁפִיר דְמִי וְקִינְמָא לֹן כֵּר"י דְמַצְטַמְק וְיִפְהָ לוֹ מְוֹתֵר.

וְאִין לְהַטְמִין בְּתוֹף הַגִּחְלִים. וְאִם חֲפִץ גּוֹרֵף אוֹ נוֹתֵן אֲפֵר עַל גַּבִּי הַגִּחְלִים וּמַעְמִיד קְדִירָתוֹ עַל הַגִּחְלִים הַקְטוּמִין וְאַפְּרָ סְבִיב קְדִירָתוֹ כ"ש שְׂאֵנוּ נוֹתְנִין בְּתַנּוּר נוֹתְנִין בְּבֵית הַגּוֹי דְלֹא אֲתִי לְחַתּוּנִי שֶׁם מְוֹתֵר.

בִּפְ"א דְשִׁבְתָּ (דָּף יא) לֹא יִקְרָא לְאוּר הַגֵּר שְׂמָא יִטָּה וְלֹא שְׁנִים בְּשָׁנֵי עַנְיִינִים. אָבֵל שְׁנִים בְּעַנְיָן אַחַד מְוֹתֵר אָבֵל בְּבַה"כ בְּפָנֵי הַצַּבּוּר מְוֹתֵר דְדְמִי לְתִינוּקוֹת דְאִימַת רַבָּן עֲלִיהֶן וּבְמִדּוּרָה לְקִרוֹת אֲפִי' י' בְּנֵי אָדָם אָסוּר מְפָנִי זַנְבוֹת הָאוּדִים אִין בּוֹדְקִים פּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת לְאוּר הַגֵּר אוֹ לְהַבְחִין בֵּין בְּגָדוֹ לְבְּגַד אֲשֶׁתוֹ.

בִּפ' ב"מ (דָּף כג) פְּתִילוֹת וּשְׂמִנִים שְׂאִין מְדִלִיקִי' בְּהֵן מִשּׁוּם גְזִירָה שְׂמָא יִטָּה. בְּפִרְקָא א' דְשִׁבְתָּ (דָּף יט) אִין נוֹתְנִים פֶּת לְתַנּוּר וְלֹא חֲרָרָה עַל גַּבִּי גְחֵלוֹם עַד שְׂיִקְרְמוּ פְּנִיָה.

בִּפ' כָּל כְּתָבִי (דָּף קיז) שְׂכַח פֶּת בְּתַנּוּר וּקְדַשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם. בִּפ' מְפָנִין יוֹלְדֵת צְרִיכָה לְגֵר חֲבֵרְתָּהּ מְדִלְקַת לָהּ אֲפִי' הַיּוֹלְדֵת סוּמָא עוֹשִׂין מְדוּרָה לְחִיָּה הַקִּיז וְנִצְטָנּוּ עוֹשִׂים לוֹ מְדוּרָה אֲפִי' בְּתַקוּפַת תַּמּוּז בִּפ' כָּל כְּתָבִי נְכָרֵי שְׁהִדְלִיק אֶת הַגֵּר מִשְׁתַּמְשׁ לְאוּרוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר גֵּר הַדּוֹלֵק אִם רֹב יִשְׂרָאֵל אוֹ מְחַצָּה עַל מְחַצָּה אָסוּר לְהַשְׁתַּמְשׁ יִשְׂרָאֵל וְכֵן גַּבִּי מְרַחֵץ אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל עַד כְּדֵי שְׂיַחֲמוּ חֲמִין.

אמר בפ' שואל וכן בפרק כל כתבי (דף קכג) גבי עשבים או מילא מים לבהמתו או עשה פבש אם הגוי מכירו אסור וכן אם הביא חלילין וכן אין לישב אצל האש שתיקן העו"ג פן יבעיר עצים או יחתה בגחלים עבור ישראל וכל מלאכה בשביל ישראל אחר אסור פגון שמדליק א"י הנה לישאל שיהנה בו מיד וכן פשמחמם המרחץ וא"י המלקט עשבים או עשה פבש הילכה ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת אבל חלילין שהובאו ממקום קרוב מותר לספוד בהן מיד אבל הובאו מחוץ לתחום נאסרו עולמית פארון ותכריכין פן יאמר לעשותו אבל א"י שעושה מלאכה לעצמו שאין לומר בשביל ישראל פגון נר לאחד נר למאה וכבש לירד בו אז מותר מיד לישאל ואם אין הא"י משתמש בו אסור לישאל פי בשבילו עשאו ואסור לכל ישראל דלא דמי להובא מחוץ לתחום בשביל זה מותר לישאל אחר כדאמר בפ' אין צדין (דף פד) דדורון פשיש מאותו המין במקור אסור לכל בכדי שיעשו ואם אין מאותו המין במקור דמותר לישאל אחר ובפ' בכל מערבין (דף לט) גבי טביא וא"י שאפה פת לעצמו אסור לכל ישראל שמא נטחן היום מדאסרינו פירות הנושרין: צא א"י שחולב בהמה לישאל לצורכו של א"י יקח הא"י החלב ולא ימפרנו לישאל בפחות דהוי הערמה דאמר בפ' פירה ובבבא מציעא בפרק השוכר את הפועלים (דף צ) גבי תורא דגנבי ארמאי ומגנחין יתהון א"י המבשל לישאל גרע מישאל המבשל בשבת דאמרינו בגיטין בהגוזקין (דף נד) לא נחשדו ישראל על השבתות משום הכי המבשל שרינו בפ"א דשחיטת חולין (דף טו) אבל א"י המבשל אסרינו ליה בכדי שיעשו א"י שנוטל פלים או מאכל של ישראל והוציאן לצורף ישראל ומנחחים ברשות הרבים אע"פ שהיה ישראל יכול לילך לשם לאכול אסורין כדמשמע בעירוובין בפ' מי שהוציא והו.

ירושלמי פירות שיצאו לרשות הרבים ונזרו שוגגים יאכלו מזיד לא יאכלו ר' נחמיה אומר לא יאכלו כר"מ המבשל בשבת וכו'. ירושלמי בפ"א דשבת נתן פליו לכובס נכרי ובא ומצאו עובד בהן בשבת אסור אבל בשכר בעבידתיה טריד אלמא בהנחם צריף למחות בידו בפ' כל כתבי הקדש (דף קכג) א"י עושה בשלו אבל בשל ישראל אפי בבית הא"י אסור במרחץ בפ"א (ד"ז) שהנכרי עושה לעצמו בעצים שלו אבל נכרי שעושה בבית ישראל אסור וצריף לגרש הנכרי מביתו שלא יעשה מלאכה בביתו ביבמות בפ' החולץ וינפש בן אמתה בעבד ערל הכתוב מדבר אבל בביתם עושים מלאכה כדאמר בפ"ב דכריתות (ד"ט) עבד ואמה עושים מלאכה לעצמם בשבח.

ירושלמי בפ"א דשבת תני אומנין נכרים עושי עם ישראל בביתו אסור בביתם מותר. אמר ר"ש ב"א במה ד"א בקיבולת אבל בשכר אסור ובשלהי פ"א דע"ז לא ישכיר מרחצו לנכרי מפני שנקראת על שמו ונכרי עושה בו מלאכה בשבתות וביו"ט ובמועד קטן בפרק מי שהפך (דף יב) מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור אבל חולה שאין בו סכנה אומר לא"י כדאמר בפרק יום טוב (דף כב) או במקום הצלה כדאמר בפ' כל כתבי הקדש (דף קכא) או במקום מצוה כדאמר בערוובין בפרק הדר (דף סז) שהוא יבוקא דאשפוף חמימא לימא ליה לא"י ליתן ליה מגו ביתא או משום יישוב ארץ ישראל כדאמר בפ"א דגיטין (ד"ח) כתיבן אונו ובשלהי פרק מרובה: צב המכה בפטיש בפ' כלל גדול (דף סו) המסתת את האבן חייב משום מכה בפטיש בכלל גדול הצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית או שקלא לקופיא מגלימא וקפיד חייב משום מכה בפטיש ירושלמי כל גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש בפ"א דמפות הפותח בית צנאר חייב וכן כל כלי כשגומרן בריש כל הפלים אין בניין בכלים אבל יש מכה בפטיש: צג המוציא מרשות בפרק הזורק (דף צו) גמר העברה הוצאה אב והכנסה תולדה.

ירושה בפ"א דשבת ויפלא העם מהביא כשם שנמנעו מלהוציא מביתיהו וליהן לגזבר כן נמנעו מלקבל להכניס ללשפה. אני יוצא בתוך מצרים מלמד שהכנסה קרויה יציאה.

בפ"א דשבת (ד"ו) רה"י רה"ר פרמלית מקום פטור רה"י חריץ י' טפחים ורוחב ד' טפחים או גדר גבוה י' ורוחב ד' כ"ש ד' מחיצות כבית רה"ר סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות המפולשין מב' צדדין.

אין מוציאין מרה"י לרה"ר ואין מכניסין מרה"ר לרשות היחיד ואם הוציא או הכניס בשוגג חייב חטאת במזיד והתראה חייב סקילה במזיד בלא התראה בכרת אבל ים ובקעה והאיסטנונית והפרמלית אינן פרשות הרבים ולא כרה"י אין נושאי' ואין נותנים לתוכן ואם הוציא והכניס פטור אבל אסור תצירות של רבים ומבואות שאינם מפולשים עירבו מותרים לא עירבו אסורים אסקופה שאינה רחבה ד' טפחים מטלטל מן הבית על האסקופה שהיא מקום פטור ומרשות הרבים על האסקופה ובלבד שלא יחליף פלי הבית ליתן ברה"ר.

בעירובין בפ' הדר סלע שהוא גבוה י' ורוחב ד' אין מטלטלים לא מתוכו לים ולא מן הים לתוכו אם הוא בית סאתים יותר מיכן פרמלי. פחות מי' מטלטלי' קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוי פרמלית בעירובין בפרק המוציא תפילין (דף צח) לא יעמוד אדם בפרשות הרבים וישתין לרשות היחיד וכן לא ירוק נתלש רוקו והפך לא יתקף ד' אמות עד שיירוק.

בפ' הזורק שתי גזונטראות בדיוטא אחת המושט מזו לזו חייב רקק מים שרה"ר מהלקת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב ובפחות מי' בקעה אסור לטלטל ולזרוק בתוכה ד' אמות דתנן בעירובין בפרק עושין פסין (דף כד) גבי הגינה והקרפף דבר שלא הוקף לדירה אסור לטלטל בו והזורק לתוכו חייב.

בפ"א דשבת (ד"ו) מחיצה היא אלא שמחוסרת דירין. בפרק הזורק שני גגין משני צידי רה"ר אם מידלי חד ומחתי חד אסור לזרוק מזה לזה אפי' של אדם אחד בעירובין בפרק כל גגות (דף פט) ר"ש או' אחד גגות ואחד תצרות ואחד קרפיפות כולן רשות אחת הן דלא כר' יצחק בר אבדימי דאמר בכל מקום שאמה מוצא ב' רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברה"י גבוה י' ורוחב ד' אין מטלטלין לא מתוכה לרה"י ולא מרה"י לתוכה גזירה משום תל ברה"ר אין הלכה כן דהא אמר רב הלכה פרבי שמעון: צד הלכות מחיצות והוצאות כל דבר שהוקף לדירה במחיצה כגון בית וחסר הוי רה"י ועולה עד לרקיע בין עשאן המחיצות פראוי בין עשוי משתי או ערב ואפי' פרוץ פעומד מותר לטלטל בתוכו.

בפ"א דעירובין שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה פלי בהמה מטלטלי' בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה י' טפחים ולא יהיו פרצות יתירות על הבנין פירצה י' אמות פפתח ומותרת יותר מיכונאסור פרוץ פעומד מותר וכן משמע בפ"א דסנפה בתוספתא בפ"ד דכלאים.

ובפ"א דעירובין מיימי לה ר"י אומר אם היו קנין מדוקרנים ועשה לה פיאה מלמעלה מותר נמצאת אומר שלש מדות במחיצות כל שהיא פחות מג' צריף שלא יהא בין זה לזה ג' אע"פ שהעומד משהו מתיר אף כנגד הפרוץ דפחות מג"ט פלבוד דמי כל שהיא שלשה ומג' עד ארבעה צריף שלא יהא בין זה לזה כמלא נכנס ויוצא ובלבד שיהא עומד כפרוץ להתיר אף הפרוץ ואם הפרוץ מרובה על העומד אף כנגד העומד אסור יתידות.

שְׂבָאֲרִץ וְזִמּוּרָה לְמַעַלְהָ הָיָה מְחִיצָה לְעַנְיָן פְּלָאִים וְלִזְרוּק בְּתוֹכָהּ בְּשִׁבְתָּ אֲבָל לְטַלְטַל לֹא הִתִּירוּ לַעֲשׂוֹת פִּיֶּאֱה שְׁיַעוּר בֵּית סְאִתִּים אֲלֵא ע"י חֲבָלִים מְחִיצוֹת שֶׁל שְׁתֵּי נְעָרִב מְתִיר עַד בֵּית סְאִתִּים אִפִּי לִיחִיד בְּיִשׁוּב פִּינְרָצָה שֶׁהִיא יוֹתֵר מִי יֵצֵא מִתּוֹרַת פֶּתַח וְאוֹסֵר בְּחֻצֵר וְאִם יֵשׁ לוֹ צוּרַת הַפֶּתַח אִפִּי יֵתֵר מִי מְנוֹתֵר אֲמַר רַב חֲסִדָּא צוּרַת הַפֶּתַח שֶׁעֲשָׂאוּ מִן הַצַּד לֹא הוּא וְלֹא כְּלוּם.

צוּרַת הַפֶּתַח קָנָה מִיכֵן וְקָנָה מִיכֵן וְקָנָה עַל גְּבִיָּהּ וְצָרִיכָה בְּרִיֶּאֱה לְעַמּוּד בּוֹ דָּלַת אִפִּי דָּלַת שֶׁל קִשְׁיָן. בְּתוֹסְפָתָא רַה"ר מְקוֹרָה אֲסָרוּ חֲכָמִים לְטַלְטַל תַּחְתֵּיהָ.

מִיכֵן מְרַתְפוֹת הַפֶּתוּחוֹת לַרַה"ר אִפִּי מְקוֹרָה לְמַעַלְהָ אֲסוּר לְטַלְטַל תַּחְתֵּיהֶם אִם לֹא יִהְיֶה צוּרַת הַפֶּתַח גָּמוּר מֵאַחַר שְׁאִין כְּתִלִים שָׁם: צֶה הוֹצֵאוֹת אֵלָיו שְׁחִיבֵיב אָדָם עֲלֵיהֶם בְּכָל שְׁהוּא. אֲמַר ר"ע (ד"צ) פִּילְפֵל כָּל שְׁהוּא מִינֵי בְּשָׂמִים בְּכָל שְׁהוּא עֵיטְרָן בְּכָל שְׁהוּא רִיחַ רַע בְּכָל שְׁהוּא אֲרַגְמָן שְׁמָן טוֹב בְּתוֹלַת הַנּוֹרֵד מִינֵי מִתְכּוֹת אֲבָנֵי הַמְּזַבֵּחַ מְקַק סוֹפְרִים מְקַק מְטַפְחוֹתֵיהֶן חֲגָב חֵי טְהוֹר צַפְנָר' בְּרָמִים בֵּין חִזָּה ב"מ כָּל שְׁהוּא.

בְּפָרֶק הַמְּצַנִיעַ לְזַרַע וְלִדְוֹגְמָא וְלִרְפוּאָה בְּכָל שְׁהוּא זָפַת וְגַפְרִית לִיתָן ע"פ נֶקֶב שֶׁל יֵין כְּחוֹל כְּדֵי לְכַחוֹל עֵין אַחַת וְכֵן דָּם מִים לְשׁוּף בּוֹ קִילוֹר דְּבַק כְּדֵי לִיתָן בְּרִאשׁ שֶׁשְׁפָשֵׁף קָנָה שֶׁל צִינְדִין זָבַל וְחוֹל הַדֵּק לְזַבַּל בְּרִישָׁא חוֹל הַגַּס לִיתָן עַל פִּי כַּף סִיד אֲדָמָה כְּחוֹת' הָאִיגְרַת חֲרָסִית לַעֲשׂוֹת פִּי כוֹר צוֹרְפֵי זָהָב.

אֵלוּ כְּגוֹרָרוֹת בַּפ' כָּלָל גָּדַל (דָּף עו) הַמוֹצִיא אוֹכְלִין כְּגוֹרָרוֹת עֲמִיר כְּמֵלֵא פִי טָלָה הִיא גְּרוּגְרַת. בַּפ' דַּר' עֲקִיבָא (שָׁם) חֲגָב מֵת כְּגוֹרָרוֹת.

בַּפ' הַמְּצַנִיעַ כָּל אָדָם שְׁאִינוּ מוֹצִיא לְזַרַע כְּגוֹרָרוֹת. בַּפ' הַמוֹצִיא יֵין (דָּף פו) כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס רֹבַע רְבִיעִית שֶׁל לֹג חֵלֶב שֶׁל בְּהֶמָה כְּדֵי גַמְיַע חֵלֶב הָאֲשֶׁה אוֹ לֹכֵן בִּיצָה כְּדֵי לִיתָן עַל פִּי כְּתִית.

שְׁמָן לְסוּף אֲבָר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. מִים לְשׁוּף בְּהֵן אֵת הַקִּילוֹר קִילוֹר לְשׁוּף בּוֹ אֵת הַמּוּם כָּל הַמְּשָׁקִין בְּרְבִיעִית כָּל הַשּׁוֹפְכִין בְּרְבִיעִית רַבֵּב הוּא שְׁוּמָן אוֹ חֵלֶב לְמִשְׁחָה אִיֶּסְפוּגִית קִטְנָה כְּסֻלַּע הִיא כְּגוֹרָרוֹת חֲבָל לַעֲשׂוֹת אֲוֶן לְקוֹפָה גְּמִי לַעֲשׂוֹת תְּלָאֵי לְנֶפֶה וְכַבְרָה הוֹצִין לַעֲשׂוֹת אֲוֶן לְכַפִּיפָה מְצָרִית סִיב לִיתָן עַל פִּי מִשְׁפָּה קָטָן שֶׁל יֵין מוֹכִין לַעֲשׂוֹת כְּדוֹר כְּאֶגוֹז נִיֵּיר לְכַתּוֹב קֶשֶׁר מוֹכִסִּין נִיֵּיר מְחוּק לְכָרוֹף עַל פִּי צְלוּחִית קִטְנָה שֶׁל פְּלִיטוֹן עוֹר לַעֲשׂוֹת קְמִיעַ קִטְנָה וְכֵן הַמוֹצִיא לַעֲבָדוֹ קֶלֶף לְכַתּוֹב שְׁמַע יִשְׂרָאֵל עַד וּבְשַׁעְרֵיהָ.

דִּיו לְכַתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיוֹת קָנָה כְּקוֹלְמוֹס הַמְּגִיעַ לְקֶשֶׁרִי אֲצַבְעוֹתָיו קָנָה עֲבָה אוֹ מְרוֹסֶס לְבִשְׁל כְּגוֹרָרוֹת מְבִיצַת תְּרַנְגוֹלַת טְרוּפָה וְנִתּוּנָה בְּאֵילָפֶס עֲצָם לַעֲשׂוֹת תְּרַנּוּד זְכוּכִית לְגַרֵר רֹאשׁ הַכְּרָפֵר צְרוֹר אוֹ אָבֵן לְזִרוּק בְּבִהֶמָה וּמְרַגְשַׁת חֲרָס לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית.

בַּפ' ר' עֲקִיבָא (דָּף פט) עֲצָה לְבִשְׁל בִּיצַת. תְּרַנְגוֹלַת תְּבָלִין לְתַבֵּל בִּיצָה.

קְלִיפַת אֶגּוֹזִים וְרִמּוֹנִים סְטִים וּפּוּאָה לְצַבְנוֹעַ בְּגַד קָטָן פִּי שְׁבָכָה. סְמָנִים שְׁרוּיִים לְצַבְנוֹעַ דּוּגְמָא לְאִירָא.

מִי רְגָלִים בֶּן מ' יוֹם וְנִתֵּר אֶלְפֶסְנִדְרִית וּבוֹרִית וּקְמוּלִיָּא וְאֲשֶׁלַג לְכַבֵּס בְּגַד קָטָן פִּי שְׁבָכָה. זֶרְעוֹנֵי גִינָה חֲמֻשָּׁה.

זרע קישואין שנים זרע דלועין ב' ופול המצרי ב' בפ' כלל גדול (דף עו) תבן כמלא פי פרה עצה הוא תבן של מיני קטנית כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה הוא כגרוגרת עשבים כמלא פי הגדי עלי שום ועלי בצלים כגרוגרת יבישים כמלא פי הגדי.

בפ' המוציא יין (דף עח) סובין ליתן על פי כור צורפי זקב שער לגבל טיט לפי כור צורפי זקב סיד לסוד אצב' קטנה שפבנות. בפ' המצניע (דף צב) הוציא כפר חייב הוציאוהו שנים פטורין הוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו על פתיו חייב או הוציא מי' טפחים חייב.

הוציא על ראשו כלאחר ידו ברגלו בפיו במרפקו באזנו בשערו בפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלקו בשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור לפניו ובא לאחוריו פטור לפניו חייב.

הוציא אוכלין בפיו או משקין חייב כדמשמע במכות בפ' נאלו הן הלוקין. בעירובין בפרק המוציא תפילין (דף צח) לא יעמוד אדם ברה"ר וישתין מים ברה"י וישתין לרה"ר וכן לא ירוק.

רבי יהודה אומר נתלש רוקו בפיו לא יחלה ארבע אמות אמר רב יוסף השתין ורק חייב לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר או ברה"ר וישתה ברה"י אלא א"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה אבל לעניין פרמלית אין צריף רובא.

קולט אדם מן המזחילה למטה מי' טפחים מן הצנור מכל מקום שותה. בור ברשות הרבים לא ימלא ממנו מים.

בפרק כיצד משתתפין (דף פו) בור שבין שתי חצירות מותר לשאוב מפני שפנותל ביניהם ומחיצה תלויה מותרת אמת המים העוברת בחצר אין ממלאין הימנה אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה י' טפחים בכניסה וביציאה חצר שפחותה מד' אמות אין שופכין לתוכה מים.

ר"א בן יעקב אומר ביב קמור ד' אמות ברה"ר שופכין לתוכו מים בשבת אמר רב נחמן עוקה מחזיק סאתים נותן לתוכה סאתים בימות הגשמים מחזיק סאה נותן בתוכה סאה אבל בימות החמה סאתים נותן בתוכה סאתים מחזיק סאה אין נותן כל עיקר אבל צינורות העומדים בענבי החומה אסור לשפוך בהן מים כי המים יצא חוצה: צו הזורק בפ' הזורק (דף צו) מרשות היחיד לרשות הרבים מרה"ר לרה"י חייב מרה"ר לרה"י ורה"ר באמצע פטור או מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע פטור חוליות הבור והסלע גבוהין י' ורחבין ד' הנוטל מהן והנותן בהן חייב פחות מכן פטור הזורק בפנותל למעלה מי' פזורק באויר זרק תוך ד' אמות ונתגלגל לחוץ פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב זרק חוץ לד' אמות ואחזתו הרוח אפ"ל הכניסתו הרוח חייב.

בפ"א דשבת זרק חפץ ונחה לתוך ידו של חברו חוץ לד' אמות חייב אם עמד במקומו וקיבל. המוציא מתנות לפלטיא דרף סטיו אחד המוציא ואחד המכניס ואחד המושיט ואחד הזורק חייב זרק מסטיו ורה"ר מהלקת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב.

פרק כלל גדול (דף עג) נתפונן לזרוק ב' וזרק ד' פטור בפ' הזורק תל המתלקט ד' מתוך ד' זורק ונח על גביו חייב הזורק ונזכר לאחר שציצאת מידו. זרק ונח בפ' פלב או בפ' כבשן חייב: צו העברה בפ"א דשבת (דף ה) המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' חייב הנה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום ונכנס ויצא כל היום פולו אינו חייב עד שיעמוד לפוש: צו המושיט בפ' הזורק (דף צו) שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיע והזורק מזו לזו פטור שתייהן בדיוטא אחת

המושׁיט חׁיב: צט בקעׁה בׁין בימות החמה בׁין בימות הגשמים אפי' מןקפת מחיצות הוי פרמלית
פדתנו בערובין כפ' עושין פסין הגנה ונדבר שלא הוקף לדירה שאסור לטלטל בתוכו הזורק
מרשות הרבים לתוכו.

חׁיב כפ"א דשבת גבי קרפיה שתי גגות בשני צידי רשות הרבים והם של אדם אחד אם גג א'
גבוה מתבירו אסור לזרוק מזה לזה ואם הן שנים מותר. מקום פטור שאין בו רוחב ד' לא יטול
בעל הבית ויתן לעני ולא עני לבעל הבית כפ"א דשבת.

בערובין בפרק המוצא עומד אדם ברשות הרבים ויטלטל ברשות היחיד ברשות היחיד ויטלטל
ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לד'. אמות דף שלפני החלון ויוצא לרשות הרבים אין
נוטלין ונותנין עליו פלים שאין נשברין.

במסכת ביצה כפ' המביא (דף ל) אמר רבא לא ליתבי איניש אפומא דלחיא דלמא מגנדר ואתי
לאתויי אבל אפומא דביתא שרינו. ירושלמי בפרק הזורק שני פרמלית הסמוכות זו לזו אין
מטלטלין מזו לזו כמו ים ובקעה: ק במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה בחוטי
צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה משום דבחול לא תטבול בהן עד שתתפרם דלמא
מתרמיא לה טבילה של מצנה ושריא להו ובעודם מרופים אינו תכשיט ואתי לאתויי ואסרו לנשים
מיני תכשיטים דלמא שלפא ומחניא לנשים שאינן חשובות אבל נשים חשובות מותרות דלא
שכיחאלהראות ומלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנו.

לכך מנהג נשים שלנו רגילות לצאת בתכשיטין נאים וקיימא לן כר' אליעזר יוצאה אשה בעיר
של זהב היא בת נפש וכן בחומר בוטין ובטבעות כסף וזהב ובשרשרות זהב ונזמי האונן ובהוב
ובמפתח של כסף מדמניא בתוספתא ולא במופתא שבאצבע הא בצנאר מותר וחקורות מןזהבות
כרב דאמר שרי וכלילא שרי.

כפ' תולין (דף קמא) לא תצא אשה במנעל מרופט ולא תצא האשה במנעל חדש ואם יצאתה שעה
אחת מבעוד יום מותר. יוצאה אשה באבן תקומה ובמשקל אבן תקומה לא שעייברה אלא שתתעבר
הבנות יוצאות בחוטין ערביות רעולות מדיות פרופות פורפת על האגוז ועל האבן אבל לא על
מטבע ואם מטר יורד לובשת מלבוש עב עליה כהיא דנדרי' כפ' הנודר מן הירק (דף נה) תניא
יוצאין בשק עבה וביריעה ובחמילה מפני הגשמים אבל לא בקופה ולא במחצלת.

לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא במנעל אחד ולא בתפילין ולא בקמיע שאינו מןמחה ולא בכל
כלי זיין ולא בטבעת יוצא האיש בקמיע שהוא מןמחה שריפא ושנה ושילש בין קמיע של עקרון
או קמיע שעשה אדם מןמחה אפי' חולה שאין בו סכנה.

יוצאין בסלע שעל גבי הצינית בת ארעא יוצאין בשני סרבלין או בשני עורות אם צריף להן אבל
אם אינו צריף פי אם לאחד אסור דלא שרינו כל מה שיכול ללבוש פי אם גבי דליקה כפ' כל
כתבי (דף ככ) אבל שלא במקום דליקה אסור וכן כפ' במה אשה תרי המיני קאמרת ואסורין הן.

כפ' הנודר מן הירק (דף נה) יוצאין בשק עבה לא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם. בתוספתא
אמר ר' יהודה מעשה בר' טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש ונתנו לו סדין אחד ואחזו בשתי
ידיו ויצא מפני הגשמים יוצאין בסגוס וביריעה ובמקלא ובסקורטיא ובקטבליא מפני הגשמים
אבל לא בקופה ובמחצלת.

בתוספתא יוצא האיש בקיסם שבשיניו ובסנדליו לרשות הרבים ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא ליתן לכתחילה יוצאין בקליפת שום ובקליפת בצלים שעל המפה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא ליתן לכתחילה.

בפ' במה אשה (דף סו קי"א) לן כרבי יוסי ואין הקושטע יוצא בקב שלו ולא בכסא ולא בסמוכות שלו ולא בקשורי עץ שלו. בפ' חבית (דף קמ"ז) אסור לצאת בטלית מקנפלת ומנוחת על כתפיו.

מוקי רבי שמרניה לפני יב"א פהן אהד ושכח טליתו בביתו בשבת ושאלו אם יכול להתעטף בביתו כמו חתן תחת המקטורן ולהביאה לעלות בו לדוכן ואמר להשאל אחר ולנו אמר שמותר הואיל ואם עשה פן בחול קיים מצות ציצית נמצא דרף מלבוש ולא גרע מחתן.

ולא במעות הצרורות בסדינו בפרק הנוטל (דף קמ"ב) המוציא פליו מקנפלין ומנוחין לו על פתיפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם היה מלובש בהן פטור. בפ' תולין (דף קל"ח) סיינא הוא פובע מהדק ברצועה מותר ואי לא אסור.

בפ"א דשבת (דף י"א) לא יצא החייט במחטו ולא הלבלר בקולמוסו: קא הבנים יוצאין בקשרי' בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנועל של ימין וקושר לו בשמאל וחיילופא סבנתא.

בפ' רא"א תולין (דף קל"ח) לא יצא קטן במנועל גדול אבל יוצא גדול בקטן. ביבמות בפ' חרש קטן אוכל גבילות אין בית דין מצווין להפרישו ואין להאכילו: קב יוצא אדם בקשישין שעל גבי מכתו כדאמר בפ' במה בהמה (דף נ"ג) יוצא באגד שעל גבי המפה ובקשישין שעל גבי השקר.

בתוספתא יוצאין במוף ובספוג שעל גבי המפה ולא יכרוף עליהן חוט או משיחה יוצאין בקליפת השום ובקליפת בצל שעל גבי המפה וקושרו ומתירו בשבת אספגנית שפירשה מן האגד מחזירה עם האגד.

יוצא באספגנית וברטייה ובלנגמא שעל גבי המפה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחילה יוצאין בקמיע מומחה וקושרו ומתירו בשבת ובלבד שלא יתנו לתוף השיר או לתוף הטבעת מפני מראית העין.

בפ' במה אשה (דף ס"ד) האשה יוצאה במוף שקשור לה באזנה ובמוף שקשור לה בסנדלה ובמוף ששהתקינה לנדתה דמאיס: קג המוליה סוס בשבת יזהר שלא יוציא הרסן או האפסר או החבלמידו טפח כדאמרין בפ' במה בהמה (דף נ"ד) מכניס חבלים לתוף ידו ובלבד שלא יוציא מתחת ידו טפח והחבל שבינו לבין בהמה תניא ובלבד שלא יגביה מן הקרקע טפח וקיימט לן כל גטירותא יתירתא משוי הוא ואסור כמו פרה באפסר אבל סוס באפסר או ברסן מותר ונזי בהמה אסור כדתנו ולא ברצועה שבין קרניה אבל מותר לכרוף סביב צנאר הבהמה פעיגלי דרב הונא.

חמור יוצא במרדעת הקשורה לו מע"ש ולא באנפך והלכה בין בהמה בין עוף שיש לו זוג אסור לילה בו אפילו בחצר ואם הוא פקוק מותר בחצר אבל לא ברשות הרבים יוצאין באגד שעל גבי המפה ובקשישין שעל גבי השקר: קד אין התרגגולין יוצאין בחוטין שבגליהן לסימן ולא עגלים בחוסם שבפיהם ולא הסוס בנזב שועל ולא בזהרורית שבין עיניו ולא עזים בפס שבדיהן ולא בסנדל ולא בקמיע ולא הגמל במטלית אבל אם קשורה בחטרתו מותר ולא עקוד ברגלים ולא כפוף ידו על זרועו קשור ולא בסולם שבצוארו ואין חוגר יוצא במקלו במס' ביצה בפ' אין צדין (דף פ"ה) אין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו ולא יצא איש ואשה בכסא אפי' ביום טוב

ואם חיגור אינו יכול לילך בלא מקל או סומא יוצא ביום טוב דומיא דאשה דבעיתה אבל לא בשבת לרשות הרבים.

בגדרים בפ' המנדר דף לז תינוקות אין קורין בתחילה בשבת משום שנוי נוסת (ואמרי' שם) שכיר שבת אסור אבל בהבלעה מותר: קה רטייה בעירובין בפ' המוציא תפילין (דף קב) אין מחזירין רטייה והלכה כר' יהודה אם הוחלקה למטה דוחקה למעלה למעלה דוחקה למטה ומגלה הרטייה ולא ימנחה אבל מקנח פי המכה.

יוצאין בסלע שעל מפת עקבו יוצאין בביצת התרגול לרפיון הגרף ובשן שועל ובמסמר הצלוב וכל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי קלור בעין בפרק שמונה שרצים אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קלורין מערב שבת ונותן על גבי עיניו ואינו חושש רק שלא יעצים עיניו ויפתח אבל הניח מערב שבת אפילו עצם ופתח בשבת מותר.

בפ' ח' דשבת מניחין קלור על גב העין בפ' יו"ט ריר ודיצא ודמא ודמעמא וקדחין ותחילת אוכלא אפי' בשבת שרי. אבל סוף אוכלא ופצוחי עינא אומר לגוי ועושה.

בע"ז בפ' ב' אמר רב יהודה אמר רב עין שמרדה מותר: קו רפואות אלו מותר לעשות בשבת בפ"ב דע"ז עין שמרדה ומכה של חלל מן השפה ולפנים וגב היד וגב הרגל ואישתא צמירתא והחושש בצפרנא מעליו, אונים ביד בשבת החושש בשיניו יגמע בהן את החומץ וכולע ולא יגמע חומץ ופולט בתוספתא לא ישף אדם סם יבש בשיניו אימתי בזמן שמתכוון לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר החושש בראשו וכל מי שעלו בו חטטין סף את השמן ואינו סף את החומץ שהשמן דרכו לסיכה ולא החומץ.

בפ' שמונה שרצים כל האוכלין אוכל אדם לרפואה טחול לשיניים פרישינין לבני מעיין ושותה מי צלף בחומץ ולא מימי רגלים לירקון ושרשים ומשקין שבהן עשבים אסור לשתות בשבת.

החושש במתניו לא יסוף חומץ ויין אבל סף שמן ולא שמן ורד בסנהדרין חלק בפרק (דף קא) סכין וממשמשין בבני מעיין ולוחשין לחיטות. בפ' פירה מיחם אדם אלוגטית ומניחה על גבי מעיים בשבת בפ' במה בהמה (דף יג) אדם שאחזו דג מעמידין אותו במים בשבת.

בפ' אשה (דף סו) סחופי פסא אטיבור' שרי בשבתא ומותר לחבק בשבת ולפופי ינוק' בשבת שרי. בפ' מפנין הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה בשבת אפי' בתקופת תמוז.

ביומא בפ' יוה"כ החושש בפיו מטילין סם בשבת מחממין חמין לחולה בין להשקותו בין להברותו. בפ' ח' שרצים (דף קט) ניגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש אבל למפונק אסור גב היד וגב הרגל מותר לחלל שבת למשוח ידו או רגלו לפרכים מותר אבל נפרקה ידו או רגלו אמרינן בפ' תבית (דף קמז) לא יטרפם בצונן אבל רוחץ פדרפו אם נתרפא נתרפא מחזירין את השבר בשבת מי שנפלה ערלת הגרון אסור להגביהן בשבת מי שחכו ופיו מלא אבעבועות אין לו לילך לאילן הולדי"ר להניח עלה בפיו מן המחובר בשבת ולוחשו כי משתמש באילן: קו דין יולדת בשבת והלכות מילה בפרק מפנין (דף קכח) מילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום אחר היתה.

צריכה לגר אפי' סומא היולדת חבירתה' מדלקת לה את הגר צריכה לשמן חבירתה מביאה לה ביד ובכלי ובשערה אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח שהדם שותת וחברותיה

נושאות אותה בנרועותיה אפי' אמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת אמרי נהרדעי שלשה אפי' אומרת אין אני צריכה מחללין עליה את השבת שבעה אמרה צריכין מחללין עליה שלשים אפי' אמרה צריכה אין מחללין אבל עושין על ידי נכרי עושין מדורה לחיה או לחולה או למקוץ אם נצטונן.

אלו דברים עושין בשבת לחיה מיילדין את האשה וחותרין את הטבור לנולד מרחיצין את הנולד ומחללין אותו ומלפפין אותו וקושרין הטבור וטומנין השליא. בפ"א דערבין (דף כט) האשה שישבה על המשבר ומתה מביאין סכין אפי' דרף ר"ה ומקרעין פריסה ומוציאין את הנולד: קח מילה כל צרכי מילה עושין בשבת כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת מכשירי מילה אינן דוחין כגון אם עושין לו מים חמים או נשפכו המים קודם המילה או נתפזרו סממנין או אין לו אינזמל אבל לאחר המילה אי איפא ספנה דחי מוהלין ופורעין כל זמן שעוסק במילה חוזר אפי' על ציצין שאינן מעכבין את המילה פירש אינו חוזר כי אם על ציצין המעכבין את המילה ומוציין את הדם ונותנין עליה אספגנית וכמון לא שחק מערב שבת לועס בשיניו אין עושין חלוק לכתחילה בשבת אבל כורף עליה סמרטוט ביום טוב שוחקין כמון וטורפין יין ושמן: הלכה כר' אליעזר בן עזריה ומרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה עצמה אפי' הוחרמו בשבת.

בערובין בפ' הדר ההוא ינוקא דאשתפוף חמימי אם ערבו ונשתתפו יביא א"י ויעשה נשפכו המים לאחר המילה או נאבדו סממנין מחללין עליו את השבת. ביומא בפ' יוה"כ ד' פ"ד מחממין חמין לחולה בין להשקותו ולהברותו אפילו בגדולי ישראל נולד מהול אין מטיפין ממנו דם ברית בשבת אנדרוגינוס אין מלין אותו בשבת.

נולד מהול בחול מטיף ממנו דם ברית שמה ערלה כבושה היא ולא בשבת. מילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יום טוב מילה בגוי פסולה באשה פשרה.

בפ"ב דע"ז נולד בין השמשות של ערב שבת אין מלין אותו בשבת כדמשמע בנדה בפרק יוצא דופן (דף מב) גבי ההוא ינוקא דצוין בין השמשות ולא אתיליד עד דחשיק ואמר רבא ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הנה ליה נולד בין השמשות ומילה שלא בזמנה לא דחי שבת ואמרי ביבמות בפ' הערל כי מעוני באימיה חיי.

קטן חולה אין מלין עד שיבריא אם חלה באש של עצמות והזיע בחצי היום אין מלין אותו עד שיבריא לאחר ז' ימים מזיעתו לאחר חצי היום דתני לנדא יום הבראתו מעת לעת וכן משמע בפ' מילה ובפ' הערל ההולך בדרף אין למול כדמשמע בפ' הערל משום חולשא דאורחא וכן בנדרים בפ' ארבעה נדרים (דף עב).

קנימא לן בפ' הערל בין נימול לח' או מילה שלא בזמנה או המשוף או נולד מהול או גר שנתגייר או מי שיש לו שתי ערלו' אין נימול אלא ביום בפ' ר' אליעזר דמילה (דף קלה) בן ז' מחללין עליו את השבת בן ח' והספק אין מחללין עליו את השבת כל שאמו טמאה לידה נימול לח' אין אמו טמאה לידה אין נימול לח'.

יש יליד בית נימול לח' יש יליד בית נימול לאחר ח' וכן מקנת פסא: ציצין המעכבין את רוב גובה של עטרה מעכבין. קטן המסורבל בשור אם מתקשה ונראה מהול אין צריף למולו.

מל ולא פָרע פָּאלוּ לֹא מַל. הַמַּל צָרִיף לְבָרַף עַל הַמִּילָה אָבִי הַבֵּן צָרִיף לְבָרַף לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הַעוֹמְדִים אוֹמְרִים כְּשֵׁם שְׁנֹכְנֵס לְבְרִית כֵּן תַּכְנִיסוֹ לְתוֹרָה לְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְהַמְבָרַף אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדִיד מִבְּטֶן חֶק בְּשָׂאוֹ שֵׁם וְצִאָצְאָיו חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קִדְּשׁ עַל כֵּן בְּשֹׁכֵר זֹאת אֵל חַי חֲלַקְנוּ צוּרְנוּ צִנָּה לְהַצִּיל יְדִידוֹת שְׂאֲרָנוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שֵׁם בְּבִשְׂרָנוּ בֹא"י כּוֹרֵת הַבְּרִית.

הָאֵב חַיִּיב לְמוֹל אֶת בְּנוֹ בִּפ"ק דְּקִדּוּשֵׁין (דָּף כט) וּמְבָרַף עַל הַמִּילָה וּלְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְחוֹתֵף הָעֵרְלָה כְּדֹאמְרֵינוּ בִּפ"א דְּפִסְחִים (דָּף ז) מְבָרַף עוֹבֵר לְעִשְׂיָתָן. וּמָה שְׂאִין הָאֵב מְבָרַף שֶׁהִתְחַיְינוּ כְּמוֹ בְּפִדְיוֹן הַבֵּן בְּשִׁלְהִי עֲרַבִי פְּסָחִים (דָּף קכא) הֵיאָף מְבָרַף שֶׁהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה שְׂמָא נָפַל הוּא אָבֵל בְּפִדְיוֹן הַבֵּן יֵצֵא מְכַלָּל נָפַל כְּדֹאִיתָא בְּשִׁלְהִי פ' מִילָה אִי נָמִי כְּדֹאמֵר בִּפ"א דְּכַתּוּבּוֹת (דָּף ח) דְּלֹא מְבָרַכִינוּ שֶׁהִשְׁמַחָה בְּמַעוֹנוּ בְּיוֹם הַמִּילָה דְּאִיפָא צַעֲרָא וְיֵישׁ לֹאמֵר מְשׁוּם הֲכִי לֹא מְבָרַכִינוּ שֶׁהִתְחַיְינוּ.

מְלִין וּפּוֹרְעִין וּמוֹצִצִין וְאֶחָר כֹּף מְבָרַף אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדִיד: בְּמִדְרַשׁ וַיְכַלּוּ מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְטַמְיָין עֵרְלָתָן בְּעֶפְרַן וְכֵן בְּפִרְקֵי דְר' אֲלֵיעֶזֶר בִּפ"ל ל"א הִתְקִינוּ שֶׁיְהִי מְטַמְיָין אֶת הָעֵרְלָה וְאֶת הַדָּם בְּעֶפְרַן הָאֶרֶץ וְהִתְקִינוּ חֲכָמִים לְעֲשׂוֹת כְּפִסָּא לְמִלְאָף הַבְּרִית שְׁנֹקְרָא אֲלֵיהּ.

בְּשׁוֹחַר טוֹב בְּרַכִּי סְנֵדְקָנִים לִילָדִים פִּי בַעַל בְּרִית בְּמִזְמוֹר לֵה' בְּמִדְר' חֲזִית הַקַּב"ה נַעֲשֶׂה שׁוֹשְׁבֵינוּ לְאַבְרָהָם וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית. בְּפִרְקֵי דְר' אֲלֵיעֶזֶר בִּפ"ל חַיִּיב אָדָם לְעֲשׂוֹת שְׁמַחָה וּמִשְׁתָּה בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁזָכָה לְמוֹל אֶת בְּנוֹ כְּאַבְרָהָם.

בְּבַה"ז אֵין אוֹמְרִים שֶׁהִשְׁמַחָה בְּמַעוֹנוּ בְּמִילָה. בִּפ"א דְּכַתּוּבּוֹת (דָּף ח) קִיָּמָא לָן בְּיוֹם לִידְתוֹ מוֹתֵר לְהַרְחִיצוֹ בִּפ"ל מְפָנִין (דָּף קכט) וּבְיוֹם הַמִּילָה אִפִּי קוֹדֵם הַמִּילָה לְרַכְכוּ מוֹתֵר כְּדִמְשַׁמַּע בְּפִרְקֵי הַדֵּר (דָּף סז) הֵהוּא יְנוֹקָא דְּאִישְׁתַּפּוּף חַמִּימִי.

וְאִם הַמִּילָה יוֹם א' אֲסוּר לְהַרְחִיצוֹ בְּשַׁבָּת שֶׁלְּפָנֵי הַמִּילָה אָבֵל אִם נִימּוֹל יוֹם ה' אוֹ יוֹם ו' אוֹ יוֹם ז' מוֹתֵר לְהַרְחִיצוֹ בֵּין בְּחַמִּין שֶׁהוֹחֲמוּ בְּשַׁבָּת בֵּין בְּחַמִּין שֶׁהוֹחֲמוּ מִע"ש בֵּין הַרְחֻצַּת כָּל גּוֹפּוֹ בֵּין הַרְחֻצַּת הַמִּילָה מְפָנִי שֶׁסְּפָנָה הִיא לוֹ אָבֵל אִם שַׁבָּת יוֹם לְפָנֵי הַמִּילָה אוֹ אִם נִימּוֹל יוֹם ד' אֲסוּר לְהַרְחִיצוֹ בְּשַׁבָּת אַע"ג דְּבִיּוֹמָא בִּפ"ל יוֹה"כ (דָּף עח) אָמְרֵי רַחֲצָה וְסִיכָה דְּהֵינּוּ רַבִּיתִיָּהוּ.

וְלֹא גִזְרֵי בִיוֹה"כ וְשָׂרוּ בְּמַלְנוּכְלָף כָּל גּוֹפּוֹ אָבֵל בְּשַׁבָּת אֲסוּר אֲפִילוּ רַחֲצַת קְטָנִים אָבֵל עַל יָדֵי א"י מוֹתֵר וְאִם לֹא חָמְמוּ מִיִּם לְרַחֲצָה אֵין מְלִין בְּשַׁבָּת מֵאַחַר שֶׁאֲפִשֵׁר מְעָרַב שַׁבָּת כִּר' עֲקִיבָא אִם חִימָן א"י אוֹ יִשְׂרָאֵל בְּדִיעֵבַד מוֹתֵר לְמוֹלוֹ וּלְהַרְחִיצוֹ וּבְפִסְחִים בִּפ"ל אֵלוּ דְּבָרִים (דָּף מא) מְשַׁמַּע אֵין מְחַמִּין מִיִּם לְהַבְרוֹתוֹ וְנִחְיָנוּ הַמִּילָה כָּל פ' הַדֵּר דְּאִישְׁתַּפּוּף חַמִּימִי מִיָּרֵי שֶׁהוֹחֲמוּ מְעָרַב שַׁבָּת לְהַרְחִיצוֹ לְפָנֵי הַמִּילָה לְרַכְכָּה אֲמַתּוֹ דְּאִי לְאַחַר מִילָה יוֹם א' אוֹ יוֹם ב' אוֹ יוֹם ג' מוֹתֵר אִפִּי לְיִשְׂרָאֵל שֶׁסְּפָנָה הִיא לוֹ.

וְכֵן מְשַׁמַּע בְּשִׂאֲלֹתוֹת בְּפִרְשַׁת וְאַלְהָ שְׁמוֹת. אִם יֵשׁ נֶגַע בְּעֵרְלָה קִיָּמָא לָן אֲפִילוּ יֵישׁ שֵׁם בְּהַרְת יְקוּץ.

בְּמַגְנָצָא אוֹמְרִין יַעֲנֶה בְּיוֹם הַמִּילָה שֶׁיֵּשׁ בוֹ ט' פְּסוּקִים כִּט' חֲדָשִׁי הָעֵיבוֹר כְּדֹאִיתָא בְּשׁוֹחַר טוֹב. בְּוֹרְמִישָׂא אֵין אוֹמְרִים יַעֲנֶה: קִט פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ בְּיוֹמָא בִּפ"ל יוֹה"כ (דָּף פג) פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִילוּ גְדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הַזְּרִיז הַרִי זֶה מְשׁוֹבָח.

בתוספתא דשבת טבעה ספינתו ואינו יכול לעלות יורדין ומעלין אותו. נפל לבור עוקר חוליא
תינוק ששכנס לבית שוכרין דלתות הבית ואפילו הם של אבנים מכבין ומפסיקין ומדליקין.

מי שששכו נחש שוחטין לו פרגולת וגוזזין לו פרשינין. מחממין חמין לחולה להשקותו ולרפאותו
והזריז הרי זה משנבח ואין אומר המתינו לו ששם יחיה ירושלמי אין אומרים יעשו דברים הללו
בקטנים ובגוים אלא בגדולי ישראל תני הזריז הרי זה משנבח.

הנשאל הרי זה מגונה השואל הרי זה שופך דמים. בפ' בתרא דיומא (שם) אפילו פגון למלאכה
ולהציל הרי זה משנבח.

במנחות בפ' רבי ישמעאל משמע אם שמע מתחילה על טביעת תינוק ופירש מצודתו אפילו לדעת
דגים והעלה תינוק ודגים פגון דדעתיה אתינוק מעיקרא פטור. אמר רבא חולה שאמדהו לגרוגרת
אחת ורצו י' בני אדם והביאו לו י' גרוגרות בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורין אמדהו לב'
גרוגרות ויש ג' בעוקץ אחד וב' בב' עוקצין לאייתינו מחד דקא ממעט בקצצין: בפ' אחרון דיומא
(ד' פג) גבי בולמוס אם ההיתר מוזמנין לה פאיסור נותנין לה ההיתר ואם לאו נותנין לה האיסור
ומעונפת ששהיחה אין סנתא מייד לכו מנסין לה הקל ובפ' מפנין (דף קכט) שאינו סנה אלא
יתובי דעתא אין צריף חילול גמור וכן לעיסת פמון למילה פי כל מקום שאין בו סנה נעשה
בהיתר.

כמו בפ' ב' דע"ז (דף כט) מעלין בידאבל לא בסם ובכתובות בפ' אעפ"י גונח יונק חלב בשבת
אפי' אין בו סנתא פי אם החולי נמשך וביבמות בפרק חרש (דף קיב) דלא שרינו בשבת אינו
צער כל כך.

דדמי לציצין שפירשו רובן ומצערות מותר בידו להשירן. אם לא פירשו אסור אפי' ביד.

ובפ' ח' שרצים (דף קט) מי שניגפו ידו או רגלו התירו ביין אבל לא בחומץ אבל גב היד וגב
הרגל אפילו בחומץ דמפה של חלל היא. בפ' אין מעמידין (דף כט) וכל מקום שניכרת הרפואה
ואין בו סנה אסור.

בפ' תולין (דף קמ) אין שורין את החלתית בפושורין ואם אין ניקרת מותר. בפ' ח' שרצים (דף
קט) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה.

ומפיס מורסא דשרי לר' שמעון בפ' ח' שרצים (דף קיא) ובסנהדרין בפ' ואלו הן הנחנקין. ולקנח
פי המפה שרינו בעירובין בפ' המוצא תפילין (דף קב) ולכחול העין שרינו במסכת ביצה בפרק
יום טוב: קי מילת עבדים פנענים במדינות אשר מותר לקבל גרים: בפרק ר"א (דף קלט) המל
את העבדים מברך על המילה.

והמברך אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא
דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנ' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת
בא"י כורת הברית.

בין גר בין עבד יכסה ערותו ומברך על המילה ומוהל. וכשיבריא יבאו שלשה ויטבילו ואחר כך
יברך על הטבילה וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובגדה גר שטבל לקריו
ושפחה לנדתה עלתה להו טבילה טבילת גר ועבד ביום ולא בלילה קטן גר מטבילין על ידי
אבותיו.

בפ"א דכתובות (דף יא) גר ועבד צריכין ג' דיינין. עבד לאחר מילה ונתרפא וטבילוהו וקודם שיגביה ראשו מן המים יתנו שום דבר על צווארו (ע"ש לקבל עליו עול מצות) כדמשמע ביבמות בפ' החולץ (דף יז) ואסור להתחטן עמו ואסור לשחררו כדמשמע ביבמות בפרק השולח גט ובפרק ג' דברכות ואם שחררו מותר בבת ישראל.

הפל את הגר מברך על המילה. יכסה ערונו ויברך ומוהל.

ואחר המילה מברך אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית וכו' עד פורת הברית. ביבמות בפ' החולץ גר שבא להתגייר אומר לו אי אתה יודע שישאל בנזמן הזה דוחין דחופין סחופין ומטורפין ויסורין באין עליהן אם יאמר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו וממאנין בו עד ג' פעמים ולבסוף מקבלין אותו ומודיעין לו מצות תמורות וקלות ועונשין.

אומרים לו הני יודע שעד שלא באתה למדה זו אכלת חלב אינה ענוש פרת חללת שבת אינה חייב סקילה וכשם שמודיעין לו עונשין כך מודיעין לו שחרן עולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים ואין מרבין עליו.

קיבל מלין אותו ונתרפא מטבילין אותו וג' תלמידי חכמים עומדין על גביו ומודיעין לו מצות קלות ותמורות טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבר. מקונטרס למה נהגו לומר בברית מילה הודו ליי כי טוב כל"ח.

יש אומר לפי שכתוב גבי משה ונתרא אותו כי טוב הוא ואומרים שנולד מהול. אמנם אינו נראה. אכן שמעתי מפי ה"ר יהודה ז"ל דכתיב גבי אברהם וברית עמו הברית ואמרינן מלמד שהקב"ה מסייעו לברות וכתוב בתורה לתת לה את ארץ כנען פי' בזכות מילה. ובפסוק אחר כתיב תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם אלמא דקרי לשבועות הארץ חסד ומשום הכי אמרינן כל"ח במילה דהיינו שבועת ארץ ישראל שנקראת חסד שניתנה על ידי מילה: קיא אנשה נשים מושיבות אותה במים עד צוארה.

וג' תלמידי חכמים עומדין מבחוץ ומודיעין לה מקצת מצות קלות. גר צריף ג' משפט כתיב בו ולא קרובים.

אינו גר עד שימול ויטבול. ואין מטבילין גר בליקה.

בפ' ב' דיבמות (דף פד) איש שנתגייר לשם אשה ואשה לשם איש וגירי חלומות כולם גרים הם: בפרק א' דכתובות (דף יא) קטן גר מטבילין אותו על דעת בית דין לאחר הטבילה מברך על הטבילה ואינו כישאל אבל אם הכריחוהו להתגייר צריף י"ב חדש עד שישפח שם ע"ז מפיו כדאמרי' בע"ז: וגרים מעידים זה על זה אפי' אחים דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולא חולצין ולא מיבמין האחים שנתגירו ביחד אבל הורתו ולידתו בקדושה הרי הוא כישאל.

כשמברכין על הכוס מטיפין מן הברכה בפה הנער אפילו ביום הפיפורים דלא דמי להא דאמרינן בפ' בכל מערבין (ד"מ) דאתי למסרה היינו אם הנה לנו לקדש ביוה"כ בכל שנה אבל מילה שאינו תדיר ביוה"כ אתי למסרה וכן בתעניות מילה ביום תענית מתפללין סליחות ווידוין ואין אומר והוא רחום אם ב' וה' ולא תחנון: מילה בט' באב לאחר שיאמר קינות איוב וינרמיה: ביום הפיפורים כשפוסקין צדקה בר"ה קודם התקיעה אחר קריאת ס"ת בג' רגלים לאחר תפלת המוספין.

ביום המילה אין נופלין על פניהם: קיב מנהג ביום תענית ציבור ומילה ויום פניסה שמתפללין סליחות ואומר וידוי ואין אומר והוא רחום ולא תחנונים ואומר אל ארף אפים. ומתפללין עגנו ואומר פזמון זכור ברית אברהם.

פעם אחת אינרע המילה ביום ראש השנה והסזן שהתפלל אמר חרוז אחד של זכור ברית לפני הברכות של זכרונות עם פשאמר להיות לכם לאלהים אני יי התחיל ואמר זכור ברית כו'. וגומר הברכה כי זוכר כל הנשפחות כו' עד זוכר הברית: קיג בנורמיישא אין אומרין למנצח ביום המילה ובמגנצא אומר והטעם פדאיתא בשוחר טוב א"ר יהושע בן לוי ט' פסוקים יש במזמור הגה פנגד ט' חדשים שהאשה מעוברת ומהו אומר דעני חייטא יעני יתהון וית רבא הדין ומשום דאית ליה צערא לינוקא אומר יענה יי ביום צרה.

בהשפמה אין אומר תחנונות אבל לערב נופלין וביום הפניסה אין אומר והוא רחום נעיר שיש בה שני פתי פנסיות באותו בית הפנסת שאין מלין בו מתפללין פדרךן המברך על היין בתעניות החמורות אין צריף לטעמן אלא ליחב לינוקא ואי לא ליחביה לאימיה דרביא.

מילה ביום הפפורים מלין בתצי היום בין תפלת יוצר לתפלת המוסף לאחר קריאת התורה ומשהינן לברכה עד הלילה ובלילה יטעום המברך. מילה בט' באב מתפללין בהשפמה וגומרין קנות ומלין קודם שיאמר איוב.

אבל בשפיר"א מנהג שאין מלין קודם חצות לפי שק"ח חל עדיין האבילות ולא יטעום עד הלילה ולא ליחביה לינוקא דילמא אתי למיסרף. בשאר תעניות שאין חמורין כל כך נותנין לתינוק לטעום ותעניות דתשובה או דשני וחמישי יטעום המברך ואין בכך פלום.

מוהל שחל עליו אבילות וחל יום המילה בתוך ימי אבילות בשלשת ימים הראשונים אל יצא מפתח ביתו ובשאר ימים יתפלל בביתו ואחר כך ילך לבית הפנסת וימול. ואי ליכא אומנא אחרניא ילך אפי' ביום ראשון ואבל מותר להיות בעל ברית והמוהל מותר לתקן הצפרנים בימי אבלו.

מעשה הגה בנורמיישא חל ט' באב בשבת ודחו התענית עד למחר פתיקון חכמים. ואותו היום הגה יום מילה והגה רבינו יעקב בעל ברית וצנה להתפלל מנחה גדולה אחר שש שעות והלך ורחץ הוא ובעל ברית עמו ואחרי כן הלכו שנית לבית הפנסת ומלו והלכו לבתיהם ואכלו כל צרכיהם ולא השלימו עם הציבור.

ואם אין אבי הבן בעיר מברך המוהל שתי הברכות או חכם שבעיר פינן דחייבין לממהליה. מה שנהגו לתקן ב' קתדראות לברית המילה לפי שאחת מתוקן לאלהיו ויש שמושיבין עליה הנולד כדי שיברכהו אלהיו ובמדרש פתיב שפל אותן מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעין מילת בגיהם והיו נוטלין את הערלה והיו משימים בעפר: ומה שעושין סעודה לברית מילה משום דכתיב ביום ה"ג מל את יצחק היינו יום ח' ומה שעושין גר בבית הפנסת סימן הוא למשטה פדאמר בדיני ממונות אור הגר בברור חיל ומשטה שם.

ומה שפורסין מפה על הפתח סימן למשטה פדאמרין כל זמן שמפה על הפתח: קיד הצלת דליקה כל פתיב הקדש מצילין מן הדליקה תורה ונביאים וכתובים הפתובים בלשון הקודש אבל לא בכל לשון ואם פתובים בסם וסיקרא מצילין כמו בדיו.

ספר התורה שיש בה ללקוט פ"ה אותיות מכוונות בתיבה שלקמה מצילין וגליוני התורה להיכן מצילין למבוי שאינו מפולש. אין קורין בפתובין פשהחכמים עוסקין בתלמוד ויושבין בבית המדרש אבל עמדו קורין הילקף אין קורין בשטרי הדיוטות וקשבונות וכתבים בשבת מה שקורין במדרשים על שם עת לעשות לה' הפרו תורתך והא דאמרין בירושלמי אמר ר"י ב"ל קרא אנדמא הפתובה אין לו חלק הדורשה מתחרף השומע אינו מקבל שכר זהו ספר שקיו קורין בגירסא אבל עתה אמרין באבות דר' נתן מי שלא ראה אנדה לא טעם יראת חטא: הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה: הציל פת הדראה מציל פת נקייה ומצילין סל וכפרות פאחד * (האינדא אנו שרונן בין האומות והוא קצת סכנת נפשות פתבו הראשונים והאחרונים ז"ל שמוטר לכבות דליקתם בשבת והנריז בזה משופח דיש בה משום ספנה) *): קטו טלטול פלים כל הפלים גיטלין בשבת ודלתותיהן עמהן כמו דלתי תיבה בין נפרקין בין בחול בין בשבת פלים שושפרו בין לארפן בין לרחפן מע"ש מותרין לטלטלו בשבת אבל אם בשבת נשפרו אסורים ואם ראויים לשום מלאכה מותרין לטלטל.

נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים בין קורנס של נפחים בין קורנס של זהבים אבל בשמים אסור הילקף מותר לפרף רימונים ולשבר אגוזים. בתוספתא מפצעין אגוזים ומפרקין רימונים ומחתיקין בדבילה לאותה שבת ולא משבת למוצאי שבת נותנין שומשין ואגוזים בדבש ובלבד שלא יגבל.

בתוספתא דיום טוב מפציעין אגוזים במטפחות ואינו חושש אם קורע דווקא קורנס מותר לטלטל לפצוע אגוזים אבל לא אבן ולא בקעת של עץ דאין תורת פלי עליו. כדמשמע בפ' כל הפלים (דף קכד) מאחר דליכא תורת פלי עליו ובשלהי פרק פירה (דף מו) צרורות פתצר לא יטלטלו דליכא תורת פלי עליהן.

ובפ' נוטל (דף קמב) אמרין האבן שעל פי החבית אינו יכול לטלטל אבל אם נתן אבן בכתי שוקים א"נ במקטורין לפרוף עליו מותר כדאמר בפ' במה אשה. קרדום מגירה ומגריפה ורחת ומזלג וכוש וכרפר מותר לטלטל: בפ' כל הפלים מחט של יד ליטול בה את הקוץ וקנה של זיתים כל פלי מותר חוץ ממגל הגדול ויתד של מחרישה ואוכלא דקצרי וחרבא דאושפפי הוא איזמיל של רצענים.

וסכינא דאשכבתא ששוחטין בה ונצנא דנגרי ונר שהדליקו בה באותה שבת. בפ' מי שהחשיף (דף קנו) קיימא לן כרבא דבר שמלאכתו להיתר בין לצנרף גופו ב"ל מקומו מותר לטלטלו בשבת אפי' מחמה לצל.

כלי שניטל בשבת אפי' בשני בני אדם מותר. שופר ראוי לגמע בו קיימא לן כר' שמעון בפ' מי שהחשיף הלכה כל פלי מותר לצנרף גופו או לצנרף מקומו כל דבר שמניח סתם אסור לטלטל כמו אבן על פי החבית בפרק נוטל.

וגיזין בפ' במה טומנין אבל מניחה לכיסו מותר. תריות של דקל צריף לקשר בפ' כל הפלים ובפ' במה טומנין באבן צריף לסתת בתריות קשור בעפר בקרן זוית ועיקר הפסק בפ' כל הפלים (דף כז) ונגר צריף לתקנו לנעול בו יום מנוח בארץ בפ' בתרא דערובין.

בפ' נוטל (דף קמג) קיימא לן מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין שער של פולין ושל עדשים. מחתיקין את הנבילה לפני הפלים בפ' מי שהחשיף (דף קנז) אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה פלי זכוכית בקרני דאומני מביא כרי' וקסותות ומתיר חבלי' והקשי' נופלות במשאות קטנות וכן

בפ' מפניו (דף קכח) כופין הסל לפני האפרוחים לא מבטל הכלי לפי שעה אבל המניח כלי כל היום אסור.

בפ' פירה (דף מב) אין נותניו כלי תחת הנר לקבל שמו. נר שמדליקין ומטה הנר ליפול נר של שעה מביא כלי ומניח תחתיו דלא דמי לשמן וביצים שאינו רוצה לשפכו אבל נר של שעה יכול להטותו ולהפילו דדמי לשליפי זוטרא וקרני דאומני שמותר להניח פר תחתיהם: ברזא קצרא מותר ליקח עץ שקורין בלשון אשפנו דור"כשלק להכות הברזא לחוץ להוציא היין ואם הברזא נשברה מותר לנקוב כדאמר בפ' חבית (דף קמו) שאין נוקבין נקב חדש ואין מוסיפין ושווין שנוקבין נקב ישן לכתחילה.

בשבת קיימא לו כרב נחמן לבנים מותרין שרגיניהו הא אקציניהו והוי כגרוגרת וצמוקין דמוקצות הו אמר רבא חרס קטנה מותר לטלטל להסיר טיט שעל מנעלו מגופת חבית שנתפתחה מותר לטלטלה ובלבד שלא ישבר שבר ממנו זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה קרומית של מחצלת מותר לטלטלה ולא מטלנית שאין בהן ג' על ג' קיימא לו כר' אליעזר בן יעקב שבריי תנור ישן מותר לטלטלן וכסוי תנור אין צריך בית יד.

פקק חלון בין קשור בין אינו קשור אם מתוקן פוקקין בו כדסתם בשלהי שבת מדבריהם למדנו שפוקקין וקושרין בשבת. תוספתא אהלי עראי מותר בפ' בתרא דערובין גבי הנהו דכרו גבי ארבא.

קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו קיימא לו כרשב"ג אם היה מתוקן אעפ"י שאינו קשור והוא שיש עליו תורת כלי ובמסקנא דשלהי עירובין (דף קא) גבי סיפי קוצים ורחבילי עצים אם נעשה כלי נועלין בו אפ"י אינו קשור וכן ההיא שריתא פ"י קורה דהנה ב"ר' פדת דשקלי י' ושדו אדשא הואיל ואיפא תורת כלי עליה: קיז פיסוי כלי קרקע פיסוי הכלים אפילו אין להם בית אחיזה מותר לטלטלן כגון פיסוי בוסין ורחביות פיסוי קרקע כגון בורות ובארות או פיסוי כלים הקבועים בקרקע יש להם בית אחיזה מותרים אם לאו אסורין לטלטלן.

פקק להסיר מימי גשמים מותר בתוספתא דעירובין אדם נוטל את הפקק שיצאו מים וילכו להם פ"י גבי בריכה הוא הדין ביב העשוי בעץ אבל אבן אין להסיר אם אין תורת כלי עליה ואין סותמין הביב שיחזור המים לבור אין פוקקין את הביב שיירדו מים לבאר ואין נותנין עץ להסיר הטיט שיצא מים דדוקא צינור שעלו בו קשים ממעכן ברגלו בכתובות בפרק אף על פי: קיח אבל כל דבר העשוי לאהל אסור לפורסו לנטותו ולסלקו כגון פילה וקיננות ואהלי עראי ודבר שאין עשוי לאוהל כגון טלית וסדינין לפי שעה פורס לצל.

בעירובין בפ' מי שהוציא והו (דף מד) עושה אדם לחברו דופן שיאכל ושותה וזוקף המטה ויפרוס סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין וכן מחצלת על גבי דבורים: קיט מפניו ד' וה' קנפות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש ודוקא לדבר מצנה ד' מחמש וה' מאוצר גדול ושיעור הקנפות לת"ו ט"ו סאין כדמשמע בירושלמי אין מטלטלין את הלוחף ואת החרדל חבילי קש וחבילי עצים ונרדים אם התקינו מאכל בהמה מטלטלין אותן אם לאו אין מטלטלין אותן חבילי סיאה ואיזוב וקורנית הכניסן לעצים אסורין לבהמה מסתפק מהן וקוטם ביד ולא בכלי ואוכל ומולל בראשי אצבעותיו ולא בידו וכן באמיתא ובפיגם ובשאר מיני תבלין ובמס' ביצה (דף יג) גבי מלילות מולל בידו ומנפח בידו אחת בכל כחו: ככ מטלטלין בש"ח

בְּשֵׁר תַפּוּחַ וְנֶעְצָמוֹת וּמִמֵּם מְגֹלֵיין בְּשֵׁר בֵּין חַי בֵּין מְלִיחַ מוֹתֵר דָּג מְלִיחַ מוֹתֵר לְטַלְטְלוֹ וְלֹא דָג תַפּוּחַ.

כּוֹפֵין סֵל לִפְנֵי הָאֶפְרוּחִין שְׂיַעֲלוּ וְשִׁירְדוּ. בְּהֵמָה שְׂנֹפְלָה לְאַמַּת הַמַּיִם אִם אֵינֶפֶשׁ לְפָרְנֹסָה מְבִיא פָרְנֹסָה בְּמִקּוּמָהּ אִם לֹא מְבִיא פָרִים וּכְסָתוֹת וּמִנִּיחַ תַחֲתֶיהָ אִם עֲלָתָה עֲלָתָה.

תַרְנַגְנֹלֶת שְׂפָרְתָה דוֹחִין וְלֹא מְדַדִּין מְדַדִּין בְּהֵמָה חֲזָה וְעוֹף בְּחֶצֶר וְלֹא תַרְנַגְנֹלֶת אֶפֶל בְּחֶצֶר דוֹחִין בְּהֵמָה וְחֲזָה וְעוֹף וְלֹא עוֹקְרִין. הָאִשָּׁה מְדַדָּה בְּנָה בְרִשׁוֹת הַרְבִּים כְּשֶׁהִתִּינוּק נוֹטֵל רָגְלוֹ אַחַת וּמִנִּיחַ אַחַת וְנִשְׁעֵן עַל רָגְלוֹ אַחֲרַת אֶבֶל לְגִרְרָה אוֹתוֹ אֲסוּר בִּפ' רֵא"א תוֹלִין (דָּף קל"ז) קִיִּימָא לֹן כְּרַבְּנָן אֵין תוֹלִין אֵת הַמְשַׁמֶּרֶת אֶפֶילוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאֵין נוֹתְנִין לְתַלוּיָהּ בְּשַׁבַּת אִם בְּשׁוּגְגַת חֲזִיב חֲטָאֵת: כִּכָּא טְלִית כְּפוּלָה לֹא יַעֲשֶׂה פִי טְלִית כְּפוּלָה בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים וְהַרְפִּין קֶצֶת הַטְּלִית וְיִשֵּׁן תַחֲתֶיהָ אַעֲפ"י שְׂאֵין בְּגָגָה טַפַּח וְלֹא בְּפָחוֹת מִג' סְמוּף, לְגָגָה טַפַּח הָנִי אֵהֵל עֲרָאִי וְאֲסוּר הָיָו עֲלֶיהָ חוּטִין מְאֲתָמוּל וְנָטָה אוֹתָהּ מוֹתֵר.

כְּדִתְנִי ר' חֲזִיָא גְבִי וִילוֹן דְּמוֹתֵר: כִּכָּב טִיט שְׂעֵל גְבִי רָגְלִיו אֲסוּר לְקַנְחַת בְּקַרְקַע דְּמִשְׁנֵה גוּמוֹת וְלֹא בְּכֹתֵל דְּמִחֲזִי כְּבוּנָה אֶבֶל בְּקוּרָה מוֹתֵר. טִיט שְׂעֵל גְבִי בְּגָדוֹ מְכַסְּסוֹ מְבַפְּנִים וְלֹא מְבַחוּץ וּמוֹתֵר לְגִרְרוֹ בְּצִיפּוֹרָן תְּנִי ר' חֲזִיָא אֵין מְגִרְרִין לֹא מְנַעֵל יִשֵּׁן וְלֹא יִסוּף רָגְלוֹ שְׂמֹן וְהוּא בְּתוֹף־הַמְּנַעֵל אוֹ בְּתוֹף־הַסְּנַדֵּל אֶבֶל סָף רָגְלוֹ שְׂמֹן וּמִנִּיחַ תוֹף־הַמְּנַעֵל.

בְּפָרְק דָּם חֲטָאֵת דְּרַשׁ רַבָּא שְׂיַכְשׁוּף מְנַעֵל בְּמִים מוֹתֵר כְּיָבוּס אֲסוּר: כִּכָּג נוֹטֵל אָדָם אֵת בְּנוֹ וְהָאָבִן בְּיָדוֹ בְּחֶצֶר בֶּן שְׂיִישׁ לוֹ גִּיעָגוּעִין עַל אָבִיו אֶבֶל לֹא דִינָר הָאָבִן שְׂעֵל פִּי הַחֲבִית מְטָה עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת בְּשׁוֹכַח אֶבֶל בְּמִנִּיחַ נַעֲשֶׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר וְאֲסוּר לְהַטּוֹתָהּ דְּדַעְתּוֹ לְהִיּוֹת עֲלֶיהָ כָּל הַשַּׁבָּת אֶבֶל הַנִּיחַ לְדַחוֹת הַמְּוִקְצָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהִיתֵר מוֹתֵר' כְּדִתְנֵן בִּפ' בְּמָה טוֹמְנִין (דָּף מ"ט) נוֹטֵל הַכְּסוּי וְהַגִּיזִין נוֹפְלִין.

חֲבִית שְׂמוֹנְחַת בְּאוֹצָר מְגַבִּיָה לְמִקּוּם אַחַר וּמְטָה עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת וְנוֹטֵל מֶה שְׂצָרִיף וּמַחֲזִירָה לְמִקּוּמָהּ. מְעוֹת שְׂעֵל הַכֵּר נוֹטֵל הַכֵּר וְהֵן נוֹפְלוֹת בְּשׁוֹכַח וּלְצוֹרָף גּוּפוֹ לִישֵׁב עֲלָיו אֶבֶל צָרִיף לְמִקּוּמוֹ מְטַלְטֵל וְעוֹדֵן עֲלָיו.

אֶבֶל בְּמִנִּיחַ אֲסוּר. לֹא הִתִּירוּ כִּפָּר אוֹ תִינּוּק אֶלָּא בְּמַת בַּלְבַּד.

סְפוּג יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחֲזִיָה מוֹתֵר לְקַנְחַת בּוֹ וְאִם לֹא אֲסוּר: כִּכָּד חֲבִית שְׂנֹשְׁבָרָה מְצִילִין הִימְנָה מְזוֹן ג' סְעוּדוֹת וְאוֹמֵר לְאַחֲרִים בְּאוֹ וְהִצִּילוֹ לָכֵם וּבַלְבַּד שְׂלֵא יִסְפַּג בֵּינֵן וְלֹא יִטַּפֵּחַ בְּשְׂמֹן אֵין סוֹחֲטִין אֵת הַפִּירוֹת לְהוֹצִיא מִהֵן מְשַׁקִּין זְתִים וְעַנְבִּים אֶפֶל יִצְאוּ מֵעֶצְמוֹן אֲסוּרִין אֶפֶל לְאַוְכְלִין.

תוֹתִים וְרִמּוֹנִים אֲסוּר לְסוֹחֲטֵן. אִם יִצְאוּ מֵעֶצְמוֹן אִם לְאַוְכְלִין מוֹתֵר וְאִם לְמִשְׁקִין אֲסוּר.

פִּיגְעִין וּפְרִישִׁין וְעוֹזְרֵדִין מוֹתֵר לְסוֹחֲטֵן סוֹחֵט אָדָם אֲשֶׁפּוּל שֶׁל עַנְבִּים לְתוֹף הַקְּדִירָה שְׂיִישׁ בָּהּ אוֹכֵל וְלֹא לְתוֹף הַקְּעֶרֶה. יֵשׁ אוֹמְרִים בִּי"ט אֶבֶל לֹא בְּשַׁבַּת.

יֵשׁ אוֹמְרִים בְּשַׁבַּת. מוֹתֵר לְסוֹחֲטֵן שְׂלִקוֹת וּכְבָשִׁים לְגוֹפֵן לְמִימֵיהֶן חֲזִיב חֲלוֹת דְּבִשׁ שְׂרִיֶסְקוֹן מַע"ש זְתִים וְעַנְבִּים שְׂרִיֶסְקוֹן מַע"ש וְיִצְאוּ מֵעֶצְמוֹן מוֹתֵרִין: כִּכָּה עַנְבִּים אֲדוּמִים בְּגִיגִיּוֹת בְּפָרְק א' דְּשַׁבַּת (דָּף י"ט) בְּמַחֲסוּרִין דִּיכָה אֲסוּרִין הַלְכָף עַנְבִּים אֲדוּמִים שְׂדוּרְכִין וּמִנִּיחִין בְּגִיגִיּוֹת אֲסוּר לְתוֹחֲבָן בְּמַקְלוֹת בְּגִיגִיּוֹת בְּשַׁבַּת כִּי כְּמָה עַנְבִּים בְּתוֹכוֹ שְׂלֵא נְדוּכוֹ וְלֹא לְזַלְפָן בֵּינֵן אִם תּוֹסֵס וְיוֹצֵא הֵינֵן יִנִּיחַ כְּלִי תַחֲתָיו וְיִקְבֵּל מֵעֶצְמוֹ דּוּמִיָּא דְדִלְפָּה בִּפ' כִּירָה (דָּף מ"ג) אֶבֶל לְהוֹצִיא הֵינֵן וְלְהַצְנִיעַ אֲסוּר

כי אם לג' סעודות דלא גרע מחבית שנספכה שמציל שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם: כמו נקב חבית שובר חבית לאכול הימנה גרוגרת מותר לינקב מגופה של חבית אם הייתה נקובה לא יתן עליה שענה שהוא ממרח לקדוח במקדח או ברומח אסור ולא מן הצד דתנו ולא יקבנה מצידה אין נוקבין נקב חדש ואין מוסיפין נוקבין נקב ישן לכתחילה בשבת למטה מן השמרים אסור לנוקבה.

גנבתא שפופרת לחתנה אסור נפלה מותר להחזירה עלה של הדס אסור לשומו בנקב של חבית פמרב. אמר רב הונא המנער טליתו חייב בשחור ומקפיד עליו או אם עליו דבר טינוף.

בגד ישן או לבן או אדום ולא קפיד שרי הינצא בטלית מוקפלת על כתיפו חייב פל לכנופי אסור להתנאות שרי: כמו רחיצה הרוחץ בדיעבד במי מערה שרי לכתחילה אסור להשתטף בחמין פל גופו אסור ולא קנימא לן פסתמא בפ' כיר' (דף לט) גבי אנשי טבריא דפסקי התם כר"י דאוסר חמי טבריא לרחוץ לכתחילה בפ' פירה ובפ' שמנה שרצים (דף קט) רוחצים במי גרר ובמי חמתן ובמי טבריא אבל במי מערה דנפיש הבלא דמטוללא אסור לכתחילה.

מסתפג אדם בעשר אלונטית ולא יביאם בידו משום סחיטה סכין וממשמשין בבת אחת בבני מעיני בשבת וכובס טהורין בפ' חלק אפיקטויזין ביד מותר בסם אסור. אין משכשכין את הקטן למשונה איבריו ולישבן אבל לפי ינוקא שרי לחבר איבריו הלכה מחזירין האבר נפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ פזרכו: קכח שואל אדם מחבירו פדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלוגני הלונאות יום טוב רב יוסף אמר לא נתנה לימבע וכן סבירא ליה לרב אביא ורבה אמר ניתנה לימבע: קכט מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו ולא מפי הפתב אפי' בשטר גבוה פזיקרא בשטרי הדיוטות ואם חקק בפותל מונה אורחיו ומנות מתוף הפתב: קל שחוק אגוזים אסור שהוא מספק ומטפח ומונה ואמר רב יהודה אמר שמואל בגי חבורה המקפידין זה על זה עוברים משום מיצה ומשקל ומניין ומשום לוין ופורעין ב"ט ואין מחשבין ותנו לא יתפנין מנה יפה כנגד קטנה משום קנבא: קלא בראייה אין רואין במראה של מתכת בין קבוע בפותל בין אינה קבועה: קלב פועלים בפ' שואל (דף קנ) לא ישפור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשפור לו פועליו.

אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב דבור אסור הרהור מותר: קלג חשבונות מחשבין חשבונות של מצוה פוסקין צדקה לעניים מפקחים פיקוח נפש הולכים לטרטיאות ולקרקסאות לפקח על עסקי רבים בשבת.

משדכין על תינוק ליארס על התנוק ללמדו ספר או אומנות. חשבונות של מה בכך פלי כף וכה חזילותיו של מלה מותר או כף וכה הוצאתי ולא יאמר כף וכה אני עתיד להוציא ואם נשאר לו שכירות מה שעבר אסור לומר כף וכה הוצאתי.

מותר לאדם לומר לכרף פלוני אני הולך למחר אין יכול לומר לגוי אני תפץ לרפוב למחר פי אינו יכול להשכיר בשבת. אין מחשיכין על התחום לשפור פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך לשמור ומביא בידו כגון שהבדיל בתפלה ועל הפוס ואם אין פוס אומר בא"י אלדינו מלה העולם המבדיל בין קדש לחול ולא מעין הבדלות.

מותר לאדם לומר לחברו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לה פירות שבתחומי. מחשיכין על התחום להביא בהמה הייתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה מחשיכין לפקח על עסקי

כִּלְאָה וְעַל עֶסְקֵי הַמֶּת לְהִבְיֵא לּוֹ אַרְוֹן וְתִכְרִיכִין אֹמֵר לוֹ לֹא מִצְאָתָּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנֵי הֶבֶא מִמָּקוֹם פְּלוֹנֵי.

א"י שֶׁהִבְיֵא חֲלִילִין בְּשַׁבַּת לֹא יִסְפֹּד בְּהֵן יִשְׂרָאֵל אֲלֵא אִם פֶּן בָּאוּ מִמָּקוֹם קְרוֹב עָשׂוּ לוֹ אַרְוֹן וְחִפְרוּ לוֹ קָבֵר יִקְבְּרוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר וְלֹא יִקְבְּרוּ בּוֹ עוֹלָמִית. לֹא יִטְיִיל אָדָם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ לִידַע מָה הִיא צְרִיכָה.

לֹא יִטְיִיל עַל פֶּתַח מְדִינָה כְּדֵי שְׂתַחֲשֶׁף וְיִכְנַס לְמַרְחֵץ מִיָּד. קוֹרָה שְׁנֹשְׁבָרָה סוֹמְכִין אוֹתָהּ לֹא בְּשִׁבִיל שְׂתַעֲלֶה אֲלֵא בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תֵרַד: קִלְדַּת מֵת בְּשַׁבַּת בְּפָרֶק שׁוֹאֵל (דָּף קנא) וְעוֹשִׂין כָּל צְרוּכֵי הַמֶּת סְכִין וּמְדִיחִין אוֹתוֹ וּבִלְבַד שְׂלֵא יִזְיֵז בּוֹ אֲבָר מִיָּפֶן שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְעַמֵּץ עֵינָיו וּלְפַשֵּׁט אֵיבָרָיו בְּשַׁבַּת.

שׁוֹמְטִין הַכֹּר מִתַּחְתּוֹ מְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַחוֹל קוֹשְׁרִין הַלְחִי לֹא שְׂיַעֲלֶה אֲלֵא שְׂלֵא יוֹסִיף מְבִיאִין כְּלֵי מִיקָר וְכֵלֵי מִתְכוֹת וּמְנִיחִין עַל כְּרִיסוֹ שְׂלֵא יִתְפַּח וּפּוֹקֵקִין נְקִבּוֹ שְׂלֵא יִכְנַס בְּהֵן הָרוּחַ: קִלְדַּת חִילוּקֵי מְלָאכָה עַל יַד גּוֹי כָּל מְלָאכָה הַנְּעֻשִׂית לְיִשְׂרָאֵל עַל יַד גּוֹי נוֹתֵן לוֹ עֲצִים לַעֲשׂוֹת לוֹ כְּלֵי וְעֻשָׂה כְּלֵי אוֹ מְטוֹה וְעֻשָׂה בְּגַד אֲבָנִים וְעֻשִׂים וְעֻשָׂה בֵּית כָּל זֶה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אִם עֲשָׂאָן גּוֹי אֲסוּרִין לְעוֹלָם.

מִיכֵן עֲשֵׂה אַרְוֹן וְקָבֵר בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְבְּרוּ בּוֹ עוֹלָמִית. וּמֵאֲסֻרָא בְּמוֹעֵד קִטָּן דְּלֵא עַל לְגוּוּהָ. אֲבָל נוֹתֵן לוֹ עוֹרוֹת לְעַבְד כְּלִים לְכַבֵּס שְׂאִינוֹ הַתְּחַלַּת הַדְּבָר כִּי אִם תִּיקוּנוֹ בְּכַדֵי שְׂיַעֲשׂוּ. וְאִם לֹא נָתַן יִשְׂרָאֵל לֹא אֲלֵא קוֹצֵץ עֲמוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ כְּלֵי שְׂאִם יִרְצֶה הַנְּכָרִי יַעֲכַבְנָה לְעַצְמוֹ אִם עֲשָׂאוֹ א"י מוֹתֵר.

א"י שְׂעֻשָׂה כְּבֶשׂ לִירַד בּוֹ מִן הַסְּפִינָה אִם בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר לִירַד בּוֹ בַּיּוֹם בְּכַ' כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ (דָּף קכב): קִלוּ הַחֲשִׁיף בְּדֶרֶךְ מִי שְׂהַחֲשִׁיף לוֹ בְּדֶרֶךְ נוֹתֵן כִּיסוֹ לְנְכָרִי וְאִם לֹא הַחֲשִׁיף נוֹתֵן שְׂכִירוֹת לֹא מוֹתֵר.

דְּדָמֵי לֶפֶת א' דְּשַׁבַּת אֵין מְשַׁלְחִין אֲגָרוֹת בְּיַד א"י אֲלֵא אִם פֶּן קוֹצֵץ נוֹתֵן כִּיסוֹ אוֹ מְצִיאָה הַבָּאָה לִידוֹ אֲבָל לֹא הַגְּבִיָּהָ אֲסוּר אֵין עֲמוֹ נְכָרִי מְנִיחָה עַל הַחֲמוֹר חֲמוֹר קוֹדֵם לְחֲרַשׁ שׁוֹטֶה וְקִטָּן. חֲרַשׁ וְשׁוֹטֶה נוֹתֵן לְשׁוֹטֶה וְקִטָּן טָתֵן נוֹתֵן לְשׁוֹטֶה חֲרַשׁ וְקִטָּן נוֹתֵן לְאִיזָה שְׂיִרְצֶה אִם הוּא יַחִיד מוֹלִיכּוֹ פְּחוֹת פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת: קִלְדַּת מְשׁוּי הִיָּתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתִיפּוֹ רֶץ בְּמִרוּצָה עַד שְׂיַגִּיעַ לְבֵיתוֹ וּמִהַפֵּף אַחֲרָיו כְּלַפִּיָּהָ חֲצָר וְזוֹרֵק מִכְתִּיפּוֹ הִיָּתָה בְּהֵמָה טַעֲנָה כְּלֵי זְכוּכִית וְהֵם קָרוֹן שְׂל מְקִיזִין אִם הַמְשׁוֹאוֹת קִטְנוֹת מְבִיא כְּרִים וְכִסְתוֹת וּמְנִיחֵם תַּחְתֵּיהָ וּמְתִיר חֲבָלִים וְהַשְׂקִים נוֹפְלִים הִיָּתָה בְּהֵמָתוֹ טַעֲנָה שְׂלִיף תְּבוּאָה מְכַנֵּס רֹאשׁוֹ תַּחְתּוֹ וּמְסַלְקוֹ לְצַד אֲחָד שְׂיִפּוֹל צְדָדִין שְׂל בְּהֵמָה וְאֵילָן אֲסוּר לְהַשְׂתַּמֵּשׁ אֲבָל צִידֵי צְדָדִים מוֹתֵר: קִלְח אֲנֹכְלֵי בְּהֵמָה מְתִירִין פְּקִיעֵי עֲמִיר לְפָנֵי בְּהֵמָה אֲבָל לֹא מְפַסְפִּין.

וְכִיפִין מוֹתֵר לְפַסְפֵּס שׁוֹנֵיָא אוֹכְלָא מְשׁוּוִינֵן מִיִּטְרַח בְּאֹכְלָא לֹא טְרַחֲיֵנֵן אֵין אוֹבְסִין אֵת הַגְּמֵל אֲסוּר לְפַטֵּם בְּהֵמָה בְּשַׁבַּת וְלֹא עוֹפוֹת. אֵין מְאַמְרִין הַעֲגָלִים לֹא רְבוּצָה לְפָתוּחַ פִּיָּה לְהַאֲכִיל' כְּרִשִׁינִין וּמִים בְּיַחַד אֲבָל מְלַעֲיֵטִי מְעוֹמֵד כְּרִשִׁינִין לְבַד וּמִים לְבַד מְהַלְקִטִין לְתַרְנְגוּלִין אֲבָל אֵין נוֹתֵן בְּפִיו בְּמָקוֹם שְׂאִינוֹ יְכוֹל לְחַזֵּר נוֹתֵנֵן מִים עַל גְּבִי מוֹרְסֵן אֲבָל לֹא גוֹבְלִין.

אֵין נוֹתֵנֵן לְפָנֵי הַדְּבוּרִים וְלְפָנֵי יוֹנִים שְׂבִשׁוּבָה אֲבָל נוֹתֵנֵם לְפָנֵי אֲוּוּזִים וְלְתַרְנְגוּלִין וְלְפָנֵי יוֹנֵי הַרְדְּסִיאוֹת נוֹתֵנֵם מְזוֹנוֹת לְכָלֵב וְלֹא לְחֲזִיר גוֹבְלִין הַקְּלֵי מְעַט מְעַט בּוֹחֲשִׂין אֵת הַשְּׂתִית וְאֲחֵר כָּף

נותן חומץ ויערב בכלי הניטל ובחיש רפה ולא עבה ובשנוי מותר אפי' פור או פוריים שמחמתין את הדלועין לפני ההקמה ואת הנבילה שנתנבלה אפי' היום לפני הפלבים הלכה כר' שמעון דלית ליה מוקצה ומותר לבד ממוקצה מחמת איסור ונר שהדליק עליה באותה שבת ומוקצה מחמת חסרון פיס: קלט נדרים ומוקצה בפרק מי שהתשיה מפירין נדרים בשבת אפי' שלא לצורך השבת שהפרת נדרים כל היום בלבד היפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר הפרתו הפרה ואמר ג' פעמים מופר לה ואין יכול להפר מעת לעת בעל שאמר כלשון חכם מותר לה לא אמר פלום נשאלים לנדרים שהן לצורך שבת וחכם מתיר בשבת אעפ"י שהיה לו פנאי מערב שבת נשאלי בשבת הלכתא נשאלין נדרים מעומד יחידי ובלילה ובשבת ובקרובים אפילו היה להם פנאי מבעוד יום.

פוקקין את המאור בטפיים ומודדין את המטלית ואת המקנה מוקצה מחמת מיאוס כגון נר ישן כר"ש מוקצה מחמת איסור אסור מוקצה מחמת חסרון פיס או מוקצה גרוגרת וצימוקין אפילו ר' שמעון מודה דאסור.

דבר של היתר שנעשה לדבר האסור שדעתו להניחו כל השבת אפילו נפל האיסור מעל היתר אסור לטלטלו כדאמר בפ' הנוטל גבי האבן שעל פי החבית ובמעות שעל גבי הפר אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ומוקצה שאסרו משום טלטול כדאיתא בפרק כל הכלים מוקצה שאסור משום הוצאה יש להחמיר ביום טוב דתדירה הוצאה משבת כדמשמע ברי' מסכ' ביצה דסתם לן כרבי יהודה.

אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה בי"ט אבל שאר מוקצה שנה י"ט לשבת בשלהי מס' ביצה כגון אין משקין ושוחטין את המדבריו' דאינו מתורת הוצאה אלא שמחוסר צידה אין להחמיר בי"ט.

בכל כתיב א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז פאנוש מוחלין לו עונותיו שנא' אשרי אנוש יעשה זאת כל שנמר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו.

א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא אמר הקב"ה הווי משמרין את השבת שהיא שקולה כנגד כל המצות כולהו כזו שמירה שמור את יום השבת אמר הקב"ה אם שמרתם את השבת אני מקבץ גליותיכם שנ' כה אמר יי' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתוב בתריה נאם יי' אלדזים מקבץ נדחי עוד אקבץ עליו לנקבציו: קמ עירובי חצירות בפרק א' דשבת ארבע רשויות לשבת רשות הרבים ורשות היחיד והפרמלית ומקום פטור.

הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד חייב הפרמלית פטור אבל אסור אבל חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין.

עירובי חצירות כן דינן בעלי בתים שמשמין בחדר יש לכל אחד בית ופתח לחצר או כמה בני אדם שדרין בבית אחד וכל אחד ישן בחדרו ומשמשין בחדר או כמה בתים וחצירות ופתח או חלון בין חצר לחצר ומשמשין יחד ורצונם לטלטל מבית לבית ומחצר לחצר צריכין לערב יחד וגובין מפל איש קמח ויעשו כפר שלם.

או יזכה להם אחד מקמחו על ידי אחר רק שיודיעם ומניחין העירוב בבית אחד שבחדר מאותן החצירות רק שהיה הבית ד' אמות על ד' אמות ויהיו מותרין לטלטל מבית לחצירות ומחצר

לחצר ואם החצר של אדם אחד ויש לו בנים בביתם או כמה בני אדם סמוכים על שולחנו ואוכלין לחם אחד אין צריכין לערב ואם כל בעל הבית עשה כפרו לבדו צריכין להביא כל הלחמים ולהניח בכלי אחד ואם הניחו בכלי אחד ומלאו הפלי ניח המותר בכלי אחר רק שיהיו בבית אחד כדאי בערובין (דף מט) ובבית שמניח העירוב אין צריף ליתן פת וצריכי' לערב בחול וכשמניח העירוב מברך בא"י אלהינו מ"ה אקב"ו על מצות עירוב ואומר כף כדא יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי ומפתים לחצירות ומחצירות לבתים ומבית לבית כל השבתות שבשנה זו או כל זמן שעירוב זה בעין.

בין עירובי חצירות ובין שתופי מבואות לא יהיה פחות מגרוגרות לכ"א ואחד. ואם הם יותר מי"ח בע"ב צריכין ב' סעודות אם נתמעט אפילו נשאר כל שיהו פשר.

אף עירובי תחומין לא יהיה פחות מי' תאינים: קמא שיימש בחצר בעירובין בפרק הדר כמה אנשים שתשמישן בחצר צריכין עירוב. אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב ביתו אסור לו ולהם.

בשילהי פ' כיצד מעברין נמי משמע דבני מרפסת אסרי בחצר מפני דריסת רגליהם שיש להם בחצר: קמב בית גדול חלוק במחיצות בפרק הדר חמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד קיימא לן בבית הלל עירוב אחד לכלם.

ואם שרונים בחדרים ובעליות צריכין עירוב לכל אחד ואחד והלכה כרבי יהודה דאמר מחיצות המגיעות לתקרה עירוב אחד לכולם יהודים ושפאים לשוק והם בחדרים. ובעליות בבית אחד צריכין לערב יחד: קמג שני בעלי בתים הדרים בבית אחד זה בחדרו וזה בעליתו זה אוכל פתו לבדו וזה אוכל פתו לבדו צריכין עירוב ואם מבשלים יחד בקדירה אין צריכין עירוב כדאמר בתוספתא דשבת.

בתים שבספינה חייבין בעירוב ושאר שרונים בעליות ובחדרים צריכין עירוב. ירושלמי גבי טרקלין היו שותפין בעיסה ותבשיל מערבין עירוב לכולם בפ' הדר בעל הבית שהוא שותף עם שכניו לזה בנין ולזה בנין אין צריף לערב ואמר רב ובכלי אחד בפרק כיצד משתתפין (דף פה) אמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום פת שעל השלחן סומכין עליו משום עירוב ובפר' הדר אמר רב יהודה מעשה בן נפחא שהיו לו חמש חצירות באושא ובא מעשה לפני חכמים ולא אסרו אלא מקום בית דירה רב אמר מקום פיתא: קמד פתח בכותל חצירות.

בתים וחצירות וכותל מפריד בין חצר לחצר ופתח בפתח צריכין עירוב ותנן חלון שבין שתי חצירות ד' על ד' בתוף י' מערבין שנים ואם רצו מערבין א' וכן בפרץ הכותל עד י' ובפ' חלון כותל שבין שתי חצירות הנה בראשו פירות אלו עולין מיכן ואוכלין ואלו עולין מיכן ואוכלין ובלבד שלא יורידו למטה חומה עבה ששין ב' חצירות והיא ד' טפחים ובה פתח בתוף י' טפחים ולא ערבו אין משמשין בעוביה: קמה הלכות חלונות חלון בין ב' חצרות ד' על ד' בתוף י' מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד וכל שהוא בפתח פחות מד' על ד' או כולו למעלה מי' טפחים מערבין שנים ואין מערבין אחד כשמערבין יחד מטלטלין בין דרך חלון ובין דרך פתח או בחורין וסדקין או דרך ראש פותל ואם אין חלון בכותל שבין ב' חצירות ולא פתח או חלון גדול למעלה מי' אין מטלטלין לא על ראש פותל מחצר לחצר ולא דרך סדקין וחורין.

חלון בין ב' בתים אם רצו מערבין אַחַד בֵּיתָא כַּמָּאן דְּמַלֵּי דְּמִי. תְּנִי אַחַד חֲלוֹן שְׁבִין ב' בָּתִּים אוּ
ב' חֲצִירוֹת אוּ ב' עֲלִיּוֹת אוּ בִּין ב' גִּגִּין אוּ בִּין ב' חֲדָרִים כְּוָלָם דַּעַל ד' אַבְל בְּחֲצִירוֹת בְּתוֹף י'
טְפָחִים.

בְּתוֹסְפָת' חֲלוֹן שְׁמַקְצָתוּ בְּתוֹף י' מַקְצָתוּ לְמַעְלָה מִי' מְעַרְבִין שְׁנַיִם וְאִין מְעַרְבִין אַחַד אִם כְּוָלוּ
לְמַעְלָה מִי' וּמִיֶּעֶטְן בְּאַבְנִים וּבְכַפִּיסִים וּבְסוּלָם הַמְצָרִי אוּ הִבִּיא גִסָּר ד' טְפָחִים וְקָבְעוּ מְעַרְבִין ב'
אִם רָצוּ מְעַרְבִין אַחַד.

ירוּשְׁלָמִי סְרִיגֵי חֲלוֹנוֹת מְמַעֲיטִין לַעֲנִיָּין שְׁבַת וְלֹא לְחֻזְקוֹת קִישׁ וְתָבֵן אִין מְמַעֲיטִין עֶפֶר וְצָרוֹרוֹת
מְמַעֲיטִין עֲלוּ בּוּ עֲשָׁבִין אִין מְמַעֲיטִין בִּין חֲלוֹן שְׁבִין ב' חֲצִירוֹת אוּ בִּין ב' בָּתִּים אוּ בִּין ב' גִּגוֹת
בְּתוֹסְפָת' חֲלוֹן ד' עַל ד' אִם עָשָׂה לָהּ סְרִיגוֹת בְּטָלָה הֵיטָה רְחֻבָה מְרֵאשָׁה אַחַת וְצָרָה מְרֵאשׁ אַחַת
הָרִי זֶה מְרַחֵב מְקוֹם הַצָּר לְוִיל פְּתוּחַ מִן הַבַּיִת לְעֲלִיָּיהָ.

מְשַׁמַּע בְּחֲלוֹן בְּבִי' אִפִּי' לְמַעְלָה מִי' וּבְחֻצָר בְּתוֹף י' צָרִיף לְהִיּוֹת הַחֲלוֹן: קָמוּ גְבוּהַ הַפְּתוּל וְעֲנִיָּין
מִיֶּעוּטוֹ: פְּתוּל שְׁבִין ב' חֲצִירוֹת גְבוּהַ י' וְרוּחַב ד' מְעַרְבִין בְּשְׁנַיִם וְאִין מְעַרְבִין בְּאַחַד הֵי בְּרֵאשׁוּ
פִירוֹת אֵלוּ עוֹלִין מִיָּפֶן וְאוֹכְלִי' וְאֵלוּ עוֹלִין מִיָּפֶן וְאוֹכְלִי' וּבְלָבַד שְׁלֹא יוֹרִידוּ לְמַטָּה אִין פְּתוּל ד'
עַל ד' קִיָּמָא לֵן כַּר' יוֹחֲנָן אֵלוּ עוֹלִין מִיָּפֶן וְאוֹכְלִי' וְאֵלוּ עוֹלִין מִיָּפֶן וְאוֹכְלִי' וּבְלָבַד שְׁלֹא יִחְלִיפוּ
וְכֵן מְשַׁמַּע בַּכ' כִּיצַד מְשַׁתְּפִין גְּבִי אַמַּת הַמַּיִם וְכֵן בְּפָרָק כָּל גִּגוֹת לְרַבֵּי יוֹחֲנָן הִלְכָה כַּר' שְׁמַעוֹן
אִפִּילוּ פִירוֹת שְׁשֻׁבְתוּ בְּבָתִּים בְּנֵי הַחֻצָר מִיָּפֶן וּמִיָּפֶן מוֹתֵר לְהַעֲלוֹת שְׁפוּתָל בְּטַל.

פְּתוּל שְׁבִין ב' חֲצִירוֹת גְבוּהַ י' טְפָחִים וְצָדוּ אַחַד שְׁנֵיהּ לְאַרְצֵי שְׁאִינוּ גְבוּהַ י' טְפָחִים נוֹתְנִים אוֹתוּ
לְאוֹתוֹ שְׁשׁוּהַ לְאַרְצֵי וְכֵן מְשַׁמַּע בַּכ' כִּיצַד מְשַׁתְּפִין לְזֶה בְּפִתַח וְלְזֶה בְּזַרְיָקָה בְּתוֹסְפָתָא פְּתוּל שְׁבִין
ב' חֲצִירוֹת גְבוּהַ י' טְפָחִים וְרוּחַב ד' מְעַרְבִין ב' וְאִין מְעַרְבִין אַחַד.

מִיֶּעוּטוּ בְּאַבְנִים וּבְכַפִּיסִים וּבְסוּלָם הַצָּרִי כוּלִי' כְּדַלְעִיל: קָמוּ פְּתוּל גְבוּהַ וְכָא לְמַעְטוּ אִם יֵשׁ
בְּמַעְטוּ ד' פִּירוּשׁ בְּמִשְׁפָּה אֲנָרָה ד' טְפָחִים לְצַד הַפְּתוּל הֵי כְּפִתַח שְׁתַּשְׁמִישׁוּ בְּנַחַת וּמוֹתֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בְּפְתוּל וְאִם אִין בְּמִיֶּעוּטוּ בְּמִשְׁפָּה ד' אִין מְשַׁתְּמֵשׁ אֵלָא כְּנֶגֶד הַמִּיֶּעוּט.

וְאִם מִיֶּעוּטוּ בְּתַל עֶפֶר סְמוּף לְכוֹתֵל אוּ בְּאַצְטָבָא אִם נָתַן בְּכַפִּיסִין שֵׁם אִם בְּצִיר מַד' אִין מוֹעִיל
כְּלוּם. כְּפָה סָפֵל וְחִבְרוּ לְאַרְצֵי שְׁאִינוּ יְכוּל לִיטְלוּ מְמַעַט אִם יְכוּל לִיטְלוּ בְּלֹא מְרָא לֹא הֵי מַעוּט
שְׁפֵל דְּבָר הַנִּיטְל בְּשֻׁבַת לֹא הֵי מַעוּט.

בְּנֵה אִיצְטָבָא ע"ג אִיצְטָבָא אִם יֵשׁ בְּאַצְטָבָא הַתְּחַתּוֹנָה ד' מְמַעַט סְלָם צוּרִי מְפָנִי כְּבָדוּ מְמַעַט וְלֹא
סוּלָם הַמְצָרִי וּבִירוּשְׁלָמִי מְשַׁמַּע סוּלָם מְצָרִי שְׁקָבְעוּ מְמַעַט אִמֵּר שְׁמוּאֵל פְּתוּל י' צָרִיף סוּלָם ד'
לְהַתִּירוּ פְּתוּל בִּין ב' חֲצִירוֹת גְבוּהַ י' וּבְחֻצָר זֶה סְלָם רְחֵב ד' וּבְחֻצָר זֶה סוּלָם רְחֵב ד' מְכוּוֹנִין הֵי
כְּפִתַח אִם רָצוּ מְעַרְבִין אַחַד וְאִם הַפְּתוּל ד' אִפִּי' הַסוּלָמוֹת מְרוּחֲקוֹת מְעַרְבִין אַחַד אִם רָצוּ.

וּבְשֻׁלְהֵי פ' כִּיצַד מְעַבְרִין סוּלָם תּוֹרַת מְחִיצָה עֲלִיו רָצוּ מְעַרְבִין אַחַד רָצוּ מְעַרְבִין שְׁנַיִם תּוֹרַת
מְחִיצָה עֲלִיו דְּלֹא הֵי כְּנֶפֶרֶץ בְּיוֹתֵר מְעַשֵּׂר אִם הַפְּתוּל רָצְפוּ בְּסוּלָמוֹת סְלָם שְׁמַמַּעַט צָרִיף שְׁיֵהָא
ד' טְפָחִים רְחֵב סוּלָם צַר וְחֻקָּא בְּפְתוּל כְּעִין חֲנוּקִים לְהַשְׁלִי' ד' אִם חֻקָּא בְּגוּבָה הַפְּתוּל עַד י' טְפָחִים
וְיְכוּל לְעֲלוֹת מְמַעַט וְאִם עָשָׂה לְאִילָן סְלָם אִילָן מְמַעַט: זִיזִין זִיזִין שְׁיִוְצָא מִן הַפְּתוּל ד' עַל ד' וְהַנִּיחַ
סוּלָם פְּחוּת מַד' בְּקָרְקַע וְסָמָךְ רֵאשׁוּ בְּזִיז הֵי מַעוּט וְאִם הַעֲלִיּוֹן ד' וְאִם חֲנוּקִי סוּלָם מְרוּחֲקִים ג'
הֵי מַעוּט פְּתוּל י"ט צָרִיף זִיז בְּתוֹנָה לְהַתִּירוּ פְּתוּל כ' צָרִיף ב' זִיזִין לְהַתִּירוּ אַחַד קוֹדֵם י' תְּחַתּוֹנִים

ואחד למעלה הימנו בתוך י: קמח עניני חריץ חריץ שבין ב' תצירות עמוק י' ורחב ד' מערבין ב' ואין מערבין אחד אפי' מלא תבן וקש.

מלא עפר או צורות מערבין אחד ואין מערבין ב'. נתן עליו נסר שרחב ד' לרוחבו משפתו אל שפתו כגשר הני פפתח אבל לאורכו כל שהוא וכן ב' גזונטראות בפ' כיצד משתתפין לזה בשלשול לזה בשלשול היינו חריץ שבין ב' תצירות שהעמוד נמוך מי' טפחים: קמט עניני תבן מתבן שבין ב' תצירות גבוה י' טפחים מערבין ב' ואין מערבין אחד אלו מאכילין מין ואלו מאכילין מין ובלבד שלא יתן לתוף קנפה ומאכיל ואם התבן בבית שניפר גובה תבן מן התקרה אם יתמעט מי' טפחים אסורלימן בקנפה כדתנא נתמעט התבן מי' טפחים שניהם אסורין נועל ביתו ומבטל רשותו הוא אסור ונחבירו מותר וכן בגוב של תבן בין ב' תחומי שבת.

עניין בטול בפ' חלון (דף קמט) ובפ' א' דסנפה גבי תבן וגבי פרים וקסות וגבי ירקות ובפרק לא יחפור גבי ריק ובפ' הזורק גבי מלא פירות ובפרק ט"ו דאהלות: קנ עניני תצירות בפרק מי שהוציאוהו א"ר שמעון שלש תצירות שפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים ערבו שמים עם האמצעית היא מותרת עמה וכן מותרות עמה ושנים החיצונות אסורות זו עם זו פירוש דווקא שפתוחות לרשות הרבים שאין להם דריסה זה על זה כיון שיכולת למנוע מליכנס בתוכו אפי' לא נמנעו ממנה עדיין אבל אם אין פתח לרשות הרבים היתה הפנימית אסורין על החיצונות ואוקי רב ששש שנתנו החיצונות עירובן באמצע בין שני בתים דאפי' בית היקל דאמר ה' שגבו עירובן ונתנהו בב' כלים דעירובן עירוב הקא בשני בתים אינו עירוב ונהלכה כר' שמעון: קנא אין לחלק העירוב נתן את העירוב בב' כלים לבית היקל ערובו ערוב פגון שמילא את הפלי ואין יכול להחזיק ומה שמשאר נתן בכלי אחר אבל אם יכול ליכנס בכלי אחד וחלקו בב' כלים אינו עירוב דעירוב שמיה אמר שמואל בית שמניחין בו עירוב אין צריף ליתן עירוב אפי' אין לו פת בבית כאלו דרים בביתו.

בית המקפיד על ערובו שאם חפץ לאוכלו הנה מוחה אין עירובו עירוב המערב לכל בני המבוי או לכל בני החצר אם גותן מפתו צריף לזפות על ידי אחר ויאמר אני מזפה לכל בני המבוי או לכל בני החצר ואם מערב משלו צריף להודיע דאמר בפ' חלון (ד' פ) מעשה בכלתו של רבי אושעיא שהלכה לבית המרחץ וחשכה לה ועירבה לה חמותה ובה מעשה לפני ר' חניא ואסר לה ומסקנא משל חמותה היתה ולא זיפתה לה.

נתמעט האוכל מוסיף ומזפה ואין צריף להודיע נתוספו עליהם מוסיף ומזפה וצריף דעת פ"א אם חפצים פן יקפידו בעירובם וקנימא לן אחד עירובי תחומין ואחד שתופי מבואות ואחד עירובי תצירות צריף לזכות: קנב שכח אחד מבני חצר ולא עירב בפרק הדר אחד מבני חצר ששכח ולא עירב אסור להכניס ולהוציא לו ולקחם שלקחם מותרין לו ולקחם דהני פאורח לגביהם נתנו לו רשותן הוא מותר וזה אסורין דהם לגבי חז לא הוו אורחים היו שנים אותם ששכחו ולא עירבו אסורין זה על זה אפי' בטלו לקחם חביריהם שאחד גותן רשותו נוטל רשות שנים גותנים רשות ואין נוטלין רשות אפי' אמרו לאחד קני על מנת להקנות.

ה' ששורייין בחצר ושכח אחד מהן ולא עירב צריף לבטל רשות לכל אחד ואחד היו שלשה ושכח אחד ולא עירב ומת אחד מאותן שנים שעירב יבטל אותו שלא עירב לאותו שעירב ואם אותם שעירבו בחיים יבטל לכל אחד ואחד ב' שלא עירבו נותנין רשותן לשנים שעירבו או לאחד שלא עירב ואין ב' שעירבו נותנים רשותן לב' שלא עירבו אפי' אמרי קני על מנת להקנות והדר הוא

ובטל לחבריה: קנג ביטול רשות קניימא לן כבית היכל נותנין רשות משחשכה וקניימא לן בפ' הדר (דף עא) ובפ' א' דשחיטת חולין ובע"ז פ' השוכר פיצד אומר לי רשותי קנויה לך או רשותי מבוטלת לך קנה ואין צריך לנפות וקניימא לן פרבי יהודה מי שנתן רשותו והוציא במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר.

בשלהי הדר (דף עה) שתי חצירות זו לפניו מזו עירבה פנימית ולא עירבה החיצונית הפנימית מותרת והחיצונית אסורה חיצונה ולא פנימית שתיקה אסורות עירב זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה פי אין דריסת הרגל אוסרת שכח אחד מן החיצונה ולא עירב שתיקה אסורות נתנו עירובן במקום אחד ושכח בין מהפנימית בין מהחיצונה ולא עירב שתיקה אסורות ובפרקפיצד משתתפין (דף פג) ששכחו ולא עירבו: קנד הותר למקצת שבת בפרק הדר (דף ע) זה הכלל כל שנאסר למקצת שבת נאסר לכל השבת כגון שני בתים מב' צדי רשות הרבי' והקיפום גוים בשבת חוץ מן המבטל רשות בשבת שיהו מותרין.

כל שהותר למקצת שבת הותר לכל השבת כגון עירב דרוף הפתח ונסתם הפתח או עירב דרוף החלון ונסתם החלון או מבוי שניטלה קורותיו או לחיו הואיל והותרה הותרה והא דאמר רב כהנא גבי לחי העומד מאליו לסמוך אדיוקלא זהו לרב אבל רב הונא עצמו סבר הואיל והותרה הותרה והא דאמר בפ' עושין פסין (דף כ) כשיבש מים אסרי טילטול דלי דמה צריך לדלי אבל שאר פלים הותרו קניימא לן פרב הונא.

ג' ומת אחד מהם דשבת גורמת בפרק א' דעירובין (דף יז) והותרו. דרבא ואבבי סבירא להו הכי דכל היכא דאיכא מחיצות הותרו ובשילהי פר' כל גגות (דף צג) יש מחיצה אלא נפרצה לעיר אחרת והא דאמר בפ' הדר מת גר פיון שהיה יכול להחזיק מבעוד יום לא אמרי' הותרו: קנה א"י הדר עם ישראל בחצר צריך להשפירו הדר עם הנכרי בחצר או מי עם שאינו מודה בעירוב קניימא לן פרבי אליעזר בן יעקב לעולם אינו אוסר עד שיהו ב' ישראלים אוסרין זה על זה ושוכרין מן הא"י או מן אשתו או מן שכירו ולקטו כדאמר בפ' הדר (דף סג) לחמן בר דסתיק ולגבי טורדינא בעוד שהגוי אינו מוחה.

ומי שהוא בספינה בשבת אין צריך לקנות רשות מן הא"י שהספינה מושפכת לו. בפרק הדר (דף סה) שוכרין אפי' בשבת כדאמר ר' אפס יפה עשיתם ששכרתם ירושלמי אומר ר' יוסי י' גוים שהיו דרים בבית אחד כל אחד צריך להשפיר את רשותו ואם אין גוי רוצה להשפיר הולך אצל אחד מעבדיו או משפיריו כר' שוכר כמערב דמי: ישראל אם לן בבית מערופיא שלו בלא שכירות אפילו לנו עמו כ' הרי הם אכסנאים ולא אסרי אהדדי גם א"י אינו אוסר כמו המבטל רשותו לבני חצירו הוי אורח ולא אסר דתנו שלקהם מותר לו ולהם בור ברשות הא"י וחור בפותל אסור לישראל ליתול מי בורו של נכרי אם לא ישפיר בא"י עד שישפיר.

בריש פרק הדר (דף סב) שוכרין מן א"י אפי' פחות משנה פטורה ואפי' בשבת אם ב' ישראלים דרים צריכין להשפיר מא"י. ואם ישראל יחיד דר בפרוץ בתוך היקף חומה יכול לטלטל דאיכא מחיצות גמורות והדלתות נעולות דעכו"ם כדן בהמה כשאין ישראל אוסרין זה על זה שוכרין מן הא"י המשפיר פעם אחת לכמה שנים ולא יצטרף לשפיר משפירים כשאין השוכר יכול מן המשפירין לשפיר: ישראל וא"י בפנימית וישראל בחיצונה או ישראל וא"י בחיצונה וישראל בפנימית יש לאסור פרב.

ירושלמי ישראל מבטל רשות והגוי משפיר ויבטל הא"י חזר ביה השפיר חזר ביה משתמש בגזל אין עירוב מועיל במקום א"י ואין ביטול רשות מועיל במקום א"י עד שישפך: קנו חילוקי מבטלין בפ' הדר (דף סח) והוא ינוקא דאישתפייה חמימיה אמר להו רבה פנו לי מאני מבי גברי לבי נשי ואיזיל נאבטל להו האי תצר דאנא כר' יוחנן סבירא לי דאמר יש ביטול רשות מתצר לתצר וכו' הלכה כר' יוחנן לגבי שמואל פדאמרין בפ' מי שהוציא והו (דף מז) וקיימא לן כרב מבטלין וחזרין ומבטלין ולא איסתלק לגמרי פבני תצר הוא: קנו ביטול בית מעשה בחופה אחת ששכחו ולא עירבו והוצרכו להוציא מבית לבית והתיר רבי שלמה לבטל רשות לאחד מן הבתים יש שאסרו פדאמר בריש פרק הדר לתמן ביריסתיק דאמר אבבי ביטול רשותא לגבי חד ואמר רבא אם פן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי הרי דאסור לבטל רשות לאחד מן הבתים כמו כן בבתים ששכחו ולא עירבו אם תתירם בביתו לאחד מהם אם פן ביטלת עירוב מן הבתים שפך יעשו ואעפ"י שהמבטל רשות תצירו אסור להוציא מביתו לתצר דהוי כמתזיק ברשותו וביטולו ביטול שיש לו רשות בתצר ודמי לשיליה פ' עושין פסין (דף כו) אבל בבתים כמו פשםבטלים פולם לאחד פולם מותרין לטלטל מזו לזו דאין שום חזקה ותו הא דפליגי גבי תצר וחוורבה ר' יוחנן ושמואל משמע דאסור בבתים לטלטל מבית לבית בלא ביטול.

וגבי ההוא ינוקא דאישתפייה חמימיה דנימא לגוי דמייתי ולא אמרו יבטלו ביתם לאחד מהם על פן נראה דאסור לבטל מבית לבית אם שכחו ולא עירבו דא"כ ביטלת תורת עירוב ויש מתירין אם ביטול ביתו ולא תצור שגב' מאחר שאסור להוציא מן התצר לבית ומבית לתצר הוי כמבטל תצירו דאסור להוציא מבית לתצר אם פן לא ביטלת תורת עירוב ויש ביטול כר' יוחנן דיש ביטול מתצר לתצר.

ויש אוסרין מהא גבי לאחד שלא עירב אע"ג דכולהו לא עירבו לא קנסין להו שלא תשתפח תורת עירוב (עיי' בתוס' פרק הדר דף סז בד"ה א"כ): קנו מומר בפרהסיא אינו יכול לבטל רשות וליתן רשות דהוי כא"י, בפ' הדר תניא מומר בגילוי פנים אינו יכול לבטל רשות כר' יהודה ובפ' חלון פסק כר' יהודה והוא דנפיק בחומרתא דמדושא פינו דחזיה לר' יהודה נשיאה פסיה אמר פגון זה יכול לבטל רשות.

תניא ישראל מומר המשמר שבתו בשוק נותן רשות שאינו משמר שבתו בשוק אינו נותן רשות. תניא מכם ולא פולכם חוץ מן המומר לנסף את היין או לחלל שבתות בפרהסיא משמע מינה דינו כא"י ומשפירי: קנט הלכות חורבה בפ' הדר ר' יוחנן אומר יש ביטול רשות מתצר לתצר ויש ביטול רשות בחורבה משמע בין לשמואל בין לר' יוחנן חורבה של אדם אחד אין יכולין לטלטל בחורבה שאינה שלהם וכן משמע בפ' הדר בגמרא דחמש תצירות וכן בפ' פיצד משתתפין בגמרא וכן ב' גזונותראות ובפרק עושין פסין זימנין דהוי ביה דיורים ואתי לטלטל ועד חורבה חזינא לדירה וכן משמע בירושלמי בפ' פיצד משתתפין ארבע אינה מותרת בחורבה: קס בור שבין שתי תצירות אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם פן עשו לה מחיצה גבוהה י' טפחים למעלה מן המים ואע"ג דאמר ר' יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הפותל הא אמרינן בשלחיה פ' חלון (דף פא) הלכה כר' בערובין ולא במחיצות ואם אין מחיצה אין ממלאין להביאו בתוך הבית פדאיתא בפ' כל גגות ודוקא בור שבין ב' תצירות צריך מחיצה אבל בור שבין תצר לכרמלית או בור בין תצר לרשות הרבים לא בעי תיקון פדמשמע בפ' המוצא תפילין (דף צט) בור ברשות הרבים וחוורבתו גבוהה י' טפחים חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת דקיימא לן כרב אין אדם אוסר על חברו

דָּרָךְ אֲוִיר וְקוֹיָמָא לֵן כְּרַב מְחִיצָה תְלוּיָה אֵינָה מִתְרַת אֱלָא בְּמִים קַל הוּא שְׁהַקִּילוּ חֲכָמִים בְּמִים מִיפֵן סְמָכו לְטַלְטַל בְּבִתִּים שְׁעַל הַנְּהָרוֹת שִׁישׁ בְּהֵן נֶקֶב לְמִלְאוֹת הַמַּיִם אוֹ לְשִׁפְנוֹךְ שָׁם וְכֵן בְּתֵי כִסְאוֹת שְׁעַל הַמַּיִם וְרִגְלֵינָן לַעֲשׂוֹת מְחִיצוֹת תְלוּיּוֹת בְּמִים וּבְמִסְכַּת שַׁבַּת בִּפ' הַזּוֹרֵק (דָּף ק"א) בְּקִיעַת דָּגִים לֹא שְׁמִיָּה בְּקִיעָה וְכֵן גַּבֵּי סְפִינָה וְלֹא דָמִי לְלִשׁוֹן יָם הַנִּכְנָס לְחֶצֶר בִּפ' א' דְּעֵרוּבֵין דְּהוּי פְּנֻלָה פְּרָמְלִית מִשׁוּם הֵכִי בְּעֵי מְחִיצָה י' טְפָחִים: קִסָּא אֲמַת הַמַּיִם שְׁעוֹבְרַת בְּחֶצֶר אֲמָרִינָן בִּפ' כִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (דָּף פ"ז) אֵין מְמַלְאִין הַיְמָנָה אֱלָא אִם עֲשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְבוּהָ י' טְפָחִים בְּכַנְיָסָה וּבִיצִיאָה וְהַפְּתִיל שְׁעַל גְּבֵה אֵינָה פְלוּם שְׁלֹא נַעֲשִׂית לְשֵׁם הַמַּיִם אֲבָל אִם אֵין בָּהּ שְׁעוֹר שְׁאֵין הָאֲמָה רְשׁוּת גְּמוּר מְחִיצָה שְׁעַל גְּבֵה מִתִּירְתָּהּ וְהָא דְּמִצְרִיָּה תִּיקוּן לְמִלְאוֹת כְּשֶׁעֲמוּךְ י' וְרוֹחַב ד': קִסָּב עֲנִינָן מְלוּי מִים בְּפָרֵק כִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (דָּף פ"ז) גְּזוּנְטָר' שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם אֵין מְמַלְאִין הַיְמָנָה בְּשַׁבַּת אֱלָא אִם כֵּן עֲשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְבוּהָ י' טְפָחִים בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה וְכֵן ב' גְּזוּנְטָרָאוֹת זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו עֲשׂוּ לְעֵלְיוֹנָה וְלֹא עֲשׂוּ לְתַתְּחוּנָה שְׁתִּיהֵן אֲסוּרוֹת עַד שְׁיַעֲרְבוּבַתּוֹסְפָתָא גְּזוּנְטָרָא שְׁהִיא גְבוּהָ מִן הַמַּיִם אֵין מְמַלְאִין הַיְמָנָה בְּשַׁבַּת מִים אֱלָא אִם כֵּן עֲשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְבוּהָ מִן הַמַּיִם י' טְפָחִים לְמַטָּה אַעפ"י שְׁהַמַּיִם צָפִין עַל גְּבֵה אֵין בְּכָף פְלוּם ר' מְאִיר אוֹמֵר אֲפ' מְלַמְעָלָה ר' חֲנַנְיָא כֵּן עֲקִיבָא אוֹמֵר גְּזוּנְטָרָא שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם גְבוּהָ י' נֹוקְבָה מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלָּא מְמָנָה בְּשַׁבַּת.

בִּפ"א דְּעֵרוּבֵין (דָּף י"ב) לְשׁוֹן יָם הַנִּכְנָס בְּחֶצֶר אֵין מְמַלְאִין הַיְמָנָה: קִסָּג בּוֹר בְּרִשׁוֹת הֶרְבִּים בְּעֵרוּבֵין בִּפ' הַמוֹצָא תְּפִילִין (דָּף צ"ט) בּוֹר בְּרִשׁוֹת הֶרְבִּים וְחֻלְיִיתוֹ גְבוּהָ י' טְפָחִים חֲלוֹן שְׁעַל גְּבִיו מְמַלָּא הַיְמָנָה בְּשַׁבַּת בּוֹר בְּרִשׁוֹת הֶרְבִּים עֲמוּקָה י' וְרַחְבָּה ד' אֵין מְמַלְאִי' הַיְמָנָה בְּשַׁבַּת אֱלָא אִם כֵּן עֲשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְבוּהָ י' וְאֵין שׁוֹתִין הַיְמָנָה בְּשַׁבַּת אֱלָא אִם כֵּן הַכְּנִיס רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ וְשׁוֹתָהּ.

בְּפָרֵק כָּל הַכְּלִים (דָּף קכ"ה) זְמוּרָה קְשׁוּרָה בְּטָפִיחַ מְמַלָּא הַיְמָנָה בְּשַׁבַּת אֵינָה קְשׁוּרָה אֲפִי' תְלוּשָׁה אֵין מְמַלָּא שְׁמָא יְקוּטוּם. בִּפ' הַמוֹצָא תְּפִילִין (דָּף קד) בְּמַדִּינָה אֵין מְמַלָּא מְבוֹר הַגְּדוֹל שְׁמָא יְמַלָּא לְגִינְתוֹ וּלְחֻנְרָבּוֹ.

בְּפָרֵק מִי שְׁהוֹצִיאָוּהוּ (דָּף מז) חֶרֶם שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת מְמַלְאִין הַקִּילוּ בְּמִים. בִּפ' עוֹשִׁין פִּסִּין קֶרֶף יוֹתֵר מִבֵּית סְאִתִּים שְׁנַתְּמַלְאוּ מִים צְלוּלִין שְׁרוּ וְלֹא עֲכוּרִין: קִסָּד גְּזוּנְטָרָאוֹת וְעוּקָה וְצַנּוּרוֹת בְּפָרֵק כִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (דָּף פ"ד) ב' גְּזוּנְטָרָאוֹת זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו עֲשׂוּ לְעֵלְיוֹנָה וְלֹא עֲשׂוּ לְתַתְּחוּנָה שְׁתִּיהֵן אֲסוּרוֹת עַד שְׁיַעֲרְבוּ.

בְּתוֹסְפָתָא אֵין מוֹשִׁיבִין ב' וּג' גְּזוּנְטָרָאוֹת זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו הַתַּתְּחוּנִית שֶׁל אֶחָד וְהָאֲמַצְעִית שֶׁל אֶחָד לֹא יִשְׁלַשֵּׁל מִן הַתַּתְּחוּנָה לְעֵלְיוֹנָה דְּרָךְ הָאֲמַצְעִית שְׁאֵין מְשַׁלְשֵׁלִין מְרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת דְּרָךְ רִשׁוֹת אֲבָל מְשַׁלְשֵׁל מִתַּתְּחוּנָה לְעֵלְיוֹנָה שְׁלֹא דְּרָךְ אֲמַצְעִית.

חֶצֶר שְׁהִיא פְּתוּחָה פְּחוּתָה מִד' אֲמוֹת אֵין שׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ מִים בְּשַׁבַּת אֱלָא אִם כֵּן עֲשׂוּ לָהּ עוּקָה מְחֻזְקַת סְאִתִּים מִן הַנֶּקֶב וּלְמַטָּה בֵּין מְבַפְּנִים בֵּין מְבַחֲזִין אֱלָא שְׁמַבְחֲזִין צָרִיף לְקַמְנֹר וּבְפָנִים אֵין צָרִיף לְקַמְנֹר ר' אֱלִיעֶזֶר כֵּן יַעֲקֹב אוֹמֵר בֵּיב שְׁהוּא קְמוּר ד' אֲמוֹת בְּרִשׁוֹת הֶרְבִּים שׁוֹפְכִין לְתוֹכוֹ מִים בְּשַׁבַּת.

עוּקָה פִי' גְּנוּמָא כְּמוֹ בִּפ"ו דְּמַקְנוּאוֹת עוּקַת הַמְּעָרָה. מְסַקְנָא דְּהִלְכָה בֵּיב שְׁמוּצִיא מִים וְסָגוּר ד' אֲמוֹת לְצַד רִשׁוֹת הֶרְבִּים אַעפ"י שְׁכָּוּלוֹ מְגוּלָה שׁוֹפְכִין לְתוֹכוֹ מִים בְּשַׁבַּת אֲרִיף וְקַטִּין אֲפִי' ד' עַל ב' אוֹ עַל א' וּבֵיב שְׁנַעֲשֶׂה בְּאַבְנִים בְּרִצּוּפָה מְוֹתֵר כְּשֶׁמְכַוְּסָה וְטוֹב לַעֲשׂוֹת בְּחִפְרִית קֶרֶקַע וּלְכַסּוֹתוֹ בְּנִתֵר דְּתִימִי מִיָּא מְלַעֲשׁוֹת צִינּוֹר שְׁיַקְלַח מִיָּד דְּכָל הִיכָא דְּלֹא מִיכּוּיִן אֲפִי' לֹא נִפְקִי לְבָרָא שְׁרִי

אפי' כור או פורניים שופף והוא הדין מחצור לכרמלית וחקצר ח' על ד' או ד' על ב' שופכין מים לתוכו בלא עוקה פחות מד' אסור והלקה אפי' פור פורניים יש ליתן בבית סאתים בימות הגשמים ושופף ושונה אפי' פורניים אבל בימות החמה אין נותנין לתוכה אלא סאתים מים הם מ"ח לוגין והם רפ"ח בצאים וכן מותר לשפוף מים בצנינור ההולך מרשות לרשות בלא עירוב צנינורות קטנות שבחומה המוציאות מים אסור לשפוף בהן מים וקיימא לן בכתובות בפ' אעפ"י פנחום איש גליא.

צנינור שעלו בו קשקשים ממעכו ברגלו בצנעה בשבת: קסה בית הכסא שעשוי בפותל ונופל הגלל על הדף שבחוצה וחתוף בפותל שיצא לחוץ דמותר דאין לנו רשות הרבים ואין לגזור אטו רשות הרבים כן משמע בפ' א' דשבת (דף יא) גבי לא יעמוד וישתה דאין לאסור בפרמלית.

ואם גבוה מי' טפחים אפי' נופל לרשות הרבים מותר שנופל ממקום פטור. ולא דמי לגזונטרך שהיא למעלה מן הים דאין ממלאין שמיד נוטל מפרמלית לרשות היחיד ולא לחצר פחותה מד' אין לאסור דלא אתי לשפוף להדיא לרשות הרבים: קסו פרצות פירצה יותר מי' אמות אסור בחצר כדאמר בפרק א' דערוובין (דף יב) גבי מבוי ואם יש לו צורת הפתח מותר קנה מיכן וקנה מיכן וקנה על גביהו.

בפ' כל גגות חצר גדולה שגפרצה לקטנה הגדולה מותרת והקטנה אסור' וקיימא לן כר' יוסי חצר או בית שגפרץ משתי רוחות או מבוי שניטל קורותיו או לחיו אסור לאותה שבת ולעתיד לבא.

אכסדרא בבקעה קיימא לן כרב פי תקרה יורד וסותם וקיימא לזכר' שמעון בפרק כל גגות (דף פט) חצר וקרפף בית סאתים מותרין זה עם זה נפרצו זה לזה במלואם מותרין ואם הקרפף יותר מבית סאתים ונפרצו אסורין: קסז מחיצות בפ' א' דסוכה כל מחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה לא שמה מחיצה גבי שבת בתל ושיבולת מקיפות ובפ' מי שהוציא והו (דף מד) מחיצה העשויה בידי אדם בלא ידיעתם שמה מחיצה ודופן שלישי אסור בשבת לפורסה אפי' בדבר הניטל גבי נפל דופנה.

ואין עושין אהל עראי אפי' ביום טוב. אבל יש לו ג' דפנות מותר לעשות הרביעי זוקף המטה ופורס עליה סדין כדי שלא תעבור החמה עליו ועל האוכלין וכן בפרק כל גגות שקולא גלימא נגודא בה ובפ' המוצא תפילין משמע מתוספתא אהלי עראי מוסר גבי נגר הנגרר ולגבי הנהו דיברי פריף בודיאי ושייר טפח למחר פרסיה עליהו ובשבת בפ' תולין ובפ' המוצא תפילין וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו.

וכן פילת חתנים רק שלא יהא בגגה טפח או בשיפועה. כל אהל שאין עשוי להשתמש תחתיו מותר בפרק פירה מטה גלגליתא וכן שולחנות: קסח עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות כדאמר בפרק המוצא תפילין (דף צח) וכן מסקנא בגמרא דההו תני לא יעמוד.

ואמר ליה שבקת רבנן ועבדת כר' מאיר ש"מ דהלקתא פרבנן עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים אע"ג דהלקה כר' מאיר בגזירותיו אפי' היכא דפליגי רבנן כדאמר בכתובות בריש אעפ"י דף נז' מיהו מדקאמר שבקת רבנן ועבדת כר' מאיר ש"מ הלקה פרבנן אבל תפציים הצריכין לו אסור כדמסיק רב יוסף גבי סיפא לא יעמוד ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים מאחר שצריף

למפתח אסור: קסט מפתח מעשה בשוק של פטמין שהיו נועלים ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח.

תנו רבנן שערי גנה בזמן שיש להם בית שער מבפנים פותח ונועל מבפנים מבחוץ פותח ומיכן פותח ונועל מיכן ומיכן אין לה לא לכאן ולא לכאן אסורין פאן וכאן וכן תנויות הפתוחות לרשות הרבי' קנימא לן פרבנן דאמרי בין המנעול למעלה מי' טפחים ובין למטה מי' טפחים ובמנעול דלית ביה ד' טפחים מביא מפתח מערב שבת ומניחו באסקופה ולמחר פותח ונועל ומחזירה לאיסקופה או בחלון שעל גבי האסקופה אבל אם יש בחלון ד' על ד' אסור דמוציא מרשות לרשות זיו שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין הימנו בשבת ונותנין עליו קערות וכוסות וצלוחית ומשתמש בכותל עד י' טפחים החיצונות אם יש זיו אחד למטה הימנו משתמש בו ובעליון אינו משתמש אלא כנגד חלונו בלבד ומוקי אבני דעליון אין בו ד' וחלונו משלימתו לד' כנגד חלונו משתמש דחורי חלון הוא דהאי גיסא ודהאי גיסא אסור: קע לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין מים ברשות הרבים או ברשות הרבי' וישתין ברשות היחיד וכן לא יזרוק לא יעמוד ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים או ברשות הרבי' וישתה ברשות היחיד אלא אם כן הכניס ראשו ורובו במקום ששונה אבל בפרמלית אינו צריך: קעא רקק מים אמרינו במסכת שבת בפ' הזורק אם רשות הרבים מהלכת בו הוי רשות הרבים אם פחות מי' טפחים ואם לאו הוי פכרמלית כמו ים ונהרות ואמרינו בפרק ואלו קשרים הנה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו ראשונה קודם שתיעקר שנייה מותר ואם אי אפשר ילך ברקק ויזהר שלא יתזז ברתוה ד' אמות כדמשמע בפ' רא"א חולין מאן דסחי במיא: קעב ענינין אמה ד' אמות בפרק מי שהוציאוהו (דף נא) שבו איש תחתיו אלו ארבע אמות של אדם באמה שלו בטבלא מרובעת שהם כ"ד טפחים דילפי' מקרשים גבי רשות הרבים ובפרק א' דסנפה קרחת באמה בת ר טפחים ואלפייים דתחום שבת באמה בת ו' טפחים כדמשמע בפ' מי שהוציאוהו גבי ר' שמעון מפני הטועים וד' אמות נמי דיליף מעביר ארבע אמות ממגרשי העיר לפיאות ובבבא בתרא בפ' המוכר פירות גבי בית וכוכין באמת ו' טפחים דאמרינו בתוספתא דכלים קרחת הפרם מחול הפרם ופסקי עריס כולם ו' טפחים ובפ' א' דערובין פליגי באמת מבוי גובהו ופרצותיו ואמת סנפה ודופן עקומה אי באמת ה' או ו' טפחים כל היכא דעצבות או שזקקות חומרא ניגיל בתרייהו וכן ד' אמות דבית ובפ' א' דסנפה.

וכן ד' אמות לתפלה או להרחקת מנוחה או למציאה או לעבודת הפרם או להרחקת צואה בפרק ג' דברכות (דף פה): קעב דין מבוי בתים שפתוחים לחצירות ונחצירות פתוחות למבוי אחר ויש לאותו שביל שלש דפנות ופתוח לצד אחד הרביעי מן התורה הוי רשות היחיד ומותר לטלטל בתוכו אף החכמים התמירו ליתן לצד הפתוח לחי כמו יתד של עצ או של אבן גבוה י' טפחים או להניח קורה רחבה טפח שפגיע מכותל זה לכנותל אחר ויערב החצירות יחד לבתים ואחר כך משתתפין יחד בפת או ביין או בחומץ או בכל דבר אז מותרין לטלטל ממבואו' לבתים ומבתים לחצרות ומחצרות למבוי.

ואחד מופה להם ויודיעם ומברך ב"א ה' אלהינו מ"ה אקב"ו על מצות שתוף בדא יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי ולטלטולי מן הבתים לחצרות ומחצרות לחצרות וממבוי למבוי ומבתים לחצרות ומחצרות למבוי וממבוי לחצרות ולכל דאתי עלן ולכל דסמיך עלן ולכל בר ישראל דשרי במתא דא עד שתא שלימתא.

או יאמר כל זמן שהשיתוף קנים. ונותנין השיתוף בתצור אחד שבמבוי ובלבד שיהא גבוה מן הקרקע טפח.

מבואות המפוקשות לרשות הרבים עושה צורת הפתח מיכן ומיכן ולחי או קורה מיכן ולכל היותר דלת ורשות הרבים י"ו אמה רחב המפוקש לשני צדדין ויש לו להעמיד דלת מיכן ודלת מיכן הראויות לנעול.

מבוי עקום ששני פתחין פתוחין לרשות הרבים ועומד כזה \$ ציור בספר \$ צריף ב' לחיים לשני פתחים וצורת הפתח בעקמומיתו ואם הוא עשוי כזה \$ ציור בספר \$ צריף ב' לחיים לב' פתחיו וב' דלתות לעקמומיתו כף או כזה \$ ציור בספר \$ מבוי העשוי כנגדל עושין לכולם צורת הפתח לצד אחד ולכולם לצד אחד לחי או קורה.

דרך רשות הרבים המפסקת בין המבואות יעשה צורת הפתח משני צדדין בקנים או בתכלים ומותרין כל בני המבואות שבתוך אותם פתחים של קנים לטלטל איש לתבירו ובעירו בין צורת הפתח קנה מיכן וקנה על גביהן: קעד קורת המבוי מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט פי' ישפיל הקורה בתוך כ' (ומימא לן חלל קורה תנו הרחב מי' אמה ימעט ואם יש לו צורת הפתח אין צריף למעט ומימא לן בין צורת הפתח בין אמלתרא מכשיר בין גבוה מכ' בין רחב מי' אמה.

קורת המבוי צריכה שתהא רחבה טפח וחזקה לקבל אריח שהוא חצי לבינ' של ג' טפחים היתה של קש ושל קנים כשירה עקומה כאילו פשוטה עגולה כאילו היא מרובעת אם יש בהיקפה שלשה טפחים.

קורה צריכה שתהא בריאה ומעמידי קורה צריכין שיהיו בריאים כדי לקבל אריח וקורה. בבבא בתרא בפ' לא יחפור (דף כ) אומר רב בפל עושין מחיצה חוץ ממלח ורחב אכל מלח איסתרונקנית עושין אומר רבה עושה אדם שני ציבורי מלח וסומך עליהן הקדירה.

אמר רב ששית הניח קורה על גבי מבוי ופירס עליה מחצלת והגביהה מן הקרקע ג' טפחים קורה אין כאן ומחיצה אין כאן קורה היוצאת מפתל זה ואינה נוגעת לפותל אחר וכן שתי קורות אחת יוצאה מפתל זה ואחת יוצאה מפתל זה ואינה נוגעת זו לזו פחות מג' אין צריף להביא קורה אחרת וכן ב' קורות המתאימות קורה רחבה ד' נאפי' אינה בריאה.

מבוי מעוקם רב אומר תורתו כמפוקש. ירושלמי מבוי מעוקם ר' יוחנן אומר נותן לחי מיכן ולחי מיכן וצורת הפתח מיכן מבוי שצידו אחד פלה לים וצידו אחד פלה לאשפה הלכה כחכמים שאוסרין.

מבוי שנפרץ במלואו תחת קורת המבוי קורה שהיתה משוכה או תלויה פחות מג' אין צריף להביא קורה אחרת. ירושלמי יתדות היוצאות מפתל המבוי נותן עליהם את הקורה ומתיר את המבוי והוא שיהא בתוך ג' לכותלי המבוי: קעה לחי הכשר מבוי בית היקל אומר או לחי או קורה.

לחיים גובהן י' טפחים ועוביין כל שהוא אפילו פחות הסרבל עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי לחי שהפליגו מן הקרקע ג' או שהפליגו ג' מן הפותל לא עשה ולא כלום. ירושלמי לחיים הסמוכים לפותל פחות מג' מותר ג' אסור.

בתוספתא לחיים גבוהין מן הארץ ג' או משוכין מן הכותל ג' טפחים צריף למעט, לחי העומד מאליו הוי לחי דלחי משום מחיצה אפי' לא נעשית לשם זה הוי מחיצה נפלה המחיצה ונשתייר שיעור הלחי מכשיר המבוי.

אמר רב אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו פתים ותיצרות פתוחות למבוי. לחי הבולט מן פניו של מבוי פחות מד' אמות נידון משום לחי ואין צריף לחי אחר להתירו נראה מבפניו ושנה מבחוץ או נראה מבחוץ ושנה מבפנים נידון משום לחי.

ירושלמי בין הלחיים אסורין. במסכת ביצה בריש פ' המביא ובשבת בריש פרק השואל (דף קמח) אמר לא ליתבי איניש אפומא דליחיא דילמא מיגגדר חפץ ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים.

מבוי שהוא רחב ב' אמות עושה פס גבוה י' במשך ד' אמות ומעמידו לאורך של מבוי רחב ט"ו אמה מרחיב ב' אמות ועושה פס ג'. ומבוי שאורכו כרוחבו הוי פתח ואינו ניתר אלא בפס ד'.

כנותל שאצידו אחד כנוס מתבירו ונראה מבחוץ או מבפנים נידון משום לחי. מבואות מפולשין לרשות הרבים עושה צורת הפתח מיפן ולחי מיפן או קורה מכאן.

רשות הרבים שהיא י"ו אמה המפולש מב' צדדין ומצויין שם ס' רבוא ואין שם חומה או מכונן משער לשער צריף דלת מכאן ודלת מכאן ולנעול בלילה וכן משמע בכיצד מעברין (דף הרבים צריכין לחי לצדה אחד הראוי לנעול וכן משמע בפ' כיצד מעברין גבי עיר של יחיד וכן בפ' כל כתבי הקודש).

עיר שיש בה מבוי בג' מחיצות ובמחיצה שלישית יש שער העיר ונכנסין ויוצאין בו רבים לא סגי בלחי וקורה אלא בב' דלתות דלת מכאן ודלת מכאן ולנעול בלילה וכן משמע בכיצד מעברין (דף נט) גבי עיר של רבים ורשות הרבים עוברת בתוכה דלא סגי לה בלחי.

ובכל מלכותינו פאן אין רשות הרבים פי אין מצויין שם ס' ריבוא בני אדם כמו שהיו במדבר הולכים במשפן: קעו שתופי מבואות בפרק חלון (דף עט) כיצד משתתפין במבוי מניח, את החבית ואומר הרי זה לכל בני המבוי ומזפה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי אשתו וצריף להגביה מן הקרקע טפח.

מביאין יין או שמן או תמרים או גרוגרות או כל מיני פירות וקיימא לן כרב נחמן דאמר אחד עירובי תחומין ואחד שיתופי מבואות צריף לזכות. ואם יש לו מגביה מן הארץ כל שהוא פי' טפח.

בפ' כיצד משתתפין (דף פט) שיתופי מבוי בחדר שבמבוי עירובי תצירות בבית שפחצר. בפ' חלון (דף פב) נתמעט האוכל מוסיף ומזפה ואינו צריף להודיע ניתוספו עליהם מוסיף ומזפה וצריף להודיע כשהו מרובין מזון שתי סעודות לכולם בתחילת העירוב ואם הן מועטין כגרוגרת לכל אחד ואחד אבל שירי עירוב כל שהוא.

בכל מערבין עירובי תחומין ומשתתפין שיתופי מבואות חוץ מן המים ומלח. פרוסה אין מערבין עליו אם לא כפר שלם.

בפרק הדר (דף עא) בעל הבית שהיה שותף עם שכניו לזה בינו ולזה בינו אין צריף לערב בפרק חלון (דף פ) הרגיל להשתתף עם בני המבוי ולא נשתתף באי' ולוקחין ממנו בעל כרחו אבל לא

מי שאינו רגיל אֶחָד עִירוֹבֵי תַחֲוּמֵינָא וְאֶחָד שְׂתוּפֵי מְבוֹאוֹת וְאֶחָד עִירוֹבֵי תַצְרִיחוֹת וְאֶחָד עִירוֹבֵי תַבְשִׁילֵינָא צְרִיךָ לְזַכּוֹת: קַעֲזוּ עִירוֹבֵי תַחֲוּמֵינָא כֹּל יִשְׂרָאֵל הִדָּר בְּעִיר יֵשׁ לּוֹ סָבִיב הָעִיר לְכָל צַד אֲלֵפִים אִמָּה לֵילֵךְ בְּשֶׁבֶת וּבְיוֹם טוֹב וְכָל הָעִיר כַּד' אֲמוֹת וְהַרוֹצֵחַ לְעֵרֵב לְדַבֵּר מִצְוֶה מוֹדֵד מִן הַבַּיִת שֶׁבְסוּף הָעִיר ע' אִמָּה וְשִׁירִים וּמוֹדֵד מִשָּׁם אֲלֵפִים אִמָּה וּמְנִיחַ בְּחוּל שָׁם עִירוֹבוּ פֶת אוֹ יֵין אוֹ שֶׁכָּר אוֹ חֲנוּמֵן וְאוֹמֵר שְׁבִיתִי כָּאֵן בְּשֶׁבֶת וְיֵשׁ לּוֹ מִמְקוֹם עִירוֹבוּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל צַד וּמְנִיחַ שָׁם מְזוֹן ב' סְעוּדוֹת שָׁהֵם י"ח גְּרוּגְרוֹת בִּינוּנִית וְאִם אֶחָד מְנִיחַ מִשְׁלוֹ צְרִיךָ לְזַכּוֹתָן עַל יְדֵי אֶחָד וְצְרִיךָ לְהוֹדִיעַ לְכָל מִי שֶׁיַּעֲרֵב עָלָיו וּמְנִיחַ בְּמִקוֹם הָרְאוּי לְאָכְלוֹ וּמְבַרְךָ בֵּא"י אֱלֹהֵינוּ מ"ה אַקב"ו עַל מִצְוֹת עִירוֹב.

בפ' כִּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (דף פ"ב) בְּתַחֲוּמֵינָא מְנִיחַ אֶת הַחֲבִית וְאוֹמֵר הֲרִי זֶה לְכָל בְּנֵי עִירִי לְמִי שֶׁיִּלְךְ לְבֵית הָאָבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה. דְּאִין מְעַרְבִין אֶלָּא לְדַבֵּר מִצְוֶה וְכֵן מִשְׁמַע בַּפ' בְּכָל מְעַרְבִין קִיבֵל עָלָיו שֶׁהוֹדִיעוּ מִבְּעוֹד יוֹם מִן מְשַׁחֲשִׁיכָה אֲסוּר קָטָן בֶּן שֵׁשׁ יוֹצֵא בְּעִירוֹב אִמּוֹ בְּלֹא זִכּוּי.

בְּסוּטָה בַּפ' כָּשֵׁם וּבַפ' מִי שֶׁהוֹצִיאָהּ וּנְלַמֵּד אֲלֵפִים אִמָּה מִן הַתּוֹרָה: קַעֲזוּ מִי שֶׁבָּא בְּסַפִּינָה וְהוֹצִיאָהּ וְנִכְרִים בְּפָרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאָהּ מִי שֶׁהוֹצִיאָהּ עַפּו"ם אוֹ רוּחַ רָעָה אִין לּוֹ אֶלָּא ד' אֲמוֹת הַתַּחְזִירוּהוּ כְּאֵלּוֹ לֹא יֵצֵא וְכָל הָעִיר כַּד' אֲמוֹת וְיֵשׁ לּוֹ אֲלֵפִים לְכָל רוּחַ יֵצֵא לְדַעַת אַע"פ שֶׁהַתַּחְזִירוּהוּ עַפּו"ם אִין לּוֹ אֶלָּא ד' אֲמוֹת.

מִי שֶׁהָיָה בְּסַפִּינָה וּבָאָה בְּשֶׁבֶת מִחוּץ לְתַחֲוּם וְהוֹצִיאָהּ גּוֹיִם בְּעַל כְּרַחוּ עַל שְׁפַת הַנֶּהָר כְּאִשֶּׁר יֵצֵאָהּ לְנִקְבֵי יָדָהּ לְעִיר וְהוּי כְּאִשֶּׁר הָעִיר כְּדַבְעֵי מִיָּנִיחָה דְרַבָּא הַנּוֹצֵרָה לְנִקְבֵי אִמְרֵי נִהַרְדְּעֵי אִי פִיקֵחַ הוּא מְעַיִל לְתַחֲוּמָא כְּלַפֵּי הָעִיר כִּינּוֹן דְּעַל עַל מִי שֶׁהוֹצִיאָהּ עַפּו"ם וְהוֹלִיכוּהוּ לְעִיר אַחֲרַת וּנְתַנּוּהוּ בְּדִיר וְסִהַר וּבְסַפִּינָה מְהֵלָּה אֶת כְּוֹלָה כְּדַמְשַׁמַּע גְּבִי נִחְמָיָה בְּרִיָּה דְרַב הוֹנָא בַּר חֲנִילָאִי מִשְׁפַּתְיָה שְׁמַעְתָּא וְנִפְיָק חוּץ לְתַחֲוּם וְכֵן מִשְׁמַע גְּבִי הוּא דִּיכְרִי דְאָתוּ לְמַבְרַכְתָּא דְרַבָּא סְבִירָא לְהוּ כְּרַב וְכֵן מִשְׁמַע בִּירוּשְׁלַמִי בְּפָרֶק ר' עֲקִיבָא בְּשֶׁבֶת נִיחְמָה תּוֹרָה לִישְׂרָאֵל וְאִמְרֵי 'בְּמַכִּילְתָּא מִקוּל הַדִּיבּוּר חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם י"ב מִיֵּל הָרִי יֵצֵאוּ מִתַּחֲוּמֵינָא י"ל הוֹאִיל וְעַנְנִים מְקִיפִים אוֹתָם הוּי כְּמַחֲצוֹת בְּנֵי אָדָם כְּאֵלּוֹ לֹא יֵצֵאוּ: קַעֲזוּ מִחֲצִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם מְעַשָּׂה שְׁעֵשָׂה מוֹרֵי וְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר מְמַיֵץ יְהוּדִים בָּאוּ בְּסַפִּינָה מִחוּץ לְתַחֲוּם וְהִבִּיא בְּנֵי אָדָם לְעֵשׂוֹת מַחֲצִיצָה שְׁלֵא לְדַעַת הַנְּעֻשִׂים מַחֲצִיצָה לְהִבִּיא ב"א שְׁבָאוּ בְּסַפִּינָה לְבֵית דְּקִינְיָא לֵן כַּר"ג אַפִּי' בְּדִיר וְסִהַר שְׁלֵא שְׁבַת בְּאִוִיר מַחֲצִיצוֹת דְּמְהֵלָּה אֶת כְּוֹלָה וּבְפָרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאָהּ (דף מג) מִשְׁמַע שְׁמַחֲצִיצַת בְּנֵי אָדָם מִן מוֹתָר לְעֵשׂוֹת בְּשֶׁבֶת שְׁלֵא לְדַעַת הַנְּעֻשִׂים וְנִיחְוֹנִית כְּמַחֲצִיצַת דִּיר וְסִהַר הַנְּעֻשׂוֹ' בַּע"ש לְהֵלָּה אֶת כְּוֹלָם כְּדַמְשַׁמַּע גְּבִי דִיר וְסִהַר בְּהִילּוּכּוֹ כֹּל הַמַּחֲצִיצָה חוּזָר לְמִקוּמוֹ כְּמוֹ שֶׁהִתִּירוּ לְנִחְמָיָה כְּפִי נִיחְוֹת לְבָאִים בְּסַפִּינָה לִיכְנֹס בְּמַחֲצִיצַת בְּנֵי אָדָם לְבֵית כְּדִיר וְסִהַר וְאִפִּילוּ לֹא מְלוּ גְּבִירֵי עַד לְבֵית בְּנֵי אָדָם הַנְּעֻשִׂים מַחֲצִיצָה שְׁלֵא לְדַעַת הַנְּעֻשִׂים יִלְכוּ עִמָּהֶם עַד הַבַּיִת דְּרַב מַחֲצִיצָה עֲשׂוּיָה וְהִיוֹצֵאִים מִן הַסַּפִּינָה יִלְכוּ בִּינֵיהֶם עַד הַבַּיִת מֵאַחַר שִׁיּוֹצֵאִי הַסַּפִּינָה לֹא יֵצֵאוּ מִן הַמַּחֲצִיצוֹת נִיחְוֹנוֹת הַמַּחֲצִיצוֹת כְּאֵלּוֹ הֵן אַרְנוֹפוֹת עַד הַבַּיִת וּבְכָל מְקוֹם שְׁמַחֲצִיצוֹת הוֹלְכוֹת רַשָּׁאִים בְּנֵי הַסַּפִּינָה הַהוֹלְכִים בִּינֵיהֶם לְהַלְוֹת אֶת כְּוֹלָה וְאִין לֹא מְסַפִּינָה יֵשׁ לָהֶם שׁוֹלִיָּים כִּי אִין תְּלוּי כִּי אִם בְּמַחֲצִיצוֹת שְׁעַל יָדָם הוּי רַשׁוֹת הַיְחִיד לְהַחֲשֵׁב כְּאַרְבַּע אֲמוֹת: קַפּ מַחֲצִיצַת בְּנֵי אָדָם צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּלֹא עֲרִבּוּבָיָא אֶלָּא כְּמַחֲוֹל דְּאִמֵּר בִּירוּשְׁלַמִי דְּשֶׁבֶת בְּפָרֶק מִיָּלָה ר' סִימוֹן בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי סַפִּין שֶׁל מִיָּלָה עוֹשִׂין לָהּ חוּלָא פִּי' מְחוּל' וְצְרִיךָ שְׁלֵא לְדַעַת הַנְּעֻשִׂים כְּדַאֲמַר גְּבִי נִחְמָיָה וְכֵן גְּבִי זִיקָא דְשָׂרָא לֹאִיִּתִּינָהּ וְאֲסוּר רַבָּא לְשֶׁבַתָּא אַחֲרֵיתִי דְהוּי כְּלַדַּעַת וְאֲסוּר.

וקא דא' ביבמות פ' תרש גבי מפתחות דארפסו לשם לא היו בני אדם לעשות מחיצה כי אם תלמידים היו דעים ואסור לעשות מהם מחיצה וקא דאמר בפ' עושין פסין גבי אבונרנקה דהנה לריש גלותא שלא הביאו במחיצת בני אדם לפי שלא יכלו על כל פעם לעשות מחיצת בני אדם להביא לחם ונין בכל שעה לצרכי סעודה וקיימא לן כל מחיצה שאינה עשויה לקבע לא שמה מחיצה בפ' עושין פסין וקיימא לן בפ' א' דעירובין מחיצה העשויה מאיליה שמה מחיצה גבי תל ונקע וקמה קצורה: קפא מחיצה העשויה בשבת בתוספתא דשבת בפ' ה' דהזרק ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו הותרו חזרו לאיסורן חזרו וקשרום בין אונסין בין שוגגין בין מזידי' בין מוטעין חזרו להיתירו וכן גבי מחצלות הפרוסות ברשות הרבים בשבת ומייתי הברייתא בפ' ה' דהזרק ובפ' עושין פסין באו מים חזרו פסין להיתרן הראשון וכן בשלהי עושין פסין גבי מחיצה על גבי מחיצה וקיימא לן ב'מי שהוציא אוהו (דף מד) דלפן שלישי אסור לעשותו בשבת אפי' בדבר הנטל אבל דופן ד' מותר וכן בפ' כל גגות דאמר שמואל נגודו לי גלימא: קפב שובתי ספינה בני אדם נכנסין מבעוד יום בספינה ושובתין בה כל בין השמשות וקני' כד' אמות.

הבית ששבתה בו בספינה באויר המחיצות ואם הלכה הספינה חוץ לתחום ונזרה לאחוריה לשפת הנהר שנקנס בה מותר זה ישראל לצאת מן הספינה לשוב לעירו דהוי כהוציא אוהו גוים והחזירוהו כאילו לא יצא.

ואם החשיף בין השמשות בספינה בשבת יצא מן הספינה בלילה וילך ביום בעיר אם ירצה ויאכל בעיר עד שתלך הספינה ויכנס בה ופירות הספינה שהובאה מחוץ לתחום נכנסין בני העיר ואוכלין עם בני הספינה מפירותיהן וגם אם ספינה באה ביום טוב מחוץ לתחום באים בני העיר ומביאין להם לאכול ולשתות.

קבלתי ממורי רבי ר' משה הפהן מי שקונה שביטה בין השמשות בספינה אסור לו לצאת מן הספינה לעקור שביטתו. ואם יצא אסור לחזור לספינה בשבת דאסור לישוט במים פן יעשה חבית של שייטים פן אסור לישוט בספינה ובמסכת שבת בפ' חולין (דף קלט) דווקא לצורבא מרבנן שרינו הערמה גבי ניים במברא.

אבל קבלתי ממורי רבי יהודה זצ"ל מאחר ששבת באויר מחיצות הספינה קנה רשותו ויצא וילך לעיר ויחזור לכשירצה שהרי הבית ששבת באוירו מבעוד יום כד"א פן בספינה ששבת בה אבל כשפאה חוץ לתחום אסור לצאת הימנה והספינה לו כד' אמות אבל ליכנס בתחלה בספינה בשבת אסור שמה יעשה חבית של שייטין ואפי' תעבור הספינה בתוך התחום כדמשמע בפ' תולין דווקא צורבא מרבנן שרי לאיערומי למיעבר במברא משמע לכולי עלמא אסור אפי' הנכרי מוליכה מפני גזירה חבית של שייטים ואם עבר ונכנס בספינה מהלך את כולה אע"פ שלא שבת באויר מחיצותיה דהוי כדיר וסתר דהלכה כרבן גמליאל אע"פ שלא שבת באויר מחיצות פמו שאין רוכבין על גבי בהמה שמה יחתוך זמורה פן אסור לישוב על הקרון בשבת דווקא בספינה התיירו לישוב אבל היושב בקרון לא מיבעיא אם בהמה מושכת הקרון דאסור שהרי משתמש בבהמה אלא אפילו נכרי המושך בקרון אסור לישראל לישוב עליו פיון דאפשר לו לעמוד ולירד לארץ והוא יצא חוץ לתחום: קפג ספינה הפאה מחוץ לתחום בשבת או בי"ט ויש להם פירות ומאכל מותר לבני העיר ליכנס בספינה ולאכול בספינה משל בני הספינה רק שלא יוציאו כי תפצי הספינה פרגלי בעליהם והספינה כד' אמות.

וביום טוב מותרין בני העיר להביא להם מאכל ומשתה רק שלא יוציאו מתחומי העיר ודמי להא דתנן הוי שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא זה מתחום של זה ואם הוי שלש' והאמצעי מובלע ביניהם' הוא מותר עמהן והם מותרין עמו ושנים החיצונים אסורין זה עם זה.

ותניא גשמים שבאו ביום טוב הרי הן כרגלי כל אדם ותניא נהרות המושכין ומעינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם וביום טוב כפ' אין צדין נכרי שיהביא דורון לישראל מחוץ לתחום לאותו ישראל אסור לישראל אחר מותר.

ובפרק מי שהוציא והו חפצי גוי קונים שביתה: קפד פירות בריש מי שהוציא והו אמר רב פפא פירות שיצאו מחוץ לתחום בשוגג יאכלו לכל אדם במזיד לא יאכלו ואם חזרו חזרו להיתירן הראשון.

ירושלמי פירות שיצאו לרשות הרבים וחזרו שוגג יאכלו במזיד לא יאכלו. ר' נחמיה אומר בין בשוגג בין במזיד לא יאכלו עד שיחזרו למקומן.

המבשל בשבת שוגג יאכל במזיד לא יאכל ובפ' אין צדין גוי שיהביא דורון לישראל מותר בתוך ד' אמות שקיבל הפירות ובעיר כל העיר כד' אמות כרבא דשרא לכולא מברכתא. והא דתניא גוי שיהביא פירות מבחוץ לתחום לא יזיז ממקומו פירוש ארבע אמות: ארבע אמות ואלפים אמה.

כל אדם יש לו ד' אמות ואלפים כדאמרי' בפ' מי שהוציא והו (דף מט) מי שבא בדרך וחשכה לו ואיפא ממקום רגליו ועד עיקר האילן תרי אלפי וד' אמות. וכן משמע בפ' בכל מערבין (דף לה) נתגלגל חוץ לתחום ומסיק חוץ לד' אמות: עיבור העיר ולא פרמים וגדרים כשמודדין תחום העיר אלפים אמה לבד מן ע' אמה ושיריים מן העיר אם יהיו ב' עיירות או ב' כפרים ואין ביניהם יותר משבעים אמות ושירים הרי הן כמחנותין ויכול לילך כמה פרסאות כרב הונא דאמר נותנין קרפף לזה וקרפף לזה והלכה כדברי המייל בעירו ובין וכן בפרק פיצד מעברין (דף נז) כל שאלו מכניס האמצעי ביניהם ואין בין זה לזה אלא קמ"א ושליש הוי כד' אמות ובפ' עושין פפין לבי כנישתא דדניאל תלתא פרסי על ידי מתנותא דבלען בתוך ע' אמה ושירים וכן כפרים הסמוכים זה לזה וכן בני אקטיפין ובני ארדשיר אבל בענין פרמים לא התירו דאמרינן בכיצד מעברין (דף נג) הוי שם גודדיות גבוהות י' טפחים וגשמים ונפשות שיש בהן בית דירה וכו' ותניא אלו שמתעברין עמהם נפש שיש בה ד' על ד' אמות והגשר והקבר שיש בהם בית דירה ובית הכנסת שיש בו בית דירה לחוץ.

ובית ע"ז שיש בו בית דירה לכומרים. האוריאיות והאוצרות שבשדות שיש בהן בית דירה.

והבונרנין שבתוכו והבית שפנים הרי אלו מתעברין עמה. ואלו אין מתעברין נפש שנפרצה משתי רוחותיה אילף ואילף וגשר וקבר ובית הכנסת ובית ע"ז האוריאיות והאוצרות שאין בהן בית דירה ובור ושיח ומערה וגדר והשוכה והבית שבספינה אין אלו מתעברין עמה הרי אעפ"י שראוין לדירה אין מתעברת עם העיר כל שכן פרמים ובונרנין אין מתעברות דהא משמע בפרק א' דסנפה בית שאין בו ד' על ד' אין מתעברות דבונרנין דווקא מתעברות בארץ אבל לא בחוצה לארץ כדאמר בפרק עושין פפין הלכך אם יש בתוך ע' אמה ושירים בונרנין שומרי פירות וכרמים אין לסמוך עליהם: קפז פלטה מדתו באמצע העיר בשלהי פ' פיצד מעברין (דף ס) א"ר אידי א"ר יהושע בן לוי היתה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר פלטה

מדתו בסוף העיר נעשית כל העיר כד' אמו' ומשלימין לו את השאר וכן הלכה ובפרק מי שהוציא אוהו (דף מב) פלגה מדתו בחצי תצירו יש לו חצי תצירו אבל פלגה מדתו על שפת תקרה מותר לטלטל בכל הבית כולו הואיל ותקרת הבית חובטת.

מי שיצא חוץ לתחום ויכול לבא בהיתר עד התחום מי שיצא ברשות מצוה שנותנין לו תחום אם תחומו מובלע בתוך תחום העיר כרב שימי ב"ר חייא. או הוציא אוהו עכו"ם או רוח רעה או יצא שלא לדעת והוצרף לנקביו או עשו לו מחיצה של בני אדם או שבת במערה שתוכה ד' אלפים ונגה פחות מד' אלפים באלו שינין הבלעת תחומין ואם אין אלו דרכים אינו מותר אלא אם כן בתוך ד' אמות שמובלעת ד' אמותיו.

וכן מי שבא בדרך והחשיף לו בתוך ב'. והא דתנו מי שהחשיף חוץ לתחום אפילו, אמה אחת אל יפנס לבית להיות כבני עירו אלא קנה שביתה במקום שחשכה לו ומשם יש.

אלפים אמה לכל רוח. מי שיצא מביתו וכלתה מדתו אפילו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר וכן בשלהי פיצד מעברין ובתוספתא בריש פ' ה' הנותן עירובו בסוף אלפים אמה של תחום אם היה ביתו סמוך לחומה יפנס ואם לאו לא יפנס: קפח גשמים פועמים קונין שביתה ופועמים אין קונין.

בפרק מי שהוציא אוהו (דף מו) תניא גשמים שיצדו מערב י"ט יש להם אלהים אמה לכל רוח. והו כרגלי כל אדם לפי שהמים בעבים מינד ניידי וגם באוקיינוס.

ותני' נהרות המושכין ומעינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם משום האי טעמא. במסכת ביצה בפרק משילין נותין כלי תחת הדלף בשבת ואם נתמלא כלי שופף ושונה ואינו נמנע רישלמי תני נהרות ומעינות שבאו מחוץ לתחום ממלא מהם בשבת: קפט ישן בדרך בפרק מי שהוציא אוהו (דף מה) מי שישישן ולא ידע שחשיכה יש לו אלפים אמה לכל רוח וכן הלכה תנו ישן בדרך והרי הוא סמוך לעיר ר' יהודה אומר יפנס ובשילהי פרק חלון (דף סב) פוסק רבבי יהודה בכל מקום בעירובין ולא במחיצות.

וקיימא לן כר' יוסי דתחומין דרבנן וספיקא לקולא בפ' בפל מערבין וכן בפ' פיצד מעברין וכן בפ' מי שהוציא אוהו וכל אדם שהוא בעיר הרי הוא כבני העיר. ואם הניח עירובו מזון ב' סעודות כל העיר כד' אמות לו ממקום עירובו אלפים אמה לכל צד ויכול לקנות שביתתו בין ברגליו בין בעירובין.

תנו החשיף לו אמה חוץ לתחום לא יפנס הא תוף התחום יפנס והוא כבני העיר: קצ ריבוע העיר וקידור בהרים בפרק פיצד מעברין (דף נג) המרבע את העיר עושה אותה ואת תחומיה כטבלא מרובעת עגולה עושים אותה זווית קצרה מצד אחד ורחבה מצד אחד רואין אותה כאלו היא שוה היו שני בתים יוצאין ממנה לב' רוחות פשוני פגמין רואין כאלו חוט מתוח עליהן ומודד הימנו אלפים אמה היתה פקשת או כמין גאם רואין כאלו מליאה בתים היתה עגולה מרבעה בריבוע תחומיה וקרנותיה כטבלא מרובעת הנה מודד והגיע לגיא או לגדר מבליעו מודדין בחבל פשתים נ' אמה אע"פ שבמדתו יותר מאלף אמה יעמוד זה על שפת הגיא וזה על שפתו האחר ויבליעו בחבל הגיע לגדר של אבנים שנפלה והגל גבוה ומשופע מבליעו וחוזר למדתו פי' אם רוחב הגיא כנגד העיר מנ' אמה שאין יכול להבליעו בחבל ובאחד מראשיו שלא כנגד התחומין הולף ומבליעו לשם ומודד משפתו והלאה עד כנגד מקום שפלה רוחב הגיא כנגד העיר וחוזר אל מדתו כנגד העיר ומשלים מדת תחומו ובלבד שלא יצא מתחומו שאם אין יכול להבליעו כנגד התחומין מפני

רחבו ויכול להבליעו שלא פנגד התחומין לא יצא להבליעו הגיע לפנותל אומדו ומקדו פשאין חוט המשקולת יורד פנגדו אבל אם יורד פנגדו שאין מתרחקת שפת תחתיתו מפנגדו שפת גובהו ד' אמות אז נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו ויוציא לשפתו ומשלים מדתו.

גיא שאין רחבו ב' אמה אפי' עמקו אלפים מבליעו. אבל יותר מאלפים מקדו אם אין חוט המשקולת יורד פנגדו שראוי להילוף אבל יורד פנגדו אפי' יותר מאלפים הגיע לקר אם מתלקט י' מתוף ה' מבליעו או מקדו י' מתוף ד' אומדו קידור ה' לוקח חבל ד' אמות תחתון פנגד לבו והעליון פנגד מרגלותיו: ירושלמי אין מודדין אלא בחבל של נ' אמה ולא פחות שנפתח ונשבר ולא יותר שנכוץ ונפסד ושל פשתים דכתיב ופתיל פשתים בידו הגיע לנחל צר מלמעלה ורוחב מלמטה עד ג' אמה פאילו מלא עפר או צרורות ואם לאו מטפס ועולה מטפס ויורד בתוספתא המודד מודד בכל פחו נאמן אדם לומר עד כאן תחום שבת: קצא הנותן את עירובו בתוספתא הנותן את עירובו בסוף אלפים אמה של תחום אם היתה ביתו סמוך לחומה יפנס ואם לאו לא יפנס הנה בעיר ונתן עירובו בעיר אחרת מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

פלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר פלתה בסוף העיר כל העיר כד' אמות ומשלימין לו את השאר. שבת בעיר שחרובה מדיוריה ומחיצותיה קיימות מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה נתן עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתן חוץ לעיבורה מה שנשכר הוא מפסיד פלתה מדתו בסוף העיר הרי הוא כד' אמות פלתה בחצי העיר שהיא גדולה או שהרחיק עיבורה מן העיר שאין העיר נבלעת במדת אלפים מפסיד שכל העיר עולה בחשבוננו: קצב עירוב פפת או ברגל בשיליה מי שהוציא והו (דף נב) קיימא לו אחד עני ואחד עשיר מערב בין פפת בין ברגל שייאמר שבייתתי במקומי וממתין שם עד שתחשף וחוזר ובא לעירו.

בכל מערבין עירובי תחומין חוץ ממים ומלח ירושלמי לפי שהוא מין קללה ואין הגוף ניזון הימנה. והטעם במדרש ויכולו בפסוק וה' המטיר על סדום.

מערבין לנזיר ביין לכהן בבית הפרס. עירוב תחומין ביין או בשכר או בחומץ ועירובי תצירות פפת דווקא וכן משמע בפירק הדר ובפ' חלוץ: קצג מי שבא בדרך.

בפירק מי שהוציא והו (דף מט) מי שבא בדרך וחשקה לו הנה מפיר אילן או גדר ואמר שבייתתי תחתיו לא אמר כלום שילך לביתו אבל הולך תחת האילן ונעש' חמר גמל אמר שבייתתי בעיקרו מהלך עד עיקרו אלפים אמה ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה אמר שבייתתי במקום פלוני על תל גבוה י' והוא מד' אמות ועד בית סאתים או בנקע עמוק י' מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה ואם אין מקום מסויים אין לו אלא ד' אמות היו שנים אחד מפיר אילן או גדר ואחד אינו מפיר זה שאינו מפיר מוסר שבייתתו למפיר והמפיר אמר שבייתתנו במקום פלוני.

אם חלוק משאר הבקעה בסיום מחיצות והוא מד' אמות ועד בית סאתים אבל לא סיים ד' אמות לא יזוז ממקומו אם ממקום רגליו עד עיקרו אלפים וד' אמות אבל אם תחתיו של אילן בתוף אלפים וד' אמותיו קנה לו שם שבייתה.

עירב לב' מקומות או שני עירובין אחד עירב לצפון ואחד עירב לדרום לא יזוז ממקומו אם מציע את התחום בפ' פיצד מעברין (דף ס) הנה במזרח ואמר לבנו לערב במערב או במערב ואמר לבנו לערב במזרח אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מן מותר לילך לביתו ואסור לעירובו לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מן אסור לביתו ומותר לעירובו בפ' ב' בתוספתא

האומר שביטתי בגנה מוקפת גדר גבוה י' טפחים לא יותר על בית סאתים מהלך את פולה וחוצה לה אלפים אמה אימתי בזמן שהיה בתוך אלפים שלו אבל לא היה בתוך אלפים שלו אין לו אלא ד' אמות בלבד.

משמע מי שנתפונן לשבות במקום שאין ראוי לו אין לו אלא ד' אמות בלבד בפ' בבל מערבין (דף לה) נתגלגל חוץ לתחום מבעוד יום אינו עירוב. נתפונן למקום הראוי לו ואנוס הוא יש לו דין שביטה וכיון דאינו יכול לקנות במקום שנתפונן קנה שביטה בביתו: קצד דין שליחות בפרק בפל מערבין השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב בעומד ורואהו ונתקת שליח עושה שליחותו בכל מקום שתמצא לחומרא בשל תורה הלך אחריו פה הוא דאמרינן בפ' הריני נזיר מן הגרוגרות (דף יא) אמר רב יצחק ב"ר יוסף אמר ר' יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים והיינו לחומרא דלגבי דידיה הני חתיכה דאיסורא אע"ג דלאחרני שריין.

במסכת גיטין בפרק התקבל (ד' סד) ולימא שליח עושה שליחותו גבי שליח אמרי' הני מיילי לחומרא אבל לקולא לא ואם מת חולצת ולא מתנייבמת בפרק א' דשחיטת חולין (דף יב) לחומרא אין חזקה שליח עושה שליחותו גבי צא ושחוט צא ותרום לי ואפי' לרב ששת דאמר בפ' בפל מערבין (דף לב) חזקה שליח עושה שליחותו בין להקל בין להחמיר בדאורייתא הני מיילי לדבר מצוה כגון מעות שבשופר ועומר אבל לא בשאר דברים ופסק רבינו תם פרב נחמן דמסקנא דשחיטת חולין פנומיה ותו דר' יוחנן קאי פנומיה בגיטין בפ' התקבל ותו מדמקשי לרב נחמן טובלת ואוכלת בקדשים לערב לא משום חזקה אלא פרב נחמן שמעיה ומייתי ביומא ש"מ דהיא עיקר.

מיכן שהמסר שומן לחבירו להתיכו ומצאו מהותך ולא החזיר שליחותו אין לסמוך לומר שומן הוא אלא חלב הוא גבי שליח יאמר לתקוני שדרתיה ולא לעוותי בקדושים בפ' האיש מקדש (דף מב) ובפ' בתרא דבכורות בסופו האומר לשלוחו צא ועשרעלי וקרא לתשיעי עשירי איפא למאן דאמר קדוש עשאו שליח עד עשירי לקרא שם אע"ג דאין אונאה לקרקעות אבל לא לגבי שליח וכן בכחובות בפרק אלמנה נזונית (דף צט): קצה שילח ביד א"י עירובו להוליה לישראל שנינים לו עירוב בפרק בפל מערבין (דף לא) השולח את עירובו ביד חרש שוטה וקטן או ביד מי שאינו מודה בעירוב אינו עירוב ואם אמר לאחר לקבלו הימנו הרי זה עירוב אם נתברר שנעשה המעשה כגון בעומד ורואהו.

הרי אע"ג דליתיה בשליחות העירוב כש' לכשיגיע ליד אחר הוא הדין גט השולח ביד א"י לישראל וכתוב באיגרתו לישראל תהיה שלוחי ותתנו לאשתי אותו הגט הוי גט אע"ג דנכרי ליתיה בשליחות דלאו בר שליחות הוא.

והא דאמרי' בשילהי מסכת מעילה שלח ביד חרש שוטה וקטן עשו שליחותן בעל הבית מעל וכו' עד כאותה ששנינו נתנו על גבי הקוף והוליכו הרי זה עירוב פ"י כגון שאמר לאחר לקבלו ולא תקשי ההיא דעירובין כגון שעומד ורואהו וכיון דעבד שליחותיה הוי עירוב גבי מעילה כגון ששלח ביד חרש שוטה וקטן ואמר לאחר לקבלו מידו הילכך בעל הבית מעל מדאורייתא: קצו עיר במצור מעשה שצרו על עיר ווירמש חילולות גדולות בשבת והתירו לכל היהודים לקח כלי זנינם דאמרינן בפ' מי שהוציא והו (דף מה) אמר רב יהודה אמר רב א"י שצרו על עיריות אין יוצאין עליהן בכלי זנינין ואין מחללין את השבת כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין

ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין את השבת ותנן פל היוצאין להרוג או ליהרג מותר לצאת ולשוב בכלי זיין ועוד אם לא יעזרו היהודים את העירונים היו הורגין עצמן הילקף מותר אפי' בכלי זיין: קצו הפלגת ספינה בשלהי פרק א' דשבת אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ומה שמפליגין בנהרות לא אסרו אלא בים הגדול שממיו סרוחה וטורח גדול בגליו אבל בנהרות מותר שאין טורח וסריחה ונהולף לסחורה הוי כדבר מצוה כדאיתא במועד קטן בריש אלו מגלחין.

וקא דאמר ג' ימים משום דאמרין בגיטין בפ' מי שאחזו (דף עז) ארבעה וחמשה ומעלי שבתא כשבתא וקא דאמרין בג' ימים לפי שכשיוירד בים מעיו מתהפכין עליו ונפשו קצה עליו מרעש גלי הים אבל מג' ימים ואילך אינו מזיק שהוא רגיל בכך וכן תמצא בתנחומא בפרשת שלח לה למדנו רבינו מהו לפרוש לים הגדול וכו' אם שליח מצוה הוא מותר לו אינה יום שיצאה שכל שלוחי מצוה דוחה את השבת: קצח הלכות עירוב ביום טוב לשבת עירובי תבשילין יו"ט שבת ביום חמישי וששי דאמרין בפ"ב דמס' ביצה עושה תבשילין מערב יום טוב וסומך עליו לשבת לוקח בשר צלי או מבושל ופת ומקנה לו על ידי אחר לו ולכל בני העיר ולכל איש ישראל השרויים בתוך אלפים אמה.

ואומר בא"י אלהינו מ"ה אקב"ו על מצות עירוב כדא' יהא שרא לנא ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת או בתוך תחום העיר לאפויי ולבשולי לקידרא ולאטוויי ולאטמורי ולאדלוקי שרגא מיום טוב לשבת לנו ולכל הנסקמים על עירוב זה.

וישמור העירוב עד ליל שבת ואז יאכלנו וקניימא לן כזית אחד בין לאדם אחד בין לכמה ב"א וצריף דעת מניח ולא דעת מי שהניחוהו עליו. שכח ולא הניח מערב יום טוב קניימא לן מניח עירובי תבשילין ביום ראשון ומתנה אם היום חול ולמחר קודש' יהא זה עירוב.

ואם היום קודש ולמחר חול אין צריף עירוב: קצט עירובי תבשילין בעלי בתים השרויין בתצר אחת או בבית אחד גובין קמח מפל אחד ויעשו כפר אחד אז יניח הכפר או פכרותיהם בכלי אחד או בכלים שנים רק שיניחו הכל בבית אחד או אחד מזכה להם משלו על ידי אחר רק שיודעם ויניחו העירוב בבית שפאותו חצר וכשמניח העירוב מברך ב' א"י אלהינו מ"ה אקב"ו על מצות עירוב כדא' יהא שרי לנא לאפוקי ולעילוי ולטלטולי מבתים לתצרות ומתצרות לבתים ומבית לבית ומחצר לחצר ומפינה לפינה ומזוית לזוית כל זמן שעירוב זה קיים או כל השבתות שבשנה זו: ובעירוב לא יהא פחות ממזון ב' סעודות אם הם י"ח בני אדם ואם אינם י"ח אז לא יהא פחות מכזית.

שכח ולא עירב יבטל רשות: שיתופו מבואות כפר פתבת: הלכות ראש השנה ר לעולם יי דברך נצב בשמים תני ר' אליעזר בעשרים וחמשה באלול נברא העולם. ואתיא פהאי דתני רבי אלעזר זה היום תחלת מעשיה זכרון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב נמצאת אומר בראש השנה נברא אדם הראשון וכו' אמר הקב"ה לאדם הראשון סימן אתה לבניך פשם שגנבסת לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס פלי ברחמים כף צתידין בניך להיות נכנסין לפני בדין ביום הזה ויוצאין בדימוס אימתי בחדש השביעי בא' לחדש, הכי איתא בפסיקתא מה פתיב למעלה מן הענין פחסדה חייני ואשמרה עדות פיה לעולם יי דברך נצב בשמים עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתה בהם בשעת חסד נברא העולם הם ו' ימים כי ביום נברא העולם ולא בלילה ביום עשות

ה' אלהים ארץ ושמים זהו זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם הנה לא מן כדון פי' לא מעתה אלא מעולם לכה אמר כחסדיך חניני ואשמרה עדות פי' שאמרו הרניחו לאדם את היום כדאימא בבראשית רבה קול ה' אלהים מתהלך בגן לרוח היום ודברך מלכנו אמת וקנים לעד לכה יסד ביוצר מלה אמון על דרשה זאת.

לעולם ה' דברך נצב בשמים במדת רחמים ה' ה' אל רחום וחנון מתי ה' ברחמים דברך נצב בדין כמ"ש אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט מהו דברך פשאדם חוטא מיז באשר הוא ושם נגזר עליו כמו דבר עליך רעה.

וכן אם עושה מצוה מיז שכר המצוה נגזר עליו למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו פי' ה' דבר טוב על ישראל. ה' דברך נצב במדת רחמים את פש בשם של ד' אותיות מצפץ בגימטריא בר"חמים זהו הנה ה' יוצא ממקומו ממדת רחמים הנ"ה ה' מ"רחמים.

לכה אומר בקדושה ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון ברונגו רחם יזפור כי דברך נצב בשמים לדור ודור אמונתך כוננת ארץ ומעמוד אותה אמונה שגדרת לאדם הראשון היא לדור ודור על פן כוננת ארץ ומעמוד תורתך בשמים היתה ונתת האל הנאמן עדות נאמנה על ידי משה בכל ביתי נאמן הוא לנאמני ארץ וכתוב בדברי עמך וגם בך נאמינו לעולם.

כוננת ארץ ומעמוד אנכי תפנתי עמודיה סלה זהו ומעמוד ארץ יראה ושקטה ומתי תזכר התורה ביום הדין למשפטיה עמדו היום כי הכל עבדיך אנחנו בעלי דינין לכה עמדו כמו ועמדו שני האנשים אשר להם הריב.

כדאמר בשבועות (דף לא) ובסנהדרין (דף נ') ולמה עומדים שהשכינה שם כי ה' יעמד לימין אביון להושיעו משופטי נפשו לכה תוקעין בקריאת התורה. בויקרא רבה בפסוק נפש כי תחטא אמר ר' לוי שני דברים בימין תורה מימינו אש דת למו והצדקה צדק מלאה ימינה ושנים ביז הנפש אשר ביזו נפש כל חי והמשפט ותאחז במשפט ידי ויזפור צדקתי בקריאת התורה ששניהם בימין להטיב לנפש בעת משפט לכה סמך במזמור חסדי ה' עולם אשרה תרום ימינה צדק ומשפט מכון כסאך חסד ואמת יקדמו פניה.

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניה יהלכו. בפסיקתא אמר ר' יאשיה ואומות העולם אינם יודעים להריע כמה קרנות יש להם כמה בוקיננס יש להם פי' מין כלי שתוקעין בו כמה סנפירין יש להם ואתה אומר אשרי העם יודעי תרועה אלא אשרי העם שיודעים לפתות את בוראם בתרועה לכה יסד הקלירי נעלה שופר עם תחנון שדי לפתותך בם בחינון ויסד קשוב קול תקיעה מתוקעי לה היום מלה רחמים תעורר למחפנה מלה.

בפסיקתא רבי יהודה בר נחמני בשם ר' שמעון בן לקיש פתח עלה אלהים בתרועה בשעה שהקב"ה עולה ויושב על כסא הדין בדין הוא עולה ובשעה שישאאל נוטלין שופר ותוקעין הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים ה' בקול שופר לכה סמך ומשפט מכון כסאך.

אשרי העם יודעי תרועה מיז ה' באור פניה ומשפטיה אור יצא בשמה יגילון כל היום שנקרא ה' ה' אל רחום וחנון. לכה מיז לאחר תקיעה אומר החזן בקול רם אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניה יהלכו אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה סמך למשפטיה עמדו היום.

לולי תורתך שעשועי. בפסיקתא מדריכה בדרך תלך א"ר לוי בשם ר' תמא בר' חגיגא נבן מלך
שקה לוי דין בפני אביו אמר לו אביו אם אתה מבקש לזכות לפני בדין מנה ביקולוגוס פלוגי
ואתה זכאי לפני בדין.

כך אמר הקב"ה לישראל בני תהיו מזפירין זכות אבותיכם ואתם זוכים לפני בדין. אחד זה אברהם
אבינו אחד הנה אברהם.

זכרון תרועה זה אבינו יצחק ונרא והנה איל אחר נאחז בפסוק בקרניו. מקרא קודש זה אבינו
יעקב.

ישאל מקוראי. אימתי אתם מזפירים זכות אבות ואתם זוכין בדין בחדש השביעי באחד לחדש
הנה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש לכך סמך למשפטיה עמדו היום.

לולי תורתך שעשועי שזה רמז לנו ומניין לנו שביום ראש השנה באין לדין שנאמר למשפטיה
עמדו היום. בפ' אמור בכל הרגלים פתיב יום לבד מראש השנה שהרי בפסח פתיב ובחמשה עשר
יום לחדש.

ובעצרת וקראתם בעצם היום הזה יום פפורים הוא. בסוכות ביום הראשון וביום השביעי אבל
בראש השנה זכרון תרועה ולא הזפיר יום זה ימים יוצרו ולא אחד בהם ולא קרי לומר ימים
יוצרו לו להקב"ה אחד בהם ולא פתיב יום ועל ספרה פולם יכתבו וסמיה ליה ולי מה יקרו ריעה
אל ומה עצמו ראשיהם לומר צדיקים נכתבים לחיי עד אם תקטל אלוה רשע רשעים נכתבים
למיתה וראה אם דרך עוצב בי ונחני בינונים תלויים ועומדים עד יום הפפורים מיכן אסמכתא
הא דאמר ר' כרנספדאי אמר ר' יוחנן שלשה ספרים נפתחים בראש השנה ואמרינו בארבעה
פרקים העולם נידון בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון.

אדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הפפורים ולא "אחד" בהם" סופי תיבות אד"ם
ולו אחד בהם יום הדין לכך אנו מתפללין זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים
לכך בפרשת ראש השנה בפנחס יש תיבות חיים.

ומנין שביום הפפורים חותם שהרי בפנחס בחול ובשבת ובפסח ובעצרת ובראש השנה ובסוכות
כתי' יום בפרשת המוספין אבל לא ביום הפפורים זהו ימי"ם יוצרו"ו ולו" בגימטרי"א שנ"ד ימים
כמנין ימות הלכנה ולו אחד להקב"ה יום הפפורים ולא אחד פתיב אין השטן מקטרג עבירות
שנעשו באותו יום כדאמרינו בפ' א' דיומא (דף כ).

בבראשי רבה יום אחד יום הדין יו"ם אח"ד הדין ולפי שבעניין באמור אל הפהנים אין פתיב יום
בענין ר"ה לפי שבא בראש חודש ומקדשין על ידי הלכנה ואין כבודה אלא בלילה שנאמר את
המאור הקטן לממשלת הלילה וראש חודש תלוי בבית דין ובעדים ופעמים שאין רואים אותה
בזמנה ופעמים באה בארובה ואין רואין אותה ביום שראוי להיות בו ראש חודש לכך אין יום
בפרשת ראש חודש ובראשי חודשיכם שאין מברכין ברכת הלכנה אלא בלילה לכך אין יום בר"ה
באמור אל הפהנים זהו תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו למה נקרא שמו חודש שהלכנה
מתחדשת בו בכס"ה בגימ' לבנ"ה.

בפסיקתא ר' ברכי' פתח תקעו בחדש שופר וכל הקדשים אינם חודש אלא בפסח וכל הקדשים אינם נכסין אלא יום חגנו והלא ניסן חודש ונכסה ויש לו חג וחסו בפני עצמו אלא חודש ונכסה ויש לו חג וחסו בן יומו זה תשרי.

ובראש השנה דן פדאמר בפ' א' דראש השנה (דף ח) רב נחמן בר יצחק אמר באחד בתשרי ראש השנה לדין דכתיב מראשית השנה ועד אחרית שנה מראש השנה נידון מה יהא בסופה וממאי דתשרי הוא דכתיב תקעו בחדש שופר בפסח אינהו חג שהיא מתפסה הוי אומר זה ראש השנה דכתיב פי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מראשית השנה לית חסר א' מר"שית אותיות תשר"י אלמא ראשית הוא ראשון השנה.

ואמר ר' יצחק כל שנה שרשה מתחלתה מתעשרת בסופה שנ' מראשית השנה ועד אחרית שנה שנה דאית ליה אחרית רשה בתחלתה שחוזרין בתשובה לקה סמך מראשית השנה ועד אחרית שנה והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לקה לא נאמר יום גבי ראש השנה באומר אל הפהנים שאז גלמי ראו עיניך ועל ספרך פולם יפתבו ימים יוצרו ולא אחד בהם ולא פתיב יום.

אעפ"י שמיים יוצרו כמו שכתב ברגלים יום אז ולו הוא. הלכה פתוב פמשפטם בראש השנה בפרכת פנחס.

ובו חיי"ם תיבות בראש השנה בפנחס שהקב"ה יזכרנו לחיים לקה בראש התפלה זכרנו לחיים. ובסופה בספר חיים.

ואמרין בפ' בתרא דראש השנה (דף לג) העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה השני מתקיע ובשעת ההלל הראשון מקרא את ההלל מדקאמר בשעת ההלל דראש השנה ויום הפיפורים לית בו ההלל מאי טעמא כר' אבהו דאמר ר' אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבנו של עולם מפני מה אין ישראל אומרים שירה בראש השנה וביום הפיפורים.

אמר להם איפשר מלה יושב על פסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים וישראל אומרין שירה לפני לפי שכתוב פי חלצת נפשי ממנות והיום הוא יום הדין. וכמו כן לא יסדו הפייטנים לומר בראש השנה וביום הפיפורים חי וקיים נורא מרום וקדוש שלא נאמר חי להקב"ה כל זמן שאין שירה לומר בנו חי.

כמו בראש השנה וביום פפור דכתיב פי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש פמונו ויחי. אלמא היכא דכתיב חיים בדין פתוב בו חיים והיגו דכתיב אחר הפסוק השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי ולא פתוב בזה הפסוק אלהים חיים לפי שלא פתוב פמונו אף פתיב שמעת אתה ויחי כה בראש השנה וביום הפיפורים שהעולם נידון וספק חיים לא תיגונו לומר חי וקיים כשאני חי תהא קרוי חי לקה אין כתי' שמענו ויחי אלא פמינו ויחי לקה בתבוקה הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי ולא נמות תיגון סופרי' הוא.

זהו שכתוב ביהושע והכריתו את שמונו ומה תעשה לשמה הגדול אבל כשישראל בתוקפן פתיב ויאמר יהושע בזאת תדעון פי אל חי בקרבכם ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים פולכם היום.

ה' פְּעָמִים אֱלֹהִים חַיִּים בְּקִרְיָהּ וְה' מְלֶךְ הַכְּבוֹד הֵם וְה' כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בִּיחְזָקָאֵל וְה' נִנְגַה לְפִי כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל מְכַבְּדִים ה' זְמַנִּים ג' רְגָלִים וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים אֲזַי מְתַכַּבֵּד בְּחַיּוֹת אֹרֶךְ נִנְגַה עַל כֹּסֵא כְבוֹדוֹ וּבִשְׂבֹת פְּפִלֵי כְּפָלִים יְסַפֵּת לַגּוֹי ה' יְסַפֵּת לַגּוֹי נִכְבְּדֶת.

לְמָה אֵין אוֹמְרִים זוּלְתוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים לְפִי שְׂאָנוּ צָרִיכִין לֹאמֵר אֲמַת וְיִצִיב כְּהִלְכָתוֹ שֶׁהוּא ו' פְּעָמִים אֲמַת כְּנִגְד ו' פְּעָמִים אֲמַת שְׂיֵשׁ בְּבִרְאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּיִנִּינִים וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בְּרָא "אֱלֹהִים" לַעֲשׂוֹת" וּבִרְאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר זֶה הַיּוֹם תַּחֲלַת מַעֲשֵׂיךָ הוֹאִיל וּתַחֲלַת מַעֲשֵׂיךָ הוּא צָרִיכִין לֹאמֵר ו' פְּעָמִים אֲמַת שְׂאָם הֵיִינוּ אוֹמְרִים זוּלְתוֹת לֹא הֵיִינוּ אוֹמְרִים ו' פְּעָמִים אֲמַת בְּאֲמַת וְיִצִיב יוֹם הַכַּפּוּרִים אַעֲפ"י שְׂאֵינוּ תַּחֲלַת מַעֲשֵׂיךָ מְכַל מְקוֹם הוֹאִיל וּבִינּוֹנִים תְּלוּיִין וְעוֹמְדִין מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים וְגַם חוֹתָם בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים הֵנִי כְּתוּשָׁלוּמִין.

בִּרְאשִׁית "בֵּר" אֵבֶר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִבְרָא בִּרְאשִׁית בְּגִימְטְרִיָּא הַיּוֹם שְׂשׂוּפֹט בּוֹ הַ"עוֹלָם בְּרֹאשִׁית וּכְתִיב אֲצִלוֹ בֵּר" אֵלֹהִים א"ת ו' אֲמַת יֵאֱמְרוּ בְּאֲמַת וְיִצִיב אֲמַת חוֹתְמוֹ הַרְשׁוּם בְּכַתֵּב אֲמַת כָּל ו' אֲלֵפִים שְׁהִיָּה הָעוֹלָם וְעוֹד שְׂצָרִיךְ לֹאמֵר כֹּסֵאֹ נִכּוֹן וּמְלֻכוֹתוֹ וְאֲמוּנָתוֹ.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים יוֹשֵׁב עַל כֹּסֵא כְּדָכְתִיב בְּמִשְׁלֵי (כ') מְלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כֹּסֵא דִין מְזַרְהָ בְּעֵינָיו כָּל רַע וּכְתוּב אַחַר אוֹמֵר מְזַרְהָ רְשָׁעִים מְלֶךְ חֲכָם וְסַמִּיךְ לִיָּה וְסַעַד בְּחֻסְדָּ כֹּסֵאֹ אַחַד לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְאַחַד לַיּוֹם הַכַּפּוּרִים וְנִקְרָא תְּשָׁרִי בְּכֹסִיק' תְּשָׁרִי וְתִשְׁבּוּק כָּל חוֹבֵינִי וְעוֹד תְּשָׁרִי י' נְסִיּוֹן עֲשִׂירִי הַעֲקִידָה תִּשְׁרֵר אֲשֶׁר בּוֹ נִפְקְדָה לְכָף אוֹמֵר י' מְלַכִּיּוֹת י' זְכָרוֹנוֹת י' שׁוֹפְרוֹת וְכֵן מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים י' יָמִים לְכָף סִמָּךְ בְּמִשְׁלֵי מִתְהַלֵּךְ בְּתוֹמוֹ צָדִיק הִתְהַלֵּךְ לְפָנֶיךָ וְהִיָּה תְּמִים אֲשֶׁרִי בְּנִי אַחֲרָיו אֲשֶׁר יִצְנָה אֶת בְּנָיו וְאֵת אַחֲרָיו לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְכָף סִמָּךְ מְלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כֹּסֵא דִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹשֵׁב מְלֵא מִכָּבֹד שׁ יוֹשֵׁב בְּאֵת בֶּשׂ בְּגִימְטְרִיָּא שְׂבָעִים עַל שְׂבָעִים לְשׁוֹנוֹת וְזוֹכֵר הַקַּב"ה דְּבָרִים שְׂבִינְקֵשׁ אַבְרָהָם בְּרוֹגְזוֹ רַח"ם תִּזְכְּרוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צְנוּה לֹא לְהַעֲלוֹת לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ לְעוֹלָה כִּי אַבְרָהָם וַיַּעֲקֹב נוֹלְדוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וּבַיּוֹם שֶׁיוֹשֵׁב עַל כֹּסֵא דִין וְכֹסֵאֹ עַל הָאֲבוֹת שְׂכֵתִיב וַיַּעַל מַעֲלֵיו אֱלֹהִים וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו וּכְתִיב הֵן לֵה' אֱלֹהֵיךָ הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם הָאֲרָץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ רַק בְּאַבְרָהָם חֲשַׁק יי רַק הַכֹּסֵא אֲגִדֵּל וּכְתִיב הַשָּׁמַיִם כֹּסֵאֵי וְהָאֲרָץ הַדּוֹם רְגָלֵי הָרִי יִצְחָק בְּכָלל וּכְתִיב הַנִּיחָה לִי הָרֶף מִמֶּנִּי מִיָּד אֲמַר זְכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל וַיִּגְבַּהּ ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט כִּשְׁהַקַּב"ה חֲפִץ לְהַשְׁפִּיל אֶת הַגָּאִים וּלְהָרִים שְׂפָלִים מַעֲלָה עַל גָּאִים כִּי כֹה אָמַר ה' רֵם וְנִשְׂא שׁוֹכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכּוֹן וְאֵת דָּכָא וְשָׂפַל רוּחַ הַמַּגְבִּיָּה לְשַׁבֵּת הַמְּשַׁפִּילִי לְרֹאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאֲרָץ מְקִימִי מַעֲפָר דָּל מַאֲשַׁפֵּןת יָרִים אֲבִיוֹן כִּי רֵם ה' וְשָׂפַל יִרְאֵה וּגְבוּהַ מְמַרְחַק יִידַע.

וּכְשֶׁהַכֹּסֵא מְגִבִּיהַ מִיָּד הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּרַכְבָּה יִבְקָשׁוּ לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל בְּרוֹגְזוֹ רַח"ם יִזְכּוּר אַבְרָהָם. זֶהוּ שֶׁכ' בְּמִשְׁלֵי מְחַשְׁבּוֹת בְּעֵצָה תַּפּוֹן וּבְתַחֲבֻלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מְלַחְמָה גּוֹלָה סוּד הוֹלָךְ רְכִיל מְחַשְׁבָּה בְּעֵצָה בְּעֵבוֹר הָאֲבוֹת תַּפּוֹן הָעוֹלָם.

מְחַשְׁבָּה בְּעֵצָה יְכוֹנוֹ הִיָּה לוֹ לֹאמֵר אֵלָא בְּעֵצָה תַּפּוֹן עַל כָּל מְחַשְׁבָּה יַעֲץ בְּאֲבוֹת. בְּ"עֵצָה ת" כּוֹן בְּגִימְטְרִיָּא אַבְרָהָם י: יִצְחָק וַי"עַקֵּב וּבֵת" חֲבוּלוֹת בְּגִימְטְרִיָּא אַבְרָהָם וַי"צַחֵק וַי"עַקֵּב.

שְׁבוּנוֹתָם אִין הַשְּׁטֵן מְקַטְרֵג לְכָף סְמָף אֶצְלוֹ הוֹלֵף רְכִיל. כִּס"א בְּאֵל ב"ם דָּל"ת פּוֹתַח דָּלַת לְשָׁבִים
וּמִשֵּׁם יוֹצְאִים נְפֻשׁוֹת צְדִיקִים לְבַקֵּשׁ עַל יִשְׂרָאֵל רַחֲמִים.

כִּי הַנְּשֻׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים אִין רִשְׁאִין לְצִאת מִמְּחִיצָתָם בְּלֹא רִשׁוּת שְׁנֵאמַר (מְלָכִים א כב) וַיֹּאמֶר
אֶצָּא. וְהֵלֵא כְּתִיב וַיֵּצֵא הָרוּחַ.

אֵלֶּא כִשֶׁהֱקַב"ה יוֹשֵׁב בְּדִין הַכְּרוּז יוֹצֵא וְאוֹמֵר כָּל צָבָא הָעוֹלָם יֵצְאוּ בּוֹאוּ וְהִכְרִיעוּ לַזְכוּת וּלְחֻבָּה
אִז מִתּוֹפְחִין בְּאַמַּת וּבְצַדִּיקָה צְדִיק וּמִשְׁפָּט מְכוּן כְּסֵאף חֶסֶד וְאַמַּת יְקַדְמוּ פְּנֵיהָ. צְדִיק לִימִינוֹ וּמְדַבֵּר
לְעֵשׂוֹת צְדִיק וּמִשְׁפָּט בְּשִׂמְאָלוֹ לְעֵשׂוֹת דִּין יִשְׂרָאֵל לֹא לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין חֶסֶד לִימִינוֹ וְאַמַּת לְשִׂמְאָלוֹ
כִּף עֲרָף הַמִּשְׁפָּט כּוֹנֵן לְמִשְׁפָּט כְּסֵאף יִשְׁבֵּת לְכִסֵּא שׁוֹפֵט צְדִיק וּמִשְׁפָּט מְכוּן כְּסֵאף וְכֵן רָאָה
יַעֲקֹב וַיַּחְלֵם וְהִנֵּה סֵלֶם וְגו' מְנַצֵּב אר"צה בְּגִימְטְרִיא הַמִּשְׁפָּט מְנַצֵּב ארְצָה כִּי בָא לְשָׁפוֹט אֶת הָאָרֶץ
וְרִאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה יִשְׁמְחוּ הַשְּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ וְהִנֵּה מְלָאכִי אֱלֹהִים עוֹלָיִם וַיִּנְרְדִים בּוֹ.

וַיִּבְנוּ אוֹ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְנַצֵּב עַל ה' עוֹלָיִם לְהַגִּיד מַעֲשֵׂה בְּנֵי הָאָדָם שְׁנֵאמַר וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים
לְהִתְנַצֵּב עַל ה' וַיָּבֹאוּ גַם הַשְּׁטֵן בְּתוֹכָם לְהִתְנַצֵּב עַל ה' וַיֵּצֵא הַשְּׁטֵן מֵאֵת פְּנֵי ה': רֹא אֶרְךָ הַמִּשְׁפָּט
הַמְּלִיץ בָּא לְעוֹלָם וּמִדַּת הַדִּין בְּאִי בִּיחַד וְזֶהוּ וַיָּבֹאוּ גַם הַשְּׁטֵן בְּתוֹכָם גַּם לְרַבּוֹת אֶת הַמְּלִיץ זֶהוּ
הִנֵּה בְּשָׂמִים עַדִּי וְסִהְדִי בְּמִרוֹמִים זֶהוּ יְקַרְא אֵל הַשְּׁמַיִם מֵעַל וְאֵל הָאָרֶץ לְדִין עֲמוֹ וְהַנְּשֻׁמָה וְהַגּוֹף
הַשְּׁמַיִ"ם בְּגִימְטְרִיא נִשְׁמ"ה לְדִי"ן בְּגִימְטְרִיא ה"גוֹף כִּי מְלָאכִיו יֵצְאוּ לָף לְשִׁמְרָף בְּכָל דְּרָכֵיהָ:
בְּנוֹאֵלֶה הַמִּשְׁפָּטִים הִנֵּה אֲנִכִי שְׁוֹלַח מְלָאכֵי יְלָף מְלָאכִי לְפָנֵיהָ וְכֵן בְּכִי תִשָּׂא וְכֵן מְלָאכֵי יִי רֹדְף
וּמְלָאכֵי יִי דוֹחָה כִּי עוֹף הַשְּׁמַיִם יוֹלִיף אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם.

וְכֵן בְּסוֹף דְּנִיָּאֵל וְכֵן בְּזַכְרֵיהָ גְּבִי עוֹמֵד בֵּין הַהֶדְסִים מְלָאכִי חֶסֶד וְצַדִּיקָה סְבִיב מִדַּת הַדִּין כִּי אֲנִי ה'
עוֹנֵשׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה בְּאָרֶץ. הָרִי מִשְׁפָּט מְמַנְצֵעַ וְכַתִּיב אֲנִי הֵב צְדִיקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד ה' מְלָאכֵי
הָאָרֶץ הָרִי מִשְׁפָּט מְמַנְצֵעַ וְחֶסֶד אֶצֶל הַשֵּׁם חֶסֶדִי ה' אֲזַכִּיר.

כִּי מְלָאכִיו יֵצְאוּ לָף לְשִׁמְרָף בְּכָל דְּרָכֵיהָ מְלָאכֵי טוֹב עַל יְמִינוֹ וְהַשְּׁטֵן בְּשִׂמְאָלוֹ וְאַמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ הוּא
שְׁטֵן הוּא יֵצֵר הָרַע הוּא מְלָאכֵי הַמְּנוֹת מוֹת בְּאֵת בֶּשׂ אִפִּי. אִפִּי בְּגִימְטְרִיא מֵלֵא"ךְ כִּף הַמְּלָאכִים
הַפְּנִימִים לְפָנָיו מְלָאכִי רַחֲמִים וְהַאֲחוֹרִים אֲכַזְרִים אוֹתָם שְׁלֹפְנֵי הַכְּבוֹד מְכַנְּסִין אֶת הַכְּבוֹד מְכַנְּסִים
בְּאֲזָנָיו.

וּמְלָאכִי חֲבֵלָה נִחְבְּאִין בְּמִקּוֹם רַחוּק אֶבֶל פְּשִׁחוּטָאִין אִז הִנֵּה ה' בָּא מְמַרְחֵק בּוֹעֵר אִפּוֹ. מִיָּד לְפָנָיו
יְלָף דְּבַר יֵצֵא רִשְׁף לְרַגְלָיו כְּעַנְנֵן וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶפְתָּנוּ וְכַתִּיב כִּי יִגְוֹרְתִי
מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה זֶהוּ סְכוּת בְּעַנְנֵן לָף מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה.

עַד מְתֵי עֲשֵׂנָת בְּתַפְלַת עֲמָף וּמְנִיין שְׁחִבּוּי הַמְּקַטְרֵג שְׁפָתוֹב שְׂאֲרִית חֲמוֹת מְחַגּוֹר וּבְעַת מִשְׁפָּט
יָבֹאוּ הַמְּלִיצִים וְהַמְּקַטְרִיגִים וַיִּוְצִיאוּ הַנְּשֻׁמוֹת לְפָנָיו כְּסֵא לְהַלִּיץ וּלְהַשְׁפֵּט אִז נִוְגַה כְּאוֹר תְּהִיָּה אִם
מִשְׁפָּטֵם אוֹר יֵצֵא.

אִז קַרְנִים מִיָּדוֹ לוֹ לְמְלָאכִי רַחֲמִים בְּאוֹר פְּנֵי וְתַן חַיִּים אֶבֶל אִם לְמְלָאכִי חֲבֵלָה שְׁהֵם חֲבִיוֹן עָוֹז
מִיָּד לְפָנָיו יְלָף דְּבַר וַיָּבֹאוּ גַם הַשְּׁטֵן בְּתוֹכָם לְהִתְנַצֵּב עַל ה' וְאִם הַנְּשֻׁמוֹת יִקְוּבְלוּ עֲתִירְתָם פְּנֵי יִלְכוּ
וְהַנְּיָחוּתִי לָף וּמְזִכִּירִין זְכוּתָם וְצַדִּיקָתָם שֶׁל אֲבוֹת וּמַעֲלִים תְּפִלַּת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה.

ואם הִיָּה אָדָם חָפֵץ לְבַטֵּל גְּזֵירָה לְהַפְנוֹךְ מִדַּת הַדִּין לְרַחֲמִים עַל יְדֵי שֵׁם אֵזְרִיָּה לְהַחֲלִיף הַמְּמוֹנִים וְכוּעֵס וְשִׁכְחוּב כ"י חר"ה לו' עֲלֵה עֲשֵׂן בְּאֵפוֹ הַשֵּׁם בְּסוֹפֵי תִּיבוֹת וַיֵּשׁ קִטְטָה בְּפִמְלִיאָ שֶׁל מַעֲלָה לְכֹף סִמָּךְ בִּירְמִיָּה הַנְּגִי מִיִּסָּב אֶת פְּלִי הַמְּלַחְמָה אֲשֶׁר בִּינְדְּכֶם.

אָבֵל אוֹלֵי יַעֲשֶׂה יִי אֲתָנּוּ כֹּכֵל נִפְלְאוֹתָיו וְשִׁחֲפִיצִים לְהַשְׁבִּיעַ בְּשִׁמוֹת לַעֲשׂוֹת נִפְלְאוֹת אָבֵל בְּתוֹשׁוּבָה וּבִתְפִלָּה יִבְטֵל הַגְּזֵירָה לְהַשִּׁיב שְׁלוֹם בְּפִמְלִיאָ שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מִטָּה. לְכֹף אָמַר בִּישְׁעִיָּה (כו) אוֹ יַחְזִיק בְּמַעֲוִזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי וְכַתִּיב לְמַעֲלָה פֶּן יִפְקֹד עָלֶיךָ לַיְלָה וַיּוֹם אֲצַרְנָה חֲמָה אֵין לִי וְכַתִּיב בְּמַלְחָמָה אֲפִשְׁעָה בָּהּ לְכֹף סִמָּךְ שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי לְכֹן בְּזֹאת יִכּוֹפֵר עֲוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כֹּל פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ וְסִמָּךְ לוֹ יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לוֹמֵר בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר כְּדֵי לְהַסִּיר חֲטָאתֶם וּלְרַחֵם עָלֵיכֶם שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי.

זֶהוּ אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְכֹף כְּתִיב כְּשׁוֹפָר הָרָם קוֹלֶךָ וְהַגִּד לְעַמִּי פִשְׁעֵם וּלְבֵית יַעֲקֹב חֲטָאתֶם. בְּפִסְיִקְתָּא רַבְתִּי לְמָה אֵין יִשְׂרָאֵל תּוֹקְעִין מִן הַתְּפִלָּה הַרְאֵשׁוֹנָה אֲלֵא בְּתַפְלַת הַמּוֹסָף כְּדֵי שֶׁבְּשִׁעָה שְׁעוֹמְדִין בְּדִין יְהִי מְצֻוִין מְלִיאִין מְצוֹת וַיִּזְכּוּ בְּדִין לְכֹף אָמַר דּוֹד תְּפִלָּה לְדוֹד שְׁמַעָה ה' צְדִק.

בְּפֶרֶק א' דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף יו) אָמַר ר' אֲבָהוּ תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר שֶׁל אֵיל כְּדֵי שֶׁאֲזַכֵּר לְכֶם עֲקִידַת יִצְחָק כְּאֵלוֹ עֲקִידַתֶם לַפְּנִי. אָמַר ר' יִצְחָק לְמָה תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין כְּשֶׁהֵן יוֹשְׁבֵינָן וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין כְּדֵי לְעַרְבֵב אֶת הַשֵּׁטֶן וּבְפֶרֶק בְּתָרָא (דף לג) סֵדֵר תְּקִיעוֹת שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ שְׁטֵן בְּג' עֲנִינִים יוֹרֵד וּמַחֲטִיא עוֹלָה וּמְקַטְרֵג יוֹרֵד וּמִמִּית כְּנֻגְדָם תִּיקְנוּ ג' תְּקִיעוֹת שֶׁל ג' ג' לְפֶרֶק לְכֹף בְּהַפְטָרָה וְאָמַר סוֹלוּ סוֹלוּ פְּנּוּ דְרָךְ יֵשׁ בְּסוֹפֵי תִּיבוֹת שֵׁט"ן רפ"ש וְטִיט אֵין שְׁלוֹם וְסִמָּךְ לִיה כְּשׁוֹפָר הָרָם קוֹלֶךָ לְעַרְבֵב הַשֵּׁטֶן.

וְכַתִּיב אֵין שֵׁטֶן וּפְגַע רַע הַתְּחַלַּת תִּיבוֹת שׁוֹפָר. וְכַתִּיב אֵין שֵׁטֶן כִּי הוּא מְעוֹרְרֵב לְכֹל מְצוּנָה וּמְצוּנָה פִּירְשׁוּ בְּמִשְׁנָה אוֹ בְּגַמ' הַלְכוֹת אָבֵל הַלְכוֹת תְּקִיעוֹת הַתְּקִין רַבִּי אֲבָהוּ בְּקִיסְרֵי וּבְתַרוּעָה הִיוּ מְסַפְקִין אִם הִיא שְׁבָרִים אוֹ תַרוּעָה מִמֶּשׁ וְהַוָּצֵרֶף לְתַמָּן בְּכֹל עֲנִינֵי סְפִיקוֹת פֶּן יָבוֹא הַשֵּׁטֶן בְּעֲנִינֵין אַחַר לְכֹף רַמְזוֹ שׁוֹפָר אֲצֵל הַשֵּׁטֶן וּלְפִי שֶׁהַשֵּׁטֶן הוּא יֵצֵר הָרַע בְּג' עֲנִינֵי מַחֲטִיא וּמְקַטְרֵג וּמִמִּית לְכֹף ג' תִּיבוֹת בֵּין שֵׁטֶן לְשֵׁטֶן כְּגוֹן וְהַשֵּׁטֶן עוֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשִׁטְנוֹ וַיֵּאמֶר ה' אֵל הַשֵּׁטֶן יִגְעַר ה' בְּךָ הַשֵּׁטֶן לְכֹף תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ וְאֵז זוֹכֵר זְכוֹת ג' אָבוֹת וְכֹן ג' תִּיבוֹת מִן הָאָבוֹת וְזִכְרֵתִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶת בְּרִיתִי אֲבָרָהֶם אֲזַכֵּר וְהָאֶרֶץ אֲזַכֵּר זֶהוּ לְהַסִּיר מִכְּשׁוֹל מְלַב הָעֵקוֹב זְכוֹר לְאֲבָרָהֶם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב שֶׁכְּתוּב בּוֹהִיָּה יַעֲקֹב תִּשְׁמַעוּן רַק בְּאֲבוֹתֵיךָ חֲשַׁק ה' וּמִלְתֶּם אֶת עַרְלַת לְבַבְכֶם שֶׁתִּסִּירוּ יֵצֵר הָרַע מִקֶּרְבְּכֶם שֶׁכְּתוּב בְּכֹל מִפְּלָל כָּל כְּדֹאִיתָא בְּשִׁילְהִי פֶרֶק א' דְּבָבָא בְּתָרָא אָבֵל בְּשִׁבְתָּ אֵין תּוֹקְעִין מִשׁוּם גְּזֵירָה דְּרַבָּה וְעוֹד כִּי הַשְׁבַּת אוֹת וַיִּשְׂרָא' נִשְׁמְרִים בּוֹ.

וּבְפִסְיִקְתָּא דְּרִישׁ ר' לױי כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר יוֹם תַּרוּעָה וְכְתוּב אַחַר אוֹמֵר זְכוֹרֹן תַּרוּעָה בְּזִמְן שְׁבָא בְּחֹזֵל יוֹם תַּרוּעָה יְהִיָּה לְכֶם וּבְזִמְן שֶׁהוּא בָּא בְּשִׁבְתָּ זְכוֹרֹן תַּרוּעָה מִזְכִּירִין אָבֵל לֹא תּוֹקְעִין וְכֹן יִסַּד רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּקַרְוֵבִין שֶׁל יוֹם שְׁנֵי לְכֹף בְּפִרְשַׁת אֲמֹר אֵל הַכְּהֻנִּים אֲצֵל שְׁבַתוֹן כְּתוּב זְכוֹרֹן לוֹמֵר בְּשִׁבְתָּ מִזְכִּירִין לְכֹף נֶאמַר יְהִיָּה לְכֶם שְׁבַתוֹן זְכוֹרֹן תַּרוּעָה אָבֵל בְּפִרְשַׁת פְּנַחֵס לֹא אָמַר שְׁבַתוֹן כְּתִיב יוֹם תַּרוּעָה יְהִיָּה לְכֶם וּבְמִקְדָּשׁ הִיוּ תּוֹקְעִין בְּשִׁבְתָּ לְכֹף נֶאמַר בְּמִזְמוֹר הַרְנִינוּ לְאַלְהֵים עוֹזְנֵנוּ בְּהַתְּחַלַּת הַתִּיבוֹת לְהַפְּךָ רַמְזוֹ שְׁבַת ת"ק עוֹ בַח"ד ש"ו וּפֶר וְכֹן רַמְזוֹ מִשְׁה ת"ע עִבְרֵנוּ ש"ו וּפֶר ב"כ כֹּל אֲרַצְכֶם וְסִיּוֹם מִזְמוֹר הַרְנִינוּ וַיֵּאכִילָהּ מַחֲלָב חֲטָה וּמְצִוֵר דְּבִשׁ אֲשִׁבִיעָךָ רַמְזוֹ לְאַכִּילַת דְּבִשׁ

בליל ראש השנה כדי שתהא לו השנה מתוקה דסימנא מלתא הוא כדאמר בפרק א' דכריתות ובפרק בתרא דהוריות אמר אביי יהא רגיל איניש ליכול בריש שתא קרא וכו' בתורה רמוז וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט וכתוב בעזרא ביום אחד לחדש השביעי קודש לה' אלדיכם אל תתאבלו ואל תכפו ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדוננו ואל תעצבו כי חזקת ה' היא מעונכם כי היום קדוש ואל תעצבו הרי עזרא צנה לאכול בראש השנה וכן בירמיה (מא) ויהי בחדש השביעי ויאכלו שם לחם ירושלמי אמר ר' יודא אבנה דר' מתניה וביום עשרים וארבעה לחדש הזה נאספו בני ישראל בצום ובשקים למה לא נאמר בכ"ג משום ברית דמועדא אם תימר בשבתא לית אתי יכיל דאת מחשב ומשכח צומא רבא בחד בשבא וכן משמע בפ' א' דראש השנה (דף יט) ותיפוק ליה דהוי ליה יום של מחר ראש חודש פ' יום שני של ראש השנה וכל שכן חדש עצמו ואשכחן בפסחים ובשבועות ובתענית דראש חודש איקרי מועד ש"מ שאסור להתענות בראש השנה ובירושלמי בפרק סדר תעניות אלו אמרו ברביעה ראשונה ר' עקיבא אומר מתריעין אבל לא מתעניין בראש השנה מתריעין ולא מתעניין ר' יעקב מפקד לספריה אי אתא איניש ושאל לכוון אתון אמרין ליה בכל מתעניין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חודשים וחנוכה ופורים.

והא מתעניין ערב ראש השנה כדאמר בירושלמי דנדרים בפרק קונם יין ר' יונתן ציץ כל ערבבת ריש שתא לכך יסד באופן מאתמול קדמנוה לחלויה מלה ואוכלים ליל ר"ה דבש למתק השנה במזמור הרנינו שהיו אומרים ביום ר"ה ומסיים סיומו דבש אשביעה וסמיה ליה אלדים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכן רמ"ז משפטי יי אמת ומתוקים מדבש וכן אומר בעזרא שתו ממתקים.

ואומר כי קדוש היום לאדוננו אדונינו בגימטריא באת בש תק"ט מ"טף. בגימטריא אבר"הם י"צחק וי"עקב שבזכות ידינו לטוב לכך יסד עוד יזפור לנו אהבת איתן אדונינו ובזכות הנעקד ישבית מדינו ובזכות התם יוציא לאור דינו כי קדוש היום לאדוננו ומה שאומר אחר התקיעות היום הרת עולם לפי שעל ידי התקיעות מתמלא רחמים על כל העולם וכאלו נבראו עתה שכתוב ה' בקול שופר ובתשרי נברא אדם לכך אמר היום הרת עולם ובמזמור ה' אלהי גדלת מאד ר"עא תיבות כמו הריו"ן ימים ואם ג' ימים לקליטה אז ב"ר ב"טני ימים ובראש השנה העולם פאשה על המשבר.

ולפי שכתוב עלה אלדים בתרועה ה' בקול שופר צריף לזקוף השופר ולא למטה על שם עלה אלדים בתרועה ולפי שהאשה הרה ט' חודשים לכך בראש השנה ט' ברכות ואמר ר' יוחנן שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא ויטהר אדם יצרו לאביו שבשמים שהוא למעלה מט' הם ז' רקיעים ורקיע של הסיה וערפל תחת רגליו: רב דין שופר תנו רבנן הפל סיניבין בתקיעת שופר פהנים לויים וישראלים גרים ועבדים משוחררים וטומטום ואנדורגינוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא שאינו מינו אנדרוגינוס מוציא את מינו ולא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו רב נחמן אמר אף לעצמו אינו מוציא כדאיתא בשילהי ראוהו ב"ד (דף כט) חרש שוטה וקטן אין מוציא את הרבים ידי חובתו ואמרינו בפרק יום טוב של ראש השנה (דף לב) אין מעכבין את התינוקות מלתקוע דקימא לן ביבמות בפרק חרש (דף קיד) קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו.

אם תקע תינוק לעצמו וכן הנשים אם תוקעות לעצמן אין מעפבין דדמי להא דאמרין בפרק בתרא דעירובין. ובתגיגה בפ' אין דורשין נשים סומכות רשות.

ואמרין בפרק בתרא דמסכת ראש השנה (דף לד) התקין ר' אבהו בקיסרי תש"ק. ועביד נמי קש"ק וכן נמי קר"ק וקבלתי מאבא מורי רבי יהודה זצ"ל מאחר שיש בהלכה שברים ואין בספרים ישנים שלשה שברים אלא שברים סתם אם תקע שני שברים יצא שאין בספרים מניין שברים.

ואם תקע ד' שברים יצא דתניא בתוספתא תקע והריע וחרע וחרע ותקע אין ביזו אלא אחת וכן פשמריע אם עשה טוט כמה פעמים יצא מדאמר' גבי תקיעה תקע בשנייה פשיעור שני תקיעות יצא ורבינו אב"ן פי' אם תקע קשר"ק ועשה ב' שברים והתחיל בתרועה לא הפסיד סדרו דשברים ותרועה משום תרועה הם ואמרין שיעור תקיעה בתרועה ושיעור תרועה כג' שברים אם קוצר פחות משיעור זה לא יצא.

ואם האריך יותר מדאי אין זה חילול יום טוב כל זמן שעוסק בתקיעתו. כדאמר בפ' מילה (דף קלג) גבי ציצין שאין מעפבין את המילה פיר' אינו חוזר אלא על ציצין המעפבין את המילה הילכך אם תקע פסדך אפי' בנחת לא יחזור ויתקע פעם שנית דתנן כל הקולות פשיירין בשופרהיה קולו דק או צלול או עבה כשר.

לפי פי' רבי שלמה משמע דעיקר התקיעה בעמידה שפירש בפרק א' דראש השנה (דף טז) למה תוקעין ומריעין בשלמא היו תוקעין בעמידה במוסף כשמתפללין ט' ברכות משום דבעינן על סדר הברכות כדאמרין בפרק בתרא פשהוא שומע על סדר ברכות אלא בישיבה כשהציבור יושבין בספר התורה למה אנו תוקעין הא עיקר תקיעה על סדר ברכות הוי ומשנינן כדי לערבב את השטן עושין אותן התקיעות בישיבה אבל בירושלמי עירבוב היינו במוסף דאיתא התם פד שמע שטן קל שופרא בהיל ולא בהיל וכד תניין ליה אמר הא שופרא דתקע בשופר הגדול ומערבב: רג שופר צריך שיהא שלם למצנה כדאמרין בפסיק' רבתי בפרשת הרנינו ילמדנו רבינו שופר שניקב וסתמו מהו שיהא כשר לתקוע בו כף שני רבותינו אם מעפב את התקיעה פסול ואם לאו כשר מה טעם דכתיב וה' אלדים בשופר יתקע מה שופרו של הקב"ה שלם אף שופר של ראש השנה יהא שלם למה שבראש השנה הם נגאלים ממלאך המות א"ר עקיבא בעל מום כשר לתקוע בראש השנה כדי שידין אותם הקב"ה ברחמים ויזכור אותם ה' בקול שופר.

שופר שנסדק ודבקו פסול. ותניא נסדק לארכו פסול לרחבו אם נשתייר בו שיעור תקיעה כשר ואם לאו פסול.

וכמה שיעור תקיעה אמר רשב"ג כדי שיאחזנו ביזו ויראה לכאן ולכאן. נראה סדק על פני כולו לארכו אעפ"י שלא נשתייר שיעור תקיעה כשר רק שלא ידבקנו בדבק יחד דהנה ליה דבק שאינו מינו ופסול אבל לא דבקו כשר אבל אם נסדק לרוחבו סביב אם נשאר טפח ומשהו כשר דבקום הסדק כאלו נחתם לגמרי דדמי להא דאמר' בפ' אלו טריפות (דף מד) פסוקת הגרגרת ברוכה אבל נסדקה לארכו אמר רב אפי' לא נשתייר בה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה כשרה.

ובמסכת נדה בפרק המפלת (דף כו) משמע דשופר שיעורו טפח. וכן בירושלמי שופר שנסדק לארכו ודבקו פסול מפני הדבק כדאמרין בירושלמי שופר שנסדק למה נצרכא לר' נתן ונר'

שְׁדָבְקוּ וְשָׁלַא בְּמִינוּ, שְׁבָרֵי שׁוֹפְרוֹת עוֹד הִיא דַר' נָתַן פִּי' שְׁנֵרָאָה כַב' שׁוֹפְרוֹת אָבֵל לֹא דְבָקוּ פֶּשֶׁר הוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא קְנִימָא לֵן כְּרַבִּי נָתַן בְּמִינוּ פֶּשֶׁר אַר"י וְהוּא שְׁנֵשְׁתִּינִי רַבּוּב אַז בְּמִינוּ פֶּשֶׁר אָבֵל וְשָׁלַא בְּמִינוּ אִפִּי' גִּשְׁתִּינִי רַבּוּב פֶּסוּל.

יְרוּשְׁלַמִי גִיָקֵב וְסִתְמוּ ר"נ או' בְּמִינוּ פֶּשֶׁר וְשָׁלַא בְּמִינוּ פֶּסוּל. ר' חֲזִינָא בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן כְּנִי מִתְנִיתָא אִם מְעַכְב אֶת הַתְּקִיעָה פֶּסוּל וְאִם לֹא פֶּשֶׁר.

ר' זְעִירָא בַר זְמִינָא וְהוּא שְׁסִתְמוּ הָא לֹא סִתְמוּ פֶּשֶׁר. וְהָא דִתְנִינָא סִתְמוּ וְשָׁלַא בְּמִינוּ אִם מְעַכְב הַתְּקִיעָה פֶּסוּל וְאִם לֹא פֶּשֶׁר.

אָבֵל קַבְלִיתִי מֵא"מ הַרְב ר' י"ב קְבִיבֵל מְרַבִּינוּ שְׁמַרְיָה גִסְדֵּק פֶּסוּל אִפִּי' דְבָקוּ בְּחַמִּימוֹת הָאֵשׁ אוֹ סִתְמוּ בְּחַמִּימוֹם הַמַּיִם בְּלֹא דְבָק פֶּסוּל וְהִינּוּ דְאָמְרִינֵן בְּבְרִייתָא בִּירוּשְׁלַמִי לְמִי גִצְרָכוּ לַר' נָתַן פִּי' דְאָמַר הוֹסִיף עָלָיו בְּמִינוּ פֶּשֶׁר הֵכָא שְׁמַדְבִּיק בְּחִימוֹם הַסֵּדֵק שְׁנֵרָאָה כַב' שׁוֹפְרוֹת אָבֵל גִּיָקֵב אִם לֹא סִתְמוּ פֶּשֶׁר כְּדִיתָא בִּירוּשְׁלַמִי אָבֵל לִי גִרָאָה דְכָשֶׁר וּבְרִייתָא דְגִסְדֵּק פֶּסוּל זֶהוּ כָּל הָאֲנָרָה דְקִינָא לֵן לְחוּמְרָא בְּתָרִין לְשֵׁנֵי דַר' יוֹחָנָן אִם סִתְמוּ וְשָׁלַא בְּמִינוּ מְעַכְב אֶת הַתְּקִיעָה פֶּסוּל גִּרָאָה הִינּוּ לְתַנָּא קַמָּא דַר' נָתַן אָבֵל קְנִימָא לֵן כַר' נָתַן דְמַכְשִׁיר בְּמִינוּ אִפִּי' מְעַכְב אֶת הַתְּקִיעָה וְתַנּוּ בַפ' רָאוּהוּ (דָּף כו) כָּל הַשׁוֹפְרוֹת כְּשִׁירִין חוּץ מִשָּׁל פֶּרָה מִיְהוּ מִצְנָה בְּשָׁל אֵיל כְּדָאֵמַר בַּפ"א לְמָה תוֹקְעִין בְּשׁוֹפֵר שָׁל אֵיל כְּדִי שִׁינְפוֹר עֲקִידַת יִצְחָק.

וְקִינָא לֵן כַר' הַיְוֵדָה דְאָמַר בַר"ה (דָּף יו) בְּשָׁל זְכָרִים כְּפוּפִים דְכַמָּה דְכִינָף אִינִישׁ טָפִי עֲדִיף. בַּפְּסִיקְתָּ אָמַר ר' תַּחְלִיפָא קִיסְרָיָא בְּכָל הַקְּרָבָנוֹת כְּתִיב וְהַקְּרָבָתֶם וְכָאֵן כְּתִיב וְעֲשִׂיתֶם אָמַר הַקַּב"ה מִכִּינּוּן שְׁנִכְנִסְתֶם לַפְּנֵי לַדִּין בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּצְאֲתֶם בְּדִימוֹס מְעֵלָה אֲנִי עֲלִיכֶם כְּאֵלוֹ הַיּוֹם בְּרִאתִי אֲתֶכֶם בְּרִיָה חֲדָשָׁה.

בְּשׁו"ט בְּמִזְמוֹר פ"א תְּקַעוּ בְּחֲדָשׁ שׁוֹפֵר רַבָּנָן אָמְרִין חֲדָשׁ מְעַשִׂיכֶם וְאֲנִי מְכַפֵּר כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם. נְשֹׂאתָ עוֹן עֲמָה פְּסִיתָ כָּל חַטָּאתֶם סְלָה.

אָמַר ר' בְּרַכְיָה בַר אֲבָא וְאָמְרֵי לָהּ ר' בְּרַכְיָה בְּשֵׁם ר' אֲבָא חֲדָשׁוּ מְעַשִׂיכֶם מָה הַשׁוֹפֵר הַזֶּה תוֹקַע מְזָה מוֹצֵיא מְזָה כָּף כְּכִיכּוֹל כָּל הַקְּטִיגוֹרִי אַעֲרַבֵב אִם יִקְטָרוּ אֲנִי מְכַנִּיס בְּזוֹ וּמוֹצֵיא בְּזוֹ: צָפָהוּ זָהָב בְּמָקוֹם הַנִּחַת פָּה פֶּסוּל.

מִבְּחוּץ אִם קוּלוֹ גִשְׁתִּנָּה פֶּסוּל אִם לֹא פֶּשֶׁר. אַרְוֵהוּ וְקִצְרוּ פֶּשֶׁר.

גִּרְדוּ וְהַעֲמִידוּ עַל גִּלְדוֹ כְּשֶׁר קִדְחוּ בְּזִכְרוֹתוֹ פֶּשֶׁר יְרוּשְׁלַמִי הֵכִין תוֹקְעִין בְּעֵין שָׁב בְּפָרָק י"ט (דָּף כט) ר"ה שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ בְּמַקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִין אָבֵל לֹא בְּמִדִּינָה וְרַבָּנָן גִּזְרוּ מִשׁוּם דְּרַבָּה דְאָמַר רַבָּה הַפֶּל חֲזִיבִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר וְאִין הַפֶּל בְּקִיָּאִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר גִּזְרָה שְׁמָא יִטְלָנוּ בְּיָדוֹ וְיִלְהוּ אָצֵל בְּקִי לְלִמּוּד וְיַעֲבִירוּ ד' אֲמוֹת בַר"ה וְהִינּוּ טַעַם דְּלוּלָב וְדַמְגִילָה.

בַּפ' רָאוּהוּ (כז) הַתוֹקַע לְתוֹף הַבּוֹר אוֹ לְתוֹף הַדּוֹת אוֹ לְתוֹף הַפִּטְטִים אִם קוּל שׁוֹפֵר שְׁמַע יִצָּא וְאִם קוּל הַבְּרָה שְׁמַע לֹא יִצָּא וְאִם קוּמָה רַב הוּנָא בְּאוֹתָן הַעוֹמְדִין עַל שְׁפַת הַבּוֹר אָבֵל הַעוֹמְדִין בַּבּוֹר יִצָּאוּ.

בַּפ' בְּתָרָא דַר"ה (דָּף לג) מִי שְׁבִירָה פִּי' מִי שֶׁהַתְּפִלָּל וְאִח"כ גִּזְדָּמָן לוֹ שׁוֹפֵר תְּנִינָא שְׁשִׁהוּן שׁוֹמְעִין שׁוֹמְעִין עַל סֵדֵר הַבְּרָכוֹת. בַּד"א בְּצִיבּוֹר אָבֵל בְּיַחֲדִי שׁוֹמְעִין עַל הַסֵּדֵר וְשָׁלַא עַל סֵדֵר בְּרָכוֹת.

וְיַחֲדִי שָׁלַא תְּקַע חֲבִירוֹ תוֹקַע לוֹ. יַחֲדִי שָׁלַא בְּיָרֵךְ אִין חֲבִירוֹ מְבָרַךְ לוֹ.

שְׁתֵּי עֲיִירוֹת בְּאַחַת תּוֹקְעִין וּבֵא' מְבָרְכִין הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שְׁתוֹקְעִין וְאִין הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שְׁמְבָרְכִי אַע"ג דְּשׁוֹפֵר סִפְק בְּאוֹתָהּ הָעִיר וּבְאוֹתָהּ הָעִיר וּדְאִי מְבָרְכִין. רַב פֶּפֶא ב"ש פֶּד הָנָה מְצַלִּי בְּיַחֲדָא א"ל לְשִׁמְעִיָּה כִּי נִחְרַנָּא תַקַּע לִי א"ל רַבָּא לֹא אָמַר אֱלָא בְּחֻבְרָא עִיר.

אָמַר ר"ז לְשִׁמְעִיָּה אֵיכּוֹנִין וְתַקַּע לִי דְמִשְׁמַע נְמִי דְבְעֵי פְּנוּנָה וְהָא דְתַנּוּ הָיָה עוֹבֵר אַחֲרֵי בַה"כ אוֹ הָיָה בֵּיתוֹ סְמוּךְ לְבַה"כ וְשִׁמְעִיָּה קוֹל שׁוֹפֵר אוֹ קוֹל מְגִלָּה אִם פְּנוּן לְבוּ יֵצֵא. וּמִשְׁנֵי בְּשִׁלִּיחַ צִיבוּר דְּדַעְתִּיָּה אֲכוּלִי עֲלֵמָא.

עִיר וְשָׂאִין בָּהּ שׁוֹפֵר לֹא יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם אַחֲרֵיו וְאִפִּי הִבִּיאוּ גוֹי אֵין תּוֹקְעִין בּוּ. דְּתַנּוּ שׁוֹפֵר שֶׁל ר"ה אֵין מְפַקְחִין עָלָיו אֶת הַגֵּל וְאֵין מְעַבְרִין עָלָיו אֶת הַתְּחוּ' וְאֵין עוֹלִין אַחֲרָיו עַל הָאֵילָן וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוֹת כְּמַגֵּל וְלֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה פְּסִכִּין וְאֵין נוֹתְנִין בּוּ מִימֵי רְגֵלִים מִפְּנֵי הַפְּבוֹד אֲבָל נוֹתֵן בְּתוֹכוֹ מִים אוֹ יַיִן לְצַחְצָחוּ.

כָּל הַקּוֹלוֹת כְּשִׁירֵין בְּשׁוֹפֵר בֵּין דַּק בֵּין עֶבֶה בֵּין צְרוּר לְשׁוֹן יוֹכֵשׁ וְשִׁיעוּר הַשׁוֹפֵר טַפַּח כְּדִמְשִׁמַּע בְּפֶרֶק הַמַּפְלָת (דָּף כו) בְּמַס' נִדָּה וְצָרִיף לְתַקּוּעַ בְּעַמִּידָה וְאִם יֵשֵׁב כְּשֶׁר וְהַתּוֹקַע מְבָרַךְ יוֹם רֵאשׁוֹן ב' לְשִׁמּוֹעַ קוֹל שׁוֹפֵר וְשִׁהֲחִינּוּ נְיוּם ב' מְבָרַךְ לְשִׁמּוֹעַ קוֹל שׁוֹפֵר וְכֵן בְּקִידוּשׁ עַל הַיַּיִן לִלְתָּה רֵאשׁוֹנָה אֲשֶׁר בְּחַר בְּנוֹ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְשִׁהֲחִינּוּ אֲבָל לִלְתָּה שְׁנֵינִיָּה קִידוּשׁ וְלֹא זְמַן וְיֵמָּה שְׁאוּמֵר זְמַן בַּר"ה מְשׁוּם דְּקִיָּמָא לֵן בְּעִירוּבִין בְּפֶרֶק בְּכַל מְעַרְבִין וְהִלְכְתָּא אוֹמֵר זְמַן בַּר"ה וּבִי"כ וְהִלְכְתָּא זְמַן אוֹמְרוֹ אִפִּי בְּשׁוֹק וְקִיָּמָא לֵן בַּפ"א דַּע"ז (דָּף ד) אָמַר רַב יוֹסֵף לֹא לִיצְלִי אֵינִישׁ צְלוּתָא דְּמוֹסָפִי בְּתַלְתָּ שְׁעֵי קְמִיָּתָא בְּיוֹמָא קָמָא דְּרִישׁ שְׁתָּא בְּיַחֲדָא פִּינּוּ דְּמַפְקִיד דִּינָא וְכו' וּמִדְּחֵי אֵי הִכִּי צִיבוּרֵי נְמִי צִיבוּר גְּפִישֵׁי זְכוּתִיָּהוּ.

אֵי הִכִּי דְּצַפְרָא נְמִי פִּינּוּ דְּאִיכָּא צִיבוּר דְּקָא מְצַלִּי לֹא מִיְדְּחֵי וְקִיָּמָא לֵן בְּשִׁלְתָּה מַס' ר"ה אָמַר ר"א לְעוֹלָם יְסַדֵּר אֲדָם תְּפִלְתּוֹ וְאִח"כ יִתְפַּלֵּל וּמְסַתְּבָרָא מִלְּתָא דַּר"א בְּבִרְכוֹת דַּר"ה וְשֶׁל יוֹה"כ וְשֶׁל פְּרָקִים אֲבָל שֶׁל שְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה לֹא צָרִיף וְקִיָּמָא לֵן שְׁשִׁלִּיחַ צִיבוּר מוֹצֵיא אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן כַּר"ג בְּבִרְכוֹת שֶׁל ר"ה וְיו"כ וּמִשְׁמַע בִּירוּשְׁלַיִם שְׁצָרִיף לְשִׁמּוֹעַ כָּל הַתְּפִלָּה מִפִּי שְׁלִיחַ צִיבוּר וּלְכוּנִין דַּעְתּוֹ: רַב הוּנָא רַבָּה דְּצִיְפְרִין בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן הִלְכָה כַּר"ג בְּאֵילָן תְּקִיעֹתוֹת.

ר' זְעִירָא וְרַב חֲסָדָי הָווּ יְתִבִּין תַּמָּן בְּתַקִּיעֹת' מִן דְּצִלוֹן צְלוּתִיהוֹן קָם לִיה רַב חֲסָדָי מְצַלִּי א"ל רַב זְעִירָא וְלֹא מְצַלִּינָן א"ל מְצַלִּי אָנָּא וְהַדֵּר מְצַלִּי דְּנַחְתּוֹן מְעַרְבִי לְתַמָּן אָמְרִין מְשׁוּם ר"י הִלְכָה כַּר"ג בְּאֵילָן תְּקִיעֹתָא וְאָנָּא דְּלֹא פּוֹנוּתִיָּהּ הָא פּוֹנוּתִיָּהּ הוּנָא נְפִיק יְדֵי חוֹבְתֵי ר' דְּקִיְסָרִין בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן וְהוּא שְׁיָהָא בְּרֵאשׁ הַתְּפִלָּה.

אָמַר ר' תַּנְחוּ' בַּר יִרְמְיָה מִתְּנַתָּא כֵּן אָמְרָה סְדֵר בְּרְכוֹת אוֹמֵר אָבוֹת גְּבוּרוֹת וְקַדְוֹשַׁת הַשֵּׁם וְקִיָּמָא לֵן כַּר"א או' גְּבוּרוֹת וְקַדְוֹשַׁת הַשֵּׁם וְכוּלְל מְלַכְיוֹת עִם קַדְוֹשַׁת הַיּוֹם וְזַכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת עֲבוּדָה וְהוֹדָאָה וּבְרַכְתָּ פְּהֵגִים.

אֵין פּוֹחֲתִין מִי מְלַכְיוֹת מִי שׁוֹפְרוֹת לוֹי אָמַר כְּנַגֵּד י' הִילּוּלִי שְׁבָסוּף תְּהֵלִים רַב יוֹסֵף אָמַר כְּנַגֵּד י' הַדְּבָרוֹת ר"י אָמַר כְּנַגֵּד י' מְאָמְרוֹ שְׁבָהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם. יְרוּשְׁלַיִם אֵין פּוֹחֲתִין מִי מְלַכְיוֹת כְּנַגֵּד י' הִילּוּלִי שְׁאָמַר דּוֹד הִלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ עַד כָּל הַנְּשִׁמָּה תְּהֵלֵל יָהּ הַלְלוּיָהּ.

מִי זַכְרוֹנוֹת כְּנַגֵּד י' וְיִדְוִין שְׁאָמַר יְשַׁעְיָה רַחֲצוּ הַזְּכוֹת הַסִּירוּ חֲדָלוּ לְמַדּוּ דְּרָשׁוּ אֲשֶׁרוּ שְׁפָטוּ רִיבּוּ לְכוּ נָא וְנִנְחָכָה. מִי שׁוֹפְרוֹת כְּנַגֵּד ז' כְּבָשִׁים פֶּר וְאֵיל וְשַׁעִיר וְקִיָּמָא לֵן כַּר"י כֵּן נוֹרִי דְּאָמַר אִם

אמר שלש מכולם יצא וקיימא לן מתחיל בתורה ומשלים בנביא ר' יוסיאומר משלים בתורה ואם השליה בנביא יצא לכה במלכות או' בסיומן שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.

ונפסוקי זכרונות ט'. ובסוף מסיים וזכרתי להם ברית ראשונים.

ובפסוקי שופרות ט' ומסיים וביום שמתחכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם ותקעתם בחצונצרות. וקיימא לן בעירובין בפ' בפל מערבין (דף מ') אהא א' רב הונא פי הוניא פי רב פהנא איבעי' לן מהו להזכיר של ר"ח בר"ה ומסיק רב חסדא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן ובירושלמי במס' שבועות א"ר יצחק בר אהא בשם ר' ייסא העובר לפני התיבה בר"ה אין צריך להזכיר של ר"ח.

חד בר אביי עבר קמי תיבותא ולא דכר ריש ירחא וקלסוניה דמר רב חסדאי זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. ויש ירושלמי ישן ר"ה שבת אמר רבא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן אלא מעתה יבטל ר"ח בתפלה פיון שאמר בסוף שופרות וביום שמתחכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם יצא.

רב מפקד לתלמידיו לאזכורי במוספין ועולת החודש ומנחת' ושעיר לכפר ושני תמידין פהלקתן מאחר שאנו קורין מלבד עולת החודש אשר לעולת התמיד וסיים ביה דאמרי' כמפטירין פה מוספין.

קיימא לן בריש מסכת ביצה אתמר שני ימים טובים של ראש השנה רב ושמואל דאמרי תרנוייהו ביצה שנולדה בזה אסורה בזה. ואם ספק אם נולדה בחיל או ביום טוב קיימא לן בריש פירק אין צדין (דף פד) ספק מוכן ר' יהושע אוסר אמר רב יהודה הלכה כר' יהושע וקיימא לן אם נתערבו באלה פולן אסורות פדרב אשי דהנה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלה לא בטיל ואם הביאו פירות שיש מאותו המין במקושר ביום ראשון אסור עד מוצאי יום טוב השני בכדי שיעשו דחדא קדושה היא או צבי שניצד ביום ראשון אסור עד מוצאי יום טוב השני כדמשמע בפ' בפל מערבין (דף לט) וכן עופות שניצודו או דגים וקיימא לן פרבא.

מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין אבל ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפי' בשני ימים טובים של ר"ה מה שאין פן בביצה פרב אשי אפי' לא אישתהי לא משהינן ליה דיום שני פחול שונה רבנן אפי' למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא.

וצריכין ישראל לשמון בראש השנה פדי שניכם אוהב צדק פשעושין תשובה דכתיב חדות ה' מעוזכם פי קדוש היום ואל תעצבו. ולאחר שהתפללו אוכלין ודורשין מעניינן של יום.

בר"ה וביו"כ יש להתפלל לרבנים ולאנשי מעשה כדאמר בפרק סדר תעניות (דף טו) עמדו בתפלה מורידין זקן ורגיל ומוקי אביי זקן וחקם ואם לאו אומר חכם אפי' בחור. מאי זקן ופרקו נאה א' אביי שלא יצא עליו שם רע ביגלותו.

ובשחר טוב במזמור כ"ה לדוד אליה ה' נפשי אשא גם כל קנייה לא יבושו. ר' פנחס בשם ר' אלכסנדר אמר דוד לפני הב"ה בשעה שאני עומד ומתפלל לפניך אל תהי תפילתי מאוסה מפני שענייהם של ישראל תלויות בי ועיני תלויות לה שאתה שומע תפלתם לכה אמר דוד גם כל קנייה לא יבושו.

ומה שעומדין אצל הסזן במקילתא אהרן וחזר תמכו מפאן אמרו חכמים אין פוחתין מג' בני אדם עוברין לפני התיבה בתענית ציבור. והמתפלל אין להגיס דעתו כדא' בפרק א' דתענית (דף ח)

אם הגיס דעתו מביא אף לעולם ויש לו לכונן בכל לבו שפן אומר דוד שמעה יי צדק הקשיבה רנתי האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה.

ירושלמי אמר ר' יהושע בשם ר' אלכסנדר ששמעה ה' צדק קרית שמע הקשיבה רנתי זו רנון של תורה האזינה תפילתי זו תפלה בלא שפתי מרמה זו מוסף ואחר כך מלפני משפטי יצא א"ר אחא בר פפא קמי ר' זינא תנא שמצנת היום במוסף ותנו השני מתקיע.

במדרש א"ר פנחס למה אין תוקעין אלא בתפלת המוספין אלא בשעה שהם עומדים באימה בדין זהו מלאין מצות כרמון שקראו את שמע והתפללו תפלת השחר וקראו בתורה והתפללו מוסף אז יזכו בדין משפטיה אור יצא.

ובנכות תקיעת שופר. תני כיצד הקב"ה מנחה המתים לעו"ה נוטל שופר גדול בידו שהוא אמה באמה שלו ותוקע בו וקולו הולך מסוף העולם עד סופו זהו ויי אלדים בשופר יתקע והלך בסערת תימן וגו'.

ונותן לכל צדיק וצדיק כוס של חיים ומגלה להם שם המפורש דכתיב שם עולם אמן לו וכתוב זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור ברוך ה' לעולם אמן ואמן. מצאתי הא דאמרין בקול רם ביום הכסוהוביום הפפורים הוא אלהינו.

נראה משום דכתיב גבי ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וענו כל העם אמן לשון ענייה בקול רם גבי יחוד אבל בכלום ארור כתיב ואמר כל העם. בפרק א' דברכות (דף יב) מר"ה ועד יוה"כ מתפלל אדם המלך הקדוש והמלך המשפט ומתפלל במגן זכרנו ובמחיה מי פמוה ובמודים וכתוב לחיים ובברכת השלום בספר חיים עד עושה השלום ומתענין לבד מערב יוה"כ ואו' א"מ בשחרית ובערבית לבד מן השבת ונופלים על פניהם לתחנה לבד מעיו"כ ואומר ויודוי ג"פ בשחר לבד מעיו"כ שאו' בהשפמה פעם אחת.

מר"ה ועד יו"כ הם י"ת להתנודות בין ליחיד בין לרבים: רד הלכות תפלת ר"ה בר"ה בלילה מקדש בפ"ה אשר בחר בנו את יום הזכרון הזה זכרון תרועה ודברה מלפנו עד ויום הזכרון שהחיינו ואין או' שהחיינו בליל ב'.

תפלת שחרית וערבית ומנחה מתפלל יי שפתי בא"י אלהינו עד באהבה ואו' זכרנו אתה גבור עד ישועה ואמר מי פמוה אב הרחמים אתה קדוש עד סלה ואו' בכפיפות ראש ובכנ תן פחדה ובכנ תן כבוד ואז צדיקים קדוש אתה ומסיים המלך הקדוש אתה בחרתנו יעלה ויבא מלך על כל העולם ומסיים מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון.

רצה ומודים עד תמיד לעולם ועד וכתוב לחיים ברפת השלום עד בכל עת ובכל שעה בשלומך בספר חיים עד עושה השלום אלהי נצור: בשחרית לאחר התפלה או' א"מ לבד אם יהיה שבת ואם"פ כל הקדוש ולוקחין ס"ת וקורא ה' גברי בפ' וינא אליו מן וה' פקד את שרה עד ארץ פלשתים ימים רבים קדיש ומפטיר קורא בס"ת שנייה בפ' פנחס ובחדש השביעי באחד לחודש עד לריח ניחוח אשה ליי ומפטיר בספר שמואל מן ניהי איש אחד מן הרמתים ועומד התוקע ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו לשמע קול שופר ושהחיינו ותוקע קשר"ק ג"פ קש"ק ג"פ קר"ק ג"פ פתקנת ר' אבהו בקיסרי בשילהי מס' ר"ה ואם"פ אומר השמן אשרי העם יודעי תרועה ה' באור וגו' אשרי יושבי ועומד ואומר יהללו את שם ה' ומחזיר את התורה יתגדל עד בעלמא ואמרו אמן

ומתפללין תפלת המוספין מגן זכרנו גבור מי פמוה קדוש עד סלה ויבכו תן פחדה תן כבוד ואז צדיקים עד המלה הקדוש אתה בחרתנו עד ליציאת מצרים מפני חטאינו עד מפי כבודך.

עלינו לשבח וכו' עד תמלנה בכבוד ככתוב בתורתך יי מלנה. אין פותחין מי פסוקי מלכות מתחיל בתורה ומשלים בתורה ואם השלים בנביאים יצא קורא ג' פסוקים בתורה ג' פסוקים בכתובים ג' פסוקים בנביאים ומסיים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד דהני מלכות מלנה על כל העולם ומסיים ויום הזכרון אתה זוכר כי אין שכתה הפל גלוי להזכר מעשים זה היום תחלת מעשיה ועל המדינות מי לא נפקד מחשבות אדם וגם את נח על כן זכרונו.

אין פותחין מי פסוקים זכרונות ג' של תורה ג' של כתובים ג' של נביאים ובפסוק וזכרתי את בריתי יעקב כמה זכירות ועוד בסוף פסוק וזכרתי להם ברית ראשונים זכרנו בזכרון טוב ומסיים זוכר הברית.

אתה נגלית גם כל העולם ותשמיע אין פותחין מי שופרות ג' של תורה ג' של כתובים ג' של נביאי ופסוק ביום שמחתכם ובמועדיכם. תקע בשופר גדול ומסיים שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים רצה ומודים וכתוב לחיים שים שלום עד עושה השלום פשאמרין במוסף יום הזכרון הזה אינו מזכיר ואת מוסף ר"ח הזה דאמרין בעירובין בפ' בכל מערבין (דף מ) זכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

ירושלמי העובר לפני התיבה ביום של ר"ה א"צ להזכיר של ר"ח. ובירושלמי דשבועות חז בר אביי עבר קמי תיבותא ולא אדכר ריש ירחא וקלסוהו.

אבל ושעיר לכפר ועולת החדש ומנחתה ושני תמידין פהלקתן מזכיר מיהו אעפ"י שא"צ להזכיר של ר"ח אם הזכיר של ר"ח בר"ה אין בכך פלוגה וכששליח ציבור מתפלל לאחר פסוקי מלכות תוקעין בלא ברכה קשר"ק לאחר פסוקי זכרונות קשר"ק לאחר פסוקי שופרות קר"ק רצה ומודים וכתוב לחיים ברכת פהנים שים שלום בספר חיים כל קדיש פטום הקטורת קדיש ויוצאין מבה"כ ואוכלין ושתיין פדכתיב בעזרא ביום א' לחדש השביעי ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתי ממתקים ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעונכם וכן משמע בפ"א דשבועות ובערבין ובתענית שאסור להתענות בר"ה ובפ' סדר תעניות בירושל' ר"ע אומר בר"ה מתריעין אבל לא מתעניין.

מצאתי מנהג בווי"רמש שפך פתוב בסדר המוספין מלבד עולת החדש אשר לעולת התמיד מנחתם ונספיקם ועוד כי אומר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיך. ואם חל בשבת אומר ישמחו במלכותך וכו' עד זכר למעשה בראשית עלינו לשבח אבל בשפירא אין אומר פסוקים כדרב חננאל אומר רב וכו' ור' יצחק הלוי ביטל בוי"רמש לומר והשיאנו מפני שאינו יכול לומר ברכת מועדיה דהא לא כתיב אלא אשליש רגלי כברכת ה' אלהיה.

ליל שני של ר"ה אין שליח ציבור יושב בין מנחה למעריב וא"א בקידוש שיהנו. ביום שני של ר"ה קורין מן והאלהים נסה עד סוף הפ' ואת מעכה והמפטיר קורא ובחדש השביעי ומפטיר בירמיה מצא חן במדבר עד רחם ארחמנו נאם ה' והתוקע מברך לשמוע קול שופר ואינו מברך שיהנו ואם יום ראשון חל להיות בשבת אין תוקעין משום גזירה דרבה.

כדאמרין בפ' יום טוב אז מברכין בשני שיהנו: רה צום גדליה ותפלת י' י"ת במס' ר"ה בפ' קמא (דף יח) בגמרא על ששה חדשים שלוחין יוצאין צום השביעי זה שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ללמדך ששקולה מיתתו של צדיקים פשריפת בית אלהינו אע"פ שנהרגו כמה

צדיקים שאין אנו מתעניין אלא על זה פי כשהפקיד מלה בבל זה הצדיק כששמעו שבו כל היהודים מכל המקומות אשר נדחו שם פשנהרג נפוצו כל היהודים הנקבצים אליו ואבדה שארית יהודה כדכתיב בירמיה ומסיק רב פפא כשיש שלו יהיו לששון ולשמחה יש שמד צום ואין שלום רצו מתעניין רצו אין מתעניין.

בפ"א דברכות (דף יב) אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב כל השנה פולה אדם מתפלל האל הקדוש ומלה אוהב צדקה ומשפט. חוץ מר"ה ויו"כ שמתפלל המלה הקדוש והמלה המשפט.

וכן הלכה ומתפללים זכרנו לחיים במגן מי כמוה במחנה ואומר המלה הקדוש המלה המשפט וכתוב לחיים במודים בספר חיים ומסיים עושה השלו' ואומר א"מ בפקר ובערב לבד מן השבת: ר' עשרת י"ת מיום ר"ה ועד יו"כ דאמרין בפ"א דר"ה שב בנתיים מוחלין לו פאן ביחיד דרשו ה' בהמצאו יחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובא אלו ימים שבין ר"ה ליו"כ והכי איתא נמי ביבמות בשלהי פ' החולץ (דף מט) ואיתא נ' בפכ"ג באגדה דשמואל ואמרין בפ' דר"א ור' נהוראי אומר מפני מה ניתנה קורת רוח י' ימים מר"ה עד יו"כ כנגד י' נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם וכנגד י' דברות שקבלו ישאל שאלם יעשו תשובה שלימה לפניו יקבלו במדרש הרנינו כנגד קרבנות יו"כ פר אחד איל אחד וז' כבשים ושעיר אחד וכנגד ט' מדות רחצו הזכו עד ריבו אלמנה וכתוב אחריו לכו נא וננקה מהו היופוח אמר הקב"ה עשו תשובה באלו ט' ימים אפילו יש בכם כמה עונות אני אלבינם פשלג ביום הפורים.

דבר אחר כנגד י' מאמרות. לקח רמז מן בראשית עד יום הששי י' ימים רמז לי' ימי תשובה.

ד"א כנגד י' דברות התורה שניתנו בו' בסיון. נשתפרו הלוחות בעונותיהם ונתפתה ביום הפורים לקח אין עולה מלא ו' כי אם בעצרת ולית ובששור מלא כי אם ביום הפורים בפרשת פנחס לקח בבל ענין הרגלים יום בפנחס חוץ מן ובששור זהו ימים יוצרו ולו אחד בהם ולא פתיב ולו קרי ולא לו לשטן לקטרג ביום הפורים כי הוא לו להקב"ה יום אחד הדין.

זהו ועוד בה עשיריה ושבה. בפסיקתא דסופה ארסח בנקיון באין ישאל עושין תשובה והקב"ה בר"ה מנוח להני שלישי עונותיהם באין י' ימי תשובה ומתעניין הפשרים שבהם הקב"ה סולח להם שלישי פינן שבו יום הפורים כל ישראל מתעניין הקב"ה סולח להם כל עונותיהם.

בשחר טוב במזמור תפלה לזוד שמעה ה' צדק תודיעני אנוח חיים אלו י' ימי תשובה. במזמור פ' הרנינו פן באור פניו יהלכון אלו י' ימים שבין ראש השנה ליום הפורים ומראש השנה ועד יום הפורים מתנודים בכל יום ג' פעמים כנגד נושא עון נפשע וחסאָה וכן בימי תעניות ליראש השנה מתנודה ג' פעמים ובג' מקומות נקרא הקב"ה מקום ואמר רבי יוסי בר חנינא המבקש מטו מחברו יבקש ממנו ג' פעמים שצאמר אָנָא שָא נָא וְאָמְרִין בפ' סדר תעניות פיצד (דף יז) וירא אלהים את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם פי שבו מדרבם הרעה.

ואמרין בשילהי דיומא היכי דמי בעל תשובה כל שבא דבר עבירה לידו וניצל הימנה. מחוי רב יהודה באותה אשה ובאותו מקום ובאותו הפרק וד' ענייני תשובה אלו הן תשובות הבאה תשובת הגדר תשובת המשקל תשובת הכתוב.

פי' תשובת הבאה אם חטא באשה ובאת לידו והיה יכול לחטוא כמו בראשונה ומונע מן העבירה. או גנב ובא לידו ממון חבירו והיה יכול לגנוב ומונע.

או השחית זרע להנאתו ויש לו תאנה ומונע מלהשחית היא תשובת הבאה אבל יש לו לעשות דין פנגד הנאות העבירה. תשובת הגדר מן האשה שלא יראה פני אשה ולא בבגדיה כי אם באשתו. מגנבה שלא ילה אצל שום ממון כי אם בשלו. בהשחתת זרע שלא יראה לא עוף ולא חיה ולא בהמה פשהו נזקקין יחד זה לזה ולא ידבר מענין התאנה.

תשובת המשקל יש לו לשקול שישבול צער פנגד הנאה שפאה לו. תשובת הפתוב אם מחוייב מיתה באותה עבירה יש לו לישב בקרח או לפני פורת דבורים או לפני נמלים או בהפאות או בענויין.

לכה ד' תשובות א' בואתחנן וג' באתם נצבים וכן בתחלת יחזקאל ג' פעמים אם ישמעו וא' השומע ישמע והחדל יחדל לכה א' משונה כי תשובת הבאה אינה באה לידו רק לפעם נמצאת שביא לידו.

וג' פעמים אומר בהשפמה והוא רחום ואחת בערב לכפר ד' שפטים דבר רעב וחרב וסיה רעה וכן ד' יכפר עון א' ולא ישחית ב' להשיב אפו ג' ולא יעיר ד'. ובסוטה (דף לז) על כל מצנה ד' בכלל וד' בפרט וד' חלוקי כפרה לכן נעלם ד' בפסוק לכן בזאת יכופר עון יעלב כי יש בו כל הא"ב לבר מן ד' וד' אשר לבבו פונה היום ואם יפנה לבבה כי פנה אל אלהים אחרים ופנה אל אלהים אחרים.

ודוד אמר בתהלים ד' פעמים פנה אלי. וד' ברית ביני ובינך במילה.

ובתמניא אפי ד' שמירות בתורה. וד' פעמים במשלי עץ חיים.

ובספר מלאכי ד' פעמים תורה בד' פסוקים זה אחר זה. ובשיר השירים ד' פעמים שאהבה נפשי בזה אחר זה.

והעושה תשובה שלימה כאלו הקריב קרבנות. זבחי אלהים רוח נשברה.

וכאלו הקריב פרי נדבה. ונשלמה פרים שפתינו אהבם נדבה: רז מנהג לעמוד בהשפמה ולהתפלל סליחות ממוצאי שבת שלפני ראש השנה בין שחל ר"ה בשבת הבאה בין באמצע השבת ואומר וידוי ג' פעמים פנגד פשעתי חטאתי עויתי ואין אומר בו עננו לפי שאינו אלא בשביל תשובה בלבד חוץ מצום גדליה: תפלת י' ימי תשובה.

למעלה פתוב תוקעין בשופר מראש חודש אלול כי כן התקינו שיהו תוקעין מ' יום הפפורים על שם מ' יום אחרונים שעלה משה למרום ואמר לתקוע בכל יום פדי מס שלא יטעו עוד בע"ז ובזה המלכות אין תוקעין כי אם עד ר"ה: רח הלכות תענית במסכת שבת בפ' במה מדליקין (דף פד) תעניות מתפלל י"ח ואומר עננו בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו.

ומסיק בפרק א' דתעניות יחיד מזכיר בשומע תפלה. ושליח צבור בין גואל לרופא ומסיים ב"א ה' העונה בעת צרה וכן בירושלמי דתפלת השחר.

בפ' א' דתענית כל תענית שלא קיבל עליו מבעוד יום לא שמיה תענית ואי יתיב דמי למפוחא דמליא זיקא. אימת מקבל תענית מיבעי ליה לקבוליה מבעוד יום לאזכורי בתפלת המנחה בשומע תפלה.

ואם הקהל קבלו תענית אף על פי שהיחיד לא ידע ולא קיבל יש לו להתענות עמהם כדאמר רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש בפרק ג' תעניות (דף פד) אנו בתרייהו גרירן ומימא לן אין תענית

ציבור בכבל אלא תשעה באב בלבד ובכל תענית אוכל משחשכה ואינו הולך יחד ומותר ברחיצה: רט שכתח ואל כל בתוספתא בפרק בתרא דתענית הרי שהיה מתענה ושכח ואכל הרי זה משלים תעניתו וירושלמי בנדריים בפ' קונם יין נדר להתענות ושכח ואכל זית אבד תעניתו.

רבי בא בשם רבנין דהתם והוא שאמר יום סתם אבל יום זה מתענה ומשלים. ולא אמרן אלא אם אכל אבל אם טעם משלים תעניתו שהמטעמת אין בה משום הפסק תענית ואין בה לא משום ברכה ולא משום גזל ולא משום דמאי ואמרין באגדה דשמואל ויפדו העם את יהונתן ולא מת שאמרו מטעמת אינה צריכה ברכה בברכות בפרק קורא השרוי בתענית טועם ואין בכה פלוג.

וכמה עד רביעית פירש רבנו חננאל טעמיה זו בחינה ולרובקו מיד שלא תעבור מן החינה ולא רביעית בחינה בפעם אחד כי אם מעט מעט ולרובקו. ומה שמתענים יום ב' ויום ה' אומר בתנחומא בפסוק וה' המטיר על סדום פשחטאו בעגל עלה משה בחמישי וסוף מ' יום היה יום ב' מיפן תיקנו חכמים שמתענין יום ב' ויום ה' בעלייתו של משה ובירידתו וכן מדרש ויכולו בפרשת בהעלותה: רי היה מתענה על החולה ונתרפא ועל הצרה ועברה הימנו מתענה ומשלים.

ההולך ממקום שמתענים למקום שאין מתענים ה"ז מתענה ההולך ממקום שאין מתענים למקום שמתענים הרי זה מתענה עמהם. בזמן שהציבור שרוים בצער יחיד הפורש מהם שני מלאכי השרת המלוים לו לאדם מניחים ידיהם על ראשו ואו' פלוני זה הפורש מן הציבור אל יראה בנחמת ציבור.

היושב בתענית נקרא קדוש אבל אי לא מצי לצעורי נפשי' נקרא חוטא. אין ת"ח רשאי לישוב בתענית מפני שממעט מלאכת שמים.

יחיד שקיבל עליו ב' ימים לישוב בתענית אם אכל בלילה בין שני הימים מתפלל תפלת תענית יום ראשון ויום שני. לן בתעניתא ולא אכל אותה הלילה שפין שני הימים א"צ להתפלל עגנו יום שני אם התפלל יום ראשון.

מי שקיבל עליו תענית לשעות שאמר מבעוד יום אני חפץ להתענות למחר עד חצי היום וכשיתענה עד חצי היום נמלה והתענה עד הלילה הני תענית ומתפלל עגנו בשומע תפלה.

ירושלמי בנדריים בפ' קונם יין נדר להתענות ופגעו בו ימים טובים ושבתות לוקה וא"צ התרת חכם. ימים הפתובים במגילת תענית מתענה חנוכה ופורים לא בטלו.

בפ"ב דתענית (דף טז) אין גזרין בתחלה על הציבור בראשי חדשים וחנוכה ופורים ואם התחילו ג' ימים קודם אין מפסיקין ונהלכה מתענין ומשלימים, ירושלמי בנדריים פ' קונם יין בכל מתענין חוץ משבתות וימים טובים וראשי חדשים וחנוכה ופורים ובחולו של מועד מתענה ומשלים.

בעירובין בשילהי פרק בפל מערבין בר בי רב דתיב בתעניתא במעלי שבתא מהו להשלימה היינו יחידים ופשיט מט"ב דהוי של ציבור ומסיק מתענה ומשלים ש"מ בין תענית ציבור בין תענית יחיד מתענה ומשלים יום הששי צריך להתענות עד חשיכה.

ובסדר תענית ירושלמי יחיד שגזר על עצמו תענית ע"ש מתענה ומשלים ובשאלות דרב אחאי פסק יחיד ומרובים מתענה ומשלים. וכן פסק ר"ח בסדר תעניות מתענה ומשלים בתוספתא

דַּמְעָנִית בַּפ"ב אָבָא אָסִי בְּן רוּסְתָאֵי אוּ מְשׁוּם דְר"י הַגְּלִילִי הָרִי שְׁנִשְׁבַּע שְׂיִתְעַנֶּה בַּע"ש הָרִי שְׁבוּעַת שְׁוֹא.

וּבְשִׁילְהִי מְגִילַת תַּעֲנִית אֵיתָא נְמִי הָכִי. הָרִי זֶה שְׁבוּעַת שְׁוֹא שְׁמַקְצַת ע"ש פְּשֻׁבַּת וּמְקַצַּת עִו"ט כִּי"ט יְרוּשְׁלָמִי בַּפ"ב קוֹנָם יִזְן רַבִּי אָבָא צִיָּים כָּל עֲרוּבוֹת ר"ה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה עַד עֲמוּד הַשַּׁחַר.

בַּפ"א דַּמְעָנִית (דָּף יב) אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשְׁחִשְׁיָכָה. ת"ר אוֹכֵל עַד שְׁלֵא יַעֲלֶה עֲמוּד הַשַּׁחַר דְּבָרֵי ר' וּמְסִיק רַבָּה בְּשִׁלֵּא סִילַק שְׁוֹלְחָנוּ אִפִּי יִשְׁן אוֹכֵל אָבָל סִילַק אָסוּר וּמְסִיק בִּירוּשְׁלָמִי יִשְׁן וְעַמְד אָסוּר בְּשִׁלֵּא הַתְּנָה אָבָל הַתְּנָה מְוֹתָר.

הָאוֹכֵל סְעוּדָה הַמְּפַסְקַת לַתַּעֲנִיתוֹ אִם רוּצָה לְאָכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת אַחֲרֵי כֵן מִשְׁמַע בְּאִיכָה רַבְתִּי שְׂיִכּוֹל לְאָכּוֹל גָּבִי ר"י בְּן בְּתִירָא. וּבְכָל תַּעֲנִית לְבַד מִט"ב מְוֹתָר לְרַחֲוִי דְאָמַר בַּפ"א דְּמְגִילָה רַחֲוִי בִּי"ז בְּתַמּוּז: רִיא תְּפִלַּת ת"צ וְכִשְׁהַצִּיבוּר מְתַעֲנִין ש"צ מְתַפְּלֵל הַתְּפִלָּה סֶלַח לְנוּ אָבִינוּ עַד כִּי מוֹחֵל וְסוֹלַח אַתָּה וּמְתַפְּלִין סְלִיחוֹת וּמְתַנַּדָּה וְאוֹמֵר פְּסוּקִים עַד שְׁמִסִּיָּים בִּא"י חֲנוּן הַמְּרַבֶּה לְסִלּוֹחַ.

רָאָה נָא בְּעֵינֵינוּ עַד גָּאֵל יִשְׂרָאֵל עֲנָנוּ עַד הָעוֹנָה בְּעַת צָרָה רַפְּאֵנוּ וְכָל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִינָה וְקַדִּישׁ וְנוּטֵל ס"ת פֶּהֵן קוֹרָא וְיַחַל מְשָׁה עַד מְעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹתֵק הַחַזָּן וְהַקְּהֵל מְסִיָּיִם שׁוֹב מְחֲרוֹן אָפָּה עַד לְעַמְּהָ וְשׁוֹתֵקִין וּש"צ מְתַחִיל שׁוֹב מְחֲרוֹן אָפָּה וְקוֹרָא לְפָנָיו עַד אֲשֶׁר דְּבָר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ וְקוֹרָא הַלְוִי וּמְדַלֵּג פְּרִשַׁת הָעֶגְלָה וְקוֹרָא לְוִי מִן פֶּסֶל לָהּ עַד הָהָר הַהוּא.

וְיִשְׂרָאֵל קוֹרָא מִן וְיַפְסֵל עַד עַל פְּנָיו וְיִקְרָא וְשׁוֹתֵק וְהַקְּהֵל אוֹמֵר ה' ה' אֵל רַחוּם וְחֲנוּן עַד וְנִקְּהָ וְשׁוֹתֵקִין וְחוֹזֵר ש"צ וְאוֹמֵר ה' ה' אֵל רַחוּם עַד כִּי עִם קוֹשֶׁה עוֹרָף הוּא וְשׁוֹתֵק וְהַקְּהֵל עוֹנִין וְסִלְחָתָהּ לְעוֹנֵינוּ וְלַחֲטָאֵתֵינוּ וְנִחַלְתָּנוּ.

וְחוֹזֵר ש"צ וְסִלְחָתָהּ עַד אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה עִמָּךְ קַדִּישׁ. וְאֵע"ג דְּתַנּוּ בַּפ"ב בְּתַרְא דְּמְגִילָה בְּתַעֲנִיּוֹת קוֹרָא בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת אֲמַרִי בְּמַס' סוּפְרִים בַּפ"א ד"ח פְּדָרְבּוֹנוֹת.

בְּשִׁבְעֵי אַחֲרוֹנוֹת שָׁל עֲצִירַת גְּשָׁמִים קוֹרָא בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת אָבָל בְּתַעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת וְיַחַל מְשָׁה וּמְפִטְרִין דְּרָשׁוּ ה' וְכֵן יֵשׁ בִּירוּשְׁלָמִי יִשְׁן בַּפ"ב דַּמְעָנִית. וּבְמַנְחָה אֲשֶׁרִי קַדִּישׁ וְנוּטֵל ס"ת וְקוֹרָא פֶּהֵן וְלוֹי וְיִשְׂרָאֵל בַּפ"ב וְיַחַל מְשָׁה וְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל הַשְּׁלִישִׁי מְפִטְרִי בִישְׁעֵיהָ דְּרָשׁוּ ה' עַד אֶקְבֵּץ עָלָיו לְנִקְבְּצָיו וּמְבָרַךְ עַד מְגוֹן דָּוִד יִהְלֵלוּ וּמְחֲזִיר הַתּוֹרָה קַדִּישׁ תְּפִלַּת הַמְּנַחָה יַחִיד מְזַכִּיר עֲנָנוּ בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה וְאוֹמֵר אֱלֹהֵי נְצוּר עַד וּקְלַקְלַת מְחַשְׁבֵּת רַבּוֹן הָעוֹלָמִים גְּלוֹי יִדְוַע לְפָנֶיךָ בְּזַמֵּן שְׁבַה"מ קִיָּים אָדָם חוֹטָא וּמְבִיא קָרְבָן וּמְקַרִּיב לְפָנֶיךָ חֶלְבוֹ וְדָמּוֹ וּמְתַפְּרֵר לוֹ עַכְשָׁיו יִשְׁבְּנוּ בְּתַעֲנִית וְנִתְמַעֵט חֶלְבֵינוּ וְדָמֵינוּ יֵה"ר מְלַפְנֶיךָ חֶלְבֵינוּ וְדָמֵינוּ שְׁנִתְמַעֵט פְּאֵלוֹ הַקְּרַבְנוּם עַל גְּבִי הַמְּזַבֵּחַ וְתַרְצָנוּ וְיִהְיוּ לְרַצוֹן וְכו' כָּרַב שְׁשֵׁת בַּפ"ב דְּבְרָכוֹת: בְּבְרָכוֹת בַּפ"ב הָרוּאָה חֵלוֹם וְנִפְשׁוּ עֲגוּמָה עָלָיו יֵלֶךְ וְיִטִּיבְנוּ לְפָנֶי שְׁלֵשָׁה דְּמַרְחָמוֹ לִיָּה וְלִיָּמָא לְהוֹ: רִיב חֶלְמָא טְבָא חֲזָאִי וְלִיָּמְרוּ לִיָּה הֲנֵךְ טְבָא הוּא וְטְבָא לִיָּהוּי רַחֲמָנָא לִישְׁנֵיָּה טְבָא.

שְׁבַע זִמְנִין גְּזַרְנָא עָלֵיהָ דְּלִיָּהוּי טְבָא וְהוּי טְבָא וְהַחוֹלָם יֹאמֵר חֶלְמָא טְבָא חֲזָאִי ז' פְּעָמִים וְהֵם מְשִׁיבִין לוֹ לְכָל פְּעַם וּפְעַם טְבָא הוּא. וְאַחַר כֵּךְ אוֹמֵר הַפְּכַת מְסַפְּדִי לְמַחּוֹל לִי פַתְחָתָהּ שְׁקִי וְתַאזְרֵנִי שְׁמַחָה אֲזַ תְּשַׁמַּח בְּתוֹלָה בְּמַחּוֹל בַּחוּרִים וְזִקְנִים יַחֲדָיו וְהַפְּכַתִּי אָבָלְם לְשִׁשׁוֹן וְנַחֲמַתִּים וְשִׁמְחַתִּים מִיָּגוֹנָם.

ולא אָבָה ייִ אֱלֹהֵיהָ לְשַׁמֹּעַ אֶל בְּלַעַם וַיַּהַפֹּךְ ייִ אֱלֹהֵיהָ לָהּ אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה כִּי אֶהְבֶּה ה' אֱלֹהֵיהָ.
פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשֵׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְּרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי.

וּפְדוּיֵי ה' יִשְׁבּוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִשְׂיִגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה
וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל שְׂאוֹל הַיּוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי ה' אִם
יִפְּלוּ מִשְׁעֶרֶת רֵאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְּדוּ הָעָם אֶת יְהוֹנָתָן וְלֹא מֵת וְרוּחַ
לְבָשָׂה אֶת עַמְשֵׁי רֵאשׁוֹ הַשְּׁלִישִׁים לָהּ דָּוִד וְעַמָּה בֶן יִשִׁי שְׁלוֹם שְׁלוֹם לָהּ שְׁלוֹם לְעִזְרָה כִּי עִזְרָה
אֱלֹהֵיהָ וַיִּקְבְּלֵם דָּוִד וַיִּתְּנֵם בְּרֵאשֵׁי הַגְּדוֹל וַאֲמַרְתֶּם פֹּה לַחֵי אַתֶּה שְׁלוֹם וּבֵיתֶה שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לָהּ
שְׁלוֹם.

בפ' א' דְּשִׁבְתָּ (דף יא) ובפ' א' דְּתַעֲנִית יָפָה תַעֲנִית לְחָלוֹם כָּאֵשׁ לְנַעֲוֶנֶת וּבוֹ בְּיוֹם אֶפְיָלוֹ בְּשִׁבְתָּ.
בְּבִרְכוֹת בְּפָרָק אֵין עוֹמְדִין (דף לא) כֹּל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית חָלוֹם בְּשִׁבְתָּ קוֹרְעִין לוֹ גִּזְרֵי דִינֵוֹ שֶׁל ע'
שָׁנָה.

מאי תַקְנִיתָהּ לִיְתִיב תַעֲנִית לְתַעֲנִיתָא. בפ' א' דְּבִרְכוֹת אַגְרָא דְתַעֲנִיתָא צְדָקָתָא.

ירושלמי בְּפָרָק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר שִׁבְתָּ שִׁחַל בּוֹ תַעֲנִית אוֹמֵר שֶׁל תַעֲנִית בְּבִרְכָה תַמִּישִׁית וְאוֹמֵר
עֲבוּדָה וְהוֹדָיָה וּבִרְכַת פְּהֵגִים. רֵאשׁוֹ חֲדָשׁ שִׁחַל בּוֹ תַעֲנִית אוֹמֵר שֶׁל תַעֲנִית בְּמוֹסָף אַחַר הָאֵל
הַקְּדוֹשׁ.

כֹּל הַשָּׁנָה אֵין מִפְטִירִין אֶלָּא בְּשִׁבְתוֹת וַיְמִים טוֹבִים חוּץ מִט' בָּאָב וּשְׁאָר תַעֲנִית צְבוּר אַז מִפְטִירִין
דְרָשׁוּ בְּמִנְחָה וְלֹא בְּשַׁחֲרִית. אַחַר הַפֶּסַח וְסָכוֹת מִתַעֲנִין שְׁלִשָּׁה שְׁנֵי נַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי וְקוֹרִין וַיִּסַּח אָבֵל
אַחַר עֲצֻרַת אֵין מִתַעֲנִין.

וּתַעֲנִיּוֹת דְגִזְיֹרוֹת קוֹרִין וַיִּסַּח וּמִפְטִירִין דְרָשׁוּ. בה"ג פָּתַב אִם הַתַעֲנָה וְשִׁכַח לֹאמֵר עֲנִינוּ בְּשׁוֹמֵעַ
תְּפִלָּה יֹאמֵר לְאַחַר תְּפִלָּה לִפְנֵי אֱלֹהֵי נְצוּר.

בוויר"מ שֶׁ מִתַעֲנִין עַל גִּזְיָה שְׁהָיָה בִר"ח סִינּוֹ וְנִהְיָה לְקִרוֹת בְּשַׁחֲרִית בְּרֵאשׁוֹ חֲדָשׁ וְלַעֲרֵב וַיִּסַּח
וְדָרְשׁוּ וּט' בָּאָב וּי"ז בְּתַמוּז וְצוּם גְּדִלְיָה וְעֵשְׂרָה בְּטַבַּת וְצוּם אֶסְתֵר מִפְטִיר לְמִנְחָה. נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא
לְהַתְפַּלֵּל עֲנִינוּ כִּי אִם שְׁלִיחַ צִיְבוּר בְּשַׁחֲרִית וּשְׁאָר צִיְבוּר בְּמִנְחָה פֶּן יֵאָרַע אוֹתוֹ בְּוִלְמוּס וַיִּצְטַרֵּף
לְאַכּוֹל: רִיג הַלְכוֹת תַעֲנִית כֹּל תַעֲנִית שְׁמַתַעֲנִין אוֹכֵל מְשַׁחֲשִׁיכָה לַיִל לִפְנֵי תַעֲנִיתוֹ וּמִסְקָנָא בִפ' א'
דְתַעֲנִית (דף יב) אוֹכֵל וְשׁוֹמֵה עַד שְׁיַעֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר דְּבָרֵי ר' אֱמֵר רַבָּה לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשָּׁן
אַבֵּל יִשָּׁן אֲסוּר וְאִם מִתְנַמְנֵם מוֹתֵר.

וְאֵמֵר בְּיִרוּשָׁלַיִם יִשָּׁן וְעַמֵּד אֲסוּר וְאִם הַתְנָה מוֹתֵר. וַיֵּשׁ לוֹ לְהַתַעֲנוֹת כֹּל הַיּוֹם עַד חֲשִׁיכָה דְאֵמֵר
רַבְחֶסֶדָא כֹּל תַעֲנִית שֶׁלֹּא שְׁקַעָה עָלָיו חֲמָה לֹא שְׁמִיָה תַעֲנִית.

וּמִתְפַּלֵּל עֲנִינוּ כְּמִסְקָנָא יַחֲדַי בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. וְאֵע"ג דְּמִשְׁמַע בִּפ' בְּמָה מְדַלִּיקִין (דף פד) תַעֲנִית
עֲרַבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עֲנִינוּ.

כֹּל הַגְּאוּנִים פָּסְקוּ שְׂאִין לְהַתְפַּלֵּל עֲנִינוּ כִּי אִם בְּמִנְחָה בְּתַעֲנִיתוֹ שְׂאִם יִתְפַּלֵּל עֲרַבִית וְשַׁחֲרִית וְלֹא
יִכּוֹל לְגַמְרוֹר תַעֲנִיתוֹ הָרִי זֶה תְּפִלַּת שְׂאוֹ. וּבְבִרְכוֹת בִּפ' הָיָה קוֹרָא (דף יז) רַב שִׁשְׁתָּ הָיָה יְתִיב
בְּתַעֲנִיתָא בְּתַר דְּמַצְלֵי פִי בְּמִנְחָה אֱמֵר הַכִּי רַבּוֹן הָעוֹלָמִים גְּלוּי וַיְדוּעַ לִפְנֵיהָ בְּזַמַּן שְׁבִית הַמְקַדָּשׁ
קִיָּים אָדָם חוֹטֵא וּמִבִּיא קָרְבָן וּמִקְרִיב לִפְנֵיהָ חֶלְבֹו וְדָמֹו וּמִתְפַּכֵּר לוֹ עַכְשָׁיו יִשְׁבְּנוּ בְּתַעֲנִית וְנִתְמַעַט
חֶלְבִינוּ וְדָמִינוּ יְהִי רְצוֹן מִלִּפְנֵיהָ חֶלְבִינוּ וְדָמִינוּ שְׁנִתְמַעַט כְּאֵלוֹ הַקְּרַבְנוּהוּ לִפְנֵיהָ וְתַרְצָנוּ.

וקיימא לו בעירובין בסוף פ' בפל מערבין אף בערב שבת מתענה ומשלים לא שנא יחיד לא שנא ציבור. מדבעי רב הונא בני בי רב דיתבי בתעניתא במעלי שבתא מהו להשלימה היינו יחידים ופשט מט' באב היינו תענית צבור ופוסקים בסוף הלכה מתענה ומשלים וכן בשלהי פ' סדר תעניות פיצד ובירושלמי ר' זעירא בשם ר' הונא אפי' יחיד שגזר על עצמו תענית ע"ש מתענה ומשלים וכן פסקו עולא ומר זוטרא: כל העשי"ת נופלין על פניהם בתחינה לבד מעיה"כ בהשפמה ואין אומר וידוי בעיו"כ בהשפמה אלא פעם אחת.

מר"ה ועד יו"ה הם י"ת בין ליחיד בין לרבים להתנודות: ריד הלכות עי"כ מתנודה שחרית פעם אחת לפי שיש לו להתנודות במנחה קודם אכילתו ובמעריב וא"א תחנון מעי"כ עד שחרית א"ח דסכות.

תני רבי חייא מדפתי ועניתם את נפשנותיכם בתשעה וכי בט' מתענין והלא בי' מתענין אלא לומר לה כל האוכל ושותה בט' בו מעלה עליו הפתוב כאלו התענה תשיעי ועשירי כדאמר בפ"א דברכות ובפ' בתרא דיומא (דף פא) ובר"ה ואסור להתענות בט' בו כדאמר בפסחים בפ' ואלו דברים בגמ' אמר ר"א מר בריה דרבנא פוליה שתא יתיב בתעניתא לבר מעצרת ופנריא ומעלי יומא דכפורי מדתני רב חייא מדפתי ועניתם כו'.

ומדיתב פוליה שתא בתעניתא ולא מעלי יומא דכפורי ש"מ אסור להתענות. והיו נוהגין בגליל לשחוט בהמות הרבה כדמשמע בשחיטת חולין בפ' אותו ואת בנו (דף פג) ואמרי' בכראשית רבה בפ' ניקרה אלהים את יום השביעי מעשה בחייט אחד שקנה דג בי"ב דינ' לעי"ה.

בשילהי יומא (דף פז) ת"ר מצות וידוי עי"כ עם חשיכה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מתנודה קודם שיאכל ושמא תטרף דעתו בסעודה הילכה מתפלל במנחה קודם שיאכל י"ח ברכות עד המקרה את עמו בשלום.

ומתחיל בכונה גדולה הוידי תבא לפניך תפלתנו עד ואנחנו הרשענו מה נאמר אתה יודע על חטא עד ומוחלן לשבטי ישורון ומסיים האל הסלחן וכן משמע בירושלמי אלהי עד שלא נוצרתי יהיו לרצון אמרי פי.

ואוכלין מבעוד יום. ועניתם את נפשנותיכם בתשעה יכול בתשעה ת"ל בערב אי בערב יכול משחשיכה ת"ל בתשעה הא פיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מפאן שמוסיפין מחול על הקודש ונשים נמי חייבות בתוס' עינוי כדאמרינן בסופה בפ' הישן (דף פח) מן האזרח ואם אוכלות סמוך לחשכה ואנו יודעים אם נמחה בינן לא ישמעו נשתוק.

כדמשמע במס' ביצה בפ' המביא בתחלתו. ואם יו"כ בשבת ואכל סעודתו בע"ש לא יקדש על הכוס כדאמר בפ' בפל מערבין יו"כ דליכא כוס.

ויש לו להאכיל בניו ובני ביתו כדאמר בערבי פסחים (דף קט) אמרו עליו על ר"ע מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מעי"כ שיאכילו לבניהם ולבנותיהם ואם אכל סעודה המפסקת בעיו"כ אם צמא למים או מבקשין ממנו שיאכל יוכל לאכול ולשתות בעוד היום גדול כדאיתא באיכה רבתי על פסוק ותנח משלום נפשי גבי ר"י בן בתירה.

לאחר אכילה טובלין פל ישראל לטהר את עצמן ויש עושין אחר אכילה רחיצה ומנהג לקבל מלקות קודם אכילה יש פעם אחת ויש ג"פ. לעת ערב מבקשין מחילה זה מזה כדאמר בפ' בתרא דיומא (דף פה) דדרש ר"א בן עזריה מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו.

עבירה שבין אדם להקב"ה יה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יה"כ מכפר עד שירצה לחבירו. ובב"ק בפ' החובל אע"פ שנתן לו פל ממון שבעולם אין נמחל לו עד שיבקש ממנו.

א"ר יצחק המקניט את חבירו אפי' בדברים צרידלפיניסו ומרבה עליו ריעים ואם מת צריד להביא י' על קברו. וכשמבקשין מחילה מן האדם לא יסרבו כדאמר רב פפא בפ"א דר"ה (דף יז) אומר רבא פל המעביר על מדותיו מעבירין לו על פל פשעיו ואם מחל לו נענה בתפלתו כדאמר בשלהי סדר תעניות האלו (דף פה) פשיד ר"ע ואמר א"מ וכו' יצתה בת קול וכו'.

שהעביר על מדותיו וכן משמע בפ' בתרא דיומא (דף פז) וכן בב"ק בפ' החובל (דף פט) וכן בערובין בפ' כיצד מעבירין וצ"א לעבור על מדותיו כדאמרין בפ"א דר"ה וכן בירושלמי פ' החובל ובמדרש הרנינו ובתוספות דבבא קמא: רטו הלכות יו"כ בליל יו"כ נכנסין לבתי פנסיות ומתחיל החזן פל נדרי דקיימא לן בפ' בתרא דשבת ובגדרי' מפירין נדרים בשבת ואו' שהחיינו פינו דליכא פסא כדאיתא בפ' בפל מערבין וקיימא לן זמן אומר אפי' בשוק ואו' מעריב ומתפללין ומתנודין ואם שבת או' ויכולו מגן אבות ואין מזכיר יו"כ במגן אבות דקיימא לן בפ' פרק במה מדליקין כרבא דאמר י"ט שחל בשבת ש"צ היורד לפני התיבה אין צריד להזכיר של יו"ט.

בפסיקת' רבתי בפ' רני שמחי אמר להם הקב"ה למלאכי השרת בואו ואודיע אתכם צדקתן של בני שאני טענתים בעולם כ"פ צרות וניסורי' הפאות עליהם בכל דור ודור ובכל שעה ושעה ולא בעטו בי שקוראים עצמן רשעים וקוראין אותי צדיק בפני רבים והם אומרים בלשון הזה אבל אנחנו חטאנו עוינו כי אמת עשית ואנחנו הרשענו לפיכך מקלס שלמה את כנסת ישראל אשת חיל מי ימצא אם חומה היא וכו' ר"א בן יעקב או' עבירות שאדם מודה ומתנוד' ביי"כ זה בין שנה ועשה אותם בין לא שנה בהם מתודה יה"כ אחר ששאמר כי פשעי אני אדע ונטאתי נגדי תמיד וקיימא לן בגיטין בפ' התקבל (דף סז) משנת ר"א קב ונקי.

יחיד מתנודה אחר תפלתו ושליח ציבור באמצע ומסיק עיקר וידוי אבל אנחנו חטאנו ואומר במדרש הרנינו פינו שישאל פורטין עונותיהן והם מתחרטין הקב"ה סולח להם לכל עונותיהם ועובר על פשעיהם שנ' כי ביום הזה יכפר הוא שהנביא מקלס מי אל כמותו נושא עון ועובר על פשע.

אור של יו"כ מתפלל ז' ומתנודה בשחרית מתפלל ז' ומתנודה במוסף מתפלל ז' ומתנודה במנחה מתפלל ז' ומתנודה בנעילה מתפלל ז' ומתנודה. ר' חנינא בן גמליאל או' משום אבותיו ערבית מתפלל י"ח שלמות מפני שצ"ל הבדלה בחוגן הדעת וכן הלכה וקיימא לן פתחמים כ"מ שזקוק לשבע אם בא לחתום וידוי חותם: ריו שחרית מתפלל כמו בערבית ובקרוץ בסליחות אין להזכיר עבודת היום כי אם במוסף כי פהן גדול לא היה עושה אותם כי אם במוספין.

בפ' בתרא דמגילה (דף ל) בשחרית קורין אחרי מות והמפטר קורא בפנתס ובעשור לחדש ומפטר בישעיה ואמר סולו סולו במנחה קורין בעריות ומפטר ביונה כי כ"ד עריות כתובי' באחרי מות ובאמור אל הפהנים ה' מהם פפורים וה' לכפר וט' וכפר וד' יכפר וא' מכפר הרי כ"ד פפרות לכפר על כ"ד ערוה באחרי מות וכ"ד גילויין בעריות ולכפר על פל העובר כ"ד ספרים

לכפר על כל כ"ד שעות ביום וכ"ד אכילות בבראשית מן ולכם יהיה לאכלה עד ואכל וחי לעולם
פגוד כ"ד תעניות כשתמנה וכשחל ר"ה ביום ג' ולכפר על כ"ד עבירות הפתוב בהודע את ירושלים
י"ו פפרות פתובין בענין יוה"כ שבאחרי מות ני"ו קרבנות היו מקריבין בו ביום להנצל מי"ו פנים
של חרב של הקב"ה ולכפר על י"ו פרישות שעל כל מצנה ומצנה ועם שעיר המשתלח היו י"ז
וכן עד פרשה יש י"ז אותיות וכן י"ו קורין בשבוע וא' המפטר.

בפ' פנחס בכל המועדים במוספין פתיב יום חוץ מי"כ שאין פתיב יום לפי שאף לילו חשוב שנ'
ניהי ערב ויהי בקר יום אחד אמרו חכמים זה יום הכפורים פי כל שס"ה ימים יוצאין שבועי'
ונשאר יום אחד זהו יו"כ שלא נאמר יום בו לפי שכתב ימים יוצרו ולא אחד בהם ולו קרי ולא
פתיב לומר לא נכתב יום בו לפרש הפתוב פי בכל הימים מותר באכילה.

ולא אחד הקב"ה קראו אחד לו שיהא בעינוי לו ונאסורין בו דברים וכ"ג נכנס לפני ולפנים ובו
עבד עברי יוצא לחירות ונקרא ראש השנה שנאמר בעשור לחודש בר"ה ולא 'אחד' בהם' אדם
כ"ג שאין עבודת היום פשרה אלא בו ונכנס בד' לבושי לבן להלבין ד' עונות של ד' חלוקי פפרה.

באחרי מות ובאמור אל הפהנים כ"ד פפרות לכפר כ"ד עבירות שביחזקאל בהודע את ירושלים
וכ"ד ערוה באחרי מות וארבעה ועשרי דברים מעפבים את התשובה אלו הן רכילות ולשון הרע
ובעל חמה ובעל מחשבות ומתחבר לרשע והמסתפל בעריות והחולק עם הגנב והאומר אהטא
ואשוב והמתכבד בקלון חבירו והפורש מן הצבור והמבזה את אבותיו והמקלל את הרבים
והמעכב את הרבים מעשות צדקה והמטה את חבירו מדרך טובה לדרך רעה והמשמש בעבוטו
של עני והמקבל שונד והמוצא אביד' ואינו מחזיר' והרואה בניו יוצאי' למרבות רעה ואינו ממחה
בידם והאוכל שוד עניים והחולק על דברי תורה והחושד בכשרים והשונא את התוכחות והמלעיג
על המצות והמואס בעושי מצות.

ט' פעמים וכפר עד ט' פעמים מוחל ונסו אותי זה עשר פעמים אז פורע לכה בהפטרך ואמר סלו
סלו ט' לשון צום ועינוי ואחר כף לקדוש' ה' מכובד לכה אין ט' במזמור וארשת שפתיו בל מנעת
סלה.

וכן אין ט' ביענה ה' ביום צרה. ומסיים יענונו ביום קראנו.

אלו הן ט' המעפבין את התפלה הראשון מי שנחתם גזר דינו כמו למשה בואתחנן השיבו אל
תוסף דבר אלי. ב' המתפלל בלא פוננת לבו ויזכרו פי אלקים צורם ויפתוהו בפיהם ולכם לא נכון
עמו ג' מי שאינו מקשיב לדברי תורה מסיר אָזנו משמוע תורה.

ד' שאינו משיב לעני אנטם אָזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה. ה' עשק וגזל כמו במיכה
אשר אכלו שאר עמי וכתוב לא יענה אותם.

ו' המתפלל בלא נקיות גם פי תרבו תפלה אינני שומע. ז' מי שגברו עונותיו ולא שב ויהי כאשר
קראו ולא שמעו.

ח' מי שאינו שומע תוכחה ותוכחתי לא אביתם אז יקראני ולא אענה. ט' מי ששם בטחונו בע"ז
ואל תפגע בי פי אינני שומע אותך הבנים מלקטים עצים לכה ט' ימי תשובה עד יום הכפורים
בפסיקתא בפר' וזאת הברכה לעולם אין מחליפין זכות בחובה וחוב' בזכות.

אין מעבירין את העבירות כנגד הזכיות ולא זכיות כנגד העבירות וכן מידה טובה מרובה ת"ק מדות כנגד מדת הפורענות אלא כף כף באלף בית על שם מדה במדה פורעין מן האדם על עונותיו אם הם מועטים בזה העולם נפרעין או לאחר מיתתו בלא גיהנום מייגעין אותו או מגלגלין על הקוצים ועל הברקנים או בכף הקלע מסוף העולם ועד סופו.

אבל אם מת ברוב זכיות אז ליום הדין כבר פָּרְעוּ לוֹ וּלְזָרְעוֹ מִיַּעוֹט צְדָקוֹתָיו. לְכָל מִי שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֶס אוֹ הַנָּאָה גְּדוֹלָה לַפְּנִים מִשׁוֹרֵת הַדֵּין מְנַפֵּין לוֹ מְזִכּוֹתָיו כְּמוֹ שֶׁא"ר עֲקִיבָא לר' אֱלִיעֶזֶר קִיבֵל ר' עוֹלָמוֹ.

לְכָף חֲבִיבִין יְסוּרִין וְאִם אָדָם מֵיִסָּר אוֹ מִפְּסִיד מְמוֹנוֹ וְלֹא לְאַחֲרִים דֵּין הוּא לְגָרוּעַ מְאוּתוֹ אָדָם עוֹנֹתָיו. אוֹ אִם יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה רַעָה.

אוֹ דְקָדוּקֵי עֲנִיּוֹת וְאִינוֹ חוֹטֵא אוֹ רוֹאֵה שׁוֹם צַעַר לוֹ כְּנֶגֶד גֵּיהֶנָּם. כִּי מְלֵאָה צָבָאָה כִּי נִרְצָה עוֹנָה אָבֵל הַמַּחֲטִיא אֶת הַרְבִּים אוֹ מוֹנֵעַ אֶת הַרְבִּים מִלְּזָכוֹת וּמִתְלוֹצֵץ וְשׁוֹנֵא אֶת טוֹבִים לוֹקָה בְּזֶה לְעוֹלָם הַבָּא.

וּבְמָה שֶׁהָאָדָם מְזַכֵּה לְבָנָיו בֵּה' דְּבָרִים וְכֵן הַמְּכַבֵּד חֲכָמִים יִהְיוּ בָּנָיו וְחַתָּנָיו תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. בְּפֶרֶק בְּמָה מְדַלִּיקִין.

וְכָף פְּקוּדַת עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים פְּעֻמִּים כְּשֶׁחָפֵץ אוֹ כֹּל יִשְׂרָאֵל עֲרַבִּין זֶה בְּזֶה. אִין מְדָה כְּעוֹבֵד מֵאֲהָבָה שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרַס אוֹ עוֹמֵד בְּנִסְיוֹנוֹת אֲשֶׁרֵינוּ וְאֲשֶׁרֵי אִישׁ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלָמָה.

בְּסִפְרֵי יַחֲי רְאוּבֵן וְאֵל יִמֹת וְחֲכָמִים אוֹמֵר עוֹנֵשִׁין עַל הָעֲבִירוֹת וְנוֹתְנִין מַתָּן שְׂכָר עַל הַמַּצּוֹת וְמָה ת"ל יַחֲי רְאוּבֵן וְאֵל יִמֹת שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה. וַיֵּשׁ צְדִיקִים גְּמוּרִים שֶׁנִּפְרָעִין מֵהֶם לְאַחַר מוֹתָם דּוֹמְיָא וּבְיָדוֹ רַצְפָּה בְּמִלְקָחִים וְסָר עוֹנָה אוֹ כְּעִנְיָן לוי שֶׁצִּיעַר ר' אָפֶס.

בְּאִשׁ ה' נִשְׁפָּט לְצַדִּיקִים סְמִכוּנֵי בְּאִשִּׁישׁוֹת וּכְתִיב וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלִישִׁית בְּאִשׁ וּבַחֲנָתִים כְּבָחוּן אֶת הַזֶּהָב וְאַחַר כֵּף הוּא יִקְרָא בְּשֵׁמִי נִשְׁפָּט לְאִשׁ גֵּיהֶנָּם. דֵּין הָאָדָם כְּשֶׁדָּנִין אֶת הָאָדָם אֵז הַנְּשִׁמוֹת יוֹצְאוֹת וְהַכְּרוֹז יִצָּא וְאוֹמֵר מִי שִׁיּוֹדַע חוֹבָה אֵל יָבֵא לְלַמֵּד זְכוֹת יָבֵא.

אִם עָשָׂה לוֹ רַעָה וְיָצָא הָרוּחַ וְאוֹמֵר כֵּף עָשׂוֹ לִי וְאִם עָשָׂה טוֹבָה יִבְקָשׁ עָלָיו רַחֲמִים. כֹּל מָה שֶׁעָשָׂה בְּמֵאֲזָנִים לְעֵלוֹת הַמָּה.

מִי שֶׁרָבוּ עוֹנוֹת בְּפִסְפִּסָּה בְּשִׁלְחָה תְּרִיבְנָה כִּי כֹל סְאוֹן סוֹאָן בְּרַעַשׁ תִּקַּל תִּקַּלְתָּא בְּמֵאֲזָנִים וְאִשְׁתַּכַּחַת חֲסִיר. וְאִם זָכָה יִשְׁקַלְנוּ בְּמֵאֲזָנֵי צְדָק יֵשׁ מֵאֲזָנִים לְזָכוֹת וַיִּשְׁמְעוּ לְחוֹבָה וְכֵן הִיא הַמְּדָה כִּי מִלְּאָכְיוֹ יִצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ הַמְּלֵאכִים מְבִיאִים הַזְכוֹת וְהָעֲבִירָה לַפְּנֵי שׁוֹפֵט צְדָק שֶׁפְּתוּב וְהִלָּךְ לַפְּנֵי יִצְדָקָךְ שְׁתֵּה עוֹנוֹתֵינוּ לְגִגְדָךְ שֶׁתִּיב הַשְּׁטָן זֶה הַמְּקַטְרֵג וְהָעוֹן בְּרֵאשׁ הַמְּזַל שְׁדוּמָה לְאָדָם דְּמוֹת הָעוֹנוֹת וְדְמוֹת הַזְכוֹת וְשׁוֹלַח מְשִׁמוֹתָיו לְמַדַּת הַדֵּין לְפַעֲמִים הִנֵּה שֵׁם ה' בָּא מְרַחֵק בְּנוֹעַר אִפּוֹ וְכִשְׁחָפֵץ בְּרִצּוֹת ה' דְּרָכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלִים אֹתוֹ.

גַּם לְרַבּוֹת שׁוֹנְאֵיו וּמַדַּת הַדֵּין לְכָף סְמָה בִּישְׁעֶיהָ וּמְחֵץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא הִנֵּה שֵׁם ה' בָּא מְרַחֵק אֵז יִבְקָשׁ הָעוֹן וְאִינוֹ כִּי הַמְּלֵאךְ פָּרַע לוֹ עוֹנוֹתָיו לְפִיכָךְ חֲטָאֲתָיו לֹא תִמְצָאָנָה כִּי אֶסְלַח לְאֲשֶׁר אֲשִׁיר שֶׁהָשָׂאָר קִיבֵל וְקַבֵּל בְּשַׁעַת הַמְּשִׁפֵּט בְּגוֹבָה הַפְּסָא וַיִּגְבֶּה ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט אָבֵל כְּשִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וּמִתְחַנְּנִים בְּיוֹם הַפְּפוּרִים אֵז לְמַטָּה קֶצֶת כֵּה אָמַר רַם וְנִשְׂאָ אֶת דְּכָא וְשִׁפְל רּוּחַ בְּעַת רִצּוֹן עַל פְּסָא רַחֲמִים הִנֵּה ה' יִצָּא מִמְּקוֹמוֹ בְּגִימ' מְרַחֲמִים שֵׁם שֶׁל ד' אוֹתִיוֹת בְּאֵת בְּשׁ מְצַפֵּץ בְּגִימְטְרִיא

ברחמים לכה אמרי ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון על עם המיחדים שמו לכה אומרים ביום
הכפורים בכל קדושות שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד וכן בנעילה בסוף התפלה אומר בקול רם
שמע ישראל ואחר כך זכור ברית אברהם א' זה הקדוש ברוך הוא שהוא אחד ומהפך עצמו
כביכול ונרא אנו ולא יתבונן ב"גד לשון בגד בוגדים בגדו הו' הוא שמו של הקדוש ברוך הוא
זחט"י שבע פחטאטיכם עד יום הכפורים אז פה פה במאזנים ישקלו לצדק כל"מ אם יכלם
ונקלמתי הרי בגד בא"ב יחד וכן קר"ש שקר ויש א' קודם בגד ה"ו יחד ז"חט ואחר כך י' צרף
יהו אני ה' המדבר בצדק.

שארי חמות תחגור סתום פה השטן מלהסטי לכה יגער ה' בך השטן יגער ה' בך הרי שני פעמים
לגרשו מימין ומשמאל ועוד שלא יחטיא למטה ויקטרג למעלה לכה אין ה' בי"ח ברכות אין אף
אנף קצף נגף שצף זעף רשף כשישראל מתפללין אז דמות יעקב החקוק בכסא מליץ ואתה קדוש
יושב תהלות ישראל ישראל סבא לכה מן והנה ה' נצב עליו ויאמר עד ויקץ יעקב יש אותיות כל
א"ב ונעלם אותיות שטן ה' כי שטן הוא אף בורח מתפלת ישראל וכתוב אף אלדים כי הולך הוא
לשטן לו הרי השטן אף אינו עם הציבור לכה ויקץ יעקב משנתו ויאמר סופי תיבות צבור אכן
יש ה' במקום הזה במקום הציבור שכינה עמהם והנה מלאכי אלדים עולים מלאכי רחמים להליץ
זכו הקול קול יעקב הקל כתוב קל בגימטריא סלם מצב ארצה בגימ' המשפט סלם בגימ' סיני ד"א
חסד אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ סלם מצב בגימ' לארון לכה פה גדול מכניס הדם
והקטרת בין בדי ארון לכפרה והיה מכפר בי"ו קרבנות וי"ו פפרות ול"ב הזאות וז' על המזבחועל
קרנותיו ח' ** (וע' דף מ"ד ע"א למ"ד א"ע) ** מתנות ומתנה ליסוד הרי מ"ח פרייתות שונכתו
על כל מצוה ומצוה ודם כנגד דם אשר פרת ה' עמכם והנה יום הכפורים אין לו לחשב עם ימים
אחרים כי אז מלנפשים לבנים פלבושי הבדים והוא יום הכפורים כנגד העולם הבא יום הכפורים
עשירי וכן העולם הבא עשירי ב' אלפים קדמה תורה לעולם ו' אלפים העולם הזה ואלף חרב ואז
בי' יתחיל מרי הבא ולמאן דאמר אלפים העולם חרב הרי בסוף עשירי מתחיל עולם הבא לכה
בתחלת שם הנכבד וי' בסוף פינזין פגון אדני לכה באות עשירי נברא העולם הבא על פן יודו
צדיקים לשמה וכן ביום הכפורים מתנוודי ומודים לא נכתב יום בפנחס ביו"כ לכה בכל חרוז
ביוצר יו"כ אז ביו"כ יש אור ונעלם בחרוז פ' פתח לנו שער על פן יש בחרוז לפני חרוז פ' יש ב'
פעמים אור להשלים חרוז פ' ולמה העלים בפ' אור לפי שיש פ' אותיות מן בראשית עד על פני
המים ואחר כך ויאמר אליהם יהי אור.

לכה בתמניא אפי פסוק אחד שמתחיל בפ' פלאות עדותיה ואחר כך פתח דבריה יאיר לפי שקדמה
החשף היא הלילה אחת קודם האורה? יהי אור ומהלך לילה או יום י' פרסאות וכל פרס' ד' מילין
הרי מהלך יום מ' מיל ומהמיל ב' אלף אמה הרי פ' אלף אמה הרי מדת מהלך יום פ' אלף אמה
היתה הלילה חשף.

ואח"כ נבראת האורה באמירה ראשון מפתח פנמה הנה לו נהורא לכה נעלם אור בחרוז פ' למה
כי בספר יצירה נברא עם פ' נגה בעולם ורביעי בשבת כתוב בו יהי מאורות ולמה נברא עם פ'
אורה לפי שלא נתלו המאורות לראות עד תחלת יום ד' הרי יום ראשון ושני ושלישי וליל ד' הם
פ"ד שעות ובהאיר השחר יום ד' נראית הרי פ"ה שעות זהו פתח דבריה יאיר מבין פתאים ב'
באות פתחה פי פתחתי פי פערתי פי פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה בפר' בראשית ביום
אגה"ו תמצא פ' אכל ביום ב"ד לא נמצא לפי שפיו ב' נברא חלוקת המים ובמים לקו דור המבול

הנטבע בקנה ונברא בו גיהנם שפיה צר וכיום ד' יהי מארת והיו מתענים שלא תפול אספיה
בתינוקות וכתוב יסכר פי דוברי שקר לכך אין מתחילין ואין משימין ביום ב"ד שאין פתיב בהם
פ' והפ' פיה פתחה בתחילתו ואין פסוק מתחיל בפ' ומסיים בפ' כי אם זה פתח פיה לאלם אל דין
כל בני חלוף לפתוח פה להליץ כגון זה פתח פיה לאלם ויליצו למעלה עליה טוב.

ומה שאין פתוב פ' בבראשית בפר' ויכולו ובפנקס בחול ובכל המועדים יש בהם פ' חוץ משבת
לפי שכתוב ודבר דבר דיבור הפה אסור שבת לה' אלהיה שבות ליי יכול משירות ותשבחות לכך
התחיל דוד מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי ולזמר יכול מן התורה לכך התחיל משה
פרשת שבת ויקהל שדורשין לקהילות בשבת לכך ניתנה תורה בשבת שפולו לה' בשירות ותורה
לכך נברא עם ב' שפתי בעולם ושבת בשנה ופה בנפש הרי השבת נברא באות ב' וגם פה באדם
לומר פיו נברא לב' דברים בשבת לעונג ולהגות בו תורה ותושבחות וב' לוכן פ' עשוי הרי בפ'
יש ב' פי פתיב ימלא פי תהלתיה הרי לתהלות ולתורה לא ימושו מפיה לכך אמר דוד מה אהבתי
תורתך כל היום היא שיחתי וכתוב כל היום תהלתך לכך בשער הנולד של ב' עולה אלף ונתת פי
אלף ונתת מלאכים לקבל י"ח ברכות לכך אלף ותתי"ח ה' בכל החומש אבל מה שיש ה' עם פ'
וכן הברה אחרת רק לאלו ב' אותיות הי פי אבל לכולם יותר בית ניו ויש לפ' ה' חליות לומר בפה
מקומות אהצע בומף גיכק דטלנת זסשרץ וה' חומשים ותורה אחת ופה אחד שפיה ב' אוננים וב'
עינים ב' נחירים אבל פה אחד ואעפ"כ תורה שכתב תורה שבע"פ וכן בפה ב' עניינים פיה פתחה
בתחילתה ותורת חסד על לשונה ללמד לאחרים חכמות בחוץ תרונה ויש דברים דבש וחלב תחת
לשונה מעשה מרפכה וספר יצירה יהיו "לה" לבדך ואין לזרים אתה התחלתו סוד רזי לי רזי לי
לפי שכתוב כל היום היא שיחתי כל היום תהלתך.

כ"ד פהין במעשה בראשית פי כ"ד כנגד כ"ד ספרים. ול"ה פסוקים מן בראשית עד ביום עשות
ה' ובהן כ"ד פהין.

וכן בתורה ל"ה פסוקים שכתוב בהן תמיד ובאותם פסוקים כ"ד פהין כל ההוגה תמיד כ"ד שעות
ביום בזכותו עומד. וכן י"ב פהין בקרית שמע וקורין בבקר ובערב הרי כ"ד פהין ובאחריות
ובאמור אל הפהנים כ"ד פרות.

ובלידת השבטים מן ויפתח את רחמה דלאה עד שנולד יוסף כ"ג פהין ובבנימין אחד בצאת נפשה
פי מתה הרי כ"ד פהין ובויגש אליו יהודה בענין שבעים נפש כ"ד פהין וכ"ד רננות תיקן שלמה
וכתוב תורת ה' בפיה וכתוב בפיה ובלבבה לעשותו יהיו לרצון אמרי פי והגיון והגית בו יומם
ולילה כ"ד שעות.

ג"פ פתיב יוה"כ לכפר עונותם וחסאתם ופשעיהם ולכפר קשי העם הנה אל רשעו ואל חטאתו
ג"פ אש בענין יוה"כ לכך קדר לתוכה ג' קבין גתלים כנגד ג' מינין של קטורת ח' נפש בענין יום
הכפורים וח' הזאות לפני הכפורת מפל דם וכן על הפורקת מן השעיר ז' למטה וא' למעלה כנגד
ז' הללו במלאכים הללו את ה' מן השמים וא' הללו את ה' מן הארץ לפי שיהיו אחד מן המלאכים
לכך רום מעלה א' ומטה ז פי אין בארץ פי אם הללו ח'.

דבר אח' ח' הזאות אם עברו על התורה שהיא ח' בתמניא אפי אמרתך דברך חקיה מצותיה
משפטיה עדותיה פקודיה תורתך. והלל דרש את התורה בח' עניינים.

ח' הזאות לכפר ח' גופי עבירות. א' ברגלים ממהרות לרוץ לרעה.

ב' בַּעֲרוּהוּ. ג' בְּיָדָיִם.

ד' בַּפֶּה ה' בַּלְשׁוֹן ו' בְּעֵינָיִם ז' בְּאַזְנוֹנִים הָרִי ז' לְמִטָּה ו' לְמַעְלָה בַּלֵּב נָכָה חוּטֵי צִיצִית וְזָכְרָתֶם אֵת כָּל מִצְוֹת ה' רֹם מַעְלָה א' וּמִטָּה ז' מְדַם הַפֶּר וּח' מְדַם הַשָּׁעִיר בֵּין הַבָּדִים הָרִי י"ו וְכֵן י"ו קָרְבָנוֹת וְכו' וְלִהְיוֹן מִחֶרֶב הַקָּב"ה שֵׁשׁ לָהּ י"ו פָּנִים חָרַב נִקְמָת נָקָם בְּרִית וְכֵן י"ו חַיִּים בְּתִמְנִיָּא אִפִּי זָכְרָנוּ לַחַיִּים וְנִעְלָה זָכְרוֹנוֹ לְטוֹבָה בְּהִזְנִית א' לְמַעְלָה וְז' לְמִטָּה ז' רְקִיעִים ו' רְקִיעַ עַל הַסִּיָּה.

ו' עֲנוּיִין דְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּאַחֲרֵי מוֹת פְּתִיב וּבְאֲמוֹר אֶל הַפְּהַנִּים וּבְפִנְחָס לִהְיוֹן מִן ו' הִרְעָשִׁים מִשְׁחִיתִים וְלַכַּפֵּר עַל ו' סְדָרִים לַכַּפֵּר ו' דְּבָרִים שְׁכֵתוּבִים נִיאוּף זִמָּה טְוּמָאָה תָּבַל תּוֹעֵבָה שְׁכִיבָה וְאִם תַּחֲשׁוּב גִּילוּי וְהַעֲרָאָה הָרִי ח' לְכָף ח' הַזָּאוֹת לַכַּפֵּר.

וְאִם תַּחֲשׁוּב קַרְנֵי וְרַבִּיעָה הָרִי י' לַכַּפֵּר וּבְשִׁבִיל זֶה מְזַפֵּיר י' פְּעָמִים הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים עַל שֵׁם יְיָ יְכַפֵּר בְּעֵד לְכָף י' קִדּוּשִׁין בּוֹ בְּיוֹם ה' פְּעָמִים כְּתִי לַכַּפֵּר וְה' פְּעָמִים כַּפּוּרִים הֵם ג' יוֹם כַּפּוּרִים וּב' חֲטָאוֹת הַכַּפּוּרִים ה' פְּעָמִים כְּתִיב שְׁאָר לְכָף ה' טְבִילוֹת בּוֹ בְּיוֹם ה' עֲבוֹדוֹת וְה' תְּפִלוֹת בְּלִילָה יוֹם הַכַּפּוּרִים.

בְּשַׁחַר לְוַבֶּשׁ בְּגָדִים שֶׁל י"ח מְנִים לַכַּפֵּר י"ח פְּנִירְעֵנוֹת הַכַּפּוּרִים בְּיַשְׁעָה עַד יִרְהִבוּ הַנַּעַר בְּזָקֵן וְסִימָן וְהַנִּיחָם שֵׁם וְהַנִּיחָם אוֹתוֹת וי"ח מְנָה בְּעָרֵב לְוַבֶּשׁ בִּי"ב מְנִים לַכַּפֵּר י"ב אַרוּרִים בּוֹהִיָּה כִּי תָבֹא לִי"ב שְׁבֻטִים י"ו הַזָּאוֹת מְדַם הַפֶּר וּמְדַם הַשָּׁעִיר בֵּין הַבָּדִים נִי"ו עַל הַפָּרוֹךְ הָרִי ל"ב וְז' עַל טְהָרוֹ שֶׁל מְזַבֵּחַ וְד' עַל קַרְנֵי הֵם י"א וְשִׁירֵי הַדָּם הִיָּה שׁוֹפָף עַל יְסוֹד הַמְזַבֵּחַ הָרִי י"ב וּל"ב הָרִי דָם.

כִּי הַדָּם הוּא הַנְּפֹשׁ יְכַפֵּר כִּי מִתְאוֹת דָּם הַכַּפֵּד חוּטָא וְלִמָּן דְּאָמַר אֵין מְעָרְבִין חָשׁוּב ל"ב הַזָּאוֹת חָשׁוּב ז' עַל טְהָרוֹ וְד' עַל קַרְנוֹת מְדַם הַשָּׁעִיר וְד' מְדַם הַפֶּר הָרִי מ"ז כִּי מ"ז גִּידִים בַּכַּפֵּד שְׁמוּצִיאֵין דָּם כְּשִׁמְזָה מ"ז אֲתָן לוֹ חַיִּים וְאִם תַּחֲשׁוּב שִׁירֵי הַדָּם הָרִי מ"ח לַכַּפֵּר אִם עָבַר כָּל מ"ח פְּרִיתוֹת שְׁנִכְרָתוֹ עַל כָּל מְצוּנָה כְּדַאיָתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה וְסִימְנֵיהּ הִנֵּה דָם בְּרִית.

וּכְנָגָד י' פְּעָמִים שְׁקוֹרִין הַשֵּׁם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים תִּיקְנוּ יְמֵי תְּשׁוּבָה מִתְקִיעַת שׁוֹפָר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה לְהִזְהַר לְשׁוּב אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחָרְדוּ זֶהוּ כְּשׁוֹפָר הָרָם קוֹלָהּ לְהִזְהִיר וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם לְכָף כְּתוּב שֵׁם י' דְּבָרִים קָרוּא בְּגָרוֹן א' וְהַגֵּד לְעַמִּי ב' וּלְבֵית יַעֲקֹב ג' יִדְרָשׁוּן ד' יִחַפְּצוּן ה' צְדָקָה עֲשֶׂה ו' וּמִשְׁפָּט ז' יִשְׁאַלּוּנֵי ח' מִשְׁפָּטֵי ט' יִחַפְּצוּן אוֹ עַד לָמָּה צְמָנוּ י' וְצְמָנוּ בְּכִיפּוּר וְתוֹקַעִין בְּשׁוֹפָר לְעָרֵבב שְׁטָן לְגַרְשׁוֹ לְכָף בְּסוֹפֵי תִּיבוֹת שִׁט"ן.

וּיִגְרָשׁוּ מִיָּמֵי ר"פ שׁוֹטְט אֵין שְׁלוֹם וְסָמִיף לִיָּה כְּשׁוֹפָר הָרָם קוֹלָהּ. וי' פֶּאן לָמָּה צְמָנוּ א' עֲנִינוּ בְּיוֹם צוֹמְכֶם תְּצוּמוּ לֹא תְצוּמוּ צוֹם אֲבָחֶרְהוּ יוֹם עֲנוּת צוֹם יוֹם רְצוֹן הֲלֹא זֶה צוֹם רָמָז ט' עֲנִינוּיִין ו' רְצוֹן כְּנָגָד ט' יָמִים וְרְצוֹן כְּנָגָד הַשְּׂבֶת הַל"א ז"ה צוֹם אֲבָחֶר"הוּ בְּגִימְטְרִיא יוֹם הַכַּפּוּרִים וּכְשִׁתְּסִיר ב' יָמִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה ו' יוֹם הַשְּׂבֶת ו' שֶׁל עִיָּה כ"כ שְׂאוּכְלִים נִשְׂאָרוּ ו' יָמִים שְׂצָמִים בְּהֵם כְּנָגָד וְאוֹתֵי יוֹם יוֹם יִדְרָשׁוּן ב' הֵן בְּיוֹם ג' בְּיוֹם ד' יוֹם ה' יוֹם רְצוֹן הָרִי ו' יָמִים וְכֵן ו' צְמָנוּ צוֹמְכֶם תְּצוּמוּ צוֹם צוֹמְכֶם הָרִי ו' וְאֵין לְחַשֵּׁב לֹא תְצוּמוּ שֶׁהוּא כְּנָגָד עָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים וְדָרְשׁוּ לְקִדּוּשׁ ה' מְכַוָּד זֶה יוֹם הַכַּפּוּרִים קִטְרַת לְפָנֵי וּלְפָנִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ תְּשׁוּבָה קִצִּיעוֹת כָּל בְּגָדוֹתֶיהָ הִנֵּה נָפְשׁוֹ בְּצָרוֹר הַחַיִּים עִם ה' לְעוֹלָם הֵבֵא שְׂאִין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָּה כִּי אִם הַנְּפֹשׁ נְהַגִּית פְּקִטְנוּרַת בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים.

ה' תפלות ביום הכפורים וכן ה' נפש באחרי מות בענין יום הכפורים פנגד ה' ענויין שכתוב בפירק יום הכפורים ואמרי בריש פ' בתרא דיומא יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה ובנעילת הסנדל ברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה חמשה פנגד מי אמר רב חסדא פנגד ה' ענויין הכתובי בפירשה אבל שתייה בכלל אכילה ירושלמי הני ו' ענויין פנגד ו' הכתובים והא ליתא אלא ה'.

אמר רבי תנחומא אחד במוסף דאף בעשור: ריז יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה והאוכל פכותבת הגסה ביום הכפורי חייב פרת פמוה וכגרעיניתה ירושלמי אמר רבי יוסי זאת אומרת צריף למעף את חללה פי' תמרה הגסה אין המאכל דבוק לגרעינין משום הכי תני פמוה הוא המאכל וכגרעינית' למעוטי חללה אלא אם פו נמעכה לגרעינין וזהו חומרא וכל האוכלין מצטרפין אם אכל פחות מגרוגרת פטור מפרת אבל אסור.

אחד אנשים ואחד נשים חייבין על עצומו של יום אבל אתוספת היום אינו חייבין בכרת אבל אסור לאכול עד תשיכה דאמר האזרח לרבות הנשים לתוספת. אמר רבא פס פלפלי או ונגבילא ביומא דכפורי פטור אבל אסור וכן עלי קנים ועלי גפנים אבל פלפלא חייב.

אסור בשתייה מלא לנגמא וכל מיני משקין מצטרפין שתה ציר או מוריסיס או חומץ פטור אבל אסור וכן שתה פחות מלא לנגמא אסור. אסור ברחיצה מקצת גופו ואם היה מלוקף בטיט ובצואה מותר או נטפטף דם מחוטמו או פשיוצא מבית הפסא שאינו מכנין להנאתו מותר לרחוץ ידיו בעל קרי טובל ביוה"כ במדרש הרנינו ובלבד שירחץ במקום צנוע.

פן י"ג שנה ויום אחד ובת י"ב שנה ויום אחד מתענה כל היום ח' שנים בכריא או חולה פן ט' מתענין לשעות ולא פחות מפן ח' שנים ואשה מדיחה ידה ליתן פת לתינוק ומותר לעבור במים עד צנארו להקביל גדול ממנו או לשמור פירות שאינו מכנין לרחיצה ואסור לישב על טיט לח המטפחת במים ומצטננים בכלים ובפירות ומותר לרחוץ ידיו בהשפמה או פשיוצא מבית הפסא.

מטפחת לחה במים אסור לקנח בה פניו ידיו ורגליו משום סחיטה ראה קרי ביוה"כ וכל חייבי טבילות טובלים ביוה"כ ואמר במדרש הרנינו בפסיקתא רבתי א"ר אבא בשם ר' אחא ובלבד שירחץ במקום צנוע שלא התירו אלא לטהרתה לכפר מעונותיה אסור בסיכה מקצת גופו ככל גופו ואם הוא חולה או שיש לו חטטין בראשו סף פדרכו: אסור בנעילת הסנדל מעל אסור לכל ואם מתירא מעקרב או משרצים מותר לכרוף שום דבר על רגליו לילה בו.

כרבה בר רב הונא דכריף סודרא אסור בתשמיש המטה ואם ראה קרי מחמת אונסו ידאג כל השנה כולה. ואם עלתה לו שנה מוכטח לו שהוא פן העולם הבא יראה זרע יאריף ימים.

אסור במלאכה ואם עשה ביום הכפורים מלאכה חייב אחד האיש ואחד האשה ולא מיחייב על תוספת עינוי. תוספת יום הכפורים מן התורה בין בכניסתו בין ביציאתו מערב ועד ערב תשבתו שבתכם.

תינוקות להתענות קיימא לן כרבי יוחנן בת י"ב שנה ויום אחד או זכר פן י"ג שנה ויום אחד חולה מאכילין אותו על פי בקיאיין אם יאמרו מסתפן אם יתענה מותר לאכול בין אמר החולה צריף אני אע"פ שהרופא אמר אינו צריף או רופא אמר צריף והחולה אמר אין צריף ספק נפשות להקל.

עֲנֵבָה שְׁהָרִיחָה או תֵּאֵכְלָה לֵאכֹל מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתָּשׁוּב נִפְשָׁה אִם תִּתְאַוֶּה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים לֹחֲשִׁין בְּאֲזָנָה יוֹם הַכַּפּוּר אִם אֵינָה מְבַקֶּשֶׁת יוֹתֵר הֲרֵי טוֹב וְאִם לֹא יֵאָכְלוּהָ. מִי שֶׁאֲחִזּוּ בְּלִמּוּס מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאֻרוּ עֵינָיו.

מִי שֶׁנִּשְׁכַּח פֶּלֶב שׁוֹטָה מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מִחֲצַר כְּבָדוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן תִּינוּקוֹת מְנוֹתֵרִין בְּכֹלָן חוּץ מִנְעִילַת הַסַּנְדֵּל רְחִיצָה וְסִיכָה פִּינּוּן דְּרַבִּיתִּיָּהוּ נִינְהוּ לֹא גָזְרוּ בָּהֶן רַבָּנָן.

הַכֹּלָה תִּרְחֹץ בְּכֹל ל' יוֹם וְהִחֲזִיחָה תִּנְעַל אֶת הַסַּנְדֵּל וְקוּרָא בַּתּוֹרָה ו'. וְהַמִּפְטִי' וּבַעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ וּמִפְטִיר סְלוּ סְלוּ.

וּמָה שֶׁפּוֹסְקִין צְדָקָה עֲבוּר הַמַּתִּים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וְלֹא בְּיוֹם טוֹב יֵשׁ לָהֶם אֶסְמִכְתָּא שֶׁכְּתוּב בְּסוּף פֶּרֶשׁ' וְאֵתָה תִּצְוֶה הַכַּפּוּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכְפֹּר וְסָמִיךְ לִיָּה וְנִתְּנוּ אִישׁ פֶּן־כָּר נִפְשׁוֹ לִי בְּזִמְנָן שֶׁיִּתֵּן לְכַפֵּר' הַנֶּפֶשׁ וּמָה מוֹעִיל לְמַת שֶׁהָיָה נוֹתֵן צְדָקָה בְּעֲבוּרוֹ אֲלֵא הַשֵּׁם בּוֹחֵן לְבוֹת הַחַיִּים וְהַמַּתִּים אִם אוֹתוֹ הַמַּת בְּחַיִּים הָיָה נוֹתֵן צְדָקָה וְאִם הָיָה עֲנִי אוֹתוֹ הַמַּת אֲדָּ לְבוֹ בְּטוֹב וְהָיָה נוֹתֵן אִם הָיָה לוֹ אֵז תוֹעִיל לוֹ קִצֵּת פִּי הַחַי יָכוֹל לְבַקֵּשׁ לְהַקְלֵ דִין הַמַּת כְּדוּד עַל אֲבִשְׁלוֹם וְכִר' יוֹחֲנָן עַל אַחַר לְכַשְׁאֲמוֹת אֶפְסוֹק עֲשׂוֹן מְקַבְּרוֹ אֲבָל אִם נָתַן בְּעֲבוּר רִשְׁעָה אֵין מוֹעִיל וְנוֹתְנִין לְכַבוֹד הַמַּתִּים שֶׁהַצְּדִיקִים מְלִיצִים עַל צְאֻצְאֵיהֶם כִּי יוֹצֵאִין מִתַּחַת הַכַּסָּא שֶׁהוּא חֲלוּל לְמַטָּה מִמָּקוֹם הַשְּׁכִינָה אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פְּנֵיךָ בֵּא"ת ב"ש נִפְשָׁם דְּרָךְ דְּלֵת הַכַּסָּא יוֹצֵאִים כַּסָּא בְּאֵל בָּם דְּלֵת וְשָׁם הַתּוֹרָה מְגִילָה עֶפְהָ כַּסָּא בֵּא"ת ב"ש לַחַת.

הַכַּסָּא כְּאֵבֶן סַפִּיר הַלּוּחֹת סְנַפִּירִין כ"ס א לח"ת בְּגִימַטְרִיא ח"ס ד וּא"מ זֶהוּ צְדָק וּמִשְׁפָּט מְכוּן כַּסָּאָה חֲסֵד וְאֵמֶת יִקְדָּמוּ פְּנֵיךָ וְהַלּוּמֵד סֶפֶר לְשֵׁם שְׁמַיִם יִזְכֶּה לְגוֹן עֲדוֹן מְקוֹם סַפִּיר אֲבִינָה תִּירְגָ' וְגִינְתָא דְעֲדוֹן אַתְר דְּשִׁינְזָבָא לְכָף אֲבָן יִשְׁשַׁכֵּר סַפִּיר וְכִשְׁיִשְׁר' עוֹסְקִים לְקִרוֹת בַּתּוֹרַת אֵמֶת אֵז הַצְּדִיקִים מְלִיצִי הַצְּדָק לְמַעְלָה א"מ מֵא"רֵץ תַּצ"מ ח וְצְדָק מִשְׁמַיִם נִשְׁקָף לְכָף בְּשַׁעַת קְרִיאַת אֵמֶת אֵמֶת וְצְדָק וְכֵן אִם אֵירַע לְמוּל בֵּר"ה מוֹהֲלִין אוֹתוֹ לְאַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה וְאַחַר כָּף תּוֹקְעִין וְאִם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה מְלִים בְּשַׁעַת שֶׁפּוֹסְקִין צְדָקָה.

לְפִי שֶׁהַשְּׁכִינָה אֲצֵל הַתּוֹרָה שֶׁהָרִי פְּתוּב אֲנִי עִם לְבָבִי לְבָנוֹת מְנוּחָה לְאַרוֹן בְּרִית ה' וְלִהְדוֹם רַגְלֵי אֲלֵדִינוּ לְכָף מְקוֹם אֲרוֹן אֵינוּ מְזַמְּדָה מִן הַצְּדָדִין אֲבָל לְמַעְלָה מִן הַמַּדָּה לְפִי שֶׁבְּשִׁלִּישׁ הַבַּיִת הָיָה וְהַקְדָּוָה עַד עֲרִבוֹת כְּאֵילוֹ דְּבוּק הָאָרוֹן לְכַסָּא וְכֵאלוֹ דְּבוּק לְכַבוֹד וְהַצְּדָקָה וְהַתּוֹרָה לִמְיָנוּ מִיָּמֵינוּ אִשׁ דֵּת לְמוֹ צְדָק מְלָאָה יְמִינָהּ.

לְאַחַר קְרִיאַת הַתּוֹרָה קוֹרִין אֲשֶׁרִי וּמִתְפַּלְלִין מוֹסַף וְאֵין מִזְפִּירִין עֲבוֹדַת הַיּוֹם בְּקְרוּבִץ וּבְסִלִּיחוֹת. לְמַנְחָה קוֹרִין בַּתּוֹרָה כְּהֵן וְלוֹי וְיִשְׂרָאֵל וְקוֹרִין בְּפִרְשַׁת עֲרִיּוֹת מִשׁוּם דְּאָמַר בְּחִגִּיגָה כִּפ' אֵין דוֹרְשִׁין גְּזֵל וְעֲרִיּוֹת נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶם וּמִחֲמַדְתָּן וְאִם נִכְשַׁל שׁוּם אָדָם בְּעֲרֹנָה יִתְבַּיֵּישׁ וְיָשׁוּב לְכָף מִפְּטִירִין בְּיוֹנָה כִּי שָׁבוּ מִדְּרָכָם הָרָעָה.

וּבִפ' בְּתֵרָא דִּיּוֹמָא שְׁאֵל ר' מִתְיָא בֶן חֲרִשׁ אֵת ר' אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּרוּמִי שֶׁמַּעֲתִי אֲרַבְעָה חֲלוּקִי כְּפָרָה שֶׁהָיָה ר' יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ אֵלָיו שֶׁלִּשְׁהָה הֵם וְתִשׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד עָבַר אָדָם עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשָׁב אֵינוֹ זֶה מִשְׁמֵם עַד שֶׁמוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד עָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה תִשׁוּבָה וְעֲשֵׂה תִשׁוּבָה תוֹלָה יוֹם הַכַּפּוּר מְכַפֵּר שָׁנָה כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר.

עבר על פְּרִיטוֹת וּמִיטוֹת ב"ד וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה תְּשׁוּבָה יוֹם הַכַּפּוּרִים תּוֹלִין וַיִּסּוּרִין מִמָּרְקִין שְׁנֵי וּפְקָדוֹתֵי בְּשִׁבְט פְּשָׁעִים. אָבֵל מִי שֵׁיִשׁ בּוֹ חִילוֹל הַשֵּׁם אֵין פֶּחַ לֹא בַתְּשׁוּבָה לַתּוֹלוֹת וְלֹא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים לְכַפֵּר וְלֹא בְּיִסּוּרִין לְמָרְק אֲלֵא פְּלוֹם תּוֹלִין וּמִיטָה מִמָּרְקֵת שְׁנֵי אִם יְכַוֵּן הָעוֹן הַזֶּה עַד תִּמְתּוֹן. חִילוֹל הַשֵּׁם שֶׁתִּלְמִידֵי חֲכָמִים חוֹטְאִין וְחַבְרִיו בּוֹשִׁים מְשֻׁמְעוֹתוֹ אוֹ יִשְׂרָאֵל חוֹטֵא. שֶׁהַנְּכָרִים אוֹמְרִים יְהוּדִי עוֹשִׂים כְּרָשָׁעִים אוֹ חֲסִיד שְׂגָב אוֹ עוֹשֵׂה עֲבִירוֹת.

וְהַחוֹטֵא הָעוֹשֵׂה תְּשׁוּבָה יִתְכַפֵּר לוֹ לְעוֹלָם הֵבֵא אִף בְּזֶה יְהִי לוֹ יְסוּרִין אוֹ שׁוּם רְעָה בְּעוֹלָם כְּדֹא בַּפ"א דְּקִדּוּשֵׁין בְּסוֹפּוֹ פֶּלַח שְׁזָכִירוֹתָיו מְרַבֵּין מְעוֹנוֹתָיו מְרִיעִין לוֹ וְדוֹמָה כְּמִי שֶׁשָּׂרַף כָּל הַתּוֹרָה בְּלוֹה.

וּמִתְרַץ אַבְיֵי מְרִיעִין לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשֵׁלֵם מֵעֲשָׂיו הָרָעִים. וְהֵינּוּ דְּאִמְרֵינוּ בְּפָרְק א' דְּתַעֲנִית וְאֵין עוֹל כְּשֵׁם שֶׁהַקַּב"ה נִפְרַע מִן הָרָשָׁעִים מִן עֲבִירָה קִלְיָה שֶׁעוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעוֹלָם הֵבֵא כִּף נִפְרַע מִן הַצְּדִיקִים עַל עֲבִירָה קִלְיָה שֶׁעוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַזֶּה זֶהוּ פְּגַעַתְּ אֵת שֵׁשׁ וְעוֹשֵׂה צְדָק וּכְיִרְאָתָה עֲבָרְתָּה וְאִמְרֵי בְּעָרְכִין בְּשִׁלְהֵי פ' יֵשׁ נִעְרָכִין תִּנְאָר' יִשְׁמַעְעָל כָּל שֶׁעָבְרוּ עָלָיו מ' יוֹם בְּלֵא יְסוּרִין קִיבֵל עוֹלָמוֹ.

בְּמַעֲרָבָא אִמְרֵי פְּרָעָנוֹת מְזוּמָּנָת לוֹ. תְּכִלִּית יְסוּרִין אָרְגוּ לוֹ בְּגָד לְלַבְנוֹשׁ וְאֵינוּ מִתְקַבֵּל עָלָיו אוֹ נִתְפַּנּוֹן לְמִזְג חֲמִין וּמִזְגוֹ לוֹ צוּנָן אוֹ נְהַפְכָה חֲלוּקוֹ אוֹ נִתְפַּנּוֹן לְיִטּוֹל בְּכִיסוֹ ג' וְעֵלָה בְּיָדוֹ ב' שֶׁצָּרִיף לְטָרוֹחַ לְהַחֲזִיר נְכָשֵׁל בְּאֶצְבָּעוֹ אוֹ אִמְרוּ דְּבָרֵי חֲיָרוּפִין אוֹ חֲלָם חֲלוּם רַע מִצְדִּיק עָלָיו אֵת הַדִּין עַל כָּל מְקוֹרְאוֹתָיו.

הַמְּפָטִיר יְבָרַךְ כָּל הַבְּרָכוֹת לְפָנָיִה וְלֹא חֲרִיָּה וְחוֹתֵם בְּמוֹחַל וְסוֹלֵחַ וְקִדִּישׁ וּמִתְפַּלֵּלִין מְנַחֵה. בְּשָׁבוּעוֹת בְּשִׁלְהֵי פ' א' פּוֹרֵק עוֹל וּמַגְלָה פָּנִים בַּתּוֹרָה וּמִיפָּר בְּרִיתוֹ בְּבִשָּׁר תְּשׁוּבָה יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר.

וּבַתּוֹסְפוֹת בַּפ' יוֹם הַכַּפּוּרִים מִי שֶׁמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם אֵין בּוֹ פֶּחַ וְכו' וְאֵע"ג דְּאִמְרֵי ר' יוֹסִי בַר יְהוּדָה חָטָא אֲדָם פְּעַמִּים וְשִׁלַּשׁ מוֹחֲלִין לוֹ ד' אֵין מוֹחֲלִין לוֹ שְׁנֵי נִשְׂאָ עוֹן נְפִשָׁע וְחֲטָאָה וְנִקְהָה. מִיפֵּן וְאִילָף לֹא יִנְקָה.

וְאִמְרֵי עַל אֲרַבְעָה לֹא אֲשִׁיבּוּ וְאִמְרֵי פְּעַמִּים שִׁלַּשׁ עִם גְּבָר. אֲלֵא א"ר יְהוּדָה בַר סִימוֹן שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֲלֵקִיף אִפִּי כְּפָר בְּעֵינֶיךָ.

בְּמִדְרַשׁ הַרְנִינוּ דְּרַשׁ רַבִּי הַקְּדוֹשׁ שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל אִפִּי יֵשׁ בְּכֶם עֲבִירוֹת עַד ה' כִּסָּא הַכְּבוֹד. בְּיוֹמָא בְּשִׁלְהֵי פ' א' דְּאִמְרֵי רַמִּי בַר חֲמָא הַש"טן בְּגִימְטְרִיא ש"ס"ד בְּיוֹמָא דְּכִיפּוּרִים לִית לֵיהּ רִשׁוֹ לְאִסְטוּנִי הֵינּוּ עֲבִירוֹת שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ בְּיוֹם כְּפָה בְּתוֹלֵי אֵיבְעוֹל בְּנִהְרֵדְעָא אָבֵל עֲבִירוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה מְבִיאִים בְּמִדְרַשׁ הַרְנִינוּ אֲשָׁרֵי נְשׂוּי פִּשְׁעֵי כְּסוּי חֲטָאָה זש"ה נְשִׂאתָ עוֹן עִמָּךְ אִתָּה מוֹצֵא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בָּא הַשָּׁטָן לְקַטְרֵג וְהוּא פּוֹרֵט עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכו' וְהַשָּׁטָן הוֹלֵךְ לְהִבִּיא עוֹנוֹת וְלִיָּתֵן בְּכֶף עוֹנוֹת לְהַכְרִיעֵם וְכו' מוֹדָה וְעוֹזֵב עַל מְנַת לְעוֹזֵב יְרוּחָם פִּינוֹן שֶׁיִּשְׂרָאֵל פּוֹרְטִין עוֹנוֹתֵיהֶם וּמִתְנוּדִים הַקַּב"ה נוֹשֵׂא לָהֶם עוֹן כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם.

אֲשָׁרֵי וְסִדֵּר קְדוּשָׁה וְקִדִּישׁ וּמִתְפַּלֵּלִין נְעִילָה זְכָרְנוּ וְחַתְמוֹנוּ וְחַתּוּם נִזְכָּר וְנִחְתָּם לְפָנָיִךְ. בַּתּוֹסְפֵתָא יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר עִם חֲשִׁיכָה לְכָף תְּפִלַּת נְעִילָה בְּלִילָה כְּרַב דְּאִמְרֵי תְּפִלַּת נְעִילָה פּוֹטְרַת תְּפִלָּה שֶׁל עֲרַבִית.

בנעילה מתפלל זו ומתנווה ובשבת אף בנעילה צריף להזכיר של שבת בפרק במה מדליקין (דף כד) לעת ערב חותם הקב"ה ועומדים כל צבא מרום אלו מימינים ואלו משמאלים ואז פל הנשמות עומדו לפני הפסא להליץ ועומדים ב' מלאכים על גלגלי רוח זה פנפיו מסוף העולם ועד סופו וזה פנפיו פמלא עולם אַחַד סופר חותם למות ואַחַד לחיים והקב"ה חותם אַמַת פדאמריןובפ"ד מיתות (דף סד) אַמר ר' חנינא ש"מ חותמו של הקב"ה אַמַת וכן איתא נמי ביומא בפ' בא לו (דף ט).

ועד עת החיתום יכול היחיד לשוב אם ישבר לבו בתשובה שלמה מתקבלת. בא"ב דר' עקיבא קרוב ה' לנשברי לב שבורי לב חביבין לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת שמלאכי השרת מרוחקין מן השכינה ל"ו אלפים רבבות פרסאות.

שנאמר שרפים עומדים ממעל ל"ו גדול אדוננו ורב כח אלפים רבבות מפרסאות שלו שהפרסא שלו אלה אלפים אמה ואמה שלו ד' זרתות וטפח וזרת שלו פמלא עולם ושמים בזרת תפן.

אבל שבורי לב הקב"ה אצלן בתוף אמה. וכל מי שזובח יצרו בכל יום ומתנווה מעלה אני עליו כאלו פבדני בב' עולמות.

זובח תונה יכבדני בעולם הזה ובעולם הבא. ונושאין כפיהן הפהנים בכל תפלה לבד מן המנחה. ולאחר כל התפלה של נעילה דנפקא קדושת יום הכפורים פר"ח תוקעין קשר"ק והעברת שופר תרועה בחדש השביעי שיהו תקיעות של חדש זה שוין: ומנהג שלנו במלכות לות"ר לתקוע רק תקיעה אחת לומר נצחו השטן לפי שבפרקי דר' אליעזר בפ' מ"ו יום הכפורים מכפר על עבירות קלות ונחמורות שנאמר מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וכו' ראה סמאל שאינו מוצא בהן חטא אַמר לפני הקב"ה רבוננו של עולם יש לה עם אַחַד בארץ דומה למלאכי השרת שבשמים מה מלאכי השמים הולכים יחפים כן ישראל ביום הכפורים והקב"ה שומע עדותו של ישראל מן הקטיגור שלהן ומכפר על כל עונותיהן ועל כל עם הקהל יכפר ואומר מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו.

ברכו מעריב ומתפללין י"ח ברכות דקנינא לן כר' חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל י"ח שצריף לומר הבדלה בחונן הדעת. ומבדילין על הפוס ומברך מאורי האש דאמרי בפסחים א"ר בגימין בר יפת אַמר ר' יוחנן מברכין על האור במוצאי שבתות ובמוצאי יום הכפורים וכן הלכה וכן אמרי בברכות: ריח סדר תפלת יום הכפורים ערב יום הכפורים אסור להתענות כדאיתא בפסחים בפ' אלו דברים.

בערב קודם אכילתו צריף להתנווה כדאמרינן בשלהי מס' יומא מתנווה קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו בסעודה. במנחה אומר תהלה קדיש ומתפלל י"ח ברכות עד עושה השלום וכופה קומתו ושוחה ואומר וידי בכונת הלב אלהינו ואלהי אבותינו עד ואנחנו הרשענו מה נאמר לפניך אתה יודע רזי עולם עד ותכפר לנו על כל חטאתינו על חטא שחטאנו לפניך באונס עד אַת כל דברי התורה הזאת פי אתה סלקן בא"י האל הסולחן.

אלהי עד שלא נוצרתי יהיו לרצון אמרי פי שליח צבור חוזר ומתפלל י"ח ברכות עד עושה השלום ואינו אומר וידי עד אחר תפלת ערבית ואומר כל הקדיש ויוצאין מבית הכנסת ואין אומר אבינו מלפנו עד לאחר תפלת ערבית ולוקין יש פעם אחת ויש ג' פעמים ואחר כך אוכלין ושותין כל צרכן ואם ערב שבת הוא ערב יום הכפורים אין מקדשין על הפוס כדאמרינן בערויבין

בפ' בפל מערבין (דף מ) וצריף לגמור סעודתו מבעוד יום דכתיב מערב ועד ערב ונשים נמי חייבות בתוספת ענוי.

לאחר אכילתו מברך ברפת המזון וטובל במקנה כל אחד ואחד ויש שעושין לאחר הרחיצה וצריף כל אדם לבקש מחילה מחבירו פדמשמע בפ' בתרא דיומא (דף פז) וכן בב"ק בפ' החובל (דף צב) וכן בערוובין בפ' פיצד מעברין וצריף כל אדם להעביר על מדותיו פדאמר בפ' א' דר"ה (דף טו) ובשלהי פ' סדר תכניות (דף פה) גבי ר' עקיבא וכן בירושלמי בפ' החובל ובמדרש הרגיבו ובתוספתא דבב"ק ומדליקין ב' גרות בבית כמו בשאר שבתות משום שלום בית: ליל יום הכיפורים ערבית באים לבית הפנסת ושליח ציבור מתעטף ואומר כל נדרי פעמים ואומר שהחיינו (זמן אומר אפי' בשוק) ברכו מעריב קדיש ומתפלל מן זכרנו אתה גבור מי כמוה אתה קדוש עד יהללוה סלה ובכן תן פחדה ובכן תן פבוד ואז צדיקים קדוש אתה עד המלה הקדוש אתה בחרתנו יעלה ויבא מחוללעונותינו רצה ומודים וכתוב לחיי' (שים שלום) [שלום רב] בספר חיים עד עושה השלו' תבא לפני תפלתנו אבל אנחנו חטאנו מה נאמר לפניך אתה יודע אין כל דבר יהי רצון על חטא ומתנדה כל חטאיו על חטאים חטאת פרת אשם קרבן עולה ויורד מיתה בידי שמים מלקות ארבעים מפת מרדות ארבע מיתות ב"ד עד התורה הזאת כי אתה סולחן אליהי עד שלא נוצרתי ואם הוא בשבת יאמר לאחר התפלה ויכולו מגן אבות ואחר כך הפסוקים והסליחות אבינו מלפנו וכל הקדיש בשבת אין אומרים אבינו מלפנו ויש אומרים אותו כי אנו מבקשים נמי שאר צרכים.

שחרית מתפלל כמו בערבית ואין לשליח צבור להזכיר עבודת היום לא בקרובץ ולא בסליחות כי אם במוסף. תפלת שליח ציבור מגן זכרנו אתה גבור מי כמוה ואומר קרובץ ובכן תן פחדה ובכן תן פבוד ואז צדיקים קדוש אתה אתה בחרתנו יעלה ויבא סליחות זכור לנו ברית אבות דסלח לנו וידוי סלח לעונותינו והשגגות מה אנו מה נאמר על חטא וכו' עד התורה הזאת ואתה רחום משיח צדקה עד אטהר אתכם קרובץ מחל לעונותינו רצה ומודים וכתוב לחיים ונישואין כפיהן שים שלום בספר חיים עושה השלום אבינו מלפנו כל הקדיש ולוקחין ספר תורה על הפל תגדל וקורין ו' בפרשת אחרי מות מן אחרי מות עד פאשר צוה ה' את משה קדיש המפטיר קורא בפרשת פנחס ובשעשור לחדש עד ומנחתם ונסכיהם ומפטיר ואמר סלו סלו בישעיה עד פי ה' דבר ופוסקין צדקה עבור אבותיו ונשמות קרוביו לפי שסומך בסוף ואתה תצוה הכפורים אחת בשנה יכפר ונתנו איש פןפר נפשו לה' אשרי יושבי תגדל ומתפלל מוסף כמו בשחרית ובמקום יעלה ויבא אומר מפני חטאינו שליח ציבור מגן זכרנו אתה גבור מי כמוה קרובץ ובכן תן פחדה עד ליציאת מצרים מפני חטאינו עלינו לשבח עד ואין עוד הנה עם פיפיות אוחילה וסדר יום הכפורים קרובץ וסליחות יהיו לרצון אל תעזבנו סלח לנו וידוי סלח לעונותינו והדונות מה נאמר על חטא וכו' עד התורה הזאת ואתה רחום משיח צדקה עד אטהר אתכם קרובץ מחול לעונותינו וקדשנו רצה מודים וכתוב ונישואין כפיהן שים שלום בספר חיים קדיש.

למנחה לוקחין ס"ת וקורין ג' פה לוי וישראל בפרשת אחרי מות בפרשת עריות מן דבר אל בני ישראל עד לא תטמאו בהן אני ה' אלהיכם והשלישי מפטיר בת"ע מן ויהי דבר ה' אל יונה עד ובהמה רבה וא"א קדיש אלא מחזיר התורה ואומר קדיש ומתפללין במנחה כמו ליוצר ש"ץ מגן זכרנו אתה גבור מי כמוה קרובץ קדוש אתה ובכן תן פחדה וכו' עד חנין ורחום אתה סליחות וידוי על חטא ואתה רחום מקבל משיח צדקה ומאהבתם מחול לעונותינו וקדשנו רצה מודים וכתוב

לחיים ברכת פהג' שים שלו' בספר חיי' עושה השלו' ואין נושאין כפיהם אבינו מלפנו: תפלת נעילה אשרי יושבי ובא לציון וסדר הקדושה קדיש ומתפללין מגן זכרנו וחתמנו בספר החיים אתה גבור מי כמוך אתה קדוש ובכן תן פחדך ובכן תן כבוד ואז צדיקים אתה בחרתנו יעלה ויבוא מחול לעונותינו וקדשנו רצה ומודים וחתום לחיים שים שלום בספר חיים נזפר ונחתם עושה השלום תבא לפניך תפלתנו וידוי מה נאמר עד אתה יודע אתה נותן יד לפושעים כי אתה סלחן. אלהי עד שלא נוצרת. הרי בנעילה במקום שאומר' פתבנו וכתוב ונכתב אומר וחתמנו וחתום נחתם ומתפלל הכל כמו במנחה אף במקום אתה יודע אומר אתה נותן יד לפושעים.

שליח ציבור מגן זכרנו חתמנו בספר החיים אתה גבור מי כמוך קרובץ. קדושה ובכן תן פחדך עד חנון ורחום אתה סליחות או עניות פזמונים ה' ה' אל רחום וחנון י"ג מדות שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד זכיר ברית וידוי מה נאמר אתה נותן יד לפושעים עד למה תמותו בית ישראל מחל לעונותינו רצה ומודים וחתום לחיים ונושאין כפיהן ונישאין כפיהן שים שלום בספר חיים ונחתם לפניך עושה השלים כל הקדיש ותוקעין תקיעה אחת, ומה שתוקעין קודם ברכו וקודם הבדלה משום דתקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה ולא אסרוהו בשבת אלא גזירה שמה ילך אצל בקי ומשום תדא תקיעה לא חיישינן ועוד שהרי למד בראש השנה ומבדיל והוא רחום וכל המעריב.

קדיש.

תפלת המעריב אתה חוננתנו ומתפלל י"ח ברכות כל הקדיש ומבדיל פרי הגפן מאורי האש המבדיל בין קודש לחול. קרובץ וסליחות אינן מעפבים ביום הכפורים שחרית ומוסף ונעילה יש בהם נשיאות כפים מנחה אין בו נשיאות כפים ביוצר ומנחה אומר אבינו מלפנו ש"ץ להוציא קניא לן בשילהי מסכת ר"ה שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן בין מי שהוא בקי בין שאינו בקי בברכות של ר"ה ויה"כ.

ירושלמי והוא שיהא בראש התפלה ופוסט משום דאוןשי ברכות ופוסט נמי עם שבשדות. ותפלות של כל השנה טוב שיתפללו כל היודעים כדאיתא בפ' תפלת השחר (דף פז) מתפלל אדם שמונה עשרה בכל יום.

כל ברכות שאינן הודאה מברך כל אחד ואחד. אבל יוצר ומעריב מכנין לשמיעת ש"צ.

ותפלות שבתות וימים טובים מתפלל כל אדם בתפלת י"ח דלא פלוג רבנן בתפלות אבל בר"ה ויה"כ דאוןשי ברכות שומע מפי שליח ציבור כל התפלה ויוצא. בשילהי דיומא (דף פז) היכן אומר הוידידי יחיד אחר תפלה וש"צ באמצע התפלה.

ואע"פ שש"צ מוציא מנחה מן המוכרח שיהא היחיד מתפלל בעצמו שיש בהם כמה מקלי דרחמי כ"ף איניש לבנה ומכנין אבל אהבה רבה דאית ביה רחמי דתורה מנחה לשמוע. מה שקורין פרשת עריות ביום הכפורים נראה כשם שצוית לנו שלא לגלות ערוה כף לא תגלה ערותנו ביום הזה: ריט הלכות סופה וסדר תפלותיה בסופות תשבו שבועת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסופות זה הפסוק מתחיל בסופות ומסיים בסופות ועוד תחילה כתוב בספת ואחר כף תשבו ואחר כף כתוב להפך ישבו ואחר כף בספת ועוד קרא יתירה הוא הנה לו לכתוב בספת תשבו ז' ימים כל האזרח בישראל ולא יותר.

אלא כל מקום שמתחיל הפסוק בתיבה אחת ומסיים באותה תיבה יש לרבות יותר. כמו שבת שבתון הוא לכם וענייתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מערב ועד ערב תשבתו שבתכם.

הרי מתחיל בשבת שבתון ומסיים תשבתו שבתכם לומר מוסיפין מחול על הקדש בין מלפניו בין לאחוריו ולרבות ימים טובים שפמו פן מוסיפין מחול על הקדש כדאיתא בפ' בתרא דיומא (דף פא) פל דבר שנקרא שביטה יש משום גזירה ויש משום מוקצה ויש משום שבות. כמו כן בספת תשבו. ישבו בסוכות.

מחלוקת ר' שמעון ורחמיה ור' אליעזר ורחמיה כמו שנופריש אסמכתא מיפן תנו רבנן שמים פהלקתן ושלישית אפי' טפח ר' שמעון אומר שלש פהלקתן ורביעית אפילו טפח. וקא מפלגי אם יש אם למקרא או למסורת בספת בסכות אלו אסמכתא מתחיל בספת ומסיים בסכות לרבות פאלו פתיב ג' בספת ופתיב אחריו למען ידעו דורותיכם פי בספת הושבתי הרי ד'.

א' לספד נשאר ג' לדפנות ולר' שמעון בסוכות פתיב האחרון פאלו ב' הרי א' לסוכה וד' לדפנות והלכה פרבנו וב' פהלקתן וג' אפי' טפח שוחק וגם צורת הפתח. ואמר בספת תשבו הרי פתיב בספת קודם ושיבה לומר סוכה ישנה שעשאוה קודם החג שלא לשם חג שביט היילל מכשירין זהו בסוכה שנעשית לספד אע"פ כן תשבו ומה שהיפך ישבו ואחר כך בספת.

לומר אם אין לו סוכה ביום ראשון יעשה סכות בחולו של מועד. וכן הולכי דרכי ביום ישבו בסוכות בלילה הולכי דרכים בלילה ישבו בסוכות ביום.

בסוכות תשבו כעין תדורו כגון ישראל שנתחייב בסוכה והיה בבית האסורים ובחולו של מועד יצא תשבו פשיצא אבל שנתגייר בחולו של מועד נאמר ישבו בסכות. תשבו בגוב' של אדם שראוי לישב' הם י"ט ישבו בספת ז"ט בספת תשבו ז' ימים הייתי אומר אם בא מן הימים בחולו של מועד יכול ישב מיום שבא ז' ימים לכך נאמר קרא יתירא ישבו בסוכות בעוד שהוא ימי סוכה בספת תשבו.

כל האזרח בישראל ישבו בסוכות כלומר המשמשין חייבים אבל חולה מחמת סוכה פטור הוא ומשמשין שאינו ראוי לישבה וכן חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה. בספת תשבו יכול מפל דבר ת"ל חג הסוכות תעשה לה ז' ימי באספד מגרנה ומיקבד בפסולת גורן ויקב.

ה"סכות בגימטריא ת"צא שפד הכשר סוכה שהרי הסוכה ז על ו' הרי ז' פעמים ז' הם מ"ט והגבוה י' טפחים הם י' פעמים מ"ט הם ת"צ טפחים טפחכל טפח והט' פנגד טפחים הרי תצ"א ופתיב סוכה תהיה לצל יומם בגימ' וסוכה עשרים אמה לכך סכה שהיא גבוהה מכ' אמה פסולה.

אם כל הספד למעלה מכ' פדמפ' בפ' א' דערובין בתחלתו. בסכות תשבו ולא בסכה שבתוך הבית כמו שפתי' בעזרא ויעשו להם סכות איש על גגו ולא תחת גגו על גגו מי שאין לו תצר ובחצרותיהם מי שיש לו דיורים מרובים.

ובחצרות בית האלהים, והלא אין ושיבה בעזרה ושם פתיב וישבו בסכות אלא בעזרת נשים וגם חצרות היו בירושלם שהבאים לבית האלהים אוכלים שם שלמיה'. בספות תשבו ז' ימים, יכול הבא מן הגייס או מן הימים בחול של מועד שיאמר אשב מהיום ז' ימים בסכות.

שהרי בועל נדה ביום ז' שלה היא טהורה לערב והוא טמא ז' ימים לכך אומר ישבו בסכות בסוף הפסוק שאומר שלא התחיל אלא בחולו של מועד ישב בסוכה כשאר בני אדם ולא יותר.

זהו בספנות תִּשְׁבוּ ז' ימים ולא יותר לאחר ספנות. לְכֹף נִכְתָּב בְּעֶזְרָא פְּעָמִים וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סִכַּת אִישׁ על גגו וכתוב וַיַּעֲשׂוּ כָל הַקְּהָל הַיְשָׁבִים מֵהַשְּׁבִי סִכּוֹת וַיִּשְׁבוּ בְּסִכּוֹת וּלְמַעַלָּה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סִכּוֹת וְאִין פְּתוּב וַיִּשְׁבוּ אֲלָא עָשׂוּ סִכּוֹת קוֹנָם סִכּוֹת וְלֹא יִשְׁבוּ עַדִּין בָּהֶם.

ואותם שָׁבְאוּ עָרַב סִכּוֹת וַיַּעֲשׂוּ יוֹתֵר סִכּוֹת וַיִּשְׁבוּ בְּלִילָה בָּהֶם מִיָּד. בְּסִכּוֹת תִּשְׁבוּ בְּסִפְתָּ פְּתִיב וְלֹא בְּסִפָּה שְׁתַּחַת סוֹפָה.

סוֹפָה שְׁתַּחַת סוֹפָה עֲלִיוֹנָה כְּשֶׁרָה וּתְחִתּוֹנָה פְּסוּלָה וּמְסִיק רַב יִרְמְיָה אִם הָעֲלִיוֹנָה צִלְתָּה מְרוֹבָה מִחֲמַתָּה וּתְחִתּוֹנָה חֲמַתָּה מְרוֹבָה מִצִּלְתָּה וְעוֹמְדוֹת שְׁתִּיהֶן בְּתוֹף כ' שְׁתִּיהֶן פְּשִׁירוֹת.

ואם הָעֲלִיוֹנָה לְמַעַלָּה מִכ' וּשְׁתִּיהֶן צִלְתָּן מְרוֹבָה מִחֲמַתָּן פְּסוּלוֹת וְאִם הָעֲלִיוֹנָה בְּתוֹף כ' וְהָעֲלִיוֹנָה חֲמַתָּה מְרוֹבָה מִצִּלְתָּה וּתְחִתּוֹנָה צִלְתָּה מְרוֹבָה מִחֲמַתָּה הַתְּחִתּוֹנָה כְּשֶׁרָה וְהָעֲלִיוֹנָה פְּסוּלָה.

בתוספתא סוֹפָה שְׁתַּחַתָּה מְרוֹבָה מִצִּלְתָּה פְּסוּלָה בַּד"א מְלַמְעָלָה אֲבָל מִן הַצְּדָדִין אִפִּי' מְלֹאָה חֲמָה כְּשֶׁרָה סוֹפָה תַּחַת אִינָן פְּסוּלָה וּמְסִיק רַב שְׁצִילָתָה הָאֵילָן מְרוֹבָה מִחֲמַתּוֹ אוֹ אֲפִילוּ עֲנָפוֹ חֲמַתָּן מְרוֹבָה מִצִּילְתָּן וְלֹא חֲבַט עַל הַסִּפָּה אֲבָל חֲבָטָן עַל הַפֶּסֶל כְּשִׁירָה סוֹפָה שְׁתַּחַת הַבַּיִת פְּסוּלָה וְאִם הוֹסֵר מְכַסְּהוּ וְנִשְׁאַרוּ הַנְּסָרִים הַדְּקִין שְׁקוֹרִין לַט"ש מֵאַחַר שְׁחַמְתָּ מְרוֹבָה מִצִּילְתָּה וְעוֹמְדִין בְּתוֹף כ' וְהַסִּפָּה תַּחְתִּיהָ כְּשִׁירָה הַכָּשֵׁר סוֹפָה אִם הַד' דְּפָנוֹת בֵּין שָׁל עֲצִים בֵּין שָׁל אֲבָנִים וְהוּא גְבוּהָה מִ' טְפָחִים וְאִינוּ גְבוּהָה כ' אִמָּה וְהַסִּפָּה מְסוֹפָה בְּדָבָר שְׁאִינוּ מְקַבְּלִים טוֹמְאָה אֲלָא בְּקֶשׁ אוֹ בְּעֲצִים אוֹ בְּעֲנָפֵי אֵילָנוֹת וְצִילְתָּה מְרוֹבָה מִחֲמַתָּה וְעֲשׂוּיָה לְצַל מִתְחַלָּה כְּשִׁירָה רַק שְׁתֵּהָא מְחֻזָּקֵת רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ וְשִׁלְחָנוֹ הֵם ז' טְפָחִים זֶהוּ בְּסִכּוֹת תִּשְׁבוּ שְׁרָאוֹי לִישָׁב בָּהּ וְאִם גְּבוּהָה מִ' וְהוֹצִין יוֹרְדִין בְּתוֹף י' אֵינָה רְאוּיָה לִישִׁיבָה וּפְסוּלָה.

ואם גְּבוּהָה מִכ' וְהוֹצִין יוֹרְדִין בְּתוֹף כ' וְצִילְתָּה מְרוֹבָה מִחֲמַתָּה כְּשִׁירָה וְאִם גְּבוּהָה מִכ' צָרִיף לְמַעַטָּה בְּעַפְרָה אוֹ בְּצִירוֹת וְאִם נָתַן בָּהּ חֲבָן וְקֶשׁ לְמַעַטָּה וּבִקְטָלָה כְּשֶׁרָה. בְּסִפְתָּ תִּשְׁבוּ וְלֹא תַּחַת דּוֹפָן עֲקוּמָה שְׁאִם פִּיחַת גַּג הַבַּיִת בְּאֲמָצַע וְסִיפָה עַל גְּבִיּוֹ וְלֹא נִשְׁאַר בְּגַג סְבִיב ד' אַמּוֹת רֹחַב מוֹתֵר לִישָׁב תַּחַת הַסִּפָּה וְלֹא תַּחַת הַגַּג שֶׁהוּא נִק' דּוֹפָן וְלֹא סִפָּה אִין מְסַפְכִין בְּנְסָרִים וּמוֹקִי רַב בְּנְסָרִים שְׁיֵשׁ בָּהֶן ד' טְפָחִי דְקִימָא לֵן הַלְכָה כַּר' מֵאִיר בְּגִזְרֹתָיו דְגִזְרָה מִשׁוּם גְּזִירַת תִּיקְרָה.

ואם יֵשׁ נְסָר אֶחָד ד' טְפָחִי עַל הַסִּפָּה לֹא יִשָּׁב תַּחְתִּיהָ אֲבָל הַסִּפָּה כְּשִׁירָה וְאִפִּי' הַפָּה נְסָרֵי ד' עַל ד' וְסִיפָה בָּהֶן פְּסוּלָה. וְאִין מְסַפְכִין בְּנְסָרִים מְשׁוּפִין.

תִּקְרָה שְׁאִין לָהּ מַעְזִיבָה בֵּית הַיָּלֵל אוֹמֵר מְפַקֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינֵיהֶם דְּכִתִּיב חַג הַסִּפּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּהּ. וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי.

תַּעֲשֶׂה לָּהּ וְלֹא מִן הַגְּזוּל אִם גָּזַל סוֹפָה שְׁפָרָאשׁ הַסְּפִינָה וּבְרָאשׁ הָעֲגָלָה שְׁנַגְזָלוֹת שְׁאִינָה מְחֻבְּרַת לְקִרְקַע אֲבָל גָּזַל עֲצִים וְסִיפָה בָּהֶן כְּשִׁירָה שְׁאִין לוֹ אֲלָא דְּמִי עֲצִים בְּלִבָּד. חַג הַסִּפּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּהּ בְּגִימ' ז"ה אִי"ן מִסְכְּכִין בַּדב"ר הַמְּקַבֵּל טוֹמְאָה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי.

וְלֹא מִן הַגְּזוּל. בְּאֲסָפָה מְגִרָּה.

פְּסוּלַת גְּוֹרֵן וְיָקָב ד"א מְגִרָּה רְמָז לְנוֹי סוֹפָה. מְגִרָּה עֲטָרוֹת שְׁבָלִים.

מִיקְבָּה יֵינּוֹת. עֲצֵי סוֹפָה אֲסוּרִין כָּל שְׁבָעָה בַּהֲנָאָה.

כְּדָאֵר בַּמִּס' בִּיצָה בַּפ' הַמְּבִיא (דף ל) סוֹפַת הַחַג בְּחַג אֲסוּרָה. נוֹי סוֹפָה אֲסוּרִין.

ואם התנה עליהן מותרין בפ' במה מדליקין (דף כב) ובפ' המביא באומר איני בודל מהן כל בין השמשות. ובפ' לולב הגזול והדס של מצוה אסור להריח בו דאיתקצאי מריחא ובפ' לולב וערבה אחרוג שמיני ספק שביעי אסור תשיעי מותר.

ומתני ביה הנאה בפ' לולב הגזול דר' חנינא מטבל בה אבל עצי סנפה קדושין פתגיגה. ונויי סנפה סדיניו הפרוסין בסנפה ומנפליגין ממנה ד' טפחים פסולין.

וכל דבר פשר לדפנות ואין שייך לומר תעשה ולא מן העשוי כי אם בסכה. תבילי קש ותבילי זמורות ותבילי זרדין אין מסכין בהן.

וקיימא לן אור סנפה פוסל בג' טפחים וסכה פסול בד' טפחים החוטט בגדיש לעשות לו סנפה אינה סנפה כלל בספת תשבו ז' ימים ישבו בספת כי בספת הושבתי רמז לג' דפנות ואמרי בעירובין בפ' שהוציא והו (דף מד) נפל דופנה של סנפה לא יעמיד אדם פלים ומסיק בדופן שלישי שנשפרת הסנפה בה לא יעמיד והדמניא עושה אדם דופן בדופן רביעי.

כי בספת הושבתי, בספת ענני. ז' ענני היו לישראל במדבר פרושו עליו עננו פרוש ז' זהו פרוש ענן למסוד.

לכה בספת תשבו ז' ימים וכתוב ישת חשה סביבותיו ספות הרי ספות ב' סנפתו א' הרי ג' רמז לג' דפנות הסנפה לכה ג' כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא כאבן ספיר דמות כסא וג' החשמל חשמלאה חשמלאה וג' ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו כרד וגחלי אש וג' חשה חשה חשכת עבי שחקים.

בספות תשבו ומסיים ישבו בספת לרבות סנפת גנ"כ גוי נשים בהמה כותי וסנפת רק"שב רועים קייצים שומרי פירות בורגנין פשירין פשמוסנפכת פהלקתה ועשויה לצל. ולרבות שעושין סנפות בחולו של מועד ושוןין אם נפלה חוזר ובונה אותה.

בספות תשבו הראויה לשיבה אבל אם מסריח אותו העץ או העלין נושרין אין מסכין בו כגון שנוצרי דסני ריחיהו או דנתרי טרפיהו. בספת תשבו שראוי לשיבה, פרט אם מצטער מחמת סנפה שירדו גשמים משתרח המקפה תנא מקפה של גריסין.

ירושלמי לא סוף דבר מקפת גריסין אלא אפי' מקפת כל דבר. תנא פלשם שמפנין מפני הגשמים כד מפנין מפני השרב ומפני היתושין או אם ירא מפני הלסטין ומפני הגנבלי פטור וכן חתן ושושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסנפה משום צער חתן כדאיתא בפ' הישן (דף כו) חולה פטור מן הסנפה אפילו חש בעינו או חש בראשו ומסיק חולה ומשמשו פטור אבל מצטער בעלמא הוא פטור ומשמשו חייב.

אבל אם חמה בסנפה ומזיקו יפרוש סדין סביב הסנפה להגין מפני החמה והרוח ואפי' בשבת מותר לנטותו סביב דאמרינן במסכת שבת בפ' תולין (דף קלה) וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו כילת חתנים אין בגגה טפח דקיימא לן כרבנן אין עושין אהל עראי אפי' ביום טוב.

אבל תוספת על אהל עראי מותר כדאמר בפ' בתרא דעירובין גבי רב הונא זילו פרוכו ומן הצד דאמרי בעירובין בפ' כל גגות אמר שמואל שקילו לי גלימא ונגודו בה אבל לפרוס סדין תחתיה ביום טוב אסור דהוי אהל.

למעלה על הסנפה אפי' בחול אסור דלא לימרו קא מסכף בדבר המקבל טומאה כדאמר רב אשי למצימיה עבדיה. ותו פירש עליהם סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנזש או פירש על גבי הקנור פסולה ומוקי רב חסדא לנאותה מותר.

בסופת תשבו שבעת ימים שיכולה לעמוד אבל בספה שבראש העגלה או בראש הספינה ואינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה פסולה. וכן העושה ספתו על גבי בהמתו פסולה אבל אם עשאה לבהמה דופן לסנפה וקשרה בתכלים למטה בין רגליה עם ענפים או קש פשירה וכשמתקן הסכף ישמיר להתיר אגודות הערבה משום תבילי קש ותבילי עצים דאין מסככין בהן דמזימא לו כל שאינו עשוי לטלטל לא שמיה אגד.

ואגד בחד לא שמיה אגד. בספות כל דבר רק שלא יקבל טומאה וגידיולו מן הארץ.

המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם גבוהות מן הארץ ג' טפחים פסולה. בספות תשבו שבעת ימים ביום ובלילה תשבו פעין תדורו כל האזרח בישראל ישבו בספות מלמד שכל ישראל ראוי לישב בסנפה אחת.

ויושבין בספה שאולה. כל האזרח בישראל ישבו בספות גר שנתגזיר בנתיים או קטן שנתגדל בנתיים כל האזרח בישראל ישבו בספות הכל חייבין בסנפה פהנים לויים וישראלים ומדייק בפ' א' דערבין פהנים אצטריכ' ליה הפל לרבות קטן שאינו צריך לאמו פשניעור ואינו קורא לאמו ואם קורא ושותק חייב מדרבנן לחנכו במצות.

בספת תשבו ומסיים ישבו בספת לרבות סנפה מעושה כמין בית שאין פוכבים נראין מתוכה פשירה כבית היכל. וספה מדולדלת שצילתה מרובה מחמתה פשירה.

אם הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסום וסיכף על גבן פסולה ואם הנה הסוכוף הרבה מהו וחבטן ועירבבו עם הסכף פשירה ואם לא חבטן וקצצו פשירה ואמר רב וצריך לנענע וקיימא לן שפועי אהלים אם סמכה לפנותל פסולה בספות תשבו ז' ימים תשבו פעין תדורו פיצד הנה לו פלים נאים ומצעו' נאות מעלן לסנפה ואוכל ושותה בסנפה ומשנן בסנפה למגרס ולא לעיוני אמר רבא מאני מיכלא לבר ממטללתא מאני מישתא במטללתא מאני מיכלא פגון יורה ומחבת ודוד ובוכנא ואסימא ואגני דלישא ושפודין ואספלא ומאני דטבלי להוציא מן הסנפה.

אבל כוסות וצלוחיות וקיתוניות וקנקנים ונודות יכול להניח בסנפה שרגא נר חרס אם הסנפה קטנה צריך להוציא מן הספה. אבל מסנפה גדולה כמו שלנו אין צריך אבל מנהג שאין מביאין נר חרס בתוכה פי אם מנורות ברזל ונחשת ונר שענה.

בספת תשבו ז' ימים כל שבעת ימים אדם עושה סנפתו קבע וביתו עראי היו לו פלים נאים מעלן לסנפה כמו מטה ושולחן וכסא ומנורה אוכלין ושותין בספה. אוכל אכילת עראי חוץ לסנפה פד טעים צורבא מרבנן ועייל לקלה.

כדמסיק אבני ואם רצה להחמיר על עצמו יעשה. הנה אוכל בסנפה וירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתרח המקפה של גריסין הנה אוכל בספה וירדו גשמים וירד לאכול בבית ופקסו גשמים אין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו.

וכן הנה ישן בסנפה וירדו גשמים וירד אם פסקו אין מטריחין אותו לעלות עד עמוד השחר. אין שניני שינת עראי חוץ לסנפה.

ואם מתירא מפני הגנבים או משום יתושין מותר. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה וכן חולים ומשמשיהו וכו' חתן וכל בני חופ'.

הולכי דרכים בלילה או שומרי העיר בלילה פטורי בלילה וחיובין ביום הולכי דרכים ביום או שומרי העיר ביום פטורים ביום וחיובין בלילה הולכי דרכים ביום ובלילה פטורים ביום ובלילה שומרי גנות ופרדסין פטורין ביום ובלילה.

ברפת סוכה על כל פעם ופעם שנוכנס לסוכה לישב מברך בא"י אמ"ה אקב"ו לישב בסוכה והלקת' גבי קידושא סוכה ואח"כ זמן שביעי ספק שמיני יתובין ברוכי לא מברכין ומייתבין בסוכה כל מאני מיכלא ומן המנחה ולמעלה מורידין את הכלים שולחננו ומצעותיו חוץ לסוכה ומסדר שולחננו בבית לכבוד יום טוב האחרון.

בספות תשבו ז' ימים למען ידעו דורותיכם כי בספות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים. ומרעמסס באו לספות על אותן ספות הנה א"ר אליעזר ספות ממש הנה ר' עקיבא אומר ענני כבוד היו וכן פירשו כי בספות הושבתי י"ש מפ' כשצרו על ארץ האמרי של סיחון ועוג ועל פרצים שבארץ כנען אז ישבו ישראל בספות כמו שכתוב וארון וישאל ויהודה יושבים בספות כי בשדה הנה מסכה עליהן עד שכבשו רבת בני עמון כה ישראל עד שכבשו ארץ כנען זהו כי בספות הושבתי את בני ישראל כשצרים את האומות.

וכל זמן שלא כבשו וחלקו קורא יציאת מצרים כמו שכתוב אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים. והיא שנת הארבעים וזהו למען ידעו דורותיכם כי בסוכות.

שלא יחשבו מאבתינו אברהם ויצחק ויעקב אנו יושבים בארץ אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על הערים ונתנם ביד ישראל ומה שכתוב בעזרא כי לא עשו בן בימי יהושע בן נון ולא אומר מימי משה לפי שמשה לא כבש רק סיחון ועוג אבל יהושע לכד וכבש כל הערים.

לכך אמרו במגילה פרקים המוקפין חומה מימות יהושע בן נון ולא מימות משה ואמרו אתיא פרזי פרזי והלא פרזי פתיב בתורה אלא לפי שכתוב ויאמר משה ליהושע בחר לנו אנשים וגו' ואמר לו לחזק ליהושע שהיה בכל פיבוישי הארץ לכן מוקפין מימות יהושע כה למען ידעו דורו' שהקב"ה הוציאם ממצרים וכשצרים על הערים של מלכים ישבו בספות עד שכבשום כדי שיקיימו מצות התלויות בארץ והקב"ה כבש הארצות זו היא פי גרים ותושבים אתם עמדי מהו כי לא עשו מימות יהושע והלא כמה מלכים צדיקים היו.

אלא מאי לא עשו אלא בימי עזרא שלא נבנו בתים הרבה בירושלים כי אם מעט ומעט עם. ובימי המלכים היו בתים הרבה ונצרות חצר לבעל הבית ועשו בהן הספות.

ובימי עזרא כתב אין בתים בנויים ועשו ספות ארוכות ורחבות ורוחב עם יושבים בספה אחת ושמים יחד. ובערכין (דף לב) מביא הפסוק ודורשו ולמה צנה לישב בספה בחדש השביעי לפי כי תחלת ירוימות החמה חג המצות וסכות תחלת ימות החנוכה.

כי כל ראשית להקב"ה. וכמו שעקיפין לכפוש ערים (כה הענני) כמו יריחו תחלה ז' ימים הקיפו וביום השביעי ז"פ כה אנו סוכבי' לסביבת התורה בסוכות י"ג עננים היו לישאל וי"ג ימים מתענין לגשמים.

ג"ז במסכת תענית. וכמו שמקיפין דרו' ימין כה מקיפין אלו דרו' ימין.

וְכִּי הָיוּ מְקִיפִין בְּתַעֲנוּיֹת עֶבֶר מִיָּמַי בִּירִיחוֹ כִּי הָעֲנָנִים הִלְוִיכֵן כִּי לִימִין. לְכֹה סָמַךְ בְּמַלְכִים אֲצֵל יְרִיחוֹ אִם יִהְיֶה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי דְבָרִי.

וְעוֹד סְפוֹת שְׁכָתוֹב בַּהֲקַב"ה יִשֶׁת חֲשֵׁף סִתְרוֹ סְבִיבֹתָיו סְפוֹת חֲשֶׁרֶת מִיָּם עֲבִי שְׁחָקִים. וְכַתִּיב סוֹפְתוֹ הָרִי ג' רָמַז בְּסִפְתָּ בְּסִפְתָּ בְּסוֹפְתוֹ.

וְכַתִּיב יִרְעֵם מִן שְׁמַיִם ה' וְעֲלִיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ בְּרֹד וְגַחְלִי אֲשֶׁר וַיֵּן מַחְסֵה לְעַמּוֹ. לְכֹן יִשְׁבוּ בְּסוֹפְתוֹ לֹא יִנְזְקוּ וְכַתִּיב וְסוֹפָה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מִחוֹרֵב לְמַחְסֵה וּלְמַסְתוֹר מְזָרֵם וּמְמָטָר.

לְכֹה כְּשֶׁהָיוּ מְנַסְכִּין מִיָּם צְנִיָּה לִישָׁב בְּסוֹפָה לְהִגֵּן מִמָּטָר רַע וּמָטָר וְגַחְלִי אֲשֶׁר. בְּמִדְרָשׁ.

וְסוֹפָה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם א"ר לֹא כֹל מִי שֶׁהוּא מְקַנְיִים מְצַנֵּת סוֹפָה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַקַּב"ה מִיָּסוֹף עֲלָיו מִן הַמְזִיקִין שְׁפָן הוּא אוֹמֵר בְּאַבְרָתוֹ יָסוֹף לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תִּתְחַסֶּה. וְאַף הַקַּב"ה נוֹתֵן לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא מִמְּנֶה לְעֵתִיד לְבָא.

וְהַקַּב"ה מוֹשִׁיבוֹ בְּסוֹפְתוֹ שֶׁל לוֹיִתָּן לְעֵתִיד לְבָא. אָמַר לוֹ הַקַּב"ה לְאִיּוֹב מָה אַתָּה אוֹמֵר מִי יִתֵּן יְדַעְתִּי וְאִמְצָאָהּ הָרִי עוֹרוֹ שֶׁל לוֹיִתָּן שְׁאֵנִי עֵתִיד לַעֲשׂוֹת לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא אִם מְחַסֵּר אֲנִי מְטָלִית אַחַת מִמֶּנּוּ יֵשׁ לִי לְמַלְאוֹת שְׁנָאֵמֵר הַתְּמַלֵּא בְּסִפְתָּ עוֹרוֹ שְׁאֵנִי נוֹתֵן לְכָל צַדִּיק חֶלֶק שְׁרָאוּי לוֹ וְאִינִי מְחַסֵּר לוֹ וְאַתָּה אוֹמֵר אִינִי מְכִיר בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע זֶהוּ הַתְּמַלֵּא בְּסוֹפְתוֹ הַיְכֹּוֹל אַתָּה לְמַלְאוֹת לְכָל אֶחָד מֵהֵן לְפִי דְרָפוֹ.

וְאִם תֹּאמַר אִינּוֹ מְשׁוֹנְבָח עוֹרוֹ שֶׁל לוֹיִתָּן אָמַר רַבִּי פִּנְחָס הַפְּהֵן בַּר חֲזִיָּא וְרַבִּי נַחֲמִיָּה בְּשֵׁם ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק כְּנָפָיו מְכַסּוֹת גְּלָגַל חֲמָה. הָאֵלֵּיךְ לְחַרְס וְלֹא יִנְרַח.

וְאִין לָךְ מְזוֹנָהם בְּדָג אֲלֵא מְקוֹם רְפִידָתוֹ וּמְקוֹם רְפִידָתוֹ שֶׁל לוֹיִתָּן יָפָה מְשָׁל זָהָב. יִרְפַּד חֲרוּץ עֲלֵי טִיט.

וְכָל מִי שֶׁמְקַנְיִים מְצַנֵּת סוֹפָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ חֶלֶק לְעֵתִיד לְבָא בְּסוֹפָה שֶׁל סְדוּם שֶׁהִיָּתָה מְסוֹפְכָת בְּשִׁבְעָה אֲלָבוֹת זֶה עַל זֶה. גִּפְן תִּאֲנָה וְרִימּוֹן פְּרָסָק קוֹרִיסְטְמִלִין וְאַגוֹז וְתַמְרִים עַל גְּבִיהֵן.

זֶהוּ וְעַמֵּק סְכוֹת אֲמַדָּד וּמִיָּסוֹף עֲלָיו מְחַמְתּוֹ שֶׁל יוֹם הַבָּא הַזֶּה יוֹם בָּא בְּנוֹעַר כְּתַנּוּר. אִימְתִי כְּשֶׁמְקַדֵּר עַל הָאֲנוּמוֹת כְּדֹאִיתָא בְּפָרְק א' דְּעִבּוּדָה זָרָה (דָּף ג') בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה סוֹפָה לְצַדִּיקִים וּמְטָמִין אוֹתָם לְתוֹכָהּ שְׁנָאֵמֵר כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסוֹפָה בְּיוֹם רַעָה יְסַתְּרֵנִי וְסוֹפָה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מִחוֹרֵב סוֹפָה לְרֵאשִׁי בְּיוֹם נִשְׁק.

אִימַת כְּשֶׁיִּבְאוּ כָּל הַגּוֹיִם עַל יְרוּשָׁלַם. הַזֶּה יוֹם בָּא לֵה' וְחוֹלֵק שְׁלֵלָךְ בְּקַרְבְּךָ: לוֹלֵב וְאַתְרוֹג וְלִקְחָתֶם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדֶּר כַּפֹּת תַּמְרִים וְעֵנָף עֵץ עֲבֹת וְעַרְבֵי נַחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹדִיקֶם שְׂבַעַת יָמִים.

בַּפ' לוֹלֵב הַגְּזוּל (דָּף מֵא) וְלִקְחָת' שְׂתֵהֵא לְקִיחָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לָכֶם מְשָׁלְכֶם לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׂאוּל מִלְּמַד שְׁאִין אָדָם יוֹצֵא בְּלוֹלְבוֹ שֶׁל חַג אֵא"כ נִתְּנוּ לוֹ בְּמִתְּנָה. א' רַבָּא אֲתֵרוֹג זֶה נִתּוֹן לָךְ בְּמִתְּנָה עַל מְנַת שְׂתַחֲזִירָהוּ לִי נְטִלוּ וְיִצְא בּוֹ הַחֲזִירוּ יִצְא.

לֹא הַחֲזִירוּ לֹא יִצְא. וּבַפ' יֵשׁ נוֹחֲלִין (דָּף קַלּוֹז) אָמַר רַב אֲשִׁי אִי אָמַר לִיָּה עַל מְנַת שְׂתַחֲזִירָהוּ וְהַקְּדִישׁוּ וְהַחֲזִירוּ מְקוֹדֵשׁ וּמוֹחֲזָר וְאִי אָמַר לִיָּה עַל מְנַת שְׂתַחֲזִירָהוּ לִי מִיָּדִי דַחֲזִי לִיָּה בְּעֵינָן הַקְּדִישׁוּ וְהַחֲזִירוּ אִינּוֹ מוֹחֲזָר.

ואמרין בנדרים בפ' השותפין (דף מח) מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת לא שמה מתנה לענין מתנת אחרוג. על כן יאמר לחבירו אחרוג זה נתון לה במתנה על מנת שתחזירהו ולא יאמר לי.

וכן ביש נוחלין (דף קלז) אמר רבה בר רב הונא האחין שקנו בתפוסת הבית ונטלו אחד מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא. והני מילי ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני יוצא בין בגזול בין בפשול.

ואמרין בפ' לולב וערבה (דף מו) א"ר זירא לא לקני איניש ליבוקא הושענא ביום טוב קמא דמיקנא קני ולא ידע לאקנויי. בפסיקתא תני ר' חייא וילקחתם שתייה לקיחה מכל אחד ואחד.

לכם משלכם ולא הגזול. אם לקח אחד לולב גזול הולך וצונח לפני הקב"ה ואומר גזול אני חמוס אני ומלאכי השרת אומרים אוי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו.

ואיתא נמי בירושלמי לכם ולא גזול ביום ולא בליילה. לכם ביום בגימ' לא בגז"ל ובליל.

ולקחתם לכם לקיחה לכל אחד ואחד. הכל חייבין בלולב כהנים לויים וישראלים.

ואמ' בפ' א' דערבין (דף ב) הכל לאתווי קטן היודע לנענע יבש פסול ביום ראשון דבעינן הדר ירושלמי ר' אבין בשם ר' יהודה בן פזי היבש פסול המתים יהללויה אבל בשעת הדחק יקחו אפילו יבש.

וא"ר יהודה מעשה באנשי פרפים שהיו מורישין לבני בנייהם לילביהו אמרו לו אין שעת הדחק ראיה ירושלמי יבש ציצתו מהו מה בינו לקטום זה הדר וזה איננו הדר. פ"י נקטם בראשו אינו הדר.

אבל יבש למעלה ולמטה לח פשר לולב של איסורי הנאה באשרה דמשה ועיר הנדחת פסול של ע"ז לא יטול ואם נטל פשר לולב הגזול פסול יבש פסול נקטם ראשו או כוונת או סדוק שגפרד זה מזה או עקום כמגל לפניו או לצדדין או חרות כעץ אחד או סליק בחד הוצא או נפרצו עליו מן השדרה וקשרן יחד או נחלקה התיומת פסול.

עקום לאחריו פשר היינו ברייתו נפרדו עליו יאגדנו מלמעלה. מנהגנו לכופתו ו' ימים ובהושענא רבה מתירין איגודו למעלה כפת כתיב ו' ימים כפות בכפת אחד.

לולב בגימ' חיי"ם לכה יבש פסול שהוא מת. בפסיקתא תודיעני אורח חיים נדרש על לולב.

החומש מתחיל בב' בראשית ומסיים בל' כל ישראל. הגביאים מתחיל בו' ויהי אחרי מות משה ומסיים בל' עמו ויעל הרי לולב שקול ככל התורה כולה.

וקיימא לן הדס וערבה ג' טפחים ושדרו של לולב שיצא מן הדס טפח לבד מן העלין הדס הגזול והיבש או של אשרה דמשה ועיר הנדחת או נקטם ראשו או מרובין ענביו מעליו והם שחורות או אדומות פסול.

הדס ג' טפחים וצריף ג' הדסין אפילו שלשתן קטומין פשר. של ע"ז אמרי במסכת ראש השנה בפ' ראוהו ב"ד (דף פח) לולב של ע"ז לא יטול ואם נטל פשר.

אָבֵל ע"ז שֶׁל יִשְׂרָאֵל אוֹ תְקוּנָת ע"ז אִם נִטְלָה לֹא יֵצֵא כְּדִמְשָׁמַע בְּשִׁלְהִי פֶרֶ' כְּסוּי הַדָּם (דָּף פּו) וְלִגְבֵי סַנְדֵל בִּיבְמוֹת פֶּרֶ' מִצְנֹת חֲלִיצָה (דָּף פֶּט) נִשְׁרִי רֹב עָלָיו וְעִבּוֹת קִיּוּמָת ג' עָלִין יַחַד אוֹ ב' אוֹ יָבִישׁוּ רֹב עָלָיו וְנִשְׁתַּיִרוּ ג' בְּדֵי עָלִין לַחִין וּבְרֵאשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּשֶׁר.

נִקְטָם רֵאשׁוֹ וְעֵלְתָה בּוֹ תְמָרָה כָּשֶׁר. אִם הָיָה עֲנָבִיו וְגִרְעֵינָיו מְרֻבִּין מֵעָלָיו וְהוּ יִרְקוֹת כְּשִׁירוֹת שְׁחוֹרוֹת וְאֲדָנוֹת פְּסוּלוֹת וְאִין מְמַעֲטִין בְּיוֹם טוֹב וְאִם מִיַּעֲטֹן כָּשֶׁר.

עֲרֵבָה גְזוּלָה וְיִבְשָׁה אוֹ צִפְצֻפָּה שֶׁקָּנָה שְׁלָה לְבָן וְעָגוּל וּפִיָּה דוּמָה לְמַגֵּל אוֹ יִבְשָׁה שְׁנֹפְרָכָת בְּיַד פְּסוּלָה. אָבֵל כְּמוֹשָׁה אוֹ נִשְׁרִי מִקְצֵת עָלָיו אוֹ שֶׁל בַּעַל אוֹ שֶׁל הָרִים אוֹ שֶׁל חִלְפָא גִילָא שְׁדוּמָה לְמַגֵּל כָּשֶׁר.

עֲרֵבֵי נַחַל שְׁתִּים וְעֵלְה שְׁלָה מְשוּףָּה כְּנַחַל מִצְנֹת לוּלָב לְאַגּוּד הַדָּס וְלוּלָב וְעֲרֵבָה יַחַד מְשׁוּם זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ. לֹא אֲגָדוֹ כָּשֶׁר.

הַתֵּמֶר אֲיֻגְדוֹ בְּיוֹם טוֹב אֲוֻגְדוֹ כְּמִין אֲגָוְדָה שֶׁל יֶרֶק. וְאִין אֲוֻגְדִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּמִינוֹ אֲפִילוֹ בְּסִיב אוֹ בְּשׁוֹרֵשׁ דְּקָל.

וְאוּגְד יַחַד כֶּף תְּמָר אֶחָד וּג' עֲנָפֵי הַדָּסִים וּב' עֲרֵבוֹת וְאִם לְקַח יוֹתֵר כָּשֶׁר. פֶּר"י עַץ הַד"ר בְּגִימ' אֲתֵרוּגִים אֲתֵרוּג הַגְזוּל וְהִיבֵשׁ אוֹ שֶׁל אֲשִׁירָה דְמִשָּׁה אוֹ שֶׁל עִיר הַנְּדַחַת אוֹ שֶׁל עֲרֵלָה אוֹ שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה אוֹ עֵלְתָה חֲזוּזִית עַל רֹבּוֹ כְּעִין אֲבַעֲבוּעוֹת בֵּין בְּמִקּוֹם אֶחָד בֵּין בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אוֹ עַל מִיעוּטוֹ בִּב' אוֹ בִג' מְקוֹמוֹת אוֹ עַל חֲטוּטָמוֹ מְקוֹם שִׁפּוּעוֹ אֲפִילוֹ חֲזוּזִית אֶחָד פְּסוּל.

יְרוּשְׁלַמִי כָּל הַפְּסוּלִין אִין פּוֹסְלִין אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן דְּכֵתִיב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הַדֶּר. נִטְלָה הַעֲנוֹקֶץ פְּסוּלָה.

וְאִם נִיטְלָה הַעֲנוֹקֶץ וְלֹא נִחְסַר מִגּוּף הָאֲתֵרוּג כָּשֶׁר. נִסְדָּק פְּסוּל נִקְלַף מִקְצָתוֹ פְּסוּל כְּלוֹל כָּשֶׁר כְּרֵבָא. נִיָּקֵב וְחָסַר כָּל שֶׁהוּא פְּסוּל לֹא חָסַר כָּשֶׁר תְּנִי עוֹלָא בַר חֲנִינְא נִיָּקֵב נִקְב מְפֻלָּשׁ פְּסוּל אִפִּי אִינוֹ חָסַר. וְשִׁאִינוֹ מְפֻלָּשׁ בְּכֹאִסָּר וְלֹא נִחְסַר פְּסוּל בְּיוֹם רֵאשׁוֹן: אֲתֵרוּג תְּפוּחַ אוֹ סְרוּחַ אוֹ כְּמוֹשׁ אוֹ כּוּשִׁי אוֹ לְבָן אוֹ מְנוּמָר אוֹ עָגוּל כְּפִדּוּר אוֹ הַתְּיּוֹם אוֹ כְּבוּשׁ אוֹ שְׁלוּק אוֹ גְדֹל בְּדָפוּס אוֹ כְּבִרְיָה אֲחֵרָת אוֹ יְרוּק כְּכֵרְתֵי פְּסוּלָה.

אֲתֵרוּג הַבּוֹסֵר אוֹ גְדֹלוֹ כְּבִרְיָתוֹ אֲפִילוֹ חָרוּק כְּדָפִין כָּשֶׁר נִקְבוּהוּ עֲכָפְרִים פְּסוּלָה כָּל ז' הַיָּמִים דְּמֵאִיס כְּרַב. מִיָּהוּ אִם אִין אַחַר כָּשֶׁר לֹא גֵרַע מִיָּבֵשׁ דֶּר' יְהוּדָה מְכַשִּׁיר בְּלוּלָב.

וְאֲתֵרוּג הַגְּדֹל כְּכּוּשׁ לְאוֹתָם יְהוּדִים שֶׁכּוּשׁ כָּשֶׁר. אֲתֵרוּג קֶטָן כְּאַגּוּז כָּשֶׁר בְּשַׁעַת הַדְּחָק וְהַגְּדוֹל אֲפִילוֹ אַחַז בְּשִׁתֵי יָדָיו כָּשֶׁר.

וְקִיּוּמָא לֵן אִם יָכוֹל לְקַנּוֹת אֲתֵרוּג בִּד' וְאֶחָד בּו' מוּטָב שִׁיקָנָה הַגְּדוֹל וְאַמְרִינֵן בִּפ' א' דְּכֵבָא קָמָא (דָּף ט) בְּמִצְוָה עַד שְׁלִישׁ מִשְׁלוֹ מְכָאן וְאִילָף מִהִקְב"ה. זְמַן פְּסִיק רֵבִינוֹ שְׁלֵמָה מְשׁוּם רַבּוֹ הַזְּמַן רֵבִינוֹ יַעֲקֹב בַּר יִקָּר שְׁאִין אוֹמְרִים זְמַן בְּנִטְלֵת לוּלָב אֲלֵא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן הוֹאִיל וְזַמְנוֹ שֶׁל לוּלָב בָּא מִבְּחוּל דְּאִין חַיִּיב אֲלֵא בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ כְּשִׁאֲוֻגְדוֹ וּמִתְקַנּוֹ וְכֵן בְּסִפְּהָ בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָ דְּזַמַּן שְׁאֵנוֹ מְבָרְכִים בְּלִילָה הַיָּינוֹ מְשׁוּם הַחֵג וּבְלוּלָב אִין מְצַרִּיף הַתְּלִמוּד אֲלֵא אַחַת בְּשַׁעַת נְטִילָה אָבֵל הָרֵאשׁוֹנִים שְׁנֵהֲגוּ לְבָרָף שְׁתִּים בְּשַׁעַת נְטִילָה הוֹאִיל וְאִין כָּל אֶדָם עוֹשֶׂה לוּלָב לְעִצְמוֹ אֲלֵא סוּמְכִין עַל שֶׁל צִיבוּר: וְגַם פְּלִיאָה בְּעֵינֵי עַל מַה סְמְכוּ הוֹאִיל וְאִין חַיִּיב בְּבִרְכָה זוֹ אֲלֵא בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָהּ וּבְחוּל וְגַבֵּי נֵר חֲנוּפָה נְמִי אִין אוֹמְרִים זְמַן אֲלֵא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן וְאֵע"ג דְּנָס כָּל יוֹמָא אִיתָהּ הִקָּא נְמִי

אע"ג דעושה מצנה בלא נטילה לא דמי הא לקידוש היום דאמרי' בכל יום דזמן י"ט תלוי בקידוש יום טוב.

ואפי' בסכות אין אומרים זמן אלא רב פהנא מסדר לה אפסא דקידושא ואי חיובא הוא לומר זמן בסופה ובלולב לימא בהדיא דאומר זמן עליהן וכן בהלכות גדולות דאין צריף לומר זמן בסופה ובלולב דסמיה אפסא ומפרש רב יהודאי הכי תנו רבנן העושה לולב מברך שהחיינו.

נטלו לצאת בו מברך על נטילת לולב ומוליך ומביא מעלה ומוריד ותו לא מידי. לולב שלא נאגד אלא אגד אחד פשר ומצנה שיאגדנו שלא יתפזרו ענפי ערבות לכאן ולכאן זה אלי ואנוהו.

גידם מי שאין לו אלא יד אחת נוטל לולב והאחרוג בזרועו כמו גבי אין לו ביהן בפ' נגמר הדין (דף מה) נוטן על מקומו ויוצא ויותר טוב ממה שיקח הלולב ואחר כך אתרוג או אם אין לו אלא שמאל או איטר בפ' התכלת (דף מב) מסיק דרב דאמר ציצית אין צריף ברכה בעשייתו לברך לעשות ציצית דקסבר ציצית חובת הגוף היא וכן תפילין וכן סופה פינו דעשייתה לאו גמר מלאכה היא לא מברכינן לעשות דהלכות ציצית חובת גברא הוא ולא צריף ברכה.

ויש פוסק כשמואל פלי קופסא חייבים בציצית דחובת טלית היא וצריף לברך כדאמר בירושלמי בפ' הרואה העושה ציצית לעצמו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות ציצית וכן כל המצות.

זמן גרמא נשים פטורות בפ' א' דקדושין כל מצנות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות כמו סופה ולולב שאם יעבור הזמן שוב אין לו תשלומין והם ביום ולא בלילה כדאמר בשבת בפ' ר' אליעזר דמילה (דף קלא) ציצית ותפילין אין להם זמן קבוע כל שעמא ושעמא זמניה הוא ואין שייף ביהן תשלומין שהרי היום מפטרו אבל מילה שזמנה קבוע ביום השמיני ימול לא הוי מצנה שזמן גרמא שהרי אם לא נימול בזמנו כל הימים שיבאו תשלומי דיום שמיני ניהו ודמי בפ' א' דחגיגה חגור בראשון ונתפשט ביום שני דכולה תשלומי דראשון הם משום הכי הוצרך בפ' א' דקדושין דף כח) כאשר צנה אותו אלהים גבי מילה ולא אותה דלא דמי לתפילין דמילה כמו פדיון הבן שיקול לפדות מכן ל' יום ואילף כל שעה שירצה אע"ג דמילה ביום ולא בלילה בפ' ב' דמגילה (דף כ) אין מלין ולא טובלין אלא ביום וביבמות בפ' הערל (דף עב) נימול לשמונה או לשנים עשר או לשלשה עשר אין נימול אלא ביום מן וביום וב' דריש מיהו יש לה תשלומין ולא דמו לתפילין ומדבעינן בפרק הערל יום הבראתו פיום הנולדו כדמפרש התם ולא דמי לסופה ולולב קיימא לן במנחות בהקומץ רבה ד' מינין שבלולב מערבין זה עם זה ולקחתם לכם לקיחה תמה בעינן ובפ' לולב הגזול (דף לא) כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן בפלוגתא דרבה ורבה אם מין במינו חוצץ אם לאו אי נתרי טרפא או הוצא.

ד' מינין שבלולב יהיה לכם ולא גזל שהגזל פסול. לכה בתמניא אפי' בארבע פסוקים יש בהן ד' תיבות וסימנין בוס"ק בפיקודיה אשיחה ואביטה אורחותיה ואשתעשע במצותיה אשר אהבתי.

סעפים שנאתי ותורתך אהבתי קראתיך הושיעני ואשמרה עדותיך בארבע פסוקים אלו יש בכל פסוק ד' תיבות ויש בהן כל אותיות א"ב לבד גז"ל פי ד' מינין שבלולב פסול אם הם גזולים.

להריח באתרוג אמר רבא הדס של מצנה אסור להריח בו. אתרוג של מצנה מותר להריח בו וקודם שיריח מברך ב"א ה' אלהינו מלה העולם אשר נתן ריח טוב בפירות כדמשמע בבבבכות פ' כ"מ (דף מג) הדס במקור בין בשבת בין ביום טוב מותר להריח בו אתרוג וכל מיני פירות אסור להריח בהן.

בפ' ב' דביצה (דף כג) סחופיפסא אשיראי ביום טוב אסור דקא מוליד ריחא. מין אסור להשים אתרוגי על בגדי ביום טוב שמוליד ריחא ובמסכת ביצה בפ' המביא (ד' לג) מותר להריח בהדס תלוש ומיני בשמים ביום טוב אף אין מנהג בכל ארץ לותיר להריח בהדס ביום טוב וכן פר"ח יקנה"ז ולא הדס.

לולב חוץ לתחום או נתון באילן או נפל עליו גל של אבני אין דוחה יום טוב כדאמר ר' גבי שופר בפ' בתרא דראש השנה (דף לב) העושה לולב לעצמו אומר שהחנינו ואין לברך על עשיית לולב או על סופה לעשות סופה כדמשמע במנחו' בריש פרק התכלת נטלו לצאת בו או' על נטילת לולב הכי מסקנא בפ' לולב וערבה (דף מו) אמר רבא לולב בימין ואתרוג בשמאל משום דלולב ג' מצות ואתרוג חדא מצוה ובמינו גבוה מכולם והוא מלך על כל אילני מאכל בפ' א' דתענית א"ר אליעזר הואיל וד' מינין הלוו אין באין אלא לרצות על המים וכשם שאי אפשר להן בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא מים.

ובפ' א' דר"ה (דף יו) נסכו מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה: נטילת לולב והאתרוג וכשנוטל הלולב יקחו שלא כדרך גדילתו כדמנא עצי שטים עומדים דרך גדילתו וכשנוטל האתרוג ונבו מן הצד או למעלה ויברך הברכה.

דאמרינן בפרק א' דפסחים (דף ז) כל הברכות מברך עליהם עובר לעשייתן. ואחר שיברך יתפח הלולב והאתרוג דרך גדילתו כדאמרינן בשלהי פ' לולב הגזול (דף מב) פיו דאגביה נפק ביה ומשני אבבי כשהפכו שאינו יוצא.

וקודם עשייתו צריך לברך ולא בשעת עשייתו כדאמרינן בפרק הראה מצות מאימתי מברך עליהן רבי יוחנן אומר קודם עשייתו ורב הונא אמר בשעת עשייתו. ורב הונא תלמידיה דרב הנה בפרק מפנין ובכולי תלמודא.

וקיימא לן בפ' קמא דיום טוב רבי יוחנן ורב הלכה כרבי יוחנן וכל שפן הכא שהלכה כרבי יוחנן דבעינן קודם עשייתו. ושמאל אמר הכי בפרק א' דפסחים (דף ו) ואין לברך קודם שיטלם דגרסינן בירושלמי בפרק פיצד מברכין אין בני אדם מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס אמר רבי חייא הדין דנסוב עיגולא ומברך עילוי והוא לא איתאי בידיה צריך למברך עליה זמן תניינות.

ובמנחות בפרק הקומץ רבה (דף לה) תפילין בשעת הנחתן ולא קודם לכן אלא מצוה לטלטלו שלא דרך גדילתו ואינו יוצא בהגבהתו ומברך על נטילת לולב ונוטלו כדרך גדילתו.

כדאיתא בפרק לולב וערבה ומנענעו: גענעו ירושלמי צריך לנענע שלשה פעמים ומוליד ומביא מעלה ומוריד. ובהלל מנענעין " בהודו לה' ובאנא ה' הושיעה נא ובהודו ליי כי טוב בסוף הלל.

במדרש אמרתי לכם שתקחו את הלולב ומנענעו לפני למה שבשעה שהוצאתי אתכם מארץ מצרים נענעתי את ההרים שנאמר ההרים רקדו כאילים אף לעתיד לבא אני עושה כן וההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי וגו'.

ואם כן ידו בשום דבר ונטל הלולב יצא ואם הוא בפלי ולקח בפלי לא יצא כדאיתא בסוף פ' לולב הגזול (דף מב). בפרק הקורא את המגילה כל היום פשר לנטילת לולב.

ובפרק לולב הגזול (דף לה) מי שבא בדרך ואין בידו לולב לכשיפגס לביתו יטלו על שלחנו. לא נטל שחרית יטול בין הערבין שכל היום כולו פשר ללולב לולב דאורייתא עבדינו זכר למקדש לבד בשבת משום גזירה דרבה וצריף לברה על הלולב כל שבועה.

מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה הלולב ומחזרת למים בשבת. ביום טוב מוסיפין בחולו של מועד מחליפין.

בירושלים היו מחבבין המצות שכל היום היה לולב בידם. ואין לחתוף לולב וערבה או הושענא ו הקרקע דאמרי' בריש לולב הגזול (ד' ל) סתם פותי גזלני ארעתא ניהו וקרקע אינה נגזלת הילכך ליגזזו אינהו דהוי יאוש בעלים ביד הפותי ושינוי רשות ביד ישראל.

ירושלמי לא סוף דבר לנענע אלא מוליה ומביא מעלה ומוריד פשוטה ומנענע בפ' לולב וערבה (דף מה) אמר רבי אבהו אמר ר' אלעזר כל האוחז הדס בעבותו ולולב באגודו מעלם עליו הכ' פאלו הקריב קרבן שנאמר אסרו חג בעבותות עד קרנות המזבח: רכא בכל יום מקיפין את המזבח.

ואומר אנא ה' הושיעה נא ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא וביום ז' מקיפין ז' פעמים. ואיתא נמי בשוחר טוב על פסוק ארחץ בנקיון כפי ואסונבקה את מזבחך ה' לכה ז' תיבות בפסוק ואיתא נמי בפסיקתא דסכות ואמרי' בבראשית רבה העננים יש להן ז' שמות.

ירושלמי בפ' לולב וערבה כיצד סדר הקפה כל ישראל קטנים וגדולים נוטלין את לולביהן בידיהם ימנית ואטרונגיהן בשמאלית ומקיפין הקפה אחת ואותו היום ז"פ. נחא בזמן שיש מזבח אכל בזמן הנה חזן הפנסת עומד כמלאך אלהים וספר תורה בזרועו והעם מקיפין אותו דוגמת המזבח.

וכן מנהג לוקחין ספר תורה ומקיף החזן והעם בלולביהן והעם עמו סביב פעם אחד לבד מן השבת ובהושענא רבה לוקחין שבועה ספרי תורה ומקיפין בלולב וערבה והקהל בערבות שבועה פעמים.

ואיתא במזמור ששה עשר בשוחר טוב שמעה ה' צדק למה מקיפין שבועה פעמים זכר ליריחו לפי שיריחו תחילת המלחמות של ארץ ישראל וכל ראשית להקב"ה לכה כלי כסף וכלי זהב לאוצר ה' יבא.

וליריחו שבועה החומות שפתוב בסוף הושע ותבאו אל יריחו וילחמו בכם בעל יריחו האמורי ככ"ח גח"י לכה אמר הקדוש ברוך הוא ליהושע וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקף את העיר פעם אחת כה תעשה ששת ימים ושבועה הפהגים ישאו שבועה שופרות לפני הארון.

וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים והפהגים יתקעו בחצוצרות ואמרינו אין פוחתין משבועה תקיעות במקדש ושבועה קולות בהבו ליי בני אלים קול ה' על המים. ואנו מחננים על המים יום שביעי של סופות ומקיפין שבועה פעמים הרי הקיפו ששה פעמים ששה ימים ובשבת שבועה פעמים הם י"ג כנגד י"ג פעמים שדבר עם האבות.

וי"ג אהבה בתורה ואהבת לאהבה לאהביו וי"ג אריכות ימים וי"ג הליכות באברהם לכה במס' תענית מתעניין י"ג תעניות על הגשמים וזכר י"ג מדות ה' אל רחום וחנון וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן נגדו שלשה עשר אור ומאורות בבראשית וי"ג באיוב סגור פסוק בכתם בשם וספיר זהב וזכוכית פז ראמות גביש מפנינים פטדת בכתם וי"ג פתיבות בלוחות וזכו שלשה עשר חנופות בגן עדן.

וי"ג בגן בבראשית להציל משלשה עשר כפילות (ישעיה כד) הבוק תבוק הבז תבוז אבלה נבלה אמללה אמללו פחד הפחד ופחת ונהפחת פח בפח רועה התרועעה פור התפוררה מוט התמוטטה ונוע תנוע ונשאר נשאר.

לכה בתפלת שלמה שלשה עשר שמיעות ושלשה עשר פתיבות בפסוקי לוחות ולפי שפתוב במלכים אצל יריחו אם יהיה טל ומטר כי אם לפי דברי מכלל שבשביל טל ומטר צריה להקיר כמו ביריחו שלשה עשר פעמים לכה רמז ויאמר שוב שבע פעמים שוב פתיב חסר שלשה לומר עד ו' ויהי בשביעית ויהי עב קטנה לכה בהושענא רבה מקיפין שבועה פעמים עבור הגשמים וכתוב מלאו ארבע פדי מים וכתוב וישנו הרי שמנה ויאמר שלשו הרי שנים עשר וגם התעלה מלא מים הרי שלשה עשר לזפור שלשה עשר פעמים שדבר לאבות וי"ג פעמים כבוד בחנומש ולר' עקיבא דאמר ענני כבוד היו הספות דכתיב על כל כבוד חנופה רבי יהודה אומר שלשה עשר עננים היו לישאל לכה מקיפין שלשה עשר פעמים ולמאן דאמר שבועה עננים היו וה' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן ועננה עומד עליהם ובעמוד ענן ובהאריה הענן ובהעלות הענן ואם לא יעלה הענן פי ענן ה' ד' לד' רוחות מקיפין וא' למעלה וא' למטה וא' לפנייהם לכה מקיפין שבועה פעמים ביום ז' לכה גיסוף המים כל השבועה הימים לכה רמז בפנחס בסופת ביום ראשון כתב לשלשה עשר פרוס" שני" עשרונים" סופו מים.

וביום השני פרים מים וביום השלישי פרים מים וביום הרביעי פרים מים וביום החמישי פרים מים וביום הששי פרים מים וביום השביעי פרים מים הרי שבועה פעמים מים לכה שבועה ממין בסופי החובות בפרשת וביום השביעי ומנחתם ונספיהם לפרים לאלים ולקבשים במספרם כמשפטם הרי בראש בשנה וביום ז' של סופת פתיב כמשפטם לומר מה שנגזר בראש השנה ונחתם ביום הפורים מראה בצל בהושענא רבה לכה פתיב בתילים ב' פעמים פי בא לפני ה' פי בא פי בא לשפוט את הארץ למה ביום ז' לפי שאין מקריבין נדריהם ובעון נדרים גשמים נעצרי.

וכל ז' ימים מנסכין מים ורמז בו"ז מים בפנחס על שם שופה בו"ז על נדיבים ומזיח אפיקים כפה לפי שבחג עת המים והוצרכו בלילה שלפניו לראות כמה קרקפתא דגברי צריכין לפרנסה ומראין בצל ואומרים המלאכים פלוני לא מיה הרי אינו צריה למים ולפרנסה סר צילם מעליהם וה' אתנו סר צלם מעליהם בגימט' ס"ר שנ"ה למי שסר צילו לא יחיה שנה לפי שפתוב בצל די פסיתיה ובצל כנפיה תחסה והשדים מצויין אצל צל של לבנה כדאמרין בפרק ערבי פסחים (דף קא) אצל הצל עוברים על לא תשיג גבול רעה ואותם מזיקים הם של אש וברד.

על פן קטנים הנזוקין בלבנה יש להם חמימות וקרירות ושלשול ומועיל להם הלחישות ולזה מועיל גודל ימין בשמאל וגודל של שמאל בימין ובזה מתהפכין פיסת יד על מזלו של מעלה אז מגינים על האדם למטה שדומה למזלו למעלה זהו בצל ידו החביאני ובצל ידו פסיתיה ובצל כנפיה תסתירני ובצל כנפיה יחסיון ובצל כנפיה אחסה ובצל כנפיה ארגו בצל שדי תלונן לומר לפי שהשדים שרוים בצל האילן שיש לו ענפים מרובים ובצל הלבנה וכתוב ונהורא עמיה שריה עליה ינרח ה' באור פני מלה חיים ומסכה בזה רחב כפי המזל שדומה לפרצוף מטה ומקיפו בכנפי זהר ושם חביון עזו למה לפי שלפניו ילה דבר ויצא רשף לרגליו וזהו מאחז פני פסא פרשז עליו עננו אז השדים יראים להזיק לפרצוף של מטה ומזלו למעלה ובעוד שמזלו מאור שלו למעלה יחיה זה של מטה זהו ויברא אלהים את האדם בצלמו הוא מזלו למעלה בצלם אלהים בר"א אותו זכו"נ מאור.

אבל כבה אור למעלה כבה אור למטה לכה כשראה משה מזלו כבה למעלה כתב בדמע נימת שם משה עבד ה'. קיימא לן בפי' לולב וערבה (נר מד) ערבה הלכה למשה מסיני הפל מודים שאין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלילב ואין צריך לקרף על הערבה שמנהג גביאים היא.

מה ראו ראשונים מסדרי העיבור לדחות ראש השנה אם בא יום א' דוחין על יום ב' שאם היה ראש השנה יום א' היה הושענא רבה ביום ז' בשבת ולמה דוחין משום ערבה ואמרי' התם ערבה בז' מאי טעמא דוחה שבת טפי משאר יומי ומשנינו לפרסמה שהיא מן התורה שבעל פה דין נטיעות וערבה וניסוף המים הלכה למשה מסיני ומאחר דלא ידעינו קביעא דירחא דחינו מקמה קביעא דירחא.

ולמה ערבה בהושענא רבה לפי שהערבה גדילה על המים ואז נידונין על המים ולא היה יום מרובה בקרבנות כז' של סוכות שבו עובר בבל תאחר על נדרו אם עבר החג ובעון נדרים גשמים נעצרים נשיאים רוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר לכה רוח צפון תחולל גשם וכתוב אמת מארץ תצמח וגו' וכתוב הרעיפו שמים ממעל ושחקים וגו' בעבור אמת שמדברים בארץ לכה בסוף כל נדרים יושב בדין על המים לכה סמך לסכות איש פי' דר נדר לה'.

שיושב בדין אם לא עברו נדריהם נותן להם מים מדה במדה שדיבור נקרא מטר ופיהם פוערו למקוש יערוף כמטר לקחי. אם יתן נדרים בעתו ונתתי מטר ארצכם בעתו ומביאים קרבניהם בהושענא רבה אז הכרוז יוצא פן יעברו בל תאחר והיו קושרים הבהמות בענפי ערבה אסרו חג בעבתיים עד קרנות המזבח ואומר רבונו של עולם מה שנדרנו הבאנו והענפים שאסרנו בידינו הם הואיל ולא עצרנו מתת גם אתה אל תעצר הגשמים.

נדר תלוי ברוח פינו יושב רוחו יזלו מים. נדר תלוי בקול קול ה' על המים עשינו מה שאנינו כשם שזאת גדילה על המים כה תן לנו מים ועושינו יום גדול שהוא סוף שנה ואומר הושיעה את עמך וכו' על שם זה היו קורין אותו הושענא רבה.

וביום ח' כתיב לבד מנדריכם וכל הבא בנדר ונדבה טעון נסכים ובנסכים רמוז מים הרי שהיה דין על המים עבור נדרים ורמוז למעלה מים. ולפי שזה היום גדול בעיני כל והפל נודרים והפל צריכין לגשמים והיו נוהגין לאחר שלא היו מקדשין החדש על פי הראיה לעבר כדי שלא יבא הושענא רבה בשבת כי היו בוכים ומתחננים על המים לכה לא יתכן בשבת.

ואם כשיבא בשבת היו נדחה ופעמים שתי שנים זה אחר זה בשבת וישתכח לגמרי לפי שאינו מן התורה והעם היה מצטערין כל השנה שלא התפללו עבור מים ולא היו שואבין מים בכלי שיר ובשירים כי אם בהושענא רבה כי היו יראים שמה יש ביניהם שנדרו ולא שלמו והיו ממשכנים אותן כי חוטא אחד יאבד טובה הרבה ומתחננים בבכי ויש המתעצים וכתוב ושאתם מים בשפון.

ומקיפין ז"פ כנגד ז"פ שפתוב בתורה ענו ואד יעלה מן הארץ שנקראת ז' שמות הענן וכתוב ונתתי גשמיכם בעתם למטר השמים תשטה מים ונתתי מטר ארצכם לתת מטר ארצה יערוף כמטר לקחי כשעירים כרביבים.

ד"א ז' זכר ליריחו כמו שהושיעם אז לפי שהקדישו מה שבתוכה כה עתה יום הנדרים מקיפין שובע שמתות את פניה שבעה ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים וז' קולות על המים וז' עניות וז' הללוהו בתקע שופר וכו' בסוף תהילים.

ובפרשת אליעזר ז' פעמים עין העין העינה וז' שאיבות רמז לז' ימים שמנסכין מים ולמאן דאמר ח' חושב לעת צאת השואבות וז' בארות ביצחק וג' מים בענין פנגד ג' לוגין וז' באר פתוב ביצקב וז' בור כתב ביוסף הבור והבורה ובבראשית ז' מרחפת על פני המים עד ולמקנה המים וכנגדן ז' עננים ובענין הענין ז על פי ה' וג' לוגין מנסכין פנגד ג' רביעיות בכירה אמצעית אפילה וג' ונתתי גשמיתם בעתם ונתתי מטר ארצכם בעתו לתת מטר ארצה בעתו לכך ג' שמחות בספות ושמחתם בתגה וקיימת אף שמח ושמחתם לפני ה' אלהיכם.

לפי שהתבואה ופירות האילן וגפנים. וביום הפורים נטהרו מעונם נושא עון ופשע ונטהרה אשריהם ישראל מי שטהרם הקב"ה.

וג' פעמים נקרא הקב"ה מקנה. מקנה ישראל ה' מושיע.

מקנה ישראל ה' כל עזביו יבשו. ומקנה אבותיכם ה'.

לפיכך צריך אדם לטהר עצמו בג' רגלים ומניין שזה מקנה מדבר במים שכ' מקנה ישראל ה' פי עזבו מקור מים חיים את ה'. והפירוש שששה שלמה מחזיק ג' מקנאות ומנסכין מג' לוגין לפי שכל טיפה וטיפה שיוצאת מן השמים עולה מן התהום פתהום אל תהום קורא לקול צינוריה ולפי שפיריית גשמים הכל שמחים לכן ושאתם מים בששון ממעניי הישועה שם שואבין רוח הקדוש כמו השיבה לי ששון ישועה ורוח קדוש וקיה יורד לשיתין על שם מתהום רוכצת תחת: רכב שמיני ספק שביעי הוא יום טוב ומקדשין על הכוס ואומר זמן.

וקיימא לן יתובי יתבינו בסופה ברוכי לא מברכינן ומכניס בה מאני מיכלא ויושב בה לאכול ליל ח' ויום ח' והוא רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב ואסור לאכול בו ביום האתרוג. ובמוסף יום ח' קיימא לן בפרק א' דתענית שצריך להתפלל משיב הרוח ומוריד הגשם.

ביום תשיעי ספק שמיני הוא שמחת תורה אז יאכל האתרוג ועושים בו שמחות. במדרש חזית בתחילה ויבא ירושלם ויעמוד לפני ארון יי א"ר אלעזר מין שעושים סעודה להשלמת התורה.

ועתה סיימו כל החנומש. ומבדילין במוצאי יום טוב ואוכלין גויי סוכה אשרי העם שפכה לו אשרי העם שיי אלהיו.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן נהגו נשים לברך אשופר ואלולב. יום ראשון של סוכות שחל להיות בשבת לא מברכינן אלולב ואין מקיפין בהושענא: רכג סדר תפלת חג הסוכות מתפלל ערבית ליל פניסת סוכה אתה בחרתנו את יום חג הסוכות הזה זמן שמחתנו קידוש בורא פרי הגפן אשר בחר בנו.

שהחיינו. נכנס לישב בסוכה מוזגין היין ומברך פרי הגפן אשר בחר בנו אקב"ו לישב בסוכה.

שהחיינו. כדמשמע בשילהי מסכת סוכה (דף נו).

בשחרית מתפלל כמו בערבית אתה בחרתנו לאחר כל תפלת יוצר נוטלים הלולב ומברך ביום ראשון על נטילת לולב שהחיינו ואחר נטילת לולב מברכין על קריאת ההלל ב"א ה' אלהינו מ"ה אקב"ו לגמור את ההלל ומנענע בהודו בתחילה ובאנא ה' ובהודו שבסוף ההלל בפ' ב' דערכין כ"א יום גומרין את ההלל בגולה.

ובפ' ערבי פסחים שצריף לברך בסוף ההלל יהללוה' וימסיים מלה בתושבחת. בפרק הקורא את המגילה למפרע דף כ) כל היום פשר לקריאת הלל לאחר קריאת כל ההלל גומרין כל הקדיש ונוטלין ב' ספרי תורות ואומר גדלו' רוממו על הכל יתגדל וקורין ה' בפרשת אמור אל הכהנים מן שור או פבש או עז עד מועדי ה' אל בני ישראל.

והמפטיר קורא בפנחס ובחמשה עשר יום עד ומנחתה ונסכה ומפטיר בתרי עשר בזכריה הגה יום בא עד בבית ה' צבאות ביום ההוא. אשרי וקדיש תפלת מוסף ש"ץ ומגן ומחיה קדושה אתה בחרתנו מפני חטאינו והשיאנו רצה מודים ברפת פהנים שים שלום קדיש אין פאלדינו פטום הקטורת קדיש למנחה אשרי ובא לציון סדר קדושה קדיש ומתפלל במנחה כמו בשחרית שלוח ציבור מתפלל עד המברך את עמו ישראל בשלום קדיש.

למעריב ברכו וכל המעריב ותפלה כמו במנחה קידוש על הכוס למחר קורין ה' מן שור או פשב עד אל בני ישראל פאתמול ומפטיר קורא ובחמשה עשר עד ומנחתה ונסכה ומוסיף וביום השני עד ומנחתה ונסכה.

ומפטיר במלכים מן ויקהלו אל המלה שלמה עד לתת לו כצדקתו. במגנצא אין מברכין שהחיינו ביום שני על הלולב.

בוורמיישא מברכין שהחיינו בנטילת לולב אע"פ שבקידוש מברכין. במוצאי ליל שני מתפלל אתה חוננתנו ומזכיר יעלה ויבא ומבדיל על הכוס בורא פרי הגפן ומבדיל בין קודש לחול שבת שבחולו של מועד קורין ז' בפר' כי תשא מן ראה אתה אומר אלי עד בחלב אמו והמפטיר קורא במוספין בפנחס עגן היום ומפטיר ביחזקאל מן ביום בא גוג עד וטהרו הארץ יום שלישי שהוא יום ראשון של חולו של מועד במגנצא קורין הפהן ביום השני לוי ביום השלישי ישראל ביום השני וישראל האחר ביום השלישי.

לעולם השני ישראלים קוראים מה שפנה ולוי קראו. אבל בור"מיישא יום ראשון של חולו של מועד פהן קורא ביום השני לוי ביום השלישי ישראל ביום הרביעי וישראל האחר ביום השני וביום השלישי כי הרביעי לעולם קורא מה שפנה ולוי קראו שהוא ספיקי דיומא יום הושענא רבא פהן וביום החמישי לוי ביום השלישי ישראל ביום שביעי ורביעי ביום השלישי וביום השביעי ומנהג בוורמיישא שאומ' ביום הושענא רבא על הכל יתגדל ולמוסף נעריצה וקדושה אחרונה אדיר אדירנו אבל במגנצא אין אומר על הכל יתגדל ולא קדושה אחרונה וקורין פהן ביום השלישי לוי וביום השביעי ישראל ביום השלישי וישראל אחר וביום השביעי.

וסוכבין בכל יום אחר תפלת המוסף פעם אחת ואומ' הושענא אחת ואחר כך אני והו הושיעה נא. כהושעת.

אף ביום ז' מוציאין ז' ספרי תורות ומקיפין כל ישראל והושענא ביז כל אחד ואחד וש"ץ ביז ימינו לולב והושענא וביז שמאל האתרוג ומקיפין ז' ואומר הושענא ואחר כך מחזירין התורות למקומן ועומדין לפני ארון הקודש פתוח ואומרין בקול רם למען דעת ואחר כך קדיש בכל ז' ימים נוטלין את הלולב לבד מן השבת.

ואם מריח באתרוג מברך קודם ב"א ה' אלהינו מ"ה אשר נתן ריח טוב בפירות וכל ז' הימים בכל שעה שנקנס לישב בסוכה מבר' לישב בסוכ' אף בליל ראשון וב' מברך בורא פרי הגפן ולאחר הקידוש לישב בסוכה.

ובחולו של מועד ביום ובלילה מברך המוציא ואחר כך לישוב בסוכה. ומתירין איגודו של לולב בהושענא רבה פדי לקיים דברי שניהם ששה פרבנו ליל שמיני של עצרת מתפלל מגן ומחיה אתה קדוש אתה בחרתנו ואומר את יום שמיני חג עצרת הזה זמן שמחתנו ומקדש על הכוס ואוכל בסוכה ומברך פרי הגפן אשר בחר בנו שהחיינו ולא יברך לישוב בסוכה ומכניס בה מאני מיכלא.

למחר קורין ה' בפרשת ראה אנכי מן כל הבכור עד אשר נתן לה והמפטיר קורא בפנחס ביום השמיני עצרת עד את משה. ומפטיר במלכים מן ניהי פכלות עד כל עמי הארץ ופוסקין צדקה כל אחד ואחד: במוסף משי"ב הרו"ח: רכד בשמחת תורה קורין וזאת הברכה עד ובגאנתו שחקים וחתן תורה מי פאל ישורון ומשלים התורה.

ונתן בראשית קורא בראשית ברא עד אשר ברא אלהים לעשות ואומר קדיש לפי שאין אומרין קדיש עד שיקרא כל הקרואים וקורא המפטיר ביום השמיני עצרת ומפטיר בראש יהושע מן ניהי אחר מות עד ואמץ.

במ"ש ובמוצאי יום טוב מתפלל באתה חונן אתה חוננתנו ומבדיל על הכוס ואין אומר על הגר אלא במ"ש ובמוצאי יום הכפורים: סליק הלכות סוכה רפה הלכות חנוכה בפרשת אמור אל הכהנים התחיל שבת ורגלים פסח עצרת ראש השנה יום הכפורים סכות.

ויזכר משה את מועדי ה' אל בני ישראל וסמיה ליה ויקחו אליה שמן זית זך כתית למאור רמז לחנכה שמן זית זך מן המובחר ואמר להעלות נר יערה את הנרות ללמד לילה ראשונה נר אחת ואחר כך נרות.

סמיה שמן נרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים וגומר את ההלל. וסמיה אל חנוכה המזבח דבר אל אהרן קח את הלויים על ידי שבט לוי יוחנן פהו גדול נעשה חנוכה.

ועוד סמיה סוכה להעלות נר לומר ששמחת בית השואבה על ידי נר פדאמ' במס' סוכה מנורות של חמשים אמה ולא היה חצר שלא היו רואים בו לכה סמיה ורחב חמשים בחמשים החצר נחשת.

ז"א חנוכה המזבח בגימטריא זאת יהיה בימי חשמונים זאת חנוכה המזבח בגימטריא אז שמנת ימי המזבח ביום המשח אותו מאת בגימטריא חנוכה ביום עשרים וחמשה בכסליו.

להעלות נר תמיד בפרשת ואתה תצנה לפי שחייב להדליק נרות בחנוכה לכה סמיה זאת חנוכה המזבח בהעלותה את הנרות ולפי שעל ידי פהנים נעשה לכה סמיה בברכת פהנים דבר אל אהרן ואל בניו לחנוכה המזבח.

וכן בתהלים ה' יברך את עמו בשלום מזמור שיר חנוכה הבית. ובעזרא פהניא ולינאי חנוכה בית אלהא לכה יש בעל הנסים דחנוכה ככ"ה תיבות פחשבון פהנים.

ואין אומר ונודה לשמה הגדול סלה כי אינו במחזורים ישנים ומרוב ענותו של יוחנן פהו גדול הוסיף תיבה אחת יותר מן יוחנן שעול' ככ"ד וכחשבון מן ה' מעון עד ויהי נועם ומן ויהי נועם עד סופו וכופלין ארף ימים לומר כמו שהיה ברכה בחינוכו פן יהיה בחנוכה בית חשמונים ומדליקין בחנוכה ל"ו נרות לפי שפחנת הועולם ויתן אותם אלדים ברכיע השמים להאיר וכדאיתא בפסיק' רבתי אותה אורה שנשתמש אדם הראשון היתה ל"ו שעות כדאיתא בבראשית רבה יום ו' י"ב שעות וליל ז' י"ב שעות ויום ז' י"ב שעות וכשיצאו ל"ו שעות החשיף העולם בפ' מקום שנהגו (דף נב) נטל ב' אבנים וטחנן זה בזה ויצא מהן אש וברך בורא מאורי האש כך

מתוך שחשכו עיניהם של ישראל בגלות ינו והוציאם הקב"ה מאפילה לאורה לכה מדליקין ל"ו גרות.

ואמר בתנחומא זקב וקסר ונחשת אילים מאדמים. נחשת זה יון.

באת בש נחש"ת טסב"א בגימ' יון לכה סמך נחשת ואתה תצנה את בני ישראל ויקחו אליה שמן זית זה פתית למאור. במפלת יון הדלקת גרות.

ולמה ל"ו כי יש בחנמש כ"ב אור האור לאור להאיר המאור והאור יאיר למאור יאירו ויאר וג' המאורות שהם ו' הרי כ"ח ובין גרותיה ובין גרות הגרות גר ח' הרי ל"ו לשון אור וגר ואותם ח' גרות רמז לח' ימי חנוכה שצריך להדליק גרות ובאיוב ל"ד אור וב' כעפעפי שחר הרי ל"ו שכתוב שם ונרו גר בהלו גרו עלי ראשי.

וכן רמז ל"ו שעות שמשה האורה במעשה בראשית את האור כי טוב ד' תגין על ט' כי ד' פעמים ט' הם ל"ו פנגד ל"ו שעות ול"ו גרות. בפ' במה מדליקין (דף כא) ת"ר בכ"ה בכסליו יומין דחנוכה תמניא אינו ואח"כ דלא למספד בהון וכו' כשנכנסו יונים טמאו כל השמנים שבהיכל ואח"כ גברו מלכות חשמונאי ונצחום בקדו ולא מצאו אלא פה אחת של שמן.

שהיתה מונחת בחותמו של פה גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו גס והדליקו ממנו ח' ימים לשנה האחרת קבעום יום טוב בהלל והודאה. תנו רבנן מצנת חנוכה גר איש וביתו המהדרין גר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית הגלל אומר' יום ראשון מדליק גר אחד מיכן ואילך מוסיף והולך משום מעלין בקודש ואין מורידין והן ל"ו גרות: רכו גר חנוכה מצנה להניח על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לר"ה.

ובשעת הספנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא וצריך גר אחרת או מדורה שישתמש לאורה. אמר רבא גר חנוכה מצנה להניחה בפתח הסמוכה לר"ה והלכתא כשמואל כדי שתהא מזוזה בימין וגר חנוכה בשמאל וצריך להניחה בתוך כ' אמה כסוכה וכמבוי.

אמר רבא אסור להשתמש לאורה על פן גל שמדליקין בו יהיה ארוך פנר של חנוכה והלכת' מדליקין מנר חנוכה לגר חנוכה אבל גר הדיוט אסור להדליק בגר חנוכה וקנימא לן פבתה אין זקוק לה להדליק פעם שנית.

וקנימא לן גר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם לא כפה עליה את הכלי אפילו לאחד אינו עולה. ומצנת גר חנוכה משתשקע החמה מדליק עד אותו שיעור אי נמי לשיעורא יתן שמן שידליק ממנו אותו שיעור.

ואם לא הדליק לילה אחת לא ידליק למחר או לילה האחרת מה שהיה לו להדליק אז. ולא דמי לקרית שמע ותפלה דאמרי' בריש תפלת השחר (דף פד) שיתזור ויקרא ויתפלל וקנימא לן מדקא מברכינן להדליק גר של חנוכה הדלקה במקומה עושה מצנה ואם הדליק חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום.

אמר רבא הדליק מבפנים והוציא מבחוץ היה תפוס גר חנוכה בידו ועמד לא עשה ולא כלום. אמר ר' הושע בן לוי עששית שהיתה דולקת כל השבת כולה למוצאי שבת מכבה ומניחה וחוזר ומדליקה.

כל השמנים יפין לגר תנופה ושמן זית מן המובחר נשים חייבות בגר תנופה שאף הן היו באותו הגס ומדליקות אמר רב ששת אכסנאי חייב בגר תנופה ליתן חלקו ואם יש לו אשה אינו צריך ואשתו מדלקת עליו גר תנופה וגר ביתו גר ביתו קודם אם אין לו פי אם אהד גר תנופה קודם לקידוש היום משום פרסומי גיפא.

אמר רב הונא הרגיל בגר הניין ליה בנים ת"ח שנא' פי גר מצנה ותורה אור. בפסיקתא רבתי למה מדליקין גרות בתנופה שבשעה כו'.

למה קורין את ההלל בתנופה ולא בפורים. שאין קורין אלא במפלתה של מלכות ומלכותו של אחשורוש היתה קיימת.

גר תנופה שהותיר שמן ביום ראשון מוסיף עליו ביום שני ואם הותיר ביום שני מוסיף עליו ביום ג' וכן כל הימים. אבל ביום השמיני עושה לה מדורה בפני עצמו ושורפו.

למה שפיון שהוקצה למצותו אסור להשתמש ממנו. גר תנופה וגר שבת ידליק תחלה נ"ח ואחר כך גר שבת שאם הדליק גר של שבת הנה אסור להדליק נ"ח שפכר קיבל עליו את השבת.

דדמי להא דאמר בעירובין בשלהי בכל מערבין שאין קידוש כוס ביום הפורים. אמר רב יהודה המדליק גר תנופה לילה ראשונה אומר בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק גר תנופה.

ושעשה נסים. והרואה שלא הדליק מברך כך שעשה נסים ושהחנינו מיכן ואילך המדליק מברך להדליק גר ושעשה נסים והרואה מברך שעשה נסים.

היכן צונו שאל אביה ויגדה לא תסור מפל הדבר אשר יגידו לך: בתנופה צריך לברך לגמור את ההלל דאמר בערכין (דף י) א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוץדק י"ח ימים צריך לגמור את ההלל ח' ימי ספות וח' ימי תנופה ויום ראשון של פסח ונעצרת.

ובגולה כ"א ימים. ואחר ההלל מברך יהללוה עד מלה מהולל בתשבחות על הנסים מזכיר בתפלה במודים ובברכת המזון בנודה לה ומזכיר אף בתפלת המוספין אבל לא במגן אבות בערב שבת כדאמר בבבמה מדליקין (דף כ) ואם לא הזכיר בתפלה או לא הזכיר בברכת המזון על הנסים אין מחזירין אותו.

בפ' בת' דמגילה (דף ל) בתנופה קורין פרשת נשיאים וקורין פהו לוי וישראל. ר"ח טבת שחל להיות בחול קיימא לן אין משגיחין בתנופה תחלה אלא ר"ח עיקר וקרו תלתא פהו עד ועשירית האיפה.

לוי עד עולת שבת. ישראל ובראשי חדשיכם.

וישראל הרביעי קורא בפרש' תנופה קרבן נשיא ליומו. א"ר יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוציאין ג' ספרי תורות וקורין ו' בענינו של יום.

השביעי קורא בתורה שנייה וביום השבת ובראשי חדשיכם קדיש. ומפטיר קורא בתורה שלישית פרשת תנופה ומפטיר בגרות זכריה רני ושמי עד חן חן לה.

ולא של ר"ח ולא שוש אשיש אם יהיה נשואין פי אם רני ושמי. וכי מקלע בתרי שבתות שבת ראשונה מפטיר בגרות זכריה.

שָׁבַת שְׁנֵינֶיהָ נִיעֵשׂ חִירָם. וּלְפִיכָהּ מִקְדִּימִין דְּרֵאשׁ חֲדָשׁ מְשׁוּם דְּתַדִּיר וְשֵׁאִינוּ תְּדִיר תְּדִיר קוּדָם
וּמֵמַאי דְּסָלִיק מִיָּגִינָה הַקּוּרָא בְּתוֹרָה מִפְּטָרֵינוּן לְפִיכָהּ מִפְּטָרֵי בְּנֵי זְכָרִיָּה רְנִי וְשִׁמְחִי וְאִין מִפְּטָרֵינוּן
הַשְּׂמִים כְּסָאֵי.

פַּעַם אַחַת שָׁכַח וְקָרָא אַרְבַּעַה בְּפָרְשַׁת הַחֲדָשׁ שָׁבָא בְּתַנּוּפָה וְאָמַר ר' אָם לֹא הָיָה הַסֵּפֶר תּוֹרָה
מִבְּחוּץ לֹא הָיִינוּ צָרִיכִין לְקָרוֹת הַחֲמִישִׁי בְּשָׁל תַּנּוּפָה. דְּהָא אָמְרִינוּן אִין מִשְׁגִּיחִין בְּתַנּוּפָה וּפּוֹרִים
לְקָרוֹת כָּל עֵינָר.

כְּלוּמַר אָם לֹא יִקְרָא כָּל עֵינָר אִין לְחוּשׁ. אַחַר שֶׁקָּרָא בְּתוֹרָה אָסוּר לְקָרוֹת פַּעַם שְׁנֵינֶיהָ אֶלָּא כְּהֵן
בְּלִבְד קוּרָא בְּמִקּוּם ל״ו.

סָלִיק הַלְכוֹת תַּנּוּפָה רַכּוּ עֲשָׂרָה בְּטַבַּת בְּפָרְק א' בְּמִס' ר"ה (דָּף יח) צוּם הָעֵשְׂרִי זֶה עֲשָׂרָה בְּטַבַּת
שָׁבוּ סְמוּךְ מְלָךְ בְּכָל עַל יְרוּשָׁלַיִם לְמָה נִקְרָא צוּם הָעֵשְׂרִי שֶׁהוּא חֲדָשׁ עֲשִׂירִי. וּמִסִּיק רַב פִּפְא בְּזִמְן
דְּיֵשׁ שְׁלוּם יְהִי לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה בְּזִמְן דְּאִיפָא שְׁמָדָא צוּם אִין שְׁמָד וְאִין שְׁלוּם רְצוּ מִתְעַנִּין לֹא
רְצוּ אִין מִתְעַנִּין וְעַתָּה מִתְעַנִּין וְאֵל תַּטּוּשׁ תּוֹרַת אֲמָר.

אֵע"ג דְּאָמְרִי ב' ב' ב' דְּמַגִּילָה (דָּף לא) בְּתַעֲנִיּוֹת בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת בְּמִסְכַּת סוּפְרִים וְכֵן פִּסְק רַב
יְהוּדָאי גָּאוֹן בְּבִשְׁר עַל גְּבִי גְּחָלִים בְּעֲצִירַת גְּשָׁמִים קוּרִין בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת אֲבָל בְּתַעֲנִיּוֹת אַחֲרוֹת
קוּרִין וַיַּחַל מִשֶּׁה וּמִפְּטָרֵינוּן בְּמַנְחָה דְּרָשׁוּ.

וּקְיָיְמָא לֵן ב' א' דְּתַעֲנִיּוֹת (דָּף יג) יַחֲיד מִתְפַּלֵּל עֲנָנוּ בְּשׁוּמַע תְּפִלָּה וּש"ץ בֵּין גּוֹאֵל לְרוּפָא. שָׁכַח
וְלֹא הִתְפַּלֵּל אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ כְּדָאמְרִינוּן ב' ב' בְּמָה מְדַלִּיקִין (דָּף כד): רַכּוּ הַלְכוֹת ר"ח וְסָדֵר
תְּפִלוֹתָיו וּבְרִכּוֹתָיו.

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה בְּגִימ' כְּמוֹ תש"ע וְעֲשָׂרִים יוֹם
וּמח"צה וּתשצ"ג חֲלָקִי"ם לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים. רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה בְּגִימ' חֲדָשׁ הָאֶחָד
כ"ט יוֹם וּמִחֲצָה וּשְׁתֵּי יָדוֹת שְׁעָה וצ"ג חֲלָקִים חֲדָשׁ בְּמִלּוּי ח' ו' ד' ש' בְּגִימ' כ"ט יוֹם וּמִחֲצָה
וּתשצ"ג חֲלָקִים.

בְּלִיל ר"ח אִין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם וְכָל הַיּוֹם עַד יוֹם הַשְּׂכֵמַת לְאַחַר הַחֲדָשׁ דְּאָמְרִי בְּכַבָּא מְצִיעַ
בְּשִׁלְהִי פ' הַזֶּהב (דָּף נט) גְּבִי מַעֲשֶׂה דר' אֶלִיעֶזֶר שְׁבִיִּרְכוּהוּ אִימָא שְׁלוּם דְּבֵיתָהוּ דר' אֶלִיעֶזֶר
אַחֲתִיָּה דְּרַבִּין גְּמִלְיָאֵל הוּאִי מִהֵוּא מַעֲשֶׂה וְאִילָף לֹא שְׁבָקָה לִיָּה לר' אֶלִיעֶזֶר לְמִיפַל עַל אֶפְיָה.

יּוֹמָא חַד רֵישׁ יַרְחָא הוּא וְאִיחֲלָף לִיָּה בֵּין מְלֵא וְחִסְר. אֲתַמַּי אֲשַׁכְּחִיָּה דְּנִפְל אֲאֶפְיָה אֲמָרָה לִיָּה קוּם
קַטְלַתִּיָּה לְאַחֵי הָרִי מִשְׁמַע שְׁאִין נוֹפְלִין בִּר"ח.

וְצָרִיף לְהַתְפַּלֵּל יַעֲלָה וְיָבֵא כְּדָאמְרִי ב' ב' בְּמָה מְדַלִּיקִין (דָּף כד) יָמִים שְׁיֵשׁ בְּהוֹן קָרְבָן מוּסַף כְּגוֹן
ר"ח וְחוּלּוֹ שָׁל מוּעֵד עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמַנְחָה מִתְפַּלֵּל י"ח וְאוּמַר מַעֲיִן הַמְּאֻרָע בְּעֶבְדוּתָהּ. וְאָם לֹא
אָמַר מִחֲזִירִין אוֹתוֹ וְאִין בְּהוֹן קְדוּשָׁה עַל הַכּוּס.

וְיֵשׁ בְּהוֹן הַזֶּפֶרָה בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן וְאֵע"ג דְּאָמְרִינוּן עַרְבִית מִחֲזִירִין אָמְרִי בְּשִׁלְהִי פ' תְּפִלַּת הַשַּׁחַר
אָמַר רַב עֲנָן אָמַר רַב טַעָה וְלֹא הַזְפִּיר שָׁל ר"ח בְּעַרְבִית אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ. לְפִי שְׁאִין ב"ד מְקַדְּשִׁין
אֵת הַחֲדָשׁ בְּלִילָה אֶלָּא בַּיּוֹם.

ומסיק לָא שְׁנָא מְלָא לָא שְׁנָא חָסֵר אֶלָּא שְׁחָרִית וּמִנְחָה. אָמְרִי בִּפ' בְּמָה מְדַלִּיקִין וּבִבְרָכוֹת פ' שְׁלִשָּׁה שְׁאֶכְלוּ (דָּף פֶּד) לָא הִזְפִּיר שָׁל ר"ח בְּתַפְלָה מִחֲזִירִין אוֹתוֹ אִי נְמִי שׁוּמַע כָּל הַתְּפִלָּה מְשַׁלִּיחַ צִיבוּר שְׁמוּצִיא אֶת הַפֶּל.

כְּדָאֻמְרִי בְּשִׁלְהִי מִס' ר"ה (דָּף לֵד) אֶבֶל ש"ץ שְׁטַעָה אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ כְּדִמְנִיא בִּפ' תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (דָּף ל) בְּשְׁחָרִית אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי שְׁיָכוֹל לְאוּמְרוֹ בְּמִנְחָה אָמַר ר' יוֹחָנָן בְּצִיבוּר שְׁנוֹ אֶבֶל בְּיַחֲדָא חוּזַר.

א"ר תְּנַחוּם אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לְוִי טַעָה וְלֹא הִזְכִּיר שָׁל ר"ח וְנִזְכַּר בְּהוֹדָאָה חוּזַר לְעִבּוּדָה. וְאָמְרִי בִּפ' ג' שְׁאֶכְלוּ (דָּף כֹּט) טַעָה בִּר"ח בְּבִרְכַת הַמְּזוּן אִין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ טַעָה וְלֹא הִזְכִּיר ר"ח אוֹמַר ב"א ה' אֶלְדִּינוּ מ"ה אֲשֶׁר נָתַן לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל רְאִשֵׁי חֲדָשִׁים לְזַפְרוֹן אִם לֹא פָתַח הַטּוֹב וְהַמְּטִיב.

אֶבֶל אִם פָּתַח הַטּוֹב וְהַמְּטִיב חוּזַר לְרֵאשִׁי, אֶבֶל בְּתַחֲלִילַת פְּסִיקְתָּ רַבְתִּי שְׂכַח וְלֹא הִזְכִּיר שָׁל ר"ח וּמְשַׁגְמַר בְּרַכַּת הַמְּזוּן נִזְכַּר מִיָּד עַד שְׁלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִן הַבְּרָכוֹת אִינוּ צְרִיף לְחוּזַר לְתַחֲלִילָה אֶלָּא אוֹמְרָה לְאוֹתָהּ בְּרַכָּה קִטְנָה בְּסוֹף ב"א ה' אֶלְדִּינוּ מ"ה אֲשֶׁר נָתַן רְאִשֵׁי חֲדָשִׁים לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ ב"א ה' מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים.

קוֹרִין הַהֲלֵל בְּדִילּוּג כְּדָאֻמְרִי בְּתַעֲנִית בִּפ' בִּג' פְּרָקִים (דָּף פֶּח) אָמַר רַבָּא הֲלֵל בְּרִישׁ יַרְחָא לָאו דְאוֹרֵיִתָּא. רַב אִיקְלַע לְבָבָל חֲזַנְהוּ דְקָא קְרוּ הַלִּילָא בְּרִישׁ יַרְחָא סָבַר לְאַפְסְקִינְהוּ שְׁמַעִינְהוּ דְקָא מְדַלְגוּ וְאָזְלוּ אָמַר ש"מ מְנַהֵג אֲבוֹתֵיהֶם בִּיְדֵיהֶם, יַחֲדָא לֹא יִתְחִיל אִם הַתְּחִיל גּוֹמַר.

בְּבִרְכוֹת בִּפְר' הַרוּאָה יָמִים שְׁאִין הֵיחֲדִיד גּוֹמַר אֶת הַהֲלֵל לָא פְּסִיקִין אִפִּי מִשּׁוּם בְּרַכָּה כְּמוֹ בְּמַגִּילָה וּבִקְרִיאַת שְׁמַע. בִּפ' הַקּוֹרָא הַמַּגִּילָה עוֹמֵד (דָּף פֶּד) בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שָׁל מוֹעֵד קוֹרִין ד' אִין פּוֹחֲתִין מִהֵן וְאִין מוֹסִיפִי עֲלֵיהֶן וְאִין אוֹמַר יַעֲבֹד וּמִתְפַּלְלִין מוֹסְרִי.

ר"ח שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת מוּצִיאִין ב' סְפָרֵי תוֹרוֹת אֶחָד בְּעַנְיִינוּ שָׁל יוֹם. וְהַמְּפָטִיר קוֹרָא וּבְיוֹם הַשַּׁבַּת וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּמְפָטִיר בְּהַשְׁמִי' כְּסָאֵי וְאִם הִזָּה נִשְׁוֹאִין בִּר"ח מְפָטִיר בְּהַשְׁמִים כְּסָאֵי וְלֹא שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ אֶבֶל ר"ח שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּיוֹם א' בְּשַׁבַּת מְפָטִיר וַיֵּאמַר לוֹ יוֹנָתָן נָשִׁים אִין עוֹשׂוֹת מְלָאכָה בִּר"ח כְּדָאֻמְרִי בְּפִרְקָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּפ' מ"ד לְפִי שְׁלֹא רְצוּ הַנָּשִׁים לְיָמֵן נִזְמִיָּהוּ לְבַעֲלֵיהֶן לְכַף נָתַן לָהֶן שְׁכָרָן הַקַּב"ה בְּעוֹלָם הִזָּה שְׁהֵן מְשַׁמְרוֹת ר"ח חוּמָה שְׁכָר הוּא נוֹתֵן לָהֶן לְעוֹלָם הַבָּא שְׁהֵן עֲתִידוֹת לְהַתְּחַדֵּשׁ בִּר"ח תַּתְּחַדֵּשִׁי כְּנֶשֶׁר נְעוּרֵיִכִי וְכִשְׁהַחֲדָשׁ ב' יָמִים לֹא יַעֲשׂוּ מְלָאכָה ב' יָמִים אֶבֶל לְאַנְשִׁים מוֹתֵר בְּמְלָאכָה כְּדָאֻמְרִין בִּפ' ג' דְּמַגִּילָה (דָּף כֹּב) וְשְׁאִין בָּהּ בְּטוֹל מְלָאכָה לְעַם כְּגוֹן רֵאשׁ חֲדָשׁ אִינוּ אֲסוּר בְּעַשְׂיָת מְלָאכָה וְהָא דְאָמַר בְּמִס' ר"ה בִּפ' אִם אִינָן מְפִירִין (דָּף כֵּג) מִשּׁוּם בְּטוֹל מְלָאכָה לְעַם ב' יָמִים פִּי אִם נַעֲבֵר מְלָא וְלֹא חָסֵר שְׁאִין לָהּ ר"ה שְׁאִין מִתְּבַטְּלִין בּוֹ בְּנֵי הַגּוֹלָה מְמַלְאכָה ב' יָמִים יוֹם ל' וְיוֹם ל"א שְׁמָא עֵיבְרוּ ב"ד אֶת הַחֲדָשׁ.

ר"ח אֲסוּר בְּהִסְפַּד וּבְתַעֲנִיּוֹת כְּדָאֻמְרִי בְּשִׁלְהִי מ"ק (דָּף כֹּט) אוֹתוֹ הַיּוֹם מִתָּה אִמוֹ שָׁל בֶּן זִנְאָ וְהַסְפִּידָה רַבָּן גְּמִלְיָאֵל הַסְפַּד גְּדוֹל לֹא מִפְּנֵי שְׁרְאוּיָהּ לְכַף אֶלָּא שְׁיַדְעוּ כָּל הָעָם שְׁלֹא קִידְשׁוּ ב"ד אֶת הַחֲדָשׁ.

וּבִפ' א' דְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה (ד' יט) וְתִפּוּק לִי דְהוּא לִיָּה יוֹם שָׁל אַחַר ר"ח דְּאֲסוּר בְּהִסְפַּד וּבְתַעֲנִית וּבִפ' א' דְּשַׁבּוּעוֹת וּבְפִסְחִים בִּפ' כִּיצַד צוֹלִין ר"ח דְּאֶקְרִי מוֹעֵד יְרוּשְׁלָמִי בְּכָל מִתְעַנֵּין חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וִי"ט וְר"ח וְחֻלּוֹ שָׁל מוֹעֵד וְהָא דְאָמַר בְּפִרְקָא ג' שְׁאֶכְלוּ ר"ח אִי בְּעֵי אֶכִּיל אִי בְּעֵי לֹא אֶכִּיל פִּירוּשׁ אִי בְּעֵי אֶכִּיל שְׁיַתְּחִיב זִמּוֹן אֶבֶל פִּירוֹת וּבְשֶׁר יֵאכֵל.

ובמועד קטן בפי' ואלו מגלחין (דף פח) בראשי חודשים ובחנוכה ובפורים לא מקוננות דנמי איקרי מועד ומצוה לאכול ר"ח כמו מועד דאייתקש בתורה וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חודשיכם ובבבאי' והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו וכתיב מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת.

וכתיב והשבת פל משושה חגה חודשה ושבתה וכל מועדה וכתיב בשאול גם תמול גם היום אל הלחם והשיבו יהונתן פי זבח משפחה לנו וכתיב ויהי בחודש השני ב' ימים היה החודש ומצינו בסנהדרין בפי' בן סורר אכל בעיבור החודש אינו בן סורר ומורה.

ירושלמי אמר ר' יוחנן לוי' ברבית לחבורת מצוה וקידוש החודש. בפסיקתא דסנופות תני מר"ה נקצצין מזונותיו של אדם חוץ ממה שמוציא בימים טובים ובשבתות ובראשי חודשים ובחולו של מועד ומה שהתינוקות מולידות לבית רבן אם פייחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו.

ובריש פסיקתא רבתי ראשי חודשים שקולין פמועדות דכתיב ובמועדיכם ובראשי חודשיכם בסנהדרין בפי' הו' בודקין (דף מב) אמר ר' אחא בר חנינא אמר ר' יוסי אמר ר' יוחנן פל המברך על החודש בזמנו פאילו מקבל פני שכינה כתי' הקא החודש הזה וכתיב ה'תם זה אני ואנהו.

תנא רבי ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת בחודש דיי'. אמר אביי הילכך צריך לומר מעומד ומברכין על החודש עד שתתמלא פגימתו אמרי גהרדעי עד י"ו ימים.

ירושלמי עד שתראה פחצי המטה פי' פחצי עוגה: רכט מאי מברך אמר רב יהודה ברוך אתה ה' אלהינו מ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמוחים לעשו' רצון קונם פועל אמת שפעולתו אמת וללכנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש פמותה ולפאר שם יוצרם על שם כבוד מלכותו.

ב"א ה' מחדש חודשים ואומר סימן טוב תיגוי לישראל ברוך בוראך ברוך יוצרך ברוך מחדשך ורוקד ג' רקידו פנגדה ואומר ג' פעמים פשם שאני רוקד פנגדה ואיני נוגע בך פה אם ירקדו אחרים עלי לא יגעו פי תפול עליהם אימתה נפחד בגדול זרועה ידמו פאכן עד יעבור עמה ה' עד יעבר עם זו קנית.

קנית זו עם יעבור עד ה' עמה יעבור עד פאכן ידמו זרועה בגדול ופחד אימתה עליהם תפול אמן אמן אמן סלה הללויה ואומר לחבירו ג' פעמים שלום עליך וילך לביתו בלב טוב. בשלהי פ' בפל מערבין או' זמן בר"ה ויה"כ משמע אכל לא בשבתות ובראשי חודשים.

ירושלמי דערבי פסחים תני פל מה שפיתוב בו מקרא קדש צריך להזכיר בו זמן במדרש בכל ראשי חודשים נשמטן של צדיקים עומדים על קבריהם ומרנגים על משפכותן והיה מדי חודש בחודשו כו' יבא פל בשך להשתחות.

ובריש פסיק' רבתי אמר ר' לוי עתידה ירושלם להיות פארץ ישראל וארץ ישראל פכל העולם. והיאך באים שם בכל שבת ובראשי חודשים להשתחות אלא העבים טוענין אותם לירושלם בבקר ומתפללין שם מי אלה פטב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם זהו במנחה זהו והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו יבא פל בשך להשתחות לפני אמר ה': רל ירושלמי בפרק אין עומדין ספק הזכיר של ר"ח ספק לא הזכיר.

מחזירין אותו לעבודה טעה ולא הנפיר יעלה ויבא בערבית אינו חוזר ונדוןקא בר"ח דאיפא טעמא דאין מקדשין את החדש בליקלה. אבל בשאר ימים טובים כגון פסח שבועות וסוכות שאנו אומרים בחולו של מועד יעלה ויבא אם לא הנפיר בתפלת ערבית יש לו לחזור דאין לומר שם קידוש החדש.

אבל אם טעה בברכת המזון של ר"ח או בשל חנוכה אין מחזירין אותו פדאמרין בפ' ג' שאכלו דהא מצי למיפטר נפשיה דלא יאכל אבל בשבתות וימים טובים דלא מצי מיפטר נפשיה שלא יאכל ודאי מחזירין אותו.

ואם שכח בשבת ולא אמר רצה והחליצנו מחזירין דלא סגי דלא אכל. ראיתי את רבי שלא קרא הלל דר"ח עם הציבור וקרא מעצמו מיןושב בשעת קריאת התורה: רלא הלכות ארבע פרשיות במסכת מגלה (דף כט) ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין פרשת שקלים פי תשא ומפטירין ביהודע אמר ר' יצחק נפחא ר"ח אדר שחל להיות בשבת מוציאין ג' תורות וקורין באחד מעניינו של יום ואין אומר קדיש ואחד קורא בר"ח ואומר קדיש המפטיר בכי תשא ומפטיר בן שבע שנים יהואש במלכו.

חל להיות באתה תצנה אמר אבני קרו שיתא עד ועשית וחד קרי מפי תשא ועד ועשית חל להיות בכי תשא עצמה אמר אבני קרו שיתא מפי תשא עד ויקהל וחד תני וקרי מפי תשא עד ועשית ותניא נמי הכי חל להיות באמצע שבת מקדימין לשעבר.

איתמר ר"ח אדר שחל להיות באמצע שבת קיימא לן כרב דמקדימין בשנייה זכור בשלישית פרה אדנמה חזו היא שבת שלישית כל שמוכה לפורים מאחריה כשפא ניסן באמצע השבת אבל כשפא ניסן בשבת אז סמוכה לראש חודש ניסן.

ברביעית החדש הזה. תנו רבנן ר"ח אדר שחל להיות בשבת קורין בכי תשא ומפטיר ביהודע בשנייה זכור ומפטיר פקדתי בשלישית פרה אדנמה ומפטיר ונרקתי עליכם מים.

ברביעית החדש הזה ומפטיר בראשון באחד לחודש. בה' חזרין לסדר פרשיות: רלב סימן ר"ח אדר הסמוך לניסן לעולם בא בזבד"ו: וסימן הפסקות זט"ו ב"ו ד"ד ובי"ו אבל בבד"ו מקדמינו.

למה קורין בר"ח אדר פרשת שקלים משום דתנו באחד באדר משמיעין על השקלים מנא הני מילי אמר רבי טבי א"ר יאשיה דאמר קרא זאת עולת חודש בחדשו לחודשי השנה. אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרוימה חדשה וכינון שבניסן בעי לאקרובי מקדמינו וקרינו באחד באדר פי היכי דליתו שקלים למקדש: רלג פרשת שקלים באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיביאו שקלי' בעונתו ומייתי בשילהי מסכת מגילה בג' פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח בפרוס עצרת בפרוס החג ואמרי' במסכת מגילה (דף יג) גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן כו' לפיכך הקדים שקליהם לשקליו ממשפנין לוי' וישר' וגרים ועבדים משוחררין אבל לא נשים דכתיב ונתנו איש כפופ נפשו ולא אשה ולא עבדים ולא קטנים.

קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו אינו פוסק בשביל לחנכו במצות הא לתובעו פשהביא ב' שערות. נשים ועבדים וקטנים אם שקלו מיזן מקבלין.

אם הביא ב' שערות תובעין אבל לא ממשפנין מאחר שאינו בן עשרים. הנשקל על ידי העבד או על יד האשה או על יד קטן פטור מן הקבלון וכן על יד עני או על יד שכנו ועל יד בן עירו: בעזרא

פתיב וְהַעֲמִדְנוּ עֲלֵינוּ מִצְוֹת לַתּוֹת שְׁלִישִׁית הַשָּׁקֵל לְשָׁנָה מִיָּפֶן שְׁאֵדָם חֲזִיב בְּאַחֲרֵיּוֹת שְׁקָלְיוֹ ג' פְּעֻמִּים בְּשָׁנָה שְׁאֵם לֹא נָתַן בְּפָרוֹס הַפֶּסַח יִתְּנֵנוּ בְּפָרוֹס הָעֶצְרֶת וְאֵם לֹא נָתַנוּ בְּפָרוֹס הָעֶצְרֶת יִתְּנֵנוּ בְּפָרוֹס הַחֵג וְשׁוֹב אֵין הַנְּתִינָה מִצְוָה מִן הַמְּנַבְחָר.

וּכְנָגָד ג' מוֹעֲדִים הִתְקִינוּ לַתְּרוֹם בַּג' קִנְפוֹת כָּל אֶחָד מִחֲזִיק ג' סָאִין וּג' הַפְּרָשׁוֹת בַּג' זְמַנִּים הַלְלוּ בַּג' קִנְפוֹת תוֹרְמִין אֶת הַלְשָׁפָה וְכַתוּב עֲלֵיהֶן אַב"ג. בְּיוֹמָא אָמַר ר' יוֹסִי לְמָה פָּהֵן גְּדוּל אֵינוּ נִכְנָס בְּחִלּוּק שְׁיִשְׁלוֹ שְׁפָה שְׁלֹא יֵאמְרוּ בְּתוֹךְ הַשְּׁפָה הוּא נוֹתֵן מִן הַשָּׁקֵל לִים וְלֹא בְּמִנְעַל וְלֹא בְּסִנְדֵּל וְלֹא בְּקִמְיַע וְלֹא בְּתַפְּלִין עַל שֵׁם וְהֵייתֶם נִקְיִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל.

יְרוּשְׁלַמִי קוּוֹץ לֹא יִתְרוֹם מִפְּנֵי הַחֲשָׁד קוּוֹץ בְּעַל שְׁעָרוֹת שְׁלֹא יִתֵּן מְעוֹת בְּקִנְנוּצוֹתָיו הַגְּזַבְּרִין מִפְּשָׁפְשִׁין בְּחִלּוּקֵן בְּגוּפֵן בְּבַגְדֵיהֶם. בְּתוֹסַפְתָּא נִכְנָס לַתְּרוֹם אֶת הַלְשָׁפָה מִפְּשָׁפְשִׁין בּוֹ בְּכַנְיָסָה וּבִיצִיאָה וּמִדְּבָרִין עֲמוֹ מְשַׁעָה שְׁנִכְנָס עַד שְׁיִצְאָ לְקִיָּים מֵה' שֵׁן וְהֵייתֶם נִקְיִים וּגו' אִם שְׁתַּק כְּשִׁיעוֹר בְּרָכָה אֵינוּ יָכוֹל לְהִשְׁיֵב וְאִם שְׁתַּק יוֹתֵר אָמְרִי גוֹנֵב שְׁקָלִים הוּא וְנוֹתֵן לַתוֹךְ פִּי צָרִיף אָדָם לְנִקּוֹת אֶת עֲצֻמוֹ מִן הַבְּרִיּוֹת כְּמוֹ מִן הַמְּקוֹם ב"ה.

מִן הַתּוֹרָה וְהֵייתֶם נִקְיִים מֵה' וּגו'. מִן הַנְּבִיאִים אֵל אֱלֹהִים ה' אֵל אֱלֹהִים ה' הוּא יוֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יוֹדֵעַ.

וּמִן הַפְּתוּבִים וּמִצָּא חֵן וְשָׁקֵל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם בַּפ' א' דְּבַבָּא בְּתָרָא (דָּרָח ח) תְּנוּ רַבְּנֵי גַבְּאֵי צְדָקָה אֵינוּ רְשָׁאִין לְפָרוֹשׁ זֶה מִזֶּה וְכו'. מִצָּא מְעוֹת לֹא יִתְּנֵם לַתוֹךְ פִּיסוֹ כו'.

תְּנוּ רַבְּנֵי גַבְּאֵי צְדָקָה בְּזִמְנֵי שְׁאִין לְהֵם עֲנִיִּים לְחַלֵּק פּוֹרְטִין לְאַחֲרִים וְאֵין פּוֹרְטִין לְעַצְמָן גַּבְּאֵי תְּמַחֲוִי שְׁאִין לְהֵם עֲנִיִּים לְחַלֵּק מוֹכְרִין לְאַחֲרִים וְלֹא לְעַצְמָן מְעוֹת שֶׁל צְדָקָה אֵין מוֹנִין אוֹתָן בַּב' אֶלָּא אַחַת אַחַת מִשׁוּם חֲשָׁדָא.

תְּנוּ רַבְּנֵי קִנְפוֹת שֶׁל צְדָקָה אֵין נִגְבִּית אֶלָּא בְּשָׁנִים שְׁאִין עוֹשִׁין שְׁרָרוֹת עַל הַצְּבוּר פְּחוֹת מַב' תְּקַחוּ אֶת תְּרוּמָתִי כְּגוֹן שְׁפָכָר עָשׂוּ קִצְבָה אֶבֶל לֹא עָשׂוּ נִגְבִּית בְּשִׁלְשָׁה וּמִתְחַלְקֵת בְּשִׁלְשָׁה מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּדִינֵי מְמוֹנוֹת.

תְּנוּ רַבְּנֵי אֵין מְחַשְׁבִּין עִם גַּבְּאֵי הַצְּדָקָה וְלֹא בְּהַקְדָּשׁ עִם הַגְּזַבְּרִין. אָמַר רַב אֲשִׁי לְעוֹלָם אֵל יִמְנַע אָדָם עֲצֻמוֹ מִלִּיתֵן שְׁלִישִׁית הַשָּׁקֵל שְׁנֵאמַר וְהַעֲמִדְנוּ עֲלֵינוּ מִצְוֹת לַתּוֹת שְׁלִישִׁית הַשָּׁקֵל אָמַר רַבָּא שְׁקוּלָה כְּנָגָד כָּל הַמִּצְוֹת מִדְּאָמַר וְהַעֲמִדְנוּ עֲלֵינוּ מִצְוֹת בְּזִמְנֵי הַמְּקַדָּשׁ קִיָּים אָדָם שׁוֹקֵל אֶת שְׁקָלוֹ וּמִתְפַּרֵּר לוֹ וְעַכְשָׁיו אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם נוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּזָרוּעַ אַעפ"כ נִחְשָׁב לְהֵם לְצְדָקָה וְנוֹגְשִׁיף צְדָקָה.

הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעַנְיָ מִתְבָּרָךְ בּוֹ בְּרָכוֹת הֵלֵא פְּרוֹשׁ לְרַעֲב לְחֶמֶף וְכו' עַד וַיֹּאמֶר הַנְּנִי וְהַמְּפִיִּסוּ מִתְבָּרָךְ בִּי"א בְּרָכוֹת וְתַפְק לְרַעֲב נִפְשָׁף וְכו'. בַּפ' א' דְּגִיטִין אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וּגו' אִם רָאָה אָדָם שְׁמִזְנוּתוֹ מִצְּנוּמָצְמִין יַעֲשֶׂה מֵהֵן צְדָקָה וְכֵן נִגְזָזוּ וְעִבְר הַמְּגִזָּז מִנְכָסִיו וְעָשָׂה מֵהֵן צְדָקָה נִיצוּל מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֲנָם כְּדֵאִיתָא נְמִי בַּפ' א' דְּבַבָּא בְּתָרָא (דָּרָח י') וּבַפ' בְּתָרָא דְשִׁבְתָּ (דָּרָח קח) מֵאֵי וְעַנְיָתִיף אִפִּי עֲנִי הַמְּתַפְּרָנֵס מִן הַצְּדָקָה יַעֲשֶׂה צְדָקָה לֹא אַעֲנָף עוֹד תְּנִי רַב יוֹסֵף אֵין מְרֵאִין לוֹ סִימְנֵי עֲנִיּוֹת: בַּסִּי וּבְסִדֵּר הַפְּטוּרוֹת אִם חָל ר"ח לְהִיּוֹת בְּיוֹם א' וְהָיָה לוֹ לֹאמַר מְחַר חֲדָשׁ וְכִינּוּ דְקָרִינוּ לְמַפְטִיר בַּפ' שְׁקָלִים יֵשׁ לוֹ לְהַפְטִיר בִּיהוּאָשׁ וְלֹא לְמַחֲר חֲדָשׁ.

בפסיק' רבתי למה מתחילין לגבות מאדר עד ניסן כדי שלא לדחוק את ישראל היו מתזירין מר"ח אדר ונגבין בניסן זהו אורח ישראל סלולה היו נגבין חצי שקל שלוקחין בהם תמידים.

למה זה יתנו ו' גרמיסין של פסף לפי שחטאו בו' שעוהו כי בשש משה באו שש הם חטאו במחצית היום לכה יתנו מחצית השקל כמה מחצית השקל י' מעין כדי שיתכפרו על י' דברות שעברו עליהם זה יתנו כל העובר מי גרם לפרש' שקלים העבירה של עגל.

א"ר אבא בר פהנא בשם ר' לוי פנין שקבלו ישראל את התורה ירדו ק"כ ריבוא מלאכי השרת ונניאות ועטרות בידם ב' מהם נזדווגו לכל אחד ואחד מישראל אחד נותן עטרות ואחד חגרו זוניאות פנין שעשו אותו מעשה ירדו אותם המלאכים והעבירו אותם עטרות מראשיהם והתירו את הזוניאות מהם וינצלו בני ישראל אין כתיב פאן אלא ויתנצלו בעל פרחם שלא בטובתם עדים ואעדה עדי (יחזקאל מ) ונאמר לו לה רד מגדולתה ו וכששחן העגל ולמד סניגוריא על ישראל וישב בנקרת הצור והגין עליו הקב"ה.

ידו מפני מלאכי זעף ומשם נטל משה קרני הוד וקרנים מידו אמר כשהם שזקפתי ראשי פה אוקוף ראש בני כי תשא ראש בני ישראל: רלד פרשת זכור למה קורין פרו' זכור לפני פורים להקדים זכירה לעשייה דכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים ותניא זכור יכול בלב ולא בפה כשהוא אומר לא תשכח שכחת הלב הוא אמור הא מה אני מקיים זכור הוי אומר בפה.

זכור את אשר עשה לה עמלק אחר פרו' שקלים לפי שהקדמנו שקלינו לשקלי הפון. זכור את אשר עשה לה עמלק בפה לא תשכח בלב.

זכור להיות זכרים אותם וקוראים אותם בכל שנה ושנה. זכור את אשר עשה לה את לרבות מה שחטא להקב"ה ששפר את התורה ואת בית המקדש והרג את ישראל.

גערת גוים אבדת התחלתן אגג זה הפון האגגי שיצא מעמלק. שמים מחית לעולם ועד התחלתן בגימ' עשו.

תמחה את זכר עמלק מפני מה אמר משה ליהושע בחר לנו אנשים שהוא מבני בניה של רחל. ביוסף כתיב את האלהים אני ירא ובזה לא ירא אלהים לכה יבא יהושע שהיה ירא ויפרע מעמלק שלא ירא ועוד יוסף קטן בן זקונים ועשו קטן הנה קטון נתייהו יפול עמלק שיצא מעשו שנקרא קטן ביז יוסף קטן ויהושע יצא מיוסף ועוד עשו איבד בכורתו במעשיו הרעים ויוסף זכה לבכורה במעשיו הטובים.

אף לעתיד לבא יפלו ביז יוסף והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו. ובפסיקתא קומי אורי שבווע שפון דוד בא כו' מביאין קורות של ברזל ונותין לו על צנארו וכו'.

כי יד על פס יה כשפשט עמלק את ידו בירושלם שנקרא פסא ה' כל זמן שזרעו של עמלק קיים כל הפנים מכוסות זהו יד על פס כשימחה זרעו יתגלו הפנים ולא יפנה עוד מוריה והיו עיניה רואות את מוריה אין הפסא שלם ואין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק שצאמר האויב תמו חרבות לנצח ערים נמשות אבד זכרם המה.

וה' לעולם ישב כונון למשפט פסאו. קרה בגימטריא סרס ויזנב בה מפת זנב לכן תמחה את זכר עמלק אמר ישראל רבון העולמים אתה אמרת לנו הוי זכורים זכר עמלק מה אנו לשעה אחת.

אתה שאתה חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים לה לזכור אמר להם הקב"ה בני בזמן שאתם קוראים פְּרַשְׁת עֲמַלְק מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאֵלֹו מַחִיתֶם שְׁמוֹ. וְאֵף הֵמָּן בִּקְשׁוּ לְהַשְׁמִיד וּלְאַבֵּד אֶמְרוּ יִשְׂרָאֵל זְכוֹר ה' לְבְנֵי אָדוּם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם אֲמַר הַקַּב"ה עֲשׂוּ שְׁלֹכֶם וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֵת שְׁלִי כִּי מַחֶה אֶמְחֶה אֵת זְכָר.

וישטום עשו בגימטריא עשו צנה לעמלק לכה נאמר והמית מאיש ועד אשה מעולל גלוי וידוע שעתיד המן לומ' מנער ועד זקן זהו ובבאה לפני המלה לפני מלה מלכי המלכים הקב"ה ישוב מחשבתו עם הספר איזו היא ספר כתוב זאת זכרון בספר כי מחה אמה את זכר עמלק מחה אמה בגימטריא זה המן אבל לימות המשיח לא יהיה שריד לבית עשו ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה: רלה הלכות פורים ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בס' ושים באזני יהושע כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים מיפן סמכו לכתוב המגילה בפ"א דמגילה (דף ט') כי אמרו כ"ו פתיבות פתובים במשנה תורה עד שמצאו סמך מיפן פתיבה פתוב זאת זכרון וכתוב אסתר המלכה וכתבו במגילה אותיות קטנות וגדולות ח' של חור פרס גדולה ו' דניזתא ארנפה ת' ראשונה דותכתוב אסתר גדולה ש"ת דפרמשתא וז' דניזתא מאותיות קטנות תסיר ח' של חור שהיא גדולה שלבש ח' בגדי פהונה שאין חזיר פמותן אבל ממעשה דמרדכי ואילה' ה' אותיות משונות שתזו"ת בגי' פתב זאת זכרון לכה משונין בגודלן ובקרוין זכרון בגימ' זרעו מאותה שעה שאמר למשה כתב זאת זכרון עד שנה שנקחה אסתר למלה אחשורוש מ' דמדבר תת"ן שהיו בארץ הרי תת"צ ונ"ב לא עבר איש ביהודה א' דדריןש מדאה ה' דכורש הפרסי ז' דאחשורוש פשלקח אסתר הם תתקנ"ד שנים בגימטריא ושים באזני יהושע כי מחה אמה תתנק"ד כתב זאת זכרון בס' ושים בגימטריא ותכתב אסתר ומרדכי היהודי ב' יותר כנגד שניהם מחה אמה בגימ' זה המן ואמרו רבותי מניין להמן מן התורה המן העץ לכה כמו שיש ע' פסוקים מבראשית עד ואיבה אשית פן מן ויתלו שניהם על עץ עד ויתלו את המן ע' פסוקי הנחש נתקלל ע"י העץ אף המן נתלה על העץ אשר הכין לו נחש גרם מיתה לע' אומות ולשונות וכן המן נהרג ע"י ע' אומות ומן שופטים ושופרים עד זכור אשר עשה לה עמלק בין מצות עשה ובין מצות לא תעשה ע' מצות הם נחש גרם שאכלו מעץ הדעת חטה שבוקעת כ' אמה בארץ המן נתלה על נ' אמה נחש פתח באף והמן פתח באף.

ולפי שהמן מתוך יין מכר את ישראל לאחשורוש והמלה והמן ישבו לשחות פן במשתה היין נפל. יין בגי' ע' וכן מאגרות המן י"ג בניסן עד כ"ו בסיון שנקתבו האגרות של מרדכי ע' ימים.

מן אמר אל הפהנים עד ספירת העומר ע' פסוקים ושם רמוז המן בסוף ג' ההין פתיבות ממושבותיכם תהינה והוא נתלה בקציר העומר פסדום שנהפכה ביום העומר לכה רמוז המן בסדום יין גם הלילה והמן נפל בליל שלישי במשתה וכן כתוב שם בלילה ההוא גם הלילה גם בלילה וכן רמוז ג' לילות ביצקב שאמר פן יבא והפני אם על פנים צפה שזרעו של עשו עתידים לומר טף ונשים ביום אחד לכה רמז ולן שם בלילה המן וילן שם בלילה ולן בלילה ההוא וכה המן ויקח מן הבא בידו מנחה רמז שהמן מצא למרדכי עוסק בהלכות מנחה ומראה בידו פדאיתא בפ"א דמגילה ולפי שבמעשה עשו רמוז המן לכה אף בערכין רמוזים יחד עשו בהתחלת התביבות והמן בסופי התביבות מכן עשרים שנה ומעלה והמן נתן כנגד הגדול שבפרכין נ' שקלים שהם ב' מנים קטנים וק' מנים הם פפר פשתוסיה בו השתות נמצא ת"כ אלף נותנים י' אלפים פפר לכה נתלה על עץ נ' והחרימו השלל שרמוז בסופי התביבות כשדה החרם לפהן.

יכרסמנה חזיר מייער ע' תלויה ומשם עד סוף המזמור נ' תיבות והעץ הנה מן התיבה נ' אמה רחבה לכך במזמור בהיותו במערה המן "הוציאה" ממסגור "נפשי ונדרש בבראשית רבה על התיבה ורמז מפלת המן בברית בין הבתרים אשר עבר בין הגזרים האלה ואמר הגוי אשר יעבדו דן אנכי נ"ד פעמים המן במגילה דן כמנו מדי וכן ג' אזי בשיר המעלות שהם עולים כ"ד וכן באותו המזמור נ"ד תיבות וכן נ"ד אותיות בבני המן ואם תמנה י' וא"ת הם ל' אותיות הם פ"ד אותיות ובעל הנסים דפורים פ"ה תיבות וכן בפרשת ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון עד מלחמה לבי מדר דר ל"ז תיבות ומן אשר עשה לה עמלק עד לא מ"ז תיבות הרי פ"ד וחשוב קריאת הפסוקים במקום התיבה אחת הרי פ"ה וכן פ"ד אותיות מן פרשנדתא ועד ויזתא והמן נתלה עמהם חשוב כאחד הרי פ"ה תיבות בעל הנסים דפורים המן בגימטריא נ' אמה במגילה על העץ אשר הכין לו צ"ה פסוקים זהו ולו הכין פלי מנת ולו הכין בגימ' זה הנה המן פלי מנת בגי' בכלי חמשים אמה זהו באיוב מפר מחשבות ערומים לכך בג' פסוקים סופן המן נמרה' בצהרים' אביון מבני המן עד ו' ארנפה של ויזתא נ' אותיות שנתלו על עץ נ' אמה עם המן לכך נ' פעמים המן עד עשרת בני המן המן תיבות מן לא מנת תמנותן עד המן העץ לכך אמרו רבותי' המן העץ רמז מן ויקרא ה' אליהם עד תשופנו עקב המן תיבות באותן ט' פסוקים ויבא עמלק קי"ט תיבות ובאותם עד אשר עשה לה עמלק מ"ז תיבות הרי קס"ו וכן קס"ו פסוק במגילת אסתר וכן קס"ו תיבות בהלל הגדול וכן במזמור שלפניו בהלוייה וכתוב ויפרקנו מצרינו זה המן אין הצר שנה בגזק המלך צרינו אין הצר איש צר ואויב המן זהו עת צרה היא לייעקב בגימ' הנה כל מרדכי ואסתר וממנה יושע בגימטריא ומהמן יושע ו' יושע בליל העומר המן העץ ימים מכ"ג בסיון שנתבאו אגרות מרדכי עד י"ד באדר לכך אמרו המן העץ רמז להמן שנתלה על העץ וסמו' ויפרקנו מצרינו נותן להם לכל בשור כי בפורים שפדאנו מאיש צר ימי משתה שאסור להתענות לכך כתב במזמור אילת השחר בגימ' זה מרדכי ואסתר הצילה מחרב נפשי המן ובאותו מזמור רמ"ח תיבות על שם אספר כל עצמותי ומסי' יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה לעם נולד כי מדי כלו' במלכות מדי ופרס וכתוב למעלה יאכלו ענוי' וישבעו וכתוב אחריו ה' רועי לא אחסר על שם ימי המשתה וישבעו בגימ' ביום פורים לעם נולד כי עשה בגימט' הפור בגימט' מרדכי ואסתר לעם נולד בגימ' הנה זה יבאו ויגידו צדקתו בגימטריא קריאת מגילה: רלו מגילה צריכה שתהא פתובה בספר ובדיו ומשורטטת כס"ת וכמוזזה בין כל שינוי ושיטה דאמר בפ"ב הקורא את המגילה למפרע (דף יז) היתה פתובה בסם ובסיקרא בקומוס ובקנתום לא יצא עד שתהא פתובה אשורית על הספר ובדיו דאמר רבה פתיב הקא ותכתוב אסתר וכתוב ואני פותב על הספר בדיו.

במס' מנחות בפ' התכלת משמע כתבן על עור בהמה טהורה כשירה אעפ"י שלא עבדו לשמן אבל בגיטין בפ' הניזקין משמע דבעינן עיבוד לשמה גבי גוילין בפ"א דמגילה (דף ט') דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט כאמתה של תורה היא המזוזה ופסקי' במנחות ובמגיל' מזוזה צריכה שירטוט בין שיטה לשיטה וצריף לתופרה בגידין דאמר בפ' הקורא את המגילה למפרע (דף יט) מגילה נקרא ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה ונקראת אגרת אם הטיל בה ג' חוטי גידים כשירה אמר רב נחמן ובלבד שיהו משולשין.

היתה פתובה תרגום פסולה דתנו קראיה תרגום בכל לשון לא יצא ואוקמינ' אע"ג דכתוב תרגום. אין פותבין את המגילה שלא מן הכתב אלא יעתיקנה מן אחרת אמר רב יהודה אמר שמואל הקורא את המגילה הפתובה בין הכתובים לא יצא ומוקמינן בצפיבור אבל ביחיד מותר כגון ספרים

שְׁלֵהֶם הַעֲשׂוּיִם כִּס"ת וְנִרְאָה אִם אֵין מְגִילָה כְּשִׁירָה יִקְרָא בְּחֻמָּשׁ דְּדָמִי לְהָא שְׁמוּרִישׁין לִוְלָבִיהוֹן לְבָנֵי בְּנֵיהֶם אַע"פ שְׂיָבֵשׁ פְּסוּל אֵין שְׁעַת הַדְּחָק רְאִינָה.

הַפֶּל חֲזִיבִין בְּקִרְיָאֵת מְגִילָה כְּהִנֵּם לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים גָּרִים וְעֶבְדִּים מְשׁוּחָרְרִים חֲלָלִים נְתִינִים וּמְזוּרִים סָרִיס אָדָם וְסָרִיס חֲמָה פְּצוּעַ דְּכָא וּכְרוֹת שְׂפִכָה חֲזִיבִים וּמוֹצִיאִין אֶת הַרְבֵּים יְדֵי חוֹבְתָם טְוִמָטוּם וְאַנְדְּרוּגִינוּס חֲזִיבִין וְאֵין מוֹצִיאִין הַרְבֵּים יְדֵי חוֹבְתָן וְאַנְדְּרוּגִינוּס מוֹצִיא אֶת מֵינוּ וְאֵין מוֹצִיא אֶת שְׂאִינוּ מֵינוּ טְוִמָטוּם אֵינוּ מוֹצִיא לֹא אֶת מֵינוּ וְלֹא אֶת שְׂאִינוּ מֵינוּ נְשִׁים וְעֶבְדִּים וּקְטָנִים אֵינָם מוֹצִיאִים אֲלֵא חֲזִיבִין לְשִׁמוּעַ בַּפ"א דְּמְגִילָה (דף ד) אָמַר רִיב"ל נְשִׁים חֲזִיבוֹת בְּמִקְרָא מְגִילָה שְׂאֵף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַגָּס יְרוּשְׁלַמִּי אָמַר בְּרַ קַפְרָא צָרִיף לְקְרוֹתָהּ בְּפָנֵי אֲנָשִׁים וְנְשִׁים שְׂאֵף הֵן הָיוּ בְּסִפְקַ לְהַשְׁמִיד לְהַרְגַּ וְלֵאבֹד רִיב"ל הָוָה מְכַנְשׁ בִּינְתִיהָ וְקָרִי קְמִיהוֹן מִכֵּן נִגְהוּ לְהַבִּיא קְטָנִים וּקְטָנוֹת לְקִרְיָאֵת מְגִילָה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל כְּהִנֵּם בְּעִבּוּדְתָן וְלוֹיִם בְּדוּכְנָן וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָן מְבֻטְלִין וּבְאֵין לְשִׁמוּעַ מִקְרָא מְגִילָה.

מִכֵּן נִגְהוּ שֶׁל בֵּית רַבִּי שְׂמֻבְטָלִין תְּלֻמוּד תּוֹרָה וּבְאֵין לְשִׁמוּעַ מִקְרָא מְגִילָה הַפֶּל כְּשִׁירִין לְקִרְאָה אֶת הַמְּגִילָה חוּץ מִחֻרְשׁ שׁוֹטָה וְקִטָּן דְּאֵינָן בְּנֵי חֲזִיבָא וְתָנִן בְּמִס' ר"ה בְּפִרְקַ רְאוּהוּ ב"ד (דף כט) זֶה הַפֶּלֶל כֹּל שְׂאִינוּ מְחֻיָּב בְּדָבָר אֵינוּ מוֹצִיא אֶת הַרְבֵּים יְדֵי חוֹבְתָן בַּפ"א דְּמְגִילָה (דף ה) אָמַר רַב מְגִילָה בְּזִמְנָה קוֹרִין אוֹתָהּ אֶפְילוּ בְּיַחֲדִיד שְׂלֵא בְּזִמְנָהּ בְּעִשְׂרָה וּפְסִיק ר"ח וְרַבִּי תָם דְּהָכִי הִלְכְתָא דְּהָא אָמַר ר' יוֹחָנָן בַּפ"ב דְּמְגִילָה הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִילָה הַפְּתוּבָה בֵּין הַפְּתוּבִים לֹא יֵצֵא לֹא אָמְרוּ אֲלֵא בְּצִיבוּר מְפָלֶל דְּסַבִּירָא לֵיהּ שְׁקוֹרִין אוֹתָהּ אֶפְי' בְּיַחֲדִיד אַע"ג דְּרַב חֲשׁ לְהָא דְּרַב אֲשִׁי דְּאָמַר בֵּין בְּזִמְנָהּ בֵּין שְׂלֵא בְּזִמְנָהּ בִּי שְׂמַחְזֵר אַחַר י' מֵיהוּ הִלְכָה כְּרַב דְּאֶפְי' בְּיַחֲדִיד וְאָדָם שְׁהוּלָף בְּסִפְיָהּ אוּ בְּמִדְבָר אִם יְכוּל לְמַצּוֹא מְגִילָה יִקַּח עִמּוֹ וְאִם לֹא קוֹרָא בִּי"א בִּי"ב בִּי"ג שְׁהִתִּינּוּקוֹת קוֹרִין וְלֹא יִכְרֹף לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲרִיָּהּ אִם יֵשׁ לוֹ מְגִילָה כִּי מְגִילָה נִקְרָאת בִּי"א בִּי"ב בִּי"ג בִּי"ד בִּט"ו הֲרִי ה' זְמַנִּים וְכֵן ה' פּוּרִים בְּמְגִילָה.

הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִילָה לְמַפְרַע לֹא יֵצֵא. תָּנּוּ רַבָּנַן הַשְּׁמִיט בָּהּ הַקּוֹרָא פְּסוּק אֶחָד לֹא יֵאמַר אֶקְרָא אֶת כּוֹלָהּ וְאֶחָדוֹר וְאֶקְרָא אוֹתוֹ פְּסוּק אֲלֵא קוֹרָא מֵאוֹתוֹ פְּסוּק וְאֵילָף וְכֵן הַנְּכַנְס לִב"ה קוֹרָא מִתַּחֲלָתָהּ וְעַד סוֹפָה קְרָאָה עַל פֶּה לֹא יֵצֵא הַשְּׁמִיט הַסּוֹפֵר פְּסוּק אֶחָד קוֹרְאוֹ עַל פֶּה וְיֵצֵא.

הֵיחָד מִטְוִשְׁטָשֶׁת כּוֹלָהּ אִם רִישׁוּמָה נִיכָר כְּשִׁירָה אִם לֹא פְּסוּלָה קְרָא סִירוּגִין וּמִתְנַמְנֵם בְּנִתִּים וְלֹא שְׁהָה כְּדִי לְגַמּוֹר אֶת כּוֹלָהּ יֵצֵא. מֵיהוּ מְנַהֵג שְׂלֵא לְנַשֵּׁם בֵּין פְּסוּק לְפְסוּק לְפִי שְׂנִקְרָא אִיגְרַת וְקִימָא לֹן צָרִיף שְׂיִקְרָא אֶת כּוֹלָהּ וְצָרִיף שְׁתֵּהָא פְּתוּבָה לְפָנֶיהָ כּוֹלָהּ בַּפ"א דְּמְגִילָה (דף יד) א"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי חֲזִיב אָדָם לְקְרוֹת אֶת הַמְּגִילָה בְּלִיל י"ד וְלִשְׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם י"ד בְּלִילָה מְבָרָף בְּרַפְתָּ מְגִילָה: רַלז בְּרַפְתָּ מְגִילָה בֵּא"י אִמ"ה אִקְב"ו עַל מִקְרָא מְגִילָה בֵּא"י אִמ"ה שְׁעֵשָׂה נִסִּים לְאַבּוֹתֵינוּ בְּיָמֵם הָהֵם בְּזִמְן הַזֶּה בֵּא"י א"מ הַעוֹלָם שְׁהֲחִינּוּ וְקִימָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה.

בְּלִילָה לְאַחַר קְרִיאָתָהּ בְּמִס' סוֹפְרִים רַב אָמַר צָרִיף לֹמַר אֲרוּר הֵפֶן וְאֲרוּרִים בְּנֵינוּ וְלֹאחַר קְרִיאָתָהּ הַמְּגִילָה אָמַר בֵּא"י אֲלֵהֵינוּ מְלָף הַעוֹלָם הָאֵל הַרְבֵּ אֶת רִיבְנוּ וְהָדוֹן אֶת דִּינָנוּ וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתֵנוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁינוּ וְהַנְּפָרַע לָנוּ מִצָּרֵינוּ.

בֵּא"י הָאֵל הַנְּפָרַע לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מְכָל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ. וְכַשְׂיִסְיִים הַקָּהֵל אֲשֶׁר הֵנִיא יֵאמַר לְהוֹדִיעַ שְׂפָל כְּנִיף לֹא יִבְנוּ וְלֹא יִכְלְמוּ לְנַצַּח כָּל הַחוֹסִים בָּךְ אֲרוּר הַמּוֹנָאֲשֶׁר בְּקִשׁ לְאַבְדֵי בְּרוּף מְרַדְכֵי הַיְהוּדִי אֲרוּרָה זְרִשׁ אֲשֶׁת מִפְּחִידֵי בְּרוּכָה חֲסֵתֵר בְּעַדֵי.

ביום מברך על מקרא מגילה ושעשה ניסים. כל הלילה פשר לקריאת מגילה עד עמוד השחר ומה שיש לו לקרא ביום כל היום פשר עד שקיעת החמה אמר ר' אדא דמן יפו עשרת בני המן ועשרת חייב למירינהו בנשימה אחת דכולהו בהדי הדדי נפיק נשמתיהו.

ואמרי במס' מגילה (דף כא) בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין פיון דחביב עליהו יתבי דעתייהו עליה פפריים ועיירות גדולות קורין בי"ד ומקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו וכן שושן הבירה.

א"ר יהושע בן לוי פרו וכל הסמוך לו נידון כפרו וכל הנראה עמו עד מיל. קורין את, המגילה בין עומד בין יושב בתוספתא בפרו לפניה ולא בפרו לאחריה או לא בפרו לא לפניה ולא לאחריה יצא.

מעשה בר' מאיר שקראה מיושב פיון שגמרה נתנה לאחר ובפרו לאחריה. בפ' א' (דף ד) אין קורין את המגילה בשבת משום גזירה דרבה שפא יעבידנו ד' אמות ברשות הרבים.

אבל דורשים בפורים שחל להיות בשבת בענייננו של יום. אדר נאדר אין קורין אלא באדר הסמוך לניסן.

פורים אין אסור בעשיית מלאכה ואם מנהג בעיר אסור ורב חזייה לההוא גברא דקא זרע פיתני ולטייה ולא צמח פיתניה. תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו שני מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שני מתנות לשני בני אדם ירושלמי סעודות ר"ח וסעודות פורים מאחרין ולא מקדימין מגבת פורים לפורים.

אין מדקדקין במנות פורים אלא כל מי שהוא פושט ידו נותנים לו. אמר רבא מיחייב איניש לאיבסומי בפורי' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי פ' ירבה במשטה היין.

וחייב לאכול ביום סעודת פורים דא' רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו. ימי משטה כתיב מלמד שאסור בתענית ושמחה מלמד שאסור בהספד ואמר בפסחים בפרק ואלו דברים (דף סח) מר בריה דרבנא הנה יתיב בתעניתא פולה שתא בר מעצרתא ומעלי יומא דכיפורי ויומי דפוריא: רלח על הנסים חייב להזכיר על הנסים ערבית ושחרית ומנחה במזדים ובגודה לך בברכת המזון בארבעה עשר באדר דקיימא לן כרב ששת בפרק במה מדליקין (דף כד) הקורא את המגילה פושטה כאיגרת: רסט תפלות בערבית לאחר סיום כל התפלה קורין את המגילה ומברך אחריה ויורד לפני התיבה ואומר ואתה קדוש וכל סדר קדושה ומה שאין אומרים ובא לציון גואל לפי שאין גאולה בלילה לשחרית מתפלל ומזכיר על הנסים וקדיש עד דאמירן בעלמא וקורין פהו לוי וישראל בפרשת ויהי בשלח מן ויבא עמלק עד מדר דר ואומר קדיש ומחזיר התורה וקורא המגילה ואומר תהלה לדוד ובא לציון וסדר קדושה וכל הקדיש במקום שיש ספק אם עירם מוקפת חומה מימות יהושע בן נון אם לאו קורין בי"ד המגילה פהלכתה אבל בט"ו קורין אותה בלא ברכה ושומחים בזה ובוזה ואין אומרים למנצח: רמ פורים במ"ש פורים שחל להיות במ"ש ואירע שום אבל קודם הפורים והאכל יושב בבית הפנסת בשבת במנחה כשיהיה שם לא יצא יושב שם וישמע כל התפלה והמגילה ולמחרת לא יצא מפתח ביתו אלא קורין לו המתפללין עמו או קורא בעצמו וכן אם יום פורים באמצעית השבוע אמרי' במועד קטן אבל אינו יוצא מפתח ביתו וקורא בביתו.

וּכְשֶׁחָל פּוֹרִים בַּמ"ש יתפלל בלחש ואומ' קדיש משלם ויהי נועם לאחר קריאת המגילה ואתה קדוש וסדר קדושה. ואם אינך נישואין בפורים יקראו בבית הסתן והפלה שם ב' או יקרא לבדו פה ראיתי.

מגילה נקראת בה' זמנים לכפרים המקדימין ליום הפניסה לקנים את ימי הפורים האלה בזמניהם בה' זמנים. פי במגילה פתיב ד' שמחה ומשחה וא' משחה ויום טוב לכה רמז בפרשת אמור אל הכהנים לאחר פרשת מועדות שמן וזית זה רמז לחנוכה ואחריו ולקחת סולת ואפית רמז לפורים משחה ושמחה: תענית אסתר תענית אסתר אין לו סמך אף בשאלות דרב אחאי בפרשת ויקרא וכשחל תענית אסתר להיות בשבת או בע"ש מקדימין ומתעניין יום' בשבת מפני שהוא גס.

אין אומרים הלל על גס שבחוצה לארץ. ב' ימים של פורים אין אומרים למנצח ואין נופלין על פניהם לא ב"ד ולא בט"ו.

במגנצא אומרים ויהי נועם במ"ש פשחל פורים באמצע השבת אבל אם חל באחד בשבת אין אומרים ויהי נועם אלא לאחר קריאת המגילה ואין אומרים צדקתה באותה שבת שחל פורים למחר כמו שאין אומרי' תחנונים בערב פורים בחול.

פה אין אומרים צידוק הדין בשבת שהוא ערב פורים. בורחמשא אין מנהג לומר איש יהודי בקול רם בלילה אלא ביום ובמקומות אחרים נוהגין: רמא פרשת פרה אדומה.

למה קורין פרה בשלישית לפי ששואלין בהל' הפסח קודם הפסח ל' יום להזכיר שיעשו הפסח בטורה ירוש' ר' אבא בשם ר' חייא אין מפסיקין בין פורים לפרה ר' לוי אומר אין מפסיקין בין פרה לחדש וסימן לפרשיות בין הכוסות הללו אם ירצה לשמות ישמה בין שלישי לרביעי לא ישמה.

והיא רחוקה בגימטריא פרה אדומה אמרות ה' אמרות טהורות מזונקות שבועתים. פרשת פרה יש בה ז' פרות ז' הזיות וז' פהנים וז' טהורים ומפרישין ז' ימים ומזין ז' הזיות מז' פרות שנעשו.

והיתה לבני ישראל למשמרת לפי שבעולם הזה מטמאין ומטהרין מפי פהו אבל לעתיד לבא אינו פן אלא הקב"ה עתיד לטהרם שנ' ונרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם פרשה שלישית קורא המפטיר זאת חקת התורה פרה אדומה עד תטמא עד הערב ומפטיר ביחזקאל בית ישראל יושבים על אדמתם עד צאן אדם: רמב הלכות פרשת החדש.

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון יהי מארת ברקיע השמים אמר ר' יוחנן לא ברא להאיר אלא גלגל חמה בלבד יהי מאורות מאר"ת פתיב בגימ' שמש אם פן למה נברא לבנה אלא לקדש בה ראשי חדשים וראשי שנים.

ואין מונין ללבנה אלא אם שקעה חמה והיו לאותות אלו שבתות פי אות היא ביני וביניכם ולמועדים אלו ימים טובים ולימים אלו ראשי חדשים ושנים אלו ראשי שנים אומות העולם מונין לחמה וישאל ללבנה.

החדש הזה לכם עד שלא יצאו ממצרים הקב"ה יושב וחושב חשבונות ומעבר עבורים ומקדש את השנים ומחדש את החדשים פון שיצאו ישראל ממצרים אמר להם החדש הזה לכם ר' ברכיה בשם ר' יוחנן נתעטר הקב"ה בטלית מצויצת והעמיד למשה מיכן ולאחר מיכן וקרא למיכאל ולגבריאל ועשה אותם כשלוחי ב"ד ואמר להם פיצד ראיתם את הלבנה לפני החמה או לאחריה

לצפונה או לדרומה כמה היה גבוה ולאין נוטה וכמה היה רחב אמר להם כסדר הזה כף יהו בני מעברין את השנה למטה על ידי זקן ועל ידי עדים.

למה אנו קורין החדש וענינו פסחים אמר הקב"ה לישראל הואיל ואתם מתעסקין בהן כאלו הקרבנות הקרבנות רב הונא אמר אין הגליות מתקבצין אלא בזכות משניות גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ובכל מקום מוקטר ומגוש לשמי מנחה טהורה וכי יש מנחה בבבל אלא אם אתם מתעסקין בהם כאילו אתם מקריבין כל הקרבנות.

אומות העולם שלא קבלו את התורה שנתנה מתוך החשף וכו' אבל ישראל שקבלו התורה ועליה זרחה ה' והיה ה' לה לאור עולם: רמג רביעית קורא המפטיר בבא אל פרעה מן החדש הזה לכם עד תאכלו מצות ומפטיר ביחזקאל מן בראשון באחד לחדש עד ושמן היו לאיפה.

מר"ח ניסן עד אסרו חג אין נופלין בתחנה. מתענין ג' ימים אחר הפסח.

ושלשה ימים אחר סוכות: רמד הלכות פסח ונדבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל בגי' דורשין בענין פסח ונעצרת והחג היינו דתניא בשיליה מס' מגילה ונדבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל משה תיקן להם לישראל שיהו שואלים ודורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח והל' עצרת בעצרת והל' חג בחג מעדי חסר ו' כנגד ו' מועדים דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וגומר אלה הם מועדי אלה מועדי במועדם אלה מועדי ונדבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל אע"פ שדורשין הלכות חג בחג יש לדרוש ל' יום לפני הרגל כדכתוב החדש הזה לכם דברו אל כל עדת בני ישראל חדש אחד דברו והם הרגל לכף סמך לחדשי השנה דברו אל כל עדת בני ישראל לאמר שלשים יום קודם לפסח לעצרת ולחג.

בפ"א דפסחים תניא שואלים הלכות הפסח קודם הפסח ל' יום שהרי משה עמד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני ירושלמי שואלין הלכות הפסח בפסח עצרת בעצרת וכו'. משמע במגילה בפ' בני העיר גבי ה' שקלים באחד באדר משמיעין על השקלים בא' בניסן להביא מתרומה חדשה ומש"ה אמר בפ"א דשבת כל מיני פותח יש למפור ל' יום קודם הפסח ומשום האי טעמא אמר בפ"א דפסחים אמר רב יהודה אמר רב היוצא בשירא או המפרש לים קודם ל' יום אין לו לבער ומוקי רבא אם אין דעתו לחזור אין חייב לבער אבל דעתו לחזור אפ"ל מר"ה זקוק לבער הא בתוך ל' יום אפ"ל אין דעתו לחזור חייב לבער מאחר שדורשין וכן אמר רבא העושה ביתו אוצר קודם ל' אין זקוק לבער אם אין דעתו לפנותו אבל תוך ל' יום זקוק לבער: רמא מר"ח ניסן עד א"ח אין נופלין על פניהם לא ביום ולא בלילה וא"א צ"צ במנחה בשבת.

ואין מתענין ואין מספידין כלל אע"ג דמשמ' בשיליה פ' סדר תעניות פיצד (דף יז) מריש ירחא דניסן די לא למיספד ומתמניא ביה די לא להתענא וקיימא לן בפ"א דר"ה בטלה מגילת תענית מאי אל תטוש תורת אמה ובפ' אחרון במס' סופרים מפני מה אין מתענין בניסן מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וי"ב נשיאים הקריבו קרבן ליי"ב יום וכל אחד אחד עושה י"ט ואין מתענין בו עד שיעבור ניסן והבכורות מתענין בערב הפסח והצנועין בשביל שיאכלו מצה לתיאבון: רמו עריבת בפרק אלו עוברין עריבת העבדנין שנתן לתוכה קמח תוך שלשה ימים חייב לבער אמר רבא אם נתן לתוכה עורות אין חייב לבער אמר רבא הלכה כר' נתן אפ"ל יום אחד ואפ"ל שעה אחת נראה בגדים ששורין בסובין לאחר פיבוסן מותר ללובשן בפסח דבטל חימוצן העריקה שלשין בה בצק צריך להסיר בכל מקום הבצק ואם היא מבוקע' אין לשין בה וקיימא לן בפ' ואלו

עוברין בצק שפסדקי עריכה אפי' בשולי העריכה אם יש פזית חייב לבער ואם בדפנות העריכה אפי' פחות מפזית חייב לבער משום לא ימצא בבתיכם מיהו אפי' כל שהו חמץ אסור אע"פ שמשים העריכה בבית הגוי צריף להסיר הפצק וכן בכל הבית אם דבוק בהם חמץ צריף להסיר: רמז פותלי הבית במקום שמעמידין העריכה אם יש שם בצק צריף לגרד דאמר בירושלמי בפ' כל שעה רב אמר הטח ביתו בבצק חייב לבער בצק בסדקי הפלים או חמץ בין סלי נצרים ואין יכול להוציא ידבק טיט על הבצק פדאיתא בפ' ואלו עוברין גבי פנפת שאור רמח חמץ צונן פלים שנסתמש בהם חמץ בצונן יסיר הפירורין וידיחם במים צונן כמו תיבות פדאמר בפ' כל שעה (דף ל) כל הפלים שנסתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהם מצה וכן הסלים ונפה וכברה וכוסות של כסף וזהב וכלי מתכות וכלי זכוכית וכלי עצם או של עצים שנסתמש בהן צונן מדיחן בצונן ומותרין פדאמרין בפירק כל שעה: רמט מגעילין פלים שנסתמש בהם חמץ פגון היורות והקומקמוסין ומחמי חמין מגעילין ברותחין פדאמר בשילהי מס' ע"ז הלוקח פלי תשמיש מן הגוי את שדרכו וכו': רנ יורה היורה הגדולה מגעילה תחלה פן הורה רבינו יב"א ורבי' אברהם פן רבי' שמואל בשפיר"א וכן הורה אבא מורי רבי' יהודה ממגנצ' כל ימיו וכן פסק רבינו שלמה שצריף להגעיל תחלה היורה הגדולה ולשפוף המים המרותחין לחוץ ואח"כ באותה יורה שטיהר יותן בה מים וירתיחם ובעוד שהמים מרותחין ישקע בהן כל פליו שנסתמש בהן חמין בחמין ובלבד שיהיו הפלים מודחין מתחלה ולא יטביל הפלי פעמים בתוכו פן יבלע גיעולן ויזהר שלא תניח היורה רתיחתה עד ישפכו המים חוצה וכן הורה רבי' האי וכל הפלים שמגעיל אגב דטרידי למיפלט חמצי ולא בלעי דאמר גבי סימנים בפ' הפל שוחטין יורה קטנה צריף להגעילו המתכת שמשגנין בה בצק דאמר בתו' דע"ז היורות ומחמי חמין הטיגנין והקומקמוסין מגעילן ברותחין והמתכת אע"פ שמשדבק פעמי' בצק באמצעו לדפני המתכת ונאפה שם מאחר שהוסר והיא שעתא שנדבק היתירא בלע ולייתה לאיסוריה בעין די לן בהגעלה פדמשמע בשילהי מס' ע"ז.

רבי' שמריה פאשר קבל מר' יב"א הלוי גרסי' בפ' כל שעה (דף ל) סוף גמרא חמץ של נכרי אמר רב אדא בר אבהו אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל כל הפלים שנסתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה חוץ מבית שאור שחזמוצו קשה ופי' רבי' זצ"ל אגני דמחוזא הואיל ותדירי למילש בהן תדירא פבית שאור שחזמוצו קשה דמי מפני שבני מחוזא עצירים היו והיו אופין בכל יום פת חמה ואוכלין ובכל יום עיסה חמוצה באגני דידהו הלכך פבית שאור מפש דמי ואסירי מפלל דאגני דבשאר מקומות שאין מחמיצין בהן העיסה אלא פעם אחת בשבוע פנו שאנו עושין משמע שיכול להשתמש בהן עיסת מצה ואין להורות היתר מפני שהעולם נהגו בהן איסור.

קונין עריבות מיוחדות לפסח מתוך דברי רבינו שמריה מורה צדק הורה דאין הגעלה מועלת לבית שאור והראה לנו הלכה למעשה שהיה לנו אגן אחד של עץ שהיה מיוחד לקיבת חלב ומניח הקיבה בתוך אותו האגן להעמיד בה חלב לגבן וכאשר היה מולח הגבינות מאותו מלוח הניצא וזב מן הגבינה היה מוסיף על הקיבה וממחה בתוך אותו האגן.

ומפני שמורי בעל מעשים היה וכשפירש לנו ההלכה אמר אני רוצה להראות שאין הגעלה מועלת לא לבית שאור ולבית חרוסת הדיח ושפסף ונקה אותו האגן יפה יפה ואח"כ הגעילו ולאחר הגעלה יום או יומים נטל חלב כמו שהוא חי ונתן לתוך אותו האגן בלא כל דבר המעמיד ומיד לשעה נחבץ אותו החלב פאלו נתן לתוכו המסן ואמר לנו פמה גדולים דברי חכמים שאמרו חוץ מבית שאור שחזמוצו קשה.

וגם פ"י לנו משתמש בהן מצה ממש ולא עיסה דכיון דנותן תמיצה לתוך הכלי כשהוא מוציאה מן התנור דחמה היא אינו מוציא לבלוע אבל בית שאור כיון שחמוצו קשה כשמוציא תמימות פולט טעמו ואסור כה פ"י מורי הישיש וגם מורי רבי' אשל זצ"ל: רנא מחבת שנדבקו סביבי הדביקים בצק מבחוץ ותקנו בה מאכלות כבד שרפם באש ומותרת.

מחבת שמצופה בחתיכות נחשת במקום שהיתה נקובה אין מכשירין לפסח: רנב מזלג שלוקחין בו בשר צריף להגעיל. קדירות של מתכת יגעיל פפות בין של עץ בין של מתכת יגעיל בכלי ראשון כדאמר בפ' כל שעה אומר רב הונא ברביה דרב יהושע עץ פרוור מגעילה ברותחין ובכלי ראשון אם הו' של קרן יגעיל פקתיהון דספיני קערות של עץ או של מתכת מגעילן בכלי ראשון לפי שלפעמים כשמתבשלין לחם או דגים מכסין בקערה המחבת המרותחת.

ויש לו להגעיל כל קער' לבד ולא יניחם בסל להגעילם בפעם אחת אע"ג דאמר גבי טבילה בחגיגה בפ' חומר בקדש פלי שמלאו פלים והטבילן טהורין ובפרק ו' דמקנאות דלי שמלאו פלים והטבילן טהורין.

דווקא לגבי טבילה ולא לגבי רתיחה. ופעמים שמן הקדירה המרותח' שופך בקערה וקנימא לו פירושלמי דפ' פירה גבי האילפס והקדירה שהעבירם מרותחים: רנג עירווי דעירווי פכלי ראשון ותו מפ' בתרא דע"ז דרש רבא נענה ארתחוה ודיינו ששופך מכ"ר על הגת ותו בזבחים בפ' דם חטאת תניא וכ"ח אשר תבשל בו ישבר אין לי אלא בישל בו עירה לתוכו רותח מניין ת"ל אשר בו ישבר הוי עירווי פכלי ראשון לבליעה ואמרין בתורת פהגים פלי נחשת מניין ת"ל אשר בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים ואם הקערה גדולה שאין יכול להכניסה בורה ישפך מן הרתיחה עליה: רנד פיוסי הקדירה יגעיל בכ"ר ואם אפה עליה בצק צריכה ליבון.

קדירות מתכת יגעילנה. קדרי פפה שפוד ופתילה פפה הוא פה ויש שקורין קדרי נפה המשל מתכת ויש קורין נפה הוא פלי מתכת שנותנין בו מים חמין עם פירווי לחם ותבלין.

שפוד הם שפודים קטנים של דגים ובשר כשמתבשלין. פתילה פלי שמתקנין בו פירווי לחם ותבשיל וכבד בירושל' דכלל גדול פתילה של תמרים וכן דף לוח שנושאין עליו מוליאתה של בשר או של גבינה מאחר שבא עליו כה חם וגם פעמים שיצאו שומן או הגבינה על הדף ובולע צריף להגעיל בכ"ר שיפלוט איסורו וכן מותר פלי שנותנין עליו הלחם בתנור צריף להגעיל בכ"ר קודם שיגיע זמן איסורו כדאמר רב אשי גבי שפודין בשלהי ע"ז האי היתירא בלע דצריף תלמוד: רנה בס' תרומות פל פלים שמגעילין בכ"ר שהם בני יומן צריף שיהו מים בכלי שמגעילין בו יותר פן יאחרו המים מחמת פליטת פלי הנגעל וחוזר ונבלע בכלי הנגעל על פן נכון להמתין שלא יגעיל הפלי עד שלא יהו ב"י ואף המים שבירה אפי' אין בהם ס' אינן נאסרין מחמת פליטת האיסור מאחר שאינן ב"י הו' נותן טעם לפגם אמנם ערב הפסח שמגעילין פלים איסור חמץ מותר להגעיל אפי' הו' ב"י שששתמש בהן חמץ רותח באותו יום משום דהוי נותן טעם בר נותן של היתר קודם שיהא אסור כמו דגים שעלו בקערה דמותרין לאוכלן בכותח משום טעם שנקנס בקערה ומן הקערה בדגים הרי פאן שנים ועוד מן המים חוזר לקערה הרי שלש קודם שבא זמן איסור חמץ ואע"פ שיש או' דווקא דגים שעלו בקערה רותחת או דגים רותחים בקערה מותרין אבל נתבשלו אסורין מכל מקום חמץ בפסח שיש ג' נותני טעם של היתר הפל מותר מיהו הפל צריף לדקדק שלא יגעיל ערב הפסח לאחר ד' שעות כי אם פלים שאינן ב"י דכיון דמטא זמן איסור ביעור ליכא נ"ט בר נ"ט של היתר דטעם הנקנס בקערה אמש או בפקר חמץ הוא וכשנפלט

לאחר ארבע שעות נאסרו המים מיד ונעשו נבילה וכי חוזרין ונבלעין בכלי חוזרין ואוסרין אותו: רנו מים צונגין וכשמגעילין רגילות הוא בידנו מיד פשמסירי' כל הגיעול מן היורה ששופכין מים צונגין עליו מיד וכן פירש רב האי גאון והרב נהילאי גאון ותימה אם מפני המים שנאסרו חוזרין ונבלעין מה תקנה בצונגן הללו הלא קודם שהתחיל לשטפן בצונגן יש לנו לומר שהמים האסורים נבלעין בפלי ועוד אם המים אסורין כמו שהן בכלי הנגעל א"כ אפי' בתוף היורה רותחת קודם שיוצא הפלי משם נבלעין בכלי אלא אינו מגעיל כי אם פלים שאינן בן יומן או פלי קטן שיש בו ס' במים מן הפלי המגעיל שאר המים מותרין.

ומה שנהגו לשפוך מים צונגין על הפלי. נראה להרי"ץ דקיימא לן כרבנן בנבחים בפרק דם חטאת (ד' קז) מריקה בחמין ושטיפה בצונגן דאמרין התם מאי טעמייהו דרבנן מידי דהנה אגיעולי גוים מדמינן לקדשים וכן אין להגעיל פלי עד שיהיה אינו ב"י שלא יהו המים אסורין אם בן מותר להגעיל פלי אסור בכלי אסור שאינו ב"י והכל מותר אבל יש מחמירין בכלי אסור שאינו בן יומן אבל פלי אסור בן יומן ואין בו ס' אסור שהפלי שרוצה להגעיל יהא אסור ושעור שאינו ב"י מעת לעת ואין להגעיל יחד פלי ב"י עם פלי שאינו ב"י ולא בכלי המותר פלים שמגעילים פולטין איסורן ואין בולעין והאמר' כזית בשר שנפל לתוף יורה של חלב בשר אסור דמבלע בלע מן החלב וחלב מותר בשקדם וסילק את האיסור א"כ כשאנו מגעילין פלים במים רותחין בלעי ולא פלטי.

כר"ת בלע ולא פלט דבר שבולע במקום זה כל זמן שרותחת אבל מה שבלע ממקום אחר כמו פלים האוסרין פולטין בשעת הגעלה ותימא פלי מדין שצוה הכתוב להגעילם היאך הגעילום דלא אסרה תורה אלא קדירה ב"י תינח פלים קטנים אלא גדולים לא מצאו פלים גדולים כל כך שמחזיקי' ס' מן הפלים שבתוכו מגעילין ולא ס' על עצמו דבכולא קדירה משערינו וכינון שאין במים ס' א"כ נאסרו מחמת פליט' הפלי שמגעיל ונעשו המים נבילה וחוזרין ונבלעין בכלי וכי תימ' כל זמן שהמים רותחין אין הפלי בולע כי אם פולט אם בן יומן מותר להגעיל פלי ביורה מלאה נבילה.

ותו הלא כזית בשר אמרין דמבלע בלע מן החלב שפורה רותחת א"כ מותר להגעיל ביורה מלאה נבילה אלא י"ל היינו טעמא דלא דבמים לא שייך למימר פליטהובליעה ולא בדבר צלול אלא תערובת הוא ושפיר בלע ושפיר פליט.

אלא אין איסור הנפלט חוזר ובולע מכל מקום פאן מגעילין ב' פלים זה אחר זה ביורה רותחת הלא בולע איסור הנגעל מכלי ראשון אע"פ שאינו חוזר ובולע פליטת עצמו מכל מקום בולע מאחרים אלא פר"ת סתם פליהם אינן ב"י אבל אם היו ב"י היה נותן טעם לשבח שמנונית הנפלט במים על בן יומן לומר הגעלת פלי מדין שלא היתה אינו ב"י דלפגם ולא דבר הכתוב להגעיל כי אם ב"י.

פלים קטנים הגעילו בכלי גדול המחזיק ס' פמוהו: רנו ומנהגנו שאין מגעילין כל הפלים לפסח אלא ביום י"ג או בהשפמת יום י"ד קודם שיהא זמן איסור חמין. ספין קיימא לן בפ' הפל שוחטין (ד' ה) ספין של גוים ששחט בה רב אמר קולף מקום שחיטה דבית שחיטה חיי' לכי גמרה שחיטה אבל ספין ששחט בה טריפה די בהדחת צונגן או לקנחו בעורה.

ואם שחט בלא הדחה קולף והינינו דאמר שמואל בפ' כל הבשר (דף קיא) ספין ששחט בה אסור לאכול בה רותח עד שיגעיל הספין וספין של גוי' שהוא ב"י דברי הכל צריף הגעלה ואם לא הגעילו וחתם בו רותח קולף והא דאמר ר' בשלהי ע"ז (דף עז) לאכול צונן שספין צריף נעיצת קרקע י' פעמים לפי שפמה פעמים חתם הגוי אסור ונדבק בו או חתם הגוי רותח ונדבק הספין על פן צריף נעיצת קרקע לאכול בו צונן אבל לאכול בו רותח צריף הגעלה.

ואם רוצה לחתוך גבינה בספין של בשר או איפכא צריף נעיצה בקרקע י' פעמים ואם יש גומות בספין לא סגי בנעיצה אבל לאכול רותח די לו בהגעלה שרוב תשמישו בחמין אבל ארנפין בליבון בפרק הכל שוחטין (שם) שלגינה באש.

ובתוספתא דע"ז הספינין של גוים מלבנן באור ובפ' כל שעה (דף ל) ספיני הילקתא אידי ואידי ברותחין. בפ' כל שעה אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן משתמש בהם מצה חוץ מבית שאור שחמוצו קשה לכן אגנות של עץ או של נחשת שלשין בהן בכל יום צריכים להגעיל בכ"ר אמר אבבי בית חרוסת כבית שאור דמי שחמוצו קשה וקבלתי מא"מ הרי"ב ז"ל דמותר בהגעלה בכלי ראשון בשילהי דע"ז (דף עז) דרש ר"א נענה ארתחיה וכן פירש בערוף בית שאור פינן דחרירי הוא הני פרותם ובלע ואין משתמשין בו אלא בהגעלה ונראה ריחים שטוחנין בו חרדל בשכר חמוצו קשה וצריף להגעילו אם חפץ לטחון בו חרדל לפסח וחרדל שפא בקערה טחון אסור לאוכלו בפסח דחרירי ובלע ורבותי זצ"ל מ"כ בשפירא רבינו שפירא ורבי אברהם ורבינו יהודה אוסרין אפילו אם יגעילנו מחמת שאור הפלוע בו שפא נתחמצה העיסה פשנשתמש בה ודונקא אגני חוץ דתדירי אסירי אגני אחרני שפאין רגילין פי אם פעם אחת בשבוע לא אסרי.

וכן פי' רבי יב"א וקערוות גדולות או לוח שנושאים עליו מוליאתה של בשר או של גבינה ילבן אבנים באש וניח על הדף או בקערה גדולה שפאין יכול להכניס בכ"ר ניח אבנים מלונפות וישפוף עליהן מים רותחין וירתיחו בכ"ר זהו הגעלה פשירה.

וכן יעשה לחבית שתפס בו שכר שעורים ילבין אבנים וישליף בחבית וישליף עליהן מים רותחים הוי ככ"ר וכשר אבל אגנות שלוקחין מים חמים ביורה בולע חמץ ומגעיל ועוד פי' מצה חמין אין משתמש בה דדמי להא דאמר ר' בפסחים בפ' פיצד צולין (דף עו) ובפ' בתרא דע"ז (דף סו) בפת חמה ורחבית פתוחה דברי הכל אסור ותיבה שמשתמש חמץ חם מניח בה מצה חמה כדמשמע בפ"א דפסחים (דף ז) גבי פת שעופשה או דף של נחתומין שעורכין עליו אין נותנין מצה לא עיסה ולא אפויה דהוי כבית שאור: רנח פלי מזונפף שקיבל חמץ די לו בעירווי ג' ימים ואמר ר' בירושלמי בשילהי כל שעה אמר רבי אמי אילין גבריא דכותחא ממלא אותן ג' ימים מע"ל ואם אינן מזונפין מגעילן הספינין שף אותן בריחים או במשחז' ומגעילן כדאמר בפ' כ"ש הני ספיני דפסחא הילקתא אידי ואידי ברותחין בין קתייהו בין פרזליהו מאחר כשקבל הוי שעת היתר אבל ספין של ע"ז שקיבל בשעת אסור קיימא לן בפ' הכל שוחטין (דף ח) צריף ליבון משום הני דאמר ר' בספרי בפ' מדין ובתוספתא דע"ז הספינין מלבנן ולמה צריף להגעיל ספין בפסח בכ"ר לפי שפעמים מכניסו אחר בשר בנדוד רותח או ביורה רותחת וכן המזלג צריף ליבון.

בפ' בתרא דע"ז (דף עה) הלוקח כלי תשמיש מן הגוים את שדרכו ללבן ילבן השפוד והאספלא מלבנו באור והן טהורין וכן פיסוי הקדרות של מתכת ואופין עליו בצק וכן פרזלים שמתקנין בהם רקיקין צריכין ליבון עד כמה מלבנו אמר ר' מני עד שתסיר קליפתו והא דמניא בתוספתא

השפוד והסכיניו מלכנו פירש רבינו שמריה סכיניו חדין דומיא דשפוד כדאמר בירושלמי בשילהי ע"ז ספין תוחבו בארץ שלשה פעמים ודיו.

ר' בא בשם ר' יהודה הקדא דאת אמר' בספין קטנה אבל בספין גדולה צריכה ליבון פ"י ספין ארוך שפעמים שצולין בהן: רנט קדירות חרס קיימא לן בפ' כל שעה (ד' ל) פשמואל דאמר לא ישברו אלא לשניהו לאחר שפשונו עד לאחר הפסח ונעביד בהן בין במינו בין שלא במינו לאחר הפסח אבל בפסח אין לו תקנה דאין פלי חרס יוצא מידי דנפיו לעולם אבל לאחר הפסח קיימא לן פרבא דאמערוכת לא קניס ר' שמעון: רס מאני דקונויא דאשתמש בהן ברותחי' לית להו תקנתא כדמשמע בפ"ב דע"ז ובפרק בתרא דכתובות (דף קיז) יש לאחר הגעלה מטילין מים צוננין עליהן כדי שלא יבלע מחמת חנומו מים וראייתן מזבחים בפ' דם חטאת (דף קז) גבי מריקה ושטיפה: רסא כל אדם צריך שלא יכניס דבר שתשמישו בצונן ביורה שמגעילין בה או פלי שפבר הגעיל לא יכניס פעם שנייה מאחר שפבר הגעיל ולא יכניס קערוותיו וכליו להטביל ביורה פאחת וגם לא ישקא פלי שמגעיל יותר מדאי ביורה וגם לא יגעיל פלי גוים עם פלי חמין.

וכלי ארוך או ספין שמטביל צידו אחד ביורה ומכניס צידו האחר ביורה שלא יגעיל במקום שפבר הגעיל: רסב חבית שמכניסין בה שפבר לקיים אם תסס השפבר בכלי צריך להסיר שולי החבית ולערות מים בתוכה מיורה רותחת שהמים רותחים דומיא נענה ארתחוה דשילהי ע"ז ולא יערה במים ג' ימים דאמר בר עדי טייצא אנס זיקא וכו' (דף לג) צריך לערן מע"ל אחד שלנו וא' שלהם לא שנה נודות של עור לא שנה קנקנים של חרס או של עץ אפי' ציר או מורקיס שורף פן כמו הגעלה אבל אם היה שופף ע"י משפף זה אינו הגעלה: רסג טחינה לפסח יראה התבואה שלא ירד עליה טל או מטר או שלג כדאמרין בשילהי כל שעה (דף מ) גבי ההיא ארבא דאיטבע בחישתא אם תבואתו נפלה במים ומכרנה לפני הפסח ואם מעט מים או שלג על תבואתו היה יגרוף אותם החיטין ויקח פחתייהם כדאיתא בשילהי כ"ש ירושלמי חז מן אילין דבי פיראי הו ליה גברין או אונצרא דחיטין שאל לרבנו אמר ליה זיל גרוף מה דתחנתיהון.

וכן היה מעשה שנפל מים על שק של קמח וכן שק נפל בטיט שהיה בו קמח והתיר רבינו שמריה לרקד הקמח כדי שישאר העיסה למעלה והשאר מותר. בפ' כ"ש ושפירתם את המצות אמר רבא להנהו אפונאי פי אפכיתו אפכיתו לשם מצה קסבר בעינן שימור מתחלתו ועד סופו כל איש ישאל צריך לילף עם טוחן לטחון.

כדמשמע בפ' הפל שוחטין (דף ז) גבי ר' פנחס בן יאיר הנה ההוא גברא דהנה דרי חיטא לפיסחא אמר חלוק נמי להאי דבמצנה קא עסיק. בפ' כל שעה אין לוחתין שעורין לפסח ואם לתת נתבקעו אסורות וכן אמר רבא אסור לתות חיטין ושעורין: רסד כל אדם יהא זהיר ליזהר פשיקנה בשור שלא יאמר אני קונה בשור לפסח אף יאמר לצורך יו"ט כדאמר' בפ' מקום שנהגו (דף נג) אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר בשור זה לפסח שנהגה פמקדיש בהמתו ומדאמר רב פפא דווקא בשור אבל חיטי לא ש"מ כל בשור אסור לומר לפסח אפי' בשור תרנגולת לפסח דאמר' בירושלמי גבי מקום שנהגו שלא לאכול צלי דאסור אפי' בשור עגל ואפי' בשור עוף ר' יהודה אומר ובלבד מן השחיטה (פי' ולא ביצה צלוי' אוקולקוס) ירושלמי בריש פיצד צולין ר' יוסי בר בון בשם רב אסור לאדם לומר הילף מעות הללו וקח לי בהם בשור לפסח: רסה מביאים מים ליל י"ד אחר שקיעת החמה בפ' כל שעה (דף מה) אמר רב יהודה אשה לא תלוש אלא במים שלנו והטעם בפ' מי שהיה (דף צא) שהמענינות חמין וכשחל י"ד בשבת שואבין ליל י"ג מן הנהר או

מן הבאר ואין שואב מן הבור בתצרו בשפת ללוש כי צריה הרבה ונראה כממלא לגנתו ולחורבתו כדמשמע בשיליהי מס' עירובין ליל י"ד צריה לכבד ביתו חדריו ועליותיו פי הפיבוד כבדיקה כדמשמע בריש גדה ובפ' דם הנדה (דף נו) וכן משמע בפרק א' דפסחים גבי שווקי ירושלם העשויים להתכבד בכל יום שמא יש חמץ בגומא על פן צריה לבדוק: רסו אור ארבעה עשר בודקין את החמץ ומסיק רב נתמן בר יצחק בשעה שפני אדם מצויין בבתיהם ואור הגר יפה לבדיקה ורב חסדאי גליף מגזירה שנה בנר אחד צריה לבדוק.

אין בודקין לא לאור חמה ולא לאור לבנה ולא לאור האבוקה אלא לאור הגר ומסיק אמוראי מפני שיכול להכניסו לחורין ולסדקין והגר אורו לפניו ונמשך אורו ירושלמי אין בודקין לאור החמה וכי יש החמה בלילה אלא אפי' ביום צריה לבדוק לאור הגר בתי כנסיות ובתי מדרשות צריה לבדוקן שמכניסין שם תינוקות בשבתות ובראשי חודשים בפ"א דפסחים (דף ד) אמר אביי צורבא דרבנן לא נפתח נגהי ארבסר דלמא ממשכא שמעתתא ואתי לאמנועי ממזנה אמר רב הבודק צריה שיבריה ומסיק הלכתא על ביעור חמץ פ"א ביעור כמו ביערתי הקדש מן הבית ולהוציאו מן הבית ואפי' לא ימצא יבריה.

כל המצות מבריה עליהן עובר לעשייתן והולך לחפש פירורין ובעוד שבדוק לא יפסיק בשיחה שאינה צוריה בדיקה בודק כל מקום שמכניסין בו חמץ בפרק א' דפסחים (דף ח) חורי הבית העליונים והתחתונים גג היציע וגג המגדל ורפת ולולין ומתבן ומרפתת צריה בדיקה.

רשב"ג אומר מיטה החולקת בתוך הבית ומפסקת צריה בדיקה ומסיק הלכתא חורין העליונים והתחתונים אין צריכין בדיקה אבל חורים האמצעים נוח תשמישן וצריכין בדיקה. חור שבינו לחבירו זה בודק עד מקום שיזדו מגעת וכן זה והשאר מבטלו בלבד אבל בינו לבין ארמאי אינו בודק כלל מפני סכנת כשפים כדתני פלימו.

מטה דמידליא הגבוהה צריה לבדוק תחתיה אבל נמוכה אין צריה לבדוק והוא הדין כסאות. בתוס' רשב"ג אומר מטה חוצצת את כל הבית והיו תחתיה עצים ואבנים בודק את הצד החיצון ואינו צריה לבדוק צד הפנימי.

ואוצרות יין ושמן אין צריכין בדיקה. אבל מסתפק מהן צריכות בדיקה אבל שמן יש קבע לאכילה ואין צריה בדיקה ותני ר' תיאי אוצרות שחר צריכין בדיקה.

זה כלל התפוש בידה כל דבר שאין קבע ומסתפק ממנו צריה בדיקה. כדאמר רב חסדא בית דגים קטנים יש לבדוק ולא גדולים אבל בית המלח ובית העצים או מקום כבשים או ירקות שיש לו ומקום גבינות צריכות בדיקה יפה.

לאחר הפל יבטל כדאמר בפ' א' דפסחים אמר רב יהודה צריה שיבטל ומפ' רבא פן ימצא גלוסקא יפה ונדעתו עליה ולאחר זמן איסורו אינו יכול לבטל מו' שעות ולמעלה של י"ד כדאמר ר' אליעזר חמץ אע"פ שאינו ברשותו עשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו ועוב' בבל יראה ובל ימצא ואע"ג דארבע זמן סעודה היא מאחר דאינו לא זמן איסורו ולא זמן ביעורו שמא פשע ולא יבטל על פן יבטל סמוך לבדיקתו בכל לשון שירצה.

ירושלמי בפ' כ"ש אמר רבי צריה שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל. והשבת שאור מן התורה בביתו אכל הבדיקה מדרבנן ומה שאומר כל חמירא דאיכא בביתא הדין לבטל מרשותי וליהוי כעפרא דגבי איסור שמבטלו ומפקירו בינו לבין עצמו דין.

אבל לגבי ממון בעינו ג' שיפקיר בפניהם בשילהי פר' אין בין המוֹדֵר (דף מה) אין חוששין על החמץ שמא גרבתו חולדה מבית לבית או ממקום למקום דאם פן מעיר לעיר מחצר לחצר אין לדבר סוף אבל אם ראה שגררו או נחסר לחמו צריף לבדוק כל הבית.

ט' צבורי חמץ ואחד של מצה ובא עכבר ולקחו ואין אנו יודעין מאיזה צבור לקח צריף לבדוק כל הבית דדמילט' חנויות מוכרות בשר שחוטטה ואחד של גבילה. ולקח ואינו יודע מאיזה לקח ספיקו אסור.

פירש ובא עכבר ולקח היינו סיפא ובנמצא הלך אחר הרוב. שני צבורין אחד חמץ ואחד מצה וב' בתים פאן אחד בדוק ואחד אינו בדוק ובאו שני עכברים אחד לקח חמץ ואחד לקח מצה ונכנסו זה בבית זה והאחר בבית אחר אין צריף לבדוק הבדוק פכר דדמי לב' קנפות דאמרין חולין לתוף חולין נפלו ותרומה לתוף תרומה.

צבור של חמץ וב' בתים בדוקים ובא עכבר ונכנס לבית אחד ולא נודע דמי לשני שבילין אם באו בעלי בתים בפעם אחת או בא לשאל עליו ועל חברו צריכי' בדיקה אם בזה אחר זה אין צריף לבדוק ספק נכנס צריף לבדוק פדאמר בודק עד שמגיע הנזח ט' ומצא י' או י' ומצא ט' צריף לבדוק הנזח חמץ בזוית זה ומצא בזוית אחר אין צריף לבדוק אמר רבא עכבר נכנס וכפר בפיו ונכנס ישאל ומצא פירורין צריף לבדוק כי אין דרכו לפרר הוא הדין פלב ומרגול אבל תינוק דרכו לפרר ואין צריף לבדוק כל הבית.

בפ' א' דפסחים (דף ט) ומה שמשפיר יניחנו בצנעה ומסיק רבא פן תבא חולדה ותטול בפנינו או יניח י' ומצא ט' מה שמשפיר באכילתו יניחנו בצנעה אבל מה שפדק או שרפו או מאכילו לבתמחו ולמחר לאחר שיאכל ישורף מה שיהיה לו ומבטל למחר קודם שיגיע זמן איסורו.

יש מבטלין בלילה וגם למחר בביעורו. המשפיר בית לחבירו אם עד שלא מסר המפתחות חל י"ד על השוכר לבדוק המשפיר בית לחבירו בי"ד ואין המשפיר שם חזקתו בדוק.

הכל נאמנים על ביעור חמץ אפילו נשים או עבדים או קטנים. המשפיר בית לחבירו בחזקת בדוק ומצאו שאינו בדוק בודק השוכר ולא הוי כמקח טעות: רסז ארבעה עשר שחל להיות בשבת קיימא לן פחכמים דבודק ליל י"ג וירושלמי למה בלילה אר"י אין בדיקת הנר יפה אלא בלילה והנר בודק כל שהוא.

תניא בפ' אלו עוברים (דף מט) י"ד שחל להיות בשבת מבצערין הכל לפני השבת ומשפירין ב' סעודות אחת יאכל בלילה ואחת יאכל ביום עד ד' שעות אמר לי ר"א ממיץ ב' סעודות הם ב' שביעות ויחלקם לג' סעודות פה עושין הולכין בשבת בהשפמה לבי"ה וימחרו לצאת שיאכלו קודם ד' שעות ומה שישפיר יתן לכלבים ולעורבים ואם יאכל פירות יחשב כסעודה שלישי' דדמי להא דאמרי' בפ"ב דסופה (דף כז) השלים במיני תרגימה יצא ואין לאכול מצה לסעודה שלישית דאמר ירושלמי בערבי פסחים א"ר לוי האוכל מצה בע"פ פבועל ארוסתו בבית חמיו ולוקה ואע"פ שיש בתוספות י"ד שחל להיות בשבת אופה לו מצה לאכול ב"ס מיהו אין מורין מתוף משנה פדמשמע בפ"א דנדה (ד' ז) ובפ' יש נוחלין ובתלמוד שלנו מבצערין הכל לפני השבת ומניח מזון ב"ס אם לא, זהא מצה עשירה יום י"ד צריף לבער החמץ קודם חצות וי"ד שחל בשבת הנהיגם ר' שלמה ששורפין יום ו' בקר לפני חצות שלא ישנה הבאה וצריף לשרפו שלא תחליף בשאר השנים וקיימא לן כרבי יהודה בשלהי תרומה ששורפין חמץ ומה שנשאר ר' יהודה

מוקשה בפ"א דפסחים היינו משום דסבר חטאת העוף בקבורה אבל אי סבר פרבנו דבשרפה הנה יכול לבערו בכל דבר ופסק רבינו שלמה פשחל ט"ו בניסן בא' בשבת הרי י"ד בשבת בודקים חמץ ליל י"ג ושורפו יום ו' ואחר ד' שעות בשבת נותן חמצו לגוי או לכלבים ולתרנגולים ולא יזרה לרוח בשבת ועושה התרוסת יום ו' שהוא יום י"ג ואם ירצה לעשות במ"ש שהוא י"ט הרשות ביזו דאמר בפרק ע"פ (נף קו) תרוסת מצנה ואינו מכשירי מצנה.

השתא תבלין נידוכין תרוסת מיבעיא שהוא מצנה ואע"פ שגראין הדברים שלא לשורף קודם השבת אלא לבער בשבת ונהו ראינו מנהג קדמונים ששורפין קודם השבת ובלייל ו' בודקין החמץ ומביאין לתמים ומניחין בקדירות.

בפ"א דפסחים (נף י) וחכ"א לא בדיק אור י"ד יבדוק בי"ד לא בדיק בי"ד יבדוק בתוך המועד לא בדיק בתוך מועד יבדוק לאחר המועד הכל בנר אפי' ביום. בפרק א' דפסחים לא יקבל חמץ פקדון מן הגוים כגון אם קיבל ישראל אחריות עליו הרי החמץ כאלו שלו אבל לא קיבל עליו אחריות א"צ לבער כדאמר להו לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא אבל בפסח אינו יכול לקבל כלל פקדון חמץ אבל אם ייחד ישראל לאותו הגוי בית לפני הפסח ולא קיבל אחריות אין צריך לבער כדמתרץ רב אשי דגוי לביתיה דנפשיה קא מעייל: רסח פת פותי ישראל שהלנה לכותי על פת פותי ליקח בכל שבוע לתמים יש לו לומ' אותו ישראל להם תנו לי תבואה או קמח או מעות קודם הפסח ויתנו לו.

כל שעה שמותר לאכול מותר למכור לכותים ולא דמו להא דאמרי' בשלהי פ"א דע"ז (ד' כב) ישראל וכותי שקיבלו שדה בשנותפות לא יאמר ישראל לכותי טול אתה בשבת ואני חלקי בא' בשבת משום דהתם דמי לשכר שבת ואם לא נתנו לו קודם הפסח יכולים ליתן לו לאחר הפסח לתמים עבור שבוע של פסח כף פסק רבינו שלמה בתשובותיו בפ' כל שעה ת"ר חנות ומלאי של ישראל ותופלי גוים נכנסין לשם חמץ שנמצא שם אחר הפסח אסור בהנאה חנות ומלאי של פותי ופועלי ישראל נכנסין חמץ שנמצא שם מותר באכילה בפ"א דפסחים (נף ה) לא יראה לה חמץ שלף אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה.

גוי שנכנס לחצירו של ישראל וחמץ ביזו אין ישראל זקוק לבער נתגלגל חמץ של פותי על גגו של ישראל וירושלמי גגו של פותי שהיה סמוך לצד גגו של ישראל דוחפו בקנה שבת ויו"ט אמר רב כופה עליו את הפלי.

בפ"א דפסחים אמר רב המוצא חמץ בביתו בי"ט כופה עליו את הפלי בחולו של מועד משליכו מרשותו בפ' כ"ש (נף לא) נכרי שהלנה את ישראל על חמצו קודם הפסח והרהינו אצל הגוי מותר בהנאה לאחר הפסח לא הרהינו אסור ישראל שהלנה את הפותי על חמצו ומוקי רבא שהרהינו בבית ישראל חייב לבער.

ישראל שהלנה לנכרי על חמצו והחמץ בבית הנכרי אין חייב לבער דקיימא לן פרבא דא' מפאן ולהבא גובה. ישראל שהפקיד חמצו לכותי אפי' על הפותי אחריות אפי' נתן חמצו לפותי על מנת להחזיר אסור דתניא בתוספת' ואיתא בירושלמי ישראל וכותי שהיו בספינה וחמץ ביזו ישראל הרי זה מוכרו לכותי או נותן לו במתנה גמורה.

רשאי ישראל לומר לכותי עד שאטה לוקח במנה קח במאתים עד שאטה לוקח מן הפותי בא ולקח מישראל שמה אצטרף ואקח ממה אחר הפסח. בתוספתא משפיר ישראל בהמתו לכותי

להוליה חמץ ממקום למקום ירושלמי הפקיד חמצו ר' יוחנן אוסר משום חשש הערמה בפ"א דפסחים אמר רב יהודה חמצו של פותי שהפקידו ביד ישראל אף ע"פ שלא קיבל עליו אחריות צריף לעשות מחיצה י' טפחים משום היכר.

ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל שעה ה' צריף למוכרו לא מכרו צריף לבערו (אפי' לא קבל אחריות) ישראל המתקן שחר והטיל מים על השעורים מוכרו לכותי מכירה גמורה וחוזר וקונה מן הפותי אחר הפסח.

ירושלמי טח כל בית עיסה חייב לבער מכאן נהגו לגרד הפתלים שיש עליהן עיסה מפי מורי רבינו שמריה לפני רבינו יב"א הלוי: רסט מלאכה מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד תצות עושין ומסקי' כר' מאיר דאמר אם היא לצורך המועד גומרה בי"ד במקום שנהגו אכל להתחיל אסור מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אסור אפי' לגמור לצורך המועד אבל מחצי היום ואילך אסור בכל מקום ושמתינו ליה והלכה במקום שנהגו עושין עד תצות החייטין והסופרין הפוכסין והרצענין בי"ד מוליקין ומביאין פלים מבית האומן אף על פי שאינו לצורך המועד: ער הבכורות מתענין יום י"ד ואם חל הפסח יום א' מתענין יום ה' בשילהי מ"ס הבכורות מתענין בע"פ תני ר' יהודה בן בתירא או' בין חמץ בין מצה אסור ואע"ג דאמר התם אבא בכור הנה ואכיל אין עושין כף.

במסכת שמחות הבכורות מתענינים איסתגיס שהוא מעונג יתענה כרב ששת דיתבי כולי מעלי פסחא בתעניתא בפ' ע"פ (דף קח) ואמרי' התם בירושלמי רבי לא הנה אכיל לא חמץ ולא מצה לא מפני שהוא בכור אלא רבי איסטגיס הנה אי הנה אכיל ביממא לא הנה אכיל בליליא: רעא זמן אכילה בי"ד קיימא לן כר' יהודה דאמר אוכלין כל ד' ותולין כל ה' ושורפין בתחלת ו' הכי פסקינו בפ"א דפסחים (דף יא) משום גזירה יום המעונן פלשעה שמתר לאכול מאכיל לחיה ולבהמה המה ולעוף ומוכרו לנכרי כבית הקלל חרכו לפני זמנו אמר רבא מותר בהנאה לאחר זמנו לאחר שיאכל יבער בחצרו חמצו שאסור בהנאה פדאמרין בפ' כ"ש (דף מב) עבר זמנו אסור בהנאה המקדש מו' שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנניתא אין חוששין לקדושתו ולא יסיק בו תנור וכירים הנה מהלך במדבר מפרר וזורה לרוח הנה מהלך בספינה מפרר ומטיל לים ותניא נ"ה במדבר מפרר וזורה לרוח בספינה שוחק ומטיל לים הנה אוכל ונחסר לחמו ולנה פפרות פורע לו לאחר הפסח ואין זה חמץ שעבר עליו הפסח שאינו בעין ודמי להא דאמרי' בריש פ' בתרא דע"ז (דף סב) דבי ר' ינאי אוזיף פירי מעניי שביעית ופרעי בשמינית ופסק ר"י יאות הן עבדין הרי אע"ג דבשביעית אסור לפורעו בשמינית שרי ה"נ פן לגבי חמץ ואם לא פרעו נקרא גזלו.

לאחר כל אכילתו וביעורו יבטל החמץ אע"פ שביטל מבער ויאמר כ"ח דאיכא בבית' הדין ליבטל מרשותי ולהוי כעפרא ויאמר בכל לשון שירצה. מי שיש לו שחר ימכור דתנו אלו עוברין בפסח בנותח הבבלי ושחר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי ועמילן של טבחין וקולן של סופרין כל מחמצת לא תאכלו לרבות פירורין אם יש לאדם על מפתו חיטים לעוסות יסירם שמא מחמיצות כדאיתא בפרק כ"ש (דף לט) ירושלמי מלוגמא הנתחמצה ואחר כף נסרחה זקוק לבער המוסריף דבש מזוניף בסלת צריף לבער.

חומץ שנתנו בכלי שאור שיתחמץ או פכשים או ירקות מבושלים שבפלי ונותנין בשולי הפלי מעט שאור שיתחמצו הירקות צריף לבער ומטהר כל פליו לאחר אכילתו ויצניעם במקום המוצנע אחר שיפשוטו.

חמץ שנפלה עליו מפולת שאין הפלב יכול לחפש אחריו עד ג' טפחים הרי הוא כמבוער כדאמר בפירק כל שטה (דף לא) פריש"ג בתוספתא חמץ שנפל בתוך הבאר הרי הוא כמבוער. לאחר תצי היום י"ד אסור חמץ מן התורה בפ' א' דפסחים (דף ה) אף ביום הראשון שאור כו' אף חלק מותר לישראל ליתן מעות לשפחתו בערב הפסח אעפ"י שהיא תקנה בשעת איסורו חמץ ותאכל דדמי להא דאמרי' בריש פר' בתרא דע"ז (דף סג) אומר אדם לחמרי וילפועליו צאו וישתו בדינר זה ואין חושש משום יין נסוף ואם אמר צאו ושתו ואני פורע אסור חמץ שעבר עליו הפסח של ישראל אסור בהנאה ומסיק בפ' כל שעה (דף ל) כי קאמר רבי שמעון הגי מילי בעיניה אכל על ידי תערוכת מותר משום הכי קדירות חרס מותר לשהותם אכל שכר שעיקרו חמץ אסור לשהות. ופסיק רבא כר' שמעון. חמץ בזמנו אמר רבא הילקת' בין במינו בין שלא במינו במשהו אסור כרבי וצריף אדם לבדוק מלחו ותבלין ופלפלין שלא יהיה בהן חזיטין מלוח לחין.

בזכות בעירת חמץ יבער את עשו דכתיב אף ביום הראשון תשביתו שאור וכי ראשון הוא נהלא י"ד הוא אלא בזכות זה אני מבער את עשו ויצא הראשון אדמוני איה נחפשו עשו ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר: רעב הלכות מצה בפירק כל שעה (דף לה) אלו דברים שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח בחזיטין ובשעורין ובכנסמין ובשפופון ובשפולת שועל ומסיק בגמרא דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא ידי חובתו בפסח יצאו שאר מינין שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סרחון.

מצנת מצה לעשות שימור מן הקצירה לפסח כדאמר רבא להנהו אפוכאי דבעינן שימור מתחילתו ועד סופו. מנהג כשטוחנין הולך ישראל עם הטוחן לשמור כדמשמע בפירק א' דשחיטת חולין (דף יב) דהוא גברא דרי חטי לפסחא.

וכשמולין החזיטין לטחון או כשמביא הקמח אם מטר יורד יכסה היטב פן יטפטף על החזיטים או על הקמח פן יחמיץ: רעג לישא בשילהי כל שעה (דף מב) אמר רב יהודה אישה לא תלוש אלא במים שלגו הלילה.

דרש רבא אישה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה ולא במים הגרופים מן המולייר עברה ולשה אסור אם חמה זורחת תשב בצל ותלוש ואם הוא יום מעונן לא תשב לא בחצר ולא בבית במקום שהיתה חמה זורחת דקיימא לן בפ' א' דתענית (דף ו) יומא דעיבא כולא שמשא אלא תשב בבית ולא אצל האש ולא אצל פיהתנור.

ולשין העיסה בזריזות כדאמרינן לא תגביה ידה עד שתגמור. וכל אדם ילמד לבני ביתו לומר כשלישין המצות יאמר כל הבצק שתפול לארץ חוץ לפלי שלשין ממנו יהיה בטל והפקר.

זה צריף לומר קודם שתחמיץ העיסה הנופלת לארץ כדמוקים רב אחא בר יעקב בפ' א' דפסחים היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת ומתירא שלא תחמיץ מבטל בלבו אפי' ביום טוב.

וקיימא לן כר' עקיבא בפ' כ"ש (דף לו) בב' לילות הראשונות בעינן לחם עוני פרט לעיסה שנילושה בשמן ונין ודבש הוא הדין בתבלין ומילחא ולא חלוט ברותחין ולא אשישה גלוסקאה יפה.

מצות יאכל לרבנות פת הדראה שניטל הדרה כגון פת קיבר. תנו רבנן יוצאין בפת הדראה שניטל הדרה כגון פת קיבר.

תנו רבנן יוצאין בפת הדראה ובפת נקייה סריקין המצוניירין אין עושין לכתחילה לפי ששואה עליהן על ציורין. יוצאין במצה הינא (מל' אל תאכלו נא) כל שפורסה ואין חוטין יוצאין ממנה.

בפ' כ"ש (ד' מ) אמר רב הונא בציקות של א"י אדם ממלא פריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה אע"פ שראינו שלא התמיצו אינן בני שימור לעשות לשם מצה הילכך אינו יוצא אם לא יאכל כזית מצה.

לכך כותי חרש שוטה וקטן אין לשין. בלילות ראשונות לאחר שילוש כל עיסתו יגרוד העיסה מן הפלי וישפוף המים במקום מדרון אלכסון שלא יאסף כזית במקום אחד כדאיתא בפ' כל שעה או ישפכם ברה"ר: רעד מדת הפסח פשיעור עומר שהיא מחזקת פשיעור חל"ה ביצים מ"ג ביצים וחומש ביצה ויקח מ"ד ביצים בינונים ויניחם בפלי שהורקו ממנו המים ולוקח אותם המים שבפלי האחר ששפף בו ויתן בפלי שבו הביצים עד שיתמלא הפלי ומה ששפף בפלי אחר מן המים הוא מדת העומר שתייב בחלה.

בפ' ואלו עוברין (דף מח) משמע הני נשי דידן דאין ללוש יותר מעומר בפעם אחת פן יחמיץ. ונראה כפי שהיה לו בני אדם שיעזרוהו ללוש אם מעט ואם הרבה.

לאחר שילוש כל צורךו ישטוף הפלי מיד והדף שערף עליו המצות פן נדבק בו בצק. וטוב שיקטל בלבו בצק הנדבק בין שיניו בפסח.

אם אינו חפץ רק עומר לאפות ימדוד בעומר אבל אם חפץ יותר אין לו למדדה ביום טוב. י"ד שחל להיות בשבת שואבין מים מערב שבת לצורך המצה וכן המנהג: רעה מעשה שאירע פסח בשבת וגם נפלה התקופה בליל שלפניו ואע"פ כן לא חשו.

כתב רבינו יהודה חסיד זל"ה שאין להקפיד דכתיב שומר מצנה לא ידע דבר רע ולשו במים השואבין בלילה. וכל אחד לא יאפה אלא לצורך יום אחד דאין יום טוב מכין לחבירו.

וגם בליל שני לא יאפו אלא לצורך אותה לילה ויום דאין יום טוב מכין לחול וכן מנהג רבי מנחם התיר לעשות עוגה קטנה מערב שבת להאכיל לבנו בשבת אחר חצות: רעו אם שכת ולא אכל אפיקומן שוב אין צריך לאוכלו שהג' המצות יש בהן שימור לשם מצנה.

וכן אם נאכל בסעודה יקח מצה אחרת מי שאיבד אחד מג' מצות צריך ליתנה במתנה כדי שלא יצא חלה במצה גזולה. כיצד יעשה עם החלה יפרישנה בלא ברכה ויעשה אותה עוגה קטנה ואופה אותה עם השאר.

ולאחר אפייתו יצרפם פולם ביחד בתיבה או בסל ואחר כך יברך עליה ויציניענה עד לאחר יום טוב ושורפה שהרי אם יברך עליה קודם אפייתה לא היה יכול לאפותה אחרי שקרא עליה שם דהויא ליה מלאכה שלא לצורך ובשאר ימים טובים שאין לחוש מחימוץ יברך לאלתר ביו"ט

ומפרישה ומשקה אותה עד לאחר יו"ט ואם נאפית העיסה בין ביו"ט בין בחול ושכח ולא הפריש יבצע מן העווגה ויברך עליה כאילו מפריש מן העיסה.

מצנת חלה פשלישין עומר או יותר מפרישין חלה קטנה ושורפין אותה. שחלת חוצה לארץ אסורה למי שטומאה יוצא מגופו ומפריש חלה אחרת ונותנה לכהן שלא תשפח תורת חלה: רעז ארבעה עשר שקל להיות בשבת פסק רבינו שלמה לא קרינו שם חלה אלא עושה חררה קטנה אצל גדולה ואופה אותה ולוקח הקטנה וקורא לה שם ומברך ומצניעה לשורפה בחולו של מועד אבל הנראה בעינינו שאם ירצה יפריש חלה קטנה ויאפנה ומאכילה לכהן קטן כדאמרינו בבכורות בפ' עד כמה (דף כז) אמר רבינא נדה קוצה לה חלה ואכיל לכהן קטן.

ואם אין שם פהו קטן קנימא לו כר' אליעזר דאית ליה הואיל ואי מקלע פהו קטן אכיל הילכה מותר לאפותה או אם חפץ יאפה הכל וקורא שם לאחר אפיותו דקנימא לו בפרק א' דיו"ט (דף ט) חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפריש.

ואם נתערבה החלה בעיסה מותר הכל לזרים דקי"ל בפרק עד כמה דבטילה ברוך ואם יש פחות מעומר ואפה ולש פחות מעומר וערוך ואפה נותנו בסל מיז אחר אפיותו מצרפן ליטול חלה דקי"ל כר' אליעזר הסל מצרפן לחלה אם אפה קפיוה קפיוה מעט מעט כדאמר בפ' אלו עוברין.

מה שעושיין ג' מצות מן המדה אחת של פסח דומיא דתודה פשיצאו ממצרים הוי כמו היצא מבית האסורין דכתיב והעומר עשירית האיפה והיו מ' לחמי תודה מן ב' עשרונים שהם כ' עומרין מה' עומרין עושים י' לחמים חמץ פנגד חמץ הבא מצה והאחרים עושים להחלות י' רקיקין י' חלות י' רבוכין הרי ג' מצות מגיע לכל עומר: רעז רבינו שמריה הורה להפריש חלה ביום טוב לאפותה ולנותנה לכהן קטן שלא יצאה טומאה מגופו ויפטר מחלת פהו דהשתא לא תשתפח תורת חלה מאחר שנתנה לכהן מפי רבינו יב"א הלוי זצ"ל: רעט פשלישין עיסת המצות אין לעכבה חוץ לתנור פהילוף אלפים אמה כדאמר בפ' אלו עוברין בצק החרש אם יש פיוצא בו שהחמץ הרי זה אסור אין שם פיוצא בה שיעור פדי שיהלך מיל ואם אין יכול לאפות המצה מוטב שישבר וילוש פעם שנייה או תטיילנה במים צונן וקי"ל כר' מאיר שיאור כל שהכסיו פניו סידוק פקרני חגבים שהרי פירשו רבי לשון חכמים ודכותא אמרינו בפ' אותו ואת בנו פשלישין עיסה לג' מצות מסמן את הראשונה בסימן אחד והשנייה בב' סימנין והשלישית בג' סימנין דדמי לג' קופות שפתוב עליהן אב"ג כדאמרינו בפרק הקורא את המגילה עומד (דף כא): רפ יש שחוקקין עץ אחד בחקיקה מצה או עוף אחת חקוק לסימן אע"ג דמשמע בפ' המביא גט תננינא וכתב ולא חקק מה שנדחקות בדפוס אינה פתיכה דווקא לגבי גט אבל ביום טוב אסור לסמן בו דלא מיבעי לרבי יוסי דמחייב בפ' הבונה משום רישם אלא לדברי הכל לא גרע מקומוס וקנקנתום ובאבק דרכי שאסור וצויר בחקק ביום טוב דאסור דדמי להא דאמרינו בע"ז בפ' כל הצלמים (דף מג) טבעת שחותרמה שוקע אסור לחתום בה משום לא תעשון אתי הקא נמי הוי פכותב או פמצייר.

במנהגים של רבי שלמה מצאתי הוקשו מצה לפסח בפ' בתרא דפסחים צלי אש ומצות מה עשיית פסח מז' ומחצה אף עשיית המצה פן ואכילת מצה הוקש לאכילת פסח דאמר רבא אכל מצה ולא חרוסת לר' אליעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו.

ואסור לאכול מצה בערב הפסח דכתיב בערב בערב תאכלו מצות: רפא מנהג לאפות בע"פ ממנהג גדולה ואילה"ג דבירושלמי מצה ישנה בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל היא. וכן בתוספתא מכשרת מצה ישנה.

מיהו המנהג פתקרוכת הפסח דהיינו מזו' ולמעלה פדאיתא בריש תמיד נשקט (דף נח) מצוה לאפות ג' מצות בלילה ראשונה ובלילה שנייה של פסח יאפה ג' מצות חביבה מצוה בשעתה.

ועוד אם היה אופה בערב הפסח ו' מצות פעמים יהיה לילה ראשונה במוצאי שבת ויאפה ו' מצות הרי אופה מיום טוב לחבירו דדכותיה אמרי יום הנה פולו אסור במנחות (דף סח) ובראש השנה (דף ל) ואעפ"כ אם היה אופה אותן מערב שבת היה יוצא דלא גרע ממצה ישנה מיהו יותר טוב שיאפה בליל שנייה שתהיה חמה דדמי להא דאמרין במנחות בשילהי פרק התכלת דאמר רב נחמן תופיני מנחת פיתים תאפינה נאה אי אפי לה מאתמול מיכשרה כל אדם חייב לתקן בעצמו המצות דאמר במקילתא ומשארותם צרורות בשמלונתם ר' נתן אומר וכי לא היה שם בהמה אלא שהיו ישראל מחבבין את המצות וילכו ויעשו בני ישראל ליתן שכר להליכה ולעשייה.

וטוב הוא ללמד ולומר לכל אדם לכל מי שיגיע מצות שלי הרי הם לו במתנה פדאמר ר' ב' לולב וערבה (דף מב) כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ירושלמי מצה גדולה פסולה עיי' ברא"ש פ' כ"ש (דף לח) כי שם הוא פלוגתא דאמוראי] בכ"ש ובלולב הגזול דייק לא פתיב מצותכם.

לאחר אפיית המצות יזהר שלא יקבלם בכלי או במפה שיש בה קמח פן תדבק הקמח במצה ואם יתנגה במים יתחמץ הקמח הא דאמר רבא ב' כ"ש (דף לה) מי. פירות אין מחמיצין דווקא בלא מים אבל עם מים תחמיץ אם לא יעשה שימור גדול פחכמים ב' כ"ש דאמרי תאכל.

וב' כל המנחות באות מצה (דף כה) ולבשל קמח בחלב לתינוקות בלא מים מותר אבל עם המים צריך שימור גדול. דבש וקמח בלא מים מותר או בכיזים מי שאפה מצות נקיות סלת מרובות לא יאפה ב"ט שאינו נקיות דדמי להא דאמרין ב' כל כתבי (דף קי"ד) הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה.

כשבא פסח יום א' צריך להזהיר שלא יאפו יום ו' כי אם לצורך י"ט ולשבת ולא ירבו לאפות בשביל חולו של מועד אלא ישמור מה שאפה יום ו' בעד י"ט ויאכל עד שיאפו יום א': רפב ערבי פסחים לא יאכל אדם סמוך למנחה עד שתחשף היינו מתחלת שעה עשירית אסור ואם התחיל לאכול קודם ומשכ' סעודתו עד הלילה פוסק בתחלת שעה עשירית.

אבל אוכל מיני תרגימא פירות או ירקות או בשר רבא שתי חמרא כו' מעלי פסח כי היכי דעברי לליביה וקיימא לן ב' כיצד מברכין (דף לה) טובא גריר פורתא מסעד סעיד רב ששת ישיב כולי יומא בתעניתא דאיסתגיס הנה ירושלמי ר' לא הנה אכיל לא חמץ ולא מצה: רפג סדר הפסח כשבאין מב"ה שוטפין את הפוסות דאמרין במס' שבת בפרק המוציא זין (דף עו) כדי מזיגת פוס יפה של ברכה ובמס' ברכו' ב' ג' שאכלו פוס של ברכה צריך הדחה ושטיפה מבפנים ומבחוץ ויושבין על השלחן דתנן אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ומזגין את הזין דתנן לא יפתחו לו מד' פוסות של זין לקח אין מקדשין לילות ראשונות של פסח בב"ה כי כל א' יש לו זין בתוך ביתו.

כוס ראשון מברך על היין פרי הגפן ואשר בחר בנו ושהחיינו כבית הילל יין ואח"כ על היום
ואם הוא שבת יאמר ויכלו י"ק וזמן ואם מו"ש יאמר יקנה"ז וירושלמי בפ' ע"פ אפי' יחיד פי
מקדש לחודי' צ"ל אשר בחר בנו בלשון רבים דאמר מר לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל.

שני תבשילין זכר לחגיג' ולפסח ואית דאמרי זכר למשה ולאהרן ושותין בהסבת שמאל וקיימא
לן בפ' ע"פ (ד' קח) כל ד' כוסות בעינן הסיבה הסיבת שמאל הסיבה ימין או פרקדן לא שמיה
הסיבה הכוס צריף שיהא בו יין רביעית הלוג הוא ביצה ומחצה פדמשמע בפ' בפל מערבין ובפ'
ג' מינין (דף כט) בנזיר שתה ד' כוסות ביחד לא יצא אמר ר"י בן לוי גושים תיבות בד' כוסות
שאף הן היו באותו הגס אשה אצל בעלה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה שאין הבעל
מקפיד עליה צריכה הסיבה בן אצל אביו צריף הסיבה תלמיד אצל רבו א"צ ואם רק מלמדו
אנמנות צריף אם אין לו יין יביא ענבים יבשים וישרם במים ויקדש ואם אין לו כלל יעשה הלכות
הפסח על הסדר וא"מ שעשה ניסים שהרי בברך ברוך אתה אשר גאלנו זהו כמו שעשה ניסים
אם אין לו פי אם רביעית הלוג יין יקח ג' רביעיות מים ויערב עם היין ויהיו ד' רביעיות ומדאמר
בפ' ג' מינין בנזיר (דף לח) חמשה סומקנא וחד ד' כוסות של פסח ש"מ מצוה באדום כר' יהודה
ואם הלבן משופח מן האדום יקח לבן כדאמר בפ' המוכר את הספינה יין אדום היו מנסכין בפ'
לולב וערבה (דף מח) אלא שהיו מושחרין.

ירושלמי דשקלים יוצאין ביין מבושל ובקונדיטון. כוס "ישועות בגי' "רביעית יין לכוס "ישועות
אשא בגי' שמגבי"הים הכוס מן השולחן טפח א'.

ד' כוסות כנגד ד' גאולות בירושלמי והוצאתי והצילתי וגאלתי ולקחתי ונגד ד' כוסות פורעניות
שעתיד להשקים העכו"ם וד' כוסות של נחמה לישראל וד' כוסות בשר המשקים בתו' שתאן
בפוסקין לא יצא פי' שפסק שעה גדולה ביניהם כשמזגו לו את הכוס ובכרף ושתה בהסיבת שמאל
מברך אחריו על הגפן ועפ"ה ונוטל ידיו ומברך על גטילת ידים מפני שצריף לטבול במשקה
ולוקח פרס הוא אפי' או ירק אחר ומטביל ביין או בחרוסת ומברך בורא פרי האדמה ואוכל
ונותן לכולם פדי שישאלו התינוקות למה אוכלים ירקות קודם אכילה וישבו זכר תחלת השיעבוד
לקושש קש לתבן ומברך אחר אכילת ירקות בורא נפשות רבות שהרי ההגדה פוסקת כדאמרינן
בנטילה.

ומה שאינו מברך על המרור פרי האדמה כמו שמברך על היין. מפני שאכילת מצה פוטרת ברפת
פרי האדמה אבל על אכילת מרור שהיא חובה לא פטרה מצה ואם לא אכל מן הירק כזית א"צ
לברך ברכה אחרונה ויקח מצה ראשונה ויבצענה לשני' מפני שדרכו של עני לאכול בפרוסה
וישים חצייה תחת המפה על שם משארותם צרורות בשמלותם על שכםם.

וחצייה בין השלמות בפ' כ"מ (דף לט) פרוסה בין השלמות מ"ט לחם עוני כתיב ומנהג להוציא
הבשר והביצה שהם שני תבשילין מן הפלי ומגביהין הפלי שבו המצות והמרור ואומר עליו הא
לחמא עניא עד בני חורין.

אח"כ טוב להסיר הפלי שבו המצות מלפניו ולהניח על השולחן לצד אחר שישאל התינוק עדיין
לא אכלנו למה סלקנו הפלי ואם ישאל פטור לומר מה נשתנה ואם ירצה יתחיל עבדים היינו
לפרעה.

בין כוס ראשון לכוס שני אם ירצה ישתה וימזוג כוס שני ואינו שותה ואומר עליו מה נשתנה ויניח הפלי שבו המצות לפניו. לחם ענוני שעונוני עליו דברים.

מזגו לו כוס שני פאן הבן שואל או אשתו שואלת או הוא לעצמו. ופסיק רבא שיש לומר שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים הלילה הזה מרור אבל גבי מצה אומר כולו מצה שאין אוכלין כי אם מצה מה העדות אשר צנה ה' אלהינו אתכם כף הפסוק בואתחנן לא הוציא עצמו מן הפלל שאמר ה' אלהינו יעלב וכו' וירדו מצרים כף הפסוק ביהושע.

פסח שהיו אבותינו אין להגביה הפשר שהיה נראה כמקדש קדשים בחוץ אמר רבא מצה זו צריף להגביה מרור זה צריף להגביה ומסיים גאל ישראל אמר רבא קריאת שמע והלילה גאל ישראל מה שאין מברכין בלילי פסח אקב"ו לגמור את ההלל לפי שאין גומרה ביחד אלא קורא בצאת ישראל עיקר הגס דמצרים ומברך אשר גאלנו לאחר שסיים גאל ישראל מברך פרי הגפן ושותין בהסיבת שמאל ונוטלין ידיהם ומברכין על נטילת ידים מפני שצריף לטבל טיבול שני במרור אבל על אכילת מצה שהוא יוצא בכזית א"צ נטילה דעל פחות מכביצה א"צ נטילה כדאמרי' בסופה ובברכות נמצא מה שנוטל עבור הטיבול ואח"כ אוכל כל צורך וילפי שאמרו ההגדה והסיחו דעתם מנטילה ראשונה צריכין נטילה ויקח שתי המצות השלימו' והפרוסה ביניהם ויבצע המוציא על מצה (השנייה) [הראשונה] השלימ' ואינו אוכל עדיין ויברך על אכילת מצה על המצה הבצועה שפין המצות ואוכל מזה ומזה כזית ויאכלו כולם כזית מצה בהסיבה כשעושה המוציא אויזו בידו ב' המצות שחייב לבצוע בשבתות ובמים טובים על ב' פירות שלימות לקטו לחם משנה פתיב ובצע קדא כדאמרי' בפ' פיצד מברכין ובמס' שבת בפ' כל פתבי (דף קיט) ומה שמברך על הבצועה על אכילת מצה מפני שדרכו של עני בפרוסה ובפ' כ"מ אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניחין פרוסה בתוך שלימה ובוצע ומה שאינו אוכל כשמברך המוציא לפי שצריף לברך על אכילת מצה ולאחר שימלא פריסו היאך חוזר ויברך כדאמרינן גבי מרור: מצה קיימא לן בפסחים בפרק האשה אמר ר"א נשים חייבות באכילת מצה וקיימא לן מצה צריכה הסיבה ואפי' עני שבישראל כדאמר בפ' ע"פ (דף קח) בלע מצה יצא פרפה בסיב או בעלה אחר ובלעו לא יצא שלא נגע בגרונו חולה או זקן שאינו יכול לאכול מצה כזית ישרה אותה ביין או במים קרים רק שלא נימוחה יצא אבל בתבשיל חם או במים רותחים או חמים לא יצא דאמר בפ' כ"ש יוצאין בבריקי השרוי אבל לא במבושיל דהלכה כר"י וקיימא לן הרתיח ולבסוף אפה יצא אפה ולבסוף הרתיח לא יצא מעשה אילפס שאפה בתנור יצא בפ' העור והרוטב המחה מצה וגמעה לא יצא בלע מצה ומרור ידי מצה יצא ולא ידי מרור.

אבל בלעיסה אסור דאמר לא ליכול מצה ומרור בהדי הדדי דטעם מרור דמריר מבטל טעם מצה. בזבחים בפ' התערוכת (דף עח) עשה עיסה מחיטים ומאורז אע"ג דרובה אורז אם יש בו טעם מצה יצא ובמנחות בפ' הקומץ רבה (דף כג) תבלה בקצח בשןמשומין בכלמיני תבלין כשרה היא הואיל ויש בה טעם מצה.

בפ"א דחלה ר' ושלמי פשם שאין האיסורין מבטלין זה את זה כף אין המבטלת מבטלת זו את זו בע"פ אכלו בלא מתכווין יצא לחצאיו יצא ובלבד שלא ישהא בין אכילה לאכילה כדי אכילת פרס מרור יקח ומברך על אכילת מרור וטובל בחרוסת ואוכל כזית מרור בלא הסיבה ויתן לכל אחד ואחד כזית מרור.

בפ' כ"ש (דף לט) אלו ירקות שאדם יוצא ידי חובתו בפסח בחזרת לייטוגא הוא מרור בעולשין קרושפלא תמכתא אגרונו ובחרחבינא בסיב הדקל ודולגיא מרריתא אמרפוי"ל. אבל מצנה בחזרת היא חסא.

בחזרת תנו ברישא ומפרש רבא ור' שמואל בר נחמני טעמא. יוצאין בה' מינין מרור עליו לחין ולא יבישין בקלחים בין לחים בין יבישין.

אמר רבא בלע מרור יצא פרכו בסיב ובלעו לא יצא מרור אין צריך הסיפה אמר רב פפא האי חסא צריך לשקעה בחרוסת משום קפא. אמר רב אשי לא לישחי איניש חזרת בחרוסת דאגב חולגיה פח דתבלין מבטל מררותיה אכלו לחצאין יצא גבי מרור ש"מ דבעינו חזרת.

ואחר כך יקח מצה השלישית וכורף מרור עמה ויאכל כזית מצה עם כזית מרור בלא טיבול ובלא ברכה ובלא הסיפה זכר כהלל על מצות ומרורים יאכלוהו ונותן לכל אחד כזית מצה וכזית מרור ואחר כך אוכלין ושותין כל צרכו.

ואם ישן בתוך הסעודה לא יאכל יותר כדאמר אביי לרבא והשיב נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו מצה בחזרת טוב טוב ארוחת ירק ואהבה שם ארוחת בגימטריא חזרת ירושלמי למה נקרא שמו חרוסת זכר ללבנה שהיא מעשה חרסין ר' לוי אומר צריכה שתהא עבה זכר לטיט אית דאמרי צריכה שתהא רפה זכר לדם תני אינה ברפת מצה מניח פרוסה על גבי שלימה ופורס מן הפרוסה ומברך המוציא וטמיש במילחא ולא אכיל עד דהנה מברך על ההיא אומצא דהמוציא מברך על אכילת מצה.

זה אינה בכל ירושלמי דמברך המוציא על הפרוסה. לאחר גמר סעודתו יקח מצה שהניח תחת המפה הוא אפיקומן ויאכל כזית בהסיפה ויתן לכל אחד כזית שיאכלו בהסיפה.

אין מפטירין אחר המצה אפיקומן. שכת ולא אכל אפיקומן ועשה סדרו יטול ידיו ויברך על האפיקומן המוציא ויאכל כזית בהסיפה או כפיצה ויברך ברפת המזון ויסיים סדרו.

ואם נאכל האפיקומן בסעודה יקח מצה אחרת ויאכל באחרונה פי מצה שלנו בחזקת שימור הוא. וצריך לזהר שיאכל האפיקומן קודם חצות לילה כדאמר רבא אכל מצה אחר חצות לילה לר' אליעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו וסתם לן תנא כוותיה בפ' א' דברכות ובפרק אינהו מקומן (ד' יו) ובשלהי ע"פ ויש פוסקין כל הלילה דסתם לן גבי הילכתא ובפסיקתא בפ' הקורא את המגילה למפרע (דף כ) כל שמצותו כל הלילה כשר כל הלילה.

וכשאוכל האפיקומן לא יהיה לו טורח דאמר בגזיר (דף כג) אכל מצה לשם אכילה גסה עליו כ' ופושעים יפשו בו ואם אכל ממש אכילה גסה לא יצא. ביבמות פיוצא בו לא יאמר פמה טורח פסח.

בירושלמי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת מה טורח זה. לאחר אכילת אפיקומן נוטל ידיו הם מים אחרונים בלא ברכה כדאמרינן בפ' כל הבשר (ד' קה) ואין נוטלין אלא בכלי.

ומוזגין כוס שלישי ומברך ברפת המזון ומזכיר יעלם ויבא בורא פרי הגפן. שותין בהסיפה ומברך ברכה אחרונה.

ומוזג כוס רביעי ומתחיל שפוך חמתך וגומר הלל ואומר ברפת השיר יהללוך כרב יהודה. ור' יוחנן אומר נשמת כל חי.

לאחר שְמִסִּיגִים הלל אומר הודי לה' עד הודו לאל השמים ואחר כך נשמת כל חי בפי במקלות. ומברך פרי הגפן.

ושותין בהסיכה, ומברך ברכה אחרונה. ויש או' לאחר שגומרין את הלל יהללוך עד בתשפחות. ומברך בורא פרי הגפן ושותין. ומזגין כוס תמישי ואומר הלל הגדול הודו נשמת ופיוטים אחרים אז רוב נסים ואומץ גבורותיה.

פרי הגפן ושותין כוס תמישי בלא הסיכה. למה אין אנו מברכין על ד' כוסות אקב"ו לשותות ד' כוסות.

כמו על גר חנוכה שהוא מדרבנן. וגם אין מברכין על ההלל לגמ' את ההלל דאמרין בערכין שחייב בב' לילות אלא לפי שאינו עושה ביחד שכל הברכות דוקא כשעושין המצוה ביחד בלא הפסקה כמו מגילה אין קורין אותה סרוגיין וכן ברכת התורה וכן תקיעת שופר אע"ג ואמר רבי יוחנן בשלהי מס' ר"ה (דף לד) שמע תשע תקיעות ביום יצא מכל מקום עיקר מצותו יותר קשר"ק קש"ק קר"ק.

אלא הלל שאין גומר יחד שפוסק בו סעודתו וד' כוסות צריך על כל אחד מצותו שאם שתאן בבת אחת לא יצא דאין ד' כוסות אז לברך עליה פלל. בפ' ב' דברכות ירושלמי אומר קרית שמע והלל ותפלה יחד אף בתקיעה כן.

ר' יסא בשם רבי יוחנן אומר אפילו שמעון כל היום פולו יצא. קריאת שמע ומגילה אם פסק פדי לגמור פולה חוזר לראש.

וכן בירושלמי בפ' הקורא את המגילה למפרע וכן בברכות אין להפסיק כ"א טול בריה וכשתדקדק כל הברכות אין לברך עליהן כי אם כשצריך ביחד לעשות המצוה. ירושל' בריש פיצד מברכין מניין שכל המצות טעונות ברכה.

ר' בא בר פהא בשם ר' אלעזר ואתנה לה את לחות האבן והתורה והמצוה מקיש המצות לתורה מה תורה טעונה ברכה אף מצות טעונה ברכה והא דאמר רביעי גומר עליו את ההלל ואומר ברפת השיר וא' רב יהודה יהללוך ולפי שר' יוחנן אמ' נשמת כל חי על פן אחר קריאת הלל אומר נשמת כל חי וכן נכון לעשות זה יסוד רבינו מדנפירא בר אברהם.

בליל פסח צריך לברך תחלה על קריאת ההלל והכי אית' במסכת סופרים (דף כא) כי בשני לילות של פסח גומרין את הלל וצריך לברך עליהן ולקרותן בנעימה דתני ר' שמעון בן יהוצדק י"ח ימים שגומר בהם היחיד את ההלל ובגולה כ"א יום ושני לילות ומצוה לקרות את ההלל בשני לילות של גליות ולברך עליהן בנעימה לקיים מה שנ' ונרוממה שמו יחדו.

וכשהוא קורא אותו בביתו אין צריך לברך שפבר בירך ברבים לפי שהיו נוהגים לקרות ברבים בבית הפנסת. וגם לבסוף לאחר סעודה כשהוא מתחיל לא לנו צריך כמו כן לחזור ולברך וכן משמע בירושלמי פ"ק דברכות כל הברכות כולן פותחים בהן בברוך חוץ מברכה הסמוכה לתברתה כגון של ק"ש ותפלה מתיב ר' ירמיה הרי גאולה פירוש בליל פסח דמתחיל ברוך אשר גאלנו ואע"ג דסמוכה לתברתה לברכה דקריאת הלל ומשני שנייה היא דאמר רבי יוחנן אם שמעיה בבית הפנסת יצא.

התיב ר' אלעזר בר' יוסי ונהרי סופה פ"א לאחר סעודה שאינה פותחת בברוך וחותמת בברוך ולא לסומכה שהרי הפסיקה סעודה אמר ליה שתיים הוי אחת להבא ואחת לשעבר פ"א שתי פעמים מברך על קריאת הלל אחת לשעבר לפני הסעודה ואחת להבא לאחר סעודה.

משמע דצריך לברך על קריאת הלל לאחר הסעודה ובה"ג כ' אין מברכין בלילי פסח לגמור את ההלל שחולקין אותו באמצע דהכי סדר ר"ב צמח גאון. וכן במחזורים דרב עמרם בסדר הפסח ולגמור את ההלל אין מברכין בלילי פסח שחולקין אותו באמצע סעודה ששנינו הרביעי גומר עליו את ההלל ועוד פריך בירושל' ונהרי הבדלה דסמוכות ופותחות בברוך ונהי להם לחתום בברוך ולא לפתוח שנייה היא.

ר' הנה מפזרן וחוזר וכוללן על הפוס הרי בברך פירוש שאומר בברך שאכלנו משלנו ובטובו חיינו וברוך הוא וברוך שמו דברכה אחת באפי נפשיה היא כדאמר פ"ג שאכלו ומדאמר שלש וארבע קסבר עד בברך ואפילו הכי מתחיל ברפת הן בברוך אע"ג דסמוכה לה ומשני שנייה שאם היו שנים יושבין ואוכלין שאין שנים אומר בברך הרי הן את הפל כגון אחד שהתחיל לשנים שילך לו המתחיל.

והכי אמר בירושלמי בפ"ג שאכלו ג' שאכלו כאחת ובקש אחד מהן לילך דבי רב אמרי יברך ברכה ראשונה וילך לו, איזוהי, דבי רב אמר ברפת זימון. ר' רמיה אומר זו הן וכן משמע ומדא' רביעי לאזמוני ברפת זימון וברוכי לחודיה מזמין ומברך את הן דאיתמר עד היכן ברפת הן רב חסדא אמר עד בברך רב ששת אמר עד הן והלקתא כרב ששת עד הן.

ועוד פריך בירושלמי ונהרי הטוב והמטיב פירוש דסמוכה ופותחת בברוך שנייה היא ביבנה תיקוניה. הרי קידוש פירוש דסמוכה לבורא פרי הגפן ופותחין בברוך שנייה היא שאם היה יושב ושומה מפעוד יום ונמשך הסעודה עד שקדש עליו היום אינו אומר בורא פרי הגפן.

ועוד יש בה"ג היכא דיתבי ג' למיכל וקא מיבעי חד מינייהו למיפק פסקין סעודתו ומזמין עליה עד הן וגומר מיהו ברבים פוליה ונפיק וחוזרין הן ואוכלין וגומרין סעודתו ומברכין תרנייהו סדר ברבים כהלכה.

עד כאן לשונו. ועל קריאת הלל שבילילי פסחים פירשו הגאונים שאין מברכין עליו בתחלתו לפי שמפסיקין בו ואוכל סעודתו ואינו אלא פקורא בעלמא רב צמח גאון זצ"ל לפישמפסיקין בו בסעודה רב האי גאון זכרוננו לברכה פירש שאינו אלא פקורא בתורה.

אבל במסכת סופרים פתיב דבשני לילות של פסח גומרין את ההלל אבל בפ"ב דערכין (דף כט) לא חשיב להו ועוד כתב שם וצריך לברך עליהן ולקרותן בנעימה דתני רבי שמעון וכו' לפי הענין הנה נראה שהיה לנו לברך ולגמור את הלל בתחילתו ובירושלמי דפרק קמ' פל הברכות פותחין בברוך אם היתה ברכה הסמוכה לחברתה כגון קרית שמע ותפלה אין פותחין בברוך התיב רבי רמיה הרי גאולה שנייה היא דאמר רבי יוחנן אי שמע בבית הפנסת יצא מתיב ר' אלעזר בר' יוסי קמי רבי יוסי ונהא סופה אמר להם שתיים הן אחת להבא ואחת לשעבר ופיר' מורי ה"ר יהודה בר' יצחק זצ"ל דכף פ"א הרי גאולה כלומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו וכו' דאמ' ברכה סמוכה לחברתה א"כ ברוך על קריאת הלל תחלה על זה מתרץ שאם שמע בבית הפנסת יצא ואינו מברך עליו אז תחילה בביתו משמע הא לא אמרו אז בבית הפנסת יש מברך עליו לפניו בביתו ושוב חזר מורי רבי יהודה ופירש בירושלמי דהתם לא דיבר אלא במקום שאינו מפסיק בסעודה כגון

אדם שעשה סדר בבית אחר ולקח יש לברך אבל אנו שמפסיקין אותו בסעודה ולשתות הכוסות אין לברך עליו.

ובתוספתא דפסחים תניא בני העיר שאין להם מי שיקרא את ההלל נכנסין לבית הפנסת וקורין פסוק ראשון והולכין ואוכלין ושותין וחוזרין ובאין וגומרין עד סוף ואם אי אפשר להן כף גומרין את כולה ואמר בירושלמי מהו לשתותו בכוס אחד ממה דאמר בשוחר טוב ג' צריכין לקרוא שפן אחד ואמר לשנים הודו מיהו אם אין לו כי אם אחד או הוא יחידי גומר את ההלל וכל הסדר.

בערבי פסחים אומ' הלל הגדול. בשילהי פרק סדר תעניות (דף כז) אמרי אבני ורבא אין אומרין הלל הגדול אלא על נפש שבועה וכרס מלאה לכף אומרם לאחר אכילתו לאחר גמר סידורו יש גאונים שאוסרין בין יין בין מים לשתות כל הלילה פן יפיג טעם המצה ויש מתירין דאמר בירושלמי בין שלישי לרביעי לא ישתה שלא ישתפר אבל לאחר המזון לא ישתפר פירוש כבר גמר את ההלל ומה בכך אם ישתפר מעתה.

על כל כוס וכוס מברך ברכה אחרונה מעין שלש לבד מכוס שני שיש לו לאכול ולברך ברכת המזון ויש בו חיילוקין שאין לברך ברכה אחרונה על היין אם לא ישתה שיעור רביעית.

והשוטה כוס של ברכה וטעם מלא לוגמיו יצא. פ"א אם יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו כדאיתא בפ' בתרא דיומא: רפד התרוסת עשוי מתפוחים אמר אבני לקהווי על שם תחת התפוח עוררתיה וצריף לסמוקיה זכר לטיט.

ונותנים בו קצת מה שבשיר השירים אגוזים תאינים ורימונים ופיקלפל וזנגביל וכמון וכרפס ומיר"תך אבל התפוחים נאגוזים העיקר. בלילי פסח מקום שאוכל שם אומר ההלל וכן משמע בפרק ביצד צולין.

מי שמבקש לקדש בבתים הרבה בפסח אם יברך ברכת המזון שוב אין לו רשות לטעום פלום. אלא פן יעשה מקדש בבית ראובן קידוש ונוטלין ידיהם ומברכין נטילת ידים.

ולוקחין ירק ומברכין פרי האדמה ואוכלין ומוזגים כוס שני ואומר מה נשתנה עד גאל ישראל ומברכים נטילת ידים. ואוחזין שני כפרות שלקוחות ופרוס' ביניהם ומגביה ואומר מצה זו ומברך המוציא ומברך על הבצועה על אכילת מצה ואוכל ולוקח חזרת ומברך על אכילת מרור וטובל בחרוסת ואוכל.

ואחר כך לוקח מצה ומרור ואוכל ככה יוכל לעשות לכמה בתים פן יעשה בבית שמעון ובבית לוי דקי"ל במס' ר"ה בשילהי ראוהו בית דין כל הברכות כולן אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין אבל ברכת הלחם של מצה וקידוש היום אף על פי שיצא מוציא כדמסיק רב אשי אם כולן למדו ברכת המזון בברך ראובן בביתו וכן שמעון וכן לוי אבל המקדש לא בברך.

לאחר שברכו מסיים כל אחד לא לנו ה' לא לנו ועושה הפל כסדר וכן יעשה לכל אחד ואחד ובבית אחרון מברך ברכת המזון ומסיים סידורו. ואם תפיץ כוס חמישי אומר עליו הלל הגדול חמישי רשות הוא.

ארבעה כוסות כף נמצא בסדר רב עמרם גאון. פסח בחול די לו בשני מצות.

על השלימה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה. אבל אם אירע בשבת צריף שלשה כף מצאתי.

ואין לנו קבלה כה בין ביום טוב בין בשבת צריף שני שלימות ואחת פרוסה פדרפו של עני בפרוסה. ואם אין זין קלל ולא צימוקין מקדש על המצות המוציא ואינו בוצע ומקדש אשר בחר בנו ואם מוצאי שבת יעשה יקנה"ז ועל אכילת מצה ואוכל ואחר כה מרור ואף על פי שאין מבדילין על הפת מיהו על מוצאי שבת כזה שמקדש על הפת עבור יום טוב מבדיל נמי על הפת: רפה אסור לשרות מורסן בפסח כדאמרינן בפירק כ"ש (דף לט) ואף על גב דאמרינן חולטין ברותחין לנו אסור שאין אנו בקיאים.

ולא תשרה האשה מורסן לשוף בשרה שמחמיץ ולא ילענס חיטין על מפתו וכו'. ואין מניח קמח בתבשיל לפעמים לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ.

האפוי שבשלו מותר. הנותן לסוסים ומוציא ריר צריף לבער שמחמיץ כמו לא ילענס חיטין.

אם יש לו כבשים ומאכילן סובין חייב לבער דמשמע במס' מכות רירין הנופלין בעדשים דהוי משקה. ובשבת בפירק תולין (דף קמ"א) פרה אית לה רירי על פן צריף לבער מה שישאיר פן יחמיץ.

אם נפל בשור יבש בקדירה בפסח או דגים מלוחים ויש אומרים אף פי שלא נזקרו במליחתן מן החמיץ. מאן לימא לן שהיה בו חיטים כשמתקח ומצאתי בשם רבינו שלמה בשור יבש שלא נזקרו במליחתו וכמו כן גבינה מותר לאוכלו בפסח דאפילו למאן דאמר חמיץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור דמשמע במשהו הני מיני דאיתיה בעיניה דקנסין ליה משום דעבר בבל יראה אבל על ידי תערובות שלא נעשה בשומור הבשור איכא למיחש שמא לא נזכר שיש בו חמיץ ואינו אסור אלא בנותן טעם: רפו שעורה הנמצא בדבש בפסח פניו דנפל קודם הפסח בשכר בדבש אין זה חמיץ בזמנו שנתבשל קודם הפסח ואין חוזר ונעוור כדאמר גבי ציר בבכורות ואפילו נפל בפסח אינו אסור אלא אם כן נתבקע כדמשמע בפירק כ"ש (דף מ) למר עוקבא כל שמניחו על פי האבוב הוא פלי אחד כדאמרינן במנחות (דף סו) גבי עומר ולשמואל נתבקעו ממש והוי ספק דאורייתא ולחומרא אבל בבישול נתבקעו ממש דוקא כשמואל אסור.

דחמיץ במשהו מדרבנן אסור חמיץ בפסח למה לרבי שמעון מותר בתערובת ליבטל ברוב הלא יש לו מתירין לאחר הפסח אם כן למה יבטל י"ל שנימוח בטל אע"פ שיש לו מתירין בע"ז בפ' בתרא (דף עג) כל איסורין שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם חוץ מטביל וזין נסד במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם ואמאי בטל ברוב שלא במינו והא אמרי' בנדרים בפ' הנודר מן הירק (דף נח) ר' אומר כל דבר שיש לו מתירין כגון טביל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעוור וכל דבר שאין מתירין כגון תרומה ומעשר וחקלה וערלה וכלאי הפסח נתנו בו חכמים שיעוור ואסור בכל שהו הרי טביל יש לו מתירין והוה התרתו שאם נפל זין של טביל כל שהו בזין תפוחים דהוי שלא במינו דלא ידע כמה יכולין לפטור כל הכרי דחטה אחת פוטרת את הכרי ואמרי' במנחות (דף לא) פעם אחת נתערב לו טביל חיטין אמר לו קח מן השוק ועשר עליו הרי טביל יש לו מתירין אמאי בטל ברוב.

ותירין ר"ת בע"ז (דף עג) דמיירי בטביל שהלכו בעליו למדינת הים דאין להפרישם בלא דעתו דשלוחכם לדעתכם. ובשילהי ביצה (דף לט) מלח אסתרוקנית ידיע ממשו ומים יש ממשו בעיקסה לא בטיל חמיץ נמוח.

אי נמי בע"ז בטבל הטבול לתרומה גדולה דאין לו מתירין דהיו תורמין כדאיתא בביצה (דף לא) והיא דנדריים בשיליהי הנודר מן הירק והיא דמנחות מיירי בטבל הטבול לתרומת מעשר מדאמר ר' קח מן השוק ועשר עליו ויש לו מתירין: מעשה שהגעילו יורה מןחמצ' וכששפכו המים מןחמצין ירדו לבאר ואסרו המים לשאב בפסח שחמץ במשהו וכן אם חמץ נפל לבאר אסורים המים: רפז חטה שנמצאת בתרנגולת צלויה או כשחמץ בשר נמצאת חטה או שעורה על הבשר שנתרפכה אוסר אותה חתיכה אבל שאר חתיכות שנחלחו ולא נגעו בחטה או שאר תרנגולין שצלו עמה מותרין אבל באותה שנמצאת החיטה אסורה: רפח חטה מבושלת בתרנגולת מבושלת ובשלו תרנגולין עמה ולקחו מן הרותב שבשלו בה אותה תרנגולת והניחו בקדירה מליאה בשר ואסרו כל התרנגולין וכלהבשר שבקדירה והקדירה של חרס שברו והיורה שבישלו בה הגעילו דק"ל בפירק כ"ש (דף ל) אמר רבא רבא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור כרב במשהו.

שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כרבי שמעון שנותן טעם מותר לאחר זמנו בתערובתו. ירוש' כל שעה לאחר זמנו לא יאכיל חמץ אפי' לכלבים מה אנו קיימין אם לכלבו הוי הנאה אלא פן אנו קיימין אפילו לכלב אחרים זאת אומרת אסור להאכילו לבהמות הפקר.

אבל כפרות שמבטל ליה הוא בטל: רפט חטה שנמצאת במצה אפויה ולא נודע אם נתחמצה בה בעודה עיסה או שמא במי' שנילושה החמיצה או שמא נפלה בעיסה ולא נתחמצה מעולם ואסרו אותה מצה לבדה דדמי להא דאמרין בפ' בכל מערבין (דף לה) נגע באחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ולמחר מצאו מת חכמים מטמאים שכל הטומאות כשעת מצאתן.

אבל מצות אחרות מותרות העמד מצות והימים על סזקתן ומותר. בפ' כ"ש (דף מ) אין לותרתן שעורין בפסח ואם לתת ונתבקעו אסורין.

בתוספת' ר' יוסי אומר שרה חטין ושעורין במים והחמיצו אסורות. אבל לגבי עיסה אמרי' תפח' תלטוש בצונן: רצ שק מלא קמח שנתון במרתף אצל החומה ונתלחלח מזיעת החומה אע"ג דאמרין עפ' ב' דמכשירין זיעת הבתים וזיעת אדם טהורה מיהו מחמיצין.

כדאמר רוק אינו מכשיר מיהו אמרי' לא ילעוס חטין מפני שמחמיצות הילקף אם נפל מים על קמח או נתלחלח השק ורקד הקמח והשאר מותר. מעשה שפסו קדירה בפסח בכסוי מתכת שלא ליבנוהו ולא הוגעל ואסרנו כל התבשיל כי מפח הרתיחה נגע בפסוי מןחמץ ואפ' לא נגע מזיעת הפסוי ונפל בקדירה דומיא בבראשית רבה סיפא מזיעת מחמת המים.

וקיימא לן חמץ במשהו. שק שיש בו קמח ותרנגולין ישבו עליו ונתלחלח מצואת התרנגולין אמרי' במנחות (דף סט) שעורים שנמצאו בגרגרי בהמה וכו'.

אי למנחות הקריבהו נא לפתתה ואינו אומר משום חמץ. מיהו ירקדו הבצק לחוץ והשאר מותר. בשר יבש שמזיע בשעת הגשמים מחמץ מכח המים שהודחו. או חלב נשפף על החטין והתירוהו כדאמר רבי יהושע בן לוי לבגיה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא משום מצה עשירה מכאן ואילף לישו בחלבא רק שלא יהא בו טיפת מים: רצא מעשה שאפו מצות בתנור בפסח ובא גוי והשליף עוגות חמץ בתנור ונאפה.

אם נגע החמץ במצה אסור. דדמי להא דאמר בפירק בתרא דע"ז (דף סז) בפת חמה ורחיבת פתוחה דברי הפל אסור הכי נמי אסור בגייעתו אבל אם לא נגע מותר.

דְּמִיָּמָא לֹן רִיחָא לָאו מִילְתָּא הִיא דְאָמַר בְּפָרְק בְּתָרָא דַע"ז (דָּף סז) יִשְׂרָאֵל בְּדַגּוּי מוֹתֵר דְּרִיחָא לָאו מִלְתָּא הִיא וְהָא דְאָמַר רַבָּא בַפ' כ"ש גָּבִי קִטְרַת שְׁל עֲבוּדָה זָרָה דְאָסוּרָה וּבִסְוָפָה בַפ' לֹוֹלָב הַגָּזוּל (דָּף לז) דְאָמַר רַבָּא הַדָּס שְׁל מְצָנָה אָסוּר לְהָרִיחַ בָּהּ וּבַפ' א' דַע"ז (דָּף יב) מְעוֹטְרוֹת פְּנוּדָד וְהַדָּס אָסוּרוֹת דְּמִיָּהֲנִי מְרִיחָא.

זֶהוּ דְבָרִים הַעוֹמְדִים לְרִיחַ אֲבָל דְבָרִים שְׂאִין עוֹמְדִים לְרִיחַ מוֹתֵר. קו"ל פְּרָבִי מֵאִיר פִּינוּן שְׁהַכְּסִיפּוּ פְּנֵי אָסוּר דְתַנּוּן וְחַכ"א זֶה וְזֶה בֵּין פְּקָרְנֵי חֲגָבִים בֵּין גִּתְעָרְבוּ סְדָקִין הָאוּכְלוּ בְּכַרְת מְדַשְׁנָאוּ בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים.

וְשִׁשְׁאַלְתָּ עוֹף שְׁנַצְלָה אוּ שְׁנַתְּבַשְׁל בְּפִסְח וְנִמְצָא בְּתוֹכוֹ חֲטָה פֶּה דַעֲתִי נוֹטָה שְׂאוֹתוֹ הָעוֹף אָסוּר בְּאַכִּילָה וּבַהֲנָאָה שְׁהַחֲטָה אוֹסְרָת וְנִאֲסְרָת דְאָמַר רַבָּא הִילְכְתָּא חֲמִץ בְּזַמְנֹו בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ אָסוּר פְּרַב בְּמַשְׁהוּ וְאִיכָּא דְמוּרָה לְהִתְיָרָא מֵהָא דְתַנּוּן בְּמַשְׁנָה טְהוֹרוֹת וּמִיָּתִי לָהּ בְּפָרְק בְּתָרָא דְשַׁבָּת (דָּף קָנָה) בְּעוֹף פְּדִי שְׁתַּפְּלוּ לְאוּר וְתִשְׁרַף דְבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אוֹמַר מַעַת לַעַת וּסְבִירָא לִיהָ פִּי הִיכִי דְבָשֵׁר הַמַּת מַתְעַפֵּל לֹא מְטַמָּא בְּאַהֲלָה.

חֲטָה נְמִי פִּי מַתְעַכְלָא דְמִיָּא. וְלֹא מְסַתְבָּרָא וְלִיתִיהָ.

חֲדָא דְלֹא יָדִיעַ מְתִי בְּלַעַה הַחֲטָה וְתוּ מָה עֲנִיָּין פְּסָחִים אֲצֵל אֵהְלוֹת אַדְיָלִיף לְהִתְיָרָא מֵאֵהְלוֹת לִילִף מִחֲמִץ בְּפִסְח לְאִיסוּרָא דְתַנּוּן לֹא יִסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירִים פְּשִׁיט' לֹא צָרִיכָא לִר' יְהוּדָה דְאָמַר אִין בְּיַעוּר חֲמִץ אֵלָא שְׁרִיפָה מ"ד בְּהִדִּי דְקָא שְׂרַף לִיתְהֵנִי קמ"ל דְאָסוּר וְכָל שְׂכַן חֲטָה זֶה שְׁהִיא בְּעִין וְחֲמִץ גְּמוּר הוּא דְאוֹסְרָת וְנִאֲסְרָת וְעוֹד אִין אִיסוּר בְּלוּעַ מַתְבַּטֵּל.

דָּג טָמֵא שְׁפָלַע דָּג טְהוֹר מוֹתֵר בְּאַכִּילָה דָּג טְהוֹר שְׁפָלַע דָּג טָמֵא אָסוּר בְּאַכִּילָה אֵלָמָא בְּאִיסוּרִיָּה קָאִי וְאִינוּ בְּטֵל הֵךְ חֲטָה נְמִי לֹא בְּטֵלָה וְחֲמִץ גְּמוּר הוּא וְלֹא מִיבְעִיָּא הָא דְמַבְשִׁילָא דְאָסִיר' אֵלָא אִפִּי חִזְטִי קוֹרְדָּנִיתָא דְשְׁרִירָן טָפִי פִּי שְׁדִיָּא מִיָּא עֲלֵיהוֹן אָסוּרִין דְאָמַר רַב גִּידֵל הַמְקַדְּשׁ מו' שְׁעוֹת וְלַמְעֵלָה בְּחִזְטִי קוֹרְדָּנִיתָא אִין חוֹשְׁשִׁין לְקִידוּשִׁין.

כָּל שְׂכַן דְמִטְוִמָּאָה לֹא גְמָרִינוּ דְהִלְכוֹת טוֹמְאָה הִילְכְתָּא גְמִירִי לָהּ וְלֹא גְמָרִינוּ מִיָּנָה וּבַפ' א' דְסוּטָה נְמִי אָמְרִי שְׂאֵנִי הִלְכוֹת טוֹמְאָה דְהִכִּי גְמִירָא לְהוּ וּר' שְׁמַעוֹן הֲגִיָּה בֶּן וְהָא דְאָמְרִי בְּמִנְחוֹת בַפ' ר' יִשְׁמַעְאֵל (דָּף סט) חֲטִין שְׁבָגְלִי בְּקָר וּשְׁעוֹרִים שְׁבָגְלִי בְּהֵמָה חִזְשָׁב עֲלֵיהֶם לְאַכִּילָה אִין מְטַמְּאִין טוֹמְאָת אֲוֹכְלִין לְקַטֵּן לְאַכִּילָה מְטַמְּאִי טוֹמְאָת אֲוֹכְלִין ש"מ מֵהֶכָּא דְאֵפִילוּ מַחְשָׁבָה לֹא מְשׁוּנְיָא לְהוּ אוֹכְלָא וְכִינוּ דְלֹאוּ אוֹכְל' הוּא חֲמִץ נְמִי לֹא הֵנִי וְחֲטָה זֶה אִיָּה גִתְחַמְצָה שְׁהָרִי לֹא בְּמִים נִשְׁרָה וּא"ת כְּשֶׁרַחֵץ בְּמִים הָעוֹף מִשְׁרַק שְׂרָקִי וְנִפְלִי וְאִין בְּהֶם לְהַחְמִיץ הַחֲטָה וְשְׁמַנוּנִי הָעוֹף מִי פִירוֹת וְאִין מִחְמִיצִין וְעוֹד לִיבְדַק בְּחֲטָה שְׂאָם לֹא גִתְקַבְּעָה תְּהֵא מוֹתְרָת דְקו"ל כְּשִׁמוּאֵל דְאָמַר גִּתְבְּקַעוּ מִמֶּשׁ וְאֵפִילוּ לְדְבָרֵי הָאוֹסֵר הָעוֹף הֵנִי מִיָּלִי בְּפִסְח אֲבָל אִי מַשְׁהִי לִיהָ לְאַחַר הַפִּסְח מוֹתֵר אִפִּי בְּאַכִּילָה דְמִיָּמָא לֹן לְקַמֵּן חֲמִץ שְׁלֹא בְּזַמְנֹו בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ מוֹתֵר פְּרָבִי שְׁמַעוֹן וְתַרְנַגְלוֹת שְׁאֲכָל' חֲלָב וּשְׁחַטוּהּ וְנִמְצָא בְּקוֹרְקָבֹו חֲחֲלָב יֵשׁ לוֹ לְשִׁמּוֹר לְמוֹלְגָה פִּי תַבְלַע בְּבָשֵׁר הַתְּרַנְגְלוֹת חֲחֲלָב שְׁהוּא בְּעִין וְיִסִּירוּ הַקְּרָקָבֹו פִּי אִיסוּר הַבְּלוּעַ אִינוּ בְּטֵל.

כֶּן הַחֲטָה אִם נִתְבַּשְׁל בְּעוֹף אוּ מְלֹאוּהּ בְּבִיצִים וְכֶה חֲטָה אָסוּר. הָא דְאָמַר הַעֲיָדָה תוֹרָה עַל כָּלִי חֲרָס שְׂאִינוּ יוֹצֵא מִיָּדִי דּוֹפְיוֹ לְעוֹלָם הֵנִי מִיָּלִי בְּאִיסוּרָא דְאוֹרְיִיתָא אֲבָל בְּדַרְבְּנוּ לֹא דְאָמְרִי בְּפָרְק בְּתָרָא דַע"ז (ד' עד) דְרַשׁ רַבָּא נַעֲוָה אֶרְתַּחוּהּ וְהִכִּי פִּי שְׁל חֲרָס וּבְשִׁילְהִי תְרוּמוֹת יְרוּשָׁלַּיִם תְּנִי

ר' חלפתא בן שאול קדירה שבישל ביה תרומה מגעילה ג' פעמים ברותחין ודי אמר ר' בא אין למידין ממנה לענין נבילה.

חבית שהיה בו שֶׁכַּר וְאֶחָר כֶּף נִתְּנוּ בּוֹ יַיִן אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ בְּפֶסַח שְׁחָמֵץ בְּפֶסַח בְּמִשְׁהוֹ שְׁשֻׁכָּר מְכַנְּסוֹ לְקִיּוּם בְּחֵבֵית עַל כֵּן צָרִיךְ הַגְּעֵלָה אוֹ עִירוּי ג' יָמִים וְאִם לֹא יַעֲרָה אוֹ לֹא יַגְעִיל נִמְצָא פּוֹלֵט אִיסוּר חֲמֻצוֹ בַּיַּיִן וְאֲסוּר בְּמַכִּילְתָּא רַבִּי יֵאשְׁיָה אֹמֵר וְשִׁמְרָתֶם אֵת הַמְּצוּת אִם בְּאַתָּה מְצִינָה לִיָּדָךְ עֲשֵׂה אוֹתָהּ מִיָּד.

ויֵלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִיתֵן שֶׁכַּר לְהֵלִיכָה וְלַעֲשׂוֹתָהּ וּמִשְׁאַרְוֹתֶם שִׁירֵי מִצָּה וּמְרוּר צְרוּרוֹת בְּשִׁמְלוֹתֶם עַל שְׁכָמְךָ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְחַבְּבִין אֵת הַמְּצוּת. הָאוֹכֵל מִצָּה כִּהְלַכְתָּה שְׂבָעָה יָמִים כְּאֵלּוּ נַעֲשֶׂה שְׁוֹתָף לְהַקְב"ה בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית דְּכַתִּיב מִצוֹת יֹאכֵל אֵת שְׂבָעַת הַיָּמִים יָמִים אֵין כְּתִיב כְּאֵן אֵלָּא שְׂבָעַת הַיָּמִים שְׂבָעָה יָמִי בְּרָאשִׁית פֶּסַח נִתֵּן תְּחִלָּה וְהוּא רֵאשׁ לְרַגְלִים.

פֶּסַח בְּמִלּוּי פ"ה סמ"ך ח"ת בגימ' תרי"ג וכתוב ושמרתם את המצות קרי ביה את המצוות אל תחמיץ המצוה אם בא לידי עשה מיד. מרור על שם אֵנְרַח חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוֹסֵר.

ד' פוסות על שם מסכה יינה והתורה מרובעת ד' מידות בתלמידין ד' מידות ביושבים לפני חכמים ד' ביד כל אחד מישראל אמרי בערכין למה לא הכשיר הקב"ה לפסח מן הבקר כי אם מן הכבשים ומן העזים לפי שטלה משמש בניסן לחמה בהשפמה ב' שעות הרי טלה שו"ר תאומי"ם סרטן ארי"ה בתולה משמשין ביום טש"ת סא"ב אכל מע"ק מאזני"ם עקרב קשת משמשין בלילה עד חצות ויהי בחצי הלילה ויי הפה כל בכור נמצא בתחילת מזל גדי הנה מפת בכורות ויצאו בהשפמה הרי הגאולה במזל גדי ובמזל טלה.

וכתיב ואתנה צאני צאן מרעיתי וכתוב ליל שמונים הוא ליי לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית אין לי אלא לשעבר להבא מניין ת"ל הוא הלילה הזה ליי שמונים לכל בני ישראל לדורותם.

יי זכרנו יברך יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן יברך יראי יי הקטנים עם הגדולים. ברוכים אתם ליי עושה שמים וארץ יהי שם יי מבורך מעתה ועד עולם ונאנחנו נברך יה מעתה ועד עולם הללויה.

באלו פסוקים שכת' בהם ברכה כל האומיות ונעלם פס"ח ד' יברך ד' פוסות לברכה: מעשה שחתכו בסכין שלא הוגעל ברותחין לפסח וחתכו בפסח בו פרישין ובשלונה בקדירה ואסרתי התבשיל והקדירה דדמי לקורט חלמית בפ' ג' דע"ז (דף לט) דאסור דאגבחו"רפ' דחילתיתא הוי נותן טעם לשבח ואסור מאחר שהסכין של גזים הקא נמי מפח הפרישין נפלט החמץ בו ואמרי בפ' כל הבשר (דף קיא) הילכתא צנון שחתכו בסכין שחתפו בו בשר אסור לאוכלו בכותח אגב חורפיה דסילקא נמי אסור הרי מחמת חריפותיה נבלע בו וכן נבלע החמץ בכרישין ואסור התבשיל במשהו והקדירה שנתבשל בו מאחר שהקדירה נאסרה לאחר הפסח לא יבשלו מינו עד יבשלו ג' תבשילין עדשים או פולים קודם שיבשלו מינו כדאמרי בירושלמי בפסחים בפרק ואלו עוברין ר' ירמיה ור' שמואל בר רב יצחק אמר רב קדירה שבישל בה רותח אל יבשל בה מאותו המין לאחר הפסח.

הא ממין אחר מותר ובלבד לאחר ג' תבשילין. כשם שהוא מבטל על שאינו מינו כף יבטל על מינו מין מעורר את שאינו מינו לאיסור פירוש שלשה תבשילין ענין הגעלה הוא.

הרי משמע פלי חרס שקיבל איסור חמץ בפסח שאסור לבשל באותה קדירה מצה עד שיבשל בה שלשה תבשילין וא"כ אז מותר שכבר התבשיל שאינו מינו נבלע בקדירה ושוב אין לחוש על פליטת מין במינו במישהו.

ודווקא תבשילין שאינו מינו ביטל הבליעה ולא הגעלה הרי מפני שאיסור בלע צריך לבשל בו קודם שיבשל בה מינו ג' תבשילין אבל קדירות קודם הפסח בלעו היתירא על פן אחר הפסח מבשל אפי' מינו בהם.

אבל יורות ומחבת געיל ומותרין. לחם בדלי מים חתיכה אחת חמץ ולא נודע כשלקחו מים מן הדלי אם היה בו חמץ או לא ובשלו בו והתרנו התבשיל אף מים שבדלי נאסרו כי גוי שמביא מים שמא נתן בו אותה שעה החמץ.

מעשה אירע שמלגו תרנגולת ערב פסח עם נוצתה ברותחים בקערה של חמץ והוא פלי שני ואסרוה לאכלה בפסח. בפ' דם חטאת (דף נה) עירה לתוכה ע' בפ' פירה האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין: רצב מתשובת רבינו תם מצה שנאפה עם חמץ מה דינה.

השיב רבינו תם עליה כי כמה ריחות יש פי שהוא ריח הקטורת דהנאה הבאה לאדם בעל פרחו וריח בשר נבילה ובשר שחוטה והיא דבת תיהא וריח כמון וריח פת חמה ורחבת פתוחה אבל ריח מצה לא מצינו לא מן התורה ולא מדברי סופרים.

וחלת תרומה נאפת עם כ"ד לבעל הבית. בתנור בשר עם הפת אסור דריחא מילתא היא.

ודווקא בתנור שריקא שמדבקין הפת בדפנות התנור. אבל תנור שלנו מיקרי פורני ומסת המחבת בתנור שלהם דמי.

כף השיב רבינו יעקב בן רבנא מאיר זצ"ק לברכה: רצג סדר תפלת הפסח יום ראשון של פסח לשחרית קורין כל הברכות והזמירות ונשמת כל חי בפי ובמקהלות קדיש ברכו יוצר תפלה מגן ומחנה ואתה קדוש אתה בחרתנו יעלה ויבא רצה ומודים שים שלום וגומרין ההלל: רצד הלכות העומר וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה.

וכתיב שבועה שבועות תספר לה מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבועה שבועות הרי הפסוק ראשון לשון רבים לכם הביאכם ופסוק האחר לשון יחיד ועוד הפסוק מתחיל שבועה שבועות ואחר כף תספר לה ואחר כף היפה תחל לספור ואחר כף כתיב שבועה שבועות.

ועוד חצי פסוק חנם היה לו לכתוב שבועה שבועות תספר לה מהחל חרמש בקמה תחל ולא יותר או יתחיל הפסוק מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבועה שבועות ולא יותר. אלא לדרוש וספרת' לכם מה את עומר התנופה שבע שבתות תמימות היה צריך לכתוב ולא תהינה ולא הביאכם.

אלא כף פתרונו וספרתם לכם ממחרת השבת הפסח. ומה יש לה לספור את עומר התנופה ולא ספירת הקציר מיום הביאכם שבע שבתות תמימות תהינה.

למעוטי ביום שאם היינו מתחילין למנות י"ז לא היו שבתות תמימות שנחסר לילה אחת ולמעוטי יום ט"ו שאסור לקצור לכו נאמר במשנה תורה מהחל חרמש תחל לספור תלה ספירה בקצירה וקצירה ב"ו וא"ת היה לנו לברך על הקצירה שהיא בלילה והבאה ביום ועוד דכתיב מהחל חרמש בקמה אלא להזהיר ישראל שלא לעשות שום מלאכה אעפ"י שקצרו ממחנך ומלאכות

הרבה בעומר אל תעשו בגבונין שהעומר צורך גבוה אבל לכם אסור כל מלאכה לכה נאמר וספרתם לכם את עומר התנופה.

בפרק רבי ישמעאל במנחות תקנו רבנו וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד. ממחרת השבת ממחרת יום טוב הראשון של פסח או אינו אלא משבת בראשית ומסיק ר' יוסי בר' יהודה הרי הוא אומר תספרו חמשים יום וא"ת משבת בראשית פעמים אתה מוצא נ"א נ"ב נ"ג נ"ד נ"ה נ"ו וכו'.

עד אימתי אתה מוצא תמימות פשאתה מונה מבפערב. אומר אבני מצנה למימני יומי מצנה למימני שבועי.

דכתיב תספרו חמשים יום וכתיב שבועה שבועות תספור לה. רבנו דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי בפ' הקורא את המגילה למפרע כל הלילה פשר לספירת העומר כל הלילה פשר לקצירת העומר דבר שמצנתו בלילה פשר כל הלילה שכה ולא בירך בלילה לא יברך למחר שמצנתו בלילה ולא ביום ובשילהי פרק ר' ישמעאל (דף עב) לילה דנמא דיום מה יום בלילה לא כמו קרבנות אף לילה ביום דלא ואע"ג דתנו מצנתו לקצור בלילה נקצר ביום פשר מיהו הלכה כסתמא דמגילה דתנו גבי הילכתא פסיקתא כדאמר בפ' א' דע"ז ובפ' הגזל עצים.

ברכת העומר אקב"ו על ספירת העומר היום כהן וכהן נאם בא לשבועות אומר היום כהן וכהן ימים שהם שבוע לכה נאמר שבועה שבועות תספור לה ושה עליו תחל לספור שבועה שבועות ריבה למימני יומי ומצנה למימני שבועי.

ולמה לא אמר ששה בסיון תעשו שבועות אלא לענין שבועות הוצרך לספירה כי כל הרגלים היו בביתם אבל בשבועות לא היו מצויין בעיירות כדכתיב ופנית בבקר והלכת לאהלך זה בפסח ולא בשאר רגלים הנה כל אחד בשדהו אצל תבואתו כבועז הואיל ולא היו מצויין בעיירות היאך ידעו מתי חדש סיון.

לכה צנה לספור שיצעו בכל מקום מתי שבועות וצנה לספור בלילה ולא ביום שביים יהיו טרודין וישפחו זהו ופנית בבקר והלכת לאהלך. ששת ימים תאכל מצות ופנית בבקר י"ו בניסן שהוא חול.

שמא תאמר יום ט"ו. הנה לו לומר שבעת ימים תאכל מצות אבל פשהלכו בביתם יום י"ו אין פסח עדיין כי אם ששת ימים.

בקמה תחל לספור בקימה בעמידה מצנתו מיהו אם בירך בישיבה יצא. בפרק ר' ישמעאל במס' מנחות (דף סח) ששת ימים תאכל מצות אתה אוכל מן החדש.

משקרב העומר הותר חדש מיד והרחוקי הותרו מחצות היום ולהלן. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנה פולו אסור רבנו דבי רב אשי אכלי בצפרא דשבסר החיטין והשעורין והפוסמין ושיפולת שועל והשיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפי' זה עם זה ואסור בחדש מלפני העומר ומלקצור מלפני הפסח אם השרישו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסורים עד שיבא עומר הבא אבל אורז ודוחן לא.

דין חדש מה שהשרישו קודם העומר יום עומר מתירן. לא השריש קודם לעומר אסור עד שנה הבאה.

וְשִׁיבֹנְלֵת שׁוֹעֵל שְׁזוֹרְעִין בֵּין פֶּסַח לַעֲצָרֵת אָסוּר עַד לְשָׁנָה הַבָּאָה אָבֵל מֵהַ שְׁזוֹרְעִין לִפְנֵי הַפֶּסַח אָסוּר עַד י"ז בְּנִיטָן כַּרְבֵּן דְּאֶכְלֵי בְּצִפְרָא דְשִׁבְסָר וּבְשִׁחִיטַת חֻלִּין בִּפְ' הָעוֹר וְהַרְוֹטָב (דִּף קכ) הַטָּבֵל הַחֲדָשׁ וְכו' מְשַׁקִּין הַיּוֹצֵאִין מִהֵן כְּמוֹתוֹ.

וּבְקִידוּשֵׁין (דִּף לז) הַחֲדָשׁ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם וְחֲדָשׁ נוֹהֵג בֵּין כְּחוּץ לְאַרְץ בֵּין בְּאַרְץ. תִּסְפְּרוּ חֲמָשִׁים יוֹם.

כִּי נ' שְׁעָרֵי בֵּינָה הֵם. מ"ט יָמִים מוֹנִיִּם כְּנֶגֶד מ"ט שְׁעָרִים שְׁמֹסֵר הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה לְכֹף מוֹנִיִּם עַד נ' יָמִים וְכַמ"ט מוֹנִיִּם תַּחֲפֹשְׁנָה.

אַרְבָּעָה מְאָרְץ מִד"ה. שְׁבַעֲהָ שְׁבֻעוֹת עַל שֵׁם מְזוֹקֵק שְׁבַעֲתִים.

תְּמִימוֹת תּוֹרַת ה' תְּמִימָה. מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם וְגו' צָרִיף לְסַפֵּר מ"ט יוֹם אָבֵל בַּיּוֹם נ' אֵין צָרִיף לְסַפֵּר שְׁהָרֵי גְזֹפֵר בְּבִרְכָה וּבִתְפִלָּה.

בְּרַפֵּת הָעוֹמֵר בְּלִיל שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח שֶׁהוּא י"ו בְּנִיטָן מְבָרָךְ לְאַחַר כָּל תְּפִלָּתוֹ בְּלִילָה. בֵּא"י אֱלֹהֵינוּ מ"ה אַקב"ו עַל סְפִירַת הָעוֹמֵר שֶׁהֵיּוֹם יוֹם אֶחָד.

וְלִיל י"ז שֶׁהֵיּוֹם יוֹם שְׁנֵי וּכְשִׁיגִיעַ ז' יָמִים בְּעוֹמֵר מְבָרָךְ שֶׁהֵיּוֹם ז' יָמִים שֶׁהֵם שְׁבֻעַ אֶחָד כֹּף מוֹנָה ז' שְׁבֻעוֹת. כְּדָאֲמַרִּין בְּמִנְחוֹת בִּפְ' ר' יִשְׁמַעְאֵל (דִּף סו) אָמַר אֲבֵי מְצוּהָ לְמִיָּנִי יוֹמֵי מְצוּהָ לְמִיָּנִי שְׁבֻעֵי.

וְכָל הַלִּילָה כָּשֶׁר לְסְפִירַת הָעוֹמֵר. אִם שָׁכַח וְלֹא בִּירָף בְּלִילָה לֹא יִבְרָךְ בַּיּוֹם בְּקִמָּה תַּחַל לְסַפֵּר.

מִיָּפֵן נִהְיָ לְבָרָךְ בְּעַמִּיד' וְאִם בִּירָף בִּישִׁיבָה יֵצֵא:רְצָה הַלְכוֹת עֲצָרֵת עָרַב שְׁבֻעוֹת אֵין מְקִיזִין דְּאֲמַרִּי בְּמַס' שְׁבַת בְּכַרְק מְפִיזִין (דִּף קכט) אָמַר ר' שְׁמוּאֵל מְעַלֵּי יוֹמָא טָבָא חוֹלְשָׁא. מְעַלֵּי יוֹמָא דְעֲצָרְתָא סַכְנָתָא וְגִזְרוּ בְּהוּ רַבְּנֵן בְּכוּלְהוּ מְעַלֵּי יוֹמָא טָבָא מְשׁוּם מְעַלֵּי יוֹמָא דְעֲצָרְתָא דְנִפְחָ בִּי זִיקָא דְשִׁמְיָה טְבוּחַ דְּאֵי לֹא קַבְּלִין יִשְׂרָאֵל אוֹרִיָּתָא הֵנָּה טְבוּחַ לְהוּ לְבַשְׂרֵיָּהוּ וְלַדְמֵיָּהוּ וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מְנַחֵה חֲדָשָׁה לְמָה נֶאֱמַר לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר עַד מְקַחְרַת הַשְּׁבַת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמָשִׁים יוֹם וְהַקְרִיבְתֶם יְכוֹל מְנָה נ' וְהַקְרִיב מְנַחֵה בִּנ"א.

ת"ל וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים מְנַחֵה חֲדָשָׁה שְׁתַּהֲא חֲדָשָׁה בְּכָל הַמְּנַחוֹת שְׁלֹא תִקְדַּמְנָה מְנַחֵה אַחֲרַת. מִיָּפֵן אָמְרוּ אֵין מְבִיאִין מְנַחֵת בְּפוּרִים קוֹדֵם לְעוֹמֵר וְאִם הִבִּיא פְּסוּל.

וְלַחֲם לֹא יִבִּיא וְאִם הִבִּיא כָּשֶׁר. וּמָה הַפְּרֹשׁ בֵּין עוֹמֵר לְשִׁתֵּי הַלַּחֲם.

הַקּוֹדֵם לְעוֹמֵר אָסוּר לְגְבוּהָ וְאָסוּר לְהַדְיוֹט לְפִיכָף אִם קָרְבָן לֹא יַעֲלוּ. הַקּוֹדֵם לְשִׁתֵּי הַלַּחֲם אָסוּר לְגְבוּהָ וּמִוֹתֵר לְהַדְיוֹט לְפִיכָף אִם קָרְבָן יַעֲלוּ כֹף הוּא בְּסַפְרֵי וְקִצַּת בְּמִנְחוֹת בִּפְ' ר' יִשְׁמַעְאֵל וְלָמָּה שְׁתֵּי הַלַּחֲם מִתִּיר חֲדָשׁ בְּמַקְדָּשׁ לִפִּי שְׁנַתְּחַדָּשׁ אֲזִי הָעוֹלָם כְּדָאֲמַר בִּפְ' א' דַּע"ז (דִּף ה) דְּאָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מֵאֵי דְכַתִּיב וַיְהִי עָרַב וַיְהִי פֶקֶד יוֹם הַשְּׁנֵשִׁי ה' יִתִּירָה מְלַמֵּד שֶׁהַתְּנָה הַקַּב"ה עִם מְעַשֶׂה בְּרֵאשִׁית וְאָמַר לָהֶם אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין אֶת הַתּוֹרָה אַתֶּם קְיָמִין.

וְאִם לֹא הִרְיָנִי מִחֲזִיר אַתְּכֶם לְתוֹהוּ וּבְוָהוּ זְהוּ אַרְץ יִרְאָה וְאַחַר כֹּף שְׁקֻטָה זְהוּ אֲנִכִּי בְּשִׁכְרָ אֲנִכִּי. תַּכְנִיתִי עֲמוּדָיָה סְלָה.

וּלְכֹף מְקַרִּיבִין שְׁתֵּי הַלַּחֲם עַל שֵׁם ב' לַוְחוֹת תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׁבַעֲלָ פָה. וְכַתִּיב לְכוּ לַחֲמוּ בְּלַחְמֵי.

ב' כבשי עֲצַרְת לְשִׁלְמִים פִּנְגֵד ב' תּוֹרוֹת לְיְמוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנִיָּהּ. לֹא מְצִינוּ שְׁלָמִי צִיְבוֹר כִּי אִם בְּעֲצַרְת עַל כֵּן אֲסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם עֲצַרְת אֲפִילוּ אִם הָיָה מִתְעַנֶּה בְּכָל יוֹם כִּדְאָמַר בַּפְּסָחִים בַּפ' אֱלוֹ דְּכָרִים (דף סח) מר בריה דרביןא יתיב פנולי שתא בתעניתא לבר מעצרתא ופנריא ומעלי יומא דכיפורי.

עצרת יום שְׁנִיתָנָה בּו תּוֹרָה וכו'. עַל כֵּן צָרִיכִין יִשְׂרָאֵל לְשַׁמּוֹחַ שְׁמוּחַל הַקַּב"ה עֲנוּתֵיהֶם דְּאָמְרֵי בִירוּשְׁלַמִי דְרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּסוּפּוֹ ר' מִשְׁרֵשְׁיָא בְּשֵׁם ר' אֲחָא בְּכָל הַקְּרָבָנוֹת פְּתִיב חֲטָאת וּבְעֲצַרְת לֹא פְתִיב חֲטָאת.

אָמַר לְהֶם הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל מִכִּיּוֹן שִׁקְבַּלְתֶּם עוֹל הַתּוֹרָה עֲלֵיכֶם מֵעַלָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם כִּי לֹא חֲטָאתֶם מִיְמֵיכֶם. וּלְכֹה רִיחַ נִיחוּחַ הָעֲלִים מִכָּל הַמוֹעֲדִים בְּאֲמֹר אֵל הַפְּהִנִים כִּי אִם בְּעוֹמֵר וּבְשִׁבְעוֹת לֹא עוֹמֵר שֶׁהוּא שְׁעוּרִים הֵייתִי אוֹמֵר אֵינּוּ מְקַבֵּל לְרִיחַ נִיחוּחַ לְכֹה הַנּוֹצֵרָה בּוֹ רִיחַ נִיחוּחַ.

עֲצַרְת הָאוּכַל לְחֵם צָר וְיָמִים לְחֵץ לְלַמּוֹד תּוֹרָה וּלְקַיִּים הַמְצוֹת רִיחַ נִיחוּחַ מְמֹר וּלְבוֹנָה כּו' אֲלֵיִעְזָר בֶּן הַיֹּרְקָנוֹס בְּרִישׁ פְּרָקֵי דר' אֲלֵיִעְזָר. בְּלִיל עֲצַרְת מְקַדֵּשׁ פְּרִי הַגֶּפֶן בְּחֹר בְּנוֹ שֶׁהִחִינּוּ בַג' רְגָלִים מִן הַתּוֹרָה וְרֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר זְמַן מְדַרְבְּנֵן דְּפִסְקִינוּ בְּשִׁילְהִי בְּכָל מְעַרְבִין (דף מ) הִילְכֹה אוֹמֵר זְמַן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים וּבִירוּשְׁלַמִי ע"פ תְּנֵי אֵין אוֹמֵר זְמַן אֲלֵא בַג' רְגָלִים תְּנֵי כָּל שְׁפָתוֹ בּוֹ מְקַרָא קוֹדֵשׁ צְרִיף לְהַזְכִּיר בּוֹ זְמַן כְּתִיב וּקְרֵאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מְקַרָא קוֹדֵשׁ לֹא הָיָה צְרִיף יְהִיָה לְכֶם אוֹ וּקְרֵאתֶם אֲלֵא לֹא לֹה בְּחַג הַשְּׁבִעוֹת תְּהִיָה קְרִיָאָה אַחֲרָת שְׁאִין כְּתוּבָה בְּחַג הַשְּׁבִעוֹת שְׁהָרִי בְּקוּדוּשׁ אוֹמְרִין בְּפִסְחָא זְמַן חִירוּתְנוּ שְׁכָתוּב בּוֹ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וְיִפְדֶּה מִבֵּית עֲבָדִים.

בְּסוּכּוֹת זְמַן שְׁמַחְתְּנוּ שְׂכ' בּוֹ וְשְׁמַחְתָּ אִף שְׂמַח אֲבָל בְּחַג הַשְּׁבִעוֹת זְמַן מִתְּנֵן תּוֹרָתְנוּ לְכֹה נְאֻמֵר וּקְרֵאתֶם מְקַרָא קוֹדֵשׁ יְהִיָה לְכֶם הוֹסִיף קְרִיָאָה. אוֹ יְהִיָה לְכֶם יִתֵר לֹאמֵר שְׁיִזְכִּיר זְמַן מִתְּנֵן תּוֹרָתְנוּ שְׁכָתוּב בּוֹאֲתַחְנֵן קוֹדֵם הַדְּבָרוֹת וְיִקְרָא וְאֵת"כ' י' הַדְּבָרוֹת וְכְתִיב בַּדְּבָרוֹת רֵאשׁוֹנוֹת וְיִקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וְיִשֶׁם לְפָנֵיהֶם לְכֹה קוֹרִין הַדְּבָרוֹת וּקְרֵאתֶם מְקַרָא וְיִקְרָא אֱלִיו ה' מִן הַהָר.

וְיִקְרָא ה' לְמֹשֶׁה וּלְכֹה מִתְּחִילִין בּוֹ תִינּוּקוֹת לְלַמּוֹד אַב"גֵד וְגַם וְיִקְרָא אֵל מֹשֶׁה בְּנִיִקְרָא רַבָּה בַּפ' צוֹ אֵת אֲהֲרֹן אָמַר רַבִּי יִיס' לְמָה מִתְּחִילִין לְתִינּוּקוֹת בְּתו"כ' וְאֵין מִתְּחִילִין בְּבִרְאשִׁית אֲלֵא שֶׁהִתִּינּוּקוֹת טְהוּרִים וְקְרָבָנוֹת טְהוּרִים יְבֵאוּ טְהוּרִים וְיִתְעַסְקוּ בְּטְהוּרִים.

וְאִיתָא נְמִי בְּמְדַרְשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים ד"א מַה קְרָבָנוֹת מִתְּכַפְּרִים אִף הֵם מִתְּכַפְּרִים וְאִיתָא נְמִי בְּפִסְקֵתָא רַבְתִּי שְׁבַע שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תְּהִיָנָה בְּפִסְקֵתָא רַבְתִּי אִמְתִּי הֵם תְּמִימוֹת בְּזְמַן שְׁאִין יִשׁוּעַ וְשִׁכְנִיָה בִינֵיהֶם פִּירוּשׁ כְּשֶׁבָא רֵאשׁ חֲדָשׁ נִיסָן בְּשַׁבָּת יְבֵא פִסְחָא בְּשַׁבָּת וְיִתְחִילוּ לְסַפֹּר מִמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵז הֵן הַשְּׁבָתוֹת תְּמִימוֹת כְּמִשְׁשַׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית וְלִסְמִינָן גְּקֵט יִשׁוּעַ וְשִׁכְנִיָה כ"ד מְשֻׁמְרוֹת הֵיוּ מִתְּחִלָּתוֹת בְּכָל שַׁבָּת וְיִשׁוּעַ תְּשִׁיעִי וְשִׁכְנִיָה עֲשִׂירִי.

בְּשַׁבָּת רֵאשׁ חֲדָשׁ נִיסָן יְהוּיָרִיב רֵאשׁ מְשֻׁמְרוֹת שַׁבָּת שְׁנֵי יְדַעְיָה שַׁבָּת שֶׁל פִּסְחָא כָּל הַמְשֻׁמְרוֹת שְׁוֹת ו' שַׁבָּתוֹת עַד שַׁבָּת שְׁלִפְנֵי עֲצַרְת וּבְהֵן נִכְנָסִין שְׁשֵׁה מְשֻׁמְרוֹת חֲרִים שְׁעוּרִים מְלָכִיָה מִיָּמִין הַקּוֹץ אֲבִיָה.

שַׁבָּת לְמַחְרָתוֹ עֲצַרְת יִשׁוּעַ וְלֹא יַעֲבֹד עַד לְאַחַר עֲצַרְת הָרִי אֵין יִשׁוּעַ וְשִׁכְנִיָה בֵין פִּסְחָא לְעֲצַרְת. וְלֹא יְהוּ תְּמִימוֹת הַשְּׁבָתוֹת כְּמוֹ יְמֵי בְּרֵאשִׁית כִּי אִם לְמִנּוֹת מַג' עַד ג' אוֹ מַה' עַד ה'.

יפנסו ישוע ושכניה לפגי עצרת שהרי שבת שלפני ניסן יהי הויריב ויהיו ב' שבתות לפני הפסח ויהיו ידעיה וחרים ובשבת שבתוך הפסח שעורים ויעבב אחר הפסח עד השבת לאחר הפסח ויהיו ז' שבועות עד עצרת ויפנס שכניה קודם עצרת אפילו אם ניסן ופסח בא' בשבת יהיה עצרת בב' בשבת ויפנסו ויעברו ישוע ושכניה קודם עצרת פי באחד בשבת שלפני עצרת יעבוד שכניה: רצו מנהג אבותינו שמושיבין, התינוקות ללמוד בשבועות לפי שניתנה בו תורה רמז שמכסין הנער שלא יראה פלב ביום שמחנכין אותו לאותיות הקדש גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול הקר ההוא.

פעלות השחר יום עצרת מביאין הנערים על שם בהיות הבקר ויהי קולות וברקים. ומכסים אותו תחת המקטורין מביתם עד בית הפנסת או עד בית הרב על שם ויתיצבו בתחתית הקר.

ונותנין אותו בחיקו של הרב המושיבם ללמוד על שם פאשר ישא האנמן את הינגק ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו ומביאים הלוח שפתוב עליו אב"גד תשך"ק תורה צנה לנו תורה תהא אנפנותי ויקרא אל משה וקורא הרב כל אות ואות מן א"ב והתינוק אחריו וכל תיבה של תש"רק והתינוק אחריו וכן תורה צנה וכן תורה תהא וכן ויקרא ונותן על הלוח מעט דבש ולוחך הנער הדבש שעל האותיות בלשונו ואחר כך מביאין העוגה שנילושה בדבש וכתוב עליה ה' אלהים נתן לי לשון לימודים לדעת לעות את יעף דבר יעיר בפקר בפקר יעיר לי און לשמע פלימודים ה' אלהים פתח לי און ואנכי לא מריתי ואחור לא נסוגותי וקורא הרב כל תיבה של אלו פסוקים והנער אחריו ואחר כך מביאין ביצה מבושלת וקלופה הקלופה ממנה וכתוב עליה ויאמר אלי בן אדם בטנה תאכל ומעיה תמלא את המגילה הזאת אשר אני נותן אליה ואוכלה ותהי כפי כדבש למתוק.

וקורא הרב כל תיבה והנער אחריו ומאכילין לנער העוגה והביצה פי טוב הוא לפתיחת הלב. ואל ישנה אדם מן המנהג פדאמרין בפסחים בפ' מקום שנהגו (דף נ) ובבראשית רבה בפ' רשת וירא אליו עלית לקרוא הלך בנימוסה ובפ' א' דתענית ירושלמי ובירושלמי בפ' מקום שנהגו ובאגדת שיר השירים דמנהגא מילתא.

במס' מגילה בשילהי פ' בני העיר בעצרת ביום ראשון קורין בוישמע יתרו מן בחדש השלישי עד סוף פיסקא ומפטיר קורא וביום הבפורים ומפטיר בריש יחזקאל עד ואשמע קול מדבר.

יום שני קורא כל הבכור עד סוף פיסקא ומפטיר בחבקוק עד למנצח בנגינותי במדרש בחדש השלישי אמר הקב"ה לישראל בני הו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאלו אתם לומדים לפני הר סיני ומקבלים את התורה אימתי בחדש השלישי.

מנהג לקרות מגילת רות בעצרת קודם קריאת התורה לפי שפתיב בפ' רשת אמור אל הפהנים בענין המועדים בפ' רשת שבועות פתיב ובקצרכם את קציר ארצכם לעני ולגר תעזוב אותם. וכ' ותורת חסד על לשונה ובועז עשה פן בקצירותו לרות.

לכך קורין בעצרת מגילת רות ובו מצינו בועז פוסוקי'. ובכל המועדים פוסקין צדקה פשקורין כל הבכור לפי שכ' איש כמתנת ידו כברפת ה' אלהיה.

ולאחר קריאת התורה לפי שפתיב גבי תורה מימינו אש דת למו והצדקה מימין צדק מלאה ימינה התורה והצדקה בימין במקום אחד. במסכת שבת בפ' ר"ע דכולי עלמא בשבת ניתנה התורה לפי

שְׁשֶׁשֶׁת שְׁקוּלָה פְּכָל הַתּוֹרָה וְהַשׁוֹמֵר שְׁבֵת יִזְכֶּה לְנוֹחַ בְּיוֹם שְׁפֹלוֹ שְׁבֵת וּבַתְּחִילַת הַתּוֹרָה רָמַז
שְׁבֵת יָרָא בְּרָא שִׁית אוֹתִיּוֹת שֶׁב"ת יר"א.

עַל שֵׁם אֵת שְׁבֵתוֹתֵי תִירָאוּ. בְּפָרְקִים דֵּר' אֱלִיעֶזֶר בְּשֵׁשֶׁי גִיתָנָה תּוֹרָה בְּשֵׁשֶׁי תְרִי"ב פְּתָאוּמִים
בְּכוֹכֵב נוּג"ה כְּמוֹ תְרִי"ג לְנוּגָה בְּרַק חֲנִיטָה וּכְמִזְל נִוְגָה הַמְשַׁמֵּשׁ בְּיוֹם שְׁשִׁילְחוֹת אֲב"ן כְּמוֹ
תַּאוּמִי"ם זֶה גְדוּל כְּזֶה חֲמֻשָּׁה עַל לֹיחַ זֶה נִחְמָשָׁה עַל לֹיחַ זֶה שְׁתֵּי לַחֹת פְּזָכָר וּנְקָבָה כְּמוֹ תַּאוּמִים
לְכָף לֹא גִיתָנָה תּוֹרָה לֹא בְּמִזְל טָלָה וְלֹא בְּמִזְל שׁוֹר לְפִי שְׁפָתֵיב לְקַחַת מִתְּנוֹת בְּאַדָּם פִּי אִם בְּמִזְל
תַּאוּמִים.

מִש"ה וְסִינ"י וְסִינ"י כְּמוֹ תְרִי"ג וְכֵן מְשֶׁה רַבִּינוּ פִּי הוּא תִיק הַתּוֹרָה. ק"כ יָמִים הָיָה בְּהַר ק"כ
שָׁנִים חִי.

י' אֲמוֹת הָיָה גֹבְהוֹ לְכָף קִיבֵל י' דְּבָרוֹת. מְשֶׁה בְּמִלּוּי מִם שֵׁינ ה"י בְּגִימְטְרִיָּא הַלּוּחוֹת עַל פֶּן הָיָה
רָאוּי לְקַבֵּל הַלּוּחוֹת וְהַתּוֹרָה גְּדֻרְשָׁת כְּמוֹ וְדָגְלוּ מ"ט פָּנִים טְהוֹר וּבִמ"ט מוֹנִים תְּחַפְּשֶׁנָּה וְדג"לו
על"י אֵהֵב"ה תִּיבּוֹת בִּי דְּבָרוֹת קע"ב.

לְמֻשָּׁה גִיתָנָה בְּמִזְל נוּגָה וְכַתִּיב פִּי נֵר מְצֻנָה וְתוֹרָה אוֹר. הַתּוֹרָה הָיְתָה מְאִירָה לְפָנֵי הַקַּב"ה לְקוֹדֵם
שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם כְּאוֹרִים וְתוֹנִים הַמְּאִירִים לְכָף ה' אוֹר בְּבִרְאשִׁית עַד יוֹם אֶחָד כְּנֻגָד ה' חֲנוּמְשִׁים.

זֶהוּ פִּי טַל אוֹרוֹת טְלִיף אוֹרוֹת תְּרִי"ג שֶׁהִיא מְאִירָה עֵינַיִם לְכָף גִיתָנָה תּוֹרָה בְּנוּגָה הַתּוֹרָה נְקִירָא
תְּמִימָה תּוֹרַת ה' תְּמִימָה תִּיּוּ מִם יוֹד מִם הִי כְּמוֹ תְרִי"ג. ב' לּוּחוֹת כְּנֻגָד ב' עוֹלָמִים בְּרִאשִׁית בְּרָא
בְּגִימ' בַּתּוֹרָה צוֹר ב' עוֹלָמִים.

כִּיּוֹצֵא בּוֹ תוֹנִימָה וְאוֹרִיף לְאִישׁ חֲסִידָה. אוֹרִים כְּמוֹ אֶהְרֵן אֶהְרֵן בְּמִלּוּי אֶלְף הִי רִישׁ נוּן ע"ה הַסְּפִיכָה
כְּמוֹ אוֹרִים תְּמִים וְאִם אֶלְף הִי רִישׁ נוּן כְּמוֹ אוֹרִים וְתוֹנִים.

אֲבֵרָה"ם יִשְׁח"ק יִשְׂרָא"ל לִו"י קוה"ת עֵמֶר"ם מְשֶׁה בְּגִימְטְרִיָּא אֶלְפִים וְתַמ"ח לְכָף גִיתָנָה הַתּוֹרָה
בְּאַלְפִים וְתַמ"ח כְּדָאִיתָא בע"ז (דף ט) וְאִם תֹּאמַר אֲבֵרָהֶם שְׁמוֹסִיף ה' שְׁנָתָן לְכַנּוּי ה' חֲנוּמְשִׁים ה'
דְּבָרוֹת עַל לּוּחַ זֶה וְה' עַל לּוּחַ זֶה.

וּלְפִי שֶׁהַתּוֹרָה אֶלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת בְּעוֹלָם מְאַרְיָה בְּאֵז רְאִיתָה וְהַתּוֹרָה גִיתָנָה בְּמ"ח דְּבָרִים
הָרִי אֶלְפִים וְתַמ"ח. עוֹלָה דְּעֶצְרַת בְּחֻנְמֵשׁ הַפְּקוּדִים מְלֵא ו' בּו' בְּסִינֵן גִיתָנָה הַתּוֹרָה בְּפְסִיקָתָ'
רַבְתִּי י' דְּבָרוֹת כְּנֻגָד י' מְאַמְרוֹת י' דְּבָרוֹת כְּנֻגָד י' הַיּוֹאוֹת י' פְּעָמִים בְּרוּף אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִרְיָה
כְּנֻגָדֵם אָמַר דּוּד י' הַלְלוֹת הַלְלוּ אֶל בְּקֻדְשׁוֹ עַד כ"ה ש"ת"י: רְצוּ הַלְכוֹת יו"ט מְקַרָּא קוֹדֵשׁ יִהְיֶה
לְכֶם כָּל מְלֹאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אִף אִשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לְכֶם.

מְקַרָּא קוֹדֵשׁ מִיַּפֵּן שְׁמַקְדִּישִׁין בְּיוֹם טוֹב. בְּמַכִּילְתָּא מְקַרָּא קוֹדֵשׁ כְּפֻדָּהוּ בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁתָּהּ וּבְכִסּוֹת
נְקִיָּה.

מְקַרָּא קוֹדֵשׁ יִהְיֶה לְכֶם בְּגִימ' בְּמֵאֲכָל וְיִין טוֹב וּבְכִסּוֹת הַנְּקִיָּה. כָּל מְלֹאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם לֹא
תַעֲשֶׂה אֹתָהּ לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם לֹא תַעֲשֶׂה אֹתָהּ לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ חֲבִירָה.

לֹא יַעֲשֶׂה א"י בְּמֵלֶאכְתָּהּ. אִף אִשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ אֲנֹכֶל נֶפֶשׁ דּוּחָהּ יוֹם טוֹב.

אִף אִשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא. בְּגִימ' אֲנֹכֶל נֶפֶשׁ וְלֹא מְכַשִּׁירִין.

אף למעוטי מכשירין שאפֿשר לעשות מעי"ט אף על ידי שינוי אף ולא לצורך שבת פי אם בשינוי אף ולא לכלבים. יעשה לכם לכם ולא לכותים לכם ולא לפלבים.

יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם בגימטריא באכל נפש ולא מכשירין. אף אשר יאכל לכל נפש למעוטי אכל נפש שאפֿשר לעשותו מעי"ט שאסור לעשותו ביו"ט אם לא על ידי שינוי פדתנו והמלח במדוך של עץ בפ' א' דיו"ט (דף ט) וכן טחינה והרקדה ראשונה אסור ביו"ט ובשילהי פ' אין צדין (דף כו) שונין קמח ובשינוי ואם נפל בו צרור וקיסם מותר.

דברים שאי אפֿשר לעשותן מעי"ט עושה ביו"ט טחינה אסור אפינה ובשול מותר בפ' אין צדין (דף כט) לא ימדוד אדם שעורים ואם בא לשאול אסור פשמואל. אע"ג דאמר רב אשה מודדת קמח כדי שתטול עיסתה בעין יפה ולשין העיסה ביום טוב.

ואופין אפי' פת עבה כבית הקלל. בפ"ב דיו"ט (דף כב) וגריפת התטר שאסור בפרק המביא אם אפֿשר לאפות בצד אחד בתנור ואם אי אפֿשר אלא א"כ גורפו מותר דהלכה כר' יהודה דמתיר מכשירי אכל נפש דאי אפֿשר לעשות מעי"ט פדמשמע בפ' אין צדין (דף פח) הילקתא מותר לגרף התנור ולאפות בו ולגרף הפירה להטמין התבשיל.

ראיתי הלכה למ"ע עשה שאבא מורי ה"ר י"ב וכל רבני מגנצא אסרו לאפות בתנור ביו"ט יתר מפדי צרכו דאע"ג דפסיק רבא דהלכה כר' שמעון בן אלעזר ממלאה אשה את התנור בפת מפני שהפת יפה בזמן שהתנור מלא היינו תנוריהם הקטנים ולא בגדולים שלנו אבל לפי הסברא ה"ה יכול לאפות בתנור בפעם אחת הרבה.

אף כל רבותי אסורים אבל לאפות פשכבר אפה צורכונרוצה עוד פעם אחת לאפות או פעמים אסור וכן עיסתו ועיסת גוי. וכל מקום שדעתו לאפות לחול אסור פדמשמע בפסחים בפ' ואלו עוברין (דף מו) וכן אין לאפות ליתן לעפ"ם או לכלבים בפ"ב דביצה (דף כא) ואסור להביא כל מאכל בהמה דרך רה"ר.

ואוכל נפש שמוותר הוא הדין כל הנאת הגוף דבית הקלל מתירין לעשות מדורה להתחמם בה או להחם חמין לרגליו משום דכתיב אשר יאכל לכל נפש הנאה יאכ"ל בגי' ה"נאה. וכן משמע בפ' כל שעה (דף כג) כל מקום שכתב אכילה הנאה במשמע ודוקא הנאה השונה לכל נפש.

ולא שאינה שונה לכל נפש אמרי' בפ' ב' דיו"ט (דף כב) חכמים אסרין להניח המגמר ביום טוב וכן אסור לרחוץ כל גופו פדמשמע בפ' המביא (דף לב). מותר לשחוט ביו"ט טוב תלמיד חכם רואה ספין לעצמו ומשאילה לאחרים.

אסור לעשות לו גומא ביום טוב ואם יש לו דקר נעוץ מבעוד יום יוציאנו וישחוט בו או אפר פירה וכששוחט עופות אין למרט הנוצה אף ישחט בגטיית הנוצה אילה ואילה פדאמר בבכורות בפרק הלוקח בהמה מן הגוי פנגדו ביום טוב מותר בחיתוה הפנה.

ירושלמי עוף תלישתה זו היא גינתה וקיימא לן בי"ט באפר פירה אם הנסק מערב יום טוב או אפר חם מותר לכפות בו כפי אין שוחטין ביו"ט ואם שחט אין מכסין את דמו, עגל שנולד ביו"ט וכלו לו חדשיו מותר לשחטו בי"ט מוכן הוא אגב אמו אפרוח שנולד בי"ט אסור.

שחט עוף מערב י"ט אין מכסין את דמו בי"ט יונים קטנים שפקן מכינם מערב י"ט. הניח ג' ומצא ב' מותרים אבל הניח ב' ומצא ג' או לבנים ומצא שחורים או שחורים ומצא לבנים.

או אם היונים גדולים ומפריחים אסורים. אין צדין דגים מן הביכרין ב"ט.

חיה ועוף מחוסר צידה אסור שאינו מחוסר צידה מותר. צדין אנונים ותרנגולים מתוך ביתו. מצודת חיה ועוף ודגים שנתקלקלו מע"ט מותרין. ספק מוכן אסור שוחט בהמה אפי' אינו צריך אלא לכזית.

אין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן ומותר לנגר כל בהמה ביו"ט ולמולחה אע"פ שאינו צריך אלא לחתיכה אחת פרב אדא בר אהבה אבל אם פבר מלח ובישיל כל צורפו אסור למולחה אין נמנין על גבי בהמה לפסוק דמים ב"ט ולא יאמר הריני עמה בסלע אלא הריני עמה למחצה ולשליש ולרביע או חצי רביע ואין מטילין גורלות ב"ט כדמשמע במס' שבת בפ' שואל ד' קמ"ט ובפ' אין צדין.

טבח אמן אסור לשקול ביד לאחר שחיטה מותר ליקח העור להניחו במקום שמור כדאיתא בפ' א' דיו"ט אבל אם שחטו מע"ט אסור לטלטל העור ביו"ט אע"פ שראוי לישוב עליו: רצח שחט תרנגולת ומצא בה ביצים מותרות אבל נולדו ביו"ט אסורות דהלקתא כבית היגלל דלא תאכל.

ספק נולדה קיימא לן בפירק אין צדין (דף פד) ספק מוכן אסור. ואם בשלו בה תבשיל אסורה נתערכה אותה ביצה באלה פולן אסורות דדבר שיש לו מתירין לא בטיל.

ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הפלי וכו' אבל כופה עליה את הפלי שלא תשבר. והכי נמי אמרינן בפר' פירה (דף מב) או כופה פלי על הביצים פן תשב עליה התרנגולת שלא יהו מוזרות ממלאה אשה קדירה בשור אע"פ שאינה צריכה אלא חתיכה אחת אבל אין לומר אלו יהיו לצורך יום טוב ולא אלו אף כשםמלאה הקדירה אז התבשיל טוב.

ואינה נפרת הערמטה דמלח גרמא גרמא דלא מוכחא מילתא. וכן במועד קטן (דף לב) מטילין שור במועד אע"פ שיש לו יין לא מוכחא מילתא אבל בפ' תולין (דף קלט) מערים על המשמרת ב"ט לתלות בה רימונים ואח"כ שמרים אבל בפ' השוכר את הפועלים (דף צ) איערימו ואינדבנו תורין דמנגחין בפ' כל כתבי (דף קיז) דווקא יזמין ואח"כ יקלוט ובפ' במה אשה (דף סה) מהו שתפרוף אשה וכן פד שמן ומניחו בתוך המעגל ובפירק התקבל (דף לד) מערימים על מעשר שני בעציו נקוב דרבנן בפ' יו"ט (דף יח) מערמת נדה וטובלת בבגדיה בישול מותר דאמר בפ' יו"ט (דף יז) ממלאה אשה קדירה בשור אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכן לבשל יותר עבור שפחתו ועבדו הגוים בקדירה שלו מותר בקדירה אחרת אסור לכם ולא לגוים דאין מוזמנין את הגוי ב"ט שמה ירבה בשפילו לעשות קדירה אחרת שאסור לצלות או לבשל או לאפות עבור העכו"ם ועבור פלבים.

יין אמר רב מסננין את היין בסודרין ובכפיפה אפלא דכוכא ולא אפולה ולא יעשה גומות מן הסודר כדאיתא בפ' תולין (דף קלט) השופה יין יראה כשמעט ניצוצות בכלי שופכו לארץ ומותר לסגן דרוף המפה הקמחים.

אין תולין את המשמרת ב"ט ונותנין לתלויה ב"ט. ולהגביה חבית של יין על שום דבר להוציא היין היטב מותר.

בפ' אין צדין אומר אדם לתבירו מלא לי פלי זה אפי' פלי המינוחד למדה וכל שפן פלי העומד למדה וכלי שאינו מינוחד למדה ובלבד שלא יזכיר שם מדה ושלא יזכיר לו סכום מקח וסכום מנינו.

הולך אדם לטבח הרגיל אצלו ואומר לו תן לי פה אחת או גרף אחד ואצל רועה ואומר לו תן לי גדי אחד או שיה אחד. אצל פטם ואומר לו תן לי תור אחד או גונל אחד אצל נחתום ואומר לו תן לי פפר אחד או גלוסקא אחת אצל חנווני ואומר לו תן לי כ' אגוזים וה' אפרסקין ורמונים ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח סכום מדה סכום מנין ושום מנין ומדה.

ובשבת בפ' השואל (דף קמ"א) אם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו. וירושלמי דערבי פסחים עושה עמו חשבון לאחר יום טוב כל רבותינו ו"ל אמרו דווקא רועה וטבח וחנווני ופטם ונחתום הרגיל אצלו בישראל מיירי פדאיתא בשילהי אין צדין וירושלמי אומר אדם לחנווני ישראל אבל לחנווני גוי אוסרין וכן הורו כל רבני שפירא.

ואבא מורי הורה לאסור. אבל רבותי שפצרפת מתירין רק שלא יזכיר שם מקח ומנין ואע"פ שגראה לי להתיר כדמשמע בערוכין בפ' בכל מערבין (דף מ) גבי ההוא ליפתא דשרי רבא וכן בפ' מי שהוציא והו (דף מז) גבי ההוא דיקרא דשרא רבא והו גוים.

מיהו מחמיר אני פהוראת רבותי דאמרינו בשלהי בכל מערבין ירושלמי דשלח ר' יוסי אע"פ שפכתו לכם סדרי מועדות אל תשנו מנהג אבותיכם נוח"י נפש. א"י שמתקן עיפה אין ליקח ביום טוב ממנו פן הובא מחוץ לתחום ונטחנה ביום טוב.

וכן אגודות תבן וירק פן נתלשה ביום טוב מן המחובר או יביא יותר מחוץ לתחום עבור ישראל אפילו אין במינו מן המחובר מכשירי אונקל נפש שאפשר לעשותן מעי"ט אסור לעשותן בי"ט אבל אם אי אפשר לעשותן מותרים דהלכה כר' יהודה בפ' אין צדין (דף כט) כגון ספין שעמדה ושפוד שגרצם וגריפת תנור ביו"ט מותר גריפה מותר להורות כדאמר ר' חייא לדביתהו אבל ספין מותר ואין מורין פן כדאמר רבא לאבבי להעביר שמנוניתא עבידנא אע"ג דעביד לחדדה: רצט מכבין בקעת שלא תתעשן הפירה או שלא יתעשן הבית שאינו יכול לישוב או לכבות הגר כדי לשמש אבל אם יכול לכפות פלי על הגר או להוציא הגר בבית אחר אין לכבות כדאמרינו בפ' י"ט מוגמר אסור לשרוף בשמים כדאיתא בפ"א דכתובות (דף כב) לכבות אש עבור הצלת ממון לר' יהודה מותר לרבנן אסור גריפת תנור אם אי אפשר לאפות בצד אחד בתנור מותר כדאיתא בפ' המביא דאין מכבין את הגר בי"ט ואין מסתפקין מן השמן שבגר אין גודלין את הפתילה בי"ט ואין מהבהבה באור ואין חותכין אותה לשנים אבל ממעכה ביד ושורה אותה אם אין הגר דולק אבל אם הגר דולק אז חייב משום מכבה כמסתפק מן השמן וחותרה באור בפ' שתי גרות ומוחטין הפתילה להסיר גחלת הפתילה.

אין מניחין גר על גבי אילן בעי"ט בפ' המביא פדי יין אין נופחין אש במפות כי אם בפה ואין מלבנין את הרעפים ואין עושין פחמין מסיקין ואופין בפורני ומחממין חמין אין מוציאין אש מן האבנים ומן העצים בית הלל מתירין לעשות מדורה להתחמם כנגדה עצים שבאש אין לסלק דהוי כמכבה וקי"ל מתוך שהותרה הוצאה לצורך אונקל נפש הותרה נמי שלא לצורך אונקל נפש אם צריך לו כמו לולב לברך עליו וס"ת לקרות בו וקטן לבה"כ ירושלמי ולא את המפתח ובית הלל מתירין במפתח של אוכלין חמין שהחממו בי"ט רוחץ פניו וידיו ורגליו אבל לא כל גופו בפ'

כִּירָה: מִשְׁאוֹת הַמְּבִיא כִּדֵי יַיִן מִמְּקוֹם לְמִקְוֹם לֹא יִבְיָאם בְּסֹל וּבְקֹנֶפֶה אֲבָל מְבִיא קֹנֶפֶתוֹ לְפָנָיו הַמּוֹלִיף אֶת הַתֵּבֶן לֹא יִפְשִׁיל אֶת הַקֹּנֶפֶה לְאַחֲרָיו כֹּל מִקְלֵי דִי"ט מְשַׁנֵּינֵן וְאִם א"א לְשִׁנּוֹת מוֹתֵר בְּפָרָק אֵין צְדִין שְׁחַט בְּהֵמָה כְּשִׁירָה לֹא יִבְיָאָנָה בְּמוֹט אֲבָל מְבִיאָהּ בְּיַד אַבְרָהָם אַבְרָהָם בְּהֵמָה שְׁמֵתָהּ מִחֲתֻכָּה לְפָנֵי הַכֹּלְבִּים.

אֵין הַסּוּמָא יוֹצֵא בְּמִקְלוֹ וְלֹא רוּעָה דְתַרְמִילוֹ וְאֵין יוֹצֵאֵין בְּכַסָּא אֶחָד הָאִישׁ וְא' הָאִשׁ אֲבָל אִם סוּמָא וְאִינוּ יָכוֹל לִילֵף בְּלֹא מַקְל מוֹתֵר דּוּמְיָא דְמַתִּיר לְכַתְּפָא בְּכַסָּא אוֹ חוּלָה שְׁעָמַד מְחוּלָיו יִלְף בְּמַקְל: ש' לְטַחֲוֹן פְּלִפְלִין בְּרִיחִים שְׁלֵהֶם אֲסוּר בַּפ' י"ט אֲבָל בְּקַעֲרָה ע"י שְׁיֻנוּי מוֹתֵר כְּדֹאמְרֵינוּ בְּפָרָק תּוֹלִין אֲבָל שְׁאָר מֵינֵי תַבְלִין נְיָדוּכִין בְּמִדּוּכָה בַּפ' בֵּיצָה (דף יד).

שׁוּמֵין מוֹתֵר לְקוֹתְשֵׁן בִּי"ט. יְרוּשְׁלָמִי אֵין שׁוֹחֲקִין בְּהַ תַּבְלִין אֲבָל שׁוֹחֲקִין בְּהַ שׁוּם שְׁחֵלִים וְחֻדָּל שׁוֹחֲקִין בְּהַ וְנִדּוּכִין כְּדִרְפֵן מְלַח צָרִיף לְדוּף בְּשַׁנּוּי וְאֵין כּוֹתְשֵׁין חִטִּין בְּמִכְתָּשֶׁת גְּדוּלָה כִּי אִם בְּקֻטְנָה.

מוֹלְלִין מְלִילוֹת בְּרֵאשֵׁי אֲצָבְעוֹתָיו בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כַּחוֹ מְפָרְכִין כְּדִרְפֵן פּוֹלִין וְעֻדְשִׁים וְקִיטְנִית לְאֲכוּל וּמוֹצֵיאֵין מְקַלִּפְתָּן. מְשַׁלְחִין יֵינוֹת שְׁמָנִים וְסִלְתוֹת אֲבָל לֹא תְבוּאָה כִּי אֵין יָכוֹל לְטַחֲוֹן וּמְשַׁלְחִין בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף בֵּין חֵיִין בֵּין שְׁחוּטִין מְשַׁלְחִין כְּלִים בֵּין תְּפוּרִין וְרֵאוּי לְלוֹבֶשֶׁן בֵּין שְׁאֵינֵן תְּפוּרִין וְרֵאוּי לְכַסּוֹת בְּהֵן וְלֹא שֶׁל כְּלָאִים וְלֹא סַגְדָל הַמְּסוּמָר וְלֹא מְנַעֵל שְׁאֵינֵן תְּפוּרֵי אַע"פ שְׁמוֹתֵר לְטַלְטְלוֹ.

מְשַׁלְחִין תְּפִילִין בִּי"ט. בַּפ' אֵין צְדִין (ד' כד) אָמַר רַב פָּפָא הִילְכְתָּ כּוֹתֵי שְׁהִבִּיא דוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל אִם יֵשׁ מְאוּתוֹ מִיִּן בְּמַחְנֹבֵר אֲסוּר וְלַעֲרַב נְמִי אֲסוּרִים בְּכִדֵי שְׁיַעֲשׂוּ וְאִם לֹא בְתוֹף הַתְּחוּם מוֹתֵרִין חוּץ לְתַחֲוֹם אֲסוּרִים וְהִבָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחַר הִילְכָהּ כּוֹתֵי שְׁהִבִּיא עֲנָבִים אוֹ שְׁאָר פִּירוֹת לְיִשְׂרָאֵל אִם יֵשׁ מְאוּתוֹ הַמֵּיִן בְּמַחְנֹבֵר לְאַרְצָא חֵיִישֵׁינֵן שְׁמָא תְּלַשֵּׁן הַכּוֹתֵי הַיּוֹם וְאֲסוּרִים לְכָל יִשְׂרָאֵל בּוֹ בַּיּוֹם וְלַעֲרַב נְמִי בְּכִדֵי שְׁיַעֲשׂוּ שְׁהִיָּה יָכוֹל לְתוֹלְשׁוֹ וְאִז מוֹתֵרִין.

אֲבָל תְּלַשֵּׁן הַכּוֹתֵי לְצוּרָף עֲצָמוֹ אֲסוּרִים לְכָל יִשְׂרָאֵל מְשׁוּם מְקַצָּה. וְלַעֲרַב מוֹתֵרִין מִיָּד שֶׁלֹּא נִתְלַשׁוּ לְצוּרָף יִשְׂרָאֵל.

כֹּל דְבָר שְׁנַעֲשֶׂה בְּשִׁבְתָּ בִּי"ט שְׁיָכוֹל לְהִנּוֹת בְּלֹא טַלְטוּל אִם הַכּוֹתֵי עֲשָׂאוֹ בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר אַפִּי' לְעַר' בְּכִדֵי שְׁיַעֲשׂוּ וְאִם עֲשָׂאוֹ הַכּוֹתֵי לְעֲצָמוֹ מוֹתֵרִין לְיִשְׂרָאֵל בּוֹ בַּיּוֹם מִיָּד לְהִנּוֹת מְמַנּוֹ כְּדֹאמְרֵי' בְּכָל כְּתָבֵי גְבִי נֵר וּמְרַחֵץ וְכַבֵּשׁ.

אֲבָל כּוֹתֵי שְׁאֵפָה פֶת לְצוּרָכוֹ מְאַחַר שְׁהִיָּה קִמַּח אוֹ בְּצַק הֵוִי מְקַצָּה וְאֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְאֲנֹכְלוֹ לְדַבְרֵי הַכ' שְׁמָא נְטַחֵן בּוֹ בַּיּוֹם. וּבַפ' בְּפֶל מְעַרְבִין (דף יז) גְּבִי הֵהוּא טְבִיָּא דְאִתְּצִיד בִּי"ט רֵאשׁוֹן וְאִתְּשַׁחִיט בִּי"ט שְׁנֵי וְאֲכָלִיהָ רַב נַחְמָן וְרַב חֲסִדָּא בְּשַׁנּוּי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיֹת אֲבָל בְּשַׁנּוּי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹ שִׁבְתָּ וִי"ט אוֹ י"ט וְשִׁבְתָּ אֲסוּר.

בְּרִישׁ מַס' בֵּיצָה וְאִם רֵאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם ה' וְנִשְׁלַח בַּיּוֹם ה' דְבָר הַמְּחַנְּבֵר לְקַרְקַע אוֹ שְׁצִדוֹ בּוֹ בַּיּוֹם חִיָּה וְעוֹף אוֹ דְגָיִם אֲסוּרִים עַד יוֹם א'. אֲבָל דְבָר שְׁאֵין בְּמֵינוֹ בְּמַחְנֹבֵר אוֹ דְגָיִם יְבִשִׁים בְּתוֹף הַתְּחוּם מוֹתֵר וְחוּץ לְתַחֲוֹם אֲסוּר לְאוּתוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁנַשְׁתַּלְחוּ לוֹ עַד הָעֶרֶב וּמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחַר.

כְּמַהֲיִן וּפְטָרִיוֹת שְׁהִבִּיא גוֹי לְיִשְׂרָאֵל אֲסוּרִין. הַסּוֹכֵר אֵמֶת הַיָּמִים מַעִי"ט וְלִמְחַר הַשָּׁפִים וּמְצָא בְּהַ דְגָיִם מוֹתֵרִין בּוֹ בַּיּוֹם.

בְּהַמַּת יִשְׂרָאֵל בִּיד כּוֹתֵי אִם הַכּוֹתֵי עוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבַּת מֵאַחַר שָׂאִין לְוֹקֵם שְׁכִירוֹת מִן־מֶלֶךְ.
וְאִם יִשְׂרָאֵל רֹאֵה מוֹחָה בְּיָדוֹ: שֶׁא מְוַקְצָה אִין עוֹלִין בְּאִילָן.

בִּירוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ עַל אֵילָן יָבֵשׁ מִשׁוּם אֵילָן לַח. יְרוּשָׁלַיִם נִשְׁעָנִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה בְּשַׁבַּת וְתַנִּי אִין
נִשְׁעָנִין בְּבָרִיא אוֹ בְּכּוֹבֵשׁ אֵת כְּבָדוֹ.

יְרוּשָׁלַיִם לֹא יִשְׁיֵט בְּמַיִם דְּבָר לְהוֹלִיכּוֹ מִמֶּנּוּ וְלִהְבִּיאָו אֶצְלוֹ וְלֹא מְסַתְּפִין מְחַמְתּוֹ וְיִסְפֵּק אֵת כְּפָיו
וְלֹא מְטַפְחִין לְרַצוֹנוֹ אֶפְיָלוֹ אַחֲרֵי יְדִיהֶן. אִין מְרַקְדִין עוֹקֵר רַגְלוֹ אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת.

קִיפוּץ עוֹקֵר שְׁתֵּי רַגְלָיו. אָמַר ר' אֶלְעָזָר כָּל מְשַׁמֵּעַ קוֹל אֲסוּרָה בְּשַׁבַּת.

בְּרִיָּה דְר' אָמִי מְקִישׁ עַל תְּרַעָא א"ל אַבְיֵי מִי שְׂרָא לָהּ. אִין עוֹלִין עַל גַּבֵּי אֵילָן וְאִין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי
בְּהֵמָה אִין שְׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם אִין מְסַתְּפִין כְּפַיִם וְאִין מְטַפְחִין לְהַכּוֹת כַּף עַל יָרֵךְ וְאִין מְרַקְדִין וְאִין
דְּנִין וְאִין מְקַדְשִׁין וְאִין חוֹלְצִין וְאִין מְנַבְּמִין וְאִין מְקַדְשִׁין וְאִין מְחַרְיָמִים וְאִין מְעַרְיָכִין וְאִין
מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת בִּיו"ט וְאִין מְטַבְּיָלִין אֵת הַכֹּלִים וְאִין מְשַׁחֲזִין אֵת הַסְּפִין וְאִין שׁוֹבְרִין
אֵת הַחֶרֶס וְאִין חוֹתְכִין אֵת הַנִּיָּר וְאֵת הַקֶּשׁ לְצִלוֹת בּוֹ מְלִיחַ וְאִין מְקִיפִין ב' חֲבִיּוֹת לְשַׁפּוֹת עֲלִיהֶן
אֵת הַקְּדִירָה וְאִין סוֹמְכִין אֵת הַקְּדִירָה בְּבַקְעַת וְכּוֹן הַדָּלַת אִין מְבַקְעִין עֲצִים לֹא בְּקַרְדּוֹם וְלֹא
בְּמַגִּירָה וְלֹא בְּקוֹפִיץ אִין מְבַקְעִין אֵת הַקּוֹרוֹת הַסְּדוּרוֹת יַחַד וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שְׁנִשְׁבְּרָה בִּי"ט אִין
מְרַצְצִין קְנִים לְצִלוֹת עֲלֵיו דָּג.

מְשִׁילִין פִּירוֹת דְּרָף אַרְנָבָה בִּי"ט וּמְכַסִּין אֵת הַפִּירוֹת בְּכֹלִים. מְשִׁילִין פִּירוֹת מְאוֹתוֹ גַּג לְבֵית וְלֹא
מִגַּג לְגַג.

וְלֹא יִשְׁלָשְׁלוּ בְּחֻבְל בְּחֻלּוֹנוֹת וְלֹא יוֹרְדִים בְּסוֹלְמוֹת. נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת הַדָּלָף וְשׁוֹפֵף וְשׁוֹנָה.

אָמַר שְׁמוּאֵל גְּרָף שֶׁל רְעִי וְעַבִּיט שֶׁל מִימֵי רַגְלִים מוֹצִיאִין לְאִשְׁפָּה וְעַכְבָּר אוֹ זָבוּב שְׁנִפְלָה בְּמִשְׁקָה
מוֹצִיאִין אוֹתָן בְּיָדֵם. חֲלוּק שְׁתַּפְּרוּ גוֹי אוֹ מְנַעַל וְסַנְדָּל אִין מְקַבְּלִין מִן הַגּוֹי וְאִין לּוֹבְשׁוֹ אִם לֹא
יְדוּעַ לוֹ שְׁנַגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ מַעֲי"ט דְּתַנּוּ אִין מְבִיאִין כְּלִים מְבִית הָאֶמְנָן וְאִין מוֹלִיכִין בְּחוֹלוֹ שֶׁל
מוֹעֵד כָּל שְׁכֵן בְּיוֹם טוֹב אֶבֶל נְגַמְרוּ מַעֲי"ט מִן־מֶלֶךְ לְקַבְּלוֹ דְּלֹא גָרַע מְדַגִּים וּפִירוֹת שְׁמוֹתָר לְקַבְּלוֹ
לְדוֹרוֹן.

עֲצִים שְׁנִשְׁרוּ בִּיו"ט מְרַבָּה עֲלִיהֶן עֲצִים מוֹכְנִים וּמְסִיקוֹן מִן־מֶלֶךְ לְטַלְטֵל אֵת הָעֲלִי וְלִתְמוֹן הָעוֹר לְפָנֵי
הַדּוֹרְסוֹן וְלְמָלוֹחַ לְצִלֵּי עַל הָעוֹר. וְאִין מוֹלְחִין אֵת הָעוֹרוֹת.

אָמַר רַב יְהוּדָה סוֹחַט אָדָם אֲשֶׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹף הַקְּדִירָה בִּי"ט וְלֹא לְתוֹף הַקְּעָרָה. וְכּוֹן חוֹלֵב
עַז לְתוֹף הַקְּעָרָה שִׁישׁ בָּהּ בִּישׁוּל אֶבֶל לְעֵשׂוֹת גְּבִינָה אֲסוּר יְרוּשָׁלַיִם בְּשִׁילְהִי בִּיצָה אִין לְהַעֲמִיד
חֵלֶב בִּיו"ט וּבִפ' הַמְצַנֵּיעַ אֶמְרִי אֲסוּר לְגַבְּוֹן.

מְקַרְדִין הַבְּהֵמָה אִפְּי' בְּשִׁנְיָם דְּקִים. וְלֹא יִטּוֹל קִיסָם לְחֻצוֹן בּוֹ שִׁנְיָו אוֹ לְפַתּוֹחַ אֵת הַדָּלַת אֶלָּא
מִן הָאָבוּס אִין קוֹטְמוֹ אֶבֶל קוֹטְמוֹ לְהָרִיחַ בּוֹ.

מִן־מֶלֶךְ לְשַׁחֲוֹת אֵת הַמְּדַבְּרִיּוֹת מְוַקְצָה שְׁיָבֵשׁ וְאִין הַבְּעֵלִים מְכִירִין בּוֹ מִן־מֶלֶךְ. אִין מִתְחִילִין בְּאוֹצָר
תְּחִילָה בִּפ"א דְּיוֹם טוֹב קִיָּמָא לִן בְּשַׁבַּת וִי"ט נוֹלַד בְּזָה אֲסוּר בְּזָה.

הוּא הַדִּין עֲנָבִים אוֹ פִירוֹת שִׁישׁ בְּמִינוֹ בְּמַחְנֹבֵר אִם הִבִּיאָו דוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּשַׁבַּת אֲסוּר בִּי"ט הַבָּא
אַחֲרָיו עַד מוֹצָאֵי י"ט שְׁבָא בְּיוֹם א' אֶבֶל גַּר שְׁהַדְּלִיקוּ בְּשַׁבַּת מִן־מֶלֶךְ לְהַדְּלִיק בּוֹ בִּיו"ט וְלִיכָא

למימר מגו דאי תקצאי בין השמשות אי תקצאי לכולי יומא דגבי שבתות קיימא לן במס' שבת דלית הלכתא כר' שמעון גבי מותר השמן שבבנר דמקצה מחמת איסור גר שהדליקו עליו בשבת אסורה בשבת סוף יומא אי תקצאי ולא משום תחלת י"ט הילקתא שרי לאדלוקי ביומא טבא.

הגר שפכה בשבת אסור לטלטלו דאי תקצאי לתחילת בין השמשות דשבת הוי פאילו דולק כל היום. אבל הקא אפילו תחשבו כמו שהיה דולק כל יו"ט כמו בשבת מה איסור יכול להיות בגר הדולק ביו"ט.

אבל בירושלמי אסור שירי שמן שפכו הנרות ביו"ט דדמי שירי שמן שפכה בשבת לביצה שנולדה בשבת דרב אסור דהוכן בשבת ור' יוחנן שרי דלית ליה הקנה דרבה. ודבר תימה הוא דלא דמיא להקנה דהביצה לא היתה בעולם מע"ש אי לאו דנולדה בשבת לא היתה ביו"ט אהני שבת מפל וכל.

אבל השמן היה בעולם מע"ש מיהו לפי הירושלמי דאסור דקיימא לן כרב צריה להרבות השמן דבכי האי גוונא מותר. כדאשפחן לגבי עצים שנשפרו מן הדקל מרבה עליהם מוכני ומבטלן ולפי הירושלמי צריה נמי פתילות אחרות אבל מן הגר שהיה מוקצ' לא איירי בירוש'.

והא דאמר בשבת שאסורה בשמיני מגו דאי תקצאי בשביעית בבין השמשות דאמר רבי יוחנן להיא מילתא משום דאי תקצאי מחמת מצוה אי נמי אי מקלעי אורחים אין מברכין על הדס במו"ט, בית מותר לכבות דליקתו כדאמרי בשביל שלא יתעשן הבית בכרך לילב הגזול (דף לז) הדס במקושר אסור להריח בו אחרוג במקושר מותר להריח בו.

בע"פ יקנה"ז במ"ש של י"ט משמע ולא הדס כפ' ביצה (דף ו) מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין בין לקוברו בין לתופרו בי"ט שני יתעסקו בו ישאל בין אישתהי בין לא אישתהי בין יש עממי בין אין עממים אפי' בשני ימים טובים של ר"ה.

בסנהדרין כפ' זה בורר (דף כו) הנהו קבוראי דאקבור נפשא בי"ט ראשון ושמתיהו רב פפא ופסלינהו אבל בי"ט שני פחול שוניה רבנן לחצוב קברו לתמן ארונו ולתפור תכריכין אפי' בי"ט שני של ר"ה וי"ט שני נמנה ליום שלשים כפ"ב דמס' ביצה (דף טו) יו"ט שחל להיות בע"ש לא יבשל אדם בתחלה בי"ט לשבת אבל מבשל הוא ליי"ט ואם הותר הותר לשבת דעושה תבשיל מעיו"ט וסומך עליו לשבת.

תניא את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו אמר ר"א אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל מיכן סמכו חכמים עירובי תבשילין מן התורה תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו בגי' אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא מן המבושיל בעירובי תבשילין תני ר' חייא עדשים שבשולי קדירה סומך עליהם משום עירובי תבשילין והוא דאית בהו כזית וכן שמנונית שעלגבי הספין גורדו ואם יש בו כזית סומך עליו.

ירושלמי ע"ת נוטל פת כביצה ותבשיל ומברך על מצות עירוב דדין יהא שרי לנא וכו' רבי חייא בשם רבי יוחנן עירוב זה עלי ועל מי שלא עירב אמר רב יוסף דגים קטנים מלוחין אם צלאן גוי סומך עליהן משום עירובי תבשילין אמר ר' אבא אמר רב עירובי תבשילין צריה כזית אחד בין לאחד בין למאה אבל עירובי תחומין ועירובי חצירות צריה ב' סעודות כפ' פיצד משתתפין (דף פד) שכח ולא עירב בעי"ט ונזכר בי"ט בלילה אין להניח ואם הניח עשוי דדמי להא דאמר כפ'

משילין אין מגביהין תרומות ומעשרות בי"ט ובשילהי המביא (דף מ) טבל מוכן הוא דאם עבר ותקנו מתוקן בית הילל אומר תבשיל אחד וכן פסק רבא.

אבל אנו עושין פרבי אליעזר דאמר על האפוי ועל המבושל. וכן פוסק בה"ג ונראה תבשיל אחד הני מילי לבשל ולצלוח ולקחם חמין דנקרא בישול אבל אפינה לא נקרא בישול על פן צריה פת אפוי עם התבשיל להניח.

תנן אכלו או שניאבד עירובו לא יבשל לכתחילה שייר ממנו כל שהוא סומה עליו אמר אביי התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. מי שלא הניח עירובי תבשילין הרי זה לא יאפה ולא יבשל לא לו ולא לאחרים ולא אחרים אופין ומבשילין לו.

פיצד יעשה מקנה קמחו לאחרים. ואחרים מבשילין ואופין לו.

ש"מ הוא נאסר ואין קמחו נאסר: עבר ואפה מאי ולא איפשיט ספיקא דרבנן לקולא בפ' א' דע"ז בשל סופרים הלך אחר המיקל וכן גבי גריס של כתמים. וכן גבי עירוב.

אמרו לו שנים ערב עלינו ספק דבריהם לקולא. אמר רב מניח אדם ע"ת מיום טוב לחבירו ומתנה בשני ימים טובים של גליות פסח או עצרת או סוכות ולא בשני ימים טובים של ר"ה.

בכל ג' רגלים חייב אדם לשמח דכתיב בפר' ראה ועשית חג שבועות לה' אלקיך ושמת. וכתיב בחג הסוכות ושמת בחג ובחג המצות דילפינן ט"ו מחג הסוכות.

כדאי בפ' מילה ובפ' לולב וערבה (דף מב) ההלל והשמחה שמנה מלמד שאדם חייב בהלל ובשמחה. ובכבוד יו"ט האחרון.

ותניא והיית אף שמח לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה ובפ' ע"פ (דף קט) חייב אדם לשמח בנזיו ובני ביתו ברגל וכתיב ושמת אתה וביתך ובנה ועבדך. כמה משמחן בניין.

ויין ישמח לבב אנוש ובבגדי צבעונין ובבגדי פשתן המגוהצין: שב הלכות תפלות רגלים מתפללים בלילי יו"ט למעריב אין אומר והוא רחום ולא בע"ש ולא בעי"ט. ואומר מעריב ומסיים פורס סוכת שלום.

והצבור אומרים בלחש אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי. קדיש ומתפללים מגן ומחיה ואתה קדוש ואתה בחרתנו יעלה ויבא.

רצה ומזדים שלום רב קדיש ומקדשים בורא פרי הגפן אשר בחר בנו ושהחיינו בבית הכנסת. בלילי פסח הראשונים אין מקדשין על היין בבית הכנסת והטעם פתוב בענין פסח יושבין על השולחן ומוזגין היין ומברכין פרי הגפן ואשר בחר בנו ושהחיינו ושותין ונוטלין ידים ובוזעין על ב' פכרות המוציא.

בפסח אומר בקדוש את יום חג המצות הנה זמן חירותנו. ובשבועות אומר זמן מתן תורתנו ובסוכות אומר את יום חג הסוכות הנה זמן שמחתנו.

ובשמיני עצרת אומר את יום שמיני חג העצרת הנה זמן שמחתנו וב' ימים טובים אומר ושהחיינו בקדוש. ואם הוא שבת וי"ט אומרים בקדוש ויכולו.

אשר בחר בנו ותתן לנו ה' אלקינו באהבה שבתות למנוחה ומועדים לשמחה את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני הזה וחותם מקדש השבת ישראל והזמנים ושהחיינו לעולם בסוף ואפילו בסוכות דקימא לן סוכה ואחר כך זמן.

ובראש השנה אומר את יום הזכרון הזה יום תרועה ובשבת אומר זכרון תרועה ומסיים ודברך מלכנו אמת וקנים לעד בא"י מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון. ואומר שהחיינו בליל ראשון ולא בליל שני של ראש השנה דקדושה אחת היא.

ובוצע ביום טוב על ב' פירות ומזכיר יצאה ויבא מעין המאורע. יו"ט שחל להיות בשבת קורין במנחה פרשה הנוהגת ולא של יו"ט.

כדאמרין בפ' במה מדליקין (דף כב) גבי המפטיר הכא נמי אלמלא שבת אין קריאה במנחה ביו"ט. בתפלת ערבית של מויו"ט מתפלל אתה חננתנו כדאמרין בשילהי יומא (דף פח) מתפלל י"ח ברכות שלמותמפני שצריך לומר הבדלה בחוננו הדעת ומבדילין על הכוס כדאמר בפרק ע"פ (דף קד) מבדילין במ"ש ליום טוב ובמוצאי יום טוב לחולו של מועד.

ובמוצאי יוה"כ ובמוצאי יו"ט: שבת וי"ט במגנצא אין אומר פרקי אבות במנחה ולא במה מדליקין בע"ש דאינו יכול לומר עשרתם. ובורמיישא פרקי אבות אין אומר אבל ב"מ אומר.

שבוע שחל בו יו"ט אין אומר למוצאי שבת שלפניו ויהי נועם אם חל באמצע שבת והלאה. המדליק גר ביו"ט צריך לברך להדליק גר של יו"ט: שג מצאתי הלכות תשובות איסור והיתר ושאלתם דגים שנצודו ביום טוב הראשון מהו לאכול מהן בי"ט שני ושני ימים טובים של גליות מי מדמינן להו לביצה כדאמר רבנן נולדה בזה מותרת בזה והכא נמי אמרינן שרי למיכל מינייהו או דילמא פיון דשני אסור בעשיית מלאכה פראשון ואסור לצוד וללקט מ אמרינן אסור למיכל בשני מאי דאלקוט פראשון פיון דתרנייהו עלן קחד בקל מילי משוין חד ונטרינן לשני בערב בכדי שיעשו.

מאי.

כן ראינו שמותר לאכול מדגים ומענבים אלו בלילי יום טוב שני בכדי שיעשו כביצה בכל החגים חוץ מב' ימים טובים של ראש השנה ושני ימים טובים שחלו בשבת ובאחד בשבת.

ושני ימים טובים שחלו יו"ט ושבת דקאמרין לשתן ביצה שני יו"ט של ר"ה רב ושמואל דאמר תרנייהו נולדה בזה אסורה בזה וכן הלכה. ואיתמר שבת וי"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ואע"פ שבכל מקום רב ור' יוחנן הלכה פרבי יוחנן בזה הלכה פרב וי"ט ושבת דקאמרי פתנאי נולדה בשבת תיאכל ביום טוב.

ביום טוב תיאכל בשבת. רבי יהודה בשם אלעזר אמר כו'.

והלכה בבית הילל. וקאמר שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה ואמר רבא הלכה פרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא.

ומנין שפירות כביצה. דתנן ביצה שנולדה בי"ט בית שמאי אומרים תיאכל ובית הילל אומרים לא תיאכל.

ואמר בגמרא מאי טעמא דבית הייל משום פירות שנשקרו כו'. אלקא דמשוי פירות פביצה: דש
ואם יש ליהודי ספינה אינו יכול להשפירה לא"י להוליכה במים בשבת או בי"ט והוא הדין לעגלה
שאינו יכול להשפיר א"י להוליך ממנו בשבת או בי"ט.

ואם יעשה פן מחלל שבת וי"ט הוא. ואם שכת אדם מלבושיו בחצר אחרת בע"ש אינו יכול
לשלוח בשבילם ולומר לשליח שיביאנו במ"ש לחצירו.

ואסור לעשות שום מלאכה במ"ש וי"ט קודם שיבדילו כמו שאר מ"ש וכל אלו ההוראות מפ"י
רבי ר' קלונימו"ס. תשובה של ר' נתן נ"ע שהשיב לר' מנחם אחיו עם אותה הפתובה למעלה
מהו לשפור עפוי"ם לכתחילה בחש"מ להוליך קורות עצי בגין ממקום למקום כדי שלא יאבדו
מותר לעשות פן ובלבד שאם יכול לעשות בצנע' יעשה ואם אינו יכול יעשה כמה שיכול דתנן
מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ושולה הפשתן מן המשרה בשביל שלא תאבד ואמר רב יוסף
פשוטי עיילינהו ביממא וכו'.

ושער שבמקום הקנות דם בריבדא דכוסילתא מותר להעבירו בתער בחש"מ אע"פ שאסור
בתגלחת במועד. לפי שהקנות הדם עיקר פיקוח נפש הוא שהנשמה תלויה בו דכתי' פי הדם הוא
הנפש וסכנת נפשות הוא.

ואפ"י שבת שהוא איסור סקילה דוחה סכנת נפשות שכן אמרו חכמים מניין לפיקוח נפש שדוחה
את השבת נענה ר' אליעזר ואמר ק"ו ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה את השבת
קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת.

ושוב אמרו חכמים מפקחין פיקוח נפש בשבת והריזו הרי זה משנכח ואינו צריך ליתול רשות
מבית דין וכו' כמו שכתבת"י בער"ך רק"ח בפיקוח נפש. ואפילו הם עשרה מצריים בחצר וחד
ישאל ביניהם ופרשו מחצר לחצר אחרת ונפלה דליקה ביניהם או מפולת בחצר שהלכי לשם
שהלכה רוחסת בתלמוד דכל דפריש מרובא פריש.

לענין פיקוח נפש אין אומר שמצריים פרשו לאותה חצר מפני שהיו רובן ונשאר הישראל באותה
חצר אלא מפני האחד שהיה ביניהם מפקפק אפילו בספק ולא אזלינן בתר רובא שפך אמרו חכמים
אמר רב יהודה וכו' וכל שפן שבחולו של מועד הוא שהלכה רוחסת הוא להעביר שער מפני הקנות
דם.

ומי שפא דבר סחורה בידו לישא וליתן בצנעה בחש"מ מותר מפני שאיסור קל הוא ואין בו סקיל'
ולא פרת אלא איסור שבות ואינו במלקות מפני שדבר סחורה לאו מלאכה היא. ובמועד מלאכה
הוא שאסור לעשות אבל סחורה דבור בעלמא הוא הלכך בצנעה היתר גמור הוא.

שאפ"י מלאכה שיש בו פרגמטיא מותר לעשות כמו שאמרו חכמים משקין בית השלחין במועד.
אמר רבי יוסי בר' אבון פרגמטיא ודבר האבד מותר ושוב אמרו חכמים רבינא הוי ליה זוזי בבגיי
אקרא דאטונתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל מהו למיזל האינדנא בהדיניהו אמר ליה פנין דכל יומא
לא משפחת והאינדנא משפחת להו כדבר האבד דמי ושרי.

ואי קשיא לן דר' אבינא הוה ליה עסקא בעי מיניה בשיתא אלפי ושהיי לבתר ריגלא תבעיה בי"ב
אלפי התם מדת חסידים. מי שהיה במקום שאין השירות יוצאות אלא שני פעמים בשנה ומבקש
לכתוב אגרת בחש"מ מותר לו לכתוב מה טעם פנין דמבקש לשגר להם או לצורכו על מלאכתו

שִׁישׁ בּוֹ רִינוּחַ וְהֶפְסֵד אוֹ לַעֲשׂוֹת תַּקְנָה לַפְרָנְסַת אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ וְאֵין הַשְׁיָרוֹת יוֹצְאוֹת אֶלָּא עַד שֶׁשָּׂה קְדָשִׁים אַחֲרֵים אֵין לָהּ הֶפְסֵד גְּדוֹל מִזֶּה וּמִתָּר.

וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים כּוֹתֵב אֶדָם תְּפִילִין וּמְזוּזוֹת לְאַחֲרֵים בְּשֹׁכֵר דְּבָרֵי ר' מֵאִיר רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר מַעֲרִים וּמוֹכֵר אֶת שְׁלוֹ וְחוֹזֵר וְכוֹתֵב לַעֲצֻמוֹ רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר כּוֹתֵב וּמוֹכֵר כְּדָרְפוֹ כְּדֵי פְרָנְסָתוֹ ר' מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וּר' יוֹסֵי הֵלְכָה כֵּר' יוֹסֵי.

וְשׁוֹב קָאָמֵר לֵיהּ רַב לְרַב חֲנִנְיָאֵל וְכֵן אוֹרִי לֵיהּ רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה לְרַב חֲנִנְיָאֵל כּוֹתֵב וּמוֹכֵר כְּדָרְפוֹ כְּדֵי פְרָנְסָתוֹ אֶבֶל וְדַאי אִם אֵין צָרִיף לּוֹ כְּלוּם אָסוּר וְאַגְרָת שֶׁל שְׁלוֹ הַתִּיר לְכַתּוֹב אִם אֶדָם צְרִי לּוֹ בְּחֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד.

אֶבֶל לְתַקּוֹן קוֹנְטְרַסִין לְכַתּוֹב אַחַר הַמוֹעֵד אָסוּר. אִם חָלוּ שְׁנֵי יוֹ"ט שֶׁל גְּלוּיֹת בְּחֲמִישֵׁי וּבַע"ש וְהוֹבָא לּוֹ דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בַּע"ש אָסוּר לּוֹ לְשַׁבַּת מְפָנֵי שְׁאִין יוֹ"ט מְכִין לְשַׁבַּת.

וּכ"ש אִם חָלוּ בַּא' בְּשַׁבַּת וְהוֹבָא לּוֹ בְּשַׁבַּת שְׁאִסוּר עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב יוֹם טוֹב שֶׁחֵל בַּמ"ש אֹמְרִי וְתוֹדִיעֵנוּ וְאֶפְרָיִם כְּשֶׁחֵל ר"ה כֵּן אַע"ג דְּלֹא רָגַל אִיקְרִי אֹמְרִינוּ וְנַחֲגִיגַת הַרְגֵּל דְּלֹא מְשַׁנְיִנוּ כְּדָאֲמַרִּינוּ בְּעֻלְמָא סֹדֵר הַבְּדֻלוֹת הוּא מוֹנָה.

לְמָה א"א יִשְׁמַח מְשֵׁה כְּשֶׁחֵל יוֹ"ט בְּשַׁבַּת וְאֵין עוֹקְרִין רַצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ וְאוֹי' יַעֲלֶה וְיָבֵא. נִרְאֶה טַעְמָא לְפִי שְׁבָאֲתָהּ בְּחֲרַתְנוּ מְזַפִּיר גַּם שֶׁל שַׁבַּת כְּמוֹ שֶׁשְׂמַח מְשֵׁה שְׁאִין אֹמֵר אוֹתוֹ כִּי אִם לְפִי שְׂמַחַן תּוֹרָה בְּשַׁבַּת הִיזָה וְהוּא מְדַבֵּר מִמִּתְּן תּוֹרָה אֶבֶל יַעֲלֶה וְיָבֵא אֵינוֹ מְדַבֵּר כֵּל כְּף מְשַׁבַּת כְּמוֹ רַצָּה וְהַחֲלִיצָנוּ: שֶׁהָ לַמַּעֲלָה דְלַגְתִּי בֵּית מוֹתֵר לְכַבּוֹת דְּלִיקְתוֹ כְּדָאֲמַרִּינוּ בְּשַׁבִּיל שְׁלֹא יִתְעַשֵּׂן הַבֵּית מוֹתֵר וּמוֹקְמִינוּ כֵּר"י וְדוֹרְשֵׁי הֵלְכָה כֵּר"י בְּמַכְשִׁירֵי אֹכֵל נֶפֶשׁ כ"ש אִם יֵשׁ קְדִירָה בְּבֵית דְּהֵיִינוּ בְּשַׁבִּיל שְׁלֹא יִתְעַשֵּׂן הַקְּדִירָה מוֹתֵר אֶפְרָיִם לְרַבְּנָן דְּהֵיִינוּ אֹכֵל נֶפֶשׁ גְּמוּר וְתַדַּע דְּכָל מְפָנֵי אֶבּוּד מְמוֹן הֵיִינוּ מַכְשִׁירֵי אֹכֵל נֶפֶשׁ דְּהָא מִיְבַעֲיָא בַּפְר' ב' דְּבִיצָה (דָּף כב) אִם מוֹתֵר לְכַבּוֹת מְפָנֵי אֶבּוּד מְמוֹן וּמֵיִתִּינוּ עֲלֶיהָ דְּהֵיִיא אִם בְּשַׁבִּיל שְׁלֹא יִתְעַשֵּׂן וְקָרִינוּ לֵיהּ מַכְשִׁירֵי אֹכֵל נֶפֶשׁ.

וְכֵן כְּיֹבֵי נֵר מְפָנֵי תְּשֻׁמִּישׁ. וְהֵיִינוּ טַעְמָא דְּאֹמְרֵי מִתּוֹף שֶׁהוֹתֵרָה לְצוֹרֵף הוֹתֵרָה נְמִי שְׁלֹא לְצוֹרֵף וּבְלֵבֵד שְׁתֵּהָא צוֹרֵף הַנָּאֵת אֶדָם וּמִטַּעֵם זֶה נְמִי יֵשׁ לְהַתִּיר הוֹצָאֵת מִפְּתַח כּוֹתֵי שְׁהֵבִיא דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל אִם יֵשׁ מְאוֹתוֹ מִיֵּן בְּמַחְנֹבֵר אָסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם מוֹקְצָה וּתְלָשׁוּ הַגּוֹי לְצוֹרֵף יִשְׂרָאֵל וְאֹמְרֵי בַּפ' כָּל כְּתָבֵי (דָּף קכב) כּוֹתֵי שְׁלִיקֻט עֲשֻׁבִים מְאָכִיל אַחֲרֵיו יִשְׂרָאֵל לְבִהְמָה אֶבֶל יִשְׂרָאֵל גּוֹפְיָה אָסִיר.

וְאִם אֵין מְאוֹתוֹ הֵמִין בְּמַחְנֹבֵר בְּתוֹף הַתְּחוּם מוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחַר וְאָסוּר לְיִשְׂרָאֵל זֶה הֵבֵא בְּשַׁבִּילוֹ שֶׁהוּא מוֹקְצָה מִחֲמַת אִיסוּר חוּץ לְתְּחוּם אֶבֶל לְיִשְׂרָאֵל אַחַר מוֹתֵר. שְׁהֵרֵי בְּאִיסוּר מוֹקְצָה זֶה הַקְּיָלוֹ דְּהָא תְּחוּמִין דְּרַבְּנָן הֵלְכָף גְּבֵי חוּץ לְתְּחוּם דְּנוֹקָא אָמֵר דְּהֵבֵא בְּשַׁבִּיל יִשְׂרָאֵל זֶה מוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחַר וּלְיִשְׂרָאֵל זֶה מוֹתֵר לְעַרְב מִיָּד וְאֵין צָרִיף לְהַמְתִּין בְּכָדֵי שְׁיַעֲשׂוּ כִּי מִי יוֹדַע מְאִיֵּן תְּחוּ' הֵבִיאוּ וְעוֹד דְּהֵיִינוּ קוֹלָא דְּתְּחוּמִין.

בַּפ' כָּל הַפְּלִים וּבַפ' מְשִׁילִין (דָּף לז) מְשַׁמַּע אֵין בֵּין יוֹ"ט לְשַׁבַּת אֶלָּא אֹכֵל נֶפֶשׁ בְּלֵבֵד בֵּית שְׂמַאי הִיא אוֹתָהּ סְתָמָה וְאֵינָה עֵיקָר דֵּר' יְהוּדָה פְּלִיג עֲלֶיהָ בַּפ' א' דְּמַגִּילָהוּבַפ' אֵין צָדִין (דָּף פח) וּקְיָיֵמָא לֵן הֵלְכָה כֵּר"י וְכֵן סוּמְכִין הַקְּדִירָה בְּבַקְעַת וְהֵיִיא סְתָמָא דְּאֵין סוּמְכִין ב"ש הִיא בַּפ' כָּל הַפְּלִים בְּאֵנוּ לְמַחְלֹקֵת ר"י וְרַבְּנָן.

בפ' לולב הגזול (דף לז) הדס כו' פתבתי לעיל: שו תפלות בקולו של מועד מתשובות של רב צמח גאון. ונשאלתם לפרש מוספי שבת שחל להיות בר"ח או בחש"מ כיצד מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע.

פן אומר אני בשיבה בר"ח שחל להיות בשבת שבת קדשה לעמה נמסר יום מנוחה לבחירה יהי רצון מלפניה ה' אלהינו שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו ונשם נעשה לפניה את קרבנות חובותינו תמידין כסדרן ומוספין פהלקתן ומוספי שבת ומוספי ר"ח נעשה ונקריב לפניה כמצות רצונה כמו שכתבת עלינו בתורתך ע"י משה עבדך מפי כבודך פאמור וביום השבת וכו' עולת שבת וכו' ובראשי חדשיכם וכו' ומנחתם ונספיהם וכו'.

אלהינו ואלהי אבותינו חדש עלינו וכו' ויהי ר"ח הזה קץ לצרותינו תחלה וראש לרנוחתנו וישמחו במלכותך שומרי שבת וכו'. בא"י מקדש השבת וישראל וראשי חדשים.

ובחש"מ אתה בחרתנו כו'. אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבא כו'.

מפני חטאינו כו'. והשיאנו כו'.

ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים: שז הלכות חש"מ מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש. בגימ' זה לימד על חש"מ שאסור בעשיית מלאכה וביום השביעי עצרת לה' אלהיך כל מלאכה לא תעשו בגימ' מה שביעי עצור אף ששה עצורין מעשיה.

כל מלאכת עבודה לא תעשו בגימ' זה לימד על חש"מ שאסור במלאכה. את חג המצות תשמור בגימטריא זה לימד על חש"מ שאסור בדבר שאינו אבד.

בחגיגה בפ' אין דורשין (דף יח) תניא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך מה שביעי עצור אף ששה עצורין. אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששה עצורין בכל מלאכה ת"ל השביעי השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששה עצורין בכל מלאכה הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לה איזה יום אסור ואיזה יום מותר.

ואיזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת ואמרו חכמים דדבר האבד מותר לעשות בחש"מ. משקין בית השלחין ולא בית הבעל.

מדלין מים לירקות לאכלן ולא ליפותן. אין עושין עוגיות לגפנים.

אבל ישן שנתקלקל מותר. מתקנין אמת המים המתקלקלת חוטטין בורות שיחין ומערות של יחיד בצורה להן.

אם אינו צריך אסור. אין חופרין אפי' צריך היחיד.

ושל רבים חופרין אפי' אין צריכין. וסדין את סדיקהו.

יוצאין לכנון הדרכים לתקן הרחובות. ומצינין את הקברות.

ויוצאין על הפלאים וצדין את האישות ואת העכברים ומחריבין חורי נמלים. מקרדין את הפרצה במועד ואינו טוחה בטיט בכותל גנה.

אבל כותל חצר או כותל בית טוחה פדרפו מפני הגנבים. סותר ובונה עושה מעקה לגג ולמרפסת ומעשה הדיוט ולא מעשה אומן.

שפיו הסדקין ביז ובנגל ולא במחלצים הציר והצניזור והקורה והמנעול והמפתח שנשפרו מתקנו במועד בלא שינוי. נשפרו מעי"ט אסור לכונן מלאכתו במועד.

אם לא כונן מותר וכן אם לא כונן ואין לו חביות קשורות ליתן בו יינו מותר לקושרן במגרפה אע"פ שמשמיע קול. מעמידן תנור וכירים במועד דרש רבא מנקרין ריחים במועד.

מותר לעשות ארוות סוסים אסור להשוות הקרקע לנקותו ולהשקותו. אסור לחתוך האילן שיגדל אין מזיזין שדה במועד.

בשילהי מי שהפך מועד משום טירחא ולאו טירחא פשטורח נראה כמבזה את המועדות. דאמרין במכות (דף כג) ובע"פ (דף קיח) כל המבזה את המועדות כעובד ע"ז.

שנ' אלהי מסכה לא תעשה לה את חג המצות תשמור. ההדיוט תופר כדרךכו.

והאמן כשינוי בלב. מרחיק התפירות או פעמים תוחב למעלה ופעמים למטה.

מי שנקרעו מנעליו במועד אסור לתקנו מדאמרין בפסחים בשילהי מקום שנהגו שפן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחש"מ דווקא לעולי רגלים מדלא קאמר שפן מותר לתפור מנעליו.

ואפ' להוליה כליו מבית האמן אסור מדמשמע בפ' מקום שנהגו ובפ' מי שהפך ואם כליו בבית האמן ואינו מאמינו מניחו בבית הסמוך לו ואם חושש שפא יגנבו לו ביאם בביתו בצנעה.

קטורי בירי אסור שממלאין קש ומקמטין בגדים עליהן ביז אסור אמר רבא פרקמטיא כל שהוא אסור. אמר ר' יוסי בדבר האבד מותר.

כל סחורה שאם לא ימכרנה עכשיו יפסד עליה מותר. דרב אשי לא התיר לרבינא לשאל חובו אלא מפני שלא היו באים אלא אז.

כמו בכציר ליקח יין בחש"מ מותר אם לא יקנה אז כל השנה לא ימצא ולקנות שום סחורה אסור. בפ' מי שהפך אין לוקחין בתים עבדים ושפחות ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה שיאכל מקבלין קיבולת במועד לעשותה לאחר המועד ובלבד שלא לשקול ולא למדוד ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול.

מקבלין קיבולת לא"י אסור אפילו חוץ לתחום שיכול לילך שם ישראל מסקנא דהלכתא דאסור. וקיי"ל כל מה שישראל אסור לעשות במועד אינו אומר לא"י ועושה.

מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ובלבד שיכניס בצנעה אבל קודם מוטב לנשאה ביום פן יגנבוהו כדבר יוסף דאם היו נושאים בלילה היו צריכין אבוקות ויותר אנשים מביום. מותר לקוץ עצים מן המחנה לשרוף כדי צורכו במועד ולא יותר.

רב הונא תצדו ליה תצדא בחולא דמועדא. טוחנין קמח בחש"מ לצורך המועד שלא לצורך המועד אסור.

ובבבולן אם הותר מותר ובלבד שלא יערים מותר ללקט פשתן וללקט כשות ולעקור שומשמינ ולקצר תבואתו ולבצור פרמו בחש"מ פן יתקלקל ואדם חשוב צריך להחמיר על עצמו כונן מלאכתו במועד אם מת לא יקנסו בניו אחריו.

אין מפנין פלים מבית לבית אבל מפנין מבית לחצר. ירושלמי אין מפנין אפילו מדירה כעורה.

ובתורה שלו אפילו מדידה נאה לכעורה מותר ששומחה לדור לאדם בשלו. בפ' מקום שנהגו (דף נה) אין מושיבין תרנגולת על הביצים.

אבל תרנגולת שמרדה מחזירין אותה למקומה בתורה שלשה למרדה וכבר ישבה על הביצים ג' ימים דפסדי ביצי. אבל אחר ג' למרדה ותורה ג' לישבתה דלא פסדי אסור פדמשני רב הונא ואם מתה מושיבין אחרת תחטיה.

הגבל שפחצר מסלקין אותו לצדדין ואם נעשה חצר כרפת מותר להוציא באשפה. אין נושאין נשים במועד אבל מחזיר גרושתו.

וכולן ערב הרגל מותר ורושלמי משום ביטול פריה ורביה מחזיר גרושתו הדא דאמר מן הנשואין אבל מן הארוסין לא. עושה אשה תכשיטין במועד כוחלת פוקסת ומעברת סרק על פניה ומעברת ספין על פניה של מטה.

ירושלמי נוטלת שערה וציפורניה. מסרגין המטות שתי וערב אבל אין מפשילין חבלים במועד מקיזין דם לבהמה.

ועושין לה כל רפואה במועד ומותר לקלוע קליעות לדגים אבל לא מצודות כרב. מותר לקלוע בשבטים ועוד בימות החמה שתתייבש מיד במועד ויאפה בו אבל לא בימות הגשמים כרב יהודה.

מותר לעשות נפה וכברה מי שהפך זיתיו או יינו בתורה אזלי הבור קנימא לן כרבי יוסי גומר פדרכו ומותר להעלות צמרו מן היורה ופשתנו מן המשרה מקבלין קיבולת כו'. ואסור לשקול כסף לגוי אפילו יצרכנו לאחר המועד.

אין זופתין כלים במועד לא קטן ולא גדול. מחפין הקציעות בקש.

מוכרי פסות וכלים מוכרים בצנעה לצורה המועד מוכרי תבלין מוכרין פדרכו בשוק לא ילקט אדם עצמות אביו ואמו במועד לא יעורר על מתו לא יספידנו קודם לרגל שלשים יום. וירושלמי עורר מזכירו בין המתים.

הספד מספידו בפני עצמו אין חופרין כוכין וקברות במועד אבל מאריה בו ומרחיבו ומקצרו וירושלמי פדו בפסיד וארון עם המת בחצר ועושין לו קבר ועושין לו כל צורכו גוזזין את שערו ומכבסין את פסותו ומביא דפין ומנסרין וירושלמי מת מפנרסם עושין ארון אפילו בשוק.

נשים במועד מענות כולן כאחד אבל לא מטפחות ביד ולא מקוננות אחת מקוננות וכולן עונות אסור אם נקבר אין מענות. ואסור לילה על הקברים במועד.

אמר רבה בר רב הונא אין מועד בפני תלמיד חכמים הני מקלי בפניו או ביום שומעו. אין אומרין ברפת אבילים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופותרין הרבים כמו שעשה רבי עקיבא שאמר לכו לבתיכם לשלום.

ואלו מגלחין במועד הבאמדינת הים ומן השביה ומבית האסורין. ומגודה שהתירו לו חכמים ומי שנשאל לחכם והותר והנזיר.

וקטן שנולד במועד מותר לגלחו במועד. ומותר לגלח שפה המעפכת משפה לשפה.

ומותר לגלח ציפורנים בספין בין דיד בין דרגל ולא במספרים. ושער במקום הקצות דם מותר להעבירו במועד.

ואשה העולה לטבילה מגלחת ציפורניה במועד. ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה ומבית האסורין ומגזרה שהתירו לו חכמים וכן מי ששאל לחכם והותר ומטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג.

והזבין והזבות והגידות והילדות וכל העולין מטומאה לטהרה מותרין ושאר כל אדם אסורין. אמר רבי אמי אמר ר' יוחנן מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו בחש"מ.

ירושלמי בגדי קטנים כמי שאין לו אלא חלוק אחד. כלי פשתן מותר לכבסו אבל של קנבוס וצמר ושאר מינין אסור לכבסו.

מיהו אין להתיר לכתחילה כלי פשתן מדאבני דאמר מאן לימא לן ברצון חכמים עבוד. ובגדי פתם מותר לכבסו.

ואלו כותבין במועד קדושי נשים וגיטין ושוברין דיימיקי ומתנות ופרוזבולין ואגרת שום ואגרת מזון ושטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וגזירות ב"ד ואגרת של רשות.

ירושלמי שום היתומים ומזון אלמנות. אין כותבין שטר חוב במועד ואם אינו מאמינו או אין לו מה יאכל מותר.

וכן שטרי מכירה אסור ואין כותבין ספרים תפילין ומזוזות ואין מגיהין אות אסת. וקיימא לן כר' יוסי מוכר פזרכו פדי פרנסתו.

ואין כותבין אגרות לחבירו ולא שאילת שלום אבל לשלטון מותר ואין לכתוב בענגל והלכה כותב תפילין ומזוזות ונותנם לאחרים ואם אין לו ספרים מותר לכתוב ושכר פעולה שאין לו מה יאכל מותר כדאמר בפ' מי שהפך.

שטרי חוב ומכירה אסור. הלכה טונה תכלת בין באבן בין בפלך דנוקא לציציתו. מותר לסרק ראשו בחונו של מועד. אין אבילות ברגל.

בסוכה בפרק הישן עושין סוכה בחש"מ. בפסיקתא דסוכה מר"ה נקצבין כל מזונותיו של אדם חוץ ממה שמוציא בשבתות וי"ט ובר"ח ובחש"מ ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן אם הוסיף מוסיפין לו: סליק שח נשאל לפני רבי שמריה אם מותר לשפור ספינה בי"ט שני להוליך המט ממקום למקום והשיב שמוותר דקיימא לן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל אע"ג דלא אישפתהי כל כך אם לא ישכיר וישתהא ויסריח ואומר בשאלתות דרב אחאי דטעמ' גדול פבוד הבריות שדושה לא תעשה שבתורה דלא תסור דנוקא בי"ט שני דמדרבנן אבל בי"ט ראשון דמדאורייתא לא דחי. לכך יתעסקו בו עממים ולא ישראל. שבוע שחלה בו י"ט אין אומרים למ"ש שלפניו ויהי נועם אם חל באמצע שבת והלאה.

רבינו שמריה התיר לכתוב משכונות בחש"מ על ידי שינוי משום דדבר האבד הוא. ואע"ג דאמר בתוספות כותב אדם חשבונותיו במועד וכותב יציאותיו במועד יש לומר שהוציא יציאותיו שיש לו להוציא והכל משום שמחת יום טוב אבל משכונות לא אפילו הכי משום דבר האבד דנגמתו פרגמטיא כל שהוא אסור דאמרי' פרגמטיא האבד מותר.

מפ"י ר"בי י"בא הלוי. רבינו שמריה התיר לומר לא"י לתפור עור קרועה ממושכת במועד משום דדבר האבד הוא מפ"י רבינו י"בא הלוי: שט הלכות שבועה עשר בתמוז: במסכת תענית בפ'

בשלישה פרקים (נף כו) ה' דברים ארעו את אבותינו בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והנבקה העיר בשנה ושנה אפוסטנומוס את התורה והעמיד צלם ובפ' א' דר"ה צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ומוקי רב פפא בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה יש צרה צום אין צרה ואין שלום רצו מתעניין רצו אין מתעניין.

בפרק א' דמגילה ר' רחץ בקרונה של ציפורי בי"ז בתמוז ש"מ שמותר ברחיצה. מי"ז בתמוז עד ט' באב אין לילה יחידי מד' שעות עד ט' שעות ואין להפנות אפי' ברצועה את תלמידו כדאמרין באיכה רבתי פל רדפיההשיגוה בין המצרים שבהם קטב מרירי וקטב ישוד צהרים.

השי"גוה בין המצרים בגימטריא המה כ"א ימ"ם מי"ז בתמוז"ז עד ט' באב לכה אמר מקל שקד אני רואה שהוא גדל לכ"א יום. שלישה שבתות לפני ט' באב מפטירין שבת ראשונה דברי ירמיהו.

שנייה שמעו דבר ה'. שלישית חזון ישעיהו וסימן דש"ח: שי הלכות תשעה באב משונכנס אב ממעטין בשמחה ואין אורגין בגדים כדאמרין בירושלמי בפ' מקום שנהגו אמר זעירא הני גמי נשייא דנהגי דלא מישתנייה מן אב עליל מנהג שבו פסקה אבן שתיה מה טעם פי השתות יהרסון דלא מישתנייה ל' שתי אמר רב פפא הלכה היא בר ישראל דאית ליה דינא בהדי פותי לישתמיט ליה מיניה באב דריע מזליה ואין עושין סעודת ארוסין כדאמר בירושלמי בפ' א' דתענית ובפרק א' דכתובות אמר שמואל אפי' ט' באב יארס שלא יקדמו אחר.

ובלבד שלא יעשה סעודת ארוסין וביבמות בפ' החולץ תניא מר"ח עד התענית העם ממעטין בעסקיהן וכו' עד סעודת ארוסין אסור. ה' ליארס שפיר דמי בפ' בג' פרקים שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס עד ט' באב אפי' להניח ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת.

גיהוץ שלנו פכיוס שלהם וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ. וקיי"ל אע"פ שאין בהן משום גיהוץ אסור ללבושן בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה.

אם ט' באב בשבת ונדחה עד יום א' מותר לכבסן. וכן משמע בירושלמי אף אין לכבס פן יבא להתיר שבת שחל להיות ט' באב בתוכה ואף לכבס ולהניח אסור כדאמרין בפ' א' דביצה גבי ביצה אישתמד וכן גבי יום הנה ופסיק רבא אסור לכבס בגדים ללבן באותה שבת לפניו אכל לאחרי מותר.

וקטן או אשה בימי ליבונה מותר ללבן אפי' שבוטע שבו ט' באב תניא שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס. פיצד חל להיות באחד בשבת מותר לכבס כל השבת כולה בשני ובשלישי וד' וה' לפניו אסור לאחרי מותר.

חל להיות בע"ש מותר בה' מפני כבוד שבת ונראה שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת שחל בו ט' באב. מיהו מנהג אבותינו הקדושים שאין אוכלין בשר ואין שותין יין ואין רוחצים מר"ח עד ט' באב.

ערב ט' באב לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין. אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא מו' שעות ולמעלה ובסעודה המפסקת וכן הלכה.

ואם הנה רגיל לאכול בי' אוכל בה' לשבתות י' פוסות שותה ה'. ואם רוצה לאכול צנון או מליח אחר סעודתו הרשות בידו.

תניא הסועד ערב ט' באב אם היה עתיד לסעוד סעודה אחרת מותר לאכול בשר ולשתות יין. והא דתנו לא יאכל בשר אכל בשר מליח מותר.

אם הוא ג' ימים מלוח. ושונה יין מגתו כל זמן שהוא תוסס.

אמר רב יהודה כה היה מנהגו של ר' אליעזר מביאין לו פת חרבה במלח ויושב בין תנור לכירים ואוכל ושונה אחריה קיתון של מים. ודומה פמי שמתו מוטל לפניו.

באיכה רבתי רבי פינן שהיה אוכל סעודת ט' באב היה נוטל פרוסה וטובלה באפר לקיים מה שנאמר ויגרס בתצץ שני הכפישני באפר. וכן רב בירושלמי ומנהג לישוב בסעודה המפסקת על גבי קרקע ואוכלין ביצים מבושלים קשים שאין להם פה.

ושותין מים ואין שותקין והולכין יחזיפין לבית הפנסת ויושבין על גבי קרקע. תניא ט' באב שחל להיות בשבת אוכל ושונה כל צרכו ומעלה על שלחנו פסעודת שלמה בשעתה ונראה שיבצע על ב' פירות ומברך נחמנו.

ודברים של צנעה תשמיש מותר בשבת שחל בו ט' באב ולא דמי להא דאמר ר' יוחנן במועד קטן בשבת דברים של צנעה נוהג שעולה למנן אבליות. ואין הלכה כר' יהודה דמחייב בט' באב בכפיית המטה.

וצריכין ליזהר שלא יאכלו גבינה או חלב כי אכלו בשר בסעודה שלישית. יש שאוכלין בשר ושותין יין כמו הלכה שאין אבליות בשבת ואין אומרים צדקתה צדק.

ומנהג אבותי יושבין על גבי פסאות גמוכים בשבת ולא על גבי קרקע. ואוכלין על שולחן קטן ביצים ושותין מים ואין מברכין נחמנו ואין הולכין יחפים אף במ"ש אחר ברכו חולצין מנעליהן ויושבין על גבי קרקע ואין אומר ויהי נועם ולא נאני זאת בריתי אף לאחר איכה אומר קינות ואומר ואתה קדוש וגומר סדר קדושה וקדיש ואין אומר תתקבל ולא ויתן לה.

אין שאילת שלום בט' באב. ולהדיוטות משיבין בשפה רפה.

צריך לאכול ערב ט' באב מבעוד יום דאמרינן בפ' א' דתענית אמר שמואל אין תענית ציבור בבבל אלא ט' באב. וקורין בלילה איכה ישבה וקינות.

באיכה רבתי ובמסכת סופרים משמע שיש לקרות איכה ואין מתפלל נחם בברכת ירושלים אלא במנחת ט' באב תנו רבנן כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב ואסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה.

ואסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובאגדות. וקורא בקינות ובאיוב ובדברים הרעים שבירמיה ותינוקות של בית רבן בטליו.

בפ' א' דתענית כל שהוא משום אבל כגון ט' באב ואונן אסור לרחוץ פניו ידיו ורגליו בין בחמין בין בצונן. וביומא בפ' יוה"כ ערב ט' באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ועושה אותה כמין פלים נגובים למחר מקנח בו ידיו ורגליו דרחיצה אסור.

בהשקמה רוחץ ידיו דהני כמו להעביר הנהמא ואמרינן אם היו ידיו מלונככות בטיט ובצואה מותר. כדאמרינן בפ' בתרא דיוה"כ.

והוא הדין פֿשנפֿנה או מטיל מים משפֿשף פֿדאָמרינן בַּיּוֹמָא. וְאָמְרִינן בּפ' כֵּל הַבֶּשֶׂר נָמִי מְשׁוּם שִׁיבְתָא.

פּר"ח שְׁבִתֵינוּךְ בֶּן ה' שָׁנִים אָמְרִינן יָד לַעֲיֹן תִּקְצָץ או לְאֶזְזוֹ או לְפֶה עֲלִיָּהוּן צָרִיף נְטִילָה אַבְל בְּשִׁרְיַת מִפֶּה מוֹתֵר לְקַנְסָה כֵּל שְׁעָה פְּנִיּוֹ יָדָיו וְרַגְלָיו וְאִם רַגְלָיו מְלֻכְלָכוֹת מוֹתֵר לְרַחֲצָם.

ירוּשְׁלָמִי בּפ' א' דְּתַעֲנִית הוֹרָה רַבִּי אַחָא בְּבֵא מִן הַדְּרָף וְהָיוּ רַגְלָיו כֶּהוּת עָלָיו מוֹתֵר לְרוֹחֲצָם בְּמִים. חַיִּיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין פֿדַרְכֵּן אַף בּט' בְּאָב בּפ' מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ בּט' בְּאָב אָסוּר לְהוֹשִׁיט אַצְבָּעוֹ בְּמִים.

סִיכָה אָסוּר אִם אֵין לּוֹ כְּאָב יֵשׁ לּוֹ כְּאָב מוֹתֵר. אָסוּר בְּנַעֲלִית סַנְדַל בְּעִיר בְּקָשׁ לְצֵאת יוֹצֵא וְנוֹעַל פֿדַרְכוֹ נְכַנְסָה לְעִיר חוֹלָץ.

מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת מְלֻאכָה אֵין עוֹשִׁין וּבְמְקוּם שְׁנֵהֲגוּ לַעֲשׂוֹת עוֹשִׁין וְהָנִי מִקְלִי עַל יָדֵי עֲצָמוֹ אָסוּר בְּמְקוּם שְׁלֵא נִהְגוּ אַבְל עַל יָדֵי גוֹיִם מוֹתֵר אִפִּי בְּבֵיתוֹ וְכֵן בִּי"ד בְּנִיסָן דָּאֵין שְׁיָיָף לְזוֹמֵר אָמִירָה לְכוֹתִי שְׁבוֹת כִּי אִם גְּבִי יו"ט וְשְׁבֵת וּחֲשׂ"מ.

תַּלְמִידי חֲכָמִים בְּטִילִין וְכֵל אָדָם. אֵין בְּבָבֶל אֲלֵא תְשַׁעָה בְּאָב בְּלֶבֶד, מְעַנְפֵרוֹת וּמְנִיקוֹת מְתַעֲנוֹת הַעוֹשָׂה מְלֻאכָה בְּתַשְׁעָה בְּאָב אֵין רוֹאָה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם וְהָאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בּוֹ אֵינוֹ רוֹאָה בְּשִׁמְחָתָהּ.

וְעָלָיו נֶאֱמַר וְתָהִי עֲזוֹנְתָם עַל עֲצָמוֹתָם בְּמַגִּילָה בְּשִׁילָה פ' בְּנֵי הָעִיר קוֹרָא כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּמְפָטִיר אָסַף אָסִיפָם וְקוֹרָא וְשִׁלְשָׁה וְהַשְׁלִישִׁי מְפָטִיר. בְּמַנְחָה קוֹרָא וְיַחַל וּמְפָטִיר דְּרָשׁוּ.

תְשַׁעָה בְּאָב שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשְׁבֵת יְפָסִיק סְעוֹדָתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְאֵינוֹ מְבָדִיל עַד לֵיל שְׁנֵי וְלֵא יֹאמֵר בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ פֿדָאָמְרִי בְּפָסְחִי וְלֵא בְּשָׁמִי אִף בּמ"שׁ פְּשִׁירָאָה הַגֵּר פּוֹשֵׁט אֶת יָדָיו וְאֹמֵר בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ וּבְשָׁמִים כְּשִׁירָצָה וְאֹמֵר הַמְבָדִיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל מְפָנִי עֲשִׂיית מְלֻאכָה וְלֵא יֹאמֵר וְהִי נֹעַם אֲלֵא אֵיכָה וְכָא לְצִיּוֹן וְלֵא יֹאמֵר וְנֶאֱנִי זֹאת בְּרִיתִי.

שְׁחָרִית תְשַׁעָה בְּאָב אֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם עַל שֵׁם סְפוֹת בְּעַנְן לֶךְ מְעַבּוֹר תְּפִלָּה שְׁתָּם תְּפִלְתִּי בְּמַנְחָה מְתַפְלֵל כֵּל הַתְּפִלָּה וְיַחֲזִיד אֹמֵר עַנְנוּ בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה וּבְבִרְכַת יְרוּשָׁלַם אֹמֵר נַחֵם וּמְסִיִּים מְנַחֵם צִיּוֹן וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם.

תְשַׁעָה בְּאָב אֵין מְתַעֲטָפִין עַל שֵׁם בְּצַע אִמְרָתוֹ וְלֵא תְפִלִּין עַל שֵׁם הַשְּׁלִיף מְשָׁמִים אַרְץ תְּפִאֲרָת יִשְׂרָאֵל נוֹתַנִּין אָפֵר מְקָלָה בְּרֵאשִׁיָּהוּן פֿדָאִיתָא בְּפִרְק חֲזַקַת הַבְּתִים לְשׁוּם לְאַבְלֵי צִיּוֹן פֿאַר תַּחַת אָפֵר הַמְתַּאבֵּל עַל יְרוּשָׁלַם זוֹכָה וְרוֹאָה בְּשִׁמְחָתָהּ שְׁנַאָמֵר שִׁישׁוֹ אַתָּה מְשׁוֹשׁ כֵּל הַמְתַּאבְלִים עָלֶיָּהּ.

ט' בְּאָב שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשְׁבֵת מְתַעֲנִין יוֹם א' וְלֵא יוֹם ו' אַקְדוּמִי פְּנִיעֵנוּתָא לֵא מְקַדְמִינן וְכֵן י"ז בְּתַמוּז וְכֵן ג' בְּתַשְׁרִי שְׁחָל בְּיוֹם ז' מְאַחְרִין. אַבְל הוֹלָף בּט' בְּאָב לְבֵית הַפְּנִסָת.

אַחַר ט' בְּאָב הַשְׁבֵּתוֹת מְפָטִירִין נו"ע א"ר.ק. וְאִם יֵשׁ נְשׁוּאִין בְּאֵלוֹ שְׁבֵתוֹת אֵין אֹמֵר שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ. וְאִם חָל ר"ח אֲלוֹל בְּשְׁבֵת מְפָטִירִין הַשָּׁמִים פְּסָאִי. בּפ' בַּת דְּמַגִּילָה אָמְרִי בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים קוֹרָא וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁיכֶם וּמְפָטִירוֹ הִנֵּה מְדִי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וְעַדִּי שְׁבֵת בְּשַׁבְתּוֹ.

בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִהְגוּ לְתַקְנוֹעַ מְרֵאשׁ חֲדָשׁ אֲלוֹל וְכֵן הַמְנַהֵג: שִׂיא מְנַהֵג תְשַׁעָה בְּאָב. בְּמַגְנָצָא אֹמֵר קְדִישׁ בּט' בְּאָב לְאַחַר שְׁקָרָא שְׁלִישִׁי הַמְפָטִיר בְּתוֹרָה בְּיוֹצֵר וּבְחֲזִירָתוֹ סָפֵר תוֹרָה מְתַחֵל בְּקִינּוֹת.

ואחר כך תהלה למנצחובא לציון ואתה קדוש. ובליל ט' באב כשחל במ"ש לא יבדילו פלום רק יבדיל, הדעת בלבד.

אבל במוצאי ט' באב יבדילו על הכוס בלבד ולא בשמים ומאור. אבל רבינו שלמה הנה נוהג בט' באב שחל להיות במ"ש הנה מברך בורא מאורי האש בלילה אע"ג דאין מבדילין עד אחר התענית למוצאי יום ראשון דלמוצאי שבת אין מבדילין שפבר אכלו ושתו מבעוד יום ומיד כשחשה חל התענית.

ואינו יכול להבדיל לפי שאינו יכול לטעום ואין מבדילין אלא על הכוס. וא"ת למה הוא מותר במלאכה פגון הבצרה ובישול דמותר בט' באב פגון שהבדילו בתפלה אבל בשמים אין צריך לברך.

ושאלתי מר' משה בר' יקותיאל וברך על השמים ועל המאור בליל ט' באב כשאין מבדילין על הכוס. והשיב אפי' לברך על שתייהן במוצאי שבת אע"פ שהחכמים ע"ה אמרו צריך לסדרם על הכוס בשעת הדחק שאני.

ט' באב שחל להיות במ"ש או בשבת הנה רבי יצחק ברבי יהודה נ"ע בין מנחה למעריב בסעודה המפסקת בוצע על ב' פפרות ומיסב על השלחן כשאר שבתות והולך נעול לבית הפנסת מפני כבוד השבת וכשאומרים ברכו חולץ ויושב לארץ.

ומר"ח עד תענית לא הנה אוכל בשר. אבל ר' משה בר' יקותיאל נוהג בשפירא ומקנבל מאבא פי בסעודה המפסיק אין מברך בזימון ואין אומר נחמנו ולא רצה והתליצנו כי אם מיסב על השלחן. ואמר רב סעדיה ג' שבועות שמי"ז בתמוז עד ט' באב הם רמוזים בדניאל שהתענה ג' שבועות וצריך להתענות מבשר. כשחל ט' באב להיות בשבת במגנצא במ"ש מסיימין איכה פולו ומתחילין בקימת ואין אומר ויהי נועם אבל מתחילין ואתה קדוש.

ולעולם ט' באב אין גופלין בתחנונים לא ביוצר ולא במעריב משום דקרוי מועד. אבל אומרים עננו.

ואחר שקורא בספר תורה אומר קדיש כמו בשני ובחמישי ומפטרין אסוף אסיפם ומכניסין ספר תורה לארון הקודש וקורין על מגדל עץ כמו בשאר ימים. ומתחילין בקינות ואחר כך תהלה ואין אומר למנצח אלא ובא לציון גואל ואין אומר ואני זאת בריתי לא ביום ולא בלילה ושבת של חזון ישעיהו לא החליפו פסות אלא פתונת לבד לבשו אבל רב יוסף ומיתר העם במגן החליפו קמיצות וזה המנהג ראיתי בשפירא בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה או ערב ט' באב להיות בתוכה בסעודה המפסקת אינם אוכלין בשר כל עיקר.

כי אם ביצים ופירות ויושבין על השלחן מפני כבוד השבת. אבל בשאר ימות החול אפילו ביצים אינן אוכלים הפרושים כי אם לחם צר ומים לחץ ויושבין כאבל בין תנור לכירים.

ונוהגים לומר צדקתה במנחה והנה פליאה בעיני אבל אין להרהר אחריהם כי פולו מחמדים. וכשבאין לבית הפנסת הרוצה יקנס יחף לבית הפנסת וקצת הרבנים המשמרי' משום כבוד שבת נכנסין במנעליהן ושלים ציבור יורד לעולם כשהוא יחף לומר ברכו משום טירוף תפלה.

ושאר כל העם חולצין לאחר ברכו שאין מקבלין אבילות משום כבוד שבת. וכשמתפללין אומרים בלחש קדיש לאחר תפלתו ואין אומר ויהי נועם אלא מתחילין איכה כאבלים ולאחר השלמת

איכה וקינוח אומר ואתה קדוש במ"ש לפי שמוצאי שבת אפי' לא חל ט' באב להיות בתוכה אין אומר וכן לציון אלא ואתה קדוש וגם עתה כמו כן אבל אם חל בשאר ימות החול אומר בלילה וכן לציון כמו במגנצא.

אבל ר' אליקים חולק ואומר שצ"ל וכן לציון גואל בליל ט' באב בין במוצאי שבת בין בחול משום דלאחר קינות צריך לומר ולבקש להביא משיח במהרה בימינו להוציאנו מאבילות ולאחר סדר קדושה אינו משלימין קדיש תתקבל צלותהון אבל קודם קינות משלימין.

וגם בשחרית כמו כן לאחר קינות אינו משלימין קדיש וטעמו של דבר משום דכת' בקינות גם פי אנועק ונאשנע סתם תפילתי. שסתם אותו יום תפילתי מרוב אבילות כמו שנ' אל תאיצו לנחמני ואין נופלין בתחנון ואין אומר אל ארף אפים בתמישי בשבת.

ומקדישין בבקר אחר קריאת התורה לפי שאין לה כל דיבור ודיבור שבתורה שאין בו שם המפורש שאין אנו יודעין לפיכך צריך להקדיש על אותו השם ולפי שאין יכול להקדיש עכשיו לאלתר כבשאר ימות החול שלא לאלתר לאחר חזרת התורה מקדישין בלא שום פיסוק בנתיים לא תהלה לא שום דיבור כשעומדין להתפלל.

אבל עכשיו שאין אומר קדיש עד לאחר קינות וסדר קדושה. ע"כ יאמר קדיש אחר קריאת התורה ולמחר ביום אחר קינות בשחרית אומר וכן לציון ולא למנצח ואני זאת למנצח משום מועד ואני זאת בריתי משום שאין אנו לומדין בתורה באותו יום ולא ימושו מפיה שלא יהי' במשמע על הקינו' להכי אין מזכירי' ולערב אין נופלין בתחנונין.

פי אם מתפלל עננו ונחם. ומבדילין על הכוס המבדיל בין קודש לחול ולא יותר.

ושאלת"י אנ"י יק"ר אם צריך להזכיר עננו בתפלת ערבי' בליל ראשון כשקבלנו התעני' והשיבו אין צריך לפי שאינו קרוי תעני' אלא א"כ לן בתענית ועדיין לא לן. ושליח ציבור בליל ט' אינו מגביה קולו אפילו במ"ש כשחל ט' באב להיות באחד בשבת או בשבת ולמחר אינו מגביהין קולן לומר פסוקי דזמרה פי אם בלחש כאבלים אבל יש רבנים שחולקין בדבר שמצריכין לומר לאחר תהלה לזוד למנצח בשחרית וכן לציון גואל וקדיש תתקבל צלותהון וטעם שלהם שעיקר אבילות אינו נוהג פי אם בלילה ולא יותר.

ולמחר מקצת היום ככולו. ר' משולם אינו מזמן ברפת המזון בט' באב אלא ביד יושב ומזמן לעצמו.

וכן נוהג רבי' ר' צחק: שיב רחיצה באב אלו שאילות שאלתי אני יק"ר מן רבינו ר' קלונימוס מן רומי מהיכן חייב אדם למנוע מלרחוץ קודם אב יום קודם ראש חודש או ראש חודש עצמו. והשיב חייב אדם למנוע מלרחוץ מר"ח אב ובראש חודש עצמו אסור משום שנ' חגה חדשה ושבתה.

אבל קודם ר"ח מותר לרחוץ ביום. ועוד שאלתי אם יזדמן לבר מינן אבל שישימו לו ל' ימים אפי' יום אחד או ב' ימים או לאחר ראש חודש לאלתר באותה שבת שחל ט' באב להיות בתוכה אם מותר לרחוץ בט' או אם יש לו להמתין עד לאחר ט' באב.

והשיב אם יזדמן לו סוף דבר לאחר ראש חודש לאלתר אסור לרחוץ עד שיעבור ט' באב שאין לו אבילות גדולה מזו שחבר בית אלהינו ודמאי להא דקאמרי רבנן במסכת תענית לגבי אבל

דַּתְנִיָּא תְּכַפּוּהוּ אֲבָלְיוּ בְּזֶה אַחַר זֶה אִם הַכְּבִיד שְׁעָרוּ מִיְקָל בְּתַעַר וּמְכַבֵּס כְּסוּתוֹ בְּמִים אֶלְמָא בְּחַמִּין אֲסוּר הֵבֵא נְמִי כְּתַכְפוּהוּ אֲבָלְיוּ דְּמִי וְאֲסוּר בְּרַחֲיִצָּה עַד אַחַר ט' בְּאַב.

וְעוֹד שְׁאֵלְתִי אִם יִזְדַּמֵּן לְאִשָּׁה גְדָה לְרַחוּץ מִטְּוִמְאַתָּה קוֹדֵם ט' בְּאַב אִם מוֹתֶרֶת בְּרַחֲיִצָּה אִם לֹא וְהַשִּׁיב לְגַבֵּי אִשָּׁה גְדָה שְׁיִזְדַּמֵּן לְרַחוּץ בְּאֵלּוּ יָמִים מִטְּוִמְאַתָּה מוֹתֶרֶת לְרַחוּץ עַל יְדֵי פוֹשְׁרִין וְלִטְהַר בְּמִי מְקוּהָ אִם מִתְעַסְקַת לְטְהַר עֲצָמָה לְבַעֲלָהּ.

וּמִשּׁוּם פְּרִיָּה וּרְבִיָּה הִקְלוּ לָהּ. כִּי הָא דְאַמְרוּ חֲכָמִים גְּדוּלָּה פְּרִיָּה וּרְבִיָּה לְפָנֵי הַקַּב"ה מְבַנְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי חֳדָשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן וּשְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ (מְלָכִים א ה) וְעוֹד שְׁאִינוּ אֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמְּטָה כִּי אִם בַּט' בְּאַב בְּלִבְד.

אֲבָל קוֹדֵם לְכֹן מוֹתֶר. וְעוֹד שְׁאֵלְתִי אִיךָ מְנַהֵג לְרַבּוּתִי שְׁפָרוּמִי לְנֶהֱוֶה בְּשַׁבַּת שְׁחַל לְהִיּוֹת ט' בְּאַב בְּתוֹכָהּ אוּ בְּאַחַד בְּשַׁבַּת אוֹכְלִין בְּשֵׁר בְּשַׁבַּת וְשׁוֹתִין יֵין בְּסַעוּדָה הַמְּפַסְקַת.

וְאִם צְרִיךְ לְשַׁנּוֹת מִשְׁלַחְנוּ וְלִישָׁב כְּשֶׁאֵר יְמוֹת הַשַּׁבַּת אוּ לֹא. וְהַשִּׁיב וְהוֹרָה אִם חָל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת הַתִּירוּ לָנוּ הַגְּאוּנִים לְאַכּוֹל בְּשֵׁר בְּסַעוּדָה הַמְּפַסְקַת וְגַם לְשַׁתּוֹת יֵין מְפָנֵי כְבוֹד שַׁבַּת וְעוֹנָג.

וְאִין צְרִיךְ לְשַׁנּוֹת מִשְׁוֹלְחָנוּ בְּשַׁבַּת. וּבְלִבְד שְׂיֵשׁ לוֹ לִישָׁב בְּדֹאבַת נֶפֶשׁ שְׂלֵא יִנְהַג בְּשִׁמְחָה כְּדֹאמְרוּ חֲכָמִים בְּמַס' תַּעֲנִית (דָּף כט) ט' בְּאַב שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת מַעֲלָה עַל שְׁוֹלְחָנוּ אִפִּי כְּסַעוּדַת שְׂלִמָּה בְּשַׁעֲתָה דְּהָא דְקִאָמְרִי רַבְּנָן לֹא מִיִּירִי אֶלָּא בְּסַעוּדָה הַמְּפַסְקַת שְׂאֵם תֵּאמַר בְּסַעוּדַת שַׁבַּת קָא מִיִּירִי שְׂאוּכְלִין קוֹדֵם שֵׁשׁ שְׁעוֹת מִה צְוֹרֵךְ לֹאמַר כֹּן וְהָא אִפִּי חָל לְהִיּוֹת עָרַב ט' בְּאַב בְּחוֹל בְּסַעוּדָה הַמְּפַסְקַת לֹא יֵאכַל בְּשֵׁר וְלֹא יִשְׁתֶּה יֵין.

וּמִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַטָּה מוֹתֶר לְאַכּוֹל בְּשֵׁר כָּל שְׂפֹן בְּשַׁבַּת אֶלָּא לֹא שְׂנָא. אֲבָל אֲנִי יְקָר מְצִאתִי בַּה"ג בְּפִירוּשׁ שְׁחִיָּיב לְהַפְסִיק לְסַעוּדַת ט' בְּאַב מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וּלְמַעֲנֵה בְּשַׁבַּת שְׂלֵא יֵאכַל בְּשֵׁר וְלֹא יִשְׁתֶּה יֵין אֲבָל קוֹדֵם שֵׁשׁ שְׁעוֹת מוֹתֶר.

אֲבָל בְּשֵׁר מְלִיחַ וְיֵין מְגִיתוֹ כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ אֲסוּר. וְעוֹד שְׁאֵלְתִי אִם צְרִיךְ לֹאמַר וְכָא לְצִיּוֹן בַּט' בְּאַב בְּמַנְחָה קוֹדֵם קְרִיאַת סֵפֶר תוֹרָה כְּמוֹ בְּשֶׁאֵר שַׁבָּתוֹת בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה אוּ עִם נְאֻנֵי זֹאת בְּרִיתִי.

וְהַשִּׁיב בְּלִיל ט' בְּאַב לְאַחַר קִינּוֹת צְרִיךְ לֹאמַר וְכָא לְצִיּוֹן וְאִתָּה קְדוּשָׁה וְגַם בְּשַׁחֲרִית כְּמוֹ כֹן צְרִיךְ לֹאמַר אֲבָל לֹא נְאֻנֵי זֹאת בְּרִיתִי מִשּׁוּם שְׂיֵשׁ בּוֹ לֹא יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ וְנֶאֱמַר קְרִינּוֹת קִינּוֹת הִילַכְּךָ אִין צְרִיךְ לֹאמַר.

אֲבָל כֹּן מְנַהֵג בְּרוּמֵי בְּמַנְחָה לְעַת עָרַב שְׁל ט' בְּאַב קוֹדֵם קְרִיאַת סֵפֶר תוֹרָה צְרִיךְ לֹאמַר וְכָא לְצִיּוֹן וְגַם נְאֻנֵי זֹאת בְּרִיתִי כְּבְשֶׁאֵר שַׁבָּתוֹת בְּמַנְחָה לְפִי שְׂיֵשׁ לֹאמַר בְּתַפְלַת מַנְחָה נְחָם לְהַכִּי אֲמַרִּינוּ וְנֶאֱמַר זֹאת.

וְעוֹד לְפִי שְׂלֵא אֲמָרוּ וְנֶאֱמַר זֹאת לֹא בְּעַרְבִית וְלֹא בְּשַׁחֲרִית. לְכָךְ נוֹהֲגִין בְּרוּמֵי לְאוּמְרוּ בְּמַנְחָה כְּמוֹ בְּשַׁבָּתוֹת שְׂלֵא אֲמָרוּהוּ לֹא בְּעַרְבִית וְלֹא בְּשַׁחֲרִית וְעוֹד אָמַר כֹּן נוֹהֲגִין בְּרוּמֵי שְׂשִׁלִּיחַ צִיְבוּר הַמְּתַפְלֵל בְּמ"שׁ שְׁחַל ט' בְּאַב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ צְרִיךְ לְחַלּוֹץ אֶת בְּתִי שׁוֹקִיו מֵעַל רִגְלָיו וּלְהַנִּיחַ מִנְעָלָיו בְּהַרְנוּחָה וְאַחַר כָּךְ אוּמַר בְּרַכּוֹ בְּמַנְעָלִים לְאַחַר בְּרַכּוֹ יִחַלּוֹץ מִנְעָלָיו מִן הַרְגֵּל בְּרַגְלֵי אַחַת אֶת חֲבִירָתָהּ לְאַלְתֶּר.

לְכַר מֵינָן אִם יֵאָרַע אֲבָל בַּט' בְּאַב רְאִיתִי נוֹהֲגִין כֹּן בְּשִׁפְרָא שְׂאִין נְכַנְסִין לְבֵית הַפְּנִסַת בְּלִילָה עַד לְמַחַר וּלְמַחַרְתּוֹ נְכַנְסִין וְיֹשֵׁב עִם הַקְּהָל עַד שְׁמִשְׁלִימִין קִינּוֹת וּבְחִמְשָׁה עֲשָׂר בְּאַב נוֹפְלִין בְּתַחֲנוּנִים

וכן נוהגין לפי שניטלה מגילת תענית וכן הורה רבינו שלמה בר' שמשון ב"ר אליקים שאומר וְאָ לְצִיּוֹן לְאַחַר קִינּוֹת בֵּין בַּמ"ש בֵּין בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּלֵיל ט' בָּאָב וְגַם לְמַחֵר.

ואינו אומר ואני זאת אפילו בשחרית וערבית ואין אוכלין בשר בט' באב שחל להיות בשבת בסעודה המפסקת. כבר נהגו בכל מקום שהאבל נכנס לבית הפנסת בט' באב ובפורים ומתפלל עם הצבור: סדר תפלה ערב ט' באב במנחה מתפלל ואין נוֹפְלִין על פניהם.

ולתפלת מעריב יושבין על הקרקע וקורין איכה. וחזרין זכור ה' ומוסיף אי עד ואתה ה' לעולם קשב.

וקינות ומתחיל ואתה קדוש. ואין אומר ואני זאת שגראה כמקיים וכו' והפל בטלים ולגבי אבל לא שינה למימר פן לפי שהמנחמין מותרין ואומר קדיש בלא תתקבל והולכין לביתן ואין אדם נותן שלום לחבירו.

למחר אין מגביהים קולן ומשכימין לבית הפנסת ומתפלל י"ח ועננו. וקדיש בלא תתקבל ומוציאין ספר תורה וישראל השלישי הוא מפטיר.

ואומר המפטיר הברכות עד מגן דוד. וקינות אשרי וְאָ לְצִיּוֹן בְּלֵא וְאָנִי זֹאת וְלֹא לְמַנְצֵחַ דְּקִרְוֵי מוֹעֵד.

ולא תתקבל דכ' שתם תפלתו. ואין נוֹפְלִין על פניהם שחרית וערבית.

ואם חל בחמישי אין אומר והוא רחום ולא ארף אפים ואומר קדיש על קריאת התורה. רבינו יצחק בסעודה המפסקת היה בוצע על ב' פפרות כמו בשאר שבתות והיה הולך במנעלו עד לאחר ברכו ומשנכנס אב לא היה אוכל בשר ושונה יין.

אבל ר' משה בר' יקותיאל לא היה בוצע על ב' פפרות ולא אומר רצה והחליצנו וכן מנהג בשפיר"א שאין אוכלין אלא ביצים ופירות. אבל יושבין על השולחן ונוהגין לומר צדקתה במנחה ובוורמישא אין אומרים ואין אומרים ויהי נועם.

במגנצא אומר וְאָ לְצִיּוֹן כְּשָׁחַל ט' באב בימות החול. ולא במוצאי שבת בלילה.

ובוורמישא אין אומרים. יש שאין מברכין ברפת המזון בשלשה בפסיקתא רבתי בט' באב מותר אדם בכל הדומה פאלו היה מתו מוטל לפניו וקברו פי נחם ה' ציון וגו': שיג הלכות אבילות במסכת שמחות הגוסס הרי הוא פחי לכל דבריו.

אין קושרין לחיו אין פוקקין את נקביו ואין נוהגין פלי מתכות וכל דבר המיקר על טיבורו עד שימות אין מזיזין אותו אין מעמצין עיני הגוסס. אין קורעין ולא חולצין ולא מספידין ואין מכניסין עמו ארון עד שימות.

במסכת שבת כפ' שואל (דף קנא) המעמץ עיניו בשעת יציאת הנפש הרי זה שופך דמים. אין מבטלין תלמוד תורה עד שתצא נפשו אותם העוסקים בו יבטלו כשימות ולא אותן שאינן מתעסקין בו.

כפ' ר' אליעזר אומר (דף קה) ובמועד קטן כפ' אלו מגלחין (דף פח) פל העומד על המת בשעת יציאת הנפש חייב לקרוע בפרק א' דברכות אין אומר בפני המת אלא דבריו של מת במס' שבת כפ' שואל עושין כל צרכי המת בשבת ובלבד שלא יזוז בו אבר מיכן שנותנין כפר על גבי המת

לטלטלו בשבת ממקום למקום אסור לישראל לפשוט למת ידיו ורגליו פי אם על ידי גוי שומטים
הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כדי שימתין.

קושרין הלחי ובלבד שלא יעלה מביאין פלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על פריסו. בפ' פירה
(דף מג) עושין מחיצה למת בשביל החי מת המונח באשפה אם יש כפר או תינוק תניחו עליו
ומטלטלו וכן בפ' הנוטל.

אבל לא התירו לסגור עיניו ולפשוט אבריו על ידי כפר פי אם מחמה לצל. אם אין כפר הופכו
ממטה למטה.

כדאמר בפ' פירה וכן בדליקה מצילין את המת אפי' בלא כפר וכן מפרמלית כדמשמע בפ' המצניע
(דף צד) ההיא דהנה בדקורת פי' דליקה היתה. מת בשבת אין בוכין עליו שאין אבילות בשבת.

דכ' לא יוסיף עצב עמה ואמרינן בכראשית רבה זה האבל. בפ' שואל מחשיכין על התחום על
עסקי המת בכרכות בפ' מי שמתו (דף יח) אסור לאכול בשר ולשתות יין כל זמן שמנוטל עליו
לקבורו.

אבל בשבת מיסב כדרכו ואוכל בשר ושותה יין וסניב בכל המצות אף אסור בתשמיש המטה
דאמר ר"י דברים של צנעה נוהג הילכה האבל בשבת אסור בעטיפת שפה ובתשמיש המטה
ובהושטת אצבעו בחמין ואסור בנעילת הסנדל בביתו ואסור ללפוש בגדים לבנים בתוך ז' דיש
בני אדם שאינם אבלים ואינם לובשים לבנים וכן כל הגני דשארי בני אדם נוהגים כמו כן.

ואנפילאות שקורין יילצונ"ש של בגד מותר ללפוש דלא אסרו אלא איסור מנעל ונעלה תשים
ברגליך. וקצת ראיה בפ"ק דיומא.

אית תנא דתנא יוצאין באנפיליא ואוקמינא בשל בגד ואית דתני אין יוצאין ואוקמינא בשל עור
ואסור כל ז' ללפוש בגדים לבנים ובה"ג פשיט ופוסק מי שבאתה לו שמועה בשבת עולה השבת
למנן וקורע באחד בשבת ומברכין לו ברפת אבלים וכיון דקא מברכין ברפת אבלים בי עשרה
לאו דברים של צנעה הוא.

מת בחול בעוד מתו מוטל לפניו אסור לאכול בשר ולשתות יין כל זמן שמנוטל עליו לקבורו. בפ'
א' דברכות אין אומר בפני המת אלא דבריו של מת.

וכשמספידו יראה שלא יאמר שקר עליו כדאמר בברכות בפרק הרואה א"ר שמעון כשם שנפרעין
מן המתים כך נפרעין מן הספדנים ומן העונין אחריהם בפרק ב' דכתובות מבטלין תלמוד תורה
להוצאת המת ולהכנסת פלה כשאין לו כל צרכו תריסר אלפי גברי והני מילי לדקרי ותני אבל
לדמתני לית ליה שיעורא.

מנהג ישראל שעוסקין במת להרחיצו ולהלבישו וכשמוציאין אותו במטה נושא אותו ומחליפין
ונושאים כל אחד חלקו והחי יתן אל לבו דיספד יספדוני ודיקבר יקברוניה. דידל ידלוניה ירושלמי
בפר' אלו מגלחין מי שמת מוטל לפניו אוכל ושותה בחדר אחר ואם אין לו חדר אחר הופך פניו
לפנתו ואינו מיסב צורם ואינו אוכל בשר ושותה יין ואם בירך אין עונין אחריו אמן אחרים
מברכין אין עונין אחריהם אמן.

בד"א בחול אבל בשבת מיסב ואוכל וכו' כדאית' בפרק ג' דברכות ירושלמי פ' א' דשבת ישב
לגלח ואמרו לו מת אבא הרי זה ישלים את ראשו אחד המגלח ואחד המתגלח. בירושלמי במ"ק

וּבְפָרֶק בְּתָרֵא דְנָדְרִים קָרַע וְחִזְרָה בּוּ וְשָׁמָּה אִם עַל אֶתֶר פִּי' לְאַלְתֵּר אֵין צָרִיף לְקָרוֹעַ אִם לְאַחַר
זְמַן חֲזִיב לְקָרוֹעַ כַּמָּה עַל אֶתֶר פְּדִי שְׂאֵילַת שְׁלוֹם תְּלִמִיד לְרַב שְׁלוֹם עֲלֵיף רַבִּי.

בְּסִתְיַמַּת הַגּוֹלָל חָל עֲלָיו אֲבִילוֹת הַהוֹלְכִים עִם הַמַּת לְקוֹבְרוֹ אֲבָל הַנְּשָׂאָרִים בְּעִיר פְּשֵׁהוֹפְכִים
פְּנִיָהּ מִן הַמַּת כְּדָאֵמַר רַבָּא לְבַנֵּי מַחוּזָא. בִּפ' אֵלוּ מְגַלְחִין (דָּף כב) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אֲבָל
יּוֹם רֵאשׁוֹן אָסוּר לְאַכּוֹל מִשְׁלֹו פִּי' אִפִּי' אֲכָל כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם רֵאשׁוֹן אָסוּר לְאַכּוֹל מִשְׁלֹו.

בְּפָרֶק א' דְּכָבָא בְּתָרֵא מִשְׁמַע מְבָרִין אוֹתוֹ בְּיָצִים אוּ עֲדָשִׁים. מְנַהֵג לְאַכּוֹל בְּיָצִים מְבֹנְשָׁלִין הֵיטֵב
שְׂאֵין לְהֵם פֶּה וְהַגְדוֹל בּוֹצֵעַ הַמוֹצֵיא וְלֹא הָאֲבָל מִדְּכַת' פְּרָשָׁה צִיּוֹן בִּידְוִיָּה וְאֵין מְנַחֵם לָהּ.

מְכַלֵּל שְׁהֵמַנְחָם פּוֹרֵשׁ. וְכַשְׁמְבָרְכִין בְּרַפְת הַמְזוֹן בְּשַׁעַת הַבְּרָאָתוֹ אֵין אֲבָלִים מִן הַמְּנִין כְּדָאֵמַר
בְּפָרֶק א' דְּכַתְּנֻבוֹת (דָּף ה) לְאַחַר אֲכִילְתָן מְבָרְכִין גְּבָרָה מְנַחֵם אֲבִילֵי' שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלֹו וּבְטוּבוֹ כו'
בְּרַפְת הֵזֵן נִוְדָה לָהּ רַחֵם תַּתְּבַרְךָ חֵי לַעַד וְכו' וְעַד וְכָל טוֹב.

וְאוֹמַר אַל אֲמַת דְּיִין אֲמַת שׁוֹפֵט בְּצָדֵק שְׁלִיט בְּמַעֲשָׂיו שְׂאֲנַחְנוּ עִמּוֹ וְעַבְדֵּיו וּבְכָל זֹאת אָנּוּ חֲזִיבִין
לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְבָרְכוֹ גּוֹדֵר פְּרָצוֹת יִשְׂרָאֵל הוּא יַגְדֹּר אֶת הַפְּרָצָה הַזֹּאת לְחַיִּים וּלְשְׁלוֹם וְאוֹמְרֵי
הַמְּנַחֵמִים בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן.

וְלֹא יִשְׁתּוּ אַחַר הָאֲבָל מְכּוֹסוֹ כִּי אִם מְכּוֹס אַחַר וְנוֹתְנִין לוֹ יֵין דְּמַתְּנִין שְׂכָר לְאוֹבֵד וְיֵין לְמַרִּי נֶפֶשׁ.
אֲשֶׁה שְׁמַת בַּעֲלָה אֵין גְּבָרֵי שׁוֹלַח לָהּ כּוֹס יֵין מִשׁוּם פְּרִיצוּתָא.

בִּפ' אֵלוּ מְגַלְחִין אֵין מוֹלִיכִין לְבֵית הָאֲבָל לֹא בְּטַבְּלָא וְלֹא בְּאִיִּסְקוּטְלָא וְלֹא בְּקַנּוֹן וְלֹא בְּסֵלִים אֲלֵא
מוֹלִיכִים בְּסֵלֵי גְּצָרִים וּמְשָׁקִין בְּזַכּוּכִית צְבוּעָה אוּ בְּכּוֹסוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מַת בְּעִיר
אָסוּרִין כָּל בְּנֵי הָעִיר בַּעֲשִׂיַת מְלֵאכָה וְאִם חָלְקוּ עֲצָמָן לְחַבּוּרוֹת מוֹתְרִין.

תְּנִיאָבָאֲבָל רַבְתִּי הִיא מַס' שְׁמַחוֹת אֲבָל כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים אָסוּר בַּעֲשִׂיַת מְלֵאכָה הוּא וּבְנֵיו וּבְנוֹתֵיו
וְעַבְדֵּיו וְשִׁפְחוֹתֵיו וּבְהַמְתִּיו. אֲבָל אָסוּר בְּמְלֵאכָה דְּכַתִּיב וְהִפְכַּתִּי חֲגִיכֶם לְאַבָּל מָה חַג אָסוּר
בַּעֲשִׂיַת מְלֵאכָה אַף אֲבָל.

אֲבָל אֵינוֹ נוֹהֵג בַּמוֹעֵד דְּכַתִּיב וְשִׁמְחַתְּ בַּחֲגֹה. אֲבָל אָסוּר בְּתַסְפּוּרַת.

רֵאשִׁיכֶם אַל תִּפְרְעוּ מִכָּל דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא אֲסִירֵי. אֲבָל חֲזִיב בַּעֲטִיפַת הָרֵאשׁ.

מִדְּקָאֵמַר רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל לֹא תַעֲטָה מִכָּל דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא אֲסִירֵי. אֲבָל אָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִילִין
מִדְּקָאֵמַר רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל פְּאַרְףָּ חַבּוּשׁ עֲלֵיף מִכָּל דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא אֲסִירֵי.

אֲבָל אָסוּר בְּשִׂאֵילַת שְׁלוֹם מִדְּקָאֵמַר רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל הָאֲנִי דָּן. אֲבָל אָסוּר בְּדַבְּרֵי תוֹרָה
מִדְּקָאֵמַר רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל הָאֲנִי דָּן כְּמוֹ וַיְדוֹם אֶהְרֹן.

אֲבָל אָסוּר בְּתַכְפּוּסַת וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּהּ הַתְּאֲבָלִי וְלִבְשִׁי נָא בְּגָדֵי אֲבָל. אֲבָל חֲזִיב לְקָרוֹעַ מִדְּקָאֵמַר
רַחֲמָנָא וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְנוּ מִכָּל דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא מִיחְזִיב אֲבָל חֲזִיב בְּכַפֵּיַת הַמָּטָה דְּוִמְיָא דְּוְהַפְכַּתִּי
יְהִפְכוּ מְטוֹתֵיכֶם עֲלֵיָּהּ.

אֲבָל אָסוּר בַּעֲשִׂיַת מְלֵאכָה וְהִפְכַּתִּי חֲגִיכֶם לְאַבָּל דְּוִמְיָא דְּחַג אָסוּר. אֲבָל אָסוּר בְּרַחֲזֵי צָה דְּכַתִּיב
וְאַל תִּסּוּכִי שְׁמֹן וְסִיכָה בְּכָל רַחֲזֵי צָה אֲבָל אָסוּר בְּנַעֲלֵת הַסַּנְדֵּל מִדְּקָאֵמַר רַחֲמָנָא לִיחְזַקְאֵל וְנַעֲלָהּ
תְּשִׁים בְּרַגְלֵיךָ מִכָּל דְּאָסוּר אֲבָל אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה וְיִנְחַם דּוֹד אֶת בַּת שְׁבַע וַיְבֹא אֵלֶיָּהּ מִכָּל
דְּמַעֲיָקְרָא אָסוּר.

אבל אסור בתספורת. אבל אינו משלח קרבנותיו.

אבל אסור בעשיית מלאכה דברים המותרין בחולו של מועד אסורין בימי אבלו אבל אחרים עושין זיתו להפכו חביתו לגוף פשתנו לעלות מן המשרה צמרו לעלות מן היורה ומרביצין שדהו ירושלמי דורכין ענביו זולפין יינו.

וכל דבר האבד עושין לו. אין שם אלא הוא עושה בצנעה הנה ספר לרבים או בלן לרבים ואין שם אומן אלא הוא הרי זה יעשה.

החמירין הגמלין והספגין לא יעשו. היו מושפרין או ממושפגין הרי זה יעשו.

שכיר יום אפי' בעירו אפילו בעיר אחרת לא יעשה. מלאכת אחרים בידו לא יעשה.

מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו. בביתם יעשו.

אדם חשוב אפי' מושפך ביד אחר לא יעשה. מקבלי קבולת בתוך התחום אסור לעשות אבל חוץ לתחום מותר ואם אדם חשוב האבל לעולם אסור.

אבל ג' ימים הראשונים אסור במלאכה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה מוכן ואילף עושה בצנעה בתוך ביתו. ודווקא מתפרנס מצדקה אבל אדם אחר אסור וכן משמע בירושלמי ואשה טוהה בפלף בתוך ביתה.

אבל אסור בתספורת אבל תכפוהו אבליו והכביד מיקל בתער ולא במספרים. ומכבס פסותו במים לא בנתר ולא בחול.

אבל מותר לגלח ציפורניו בין ביד בין ברגל בסכין ולא במספרים וכן שפה המעכבת מותר לגלח מזוית לזוית גזירת שבועה אסור במלאכה רחיצה סיכה געילת סנדל תשמיש המטה (וכפית המטה) ותכבוסת וקריאת התורה.

גזירת שלשים גלוח גיהוץ שאילת שלום ולילף לבית המשטה. אבל אסור בתפילין בספה בפ' הישן (דף פה) הני מזלי ביום ראשון וקנימא לן פרבי דאמר אבל שני ימים אסור להניח תפילין משני ושני בפלל מותר להניח תפילין ואם באו פנים חדשות חולץ אבל מיום שלישי ואילף אינו חולץ אבל חייב בטלית ובסוכה ובכל המצות אפי' ביום ראשון ומנהג שאין מתעטפין.

ויש מתעטף בשבת ואסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים. ואם רבים צריכין לו מותר לו לדרוש ובלבד שלא יעמיד מתורגמן.

אבל חייב בעטיפת הראש כמו עתה מושכין הפוכע לפני העינים כל שבועה ובשבת בצנעה ולא בפרהסיא. השבת עולה ואינה מפסקת דברים של צנעה נוהג בשבת פרב יוסף דפריס סודרא בביתיה ברישין וכן א"ר יוחנן דברים של צנעה נוהג בין בשבת בין ברגל בפרק א' דכתובות (דף ד) כל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים מסייע ליה לרבי יוחנן הרי אם קברו ברגל אין לו לשמש כי דברים של צנעה נוהג וכן מחזיר הקרע לאחריו בשבת ולא ילבש בגדים לבנים בשבת אבל דברים שפצנעה נוהג לזקוף מטתו וקריעת הבגד.

הרגלים מפסיקין ואינן עולין ראש השנה ויום הכפורים כרגלים שעה אחת ופסח או עצרת הרי כאן י"ד יום וכן לגבי יום הכפורים וכן החג ושמיני שלו הרי כ"א יום וישב אחר החג ט' ימים הרי ל' יום ודווקא פשישב לפני החג שעה אחת לאבילתו אז יום שמיני חשיב ז' ימים אבל אם

קברו בתוך הרגל אין עולה שמיני לז' ימים מאחר שלא בטנו גזירת ז' קודם הרגל שלא התחיל באבילות רק למניין ל' עולה הרגל והגוי יום שמיני פיוס אחד וקנימא לן הקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל בטלה ממנו גזרות ז' ואם קברו ז' ימים קודם הרגל מקצת היום פכולו לבטל ממנו גזרות ל' חל להיות שלישי ערב הרגל אסור ברחיצה עד הערב ובערב ישפוף בצונן ולא בחמין והוא הדין יום ד' ויום ה' ויום ו' ואמרינן חל שביעי שלו להיות בשבת ערב הרגל מגלח בערב שבת יום ששי כיון דשבת הוא הגוי אגיס ומגלח כדמשמע בפירק ואלו מגלחין וכן רחיצה וליבוו שאינן מגוהצין אם שביעי ערב שבת מותר.

ירחץ ערב שבת וילבש בגדים מכופסים בשבת דהלכה כדברי המיקל באבל. קברו בתחילת הרגל מונה ו' אחר הרגל ומלאכתו נעשית ורגל עולה לו ומקצת היום פכולו בין יום ז' בין יום ל'.

קברו ברגל הרגל עולה לו למנין ל' ואינו עולה למנין ז' ויושב ז' ימים אחר הרגל, וה"ג מונה יום טוב האחרון מן ז' ימי אבילותו ומלאכתו נעשית על ידי אחרים וכשמת ברגל אין מראין לו פנים כי אין מראין פנים ב"ט ואחר הקהג מברין אותו ויושב ז' ימי אבילות עם יום האחרון ומונה ל' יום מיום הקבורה ואם נפטר ביום השמיני אז אין שמיני עולה לז' ימים מאחר שלא חל עליו אבילות ורוחץ ברגל לכבוד יום טוב האחרון ומחליף בגדים לבגים שהרי עדיין לא חל עליו אבילות.

שמועה קרובה ששמע בתוך ל' יום נוהגת ז' ימים ול'. שמועה רחוקה אחר ל' אינה נוהגת אלא יום אחד אפילו על אביו ועל אמו.

ומקצת היום פכולו. שמע שמועה קרובה ברגלים ולמוצאי הרגל נעשית רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד.

וכן אם שמע שמועה בשבת שהוא יום ל' ולמחר יום א' רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. וכן משמע בפ' יש בכור (דף מט) יום ל' כלפניו.

יום שמועה רחוקה אין צריך לקרוע. אלו מתאבלין עליהן אביו ואמו בנו ובתו אחיו ואחותו בין מאב בין מן האם בין אחותו נשואה בין בתולה.

ואשתו. הוסיפו עליהם מדרבנן אבי אביו אמו אם אביו ואם אמו וכן בנו ובתו בן אחיו ובת אחיו ובת אחותו וכן אחותו.

אשת אחיו וכלתו. ואשת אביו אינו יושב אבילות גמור כי אם בפני האבלים עמהם בבית ולא בחוץ.

ואבילות אשתו עמה בבית מתאבל על חמיו ועל חמותו. וכן היא עמו על חמיה ועל חמותה.

אבל בנה ובתה מאיש אחר או אחיה או אחותה מוזגת לו פוס ומצעת לו המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ואינו יכול לכופה לתשמיש המטה. קריע' מעומד דכתי' ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואם קרע מיושב יש לו לקרוע מעומד כדאמימר על כל המתים כולם קורע טפח דכ' ויחזק בבגדיו ויקרעם אין אחיזה פחותה מטפח.

וקורע רק העליון שולל לאחר ז' תופר לכאן ולכאן. ומאחה לאחר ל' יום.

על אביו ועל אמו קורע את פולם בין פתנת בין פליצון בין חלוק עד שיגלה את לבו ושולל לאחר ל' יום ואינו מאכה לעולם והאשה קורעת את התחתון ומחזרת את הקרע לאחוריה וחוזרת וקורעת העליון והאשה שוללתו לאחור מפני כבודה.

על כל המתים קורע אפי' בכלי ועל אביו ועל אמו ביד. על כל המתים קורע מבפנים פי' בצנעה על אביו ועל אמו בפרהסיא.

אין קריעה אלא בשעת חימום ועל חכם בשומעו או בהספדו. וכן על אדם פשר או על כל אדם בשעת יציאת הנפש.

מי שאין לו חלוק לקרוע ונזדמן לו חלוק בתוך ז' קורע לאחר ז' אינו קורע על אביו ועל אמו בתוך ל' קורע על ז' קרעו לפניו. בא לחלוק בגדים שאינם מכובסים מחליף וקורע בשבת קורעו לאחוריו אם בא להחליף אינו קורע.

והא דמחליף וקורע על אביו ועל אמו דווקא העליון ולא התחתון ומאכה לאחר ל' יום וקנימא לן תחילת קריעה טפח ותוספת כל שהו. על קרע אביו ואמו אין מוסיפין אף מרחיק ג' אצבעות מן הצנאר וקורע.

הקורע מתוך השלל מתוך המלל לא יצא כי אם בקריעה מן האחוי. וקורע ממלבושו הטוב.

ירושלמי בשילהי מועד קטן ר' יוחנן פד שמע דר' חנינא דמף אייתי מניה טביגיה ובזען. בפ' בת' דנדריים קרע וחזרה בו נשמה אם לאחור מת בתוך כדי דיבור אינו צריך לקרוע ואם לאו קורע שנית על חכם שמת קורע וחולץ פתיפיו מימין על אב ב"ד משמאל על נשיא מיפן ומיכן.

כר"ח חלוצי פתח מוציא ידו מתחת לקרע ונמצא פתיפו חלוצה מן הפתח. שמועה לחיה רחוקה אין לקרוע ויש פוסקין קורע אבל ג' ימים הראשונים אינו יוצא מפתח ביתו ואינו חולץ לבית האבל מיפן ואילף יושב במקום המתחמים ולא אצל המנחמים כי אם אצל האבלי' במס' שמחות ביום ג' ילף לבית הקברות.

אבל ג' ימים הראשונים אין שואלין בשלומו ולא שואל בשלום אחרים נתנו לו שלום שלא ידעו שהוא אבל אומר אבל אני. מג' עד ז' משיב שלום ואינו שואל.

מז' עד ל' שואל בשלום אחרים ואינן שואלים בשלומו מן ל' ואילף אחרים שואלים בשלומו. על אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו עד י"ב חדש אבל הוא שואל בשלום אחרים מז' ואילף.

אבל אפי' בא מקום קרוב מונה עמהם פשיש גדול הבית בבית והוא שפא ומצא אצלו מנחמים אבל בא ביום ז' לאחר שהלכו המנחמים מונה לעצמו ז' ימים אבל לא מצא גדול הבית אפי' בא בג' ימים הראשונים מונה ז' לעצמו.

על כל המתים מדחה מטתו הרי זה משנבח על אביו ועל אמו הרי זה מגונה אבל ע"ש ועיו"ט או הגשמים מזלפין על מטתו הרי זה משנבח. על כל המתים רצה ממעט בעסקו רצה אין ממעט ועושין אחרים על אביו ועל אמו ממעט ירושלמי על כל המתים אסור לסחורה עד ל' יום על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חביריו.

על כל המתים אסור לילף לסעודה עד ל' יום על אביו ועל אמו עד י"ב חדש ואם הייתה חבורת מצנה או קדוש החדש מותר. על כל המתים מגלח אחר ל' ועל אביו ואמו עד שיגערו בו חביריו.

ירושלמי כל דבר שתלוי בז' ול' הרגל מפסיק ברם הכא עד שישלח פרע ויגערו בו חביריו על כל המתים נכנס לבית השמחה לאחר ל' יום על אביו ועל אמו לאחר י"ב חדש. וקנימא לן אין נכנס לשמחת מריעות להתחיל הסעודה עד ל' יום אבל לפרוע לו סעודתו לאחר ז' על אביו ואמו שניהן אסורין עד י"ב חדש פן אסור ליפנס לסעודת אירוסין ונשואין כל שפן לשחוק אבל יפנס לשמוע ברפת נשואין חכם שמת בית מדרשו בטל.

אב ב"ד שמת פתי מדרשות שבעירו בטלין ובני הפנסת נכנסין לבית הפנסת ומשנין את מקומן היושבין בצפון יושבין בדרום ושפדרום בצפון. נשיא שמת כל פתי מדרשות בטלין והפל יושבין ודוין.

האבל משנה את מקומו אבל בשבת ראשונה אסור לצאת מפתח ביתו שנייה יוצא ואינו יושב במקומו שלישי יושב במקומו ואינו מדבר רביעית הרי הוא ככל אדם. אבל בג' ימים הראשונים אם יש מת בעיר אינו הולך לבית הקברות מיום ד' ואילף הולך או למול נער אם מזהל הוא מג' ימים ואילף הולך למול לבית הפנסת אבל כל ל' יום על בנו או בתו או אחיו או אחותו לא יקח אשה בתוך ל' יום או לעשות סעודת נשואין בתוך ל' יום וכן משמע במסכת שמחות.

מתה אשתו אסור ליקח אחרת עד שיעברו שני רגלים וברגל שלישי מותר. ואם אין לו בנים או יש לו בנים קטנים נושא אחרת מיד.

ולא יבא עליה עד לאחר ל' יום מאבלותו כדאמר גבי יוסף הפהן וביבמות פ' החולץ חוץ מן האלמנה מפני האיבול ל' יום. ירושלמי הדא בנשים אבל באנשים ג' רגלים כשיש לו מי ישמשנו. אבל אין לו מי ישמשנו מותר מיד. כשיש לו בנים.

אבל אין לו בנים מותר מיד והני מילי דהוו קטנים ' פרבי טרפון שמתה אשתו בבית הקברות אמר לאחותה לכי וגדלי בני אחותך. כנסה ולא הפירה עד ל' יום.

ירושלמי בשילהי פ' א' דכתובות שמואל אמר אפי' בט' באב יארס שלא יקדמו אחר. ל' יום לגיהוץ במסכת שמחות אסור ללבוש פלים מגוהצים אבל מותר להוליה פלים לגהץ בתוך ל' יום.

לא אסרו אלא פלים חדשים לבנים בלבד ואסרו בגדים של צמר אבל של פשתן אין בהם משום גיהוץ. מותר בפונדא ובפסיקא ובאמפיליא ובכובע של ראש וכו' המסקנא לבנים ישנים או חדשים צבועים מותרין של צמר אבל של פשתן אין בו משום גיהוץ.

כיבוס אסור ז' ימים. אבל נהגו שאין לובשין מכובסים עד ל' יום.

אין קורעין ולא חולצין ולא מברין אלא קרוביו של מת המתאבלין עליו. ואין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באיסקוטלא ולא בקגון אלא בסלין ואין אומרין ברפת אבלים במועד אבל עומדים בשורה ומנחמין ופוטרין את הרבים חכם שמת הפל קרוביו וקורעין עליו וחולצין פתח ומברין עליו.

אדם פשר שמת חייבין לקרוע עליו ולבכיתו ולהתאבל עליו וינמחלו לבוכה עונותיו. ריק שמת מי שעומד עליו בשעת יציאתהנפש חייב לקרוע.

ארון העובר ממקום למקום והגוף קיים עומדין עליו בשורה ואומר עליו ברפת אבלים ותנחומי אבלים. ואם אין שלדו קיימת פ' אין גופו קיים אין עושין פלום.

מי שקבל מחכם אפילו דבר אחד מן התורה חייב הוא לקרוע כדמשמע בפ' אלו מציאות (דף לג) תלמידי חכמים שבבבלי קורעין זה על זה. אין משנין ממטה למטה.

ולא ישלשל המת דרך גגין אלא מוציאו דרך הפתח וכבודו במטה ראשונה. רבו שלמדו חכמה שמת יושב עליו יום אחד או שעה אחת אבילות.

אלו קרעים שאין מתאחים לעולם. הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלמדו תורה. ועל נשיא ועל אב בית דין. ועל שמועות רעות.

ועל ברפת השם. ועל ספר תורה שנשרף.

ועל ערי יהודה ועל המקדש ועל ירושלים. וקורע על המקדש ומוסיף על ירושלים ועל שמועות רעות ברוב צבור.

ירוש' משרבו הגודפי פסקו מליקרע ס"ת שלקחה גוי בתזקה ושרפה קורע על הגויל ועל הכתב. וכולם רשאין לשונללו ולמוללו ולעשותו כמין סולמות ולא פאיחוי אלקסנדריא.

ירושלמי אמר ר' אחא כל שאין מקומו ניפר רשאי להנפכו למטה ולאחותו. תחילת קריעה טפח ומוסיפים כל שהוא.

עד היכן קורע. פי' הוסיף כל שהוא ושמע שמת לו מת קורע בתוספת עד כמה הולך ומוסיף עד טיבורו הגיע לטיבורו מרחיק ג' אצבעות וקורע נתמלא מלפניו מחזירו לאחוריו וקורע נתמלא מלמעלה הופכו למטה מת אביו מתה אמו מת אחיו מתה אחותו מת בנו מתה בתו על כולם קורע אחת על אביו ואמו קורע קרע אחד שאינו בתוספת.

אמרו לו מת בנו וקרע מת אביו והוסיף עליו העליון מתאחה ולא התחתון כל ל' יום קורע טפח. לאחר ל' מוסיף כל שהוא.

האומר לחברו השאילני חלוקה אלה לבקר אבי שהוא חולה ומצאו מת קורע ומחזיר לו חלוקה ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו שהוא חולה לא יגע בו חולה שמת לו מת אין מקרעין לו ומשתקין הנשים לפניו.

קורעין לקטן מפני עגמת נפש. קורע על חמיו ועל חמותו מפני כבודו.

אבל לא יניח תינוק בחיקו פן יביאנו לידי שחוק. כופין המטות משיסתם הגולל וזוקף ערב שבת מן המנחה ולמעלה.

וחוזר וכופה אותה אפילו אין לו לישוב אלא יום אחד. וכופה כל המטות לבד מן המטה המיוחדת לכלים.

מטה שיש לה נקליטין זוקפה ודיו. ישן על גבי קרקע בלא פרים וכסות.

לא יצא עד שיקפה המטה וישן עליה. מכבדין ומרביצין בבית האבל ומדיחין קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות.

מבדין על מטות זקופות ומליכין בסלי נצרים ומשקין בזכוכית צבועה. משוחרר או משוחררת שמת ויש לו בן או בת ונשתחררו אין יושב עליהם אבלות.

במסכת שמחות ובפ"ג דברכות אין מניחין את התיב' ברחוב מפני שמרגילות בהספד ולא של נשים לעולם. נשים בחולו של מועד מענות ולא מטפחות.

בראשי חדשים בתנופה ופורים מענות פולן ומטפחות ביד בזה ובזה אין מקוננות פירוש שאחת מקוננת וכולן עונות. נקבר המת אפי' בתנופה ופורים וחודש אין מענות ולא מטפחות.

אין מועד בפני תלמידי חכמים בפניו או ביום שומעו מפני כבוד התורה. כדאי' בפרק א' דמגילה (דף ד) אבל שנוענע בראשו אין המנחמין רשאים לישוב אצלו ואין המנחמין רשאים לישוב אלא על גבי קרקע.

והאבל פותח תחלה ויען איוב ויען אליפז וכתוב וישבו אתו לארץ ואבל מיסב בראש. שלשה לבכי ושבעה להספד ולאבלות לגיהוץ ולתספורת.

והחי יתן אל לבו דיקבר יקברוניה דיספד יספדוניה. דיגדל ידלוניה.

הנפטר מן המת אל יאמר לו לה לשלום אלא לה בשלום ואתה תבא אל אבותיה בשלום בפרקי דר' אליעזר בפרק ל"ד ר' עזריה אומר כל הנפשות חוזרות ונאספות איש איש אל דור אבותיו ואל עמיו הצדיקים עם הצדיקים הרשעים עם הרשעים והצדיקים מקדימים לו ואומרים לו בא בשלום.

ישאל המתים בחוצה לארץ נפשותן נאספות בארץ ישראל והגוים המתים בארץ נאספות לקלע אותם חוצה לארץ. ז' ימי אבל הנפש חוזרת והולכת מביתו לכוכו ומפוכו לביתו.

לאחר ז' הגוף התליע והרוח תשוב אל אשר נתנה. תן לו כמו שנתנה לה טהורה: שיד דין מקצת היום ככולו קיימא לן כרב ושמואל וכו' הרדעי דמקצת היום ככולו בין גבי יום ז בין גבי יום ל' יום ז' עולה לכאן ולכאן בין לחשבון ז בין לחשבון ל'.

ואין צריף לישוב אלא כ"ט יום שלא לגלח וביום אחרון נמי אמרי' מקצת היום ככולו. ונהגו העם לישוב מקצת יום ז' ביום ממש.

ומה שישבין בלילה באבילות לא בעי למימר מקצת היום ככולו לא ידענא טעמא. כיון שעמדו מנחמין מאצלו מותר ברחיצה.

ומה שאנו נוהגין להתפלל בבית האבל בשחרית של ז ולא אמרינו דאימנעו עוד מלהתפלל שם דכבר הני ז' ימים והלילה הולכת אחר היום לפי שגם בימי חכמים היו מנחמין אבל גם ביום ז ומה שאנו מתפללין בביתו הוא כדי לנחמו.

מיכן משמע ובכל דוכתי דלאחר ז מותר לכתחלה לרחוץ מיז והיינו בטלה גזירת ז' דבתוך ז אסור לרחוץ ואפילו לאחר ז אין אנו מתירין אלא לרחוץ אבל בלא חלוף בגדים ותגלחת.

קיים אבילות בתוך הרגל אפי' שעה אחת אין צריף לנהג אבילות אחר וכן פסק רבינו שלמה דהלכה כדברי המיקל באבל. וכן מנהג.

הפל מודים פשחל שלישי שלו ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב. פר"ש דווקא בצונן אבל אם הנה רוצה לרחוץ בתמין צריף להמתין עד המועד.

ואי קבר מתו אפילו ד' ימים קודם הרגל אסור נמי ברחיצה עד הערב. ואם לא קבר מתו אלא ב' ימים קודם הרגל אסור לרחוץ כל ז' ימים שלאחר הרגל אע"ג דנהג אבילות ב' ימים לפני הרגל.

ואין נראה דלא שנייה למימר שחרית אלא ביום ג' דלא אמרינן מקצת היום פכולו. באלפסי הוא הדין יום ששני דאפתי לא שלים אבילות דיליה אלא רגל מפסיק ליה הלכה אין מותר עד דענייל רגל.

הלכה למעשה הקובר מתו ברגל לא חנילא אבילות אלא לאחר הרגל ונהיג ז' מי אבילות מיום טוב האחרון ואע"ג דלא נהיג ביה אבילות עולה לו למנן ז' ומאן דשכיב ליה שכתבא בי"ט שני שהוא יו"ט האחרון או ביום שני בעצרת נהוג ביה אבילות אם הוא יום מיתה ויום קבורה דאבילות דיום ראשון דאורייתא מאכלתי חטאת היום.

ואחריתה ביום מר. ויום טוב האחרון מדרבנן וכיון דאבילות יום ראשון דאורייתא ויום טוב האחרון מדרבנן אתי עשה דיחיד דאורייתא ודחי עשה דרבים דרבנן.

באלפסי הקובר את מתו ברגל אעפ"י שאין הרגל עולה למנן ז' עולה למנן ל' דכי תנו והרגלים מפסיקין ואין עולין למנן ז' הוא דאין עולין דמצות ז' אין נוהגין ברגל אבל למנן ל' עולה דנוהג ברגל דאין מגלח ברגל.

במס' שמחות (ד' מד) היא אבל רבתי המאבד את עצמו לדעת אין מתעסקין עמו. כל הפורש מדרכי ציבור אין מתעסקין בו בכל דבר ואחיהו אוכלין ושותין ולובשין לבנים ושמיחים.

מי שנפל לים או שטפתו נהר או שאכלתו חיה אין מונעין מהם כל דבר. עיר שמתו בה שני מתים מוציאין את הראשון ואחר כך את השני חכם ותלמיד מוציאין החכם תחלה.

תלמיד ועם הארץ מוציאין את התלמיד תחלה. איש ואשה מוציאין את האשה שהאשה קרובה לנוול אין מוציאין שני מתים במטה אחת אלא אם כן הנה כבודו וקילוסו שנה.

המת והפלה מעבירין את המת מלפני הפלה ואיתא בפ' ב' דכתובות (נ"ד ל) יום שמונה ביום קבורה לקריעה ולא יבול כל שקורעין עליו בשעת מיתה קורעין בשעת ליקוט עצמות ליקוט עצמות אינו אלא יום אחד בלבד.

לפיקדו אינו מלקטן אלא עם חשיכה אין עומדין בשורה עליהו ואין אומרינן עליהו ברפת אבליים. ליקוט עצמות קודם לשבוע הבן.

כי החסידים הראשונים מקדימין לבית האבל מלבית המשטה. טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית המשטה.

כל העצמות אדם מלקט חוץ מעצמות אביו ואמו המלקט פורס אפרקסותו ונכנס בגן וקורע עליהו אין מפרקין העצמות ואין מפסיקין הגידיו אם נתפרק ונתפסקו מעצמן. מלקט אדם עצמות שני מתים כאחד.

אין מוציאין את המת במטה אלא אם כן ראשו ורובו קיים המוציא מת בקבר לא יזיננו ממקומו אין קוברין שני מתים זה בצד זה ולא המת אצל עצמות. ר' יהודה אומר כל הישן עמו בחייו נקבר עמו.

נפל לים מונין לו משנתניאש לבקשו ישב ז' ול' ואם נמצא לאחר מיכן יקרע ולא ינהג אבילות יותר שכתב נתאבל כן משמע בירושלמי בפ' ח' דבכורות אמר רב אשי הפל מודים דיום ל' כלפניו פ"א אם מת ביום ל' הוי נפל והלכה פדברי המיקל באבל.

תינוק שאינו בן י"ג יום אָחָד. אין צָרִיף לְיִשָּׁב בְּאַבְלוֹת וְאִין לְהֵבִיא מִמֶּס' נְדָה בִּפ' יוֹצֵא דוֹנָן דְּבַעֲיָנָן מֵעַת לַעַת.

עֲתִיד הַקַּב"ה לְהִיֹּת עֶטְרָה בְּרֵאשִׁיטָל צְדִיק וְצְדִיק וְעֲתִיד לַעֲשׂוֹת מְחֹל לְצְדִיקִים לַעֲתִיד לְבֵא וּמְרַאֲיִן אוֹתוֹ בְּאַצְבַּע וְאוֹמְרִים כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ וְהוּא יְנַהַגְנוּ עֲלֵמוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אָמֵן: שְׂטוּ עַל אֱלוֹ מֵתִים הַפְּהָנִים מְטַמְּאִין לְאִשְׁתּוֹ לְאָמוֹ לְאָבִיו וּלְאִחֵיו וּלְכָנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאַחֹתוֹ הַבְּתוּלָה. לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְאַרוֹסָתּוֹ וְלֹא הַגְּרוּשָׁה.

לְאָמוֹ וּלְאָבִיו כְּשֶׁהֵן שְׁלֵמִין וְלֹא בְּזֵמַן שֶׁהֵן חֹסְרִין כְּדָאָמַר בְּמִס' נְזִיר (דף מג) וּבְמִס' שְׁמֵחֹת הִיא אַבְל רַבָּתִי. לְכָנוֹ וּלְבִתּוֹ וְלֹא הַנְּפָלִים כְּדָאָמַר בְּתוֹרַת פְּהָנִים מָה אָבִיו וְאָמוֹ בְּנֵי קַיִמָא אַף בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּנֵי קַיִמָא וְלֹא הַנְּפָלִים.

לְאִחֵיו וּלְאַחֹתוֹ מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאֵם שְׁאִינָם יוֹרְשִׁים וּלְאַחֹתוֹ הַבְּתוּלָה וְלֹא הַנְּשׂוּאָה וְאַחֹתוֹ הַבְּתוּלָה אִפִּי אַרוֹסָה אִין מְטַמְּא לָהּ דְּהִלְכָה כַּר' יוֹחֲנָן דְּאָמַר בִּיבְמוֹת בִּפ' הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וּלְאַרוֹסָה אִינוּ מְטַמְּא כָּל שְׁפָן לְנְשׂוּאָה אַבְל אַחֹתוֹ אַרוֹסָה שְׁנִתְגַּרְשָׁה מְטַמְּא לָהּ אַחֹתוֹ אַנוֹסָה וּמְפֹתָה אִינוּ מְטַמְּא לָהּ.

אַחֹתוֹ בּוֹגְרַת מְטַמְּא לָהּ. כִּהֵן טְמֵא אִין לוֹ לְטַמְּאוֹת עֲצָמוֹ יוֹתֵר כְּדָאָמַר בְּפֶרֶק שְׁלִישֵׁה מִיַּנִּין בְּנְזִיר (דף מב) תְּנִיָא הִזֵּה מְטַמְּא לְמֵתִים אָמְרוּ לוֹ אַל תְּטַמְּא אַל תְּטַמְּא חֲזִיב כָּל טַוּמְאָה וְטַוּמְאָה.

אַבְל בְּעוֹד שְׁנַנְעָה בְּמַת וְנִגַּע בְּמַת אַחַר אִינוּ חֲזִיב וְכַתִּיב לֹא יְטַמְּא בְּעַל בְּעַמְּיוֹ לְהַחֲלוֹ עַד שְׁעַת מִיתָה וּמִשְׁמַע בְּנְזִיר שְׁאִפִּילוֹ גּוֹסֵס אֶסּוֹר לְכַהֵן לִילְיָדָה שָׁם. כּוֹתִים מֵתִים מְטַמְּאִין בְּמַגַּע וּבְמִשְׁאָ כְּדָאָמַר בִּפ' הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ וְהָא דְּאָמַר בְּבָבָא מְצִיעָא בִּפ' הַמְקַבֵּל (דף קיא) דְּאֵלֵיהּ קְאִי בְּבִית הַקְּבָרוֹת שְׁל כּוֹתִים יְדַע שְׁלֹא נִגַּע בְּעֲצָמוֹתָם וְכֵן מִשְׁמַע נָמִי בְּפֶרֶק א' דְּנְזִיר (דף ד) גְּבִי שְׁמִשׁוֹן שְׁמַת גּוֹיִם מְטַמְּאִין אַעפ"י שְׁקִצַּת קִשָּׁה מְפָרֶק כִּהֵן גְּדוֹל וְנְזִיר עַל נְפִשׁוֹת מַת לֹא יְבֵא גְּבִי פְּלוּגְמַת ר' יְשְׁמַעֲאֵל וְאֶמְרִינָן בְּסוּטָה בְּפֶרֶק מְשׁוּחַ (דף כב) מַת תּוֹפֵשׁ ד' אֲמוֹת כָּל סְבִיבֵי שְׁצָרִיף לְהִרְחִיק הִיכָא דְּלִיכָא מְחִיצוּתָא וְאֵם יֵשׁ הִיכָר לְדָבָר מְוֹתֵר כְּדַתְנָן גְּבִי חֲצַר הַקְּבָרָה עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ טְהוֹר וְאֶמְרִי בְּתוֹרַת פְּהָנִים שְׁהַפְּהוּ מְוֹזְהָר עַל דָּם הַמַּת בְּרַבִּיעִית וְכָל הַטַּוּמְאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמַּת וּתְנָן בְּנְזִיר בִּפ' כִּהֵן גְּדוֹל (דף מח) עַל אֱלוֹ טַוּמְאוֹת הַנְּזִיר מְגַלַּח עַל הַמַּת וְעַל כְּזִיזִית מִן הַמַּת וּכְזִיזִית נְצָל פִּי בְּשׂוֹר נִימוּחַ וְעַל מְלֵא תְּרוּנֵד רָקֵב וְעַל הַגְּלָגְלוֹת וְעַל אֶבֶר מִן הַמַּת וְעַל אֶבֶר מִן חֲזִי שֵׁישׁ עָלָיו בְּשׂוֹר כְּרֵאוֹי וְעַל חֲצִי קַב עֲצָמוֹת וְעַל חֲצִי לֹג דָּם וּבְמִס' שְׁמֵחֹת כָּל טַוּמְאָה מִן הַמַּת שְׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֵיהּ כִּהֵן סוּפָג עָלֵיהּ אֵת הָאֶרְבָּעִים וְחָרֵב הָרִי הוּא כְּחָלָל וְכֵן מִשְׁמַע בִּפ' א' דְּאֵהֲלוֹת גְּבִי שְׁפּוּד שְׁהוּא תְּחוּב בְּבִית.

וְכֵן בְּמִס' נְזִיר בִּפ' כִּהֵן גְּדוֹל (דף נו) גְּבִי וְכַל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה חָרֵב הָרִי הוּא כְּחָלָל. וְצָרִיכִין כְּהָנִים לִיזְהַר מִחָרֵב שְׁנִטְמָא בְּמַת.

וְיֵשׁ שְׁחוּלְקִין דְּוּוֹקָא טַוּמְאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמַּת נְקִט וְאֵע"ג דְּחָרֵב כְּחָלָל לֹא הִוְוָהוּ דְּוּוֹקָא הַפּוֹרְשׁוֹת מְגוּפוֹ שְׁל מַת לְמַעוּטֵי גוֹלָל וְדוּפְקָ וְאֵע"ג דְּקָרִי פ' הַעוֹר וְהַוּוּטֵב פּוֹרְשׁוֹת מִן הַמַּת הוּא הַדִּין מְתֻכּוֹת.

כהו גדול ונזיר מטמא למת מצנה שנמצא ותניא לא יטמא בעל בעמיו בזמן שעמיו שם אינו מטמא אבל מטמא למת מצנה. מי ששמע שמת לו מת או בשורה רעה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם דין האמת ואמרין בברכות בפ' הרוואה לא נצרכה אלא לקבולי מאהבה.

ואין לומר מה אוכל לעשות כדמשמע בבבא קמא דף נא) ואמרין בפ' בתרא דקדושין מה יתאונן אדם חי על מדותיו של הקב"ה גבר על חטאיו דיו שהוא חי. לא יקרחו קרחה אמרין בפ' אלו הן הלוקין לא יקרחו קרחה קרח ה' קריחות חייב על כל קרחה וקרחה.

בראש לחייב על הראש בבין העינים וילפינו קרחה קרחה לחייב בין פהנים בין ישראל. אם עושה קרחה למת שמוציא שערות חייב.

לא ישרטו שרשית שרט ה' שריטות למת חייב על כל שריטה ושריטה בין פהנים בין ישראל וקי"ל בפ' אלו הן הלוקין (דף כא) שריטה וגרידה אחת היא בכלי חייב. וקי"ל כר' יוסי שרט שריטה אחת על ה' מתים חייב על כל מת ומת.

מן ולנפש וקיימא לו בפ' א' דקדושין אמור אל הפהנים בני אהרן בני אהרן אין מטמאין בנות אהרן מטמאות. ובת"כ אמרי' הפהנים ולא חללים כי חללים מטמאין בני אהרן אפילו בעלי מומין ואפ' קטנים שמונזקין הגדולים שלא יטמאו הקטנים לנפש.

שבועה מתים הכתובים בפרשה כהן מטמא להם חובה במס' שמחות מעשה ביוסף הפהן שמטה אשתו בערב הפסח ודחפוהו וחרמים וטמאוהו בעל פרחו. כהן הדיוט מטמא לקרוביו אל יטמא לאחרים בו ביום.

הנה עומד וקובר את מתו עד שהוא עומד בתוך הקבר מקבר אחרים פירש הרי זה לא יטמא מטמא כהן על הקרובים אפילו פסולין בנו ובתו אחיו ואחותו אפ' נתינין או ממזרין מי שיש לו מן השפחות ומן הנכריות ספק אם הוא אחיו ספק בנו מתאבל ואונן ולא תטמא לו.

כהן הדיוט שנטמא או שנקנס לבית הקברות לוקה ארבעים. נכנס למדור גוים מלקין אותו מכת מרדות.

אין כהן מטמא על עצם כשעורה של אביו. אל יטמא כהן על אבר מן החי אפ' מאביו.

מצא מת מצנה מטפל בו וקוברו. לעולם הוא מת מצנה עד שיהא שם כדי נושאי המטה וקובריה.

נזיר וכהן יטמא נזיר ואל יטמא כהן שפכה קדושתו מרחם וקדושתו לעולם וישראל נזיר אין קדושתו מרחם ואין קדושתו לעולם אלא קדושת שעה. כהן מותר ליכנס בבית א"י שיש בו מת א"י רק שלא יגע במת כדאמר בפ' הבא על יבמתו כהן אין לו ליכנס תחת אהלו של מת ישראל ואם יש בבית מת אהד ופתוח אותו בית בפתח לבית אחר אסור לכהן ליכנס בבית האחר כדמשמע בפ' בתר' דמגילה (דף כו) גבי כנישת' דרומאי ואפ' אילן המיסף לארץ או אבנים יוצאות מן הגדר הוי פאהל כדאמר במ"ק שוכבות ופרצות.

בית שיש שם מת ופותח חלון טפח מבית לבית כל הבתים נאסרו ליכנס לכהן. ואם חלון נסתם בעצים ובאבנים דבר שאין מקבל טומאה איפסיקא טומאה ואינו מביא טומאה מבית לבית.

באבל רבתי אינהו מת מצנה כל שצננות ואין בני העיר שומעים קולו אבל אם היה צונח ובני העיר שומעים קולו אין זה מת מצנה ירושלמי דנזיר פ' פה גדול אינהו מת מצנה כל שהו צונח ואין בני העיר באין באו בני העיר הרי זה מושף את ידו.

עד היכן עד פדי נושא וחקלופיהו וחקלופיהו חלופיהו פשאין צריכין לו אבל צריכין לו לא ברא. פשאין מפירין אותו אבל היו מפירין לא ברא.

פשאין כבודו לכן אבל כבודו לכן לא ברא. והנשיא כבודו לכן מהו שיטמא פהו לכבוד הנשיא כד דמף ר' יהודה הנשיא אכריז ר' ינאי נאמר אין פהונה היום.

כד דמף ר' יודן נשיא בר בריה דר' יודן נשיא דחף ר' חייא בר בא לר' זעירא בכנישתא דגנפתא דציפורין וסאביה כד דמפת נהורייתא אסתיה דר' יודן נשיא שלח ר' חנניה אחר ר' מנא ולא סלק אמר לו מה בחייהו אין מטמאין להו כל שפן במיתתו.

א"ר ניקח במיתתו עשו אותו כמת מצנה מהו שיטמא אדם לכבוד רבו ר' מני זעירא דמף חמוי והוא הנה חמוי והוא הנה רביה שאל לר' יוסי ואסר ליה. שמע ר' אבא נאמר יטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין אמר לו ר' מנא חדא מן תרתי לא פלטי לכוון אם אבליים אתם למה אכלתם בשר ושתיתם יין ואם אין אבליים אתם למה נטמאתם.

הרי כל שקורין מת מצנה כל שאין לו עוסקין לפי כבודו הפל לפי מה שהוא אדם. ובפ' המגרש מטמא לאשתו קטנה אע"ג דמדאורייתא אינה אשתו פיון דירית לה ולא ירתי קרוביה קרי ולא עני לה הוי כמת מצנה.

והא דאמר בירושלמי עד פדי נושאי המטה בשכבר נטפל לו קודם שבאו בני העיר ואינו מושף ידו עד שיבואו פדי נושאי המטה אבל לכתחלה אין מיטפל לטמא אם יש אחר עמו דתנן פהו גדול ונזיר יטמא נזיר ואל יטמא פהו.

מאחר שאפשר על ידי אחר אבל אם אי אפשר ליקבר על ידי אחר אמרינן בפ' שלשה מינין (דף מג) פיון דקאזיל באורחא פמי שאין לו קוברין דמי. לה יטמא ולא ספק בפ' נושאין על האנוסה מי שלא שקהה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון היו לה בנים מן הראשון ומן השני ושניהם פהנים אינו מטמא לא על בנים ראשונים ולא על בנים מן השני וכן הם אין מטמאין עליו דשמה אחיהם הוא מן האם.

לה יטמא ולא על אחרים עמה. שלא יאמר הואיל ונטמאתי לאבא אלה נאלקט עצמות פלו' בדי זהו שכבר פירש שאינו נוגע לאביו שאלו לא פירש שהיה מחובר לא היה חייב כדאמרינן בנזיר פרק ג' נזיר שהיה לו מת מונח על פתחו והושיטו לו מת אחר יכול יהא חייב ת"ל ולא חלל.

יצא זה שמחולל ועומד. והא דתנן היה מטמא למתים ואמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ומתרץ פאן בחבורין פאן שלא בחיבורין.

ובפרק אין מעמידין פי בעודו מחובר למת מטמא ז' הנוגע בו טומאה שלא בחיבורין טומאת ערב. ובפ"ד באבל רבתי היה עומד וקובר מתו עד שהוא עומד בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר.

פירש הרי זה לא יטמא נטמא בו ביום ר' אליעזר מחייב ור' עקיבא פוטר. נטמא לאחר אותו היום הפל מודים שהוא חייב שפותר יום אחד, בירושלמי פרק ג' מינין יצא מבית הקברות ונכנס ר' טרפון פוטר ור' עקיבא מחייב.

אמר ר' עקיבא חילול זה מוסיף על חילול. אמר ר' עקיבא פשקיה שם טומאת זו פירש טמא טומאת ערב יצא ונכנס טמא טומאת ערב.

אמר לו רבי טרפון כל הפורש ממה פפורש מחייו. והא דאמר רב הונא נזיר שקה עומד בבית הקברות והושיט לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב זהו אחר שפירש ממנו נגע במת אחר.

לה יטמא ואינו מיטמא לאיברייה הפורשים ממנה מחיים. פ"ה לה מטמא לאחר מיתה ולא לאיברייה הפורשים ממנה בחייה.

אבל מיטמא על עצם פשעורה בתחלה וכל שפן לאבר מן החי בין לרבי יהודה בין לתנא קמא לית להו הא דאמר רב חסדא בנזיר בפ' שלשה מינין בנזיר (דף יג) נקטע ראשו של אביו אין מטמא לו לא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר מסיק בגמרא לרבי יהודה הא לאבר מן המת מטמא לכתחלה וחוזר על עצם פשעורה אם כבר נטמא לאביו או לאבריו וחסר עצם פשעורה אעפ"י שפירש חוזר ומטמא לעצם פשעורה אם נזדמן לו קודם טבילתו אבל לאחר טבילתו חשוב הוא כמו בתחילה.

וכשנזדמן לו קודם פרישתו אפי' במת אחר הנה יכול ליטמא. והא דאמרין בגמרא דאינו מטמא אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו ולשדרה ולגולגולת הא לאבר אחר אינו מטמא הא רבי יהודה פי רבי אליעזר בן יעקב דתני לה סבר בהא כר' יהודה דמטמא לאביו אפילו שהוא חסר ועדיפא מר' יהודה דר' יהודה מטמא אפילו באבר אחד ולר' אליעזר בן יעקב דנוקא ברוב בניינו וכו'.

בירושלמי בפ' פהן גדול ר' יהושע אומר אין אדם מטמא על האבר מן החי של אביו אבל מטמא הוא על העצם פשעורה מאביו רבי יהודה אומר פשם שאדם מטמא על עצם מאביו כה הוא מטמא על אבר מן החי הוא לדבריו דר' יוסי אמר' לדבריה שאתה מתירנו על עצם פשעורה התירנו לטמא גם לאבר מן החי.

הניח פחוט השערה דאמרי' בפר' העור והרוטב (דף קכז) דלא תשיב אבר מן החי עד שתפול. תנא באבל רבתי נפשי בכפי תמיד ותורתך לא שכתתי.

בפרק אמרו לו אבר המדולדל באדם טהור. הא דאמר מטמא אדם לאשתו פשרה ולא לפסולה גרושה ונחלוצה וזונה.

לא בזמן שפירש מדרכי ציבור שאם פירש מדרכי ציבור הרי הוא חולין אינו עובד ואינו נושא בפיו. חזר הרי הוא עובד ונושא בפיו.

באבל רבתי עד מתי הוא מטמא לו ר' מאיר אומר כל אותו היום אפילו נסתם הגולל ר' שמעון אומר עד ג' ימים ר' יהודה אומר משום ר' טרפון עד שיסתם הגולל. מעשה שמת בן יהוצדק בלוד ובא ר' יוחנן אחיו מן הגליל מאחר שנסתם הגולל ובאו ושאלו לחכמים ואמרו אל יטמא אלא פתחו לו צד קבר ויראה.

הרי למדנו שאין מטמא עד שיסתם הגולל אפילו אחר כמה ימים מטמא כל זמן שלא נסתם הגולל. ולמדנו שפהן אינו מטמא לנפל פינן דבשילהי פרק מילה (דף קלו) פסק פרשב"ג כל שלא שקה ל' יום באדם ספיקא הוי ואינו מטמא בתוך ל' לולי דקים ליה שפלו לו חדשיו.

ואינו מטמא לקרובי האם שאינו יורש בפרק יש גוחלין. ובמקום שנטמא למת מצנה אינו מושף את ידו עד שיבאו נושאי המטה וחילופיהן.

אבל לכתחלה אם יש אדם אחר עמו אינו מטמא. וכהן שפירש מדרכי ציבור כל זמן שלא חזר הרי זה חולין.

אבל עשה תשובה חוזר לקדושתו כדתנו בפ' מומין (דף מה) כהן שנשא נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה נזר ועובד יורד ומגרש וקא דתנו בפרק אין עומדין (דף לז) כהן שהרג את הנפש לא ישא את פכיו בשלא עשה תשובה אבל עשה תשובה ארסץ בנקיון כפי ואסובבה.

בירושלמי פ' הגזקין שלא תאמר איש פלו' שופך דמים והוא מברכני אומר הקדוש ברוך הוא וכי הוא מברך ולא פתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם זהו פשע עשה תשובה ואמרין ובמנחות (דף מב) כהן שעבד ע"ג ושב רב נחמן ורב יהודה אמרי קרבנו ריח ניחות.

ובפרק שלשה מינין בנזיר גוסס עובד כהן משום להחלו במסכת סוטה (דף מג) מת בבית סתום אסור לכהן ליקרר בתוך ד' אמות. מת תופס ד' לטומאה כשהוא בקבר אבל כשהוא במטה שמוציאין אותו ובעת צידוק הדין מעמידין אותו אינו תופס דאין שם קביעותו.

ואדם שנפל ונשבר המפרקת ורוב בשר נחתף עמו אף על פי שיש בו נשמה ועדיין הוא חי מונהר כהן עליו מטמא ואמרין בפרק א' דשחיטת חולין (דף כא) אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשר עמו מטמא באהל.

וכן קרעו כדג מגבו וכן עשאו גיסטרא לאדם או נטלה ירף וחקל שלו אם רבוץ ונראה חסר מטמא באהל אבל גוסס אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגויד או שחט בו שנים או רוב שנים אינו מטמא.

ואסור לכהן לילף לבית הקברות דקבר נמי מטמא דכתיב או בקבר ואפילו בית הפרס שנידש בה קבר עד מאה אמה אסור לכל רוח כהן ששן לו דרף לילף כי אם דרף בית הקברות אסור אבל דרף בית הפרס מותר.

כדאמרי בפרק ג' דברכות (דף יט) מדלגין היינו על גבי ארונות. והולכים ליריד של גוים בחוצה לארץ וחו"ל כהן מטמא בבית הפרס וכן ללמוד תורה ולישא אשה כיוסי הכהן שהלף אחרי רבו לציידו.

אשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת דספק ספיקא הוא דשמא נפל הוא או שמא נקבה היא. אשתו ארוסה לא אוגן ולא מטמא לה.

ואינו מיטמא לאשתו פסולה אבל אם אביו או אמו או אחיו ואחותו ובנו ובתו ממזרין מיטמא להן חוץ מאחיו או בנו ובתו שנולדו משפחה פנענית או נכרית אין מיטמא להן. וכהן צריף לנהוג בקדושה דכתיב קדושים תהיו וקדושתו.

וקבלתי מאבא מורי רבי י"ב ב"ר משה ז"ל דכהן אין מונהר על כלי מתכות אם נוגעות במת או אם היו באהל המת דאמר בתורת פהגים אמר אל הפהגים לנפש לא יטמא אין לי אלא מת מניין לרבות את הדם וכו'.

עד מנין לרבות כל טומאות הפורשות מן המת וכו'. דווקא פורשות מן המת נקט ולא נקט הבאות מן המת וממורי ר' יהודה ב"ר קלונימוס בר מאיר ז"ל קבלתי מדאמר בספרי בפרשת פרה ובפרשת מדין בחלל חרב לימד על החרב שמיטמאה טומאת שבעה והנוגע בה טמא טומאת שבעה ולא קתני המאהיל עליה מטמא טומאת ז' ש"מ הנוגע בה פנוגע במת עצמו.

אבל לא לאהל. מיהו כהן אינו חייב מלקות אלא על הטומאות הפורשות מן המת.

כדאיתא בתורת כהנים ולא על פלי מתכות פי אם על השדרה והגלגולת ורוב עצמו ורביעית דם וכו' מן המת והאיברים זה הכלל כל שהוא בלא יבא ונפש מונהר עליו. אבל גולל ודופק אעפ"י שמשמא באהל וחרב שהוא כמת אינו נפש ואינו מונהר עליו ונרקתי עליכם מים טהורים: שיו מנהגים מי שמתו מטל לפניו אינו נכנס לבית הכנסת להתפלל אלא יושב מבחוץ ומתפלל לאפוקי שאינו מתו אלא קרובו דלא.

ואדם חשוב יושבין אצלו משום כבודו. ואותם שהתפללו עם האבל פבר פשונכנסין לבית הכנסת אל יתפללו עם הצבור שפבר נפטר אלא קורין את שמע פרשה ראשונה.

במגנצא ובנומישי' אין יושבין על פחות משלשים אבל שרבו ימי אבלו בקיץ וטורח לו הניעה מותר לתת לו חלוק לכן לובשו אחר יום או יומים ואחר כך ילבשונו. במגנצא הורה רבי שמואל הכהן לכנופי כי עשרה כל שבועה במקום שנפטר המת ואפי' אין שם אבל מפני שהשפעה אוננת שם כל שבועה.

ואין נוהגין כן אלא דווקא במקום שיש לו קרוב והוא במקום רחוק שהוא הנה חייב לישוב עליו אבילות אלא שנתרחק והכל מודים. מי שאירעו אבל לפני יום טוב יום אחד בטל ממנו גזירת שבועה ולא גזירת שלשים.

ומקצת היום ככלו שנינו עשו בוירמישא בימי רבותינו שנפטר מת בראש חדש ואמרו צידוק הדין וקדיש. ומה שעשו לתלמיד חכם גדול עשו.

השיב ר' משלם לר' נחמיה ששאל אם אומר צידוק הדין. ודאי אין אומר לא בראש חדש ולא בחולו של מועד שהרי אין אומר בפורים לפני שנינו שאסור בהספד ובתענית וכל שפונבר"ח ובחש"מ דאורייתא ואם תרצה לומר יאמרו צידוק הדין ולא יספדו.

הרי אמרו אין מניחין את המטה ברחוב בחולו של מועד שלא להרגיל את ההספד מיהו על חכם גדול מספידין. במגנצא מת א' בג' בניסן ואמרו עליו צידוק הדין.

בוורמש"א אם אירע מת בט' באב אומר צידוק הדין. בשפיר"א נפטר מת ביום שלפני פסח וצוה ר' אליקים לומר צידוק הדין.

ביום טוב ראשון של סוכות נפטר אשתו של רבי יצחק ב"ר יהודה למחר ביום השני הלכו כל הקהל בהשפעה קודם התפלה וקברוה ולא הלכו עם האבל לביתו לנחמו וגם הוא הלך לבית הכנסת לאחר סוכות נהג אבילות רק ששה ימים בלבד.

הורה רבי יצחק לר' יהודה בנו כשמתה אמו שילך יחד לביתו כשיחזור אע"ג דיום טוב הנה. ואין נוהגין לילך יחד כשחוזרים מבית הקברות אלא על אביו ועל אמו בלבד.

שמועה רחוקה שפבר עברו ל' יום צריך לישוב באבילות שעה אחת וישוב על גבי קרקע שעה וחולץ מנעליו ושוהא שעה אחת ונועל לאלתר. אדם שמת לו מת ובתוך שלשים נולד לו בן אינו עושה שמחה ומשטה ביום המילה.

אין הפהגים מטמאין לאחים מן האם מנהגים רבי קלונימוס ראיתי אבל קודם שישלמו אבליו הנה יוצא לבית הקברות ללוות למת. אין אומר והוא רחום בבית האבל ואין נוכלין על פניהם עד לאחר גמר כל התפלה.

ואין קורין שם הלל בראש חודש חדא דאין אומר דבר שמחה ועוד משום לועג לרש. כי הנשמה אוננת שם ואיך יאמרו לא המתים יהללוה.

תו דעשרה שפירשו מן הציבור פיהדים דמו. לאחר שאמר צדוק הדין בבית הקברות לוקחים עפר ועשב עמו ומשליכין אחר גינם ואומר יציצו מעיר כעשב הארץ.

אתחזית המתים פתיב. ורוחצי ידיהם ופניהם ואומר בלע הפנות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים בויר"מ שא אומר בראש חודש צדוק הדין בדרך פשהולכין לבית הקברות ומדיש בבית הקברות אבל במגנצא אין אומר אלא על תלמיד חכם.

פעם אחת קברו מת בחולו של מועד ועמד ר' ואמר צדוק הדין לפי שאינו הספד. אלא קבלת דין שמים.

וגם נכנס בביתו וניחמן כדאמר התם אבל אחרים מתעסקין בו לנחמו והוא יושב על גבי פסאו ומקבל תנחומין מברכין דיין אמת בשבת וביום טוב. דברכה דמצותה בזמנה נוהג לעולם.

בדין הוא שיאמרו צדוק הדין בשעת יציאת נשמה אבל עתה נהגו לאומרו בבית הקברות מפני כבוד המת. ויש שאומרים אותו בעוד שעדיין המת בבית.

אין צריך להברותו במועד בסעודה ראשונה ובטלה ממנו דין הבראה. אחר ימי אבילות הורה רבי ללבוש חלוק לבן ולרחוץ בחמין אחר שבועה ימי אבילות דאין שלשים אסור בתכפונסת אלא בגיהוץ ותספורת ואפילו גיהוץ שלנו מותר כדאמרינו התם.

ילד הנפטר תוך שלשים אינו נוהגין אבילות כדמשמע בפרק רבי אליעזר דמילה ומקצת היום ככולו בין ביום ז בין ביום ל'. ומת לפני הרגל יום אחד אף על גב דלפניא דחי רגל האבילות לא אמרינו מקצת היום ככולו.

מת לו מת בשבת אינו מתחיל אבילות אלא מיום ראשון בלבד. ואם מת לו שעה אחת קודם השבת השבת עולה למגן שבועה.

והשבת אינה מפסקת בימי אבלו מאי טעמא עונג פתיב ביה. ורגלים מפסיקין ואין עולין כגון שקברוהו ברגל אבל קברוהו לפני הרגל אפילו שעה אחת בטל הימנו גזירת שבועה והא דאמר קברוהו אינו עולה הני מילי לענין שבועה אבל שלשים עולה.

קברו שמונה ימים קודם הרגל בטל הימנו גזירת שלשים. בפסח בעצרת ובראש השנה וביום הכפורים ובסוכות אם ימות באלו אפי' יום אחד פוסק ימי אבילותו ובטלה גזירת שבועה.

ולאחר המועד ישלים שלשים יום עם ימי המועד אם השלים שבועה קודם הרגל בטלה הימנו גזירת שלשים. מתאבל אדם על אשתו אפי' היא עם אביה ועם אמה ועם אחותה בפניהם אבל בחוץ לא.

ומנהג לשנות מקומו. מי שמת לו מת ולא נודע לו ונודע לבני עירו מותרין היודעין לזמנו לסעודת מצנה.

לפי שאין חל עליו אבילות. אבל מאביו ומאמו צריכה להודיעו ואל יזמנוהו.

מנהג שמתפללין בביתו מנחה ומעריב ובבקר הולך לבית הכנסת אבל אינו במנין העשרה ביום ראשון ולא בברכת המזון מיפן ואילך מותר פשומרכין מוזגין כוס תנחומין ונותנין לבקרי ומברך בא"י אלהינו מלך העולם זיין הרחמים שופט אמונות שדנו בדין אמייתי דכתיב הצור תמים פעלו וגו' בא"י מנחם אבלים ונהיב כסא לאבלים ושתייין אבל איהו לא דלא מיחייב משום דלא צריכה.

המברך ברכת המזון בבית האבל אומר נברך מנחם אבלים שאכלנו משלו ומסיים ברכת הזן עד ולא נבוש לעולם ועד ואומר נחם ה' אלהינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים ואת האבלים המתאבלים באבל זה נחמם מאבלם ושמחם מיגונם פדבר שנ' פאיש אשר אמו תנחמנו וגו' בא"י מנחם ציון ובונה ירושלים תתברך חי לעד עד המטיב לכל וכו' אל אמת שופט בצדק ושלטי בעולמו לעשות רצונו שהפל שלו ונאנחנו עמו ועבדיו ובפל זאת אנחנו חייבין להודות לו ולברכו.

תכלה הרעה ממנו ומן האבל הזה שבתוכנו גודר פרצות ישראל הוא יגדור את הפרצ' הזאת לחיים ולשלום. הרחמן הוא יגדור את הפרצה הזאת מעמו ומכל ישראל לחיים ולשלום הרחמן הוא משמח את האבלים מאבלם שיהיו שמחי' וטובי לב.

הרחמן הוא מנחם בנחמת ירושלים עם כל ישראל עושה שלום במרומיו וכו'. ונותן הכוס לאבל ומוזגין כוס אחד ומברכין בפ"ה.

ושותה האבל כוסו והמברך כוסו ושמחים מיגונם. נוהגין לגמול חסד של אמת ועוסקין במת כשנפטר ונתקבר כי הרוח יצאה ממנו.

מביאין מים ומחממין אותן ומרחיצין כל גופו ואיבריו ופניו וראשו ואחר כך לוקחין ביצים וניין וטורפים יחד מעורבין ומרחיצין ראשו. והמתעסקין בו רוחצין ידיהם במלח ומים ונהגו לתקן בגדי פשתן בלא אימרא וחוטין בלא קשר ומלבישין אותו מכנסים וחלוק ונאנפליא יילצונש וחלוק סרגניזא וחקור פשתן חוגרין אותו וחקור של מכנסים כמו כן פשתן.

ועונבין אותו אבל לא קושרין שום קשר ולא בחוטי הראש ומצנפת וכגד שמעטפין אותו סביב שקורין וואלטורה. נעמק מספר הכבוד שיש האיש הגדול ר' יהודה חסיד זצ"ל אין לקבור שני מתים יחד שהיו שונאין זה את זה פי אף במותם אין להם מטחה יחד.

וגם אין לחפור קבר אם אין נותנין את המת בתוכו מבעוד יום פי כל קבר אשר יחצב וישאר פתוח עד למחר לא ילכו ימים מועטים ושימות אדם מן בני העיר ואין להשים ארון של מת אחד על ארון שהיה בו מת כבר ואם נעשה בברור ימות אחד בתוך ט' ימים.

ואם אדם נושק לאחד מבניו כשהם מתים לא ישאר לו גם אחד. ועוד כשקוברין אשה שהיתה אוכלת ילדים בחייה שקורים שטר"יש אם רואין פיה פתוחה בברור שמתעשה אחר מותה כן שנה אחת.

ויש לו למלאות פיה עפר בטוב ולא תזיק עוד. וכשמטהרין את המת אין מהפכין את הדף שערהוהו עליו פי יש ספנה שמא ימות אחד בתוך ג' ימים וצריכה ליבדוק שלא יקפון המת אצבעות ידיו כן שמעתי ממורי ה"ר אלעזר בן רבי י"ב בק ז"ל.

וגם נמצא פְּשֵׁמוֹצִיאִין אֶת הַמֵּת מִן הַבַּיִת יֵשׁ לִיזְהַר שְׁלֹא יֵצֵא אָדָם רֵאשׁוֹן. הַרוּחוֹת שֶׁל מֵתִים מְשׁוֹטְטִין בְּעוֹלָם לְשִׁמּוֹנֵעַ מַה גְּזִירָה לְעוֹלָם וּפְעָמִים אֹמֵר לַחַיִּים לְבֹא עִמָּהֶם וְאִם מִתְרַצָּה אִם הוּא אִם זָרְעוּ יָמוּתוּ.

אֲלֵא יֵשׁ לוֹ לֹאמֵר לָהֶם בְּעֵבוֹר שֵׁם הַקַּב"ה אֵינִי רוֹצֵה לְבֹא עִמָּכֶם וְלֹא עִם מֵתִים אַחֲרֵיכֶם. וְלִמְחֹר יִלְךְ עַל קַבְרָם וְיִתְלַוְן מְנַעְלָיו וְיִשְׁתַּטַּח עַל קַבְרָם וְיֹאמֵר בְּעֵבוֹר הַקַּב"ה שְׁחַפֵּץ בְּחַיֵּי הָאָדָם שְׁלֹא יָבֹא אַחֲרָיו עוֹד.

וְיֹאמֵר מִן הַקַּב"ה וּמִמְנֵי שְׁאֵינִי רוֹצֵה לְבֹא עִמָּכֶם וְלֹא עִם שׁוֹם מֵת. וְאֵל תְּבֹאוּ אַחֲרַי וְלֹא אֶחָד אֹהֲבֵי לֹא אֲתֵם וְלֹא שְׁלוּחֵיכֶם כִּי חִפְצֵי בְּזֵה הָעוֹלָם לַחַיִּים וְלֹא בְּאוֹתוֹ עוֹלָם ג' פְּעָמִים יֹאמֵר כֵּן בְּלֹא מְנַעְלִים.

וְיֵצֵא בְּאוֹתוֹ יוֹם מִמְחֻבְּרֵת ר' יְהוּדָה חֲסִיד וּבִסְפָר הַכְּבוֹד תִּמְצָא רֵאָיָה לְדַבְּרָיו: הַלְכוֹת נִדָּה בֵּא"י אֲלֵקִי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִנְנוּ וְהִבְדִּילָנוּ מִטּוֹמְאָה וְהִזְהִירָנוּ לְשִׁמּוֹר מִן הַגְּדוּת וּמִן הַזִּיבוּת: כִּלְהַ צְרִיכָה ז' נְקִיִּים קוֹדֵם שְׁתַּנְּשָׂא אָמַר רַבָּא תְּבַעוּהָ לִינְשָׂא וְנִתְפַּיִסָּה צְרִיכָה שְׁתַּשֵּׁב ז' נְקִיִּים לֹא שְׁנָא גְדוּלָה וְלֹא שְׁנָא קִטְנָה כְּדֹא' בַּפ' בַּת' דְּנִדָּה אִם לֹא שְׁמָרָה ז' נְקִיִּים אֲסוּרָה כְּדִמְשַׁמַּע רַבִּינָא אֵינְעִסְק לֵיהּ לְבַרְיָה בִּי רַב חֲבִיבָא אָמַר לִינְטֵר מַר עַד אַרְבַּעִין אַחֲרֵינָא כִּי צְרִיכָה לִישֵׁב ז' נְקִיִּים וְשְׁמַעְתִּי מַר' יב"ק מְשַׁפִּירָא ו"ל דְּוִנְקָא דְּבַפְתָּאוֹם הִיָּה מַעֲשֵׂה דְּגַבִּי רַב חֲבִיבָא עֲסָקוּ עַל הַנְּשׂוֹאִין לְהַשִּׂיאָם בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעָה וּבַהֲהִיא דְּפָרְק א' דִּיּוֹמָא דְּאָמַר מֵאֵן הוּיָא לִיּוֹמָא וּמִקְנִישֵׁי תְּבַעוּהָ לִינְשָׂא וְנִתְפַּיִסָּה צְרִיכָה לְהַמְתִּין.

וּמִשְׁנֵי שְׁלוּחָא הוּוּ מְשַׁדְּרִי וּמוֹדְעֵי לְהוּ. אֲבָל אִם קִידְּשָׁה וְעוֹמְדָת לִינְשָׂא כָּל שְׁעָה כְּשֶׁעָבְרוּ ז' יָמִים אַחֲרֵי קִידְּוִשָׁיָה שׁוֹב אֵין לְחוּשׁ אִם לֹא תִרְאֶה וְדֹאֵי.

אֲבָל אַבָּא מְרִי ה"ר יב"ק ו"ל הִיָּה מוֹרָה לְכָל פְּלָה לִישֵׁב ז' נְקִיִּים. וְכֵן הוֹרוּ כָּל רַבּוֹתֵי לֹא שְׁנָא בְּתוּלָה וְלֹא שְׁנָא אֲלִמְנָה כְּשֶׁנִּתְרַצִּית לִינְשָׂא ז' יָמִים הַסְּמוּכִין לְבַעֲלֵת מְצוּהָ צְרִיכָה לְסַפֹּר ז' יָמִים נְקִיִּים וּבִוֹדְקָת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְאִם לֹא רֵאָתָה טוֹבְלָת קוֹדֵם בְּעֵילַת מְצוּהָ פֶּן רֵאָתָה לְפָנֵי שְׁנָה אִם שְׁנִתִּי' בִּימֵי בְּתוּלָיָה וְלֹא טְבִלָה וְעַכְשָׁיו מְטַהֲרֵת בְּטְבִילָה.

וְאִם לֹא שְׁמָרָה ז' נְקִיִּים לֹא תִיבְעַל לוֹ עַד שְׁתַּסְּפֹר ז' נְקִיִּים. רֵאָתָה קוֹדֵם בְּעֵילָה.

רֵאָתָה וְעוֹדָה בְּבֵית אַבִּיהָ וְלֹא כְּלוּ ז' נְקִיִּים אֲסוּר לְחַתֵּן לִיחֻד עִם הַפְּלָה כְּדִמְרִינֵן בְּפָרְק א' דְּכַתְּנֻבוֹת מִי שְׁפִירְסָה אֲשֶׁתּוֹ נִדָּה הוּא יֵשֵׁן בֵּין אֲנָשִׁים וְאֲשֶׁתּוֹ בֵּין הַנְּשִׁים וּמְסִיק אִם לֹא בְּעַל אֲבָל בְּעַל אֲשֶׁתּוֹ יִשְׁנָה עִמּוֹ אֲבָל בְּאַבְלוֹת אִם טְבַחוּ טְבוּחַ וְיִינוּ מְזוּג וּפְתוּ אַפּוּיָהּ וּמִים עַל גְּבִי בְּשָׂר וּמֵת אָבִיו שֶׁל חַתָּן אִם אִמָּה שֶׁל פְּלָה מְכַנִּיסִין אֶת הַמֵּת לְחֻדָּר וְהַחַתָּן וְהַפְּלָה לְחֻפָּה וּבוֹעַל בְּעֵילַת מְצוּהָ וּפּוֹרֵשׁ וְאֵע"פ שְׁבַעֲלֵ אֲשֶׁתּוֹ יִשְׁנָה בֵּין הַנְּשִׁים וְהוּא יֵשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים.

מֵאַחַר שְׁנֵהֵג ז' יָמֵי הַמְּשֻׁתָּה פֶּן יִקַּל. מַה שְׁטוֹבְלוֹת הַפְּלוֹת בְּלִיל ד' מְפָנֵי שְׁפָתוֹלָה נִישָׂאת בְּרַבִּיעֵי כֵּן נִהְיָו עַדִּין לְטַבּוֹל לִיל ד' וְאִין מוֹתֵר לִיגַע בָּהּ.

בוֹעַל אַפִּי בְּשַׁבָּת. חַתָּן מוֹתֵר לְבַעוֹל אַפִּי בְּשַׁבָּת.

כְּדֹאֵי בַּפ"ק דְּכַתְּנֻבוֹת (ד' ו) רַב זְבִיד גּוֹפִיָה בְּעַל בְּשַׁבָּת. כְּדִשְׁמוּאֵל דֹּא' פְּרַצָּה דְּחוּקָה מוֹתֵר לִיכְנֵס בָּהּ בְּשַׁבָּת אַעפ"י שְׁמַשִּׁיר צְרוּרוֹת דְּקִיּוּמָא לֵן כְּרַבִּי יְהוּדָה מְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה פְּטוּר וּמְקַלְקַל הוּיָא אֲצֵל הַפְּתַח.

וקיימא לו כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר דליהנות עצמו קא מכוין ובוטל עד שיוצא הדם. בועל בעילת מצנה ופורש קיימא לו בפ' בתרא דנדה (דף סד) בועל בעילת מצנה ופורש וגומר ביאתו אפי' ראתה דם בתולים בתוך הבעילה כדאמר בשחיטת חולין בפ' כל הבשר אסור לנו דם נדה והתיר לנו דם בתולים.

והלכה בועל בעילת מצנה ופורש בין הגיע זמנה לראות בין לא הגיע זמנה לראות בין ראתה בין לא ראתה בין בוגרת בין אינה בוגרת. ופורש ממנה מעט ולא להרחיקה כנדה.

שקרי דם בתולים טהור כי אם מתשמיש. ובעל נפש יחמיר פן יקרב אל פתח ביתה וצריכה למנות ז' נקיים משעה שפוסקת וטובלת בליל שמיני.

פסק רבי שמואל בועל בעילת מצנה בין בזמנה בין שלא הגיע זמנה בין בוגרת בין שאינה בוגרת בין ראתה בין לא ראתה ופורש רק מתשמיש דאינה נטמאה אלא מדרבנן ומשמרת ז' נקיים כנדה גמורה דדם בתולים כדם גדות חשיב.

ודם פחדל יושבת ז' נקיים לובשת חלוק לבן וסדין לבן על מטתה שאם תראה דם יזנה נזכר ובודקת פעמים ביום עד שיכלו ז' נקיים וטובלת ליל ח' ומשמשות. מיכן ואילף לא תבדוק דכל לבעלה אינה צריכה בדיקה ולא לפרוש מבעלה עד שיגיע ונסתה וכשקבעה נסת ג' פעמים פורשת עונה אחת סמוך לונסתה או יום או לילה ובודקת תדיר ואינה צריכה לשמור יותר מאותה עונה ודיו כתמין נוהגין בזמן הזה.

ובועל בעילת מצנה ופורש מאחר שהוציא דם בתוליה. ואם בעל ולא מצא דם נראה לי אעפ"כ פורש דאי אפשר לחבורה בלא דם.

אלא שכבת זרע חיפהו. כההיא דפ"ק דכתובות (דף י) גבי רבן גמליאל דשראו במים ומצאו עליו כמה טיפי דם.

והא דא' בנדה בפ' תיננות (דף סד) בעל ולא מצא דם ובעל, ומצא דם דפליגי ר' חנינא ור' יוסי דווקא בדורות הראשונים שהיו בקיאים בדמים אבל בזמן הזה אין להקל דרובו דמי מקור הלכה יש לחוש שמא חיפהו שכבת זרע לדם משהו ובכפוס אין אנו בקיאים כדאי' בפ"ק א' דכתובות.

ואי משום חומרתא מעברא להו הלכה לדיון בין רואה בין לא רואה טמאה כה קבלתי מאבא מרי ר' יב"ק אף רוב הרבנים חולקים עלי ואומרים אינה טמאה אם לא שתראה בשעת בעילה ואז אי אפשר בלא ציחצוחי זיבה בעל ולא מצא ואחר כה בעל ומצא דם אפי' למאן דאמר בפ"ק התיננות טהורה פורש ממנה מיד בזמן הזה קבעינו הלכה בועל בעילת מצנה ופורש אע"ג דדם בתולים טהור אי אפשר בלא דם טמא עמו על כן בועל ופורש.

הלכה הבועל את הבתולה אע"פ שרואה דם בתחלת ביאה לא יחוש אלא יגמור ביאתו ופורש וימתין ג' ימי אחר שישמש פן תפלוט שכבת זרע. בכל יום וסותרה יום פליטה ואחר כה מתחיל לספור ז' נקיים דהיינו יום תמישי לשימוש שתתחיל לספור ו' יום רחצה כחמין לאחר תשמיש וקניחה עצמה פה באותו מקום להסיר שכבת זרע אז יכולה להתחיל ולספור למחרת יום הקניחה והרחיצה כדפ"ק ואין סברא בין רואה מחמת עצמו בין רואה דם מחמת בתולים להצריף פריש' ג' ימים קודם שתתחיל לספור ז' נקיים כדקתני בועל בעיל' מצנה ופורש א"כ דין אהד להם

ומצאתי בספר תרומה בפ' בנות כותים בעי רמי ב"ר חמא פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה
רוצה הניא וסתרה או נוגעת הניא ולא סתרה.

אמר רבא לפום חורפא שבשת' נהי נמי דסתרה כמה תסתן' שבעה זיה פבועלה שאין קרי סותר
בזיבה רק יום אחד ואי תסתור יום אחד ואחר תטהר אמר רחמנא לא תהא טומאה מפסיק ביניהם.

הכא נמי שלא תהא זיבה מפסקת ביניהם אמר מו' רבי דרבא קיבל דברי רמי בר חמא שהרי
הקשה בטוב לרבא דאין נראה לומר לטהרתו לא משמע ליה אבל אחר תטהר משמע ליה שלא
תהא שום טומאה מפסקת אין זו סבא ומתוך כך יש לחוש לשכב' זרע לאחר ששמשה וראתה
דם בו ביום או פתם שלא תתחיל לספור ז' נקיים עד יום רביעי מלבד יום ששמשה.

ואין להוכיח דרבא חזר בו מהא דאמר בההיא פרקין ימי לידה אינה סותרת ועולה אמר רבא מנא
אמינא לה דתני אחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם אי אינה עולה טומאה גדולה
מפסקת אמר אביי לא תהא טומאת זיבה מפסק' אבל רבא מקפיד על טומאה אחר' שלא תקפיד.

וזהו שיטתו דלעיל ולא היא דנודאי טומאת לידה מודה רבא דלא פסיק בספירת ז לפי שטומאת
לידה חמורה מטומאת זיבה לכל מילי לטמא אדם ובגדים ולעשות משכב ומושב להצריף ז אבל
טומאת קרי שפולטת בימי זיבה אינו קרוי הפסקה שאינו חמור כימי זיבה.

לא תסתור מה שספרה קודם הפליטה. וכן פ' ר' חיים דבעיא דרמי בר חמא לא אפשיטא א"כ
סובר דרבא חזר בו לגבי רמי בר חמא גם בפ' יוצא דופן בעא מיניה רב שמואל בר ביסנ' מאביי
פולטת שכבת זרע רוצה היא או נוגעת הניא למאי נפקא מינה לסתור בזיבה ולטמא במשהו.

וא"ל אביי רוצה הניא הרי אביי ורבא ורב יוסף פולם שנים פרמי בר חמא דפולטת שכבת זרע
סותרת בזיבה אם פלטה א"כ אין לסמוך על דברי רבא להתיר אפי' לא חזר כל שפן לרבינו תם
דפסק פאביי ימי לידה אינה עולה בשיטת רמי בר חמא שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהם
אבל ימי לידה אינו קרוי הפסקה כל שפן ימי הפליטה אין קרוי הפסקה.

היינו פרמי בר חמא כל שפן שיש להחמיר בפליטת שכב' זרע ואין לומר סתירה פליטת שכב'
זרע אלא במשמשת איסור או בימי ספיר' או בימי ראיתתה יום שמשה עתה בהיתר אפי' ראתה
בו ביום דם או פתם כל שפן האידנא חומרא דר' זירא לספור ז' נקיים אפי' לטיפה אחת פחדל
ולא תיקנו להחמיר אלא נקיים מדם אבל נקיים מקרי אין חוששין פיון דליכא אלא ראיה אחת
ולא הוי איסור דאורייתא אפי' פולם טמאים מדם אין בכך פלוג' לאחור שמשה ראתה ג' רצופין
השתא איכא לספוקי בזיבה גדולה א"כ לאחור ג' ימים הוי שכבת זרע מסרחת.

ואין נר' למ"ר אלא אפילו בראיה אחת תיקנו לספור ז' נקיים מסתמא אף משכבת זרע שאם
שמשה באיסור צריכה שבעה נקיים אף משכבת זרע שלא תיחלק בספירה. ועוד אפילו שמשה
בהיתר משכחת פולטת שכבת זרע דסתרה מן התורה דהלכה פחכמים דבעו ו' עונות שלמות
בפ"ר עקיבא (דף פו) ורבא דאמר בפרק יוצא דופן (דף מא) משמשת אסורה בתרומ' ג' ימים אי
אפשר שלא תפלגט לא פליגי אר' דתנן דג' ימים מעת לעת פרבנן דבעו ג' ימים מעת לעת ומתני'
דהתם בתרי תנאי והיינו סתם משנה.

ונאפי' למאן דאמר במתני' בפרק ר' עקיבא ביום ג' טהורה אפי' הכי ההוא אמור' לא סבר פנומיה אלא פרבנו דבעו ו' עונות ור' ינאי רבו של ר' יוחנן פדאיטא בפ' מי שמת וכפול ר' יוחנן בר' ינאי רבו.

אפ' הכי הלכה כר' יוחנן דתני שפיר בתרי תנאי בפ' המפקיד אע"ג דרב פפא בר ינאי בפרק פל המנחות מתני פחד תנאי ור' בפרק האומר בקדושים (דף לח) אין הלכה כר' אליעזר רבן יעקב דאמר ביום ג' טהורה דרבא דבתרא הוא סבר ביום ג' טמאה א"כ הלכה כרבי יוחנן וכרבנו דבעי ו' עונות שלמות כד דקדק ר' יב"ש.

הלכה אשה ששמשו ואחר כך ראתה לא תתחיל לספור אלא בד' דהלכה כרבנו דבעו ו' עונות שלמות וצריכה להמתין ג' ימים אחר התשמיש שלמות ותתחיל יום ה' עם יום שמושה שפא בכל יום פולטת ויום ד' הוא תכלית מעת לעת של יום ג' לשמושה ויום הפליטה אינו מן המנין ז' ימים אחר שכל הפחות סתרי א"כ לא תתחיל עד יום ה' שאם שמשו במוצאי שבת וראתה בו ביום אינה מתחלת לספור עד יום ה' בשבת ובערב רביעי בשבת תבדוק עצמה כדי להפסיק בטורה ותלבוש חלוק לבן או תרחץ הפתם ותתחיל לספור מליל ה' ואילך וכל ז' ימי ספירה תבדוק שחרית וערבית ותרחץ יום ד' בשבת הבא בתמין שהוא יום ז' ותטבול ליל ה' ומותרת ואם רוצה להתחיל ולספור למחרת הראייה יכולה לספור בעניין זה שתכניס מוה או כגד באותו מקום ותקנח יפה להסיר שכב' זרע.

ואם לא תדע לקנח יפה תרחץ בתמין וגם תקנח עצמה דתנן בפ' ה' דמקנאות האשה ששמשו וירדה וטבלה ואחר כך כבדה הבית כאילו לא טבלה משמע דיכול' לכבד ולקנח. בפ' דר' עקיבא (דף פו) ראייה היתה תורה לינתן לטבולי יום והם טבלו מבעוד יום ואם היתה חשש פליטה אחר טבילה לא היתה להם לטבול עד הלילה.

וכן בפרק בא סימן. (דף נד) הרואה יום אחד טמא ויום אחד טהור משמשת שמיני ולילו וד' הלילות מתוך י"ח ימים ומוכיח ה"ם דמשמשת עתה וראתה למחר ושומרת יום כנגד יום וטובלת לערב וטהורה.

והמקילות לספור למחרת בלא קנוח ורחיצה סומכות אהא דאמר בפ' יוצא דופן (דף מא) אי דאזלא בכרעה בהדי דאזלא שריתא לכן הסומכת על ההילוף מרובה שהולכת משעת תשמיש עד הלילה.

לא טוב הדבר דהא דאמר בהדא דאזלא שריתא דהיינו שיוכל להיות שאינה פולטת עוד דשפא נפל כל שכבת זרע. אבל מפל מקום אינו כן ודאי אלא עדיין יש לחוש שפא תפלוט עוד.

ומלתא דרבא דאמר בפ' יוצא דופן משמשת כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה שאי אפשר שלא תפלוט לא בעי לאוקמה דאזלא בכרעה דאיכא למיחש עוד לפליטה ואי אפשר שלא תפלוט משמע דאמר ודאי פולטת.

להכי אוקי דישנה במטה ונתהפכה דנדאי פולטת וקרא ורחצו במים וטמאו עד הערב ותו לא דהטבילה במטה ולא נתהפכה ואינה פולטת ולא בעי לאוקמי בכבדה את הבית ורחצה וקנחה ואחר כך טבלה דנדאי מועיל משום דמשמע ליה דקרא מיירי בלא עשיית שום דבר וטובלת וטהורה לערב: בדיקה כל הנשים שהן טהורות אינן צריכות בדיקה לא שחרית ולא ערבית ולא בשעת תשמיש אינה צריכה בדיקה דתנן בפ' ב' דנדה כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן והא דתנן

פְּעָמִים צְרִיכָה בְּדִיקָה שְׁחֵרִית וְעֵרְבִית וּבִשְׁעָה שְׁעוֹבֶרֶת לְשֹׁמֵשׁ אֶת בֵּיתָה דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל לֹא שָׁנוּ אֲלָא שְׁעֻסוּקָה בְּטְהָרוֹת מִיגוּ דְּבַעֲיָא בְּדִיקָה בְּסוּף תְּשֻׁמִּישׁ לְטְהָרוֹת בְּעֵינָא בְּדִיקָה נְמִי קוֹנְדָם תְּשֻׁמִּישׁ לְבַעֲלָה.

אָבֵל אֵינָה עֻסוּקָה בְּטְהָרוֹת לֹא בְּעֵינָא בְּדִיקָה לְבַעַל וּמוֹקֵי בֵּין יֵשׁ לָהּ וְנוֹסֵת בֵּין אֵין לָהּ וְנוֹסֵת תְּנִינָא נְמִי הָכִי לְבַעֲלָה מְוַתְרַת בַּד"א שְׁהַנִּיחוּהָ בְּחֻזְקָה טְהוּרָה אָבֵל הַנִּיחוּהָ בְּחֻזְקָה טְמֵאָה לְעוֹלָם הִיא בְּטוֹמְאָה עַד שְׁתֵּאֲמַר טְהוּרָה אֲנִי לֹא מִיבַעֲיָא אִשָּׁה שְׂיֵשׁ לָהּ נֹסֵת שְׁהִיא טְהוּרָה בְּלֹא בְּדִיקָה עַד יוֹם הַנּוֹסֵת דְּתַנּוּ כָּל הַנְּשִׁים בְּחֻזְקָה טְהוּרָה לְבַעֲלֵיהֶן וּבַפ' ב' דְּנִגְדָה (דף יו) אָמַר רַבָּא בַעַל נֶפֶשׁ בּוֹעֵל וְשׁוֹנָה פִּי בְּלֹא בְּדִיקָה אִפִּי אֵין לָהּ וְנוֹסֵת מְוַתְרַת לְבַעֲלָה וְהָא דְּפָסֵק שְׂמוּאֵל ב"ר חֲנִינָא בְּן אֲנָטִיגְנוֹס דְּבַעֲיָ בְּדִיקָה דְּוּוּקָא לְטְהָרוֹת אָבֵל לְבַעֲלָה לֹא בְּעֵי בְּדִיקָה.

וְכֵן אֲמוֹרָאֵי טוֹבָא פְּסָקֵי הָכִי וְנוֹסֵתוֹת שֶׁל נְשִׁים דְּרָף נְשִׁים רְגִילוֹת לְרֵאוֹת בְּיוֹם קְבוּעַ מְחַדָּשׁ לְחַדָּשׁ אוֹ זְמַן אַחֵר יֵשׁ שְׁרָגִילָה לְרֵאוֹת בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה אוֹ בְּאַמְצַע אוֹ בְּסוּפָה וְיֵשׁ בְּיוֹם. דְּרָפָה שֶׁל אִשָּׁה לְרֵאוֹת דָּם מִט"ו לט"ו אוֹ מְחַדָּשׁ לְחַדָּשׁ אוֹ מְחַדָּשִׁים לְחַדָּשִׁים זֶהוּ וְנוֹסֵת שְׁרָגִילָה לְרֵאוֹת מְזַמֵּן לְזַמֵּן בְּמַס' נְדָה בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (דף סו) אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת לָהּ וְנוֹסֵת עַד שְׁתַּקְבַּעְנָה ג' פְּעָמִים וְהֵם וְנוֹסוֹת דְּיוֹמֵי.

וְנוֹסֵתוֹת בְּגוּף וְלֹא בְּיָמִים. מְפַהֲקָת אוֹ מְתַעֲטָשֶׁת אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת פִּי כְּרִיסָה נוֹשֶׁף לָהּ בְּבָטָן אוֹ בְּחֻלְצִים אוֹ רֵאשִׁית כְּבֵד אוֹ אֵיבְרִיָה כְּבִידִין עָלֶיהָ אוֹ שׁוֹמֵת אוֹ סוּגָה פִּי מְגַהֲקָת.

וְנוֹסֵתוֹת שֶׁל מֵאָכַל כְּדָאֲמַר אַבְיֵי אָכְלָה שׁוֹם אוֹ בָּצַל אוֹ פִּלְפְּלִין וְרֵאשִׁית. בְּפֶרֶק א' דְּנִגְדָה אִשָּׁה שְׂאִין לָהּ וְנוֹסֵת מְשַׁמְשֶׁת בְּנִי עֲדִים ב' קְנוּחִין.

בַּפ' הָאִשָּׁה (דף סב) קְבִיעַת וְנוֹסֵת ג' פְּעָמִים וְאֵינָה מְטַהֲרַת מִן הַנּוֹסֵת עַד שְׁתַּעֲקַר ג' פְּעָמִים סְמוּף לְוּוֹסְתָהּ. בְּמַס' שְׁבוּעוֹת בַּפ' יְדִיעוֹת וְהַזְרָתָם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲזַהְרָה שְׂיִפְרְשׁוּ מִנְּשׁוֹתֵיהֶן עוֹנָה אַחַת הִיא יוֹם אוֹ לַיְלָה.

דְּפָסֵקִינָן בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה כְּרַבֵּי יְהוּדָה שְׂאוּסֵר כָּל עוֹנַת וְנוֹסְתָה אִם רְגִילָה לְרֵאוֹת בְּתַחֲלַת הַיּוֹם מְוַתְרַת לְבַעֲלָה אֶפִּילוּ בְּסוּף הַלַּיְלָה שְׁלִפְנֵי זֶה הַיּוֹם אִף כָּל הַיּוֹם אֲסוּרָה לְשֹׁמֵשׁ. וְאִם רְגִילָה לְרֵאוֹת בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה מְשַׁמְרַת כָּל הַלַּיְלָה וּמְשַׁמְשֶׁת קוֹנְדָם אוֹתָהּ לַיְלָה אֶפִּילוּ בְּסוּף הַיּוֹם.

בְּסוּף הַיּוֹם אֲסוּרָה כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאִם בְּסוּף הַלַּיְלָה אֲסוּרָה כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה וְאוֹתוֹ יוֹם אוֹ אוֹתוֹ הַלַּיְלָה שְׁרָגִילָה לְרֵאוֹת שְׁהוּא וְנוֹסְתָה פּוֹרְשֶׁת מִבַּעֲלָה וְכָל אוֹתָהּ עוֹנָה אֲסוּרָה. וּמְשַׁפּוֹסְקָת מִלְרֵאוֹת הִיא לוֹבֶשֶׁת חֲלוּק לָבָן וּבוֹדְקָת תְּדִיר וְסָדִין לָבָן שְׂיֵהָא נִיכָר הַדָּם וְאִם רֵאשִׁית אֲסוּרָה עַד שְׁתַּטְבּוּל וְאִם לֹא רֵאשִׁית אֵינָה צְרִיכָה לְבָדוּק יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁהוּא עוֹנָתָה וּמְשַׁמֵּשׁ בַּעֲלָה עִמָּה אֶפִּילוּ הִיא יִשְׁנָה מֵאַחַר שְׁהַנִּיחוּהָ בְּחֻזְקָה טְהוּרָה בְּפֶרֶק א' דְּנִגְדָה (דף יב) רַק יִשְׁאַלְנָה אִם הִיא טְהוּרָה אִם לֹא סְמוּף לְוּוֹסְתָהּ כְּשֶׁעָרָה אָבֵל כָּל לְבַעֲלָה אֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה בְּפֶרֶק יְדִיעוֹת הַטּוֹמְאָה (דף יט) מִי שְׂאִינוּ פּוֹרֵשׁ מֵאִשְׁתּוֹ סְמוּף לְוּוֹסְתָהּ בְּנִים זְכָרִים מֵתִים.

וְאִם פּוֹרֵשׁ הַנִּיין לִיָּה בְּנִים זְכָרִים רֵאוּיִין לְהוֹרָאָה. בִּיבְמוֹת בַּפ' הַבָּא עַל יְבֻמָּתוֹ (דף סב) חֲזִיב אָדָם לְפָקוּד אֶת אִשְׁתּוֹ כְּשִׁיּוֹצֵא לְדָרְף וְאָמַר רַב יוֹסֵף סְמוּף לְוּוֹסְתָהּ הִינּוּ בְּדָבָרִים וְלֹא בְּתִשְׁמִישׁ לְפִי שְׁהֵאִשָּׁה מְשַׁתְּקָת עַל בַּעֲלָה כְּשִׁיּוֹצֵא בְּדָרְף בְּפֶרֶק בְּתָרָא דְּעִירוּבִין.

בפ' ע"פ (דף קיא) לא ממצעין ולא מתמצעין בין נשי' ואשה בין שתי אנשים ואם תחילת נדחה היא הורגת אחת מהן. מראה דמים בפ' ב' דנדה פ' כל היד (דף יט) חמשה דמים טמאים באשה האדום והשחור וכקרו פרפום וכמי אדמה וכמזוג אבל כמי צלי או לבן או ירוק טהורה.

ואותן דמים מראה אדמומית להם. ולפי שאין אנו בקיאים בדמים אם קצת אדמומית בדם טמאה.

דם כל שהוא בפרק יוצא דופן (דף מה) כל הנשים מטמאות בבית החיצון דכתיב בבשרה ותנו מטמאות בכעין חרדל ובפחות מיכן בפ' כל היד דם החדר הוא דם המקור טמא ששם גביעות הדם ואמר בפרק בת' דנדה א"ר זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפי' רואות דם פחדל יושבות עליו שבועה נקיים וקיימא לן פרבי זירא בברכות בריש פ' אין עומדין דהיא הלכה פסוקה: פתמים כל אשה שרואה פתם שיש לה לחוש שמה מאותו מקום בא טמא.

בפ' הרואה פתם (דף נו) על בשרה פנגד תורפה על עקיבה טמאה ועל ראש גודלה ועל שוקה מבפנים על פרסותיה מבפנים טמאה מבחוץ ועל צדדין טהורה על חלוקה מחגור ולמטה או על בית יד המגיע עד הערוה טמאה.

מחגור ולמעלה או כל מקום שמסבא לא בא לערוה טהורה. וקיימא לן בפ' הרואה פתם (דף נח) כר' חנינא בן אנטיגנוס בין הרגה בין שלא הרגה מאכילת תולה בה עד כגריס של פול דתלינן בכינים או פרעושים והוא דבר מועט וטהורה.

ואם הפתם גדול אם יש מפה בשוכבים אצלה או בבנה או בבועלה או מפה שיכול לגלע דם או בכנייה או גרדה בשחינים או אם עברה בשוק של טבחים או עסקה בדם ציפור או בבקמה וחייה או אם הקיזה.

ואם אין יכולה לתלות טמאה. ובפ' א' דנדה (דף ה) לא פליגי על ר' חנינא בן אנטיגנוס פי אם ר' מאיר נראה מדד'יקינן התם כר' חנינא ש"מ דכן הלכה וכן מורים.

בפרק ב' דנדה (דף יד) בדקה בעד הבדוק לה וסתתו ביריכה למחר מצאה עליו דם טמאה. בפ' הרואה פתם (דף כו) עד שתחת הכר אם הדם עגול טהור משוף טמא.

וקיימא לן פרב באיסורי דאמר אשה שיש לה נוסת והגיע שעת ונסתה בדקה ומצאה טמא טמא טהור טהור. כל היד המרבה לבדוק בנשים משופחת החרשת והשוט' ושנטרפ' דעתה אם יש להן פקחות מתקינות אותן בדיקה בבגד פשתן ישן לבן או בצמר גפן ומכניסות באותו מקום בכל הפתלים ובדלדולי בשר מקנחת שם.

שבועה נקיים כל אשה כשפוסקת לראות מונה ז' נקיים חוץ מאותו יום שפסקה בו דאמר בפרק בנותכותיים (דף לג) בנ"כ נדות מעריסתן מפני יום שפוסקת בו סופרת למנן ז' אע"ג דאתקיר רמי בר חמא עלה אין למנות יום שפוסקת בו למנן ז' נקיים.

כדאמר בפרק בתרא דנדה (דף סט) לרב זבה שהפרישה טהרה בשלישי שלה סופרתו למנן ז' ומקשי ככותאי אמרה לשמעתייה מפלל דמילתא דפשיטא שאין לספור ככותיים. וז' נקיים היא חומרא דר' זירא דאפי' טפה פחדל יושבות ז' נקיים ועשו אותן ספק זבות לישוב ז' נקיים.

ובפ' בתרא דנדה משמע לספק זיבה שוינהו ולובשת בגדים חלוק לבן וסדיו לבן על מטתה זהו ימי לבון ויש שרוחצות פניה של מטה ובדקת אותו מקום בחוריו וסדקיו פן תדבק שם טפה פחדל שאם תראה סותרת מה שספרה ז' נקיים.

אסור לאכול עמה ואינה אוכלת עם בעלה ואינה נוגעת בבעלה עד ליל שמיני שטובלת כדאמרין בפ"א דשבת (דף יג) לא יאכל הזב עם הזבה כל שכן טהור עם הטמאה מפני הרגל עבירה.

תנא דבי אליהו מעשה באדם אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים ומת בחצי ימיו וכו'. אמרתי לה בימי גדותיך מהו אצליך אמרה לי אפי' באצבע קטנה לא נגע בי.

בימי ליבוניך מהו אצליך אמרה לי אכל עמי ושתה עמי וישכב עמי בקרוב בשר וסניר מפסי ביני לבינו ולא עלה על דעתו לדעת אחרת בימי ליבוניך זה הנה לזבה ז' נקיים משפסקה שלובשת לבנים לבדוק עצמה.

והם לבנים בלא דם אינה יוצאה מידי טומאה עד שתטבול בזמנה. ואמר לי רבי אליעזר ממיין לפי שאותו תלמיד אכל ושתה עם אשתו ידע אליהו מפני מה נענש וממה שהוזכר בברייתא אכל עמי ושתה עמי ש"מ שיש עונש על האכילה ועל השתייה.

ואם הבעל שותה תחלה מותרת אשתו לשתות אחריו דלא יאכל תנו והוא הדין לא ישתה אכל לא תאכל ולא תשתה לא תנו והיא אסורה לכל דבר עד שתטבול כדאמר בשבת בפ' במה אשה (דף סז) והדנה בנדחה.

לעולם היא בנדחה עד שתבא במים פי' טבילה. בפאולתות אוסר לה לישב על שלחן בעלה.

נדה אסור לה למיכל על פתורא דגבך'. דתנו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה.

כל אשה שטבלה צריכה ליזהר שלא תיכנס למרחץ ביום טבילתה וגם שלא תשפוך על עצמה ג' לוגין מים שאובין ביום טבילתה כדאמר בפ"א דשבת אלו פוסלין את התרומה הבא ראשו ורובו במים שאובין פר"ח בו ביום של טבילה.

וטהור שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין אפילו ביום שלא טבל בו. ואין לומר מה שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובין דוקא בטובל לאכילת תרומה אכל לא בנדה.

ומה שגזרו טומאה שיהי בנדה נמי דאמר רבה שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין ותו השתא אם לאיסור חששו כדאמר באלו הן הנשרפין (דף פג) פהן טמא האוכל תרומה טהורה במיתה לאיסור פרת נדה שלא טבל' פראוי לבעלה הוא בכרת כדאמר בפ"א דשחיטת חולין (דף לא) נדה שנאנסה וטבלה רב אמר טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ומקשי לרב דאמר טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה איסור פרת הותרה עון מיתה לא כ"ש.

על פן צריכה ליזהר ביום טבילתה מליכנס למרחץ ומלשפוך עליה ג' לוגין מים שאובין. ומים שאובין שנפלו על הטהור הוי כטמא שרץ או גבלה ואינה אסורה לבעלה אכל טהור שבא עליו דרף רחיצה אינו טמא.

שכחה ולא בדיקה כל אשה ששכחה ולא בדיקה בכל יום אף יום שפוסק' בו בדיקה ולמחרת ביום הראשון של ספירה בדיקה ערבית ושחרית ושוב לא בדיקה עד יום השביעי שחרית וערבית מותרת וטובלת בלילה וטהורה דתנו בפרק בתרא דנדה (דף סח) הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ומצאו טהור ויום השביעי ומצאו טהור ושאר הימים לא בדיקו ר"א אומר הרי הוא בדיקת טהרה.

אבל בדיקה יום ראשון ומצאה טהורה ולא בדיקה עוד עד יום ח' רב אשי רב חנינא אמרי תחלתו וסופו של ז' ימים בעינן אסור ליגע בה בימי לבונה מהו אצליך לא נגע בי בתנ' דבי אליהו בפ'

בא חבירו מעשה באדם אחד שקרא וישנה כו' עד באותן הימים מהו אצלה שמא הבאת לו שמן בידך ונגעת בו אפי' באצבעו קטנה אמרה לי חיי ראשי רחצתי לו רגליו וסכתי לו שמן וכו' עד ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דבר תיפלות ת"ל לא תקרב.

על פן דברי שלמה אוסר לישוב על כסא ארון שהיא יושבת עליה. והא דאמר בכתובות בפ' אעפ"י שמואל מחלפאליה דביתהו בשמאל ולא נגע בה והאחרונים החמירו על עצמן מנח אשרשיפא ואבי סדיא בפרק אעפ"י כל מלאכה שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו.

והצעת המטה בפניו אסור שלא בפניו מותר שכל דבר המרגילתו לדבר בינו לבינה אסור כגון אכילה בפרק א' דשבת אסור ואפי' היפירא דמוכח אסור כגון הוא בבגדו והיא בבגדה ובהיה דשיליה נדרים פ' אלו מותרין (דף נה) דאוסר להסתכל באשתו נדה במקום התנורף כנגד העקב. ולא להרבות עמה שיחה בטילה כדאמרי' באשתו נדה אמרו קל וחומר באשת חבירו. כל זמן שלא טבלה צריף ליזהר בה.

בספר הישר על הליבון היו הנשים רגילות אחר ז' ימי נידות טובלות וספורות אחרי כן ז' נקיים משום חומרא דר' זירא ואז היו מקילין בליבון משום דבשיליה נדה אגא אמינא לה איסורא ואת אמרת לי מנהגא.

אבל היכא דלא טבלו אין בין נדות וליבון פלוג דהא בדיקה אליהו בימי ליבון וידע עניינא ואעפ"י שלא היה קרוב בשר ממש נענש עליה. ייחוד מותר ליחיד עם אשתו נדה כדאמרי בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לד) גבי סוגה בשושנים וכן בערובין בפרק הדר (דף סג) שאין להיות בקילעא שאיש ואשתו שרוי בתוכה ואפילו אשתו נדה.

ובפרק א' דסוטה ובפרק א' דכתובות (דף ד) ומפני שמוותר ליחיד עמה צריף ליזהר בכל החומרות פולטת זרע הורה רא"ם אשה ששמשה יום א' וראתה בו ביום ופסקה, אפילו יום ג' צריכה ליזהר אם תפלוט זרע בלא דם יום ג' או יום ד' היא סותרת דקיימא לן בריש יוצא דופן פולטת שכבת זרע רואה הויא לסתור לטמוי' במשהו.

דקיי"ל במסכת שבת דו' עונות שלימות בעינן בפרק רבי עקיבא (דף פו) אבל מיום ד' כשעברו ו' עונות שלימות אינה סותרת ז' נקיים אם לא בראיית דם ובפרק בתרא דנדה (דף סח) ספק נבות שוינהו רבנו כשרואות ג' ימים בכתובות בפ' המדיר וספרה לה לעצמה.

בפרק א' דגיטין היכא דאיסתחוק איסוריה לא מהימן היא נאמנת: חפיפה וניקור שניים ורחיצה קודם טבילה בפרק בתרא דנדה (דף סו) הלקתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה חפיפה בראש ובגוף היכא דלא אפישר אשה חופפת ערב שבת וטובלת ליל ב' אם הוא ב' ימים של ראש השנה יום ראשון ויום שני.

ואם אי אפישר פסקי' הילכתא אשה לא תחוף ביום ותטבול בלילה אלא בלילה. אמר רבא אשה לא תחוף לא בנתר ולא בחול ולא במים קרים אלא בחמין או בחמי חמה.

ותהא אשה מדיחה בית קמטי' ולגלח צפורניה ולינקר שניניה אעפ"י שאין צריף לביאת מים ראוי בעינן ולא תטבול בנמל. אשה שהקיזה וגדל עליו גלד תוף ג' ימים אינו יבש.

התחיל לירוק חוצץ לפלוף שבעין יבש שהוריק חוצץ כחול על גב העין חוצץ. בעין אינו חוצץ צריכה ליזהר שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעמיץ עיניה ביותר.

כל שערות ראשה אם קשורים שלש שלש אינן חוצצות אחת אחת או שתיים שתיים חוצצות. ומשום הכי סורקת שערה במסרק.

מקפיד חוצץ וגם רוחצת אפילו אינו מקפיד ומיעוט דוקא המקפיד חוצץ וגם רוחצת כל גופה מפני שלא יהא שום דבר חוצץ בגופה כדאמר בפירק בתרא דנדה טבלה ונמצא עליה דבר חוצץ אם באותו יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול.

ואם לאו צריכה לחוף ולטבול. ומשום גלד מכתה.

וגבי אינשי ביתי דאבא מרי ריש גלות' וכו'. עבדי חסרת דודי חסרת לחמם המים וקי"ל ביבמות פ' החולץ כל החוצץ בטבילה חוצץ בעבד משוחזר ובנדה כו' בהלכות נדה.

טובלת ליל ח' בפירק בתרא דנדה א"ר יוחנן נדה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה משום סרוך בתה. ואם מפני סכנת גנבים או חיות או צינה טובלת יום ח' או שמא יסגרו הפתחים בלילה כדאמר אמתא ביממא משום אראותא או משום גנבי או משום אבולי.

טבילה בזמנה מצוה. ואין לשהות דהא קיי"ל במס' תענית ובשילהי מס' יומא (דף פג) כל חייבי טבילות טובלין כדרך בין בתשעה באב בין ביום הכפורים ואשכחנא בכני עלי מתוה ששהו קניהן כאילו שקבום כדאמר בפירק במה בהמה.

במדרש אמר הקדוש ברוך הוא למשה כמה נפשות איבדת שהוספת לילה אחת אבל מיהו קיי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה ואם המתינה עד ליל ח' או עד ליל ט' לא הפסידה רק שלא תטבול ביום ז' דאמרין בפירק הקורא את המגילה איתקש טבילה להזאה וחסא ורחץ וטהר ותיא ויהיה הטוהר על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ומרבה שמיני ותשיעי רק שלא יקדים.

פוגעת. כל אשה שטבלה ופגע בה פלב ושמש' עם בעלה בניה מכווערין ופניהם דומין לכלב.

פגעה בחמור יהא טפשין כלבב החמור. פגעה בעם הארץ בניה עמי הארץ משום הכי יתיב ר' יוחנן אשערי טבילה בפירק ג' דברכות שלא יפגעו בכלב ובחמור ובחזירה אבל מי שפוגע באשה שסלקה מטבילה אמר בפ' ע"פ (דף קיא) גימא הכי שןפך בוז על נדיבים ניתעם בתנהו לא דרוך.

פגעה בסוס תעלה ותשמש. אלמד לה לידע במי פגעה.

כל אשה שפניה הולכים ואוכלין בשוק אמו פגעה בכלב. והרוק יורד על זקנו ולשונו נפסק מלדבר אמו פגעה בחמור.

ואם אין ממש בדבריו ומשכח לימודו אמו פגעה בעם הארץ. ואם בנה נאה ודיבורו נאה ולומד הפל אמו פגעה בסוס וכן ניהוגו של אותו בן לומד ומשפיל קומתו ונשמעין דבריו.

ואם מהפך יד ליד ומהפך לשונו דע כששמש אביו עם עמו נשק לאמו ויצא לשונו מפיו. מי שאינה זהירה בנדתה קוברת בניה ובעלה המשמש עם הנדה בניה לוקין בצרעת.

המשמש לאור השמש פנגד השמש בניה לוקין בבחרת. פנגד הירח בניה לוקין בבוהק ולבסוף בצרעת פנגד הכוכבים פניו לוקין בלשונם בלגלוג.

הַמְדַבֵּר בְּתַשְׁמִישׁ דְּבָרִים מְכוֹנְעָרִים בְּנִי אֱלֹמִים חִישְׁבָה בְּאִישׁ אַחַר בְּתַשְׁמִישׁ בְּנִי חֲרָשִׁים. גְּדָה
שְׁגִילָח' צִיפּוֹרְנִיָּה וְדָרַס עֲלֵיהֶן בַּעַל אוֹ אָדָם אַחַר לֹקְהָ עֲלֵיהֶן בְּשַׁחִין מַעֲשֵׂה בְּאַלְיִשָׁע פֶּהֶן גְּדוֹל
שְׁלֹא הָיוּ בְּנֵי מִתְקִימִין מִפְּנֵי שְׁלֹא הֵיטָה אֲשֶׁתּוֹ מִי שְׁפּוֹגְעָה בְּשַׁעוֹלָה מִן הַטְּבִילָה וְכו'.

עַד שְׁפָגַע בָּהּ מִיטְטֵר"וֹן שֶׁר הַפְּנִים וְשִׁמְשָׁה עִם בַּעֲלָהּ בְּשִׁמְחָה וְנִתְעַבְּרָה אֶת ר' יִשְׁמָעֵאל וְהָיָה
דְּיוֹקְנֵוֹ דּוֹמָה לוֹ. קְדוֹשׁ תַּשְׁמִישׁ.

בְּשִׁבּוּעוֹת בְּפָרָק יְדִיעוֹת הַטְּוֹמָאָה (דָּף יט) הַמְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת תַּשְׁמִישׁ הַיּוֹיִן לִיָּה בְּנִים זְכָרִים.
בִּפ' ב' דְּגָדָה (דָּף יז) אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ לְאוֹר הַיּוֹם אִם לֹא יֵאָפִיל בְּטִלְתּוֹ אוֹ בְּבֵית אָפֶל.

וְלֹא לְאוֹר הַנֵּר שְׁלֹא יְהוּ בְּנֵי נִכְפִין. וּבִפ' י"ט כּוֹפֵה עַל הַנֵּר כְּלִי אוֹ עוֹשֶׂה פְּרִיסַת בְּגָד.
בְּגִיטִין מִי שְׁאַחְזוֹ (דָּף ע) הַקִּיז וְשִׁמְשׁ מִיָּד בְּנֵי וַיִּתְקִין הַקִּיזוֹ שְׁנִיָּהֶם וְשִׁמְשׁוּ קוֹדֵם שְׁיִטְעָמוּ כְּלוּם
בְּנֵיָּהֶם בַּעֲלֵי רֵאתָן. בָּא מִבֵּית הַכֶּסֶף לֹא יִשְׁמֵשׁ עַד שְׁיִשְׁקָא מְהֵלָּה חֲצִי מִיָּל.

וְאִם שִׁמְשׁ בְּנֵי נִכְפִין שִׁמְשׁ מְעוֹמֵד אַחְזָתוֹ עוֹיִת. מְנוֹשֵׁב דְּלִדְיָא בִּפ"א דְּחִגִּיגָה לֹא יִשִּׁיחַ שְׁיִחָה
יִתִּירָה עִם אֲשֶׁתּוֹ אִם אֵינָה צְרִיכָה לְהִתְרַצוֹת.

וּבְנִדְרִים בִּפ' וְאֵלּוֹ מְוֹתֵרִין גְּבִי אֵימָא שְׁלוּם מְגַלָּה טַפַּח וּמְכַסָּה טַפַּח. אֵל יִשְׁתָּה בְּכוֹס זָה וְעֵינֵי בְּכוֹס
אַחַר.

וְלִיָּזְהַר מִן אֲסֻנַּת מֵשׁ"גְּעַח בְּנֵי אִמָּה בְּנֵי אֲנוּסָה בְּנֵי שְׁנוּאָה בְּנֵי נִדְוִי. תְּמוּרָה מְרִיבָה.
שְׁיִכְרוֹת: גְּרוּשַׁת הַלֵּב. עֶרְבוּבָיָא.

בְּנֵי חֲצוּפָה. בִּפ"ב דְּגָדָה אֵין מְשַׁמְשִׁין מְטוֹתֵיהֶן לִפְנֵי כָּל.
בְּפָרָק הַמְּפָלֶת (דָּף לא) מְשַׁהִין עֲצָמָן בְּכַטָּן כְּדֵי שְׁיִזְרִיעוּ נְשׁוֹתֵיהֶן תְּחִילָה וְכֵן יְבַעֵל וְיִשְׁנָה שְׁיָהוּ
בְּנֵי זְכָרִי לְדַעְתָּה. כְּדָאֵמַר בִּפ' בְּתָרָא דְּעָרוּבִין וּבִפ' א' דְּבָבָא בְּתָרָא יִשְׁמַח בְּאֲשֶׁתּוֹ לְדָבָר מְצוּהָ
בְּפָרָק בְּתָרָא דְּגָדָה אֲשֶׁתּוֹ הוֹגְגַת וְיִקְדֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת תַּשְׁמִישׁ וַיִּבְקֵשׁ רַחֲמִים מִמִּי שְׁהַבְּנִים שְׁלוֹ
נַחֲלַת ה' בְּנִים בְּפָרָק הַמְּפָלֶת אֵין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת אֲלֵא סְמוּךְ לְטְבִילְתָּה אוֹ סְמוּךְ לְוֹסְתָּה.

רוּאָה כְּשַׁעוֹלָה מִן הַטְּבִילָה בִּפ"ב דְּגָדָה הֵהִיא דְּאֲתָנָא לְקַמְיָה דְּרַב כָּל אֵימַת דְּהִנָּה סְלֵקָא מִן הַטְּבִילָה
הַתְּחִיבָא דְּמָא אָמַר דְּמוֹת עִירָה עֲלֵתָה בָּהּ לְכִי תִיבְעֵלִי לוֹ עַל גַּב הַנְּהָר אֵי נְמִי תִגְלִי לְחַבְרֵתָהּ.

בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הוֹלְכוֹת לְטַבּוֹל בְּצַנְעָה פֶּן יִרְגִישׁוּ בְּכָהּ וְרֵאֵינָה קֶשֶׁה מִיָּכֵן מִפְּנֵי הָעֵינַן וְעוֹד בְּעִירוּבִין
בִּפ' כִּיִּצַד מְעַבְּרִין גְּבִי יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין שְׁמַרְגִישׁוֹת זוֹ בְּזוֹ בְּטְבִילָה עַל בְּנוֹתֵיהֶם נְאָמַר אָרוּר שׁוֹכֵב
עִם כָּל בְּהֵמָה.

רוּאָה מִחֲמַת תַּשְׁמִישׁ בְּגָדָה בִּפ' הַתִּינוּקוֹת (דָּף סו) הָרוּאָה דָּם מִחֲמַת תַּשְׁמִישׁ מְשַׁמֵּשׁ פַּעַם רֵאשׁוֹנָה
וְשְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית מִיָּכֵן וְאֵילָּה תִתְגַּרֵּשׁ וְתִנְשָׂא לְאַחַר נִישְׂאָת לְאַחַר וְרֵאֲתָה דָּם מִחֲמַת תַּשְׁמִישׁ
מְשַׁמֵּשׁ פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְשְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית מִכָּאֵן וְאֵילָּה לֹא תִשְׁמֵשׁ הֵהִיא דְּאֲתָאֵי לְקַמְיָה דְּרַב אָמִי
לְצִידוֹן אֲזִילְבְּעַתָּה נָפֶל מִיָּנָה כִּי חֲרַרְתָּ דָּם אָמַר ר' גִּתְרֵפָאֵת זוֹ וְאֵי לֹא נָפֶל מִיָּנָה לִית לָהּ תִקְנָתָא
אִמְרָה טְמָאָה אָנִי בְּשַׁעַת תַּשְׁמִישׁ.

כָּל הַנְּשִׁים בְּחֻזְקַת טְהוּרוֹת עוֹמְדוֹת וּמְוֹתֵרוֹת לְשַׁמֵּשׁ וְאָמַר בְּשִׁבּוּעוֹת בִּפ' יְדִיעוֹת הַטְּוֹמָאָה (דָּף יו)
הִנָּה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוּרָה וְאִמְרָה לְבַעֲלָהּ נְטִמָּאֵי נוֹעֵץ י' צִיפּוֹרְנֵי בְּקַרְקַע עַד שְׁיִמּוֹת הָאָבָר.

אבל פירש מיד חייב שיציאתו הנאה לו כביאתו ועובר בעשה ולא תעשה. בפ"ב דכתובות אמרה טמאה אני וחרה ואמרה טהורה אני אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת.

ירושלמי שמואל בעא לאינדוקוי אמרה טמאה אני שוב למחר אמרה טהורה אני אמר לה אתמול אמרת טמאה והשתא טהורה. א"ל אתמול לא הנה פחילי.

פי' לא יכולתי לקבל תשמיש. וא"ל רב נאמנת.

הוחזקה נדה. בקידושין הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה משום נדה ואסור לבא עליה עד שתספור ז' נקיים ותטבול מנהג נשים בעוד שרואה אינה הולכת לבית הכנסת ואין בו איסור.

טבלה בלא פנונה בפ"ב דשחיטת חולין נאנסה וטבלה שנפלה מן הגשר וקיימא לן כר' נתן דלא בעי פנונה וטהורה לבעלה וכל שפן ירדה לטהר ונפלה במים. השפחה והגיורת והמשוחררת קיימא לן שפחה צריכה ז' נקיים.

דמנ' דבר אל בני ישראל אין לי אלא בנות ישראל הגיורת שגיירה והשפחה משוחררת מנין ת"ל אשה כי תזריע. זה הפלל בידה שפלה הרואה צריכה לישוב ז' נקיים.

יולדת כל הנשים היולדות או מפילות אנו מחזיקין בנולד של קיימא ויולדת בזוב שפא ראתה טיפה בשופי קודם וכן נעשים כר' זירא טיפת דם פחדל יושבים ז' נקיים הלכה אין האשה טהורה לביתה אפי' בלידה יבשתא טמאה ז' ימים ולנקבה י"ד ימים.

וכשתפסוק צריכה לישוב ז' נקיים בלא דם קודם שתטבול וטובלת ואז היא מותרת לבעלה ואפילו רואה דם טוהר הוא עד ימלאו מן הלידה מ' לזכר או פ' לנקבה. מאחר שמנתה ז' נקיים וטבלה כל ימי טוהר אפי' שרואה בהן.

ואם פוסקת מהדמים ב' ימים דילוג וקיימא לן בפירק בנות פותים פרבא דאמר מעין אחר הוא נסתם הטמא ונפתח הטוהר וקיימא לן בפ' בנות פותים (דף לה) פרבא ימי לידתה שאינה רואה בהן עולים לספירת ז' וביום מלאת מ' לזכר או פ' לנקבה צריכה לפרוש מבעלה לערב ואסורה לשמש כל אותה הלילה כדאמר בפ' ע"פ היושבת על דם טהור אסורה לשמש עונה שהמעין הוחזק פתוח.

אשה שפסקה דמיה לאחר ז' לזכר או י"ד לנקבה והמתינה ז' נקיים ולא טבלה ואחר כך ראתה קודם טבילה צריכה לישוב ז' נקיים לאותה ראיה שכל דמים שתראה קודם טבילה טמאה דקיימא לן בבית הייל דאמר בפירק בנות פותים דם היולדת שלא טבלה מטמא לח ויבש משום הכי צריכה ז' נקיים וטובלת.

נשים שלנו ספק זבות וקיימא לן בפ' א' דנדה כר' אליעזר דאמר בנות פותים כמה תשפה ותהא זבה מעת לעת הרי זו יולדת בזוב ילדה זכר ונקבה טמאה י"ד ומונה ששה וששים ימי טוהר.

ילדה אחד ולאחר כמה ימים ילדה אחר יושבת ימי טומאה וימי טוהר לשניהם. ילדה נקבה ובתוך י"ד פסקה ז' ימים.

אעפ"י שי"ד ימי טומאה הם עולין לז' נקיים פרבא דאמר בפ' בנות פותים ימי לידה שאינה רואה בהן עולין לימי ספירתה. נפל המפלת חתיכה טמאה ז' נקיים בפ' המפלת כר' יהודה וקיימא לן פרבון כל שאינו מצורת אדם טהורה.

קשטה שנים ולשלישי הפילה צריכה זו נקיים דאין קושי לנפלים. הפילה בתוך מ' יום בלא דם טהורה.

הפילה שליט טמאה י"ד שמה נקבה היתה ונימוח שאין שליט בלא וולד. ילדה וולד בלא שליט ולאחר כמה ימים הפילה שליט אמרי רבנן זו שליט של וולד ראשון.

מעשה ותלו שליט בנוולד אחד ועשרים יום. והני מילי וולד קנימא דבעי שליטי אבל נפל לא אלא שליט שהוא איתמח והא שליט וולד אחרתמח הני ואיתמח וטמאה י"ז ימים ואין לה טהרה.

ילדה ובתוך ימי טהרה הפילה יש לה ימי טמאה ואין לה ימי טהרה. הפילה יום מ' אינו וולד ליום מ"א תשב לזכר ולנקבה ולנדה ואין לה טהרה.

המפלת וולד ואינה יודעת מה הפילה תשב לזכר ולנקבה טמאה י"ד ואין לה טהרה כי אם ששה ועשרים יום ואם תראה דם אחר כן טמאה ואם אין ידוע אם וולד היתה אם רוח היתה תשב לזכר ולנקבה ולנדה ואין לה דם טהרה כלל וולדראשון נקבה ושני זכר נפקי ימי טמאה וימי טהרה דשני ועדיין דנקבה לא חלו מפי נפקו ימי טהרה דזכר כל דחזי טמאה.

דחזי שליט ושלש ימים יכול בין רצופין בין מפוזרין ת"ל יום מה יום כולו רצוף אף ל"ג ימים רצופין. שפעה דם מתוך ז' לאחר ז' מתוך י"ד לאחר ל"ג לאחר ל"ג לזכר או מתוך ס"ו לאחר ס"ו לנקבה אפסיק בין דם טמא לדם טהור אסורה עד שתפסיק ז' נקיים שנשים שלנו ספק זבות הן וילדות בזוב וצריכין ז' נקיים בפרק המפלת (דף פח) טמאים ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה.

טמאים ונקבה. תשב לנקבה בלבד.

יצא מחותף או דרף מרגלותיו יצא רובו הני פילוד. יצא פדרכו משיצא פדחתו הני פילוד ואם נשמע קול הנער ועודו בבטן ולאחר ימים הולידה יש למנות משעה שהקול נשמע כי ראשו הוציא וחזר כדמשמע בנדה בפרק יוצא דופן.

בשלהי המפלת רבי מאיר אומר מפני מה אמרה תורה נדה שבעה מתוך שרגיל בה קץ בה אמרה תורה תהא נדה שבעה כדי שתהא חביבה על בעלה ביום טבילתה כיום פניסה לחופה וכן בתנא דבי אליהו.

בפ' א' דנדה (דף ח) ובשלהי פ' האשה תנא משום ר' מאיר כל אשה שדמיה מרובין בניה מרובין. וסימן אשתה כגפן פוריה בירפתי ביתה בניה פשתלי זתים סביב לשלחנה.

הנה כי כן יבורך וגו': שיח הלכות נדה למען יתקל קורא בו לידע ולתהר הלכה למעשה כל אשה בין קטנה בין גדולה בין בתולה בין בעולה תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה קודם שתנשא לשמור ז' נקיים.

ראתה קודם שבא עליה החתן אסור ליחזר עמה בחזר שהיא ישנה עד שתטבול מאחר שלא בעל. לא ראתה והיא בתולה מותר לבעול בעילה ראשונה אפילו בשבת.

והבועל בתולה בין ראתה בין לא ראתה בועל בעילת מצנה ופורש. איפשר חבורה בלא דם בבעילה ראשונה של בתולה אעפ"י שרואה דם בתולים מתוך הבעילה גומר ביאתו ופורש ממנה.

חתן פטור מקריאת שמע בעוד שלא בעל הבתולה דטריר. אבל נושא בעולה לא טריר וכשתפסוק לראות דמי בתוליה מלבנת עצמה בבגדים לבנים פשאר נשים וסופרת זו נקיים וטובלת ליל ח' לבד מיום שפוסק בו דם ומותרת.

ואין לה לטבול יום ז כי אם בליל ח' או אם יראה מן הגנבים או מן הצינה או מפני שום דבר טובלת יום ח' או יום ט'. כל אשה שקבעה לה נוסת ג' פעמים בג' חדשים ביום א' מיכן ואילך אורח בזמנו בא והיא דם נידות.

אם רגילה לראות ביום ל' אסורה כל היום אפי' לא ראתה כי צריף לפרוש מלשמש עונה אחת קודם והעונה או יום או לילה ואם רגילה לראות בלילה מליל ל' לליל ל' או מליל כ"ט לליל כ"ט אסורה כל אותה הלילה לשמש או נוגע בה בעוד שלא ראתה.

ואם עברה אותה עונה ולא ראתה מותרת לשמש בלא בדיקה כל שעה. כל אשה שרואה דם אפילו פחדל ובפחות מיכן שיוצא ממנה אפי' דבוק בעור פותלי הרחם מבפנים טמאה לבעלה.

וכשתפסוק מן הדם שאינה רואה יותר רוחצת פניה של מטה ולובשת חלוק לבן ומצעת סדין לבן על מטתה ובדקת בכל יום שמכנסת בערותה בגד לבן של פשתן ישן ומקנחת ברחם לראות אם יש בפגד טיפת דם וכף עושה עד שתטבול.

ואם לא בדקה כי אם יום ראשון של ליבון ויום שביעי די. ובלבד מיום שפוסקת בו מלבנת עצמה יש למנות זו ימים נקיים שיהו נקיים מדם שאם תראה טיפת דם סותרת כל מה שספרה לנקיים ומלבנ' עצמה בחלוק לבן או מכבס' ומעבר' הפתם היטב מחלוקה וא"ל רחצה אף חלוק לבן לבשה והן ימי ליבון והיא אסורה לבעלה מיום ראיתה עד שתטבול לשמש ולא ליגע בה לחבונה ולא יאכל עמה לנשקה ולא תציע לו מטתו בפניו אבל שלא בפניו תציע לו מטתו ומותרת ליחד עם בעלה בחדר א'.

ואם מנתה זו נקיים לבד מיום שפוסקת בו פשיבא יום שביעי לז' נקיים לעת ערב חייבת לרחוץ כל גופה במים חמים ולחוף ראשה במים ולסרוק שערה ולגלח ציפורנים ולנקר שיניה אעפ"י שאינה צריכה לפתוח פיה ולרחוץ תחת הדדים וכל קמטיה דראוי לביאתמים בעינו.

ואם לא חפפה סמוך לטבילה צריכה לחוף פעם שנייה. מעשה באשה שהתירו לה לחוף בערב שבת ולטבול בשבת.

ואסר ר"ת משום סרוך בטה. דנוקא היכא דלא איפשר כגון בימים טובים אחר השבת התירו ליל שני דיום טוב לטבול אף שהוא רחוק מן החפיפה אבל משום גנבי לא התירו לטבול רחוק מן החפיפה.

ואשה חופפת ביום וטובלת בלילה פדהורה רב נחמן ב"ר יצחק לדביתהו דריש גלותא. ויותר טוב חפיפה סמוך לטבילה והיכא דלא איפשר לחוף ביום כמו אם חל שני ימים טובים אחר השבת ואירע ליל טבילתה ליל שני של יום טוב חופפת מערב שבת.

ולא תטבול ביום ז' של נקיים קודם שקיעת החמה ותסיר צואה מתחת ציפורניה וכשתובלת בליל שמיני קודם טבילה בעודה מלובשת בחלוקה מברכת ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה והולכת במים שבמקוה אעפ"י שאינן מים חיים.

רק שִׁיְהוּ מ' סָאִין וְלֹא יִהְיוּ שְׂאוּבִין וְאִינְהּ מְדַבֶּרֶת בֵּין בְּרָכָה לְטְבִילָה שְׂיַחַת חֻלְיִין. כִּי אִם מְעַנִּין טְבִילָה וּמְכַנְסֶת כָּל גּוֹפָה בְּמַיִם בְּפַעַם אַחַת וּפּוֹשֶׁטֶת זְרוּעוֹתֶיהָ מִמְּנָה וְהַמַּיִם יִכְסּוּהָ.

וְתַעֲלֶה מִן הַמַּיִם וְתִהְיֶה זְרִינָה מְלַפְגְּנָע בְּכָלֵב אוֹ בְּחִמּוֹר אוֹ בְּחִזִּיר אוֹ בְּעַם הָאָרֶץ אִךְ אִם פּוֹגַעַת בְּסוּס אוֹ בְּחֶכֶם אוֹ בְּאִשָּׁה טוֹבָה וּמְשֻׁמָּשֶׁת עִם בַּעֲלָהּ בְּטָהֳרָה וּבְקַדְוִשָׁה וּבְחִיבָה בְּלֹא אוֹר הַיָּר.

וְאִם לֹא טְבִילָה בְּלַיִל ז' אֵין לָהּ לְטַבֵּןל בְּיוֹם ח' אוֹ בְּיוֹם ט' מְשׁוּם סֶרֶף בְּתַה פֶּן תֵּאמַר הִבַּת רְאִיתִי לְאִמִּי טוֹבֶלֶת בְּיוֹם וַיְבוֹא שְׂגָם הִבַּת תְּטַבֵּןל בְּיוֹם ז' בְּאִסּוּר. אֲבָל מְשׁוּם בִּיעֲתוּתָא דְלִילִיא אוֹ פֶּן יִסְגְּרוּ שְׁעָרֵי הָעִיר אוֹ מְפַנֵּי גְנָבִים אוֹ מְפַנֵּי הַצִּינָה מְוַתֶּרֶת לְטַבֵּןל בְּיוֹם ח' אוֹ בְּיוֹם ט' אוֹ בְּיוֹם י' וְלֹא בְּיוֹם ז' כָּלֵל עַד לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחֲמָה.

וְהַזְהִיר בְּזַה אֲשָׁרִיו בְּזַה וְלִבָּא. כָּל אִשָּׁה הַיּוֹלְדֶת בֵּין מַפִּילוֹת בֵּין יוֹלְדוֹת וְלָד שֶׁל קִינָמָא אָנוּ מְחִזִּיקִים אוֹתָהּ כְּיוֹלְדֶת בְּזוֹב שְׁפַעְעָמִים רוֹאָה דָם בְּמַשְׁהוּ בְּשׁוֹפֵי קוֹדֶם לִידָה וְנַעֲשִׂית זָבָה דְטִיפָה כְּחַרְדָּל יוֹשֵׁב ז' נְקִיִּים.

הַלְפָּה אֵין הָאִשָּׁה טְהוֹרָה לְבַעֲלָהּ אִף בִּימֵי לִידָתָה עַד שְׁתַּמְנָה ז' יָמִים לְזָכָר אוֹ י"ד לְנִקְבָה וְתַמְנָה ז' נְקִיִּים לְאַחַר ז' לְזָכָר וִי"ד לְנִקְבָה וְתַטְבֵּןל בַּמ' סָאָה אִפִּי מִי גְשָׁמִים בְּחַפְיָה וְלֹא יִהְיוּ שְׂאוּבִין עַל יַד אָדָם.

וְאִם לְאַחַר יְמֵי טְוִמָאָה הָיוּ לָהּ ז' נְקִיִּים מִדָּם וְטְבִילָה אֲפִילוּ אִם תִּרְאָה דָם לְאַחַר טְבִילָה מְוַתֶּרֶת לְשִׁמֵשׁ עִם בַּעֲלָהּ אַעֲפ"י שְׁרוֹאָה דָם טוֹהַר הוּא עַד כְּלוֹת מִיּוֹם לִידַת זָכָר מ' יוֹם אוֹ מְנִקְבָה פ' יוֹם.

אוֹ יוֹם לִידָתָה לֹא רְאָתָה דָם וְכָל ז' טְוִמָאָה לְזָכָר לֹא רְאָתָה דָם עוֹלִין לַז' יְמֵי נְקִיִּים וְטוֹבֶלֶת לַיִל ח' וּמְוַתֶּרֶת ל"ג יוֹם אִפִּי רְאָתָה אוֹ בְּתוֹף י"ד לְנִקְבָה לֹא רְאָתָה ז' יָמִים הָאֲחֵרוֹנִים הֵן ז' נְקִיִּים מִדָּם וְטוֹבֶלֶת לַיִל ט"ו וּמְוַתֶּרֶת שְׁשָׁה וְשִׁשִּׁים יָמִים אִפִּי רְאָתָה דָם טוֹהַר.

הוּא אִף בְּלַיִל מ"א מִן הַלִּינָה לְזָכָר אוֹ לַיִל ק"א לְלִידַת נִקְבָה אֲפִילוּ לֹא רְאָתָה אֲסוּרָה כָּל הַלִּינָה לְשִׁמֵשׁ. כָּל אִשָּׁה שְׁמַנְתָה לְאַחַר יְמֵי טְוִמָאָה ז' לְזָכָר וִי"ד לְנִקְבָה וְגַם סְפָרָה ז' יְמֵי נְקִיִּים מִדָּם אִם הִתְהַוָּה טוֹבֶלֶת אֲפִילוּ תִרְאָה דָם מְוַתֶּרֶת לְשִׁמֵשׁ עַד כְּלוֹת מ' לְזָכָר אוֹ פ' לְנִקְבָה מִן הַלִּינָה.

אֲבָל אִם סְפָרָה אַחַר יְמֵי טְוִמָאָה ז' נְקִיִּים וְלֹא טְבִילָה וְאַחַר כָּף רְאָתָה אֲסוּרָה לְשִׁמֵשׁ מְאַחַר שֶׁלֹּא טְבִילָה. וַיֵּשׁ לָהּ לְמַנּוֹת ז' נְקִיִּים.

וְאִם תִּרְאָה אִפִּי יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל ז' נְקִיִּים סוֹתֶרֶת הַכֹּל עַד שְׁתַּרְאָה ז' נְקִיִּים שְׁלֵמִים וְתַטְבֵּןל לַח'. וְאִם תִּהְיֶה בְּתוֹף פ' לְנִקְבָה וְתַפִּיל לְאַחַר מ"א יוֹם שְׁנַתְעַבְרָה יֵשׁ לָהּ יְמֵי טְוִמָאָה וְאֵין לָהּ דָם טוֹהַר מְאַחַר שְׁאֵין רְצוּפִין יְמֵי טוֹהַר.

מְצִאתִי בְּמַעֲשֵׂה הַגְּאוּנִים. אָמַר רַב חֲזִיָּא בְּשֵׁם ר' חֲנִינְיָא בֶּן דּוּסָא אֲתָה מוֹצֵא שְׂאֵמָהוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ מְשֻׁמְרוֹ' נִידוּתָן מִיַּד הֵן נַעֲנוֹת שְׁרָה רַבָּקָה רַחֵל וְלֵאָה וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל מְנוּסָא אָמַר ר' יוֹחָנָן קָשָׁה הִנְדָה כָּל שְׂאֵינְהָ מְשֻׁמְרֶת נְדָתָה סוּף בְּנִיָּה לּוֹקִין בְּמוּמִין.

אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל קָשָׁה הִנְדָה שְׁגוּרָמֶת לְבַעֲלָהּ לְגִיהָנָם. הַחֲכָמָה שְׁבַנְשִׁים אוֹמְרֶת הִנְח רּוֹחָף מְפַנֵּי הַנְּיִית שְׁעָה תֵּאבֵד עוֹלָמָךְ וְהַזְרַע שְׁיַעֲמוּד מִמָּךְ יִלְקוּ בְּמוּמִין.

לכך בנדרתה אינה נותנת פחול בין עיניה ולא בתכשיטין המשמרת נידותה לא תבשל לבעלה ולא אופה ולא מרקדת ולא תפרנס את המטה ולא תפנה מים מפלי אל פלי חרס לפי שטמאה ומטמאה ואסורה ליפגס בבית הכנסת עד שתטבול במים.

שקרוק מטמא בנדה. המשמשת נדה לבעלה גורמת אפילו לעשרים דורשפניה לוקין בצרעת רבי אלעזר בן ערף אומר כשאיש משמש עם אשתו בליצנות ובניבול פה הקב"ה מרמז למלאך ולוקח דם נדה ונותנו לתוף פיו ומיד לוקה הנולד.

א"ר חלפתא אשריה ואשרי יולדתה ואשרי בעלה ואשרי משפחתה של כל אשה המשמרת בנדה פראוי שמשמרת את עצמה ואת בעלה מדינה של גיהנם ומביאתן לחיי העולם הבא.

מעשה בתלמיד אחד שמת ולא הלכו אחר מטתו עשרה בני אדם התחיל חבירו לבפות אומר זו תורה וזו שקרה פקח הקב"ה עיניו בחלום ואמר לו חבירו לא עבר עבירה מימיו כי אם פעם אחת עברה אשתו נדה לפניו ונגע בבגדיה.

לכן הגבו עבירה ממנו. בו בלילה ראה את חבירו מהלך בתוף הפרדס בתוף המעין של מים בתוף גן עדן: שיט דין יולדת בפסקי רבי שמריה מפי יב"א הלוי הורה יולדת צריכה לישוב ז' נקיים בלא דם קודם שתטבול טבילה ראשונה לפי שהחמירו בנות ישראל שאפילו רואות דם פתךדל יושבות עליו ז' נקיים ודם לידה טמא הוא לאחר שטבילה יושבת על דם טוהר שכל דמים שהיא רואה טהורין עד מלאות מ' לזכר ופ' לנקבה מיום שילדה ואינה צריכה לפרוש מבעלה ומשמשת ביום ראיתה בלא טבילה וביום פ' צריכה לפרוש מבעלה ואסורה לשמש אותו הלילה.

ואפי' אינה רואה שפן שנינו היושבת על דם טוהר אסורה לשמש. וכמה אומר רבא עונה מאי טעמא הואיל והוחזק מעין פתוח.

כלומר שהורגלה עד עתה לשמש עם ראית הדם חשו חכמים שמה תראה הלילה ולא תרגיש לפרוש כשם שלא הרגישה עד עכשיו והלילה דם ראית טמא הוא. כך פירש רבי הלכה למעשה: הלכות נוסת מי שקבעה לה נוסת לשלשים ואירע פעם אחת שלא ראתה בל' וראתה ביום מ' צריכה למנות ונסתה מראיתו של מ' עד יום ל' ולא תאמר אמנה ל' יום לנוסתי מיום שהייתי ראוייה לראות בו אלא מיום מ' שראתה בו דהכי גמרינן לה מתרנגולתא דמא ושכולא דמא ושליש פלו.

בפרק קמא פסק רבי שמואל. ושמי' מהכא דין אשה שאין לה נוסת בזמן הזה דליכא טהרות לא צריכה בדיקה לא שחרית לא ערבית לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש כדלקמן בסמוך ואפילו אם רוצה להחמיר על עצמה ולבדוק לפני תשמיש ולאחר תשמיש לא שבקינן לה דאם כן לבו נוקפו ופורש.

מעוברת שראתה דם ששאלתם צריכה טבילה חמורה כשאר נשים. כך למדים אנהנו שמעוברת ומניקה שראתה דם הרי הן כשאר כל הנדות ונבות בין לז' נקיים בין לטבילה.

ואי איכא דקשיא ליה דתנן רבי אליעזר אומר ארבע נשים דיין שעתו ואלו הן מעוברת ומניקה ובתולה וזמנה. והלכה היא הלא לענין מצע קדשים ותרומה דהיכא דנוסת דילה בשעיה ראשונה דלילה נגעה כל היום כולו לפני ונסתה בתרומה וקדשים לא מפסלי ולא מטמי מאי טעמא דאמר הגי' ד' נשים דמיהו מסולקין ודיין שעתו למגעו.

אבל כל הנשים כשנוגעות בתרומה וקדשים שעת ונסתן מטמאות אותן במשא. והורו חכמים בבעילתם והזהרתם.

וא"ר יאשיה אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם סמוך לונסתן וכמה עונה. הלכת' לענין מגע דשניין הני ד' נשי משאר נשים.

אבל לענין ז' וטבילה פולן שוות. מצאתי מעשה באשה שטבלה ונמצא בשר בין שיניה והצריכה טבילה אחרת מההוא עובדא דמייתי בפ"ק דקדושין מעשה בשפחתו של ר' שטבלה ונמצא לה עצם בין שיניה והצריכה ר' טבילה אחרת ואפי' אי לא ידעינו מתי נכנס בין שיניה שמה אחר טבילה הא אמרינן טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אעפ"י שנתעסק באותו המין כל היום פולן לא עלתה לו טבילה: דיני ברכות מצאתי בקונטרס צרפתי מנהגים להכי מברכין ספירת העומר מעומד משום דכתיב מהחל חרמש בקמה קרי ביה בקומה תחל לספור והיינו טעמא דלולב וציצית דבולב גמרינן מולקחתם לקם.

ובציצית והיה לקם. מה שנהגו לדלג מזמור לתודה בשבת ובנימים טובים לפי שאין קריבה בהן.

לפי שהיא חובה ואין קבוע לה זמן כמו כן אין אומר בחול המועד מפסח פדאמרינן אין מביאין תודה בפסח מפני חמץ שבה אבל בחול המועד דסנופות אומרינן אותו. ושמעתי על ה"ר אליהו שלא היה מדלג כי אם שתי תיבות הללו מזמור לתודה והיה מתחיל הריעו לה' כל הארץ מפני שזה שבח של הקדוש ברוך הוא מה שנהגו לברך לבעל הבית בברכת המזון מפני' בתוספת' מדכתיב ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך.

את לרבות בעל הבית כדדרשי' את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים. ויתן לה האלקים מדת הדין.

הדין הוא אם ראוי אמה יתן לה אבל לעשו אמר הגה משמני הארץ והיה מושבא. בין צדיק בין רשע יתן לה.

וממנו למד שלמה כשכנה הבית החל סדר תפילותו ישראל בעל אמנה ומצדיק עליו את הדין ונתת לאיש כדרכיו אשר תדע את לבבו אבל נכרי מחוסר אמנה ואתה תשמע ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי בין ראוי בין לא ראוי למה מכסין דם חיה ועוף ולא דם בהמה מצאתי באגדה בשעה שהיה אליעזר בשביל רבקה ונפלה מעל הגמל ונשרו הבתולים כשפא יצחק על רבקה ומצא פתח פתוח הלה לאליעזר ואמר לו מה עשית כה וכה מצאתי.

והשיב לו אליעזר שמה כשנפלה נשרו. והלכו שניהם לאותו מקום ומצאו שם חיות ועופות שמכסין הדם ובהמה לא יצתה לכסות.

ולכה מכסין דמיהו ולא שלה. לכה אנו כותבין הנשם בג' יודין יי.

יברכה יאר. ישא בית הלוי ברכו את ה'.

יש לתמונה דבכל הלל אין פתיב בית לוי. ונראה דדין הוא דהכא פתיב ברכו וגם ברכה שיני' למיכתב בית הלוי לפי שאומרי' השיר.

שאל ר' יצחק הגר מפני מה חטא בקר מן ערב. שבערב אומרים שתי ברכות לפני קרית שמע ושתיים לאחריה ובבקר רק אחת לאחריה.

והשיב לו ר"ת לפי שבשחר יש מצות ציצית מה שאין כן בערב. והוא רחום לפיכך תיקנו לומר בשני ובחמישי משום קרא דכתיב דרשו ה' בהמצאו.

לדרוש את ה' ב' ה' מצאו. ואנחנו לא נדע.

יש תימה אמאי נהגו לומר אחר הבט משמים. ונראה לפי שהתפללו כפר בשיבה ובעמידה ובשיבה ובכסוי פנים לקה אומרי מעתה ואנחנו לא נדע.

והוא רחום לקה תקנו לאומרו במעריב מפני שאין בו קרבן פרה פלומר אם לא למעננו פרה אין בידינו במה אבל ביוצר ובמנחם שעת התמידין אצל"ל פי אחר כל היום אדם חוטא ובין מנחה ומעריב שעת שכיבה היא לקה אומר והוא רחום וכפר עון שעשיתי כל היום.

בשבת וביום טוב לפי שאין מתפללין י"ח אלא ז ואחר כך מזכיר אין ד' פעמים מי ד' פעמים שדה ד' פעמים הרי י"ב פעמים אמן. ולבסוף הוא אומר ד' פעמים ברוך.

וכן ד' פעמים אלה. ונראה פאלו הוא אומר י"ב פעמים ברוך אלה אמן.

והם י"ב ברכות וו' של חובת היום הרי י"ח לא חסרת דבר. מנהגי מרבי א"ב מנהגנו ומנהג אבותינו לומר אור חדש על ציון תאיר ויש בני אדם שאין אומרים.

וכן בתשובת הגאון יש שלא לאומרו וטעם שלהם לפי שאין מברכין על האור העתיד. ואני אלעזר אומר כי מנהג אבותינו תורה שלמה היא כי הברכה על המאורות שנבראו מששת ימי בראשית והם חמה ולבנה ואור שגנו הקב"ה לעתיד לבא.

וזהו לעושה אורים גדולים חמה ולבנה ואור שגנו בעתיד להאיר לצדיקים לעתיד לבא כדכתיב קומי אורי כי בא אורך. לעושה אורים גדולים כמו לעושה השמים זהו כמו לעושה בסגול.

ועל המתחדשים בכל יום כתיב לעושה. ואור שמש יחדש.

ואנו מתפללין שגנופה לאורו עם הצדיקים וחותם יוצר המאורות שהוא כמו יצר. וגם יוצר שמתחדשים.

ומנהגנו מרבנותינו לומר שלוחי צבור בכל יום ברכת פהנים ושמו את שמי. ויש שלוחי צבור שאינם רוצים לאומרו לפי שאינו מן הברכות אלא הבטחה שהבטיחנו צורנו להספיק על הפהנים.

ואומר אני כי צריך לאומרו דכיון דאמר ברכנו בברכה המשולשת. צריך לומר ואני אברכם פלומר עשה עמנו כמו שהבטחתנו באותן ברכות אבל כשיש פהן לישא ידיהם שאין שליח צבור אומר ברכנו בברכה אל יאמר ושמו את שמי כי בנדאי יעשה הבטחתו אבל שליח ציבור שמתפלל שייברכנו באותה ברכה צריך לומר ולהזכיר ההבטחה כאשר אמרת לברכנו.

תמה אחי ר' יחזקיה על שחולקין פסוק זה יהללו את שם ה' פי נשגב ששליח צבור אומר חציו והקהל מסיימין אותו וגומרין פסוק אחר עמו וירם קרן לעמו וגו' ואומר אני הלא בפסוק וקרא זה אל זה ואמר כמו כועשין וגם בברכת מילה אומר שליח צבור הודו לה' פי טוב והקהל מסיימין כי לעולם חסדו.

וטעם פולם אפרש לפי קט דעתי לפי שהשפרים קוראים זה לזה להקדיש ליוצרים יחד ומקדישין אחרי כן פולם יחד כמו כן שליח צבור אומר ואחר כך מקדישין הקהל עמו לפי שאנו אומרי

בבראשית רבה נישתחו לעם הארץ מיפן שמודין על בשורות ובלידת זכר מצינו בשורה דתנו המבשרני אם ילדה אשתי זכר וגו'.

וגם בפסוק אחר מצינו האיש אשר בישר כו' (ירמ' כ' טו) לכה אומר הודו לה' כי טוב. על בשורה זאת שנולד זכר והציבור אומרים כי לעולם חסדו ולעולם נודה לו אף פאן לפי שאמר מתחילה גדלו לה' אתי וגם הכל הבו גודל לאלקינו אומר בסוף אין אתם צריכין כי אם לגדלו ולהללו לפי שגדול ונשגב שמו לבדו שכל בשמים ובארץ משגבין ומגדלין שמו והציבור משיבין גם אנו יודעין שהודו ושיגבו בשמים ובארץ נאמר למעלה הללו את ה' מן השמים והציבור משיבין גם אנו יודעין ומסיימין את המזמור ואומר על שהרים קרן לעמו ישראל ומהללנו אותו כל חסידיו ור' חזקיה מפרש שלפניכה אומר פסוק זה כשמתזירים ספר תורה למקומה לפי פשםשתחיים אומ' רוממו ה' אלקינו והשתחוו וגם בברכת התורה משתחיים לכבוד התורה פשםתזירי' אותה אומר יהללו להודיעה שלא בשביל אלהות שבתורה הוא משתחנה אלא להקב"ה הוא משתחנה ששכינתו שורה עליה ולא בשביל שגם הוא אלוה שהרי נשגב שמו לבדו.

ועל שאמר יהללו ולא אמר המזמור של מעלה הללו את ה' מן השמים והללו את ה' מן הארץ משיבין הקהל אין אנו לבדנו מהללנו אותו כי גם בשמים ובארץ מהללנו אותו אותן דברים שמהללים האמורים במזמור ואומר כי נשגב שמו וגם משבחים אותו שהרים קרן ישראל במתן תורה שמאקה אותם נתן להם חיי העולם שבה מרומם קרנם על כל העמים דכתיב כי היא חכמתכם ובינתכם על זאת מתפללין אותה כל חסידיו שאר בני ישראל עם קרובו: שכ סדר ברכות יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם ותברך שמו מפי קדושי אשר חשק בבני ישראל ושאל ממנו לברכו בק' ברכות כל היום כדאמר ר' מאיר במנחות בפ' התכל' חייב אדם לברך ק' ברכות בכל יום.

מה ה' אלהיך שואל מעמך א"ת מה אלא מאה להגן על צ"ח קללות הפתובים במשנה תורה וכשתדרוש גם כל חלי וכל מפה הרי ק' לכה נבנה בית המקדש גבוה ק' אמה פנגד מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה לכה רמז בשיר המעלות אשרי כל ירא ה'.

כל אותיות א"ב במזמור לבד מן ק' וכתב הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' יברך פתיב כי כן בגימטריא ק' יברך על שם ק' ברכות יברך ופנגד כל ברכה י' זהובים שפר כדאמרין בשחיטת חולין בפ' פיסוי הדם (דף פד) וסימניך פי סמך עשרה זהב משקלם אצל ברוך ה' אלהי אברהם הרי לק' ברכות אלה זהובים האלה לך שלמה.

אלו הן ק' ברכות. על נטילת ידים א' אשר יצר ב'.

המתזיר ג'. לשכוי בינה ד' גוי ה' עבד ו' אשה ז' מגביה ח' פוקח עורים ט' מלביש י"א מתיר י"ב רוקע י"ג מצעדי י"ד כל צרכי ט"ו אוזר ישראל בגבורה י"ו המעביר י"ז גומל י"ח מקדש שמה י"ט לעסוק בדברי כ' הערב נא כ"א אשר בחר כ"ב ברוך שאמר כ"ג ישתבח כ"ד יוצר המאורות כ"ה הבורח בעמו ישראל כ"ו גאל ישראל כ"ז הרי כ"ז עד התפלה וג' תפלות כל אחד י"ט ברכות עם ולמלשינים ג' פעמים י"ט הרי נ"ז כ"ז ונ"ז הם פ"ד מעריב ערבים פ"ה אוהב עמו ישראל פ"ו גאל ישראל פ"ז שומר עמו ישראל פ"ח יראו עינינו פ"ט בלילה המפיל חבלי שינה צ' אוכל בערב מברך על נטילת ידים צ"א המוציא צ"ב הן צ"ג ועל המזון צ"ד בונה ירושלים צ"ה הטוב צ"ו וכן בפקר נטילה.

המוציא. הָזֶן.

הַמְזוֹן יְרוּשָׁלַם הַטוֹב. הָרִי יוֹתֵר מִקַּל לְבַד אִם שׁוֹתֵה מְבָרָה.
לְבַד לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית. עַל שָׁל יָד לְהַנִּיחַ תְּפִילִין וְעַל שָׁל רֹאשׁ עַל מְצוֹת תְּפִילִין.
שְׁמוֹנֶה פְּסוּקִים בְּפִרְשַׁת תְּמִיד. שְׁמוֹנֶה בְּמִשְׁנֵה אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן.
הִיא סֵתְמָא לְכַפֵּר. ח' סֵתְמָא בְּפִרְשַׁת נֶפֶשׁ פִּי תַחֲטָא וּלְכַפֵּר ח' טַנְמָאוֹת בְּסוּף פִּרְשַׁת וַיִּקְרָא.
ח' דְּבָרִים בְּפִסּוּק וְהִבְאֵתָם שְׁמָה עוֹלֹתֵיכֶם וְזָבַחְכֶם. י"ג מְדוֹת מִקַּל וְחֹנְמֵר וּמְגִזְרֵהָ שְׁנֵה וּבְנִין
אָב.

פָּלַל וּפָרַט. פָּרַט וּכְלָל.

פָּלַל וּפָרַט וּכְלָל. פָּלַל שֶׁהוּא צָרִיף לְפָרַט וּפָרַט שֶׁהוּא צָרִיף לְכָלֵל.

יָצָא מִן הַכָּלָל לְלַמֵּד. טָעַן אַחֵר שֶׁהוּא כְּעֵנִינִי טָעַן אַחֵר שֶׁלֹּא כְּעֵנִינִי.

בְּדָבָר הַחֲדָשׁ לְמַד מֵעֵנִינִי לְמַד מִסּוּפוֹ. שְׁנֵי כְּתוּבִים.

כְּנֻגָד י"ג אִשׁ בְּמַתָּן תּוֹרָה בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה י"ג דְּבָרִים שֶׁהַחֲכָמָה מֵאִין תַּמְצָא. י"ג תּוֹרָה בְּמִשְׁלֵי.

י"ג הוֹן בְּמִשְׁלֵי. י"ג גֵּן בְּבִרְאשִׁית.

י"ג בְּרוּךְ בְּבִרְוֵה שְׁאָמַר פ"ז תִּיבּוֹת רֹאשׁוֹ כְּתָם פ"ז. וְבוֹ ל' רִישֵׁין כְּמוֹ ל' רִישֵׁין בִּי דְּבָרוֹת וּל'
אֶלְפִין בְּתִהֵלָה לְדוֹד אַרְוִמְמָה הָרִי מִן נְטִילַת יָדִים עַד מְלָה מְהוֹלָל בְּתִשְׁבָּחוֹת כ"ג בְּרְכוֹת עַד
הַזְמִירוֹת הוֹדוֹ לֵה' קְרָאוּ בְּשִׁמוֹ עַד אֶל תְּרִיעוֹ צ"ט תִּיבּוֹת פְּאוֹתִיּוֹת וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֵיךָ
שְׁנֵי מַעֲמָה.

שִׁירוֹ לֵה' כָּל הָאָרֶץ עַד וְהִלֵּל לֵה' ק"ל תִּיבּוֹת וּמִן רוּמְמוֹ עַד כִּי גָמַל עָלַי קע"ח. מְזִמּוֹר לְתוֹדָה עַד
אַמּוֹנְתוֹ מ"ג תִּיבּוֹת.

יְהִי כְבוֹד עַד לֹא יַעֲזוּב קי"ח תִּיבּוֹת וְהוּא רְחוּם עַד קְרָאנוּ. י"ט תִּיבּוֹת אֲשֶׁרִי אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי וְתִהְיֶה
לְדוֹד.

בפ"א דְּבָרְכוֹת א"ר אֶלְעָזָר בֶּר חֲנִינָא כָּל הָאוֹמֵר תִּהְיֶה לְדוֹד ג"פ בכ"י מְבֻבָּח לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם
הַבָּא. וְאוֹמֵר הַלְלוּהָ הַלְלֵי נִפְשֵׁי.

כִּי טוֹב. מִן הַשָּׁמַיִם.

שִׁיר חֲדָשׁ. הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ.

וְאִמְרִינֵן בְּמַס' שֶׁבֶת בַּפ' כָּל כְּתָבֵי אִמֵּר ר' יוֹסִי יְהִי חֲלָקִי מְגוֹמְרֵי הַלֵּל בְּכָל יוֹם וּמְסִיק הֵם פְּסוּקֵי
דְּזִמְרָה וְקוֹרָא בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם. וּפְרָשָׁה דְּדָבָרֵי הַיָּמִים.

לֵה' הַגְּדוּלָה עַד לְשֵׁם תַּפְאָרְתָּהּ וְשֵׁם הָיוּ מְנִיחִין וּמְתַפְּלִין יִשְׁתַּבַּח. אִף לְאַחַר מִיכָן תִּיקְנוּ לֹאֹמֵר
פְּרָשָׁה שְׁבַעֲזָרָא אִתָּהּ הוּא לְבַדָּה עַד בְּמִים עֲזִים.

וַיִּנְשַׁע עַד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי לֵה' הַמְּלוּכָה.

וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים. וְהִיָּה ה' לְמִלְחָה עַל כָּל הָאָרֶץ.

ועומד הסזן ואומר ישפבח. וסינים בברוך עד אל חי העולמים.

ואסור לדבר בין הזמירות לישפבח פי שם סיום הזמירות בברכת אל גדול בתשפחות. מי שאיחר מלבא לבית הפנסת ורוצה להתפלל עם הזיבור שתהא תפלתו נשמעת קורא ברכות פולם ופרשת תמידים ואיזהו מקומן וברייתא ר' ישמעאל אומר בי"ג מדות וברוך שאמר וב' פסוקים ה' צבאות עמנו תהלה לדוד ופסוקי דזמרה יהא שמיה רבא יתגדל אומר אחר פסוקי דזמרה פסוקים ישפבח ואין מדברים בין זמירות לישפבח.

ובין ישפבח ליתגדל. יהא שמיה רבא בפ' כל פתבי א"ר יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל פוננתו קורעין לו גזר דינו שנ' בפרוע פרועות בישראל.

ז' תיבות בפסוק וכן ז' תיבות יהא שמיה רבא. בפ' א' דברכות פשישראל נכנסין לבתי פנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מברך הקב"ה מנענע את ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו פה.

יש בני אדם פשלא היו בבית הפנסת פשאמרו יהא שמיה רבא. וקנימא לן כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מי' קורין ברייתא בפ' א' דברכות א"ר ר' יוסי פעם אחת וכו'.

יתברך וישפבח הרי קודם יהא שמיה רבא אומר יתגדל ויתקדש. שהם פנגד אנכי ולא יהיה לך.

ואחר ח' תיבות של לשון הקודש יתברך עד ויתהלל פנגד ח' דברות שדבר משה. ומה שאומרים בתרגום נחמתיא לנחם הקב"ה שאמר אוי לאב שהגלה את בניו ואוי לבנים שגלו פדאי' בפ' א' דברכות ומלאכי השרת אין מפירין בלשון ארמי פדאי' בפ' א' דשבת (דף מג) ובסוטה פשלא תמהו מלאכי השרת ואומרים מה נחמה לך אומר בתרגום נחמתיא ואמרו אמן.

יש לענות הקהל אמן ירושלמי א"ר יהושע בן גדיא כל העונה אמן בעה"ז זוכה ועונה אמן לעה"ב שנ' אמן ואמן. אמן בעה"ז ואמן לעה"ב.

ברכו בספרי פי שם ה' אקרא. ר' יוסי אומר מנין לעומדין בבית הפנסת ואומר ברכו את ה' המבורך שעונין אחריהן ברוך ה' המבורך לעולם ועד.

שנ' פי אם ה' אקרא הבו גנדל לאלהינו. ומניין שעונין אמן ומניין שעונין ברוך שם פבוד מלכותו ומניין שעונין? יהא שמיה רבא ת"ל הבו גנדל לאלהינו.

במכילתא דר' חנינא בר אחי רבי יהושע אומר הבו גנדל לאלהינו. אלו העונין ברוך ה' המבורך וכו'.

במדרש מה רבו מעשיך חיה אחת עומדת באמצע הרקיע וישר' שמה בכל שחר אומרת ברכו את ה' המבורך. וכל גדודי מעלה עונין אחריה ברוך פבוד ה' ממקומו לך נהגו ישראל לומר ברכו והקהל עונין ברוך ה' המבורך.

יוצר בפ' א' דברכות (דף יא) בשחר מברך שמים לפנים ואחת לאחרים מאי מברך יוצר אור ובורא חושך ואידך מאי היא. אורי ר' אליעזר לר' פדתבריה.

אהבה רבה. וכן הלכה למעשה א"ר יהודה השפים לשנות וכו' עד שכבר נפטר באהבה רבה.

ותנן אומר להם הממונה ברכו ברכה אחת ומסיק אהבה רבה הוון אמרי. קק"ק שלים ציבור אומר קק"ק עם הזיבור.

דַּתְנִיָּא בְּתוֹסְפֵתָא פ' א' דְּבִרְכוֹת ר' יְהוּדָה הֵיזְה עוֹנָה עִם הַמְּבָרֵךְ ק"ק. בְּמִסְכַּת סוֹפְרֵי בְּשֵׁלְהֵי פ' נְהוּרָא גְדוֹל פּוֹרֵס עַל שְׁמַע לומר קְדִישׁ בְּיַחֲדָא לְפִי שֶׁהוּא פְּסוּדָר אֲבָל קְדוּשׁ בְּעַמִּידָה אִין מִן הַדִּין לְאוּמְרוּ פְּחוֹת מִי' וְאִין קָטָן עוֹלָה לְמַגֵּן בְּרָכוֹ וְקְדִישׁ עַד שְׁיִהְיֶה בֶן י"ג שָׁנָה.

וְעוֹד בְּפֶרֶק הַמִּתְחִיל מְשֵׁה הַקְּנִיָּא אִין אוֹמֵר קְדִישׁ וּבְרָכוֹ בְּפְחוֹת מִי'. וּבְמִקּוּם שְׁיִישׁ שְׁם תְּשַׁעֵה אוֹ עֲשָׂרָה שְׁשֻׁמְעוּ בֵּין בְּרָכוֹ בֵּין קְדִישׁ וְלֵאחֶר תְּפִלָּה עֲמַד חַד וְאוֹמֵר בְּפָנֵי אֱלוֹ וְאוֹמֵר בְּרָכוֹ אוֹ קְדִישׁ וְעַנּוּ אֱלוֹ אַחֲרֵיו יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ יְרוּשְׁלָמִי דְּמַגִּילָה אִין עוֹבְרִין לְפָנֵי הַתִּיבָה פְּחוֹת מְעֲשָׂרָה הַתְּחִילוּ בְּעֲשָׂרָה וְהִלְכוּ לָהֶם מְקַצְתָּן גּוֹמֵר.

בפ' אִין עוֹמְדִין יְרוּשְׁלָמִי בֶן פּוּטָא אֵינְשֵׁתִתֵּק בְּאוּפְנִים אַתּוֹן שְׁאַלוֹן לר' אַבּוֹן אָמַר לוֹן בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױי זֶה שֶׁהוּא עוֹבֵר תְּחִתּוֹ יִתְחִיל מְמִקּוּם שֶׁהַפְּסִיק. אָמַרִי לִיה וְהָא תְּנִינָא מִתְחִיל בְּבִרְכָה שְׁטַעֵה זֶה אָמַר לוֹן מְפִינּוֹן דְּעֵגִיתוֹן קְדוּשָׁה כְּמִי שֶׁהוּא תְּחִלַּת בְּרָכָה יוֹצֵר הַמְּאוּרוֹת אִין לומר קוֹדֵם עַמּוּד הַשַּׁחַר.

כְּדָאֵמַר בַּפ' א' דְּבִרְכוֹת אָמַר לָהֶם הַמְּמוֹנָה בְּרָכוֹ בְּרָכָה אַחַת אַהֲבָה רַבָּה. וְהָא דְלָא אָמְרִינּוּ יוֹצֵר הַמְּאוּרוֹת מְשׁוּם דְלָא מְטָא זִימְנִיָּה.

וקי"ל בפ' הַקּוֹרָא אֵת הַמַּגִּילָה (דף פד) סוּמָא פּוֹרֵס עַל שְׁמַע וְאוֹמֵר יוֹצֵר הַמְּאוּרוֹת דְּאִית לִיה הַנְּאָה כר' יוֹסִי וּמְנַהֵג פְּשֻׁמְאַחֲרִין לְבֵא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְיֵשׁ בְּחֶצֶר בֵּית הַכְּנֶסֶת עֲשָׂרָה פּוֹרְסִין עַל שְׁמַע וְאוֹמֵר יִשְׁתַּבַּח קְדִישׁ.

וּבְרָכוֹ. יוֹצֵר אוֹר.

עַד יוֹצֵר הַמְּאוּרוֹת. אַהֲבָה רַבָּה.

כֵּן אוֹרִי לִיה ר' אֱלִיעֶזֶר לר' פְּדָת בְּרִיָּה אַהֲבָה רַבָּה. וְאוֹסוּר לְדַבֵּר בְּאַמְצַע בְּרַכַּת יוֹצֵר.

כִּי אִם בֵּין יוֹצֵר הַמְּאוּרוֹת לְאַהֲבָה רַבָּה. כְּדָאֵמַר בַּפ' ב' דְּבִרְכוֹת ר' אוֹמֵר בְּאַמְצַע שׁוֹאֵל מְפָנֵי הַיְרָאָה וּמְשִׁיב מְפָנֵי הַכְּבוֹד וּבְפֶרְקִים שׁוֹאֵל מְפָנֵי הַכְּבוֹד וּמְשִׁיב שְׁלוֹם לְכָל אָדָם.

אֱלוֹ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים בֵּין בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָיָה וּבֵין שְׁנִיָּיָה לְשִׁמְעָה וּבֵין שְׁמַע לְוְהֵיָה אִם שְׁמוֹעַ וּבֵין וְהֵיָה לְוִיָּאֵמַר וְכָל שְׁכָן מִי שֶׁקּוֹרָא קְרִית שְׁמַע וְאוֹמֵר הַצִּיבּוֹר בְּרָכוֹ אוֹ שְׁמִיָּה רַבָּא.

אוֹ ק"ק פּוֹסֵק וְעוֹנָה עֲמָהֶם אֲפִילוּ בְּאַמְצַע דְלָא גֵרַע מִיְרָאָה וְחוֹזֵר לְמִקּוּם שְׁפָסֵק. מַה שְׁאִין כֵּן בְּתִפְלָה.

כְּדָאֵמְרִינּוּ בַּפ' א' דְּיוֹמָא וְדַבְרַת בָּם וְלֵא בְּתִפְלָה. אָמֵן אֵל מְלַךְ נְאֻמָּן מַה שְׁאַפִּילוּ יַחֲדָא אוֹמֵר אָמֵן אֵל מְלַךְ נְאֻמָּן וְקִיָּמָא לֵן בְּבִרְכוֹת בַּפ' שְׁלִשָּׁה שְׁאַכְלוּ תְּנִיָּא הָעוֹנָה אָמֵן אַחֶר בְּרָכוֹתֵיו הֲרִי זֶה מְגוּנָה.

בְּכָל הַבְּרָכוֹת. וְהָא דַּתְנִיָּא הֲרִי זֶה מְשׁוּבָח.

בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן בּוֹנָה יְרוּשְׁלָם אָמֵן וּבְתוֹסְפֵת' בַּפ' אָחַד הַפּוֹרֵס עַל שְׁמַע וְהַמְּבָרֵךְ עַל הַפִּירוֹת וְעַל הַפְּנוֹת לֵא יַעֲנֶה אָמֵן אַחֶר עֲצָמוֹ. וְאִם עָנָה הֲרִי זֶה בּוֹר.

יְרוּשְׁלָמִי תְּנִי הַפּוֹרֵס עַל שְׁמַע וְהָעוֹבֵר לְפָנֵי הַתִּיבָה וְהַקּוֹרָא בְּתוֹרָה וְהַנּוֹשֵׂא אֵת כַּפָּיו וְהַמְּפָטִיר בְּנְבִיאִים וְהַמְּבָרֵךְ עַל אַחַת מְכָל מִצְוֹת הַמְּאוּרוֹת בְּתוֹרָה לֵא יַעֲנֶה אָמֵן אַחֶר בְּרָכוֹתֵיו וְאִם עָנָה הֲרִי זֶה בּוֹר אִית תְּנָאֵי דַּתְנִיָּא הֲרִי זֶה חֲכָם.

אמר רב חסדא מאן דאמר הרי זה בור בעונה על כל ברכה וברכה ומאן דאמר חכם בעונה בסוף. ונראה הא דאמר בבבליה ירושלם לפי שהוא סוף ברכת המזון הוא הדין סוף הכל כמו קודם קרית שמע שהוא סיום.

ואע"ג דהוי אמת ויציב פועין ברכה הסמוכה לתברתה דלא מתחיל בה בברוה מפל מקום הוי בענין סוף. מדאמר בפ' ע"פ (דף קד) ברכה הסמוכה לתברתה וברכה אחרונה של קרית שמע שהוצרה להזכירה שגומר בברוה ולא מתחיל הלפך אף יחיד קודם קרית שמע אומר אמן.

במס' שבת בפ' כל כתבי כל העונה אמן בכל פחו פותחין לו שיערי גן עדן מאי אמן אל מלך נאמן. אל קודם העולם מלך העולם נאמן בתחית המתים האל הנאמן שומר הברית והחסד.

מן אל מלך נאמן עד אני ה' אלהיכם רמ"ח תיבות פנגד רח"ם אברים פדאי' בתנחומא א"ר מני אל תהי קרית שמע קלה בעיניך מפני שיש בה רמ"ח תיבות פנגד אברים שפאדם ומהם ברוה שם פבוד מלכותו וכו' אמר הקב"ה אם שלי פתיקנה אני אשמור את שלכם.

לכך רמ"ח תיבות שמרני פאישון בת עין. אמר לו הקב"ה שמור מצותי ותיזה.

על פן מצרפין אל מלך נאמן וברוה שם פבוד מלכותו. להשלים רמ"ח פי בתורה מן שמע עד ובשעריה מ"ח תיבות והיה אם שמע קכ"ב.

ציצית ס"ט הרי רל"ט פנגד אבריו ובראש ט' אברים לכן מוסיפין ט' תיבות. אל מלך נאמן ברוה שם פבוד מלכותו לעולם ועד.

מאימתי קורין את שמע בשחרית משפיר בין תכלת שבציצית ללבו שבו. או משפיר בין זאב לכלב או בין תמור לערוד.

ואין לקרוא יותר מדאי בהשפמה פדמייתי ביומא בשילהי אמר להם המונה הקורא קרי' שמע עם אנשי משמר לא יצא מפני שמשפמים. משום הכי הילני עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל פשחמה זורחת ניצוצות יורדות ממנה ויודעין העם שבירושלם שהגיע זמן קרית שמע דקימא לן בפ' א' דברכות (דף ט) פנותיקים שהיו גומרין אותה עם הגז החמה פדפסק אפיי.

ואם קרא קודם הגז החמה יצא. פדפסיק ריב"ל.

בפ' א' דברכות לאחר שיעלה עמוד השחר יצא דומיא דמגילה ומילה. דמצותו עם הגז החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר פשר.

פפרק הקורא את המגילה (דף כ) ולמצנה זמנה עד תחלת ג' שעות פדמשמע פפרק א' דברכות גבי משמורות ופסיק רב יהודה משמיה דשמואל כר' יהושע דאמר עד ג' שעות א"ר מני גדול הקורא קרית שמע בעונתה מהקורא בתורה מדקתני הקורא מיפן ואילך לא הפסיד פאדם הקורא בתורה.

אם קרא שמע והתפלל בביתו או בבית האבל ובא בבית הפנסת יקרא כל קרית שמע עם הציבור ויקבל שפר פקורא בתורה. קרית שמע בכל לשון פחכמים בפ' ב' דברכות (דף יו) וכן סתמא דמתני' דסוטה בפ' ואלו נאמרין וקימא לן הקורא את שמע צריה שישמיע לאזנו ואם קרא ולא השמיע לאזנו יצא וצריה לדקדק באותיותיו.

קרא ולא דקדק יצא. וצריה ליפן רינח בין הדבקים.

על לבבך בכל לבבכם. עשב.

בשדה. ואבדתם.

מהרה.

על.

לבבכם. הפנה.

פתיל.

אתכם.

מארץ.

ירוש' אשר נשבע ה'. וצריך להאריך באחד ובד'.

ובלבד שלא יחטוף בח'. וצריך להאריך שיששב מלכות שמים למעלה ולמטה ובד' רוחות העולם.

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. עד כאן פונת הלב דברי ר' מאיר.

וכן פסק רבא הלכה. וכוונתה עבדינו דהוא בתרא.

וכן רב נחמן ורב יוסף לא מצרכי אלא פסוק ראשון זהו קרית שמע של רבי בפסיק' בפירק מקום שנהגו משמע שצריך להפסיק בין ה' אחד לברוך שם כבוד. ברוך שם כבוד אומר בלחישא.

במדרש אספה לי כשעלה משה למרום וסיימו קרית שמע התחילו המלאכים ואמרו ברוך שם כבוד מלכותו ה' משה והתקין שיהו אומר אותו בתשאי. במדר' רבנו אמרין כשעלה משה למרום שמע מלאכי השרת מקלסין ברוך שם.

והורה לישראל ולמה אין אומרים אותו בפרהסיא. א"ר יוסי למה הדבר דומה לאחד שגנב קרומין מתוך פלטין של מלך נתנה לאשתו אמר לה אל תתקשטי בפרהסיא אלא בתוך ביתך אבל ביום הכפורים נקיים כמלאכים הם אומרים בפרהסיא ברוך שם כבוד מלכותו.

בכל לבבך צריך ליתן רינח בין הדבקים היום צריך להפסיק ואחר יאמר על לבבך כדפסי' רבא כוונתה אשר אנכי מצוה היום נהדר ליקרי לאהבה. קיימא לן כבית הלל דאמרי כל אדם קורא כדרכו שגאמר ובלכתה בדרך עומדים וקורין ומטים וקורין.

והא דאמר בפ' ב' דברכות האומנין בטלין ממלאכתן וקורין פרשה ראשונה. כי היכי דלא לשוניה צראי ולא משום פנונה.

בתנחומא בפרש' לה לה אסור לו לאדם לקבל מלכות שמים מהלך אלא יעמוד על רגליו ויקרא קרית שמע וכשיגיע לברוך שם ואהבת ילך מיד וקורא מהלך ואינו חושש. מורי רא"ם פסק כר' הושע בפ' הנה קורא כל הפרשה ראשונה בעמידה.

ירושלמי אם מהלך עומד בקבלת עול שמים. פר"ח הנה קורא עד לבבך בעמידה אם הנה מהלך.

טעה.

קרא וטעה יחזור למקום שטעה. ואם אינו יודע היכן טעה חוזר לראש.

טעה באמצע הפרק יחזור לראש הפ' בין פתיכה לכתיבה. יחזור לכתבתם קמא.

אבל אם התחיל למען ירבו ומיכם ברור וכתבתם אחרון תופס. בתוספתא השמיט פסוק אחד לא יחזור ויקרא אותו פסוק בפני עצמו אלא מתחיל מאותו פסוק וגומר עד סוף.

וכן בהלל ובתפלה ובמגילה הקורע למפרע לא יצא ספק קרא קרית שמע ספק לא קרא קי"ל כר' אלעזר דאמר בפ' ג' דברכות חוזר וקורא דקרי' שמע דאורייתא דבין בית שמאי ובין בית הלל סברי דהוי מדאורייתא.

ובקומה בפ' אין עומדין האומר שמע שמע משתקין אותו. אם אמר כל הפסוק וישנה בו הוי מגונה וצריך לכונן דעתו.

בדברים רבה קרית שמע כל זמנא דקרי ביה ליהוי פכרוינטוגמא חדתא. פלי אגרת חדשה דקודשא בריה הוא לא מטרח עלן דכתיב מה עשיתי לה ומה הלאיתיך במנחות בפ' שתי הלחם (דף צא) קרא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה הזה מפיה.

ירושלמי מפני מה קורין קרית שמע בכל יום מפני שי' דברות כלולות בהן. בתנא דבי אליהו רבתי בפ' פרייתות אפי' אין בידו לא מקרא ולא משנה אלא משפיים ומעריב לבית הכנס' וקורא קרי' שמע בעבור שמו הגדול יש שפרו מונח לפניו ובלבד שיהיה שמור מן העבירה.

בפ' ב' דברכות דין הוא שתקדים שמע שיש בו מלכות שמים ללמוד וללמד ולעשות. והיה אם שמוע נוהג ביום ובלילה ויש בו ללמוד ולעשות.

ויאמר אינו נוהג אלא ביום ואין בו אלא לעשות. בפ' ב' דברכות ר' יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק וכן הלכה.

אין לומר אמת תרי זמני אני ה' אלהיכם אמת ויציב. דכתיב וה' אלהים אמת, ירושלמי צריך להתיז ז' של למען תזכרו.

במדרש ויכולו אם בתוקותי וזכרתם את כל מצות ה' צריך לדקדק פן יקרא ושכרתם. הקורא קרית שמע באותיותיה מצננין לו גיהנם שנאמר תשלג בצלמון.

בפ"א דיומא הקורא את שמע לא ירמז בעיניו ולא יראה באצבעותיו בפ' ב' דברכות האומנין קורין בראש האילן או בראש הגנה ולא בתפלה. ומסקינן עד ובשעריה קמא בטילין ממלאכתן.

אבל מוהיה אם שמוע עושין במלאכתן וקורין. פועלין העושין מלאכה אצל בעל הבית בשכר מבטלין לפרק ראשון מיפן ואילף קורין ועושין מלאכה ומברכין לפנייה ולאחרייה.

ומתפללין ג' ברכות ראשונות הבינו וג' ברכות אחרונות. ומברכין לאחר סעודה הן.

ובשנייה פותח בברכת הארץ וכולל בהם בונה ירושלים וחותם בברכת הארץ. ואם בלא שכירות כי אם בסעודתו קורין ומתפללין י"ח ברכות ואין עוברין לפני' המיכה ואין נושאין פניהם ומברכין ד' ברכות בסעודה ואם בעל הבית מיסב עמהם אפי' עושין בשכירות מברכין פתיקנן ד' ברכות: שכא בעל קרי בפ' ג' דברכות בעל קרי מהרהר בלבו ריש' מהרהר בברכות אבל ק"ש וברכת המזון יוציא בשפתיו וקיימא לן בפ' ב' דקדושין דברי תורה אין מקבלין טומאה כר"י בן בתירה אבל לתפלה צריך טבילה.

דתנן היה עומד בתפלה ונזפר שהוא בעל קרי יקצר. הא לא התחיל לא יתחיל.

בעל קרי המרגיל צריף מ' סאה פריא לאונסו ט' קבים חולה לאונסו פטור מכלום. טוב לאדם שאינו יכול לטבול שישפוש במים ירכיו וערותו לטהר מן הקרי הדבק.

הכון לקראת אלהיך ישראל. בפ' א' דברכות קיימא לן פל שלא אמר אמת ויצוי בשחרית לא יצא ידי חובתו.

לסמוך גאולה לתפלה וצריף לסמוך גאולה דכתיב יהיו לרצון אמרי פי והגיון לפי לפניה ה' צורי וגואלי, וסמיה ליה יענה ה' ביום צרה. אע"ג דא"ר יוחנן בתחלה או' ה' שפתי תפתח דהוי כגאולה אריכתא ואין לומר שנמנע תפלה עדיף כל בשר יבאו ולא פי שם ה' אקרא דלא קא שרי ר' יוחנן פי אם ה' שפתי ואם אומר קדיש או ברכו או קדושה יכול לאומרו בין גאל ישראל לתפלה או ברכת יציאת.

בפ' א' דברכות מצינו מכל זכיות של חזקיהו מלה יהודה לא הזכיר אלא שסמוך גאולה לתפלה. בפ' א' דברכות פל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל אותו היום כולו.

בירושלמי אין השטן מקטרג כל אותו היום כולו. בפ' פיצד מברכין תקף לגאולה תפלה.

וקבלתי מן ריב"ק שפירא אם אין פנאי לאדם להתפלל יקרא ק"ש בעונתה עד אני ה' אלהיכם אמת ולא יאמר אמת ויצוי אחר שאמר אני ה' אלהיכם אמת. מפני שעת הדחק מוטב להרחיק כדי לסמוך גאולה לתפלה דאמר בירושלמי של תפלת השחר ר' יוסי מצלי בתלת שעין ביממא וכן ר' חייא ב"ר אבא וכן ר' ברכיה.

ומקשי ואמר כבר קיבל עליו עול שמים בעונתה ומשמע ברכה אחרונה לא בירף. ובפ' תפלת השחר מר סבר מסמיה גאולה לתפלה עדיף מעומד בתוספ' דברכות אין אומר דברים אחר אמת ויצוי אבל אומר אחר תפלה כסדר יום הכפורים: שכב הלכות תפלה א"ר אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שמשנה רבינו לא נענה אלא בתפלה אין עומדין בתפלה אלא מתוך כבוד ראש.

עבדו את ה' ביראה. בספרי לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בתפלה אלהא דאנא פלח ליה בתדירא ביבמות בפרק מצות חליצה (נף קה) המתפלל צריף שיתן עיניו למטה ולבו למעלה וכשיחפון להתפלל ילף לפניו ג' פסיעות שכתוב ג' הגשות לתפלה.

ויגש אברהם. ויגש יהודה.

ויגש אליהו. ועוד כתיב ורגליהם ב' רגל א' ואחר ישרה.

מיישר רגליו יחדיו ישר"ה שיר"ה תפלה בפ' א' דברכות המתפלל צריף שיכנין את רגליו שנ' ורגליהם רגל ישרה. ירושלמי א"ר אמי נאמר בפנהנים לא תעלה במעלות.

עקב בצד אגודל. ותרנא אמר פמלאכים ורגליהם רגל ישרה.

ולא יעמוד על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך. ממעמקים קראתיך ה'.

ונותן עיניו למטה כדאמר בפרק מצות חליצה ומכוון בכל לבו. בשלהי פ' תפלת השחר א"ר אלעזר לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכנין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל.

דורק אין עומדין המתפלל צריף לכונן את לבו תכין לבם תקשיב אזניך. בפרק ב' דפרקי אבות אל תעש תפלתך קבע אלא תחנננים לפני הקב"ה.

בפרק אין עומדין (דף לב) המצריף בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם. וחסנה היא מדברת על לבה. מיכן שהתפלה צריכה פנונה. רק שפתייה נעות.

מיפן שצריף לתת בשפתייו וקולה לא ישמע. מיכן שאסור להגביה קולו בתפלתו.

בפרק ג' דברכות (דף פד) המשמיע קולו. סימן רע לו.

ויש או' ניפר הוא שהוא מכונער והוא מקטני אמנה. ומסיק רב הונא שיכול לכונן את דעתו בלחש אבל אין יכול לכונן בלחש מותר בינו לבין עצמו אבל לא בצבור משום דאמי לאטרודי: תפלה מעומד בפרק אין עומדין.

תנו רבנן אין עומדין להתפלל לא מתוה שיחה ולא מתוה שחוק ולא מתוה דברים בטילים אלא מתוה דבר שמחה של מצנה. או מתוה הלכה פסוקה.

כי הא דאמר ר' זירא בנות ישראל החרמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם פחדל יושבות עליו ז' נקיים. בפ"ב דתנא דבי אליהו השתחווי לה' בהדרת קודש מיכן אמרו אל יעמוד אדם בתפלה עד שיאמר הלכה אחת או פסוק אחד.

אפי' מלך ישראל שואל בשלומו. לא ישיבנו בתפלה אבל למלכי אומות העולם משיבין מפני הסכנה.

אפי' נחש פרוה על עקבו לא יפסיק בפ"ק דיומא ודברת בם בם ולא בתפלה. סדר תפלה בפרק א' דברכות (דף ט) א"ר יוחנן בתחלה אומר ה' שפתי תפתח וכו'.

בפרק אין עומדין ובפרק א' דע"ז (דף ט) לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל בפרק ערבי פסחים (דף קיז) ואעשה לגוי גדול. שאומר אלהי אברהם.

ואברכה שאומר אלהי יצחק. ואגדלה שמך שאומר אלהי יעקב.

והיה ברכה. בה חותמין ולא בכולם.

במכילתא בפר' תפילין מניין שאומר בא"י אלהינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שנ' ויאמר עוד אלהים אל משה פה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב.

בפרק א דברכות המתפלל פשהוא כורע כורע בברוה וכשהוא זוקף זוקף בשם ה' זוקף כפופים. בשלהי פ' אין עומדין באבות שוחה תחלה וסוף.

טעה באבות סימן רע לו. ואם שליח ציבור הוא סימן.

רע לשולחיו. מי שאין יכול לכונן כונן באבות.

אין אומרים פי אם האל הגדול הגבור והנורא. דאמרן משה וכנסת הגדולה.

בפרקי דרבי אליעזר בפ' פ"ח ענו העליונים ואמרו בא"י מגן אברהם. בפרק הקורא את המגילה למפרע מניין שאומר אבו שנ' הבו לה' בני אלים מניין שאומר גבורות שנ' הבו לה' כבוד ועוז.

בפ' אין עומדין מזפירין גבורות גשמים בתחנית המתים בפרק א' דתענית בימות החמה אם לא אמר משיב הרוח מתזירין אותו בימות הגשמים אם לא אמר משיב הרוח אין מתזירין אותו. לא אמר מוריד הגשם מתזירין אותו.

מתפלת המוספין של יום טוב האחרון של סוכות הוא יום שמיני עצרת עד יום ראשון של פסח מזפירין משיב הרוח ומוריד הגשם דהלכה כר' יהודה. בפרק א' דתענית ירושלמי אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שליח ציבור בפרקי דר' אליעזר בפרק ל"א עמד יצחק על רגליו וידע שפך עתידין לחיות מתים ופתח ואמר בא"י מחיה המתים.

מנין שאומר קדושות שנ' הבו לה' פבוד שמו בפרק א' דברכות פל השנה פולה מתפלל אדם האל הקדוש ומלה אוהב צדקה ומשפט. חוץ מ' ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

שמתפלל המלה הקדוש והמלה המשפט. בפרקי דרבי אליעזר בפרק ל"ה ויצא יעקב האל הקדוש נקדש בצדקה וענו העליונים ואמרו ב"א ה' האל הקדוש.

בפרק אין עומדין (נ"ד לד) אמר רב הונא טעה בג' ראשונות חוזר לראש אמר רב לעולם אל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות יש לומר הני מילי ליחיד אבל לציבור מותר פגון זכרנו לחיים פמגן מי פמוף במחיה המתים וכתוב לחיים בהודאה בספר חיים בעושה השלום וכן קרובין אמר בג' ראשונות.

בפרק הקורא את המגילה למפרע מה ראו לומר בינה אחר קדושה דכתיב והקדישו את קדוש יעקב וכתיב וידעו תועי רוח בינה. בפרקי דרבי אליעזר בפרק ל"ט ראו עליונים שמסר שם המפורש למשה רבינו ואמרו ב"א ה' חונן הדעת בפרק אין עומדין אמר הבדלה בחונן הדעת מתוף שהוא חול קבעוה בברכת חול.

מתוף שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה וקי"ל אומ' הבדלה בחונן הדעת. והמבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס לא הזכיר הבדלה בחונן הדעת אין מתזירין אותו שיכול לאמרו על הכוס יום טוב שחל להיות במוצאי שבת מתפלל ותודיענו.

ירושלמי אסור לעשות מלאכה עד שיבדיל ודכונותי אסור לתבוע צרכיו עד שיבדיל. מה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ובלבבו יבין ושב.

מה ראו לומר סליחה אחר תשובה דכתיב וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו פי ירבה לסלות. מה ראו לומר גאולה בשביעי מתוף שעתידין ליגאל בשביעית במוצאי שביעית בן דוד בא התחלה דגאולה בשביעי.

בפרק הקורא למפרע צלותא גואל ישראל בשביעית קבעוה. מה ראו לומר רפואה בשמינית מתוף שניתנה מילה בשמיני שצריכה רפואה לפיכך קבעוה בשמיני מה ראו לומר ברכת השנים בתשיעי פנגד מפקיעי שפעים שבור זרוע רשע ורע ודוד פי אמרה בפרשה תשיעית בפרק א' דתענית (ד' י) קיימא לן פחנניה דאין שואלין גשמים ותן טל ומטר עד ששים בתקופה ויום ששים פלאחר ששים הילכך מונה עד יום שנפלה בו תקופת תשרי ס' יום וכיו' ס' מתחיל ותן טל ומטר ויתפלל עד הפסח ופוסק מלישאל עד ס' לתקופת תשרי.

בְּפָרֶק אֵין עוֹמְדִין מִתּוֹךְ שְׁהַגְשָׁמִים שְׁקוּלָה כְּפִרְנֹסָה קְבֻעָה בְּכַרְפֵּת הַשָּׁנִים. מָה רָאוּ לִזְמַר קְבוּץ גְּלִיּוֹת אַחַר בְּרַפְת הַשָּׁנִים דְּכַתִּיב וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנִיכֶם תַּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבָא.

כִּינּוּן שְׁנוֹקְבָצוּ גְּלִיּוֹת נַעֲשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים דְּכַתְּיָא וְאַסִּירָה כָּל בְּדִילֵיהּ וְאַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵיהּ. בְּפָרֶק א' דְּבִרְכוֹת (דף יב) כָּל הַשָּׁנָה מִתְּפַלֵּל מְלָךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמְשַׁפֵּט חוּץ מִי יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁמִתְּפַלֵּל הַמְּלָךְ הַמְּשַׁפֵּט כִּינּוּן שְׁנַעֲשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים כִּלּוֹ הַמִּינִין וְכוּלָּל זְדִים עִם הַמִּינִין שֶׁנִּי וְשָׁר פּוֹשְׁעִים וְחֻטְאִים יַחְדָּיו וְעוֹנְבֵי ה' יְכָלוּ.

בְּפָרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (דף כד) טָעָה בְּכָל הַבְּרָכוֹת אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ בְּכַרְפֵּת הַמִּינִין מִחְזִירִין אוֹתוֹ חִיזִישִׁינוּ שְׁמָא מִין הוּא. יְרוּשְׁלָמִי לְכָל אֵין מִחְזִירִין חוּץ מִי שְׁלֵא אָמַר מַחְזֵה הַמַּתִּים וּמַכְנִיעַ זְדִים וּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַם כִּינּוּן שְׁכָלוּ הַמִּינִים מִתְּרוֹמְמָת קַרְנוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁנִּי וְכָל קַרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדַּע תְּרוֹמְמָנִי קַרְנוֹת צְדִיק וְכוּלָּל גָּרִים עִם הַצְּדִיקִים דְּכַתִּיב מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם כִּי יָגוּר אֶתְּךָ גֵר.

הֵיכָן מִתְּרוֹמְמָת קַרְנוֹת צְדִיקִים בִּירוּשָׁלַם שֶׁנִּי שְׁאָלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם. בְּשׁוֹחַר טוֹב בְּמִזְמוֹר י"ח ע"א בִּימֵי דְדוֹד שְׁלֵא תִבְעוּ בְּגִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ' אָנוּ שְׁחָרְבִי בְּיָמֵינוּ וְאֵין אָנוּ מִתְּאַבְּלִין עָלֵינוּ וְלֵא מִבְּקָשִׁים עָלֵינוּ רַחֲמִים עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְפִיכָךְ תִּקְנוּ חֲסִידִים הַרְאִישׁוֹנִים שְׁיִהְיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְּפַלֵּלִים ג' תְּפִלוֹת בְּכָל יוֹם אֲנָא הָשִׁב שְׁכִינְתְּךָ לְצִיּוֹן עִירְךָ וְסִדֵּר הָעֲבוֹדָה לִירוּשָׁלַם וְתִקְנוּ בוֹנֵה יְרוּשָׁלַם בְּרַכָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה בְּתִפְלָה וּבְכַרְפֵּת הַמְּזוֹן כִּינּוּן שְׁבָאוּ לִירוּשָׁלַם בָּא דְדוֹד שֶׁנִּי וְאַחַר יִשְׁנֹבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְקָשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דְדוֹד מִלְכָּם.

בְּפָרֶק הַקּוּרָא לְמַפְרַע דְּצִלוֹתָא מְצַמִּיחַ קַרְנֵי יְשׁוּעָה כִּינּוּן שְׁבָא דְדוֹד בָּא בְּתִפְלָה וְהִבְיִאוֹתִים אֶל הַר קְדִשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלְתִּי. בְּפָרֶק א' דע"ז הִלְכָה שׁוֹאֵל אָדָם צָרְכֵי בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה וְאִם בָּא לִזְמַר בְּסוּף כָּל בְּרַכָּה מַעֲיִן כָּל בְּרַכָּה וּבְרַכָּה אוֹמֵר וְאִם רוּצָה לִזְמַר אַחַר תְּפִלְתוֹ אִפִּי כְּסִדֵּר יוֹה"כ אוֹמֵר.

בְּפָרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (דף כט) לֵא אָמַר שְׁאֵלָה בְּכַרְפֵּת הַשָּׁנִים אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ שְׁיָכוֹל לְאַנְמָרָה בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה אֵי אֵיזְכָר בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה. בְּפ"א דְתַעֲנִית הִלְכְתָא יַחֲדַי מִתְּפַלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית וּמַעֲמָדוֹת עַרְבִית וְשַׁחֲרִית מִתְּפַלֵּל י"ח וְאוֹמֵר מַעֲיִן הַמְּאֻנָּרַע בְּשׁוֹמַע תְּפִלָּה וְאִם לֵאוּ אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ הָרִי אִם שְׁכַח עֲנָנוּ ה' אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ וְאִם רוּצָה אוֹמֵר קוֹדֵם יְהִיו לְרַצוֹן אִמְרֵי פִי.

יְרוּשְׁלָמִי אָמַר ר' תַּנְחוּם מִפְּנֵי מָה תִּקְנוּ שׁוֹמַע תְּפִלָּה בְּרַפְת חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה כְּנָגַד ה' לְמַבּוּל יִשְׁבַּ שְׁהִיא אֲזַכְרָא חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שְׁבַהֲבוּ לֵה' בְּנֵי אֱלִים שְׁהִתְפַּלְּהוּ כָּלָה אֶת הַפְּוֹרְעָנוֹת מִלְּבָא לְעוֹלָם.

בְּפָרֶק הַקּוּרָא לְמַפְרַע כִּינּוּן שְׁבָאָת תְּפִלָּה בְּאַתָּה עֲבוֹדָה דְּכַתִּיב וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלְתִּי וְגו'. בְּפָרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר טָעָה וְלֵא הַזְּכִיר שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ בְּעֲבוֹדָה וּמִסְקָנָא אִפִּי סִיִּים וְלֵא עָקַר רַגְלֵינוּ וְאֵינוּ רַגִּיל לִזְמַר תַּחֲנוּנִים אַחַר תְּפִלְתוֹ חוּזַר לְרֵאשׁ פּר"ח יַחֲדַי בְּצִיבוּר אִם טָעָה וְלֵא הַזְּכִיר שֶׁל ר"ח שַׁחֲרִית אֵין מִחְזִירִין אוֹתוֹ שְׁלֵא יִטְרִיחַ אֶת הַצִּיבוּר וְכָל שְׁכָן עַרְבִית שְׁאֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַחֲדָשׁ אֲלֵא בְיוֹם אֲבָל יַחֲדַי שְׁלֵא בְּצִיבוּר חוּזַר וְכֵן הִלְכָה כִּינּוּן שְׁבָאָת הוֹדָאָה בְּאַתָּה עֲבוֹדָה זוֹבַח תּוֹדָה יְכַפְּדָנִי.

בְּפ' אֵין עוֹמְדִין (דף לה) מוֹדִים מוֹדִים מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ בְּהוֹדָא' שׁוֹחָה תַּחֲלָה וְסוּף בְּפ' תְּפִלַּת הַשַּׁחַר צָרִיף שְׁיִכְרַע עַד שְׁיִתְּפַקְּקוּ חוֹלִיּוֹת שְׁבִשְׁדָּרָה. בְּשִׁלְהֵי פָּרֶק א' דְּבָבָא קָמָא לְאַחַר ע' שָׁנָה נַעֲשִׂית שְׁדָרוּ שֶׁל אָדָם נַחֲשׁ וְהוּא דְלֵא כְּרַע בְּמוֹדִים וְלָמָּה נַחֲשׁ מְשׁוּם דְּאָמַר בְּפָרֶק א' דְּבִרְכוֹת (דף יב) כִּי כְּרַע כְּרַע כְּחִיזָא כִּי זְקִיף זְקִיף כְּחִיזָא.

ירושלמי בפרק א' דשבת בר שיזרתא דבר אנש מתעביד חיויא דלא פרע כל קומתיה עד שיזרא.
ירושלמי תני רב תחליפא בן שאול הכל שוחחין עם שליח ציבור בהודאה ר' זעירא אמר ובלבד
במודים.

רבי שמואל בר נתן בשם ר' אחא ב"ר חנינא מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי אמי
רבי יוחנן הנה מעבר רבי חייא בר אבא לא הנה מעבר אלא גער ותו אמר רב בפרקין תני ובלבד
שלא שחה יותר מדאי רב ירמיה ובלבד שלא יעבד קהדין חרותא אלא כל עצמותיו.

הגני הקטן מסיים מודים דרבנן לעשות רצונה בלב שלם על שאנו מודים לה שאמה הוא אלהינו
ואלהי אבותינו לעולם ועד ירושלמי דברכות תני לא ישוח יותר מדאי ואם מצטער לכוף או זקן
מסיק רב הונא כיון שניענע בראשו דיו.

בפ' במה מדליקין על הניסים דפורים ודחגננפה מזפיר בהודאה. במסכת סוטה בפרק ואלו נאמרין
(דף מ) כששליח ציבור אומר מודים העם מה הן אומרין ומסיק מודים אנחנו לה ה' אלהינו ואלהי
אבותינו ואלהי כל בשר יוצרנו יוצר בראשית ברכות והודאות לשמה הגדול על שהחייבתנו
וקיימתנו בן תחינו ותקיימנו ותאסוף את גליותינו לחצרות קדושה לשמור חוקיה ולעשות רצונה
בלב שלם על שאנו מודים לה.

ירושלמי מסיים בא"י האל ההודאות: בברכת פהגים מה ראו לומר ברכת פהגים אחר ההודאה
דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וירד מעשות החטאת.

עבודה והודאה חדא מילתא היא. מה ראו לומר שים שלום אחר ברכת פהגים דכתיב ושמו את
שמי על בני ישראל ואני אברכם.

והיא שלום שנ' ה' יברך את עמו בשלום: שכג הלכות ברכת פהגים במסכת סוטה בפרק ואלו
נאמרין (דף לב) ואלו נאמרין בלשון הקודש ברכת פהגים. תניא פה תברכו בעמידה.

פה תברכו בגשיאות פפים. פה תברכו את בני ישראל אין לי אלא ישראל גרים ועבדים
משוחררים מנין ת"ל אמור להם לכולם.

תניא פה תברכו פנים אל פנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה. פה תברכו בקול רם.

אין הקורא רשאי לקרות פהגים ם עד שיכלה אמן מפי הציבור ואין הפהגים רשאים להתחיל
בברכה עד שיכלה דבור מפי הקורא. ואין הציבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי
הפהגים.

ואין הפהגים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שתכלה אמן מפי הציבור. לשנים קורא פהגים
לאחד אין קורא.

כל פהג המברך מתברך ושאינו מברך אינו מתברך ועובר ג' עשה. ירושלמי ר' אלעזר פד הנה
תשיש נפיק לברא.

כל פהג שאינו עולה לעבודה שוב אינו עולה. ואם עקר רגליו בעבודה עולה.

ושליח ציבור שעולה ועקר פורתא עולה. ואם פולם פהגים עולין לדופן וכל ישראל בכלל.

ואפ' עם שבשדות בכלל הברכה דאניסי. אבל עם שאחורי הפהנים לאאניסי ואינם בכלל ברכה ואפ' הנשים שבעבר הכותל הם בכלל ברכה דמחיצה אינה מפסקת כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא כפיו.

הכהן מברך בא"י אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצננו לברך את עמו ישראל באהבה. כי עקר פרעיה אומר יהי רצון מלפניך שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך שלא יהא בה מכשול עבירה ועון.

לאחר שמהפכין פניהם מן הצבור אומרים רבוננו של עולם עשינו מה שגזרת עלינו עשה כמה שהבטחתנו. וכשנושאים פניהם מדביקין ב' אצבעות יחד קמיצה וזרת ונותנים ריח בין אצבעות. אמה ואצבע יחד. ונותנין ריח בין האצבעות לאגודל.

אלו תיבות שהופכין הפהנים לדרום ולצפון יברכה וישמרה אליה ויחנה. אליה לה שלום. אין הפהנים רשאים לכוף קשרי אצבעותיהם עד שיחזרו פניהם מן הצבור. ועד שינתחיל שלים ציבור שים שלום.

ואינן רשאים לעקור רגליהם עד שיגמור שלים ציבור שים שלום ואין לומר לקהל פסוקין כר' אבא דמן עכו דלא אמר. במדינה אומר ג' ברכות יברכה ה' וישמרה. ועונין אמן. יאר ה' פניו אליה ויחנה אמן.

ישא ה' פניו אליה וישם לה שלום אמן. במדינה מזכירין בכינוי ונושאים ידיהן פנגד כתפיהם ואין עולין בסנדליהן לדוכן.

בפ' הקורא את המגילה עומד אין נושאים כפיהם בפחות מעשרה. במס' ר"ה בפ' ראוהו (דף פח) כהן שעולה לדוכן לא יוסיף ברכה לומר משלו ואם עלה לדוכן יכול לילה לצבור אחר ולברכם. דמברך כולי יומא. בשחיט' חולין פרק אלו טרפו' (דף מט) פהנים מברכין לישראל והקב"ה מסכים על ידיהם וגם מברך לפהנים.

בפ' הפל שוחטין נתמלא זקנו ראוי לישא את כפיו. ודוקא אמר בפרק הקורא את המגילה קטן אינו נושא את כפיו.

כהן שיש בידי או ברגליו או בפניו מומין לא ישא את כפיו. או אם ידיו צבועות ידיו בהקניות עקומות עקוש' לא ישא את כפיו.

הקורא לאלפין עיניו ולעיניו אלפין כחיפני ובישני לא ישא את כפיו שעניו דומעות לא ישא את כפיו, או סומא באחת מעיניו. ואם הנה דש בעירו מותר.

ירושלמי דתענית ר' נפתלי הנה אצבעיה עקימא אתא שאיל לר' אמי אמר ליה מכינן שאתה דש בעירך מותר אין נשיאות כפים בלילה אלא ביום. מי שידי צבועות סטים אם רוב אנשי אותה העיר כף מותר.

בחגיגה בפרק אין דורשין משמע אין מסתכלין בכהנים פשעולין לדוכן דוקא בזמן בית המקדש אבל לא במדינה. בתענית פהנים נושאים כפיהם שחרית מוסף מנחה ונעילה ביום הפפורי ופסיק הילכתא כרבי יוסי נעילה יש בו נשיאות כפים ולא במנחה.

והאידן' פֿרסי במנחה כיון דסמוף לשקיעת החמה כנעילה דמי. שיכור אסור לישא את כפיו שסמוף פֿרשת פהן לפֿרשת נזיר.

במגילה בפ' בני העיר (דף פח) שאָלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע במה האַרְכַּת ימים אָמר לא נשאתי ידי בלא בֿרְכָה. אָשר קדשנו במצותיו וצונו לברך את עמו ישראל באהבה: אָלהי נצור בְּשֵׁלֵהי פֿרַק ב' דְּבָרְכוֹת (דף יו) מר בְּרִיָּה דְּרַבִּינָא בְּתַר דְּמַצְלֵי אָמר אָלהי נצור ואינו מן התפלה על פן המתפלל עד סוף בֿרְכַת שְׁלוֹם וְהַקְהֵל עוֹנֵין קְדִישׁ או קְדוּשָׁה או בְּרָכוּ וְהִגִּיעַ לְאֵלֵהי נצור יִפְסִיק וְיַעֲנֶה עִמָּהֶם.

ר' שלמה הנה מתפלל בתוף אֶלְקֵי נצור מלפנו יחד שְׁמָה בְּעוֹלָמָה בְּנֶה בֵּיתָה שְׁכָלֵל הֵיכְלָה קרב קץ ביאת משיח פְּדָה עַמָּה שְׁמַח עֲדָתָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמָה עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינָה עֲשֵׂה לְמַעַן מְשִׁיחַ צְדָקָה.

עֲשֵׂה לְמַעַנָּה וְלֹא לְמַעַנְנוּ. לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֵיהָ הוֹשִׁיעָה יְמִינָה וְעַנְנוּ.

באגד' דשמואל כל הרגיל בד' דְּבָרִים הִלְלוּ זוֹכָה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׂכִינָה. אלו הן עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמָה.

עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינָה. עֲשֵׂה לְמַעַן מְשִׁיחַ צְדָקָה.

עֲשֵׂה לְמַעַנָּה וְלֹא לְמַעַנְנוּ. לְמַעַן יִחַלְצוּן יְדִידֵיהָ הוֹשִׁיעָה יְמִינָה וְעַנְנוּ.

בפֿרַק א' דְּבָרְכוֹת אָמר רבי יוחנן בתחילה אומר ה' שְׁפָתַי וּלְבַסּוֹף אומר יהיו לרצון אמרי פי וְהִגִּיזוּן לְפִי לְפָנֶיהָ ה' צוּרֵי וְגוֹאֲלֵי. שְׁהָרֵי דוֹד לֹא אָמְרָה אֶלָּא לְאַחַר י"ח פֿרָשִׁיּוֹת.

ביומא בפֿרַק הוציאו לו (דף נו) הַמְתַּפְּלֵל צָרִיף שְׁיִפְסִיעַ ג' פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו וְאַחַר כֵּף יִתֵּן שְׁלוֹם וְאִם לֹא עֲשֵׂה כֵן רְאוּי לֹא כְּאֵלוּ לֹא הַתַּפְּלֵל וְנוֹתֵן שְׁלוֹם לְשִׁמְאֵלוּ שֶׁל מְתַפְּלֵל שֶׁהוּא יְמִינוּ שֶׁל הַקַּב"ה.

אבני נֶבֶא הוּוּ פְּסִיעֵין ג' פְּסִיעוֹת בְּפְסִיעָה אַחַת. בְּמַגִּילָה בְּפֿרַק שְׁלִישֵׁי קוּרָא אֵת הַמַּגִּילָה (דף פה) מִיָּכֵן וְאִילָף אָסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַקַּב"ה דְּכָתִיב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'.

בְּפֿרַק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר הִנֵּי י"ח בְּרָכוֹת כְּנֶגֶד י"ח אַזְכָּרוֹת שְׁאָמַר דוֹד בְּמִזְמוֹר הָבּוּ לֵה' בְּנֵי אֱלֹהִים וּבְרַכַת מִיָּנִים בְּיַבְנֶה תִּקְנוּהָ כְּנֶגֶד אֵל הַכְּבוֹד הִרְעִים וְכְנֶגֶד י"ח אַזְכָּרוֹת שְׁבָקְרִית שְׁמַע. וְכְנֶגֶד י"ח חוֹלִיוֹת שְׁבִשְׁדָּרָה וְחוֹלִיאַ קְטָנָה לְמַטָּה.

היא לוז יְרוּשְׁלַמִי כְּנֶגֶד י"ח מְזֻמּוֹרִים עַד יַעֲנֶה. וְלָמָּה רָגְשׁוּ.

וְכְנֶגֶד י"ח פְּעָמִים אָבוֹת כְּתוּבִים בְּתוֹרָה אֲבָרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו. וְכְנֶגֶד י"ח צוּוּיִין בְּפֿרָשַׁת הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי מִן נֶאֱתוּ אֶהְיָאֵב וְא' בְּרִישׁ פֿרָשָׁתָא וי"ח פְּעָמִים יִרְאֶה אֶצֶל הַשֵּׁם בְּחוֹנְמֵשׁ.

וְאָמַר לִירְאֶה אֵת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד. וּבְמִשְׁלֵי י"ח יִרְאֵת הַשֵּׁם וְאֶחָד חָכֵם יִרְאֵ וְסָר מֵרַע.

וי"ח שְׁמִיעוֹת בְּחוֹנְמֵשׁ. וְאֶחָד שְׁמוֹעַ אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ כְּפוּל: שְׂכַד גִּיהוּק פְּיָהוּק עֵיטוּשׁ רוּק בְּתַפְּלָה הַעוֹמֵד בְּתַפְּלָה וּמְגַהֵק.

ר"ופציר.

או מְפַהֵק בְּדִילֵי"ר. הָרִי זֶה מַגְסֵי הָרוּחַ.

אבל לאונסו מותר ר' גינהק ופיהק ורק. עיטוש למעלה בפיו ובחוטמו שקורין שטר"נודיר סימן יפה כשם שעושין לו נחת רוח מלמעלה כה עושין מלמטה.

אבל עיטוש הפחה אמרינו ממתין עד שיכלה הרוח אם מרגיש שמתבקש להתעטש מרחיק לאחוריו ד' אמות ומתעטש וממתין וחוזר ומתפלל ואומר רבון העולמים אתה יצרתני נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי ונדוע לפניך חרפתנו ובשתנו.

בחינו חרפה וכלמה. אחריתנו רמה ותולע.

ומתחיל למקום שפסק. כשפסק מניח ידו על פיו וזקנו שלא יראה פתיחת פיו הנה עומד בתפלה ונדמן לו רוק מבליעו בטליתו או באפרקסותו או רוק לאחוריו.

כמו בר רב אשי דקיימא לן בריש הרוואה (דף סב) ריקה בבית הפנסת מותר. ורושלמי רוק כדי שיהא כוסו נקי.

לפניו אסור לאחוריו מותר. לימינו אסור ולשמאלו מותר ר' יונה ריק ונשי.

פי' שנייף ברגליו שלא יראה. במדרש ויכולו באלה הדברים ראה החילוני תת לפניך.

בתפלה הנה עומד והגיע לו רוק רוק לצדדין ויהא נוהג באימה ויראה והק' ב"ה משפיל שונאיו. רבי ממשמש בבגדו פר"ח ממשמש בטליתו הפרוסה עליו אבל לא הנה מתעטף.

צואה על בשרו או ידיו מונחים לו בבית הפסא קיימא לן אסור להתפלל או לקרות קרית שמע דגרע ממבואות המטונפות: ריח רע שיש לו עיקר צואה מכוסה וריח נודף מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח ומתפלל.

ריח רע שאין לו עיקר כמו הפחה בין שלו בין של חבירו אסור להתפלל בעוד הריח. אבל אם חבירו הפיח מותר לו ללמוד.

תינוק השתין בבית הפנסת ויצא רבינו שלמה מבית הפנסת והתפלל דקיימא לן הפוסק באמצע תפלתו אם לא שקה כדי לגמור את כולה חוזר למקום שפסק. ואם לא חוזר לראש.

הנה עומד בתפלה וצואה לפניו מהלך לפניו עד שישירקנה לאחוריו ד"א ואם א"א לפניו ילך לצדדין עד שישירקנה ד"א הנה עומד בתפלה ומצא צואה כנגדו אמר רבא הואיל וחסא תפלתו תועבה.

תניא הנצרך לנקביו אל יתפלל אבל אם יכול להמתין עד פרסה יתפלל. הנה עומד בתפלה ומים שותתין על ברפיו פוסק וממתין עד שיכלו המי' וחוזר לתפל' ואם שקה כדי לגמור את כולה חוזר לראש.

לא יאחז אדם תפילין בידו וספר תורה בזרועו ויתפלל אמר שמואל וקערה וכפר ומעות וכינצא בקו. אבל אם אחז ציציות בידו דטריד במצנה מותר, כדאמרי' בסוכה בפרק לילב הגזול (דף מא) ויתפלל ולולבו בידו.

הנה עומד בתפלה ורואה ערות תינוק מגולה אסור דקיימא לן בין ערות כותי בין ערות ישראל אפילו ערוה בעששית אסור' הנה עומד במים אם לבו רואה את הערוה אסור אלא עוכרו ברגליו.

וקיימא לן בתפלה עד שיכסה את לבו ושער בין של אשתו בין של אשה אחרת או שוקה או טפח בבשר' או בזרועותיה מגולות אסור ואם ערנה כנגדו אפילו יעצים עיניו אסור לו לקרות קרית שמע או להתפלל: אסור לישוב בתוך ד' אמות של תפלה בפרק אין עומדין (דף לא) אגני האשה הנצבת עמקה בזה אמר ר' מין שאסור לישוב בתוך ד' אמות של תפלה.

נראה אם יושב בטל קורא שבת או ענין תפלה מותר. ואסור לעבור כנגד המתפללין בתוך ד' אמות.

בתנא דבי אליהו בפרק ט' גבי ניסב חזקיהו פניו אל הקיר למדו חכמים ממנו ד' דברים שלא יעמוד בבקעה ויתפלל כדרך אומות העולם ולא יעמוד ברשות הרבים ויתפלל מפני דעת נשים.

ויקדש אדם משנתו ד' אמות לצפון וד' לדרום ד' אמות למזרח וד' למערב. ואם הנה בתוך הבית יקדש בולן אפי' ק' אמה.

ויעמוד אדם בצד עץ או בצד אבן ויתפלל. שנ' אל הקיר.

אדם שהתפלל יכול לעמוד בפני מי שלא סיים תפלתו כדאמר בפרק תפלת השחר גבי ר' ירמיהו בר אבא ומותר לעבור חוץ לד' אמות כרבי יוסי ור' אמי בפרק תפלת השחר דחלפי לד' אמות.

המתפלל לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר בפרק א' דברכות. ונראה אם עמוד קבוע או בימה קבועה לפניו אינה מפסקת.

דהוי כמחיצה דקיימא לן בסוטה בפרק ואלו נאמרין כרבי יהושע בן לוי מחיצה אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים אבל מטה וכסא ושולחן שאינו קבוע מפסיק הוא. אמרינן בעירובין בפ' כל גגות תשעה בגדול' ויחיד בקטנה מצטרפין שקטנה פאילו היא כגדולה אבל לא להפך דבעינן נצירות ויהו ביחד ואם שומע קול שליח ציבור בכל מקום יוצאין כדאיתא במס' ר"ה בפרק ראיה בית דין.

אם השומע פניו לבו יצא. ואף על גב דרב דאמר בפסחים בשילהי פיצד צולין מו האגף ולחוץ פלחוץ.

וכן לתפלה. הא קיימא לן כרבי יהושע בן לוי דמחיצת ברזל אינה מפסקת המתפלל וצואה כנגדו ירחיק כמלא עיניו כדאמר בשילהי פרק ג' דברכות.

אבל לאחריו מרחיק ד' אמות ומתפלל. וקיימא לן צואה בבית המטה מפסקת כרשב"ג ואם לפני המטה מסלק לצדדין בהרחקת ד' אמות מותר.

מים הרעים ומי המשרה וצואה לאחריו ברחוק ד' אמות מותר. לפניו כמלא עיניו אסור.

בית הפסא חדש שאין בו צואה מותר להתפלל כנגדו ולא בתוכו. בסוכה בשילהי פ' לילב הגזול קטן ויכול לאכול כזית דגן בתוך אכילת פרס מרחיקים מצואתו וממימי רגליו ד' אמות כגדול אפי' אינו יכול לאכול אסור.

תפלת השחר מצותה עם הגי' החמה פנותיקים יראוה עם השמש ולפני ירח דור דורים ושייתפלל ביום וקיימא לן כר' יהודה דאמר תפלת השחר עד ד' שעות דתנו בבחירתא פנותיה ועל עמוד של שחר שקרב בד' שעות.

עד פֿאן יְהִי שְׂכַר תְּפִלָּה שְׂכַר תְּפִלָּה בְּזִמְנָה לֹא יִהְיֶה לִּיהִ יְרוּשְׁלָמִי בִּפְּ תְּפִלַּת הַשַּׁחַר ר' אָסִי צְלִי בְּתֵלֶת שְׁעֵין בִּימָמָא וְכוּן ר' חֲזִיָא. וְכוּן רַבִּי בְּרַכְיָה.

בפ' ב' דְּבִרְכוֹת אָסוּר לְאָדָם שְׂיַעֲשֶׂה חֲפָצוֹ קוּדָם שְׂיִתְפַּלֵּל שֵׁנִי צְדָק לְפָנָיו יְהִלֵּף וְיִשָּׁם לְדָרָף פְּעָמָיו וְהִינּוּ טַעַם בִּפְּ א' דְּבִרְכוֹ' עַל תְּפִלָּתוֹ שְׂתֵהָא סְמוּךְ לְמִטָּתוֹ. וּבִפְּ הֵיָה קוּרָא אָסוּר לְאָדָם שְׂיִקְדִים לְבֵית חֲבִירוֹ לְשָׂאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ קוּדָם שְׂיִתְפַּלֵּל בְּפִרְקָא א' דְּבִרְכוֹת לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם קוּדָם שְׂתִתְפַּלְלוּ עַל דְּמָכֶם.

סִפְק הַתְּפִלָּל קִיָּמָא לֹן כִּר' אֶלְעָזָר דְּאִין חוּזַר וּמִתְפַּלֵּל דְּתְפִלָּה דְּרַבְּנָן אַע"ג דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן הַלּוּאִי יִתְפַּלֵּל אָדָם כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ קִיָּמָא לֹן כִּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ תְּפִלוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּיקְנוּם דְּתִנְיָא כְּנוּתִי כְּשֵׁם שְׂאִין מוֹסִיפִין עַל הַתְּמִידִין כְּףָה עַל הַתְּפִלָּה.

וּשְׂמוּאֵל נְמִי אָמַר הֵיָה עוֹמֵד בְּתְפִלָּה וְנִזְכַּר שְׂתִתְפַּלֵּל פּוֹסֵק אֶפְיָלוֹ בְּאַמְצַע בְּרַכָּה. אָבֵל אִם רוּצָה לְחַדֵּשׁ בְּתְפִלָּה וְיִתְפַּלֵּל.

אָבֵל בְּשָׂאֵלְתוֹת דְּרַב אַחַאי וְהִלְכוֹת גְּדוּלוֹת פּוֹסֵק כְּרַב אַחַאי. קִיָּמָא לֹן כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ דְּאָמַר הַנְּכַנְס לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּמִצָּא צִיבּוֹר שְׂמִתְפַּלְלִין אִם יָכוֹל לְהִתְחִיל וּלְגַמְרוֹר עַד שְׂלֵיחַ צִיבּוֹר לְקַדְוֶשָׁה יִתְפַּלֵּל וְאִם לֹא לֹא יִתְפַּלֵּל שְׂאִין יַחֲדָא אֹמְרִי קַדְוֶשָׁה פִּר"ח וְרַבִּינוּ שְׂלֵמָה וְאָבִי רִיב"ק וְרַבּוּתִי פְּסָקוֹ הַמִּתְפַּלֵּל לֹא יִפְסִיק לְעֵנוֹת יְהִי שְׂמִיָּה רַבָּא אוֹ קַדִּישׁ אוֹ בְּרַכוּ.

אָלֵא יֵשׁ לְשִׁתּוֹק לְשִׁמּוֹעַ הַצִּיבּוֹר כְּשִׁעוּבִין וְחוּזַר וְגוֹמַר תְּפִלָּתוֹ אָבֵל אִם הַצִּבּוֹר מִתְפַּלְלִין יִמְתִּין עַד שְׂיִסְיִימוּ וְיִתְחִיל עִם שְׂלֵיחַ צִיבּוֹר בְּלַחֲשׁ וְאֹמְרִי עִם הַחֲזָן נִקְדָּשׁ וּקְדוּשָׁה וְגוֹמַר תְּפִלָּתוֹ וְלִי נִרְאָה דְּאִין לְשִׁתּוֹק לְשִׁמּוֹעַ מִפִּי הַצִּיבּוֹר שְׂאִם הֵיָה שׁוֹמֵעַ מִפִּי שְׂלֵיחַ צִיבּוֹר הֵיָה יוֹצֵא כְּדָאֵמַר בִּפְּ רֵאוּהוּ בֵּית דִּין דְּדַעֲתִיָּה דְּשְׂלֵיחַ צִיבּוֹר אֶפְיָלִי עֲלֵמָא וְכִר' יוֹסִי דְּאָמַר בְּשְׂלֵיחַ צִיבּוֹר אָבֵל בְּיַחֲדָא עַד שְׂיִתְפַּנּוּן שׁוֹמֵעַ וּמִשְׁמִיעַ וְהָא דְּאָמַר בְּמַס' סוּפָה בִּפְּ לױלָב הַגְּזוּל שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנָה הֵיָכָא שְׂנִתְפַּנּוּן לְהוֹצִיאָו כְּהֵיָא יְרוּשְׁלָמִי דְּמַגִּילָה הַמְּגִילָה אֲשֶׁר קָרָאוּ אוֹתָהּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְהֵלֵא ש"ץ קִרְאָה מִיָּפֶן שְׂהַשׁוֹמֵעַ כְּקוּרָא יְרוּשְׁלָמִי דְּסוּפָה אֲשֶׁה מְבַרְכָת לְבַעֲלָהּ וּבִן לְאָבִיו כְּעוֹנָה אַחֲרֵיו אָמֵן. וְכִר' זִירָא דְּאָמַר אֵיפּוּין וְתַקַּע לִי וּבִפְּ כִּסּוּי הַדָּם וּבִפְּ עֲרַבִי פְּסָחִים מִצּוֹת צִרִיכוֹת כְּנוּנָה וּבִירוּשְׁלָמִי דְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הֵיָה עוֹבֵר אַחוּרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת הֵדָא אֲמָרָה מִצּוֹת צִרִיכוֹת כְּנוּנָת הַלֵּב.

אָבֵל אִם קוּרָא תְּהִלָּה לְדוּד אוֹ זְמִירוֹת אוֹ יוֹצֵר אוֹ קַדִּישׁ אוֹ קְרִיַת שְׂמַע אֶפְיָ בְּאַמְצַע הַפְּסוּק עוֹנָה עִם הַקְּהֵל דְּקִיָּמָא לֹן כִּר' יְהוּדָה בְּאַמְצַע הַפִּרְקָא שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הִירְאָה כָּל שְׂפָן זֶה. אָבֵל בְּתְפִלָּה יִתְפַּלֵּל לְפָנָיו וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה דְּהַעוֹסֵק בְּמִצְוָה פְּטוּר מִן הַמִּצְוָה הָאֲחֵרָת וּבִיּוֹמָא וְדַבְּרָתָּ בָּם וְלֹא בְּתְפִלָּה לְאַחַר שְׂמִתְפַּלְלִין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם לְתַחֲנִיָּה דְּכַתִּיב וַיְהִי כְּכִלּוֹת שְׂלֵמָה לְהַתְּפַלֵּל אֵל ה' אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת אֵלֶּם תְּחִנָּה אַחַר תְּפִלָּה וְאִין נוֹפְלִין אֶלֵא לְפָנֵי סֵפֶר תוֹרָה וְסִימָ' דְּכַתִּיב בְּמִלְחָמָת עֵי וַיִּפּוֹל עַל פְּנָיו אֲרַצָּה לְפָנֵי אַרְוֹן ה' וְאִם רַצְפַת אֲבָנִים אָסוּר בְּפִישׁוּט יָדִים וְרַגְלִים כְּדֵאִיתָא בִּפְּ הַקוּרָא אֵת הַמְּגִילָה עוֹמֵד (דָּרָף כג) וּבִפְּ א' דְּתַעֲנִית אִין אָדָם חָשׁוּב רִשְׁאִי לִיפּוֹל עַל פְּנָיו אֶלֵא אִם כֹּן נַעֲנָה כִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְאָבִי וְרַבָּא מְצִלוֹ אֶצְלוּיִי שְׂמִטָּה עַל שְׂמֵאלוֹ אָבֵל אָנוּ נוֹפְלִין עַל הִימִין כִּי הַשְׂכִּינָה כְּנֶגֶד אָדָם שׁוֹיְתִי ה' לְגַגְדֵי תְּמִיד וּכְשִׁמּוֹטָה עַל יְמִינוֹ וְהַשְׂכִּינָה כְּנֶגֶדוֹ מְכוּוֹן שְׂמֵאלוֹ תַּחַת לְרֵאשֵׁי יְמִינוֹ תַּחֲבַקְנִי וְאַחַר הַתְּחִנָּה אֹמְרִי וְאַנְחֵנוּ לֹא גִדַּע מַה נַּעֲשֶׂה כִּי עֲלִיָּה עֵינֵינוּ.

כְּמוֹ שְׂפָתוֹב גְּבִי יְהוֹשֻׁפֵט בְּדַבְּרֵי הִימִים. יִתְגַּדֵּל אַחַר הַפְּסוּקִים.

אשרי יושבי ביתך דאמר ר' אלעזר ב"ר אבינא פל האומר תהלה לדוד בכל יום ג' פעמים מובטח לו שהוא בן עולם הבא דאית ביה אבג"ד ופוחת את ידך ואהי"ה פסוקים בתחילה בהתחלת ה' חנמשים מן ארוממה אלהי המלך עד שם קדשו לעולם ועד בק"ו תיבות המים ג"פ ק"ו תיבות הרי ג' פעמים תיבות כמו תיב"ת תהלה ואותיות תמ"ר בתרי"ג מצות וכו' אותיות א"כ כ"א פסוקים כ"א מלאכות ברא כ"ו ימים לבד מבין השמשות: סדר קדושה בשילהי מסכת סוטה רשב"ג אומר מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה וכו' ועלמא במאי מתקיים אקידושא דסידרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא שנ' ארץ עיפטה כמו אפול צלמות ולא סדרים.

הא יש סדרים ותופע. ומותר ליחיד לומר סדר קדושה אעפ"י שיש בו קדוש וברוך שתיקנוהו בשעת השמד.

יענה.

ובא לציון. ואחר גומרין קדיש.

וקורין עלינו לשבח. עד תמלך בכבוד כל יחיד ויחיד.

וכשגומר כל מה שחפץ לקרות אומר כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ונאנחנו גלף בשם ה' אלהינו לעולם ועד וכשיוצא ילף בנחת בפ' א' דברכות אומר ר' חלבוב אמר רב הונא כל היוצא מביהכ"נ אל יפסיע פסיעה גסה.

וכשיוצא משתחוה לשכינה ויוצא: שכה תפלת המוספין בפ' תפלת השחר ושל מוספין כל היום א"ר יוחנן ונקרא פושע היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוספין מתפלל של מנחה ואח"כ יתפלל של מוסף אסור לאדם העומד בצייבור להקדים תפלתו לתפלת הציבור ומותר לאדם לטעום קודם תפלת המוספין.

דקימא לן ברבנן דיחיד חייב בתפלת המוספין בין בחבר עיר בין שלא בחבר עיר כר' יוחנן דצלי ונהדר צלי. ורושלמי אומר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' ינאי עומד ומתפלל בשוקי של ציפורן ומהלך ארבע אמות ומתפלל של מוסף ואין חבר עיר בציפורן.

וכמה ישנה בין תפלה לתפלה כדי שיתחנן בכינון ורושלמי שוהא פדי שילף ד' אמות בשילהי מס' ר"ה אומר רב חננאל אומר רב פינן שאמר פכתוב בתורתך שוב אינו צריך לומר קראי.

ואם אומר פכתוב צריך לומר הפסוקים מה שאומר פסוקים בשבת משום דמיגרס גריסי. ורב יוסף סבר מוסף יחיד יכול להתפלל.

דאמרינן בפ' א' דע"ז לא לצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעין קמייתא ביומא קמא דריש שתא ביחיד פינן דמפקיד דינא עליה ומדחי אי הקא צייבור גמי. אלמא היכא דאיכא צייבור בתלת שעין קמייתא לא מצלי ונהדר מצלי ביחיד.

ובשילהי פ' תפלת השחר טעה ולא התפלל ראש חודש אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומר במוספין בצבור שנו וכן דא"ל אב"י לרב חמא מאי טעמא לא אתי בפירקי דרב יוסף וכו'.

ולצלי מר צלותא דמוספי ביחיד וכו' בצייבור שנו. אבל ביחיד לית לן בה: שכו תפלת המנחה אשרי יתגדל יהא שמיה רבא יתברך בפ' א' דברכות לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה.

שנאמר ויהי כעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ומסקי' בפ' תפלת השחר תפלת המנחה עד הערב ר' יהודה אומר עד פלג המנחה דעבד דעבד דעבד כמר עבד. ונהגו להתפלל מנחה עד הערב. ביומא בפרק אומר להם הממונה (נף פח) צלותיה דאברהם מפי משחרי פתלי לאחר ז' שעות ומחצה עד הערב. והלכה מתפלל של שבת בערב ושבת ואומר קדוש על הכוס.

בריש תפלת השחר טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שמים. ואין בזה משום עבר יומו בטל קרבנו ויהבי ליה שחר תפלה.

שחר תפלה בזמנה לא יהבי ליה. ודווקא טעה אבל בטל במזיד מענות לא יוכל לתקון.

טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל ערבית שמים של שבת טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל שמים של חול במוצאי שבת. מבדיל במוצאי שבת מבראשון ואינו מבדיל בשנייה היו לפניו ב' תפלות מתפלל של מנחה ואחר מוסף במנחה אין אומר ברכת פהנים שאין בו נשיאות פנים כדאמר במס' תענית אבל כשמתענין שהוא סמוך לערב אומר כדאמר בפרק בשלישה פרקים לכו אומר במנחה ברכנו בברכה תחינה ותגדל.

מעריב בפ' א' דברכות בערבית מברך שמים לפניו ושמים לאחריה. אחת ארנפה ואחת קצרה המעריב ערבים.

בערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא. פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא.

אהבת עולם על שם אהבת עולם אהבתיה קרית שמע. מאימתי קורין את שמע בערבי משעה שהפנהים נכנסין לאכול בתרומתן וסימן לדבר צאת הכוכבים.

ירושלמי הקורא קודם לכן לא יצא. ומה שקורין אותה בבית הכנסת כדי לעמוד מתוך דברי תורה.

ואותם שהיו מתפללין תפלת הערב מבעוד יום שמא לא סברי כר' יוחנן דאמר בפ' א' צריף לסמוך גאולה לתפלת ערבית ועוד תפלת ערבית רשות. שמעתי מרבי י"בא הנה קורא קרית שמע עם הציבור כשמתפללין ביום מתפלל עמהם תפלת ערבית כי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הציבור וביציאת הכוכבי הנה קורא ק"ש על מטתו בברכותיה אבל עיקר המצנה להתפלל קרית שמע בברכותיה ולסמוך גאולה לתפלה לאחר יציאת הכוכבים זמן קרית שמע ערבית מיציאת הכוכבים עד עמוד השחר.

חכמים עשו חיזוק לדבריהם לא יאמר אדם כשפא מן השדה אלו לביתי ואוכל קומעא ואחר כך אקרא קרית שמע נמצא שינה חוטפתו וישן כל הלילה. אלא קורא קרית שמע ומתפלל ואם לא קרא בלילה קורא קודם עמוד השחר.

ובלבד שלא יאמר השכיבנו במנחות בפ' שתי הלחם (נף צט) קרא קרית שמע ערבית ושחרית קנים לא ימוש ספר התורה הנה מפיה. בברכות בפ' הנה קורא (נף יד) אנו אתחילי מתחלינו פרשת ציצית וקיימא לן אם התחיל גומר.

אַמַת וְאַמוֹנָה בְּפָרֶק ב' דְּבָרְכוֹת בֵּין ה' אֱלֹהֵיכֶם לְאַמַת לֹא יִפְסִיק וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹמֵר אַמַת אֵלָּא יֹאמֵר
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אַמַת וְאַמוֹנָה. בִּפ' א' דְּבָרְכוֹת מִי שְׁלֹא אָמַר אַמַת וְאַמוֹנָה עֲרַבִית לֹא יֵצֵא יָדָי
חוֹבְתוֹ.

מְבָרַךְ שְׁתֵּים לְאַחֲרֵיהֶּ אַחַת אַרְבָּעָה אַמַת וְאַמוֹנָה וְאַחַת קֶצֶרָה הַשְּׁפִיבֵנו אָמַר ר' יוֹחָנָן אֵינְהוּ בֵּן
הָעוֹלָם הַבָּא הַסּוֹמֵךְ גְּאֹלָה שֶׁל שְׁחַרְיָ לְתַפְלָ' שֶׁל שְׁחַרְיָ וְגִאֹלָה שֶׁל עֲרַבִית לְתַפְלָה שֶׁל עֲרַבִית.
וְהָא בְּעֵי לְמִימַר הַשְּׁפִיבֵנו אֵלָּא פְּגִאֹלָה אֲרִיכְתָא דְּמִי. וְהִגְאֹנִים תִּקְנוּ פְּסוּקֵי בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אֲמֵן
שְׁבִהֵן י"ח פְּעָמִים ה' פְּנִגְדָּ י"ח בְּרָכוֹת.

וְאַחַר כֵּן יִרְאוּ עֵינֵינוּ וּמְסִיִּים הַמְּלִיךְ בְּכַבּוּדוֹ. לְפִי שְׁתַּפְּלַת עֲרַבִית רְשׁוֹת בִּפ' תַּפְּלַת הַשְּׁחַר תִּיקְנוּ
לְוֹמַר הַפְּסוּקֵי וְיִרְאוּ עֵינֵינוּ יִתְגַּדֵּל וְאַחַר הַפְּסוּקֵי יִתְפַּלֵּל בִּפ' תַּפְּלַת הַשְּׁחַר מְסִיק תַּפְּלַת עֲרַבִית
רְשׁוֹת פִּר"ח כְּבָר נִהְגוּ תַּפְּלַת עֲרַבִית דִּר' פְּסִיק רְשׁוֹת וְאִיהוּ אָמַר טְעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֲדָשׁ
עֲרַבִית אֵין מְחֻזְרִין אוֹתוֹ לְפִי שְׁאֵין מְקַדְּשִׁין הַחֲדָשׁ בְּלִילָה וּמִשְׁמַע אֲבָל שְׁבַת נְיוֹם טוֹב חֲזִיב.

תַּפְּלוֹת פְּנִגְדָּ תְּמִידִים תִּקְנוּם אֵיבָרִים וּפְדָרִים קְרִיבִין כָּל הַלִּילָה. וְכֵן תַּפְּלַת הָעֲרַב כָּל הַלִּילָה אָמַר
ר' יוֹחָנָן לְעוֹלָם יִזְהַר אָדָם בְּתַפְּלַת הָעֲרַב שְׁנֵאמַר תַּכּוֹן תַּפְּלַתִּי קְטַרְתָּ לְפָנֶיךָ מִשְׁאַת כְּפִי מִנְחַת
עֲרַב.

בְּפָרֶק ג' דְּבָרְכוֹת נְשִׁים חֲזִיבוֹת בְּתַפְּלָה בְּמִדְרַשׁ וַיְכַוְּלוּ יְלִיף מִחֲנִיָּה שְׁהִיְתָה מִתַּפְּלַת י"ח בְּרָכוֹת.
רְמָה קְרַנִּי מְגוֹ.

מִמִּית וּמְחִיָּה מְחִיָּה הַמְּתִים אֵין קְדוּשַׁת הָאֵל הַקְּדוּשָׁה דְּעוֹת חוֹנֵן הַדַּעַת. וְנִכְשְׁלִים אֲזָרוּ חֵיל הַרוּחָה
בְּתַשׁוּבָה מוֹרִיד שְׁאוּל וַיַּעַל חֲנוּן הַמְּרַבֵּה לְסִלּוֹחַ.

שְׁמַחְתִּי בִישׁוּעָתֶךָ גְּאֵל יִשְׂרָאֵל מְקִים מַעַפְר רּוּפָא. שְׁבָעִים בְּלַחַם מְבָרַךְ.

חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּמְקַבְּץ גַּם אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. וְרַשְׁעִים בַּחֲשָׁה מְכַנְיַע.

קִשְׁת גְּבוּרִים מְבַטֵּחַ לְצַדִּיקִים קֶרֶן מְשִׁיחוֹ דָּוִד. אֵין צוּר כְּאֵלֵינוּ אֵל תִּרְבּוּ תַּדְּבְרוּ שְׁאוֹתֶךָ לְבָדָה
בִּירְאָה נְעַבְדְּךָ.

יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם הַטּוֹב וַיִּתֵּן עוֹז לְמַלְכוֹ עוֹשֶׂה הַשְּׁלוֹם: שִׁכּוּ קְרִית שְׁמַע עַל הַמְּטָה בִּפ' א' דְּבָרְכוֹת
אָמַר ר' הוֹשִׁעַ בֵּן לׁוֹי אַעֲפ"י שְׁקִירָא קְרִית שְׁמַע בְּבֵית הַפְּנִסָּת מְצִנָּה לְקִירוֹתוֹ עַל מְטָתוֹ אִם תִּלְמִיד
חֲכָם הוּא אֵינוֹ צָרִיךְ אֲבָל קוֹרָא בְּיָדָה אֲפָקִיד רוּחִי.

אָמַר ר' אֶלְעָזָר כָּל הַקּוֹרָא קְרִית שְׁמַע עַל מְטָתוֹ מְזִיקִין בְּדִילִין מְמַנּוּ וְכֹאִילוּ אוֹחֲזוּ חֲרַב פִּיפִיּוֹת.
בְּשָׁבוּעוֹת בִּפ' יְדִיעוֹת הַטּוֹמָאָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לׁוֹי קְרִי יוֹשֵׁב בְּסַתֵּר עֲלִיוֹן.

בְּפָרֶק א' דְּבָרְכוֹת פְּרַקְדָּן אוּ מְנוֹטָה עַל צִדּוֹ לֹא יִקְרָא קְרִית שְׁמַע אִם הוּא בַּעַל בְּשָׂר פְּרַבִּי יוֹחָנָן
מִוֹתֵר לְהַטּוֹת וּלְקִירוֹת שְׁיִכְנִין יוֹתֵר בְּטוֹב. בְּפָרֶק הַרוּאָה נִכְנָס לִישָׁן קוֹרָא מִן שְׁמַע עַד וְהִיָּה אִם
שְׁמוּעַ.

וְאוֹמֵר פְּסוּקֵי דְרַחֲמֵי פְּגוֹן בְּיָדָה אֲפָקִיד רוּחִי וְשִׁאָר פְּסוּקֵי וּמְבָרַךְ בִּא"י הַמְּפִיל חֲבָלֵי שִׁינָה וְכו' וְצָרִיךְ
שְׁלֹא יִפְסִיק בֵּין קְרִיָּתוֹ לְשִׁנְתוֹ כְּדִמְשַׁמַּע בִּירוּשָׁלַיִם קְרִי וְחוֹזֵר קְרִי עַד דְּהִנֵּה שְׁקַע מְגוֹ
שְׁנִמְיָה בְּמִדְרַשׁ וַיְכַוְּלוּ כְּשֶׁבֵּא אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל לִישָׁן וְאֵינוֹ יִשָּׁן עַד שְׁמַמְלִיךְ לְהַקְב"ה לֹא יִשְׁכַּב עַד
יֹאכַל טְרֵף שְׁאוֹמֵר ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אַחַד.

והמחבלין שומעין שהזכיר שמו של הקב"ה וחומלים עליו ומלחשים אתריו ברוף שם פבוד מלכותו ובורחין. והוא נסמך בזה ופוקד נפשו בידו אחר שמע בידה אפקיד.

והשומרים בלילה מוסרין אותו לשומרי היום נפשי לה' משומרים לבקר. וכן בתנחומא: שכח נטילת ידים קודם שיאכל בשחיטת חולין בפרק כל הבשר (דף קה) לא אמרו נטילת ידים לחולין אלא מפני סרף תרומה וסמכו על וידיו לא שטף במים ואחר שלא שטף טמא ולכן סמכו נטילת ידים לחולין מן התורה.

ובתנא דבי אליהו בפ' בא חבירו דברו אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו מיפן המזול בנטילת ידים סימן רע לו. לא יאבה ה' סלוח לו.

וכמה החמירו חכמים בזלזול נטילת ידים ובשבת בפרק במה אשה ובפרק ב' דערובין גבי רבי עקיבא ובפרק ג' דברכות צריך גדיי. בפרק א' דסוטה (דף יד) נעקר מן העולם.

והאוכל בלא נטילה פאילו בא על אשה זונה. הנוטל מים ראשונים צריך שיגביה ידו למעלה וינטלם וינשאם.

בפרק כל הבשר מים ראשונים נוטלין בין בכלי בין על גבי קרקע ונוטלין בין בחמין בין בצונן. אבל אם היד סולדת אסור.

בפ' כל הזבחים (דף נב) שקיבל זר דמן אם טבל במים שאין פרה שוחה ושוחה מהן פסולין. במס' ידים.

מים שנפלו משתיית בהמה בכלים פסולין בקרקע פשרין נפל לתוכן דיו קומוס קנקנתום ונשתנו מראיהן או שרה בהן פתו או הדיח בהן פלים או המחה בהן פסולין. הדיח בהן פלים מודחים וחדשים פשרין.

רבי יוסי פוסל בחדשים. מים שהנחתום מטבל בהן גלוסקאות פסולים בתוספת' מים שהנחתום מטבל בהן גלוסקאות נשתנו מראיהן פסולין.

מים שלפני הנפח אפי' לא נשתנו מראיהן פסולין שעשה בהן מלאכה. שלפני הספר נשתנו מראיהן פסולין בפרק כל הבשר קפדיתו אמנא קפדיתו אחזותא קפדיתו אנשיעורא אמרו ליה אין.

אמר רבא פלי שאין בו רביעית אין נוטלים ממנו ידים. במס' ידים מרביעית נוטלים לידיים לאחד ואפי' לשנים מחצי לוג לג' וד' מלוג לה' ולו' לק' אתקין ר' יעקב נטלא בת רביעיתא בפרק כל הבשר (דף ק"ז) פלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין הימנו לידיים וכן מן הפרפס פלי מנוקב בשוליו.

במס' ידים נוטלין לידיים בכלי גללים בכלי אדמה בכלי אבנים לא בדפנות הפלי ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית ולא יתן לחבירו בחפניו אין נותנים לידיים אלא בכלי. תוס' מגופת חבית שתיקנה נוטלין ממנה לידיים וכן חמת וכפישא אפילו פחותין אבל לא מן השק והקנפה אפילו מקבלין.

שידה תיבה ומגדל מקבלין נוטלין מהם לידיים. החוצץ באדם חוצץ בידיים.

בפ' כל הבשר (דף קו) כל החוצץ בטבילה בגוף חוצץ בטבילת ידים לחולין. בפרק ט' דמקנאות בצק שתחת הצפון חוצץ אבל לא צואה שתחת הצפון (פי' פנגד הבשר) ובתוספ' הטיט והבצק חוצץ.

טיט יוצרים או של בננו שנדבק דומיא דבצק. בפ' כל הבשר האי אריתא דדלאי אין נוטלין ממנו דלא אתי מפתדאדם וכן מן הצנור המטפטף לא יטול.

נטילה במלוי ידים בפ' במה אשה פדרב חסדא. משאי מלא חפנאי מיא ויהבו לי מלא חפנאי טיבות'.

צריף שיתן מים בשתי ידים. שלא יהא חציצה דתנן במס' ידים.

נטל ידו אחת ושפשפה בתברתה טמאה ונוטל פעם א' להעביר הטיט פעם ב' לטהר את הידים ג' לטהר אותם מים. וטבעות באצבע הנשים אינו חוצץ כי הוא למעלה מפרק אמצעי של אצבע.

ואמרינן בפ' כל הבשר עד פאן לחולין. פי' פר' אמצעי של אצבע ואם היה צריף כל היד הוי חציצה.

במסקת ידים הפל כשירין ליתן לידיים אפי' חרש שוטה וקטן אעפ"י דאמר בפ' כל הבשר מפת גברא קאתי לא פא למעט קטן אלא צנור שלא פא מפת אדם. מניח חבית בין ברפיו ונוטל.

והקוף נוטל לידיים. רבי יוסי פוסל בשני אלו.

בתוספ' נוטלין לידיים אפילו טמא מת ואפילו בועל נדה בפסחים בפ' ואלו עוברין ובשחיטת חולין בפרק העור והרנטב לנטילה אם אין לו מים ויש בסוף ד' מילין ומתין באכילתו עד בואו שמה.

ואם יש מים לאחרי פחות ממיל חוזר. מיל אינו חוזר.

בפ' ב' דערובין ר' עקיבא לא אכל כלום עד שנטל ידיו. בפרק ב' דנבחים ורחצו ממנו ולא בתוכו בהלכות גדולות אמר רב אחאי אמרינן מדלא ממעט מרחצו ש"מ האי דמשאיב דלאי דמיא מטביל ביה איניש ידיה ועולה לו לנטילת ידים דרחיצה מעליא היא.

ונראה דהאי שכשוף שעושה בידו במים הוי כח אדם כמה דבעינן כח אדם. בפ' כל הבשר משמע האוכל במפה צריף נטילת ידים וכן אוכל מחמת מאכיל צריף נטילה מאכיל עצמו אינו צריף.

אוכל פחות מכפיצה יטול מספק ולא יברך. בברכות בפ' ואלו דברים בשבתות וימים טובים אמרי בית הלל מוזגין ואחר כך נוטלין תכף לנטילה סעודה.

לאחר שנטל ידיו יגב היטב. בפ' א' דסוטה (דף ד) האוכל בלא ניגוב ידים פאילו אוכל לחם טמא.

בפרק א' דפסחים (דף ז) כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן כן כששופך על ידיו מברך. הנוטל מתפנין והנותן אין מתפנין ידיו טהורות.

רבי יוסי אומר ידיו טמאות. נטל מן הסלון שיש בו קבלת רביעית ידיו טהורות ר' יוסי אומר ידיו טמאות ומודה ר' יוסי אם בין ברפיו או בין אצילי ידיו טהורות פי' ומסייע להריק בברפיו ובאצילי ידיו.

ר' יוסי אומר בעי תרי גברי ליתן על הידים. הטעם חבית על צידה ומעצמה מקלחת המים הוא דאמר בפ' כל הבשר גבי אריטא דדלאי אין נוטלין הימנו לידים התם דולה ושופף על אריטא דדלאי ומקאריטא נשפכין המים על הידים אבל הכא מחבית שהטעם נשפכין.

הקורף נותן על הידים אפילו לא היתה הטעיה בידי אדם. בפ' כל הבשר ר' יוסי פוסל במטה חבית זקורף שאינו מפת אדם וכן בפ' כל הבשר בעינן פס גברא.

ומתני' שפוסל המטמא במשא כמו נדה דגוי אין נוטלין הימנו דנוקא לתרומה ולא לחולין. על ידו אחת בפ' ב' דגיטין נטל נטילה גדולה בבת אחת שיש בה רביעית או נטל שני פעמים לא בעי רביעית אם בא משויורי רביעית: שכת הלכות סעודה בפ' כיצד מברכין (דף מב) ה'סבו ו'הביאו לפניהם מים כל אחד נוטל ידיו בפ' אלו דברים (דף נב) תכף לנטילה ברכת המוציא.

הסבבו אחד מברך לכולן המוציא אם אמרו גיזל וניכול בדוכתא פלוני ופלוני ואם לא קבעו מקום להסב כל אחד מברך לעצמו. ואם פינו המברך להוציאם והם פינונו לצאת יצאו.

אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו לפני כל אחד ואחד ואם הלחם טוב או מתנבל אין צריך להמתין. על הפת מברך המוציא לחם מן הארץ.

ובעת שחפץ לברך המוציא אוחז הלחם בשתי ידיו בי' אצבעות. בירושלמי פ"א דחלה ובמדרש ניכלו פנגד י' מצות שמקיים לא תחרוש בשור ובחמור.

לא תזרע פלאים. לקט שכחה ופיקאה.

לא תחסום שור תרומה מעשר ראשון. מעשר שני חלה.

ירושלמי כיצד מברכין תני אין מברכין על הפת אלא כשהוא פורס. אומר ר' חייא הדא אמרת הדין דנסיב עיגולא ומברך עלוי והוא דלא אתי בידיה צריך למיברך עלוי זמן תניינות.

בפ' הרואה י' מלאכות מן התרישה עד האפיקה. וי' תיבות בברכת המוציא.

וכן בפסוק בתהלים להוציא לחם מן הארץ. בסנהדרין בפ' חלק (דף קב) היכא דשרי בישולא מקום שמתחיל לאפות שם בוצע ואין לברך המוציא קודם שיתפוש הלחם כמו במנחות (דף לה) גבי תפילין משעת הנחתן.

צריך שתקלה הברכה על הפת כשהיא שלימה ואחר כך בוצע. פת צנומה פתיתין בקערה מברך עליו נוטל ואוכל.

בפ' שלשה שאכלו (דף מז) אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונין. ירושלמי שיעור בציעה אית דאמר כזית אית דאמר פחות אית דאמר פחות מכזית.

ומייתי מדתנן הנה עומד ומקריב, מנחות וכו'. ומניא ליקט מכולן כזית וכו'.

אם מצה הוא יצא בהן ידי חובתו בפסח. ירושלמי בפ' שלשה שאכלו תניא כל האומרים עליו שלשה ברכות אומר לפניו המוציא לחם.

התבונן הרי פחות מכזית אין אומר עליו ג' ברכות מעתה לא יאמרו עליו המוציא. ומשני משאר מינין נצרכו.

בפ' פיצד מְבָרְכִין קַיִמָא לֹו הִבִּיאוּ לְפָנָיו פְּתִיתִין וְשָׁלְמִים מְבָרַךְ עַל הַשְּׁלִמִין. פְּרוּסָה שֶׁל חִיטִין וְשָׁלְמָה שֶׁל שְׁעוּרִין מִנֵּיחַ שֶׁל שְׁעוּרִין שְׁלִמָה וּבּוֹצֵעַ פְּרוּסָה שֶׁל חִיטִין.

עַל הַטּוֹב מְבָרַךְ. וְאִם יֵשׁ לְאָדָם שְׁנֵי חֲצָאֵי לְחֵם יַחְבְּרֵם יַחַד בְּעֵץ אוֹ בְּשׁוּם דְּבָר שֶׁלֹא יִהְיֶה נֶרְאָה וְדִינוֹ כְּמוֹ שָׁלֵם.

אפ"י בְּשֶׁבֶת כְּדִמְשָׁמַע בְּעִירוּבֵין בִּפ' חֲלוֹן (דָּף פֶּא) תּוֹפְרָה בְּקִיסָם וְלֹא יָדִיעַ תּוֹפְרָה דִּינוֹ כְּשָׁלֵם. בִּפ' שְׁלִשָׁה שְׁאָכְלוּ בַּעַל הַבַּיִת בּוֹצֵעַ וְאִין לֹו לְבָצוּעַ יוֹתֵר מִדָּאֵי דְמִיחֲזִי פְּרַעֲבָתְנוּתָא כְּדִמְשָׁמַע בְּפָרְק פִּיצַד מְבָרְכִין אַךְ בְּשֶׁבֶת וּבִיּוֹם טוֹב יִבְצֵעַ גְּדוֹל מֵאֵד כַּר' זִירָא.

ירוּשְׁלָמִי בִּפ' פִּיצַד מְבָרְכִין רַב הֵנּוּ קָצִי הֵנּוּ טְעִים בְּשִׁמְאָלְיָהּ וּמְפֹלַג בֵּימִינָיָהּ. אִין לְהַפְסִיק בֵּין בְּרַפְתַּת הַמוֹצֵיאַ לְאֲכִילָתוֹ אָמַר רַב טוֹל פְּרוּרָה טוֹל פְּרוּרָה אִין צָרִיף לְבָרַךְ שְׁצוּרָה אֲכִילָה אִינוּ הַפְסָקָה.

וְכֵן הִבִּיאוּ מְלַח אוֹ לִיפְתָן אוֹ גְּבִיל לְתוֹרֵי. אֲבָל אִם דִּיבֵר שְׂאָר דְּבָרִים בֵּין בְּרַפְתַּת הַמוֹצֵיאַ לְאֲכִילָתוֹ צָרִיף לְבָרַךְ הַמוֹצֵיאַ פַּעַם שְׁנִית.

אֲבָל אִם אָכַל הַבּוֹצֵעַ מְעַט וְהִסִּיחוּ הָא נָפְקֵי כּוֹלְהוּ כְּדִמְשָׁמַע בְּשִׁילְהֵי כָּל מְעָרְבִין. דָּאֵי יִהְיֶי לִינּוּקָא נָפְקֵי כְּעֲגוּן זֶה בְּשִׁחִיטָה וְכִיסוּי כְּדָאֲמַר' בִּפ' כְּסוּי הַדָּם.

וְכֵן בְּמַסְכ' מְנַחֵת (דָּף לו) סָח בֵּין תְּפִלָּה לְתְּפִלָּה. וְאִם אָמַר הַמְבָרַךְ קִבֵּל הַמוֹצֵיאַ קוּדָם שְׁאָכַל אִינוּ הַפְסָקָה.

טְעִימַת בּוֹצֵעַ אִין הַמְסוּבִין רִשְׁאִין לְטַעֲנוּם עַד שְׁיִטְעוּן הַבּוֹצֵעַ. תְּנִיָּא הַבּוֹצֵעַ הוּא פּוֹשֵׁט יְדָיו תְּחִילָה בְּקַעֲרָה וְאִם בָּא לְחַלּוֹק כְּבוֹד לְאֲבִיו אוֹ לְרַבּוֹ אוֹ לְמֵי שְׁגָדוֹל מְמַנּוּ רְשׁוּת בְּיָדוֹ.

וְאִינוּ רִשְׁאֵי לְבָצוּעַ עַד שְׁיִכְלָה אָמֵן וְכו'. יְרוּשְׁלָמִי מְסוּבִין אֲסוּרִין לְטַעֲנוּם כְּלוּם עַד שְׁיִטְעוּן הַמְבָרַךְ כְּשֶׁהָיוּ כּוֹלְמֵי זְקוּקִים לְכַפֵּר אֶחָד שׁוֹתִין אִפ"י לֹא שָׁתָה הַמְבָרַךְ כְּשֶׁהָיָה כָּל אֶחָד כּוֹס בְּיָדוֹ.

וְכֵן הָיָא בִּפ' ע"פ (דָּף קז) הֵהוּא סָבָא דְגַחְזִין וְשְׁמִי. לְאַחַר שְׁטַעַם הַבּוֹצֵעַ טוֹב שְׁיִחַלֵּק לְכָל אֶחָד כְּדָאֲמַרִּין טוֹל פְּרוּרָה טוֹל פְּרוּרָה.

כְּשֶׁאֲוֹכְלִים אִין מְסִיחִין בְּסַעוּדָה כְּדָאֲמַר בִּפ"א דְתַעֲנִית שְׁמָא יְקָדִים קָנָה לְנוֹשֵׁט. בְּיוֹמָא בִּפ' אָמַר לְהֵם הַמְמוֹנָה (דָּף ל) הִלְכָה בְּסַעוּדָה יוֹצֵא אָדָם לְהַשְׁתִּין מִיָּם נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת לְפִי שְׁשַׁפְּשֵׁף הַנִּיצוּצוֹת שְׁעַל גְּבִי רִגְלָיו שֶׁלֹא יִרְאֶה כְּפָרוֹת שְׁפָכָה.

דִּיבֵר וְהַפְּלִיג נוֹטֵל שְׁמִי יְדָיו וּמַחְזִיר הַטְּפִיחַ עַל הָאוֹרְחִים שְׁיִדְעוּ שְׁנָטֵל וְלֹא אָמַרְן אֵלָא לְשִׁתּוֹת אֲבָל לְאֲכוֹל נוֹטֵל מִבְּחוּץ וְנִכְנָס דִּידִיעַ דְּאֲנִינָא דְעַתִּינָה. בְּשֶׁבֶת בִּפ' הַמוֹצֵיאַ יֵין הַנִּכְנָס לְסַעוּדַת קְבַע נִפְנָה וְנִכְנָס בְּמִקוּמוֹ.

מְשׁוּם דְּאֲמַרִּין בִּפ' פִּירָה הַנְּצָרָה לְנִקְבֵי וְאוֹכַל דוּמָה לְתַנּוּר שְׁהִסִּיקוּהוּ עַל גְּבִי אָפְרוֹ בִּפ' פִּיצַד מְבָרְכִין הָיוּ יוֹשְׁבֵין שֶׁלֹא קָבַעוּ סַעוּדָה כָּל אֶחָד מְבָרַךְ לְעַצְמוֹ הַסִּיבּוֹ אֶחָד מְבָרַךְ לְכוֹלָם.

בָּא לְהֵם יֵין בְּתוֹף הַמְזוּן כָּל אֶחָד מְבָרַךְ לְעַצְמוֹ לְפִי שְׁאִין בֵּית הַבְּלִיעָה פְּנוּי וְאִינָם מְכוּוֹנִים לְשִׁמוּעַ. וְאִם אָמַר תְּשַׁמְעוּ וְאֵל תִּאֲכְלוּ אֲזִי יוֹצֵאִין בְּבִרְכָתוֹ.

מִיָּם בְּסַעוּדָה אוֹ שְׁכָר אוֹ דְּבִשׁ אוֹ שְׁכָר תְּמָרִים. רַבִּינוּ תָּם פּוֹסֵק שְׁאִין צָרִיף לְבָרַךְ עֲלֵיהֶן בְּסַעוּדָה שְׁפַת פּוֹטְרָתוֹ.

מדמסיק בפ' פיצד מברכין דברים הבאים בתוך הסעודה אין טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם דהפת פוטרם אי הכי זין נמי נפטריה פת זין גורם ברכה לעצמו הרי אפי' זין הנה פוטר אם לא שגורם ברכה לעצמו וכן הורה רבי יב"ק משפירא אף רבי יב"ק אבי הצריף לברך מדאמר בשילתי פיצד מברכין השוטה מים לצמא מברך שהכל ואמרינו בגמרא לאפוקי מאן דחנקתיה ואמץא ולא אמר השוטה מים בסעודתו משמע שיש לו נברך וכן פי' רבינו יב"א זין נמי נפטריה פת בתוך המזון דהא לשרות האכילה בא זין גרים ברכה לעצמו ולא פטר אבל שאר משקין לא פריה נפטריה פת דלא אתו ללפת את הפת ומדקאמר זין פוטר כל מיני משקה הא ליכא זין מברך אשאר משקין ולא פטר אלאהיכא דחנקתיה ואמץא ורושלמי זין עסקיו מרבין ממנו לקידוש ממנו להבדלה ממנו לחופה מי ששוטה זין בסעודה וברך ואחר מזונו חפץ לשתות זין צריף לברך.

דאמרי' בפ' ע"פ ברפת המזון הוי הפסק. רבי שלמה וכן רבנא עמרם גאון פסק על כל פעם ששוטה מים בסעודה צריף לברך שהכל דהוי גמלף.

ודמי לדבי רב אשי דכל אימת דמשמשי תפלייהו הוי מברכי. ור' יב"ק ממגנצא הורה לנו לברך רק פעם אחת שדעת האדם לשתות כשיצמא והוא הנה מברך פרי הגפן על הזין וכששוטה שחר או מים אחר כף הנה מברך שהכל והנה מפרש זין פוטר מברכה אחרונה כל מיני משקה.

ולא בראשונה. מי שהולף למשתה ונתנו לו לשתות וברך ואינו יודע אם יתנו לו יותר צריף לברך על כל פעם ופעם דהוי גמלף.

כדמשמע בפ' ע"פ. בפרק פיצד מברכין בירך על הזין שלפני המזון פטר הזין של אחר המזון בשבתות ובמימים טובים ובשעת הקנה שקובע סעודתו על הזין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס.

בפ' כ"מ (דף מא) אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה לאכול בהן פתו כגון תבשילי בשר ודגים אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם. פר"ח וכן ענבים ותאנים ורמונים שאוכלין בהן פת ובאין ללפת הפת פוטרמן.

וכן דייסא. דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה כגון מיני מתיקה שיש בהן מיני דגן או חביצא בדובשא שאינו בא ללפת את הפת טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם שנקללות בברפת המזון.

דברים הבאים לאחר הסעודה כגון אבטיחים ופירות וענבים וכיוצא בהן שפבר סלקו את הפת ואינם באים ללפת הפת ולא נטלו מים אחרונים טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם.

פת פוטרת פרפראות לפניהם ולאחריהם. פרפראות אינן פוטרות את הפת.

פסק רבינו שלמה אוכל תאנים ורמונים ותמרים אין הפת פוטרמן ומברך לפניהם ולאחריהם. אבל מיני מתיקה שיש בהן דגן מברך לפניהם בורא מיני מזונות ואינו מברך לאחריהם שברפת המזון כוללתן.

העיקר פוטר את הטפילה. אגוזים בדבש דבש עיקר ומברך שהפלי בשר ודגים ותבשיל אע"פ שלא היו לפניו בשעה שברך המוציא אין צריף לברך עליהם דדעתו להביא לפתן ופת פוטרתו

דייטסא וטרעגין וטיסני שאוכלין לשביעה ונהביאו לאחר המוציא ואינו ליפתן מברך עליהן בורא מיני מזונות ולא לאחריהם.

ואם באו קודם המוציא פת פוטרין. פת חיטין פת שעורין פת פנסמין פת שיפון פת שיבולת שועל מברך על פת חיטין ופוטר פולן.

ברכות הקודמות ברכת המוציא קודמת לברכת מיני מזונות. מיני מזונות לבורא פרי העץ.

פרי העץ לבורא פרי האדמה פרי האדמה לברכת שהכל. לפי שאין ברכותיהן שוות.

אבל ברכותיהן שוות המוקדם בפסוק מוקדם לברכה ארץ חטה ושעורה מברך אפי' על פרוסה של חיטין ופוטר את של שעורין. ענבים ותאנים ורמונים וזתים מברך על הענבים ופוטר את פולן, ארץ זית קודם לענבים.

תאנים ורמונים מברך על התאנים שהם שניים לארץ. באו לפניו פירות וירקות מברך בורא פרי העץ.

ואחר כך בורא פרי האדמה ואחר כך שהכל בא לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים מברך עצי בשמים ואחר כך עשבי בשמים. אתרוג וזית מברך על מין שבעה ופוטר האחר.

כל שברכה לפניו שהכל מברך לאחריו בורא נפשות רבות וחסרון. ענבים ותאנים זתים ותמרים פרי העץ ולאחריהם על העץ ועל פרי העץ כל פירות לבד מד' המינין מברך על התביב לו.

כל הברכות שהן סומך דברים צריך לומר מעין חתימתה סמוך לחתימתה. כל הברכות פולן אין חותמין בשמים חוץ ממקדש השבת וישאאל והזמנים.

מוציא אחרים במס' ר"ה ב'פ' ראוהו ב"ד כל הברכות פולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת לחם, וברכת היין. רישלמי בפרק ג' דברכות ואכלת ושבעת וברכת.

מי שאכל הוא יברך. קידוש ואכילת מצה אע"פ שיצא מוציא לפי שהוא חובה.

ברכת המזון שני סופרים שאוכלים כל אחד מברך לעצמו סופר ובור סופר מברך ובור יוצא. אבל כל הברכות אחד מברך ואחד שומע.

דשומע פנונה במס' סוטה כמו בהלל ומגילה ותקיעה. ובשילהי מסכ' ר"ה גבי שליח ציבור כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי בירך על היין בתוך המזון לא פטר של אחר המזון לאחור אכילה יש לדבר דברי תורה כדתנו בפירקי דאבות בפרק ר' עקיבא בן מהללאל שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה אכלו אכלו משולחנו של הקב"ה ובפ' א' דמעניית גבי רב נחמן ור' יצחק בטר דסעוד דרשו.

וזהו בשילהי ברכות כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בה כאילו נהנה מזיו השכינה. ובתנא דבי אליהו רבתי יבפה אדם עם תלמיד חכם ולא ישמח עם עם הארץ.

דרך ארץ בפסעודה לא יאכל אדם מעומד ולא ישמה מעומד ולא ידבר בפסעודה ולא ימנח הקערה ולא ילקק אצבעותיו וידע אצל מי מיסב ולא יהא מיסב כלפי מי שגדול הימנו. בא לאכול צנון ובצלי אוכל ממקום העלין ולא יאכל דבר ויתלוש בין שיניו ויחזיר בקערה ועל השולחן.

בא לשותות ברבים הופך פניו לצד אחד ושומה. ודכונתי במסכת ביצה בפ' אין צדין.

בתוספתא לא יאכל אדם מן הפרוסה ויחזירנה בקערה מן סכנת נפשות. א"ר אלעזר כל מי שאינו משׁייר פת על השלחן אינו רואה סימן ברכה לעולם.

בדרה ארץ פ"ו לא יאחז אדם פרוסה כביצה בידו ואם אחז הרי זה רעבתן. ולא ילקט פירותין ומניח על השלחן.

ולא יפרוס פרוסה ויחזירנה לקערה בפרק שלשה שאכלו שנים ממתנין זה לזה בקערה. שלשה אין ממתנין בעירובין (דף נב) משׁיירין פיאה בקערה.

בפרק אחרון דקדושין בסופו האוכל בשוק הרי זה ככלב ופסול לעדות. בפרק פיצד מברכים (דף מה) אחר כל אכילתה אכול מלח אחר כל שתיתיה שתה מים.

במס' גיטין בפרק מי שאחזו אין לו לאכול יעמוד מיד במס' בכורות בפ' מומין אלו אין שותין מים בפני רבים אבל משתינין מים בפני רבים. בכתובות בפרק אע"פ (דף סח) אין משהין בפני שמש בשן ויין או פירות שיש לו ריח.

בפרק ע"פ (דף קג) הבו למיברך אסור לכו למישתי אפילו בברכה בתחלה משום דצריך לברכת המזון קודם ואחר כך יברך ברכה כבתחילה. יש מפרשין מברך בורא פרי הגפן תחלה ואחר כך ברכת המזון כזית מזמנין עד כמה מזמנין אמר רבי חייא בר' יהודה משמיה דרב שתה יין ואכל בשן כפותבת אחת מצטרפת ליה.

ולהוציא רבי עד שיאכל כזית דגן. זית קטן מאגוז כדמשמע במסכת שבת בשילהי המוציא יין אבל נראה דכזית גדול בעינו כדאמרין בפרק פיצד מברכין גבי ר' יוחנן אכל כזית מליח וכן משמע בכריתות בפרק אמרו (דף לט).

מים אחרונים תכף לגטילת ידים ברכת המזון. ג' תכיפות הן.

בפ' כל הבשר (דף קו) מים אחרונים חובה ובשלהי פרק א' דעירובין אפי' במחנה חייבין מים אחרונים. ופרק א' דסוטה (דף ד) אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה בפרק כל הבשר אחרונים אין נוטלין אלא בכלי.

הנוטל ידיו באחרונה תחילה הוא מזומן לברכת המזון. בשילהי אלו דברים בברכות דריש מפסוק ברכת המזון במס' סוטה בפרק אלו נאמרין אמר רבי יהושע בן לוי אין נוטנין פוס של ברכה לברך אלא לטוב עין.

בפ' שלשה שאכלו אין מסיחין על פוס של ברכה אלא מברך מיד. בפרק ע"פ ברכת המזון טעונה פוס.

ובברכות בפרק אלו דברים קיימא לן המברך צריך שיטעום או אחד מן המסובין בשלהי בכל מערבין ובע"פ (דף קה) פוס של ברכה צריכה שיעור רביעית הוא ביצה ומחצה. ובפרק שלשה מינין בנזיר עשר רביעיות הן וטעמו פגמו.

פוס של ברכה י' דברים נאמרו בכוס של ברכה. טעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ.

חי ומלא עיטוף ובסודר מקבלו בשתי ידיו ונותנו בימין. ומגביה מן השלחן טפח.

ונותנין עיניו בה כדי שלא יסיח דעתו ממנו ויש אומר משגרו במתנה לאנשי ביתו. בפסיקתא מתעטף ומברך שאם זרועו מגולה מכסה אותה ומברך שתהא עליו המצנה באימה.

ונותנו לימין ואין השמאל מסייעו כל היין שבשלתון ככוס של זימון הוא קיימא לן האוכל פשהוא מהלה או עומד אוכל צריף לישוב פשהוא מברך. במס' ברכות בשילהי אלו דברים המברך עדיף מעונה אמן.

דמהרים שכר למברך מן העונה אמן בפרק הרואה מי שנותנין לו פוס של ברכה ואינו מברך מקצין לו ימיו ושנותיו בפרק פסוי הדם (דף פז) ברכת המזון ארבעים זהובים פי על כל ברכה י' זהובים שלשה שאכלו כאחד חייבין לזמן ואינו רשאי ליחלק.

שנים מזמנין פרבי יוחנן ג' שאכלו ויצא אחד מהן לשוקקורין לו ומזמנין עליו והוא עונה ברוך שאכלנו משלו והולך לו והם משלימין אבל לא בי' מפני כבוד השם עד שישב. שלשה שאכלו כאחד אחד מפסיק אכילתו לשנים ומברכין ואחר כך יגמור סעודתו ומברך.

שנים אין מפסיקים לאחד שלשה שאכלו כאחד וקדם אחד ובירך לעצמו לאחר שיאכלו השנים כל צורךם מזמנין עליו. אבל הוא אין מזמן עליהם כדאמר רבה תוספאה.

שלשה שאכלו כאחד ידי ברכה יצאו ידי זימון לא יצאו. ואין זימון למפרע שאחרי כן יאמר נברך. בא אחד ומצאן מברכין אם שמע שאמרו נברך שאכלנו משלו. או נברך אלהינו עונה ברוך ומברך לעולם ועד כרב זביד ואם כבר אמרו ברוך עונה אמן כרב פפא: של אמן העונה אמן לא יגביה קולו יותר מן המברך ונרוממה שמו יחזיקו העונה אמן אחר ברכותיו מגונה.

אבל בבונה ירושלם משונבח. אין עונין אמן חטופה או קצרה ביותר ולא קטופה.

כמו אמ שמחסר אות אחת. ולא תומה שלא שמע הברכה אלא שמע שעונין אמן ירושלמי בברכות בפ' אלו דברים אמן תומה רב הונא אמר הן דמחייבי למברכיה והוא עני ולא ידע מאי עני אבל בקריאת התורה עונה אמן אפילו אינו שומע.

בסופה בפרק החליל והלה מניף בסודרין והמברך לא יזרוק ברכה מפיו שלא ימהר. בשילהי פרק אלו דברים עונין אמן אחר ישראל המברך אבל לא לאחר תינוקות של בית רבן העשויין להתלמד. בפרק כל כתבי העונה אמן פותחין לו שערי גן עדן. מאי אמן אל מלך נאמן.

ירושלמי העונה אמן בעולם הזה זוכה ועונה לעולם הבא. שנ' ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

בפרק שלשה שאכלו העונה אמן ומאריך יותר מדאי אינו אלא טועה. אמן גי' כמו אדני י"י.

כאינו הנפיר ב' שמות לכה אמרו חכמים גדול העונה אמן יותר מן המברך: שלא גר מברך בפרק א' דמסכת בפיפורים הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לקרות אשר נשבעת לאבותינו.

ואם הייתה אמו מישראל מביא וקורא. וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלהי אבותינו.

ואם הייתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו. ירושלמי הורי שמעון חסידא לאילן דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים ואומר אלהי אבותינו.

פי' כשמתפללי אומר אלהי אבותינו. והתנינו אם הייתה אמו מישראל מביא וקורא הא גרים בני גרים לא ודכונתה הייתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו הא גרים בני גרים לא.

אמר רבי יוסי קיימא בנגימן בר עשתור קומי ר' חייא בר אבא שבא בעבירה על בית ישראל היא מתני'. פי' הא דתנן היתה אמו מישראל כגון שבא פותי על בית ישראל אע"פ שהולד עצמו גר ראשון.

אבל גר בן גרים אפי' לא היתה אמו מישראל מביא וקורא ואומר אלהי אבותינו. וליכא למיזק ממתינתין למעט בן גרים.

רבי זירא בעי כלום הוא מתכוין אלא לאברהם יצחק ויעקב פלים נשבע הקב"ה אלא לזכרים שבא לנקבות בתמיהה ואמאי הא דקתני אם היתה אמו מישראל פי' הא דקתני בן גר שנולד מישראל בין בכותי שבא על ישראלית דבנה הוי גר ראשון.

ופריה אביפורין ולא אתפלה ולא תירץ. תני בשם רבי יהודה גר עצמו מביא וקורא.

מה טעם פי' אב המון גוים נתתיה. לשעבר היית אב לארם מפאן ואילך אב המון גוים ר' יהודה בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה אתא עובדא קמיה דר' אבהו ואורי כרבי יהודה וכו' הלכה שגר יכול לומר בתפלה אלהי אבותינו וכן בברכת המזון על הארץ שהנחת לאבותינו.

והאי דקאמר במסכת מכות בפרק בתרא פינו דאיכא בפורי הגר דבעי למימר אשר נשבע לאבותינו ולא מצוי אמר לא פסיקא ליה ההיא כרבנן דמתני' דפליגא אדרבי יהודה. ורבינו תם הקשה אפי' אם תאמר גר אומר אלהי אבותינו.

מקרא אב המון גוים מכל מקום פיצד קורא על הכוכרים וצריה לומר ארמי אויב אבי ונצעק אל ה' וכל הפרשה. ויש לומר אליבא דרבי יהודה דגר מביא וקורא פינון שהאבות נקראים אבותינו כאילו הגר היה מזרעם לענין קריאת הפרשה וכל שפן יכול לומר בברכת המזון על שהנחת לאבותינו וכן פסקו כל הגאונים כר' יהודה.

והביאו סוגין דהכא ואמרו מיכן סמכו נמי לגרים בזמן הזה שיהיו מתפללין אלהי האבות. והא בריתא דתני ר' יהודה גר מביא וקורא ואילו בתוספ' תניא כל הגרים כולם מביאים ולא קוראין וכני קיני חתן מביאין וקורין שנ' והיה הטוב שהוא אשר ייטב ה' עמנו.

פי' שניתן להם בושנה של יריחו ואין לומר שהוא דמביא וקורא היינו דבני קני. כדאמר ר' בתוספ' דהא טעמא דר' יהודה פי' אב המון גוים נתתיה וזה שייך לכל הגרים.

יש לומר תנאי היא ואלבא דרבי יהודה ולפי מה שדחה בנגימן בן עשתו' לעיל היתה אמו מישראל שבא הפותיעל ישראלית היינו והוליד בן. אבל גר בן גרים אפי' לרבנן הוא נקרא ישראל גמור.

ולפי זה תנא דר' יהודה כל גר מביא וקורא היינו כגר ראשון. ולאידך תנא אליבא דרבי יהודה דאמר דנוקא גר מבני קיני מביא וקורא היינו נמי אותן שנתגיירו במדבר שהיו בימי משה.

אבל בגיהם של כולם מביאין וקורין אפי' לרבנן. רבי אליעזר בן יעקב אומר האשה בת גרים לא תינשא לכהן עד שתהא אמה מישראל.

אחד גרים ואחד עבדים משוחררים אפי' עד י' דורות עד שתהא אמה מישראל. בת גרים עיקר עיקרה דמתינת' תנו במסכת קידושין בפ' עשרה יוחסין (דף עו) מכל מקום פסקינו גר מתפלל ומברך ואומר אלהי אבותינו.

פירורין שיש בהן כזית אסור לאבדם. בפ' ג' במסכת סופרים אין סומכין באוכלין אין מכסין באוכלין ואין אוכלין באוכלין אלא אם כן היו ראויין לאכילה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר כל אוכל שגמרו בידי אדם מותר לכסות בו רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו יד ועוקץ מותר לכסות בו: שלב פיסוי ספין מכסין ספין בעת ברכת המזון על שם לא תגיה עליהם ברזל.

במכילתא אינו דין שניניף המקצר על המאריך ושולחן פמזבח בשילהי דחגיגה: שלג נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם אבל נשים מזמנין לעצמן ועבדים שאינן משוחחריו מזמנין לעצמן.

במס' סופרים נשים חייבות בתפלה ובברכת המזון אם אינן יודעים בלשון קודש מלמדיו אותן בקל לשון שיכולות לשמוע מיפן אמרו המברך צריך להגביה קולו כדי להוציא בננו הקטנים ונאשתו ובנותיו.

ירושלמי דברכות אשה מברכת לבעלה עבד לרבו וקטן לאביו כדי לחנכו. ובעונה אחרתו אמן תבא מארה לבן כ' שצריך לבן י'.

נשים מזמנות לעצמן בברכות ובריש ערכין אע"ג דעבד איתקש לאשה דגמרי לה לה מאשה בכמה דברים חלוקים לגבי נגעים בפרק ב'. ובסוטה האיש פורע ופורס ולא האשה האיש נסקל ערום ולא האשה.

בפ' הנה נוטל (דף כג) בסוטה האיש מטמא בלבוש ולא באונס והאשה באונס ובאונס. האיש חייב בהקפת הראש ובהשחתת זקן ולא האשה.

בפרק א' דקידושין מיהו נשים ועבדים מזמנין לעצמן וסניבין בזימון: שלד קטן לצרף א"ר נחמן קטן היודע למי מברכים מזמנין עליו. פר"ח יש לו ב' שערות ונכנס לי"ג והגי מילי לזימון אבל לתפלה עד בן י"ג שנים ויום אחד.

בפרק א' דמסכת ערכין קטן היודע למי מברכין. בירושלמי דברכות ובראשית רבה בניהי מקץ א' רב פפא כמה פעמים אכלית עם תחליפא אפא ועם ר' ינאי חביבי ולא זימן עלי עד שהבאתי ב' שערות ולית ליה קטן אין מצטרף דא"ר יהושע בן לוי קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו פ"י לג' אבל עושין אותו סניף לזימון.

ואל חשיבני מריש פ' שלשה שאכלו יצא אחד לשוק בשלשה מזמנין עליו ולא בי' משום דלא יתיב גביהו איף זימנו בשם. אבל פר"ח ורב אחאי דמן שבחא ורב יהודאי גאון פסק קטן אין מצטרף.

וכן אפא מורי רבי יב"ק. אף רבנא חיי' פסק בן ח' או בן ז' אם יודע למי מברכים מזמנין עליו ורבי יב"ק מאחר דברכת המזון בשם אמרי' במגילה מהנהו כל דבר שפקדושה בי' צריך למיתב.

וט' נראין כ"י אין מצטרפים וקטן סניף ליה פסיק לית הילקתא הכי דדוקא י' גדולים ויתבי וקטן היודע למי מברכין הגיע לכלל שנים אף מספקא לן בשערות כגון מופלא הסמוך לאיש שגדריו נדר ולא ממש ובבן סורר ומורה גבי פרהסא מי ממעטי פותים וקטנים דילפינן תוף ומינה מה להנן כולן גוים פותים וזכרים ולא עבדי' אף למזון ובתוספתא דנדה ובנות פותים מעשה בתינוק שהקדיש קרדומו לשמים ובדקו רבי עקיבא לשם מי נדר כף הקטן סמוך לאיש לזימון ורבי' תם אומר קטן ממש הני סניף ליה לזימון.

ירוש' א"ר יוחנן קטן לספר עושין אותו סגיא. נראה לקרוא בתורה לז' כדמשמע בפרק הקורא את המגילה עומד (דף כג) אבל לומר אין מצטרפין דמפסיק ואינו עולה.

וכן השיב רבנא נתן שעשה הערוף: ירוש' אחד ספק אחד קטן עושין הספק עיקר והקטן לסגיא. שנים שאכלו אחד בשר ואחד גבינה דמי להא דריש ערכין דקאכלי פהנים תרומות או קדשים וזר אוכל חולין דמצטרפי מאחר דכהן בהדי זר מצי אכיל ט' דגן ואחד ירק מצטרפין לזמון אבל ו' דגן וד' ירק אין מצטרפין.

ומסקנא אפי' לא אכל אלא גרוגרת אחת או שתה פוס אחד מצטרף ולהוציא אחרים עד שיאכל פזית דגן. ירוש' שנים פת ואחד ירק מזמני' אם שנים אכלו ונטלו ידיהם מים אחרונים אין הג' יכול לאכול להצטרף עמהם כדמשמע בפ' כיצד מברכין.

וקי"ל הגדול מברך אם אכל פזית דגן ואם שני' גמרו אכילתן ואחד פא ואוכל מעט עמהם מאחר שלא נטלו ידיהם מצטרף עמהם כשמואל ורב דכריף ריפת' בהדדי בתר דכריף אתא רב שימי בר חיאי קא מסרהיב ואכיל ג' שאכלו או ד' או ה' אינן רשאין לחלק ו' או ז או ח' ט' רשאין לחלק או לברך יחד י' אינן רשאין לחלק אם לא יהו כ' ואם ישבו לאכול ולא אכלו עדיין אינן רשאין לחלק.

ג' חבורות ופירש מפל חבורה אחד והחבורות שלהם לא זימנו עליהם ברפת המזון אינן רשאין לחלק. ב' חבורות שאוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין זה את זה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין.

ירושלמי לשני בתים נצרכה ושאנסו לזמן משעה ראשונה אלו עם אלו כגון בנישואין שישבין בבתיים בעליות ובחצרות: שלה ברשות רבומי אומר המברך. אבל בברפת היין באמצע הסעודה אומר סברי מורי לפי שאין בית הבליעה פנוי.

כדאמר בפרק כיצד מברכין (דף מג) ואם רב אחד יושב בסעודה אומר ברשות מורי הרב ורבומי כדאמר במס' דרף ארץ מעשה שהלכו במלכות הפנימים וכו'. שאמר הפילוסוף שלום עליכם חכמי ישראל ולרבן גמליאל בראש: שלו ברפת המזון כיצד מזמנין בשלשה אומר נברך שאכלנו משלו.

בי' בק' בארץ ברבוא אומר נברך אלהינו שאכלנו משלו. אומר שמואל אל יוציא עצמו מן הקלל לומר ברכו אלא אומר נברך והמסובין משיבין ברוך שאכלנו משלו.

והמברך אומר ברוך הוא שאכלנו משלו. ירושלמי אומר שמואל אינו מוציא עצמו מן הקלל.

התיבון ליה הרי הקורא בתורה ברכו אומר. אומר ר' אבין פנון שהוא אומר המבורך אינו מוציא עצמו מן הקלל.

שאכלנו משלו הרי זה תלמיד חכם. למי שאכלנו משלו הרי זה בור בג' אבל בי' אם אומר נברך אלהינו על המזון שאכלנו לית לן בה.

תני ר' אומר ובטובו חיינו. אומר מטובו הרי זה בור.

ואם אומר חיים הרי זה בור: שלז סדר ברפת המזון ראשונה מברך הנו. שנייה על הארץ.

שלישית בונה ירושל'. רביעית הטוב והמטיב.

שְׁלֵא יִבְרַךְ לְמַפְרַע הַבְּרָכוֹת כִּי אִם עַל הַסֵּדֶר. מִלְּשֵׁה תִיקָן הֵנּוּ בִירִידַת הַמֶּן.
יְהוֹשֻׁעַ תִּיקָן בְּרַפְת הָאֲרֶץ כְּשֶׁנִּכְנְסוּ בָּהּ. דָּוִד וְיִשְׁלֹמֹה תִיקָנוּ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם דָּוִד תִּיקָן עַל יִשְׂרָאֵל
עִמָּה וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירָהּ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁפֵּן כְּבוֹדָהּ.

וְיִשְׁלֹמֹה תִיקָן עַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמֵהּ עָלָיו. הַטּוֹב וְהַמְּטִיב בְּיַבְנֵה תִיקְנוּהָ.
ג' בְּרָכוֹת מִן הַתּוֹרָה הַטּוֹב וְהַמְּטִיב דְּרַבְּנָן נוֹדָה אֵינּוּ מִתְחִיל בְּבְרוּךְ דְּבָרְכָה הַסְּמוּכָה לְחֻבְרַתָּהּ
הִיא. הַטּוֹב מִתְחִיל בְּבְרוּךְ דְּבִיבְנֵה תִיקְנוּהָ.

אָמַר רַבָּא וְצָרִיף שְׂיֵאמַר הַוָּדָא תְּחִלָּה נוֹדָה לָהּ וְסוּף וְנוֹדָה לָהּ עַל שֶׁהִנְחִלָּתָּ לְאַבּוּתֵינוּ וְלֹא יִפְחוּת
מֵאַחַת נוֹדָה לָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ לֹא אָמַר אֲרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ וְצָרִיף שְׂיִזְכִּיר בְּרִית
וְאַחַר כֵּן תּוֹרָה מִיָּלָה י"ג בְּרִיתוֹת וְתוֹרָה כ"ג בְּרִיתוֹת.

יְרוּשָׁלַיִם בְּנִדְרִים אָמַר ר' מְרִיָּה מִן בֵּינֵיהּ הָאֵלֹהִים הִיא כְּרַת ה' אֵת אַבְרָם בְּרִית עַד וְאֵת בְּרִיתֵי אַקִּים אֵת
יִצְחָק י"ג בְּרִיתוֹת כֹּל שְׁלֵא אָמַר אֲרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה בְּרִית וְתוֹרָה בְּבְרַפְת הָאֲרֶץ לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ
אֲבִינוּ מִלְּפָנָיו רֹעֵינוּ זוֹנֵינוּ פְּרָנְסֵנוּ וְכִלְפָּלְנוּ בְּנִיִּקְרָא רַבָּא טוֹפְסֵ שֶׁל בְּרַכָּה הִיא וְאוּמְרָה אֲפִילוּ
בְּשַׁבָּת.

וְאֵין לוֹמַר אֲבִינוּ מִלְּפָנָיו אֲבִינוּ רֹעֵינוּ שְׁהָרֵי בְּבְרַפְת הַטּוֹב נִתְקַנָּה מִלְכוּת כְּנֻגַד בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם.
מִשְׁמַע שְׂאֵין בָּהּ מִלְכוּת.

פּוֹתַח בְּרַחֲם עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּה וְחוֹתֵם בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַם. הַעוֹנָה אֲמֵן אַחַר בְּרַכּוֹתָיו מִשְׁנֹכַח דְּוּוֹקָא
בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַם אֲמֵן.

יְרוּשָׁלַיִם בְּשִׁילָהּ פָּרַק אֵין עוֹמְדִין רַב אָמַר אֵלֵינוּ תִלְתָּא עוֹנָה אֲמֵן אַחַר עֲצָמוּ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּאַהֲבָה אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם אַחַר בְּרַפְת הַמְּזוּן. וַיֵּשׁ יְרוּשָׁלַיִם שְׂאֵין שָׁם כִּי אִם בּוֹנֵה
יְרוּשָׁלַם שְׁהִיא בְּסוּף.

הַטּוֹב וְהַמְּטִיב פּוֹתַח בְּבְרוּךְ וְאֵינוּ חוֹתֵם בְּבְרוּךְ וְהִיא לֹא דְאוּרִיִּיתָא אָמַר רַב פֶּפְא הַטּוֹב וְהַמְּטִיב
צָרִיכָה ב' מִלְכוּת לְבַד מְדִידָה מְלָךְ הַעוֹלָם אֲבִינוּ מִלְּפָנָיו הַמְּלָךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב. מֵה שְׁמִסִּיִּים הִרְחַמְן
הוּא יִזְכְּנוּ בְּבְרַפְת הַמְּזוּן לְפִי שְׁכַתוּב בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת צִידָה בְּרַךְ אֲבִינוּ אֲשֶׁרֵיבֵעַ לְחֵם שָׁם
אַצְמִים קָרוֹן לְדוֹד עֲרַכְתִּי גַר לְמִשִּׁיחִי.

כֹּל הָאוֹתִיּוֹת יֵשׁ בְּבְרַפְת הַמְּזוּן חוּץ מִן לְהוֹדִיעֵנוּ שְׂאֵין מִלְּאָה אַף. שְׂצָף.

קֶצֶף.

אַנְף.

שׁוֹלֵט בְּסַעוּדָה בְּמַקּוֹם שְׁמִבְרַכִּין בְּרַפְת הַמְּזוּן בְּבוֹנֵה וַיִּזְכֶּה לָהּ וְנִרְדִּים שְׁסָבִיב נַחַל בְּעַדוֹ וְנַחַל
עֲדִנְיָה תִשְׁקֵם. לָכֵן אֵין ה' בְּיוֹצֵר אוֹר וְלֹא בִי"ח בְּרַכּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה: שְׁלַח שְׁכַח וְלֹא בִירַךְ אֲמִרְנוּ
בְּבְרַכּוֹת בְּפָרַק וְאֵלֵינוּ דְּבָרִים (דָּף נב) יִחְזוֹר לְמַקּוֹמוֹ וַיִּבְרַךְ.

וְכֵן מִשְׁמַע פ' ע"פ (דָּף קב) דְּבָרִים שְׁצָרִיכִים בְּרַכָּה בְּמַקּוֹמָן עַד מְתֵי מְבָרַךְ כֹּל זְמַן שְׂאֵינוּ רַעֲב
מִחַמַּת אוֹתָהּ אֲכִילָה. בְּרַפְת הַמְּזוּן שְׁל שַׁבָּת.

בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה הֵנּוּ. שְׁנִיָּה בְּרַפְת הָאֲרֶץ.

שלישית בַּנְחֻמָּה. נַחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וּמְסִיִּים בְּנֻחָמָה וְנַחֲמֵנוּ כִּי הוּא בַעַל הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנְּחֻמוֹת.
ואומר קְדוֹשׁ הַיּוֹם בְּאֲמֻצֵּי בְּנֵי־קִרְיָא רַבָּה וְעֲצָמוֹתַי יִחַלְיִן גְּיִיחַ מִיָּפֶן סְמָכוּ חֲכָמִים רַצָּה וְהַחֲלִיצֵנוּ
בְּשִׁבְתָּ ר' זִירָא בְּעֵי קָמִי ר' חֲזִיָּא בְּרַכָּה אֵילִין דְּאֲמַרִּינָן רוּעֵינוּ זִוְגֵינוּ בְּשִׁבְתָּ מַהוּ א"ל טוֹפְס בְּרַכּוֹת
פָּה הוּא: שֵׁלֵט טְעָה וְלֹא הַזְפִּיר נַחֲמֵנוּ.

טְעָה וְלֹא הַזְפִּיר שְׁל שִׁבְתָּ. אִם לֹא אָמַר הַטּוֹב וְהַמְטִיב אוֹמֵר בַּא"י אַמ"ה שְׁנַתְּן שִׁבְתוֹת לְמַנוּחָה
לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה לְאוֹת וְלִבְרִית בַּא"י מְקַדֵּשׁ הַשִּׁבְתָּ.
הַטּוֹב וְהַמְטִיב. וּמְסִיִּים.

אָבֵל פְּתַח הַטּוֹב וְהַמְטִיב חוֹזֵר לְרֹאשׁ לְבוֹנֵה יְרוּשָׁלַם וּמְזַפֵּיר קְדוֹשׁת יוֹם הַשִּׁבְתָּ כְּתִיקָנָה. וְכֵן טְעָה
וְלֹא הַזְפִּיר שְׁל יוֹם טוֹב וְלֹא פְתַח הַטּוֹב וְהַמְטִיב אוֹמֵר בַּא"י שְׁנַתְּן יָמִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל
לְשִׁמְחָה וּלְזַפְרוֹן בַּא"י מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמַנִּים וְדוֹקָא בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים דְּחֻבָּה לְאֲכֹל פֶּת
אָבֵל בְּחֻדְשִׁים דְּאִי בְּעֵי אָכִיל לְחֵם וְאִי בְּעֵי לֹא אָכִיל לֹא קָבַע נִפְשֵׁיהּ בְּבִרְכָּה' הַמְזוֹן שְׂיֵאכֵל לְאֲכֹל
פִּירוֹת וּבְשָׂר בְּלֹא לְחֵם טְעָה וְלֹא הַזְפִּיר שְׁל רֹאשׁ חוֹדֵשׁ אוֹמֵר בַּא"י אַמ"ה שְׁנַתְּן לָנוּ רֵאשֵׁי חֻדְשִׁים
וְכו'.

בְּהַלְכוֹת רֹאשׁ חוֹדֵשׁ תִּמְצָא אֶת הַבְּרַכָּה כְּלוּלָה: שֵׁם וּוְרִימְלִיִּישׁ הָאוֹכֵל בְּשִׁבְתָּ מַה שְׁמַתְקִינָן מִן הַבְּצֵק
וּמְבַשְׁלִין בְּקַדְרָה מַה שְׁקוֹרִין וְרִימְיִילֵשׁ אָמַר בְּיְרוּשָׁלַם כֹּל שֶׁהוּא כְּעֵין חֲלִיט' מִהַמִּינִין אוֹמֵר מִינֵי
מְזוֹנוֹת וּמְבַרַךְ עֲלֵיהֶן מַעִין שְׁלִשָּׁה.

מַהוּ לְהַזְפִּיר בְּהַ מַעִין הַמְאֻרְעֵ אָמַר רַבִּי אֲבָא ב"ר זְבִינָא רַבִּי זְעִירָא הֵנָּה מְזַפֵּיר מַעִין הַמְאֻרְעֵ
וְכֵן אֲנִי עוֹשֶׂה כְּשֶׁאֲנִי הַקְטָן אוֹכֵל בְּשִׁבְתָּ בְּלֹא לְחֵם וּמְבַרַךְ מַעִין שְׁלִשׁ. עַל הַמְחִיָּה וְעַל הַכְּלָלָה
עַד וּבִנְיָה עִיר מְקַדֵּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ רַצָּה וְהַחֲלִיצֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵל תְּהִי צָרָה וְיִגוֹן וְאֲנַחָה בְּיוֹם
מְנוּחָתְנוּ וְהִרְאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּנֻחָמוֹת צִיּוֹן וּבְכַבְּדֵנוּ יְרוּשָׁלַם עִיר קְדוֹשָׁה כִּי אַתָּה הוּא בַעַל הַיְשׁוּעוֹת
וּבַעַל הַנְּחֻמוֹת טוֹב וּמְטִיב לְכֹל בַּא"י עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמְחִיָּה.

אֵין חוֹתְמִין בְּשִׁפְתֵימָם וְהָא דְמְבַרְכִין מְקַדֵּשׁ הַשִּׁבְתָּ יִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי חֻדְשִׁים קוּדְשָׁא בְּרִיָּה הוּא מְקַדֵּשׁ
לְשִׁבְתָּ וְיִשְׂרָאֵל לְרֵאשֵׁי חֻדְשִׁים וּבְכָל אַחַד כְּתִיב קְדוֹשׁ הַיְיִחַ אוֹכְלִין בְּפִיו בְּלֹא בְרַכָּה.

תְּנִי חֻדָּא מְסַלְקוֹן לְצַד אַחַד אוֹכְלִין דְּמַאִיס אִינוּ פּוֹלְטֵן וּמְסַלְקוֹן לְצַד אַחַד וּמְבַרַךְ וּבּוֹלְעוֹן וְתִנְיָא אִידָּהּ
פּוֹלְטֵן בְּדָבָר שְׂאִינוּ נְמַאָס מוֹצִיאֵו מִפִּיו וּמְבַרַךְ וְחוֹזֵר וְאוֹכְלוֹ וְתִנְיָא אִידָּהּ בּוֹלְעוֹ בְּמִשְׁקִין פֶּר"ח
אִידָּחוּ וְלֹא יְבַרַךְ כָּלֵל: שְׁמָא הַלְכוֹת בְּרַכּוֹת עַל כֹּל דְּמַתְאַפְלִין חֲמִשָּׁת הַמִּינִין בְּפָרָק כִּיצַד מְבַרְכִין
רַב וּשְׂמוּאֵל דְּאֲמַרִּי תְרַנְיָהוּ כֹּל שְׂיֵישׁ לוֹ מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִין מְבַרְכִין עֲלֵיו בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת.

אִפִּי עַל יְדֵי תַעֲרוּבָתָהּ. ה' מִינִין חֲטִיִן וּשְׁעוֹרִין וְכוֹסְמִין וְשִׁפּוֹן וְשִׁיבּוֹלֶת שׁוּעַל מִינֵי מְזוֹנוֹת וְרַבָּא
הוּא בְּתַרְיָה או' הַאי רִיבֵהֲטָא דְּמַחוּזָא דְּעַקְרוֹ דְּנוֹבְשָׁא מְבַרַךְ מִינֵי מְזוֹנוֹת שְׁמַעֲרַבְבֵהּ מִינִין.

וְכֵן תְּבִיץ קוּדְרָא וְדִיִּיסָא כֹּל שֶׁהוּא מַה' מִינִין בְּלֹא תַעֲרוּבָתָהּ שְׁמַבּוֹשֵׁל מְבַרַךְ מִינֵי מְזוֹנוֹת וְהִילְכְתָּא
כְּנוּמִיָּהוּ דְּלֹא אִיתּוּבַת כִּי אִם מְאֻרְזוֹ וְדוֹסוֹן וְהִילְכְתָּא פֶּת אֻרְזוֹ וְדוֹסוֹן מַעֲשֶׂה קְדִירָה גִינְהוּ בּוֹרָא מִינֵי
מְזוֹנוֹת.

וּלְבַסּוּף בּוֹרָא נְפִשׁוֹת רַבּוֹת. יְרוּשָׁלַם ר' כְּשֶׁהִיָּה אוֹכֵל בְּשָׂר אוּ בִיצָה אוֹמֵר בַּא"י אֱלֹהֵינוּ מְלָךְ
הַעוֹלָם בּוֹרָא נְפִשׁוֹת רַבּוֹת וְחֲסָרוֹן לְהַחֲיוֹת בְּהֵן נִפְשׁ כֹּל חֵי בַּא"י אֵל חֵי הַעוֹלָמִים.

רִיחָטָא דְמַחוּזָא דְלָא מְפָשִׁי בֵּה קוּמְחָא בֵּין רִיחָטָא דְחַקְלָאִי בֵּין חֲבִיץ קוּדְרָא קַמַּח וּדְבִשׁ וְשֶׁמֶן שְׁנִיקְרָא אַבְרוּשָׁה עַל פְּנֵלְמֵי מְבַרְךָ מִינֵי מְזוּנֹת וּלְבַסּוּף בְּרַכָּה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ. כָּל שֶׁהוּא מְחַמֶּשֶׁת הַמִּינִין שֶׁהוּא מִין דְּגוֹן חֲטָה וּשְׁעוּרָה וְכֹסֶמֶת וְשִׁיבֹלֶת שׁוּעַל וְשִׁיפּוֹן וְהֵם מְבֹשְׁלִין בְּתַחֲזִילָה מְבַרְךָ בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנֹת וּלְבַסּוּף בְּרַכָּה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ.

בֵּא"י אֱלֹהֵינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם עַל הַמַּחֲזִיקָה וְעַל הַכֹּלְכֵלָה וְעַל תְּנוּבַת הַשְּׂדֵה וְעַל אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָה בְּרִית וְתוֹרַת חַיִּים וּמְזוּן וְעַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַם עִירָךְ וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדָךְ וְעַל הַיְכָלָךְ וְעַל מִקְדָּשְׁךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וּבְנֵה עִיר קְדוֹשָׁה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְתִשְׁמַחְנוּ בָּהּ כִּי אַתָּה טוֹב וּמְטִיב לְכָל בְּרוּךְ אַתָּה ה' עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמַּחֲזִיקָה.

בְּרַכָּה לְשַׁבְעַת הַמִּינִין כָּל שֶׁהוּא מְשַׁבְעַת הַמִּינִין שְׁאִינוּ מִין דְּגוֹן פְּגוֹן עֲנָבִים תְּאֵנִים וְרִימוֹנִים זִמִּים וְתַמְרִים בְּתַחֲזִילָה מְבַרְךָ בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ וּלְבַסּוּף עַל הָעֵץ וְעַל אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָה וְכוּ' מְסִינִים אִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל הָאֶרֶץ וְעַל פִּירוּמִיָּהּ וּבְחוּצָהּ לְאֶרֶץ עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַפְּיָרוֹת.

וְאִם שׁוֹמֵה יֵינוּ בְּתַחֲזִילָה מְבַרְךָ פְּרִי הַגָּפֶן וּלְבַסּוּף עַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן. וּמְסִינִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ עַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרִי הַגָּפֶן.

וְאִם שְׁאָר מִינֵי פִּירוֹת וְאֶתְרוּגִים וְתַפּוּחִים וְשִׁקְדִים וְרִימוֹנִים וְנֶאֱגוּזִים וְאֶגְסִים וְכִינֹצָא בְּהוֹן שְׁאִינוּ מִן ז' הַמִּינִים בְּתַחֲזִילָה מְבַרְךָ פְּרִי הָעֵץ וּלְבַסּוּף בּוֹרָא נְפֹשׁוֹת. אָמַר רַב יוֹסֵף הָאִי חֲבִיצָא אִי אִית בִּיָּה פִּירוּרִין כְּזִית בְּתַחֲזִילָה מְבַרְךָ הַמוּצִיא וּלְבַסּוּף ג' בְּרַכּוֹת וְאִי לִית בִּיָּה פִּירוּרִין כְּזִית בְּתַחֲזִילָה מְבַרְךָ בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנֹת וּלְבַסּוּף בְּרַכָּה אַחַת מְעִין שְׁלֵשׁ.

וְאֶתְמַר בְּמַנְחֹת בַּפ' וְאֵלוּ אֵין לוֹמַר שֶׁהִרְתִּיחוּ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן אֵלָא נָתַן מְרַק בְּכָלִי שְׁנִי. בַּפ' כִּי צִד מְבַרְכִין (דף לז) אֵין הַפְּרוּסוֹת קִימוֹת בּוֹרָא מִינֵי מְזוּנֹת מְשַׁמַּע אֶפְּיֵלוּ כְּזִית.

פֶּת צְנוּמָא שְׁנוֹתָן בְּמְרַק חָם בְּכָלִי שְׁנֵי הַמוּצִיא דְהָא מְסַקִּינָן פִּירוּרִין אֶפְּי' אֵינוּ כְּזִית הַמוּצִיא. קְבִיעוֹת סְעוּדָה כּוּבָא דְאֶרְעָא שְׁאוּפִין בְּטַבְּלָא בְּאֶרֶץ וְקוּבַע סְעוּדָתוֹ עָלֵיו מְבַרְךָ הַמוּצִיא וְאֶתְרִיו ג' בְּרַכּוֹת.

לֹא קָבַע מִינֵי מְזוּנֹת וּמְעִין שְׁלֵשׁ. שְׁלֵקוֹת עַל הַיְרַקוֹת אוֹמַר פְּרִי הָאֲדָמָה.

שְׁלֵקוֹת שְׁבִישְׁלָן פְּרִי הָאֲדָמָה דְלַעַת וְכְרוּב וְסִילְקָא אֵין דִּרְכּוֹן לְאֶוּכְלוֹן חַיִּים מְבַרְךָ עָלֵיהֶם שֶׁהַפֶּל. שְׁלֵקוֹת וְהֵן טוֹבִים מְבַרְךָ פְּרִי הָאֲדָמָה שׁוּמָא וְכִרְתִּי פְּרִי הָאֲדָמָה.

לְפֶת שְׁחַתְכוּ אֶפְּי' נָתַן בּוֹ קַמַּח מְבַרְךָ פְּרִי הָאֲדָמָה. אֶכְלוּ חֵי שֶׁהַפֶּל.

תְּבַשִּׁיל סִילְקָא פְּרִי הָאֲדָמָה שִׁיבְתָא וּמִמֵּין פְּרִי הָאֲדָמָה. שְׁבַת טִילָא.

יְרוּשְׁלָמִי שְׁתָּה מִי הַקְּרִים מְבַרְךָ בּוֹרָא רַפּוּאוֹת. שְׁמֵן הַחֹשֶׁשׁ בְּגֵרוֹנוֹ וְשׁוֹמֵה שְׁמֵן זִית בְּאֶנְיָגְרוֹן מְבַרְךָ פְּרִי הָעֵץ.

קַמַּח חֲזִיטִים אֶכֶל מְבַרְךָ שֶׁהַפֶּל. וְכֵן קַמַּח שְׁעוּרִים שֶׁהַפֶּל שְׁנֵהֲנָה צְנוֹן פְּרִי הָאֲדָמָה.

קוֹרָא רַף שְׁבִאִילָן שֶׁהַפֶּל. וְכֵן דְּלִדּוּלֵי גְפָנִים.

פֶּלְפֶּל לַח פְּרִי הָאֲדָמָה. וְכֵן זַנְגָבִילָא לַח.

אַבְל יְבִישִׁין לֹא כְּלוּם. דְּבִשׁ תְּמָרִים שֶׁהַפֶּל תְּמָרִין כְּתוּשִׁין מְבֹשְׁלִין.

פרי העץ. והוא טריניאג פרי העץ על פירות האילן אומר פרי העץ ואם אמר בורא פרי האדמה יצא מפל מקום שאמה לוקח ממנו הפרי ונשאר העץ כל השנה פולה מברך פרי העץ שגדל מעצמו כל דבר שתקח הפרי אין פרי אחר יוצא מאותו העץ מברך בורא פרי האדמה בתוסף כל שמוציא עליו מעיקרו עשב הוא ומברך פרי האדמה כל שמוציא עליו מעצו אילן הוא ומברך פרי העץ.

כל אילן שנושרין עליו בסתיו ונשאר העץ ומוציא עליו מעצו פרי העץ אבל אם מתניבשין העליו וגדל משרשיו פשוט מין פרי האדמה. פרס הגדל על האבנים פרי האדמה.

דמי לפשות. דאמרנו בעירובין בפ' כל מערבין דמברך פרי האדמה כמיהין ופטירות שהכל נהיה בדברו.

דבר שאין גידולו מן הארץ שהכל. על החנומץ ועל הנזבלות ועל הגובאי ועל בשר בהמה חיה ועוף ודגים ועל החלב ועל הגבינה וביצים על היין שהקרים שנסתנה טעמו ועל הפת שעופשה ועל התבשיל שעופרה צורתו על המלח ועל הזמית.

אומר שהכל. ירושלמי התמיץ יינו מ' דיין האמת.

בא לשותות שהכל. שותה מים לצמא שהכל.

ועל פולן בורא נפשות. על יין מבושל בין בבשמים בין שלא בבשמים פרי הגפן.

כדמשמע בפ' ע"פ ובשקלים יוצאין בפסח בקונדיטון ובין מבושל. שטה יין ובירך פרי הגפן והביאו לו מחבית אחת אין צריך לברך פעם אחרת פרי הגפן אבל אם הלה לשותות במקום אחר צריך לברך פרי הגפן.

הא דאמר רב שינוי יין אין צריך לברך פרי הגפן אבל מברך הטוב והמטיב וכגון דאיכא אחרני דשתי בהדי' פדאמרנו בברכות בפ' הרואה (דף נט) ואם הוא שותה לבדו אינו מברך הטוב והמטיב פי אם שהחיינו.

פר"ח ירושלמי בפ' ביצד מברכין על כל חבית וחבית שפוחת מברך. אומר ר' יצחק הטוב והמטיב בין אינו טוב כפין הראשון בין טוב ממנו.

בפ' הרואה על הגשמים ועל בשורות טובות אם יש לו שותפות עם אחר מברך הטוב והמטיב ואם כל השדה שלו מברך מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה. דתניא על שלו אומר שהחיינו ועל שלו ושל חבירו אומר הטוב והמטיב.

מת אביו והוא יורשו בתחילה אומר דיין האמת. ולבסוף אם יש לו אחים שיורשין עמו אומר הטוב והמטיב ואם לאו אומר שהחיינו.

בנה בית חדש או פלים חדשים בין יש לו פיוצא בהן בין אין לו פיוצא בהן אומר שהחיינו וכן מצאתי ופר"ח דהלכה כר' יוחנן דאמר אהד זה ואהד זה צריך לברך דכל היכא דפליג רב הווא ור' יוחנן הלכה פרבי יוחנן וכלישנא בתרא וקא מתרץ לטעמיה ר' יהודה ור' מאיר הלכה פרבי יהודה והילכתא אפילו פיוצא בהן צריך לברך.

מצאתי ירושלמי אפילו שחקים וכן החדשים אומר שהחיינו קנה אומר שהחיינו. נתן לו אומר הטוב והמטיב: שמב ענייני בשמים על הריח מברך משיעלה תימרתו מברך קודם שיריח.

על כל המוגמרות מברכין עצי בשמים חוץ מן המוסק' מברך בורא מיני בשמים על ההדס ועל הקושט ועל הנורד וגרקים הוא חבצלת שפגן וחילפי דינמא הוא גרופלא וסיגלי וסימלק העמקים שהם עץ מברך בורא עצי בשמים.

וכל דבר שהוא עשבים חבצלת השרון הגדילה בשדה וכיוצא בהן מברך עשבי בשמים. על ריח הפירות כגון המריח באתרוגים וחיבושים תפוחים אומר אשר נתן ריח טוב בפירות.

וכשמריח השמן אומר בורא שמן ערב והשותהו לרפואתו מברך פרי העץ. גליון פסק חמרא דריחיה חלא וטעמא חמרא מקדשין עליו ומברכין עליו בורא פרי הגפן דהא קיימא לו פרבא בסוף ע"ז חמרא לגו חלא אביי אמר במשהו ריחיה אלא רבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא וקיימא לו פנותיה ועוד דר' יוחנן קאי פנותיה בפ' המוכר פירות (דף צו) הבודק את החבית להיות מפריש עליה וכו' עד ואת"ל בטר דטעמיה עקר הנה ריחיה חלא וטעמיה חמרא וריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא.

ור' יהושע בן לוי פליג עליה וקאי אביי פנותיה וכן פסק רב אלפס. ושמרים דרמא עליהו מים אע"ג דאית בהן טעם יין לא מברכין עליהו בורא פרי הגפן דהא בעא מיניה רב נחמן מר' חייא שמרים שיש בהן טעם יין מהו.

א"ל מי סברת חמרא הוא קיוהא בעלמא הוא. מרבי שמריה מפי ר' י"בא הלוי כל מין אילן משבעה המינין כגון ענבים תאנים ורמונים וזיתים ותמרים מברך לפניו בורא פרי העץ.

ולאחריו ברכה אחת מעין שלש פי' אומר אחת ודומה לשלש ברכות דברכות הארץ שהיא דאורייתא כדאמר וברכת את ה' אלהיך זו ברכת ה' דקאי אןאפל' ושבעת דלעיל כלומר אאכילתה ואשביעתה ברכהו על הארץ.

הטובה זו ברכת הארץ. אשר נתן לך.

זו ברכת בונה ירושלים והטוב והמטיב ביבנה תיקנוה ואינה מן המניין. והני תלתא אלקתם כתיבי. דכתיב לעיל מיניה ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם. להכי מברכין עליה ג' ברכות שלמות אכל אמיני פירות הפתובים לשבח ארץ ישראל לא בעינו שלימות אלא במעין ג' סגי להו וזו היא הברכה ואל תשגה בה.

בא"י אלהינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשפוע מטובה. רחם ה' אלהינו על ישראל עמה ועל ירושלים עירה ועל נחלתה והעלנו בה ושמחנו בתוכה כי אתה טוב ומטיב לכל בא"י על העץ ועל פרי העץ.

פי' על העץ ועל פרי העץ הוא מעין ברכת ה' שם מברך על אותו דבר שמילא פרסו ומשביעו. על ארץ חמדה מעין ברכת הארץ.

רחם על עירך ונחלתך מעין בונה ירושלים. טוב ומטיב לכל נגד הטוב והמטיב שתיקנו ביבנה.

ונחתימה בא"י על הארץ בכל מקום צריך להזכיר שבח ברכת הארץ בנתימה בין אפירי בין אחמרא בין אדגן בין חי בין מבושל סוף סוף על פרי העץ מעין פתיחתו שעיקר ברכתו לכה היא באה.

ענבים בעיניהם פתאני ורמוני. אבל אי שתי חמרא מגו דאישתני לעילויא שנעשה יין לגדולה ולמלכות אישתני לייחודי שמיה באנפי נפשיה בורא פרי הגפן.

וכן לבסוף בא"י על הגפן ועל פרי הגפן ועל פרי הגפן בשבח הארץ וכמעין פתיחה.

אבל תפוחים ונגוזים ואפרסקים וחיבושים וכל פירות האילן שבעולם אין זקוקים לברך ברכה אחת מעין שלש פיון דגריעי, כולי האי ולא פתיבי בשבח הארץ בהדי שבעת המינין. אלא בתחלה בורא פרי העץ.

ולבסוף בורא נפשות רבות. כמו על המים לר' טרפון הוא דמברך על המים בורא נפשות רבות. וכן נהיגין לברך אפוליהו מיני דלא פתיבין בקראי לשבח ולהודות על הננייתו ושביעתו. וכל דמדכר ליה כהלקה לאו משום דקבע לה חובה אלא לטפויי שבחא.

אגוז בדבש ר' מברך עליו בתוך הסעודה ומברך עליו שיהפך. לפי שנשתנה האגוז מכמות שהיה עד כאן.

במס' נדה בפ' בא סימן (דף מז) ובשילהי פיצד מברכין כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון לפניו ולא לאחריו כגון ריחני. בפ' ואלו דברים בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר הנוהמא אין מברכין.

הנה מהלך חוץ לברך והריח אם רוב גוים אינו מברך ואם רוב ישראל מברך מחצה על מחצה מברך ר' יוסי אומר אינו מברך. וירושלמי בשמים הנתונן על המת אין מברכין.

לפני המת מברכין לכבוד חיים עשויין בשמים העשויין לגמר כליו אין מברכין עליהם. הרואה אילנות שהוציאו פרח כגון בניסן אומר ב"א ה' אלהינו מלך העולם שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות מהן בני אדם בפ' א' דע"ז גוי נאה יש לו לשבח גבי רבן גמליאל ורבי עקיבא.

בפ' הרואה הרואה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שפכה לו בעולמו בפ' א' דע"ז (דף כ) ירושלמי ראה חמור נאה גמל נאה סוס נאה אומר ברוך שפכה לו בעולמו. הרואה מקום שנעשה בו נסים לישאל אומר ברוך שפעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

על נס של רבים כל העולם צריכין לברך נס יחיד הוא יברך ולא אחרים. ירושלמי אם הנה מסניינים כגון יואב בן צרויה ונחביריו ואדם שנתקדש בו שם שמים כגון חנניה מישאל ועזריה מברכין הרואה מעברות הים ומעברות הירדן ומעברות נחלי ארנו ואבני אלגביש ואבני בית חורון ואבן שישב עליה משה במלחמת עמלק אומר ברוך שפעשה נסים לאבותינו במקום הזה.

על אשתו של לוט אומר ברוך זוכר הצדיקים: שמג ארבעה צריכין להודות פשניצולין יורדי הים הולכי המדברות. ומי שהיה באש של עצמות (פי שהיה חולה ונתרפא) ומי שהיה חבוש בבית האיסורין.

מברך ברוך גומל חסדים טובים. וצריך להודות לפני עשרה ושני תלמידי חכמים ואם ראוהו אחרים ואמרו ברוך שהצילך ואמר אמן יצא הרואה מקום שנעקר ע"ג אומר ברוך שפיקר ע"ג מארצנו.

בְּחֻצָּה לְאַרְצָא אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָקַר ע"ז מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה. רְאֵה מִרְקוּלִים אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁנִּשְׁתַּן אֶרֶץ אֲפִים לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ הַרוּאָה בְּכָל הַרְשָׁעָה אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהִחְרִיב בְּכָל הַרְשָׁעָה בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁהִחְרִיב בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע.

גֹּב אֲרִיּוֹת וְכַבְשָׁן הָאֵשׁ אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבּוֹתֵינוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה. מְקוֹם שֶׁנּוֹטְלִין עֶפְרָא אֹמֵר בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם אֲנִיכְלוּסֵי יִשְׂרָאֵל אֹמֵר חֲכָם הַרְזִים.

הַרוּאָה מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁחִלַּק מִכְבוֹדוֹ לִירֵאָיו. מַלְכֵי אֲנוּמוֹת הָעוֹלָם אֹמֵר שֶׁחִלַּק מִכְבוֹדוֹ לְבֶשֶׁר וְדָם.

הַרוּאָה חֲבִירוֹ ל' יוֹם אֹמֵר שֶׁהִתְיַנְּנוּ לְאַחַר י"ב חֲדָשִׁים אֹמֵר בְּרוּךְ ה' מְחַיֶּה הַמֵּתִים. הַרוּאָה בְּתֵי יִשְׂרָאֵל בְּיִשׁוּבָן אֹמֵר בְּרוּךְ מַצִּיב גְּבוּל אֶלְמָנָה.

בְּחֻצָּה לְבֵיתוֹ בְּרוּךְ דִּינָן הָאֲמַת. הַרוּאָה קְבָרֵי יִשְׂרָאֵל אֹמֵר בַּא"י אֱלֹהֵינוּ מִנְּךָ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יֵצֵר אֶתְכֶם בְּדִין וְכִלְכַּל אֶתְכֶם בְּדִין וְאַסַּף אֶתְכֶם בְּדִין וְיִוֹדַע מִסְפָּר כְּוֹלְכֶם בְּדִין וְהוּא עֲתִיד לְהַקִּימְכֶם בְּדִין בַּא"י מְחַיֶּה הַמֵּתִים.

הַרוּאָה הַבְּהֻלָּה פִּי הַמְּנַקְדִים בְּלִוְנָן כְּתִיבִישׁוּן אִם כֶּף נוֹלְדוֹ מִמְעֵי אֲמֵן אֹמֵר בְּרוּךְ מְשַׁנֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת. אֶת כּוֹשׁ שְׁחֹר וְאֶת הַגִּיחֹר אָדוּם בְּיוֹמֵר וְאֶת הַלְוֹנָן מְלֻבָּן בְּיוֹמֵר.

וְאֶת הַקִּיפָח בְּטָנוֹ עֲבָה. וְאֶת הַנְּנֹס קָצַר.

וְאֶת הַבְּרִיּוֹת רִאשׁוֹ רָחַב. וְאֶת הַבְּרִיּוֹת כְּמוֹ בְּרִיּוֹת אֹמֵר מְשַׁנֶּה אֶת הַבְּרִיּוֹת.

הַרוּאָה אֶת הַקִּיטָע וְאֶת הַסּוּמָא וְאֶת הַבְּהֻלָּה שֶׁאֲחַר לִידָתוֹ נַעֲשָׂה אֹמֵר בְּרוּךְ דִּינָן הָאֲמַת. עַל הַזִּיקִין וְעַל הַזְנוּעוֹת וְעַל הַרְעָמִים וְעַל הַרוּחוֹת וְעַל הַבְּרָקִים אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁפָּנְחוּ וְגִבּוֹרְתוֹ מְלֵא עוֹלָם.

זִיקִין כּוֹכְבֵי דְשָׁבִיט. מוֹשֶׁף אֹרוֹ כְּשֶׁבֶט זְנוּעוֹת הָאֶרֶץ נִרְעָדָת.

ירוּשָׁלַיִם בְּרָקִים וּרְעָמִים אִם כְּסֻדְרָן מְבָרַךְ אַחַת. וְאִם בְּמִנְפָסְקִין מְבָרַךְ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם.

וּמִיָּתִי רֵאִיָּה מַחְנוּתוֹ שֶׁל בָּשָׂם אִם יָשַׁב כָּל הַיּוֹם כְּוֹלוֹ דִּיּוֹ אַחַת אִם יוֹצֵא וְנִכְנָס מְבָרַךְ עַל כָּל פַּעַם. רוּחוֹת רוּחַ סְעָרָה.

ירוּשָׁלַיִם עַל הַרוּחוֹת שֶׁפָּנְחוּ וְגִבּוֹרְתוֹ. בָּאִים בְּנַחַת אֹמֵר עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית.

הַרוּאָה חֲמָה בְּתַקּוּפָתָהּ וּלְבָנָה בְּגִבּוֹרָתָהּ וְכוֹכְבִים בְּמִסְלּוֹתָם וּמַזְלוֹת כְּסֻדְרָן אֹמֵר עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית. עַל הַהָרִים וְהַגְּבָעוֹת וְהַיָּמִים וְהַנְּהָרוֹת וְעַל הַמְּדַבְּרוֹת אֹמֵר עוֹשֶׂה בְּרֵאשִׁית.

הַרוּאָה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל לְפָרְקִים אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם אֹמֵר שֶׁעָשָׂה אֶת הַיָּם הַגָּדוֹל: שְׁמַד הַנְּכֻסֵּס לְבֵית הַכֶּסֶף אֹמֵר הַתְּכַבְּדוּ מְכֻבְּדִים קְדוּשִׁים מְשֻׁרְתֵי עֲלִיוֹן תָּנוּ כְּבוֹד לְאֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם שְׁמֵרוּנֵי שְׁמֵרוּנֵי עֲזָרוּנֵי עֲזָרוּנֵי סְמֻכּוּנֵי סְמֻכּוּנֵי הַמֵּתִינוּ לִי עַד שֶׁאֲכַנְס לְבֵית הַכֶּסֶף וְאֲצַא מִשָּׁם שְׁדֵרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהַסֵּף רַגְלֵיהֶם.

כַּד נָפַק אֹמֵר אֲשֶׁר יֵצֵר אֶת הָאָדָם וּמְפַלֵּא לַעֲשׂוֹת: שְׁמָה הַנְּכֻסֵּס לִישׁוֹן בְּלִילָה קוֹרָא קְרִיַת שְׁמַע עַד וְהָיָה אִם שְׁמוּעָה. וְאֹמֵר בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלִיךְ הָעוֹלָם הַמְּפִיל חֲבָלֵי שִׁנְיָה עַל הָאָדָם וּמְאִיר לְאִישׁוֹן בַּת עֵינַי וְמִן חֲלָקְנוּ בְּתוֹרָתְךָ וּמִתְרַגְּלֵנִי לִידֵי מִצְוָה וְאֵל תְּרַגְּלֵנִי לְדַבֵּר עֲבִירָה.

ואל תביאני לא לידי עבירה ועון ולא לידי נסיון ואל ישלחני בי יצר הרע ותעמידני לעשות מצותיך לשלום ברוך אתה ה' המאיר לעולם בכבודו. במס' שבועות בפרק ידיעות הטומאה (דף טז) ר' יהושע בן לוי קרי יושב בסתר עליון.

בפ' א' דברכות צריך לקרות בידך אפקיד רוחי. ויש שקורין המלאך הגואל לישועתך. ויאמר ה' אל השטן. יברכה.

יאר.

ישא.

בפרק א' דסוטה הישן בכילה ערום מוציא ראשו חוץ לפילה וקורא קרית שמע. ואם הפילה גבוהה י' טפחים לא יוציא ראשו ויקרא.

בפ' ג' דברכות היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא ראשו מפני הצננה חוצץ בטליתו על לבו וקורא דלבו רואה את הערנה אסור. ואמרי' נמי היתה טליתו חגורה על מתניו מותר לקרות ק"ש אבל לא לתפלה עד שיכסה את לבו.

בתוספת' היה ערום או היה עושה מלאכתו ערום הרי זה מכסה עצמו בתוכן או בקש ובכל דבר וקורא. לא יכניס אדם ראשו בתוך חיקו וקורא ק"ש.

ואם היה אפיקורסותו חגורה לו מבפנים מותר. אין שנים ישנים תחת טלית אחת וקורין ק"ש אלא זה מתפסה בכסותו וזה מתפסה בכסותו וקורא ואם היו בגניו קטנים הרי זה מותר ובפ' ג' דברכות אם אשתו עמו ערומה כגופו דמי ומותר.

אבל אחר לא אם לא יהיה טלית מפסקת ביניהם דלא כגופו דמי אבל אשתו ערומה אצלו יחזירו פניהם זה מזה ויקרא ק"ש אע"ג שגבותיהם נוגעים יחד. בגניו ובנותיו מותר עד כדי שדים נכונו וישערך צמח.

אבל מיכן ואילך לא. בפ' ג' דברכות (דף פד) אמר ר' יצחק טפח באשה ערוה אסור לקרות כנגדה. או אם שערומה מגולות. או בתי זרועותיהן יש לו לפסוק אם קורא קרית שמע או מתפלל או מברך ברפת המזון.

ובאשה אחרת אפילו כל שהוא ואיתא נמי בירושלמי בפ' ב' דמס' חלה שער באשה ערוה. קול באשה ערוה.

כל מקום שדרך האשה להתפסות אם הוא נגלה אסור אף אם היא אשתו וידיה מגולות מותר: שמו ברפת תפילין במס' גדה בפ' בא סימן (דף נא) ובברכות בפ' פיצד מברכין (דף מד) גהרדעי בתר דמסלקי תפילייהו מברכי לשמור חוקיו וקבלתי מרבי רא"ם דלא קיימא לן הכי מדלא מברכינן בכל המצות פן דאינהו עבדי בכל המצות ולא בעי ברכה לאחרי אלא ריחגי ויש מפרשים דמילתא דפשיטא ליה דשאר מצות אין צריך ברכה דדוקא אתפילין צריך מדאמרינן בירושלמי בפ' ב' דברכות תפילין פיצד מברך עליהם של יד על מצות תפילין ושל ראש על מצות הנחת תפילין.

כשחולצים לשמור חוקיו. כמאן דאמר ושמרת את החוקה הזאת בחקת תפילין הכתוב מדבר.

משמע אתפילין וְלֹא אֲצִיצִית יְרוּשָׁלַיִם בַּפ' הַרְוָא פְּשִׁלוּבְשִׁין שֶׁל רֹאשׁ עַל מְצַנֵּת תְּפִילִין עַל שֶׁל יָד לְהַנִּיחַ תְּפִילִין. אִימְתִי מִנִּיחֵן בְּשַׁחֲרִית לֹא הֵנִיחַ בְּשַׁחֲרִית מִנִּיחֵן כָּל הַיּוֹם כְּלוּל וְנִישׁ לְנוּ לַעֲשׂוֹת כַּתְּלֻמוֹד הַבְּבִלִי בְּמִנְחֹת בְּפָרֶק הַקּוֹמֵץ רַבָּה שֶׁל יָד לְהַנִּיחַ תְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ מְצַנֵּת תְּפִילִין.

ריב"ק מִמְּגַנְצָא אֹמֵר הָא דְאָמַר בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה אֲפֵינִי וְרַבָּא דְאָמַרִי תְּרַנְיָהּ לֹא סָח מְבַרַךְ אַחַת פִּי בְּרַכָּה אַחַת עַל שֶׁל יָד וְאַחַת שֶׁל רֹאשׁ סָח בֵּין תְּפִלָּה לְתְּפִלָּה מְבַרַךְ שְׁתֵּי בְּרָכוֹת עַל שֶׁל רֹאשׁ לְהַנִּיחַ וְעַל מְצַנֵּת תְּפִילִין.

וְכֵן אָמַר מִשׁוּם רַבְּנָא עֲמָרָם דְּמַנִּי ק' בְּרָכוֹת עִם ב' שֶׁל תְּפִילִין בְּכָל יוֹם וְכֵן מְשַׁמַּע בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְכֵן פִּי רַבִּינוּ תָּם זצ"ל: שְׁמַז תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֲפִילוּ אֵין דַּעְתּוֹ לִילָהּ כִּי אִם עַד פְּרָסָה צָרִיף לְהַתְּפַלֵּל מִיָּד כִּף זֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתּוֹלִיכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידְנִי לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַחַזְרֵנִי לְשָׁלוֹם לְבֵיתִי וְתַצִּילְנִי מִכַּף כָּל אוֹיֵב וְאוֹרֵב בְּדֶרֶךְ וְתַשְׁלַח בְּרַכָּה בְּמַעֲשֵׂה יָדַי וְתַמִּי לַחַן וְלַחֲסֵד בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאֵי בֹא"י שׁוֹמַע תְּפִלָּה, וְהַלְכָתָא תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ בֵּין מַעֲוָמָד בֵּין מִיּוֹשֵׁב בֵּין מְהַלֵּךְ מִיְהוּ מְצַנָּה מְעוֹמָד.

צָרִיף לְהַתְּפַלֵּל ג' בְּרָכוֹת רֹאשׁוֹנוֹת וּג' אַחֲרוֹנוֹת וְכַשֵּׁיבֵא לְבֵית יְתַפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה. בַּפ' א' דְּבְרָכוֹת מִתְּפַלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה.

בַּפ' תְּפִלַּת הַשַּׁחַר הַמְּהַלֵּךְ בְּמָקוֹם סְכָנָה מִתְּפַלֵּל הוֹשֵׁעַ אֶת עַמּוֹךְ אֶת שְׂאֲרֵי יִשְׂרָאֵל וְכַשֵּׁיִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים רְצוֹנָה וְאֵתָה מְלֵא עֲלֵיהֶם עֲבָרָה כְּאִשָּׁה עוֹבְרָה יְהִי כָּל צָרְכֵיהֶם לְפָנֶיךָ בֹא"י שׁוֹמַע תְּפִלָּה. הַהוֹלֵךְ בְּמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִין אֹמֵר צָרְכֵי עַמּוֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל מְרַנְּבִים וְדַעְתָּם קְצָרָה זֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁתַּתֵּן לְכָל אֶחָד כְּדֵי פְּרַנְסוֹתוֹ וְלְכָל גּוֹיָה וְגוֹיָה כְּדֵי מַחְסוֹרוֹ בֹא"י שׁוֹמַע תְּפִלָּה.

הִנֵּה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר בֵּין יֵשׁ לֹא אָדָם עִמּוֹ שִׂיאֲחֻז חֲמוֹרוֹ בֵּין אֵין לוֹ יֹשֵׁב וְיִתְּפַלֵּל. לְפִי שְׂאֵין דַּעְתּוֹ מִיּוֹשֵׁב עָלָיו.

יְכוּל יַחְזִיר פָּנָיו. וְאִם אֵין יְכוּל לְהַחְזִיר אֶת פָּנָיו יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנָגַד בֵּית קְדוּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים וְכֵן אִם הִנֵּה בְּסַפִּינָה אוֹ בְּקַרְוֵנָה יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנָגַד בֵּית קְדוּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים סוּמָא אוֹ מִי שְׂאֵינוּ יְכוּל לְכַנְּוֵן אֶת הַרְוֵחוֹת יְכוּן לְבוֹ כְּנָגַד קְדוּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים.

הִנֵּה עוֹמֵד בְּחוּצָה לְאַרְץ יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנָגַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל יְכוּן אֶת לְבוֹ כְּנָגַד יְרוּשָׁלַיִם.

בִּירוּשָׁלַיִם יְכוּן אֶת לְבוֹ נֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּנָגַד הַפְּרוֹנְכַת אַחֲרֵי הַפְּרוֹנְכַת יְרָאָה עֲצָמוֹ כְּאִילוֹ עוֹמֵד לְפָנֵי הַפְּרוֹנְכַת.

הִנֵּה בְּמִזְרַח מַחְזִיר פָּנָיו לְמַעְרָב בְּמַעְרָב לְמִזְרַח בְּדָרוֹם מַחְזִיר פָּנָיו לְצָפוֹן בְּצָפוֹן מַחְזִיר פָּנָיו לְדָרוֹם נִמְצָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מְכוּוְנִים לְפָנֵם לְאַבְיָהֶם שְׁבִשְׁמִים. בַּפ' הַרְוָא (דף ס) הַנִּכְנָס לְכַרְךָ בְּכַנִּיסוֹתוֹ אֹמֵר זֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם שְׁתַּכְנִיסְנִי לְכַרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם.

בִּיקְשׁ לְצֵאת אֹמֵר זֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁתּוֹצִיאֵנִי מִכַּרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם. יֵצֵא אֹמֵר מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׁהוֹצֵאתֵנִי מִכַּרְךָ זֶה לְשָׁלוֹם כְּשֵׁם שְׁהוֹצֵאתֵנִי לְשָׁלוֹם כִּף תּוֹלִיכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידְנִי לְשָׁלוֹם וְתַצִּילְנִי מִכַּף אוֹיֵב וְאוֹרֵב בְּדֶרֶךְ.

בַּעֲרוֹבֵינּוּ בַּפ' הַדָּר (דף סה) הֵבֵא מִן הַדָּרָה אֶל יִתְפַּלֵּל. כֹּל שְׂאִין דַּעְתּוֹ מִיְּשׁוּבַת עָלָיו אֵל יִתְפַּלֵּל.
בַּפְּרָק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (דף פח) בְּכֹל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה: שְׁמַח הַנִּכְנָס לְהַקִּיז דָּם אוֹמֵר
יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהֵינוּ וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיֵהָא עֶסֶק זֶה לְרַפּוּאָה וְתַרְפָּאֵנִי רַפּוּאָה שְׂלִימָה.
וּבַהַקִּיז דָּם אוֹמֵר בְּרוּךְ רֹפֵא חַיִּים. הַנִּכְנָס לְבֵית הַמְדַרְשׁ בְּכַנִּיסָתוֹ אוֹמֵר יְהִי רַצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי
וְאַלֵּהֵי אֲבוֹתַי שְׂלֵא תִּתְּרַע תְּקַלָּה עַל יָדַי וְלֹא אֲנִי עַל טְהוֹר טָמֵא וְלֹא עַל טָמֵא טְהוֹר.

לֹא אֶכְשַׁל בְּדַבַּר הַלְכָה וְלֹא יִשְׁמַחוּ חַבְיָרֵי בִּי וְלֹא יִכְשְׁלוּ חַבְיָרֵי בְּדַבַּר הַלְכָה וְאַשְׁמַח בָּהֶם. בִּיצִיאָתוֹ
אוֹמֵר מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי שְׂשֻׁמַּת חַלְקֵי בְּיֹשְׁבֵי בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת וְלֹא שְׁמַת חַלְקֵי
בְּיֹשְׁבֵי קְרַנּוֹת שְׂאֲנִי עֲמַל וְהֵן עֲמַלִּים אֲנִי עֲמַל בְּדַבְרֵי תוֹרָה וּמְקַבֵּל שְׂכָר וְהֵן עֲמַלִּים בְּדַבְרֵי שְׂיִחָה
וְאִין מְקַבְּלִין שְׂכָר אֲנִי רֵץ וְהֵן רָצִים אֲנִי רֵץ לַחַיִּי הָעוֹלָם הֵבֵא וְהֵן רָצִים לְבָאָר שְׁמַת: שְׁמַת בְּרַכַּת
טְבִילָה בַּפְּרָק א' דְּפָסְחִים (דף ז) כָּל הַמַּצּוֹת פְּנֹלָן מְבָרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן חוּץ מִן הַטְּבִילָה פִּי
טְבִילַת גֵּר דְּאָמַר בִּיבְמֹת בַּפְּרָק הַחֹלֵץ לְעוֹלָם אֵינּוּ גֵר עַד שְׂיִמּוֹל וְיִטְבִּיל שְׂאִינּוּ יְכוֹל לֹמַר וְצָנְנוּ
שְׂעִדִין אֵינּוּ מְצוּנָה.

אָבֵל אִשָּׁה וְכָל הַטּוֹבֵל צָרִיךְ לְבָרַךְ קוֹדֵם הַטְּבִילָה בְּעוֹד חַלּוּקוֹ עָלָיו. אַקב"ו עַל הַטְּבִילָה.
וְאִם שָׂכַח וְלֹא בִּירַךְ וְהוּא בְּמִים עוֹכְרוֹ בְּרַגְלוֹ שְׂלֵא יִרְאֶה לְבוֹ אֶת הָעֶרְוָה. בְּדָאָמַר בַּפְּרָק ג' דְּבְרַכּוֹת
אִם הֵם מִים צְלוּלִין כו': שֵׁן נְטִילַת יְדִים כְּשֶׁרוֹחֵץ יְדָיו קוֹדֵם שְׂיִרְחֵץ פַּעַם שְׂנִיָּה יְבָרַךְ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים קוֹדֵם נִיגּוּב יְדִים דְּמִשְׁמַע בַּפְּרָק א' דְּסוּטָה דְּנִיגּוּב מְעַכֵּב הַטְּהָרָה. יְרוּשְׁלָמִי בַּפ' הָרוּאָה
מַצּוֹת אֵימְתֵי מְבָרַךְ עֲלֵיהֶן רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אוֹמֵר בְּשַׁעַת
עֲשִׂיָתָן וְקִיָּמָא לֵן כְּרַבִּי יוֹחָנָן.

וּבַפְּרָק א' דְּפָסְחִים אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל כָּל הַמַּצּוֹת פְּנֹלָן מְבָרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָתָן וְלֹא
בְּשַׁעַת עֲשִׂיָתָן. עַל הַשְּׂחִיטָה הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה אוֹ עוֹף מְבָרַךְ קוֹדֵם הַשְּׂחִיטָה עַל הַשְּׂחִיטָה.

יְרוּשְׁלָמִי פ' הָרוּאָה שְׂחִיטָה מְאִימְתֵי מְבָרַךְ רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר עוֹבֵר לַשְּׂחִיטָה חֲזַקָתָא בְּנֵי מַעֲיִים כְּשֶׁרִים
הֵם. חֵיָה וְעוֹף מְבָרַךְ עַל כִּיסוּי הַדָּם בְּעַפְרָה.

תְּנוּ רַבְּנָן הֵמֵל אוֹמֵר אַקב"ו עַל הַמִּילָה כו'. עֵינִי בְּהַלְכוֹת יוֹלְדוֹת וּמִילָה.

מִנְהַגְנוּ מְסַדְרִין ב' כְּסָאוֹת אֶחָד לְמִלְאָה הַבְּרִית וְאֶחָד לְבַעַל הַבְּרִית כְּדֵאִיתָא בַּפְּרָקֵי דר"א בַּמ'
סְנֵהֲרִין כו' כְּדֵאִיתָא בְּהַלְכוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ: שְׂנָא בְּרַכַּת אֵירוּסִין וְעַנְיָיְנִיָּה מְשַׁדֵּד אָדָם אֶת הָאִשָּׁה
וּכְשֶׁהִיא מְרֻנָּצָה דְתִנּוּ הָאִשָּׁה נְקִיבָת בְּכֶסֶף וּבְשֶׁטֶר וּבְכִיָּאָה בְּכֶסֶף בְּפְרוּטָה וּבְשֶׁנָּה פְרוּטָה וְאִם נוֹתֵן
לָהּ טַבַּעַת בְּאַצְבַּע שְׁנֵי שְׁסָמוּף לְגוֹדֵל אוֹמֵר תְּהֵא לִי מְקוֹדֶשֶׁת בְּטַבַּעַת זוֹ כְּדַת מְשָׁה וְיִשְׂרָאֵל אוֹ אִם
נָתַן לָהּ שׁוֹם חֶפֶץ שְׂשׁוּנָה פְרוּטָה יֹאמֵר בְּחֶפֶץ זֶה וְאִם עָשָׂה שְׁלִיחַ לְקַדְשָׁה אוֹמֵר תְּהֵא מְקוֹדֶשֶׁת
לְפָלוּנִי בְּטַבַּעַת זוֹ כְּדַת מְשָׁה וְיִשְׂרָאֵל.

בְּרַכַּת אֵירוּסִין בַּפְּרָק א' דְּכְתוּבּוֹת (דף ז) פְּרִי הַגֶּפֶן וְצָנְנוּ עַל הָעֶרְיּוֹת וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֵירוּסוֹת.
וְהַתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת לָנוּ עַל יְדֵי חִיפָה וְקַדוּשִׁין.

בַּא"י מְקַדְשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חִנּוּפָה וְקַדוּשִׁין. וְמָה שְׂמְבָרַךְ עַל הַפּוֹס דְּאָמְרִין בְּסוּטָה בַּפְּרָק
מְשׁוּחַ מְלַחְמָה יֵין תּוֹסַס מְזַמְּנִין עָלָיו וּמְקַדְשִׁין בּוֹ אֶת הַכֶּלֶה.

ואין לו ליחוד עמה שהרי נדה היא שמה ראתה ועדיין לא בעלה ואפילו אם היא טהורה שמה יבא עליה ואמרי בירושלמי בפרק ע"פ הבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. ויש שאין מברכין בשעת ארוסין אלא בשעת נישואין.

ומברך פרי הגפן וברכת ארוסין ושותין המברך והסתן והפלה. ואחר כך מוזגין ומברכין ברכת נישואין לפי שאין עושין שתי מצות על כוס אחד.

ואם בירך ברכת קדושין ואחר כך קידש יצא אבל ראיתי בלילה בסעודה בכוס ברכה ברכו ברכת קדושין ונישואין: שנב ברכת נישואין פרי הגפן שהכל ברא לכבודו יוצר האדם אשר יצר שוש תשיש שמח תשמח ומסיים משמח חתן וכלה אשר ברא ומסיים משמח חתן עם הפלה.

ושותה המברך והסתן והפלה. בפרק א' דכתובות אחת בתולה ואחת אלמנה שנישאת לבחור טעונה ברכה כל שבועה.

אלמנה שנישאת לאלמן אינה טעונה ברכה אלא יום אחד. מברכין ברכת חתנים בי' וחתנים מן המגזן יום ראשון מברך פולם מיפן ואילך אם יש פנים חדשות מברך פולם ואם לאו מברך שהשמחה במעונו אשר ברא ששון ושמחה לך מתחילין ברוך אתה.

וקיימא לן משעה שעוסקין בנישואין מברך שהשמחה במעונו אשר ברא ששון ושמחה ואחר הנישואין אם אוכלן שם אפילו לא אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו עד ל' יום מיפן ואילך עד י"ב חדשים אי אמר ליה מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואם אין יין אעפ"כ מברכין ברכת ארוסין ונישואין בלא יין.

לאחר כניסתו לחופה לברכה היא פאשתו לכל דבר. בהלכות גדולות ברכת חתנים בי' וחתנים מן המגזן וכד מפיק סודרא מיחייב לברוכי פרי הגפן.

בא"י אלהינו מ"ה אשר צג אגוז בגן עדן שושנת העמקים כל ימשול זר במעין חתום על פן אילת אהבים שמרה בטרה וחוק לא הפרה בא"י הבוחר בזרעו של אברהם אבינו. ירושלמי בכיצד מברכין על היין פרי הגפן, מה נשתנה יין, הואיל ועסקיו מרובין ממנו לקדוש ולהבדלה ממנו לארוסין ולחופה.

כיוצא בו פת ממנו לחלה ולמצה ומה שמנהג להשליך חטין על חתן ועל הפלה כשמולכין אותו בהשפמה יום ו' על שם חלב חטים ישביעה. ובברכות בפ' שלשה שאכלו ממשיכין יין ושמן בצניורות לקראת חתן וכלה ומזרקין לפנייהם קליות ואגוזים בימות החמה ולא בימות הגשמים.

במס' שמחות מבזבזין לפני חתנים ולפני פלות מחרוזות של דגים וחתוכות בשר בפרק י"א אין מקלסין שתי פלות בעיר אחת. המת והפלה מעבירין את המת מלפני הפלה מפני שפבוד החי קודם לכבוד המת.

ואיתא בפ"ב דכתובות כיצד מרקדין לפני הפלה אומר פלה נאה וחסודה. מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת פלה.

והמשמח חתן בפרק א' דכתובות: שנג מנהגים מנהג להוליך הפלה יום ו' בפלות השחר פי טוב הוא פי אז נכנס מזל נוגה. וקורא אסמכתא ויהי ביום השלשי בהיות הפקר ויהי קולות וברקים.

לכך לוקחים מבן־עורות. וכשהפלה נכנסת לבא בשער הבית אז הַחֲתָן הוֹלֵךְ שָׁם לִקְרֹאתָהּ וְלוֹקֵחַ יָדָהּ וְנוֹתֵן אוֹתָהּ אֶל הַמַּשְׁקוּף לְמַעַלָּה יַד שְׁעָרִים לְפִי קֶרֶת.

פְּשָׁמְבָרְכִין לֹקְחִין צְעִירָה וְנוֹתְנִין עַל רֵאשִׁים. ע"ש וַיִּתְיַצְבוּ בַּתְּחִמִּית הַקֶּהָר.

וְעוֹמְדִים הַפֶּלֶה לְיָמִין הַחֲתָן סָמָךְ נֶצְבָה שֶׁגַל לִימִינָה. ס"ת כל"ה.

ואחר הברכה נותנין להם לאכול דבש וגבינה על שם דבש וחרב תחת לשונה. כ"ד פְּעָמִים בְּקִרְיָה נִקְרָאת כְּנוֹסֶת יִשְׂרָאֵל פֶּלֶה.

מִצָּאתֵי פְּתוּב בְּקוֹנְטְרִיסִי מֵאִין סְמָכו רְבוּתִי לְהַלְבִּישׁ לְחֲתָן טְלִית בְּיוֹם חֲתוּנָתוֹ לְפִי שֵׁן גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּהּ. וְסָמָךְ לָיָה כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה.

מה שמתענין החתנים עד לאחר הברכה מצאתי באגדה מפני שמצוה חביבה עליהם פְּדוּתָהּ שְׁעוֹשִׁין חֲסִידִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהֵיוּ מִתְעַנִּין עַל מִצְוֵה הַחֲבִיבָה כַּגּוֹן לֹלֵב וְשָׁאָר דְּבָרִים. וְמֵה שְׁמִשְׁמִינִין עַל הַחֲתָן וְעַל הַפֶּלֶה וְעַל הַקֶּהָל הַטְּלִית שְׁעָלֶיהָ מִפְּנֵי שֵׁן וּפְרִשְׁתָּ כְּנֶפֶךָ עַל אֲמָתְךָ.

ומה ששׁוֹבְרִין כְּלֵי זְכוּכִית בְּנִישׁוּאִין לְפִי שֵׁן עֲבָדוֹ אֵת ה' בְּיִרְאָה וְגִילּוֹ בְּרַעְדָה בְּמָקוֹם גִּילָה שֶׁם תִּהְיֶה רַעְדָה. וְמֵה שְׁזוֹרְקִין חִטִּין סִימָן הוּא שְׁיָהוּ פְּרִין וְרַבִּין כְּחִטִּין.

ומה שזורקין מלח לפי ששׁוֹבְרִין מְלַח שֵׁן בְּרִית מְלַח עוֹלָם: שֵׁן כֶּף שְׁמַעְתִּי מֵר' בְּיוֹם שְׁנֵי שָׁל אַחַר נִשׁוּאִין רְגִילִים לְאֹכֹל דָּגִים וְשָׁאֵלוּ אִם אֶבֶל יָכוֹל לְאֹכֹל עֲמָהֶם. וְהַשִּׁיב כְּשֶׁמֶפְסִיק מִלֵּאמֹר שֶׁהַשְּׂמֵחָה בְּמַעוֹנָה שׁוֹב אֵינָה נִקְרָאת סְעוּדַת שְׂמֵחָה אַעפ"י שְׁאֲסוּר בְּכָל סְעוּדַת מְרִיעוּת מֵהוּ הֵכָא כִּינּוּן דְּהוּוּ רְגִילִין עַד הַשְּׂמֵחָה לְמִימַר שֶׁהַשְּׂמֵחָה בְּמַעוֹנָה וְהַשְּׂמֵחָה לֹא אֲמָרִי לֹא מְקָרִי סְעוּדַת שְׂמֵחָה מְנַהֵג חֲתָנִים אַחֲרֵי שְׁמֵבָרְכִין בְּרַפְתָּ אַרוֹסִין מוֹגֵינן כּוֹס שְׁנֵי וּמְבָרְכִין בְּרַפְתָּ נִשׁוּאִין.

אֶחָד מִן הָעֵדִים לֹקֵחַ כְּנֶפֶךְ בְּגָדוֹ וְנוֹתֵן בְּיַד הַחֲתָן דְּעַד הַנִּי בְּמָקוֹם פֶּלֶה שֶׁהוּא לֹקֵחַ דְּאֲמָרִי קוֹנֵינן בְּכִלְיוֹ שָׁל לֹקֵחַ וְהַחֲתָן מְקַנֵּה לָּהּ כָּל תְּנָאֵי הַכְּתוּבָה. וְצָרִיכִין הָעֵדִים לְרֹאוֹת בְּכְתוּבָה לִידַע הַתְּנָאֵי וְאִם אֵין פְּנָאֵי שׁוֹאֲלִין לְחֲתָן וְאוֹמֵר לָהֶם וּמְקַנֵּה לָהֶם וְהֵם הוֹלְכִים וְחוֹתְמִין בְּכְתוּבָה נוֹהֲגִין לְהַתְּחִיל הַסְּעוּדָה בְּלֵיל ה' וּמְבָרְכִין שֶׁהַשְּׂמֵחָה בְּמַעוֹנָה.

מַעֲשֶׂה אֵירַע בְּמַגְנָצָא שְׁפָתָבוּ כְּתוּבָה בְּעָרְב שַׁבָּת וְחֲתָמוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלַעֲת עָרְב בְּרָכוּ בְּרַפְתָּ אַרוֹסִין וְלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּרַפְתָּ נִשׁוּאִין וְאֵז קִיבְּלָהּ הַפֶּלֶה הַשְּׂטֵר כְּתוּבָה: שְׁנֵה מַעֲשֶׂה שְׁנֵה שְׁנֵה שְׁנֵה כְּהֵנִים בְּשַׁבָּת בְּפָרְשַׁת כִּי תִצֵּא וְנִחַלְקוּ בּוֹ חֲכָמִים זֶה אוֹמֵר תִּפְלַל אֶחָד מִן הַחֲתָנִים וְסִיעֲתוֹ בְּבֵית אַחַר וְזֶה אוֹמֵר יְקַדִּים הָאֶחָד לְהַתְּפַלֵּל וְיִצֵּא מִבֵּית הַכְּנוֹסֶת.

וְזֶה אֲנוֹמֵר יַעֲמוּד הָאֶחָד וְשׁוֹשְׁבֵינָיו מִבְּחוּץ בְּשַׁעַר שְׂיִקְרָא חֲבִירוֹ וְלוֹי אֶחָד עִמּוֹ וְאַחַר כֶּף יִכְנוֹס הַשְּׁנֵי וְכו'. כְּמוֹ שְׁפָתָב בְּמַעֲשֶׂה גְּאוֹנִים בְּסִימָן צ"א בְּמַגְנָצָא נִזְדַּמְן חֲתָן לְוִישַׁע וְאֲמָרוּ וַיִּזְבֵּר דָּוִד וְדָחוּ שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ.

נוהג החתן לשבר הכוס פי הא דתבר זוגיתא תנוורתא על שם גילוי ברעדה מנהג שאין נושאין בין פסח לעצרת לפי שישים אלו עלולים שֶׁנִּפְלַמְגָּפָה בְּתַלְמִידֵיו שָׁל ר' עֲקִיבָא. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שְׁנוּשָׁאִים עַד רֵאשׁ חֲדָשׁ אֵייר וּמִשָּׁם נְאִילָה נִמְנָעִין.

כְּשֶׁאֵירַע חֲתָן כְּהֵן הוּא קוֹרָא רֵאשׁוֹן עַל שֵׁם וְקוֹדְשָׁתוֹ כָּל דְּבָר שְׁבִקְנוּשָׁה כְּבִשְׁאָר כְּהֵנִים וְנִהְגוּ לֹמֵר כֵּן הָבוּ גְּזוּל לְאַלְהֵינוּ כּו' וְתָנוּ כְּבוֹד לְתוֹרָה וּמִתְחִיל הַרְשׁוֹת שְׁאוֹמֵר לְחֲתָן וְגו' וּמְסִיִּים הָאֵל

חמים דרכו וקורין לו פְּרִשָׁה קטנה ועומדים כל הקהל לקראתו ושושביניו סובבין אותו ומברכין אותו ג' פעמים ונודר צדקה ומעיל לכבוד התורה ונוהגין תכף ליציאת הפנסת שהולך חתן אצל הכלה ונותן לה בחיקה מקטנרן ונגור וכובע שלו פלומר מזה תגבי פתובה ואפילו מן גלימא דעל פתפאי: שנו הלכות הבדלה בפסח בפּרָק ע"פ (דף קד) אָמַר רבִּי אֶלְעָזָר א"ר אושעיא הפוחת לא יפחות משלש.

והמוסיף לא יוסיף על שבע אלו הן שלש המבדיל בין קודש לחול בין אור לחושך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה בא"י המבדיל בין קודש לחול ואמרי' בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא.

אלו הן שבע. א' המבדיל בין קודש לחול דכתיב ולהבדיל בין הקודש ובין החול.

ב' בין אור לחושך דכתיב ולהבדיל בין האור ובין החושך. ג' בין ישראל לעמים דכתיב ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי.

בין יום השביעי לששת ימי המעשה סדר הבדלה הוא מונה מעין חתימה היא כל השנה. ד' בין הטמא לטהור דכתיב להבדיל בין הטמא ובין הטהור.

ה' בין מים העליונים למים התחתונים דכתיב ויבדל אלהים בין המים אשר מתחת לרקיע. ו' בין ליום וישראלים דכתיב בעת ההיא הבדיל ה'.

ז בין פהגים ללויים דכתיב ובני עמרם אהרן ומשה ויבדל וגו'. וחזתם המבדיל בין קודש לחול.

ואלו ימים שמבדילין בהם ממוצאי שבת ליום טוב וממוצאי יום טוב לחול המועד. ובמוצאי יום הכפורים ובמוצאי ימים טובים.

אבל לא ממוצאי יום טוב לשבת. אבל יום טוב שקל להיות אחר השבת אומר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדושת הבדלת וקדושת את עמך ישראל בקדושתך בא"י המבדיל בין קודש לקודש.

בשבועות בפּרָק ידועות הטומאה (דף יח) א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הוויין ליה בנים זכרים דכתיב ולהבדיל בין הקודש ובין החול וסמיך ליה אנשה כי תזריע וילדה זכר.

ר' הושע אמר הוויין ליה בנים ראונן להורות דכתיב ולהבדיל ולהורות בפּרָק ע"פ (דף קג) אָמַר רבִּי יוֹחָנָן שְׁלֹשָׁה מְנוּחָלֵי הָעוֹלָם הֵבֵא הַמְּבַדִּיל עַל הַיַּיִן בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת דְּמַשְׁיַר מְקִידוּשָׁתָא לְאַבְדְּלָתָא.

וקיי"ל בשבת פּרָק שוואל (דף קו) המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ובע"פ (דף קה) אָסוּר לְטַעֵם כְּלוּם קוּדָם שְׂיַבְדִּיל וְאִם הָיָה אוֹכֵל בְּשַׁבַּת עַד חֲשִׁיכָה גוֹמֵר וְאוֹכֵל וְלֹא פָּסִיק בְּאַכִּילָה.

אבל אם יושב ושותה שכר או יין פוסק משתייתו ומבדיל אבל לא יתחיל לא לאכול ולא לשותות. אבל מים שותה ואין בכך כלום.

דרכנו דבי רב אשי לא קפדי אמיא. תנא משמיה דר' עקיבא כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באספרא.

והלקחא טעם מבדיל מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך עד יום ד' יום א' יום ב' יום ג' אעפ"י שאכל. א"ר יעקב בר אידי אבל לא על האור.

דקינמא לן בפרק מקום שנהגו דאין מברכין על האור כי אם במוצאי שבת ובמוצאי יום הכפורים משום דהנה אסור להשתמש לאורן כל היום אבל ביום טוב דשרי לאישתמושי לא מיהו יום הכפורים משונה דאלו במוצאי שבת מברכין על האור היוצא מן העצים ומן האבנים ובמוצאי יום הכפורים אין מבדילין אלא על האור ששבת.

הי לה סדר הבדלה בורא פרי הגפן. תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

ואחר כך בורא עצי בשמים. בפרק ע"פ (דף קג) רב הונא בר' יהודה איקלע לדבי רבא אייתי לקמיה מאור ובשמים.

בריה רבא אבשמים ברישא נהדר בריה אמאור. תחלה מברכין על הבשמים לנחם הנפש, וינפש ווי אבדה נפש ובפ' פיצד מברכין (דף מה) אמר רב זוטרא אמר רב מניין שמברכין על הריח.

שנ' כל הנשמה תהלה. בגימטריא נשמה הנ' הנית ואחר כך מברך על הנר כשיאורות לאורו נר אלהים נשמת אדם.

ואחר כך מברך המבדיל בין קדש לחול ואם יין בעיר מבדיל על השכר כמו אמר דאיתו ליה שיקרא אמר חמר מדינה הוא אבדיל וטעים מידי. ואם אין יין ושכר מבדיל על הפת ולא על המים.

בברכות בפרק ואלו דברים (דף נב) בית היכל אומר בשמים ואחר כך מאור וקינמא לן דאומר בורא מאורי האש. כי הרבה מאורות באש יום טוב שחל להיות במוצאי שבת אין לברך בורא עצי בשמים כי יש לו שתי נפשות ביום טוב.

ואם תאמר למה אינו מברך על הבשמים במוצאי יום טוב לפי שכתוב שבת וינפש ע"כ צריך לברך במוצאי שבת על הבשמים לנחם הנפש. וכן רמז בהפטרות דרשו ה' בהמצאו כו' יעלה הדס וסמיה ליה כל שומר שבת.

רמז במוצאי שבת יעלה הדס. יום טוב שחל להיות אחר השבת קינמא לן בערבי פסחים כרבא יקנה"ז.

ואם הוא שביעי ש"פ שאין בו זמן אמר רב יקנ"ה ואין מברכין על הדס כי אם רבי גרשם מצריה הדס ולא כל הגאונים. ומסיים המבדיל בין קדש לקדש.

בשילהי פרק הפל שוחטין (דף פה) אין לומר בין קודש חמור לקודש הקל. בשבת בפרק שואל (דף קג) אמר רבי אבא לרב אשי במערבא אמרי המבדיל בין קדש לחול ועבדי צרכין.

אמר רב אשי כי הוינן בי רב פהנא אמרינן המבדיל בין קודש לחול וסלתינן סילתי רוישלמי בפרק אלו דברים ר' אבהו בשם רבי יוחנן ורבי יוסי ברבי חנינא אין מברכין על הנר ועל הבשמים של מצוה.

מאי מצוה אמר רב בר' שמואל נר של חנוכה. במוצאי שבת אין מבדילין עליו.

בשמים כמו אסא דהושענא בסופות במוצאי שבת אין מברכין עליהם דאמר רבא של מצות אסור להריח בו. בפרקי דרבי אליעזר בפרק כ"א המתחיל ויגרש ר' מונא אומר פיצד חייב אדם להבדיל

בכוס של יין רואה האש אומר בא"י אלהינו מ"ה בורא מאורי האש וכינן שהיא מרחיק ידיו מן האש אומר בא"י אלהינו מ"ה המבדיל בין קדש לחול בין אור לחושך.

ואם אין לו יין פושט אצבעותיו לאור האש ומסתכל בצפוןרניו שהן לבנות מן הגוף. ואומר בא"י בורא מאורי האש ואם הנה בדרך פושט ידיו לאור הפוכבים שהן של אש ואומר בורא מאורי האש.

בתוספת' מאימתי מברך על הגר משתחשף לא בירך משתחשף מברך כל הלילה לא בירך כל הלילה לא יברך בפרק אלו דברים (דף נד) אין מברכין על הבשמים של עכו"ם או של מתים ולא של ע"ז ולא על הבשמים של בית הכסא.

ולא על השמן לעבר הגנהמא. ולא אם עשויין לגמר בו את הכלים.

הנה מהלך חוץ לעיר והריח ריח בשמים אם רוב גוים אין מברכין עליו וכל מילתא דלאו לריחא עבידא לא מברכין ובפרק ביצד מברכין (דף מג) אין מברכין עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית ר' ועל אפרסמון של קיסר ועל ההדס שבכל מקום האי פשרתא הוא קושט מברכין עצי בשמים.

וכן על חילפי דימא. וכן על פימלק וכן על סגלי וכן על נרקום דגיננוניתא.

אבל על נרקום דדברא בורא עשבי בשמים. ואם אין לו הדס יקח עשבי בשמים שמריחין בטוב ואומר עשבי בשמים.

על המוסק אומר בורא מיני בשמים ועל השמן בורא שמן ערב. בפרק ואלו דברים (דף נג) אין מברכין על הגר עד שיאיתו לאורו בכראשי רבה מהכא וירא אלהים את האור ויבדל.

ואין מברכין לא על הגר של גוים ולא על של ע"ז ולא על של מתים ולא על אור שלא שבת מחמת מלאכת עבודה. אבל שבת פגון עששית שהיתה דולקת כל היום פולו למוצאי שבת מברכין עליו.

גוי שהדליק מישראל או ישראל מגוי מברכין. אבל גוי מגוי אסור משום עמוד ראשון ולא על הגר העשוי לכבוד: שנו הלכות חלה בסיפרי ובמנחות בפרק רבי ישמעאל חמשת המינין העושה מהם עיסה חייבין בחלה.

חזיטין ושעורין ושיפולת שועל וכוסמין ושיפון. האוכל מהן בפסח יצא ידי חובתו ממצה שהם באים לידי חזיטין.

ובירושלמי דמסכת חלה מפיק מהדין קרא ושם חטה שורה ושעורה נסמן וכוסמת גבולתו (ישעיה כח) חטה אלו חטין. שורה זה שיפולת שועל שעשוייה שורה.

שעורה אלו שעורין. נסמן זה שיפון.

וכוסמת אלו כוסמין. גבולתו עד פאן גבול חלה.

ויסרו למשפט אלהיו יורנו הוי כמה שהוא דבר תורה ומקושי בירושלמי הא דתנן בריש מסכת חלה ה' מינין חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה והא צירוף דחל' החזיטין אין מצטרפין אלא עם הכוסמין השעורין מצטרפת עם הפל חוץ מן החזיטין ומשני פאן בנשוף פאן בכלול פי' כלול עירב

כל הקמח יחד וְעֵשָׂה עֵיס' מִצֵּטְרָף וְנָאם עֵשָׂה עֵיסָה מְכַל מִין וּמִין בִּפ"ע וְהַנְשִׁיךְ הָעֵיסוֹת יַחַד אִין מִצֵּטְרָפוֹת קִמַּח בְּפָרֶק ב' דְּחֵלָה הַמְפָרִישׁ חֲלָתוֹ קִמַּח אֵינָה חֵלָה.

פי' רא"ם שָׂאם בְּעוֹדוֹ קִמַּח יַחֵוּל שָׂם חֵלָה עָלָיו אֵינָה חֵלָה. אָבֵל הַפָּרִישׁ קִמַּח וְאָמַר לְכַשְׁתִּיעֵשָׂה עֵיסָה יַחֵוּל שָׂם חֵלָה הָיִי חֵלָה.

וְאָמַרִי בְּמִסְכַּת שֶׁבֶת בְּפָרֶק מְפָנִין (דף קכז) וּבְבִרְכּוֹת בְּפָרֶק שְׁלִישָׁה שְׁאֲכָלוּ (דף מז) וּבְפִסְחִים בִּפ' כָּל שְׁעָה וּבְבִיצָה בְּפָרֶק א' (דף יג) הַקְדִּימוּ בְּשִׁיבּוֹלִין פְּטוּר מִתְרוּמָה גְדוּלָה לְפִי שֶׁהַפָּרִישׁוֹ בְּעוֹד' פְּטוּר אָבֵל אָמַר אֲנִי מְפָרִישׁ עֵתָה לְכַשְׁתִּיעֵיב מוֹעֵיל.

כְּדִקְוִימָא לֵן בְּקִדּוּשֵׁין בְּפָרֶק הָאוֹמַר (דף סב) לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב יֵהִיו תְּרוּמָה עַל פִּירוֹת זֶה לְכַשְׁיָבִיאָו שְׁלִישׁ וְיִתְלָשׁוּ דְבָרֵי קְיָימִין. יְרוּשְׁלָמִי בִּפ"ג הָרִי זֶה חֵלָה עַל הָעֵיסָה הַזֹּאת וְעַל הַשְּׂאוֹר הַמְתַּעַרֵב בָּהּ וְעַל הַקִּמַּח שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר בָּהּ וְעַל הַקָּרִין שֶׁנִּתְּנָה תַּחְתֶּיהָ לְכַשְׁתִּיעֵשָׂה בְּנֹלָה גּוֹפֵן אֶחָד.

בְּפָרֶק ב' דְּחֵלָה חֲמִשָּׁת רַבִּיעִים קִמַּח חֲיִיבִין בְּחֵלָה הֵן וְשְׂאוֹרֵן וּמְוֹרֶסֶן חֲמִשָּׁת רַבִּיעִים חֲיִיבִין, נִיטַל מְוֹרֶסֶן מִתּוֹכוֹ וְחִזַּר לְתוֹכָן הָרִי אֵלָיו פְּטוּרִין. בְּסִיפְרֵי שִׁיעוֹר חֵלָה שָׁל בְּעַל הַבֵּית אֶחָד מִכ"ד וְשָׁל נַחְתוּם אֶחָד מִמ"ח הִיא חֵלָה קִטְנָה כְּעִין דְּאוֹרֵיִתָא בְּפָרֶק א' דְּשֶׁבֶת ה' רַבִּיעִים חֲיִיבִין בְּחֵלָה.

וּבְעִירוֹבִין בְּפָרֶק פִּיצָד מִשְׁתַּתְּפִין (דף פו) מִפִּיק מְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם. וְשִׁיעוֹר הָעֵיסָה מ"ג בִּיצִים כְּמִנְיֵן חֵלָה וְחִוּמֵשׁ בִּיצָה: שְׁנַח לְשַׁעַר עוֹנָר וְכָה תִשְׁעַר עוֹנָר אֶחָד תִּמְלָא כְּלִי אֶחָד מִים וְתוֹצִיא אוֹתָם הַמִּים וְשִׁים בְּכָלִי אֶחָד וְקַח מ"ח בִּיצִים וְשִׁים בְּאוֹתוֹ כְּלִי שֶׁהוֹרֵקָח מֵהֶם הַמִּים וְקַח אוֹתָם הַמִּים שֶׁשָּׁמַת בְּכָלִי אֶחָד וְתִשְׁפּוֹף בְּאוֹתוֹ כְּלִי עַל הַבִּיצִים עַד שֶׁתִּמְלָא הַכְּלִי וּמִים שֶׁיִּשְׁאַרוּ בְּכָלִי הָאֶחָד הֵם שִׁיעוֹר כ"ד בִּיצִים וְהֵם עוֹנָר שְׁחֲיִיבִין בְּחֵלָה.

אוֹכְלִין אֲכִילַת עֲרָאִי מִן הָעֵיסָה עַד שֶׁתִּגְלַגַּל בְּחִיטִין וְתִטְמָטֵם בְּשַׁעוֹרִין. יְרוּשְׁלָמִי אָבֵל אֲכִילַת קִבֵּעַ מְפָנִי שְׁמַעְרִי לְפוֹטֵר' מִן הַחֵלָה.

בְּפָרֶק ו' דְּחֵלָה נְכָרִי שְׁנָתָן לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ עֵיסָה פְּטוּרָה מִן הַחֵלָה. נִתְּנָה לוֹ בְּמִתְנָה עַד שֶׁלֹּא גִילְגַל חֲיִיב.

מִשְׁיִגְלַל פְּטוּר: גַּר שֶׁהִיָּה לוֹ עֵיסָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה פְּטוּר מִשְׁנִתְּנָה חֲיִיב. וְנָאם סָפֵק חֲיִיב.

גִּילְגוּל הַכּוֹתִי פּוֹטֵר פִּי' מֵה שֶׁגִּילְגַל הַכּוֹתִי לְצוֹרֵךְ עֲצָמוֹ אָבֵל מֵה שֶׁגִּילְגַל לְצוֹרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֹא מִיפְטָר מִחֵלָה. בְּפָרֶק א' דְּבִכּוֹרוֹת (דף יא) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת דְּלוֹקֵם חֲיִיב לַעֲשֹׂר.

וּבְפָרֶק הַשּׁוֹכֵר אֵת הַפּוֹעֵלִים (דף פא) תְּבוּאָת רַעֲפָה וְלֹא לוֹקֵם פִּי' לוֹקֵם טְבָלִים שְׂאִינָן מְמוֹרְחִים שֶׁלֹּא נִתְּחִיבּוּ מְעוֹלָם. וְהֵיָּא דְפָרֶק א' דְּבִכּוֹרוֹת הַלוֹקֵם טְבָלִים מְמוֹרְחִים מִן הַכּוֹתִי חֲיִיב לַעֲשֹׂר כִּי מְרַחוּהוּ יִשְׂרָאֵל בְּרִשׁוֹת כּוֹתִי חֲיִיב דְּגָנָה קָרִינָן בֵּיהָ.

אָבֵל גִּילְגוּל הַקֹּדֶשׁ דְּכָתִיב רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם עֵיסַתְכֶם אִפִּי' גִּילְגַלָּה יִשְׂרָאֵל דְּאִינוּ גִּיזְבֵּר שֶׁהוּא בֵּר חִיּוּבָא פְּטוּר כִּינּוּן דְּנַעֲשִׁית עֵיסַת הַקֹּדֶשׁ: שֵׁנַט בְּרַכַּת חֲלַת חוּצָה לְאַרְץ כְּשֶׁמְפָרִישִׁין מִן הָעֵיסָה חֵלָה קִטְנָה צָרִיף לְבָרָף.

בִּא"י אֵלֶּהִינוּ מ"ה אִקֵּב"ו לְהַפָּרִישׁ חֵלָה בְּבִכּוֹרוֹת בְּפָרֶק עַד כְּמָה תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ וְאֶחָד כָּף מְפָרִישׁ. וְאִין תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְץ אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה אֵלָּא לְמִי שֶׁשְׁתּוּמָּאָה יוֹצֵאָה מִגּוֹפּוֹ.

אבל בגניעה מותר. ומסיק רבינא נדה קוצה לה חלה ואוכל פהו קטן שלא יצא טומאה מגופו גדול שטבל והעריב שמשו ואי ליפא פהו קטן או גדול שיטבול ויאכלנה שרוף אותם ויקח חלה אחרת ונותנה לכהו שלא תשפח תורת חלה דאכיל ליה פהו גדול.

אבל אם נותן לכהו קטן אין צריף להפריש חלה אחרת. רבי יוסי אומר אין צריף טבילה אפי' בעל קרי אוכל אותה פי' חלה שנייה אבל חלת האור בטבל דווקא או פהו קטן שאין טומאה יוצאה מגופו.

כדאמר בבכורות ואסורה לזבים ולזבות אפילו לרבי יוסי דטומאה יוצאה מגופו וגם טומאתו חמורה שטמא במשקב ומושב לר' יוסי נצרכה. וירושלמי יפריש לאור ולא לכהו ומשני שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת יפריש לכהו ולא לאור ומשני שלא יאמרו תרומה טמאה נאכלת.

במדרש חזית שמוני נוטרה את הכרמים סבורה אני שאני מקבל שכר על שתי חלות בחוצה לארץ ואיני מקבלת שכר אלא באחת. חלה גדולה נראה לי שיכול זר לאכול אותה עם הפהו שאוכל חלתו בקערה אחת ואפי' חלה קטנה שהרי בפרק פל הבשר דבשר עוף הנאכלת עם הזר על השלחן לפי שהיא פעין דאורייתא אינה נאכלת בקערה אחת אבל חלה גדולה דהוי שלא תשפח מותר.

בפרק ב' דחלה האשה יושבת וקוצה חלתה ערומה שיכולה לכסות עצמה אבל לא האיש. בפרק במה מדליקין (דף לא) אשה יש לה להפריש חלתה פדתנן על שאינן זהירות בגדה ובחלה ובהדלקת הגר.

בביצה בפ' אין צדין (דף כט) האשה מודדת קמח ונותנת לתוף העיסה כדי שתטול חלתה בעין יפה. ובכתובות בפ' המדיר (דף עב) העוברת על דת משה ואינה קוצה לה חלה הסל מצרף לחלה בפ' ב' דחלה ר' אליעזר אומר אף הרוזה ונותנו בסל הסל מצרפן לחלה פי' אם לא לש פשיעור חלה פי' אם חצי עומר ועוד עיסה פחות מעומר פשינתו בסל חייב ליקח חלה פן משמע בפסחים בפרק אלו עוברין (דף מח) דהלקה כרבי אליעזר גבי הגהו נשי דנהיגי למילש קפיזא קפיזא.

ואם אפה פשיעור עומר אין ליתנם בסל לפטור זה את זה. וכן משמע בפרק ב' דחלה ובסוטה בפרק פשם מדרבי אליעזר מצריף חוט בצק ליתן בין ב' עיסות אלא בסל לא מצטרף פשנלושה פשיעור זהו אם לוקח חלה קטנה ונותנה לכהו קטן או לכהו גדול שטבל אבל אם לקח חלה קטנה מפל עומר ואחר כך נותנו לסל ולוקח חלה גדולה ונותנה לכהו גדול שלא תשפח תורת חלה מותר.

ובפסח יכול לאפות עיסתו ויקח חלה קטנה ונותנה לכהו קטן. ואם אין שם פהו יאכל ואחר כך יפריש כדאמרי' בפרק א' דביצה (דף ט) ובפרק עד כמה בבכורות.

ואפי' פרוסה יתן מן הלחם שאכל ואע"ג דאמרי' במנחות בפרק התודה אחד שלא יפרוס מיהו לגבי חלה מותר. כדמשמע בעירובין בפרק חלון (דף פא) ומאחר דקימא לן בפרק אלו עוברין כרבי אליעזר דאית ליה הואיל אפילו אין שם פהו קטן יכול לאפות העיסה הואיל ואי מקלע ליה פהו קטן הנה חזי ליה השתא נמי מותר.

בפרק ב' דחלה הסופגנין והדובשנין פטורין מן החלה ומייתי לה בפרק כל שעה ירושלמי ר' יוסי אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ואומר עליו המוציא לחם מן הארץ ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ומשמע אם נותן קמח במחבת פטור וסופגנין שנעשו בחמה פטורין ואם נעשו באור חייבין וכל שבלילתו רפה פטורין ואם בלילתו עבה חייבין זהו תחילתו עיסה אבל באילפס בלא משקה הוי כעין תנור וחייב.

עיסת השותפין חייב אבל נשים שננתנו קמח לנחתום לעשות עיסה לכל אחת בפני עצמה והוא עירב שלא מדעתן פטורין ואם מדעתן ויש ביניהם פשיעור חייבין. הפריש חלתו קמח לפטור העיסה כשנתגלגלה אינו פוטר אבל קמח שגבלו לעשות עיסה אם גבלו ויש בו כשיעור חייבת ומייתי לה בקידושין חמשת רביעים קמח חייבין בחלה הן וסוכן ומורסון קליפות החיצונות כמו טחונה.

חמשת רביעים חייבין נישל מורסן מתוכה שניפה התבואה בנפה והבדילו ונזר לתוך הקמח ובין הכל ה' רביעים פטורה. פי מורסן שפירש קשה ואינו ראוי לאכילה.

חלה אחת מכ"ד בפרק חלון (דף פא). במקום שאין פהו קטן חלות שלנו צריכות לישורף.

בשילהי תמורה (דף לד) סתם לן גבי תרומה וחמץ בפסח פרבי יהודה וכו' קיימא לן והעיקר שצריכה שתי חלות בכל מקום ויש שאומר שתי חלות בחוצה לארץ הסמוכה לארץ ישראל כדמוכח במסכת ידים דמצרים ועמון ומואב גזרו עליהם מפני שהיו סמוכין לארץ ישראל אבל מקומות הרחוקים לא תיקנו.

ולפי שכל אדם הלש עיסתו דומה חלה קצת לחובת הגוף והצריכה בכל המקומות. ומה שר' יוסי מתיר בלא טבילה לבעל קרי חלה שנייה ואסורה לזבין ולזבות מפני שטומאתה טומאה תמורה לטמאה משכב ומושב.

חלת חוצה לארץ ניתנה לכל פהו שירצה אף לעם הארץ אבל חלת הארץ בפרק הרווע והלחיים כתיב לתת מנת לפהגים וללויים למען יחזקו בתורת יי וכתוב משמרת תרומותי. וחלת חוצה לארץ ניתנת אף לטמאים.

והא דאמרי' בזבחים בפרק טבול יום (דף קי"ד) אין חולקין קדשים לטמא לפי שאינו ראוי לאכול כלל באותו יום אבל חלה ותרומה מצי למיכל לאחר טבילה. בפרק ב' דחלה ובפסחים בפרק כל שעה (דף לז) הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המשרת והמדומע פטורין מן החלה וקיימא לן פרבי יוחנן הללו שעשאוים בחמה אבל מעשה אילפס חייבין.

תחילתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה אבל עיסה ואחר כף סופגנין או סופגנין וסופה עיסה חייבת. הלכה כר' יוחנן דברייתא דסופגנין פנותיה וכו' יוצאין במצה הינא וכו' כל דבר שנאפה בתנור ובאילפס שהרתיח והדביק חייב בחלה ולברך עליו אבל קלשונש בורא מיני מזונות והעיקר בפרק א' דחלה כל דבר שתחילתו עיסה חייב בחלה אפילו בק' אלפסין.

נראה כשלישין עיסה גדולה ועשויה לחלק ולתבשיל ולא לאפות פטורה מן החלה. ירושלמי כל שהאור עובר תחתיו הוי לחם פי' שנאפה בהיסק אור בפרק כל שעה (ד' ל"ז) הרתיח והדביק מבפנים או הרתיח ולבסוף הדביק לחם הוא לחלה ולהמוציא ולברכת המזון ולעירוב.

הילכך לישתן רבה פסונגניו ואפאן חייב אם לא עשאן בחמה או כל מקום שתחילתו עיסה בכל ענין שנגאפה קרוי לחם וחיוב בחלה. אפאן באילפס או בדפוס ברזל אפי' הדביק והרתים מבחוץ חייב.

ביבמות בפרק החולץ (דף מ) תחילתו סונגניו אפוייה בתנור הוי לחם ובפרק כל שעה דלא אפייה בתנור כל מקום שלישתן עבה חייב בחלה לחם ונתנו ברותחין ונימוח לא הוי לחם כדאמר בבבכות בפרק פיצד מברכין ובפ' אלו מנחות נקמצות.

בפ' א' דחלה עיסה העשויה לאכילת אדם חייבת בחלה אבל עיסת פלבים שאין הרועים אוכלין הימנה פטורין. פהנים מוזהרים להפריש חלה משלהם כדמניא בספרי פ' ויקח קרח חלות שלנו לחם גמור הוא סונגניו ונדבשגניו שבלילתו רבה דלא אפאן תחילתו בתנור אלא באילפס יקרוש תחילה.

ההוא ממעט. אבל תחלתו עבה אפי' בק' אלפסין חייב בחל'.

דראוי לאפות בתנור קרוי לחם. חלת האור שנתערבה בעיסה מותר לזרים כדיעבד.

אבל לכתחילה לישראל אסורה לערב שאם פן ביטל' תורת נתינה אבל פהו מבטל' ברוב. כדאמר בבכורות בפרק עד כמה רבה אמר מבטל' ברוב ומותרת לבעל קרי חלת חוצה לארץ אם נתערבה אבל לא בעינה כדמשמע בפ' עד כמה.

ובגדה בריש בנו' פותים אבל מבטל' ברוב לאכול בימי טומאה אבל לזרים אסור בבטול. ותניא בשם ר' ישמעאל תרומת נכרי אינה מדמעת.

בפ' כמה מדליקין (דף ל) בעזון חלה שאין נוטלין אין הברכה במקוונס. ואין הנותנין מתברכין שנ' ראשית עריסותיכם תתנו לפהו להניח ברכה אל ביתך.

בפרשת אשה כי תזריע בויקרא רבה נסמך' פרש' חלה לע"ז כל המקיים מצות חלה ביטל ע"ז חלת האור לחמם בה ישראל אינו אסור דבירושלמי בפ' בת' דכתובות לגבי נזדר מן הפפר בעי התם אם יכול לחמם בו ומסיק דמותר.

ביבמות בפ' יש מותרות בת ישראל מאורסת לכהן מעופרת מפהו שומרת יבם לכהן וכן בת פהו מאורסת לישראל לא תאכל בתרומ' בת ישראל שנשאת לפהו תאכל בתרומה. מת וליה הימנו בן תאכל בתרומה.

אבל נישאת ללוי או לישראל לא תאכל בתרומה. מת וליה הימנו בן לא תאכל ובת פהו שנישאת לישראל לא תאכל בתרומה.

מת וליה הימנו בן לא תאכל בתרומה. נישאת לפהו תאכל בתרומה.

מת וליה הימנו בן תאכל בתרומה. מת בגנה מפהו לא תאכל בתרומה מת בגנה מישראל חוזרת לבית אביה דכתי' ושבה אל בית אביה וגומ'.

מעופרת מפהו לא תאכל בתרומה ילדה תאכל בת ישראל נשואה לכהן וילדה בת ונשאת הבת לעבד או לנכרי וילדה בן ומתה הבן הבת שהוא מישראל מאכיל אם אמו בתרומה שיש לה בן מפהו.

בת פהו שְׁנֵי־שָׁאוֹת לְיִשְׂרָאֵל וְיִלְדָה בֵּת וְנִישְׁאוֹת הַבֵּת לִכְהֵן וְיִלְדָה בֶּן רִאשִׁי לַהֲיוֹת פֶּהוּ גְדוֹל וּמֵאֲכִיל אֶת אִמּוֹ שְׂיֵשׁ לָהּ זֶרַע מִכֶּהֵן וְלֹא לְאִם אִמּוֹ שְׂיֵשׁ לָהּ זֶרַע מִיִּשְׂרָאֵל. כָּל שְׂיֵשׁ לָהּ זֶרַע מִכֶּהֵן בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת.

אֲפִילוֹ זֶרַע זֶרַע אֲוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה הֵימָּה בֵּת פֶּהוּ וְשׂוֹאָה לְיִשְׂרָאֵל אֵינָה אוֹכֶלֶת בְּתֵרוּמָה: שָׁם הַלְכוֹת פְּדִיוֹן הַבֶּן הַבְּכוֹר אָבִי הַבֶּן מְבָרֵךְ בֵּית אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךָ הָעוֹלָם אַקב"ו עַל פְּדִיוֹן הַבֶּן וְשִׁחְטָנוֹ וְקִיָּמָנוּ פְּדִיּוֹת שְׂיֵשׁ לָהּ פ' עֲרֵבִי פְּסָחִים (דָּף קכ"א) מִי שְׂיֵשׁ לוֹ בֶּן בְּכוֹר לְאִמּוֹ שְׂפוֹטֵר רַחֵם פְּשִׁיחָהּ הַבֶּן בֶּן ל' יוֹם חֲזִיב לְפָדוֹתוֹ בֵּה' סְלָעִים וְתַנּוּ בִּפ' יֵשׁ בְּכוֹר לְנַחֲלָה (דָּף מט) מֵת הַבֶּן בְּתוֹךְ ל' יוֹם אַע"פ שְׁנַתֵּן יַחְזִיר.

מֵת לְאַחַר ל' יוֹם חֲזִיב לְפָדוֹתוֹ. אִם הוּא יִשְׂרָאֵל שְׂנֵשׂא יִשְׂרָאֵלִית אֲבָל בֵּת פֶּהוּ שְׁנֵשׂאֵת אוֹ בֵּת לְוִי פְּטוֹר.

דִּתְנוּ פֶהֱגִים וְלוֹיִם פְּטוֹרִין וְאָמַר רַב אֲדָא בְּרַ אֶהֱבָה לְוִיָּה שְׂיִלְדָה בְּנָה פְּטוֹר מֵה' סְלָעִים. וּבִיּוֹם ל' מִצְנָה לְפָדוֹתוֹ דְּכִתִּיב מִכֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה.

בִּפ"א דְּבָבָא קָמָא (דָּף יא) בְּכוֹר שְׁנֵטְרָף אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בִּיּוֹם ל' וּפְדִיָּית יוֹם ל' מַעַת לַעַת שְׁלֹא יִקְדִים כְּדָאֲמַר לַעֲנִין עֲרֵכִין בְּגִדָה בִּפ' יוֹצֵא דְּוֶן ל' (דָּף מז) מַעַת לַעַת. וְהַפּוֹדָה בְּנֵו בְּתוֹךְ ל' קִיָּמָא לֵן אֵין בְּנֵו פְּדוּי.

בִּפ' יֵשׁ בְּכוֹר. וּבְעֵינֵן בְּכוֹר לְאִשָּׁה דְּבִפְטֹר רַחֵם תִּלָּא רַחֲמָנָא וְיוֹם ל' קִיָּמָא לֵן כִּלְפָנֵינוּ וּפְטוֹר.

ה' סְלָעִים הֵם ה' אוֹקִיָּאוֹת הֵם ק' פְּשִׁיטִים מְפִשִׁיט' לִיִּטְרָא י"ב אוֹקִיָּאוֹת זְקוּק וּבְסִפְרֵי אֵין פּוֹדִין כִּי אִם בְּמַטְלָטְלִין וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת וְלֹא בְּעַבְדִים וְלֹא בְּשִׁטְרוֹת וְאֵין לְפָחוֹת מֵה' סְלָעִים מְדָאוּרִיָּתָא בִּפ' א' דְּקְדוּשִׁין (דָּף כט) דְּרַב פֶּהֱנָא שְׁקִיל סוּדְרָא מִבֵּי פְּדִיוֹן הַבֶּן.

וּמִסִּיק רַב אֲשִׁי דְּוּוּקָא רַב פֶּהֱנָא דְּגַבְרָא רַבָּה הוּא וּמִיבְעִי לִיהָ סוּדְרָא אֲבָל בְּוִלִי עֲלָמָא לֹא. רַבִּינוּ יב"ק מְמַגְנָצָא וְרַבִּי י"ב בַּק מְשַׁפִּירָא וְרַבִּי רַא"ם אִם נוֹתְנִין לְפֶהוּ טְבַעַת אוֹ בְּגָד אוֹ כְּתָנֶת וְאֵינוּ שׂוֹהָה ה' סְלָעִים אַע"פ שְׁמַקְבְּלוֹ הַפֶּהוּ בֵּה' סְלָעִים אֵין בְּנֵו פְּדוּי מְדָאֲמַר רַב אֲשִׁי דְּוּוּקָא רַב פֶּהֱנָא כְּדַמוּכַח אֲמִי' בְּרַב אֲשִׁי דְּזַבִּין סוּדְרָא בְּתַרִּיסַר דְּמַתְקַבֵּל לְחֶכֶם.

אֲבָל מַעוֹת אוֹ תַכְשִׁיט אַחַר לֹא. הוֹרָה רַבִּי מֵאִיר אַחִיו שֶׁל רַבִּי י"ב בַּק אֲדָם נָתַן לְפֶהוּ תַכְשִׁיט פָּחוֹת מֵה' סְלָעִים לְפָדִיוֹן בְּנֵו וּכְשִׁיזַע שְׁאֵין בְּנֵו פְּדוּי תְּבַע לְפֶהוּ תַחְזִיר לִי תַכְשִׁיט שְׁלִי הַשִּׁיב הַפֶּהוּ לְפָנֵי ב"ד זְכִיתִי בְּמָה שְׁבִינְדִי תוֹסִיף לִי שְׂיָהָא ה' סְלָעִים מְשַׁלֵּם וְהוֹרָה שְׂיִוְסִיף לוֹ כְּדַמְשַׁמַּע בִּפ' יֵשׁ בְּכוֹר (דָּף נ) נִתְנוּ לִי פֶהֱגִים בְּבֵת אַחַת יֵצֵא בְּזֶה אַחַר זֶה יֵצֵא נְטָלוֹ וְהַחְזִירוֹ לֹא יֵצֵא וְכֹף הִנֵּה מְנַהֵגוֹ שֶׁל רַבִּי טְרַפּוֹן וְרַבִּי חֲנִינָא הֵנָּה רְגִיל דְּהִנֵּה שְׁקִיל פְּדִיוֹן הַבֶּן וּמֵהֲדַר חֲזִינָה לְהָהוּא גַבְרָא דְּהִנֵּה קֶאֱזִיל וְאִתִּי א"ל לֹא גְמַרְתָּ וִיהִבְתָּ מִיָּדִי אֵין בְּנֵו פְּדוּי אֲבָל מִתְנָה לְהַחְזִיר לְאַחַר שְׂיָהָה הַפֶּהוּ מֵהֵן בְּנֵו פְּדוּי כְּדַמְשַׁמַּע בִּפ"ק דְּקְדוּשִׁין.

שׂוֹא הַלְכוֹת עֲשִׂיָּית צִיצִית וּבִרְכוּתֵיו כְּשֶׁלֶן־קַח טְלִיתוֹ לְהַתְעַטֵּף בּוֹ אוֹמַר בֵּית אֱלֹהֵינוּ מ"ה אַקב"ו לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית הַלְכָתָ עֲשִׂיָּיתָ לֹקַח צָמֵר לְבָן וְטוֹוִין אוֹתוֹ לְשֵׁם צִיצִית וְכוּפְלִין הַחוּט שְׂיָהָא שְׂזוֹר כְּדַמְשַׁמַּע בְּעֵרוּבִין בִּפ' הַמוֹצֵא תְּפִלִּין (דָּף קב) גַּבִּי הַמוֹצֵא תְּכֵלֶת מְשַׁנֵּי כְּשִׁזְרוּן וְכֵן בְּסִפְרֵי מֵה פְּתִיל תְּכֵלֶת טוֹוִי וְשְׂזוֹר אֶף לְבָן טוֹוִי וְשְׂזוֹר וְקוֹשְׁרֵין כָּל חוּט לְמַטָּה שְׁלֹא יִחַלַק וְיִרְאֶה כְּשִׁנָּים וְלוֹקַחֲזִין ד' חוּטִין כָּל אֶחָד אֶרְכוּ אֶמָּה שְׁהֵן כ"ד אֲצַבְעוֹת גּוֹדֵל וְחוּט הַרְבִּיעִי אֶרְוֶה אִם הוּא עֵב

אָרְךָ ב' טַפְחִים מִחֲבִירָיו וְאִם הוּא דַק שְׁלֹשָׁה טַפְחִים שֶׁיְהֵא לּוֹ שִׁיעוּר לֵה' קִשְׁרִים וְלֵד' פְּרִיכוֹת וּמִיָּהוּ אִין לְדַקְדַּק כָּל פֶּה בַּפְּרִיכוֹת וְתוֹלָה ד' חוּטִין מִןפְּסָקִין בַּפֶּנֶף בְּתוֹךְ ג' אֲצַבְעוֹת וּכְשׁוֹפֵל הַחוּטִין יְהִי ח' וְאִןרְפֹן כַּזֶּרֶת וְגוֹדֵל הַשְּׁלִישׁ מִתְחִילֵת פֶּנֶף וּלְמִטָּה יִהְיֶה גְדִיל וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי עָנָף שֶׁהוּא בְּלֹא גְדִיל בְּמִנְחוֹת בִּפ' הַתְּכֵלֶת (דָּף מֵא) צִיצִית אִין לּוֹ שִׁיעוּר לְמַעְלָה אָבֵל יֵשׁ לּוֹ שִׁיעוּר לְמִטָּה וּפְסִיק רַב פֶּפֶא ד' חוּטִין בְּתוֹךְ ג' אֲצַבְעוֹת מְשֻׁלְּשׁוֹת ד' לֹקַח ד' חוּטִין אִןרְפֹן כ"ד גּוֹדְלִים וּפּוֹסֵק הַחוּטִין וְנוֹתְנוּ בַּכֶּנֶף שְׁנֵי אֲצַבְעוֹת גּוֹדֵל וְחֲצִי אֲצַבֵּעַ וַיִּתֵּן הַחוּטִין בְּאִרְךָ הַטְּלִית וְלֹא בְּרוֹחַב וְלֹא יִרְחִיק מִן הַפֶּנֶף ג' אֲצַבְעוֹת וּלְמִטָּה כְּמִלּוֹא קִשֶׁר גּוֹדֵל וְכוּפֵל ד' חוּטִין וַיְהִי ח' וְחוּט הָאֲרוֹךְ ג' טַפְחִים מִחֲבִירָיו יִקַּח וַיִּקְשֹׁר ב' קִשְׁרִים לְמַעְלָה אֲצֵל הַפֶּנֶף וְכוּרָה לֵד' פְּרִיכוֹת וְקוֹשֶׁר שְׁלֹשָׁה קִשְׁרִים לְמִטָּה מִיָּהוּ אִין לְהַקְפִיד עַל הַפְּרִיכוֹת רַק שֶׁיְהֵא פְרוּף עִם הַקִּשְׁרוֹת שְׁלִישׁ הַצִּיצִית וְלֹא חָרַף צִירָה לְהַפְרִיד הַחוּטִין זֶה מִזֶּה כְּדָאֵמַר אַבְיֵי קַבְלֵתִי מִרַבִּי רַא"ם לֹא קִיָּמָא לֵן כְּבַרְיֵיתָא בַּפֶּרֶק הַתְּכֵלֶת (דָּף מ"ד) דְּמַחֲזִיב בַּעֲלַת חֲמֵשׁ אֵלָא כְּבַרְיֵיתָא בַּפֶּרֶק ב' דְּזַבְחִים ד' כְּנֻפּוֹת וְלֹא בַּעֲלַת חֲמֵשׁ וְלֹא שְׁלֹשׁ.

וְהָכִי מִשְׁמַע בְּשִׁלְהִי הַקְּוֹמֵץ גְּבִי לְגַלְיָמָא וְקִיָּמָא לֵן כְּשִׁמוּאֵל דְּאָמַר בְּעֵינֵן חוּטֵי צִיצִית טּוֹנוּיָה לְשִׁמָּה דְסָבַר פְּרָשׁ"ג דְּאָמַר שִׁיעֲשֵׂם לְשִׁמָּה כְּדִמְשַׁמַּע בְּסִנְהֶדְרִין בַּפֶּרֶק נִגְמַר הֵדִין (דָּף מֵה) גְּבִי הַזְּמַנְהֶדְרָא וּמְבַרְכִינוּ לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית ש"מ חוֹבֵת גְּבִירָא הוּא וּבִתְלִיָּה לֹא עֵבִיד גְּמַר מְצוּה וְלֹא מְבַרְכִינוּ לַעֲשׂוֹת צִיצִית כְּדִמְשַׁמַּע בַּפֶּרֶק תְּכֵלֶת.

תַּנְיָא הַיּוֹדֵעַ לְהַתְעַטֵּף חַיִּיב בְּצִיצִית מְדַרְבָּנָן וּרְאִיתֵם אוֹתוֹ פָּרַט לְכַסּוֹת לִילָה שְׁפָסוֹת יוֹם בְּלִילָה פְּטוּרָה. וְהוּא כִר' שְׁמַעוֹן דְּפוֹטֵר הַנְּשִׂים דְּהָנִי זְמַן גְּרָמָא.

וְכוּוּטִי קִיָּמָא לֵן בִּפ' בְּמָה מְדַלִּיקִין (דָּף כ"ז) וּבְמִנְחוֹת (דָּף מ"ג) אָבֵל סוּמָא חַיִּיב וְכַסּוֹת לִילָה בְיוֹם חַיִּיב וְסַדִּינִין שִׁישׁ לְהֵן ד' כְּנֻפּוֹת רַבִּי אֵלִיָּהוּ מִפֶּר"ש ו"ל הִיָּה עוֹשֶׂה לְהֵם צִיצִית. צִיצִית צִירִיכָה שְׁתֵּהא מְנוּחַת עַל הַבְּגָד שְׁלֹא יִקְרַב לְסוּף הַפֶּנֶף פְּחוֹת מְמַלָּא קִשֶׁר גּוֹדֵל וְלֹא יִרְחִיק מִג' אֲצַבְעוֹת וְאִי הָנִי בְּרוֹחַבּוֹ שֶׁל טְלִית לֹא הָנִי כְּלַפִּי קַרְקַע תְּלוּי לְכַף יַעֲשֶׂה לְאִרְךָ הַטְּלִית קִשֶׁר הַעֲלִיזוֹן דְּאוּרְיֵיתָא וְאִנּוּ עוֹשִׂין ב' קִשְׁרִים לְמַעְלָה כִּהֵיָא דְשִׁבְתָּ בִּפ' כָּלֵל גְּדוּל (דָּף עַד) גְּבִי תְּפִירוֹת וְהוּא שְׁקִשְׁרוֹן הָרִי לֹא הָנִי חִיבּוֹר אֵלָא בִּב' קִשְׁרִים הוּא הֵדִין לְכֻלָּאִים דְּאִשְׁתְּרִי בְּצִיצִית תְּכֵלֶת בִּפ' א' דְּעַרְכִין (דָּף ג) וּבִפ' א' דִּיבְמוֹת (דָּף ה) וּלְפִי שְׁצִיצִית עוֹלָה ת"ר וְח' חוּטִין וְה' קִשְׁרִים לְהַשְׁלִים תְּרִי"ג וְזַכְרֵתֵם אֵת כָּל מְצוֹת ה' אִם הִיָּה לְכוּ תְּכֵלֶת הִיָּה מְנוֹתָר לְנוּ כְּלָאִים עֲכָשְׁנוּ שְׁאִין תְּכֵלֶת יִקַּח לְכוּ דִתְנוּ הַתְּכֵלֶת אִינָה מְעַכְבֵּת אֵת הַלְבָן בִּיבְמוֹת בִּפ' א' גְּדִיל ב' גְּדִילִים ד' עֲשֶׂה גְדִיל וּפְתַלְהוּ מִתּוֹכוֹ קִיָּמָא לֵן כְּרַב נְחֻמָן בִּפ' הַתְּכֵלֶת (דָּף לט) הַשִּׁירָאִין פְּטוּרִין מִן הַצִּיצִית כְּדִתְנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל צָמַר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו רַב הוּנָא וְרַבָּה מְחִיבֵי שְׁאָר מִינֵין דְּאוּרְיֵיתָא הַלְכָה יֵרָא הַשֵּׁם יַעֲשֶׂה טְלִית מְצָמַר וּפְשָׁתִים וְקִיָּמָא לֵן כִּר' שְׁמַעוֹן דְּפוֹטֵר בְּצִיצִית טְלִית כְּפוּלָה אָף כָּפַל וְתַפְרָה חַיִּיב וְקִי"ל הִיא שְׁל בְּגָד וְכַנְפֵיהָ שְׁל עוֹר חַיִּיב' הִיא שְׁל עוֹר וְכַנְפֵיהָ שְׁל בְּגָד פְּטוּר.

כְּשֶׁתּוֹלָה הַצִּיצִית מִרְחִיק כְּמִלָּא קִשֶׁר גּוֹדֵל לְכַתְחִילָה אָבֵל שִׁירֵי מְצוּה כָּל שֶׁהוּא, כָּל הַזְּהִיר בְּמְצוּה זוּ זוֹכָה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה וּבְשׁוֹחַר טוֹב בְּמִזְמוֹר ע' אוֹמַר חֲזַקִּיָּה בְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל מִתְּפָסִים בְּצִיצִית וּמְסַתְּפִלִין בּוֹ כְּאֵלוֹ הַזֶּר שְׁכִינָה עֲלֵיהֶם וּרְאִיתֵם אוֹתוֹ הָנִי וְהַדְרָה עַל בְּנֵיהֶם.

קִשָּׁה עוֹנָשׁוּ שְׁל לְכוּ מְעוֹנָשׁוּ שְׁל תְּכֵלֶת. חוּטֵי צָמַר בְּשֵׁל צָמַר.

פְּשָׁתִים כְּעֵין פְּשָׁתָן. שְׂעוֹר טְלִית שְׂיִתְכַסֶּה רֵאשׁוֹ וְרִבּוֹ הַטִּיל לְבַעֲלַת שְׁלֵשׁ וְהַשְׁלִימָה לְאַרְבָּעָה פְּסוּלָה תַעֲשֶׂה וְלֹא מִן הַעֲשׂוּי גִרְאָה בְּרַחֵב הַנֶּקֶב שְׁבוּ הַחוּטִין שְׂאִין הַחוּטִין רְחוּקִים מְלֹא קֶשֶׁר גִּוְדָל לִית לֵן בָּהּ כָּל אֶדָם שְׂאִין לוֹ טְלִית בֵּת ד' כְּנִפּוֹת פְּטוֹר אֲבָל בְּעֵינֵן רִיתְחָא עֲנִשׁוּ עָלֶיהָ כְּדֹא לִיָּה מְלֶאכְא לְרַב קְטִינָא הִילְכָה צְרִיף כָּל אֶדָם לְקִנּוּת טְלִית וְלַעֲשׂוֹת צִיצִית אָמַר רַב טוֹבֵי בַר קְטִינָא אָמַר שְׂמוּאֵל כְּלֵי גִוְסָ' חֲזִיבִין בְּצִיצִית סְבִיר' לִיָּה צִיצִית חוֹבַת טְלִית הִיא וְכָל הַבְּגָדִים שְׂיִשׁ לָהֶן ד' כְּנִפּוֹת וּרְאוּיָם לְכִסּוֹת בְּהֵן חֲזִיבִין בְּצִיצִית וְאִם לֹא יָהּא פְּטוֹר מְלַעֲטָף.

וּמְדָלָא דְזִיקִינֵן לְהַתְעַטֵּף בְּצִיצִית ש"מ חוֹבַת גְּבֵר' הוּא כְּדִמְשַׁמַּע בְּפָרָק בְּמָה מְדָלִיקִין (דף כ"ג) מְדַבְּרִינֵן לְהַדְלִיק ש"מ הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ וְלֹא דְזִיקָא גְּבֵי צִיצִית הֵכִי שְׁמַע מִינָהּ מְצוּהָ דְעֵיטוּף לְעוֹלָם חֲזִיב.

וּבפ' עַרְבֵי פְּסָחִים (דף ק"ג) מִי שְׂאִין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ הוּי כְּמִנְדָּה. וּבפ' שְׁלֹשָׁה שְׂאֲכָלוּ (דף מו) קוֹרָא לוֹ עִם הָאָרְז.

אָמַר אַבְיִי וּמוֹדָה שְׂמוּאֵל בְּזִקֵן שְׁעֵשְׂאָה לְקַבּוּרָה שְׁפִטוּרָה דְלָאוּ בַר כִּיְסוּי הִיא מֵאַחַר שְׁעֵשְׂאָה לְתַכְרִיכִין וְהִיא שְׁפָתָא רְמִינָן לִיָּה חוּטִין מְשׁוּם לְוַעֲג לְרֵשׁ חַרְף עוֹשֶׂהוּ וְכֵן פְּסָק רַבִּי י"ב בְּק מִמְּגַנְצָא שְׁהַטְלִית שְׂיִשׁ לְאֶדָם אִם יָמוּת יִתְנוּ סְבִיבוֹתָיו בְּקַבְרוֹ וְכֵן צוּהָ לְעֵטְפוּ בְּטִלִיתוֹ בְּמוֹתוֹ וּלְהַנִּיחַ צִיצִיּוֹתָיו בְּיָדוֹ וְהִיא דְאָמַר בפ' ג' דְּבַרְכוֹת לְמַחֵר בְּאִים אֲצַלְנוּ וְעַכְשָׁיו מְחַרְפִּי אוֹתְנוּ פִּי זֶהוּ הַחִירוּף שְׂאֵנוּ חֲזִיבִין וְהוּן פְּטוֹרִין.

וְאִין לְהַבִּיא רְאִיָּה מְפָרָק הַמוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (דף ע"ג) דְּהֵתָם הוּי לְבוּשִׁין בְּחִיָּהֶן וְנִקְבְּרִין בְּכוּכִיָּהֶן. וְצְרִיף כָּל אֶדָם שְׁלֹא יִנְתְּקוּ הַצִּיצִיּוֹת מִטְלִית הַמַּת כְּדִמְשַׁמַּע בְּפָרָק הַתְּכַלַּת וּבִגְדָה בְּפָרָק הָאִשָּׁה (דף מא) בְּגַד שְׂאֲכַד בּוֹ כְּלָאִים עוֹשֶׂה אוֹתוֹ תַכְרִיכִין לְמַת וְאָמַר רַבִּי יְנָאִי לֹא שְׂנוּ אֵלָא לְסִנְפָּדוֹ אֲבָל לְקוֹבְרוֹ אֲסוּר דְּמַצּוֹת אִין בְּטִילוֹת לְעֵתִיד לְבֹא וּמְשׁוּם הֵכִי נִקְבְּרִין בְּצִיצִיּוֹתֵיהֶן וְלֹא קִיָּמָא לֵן כְּרַבִּי יְהוּדָה דְאָמַר מְצוֹת בְּטִילוֹת דְּהִיא רַבִּי יְנָאִי רַבִּיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן הִיָּה וּרְבָה הִיָּה בְּתַרְאָה קָאִי כְּנוּתִי וְאֵע"ג דְּאָבָא שְׂאוּל בֵּן בְּטַנְיָת אָמַר לְבָנָיו הַטִּילוּ מֵאַפְלִיּוֹנֵי בְּפָרָק י"ג בְּאֲבָל רַבְתִּי סַבֵּר כַּר' יוֹחָנָן וְאִין מוֹרִים הִלְכָה מִתּוֹךְ מְשַׁנָּה.

וּבִשְׂאֵילָתוֹת דְּרַב אַחַאי פְּסִיק בְּפִטְרָה לְמַשָּׁה יוֹם טוֹב שְׁנֵי לְגַבֵּי מַת כְּחוּל שְׁנוּיָה רַבְּנָן לְמִירְמָא לִיָּה הַכְּפָתָא. וְכֵן פְּסָקוּ רַבִּינוּ י"ב בְּק מְשַׁפִּירָא וּר' רַח"ם.

וְהִיא דְאָמַר אַבָּא שְׂאוּלְבֵן בְּטַנְיָת לְבָנָיו קְבָרוּ אוֹתִי תַחַת מְרַגְלוֹתָיו שְׁל אַבָּא וְהַטִּילוּ תַכְלַת מֵאַפְלִיּוֹנֵי בְּלִשׁוֹן תַכְלַת צוּהָ וְלֹא בְּלִשׁוֹן צִיצִית. שְׁהַתְּכַלַּת כְּלָאִים גְּמוּרִין בְּמִקּוֹם שְׂאִין חוֹבַת גְּבִרָא כְּגוֹן בְּלִיָּה אוֹ בְּנָשִׁים לְמֵאֵן דְּפִטֵּר.

וְהַמַּת פְּטוֹר אִין כָּאֵן צִיצִית אֵלָא כְּלָאִים נִזְכָּרִין וַיֵּשׁ לוֹ מְצוּהָ לְכוֹרְכוֹ בְּצִיצִית שְׁפוּלָן לְכוֹן שְׁחוֹבַת טְלִית הִיא וְלָאוּ חוֹבַת גְּבִרָא וְאִין כָּאֵן לוֹעֵג לְרֵשׁ. כְּשְׂמוּאֵל דְאָמַר בְּפָרָק הַתְּכַלַּת הִיא שְׁעֵתָא וְדֹאִי רְמִינָן לָהּ מְטִילִין לָהּ צִיצִית וְאִין לְפָרֵשׁ רַמְיָא מִן הַטְּלִית, בפ' הַקּוּמִץ קִיָּמָא לֵן ד' צִיצִיּוֹת מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה.

וּקִיָּמָא לֵן טְלִית קְרוּעָה חוּץ לְג' אֲצַבְעוֹת יִתְפּוֹר אֲבָל תּוֹךְ ג' לֹא יִתְפּוֹר. טְלִית שְׂאוּלָה שְׂאִין לָהּ צִיצִית.

פְּטוּרָה כָּל ל' יוֹם מִיָּכֵן וְאִילָף חֲזִיבָת. אֲבָל טְלִית שְׂאוּלָל וַיֵּשׁ לָהּ צִיצִית חֲזִיב לְבָרָה.

נפסק החוט מעיקרו ממקום הקשר פסולה. ואם יש בגרדומין פדי לעונבו פשר.

קיי"ל מתירין ציצית מבגד לבגד. ציצית שעשואה כותי עע"ג פסולה.

הכל חייבין בציצית פהנים לנים וישראלים וגרים. וצריף לברף בכל שעה שמתעטף בטליתו.

פדתניא תפילין כל זמן שמניחו מברף עליהם. כל שאין לו ציצית עובר בה' עשה.

ועשו.

ונתנו. וראיתם.

וקיה.

גדילים. ומי שיש לו ציצית זוכה למתן שקר בעולם הזה ובעולם הבא תלאן ואחר כף פוסק ראשי חוטין שלקן פסולה.

הינצא בשבת בטלית שאינה מצויינת פהלכת' חייב חטאת שארבעתן מצוה אחת היא. בתנא דבי אליהו רבתי אמר הקב"ה למשה צא וברור לישראל שיהיו נוהגין בשבתות ובמים טובים מצות ציצית שלא יהו חוטאין ובמנחות בפ' התכלת (דף מד) אותו אדם שהיה זהיר במצות ציצית שטפחו לו ציציותיו ומנעוהו מלחטוא.

ובפ' במה מדליקין (דף ל) הנהיר במצנת ציצית זוכה ומשמשי' אותו ב' אלפי' נת"ת עבדים. כשמתעטף משליף הכנפות לאחוריו כדאימא במדרש אבכיר בפסוק והמים להם חומה שהכריז גבריאל למים שאחריהם הנהירו שעתידין להשליף ציצית לאחוריהן וקשר של תפילין.

בפרק במה מדליקין הנהיר בציצית זוכה לטלית נאה. וישמור שלא ידרוך על ציציותיו כדאמר בפ' במה מדליקין (דף כב) אפוקהון דכולהון דם שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו.

בעון שאין לאדם ציצית בנזיו ובנותיו מתים גם בכנפיה נמצאו דם נפשות אביונים נקיים. בכל עת יהא בגדיה לבנים בגימ' תן ציצית לבגדים וסיים ואת מצותיו שמור ששקולה כנגד כל המצות וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי.

גיליון מרבי שמריה מפי ר' י"בא הלוי ליהודי נחסר אחד מציציותיו ב"ט ואסר להתעטף בו דקנימא לן ד' ציציות מעפבות זו את זו וקנימא לן דחובת גברא הוא והיאף יתעטף בו מאחר שאינו מצויץ פהלכתו ושאלתיו אם יכול לצייצה במועד והתיר דאמרי' במועד קטן (דף יט) וטוהה תכלת לצייציותיו בין באבן בין בפלף: שסב הלכות קדיש ויהא שמיה רבא וקדושה וברכו קדיש לאחר קריאת התורה לעולם אומר בשני ובחמישי בשבתות ובמים טובים וראשי חדשים וכשאומר במה מדליקין ופיטום הקטרת שאומרים פסוקים וכל בניף למודי ה' ולאחר פירקי אבות שאומרים ה' תפיץ למען צדקו וכו' ולאחר ויתן לה ומה שאין אומר אחר קריאת התורה במנחה בשבת לפי שהתפלה מיד אחר קריאת התורה ואומר קדיש וכן לאחר הדרשה כדאמר בשלהי מסכת סוטה (דף מט) מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה ואמר רבא ובכל יום ויום קללתו מרובה משל חבירו אלא עלמא אמאי קאי אקדוש' דסיקרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא שנ' ארץ עיפתה כמו אפול צלמות ולא סדרים ותופע כמו אפול.

הא יש סדרים תופע מאפול. ואמרי' בפ' א' דברכות (דף ג) תניא אמר ר' יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחרבות ירושלם להתפלל וכו'.

עד פֿשיִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין לְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת וּלְבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וְעוֹנִין יְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא מְבַרַךְ וְכוּ' וּבְפִירְקֵי ר' יוֹסִי מְצֵאתִי אָמַר ר' יוֹסִי פֶּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת הַמְּנַחָה וְנִכְנַסְתִּי לְחֻנְרָבָה אַחַת מִחֻנְרָבוֹת יְרוּשָׁלַם לְהִתְפַּלֵּל וְכוּ' וְלֹא עוֹד אֶלָּא בְּשַׁעַר שְׂיִשְׂרָאֵל נִכְנָסִין בְּבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּבְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת וְעוֹנִין יְהִי שְׁמוֹ הַגְּדוֹל מְבֻרָךְ אָמַר הַקַּב"ה אֲשֶׁרִי הַמְּלִיךְ שְׁמִיָּה לְהִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כֶּף מְתִי אֲשׁוּב לְבֵיתִי מְתִי אֲשׁוּב לְהִיכְלִי מְתִי אֶקְבֹּץ אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מִבְּיַן הָאֲנָמוֹת שְׂיָהוּ מְהִדְרִין מִפְּאָרִין וּמְרוֹמָמִין וּמְקַדִּישִׁין אֶת קְדוּשַׁת שְׁמִי הַגְּדוֹל.

וּבְמְדַרְשׁ מִשְׁלֵי בְּרֹב עִם הַדְּרַת מְלֵךְ ר' יִשְׁמַעֵאל אוֹמַר בְּשַׁעַר שְׁהוֹ נֶאֱסָפִין לְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת וְשׁוּמְעִין הָאֲגָדָה מִפִּי חָכָם וְאַחַר כֶּף עוֹנִין יְהִי שְׁמִיָּה הַגְּדוֹל מְבֻרָךְ הוּא שְׁמַח בְּעוֹלָמוֹ וְאוֹמַר לְמִלְאֲכֵי הַשָּׁרַת בּוֹאוּ וְרֵאוּ עִם שְׂיִצְרְתִּי לִי כִּמָּה הֵן מְשַׁבְּחִין אוֹתִי בְּאוֹתָהּ שַׁעַר הֵן מְלַבִּישִׁים אוֹתִי הוּד וְהִדְר.

לְכֶף נֶאֱמַר בְּרֹב עִם הַדְּרַת מְלֵךְ. שֵׁנ' עִם זוֹ יִצְרְתִּי לִי.

לְמַעַן בְּשָׁבִיל שְׂיִגִּידוֹ שְׁבַחֵי תְּהִלָּתִי יִסְפְּרוּ וְכֵן הוּא אוֹמַר נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּבֵא"ב דְּרַבֵּי עֲקִיבָא עֲתִיד זְרַנְבָּבֵל לֹמַר קַדִּישׁ אַחַר שְׂיִדְרוֹשׁ מְלַפְנוּ בְּרוּךְ הוּא. לְבָרְכוּ.

יְחִיד שְׂאִינוּ בְּבֵית הַכְּנִס' לְבָרְכוּ יֹאמַר בְּבְרִיָּתָא זוֹ בְּסִיפְרֵי כִי שֵׁם ה' אֶקְרָא ר' יוֹסִי אוֹמַר מְנִיִן לְעוֹמְדִים בְּבֵית הַכְּנִס' וְאוֹמַר בְּרָכוּ אֶת ה' הַמְּבֻרָךְ שְׁעוֹנִין אַחֲרָיו בְּרוּךְ ה' הַמְּבֻרָךְ לְעוֹלָם וָעֵד תְּלַמּוּד לֹמַר כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גִּוְדֵל לְאֱלֹהֵינוּ וּמְנִיִן שְׂאוֹמְרִים בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֵד.

תְּלַמּוּד לֹמַר כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא. וּמְנִיִן לֹאֹמַר יְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא מְבַרַךְ שְׁעוֹנִין אַחֲרָיו לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא.

תְּלַמּוּד לֹמַר הָבוּ גִּוְדֵל לְאֱלֹהֵינוּ. לְקַדּוּשׁ וּבְרוּךְ.

חֻבִּיבִין יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקַּב"ה יוֹתֵר מִמְּלֵאכֵי הַשָּׁרַת שְׂיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים שִׁירָה בְּכָל עֵת וּבְכָל שַׁעַר שְׂיִרְצוּ וּמְלֵאכֵי הַשָּׁרַת אֵין אוֹמְרִים אֶלָּא פֶּעַם אַחַת בַּיּוֹם. יִשְׂרָאֵל מְזַכִּירִין אֶת הַשֵּׁם אַחַר שְׁמִי תִּיבּוֹת שְׁנֶאֱמַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ וּמְלֵאכֵי הַשָּׁרַת אֵינָם מְזַכִּירִין אֶת הַשֵּׁם אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשׁ תִּיבּוֹת שְׁנֶאֱמַר ק' ק' ק' ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

וְהֵאִיפָא בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. הַהוּא אוֹפְנִים הִיא דְּקֶאֱמְרֵי לִיה.

לִיְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא. א"ר יוֹסִי פֶּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת הַמְּנַחָה וְנִכְנַסְתִּי לְחוֹרְבָה חֻנְרָבָה אַחַת מִחֻנְרָבוֹת יְרוּשָׁלַם לְהִתְפַּלֵּל בָּא אֱלֹהֵינוּ זְכוּר לְטוֹב וְשֹׁמֵר עַל הַפֶּתַח אָמַר לִי מַה קוֹל שְׁמַעְתָּ בְּחֻנְרָבָה זוֹ אָמַרְתִּי לוֹ בַּת קוֹל שְׁמִנְהֶמֶת כִּיּוֹנָה וְאוֹמְרַת אוֹי שְׁחַרְבְּתִי אֶת בֵּיתִי וְשִׁרְפְּתִי אֶת הִיכְלִי וְהִגְלִיתִי אֶת בְּנֵי לְבִין אֲנָמוֹת הָעוֹלָם.

אָמַר לִי בְּכָל יוֹם אוֹמְרַת כֶּף כְּשִׂישְׂרָאֵל נִכְנָסִין לְבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּלְבֵיתִי מְדַרְשׁוֹת וְעוֹנִין יְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא מְבַרַךְ לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֵלְמֵיָא הַקַּב"ה מְנַעֲנַע בְּרֵאשׁוֹ וְאוֹמַר אֲשֶׁרִי הַמְּלִיךְ שְׁמִיָּה לְסִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כֶּף אוֹי לוֹ לֶאֱב שְׁהִגְלָה אֶת בְּנָיו וְאוֹי לְבָנִים שְׁגָלוּ מֵעַל שְׁוֹלְחָן אֲבִיהֶם.

לְבָרְכוּ בְּמִכִּילְתָא ר' חֲנִינָא בֶן אַחֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר הָרִי הוּא אוֹמַר כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא זֶהוּ הַמְּבַרַךְ. הָבוּ גִּוְדֵל לְאֱלֹהֵינוּ אֵלוּ הָעוֹנִין אַחֲרָיו וְמָה הֵם עוֹנִין אַחַר הַמְּבַרַךְ בְּרוּךְ ה' הַמְּבֻרָךְ לְעוֹלָם וָעֵד וְכִשְׁהוּא קוֹרָא בְּשְׁמוֹ הֵם עוֹנִין אַחֲרָיו בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֵד.

וכן הוא אומר גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדו. ליהא שמיה רבא א"ר יהושע בן לוי כל העונה יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי בכל פחו קורעין לו גזר דינו שנ' בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'.

לאמן אמר ר' יהושע בן גדיא כל מי שעונה אמן בעולם הזה זוכה ועונה לעולם הבא שנ' ברוך ה' לעולם אמן ואמן. אמן בעולם הזה.

ואמן לעולם הבא. לברכו קדיש וברוך כונן שמים בתבונה העליונים שפראן הקב"ה לשבח לשמו כיצד בכל שחר מלאך עומד לפניו ופוחת ואומר ה' מלך ה' מלך ה' מלך ה' מלך ה' מלך ה' לעולם ועד.

וכל גדודי מעלה עונין אחריו ברוך ה' המברך לעולם ועד. עד שהם אומרים את הדבר שרפים עומדים ואומרים קמ"ק ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו והאופנים וחסות הקדש מתרעשים ומתרעדים ומרעישים כל העולם ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו ועוד אותה חיה עומדת עד שגמרין כל שרי מעלה וכל גדודים וכל מחנות וכל אחד ואחד במעמדו אומר לאותה חיה ששמה ישראל ועל מצחה חקוק ישראל שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד לקדוש וברוך ומלך אפרו עליו על סנדלפון שהוא גבוה יותר מחביריו מהלך חמש מאות שנה.

ועומד אחריו המרכבה וקושר כתרים לקונו ומשביע את הכתר ועולה ויושב בראש אדונו. ובשעה שיוצא הכתר כל חיילי מרום נרתתין ומזדעזעין וחסות דוממות ומנהמות כארי.

באותה שעה עונים ואומרים קמ"ק ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. ובשעה שמגיע לכסא מתגלגלין גלגלי הכסא ומתרעשין אדני שרפרף וכל רקיעים אוסנת חלחלה.

ובשעה שהוא עובר על כסאו כל חיינימרום וכתר הכבוד שלו פותחים פיהם ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו. בוא וראה כמה גדולתו ושבתו של הקב"ה שבשעה שמגיע כתר לראשו מחזיק עצמו לקבל כתר מעבדיו וכל חיות ושרפים וגלגלי המרכבה וכסא הכבוד וחיילי מעלה ומטה מתגדלים ומתגברים ומתגאים ונותנין הוד והדר וממליכין כולם בפה אחד ואומר ה' מלך לעולם ועד.

יהי ש"ר וקדוש וברוך יהא שמו הגדול מברוך לעלם ולעלמי עלמאי שהוא מתכונן ועושה שמים כארבע מאות ותשעים וששה אלפים רבבות של מלאכי השרת שעומדים לפניו ומקדישין לשמו בכל יום מיציאת החמה עד שקיעת החמה.

ואמר קמ"ק ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו ומשקיע החמה עד יציאת החמה אומר ברוך כבוד ה' ממקומו: לאמן אמר ר' שמעון בן לקיש כל העונה אמן בכל פחו פותחין לו שערי גן עדן שנ' פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן.

מאי אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן ואמרי לה אתה מלך נאמן מהו להפסיק ליהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי כי אתא רב דימי אמר רבי יהושע בן לוי רבי שמעון ותלמידיו דרבי יוחנן אמרו לפל אין מפסיקין חוץ ליהא שמיה רבא.

שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית הילכתא פנותיהו. לקדוש וברוך דימלך.

כשעלה משה למרום מצא פת אחת אומרת קמ"ק ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. וכת אחת אומרת ברוך כבוד ה' ממקומו וכולם עונין בפה אחד ואומר ה' מלך לעולם אלהי ציון לדור ודור הללויה ליהא שמיה רבא והוא ישראל וכותי דהו יתבי שמע ישראל קל יהא שמיה רבא מברך בבי כנישתא קם ונפק.

אמר רבא לא לימא איניש יהא שמיה רבא וחדר מברך לעלם ולעלמי עלמיא. אלא יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא א"ל רב ספרא משה שפיר קאמרת אפסוקי מילתא לית לן בה. ענייני קדיש קדיש הראשון שלפני ברכו אחרי מקראות תהלים הללויות ואף תיקנו ברכת ישפח בנתיים ואמר יתגדל ויהא שמיה רבא. יתברך עד דאמירן בעלמא ואמרו אמן.

קדיש השני אחר פסוק ברכת פהנים פשאין תחנון או אחר מקראות של תחנונים יתגדל עד דאמירן בעלמא ואמרו אמן. קדיש השלישי אחר סדר קדושה וגומר הקדיש לפי שהוא סוף התפלה.

יתגדל יתברך. תתקבל יהא שלמא רבא.

עד עושה שלום. קדיש הרביעי במנחה אחר פסוקי תהלה עד דאמירן בעלמא ואמרו אמן.

קדיש החמישי אחר פסוקי תחנון וגומרין כל הקדיש לפי שהוא סוף תפלת המנחה ואפילו פשאין תחנון גומר אחר התפלה. קדיש הששי אחר פסוקי ברוך ה' לעולם אמן ואמן עד דאמירן בעלמא קדיש השביעי אחר תפלת ערבית וגומר כל הקדיש שהוא סוף תפלת ערבית.

הרי ז' קדישין ביום על שם שבע ביום הללתיך. בשני וחמישי קדיש לאחר קריאת התורה קדיש עד דאמירן בעלמא פי הקדוש ברוך הוא מתגדל על ידי תורה שבכתב לכה לעולם קדיש אחר קריאת התורה.

שהרי לא נאמרו קדיש עד אחר סדר קדושה. בערב שבת קדיש אחר פסוקי ושמרו בני ישראל את השבת וקדיש אחר במה מדליקין אחר פסוקי כל בניך למודי ה' עד יברך את עמו בשלום ואינו אומר תתקבל שהרי לא התפללו אחר קדיש.

בשבת תקף לקריאת התורה קדיש להפסיק בין תורה לנביאים יקום פורקן אשרי וקדיש לפני תפלת המוספין פי אין להתפלל בולא פלום לכה קדיש לפני התפלה לעולם. וקדיש לאחר פייטום הקטורת אחר כל בניך למודי ה'.

ושבת במנחה תיקנו לומר אשרי וסדר קדושה. פי סדר קדושה בכל יום לשמור מדין גיהנם צלמות ולא סדרים.

הא יש סדרים אין צלמות ודחו סדר קדושה בהשפמה וביום טוב מפני הריבוי תפלות. ותיקנוה במנחה וקדיש אחריו.

מה שאין אומר קדיש אחר קריאת התורה במנחה בשבת לפי שאין הפסק בין קריאת התורה לתפלה לפי שאין להתפלל בולא פלום דחו הקדיש עד שיתפלל וכשאומר בתימים טובים המגילות לפני קריאת התורה אומר קדיש אחר המגילה לפי שבנטילת התורה יפסיקו בעל הפל יתגדל וכשקוראי פירקי אבות שאומרים אחריהם ר' חנניה בן עקשיא ואומר פסוק ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ואחריו קדש ובפורים לאחר קריאת המגילה ואתה קדוש אשרי.

וביום אומרתהלה לכה אין אחר המגילה קדיש מה שאומרים סדר קדושה במוצאי שבתות לפי שהמלאך הממונה על המתים דומה שמו והוא דן אותם בכל יום ויום ובערב שבת עם חשיכה בת קול מכרזת ואמרת להם לרשעים יצאו אלו מגיהנם ויניחום כל השבת פולה ובמוצאי שבת עם חשיכה צועק המלאך שהוא ממונה עליהם חזרו לכם לגיהנם שפבר השלימו ישראל את סדריהם

לכך מזכירים ישראל בסדר במוצאי שבתות ואומרים ויהי נועם ה' אלהינו וקבעו אף סדר קדושה עמו לכך אומרים ויהי נועם אף במוצאי ימים טובים שחל להיות בשבת אבל שאר ימים טובים שאין אומרים ויהי נועם אין אומר סדר קדושה מכל מקום מועיל מה שאמרו סדר קדושה במנחה שפבר פנה היום וסמוך ללילה.

כללו של דבר אין אומר תתקבל אלא אחר סיום תפלה פגון אחר תפלת המנחה ואחר המעריב ואחר יוצר וביום שמתפללין מוסף אומר קדיש אחר קריאת התורה וצריך לגמור כל הקדיש לפי שגמר פבר תפלת יוצר.

ואחר שקרא בתורה יאמר קדיש עד דאמירן בעלמא וכשמחזירין ספר תורה אומרים פסוקים יהללו וקדיש עד דאמירן ומתפללין תפלת המוסף. ביום שקורין בב' תורות אומר קדיש בראשונה ואם ג' אומר על השנייה שאין אומר קדיש אלא לאחר כל הקרואים בכל פעם אומרים קדיש על המגדל אחר קריאת התורה עד דאמירן חוץ מן המנחה בשבת ומנחה יום הכיפורים ומנחה בתענית ציבור אז אין אומר קדיש אחר קריאת התורה מפני שסמוך לקריאת התורה מיד קודם שמתחילין להתפלל אומר קדיש ואין דבר מפסיק בין קריאה לתפל' אבל כשמפסיקים בנתיים פגון יקום פורקן ואשרי אז אומר קדיש על המגדל עד דאמירן ואין אומרים תתקבל גיליון מנהג בורמייש ביום מילה אין נופלים על פניהם ואין אומרים למנצח יענה.

ובלילה נופלין בנישואים נופלין ואומרים למנצח וצדקתה. בראש חודש אין נופלי' על פניהם לא ביום ולא בלילה ושלפניו.

מניסן עד מוצאי אסרו חג אין נופלין בתחנון ואין אומרים למנצח בערב יום טוב ולא באסרו חג. ומסינן עד מוצאי אסרו חג אין נופלין בתחנון בתשעה באב אין אומר נאני זאת ברייתי.

כי אם ובא לציון גואל ולשבי פשע ואתה קדוש וכל סדר קדושה. בערב ראש השנה אומר תחינות בהשפעה לסליחות ולא ביוצר ואין אומרים למנצח בערב יום הכיפורים עד מוצאי אסרו חג אין נופלין בתחנון.

אומר למנצח. בתנופה ובכל יום שאומר הלל אין נופלין בתחנון ואין אומרים למנצח ואין אומר אל ארץ אפים ואין אומרים למנצח בי"ד וט"ו באדר ואין נופלין בתחנון ואין אומר צדקתה אם יהיה ראש חודש במוצאי שבת ואין אומר ויהי נועם אם יהיה ט' באב וכן אם יבא יום טוב באמצע השבת ואין אומר ויהי נועם.

צדקתה אומרים אף אם יבא ט' באב במוצאי שבת אין אומרים תחינה ט' באב ולא תתקבל. במנחה ביום ט' באב אומר תתקבל: שסג רבינו יב"ק בר מאיר לרב דאמר כל ברכה שאין בה הנזכרת השם אינה ברכה ולא צריך מלכות ולרבי יוחנן דאמר צריכה מלכות לעכב.

ואע"ג דעיקר פרב מכל מקום כל פתחי ברכות אנו עושים כר' יוחנן וכל חותמי ברכות כרב' ופתיחה שאין פותחין בברוך באזכרת השם בלא מלכות לפי שאין לשנות ממטבע הפסוק פלשון שהורה אליעזר עבד אברהם.

ברוך ה' אלהי אדני אברהם עמדו ותקנו אותו לשון בלשון מלכות ולפי שהשתנה בברכתו גם אנו שוחין בה תחילה וסוף פרוץ שעשה אליעזר. ומלכות לא הזכיר שהרי הקב"ה עדיין לא הודיע מלכותו לבריותיו ושמי ה' לא נודעתי בימיהם.

אבל בשאר ברכות צריה להזכיר לפי שכל הברכות לבד מן התפלה ענגן הודאה וצריכין אנו לברך על מה שאנו נהנין מהו ועל המצות להודות למי שאנו עליהם לכך תיקנו מלכות בהנאות לה' הארץ ומלואה ועל המצנה כמו שכתוב אני ה' והשם הזה הוא מלכות פה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות ונאמר וה' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם לכך תיקנו שמע ישראל ונדעת היום לברך דאין הנא' כל כך כמו בשמן אבל הנאת הריח הנשמה נהנית צריה לברך והיא פאכילה והשוכבים על מטותיהן ועל פרים וכסות ומצעות רכות והמקסב על השלחן וכסאות נאות ומשוח יפה ואוכל ושותה בכלים שונים והמתקשט בבגדי צבעונין המרחיבין דעתו של אדם אין צריה לברך פי אם בתחילת קנייתם בפרק הרואה שצריה להודות כמו שמודה מלביש ערומים ואזר ישראל שהוא מותר מן הבהמה.

וכמו נתן לשכני הודאה לקונו על בריותיו. יוצר המאורות שכל טובות והנאות על ידי האור פי טוב.

המוציא לחם מן הארץ שנהנה באכילתו להוציא לחם מן הארץ. ולאחר הרחיצה נותן הודאה כמו על הקז' או יוצא לדרך ולא על הנאתו או נכנס לבית הפסא ומפליא לעשות דהוי הודאה על הסילון ועל העמוד: שפה כל דבר שתדיר ואי אפישר בלא הם נותן הודאה שינה לבישה ואזור מתנים קרות הגבר הילוף פקיסת עין ועל גבורות כמו על ההרים ועל הגבעות ונעות וזיקים ורעמים והים הגדול ורוחות והרואה קשת וחמה בתקופת' ולבנה בגבורת' והכוכבים במסילותם ולבנה בחידוש' שכתוב פי ארא' שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת' ה' אדונינו מה אדיר שמה בכל הארץ ועל תיקון העולם כגון גשמים ובשורות טובות שמבריא' גופו של אדם צריכין ברכה.

כמו כן חידוש כמו פלים חדשים או בא מזמן לזמן. והרואה חבירו לל' יום ואור שגברא במוצאי שבתות ואור יום הפפורים ששבת מן האיסור ואור שמתחדש שלהבת בכל יום צריה ברכה.

ונותן הודאה על אילנות נאות ובריות יפים. וכן מודה על ע"ז בזויה ומרקולים ופעור שהוא ארץ אפים להם ועל המלכי' ש דמלכותא דארעא פעין מלכותא דרקיעא: שסו כל המצות שהן חקות וגזירה צריה לברך שילוחם הקו וראשית הגז ושאר מתנות פהונה ירוש' בפרק פיצד מברכין גבי קידוש ואפר חטאת ולהזות כל המצות טעונין ברכה אבל כל דבר שגם בני נח הוזהרו עליו כגון גזל גניבה וחמס והענשו יד עני לא החזיקו וצדקה ולוניה ולקט ושכחה ופיאה והידור זקן שאם מצוניים חייב אין צריה לברך וכן עשיית מעקה ודינים ותיקון מאזנים ומשקלות ומידות אין צריה לברך שהברכה וצוננו ולא עפ"ם ואם היו עניים חצאים היו מפרישים חלקם לבעלי בתים ועניים אחרים אין מצוניין ואין צריה לברך אבל בתרומה וראשית הגז ומתנות שצריה להפריש מברך.

על בדיקת טריפה אין צריה לברך פי נשחטה בחזקת היתר עומדת אבל בהמה בחיי' אסור' צריה לברך על השחיט'. מצאתי כתוב כל מצנה שמצנה בו מבשלותו ולא סגי' דלא איהו קעביד מברך להבא כמו להתעטף בצייצית להניח תפילין לשמור ולישב אבל מצות העשויות על יד כל אדם למול נטילת ידים לולב ותפיל' מברך פלשון הזה על השחיטה על מקרא מגילה ומה שאומרים להדליק פלשון הפסוק הוא להעלות נר תמיד על ביעור חמץ להודיע שכל בני ביתו חייבין בביעור חמץ שיבדקו.

על אכילת מצה בזמן הפסח שהפסח נאכל על השוכב ובתחילת סעודתו הנה אוכל המצ' ומברך על אכילת מצה שאם הנה מברך לאכול משמע שזו אכילת עיקר לכה מברך על אכילת מצה שעדין זמן מצותה ומה שאנו מברכין על נטילת ידים ולא ליטול אין יכול לברך קודם נטילה ידים עסקניות הן.

ואותם שנוהגין לברך קודם המילה אין לעשות פן דברק ר' אליעזר דמילה מסדרן לאחר המילה העומדים שם אומרים פשם שנוכנס לברית וכו' מפלל שהכניסו פבר לפי שברך להכניסו אומ' פשם שנוכנס משום חיבת המילה תיקנו אחת לפניה ואחת לאחריה ואעפ"י שברך להכניסו פן בברכות הרבה פדאמר בנדה בני מערבא פדמסלקי תפילייהו מברכי לשמור חוקיו.

הוא הדין בשאר מצות שכתוב ושמרתם את חוקותי ואין מנהג לברך אלא אתפילין פשם שמצוה להניחם פה מצוה לסלקם במבואות המטונפות וכשנוכנס לבית הכס' ומסיח דעתו מהם אבל בתלמוד תורה אינו צריך לברך כל פעם ופעם שיושב לתלמוד שאינו מסיח דעתו שמחשב בתלמודו לכה מברך בתפילין תדיר לשמור חקיו וכו' גבי מילה אף על פי שנעשית מצות' מברך להכניסו וכן לקרות להוציא בני ביתו וכן לישוב בסופה שצריך לישוב ושיבת קבע והא דמברכינן על מקרא שבאותה ברכה יוצאין בקריאת' ששומע פעונו'.

לקרות ההלל הוא בעצמו. על ביעור חמץ הילכת' ולא לבער דעל משמע בין להבא בין לשעבר לכה מברכין על ביעור וכי האי גוונא במס' ברכות (דף לח) מוציא דאפיק משמע לשעבר ומברכין המוציא משמע להבא ולשעבר.

והא דמברכינן בורא פרי הגפן בורא פרי העץ בורא פרי האדמה כמו גבי לולב על נטילת לולב פיון דאגבה' נפק ביה וכן על המילה ועל השחיטה פשנעשית מצותן גמר' אבל פשאין גמר מצות' פגון לישוב בסופה שפל ז' ימי החג צריך לישוב אבל על משמע פבר עשה המצוה.

להדליק נר של חנוכה מצות' עד שתכלה רגל מן השוק ולא גמר' מיד שסז היסח הדעת בברכות סח אחר הברכות מרבינו תם פלל זה בידך כל מצוה שברך עליה והפסיק וסח בנתיים ולא סגי ליה אם לא יגמרנה פגון קריאת מגילה וקריאת שמע וכיוצא בהן בירך על תקיעת שופר ותקע קשר"ק וסח בין קשר"ק לקשר"ק או בין קשר"ק לקר"ק או לאחר תקיעה ראשונה אין צריך לברך פעם שנייה דהא לא סגי ליה שלא יגמור התקיעות פולן ולא אסח דעתיה מברכה ראשונה וכן אם סח בין התקיעות אין צריך לחזור ולברך אבל סח בין שחיטה לשחיטה חייב לחזור ולברך לפני שחיטה שנייה מאחר שהסיח דעתו ממנה.

והביא רבי' תם ראני' ממנחות בהקומץ רבה סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך והסח בנתיים פבר נגמר מצותו שברך עליה והסיח דעתו לכה חוזר ומברך כמו גבי שחיטה פשברך על השחיטה ושחט אחד וסח בנתיים דאי בעי שחט לשני ואי בעי לא שחט מפל מקום גמר מצוה איכא אע"ג דלא שחט לשני פיון ששחט את ראשון.

ובפ' הקומץ רבה (דף ל"ו) סח אין לא סח אינו מברך בשום עניין והא שלח רב הונא וכו' אלמא דמברך שתיים בלא סח ומשני לא סח מברך אחת להניח תפילין סח מברך שתיים להניח תפילין גם על של ראש להניח תפילין סח חוזר ומברך משמע אותה ברכה עצמה אבל מילתא פסיקא הוא דרבי יוחנן בלא סח מייירי ומברך להניח תפילין ומצות תפילין וכן סדר דרב עמרם מסדר להניח תפילין ועל מצות תפילין עם סדר ברכות של יום ויום.

וְנִרְאָה דב' מִצּוֹת הֵן דְּלֹא מְעַכְבִּי אֶהְדְּדִי עַל פֶּן כְּשֹׁסַח הֵוִי הַפֶּסֶק וְצָרִיף לְבָרַף וְלֹא דְמִי לְהָא דְאָמַר בְּפֶרֶק ע"פ (ד' ק"ג) הַב לָן וּנְבָרַף שְׁהַכְנִיס עֲצָמוּ בְּמִצּוֹת בְּרַפְת הַמְזוֹן אִינוּ יָכוֹל לִיפְטֹר הַיָּמֵן עוֹד אִין לֹו נְשִׁתוֹת אִם לֹא יְבָרַף בְּרַפְת הַמְזוֹן כְּדַמְשָׁמַע בַּפ' כִּי־סוֹי הַדָּם דְּמִקְשִׁי אִי־תָס' לְכוּ לְמִישְׁתִּי חֲמַר' הֵכָא נְמִי דְאִי־טָפֵל לִיָּה בְּכִי־סוֹי הַדָּם אִי־חֲיִיב לִיָּה בְּרַכָּה אַחֲרַת וּמְשַׁנֵּי הַתָּם מְשִׁתִּי וּבְרוּכִי בְּהִדְדִי הִדְדִי לֹא אִי־פִשְׁר הֵכָא אִפְשֵׁר דְּשַׁחֲט בְּחִדָּא יְדָא וּמִפְסִי בְּחִדָּא יְדָא לֹא הֵוִי הַפֶּסֶק כָּל שְׁכֹן דִּיבּוֹרָא הֵוִי הַפֶּסֶק: שִׁסַּח יִין מְבוֹשֶׁל מְבָרַף פְּרִי הַגֶּפֶן בְּמִסְכַּת שְׁקָלִים וּבְפֶרֶק ע"פ יְרוּשְׁלָמִי בִּיָּין מְבוֹשֶׁל לַד' פּוֹסוֹת וְהֵוִי כְּשִׁלְקוֹ דְאִשְׁתֵּי לְעִילּוּיָא וְלֹא מִפְסְדִי בְּרַכָּה רֵאשׁוּנָה וְהָא דְתַנּוּ בְּפֶרֶק בַּת' דְתַרּוּמוֹת אִין מְבַשְׁלִין יִין שֶׁל תְּרוּמָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַעֵיטוּ.

יְרוּשְׁלָמִי ר' אֱלֶעָזָר אָמַר מִפְּנֵי שֶׁמְמַעֵיטוּ מִמִּדְתּוֹ. ר' יוֹחָנָן אָמַר מִפְּנֵי שֶׁמְמַעֵיטוּ מִשׁוֹתָיו פִּי אִין אָדָם יָכוֹל לְשִׁתּוֹתוֹ כְּמוֹ שְׂאֵר יִין.

וּבְפֶרֶק ב' דְתַרּוּמוֹת אִין תּוֹרְמִין יִין מְבוֹשֶׁל עַל שְׂאִינוּ מְבוֹשֶׁל רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁבֵּיחוּ שֶׁהוּא מְשַׁקָּה מְלָכִים וּכְתִיב לְמִשְׁחָה וְלַגְדִּילָהּ. פִּי יְרוּשְׁלָמִי הֵיָּין שְׂבָא לִיד פֶּהוּ מוֹתֵר לְבַשְׁלוֹ שֶׁמְשַׁבֵּיחוּ.

כְּמוֹ בְּזַבְחִים בְּפֶרֶק הַתְּדִיר (דָּף צֵא) לְמִשְׁחָה כְּדָרְף שְׁהַמְלָכִים אוֹכְלִים. אָבֵל בְּעָלִים שְׁבִי־שְׁלוֹ הֵיָּין וְנִתְמַעַט וְרוֹצִים לְתַרוּם מִן הַמְבוֹשֶׁל לְפִי מִדָּה שְׁהִיָּה קוֹדֵם בִּישׁוּלוֹ.

לְכָף אִין תּוֹרְמִין. אָבֵל אִם הִיוּ תּוֹרְמִין לְפִי הַמִּדָּה כְּשִׂאִינוּ מְבוֹשֶׁל שְׁפִיר דְּמִי דְמַעְלֵי טְפִי וְלְרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר לְפִי שֶׁמְמַעֵיטוּ מִשׁוֹתָיו.

פִּי מְמַעֵיטוּ מִמִּדּוֹתָיו. אִם כֵּן מְבוֹשֶׁל אִשְׁתֵּי לְעִילּוּיָא וְהָא דְתַנִּי בַּתּוֹסֵפ' תּוֹרְמִין יִין שְׂאִינוּ מְבוֹשֶׁל עַל הַמְבוֹשֶׁל וְלֹא הַמְבוֹשֶׁל עַל שְׂאִינוּ מְבוֹשֶׁל.

וְכֵן הִיָּה רֵשֶׁב"ג אָמַר יִין מְבוֹשֶׁל אִין בּוֹ מִשׁוּם גִּילּוּי וְלֹא מִשׁוּם יִין נֶסֶף פִּי אִין מְצוּי בּוֹ הַפֶּסֶק כְּשִׂאֵר לְכָף מוֹתֵר לְתַרוּם מִמֶּנּוּ וּמְשַׁמַּע לְרַבִּי אֱלֶעָזָר וְלְכֹלֵי עֲלָמָא אִישְׁתֵּי לְעִילּוּיָא וְלְרַבִּי יוֹחָנָן וְלְרַבִּי אִשְׁתֵּי לְעִילּוּיָא: וְלוֹבְשִׁין לְבָנִים בְּעָרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּ זָכָאִין בְּדִין.

קָנָה פְּלִים. יְרוּשְׁלָמִי אִפִּי שְׁחָקִים כְּאִינוּ חֲדָשִׁים לֹו צָרִיף לְבָרַף.

וְלוֹמַר זְמַן רְשׁוּת כְּהִיָּא דַּפ' בְּפֵל מְעָרְבִין אִפִּי אַקְרָא חֲדָתָא שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה עָלָיו וְכֵן עַל שְׁמֹן שְׂבֵא"י מְבָרַף בּוֹרָא שְׁמֹן אֶרְצָנוּ דְחֻבִּיבָא לִיָּה בַּפ' כִּי־צַד מְבָרְכִין (דָּף מַב) וּכְבֹן זוּמָא כְּשִׂרְאָה אוֹכְלוּסָא בְּהַר הַבַּיִת בִּירָף בְּרוּף שְׂבָרָא כָּל אֵלוֹ לְשִׁמְשׁוֹ.

הֲרִי לְפִי הַנָּאֵת הָאָדָם צָרִיף לְבָרַף וְהַנָּאֵת סִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַתְּחִלַּת הַתּוֹרָה בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה לְחֲתוּן מְבָרַף שְׁהַחֲזִינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ. וְלָמָּה ג"פ שְׁהַחֲזִינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ.

כְּנָגַד הַלְלִי נִפְשִׁי אֵת ה'. אֶהְלֵלָהּ ה' בְּחַיִּי אֶזְמַרָּה לֵאלֹהֵי בְּעוֹדֵי: שַׁעַב הַלְכוֹת מִקְנָה וְעַנְיִין טְבִילָה וְחֻצִיצָה מִקְנָה צָרִיף מ' סָאִין לְטַבּוֹל בּוֹ, מִקּוּ"ה בְּגִי" מ' סָאִין.

מִי הַשְּׁלִיחוֹת הוֹלְכִים לֵאט. לֹא"ט סָאִין וְתַנּוּ בַּפ' א' דְמִקְנֹאוֹת לְמַעְלָה מִהֵן מִקְנָה שְׂיִשׁ בּוֹ מ' סָאִה שְׁבוּ טוֹבְלִין וּמְטַבִּילִין לְמַעְלָה מִהֵן מַעְיָן שְׁמִימִיּוּ מוֹעֲטִין וְרַבּוּ עָלָיו מִיָּם שְׂאוּבִין שְׁנָה לְמִקְנָה לְטַהַר בְּאִשְׁבוּרָן וְלַמַּעְיָן לְהַטְבִּיל בּוֹ בְּכָל שֶׁהוּא.

פי' ואין צריכין מ' סָאָה כַּמְקֻנָּה. תַּנְיָא מַעֲיֵן שְׁמִימִיּוּ מוּעָטִין וְרִיבָה עֲלֵיהֶן וְהִרְחִיבוּ מְטָהָר בְּאַשְׁפְּנֹרָן וְאִין מְטָהָר בְּזוֹחְלִין אֲלָא עַד מְקוּם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִלָּף מִתְחִילָתוֹ.

פי' הִרְחִיבוּ שְׁעֵשֶׂה בְּרִיכָה גְדוּלָה וּמְמַלְאָה זוֹחְלִין. מְקוּמוֹת שְׁלֵא הָיוּ זוֹחְלִין מִתְחִילָה אִין מְטָהָרִין אֲלָא בְּאַשְׁפְּנֹרָן כַּמְקֻנָּה וְצָרִיף מ' סָאָה וּבְמְקוּם שְׁמַהֲלָף מִתְחִילָה מְטָהָר בְּזוֹחְלִין.

בפ' ב' דְּמַקְנוּאוֹת הַטָּמֵא שְׂיִרְד לְטַבֵּן לְטַבֵּן סָפֵק טַבֵּל סָפֵק לֹא טַבֵּל סָפֵק יֵשׁ בּוֹ מ' סָאָה אוֹ לָאוּ. לְעוֹלָם הוּא בְּפִסּוּלוֹ עַד שְׂיִנְדוּעַ שְׁטַבֵּל וּמִיָּתִי לָהּ בַּפ' בְּכָל מְעָרְבִין (דָּף לָהּ).

כְּשֶׁמְנַקִּין הַמְקֻנָּה וְחוֹטְטִין אוֹתוֹ וּמוֹצִיאִין כָּל הַמִּים לְחוּץ אִם נָפַל מִן הַפְּלִי מִים שְׁאוּבִין לְמַקְנָה פְּסוּלוֹהוּ עַד מְשֻׁמַּע לְחֻכְמִים בֵּין בְּתַחֲלִילָה בֵּין בְּסוּף שְׂיַעֲרוּ בַּג' לְגִינָן אֲלָא טוֹב שְׂיִנְקְבוּ הַפְּלִי שְׁמוֹצִיאִין הַמִּים שְׂיִתְבַּטַּל מִתּוֹרַת כָּלִי כְּמוֹ בְּשַׁחֲטֵת חוֹלִין בַּפ' כָּל הַבְּשָׂר (דָּף ק"ז) בְּזוּעַ דְּוּוּלָא.

בְּמַקְנָה חֶסֶר פּוֹסְלִין ג' לְגִינָן מִים שְׁאוּבִין בְּפָרֵק ב' דְּמַקְנוּאוֹת הַמְסַנֵּק אֵת הַטֵּיט לְצַדְדֵין וְכוּ' מְמַנּוּ ג' לְגִינָן שְׁאוּבִין פְּסוּל. תַּנְיָא הַטַּבֵּיל הַסְּגוּס וְזָבוּ מְמַנּוּ ג' לְגִינָן לְמַקְנָה כְּפָשָׁר.

עָקְרוּ מִתּוֹכוֹ פְּסוּל. פִּי סָחַט בְּיָדִים מְמַנּוּ.

הַמְנִיחַ קְנָנִים בְּרֵאשׁ הַגַּג לְנִגְבָן וְנִתְמַלְאוּ מִים וְכוּ' הַסֵּייד שְׁשִׁכַח עֲצִיץ בְּבוֹר וְנִתְמַלְא מִים וּמִים צָפִין עַל גְּבִיּוֹ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ יִשְׁבַּר פִּי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ רְבִיעִי מִים שְׁאוּבִין אִין פּוֹסְלִין כָּלֵל וְשְׂאִיבָה בְּהַמְשָׁכָה טְהוּרָה הִילָכָף יִשְׁבַּר אוֹ יִכְפֶּה הַפְּלִי וְלֹא יַעֲרָה בְּיָדִים הַפְּלִים כָּל זֶה בְּמַקְנָה חֶסֶר.

אֲבָל בְּמַקְנָה שְׁלֵם לֹא. דְּתַנְיָא שְׁנֵי גְמָמִיּוֹת מַקְנָה שְׂיֵשׁ בּוֹ מ' סָאָה וְיִרְדוּ שְׂנִיָּהֶם וְטַבְּלוּ זֶה אַחֵר זֶה הִרְאִישׁוֹן טְהוּר וְהַשְׁנִי טָמֵא.

כִּי צַד עוֹשֶׂה עוֹדָהּ רֵאשׁוֹ בְּמִים אַחֵר מְמַלָּא בְּכַתֵּף וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ וְטָהָר. מַקְנָה שְׂיֵשׁ בּוֹ מ' סָאָה מִים וְטֵיט לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַבֵּילִין בְּטֵיט כְּשֶׁהַמִּים צָפִין עָלָיו.

תַּנְיָא טֵיט הֵינְצָא בְּמִשְׁפָּה. וּמוֹדָה ר' יְהוֹשֻׁעַ אִם הַמִּים מִצַּד אֶחָד אַע"פ שְׁעוֹלָה לִמ' סָאָה.

אִין מְטַבֵּילִין בְּטֵיט. בַּפ' ג' רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר שְׁתֵּי מַקְנוּאוֹת שְׂאִין בְּהֵם מ' סָאָה וְנָפַל לְזָה לְזָה וּמְחַצָּה וְלְזָה לְזָה וּמְחַצָּה וְנִתְעָרְבוּ כְּשִׁירִין מְפָנִי שְׁלֵא נִקְרָא עֲלֵיהֶן שֵׁם פְּסוּל אֲבָל מַקְנָה שְׂאִין בּוֹ מ' סָאָה וְנָפְלוּ בּוֹ ג' לְגִינָן וְנִחְלַק לְשָׁנִים פְּסוּל מְפָנִי שְׁנִקְרָא עָלָיו שֵׁם פְּסוּל בּוֹר שְׁבַחְצָר וְנָפְלוּ לוֹ ג' לְגִינָן לְעוֹלָם הוּא פְּסוּל עַד שְׂיַצָּא מְמַנּוּ מְלוֹאוֹ נְעוּד.

הֵינְנוּ מִים שֶׁהֵינן בְּבוֹר וּמַעֲט יוֹתֵר. אוֹ עַד שְׂיַעֲמִיד בְּחֻצָּר מ' סָאָה וְיִטְהָרוּ הַעֲלִיוֹנִים מִן הַתַּחְתּוֹנִים עַד שְׂיַפְקוּק הַחֻצָּר שְׁלֵא יִתְעָרְבוּ מִי הַחֻצָּר לְבוֹר כִּינּוּן שְׂיִרְדוּ מִמֵּי הַחֻצָּר לְבוֹר וּפְתַחוּ מ' סָאָה וְחוֹזְרִין מִי הַבוֹר וּפּוֹסְלִין אוֹתוֹ תַּנְיָא מ' בְּרִיכוֹת שְׁל מ' סָאָה זֶה עַל גַּב זֶה וְנָפְלוּ שְׁלֵשָׁה לְגִינָן לְעִלְיוֹנָה וְנִפְסְקוּ וּבָאוּ לְתַחְתּוֹנָה כְּשִׁירִין שְׂאִנִּי אוֹמֵר שְׁלֵמוֹ מ' סָאָה עַד שְׁלֵא יִרְדוּ ג' לְגִינָן ב' מַקְנוּאוֹת שְׁל כ' סָאִין זֶה בְּצַד זֶה וְנָפְלוּ ג' לְגִינָן בְּתוֹף אֶחָד וְנִפְסְקוּ וּבָא לְחֻבְרֹו כְּפָשָׁר ר' יוֹסִי אוֹמֵר נִיטְלָה מְחִיצָה פְּסוּל.

מַקְנָה שְׂיֵשׁ בּוֹ מ' סָאָה וְנָפְלוּ לוֹ ג' לְגִינָן הַמַּקְנָה כְּפָשָׁר מְפָלִי אֶחָד מְשָׁנִים וְשְׁלֵשָׁה מְצַטְרָפִין כְּדָאֲמַרִּי בְּתַרוּמָה אִין מִים שְׁאוּבִין פּוֹסְלִין אֵת הַמַּקְנָה אֲלָא לְפִי חֻשְׁבוֹן הַפְּלִים. בְּעַל קָרִי הַחוּלָה שְׁנָפְלוּ עָלָיו ט' קַבִּין מִים מְפָלִי אֶחָד מִב' וּג' מְצַטְרָפִין בְּזִמְן שֶׁהַתַּחֲחִיל הַשְּׁנִי לְשַׁפְּוֹ עַד שְׁלֵא הַפְּסִיקָה־רֵאשׁוֹן אֲבָל מִד' אִין מְצַטְרָפִין.

ואמר' בפרק ג' דברכות (דף כב) ט' קבין מטהרין בשפיכה עליו ולא שיבא בהם בהמים. תניא בא ראשו ורובו בין מלמעלה בין מן הצד טהור ראשו ולא רובו טמא בפ' ד' המניח פלים תחת הצינור פוסלין את המקנה אחד השוכח ואחד המניח כדאימא בפרק א' דשבת המניח טבלא תחת הצינור אם יש לה לבבז פוסלת את המקנה פי' כמו שפיה סביב פוסלת דהוי מים שאובין.

ואם לאו אינה פוסלת. ואם להדיחה מלכלוכה אפי' יש לה לבבז אינה פוסלת תניא להדיא שלמו מ' סאה טובל בהם.

החוטט בצינור לקבל צורות בשל עץ כל שהוא. מאחר שחטט עד שלא קבעו ועשה גומא לקבל צורות פסול היו צורות מתחלתלים לתוכו פוסלים את המקנה אעפ"י שצורות בגומא אבל ירד לתוכו עפר ונכבש פשר מאחר שנתחזק העפר לתוכו אינו פוסל המקנה.

סילון שהוא צר מיפן ומיפן ורחב באמצע אינו פוסל שלא נעשה לקבלה. תניא צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקנה.

פי' שחקק בו גומא לקבל צורות. אבל צינורות שלנו שפתוח מב' צדדין.

ואינו עשויין לקבלה אינו פוסל מים שאובין ומי גשמים שמתערבין בחצר ועל מעלות המערה אם רוב מן הפשר פשר. פי' אם כ"א מי גשמים וי"ט שאובין פשר שהמשיכן עד שלא יגיעו למקנה ונתערבו וידוע שפול לתוכו מן הפשרין עם מה שהו בהן מ' סאה ועדיין מים שאובין ג' לוגין לא נפלו ואם רוב מן הפסול או מחצה פסול.

תני' רבי אליעזר בן יעקב גג שיש בראשו כ"א סאה מי גשמים ממלא בפתח ונותנין לתוכו י"ט סאה וסופרין ומערבין בחצר. היו מ' סאה ונפקו פשרין ואין מטבילין בתוכו לפי שאין מטבילין באויר.

היה ראשו נוגע בארץ מטבילין בכיפה. תניא מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין.

השוקת שבסלע אינה פוסלת את המקנה. היתה כלי וחזקה בסיד פוסלת את המקנה.

ניקבה ואינה יכולה לקבל מים כשיירה. פי' דלית ליה קיבול בפ' א' דיבמות (דף טו) תניא קסטלי המחליק מים לפרקים אם היה נקב כשפופרת הנוד אינה פוסלת את המקנה.

בפ"ה המעין שהעבירו על גבי השוקת פירוש שהיתה כלי של סלע ומן השוקת לבריכה פסול. העבירו על גבי הכלים או על גבי הספסל לרבי יוסי הרי הוא כמקנה לטהר באשפון ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל.

הזוחלי' כמעין והנוטפין כמקנה רבי יוסי אומר כל המים מטהרין בזוחלין. גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין.

תניא גממיות שעל פי המקנה וכן מקום פרסות רגלי בהמה אם היו מעורבות כשפופר' הנוד מטבילין בהם ואם לאו אין מטבילין בהן. בפ' ו' כל המערב למקנה כמקנה.

חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן. פי' אעפ"י שאין בהן כשפופרת הנוד.

דלי שהוא מלא פלים והטבילין הרי אלו טהורין. ג' מקנאות בזה כ' סאין ובה כ' ובה כ' מים שאובין והשאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו בהן ונתערבו המקנאות טהורין והטובלין טהורין.

היה השאוב באמצע אז הטובלין והמקנאות כמו שהיו. הספוג והדלי שהיו בהן ג' לוגין מים שאובין ונפלו למקנה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין מים שנפלו פי' אם היו שאובין בפלי.

התיבה והשידה שבים אין מטבילין בהן פי' כשעומדין בים אם לא יהו נקבים כשפופרת הנוד ואם היה שק או קופה מטבילין בהן כמו שהם מפני שהמים מעורבין פי' ואין צריד לנקבו.

אם היו נתונים תחת הצינורות אינן פוסלין את המקנה פי' כשאר כלים המונחים תחת הצינור שאין המים שאובין ומטבילין אותן ומעלין אותן כדרך פי' אע"פ ששוליהן למטה אינן חשובין מים שאובין אע"ג דתנו הפרים והפסות שהגביה שפותיהן למים המים שבתוכן שאובין.

אלא מעלן דרך שוליהן. כאן מעלן כדרך.

גיסטרא שבמקנה והטביל בה הכלים. פי' שסתומה למעלה מן המים טהרו ולא חשיבי שאובין.

ואם המים צפין עליה כל שהן הגיסטרא והכלים טהורין. עירב מקנאות כשפופרת הנוד בעוביה ובחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן דרוש פה רחב הנקב כדאימא בהגיגה (דף כא) וביבמות (דף טו) תניא ב' אצבעות בינוניות על כל אדם.

ולא מד' של טפח פי' בזוטרתי חמשה באצבע שאצל הגודל. ספק אם יש בו שפופרת הנוד טמא. תניא כל דבר שעיקרו מן התורה ושיעורו מדברי סופרים ספקוטמא. כל שיעמוד כשפופרת הנוד ממעטת.

פי' בין אבן בין עפר ופסולה. מטהרין את המקנה העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב.

פי' אם בתחתון יותר ממ' סאה ובעליון אין בו משיק ע"י סילון חרס או של אבר. שלא יהא כפוף מד' צדדין ואז יוכל לטבול אף בעליון.

כיצד יעשה שלא יהו שאובין והמקנאות יהו כשירין מביא סילון של חרס או של אבר ומניח ידו תחתיו עד שמתמל' מים מן שפן ומשיקן אפי' אם היה כחוט השער נוגעין דיו. שהם כמו מקנה אחד.

כיון שהצינור ראשו אחד בתחתון וראשו השני בעליון. אבל אם התחתון מן העליון אין צריד פה אלא ממלא בפתח ונותן לעליון עד שירד לתחתון מ' סאה וכן הרחוק אין בו מ' סאה וזה שלפניו יש בו משיד מזה לזה וטובל.

תניא מטהרין את המקנאות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד הוא עושה מניח סילון של עץ ושל עצם ושל פלי זכוכית ומניח ידו תחתיו עד שנתמלא מים זו מן שפן ומשיקן אפי' כשערה ודיו.

ואם נכפה הסילון כל שהו פסול. בד"א בזמן שהיו זה על גב זה אבל אם היו זה בצד זה מביא סילון של רבוכה מין וסילון של רבוכה מין וסילון אחר באמצע ומשיקן וטובל בו הרי במתניתין של חרס ושל אבר ובבב"א של עץ ועצם ושל זכוכית ש"מ יכול לעשות ממה שרוצה, ובלבד שיהו בד' רוחותיו רבוכות של עץ חור של אילן.

היה בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בפתח ונותן בעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה. מיכן משמע מקנה שלם שיש בו מ' סאה כל מה שאמה נותן לתוכו מים שאובין אינו פוסל וכשר.

פּוֹתֵל שְׁבִינ בְּגֵי מַקְנוּאוֹת שְׁנֹסְדֵק לְשָׁנִים מְצֻטְרָף. פִּי אִם נִפְרָץ מְקַצֵּה לְקַצֵּה.

בְּפֶרֶק ז' אֵלּוּ מַעֲלִין וְלֹא פּוֹסְלִין הַשְּׁלֵג וְהַבֶּרֶד וְהַפֶּפּוֹר וְהַגְּלִיד וְהַמְּלַח וְהַטֵּיט הַנְּרוֹק. פִּי מְכַשֵּׁירִין מְקַנָּה חֶסֶר ג' לְגִינ וְנִפְל שְׁלֵג לְתוֹכוֹ וְהַשְּׁלִימוֹ כְּשֶׁר.

בְּתוֹסֶפֶת עֲגִילֵי שְׁלֵג הַמְּשֻׁקְעִין בְּמַקְנָה הָרִי אֵלּוּ מַעֲלִין ר' יְהוּדָה אֹמֵר אֵין מַעֲלִין. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהוּא מְבִיא נְרוֹק בְּעֶרְיָבָה וּמְשִׁיק וְיֹרֵד וְטוֹבֵל אֵלּוּ פּוֹסְלִין וְלֹא מַעֲלִין הַמֵּיִם בֵּין טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין מִי כְּבָשִׁים וּמִי שְׁלֵקוֹת וּתְמֵד עַד שְׁלֹא הִחְמִיץ פִּי מִי כְּבָשִׁים שְׁכַבְשׁוּ בְּהֵן יִרְקוֹת וּפִירוֹת הָיוּ כְּמֵיִם ג' לְגִינ לְפִסּוֹל אֵת הַמַּקְנָה אֲבָל שְׁאֵר מְשֻׁקִין וּמִי פִירוֹת צִיר וּמוֹרִיָּס וּתְמֵד מְשֻׁחְמִיץ פְּעָמִים מַעֲלִין וּפְעָמִים אֵין מַעֲלִין כִּיצַד מְקַנָּה שְׂיֵשׁ בּוֹ מ' סָאָה חֶסֶר אַחַת וְנִפְל מְהוֹ סָאָה בְּתוֹכוֹ לֹא הִעֲלָהּ הָיָה בּוֹ מ' סָאָה וְנָתַן סָאָה וְנָטַל סָאָה כְּשֶׁרָה.

הַדִּיחַ בּוֹ סְלֵי זְתִים סְלֵי עֲנָבִים וְשִׁינוֹ מְרַאֲיָהוּ כְּשֶׁר ר' יוֹסִי אֹמֵר. מִי צָבַע פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בַּג' לְגִינ וְלֹא בְּשִׁינוֹ מְרַאֲהוֹ וְנִפְל לְתוֹכוֹ יֵין וּמוֹהֵל וְשִׁינוֹ מְרַאֲיָהוּ פְּסוּל.

כִּיצַד יַעֲשֶׂה יִמְתִּין עַד שְׁיִרְדוּ גְשָׁמִים וְיִחַזְרוּ מְרַאֲיָהוּ לְמַרְאֵה מֵיִם דְּנוֹקָא בְּגְשָׁמִים וְלֹא לְמַלְאוֹת בְּכַתְּף. אֲבָל מְקַנָּה שְׂיֵשׁ בּוֹ מ' סָאָה וְנִפְל בּוֹ יֵין וּמוֹהֵל וְשִׁינָה מְרַאֲיוֹ אֵין טוֹבֵלִין בּוֹ.

וּמְמַלָּא בְּכַתְּף עַד שְׁיִחַזְרוּ לְמַרְאֵית מֵיִם וְטוֹבֵל ג' לְגִינ מֵיִם וְנִפְל לְתוֹכוֹ קוֹרְטוֹב יֵין וּמְרַאֲיָהוּ כְּמַרְאֵה יֵין וְנִפְלוֹ לְמַקְנָה לֹא פְּסוּלוֹהוּ בַּפ' א' דַּמְס' מַכּוֹת (דָּף ד) וּבַפ' א' דְּשַׁחֲטֵת חוֹלִין (דָּף כו) הַמְּסַקְנָא הַכּר וְהַפְּסֵת שֶׁל עוֹר כִּינּוֹן שֶׁהַגְּבִיָּה שֶׁפְּתוּמִיָּהוּ לְמַעֲלָה מִן הַמֵּיִם הַמֵּיִם שְׁבַתּוֹכּוֹן שְׁאוּבִין כִּיצַד יַעֲשֶׂה מְטַבֵּילִין וּמַעֲלָה אוֹתוֹ דָּרָף שׁוּלִיָּהוּ.

בְּתוֹסֶפֶת הַטְּבִיל סַל בְּיֹרֵה גְדוּלָּה טְמֵאָה שֶׁהַמֵּיִם מְקַלְחִין כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה מוֹרִידָה לְתוֹף פִּיָּה וְהוֹפְכָה וּמַעֲלָה דָּרָף שׁוּלִיָּהוּ פִּי שְׁלֹא יְהוּ בָּה מֵיִם שְׁאוּבִין. וְכֵן פֶּר וְכֹסֶת וְיֹרֵה.

הַטְּבִיל בּוֹ אֵת הַמְּטָה אַעפ"י שְׁרַגְלִיָּה שׁוֹקְעוֹת בְּטֵיט הַעֲבָה טְהוֹרָה. מִפְּנֵי שֶׁהַמֵּיִם מְקַדְמִין פִּי כְּבָר עָלְתָה טְבִילָה לְמַטָּה בְּמֵיִם מִיִּכּוֹן אִשָּׁה צְרִיכָה לִיְזַהֵר שְׁלֹא תִּטְבֹּל בְּאַגְמִים אוֹ בְּמַקְנָה שְׂיֵשׁ בּוֹ טֵיט עַב פֶּן תִּשְׁקַע רַגְלָהּ בְּטֵיט עַב שְׁאֵין פִּיָּה שׁוֹחָה וְשׁוֹחָה מְהֵם כְּדַמְשָׁמַע בַּפ' ב' דְּזִבְחִים וְלֹא עָלְתָה לָּהּ טְבִילָה שֶׁהָאִשָּׁה מְקַפְּדַת וְאָמְרִי בַּפ' א' דְּעִירוּבִין (דָּף ו) וּבְפֶרֶק א' דְּסוֹפָה (דָּף ד) גְּזָרוּ עַל מִיעוּטוֹ הַמְּקַפֵּיד וְאִיתָא בְּפֶרֶק בְּמָה אִשָּׁה לְעִנִּין שְׁעָר דְּטַנִּיפּוֹן מְקַפְּדַת.

בְּתוֹסֶפֶת הַקּוֹפֵץ לְמַקְנָה הָרִי זֶה מְגוֹנָה. הַטּוֹבֵל בְּמַקְנָה פְּעָמִים הָרִי זֶה מְגוֹנָה.

הָאוֹמֵר כְּבוֹשׁ יְדָף עָלֵי הָרִי זֶה מְגוֹנָה. ר' יְהוּדָה אֹמֵר כְּבוֹשׁ יְדָף עָלָיו עַד שֶׁתִּצַּא נִפְשׁוֹ.

בְּתוֹסֶפֶת קוּמְקוּמוֹס שֶׁהוּא מְלֹא פְּחָמִין וְהַטְּבִילוֹ טְמֵא. פִּי שֶׁהַשְּׁחֵרוּרִית חוֹצֵץ שְׁמַקְפִּיד עָלָיו וּמִיִּכּוֹן סָכִין מְלֹא חֲלוּדָה אֵין לְהַטְּבִילוֹ אִם לֹא יִשְׁפָּשֵׁף בְּמַשְׁחָזוֹת.

כְּמוֹ קוּמְקוּמוֹ שֶׁיִּפְשְׁפוּ הַקּוּמְקוּמוֹס אוֹ הַעֲבִירוּ בְּחַמִּיּוֹטְהוֹר פִּירוֹשׁ הַחֲמִין מַעֲבִירִין הַשְּׁחֵרוּרִית הַסְּלִין שֶׁל גַּת וְשֶׁל בַּד חִיצוֹן צְרִיף לְחַטֵּט וְדַפִּין צְרִיף לְנַעֵר: שַׁעַג עֲנִינִי חֲצִיצָה בַּפ' א' דְּסוֹפָה (דָּף ד) וּבְפֶרֶק קָמָא דְּעִירוּבִין חֲצִיצִין דְּאוֹרִיָּתָא נִינְהוּ דְּכַתִּיב וְרַחֵץ אֵת בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם שְׁלֹא יְהֵא דְּבָר חוֹצֵץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְמֵיִם.

בְּמֵיִם בְּמֵיִם מְקַנָּה. כָּל בְּשָׂרוֹ בְּמֵיִם מִיִּם שְׁפָל גּוֹפּוֹ עוֹלָה בְּהֵם.

ונכמה הם אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקנה ארבעים סאה. ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו ואינה זה שער.

בזב כתיב ורחץ בשרו במים. וכתיב ואיש אשר תצא ממנו, שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו ורחץ בגימטריא כל גופו עולה בהם ורחץ במים בגימ' ובארבעים ומ' סאה.

ורחץ בשרו במים. בגימ' בלא חציצה בין בשרו ובמים.

חציצה פוסלת בין בבשר בין בשער. בשלהי פ"ח דמקנאות האשה ששימשה את ביתה וירדה וטבלה ולא פיבדה את הבית פאלו לא טבלה פי' לא קינחה את הזרע באותו המקום חוצץ.

תוספתא ר' שמעון בן שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חוצץ בפנויה אינו חוצץ לכה סמוך שכבת זרע ורחץ במים. בעל קרי שטבל ולא הטיל מים פאלו לא טבל.

ולכשיטיל מים טמא ר' יוסי אומר בחולה ובזקן טמא בילד ובכריא טהור לכה אומר ונהיה לפנות ערב ורחץ במים דאי אפשר שלא ישתין קודם. ואיתא בפרק א' דשחיטת חולין נתנה שפעה בפיה קפצה ידה קרצה שפתותיה פאלו לא טבלה.

האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאים. פי' במקום שאוחזין בהן חוצץ.

ר' שמעאל אומר ירפה שיבאו בהן המים ואמרינו בפי' בתרא דנדה בפי' תינוקות (דף ס) אומר רבה לעולם? למד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה נהי דביאת מים לא בעינן ראוי לביאת מים בעינן ונר' מסתמא גבי בשרו מקפיד כל שהו.

בפי' ט' דמקנאות אלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הפנות. בפי' במה אשה (דף נז) תניא חוטי צמר חוצצין חוטי פשתן אין חוצצין.

ר' יהודה אומר של צמר כשל שער והא דאמרי' חוצצין בראשי הפנות אבל לא בצנאר שאין האשה חונקת את עצמה. קלקלי הלב וזקן בבית הסתרים באשה חוצץ.

לפלוג שחוצץ לעין בפי' בת' דנדה אומר מר עוקבא לפלוג שבעין לח אינו חוצץ יבש שמתחיל לירק חוצץ. אומר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ שעל גבי העין חוצץ.

ואם היו עיניה פורחות אפי' שעל גבי העין אינו חוצץ וגלד שעל גבי המכה חוצץ. בפי' תינוקות אומר רמי בר חמא הני ריבדא דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מוכן ואילף חייצי.

והרטייה שעליה חוצץ בתוספתא הקרום שעל גבי המכה והקשקשין שע"ג השכר והשירין והנזמין והקטלאו' והטבעו' חוצצין. שרף היבש חוצצין רפויין אינו חוצצין.

בתוספ' סם יבש שעל גבי המכה והכחול שבעין הרי אלו חוצצין. הדם והדיו והדבש והחלב ושרף תאנה ושרף השקמה ושרף החרוב ובישין חוצצין לחין אין חוצצין ושרף השרפים בין לחין בין יבשין חוצצין.

מפני שהן שפף. לכלוכי פירות והכחול שחוצץ לעין הרי אלו חוצצין.

גילדי צואה שעל בשרו חוצץ ובצק שמתחת הציפורן והמלמולין וטיט הינו והבצק על הצפורן אפי' כנגד הבשר הרי אלו חוצצין לא טביל באבק שעל גבי רגלו פי' צריף לגרד רגליו קודם טבילה.

בְּקוֹדוּשֵׁי בַּבְּיָמִים אֲמַרְנָה בְּשִׁפְחָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁטַבְלָה וְנִמְצָא עֲצָם בֵּין שִׁינֵיהָ וְהִצְרִיכָה רַבִּי טְבִילָה אַחֲרַת דְּבַעֲיָנוּ מְקוֹם הָרְאוּי לְבִיאַת מַיִם. עַל כֵּן צְרִיכָה אִשָּׁה לְגַשֵּׁר בֵּין שִׁינֵיהָ קוֹנָדָם טְבִילָה.

וְרַחֵץ בְּשֶׁרֶט בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ הַטָּפֵל לְבָשָׂרוֹ. זֶה שְׁעָרוֹ.

א"ת כָּל בְּשָׂרוֹ בְּגִימ' לְשַׁעְרוֹ הַמְּקַפֵּי"ד עָלָיו: שְׁעַד דִּין חֲפִיפָה בְּפָרְק תִּינוּקוֹת וּבְפָרְק א' דְּעִירוּבִין וּבְפָרְק א' דְּסוּפָה אָמַר ר' יִצְחָק דְּבַר תּוֹרָה רַבּוֹ וּמְקַפֵּיד עָלָיו חוֹצֵץ אֵינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ וְגִזְרוּ עַל הָרַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ מְקַפֵּיד שְׂיַחוּץ מִשּׁוּם רַבּוֹ הַמְּקַפֵּיד וְעַל מִיעוּט הַמְּקַפֵּיד מִשּׁוּם רַבּוֹ הַמְּקַפֵּיד.

הִילְכָה מְדַרְבָּנָן אִפִּי גִימָא אַחַת וּמְקַפֵּיד חוֹצֵץ. וּמִשְׁמַע בִּיבְמוֹת בְּפָרְק הָעֶרְל כָּל שְׁעָרוֹ אִפִּי אֵינוֹ מְקַפֵּיד חוֹצֵץ.

וְהָא דְאָמַר ר' יוֹחָנָן נְכָרִית שְׁטַבְלָה בְּנָה שְׁבַבְטָנָה אֵין צְרִיף טְבִילָה מִשּׁוּם דְּהִינְנוּ רַבִּיתְהָ. וּבְפָרְק תִּינוּקוֹת בְּפָרְק בְּתָרָא דְנִדְהָ אִשָּׁה לֹא תַחֲוֹף בְּנִתְר דְּמִיקְטָף.

וְלֹא בַּחוּל דְּמִסְמָף וְלֹא בְּמַיִם קָרִים דְּמִסְרְכִי מְזִיא. פִּי גְדָבְקִים וְנִסְרְכִים הַשְּׁעָרוֹת.

אֲלֹא חוֹפֶפֶת בְּמַיִם חַמִּים. וְאִפִּי חַמִּי חֲמָה.

וּבְבָבָא קָמָא בְּשִׁלְהִי פָרְק מְרוּבָה עֲזָרָא תִיָּשָׁן אִשָּׁה חוֹפֶפֶת וְטוֹבְלַת וּבְפָרְק תִּינוּקוֹת פֶּסְקִי אִשָּׁה חוֹפֶפֶת בְּיוֹם וְטוֹבְלַת בְּלִילָה בְּמְקוֹם דְּלֹא אִיפְשָׁר כְּמוֹ בְּיוֹם ו' וְטוֹבְלַת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּב' יָמִים שֶׁל יוֹם טוֹב כְּמוֹ יוֹם ה' וְיוֹם אָז ו' חוֹפֶפֶת יוֹם ד' וְטוֹבְלַת לַיִל ז'.

אָבֵל אִם בְּאִמְצַע הַשְּׁבוּעָה אִז לֹא תַחֲוֹף בְּעֶרְב יוֹם טוֹב כְּדִי לְטַבּוֹל בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת דְּאִיפְשָׁר דְּחִיפָה בְּלִילָה וְטַבְלָה בְּלִילָה וְהִילְכָתָא אִשָּׁה לֹא תַחֲוֹף אֲלֹא בְּלִילָה בְּמְקוֹם דְּאִיפְשָׁר דְּסִמוּף סְפִיפָה לְטְבִילָה וְאָמַר ר' בְּפָרְק בְּמָה אִשָּׁה בְּתַחֲוִילָתוֹ אִשָּׁה לֹא תַטְבּוֹל בַּחוּטִין שְׁבַרְאִשָּׁה אָבֵל אִם גְּדִילִים הַשְּׁעָרוֹת בְּלֹא חוּט טוֹבְלַת.

וְאִם מְלוֹכְלוֹכוֹת הַשְּׁעָרוֹת מְקַפֵּדָת: שְׁעָה חֲצִיצָה בְּאָדָם וְאֵלוֹ שְׂאִין חוֹצֵצִין עָלָיו קִילְקִי שְׁבַרְאִשׁ. וּבֵית הַשְּׁחִי וּבֵית הַסְּתָרִים בְּאִישׁ.

ר' אֲלֵיעֶזֶר אָמַר אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה כָּל הַמְּקַפֵּיד עָלָיו חוֹצֵץ. וְכָל שְׂאִינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו אֵינוֹ חוֹצֵץ.

לִיפְלוּף שְׁבַעֲיָן וְגִלְד הַמְּכָה וְשָׂרְף הַלַּח וְלִכְלוּכֵי צוּאָה שְׁעַל בְּשָׂרוֹ וְצוּאָה שְׁתַּחַת הַצִּיפּוֹנָן וְצִיפּוֹנָן מְדוּלְדָלַת בְּתוֹסְפָתָא הָאֶבֶר וְהַבְּשָׂר הַמְּדוּלְדָלִין בְּאָדָם אֵינוֹ חוֹצֵץ ר' יוֹנָתָן בֵּר' יוֹסֵף אָמַר צִיפּוֹנָן שְׁפִיר' רַבּוּהָ הָרִי זֹו אֵינָה חוֹצֵצַת וּבְפָרְק ב' דְּנִדְהָ מְעַרְמַת וְטוֹבְלַת בְּבִגְדֵיהָ אוֹ טַבְעַת בְּאִצְבָּעָה אִם מְרוּבָה עֲלֵתָה לָהּ טְבִילָה וְאִם לֹא לֹא עֲלֵתָה לָהּ טְבִילָה.

כָּלל זֶה תְּפוּשׁ בְּיָדָהּ כָּל הַמְּקַפֵּיד עָלָיו חוֹצֵץ הִילְכָה לְגַבֵּי כָּל הַשְּׂרָפִין אֲפִילוּ לַחִים וְלִכְלוּכֵי פִירוֹת שְׁמִקְפִידִין עָלֵיהֶן וְגִימָא אַחַת קְשׁוּרָה וּמְקַפֵּיד וְהָא דְמַנְי' הָדָם וְהַחֲלָב וְהַדִּיּוֹ יָבֵשׁ חוֹצֵץ וּמְקַפֵּיד אָבֵל לַחִים אוֹ שָׂרְף תוֹתִים וְשִׁקְמָה וְתַאנִּים וְדָם וְחֲלָב וְדִיּוֹ לַחִים אַע"פ שְׂאִין הַמַּיִם נִכְסִין שָׁם מֵאַחַר שְׂאִינוֹ מְקַפֵּיד אֵינוֹ חוֹצֵץ דְּדָמִי לְהָא דְאָמַר ר' בְּזַבְחִים בְּפָרְק כָּל הַפְּסוּלִין (דָּף ל"ה) שְׁבַח לְבָנֵי אֶהֱרֹן שְׁמֵהֶלְכִין עַד אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן בְּדָם בְּלַח וְכֵן מִיעוּט שְׁעָרוֹ שְׂאִינוֹ מְקַפֵּיד אֵינוֹ חוֹצֵץ.

והקפדה שייך בדבר שרוב העולם מקפידין: שעו חציצה בכלים ואלו חוצצין בכלים הגזפת והמור בכלי זכוכית בין מבפנים בין מבחוץ על השולחן ועל הטבלא ועל הדרגש על הנקיים חוצצין בידוע שמקפיד עליו להסירם ולהעבירם רשב"ג אומר עד פאיסר האיטלקי על הבגדים משני צדדין חוצצין ר' יוסי אומר כגריס מצד אחד.

ובמסכת שבת בפ' ואלו קשרים (דף קי"ד) של בנאים מצד אחד ושל פור מב' צדדין אלו אינן חוצצין עליהן לחין אינן חוצצין מטה של עני אינו חוצץ של וקקים אינו חוצץ בגד מצד אחד אינו חוצץ מטפחת של זפתים ושל יוצרים של מפסלי אילנות אינו חוצצים עליו ר' אומר אף של קניצים פיוצא בהן בלוסין פי' מלונלכין כמו עיסה בלוסה בפרק פלל גדול (ד' ע"ז) בתוספ' בגד ר' יוסי אומר משום ר' ישמעאל כרבי מצד אחד.

הגזפת שבפוס ושבצלוחית שבתוכו חוצצין ומאחריו אינן חוצצין. בד"א מבית האנמן אבל מבית בעל הבית בין מתוכו בין מאחריו הרי זה חוצץ.

על הסנדל בין מתוכו בין מלמעלה חוצץ ולמטה אינו חוצץ. על הספסל למעלה ומן הצדדין חוצץ מלמטה אינו חוצץ.

לכלוכי צואה בקתדראות ושכסא המכובשין בין מאחריהן בין מלמטון בין מן הצדדין אינן חוצצין מפני שהמים מעבירין אותן על מטה של בעל הבית ר' עקיבא אומר על הגיטויש החיצון חוצץ על הפנימי אינו חוצץ על המטפחת של מפסלי אילנות אינו חוצץ ר' עקיבא אומר אף על חלוקן.

ר' שמעון אומר אף שמנים פיוצא בהן לכלוכי שמרים שבפוס ושבצלוחית והמוף שבשיר ושבזוג והטיט והבצק שעל יד הקרדום ושעל יד המגרפה הרי אלו חוצצין הגלידו הרי אלו חוצצין בפ' י' כל ידות הכלים שהכניסן פדרפן ולא מירקן או שמירקן ונשברו הרי אלו חוצצין פי' לא עלתה בהם טבילה בתוספ' כל ידות הכלים שהכניסן פדרפן הרי אלו אין חוצצין נתן זפת או שענה בין במקום הנקב בין במקום הנצוק הרי אלו חוצצין כל ידות הכלים שנשברו כגון יד המגל ויד הספין אם משמשין מעין מלאכתן ראשונה אין חוצצין ואם לאו חוצצין מגל שנשברה ידה מטפח ולפנים אינה חוצצת מפני שהוא בית הסתרים מטפח ולחוץ אם משמשות מעין מלאכתן אינה חוצצת ואם לאו חוצצת.

כלי שהטבילו דרף פיו פאלו לא טבל פי' שהמים שאובין בו אלא יטבילנו דרף שוליוהטבילו פדרפו ולא הזיבורית עד שיטנו על צידו פי' בערוף טבלו ולא הטביל בית ידו ויש אומרים ולא דוקרית לא עלתה לו טומאה ולא טהרה מכאן שצריף להטביל הפלי עם בית יד שלו פלי שהוא צר מיכן ומיכן ורחב באמצע אינו טהור עד שיטנו על צדו בתוספ' פלי צר מיכן ומיכן ורחב באמצע כגון רובע וחצי רובע אין לו טהרה עולמית עד שיטנו על צידו צלוחית שהוגנה מעוף לתוכה וכתפותיה גבוהין וכן לוגין שהוגנו מעוף לתוכה וכתפותיה גבוהים אין לו טהרה עולמית עד שיטנו צלוחית שישפתיה לאחוריה מורידה דרף פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרף שוליה דברי רבי עקיבא רבי יוחנן בן נורי אומר מטביל פדרפו ואינו חושש מפני שהוא בית הסתרים צלוחית שהוגנה חוזרת לתוכה ר' יהודה אומר משום רבי יוחנן בן נורי מטביל פדרפו ואינו חושש מפני שהוא כבית הסתרים צלוחית שפיה שוקע אינה טהורה עד שיטנה על צידיה.

מן המשנה משמע שיש להטביל זכוכית בצנאר ארוף שפיהן צר שיכנסו בו המים ויוציאו דרף שוליו שלא יהו כמים שאובין. קלמירין אינה טהורה עד שיטנה על צידיה קלמירין של יוסף הפהן

היתה נקובה מצידה פי' קלמירין תיק שנותן בו קולמוסין אבל בערוף פי' קלמירין היא של זכוכית ופיה שוקע בתוכו ואם חטנה לצד אחד לא ישפה הדיו ופיה חד יש לה שמשים בה הדיו ונקב אחד מצידה ומגין ועושין לה תיק של עץ ומניחין הקסת לתוכו ואותו תיק נקרא קלמירין המתיומת בפרק ב' דכלים ובריש בראשית רבה פלל זה בינה כל כלי שדרכו להכניס ולהוציא צריף שיכנסו המים בטבילה אם אין דרכו להכניס ולהוציא טובלין סתומין אלו שאין צריכין שיבאו בהם המים קשרי העני והנימין פי' נימי סדין שנתקשרו מאליהן חבט של סנדל פירוש אנני רצועות של סנדל ותפילין של ראש בזמן שהוא חוצה פי' קשר של ראש שחוצצין ל'כנס מים בתוכה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת.

פי' קשר יו"ד ואנני החמת ואנני התרמל פסת עגלה הפדור האימון הקמיע. ואלו שהן צריכין שיבאו בהן המים הקשר שבקפריסין ושככתף ושפה של סדין צריף למתח ותפילין של ראש בזמן שאינה חוצה ושל זרוע בזמן שעולה ויורד ושנצין של סנדל.

בגדים מכופסים שהטבילין עד שיבעבעו הטבילין נגובים עד שיבעבעו וינוחו מבעבעון פי' בערוף המטבילין בגד רחויץ צריף להעבירו ולהמתינו במים עד שיעלה למעלה עד שינוחו המים מאותן אבעבעועין שעולין עמו פי' המטביל בגד עושה אבעבעועין כעין שעושה המטר כשימטיר הרבה כמו שחין אבעבעועות בתוסף קשרי פונדא ופסיקיא וקשר מנעל וסנדל וקשר מפתחי חלוק של אישה וקשרי של נימא וקשרי אצבעותיו ורצועות של מנעל וסנדל וקשר שבאפקריסין שבככתף וסדין שקושר את נימא הרי אלו חוצצין.

נתקשרו מאליהן אין חוצצין קשרי עני שמקפיד עליהן ושל בעל הבית חוצצין שאינו מקפיד עליהן אין חוצצין: שעו ידות הפלים כל ידות הפלים שעתידי לקצצן עד מקום המדה רבי יהודה אומר עד שיטביל פולו ומייתי לה בפרק בהמה המקשה אבל בקנפה אם תפרו בו חוצץ פלי שהוא מלא משקין והטבילו פאלו לא טבל חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ אם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו בתוסף חץ הנכנס מירכו ר' אומר אינו חוצץ וחכמים אומרים חוצץ בד"א של מתכת אבל של עץ הרי זה חוצץ ואם קרם עליו העור הפל מודים שאינו חוצץ נכנסו לו צרורות וקיסמין ברגליו מלמטה רבי עקיבא אומר אינו חוצץ מפני שהוא פבית הסתרים איספלינית ומלוגמא שעל מפתו ורטייתו רבי אומר חוצץ ר' יוסי ברבי יהודה אומר אינו חוצץ היתה בו שערה אחת חוץ למפה וראשו מדובק למפה או שהיו ב' שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבו והוציאן בריסי עינו מלמעלה זה הנה מעשה ונמנו עליו חמשה זקנים וטמאוהו בזבחים (דף צח) אמר רבא פשיט' לי דם על בגדו חוצץ ואם טבח הוא אינו חוצץ רב על בגדו חוצץ ואם מוכר רבב הוא אינו חוצץ בקפידא דטובל תליא מילתא בפרק החולץ ליבמתו (דף מז) במקום שנדה טובלת גר ועבד משוחרר טובל וכל דבר שחוצץ בעבודה חוצץ בגר ובקבד משוחרר ובגדה צריף לחתונה ציפורניה שפני הטית שתחת הציפורנים ולא מפני שהוא גדול כמו שערות הגדולים שעתידי לקצצון אינו מסירן בשעת הטבילה פי' גדול שער או הציפורני' אינו חוצץ כדאמר במסכת מקנאות ומייתי לה בהמה המקשה כל ידות הפלים שעתידי לקוצצן מטביל עד מקום המדה דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים עד שיטבול את פולן אלמא אין העודף חוצץ מיהו אם נקרש הטיט אין צריכה לגלח אם היא רוצה. אם אירע טבילת' בחולו של מועד כול' להסיר בספין או על ידי גוי במספרים ואם תחוב בבשרה עץ ואין כול' להסיר פולו או מקצתו בתוך הבשר שנינו במס'

מקנאות חץ שהיא תחוב באדם בזמן שנראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו ובתוסף חץ שפירכו רבי יהודה אומר אינו חוצץ ונחמם אומרים חוצץ בד"א בשל מתכת אבל בשל עץ חוצץ אם קרם עליו העור דברי הכל חוצץ.

וכן נראה מין פנינים שדבוקים בבשר ונושכין בעור במקום שער ונדבקין בחונק בבשר שצריך להסירן על ידי חמין ולגורדן בצפוןרו למה בעת הטבילה אבל אם אינו יכול להסירן הוי פטיט שמתחת הצפוןרו או בצק מועט שאינו מקפיד ואינו חוצץ אבל בטבילה הם מסירין משום חומר פר"ח גם בטבילה אינו חוצץ דבר תורה כדאמר בפירק הערל (דף ע"ה) נכרית מעופרת שנתגייר בנה אין צריך טבילה ופריה היא רובו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן ולא פריה היא מיעוט חוצץ דבר תורה אפי' אינו מקפיד ובפירק אלו קשרים (דף קי"ד) רבב שעל המרדעת חוצץ עד פסלע אבל בציר לא.

וכן נראה אם בשר נגע ביורה או בקדירה ונתפחה בבשר מעט זה אינו קפיד אע"פ שמעט נדבק לבשר פהא דתנן בתוסף קומקמוס מלא פחמים והטבילו טמא פי' השחרורית לפי שהוא מקפיד אבל דבר מועט אינו חוצץ דדמי להא דאמר בזבחים (דף צ"ח) דם שעל גבי הבגד חוצץ ואם היה טבח אינו חוצץ וכן מוכר רבב אינו חוצץ אומר רב' טבילה ועלתה ונמצא עלי' דבר חוצץ אם באותו יום שחפפה טבל' אינה צריכה לחזור ולטבול ואם לאו צריכה לחזור ולטבול.

איכא דאמרי יום סמוך לחפיפה אינה צריכה לחזור ולטבול והא דאמרי בפירק א' דשחיטת חולין טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי בשעת טביל' התם מייירי שלא טבל' סמוך לחפיפה אי נמי לטהרות אבל לבעלה יש להקל אי נמי לטהרות מייירי בלא חפף לעין כדאית' בירושלמי בפ' כל שעה נדה חופפת וטובלת פהנת אינה חופפת לפי שרגיל' ומדיר' בטביל' לא הצריכו חפיפה נדה פהנת חופפת שלא תחלוך בין נדה לנדה לרבי' תם נראה דאין שייך פי אם בראש ולא בבשר והתם מייירי בגוף ולא חפף לכה צריה ברי לי ובפירק בת' דנדה (דף ס"ו) ובראש שחפף וחפיפ' בראש לא תחוף אלא בחמימי אבל בקריירי לא תחוף בנתר בחלק (דף צ"ה) אבישי הנה חייך רישיה נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק.

בפירק משילין (דף ל"ה) לא יחוף ראשו באדמה: שעז שאל הר"ר אלעזר בר שמואל מורנא גלגל המגלגל במי נהר ובגלגל קבועים כלים קטנים נקובים בכונס משקה וכשהגלגל מתגלגל בגלגל ריחים מתמלאים הכלים קטנים ושופכים במרזב שאינו עשוי לקבל' ויורדים המים לבגן לבגנים המחוברים לקרקע והולכים המים בסילונות בתוך ענבי חומת הפרחץ של אבנים וכלי אבן גדולה עומדת במרחץ ומקבלת אותם המים העולים ויוצאי' מסילונות שהיה באבן שהיו יכולין לרחוץ ג' בני אדם שהיה נקוב' גדול' אם יכולין לטבול באותו אבן או לא.

נראה לי אלעזר הקטן לפר' ההלכו' תחל' ומשם תצא תורה בתוסף דמקנאות בפ' ד' מים העולים מן הנהר באנטיליא פוסלין את המקנה פי' אנטיליא הוא פלי אנטיל חזקת הבתים ובויקרא רבא בפירשת אשרי משכיל אל דל בר קפרא אומר העולם הזה דומה לגלגל אנטיליא דמתמל' מתרוקן ומתמלא, פירו' גלגל שמשימין הבנאים על הבגן כשהבגן גבוה ומשליכין על הגלגל חבל ארוך ושני ראשין למטה וקושרין בשני ראשין שני פלים ושני אנטילים מלא עולה והריקן מתרוקן ויורד וחוררין חלילה וכן בני העולם אחד עולה ואחד יורד כף מים העולים באנטיליא פוסלין את המקנה מפני שהן מים שאובין.

ותנאי קסתכלין המחליק מים בכפרים אם היה נקוב כשפופר' הנוד אין פוסל את המקנה ואם לאו פוסל את המקנה ותנאי הינצא לתלמי ומן תלמי לברכה ראשונה הרי אלו פסולים מפני שהן נשאבין פה תלמי הוא כלי כיצד עושה נוקבו מעט פה לבטלו מתורת כלי.

ירושלמי דאמר בפרק אמר להם הממונה בן קטין עשה שנים עשר דדים לפיור שלא היו בו אלא שנים אף הוא עשה מוכני לפיור שלא יהו מימיו פוסלין בלינ' ונעשו דדים זה על גב זה ביום מרוב' של תמיד העליון משום כלי פתוח, ברובו והתחתון אין בו משום אורו של פלים אמר ר' הושע בן לוי אמר המים היתה מושכת לו מעיטם והיו רגלי השוורים פתוחים פרימונים ר' שמעון בן ברסנא בשם ר' הא הים בית הטבילה לפהנים היה והיה לרחיצה לפהנים ולא כלי הוא כדברי הושע בן לוי אמר המים מושכין מעיטם והיו רגלי השוורים פתוחים פרימונים נמצא אם לא היו פתוחים פרימונים לבטל תורת כלי כמוציא רימון לא היתה טבילה מועלת וכשהמים עולים דרו סילונות למרחץ ונופלים בכלי אבן גדולה כקוב' הנה לי מים שאובין ואין טובלין בהן ששאובי פוסל בכלים אפי' לא מקבלי טומאה כמו כלי גללים כלי אבנים שאין להם טומאה אפי' מדברי סופרים פוסלין את המקנה משום שאיב' כדאמר בפרק א' דשבת (דף י"ג) גבי שמונה עשר דבר דתנו המניח פלים תחת הצינור ובריש מסכת מקנאות בפרק ד' (דף ס"ב) אחד פלים גדולים ואחד פלים קטנים ואפילו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה פוסלין את המקנה משום שאי' וכן נמי כלי המחזיק אפילו כמה מקנאות וכן כלי מתכות אפי' מחזיקו יותר מכורים יש תורת כלי עליהם דונקא כלי עץ דאי תקש לשק אבל שאר פלים אפילו גדולים מקבלי טומאה כדאמר בשבת בפרק רבי עקיבא (דף צ"ו) ובמנחות בפרק שתי הלחם (דף פ"ד) ובשילהי חגיגה גבי שולחן דהא ים שעשה שלמה של מתכות נחונת היה ומקשי בירושלמי דיומא ולא כלי היה והוצרו לתרץ פתוחים פרימונים היו ובטלו מתורת כלי רימון יותר מב' אצבעות חזרו' למקומן ולא היה הים משוקע במים על כן שהיה נראה כלי הוצרו לנקב רגליהם פרימון אבל דבר המשוקע במים כגון ספינה או כלי צריף לנוקבו כשפופרת הנוד פדתנו בפרק ו' דמקנאות (דף ס"ג) השיד' והתיב' שפיסם אין מטבילין בהן אלא אם כן הווי כשפופרת הנוד.

כל כלי שעשוי לקבלה פוסל. בפרק ד' דמקנאות המניח טבלא תחת הצינור אם יש לה לזבז פה שפה פוסל את המקנה ואם לאו.

אינו פוסל' ותנאי צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקנה ומייתי לה בפרק המוכר את הבית (דף צ"ה) יש לפרש צינור שעשוי לקבל' שמוקף מג' רוחות אבל אם נפרץ משני צדדין פשר דדמי להא דפרק ד' דמקנאות סילון שהוא צר מיכן ומיכן ורחב באמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבל' ותו תנו התם החוטט בצינור לקבל צרורות היו צרורות מתחלתלן לתוכו פוסלין את המקנה ירד לתוכו עפר ונכבש פשר פה שנתחזק העפר במים כמו במסיל' פבוש פשר הצינור ואינו פוסל.

בתורת פהנים בפרק מקנה אילו נאמר מקו' מים יהי טהור יכול אפילו מילא בפתף ועשה מקנה בתחל' יהיה טהור ת"ל מעין מה מעין בידי שמים אף מקנה בידי שמים. אי מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם אף מקנה שאין בה תפיסת ידי אדם יצא המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ת"ל בור אי בור יכול אף בור בספינה יהא טהור תלמוד לומר מעין מה מעין שעיקרו בקרקע אף כל הרי אם מילא בכתפו ועשה מקנה לכתחיל' דפוסל את המקנה.

ובתוספת' דמס' מקנאות בפרק ב' מקנה שהניחו ריקם וביא ומצאו מלא טהור מפני שהוא ספק מים שאובים למקנה ואי פולו שאוב דאורייתא והיכי מכשירים ספיקא דאורייתא. והכא בכלולו שאוב קמיירי מדקתני שהניחו ריקם ולא קתני שהניחו חסר.

אלא מדרבנן פולו שאוב פסול ובב"ב בפרק המוכר את הבית (דף ס"ו) שאני שאיב' דרבנן. ובפרק א' דפסחים אמרינן משקה בית מטבחיים בכלים טמאים בקרקע טהורים פי איפא רביעי' להטביל בהן מחטים וצינורות וסתם משק' בית מטבחיא שאובין הו' וכמו אם הם רביעית פשיטין להטביל בקרקע מחטין פה אם הם מ' סאה פשר בקרקע מן התורה אף מדרבנן פסולין וג' לוגין מים שאובין גזרו אטו פלים דפסילי בטבילה וג' לוגין שנפלו במקנה חסר קיימא לן בפרק א' דתמור' (דף י"ב) פיוסר בן הונא בשנים ובשלשה פלים פוסלין בד' וה' אין פוסלין את המקנה דסתם לן תנא בפרק א' דתמור' פנותיה ואין מים שאובין פוסלין את המקנה אלא לפי חשבון הכלים פדאמרינן בגמ' וקי"ל מקנה שהשאיב' במשיכ' פשר בפרק א' דתמורה פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן שאיב' שהמשיכ' פולה טהורה היינו בקרקע המשיכ' בארץ להבלע נתבטלו אגב קרקע וכשנמשכו לגומא נעשות כאלו באות מלחלוחי' הקרקע אבל לא על גבי רצפת אבנים ורפין לא נתבטל' תורת השאיב' וקי"ל משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי בגיטין ובפרק הבא על יבמתו ואיהו קאמר בפ' א' דתמור' בסופו רבי אליעזר בן יעקב אומר מטהרת ברבי' ובהמשקה הא קי"ל בפ' א' דעדיות ובפ' א' דשבת ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקנה אם חסר' מארבעים סאין אבל שלם אינו פוסל.

בפרק ב' דמקנאות מקנה שיש בו מ' סאה מים נטיט ר' יהושע אומר מטבילין במים ובטיט באיזה טיט אמרו שהקנה יורד בו מאליו ואם היו בו מים על גביו טובל במים ולא בטיט ובפרק ב' דזבחים משמע טיט שאין פרה שוח' לשותות ממנו אף למקנה פסול' על פן אין לאשה לטבול במי אגמים שלא תכניס רגליה בטיט ואם הטיט צלול אפילו דבוק בבשר' אם אינה מקפדת אינו חוצץ אבל אם מקפדת חוצץ אף במיעוט כרבי יצחק שגזרו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד.

והא דתניא הדם והדיו והחלב יבש חוצצין פי' מפני שמקפיד וכן איתא בתוספ' הדם והדיו והחלב ושרף תותי' ושקמ' ותאנה לחים אין חוצצין ושאר כל השרפים אפילו לחים חוצצין דקפדי אינשי ובזבחים בפרק פל הפסולים (דף ל"ה) שבח לבני אהרן לח אינו חוצץ שאין מקפדין וכן במיעוט שפירו המקפיד פדאי' בפרק במה אשה (דף נ"ז) והא דאמרינן בפ' בת' דנדה (דף ע"ז) אשה לא תטבול בנמל הטעם משום דבעית' מבןשת בני הספינות ולא טבילה שפיר והיינו דאמר עלה במס' נדה אבנה דשמואל עביד לבנת' מקנה ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי לפי שהיו טובלות בנמל עשה מחיצות של מפצי לצניעות שלא יראו אותן בני הספינות ויבעתו מבןשתם ולא יטבולו פראוי ומקנאות ביומי ניסן בפ' בתרא דבכורות ובשבת במה בפרק אשה (דף ס"ה) סבר לה כרב דאמר מיטרא במערבא סהדא רבה פרת.

שמא ירבו נוטפים על הזוחלים והווי ליה שאובים ונפסלו לטבול בהם דרף זחיל' ונפסלו שאובין בכל ענין ותנן הנוטפין כמקנה דדינו באשבורן ולא קיימא לן הכי אלא פשמואל דאמר בבכורות ובשבת (דף ס"ה) נהרא מפיה מןברך מסלעו בלא ריבוי ובכורות משמע לחכמים פרת שמימיו פרין ורבין ובשלהי פ' סדר תענית (דף כ"ה) אין לה טפה שיורד מלמעלה שאין שני טפיים עולה למעלה פנגדו ואז סילוני נהרות עולין מהן לנהרות קטנות יש לחוש לרביית נוטפין כדמשמע במס' פרה המים המכזבין פסולין.

בְּפֶרֶק בְּתָרֵא דְנִדְוָה וּבְפֶרֶק בְּמָה אִשָּׁה אַבְנָה דְשִׁמוּאֵל עֶבֶיד לְבְנֵתָיָה מְקוֹנְאוֹת בְּיוֹמֵי נִיסָן הוּא כָּל יְמוֹת הַקִּיץ שֶׁהַשְּׁלֵג יוֹרֵד עַל הַהָרִים הַגְּבוּהִים כְּמוֹ בְּפֶרֶק א' דְּתַעֲנִית תְּלַג' לְטוּרֵי לֹא וְהַנְּהָרוֹת יִגְדְּלוּ עַל יְדֵי מְטָר שְׂבִימוֹת הַחוֹרֶף כִּי אִם מְחַמַּת עֵיטוֹר שְׁלֵגִים בְּקִיץ כְּמוֹ וְהַיִּרְדָּן מְלֵא עַל כָּל גְּדוּתוֹ כֹּל יְמֵי קֶצֶיר שְׂמָא יִרְבּוּ נוֹטְפִים עַל הַזּוֹחֲלִים וְיִרְבּוּ עָלָיו וְהַרְחִיבוּ מְטָהר בְּאַשְׁבְּרוֹן וְאִינוּ מְטָהר בְּזוֹחֲלִין אֲלָא עַד מְקוֹם שְׂיָכוּל לִילָף מִתְחַלְתוּ.

פ"י הַתּוֹסֵפֶת שֶׁנִּתְרַחַב אִינוּ מִמֵּי הַמַּעַן אֲלָא מִמֵּי הַמֶּקֶן שְׂרִיב' עַל הַמַּעַן וְאִינוּ יוֹצֵא מִדְּרָף תְּהִלּוֹכוֹ וְאִינוּ מִתְעַרְבִין כְּמוֹ בְּבְרָאשִׁית רַבָּה וְאֵל תַּתְּמ' שְׁהָרֵי הַדִּין יִרְדְּנָא עֶבֶר בְּיָמָא דְּטְבָרִיא וְלֹא מִתְעַרְבִין הַלְכָּהּ מְקוֹם הַלוֹף הַמַּעַן מִתְחַלְתָּה מְטָהר בְּזוֹחֲלִין כְּדִין מַעַן אֲבָל מָה שֶׁנִּתְרַחַב הֵם מִי מְקוֹה.

וְאִינוּ מְטָהר אֲלָא בְּאַשְׁבְּרוֹן וְגַם שִׁמוּאֵל חוֹשֵׁשׁ לְרַבִּינֵי נוֹטְפִין וְלֹא יוֹכְלוּ לְהַגִּיעַ לְאַמְצָעִיתוֹ מְקוֹם שֶׁהַלוֹף הַנָּהָר מְטָהר דְּרָף זַחִיל' אֲבָל מָה שֶׁנִּתְרַחַב מְחַמַּת רַבִּינֵי נוֹטְפִין אִינוּ מְטָהר אֲלָא בְּאַשְׁבְּרוֹן.

וְכָלִים הַקְּבוּעִים בְּגִלְגַּל הָא דְתַנְי' הָעוֹלִים בְּאַנְטוֹכְיָא פּוֹסְלִין אֶת הַמֶּקֶן' כְּמוֹ בְּנִיכְר' רַבָּה בְּסוֹפ' רְמִי כְּגִילְגָלָא דְאַנְטִיּוֹלִי מִתְרוֹקֵן וּמִתְמַל' וּמִתְרוֹקֵן וּמִתְמַלָּא וְהָא דְאַמְרִינוּ בְּשַׁחֲסִית חוֹלִין בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשָׂר אֲמַר רַבָּא הָאִי אַרִיף' דְּדַלְאֵי אֵין מְטָבִילִין בָּהּ אֶת הַיָּדִים דְּהוּוּ לְהוּוּ שְׂאוּבִין וְאֵין נוֹטְלִין מִמְּנָה לְיָדִים דְּלֹא אֶתִי מַכַּח גְּבָרָא.

וְאִי מְקָרִיב לְגַבֵּי דְנוּל' דְקָאֶתִי מַכַּח דְּגַבְרָא נוֹטְלִין הַיָּמָה לְיָדִים וְאִי בְּזִיעַ דְּנוּלָא בְּכוֹנָב מִשְׁק' מִילָף לְיָפִי וּמְטָבִילִין בָּהּ אֶת הַיָּדִים דְּנוּקָא יָדִים אֲבָל כְּלִים לֹא קָשָׁה לִי מִן הַתּוֹסֵפ' בְּפֶרֶק א' דְּמְקוֹנְאוֹת כָּל מְקוֹם שְׂאָדָם טוֹבֵל בְּהוּוּ יָדִים וְכָלִים טוֹבֵלִין בְּהוּוּ אֵין אָדָם טוֹבֵל בְּהוּוּ יָדִים וְכָלִים אֵין טוֹבֵלִין בְּהוּוּ עַל כֵּן נִרְאָה לִי הָא דְאַמַר רַבָּא אִי בְּזִיעַ דְּנוּלָא בְּכוֹנָס מְשַׁקָּה מְטָבִילִין בָּהּ אֶת הַיָּדִים הוּא הַדִּין לְכָל טְבִילָה וְהָא דְקָאֶמַר מִילָף לְיָפִי לִיָּה לֹאמַר שְׂאָפִילוּ אֵין בְּאַרִיף' שְׂעִוּר מְקוֹה מְנָהר מְשַׁלִּימִין לְפִי שְׁהוּ מְחֻנְבְּרִין לְנָהָר אֶף עַל גַּב דְּאֵין נְצוּק חִיבּוּר הִכָּא שְׁתַּמִּיד עוֹלִים הַמִּים חִיבּוּר וְכֵן מִים הָעוֹלִים מִן הַנָּהָר עַל יְדֵי הַדְּלִי וְיִוֹרְדִים נְאַרִיטָא מִילָף לְיָפִי וְכִינּוּ דְּבְּזִיעַ דְּנוּלָא בְּכוֹנָס מְשַׁקָּה בְּטַל לִיָּה מִתּוֹרַת כְּלִי וְאִינוּ פּוֹסֵל אֶת הַמְּקוֹה וְהַמִּים שְׂבַתוּף הַדְּלִי כְּשָׂרִים לְהַטְבִּיל בָּהֶם כִּי אֵין צְרוּף כְּאֵן נֶקֶב גְּדוֹל כְּשִׂיעוּר עֵירוּב מְקוֹנְאוֹת לְפִי שְׂהַמִּים צְפִין עַל שְׂפַת הַדְּלִי מִיכּוּן וּמִיכּוּן וְהִינּוּ חִיבּוּר כִּינּוּ דְּבְּזִיעַ דְּנוּלָא וְהִכִּי תַנּוּ בְּפֶרֶק ח' מַחַט שְׂנַתוּנָה עַל מַעֲלוֹת וְהִנּוּ מוֹלִיף וּמְבִיא כִּינּוּ שְׂעֶבֶר גַּל טְהוּר' אַעפ"י שְׂהַמִּים מְגִיעִים שָׁם עַל יְדֵי קְטַפְרָס שְׁהָרֵי כְּשִׁנְחִי' אֵינָם מְגִיעִים.

וּקְבִלְתִּי מִמּוֹרֵי רַבִּינוּ יִצְחָק שְׂהַשְּׂאִיב' כְּוָלָה כְּשִׁינְיָה וְכֵן פִּיר' מִפִּי בְּפֶרֶק הַמּוֹכֵר אֶת הַבַּיִת גַּבֵּי צִינּוֹר וְרָאָן מְפֻסְחִים וּמִים נְמִי לֹא אָמְרוּ אֲלָא בְּרַבִּיעִית דְּחִזּוּ לְהַטְבִּיל בְּהוּוּ מְחַטִּין וְגַם מְקוֹה שְׂהַנִּיחוּ רִיקָם וּמְלֵאוּ וּמְצִאוּ מְלֵא כְּשֵׁר שְׂסַפֵּק מִים שְׂאוּבִין לְמְקוֹה כְּשֵׁר וּדְרָשׁ' דְּתוֹרַת כְּהֻנִּים יְכוּל מִילָא כְּתִיפּוּ אֶסְמַכְת' הוּא עַל כֵּן אֲנִי אֹמֵר הַמִּים הָעוֹלִים מִן הַנָּהָר בְּכָלִים קְטַנִּים עַל יְדֵי גִלְגוּל וּנְקוּבִים בְּכוֹנָס מְשַׁקָּה וּבְאִים לְמֶרְחֵץ בְּמֶרְזָב שְׂאִינוּ עֲשׂוּי לְקַבְלָהּ וְיִוֹרֵד לְבִנְיָן לְבִנְיָן אוֹ אֲבָנִים בְּמַחְנְבֵר לְקַרְקַע הָרֵי הֵם מְחֻנְבְּרִים וּכְשָׂרִים לְפִי רְאוּת עֵינֵי עַד כְּאֵן דְּבָרֵי הַרְבֵּ: הַנְּגִי הַקְּטָן מְשִׁיב עַל דְּבָרֵי הַרְבֵּ דַתְּנוּ בְּפֶרֶק ו' דְּמְקוֹנְאוֹת הַשִּׁינְיָה וְהַתִּיב' שְׂפִיָם אֵין מְטָבִילִין בְּהוּוּ אֲנָא אִם כֵּן הָיוּ נְקוּבִים כְּשִׂפּוּפְרַת הַנּוֹד וְהִינּוּ טַעֲמָא בְּמְקוֹה בְּפֶרֶק ה' הַעֲבִירוּ עַל גַּבֵּי כְּלִים אוֹ עַל גַּבֵּי סַפְסָל רַבִּי הַיּוֹדָה אֹמֵר הָרֵי הִיא כְּמוֹת שְׁהִנָּה רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר הָרֵי הוּא כְּמְקוֹה וּבְלִבְד שְׂלֵא יְטָבִיל עַל גַּבֵּי סַפְסָל פִּי' אֶף עַל גַּב שְׂמַחְנְבֵר לְמַעַן פְּסוּלִין.

ופירוש בערוף בערוף ספסל אינו טובל על גבי ספסל שהוא בתוך המעין שיהא פאלו לא טבל הפלי
 זהו כמו העבירו על גבי בריכה והפסיק המעין ונשארו המים של בריכה הרי הוא כמקנה אם יש
 שם מ' סאה מטבילין בהן אבל העבירו על גבי כלים פירוש שהם נקובים או על גבי ספסל רבי
 יוסי אומר הרי היא כמקנה לטהר באשפוןן ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל ותנא מעין היורד
 לכלים ומן הכלים לבריכה ראשונים פסולים שהן שאובין ובריש פרק ה' דמקנאות מעין שהעבירו
 על גבי השוקת פסול פירוש השוקת שהוא פלי ובפרק א' דיבמות (דף ט"ו) מעשה בשוקת
 בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנוד ופירש"י אכן חלילה וקבועה מעיקרא וצינור מים מקלח
 לתוכה וצא היתה מחזקת מ' סאה אבל מי צינור דהוי חיבור משלימין למ' סאה נעשין על גבה
 טהרות ומטבילין לתוכה שחקקה ולבסוף קבעה ותנא קסטלון המקלח מים בפרכים אם היתה
 כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקנה פירוש שנקוב בתחתיתו כשפופרת הנוד שאין המים
 מתערבין בו אין פאן שאיבה ואינו פוסל ואם שאין הנקב גדול כל כף שמתעכבין בו קצת הוי
 שאיבה ופוסל.

והא דאמרין במס' מקנאות בפרק ב' הכר והפסת של עור פיון שהגביה שפתותיהן מן המים המים
 שבתוכן שאובין. משמע אם הם שקועים אינן שאובין מאחר שהמים צפין עליהם.

וכן גבי גיסתר' נמי אם היו צפין על גביו כל שהוא טהורין בתוסף' קומקמוס שהוא מלא כלים
 והשיקן למקנה אפי' כל שהוא פי' נקב כל שהוא כלים שבתוכו טהורין מטהו על צדו עד שיהא
 בפיו כשפופרת הנוד שקומקמוס שלם בלי נקב מלמטה לא עלתה לו טבילה למה שבתוכו אלא
 אם יש בפיו כשפופרת הנוד וכן נקב שבדופן המפסיק בין המקנאות צריף כשפופרת הנוד אבל
 אם מים צפין על גביהן אין צריף רק שצפין הוי חיבור וזה מקנה ששואב מן הכלים קטנים ובין
 דרף סילונות בכלי אכן אין מטבילין בתוכן: שעח הלכות ראשון ראשון בטל חילוקים במסכת
 שבת בפרק במה אשה (דף סה) אבנה דשמואל עביד לבנתיה מקנאות ביומי ניסן ומפצי ביומי
 תשרי ומייתי לה בבכורו' בפ' מעשר בהמה ומסקנא גזירה שמה ירבו נוטפין על הזוחלים ולא
 אמרין ראשון ראשון בטל כדאמרין בפ' בתרא דע"ז (דף עג) המער' יין נסוה מחבית לבור אפי'
 כל היום כולו ראשון ראשון בטל.

אעפ"י שייין נסוה שנתנסוה לע"ז אסור מן התורה אלא לפי שייין נסוה נופל טפין טפין בטל אבל
 היכא דנפיש כטיפת מי גשמים לא כמתרין בפ' בתרא דע"ז (דף ע"ג) גבי צינור וזבית נקוט כלל
 זה בינך דבר שדרפה בכף לא שייף למימר ראשון ראשון בטל הילכף לגבי מקנה לא שייף ראשון
 ראשון בטל ובשלהי נדה גבי דם תבוסה חכמים מטהרין שראשון נפסק ואפי' ר' יהודה לא מטמא
 אלא מינו משום אין דם מבטל דם אבל כשאינו מינו מודה והא דייין נסוה בטל לעניין איסור הנאה
 אבל לשתייה אסור ככל איסורין שבתורה דבנותן טעם אסור דומיא דזרוע בשילה, ובפ' פיסוי
 הדם (דף פ"ז) ובזבחים בפרק התערובת דם שנתערב במים אם יש בו מראית דם ונתערב דם
 ביין רואין אותו כאילו הוא מים ולא אמרן אלא דנפל מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון
 ראשון בטל.

ואמר רב פפא לעניין פיסוי הדם אינו בטל אבל לעניין קדשים לא שייכול להביא פפרה מן המוכר
 בפרק ב' דסוטה דם ציפור שיהא ניקר לרבנן ברביעית משערין במנחות בפרק ב' מידות ובגזיר
 בפרק ג' מינין (דף לח) מאחר דמצותו בכף לא בטיל ובריש מכו' ג' לוגין שגפול לתוכן קורטוב
 יין מראהו כמראה מים כל דבר שעל ידי רוב אוסר או על ידי מראה הוי פרום שייף למימר

שאותו דבר בטל על ידי ראשון ראשון ולא בא לידי צירוף אבל ג' לוגין במ' סאה לעולם הן מיעוט מה לי על ידי עירוי מה לי בבת אחת וכן קורטוב יין זה גוסחי מס"ע של מורי ה"ר שמחה ו"ל: שעט דין חפיפה בפ' מרובה (דף פ"ב) עזרא תיקון שתהא אשה חופפת וטובלת ופרכינן דאורייתא הוא את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערז אמרי דאורייתא לעיוני דילמא מסרף אי נמי דילמא מאוס מידן והוי חציצה ואתי עזרא ותיקון חפיפה ואמר רב אשה לא תחוף לא בנתר ולא בחול נתר מיקטיף וחול מסרף בנדה (דף סו) דרש מרימר משמיה דרבא אשה לא תחוף אלא בסמין ואפי' בסמי חמה מאי טעמא קרירי משרי מזייה.

ואמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה ובמה מחלוקת בזמן חפיפה לרב הונא אשה חופפת אפי' אחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת שפן אשה חופפת בערב שבת וטובלת למוצאי שני ימים טובים של אחר השבת פ"א אילו לא הנה סלקא חפיפה חמשה ימים קודם טבילה לא הווי שרו לה למוצאי שני ימים טובים של אחר שבת ומוצאי יום טוב לא מצי חייפא פרב חנינא מסורא דאסר חפיפה בליל טבילה מתוך שמהנמה לביתה לא חייפא שפיר ורב חסדא פליג שפן לא דנין אפשר משא"א דהתם מוכרח להיות קודם טבילה ד' ימים מיהו לא התירו אלא למוצאי ב' ימים של אחר השבת מפני מצנת עונה דאי אפשר למיחף ביום שלפני טבילה משום יום טוב אבל בחול דאפשר צריכה לחוף קודם ליל טבילה ורב יימר סבר לא שנא ימים טובים חופפת ד' ימים קודם טבילה וטובלת יום רביעי אבל לא ליום חמישי דשפיר טפי למיחף בליל טבילתה למוצאי יו"ט מלהרחיק יום טבילה מיום חפיפה ה' ימים אבל ד' ימים שפיר טפי להתרחק ממה שתחוף בליל טבילתה דרש מרימר הילכת' פרב חסדא וכדתריץ רב יימר.

פ"א פחומרי תרנוייהו פרב חסדא דלא שרי להתרחק אלא בימים טובים ולא בימות החול וכרב יימר דאפי' בימים טובים לא שרי אלא לטבול ביום רביעי לחפיפה ולא יום חמישי ורבין שלח באגרתו משמיה דר' יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת וטבול במוצאי שבת ותמה על עצמה היא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה דהא בעינן סמוך לחפיפה טבילה ואוקי רבא אמורא עליה ודרש פדשלח רבין באגרת הא פליג אפוליה וסביר' ליה אפי' היכא דלאאפשר אין להרחיק טבילה מיום חפיפה אפי' ליום אחד להפסיק בנתיים והלכתא חופפת וטובלת בלילה והילכת' אשה לא תחוף אלא בלילה קשיא הלכת' אהלכת' לא קשיא הא דאפשר והא דלא אפשר ופירש רבינו שמואל ורבינו שלמה אפשר לחוף ביום חופפת ביום וטובלת בלילה לא אפשר לחוף ביום פגון מוצאי יום טוב לא תחוף אלא בלילה בליל טבילתה ואיבעיא להו אשה מהו שתחוף בלילה וטבול בלילה מר זוטרא שרי ורב חנינא מסורא אסר ומייתי עובדא דרב נחמן בר יצחק שרא לאתתיה דריש גלותא למיחף בלילה ולטבול באותה לילה ואמר רבא טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם באותה לילה שתחפה טבילה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול מאי בינייהו מיחף ביממא ומיטביל בליליא ללישנא קמא בעי למיחף ולמיטביל בו ביום ללישנא בתרא חופפת ביום וטובלת בלילה ואף על גב דרב הונא ורב חסדא ורב יימר ומרימר פוליהו סבירי להו דאין אשה חופפת בליל טבילתה פלל לא קיימא לן פנותייהו אלא כמסקנא דתלמודא אשה לא תחוף אלא בלילה וראיתי בפירושי גאונים קדמונים שפירשו הא דאפשר הא דלא אפשר אם נזדמנה לה טבילה של מצוה מוצאי שבת דאי אפשר למיחף בשבת חופפת ביום מערב שבת וטובלת בלילה אבל בחול פל כמה דאפשר למיחף בלילה ולמיטביל בלילה סמוך לחפיפה שפיר טפי.

והכי משמע לישנא דתלמודא דקאמר הלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה. והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה ולא קאמר איפכא.

והלכתא אשה חופפת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא ביום ותטבול בלילה משמע אשה לא תחוף אלא בלילה פן מצוה מן המוכרח והיא דלא איפשר בליל טבילתה כגון היכא דמיקלעי לה טבילתה בליל ערב שבת או יום טוב אל תחוף מערב ומדקאמר נמי מאי איכא בין הני תרי לישני דרבא איכא ביניהו מיקחף ביממא ומטביל בליליא משמע פ"א אי שרי למיעבד או לא.

אבל מיקחף בליל טבילה משמע לכולי עלמא דשפיר דמי מדלא קאמר איכא ביניהו מיקחף בליל טבילתה מדקאמר נמי ותמה על עצמה היא דאשה חופפת ביום וטובלת בלילה משמע היכי שרינו לה להפסיק בין טבילה לחפיפה היכא דלא איפשר ומעשה רב שהורה רב נחמן בחול לאיתתיה דריש גלותא למיקחף בליל טבילתה ומשמע אשה לא תחוף ערב שבת ותטבול במוצאי שבת אפילו לא אפשר כגון יום טוב שחל להיות במוצאי שבת דאי איפשר לה לחוף בליל טבילתה מפני יום טוב ואי איכא איפשר לחוף ביום ולטבול בלילה מפני שבת מוטב שנדחה טבילתה עד מוצאי יום טוב ותחוף בליל טבילתה ממה שתפסיק יום ולילה בין חפיפה לטבילה וכמו שפירשנו היכא דאיפשר לא תחוף אלא בלילה כ"פ פ"א בתשובת ר"ת וזה לשונו הא דאפשר לא תחוף אלא בלילה למעוטי דלא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת אלא תחוף למוצאי שבת והא דלא איפשר כגון שחל יום טוב למוצאי שבת שאי אפשר לחוף ביום טוב וכן שאירעה טבילתה בערבי שבתות ובערבי ימים טובים טובלת בלילה וחופפת ביום וכהא מסקנא קיימא לן דסתם תלמודא ורבא ורב פפא סברי הכי והכי הוי מסקנא דכולי שמעתתא ולא פהדיה דדריש מרימר ורב חסדא דסבירי להו כרב חנינא מסורא דאסר חפיפה בלילה ואותביה רב אדא בר אהבה ורבא ורב פפא ומסקנא דשמעת' סבירא להו כמר זוטרא דשרי חפיפה והילכת' כנותיה וכן פסק רב יהודאי אשה חופפת בערב שבת וטובלת למוצאי שבת היכא דאיקלע יום טוב למ"ש דלא מצי מיקחף בלילה מפלל דסברי כדפרישי' וכן פסק רב אחאי בפרשת אחרי מות עכ"ל ולשון השאלות מציאתי היכא דאיפשר לחוף כגון בימות החול לא תחוף אלא בלילה היכא דלא איפשר למיקחף בלילה כגון שחל ליל טבילתה בשבת או ביום טוב אז חופפת ביום ואפילו הוי יום טוב חמישי וששי וחל ליל טבילתה בשבת חופפת שפיר ביום ד' ולא תבטל עונתה וכן פסק רבינו שמואל אם חלו שני ימים של ר"ה אחר השבת ואירע טבילתה בליל שני של ראש השנה דהשתא אינה יכולה לחוף בליל טבילתה ולא ביום השני שלפני טבילתה חופפת מערב שבת ומוטב שתקדים חפיפה קודם טבילתה יום או יומים משתאחר לשמש ביתה לילה אחת ותבטל מפריה ורביה הריכל הגאונים שוין דלית לן כדשלח רבין אשה לא תחוף ערב שבת ותטבול למוצאי שבת היכא דלא איפשר למיקחף בליל טבילתה לא דחינו לה אפי' יום אחד עד מוצאי שבת כדי שתסמוך חפיפה לטבילה אלא חופפת מעי"ט או מערב שבת והיגו כדדרש מרימר וכדתריץ רב יימר דהיכא דחל טבילתה במוצאי ימים טובים איפשר דחייפא וטבילה בלילה דאפילו כחול פן מצוה כפסק השאלות אשה לא תחוף אלא בלילה ומצינו למימר דרב יימר נמי סבירא ליה אבל נזדמן לה טבילה בליל שני ביום אחד בשבת דתחוף מערב שבת אע"ג דהוי יום רביעי ולא תדחה טבילתה יום אחד עד מוצאי יום טוב שני והנח להן לבנות ישראל אם אינן נביאות בנות נביאות הן עד כאן נוסח מגלילי מורי עוד מלשון רבי ראיתי מצאתי במס' תרומות לרבינו שמואל ולרבינו שלמה המשבשים את הספרים שכתוב לא אמרו אלא לטהרות דאדרבה לטהרות לא הצריכוה חפיפה וסגי בעיוני בעלמא דגרסינו בירושל' בפרק כל שעה נדה חופפת וטובלת פ"א כהנת האוכלת בתרומה והאוכלת

על טהרת תרומה נדה והיא פהגת חופפת וטובלת שלא תחלוק בין נדה לנדה בפרק השוחט איתמר נדה שנאנסה וטבלה אמר רב טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ר' יוחנן אמר אף לביתה לא טהרה.

א"ל רבא לרב נחמן לרב דאמר טהרה לביתה ואסורה לאכול בתרומה איתמר פרת התיר איסור מיתה מיבעיא אמר ליה בעלה חולי הוא וכו' לר' נתן שנפלה מן הגשר לרבנן שירדה להקר וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ובירוש' פרק שני דמגילה פליג אדרבי חנינא דגרסינן התם נדה שנאנסה וטבלה ר' חמי בשם רב טהורה לביתה וטמאה לטהרות רבי אלעזר בשם רבי חנינא טמאה בין לביתה בין לתרומה מה טעם וכובס שנית מה ראשונה לדעת אף שנייה לדעת ומניין שראשונה לדעת שנאמר וצוה הפהן וכבס לדעת אלא דרב חנינא נמי סבירא ליה כרבי יוחנן והנה ליה רב יחיד במקום רבים וקי"ל כרבנן אפילו ירדה להקר לא עלתה טבילה לרבי יוחנן עד שיכנין לשם טבילת טהרה עד כאן לשון ס"ע ואמר רבי דיש לנו לומר גם סריקה צריכה מירושלמי דפ"ק דפסחים שאם לא כן גם בשבת תחוף שהרי נזיר אף על פי שאסור בהסרת שער מותר לחוף ובלבד שלא יסרוק וצ"ע: שפ הלכות שחיטה ובדיקה הפל שוחטין ולעולם שוחטין ובפל שוחטין חוץ ממגל יד קציר והמגירה והשינים והצפון מפני שהן חונקין ספין שיש בהם פגימות הרבה נידון כמגירה: אוגרת ספין שיש בהם פגימה אחת ותופסת משתי רוחות בין עומדת הפגימה בראש הספין בין באמצע הספין בין הוליה ולא הביא בין הביא ולא הוליה בין לכתחלה בין בדיעבד אם שחט בה פסולה מסוכסכת מרוח אחת אם עומדת בראש הספין והוליה ולא הביא לכתחלה לא ישחוט ואם שחט בלא הבאה כשירה אם הוליה והביא אפי' מסוכסכת פסולה.

ספין שהוא פגום לא יקשור בגד על הפגימה וישחוט באותו ספין שפא יתיר הבגד דדמי למגל יד שלא ישחוט לכתחלה פן יבא לשחוט לאידך גיסא. שיעור הפגימה כדי אחיזת הצפון בו. ומפני כבודו של חכם צריף ליתן לחכם לבדקו. כדא' ר"י ואם השוחט ת"ח א"צ להראות לחכם אחר כדאמר בעירובין בפ' הדר.

אמר רב פפא וצריף בדיקה אבישרא ואטופרא ואתלתא רוחתא. שכח ולא בדק ספינו ושחט אם הספין בעין יבדוק אחר שחיטה אם ספינו יפה כשירה ואם פגומה שחיטתו פסולה השוחט בספין יפה ונמצאת פגומה קי"ל כרב הונא אם לא שבר בה עצמות ואם לא חתף בו דבר קשה שחיטתו פסולה שפא בעור נפגם ואם חתף בו דבר קשה בין שחיטה לבדיקה קי"ל כרב חסדא שבפעצם נפגם וכשירה שחט בספין יפה ולא בדק ספינו אחר שחיטה פשר ספין של גוים לכתחלה לא ישחוט ואם שחט קי"ל כרב שקולף בית השחיטה ספין ששחט בה טריפה צריף להדיחו בצונן קודם ששוחט בה או ימנח בבגד עב הדם מן הספין.

ספין שנעצו בקרקע או בכותל אם שחט בדיעבד פשר. ספין שזרקו ושחט כדרכה קי"ל כר' נתן שחיטה כשירה אינמלא שיש לו קרנים שנוטין לצד ראשו אין שוחטין בו.

כדאמר בפ' השוחט. אבל ספין קטן מאד והוליה והביא בשר שיעור הספין צריף שיהא מלא צנאר וחוץ לצנאר כמלא צנאר בין שחט בהמה אחת בין שחט כמה בהמות יחד צריף שיהא חוץ לצנאריהם כמלא צנאר.

אם הוליה ולא הביא אבל אם הוליה והביא אפי' אינמל כל שהוא פשר לשחוט בו. ספין שגורדין בו קלפים שהוא קטן אין שוחטין בו ספין שיש לו קרנים ספין עולה ויורד מותר לשחוט בו אמר

רב יהודה אמר שמואל כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה שהינה.

דְּרָסָה.

חֲלָדָה.

הגְרָמָה ועיקור. קי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מן מחין הו.

אבל אם אנו יודעים שאינו יודע אסור לאכול משחיטתו. שהינה בפ' השוחט (דף לב) נפלה ספין והגביהה או נפלו כליו והגביהו או שהשחיזו הספין ושהה ושחט אם שהה פדי שחיטה אחרת פסולה בהמה לבהמה ועוף לעוף שהינה פשיעור שחיטה ולא שירביצנה ונגביהנה.

אבל אם שוחט בספין רעה שאינה פגומה או שאינה מחודדת והוליה והביא כל היונה פלו ושחט בו שחיטתו פשייר' כרבא רק שלא שהה בעי רבא שהיית מהו שפיצטרפו תיקו ולחומר אמצא אם שחט ושהה מעט ושחט ושהה מעט שאם היו כל השהיות יחד הינה שיעור שהינה אסורה.

בהלכות גדולות פוסק שהה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא פיון דלא איפשיט אסורה הילכף כל ענייני שהינה אסורה ואין אסור שהינה אלא בסימנים אבל לא בנורידין שהנורידין מנקבן בקוץ והו פשיירין.

דְּרָסָה התיז את הראש בבת אחת שחיטתו פסולה שלא הוליה ולא הביא אלא דחק בסימנין וחתכם אבל אם הוליה או הביא אם יש בספין מלא צנאר אחד חוץ לצנאר שחיטתו פשיירה ואם הוליה והביא אפי' באיזמל כל שהוא פשר.

חֲלָדָה החליד הספין בין סימן לסימן בין ונשט לגרגרת פסולה בין פסקו מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה. או תחת העור או תחת צמר מסובף או תחת מטלית.

אם החליד במיעוט סימנין פסולה. הגרמה ששחט בפשייפי כובע ונגע פחיטי בין הגרים שלישי ושחט שני שלישי או שחט שלישי והגרים שני שלישי שחיטתו פסולה.

אבל שחט למטה משפויי כובע אע"פ ששחט למעלה מטבעת הגדולה שחיטתה פשיירה ויכול לשחוט למטה בגרגרת עד כנפי הרואה התחתון ובלבד שלא יאנס ואם הבהמה אנסה עצמה ושחט למטה אצל כנפי הרואה טריפה כדמשמע באלו טריפות.

בנושט למעלה בבהמה גסה עד פדי אחיזה ד' אצבעות אבל בעוף ובבהמה דקה כפי אומד הדעת. למטה בשור גדול פדי שישעיר.

לכתחלה אין לשחוט בגבול השחיטה עיקור שעקר הנושט או הגרגרת שחיטתו נבילה. ובפ' פיסוי הדם המעקר פטור מלכסות ופטור מאותו ואת בנו.

ואף לעוף יש עיקור ובפ' מפנין אמר אביי האי מאן דשחיט תרנגול לכבשינה לכרעיה בארעא או נידל להו דילמא אתי למיעקר להו לסימנין בפ' השוחט (דף פח) שחט הנושט ואח"כ נשמה הגרגרת פשרה בעוף נשמה הגרגרת ואח"כ שחט את הנושט שחיטה פסולה שחט את הנושט ונמצאת הגרגרת שמוטה ואין יודע אם קודם שחיטה נשמה או אחר שחיטה נשמה.

זוהי הנהגה מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה ובפ' אלו טריפות (דף נד) שמוטה ושחוטת פשיטה שאי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטת אר"נ לא שנו אלא שלא תפס בסימנין אבל תפס בסימנין ושחט איפשר לשמוטה שתיעשה שחוטת ושרי.

בפ"א דשחיטת חולין לא בדק הסימנין לאחר השחיטה טריפה במתני' תנא גבילה ואין לבדוק בעוף להשים הנוצה בתוף פי העוף שמא יקרע הסימנין או לפעמים לא נשחט הרוב והנוצה יוצאה הילכך השוחט בהמה וחסיה ועוף צריך לבדוק אחר השחיטה.

השוחט צריך לברך קודם השחיטה בא"י אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצננו על השחיטה ואם לא בירך אינו מעבד. אלא לא ישחוט לכתחלה כדמשמע בתוספתא דריש תרומות חרש שוחט וקטן אפילו בדיעבד אם שחטו אסורה ואם שחטו נאחרים רואין אותו מתחלה ועד סוף פשיטה.

בשלהי לילב הגזול קטן היודע לשחוט מותר לאכול משחיטתו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו שחט ופגע בנקב או פגע בנקב ושחט מחמרינו ופסלינו. שחיטת נכרי גבילה ישאל מומר לע"ג אסור לאכול משחיטתו.

מצא תרגולין שחוטין באשפה אסורין. בבית מותרין.

השוחט בגבילה וכן הסומא ששחט שחיטתו פשיטה דיעבד אין אבל לא לכתחלה. אבל אם אבוקה כנגדו מותר לכתחלה השוחט מן הצדדין שחיטתו פשיטה בפ' כל הבשר (דף קיב) אמר שמואל השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה מבליע דם באיברים ואסור.

אין שוחטין לתוף הפלים ולא לתוף נהרות ולא לתוף ימים. אבל אם חפץ ליתנו בכלי יתן בו מעט עפר או מעט מים עכורים ושוחט בכלי.

החליד ספין בין סימן לסימן גבילה שהספין מכוסה בשעת שחיטה דתנו בפ' חטאת העוף (דף פה) מלק בספין טמא ומפרש בפ' הפל שוחטין (דף ט) משום מחליד. פרש"י פועמים שהספין אינו רחב לאחר שחתך המפרקת במליקה חתיכת המפרקת מסתבר למעלה מן הספין ומכוסה הספין בחתיכת הסימנין ובפ' חטאת העוף פי' צריך לחתך המפרקת בלא רוב בשר קודם הסימנין כדאיתא בפ' הפל שוחטין לפיכך כשהספין ארוך צריך להזהר שלא יחתך.

השוחט בשנים ובשלישה מקומות שאין ניכר הרוב היטב שחתך בכמה מקומות אעפ"כ בשר אבל אם הסימנין פולם חתוכין לכולי עלמא פשר, שהוא תורתא דאשתחט בשנים ושלישה מקומות על רב יצחק בר מרתא שקל משופרי שופרא.

רוב בשר צריך לחתך בראש הספין ובשעת חתך המפרקת קודם הסימנין מתכסין אותו רוב הספין מרוב הבשר הנשאר שלם ודאמר בפ' הפל שוחטין גבי מליקה חותך שדחה ומפרקת עם רוב בשר אפי' הכי קרי ליה מחליד וא"כ צריך ששוחט והוא חס על העור שלא יעשה חתיכה גדולה בו וגומר השחיטה בראש הספין ומתכסה מן העור שנשאר שלם פסולה דהוי תלדה.

אבל אם הנה שוחט באמצע הספין אין קפידא אם ראש הספין מכוסה מן העור פינון שהספין מקום ששחט בו אינו מכוסה החליד במיעוט סימנין בתרא מהו תיקו וכן שקה במיעוט סימנין תיקו ולחומרא במיעוט בתרא וגבי הגרמה דפירקו קמא (דף י"ט) בין שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי הגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי.

בין שחט שגני שלישי והגרים שלישי מספקא לן דילמא פרבנו טריפאי וטרפני' פכל חדא מינייהו ואע"ג דשנינו שחט חצי גרגרת ושהה בה וגמרה פשיטה ומוקי ממה נפשך אי מחצה על מחצה פרוב הרי עבד ליה רנבא ואלמא פי עבד רנבא בכשרות לפסולא דמיעוטי לא חיישינו לא סמכינו אהדיא שנינוא דחיקא דהוא סבורא ליה מחצה פרוב ולא קי"ל הכי אכל במיעוט בתרא בין בקנה בין בנושט פסולה ואף בה"ג פתב היכא דשהה במיעוט בין בתחילה בין בסוף אסור פינון דלא אפשיטא ליה עבדינו לחומרא פן פסק רבי שלמה אכל פסקו רב ושמואל בפ"ק (דף יח) כר' יוסי בר יהודה אלא בטבעת הגדולה אכל בשאר טבעות לא היינו היכא דשחט רוב עובדיה גרידא דהגרים לחוץ פסולה דאפתי ליכא רוב חללה לפי ששאר טבעות עבים מצד אחד ונדקין מצד אחר.

אבל שחט רוב עובדיה ורוב חללה והגרים לחוץ פשיטה אלמא שחט שגני שלישי והגרים שלישי פשיטה. ובהגרמה שמה דווקא שתפסול שלא במקום שחוטא לכך פשיטה במיעוט בתרא דהוי פקוטע רגל לאחר שחיתת הרוב לכך פשיטה שאם עקר אחרי' פן אין בכך פלום.

אבל שחט הרוב ואחר כך שחט במיעוט פסולה פינון דדרך שחיתא ובמקום שחיתא איבע הפסול אכל בתוספתא שחט סימן אחד או רובו בעוף ושהה פדי שחיתא וגמרה פשיטה נראה לפרש' החליד במיעוט סימנין כגון ששחט רוב הנושט ותחב הספין פרוב מיעוט הנשאר ושחט השני מהו אי נמי תחת העור פשיטה תחת מיעוט פסולה או דילמא פי נמי תחת העור אינו יודע שמה פסולה היינו לפי ששחיתתו לא שייכא בעור והספין מכוסה הוי חללה אבל סימנין דשייכא בהן שחיתא אפילו הכי פרוב סימן סגי אם פי חתף רוב הסימן הוי מיעוט השלם חשוב פחתוף לא מיקרי ספין מכוסה אי נמי מתחלת השחיתא תחב הספין תחת שני הסימנים ושחט מלמטה למעלה המיעוט ואחר כך הוציא ושחט פהלקתו הרוב הנשאר ממנו.

אבל שהה במיעוט סימנין דוחק לפרש דאי במיעוט בתרא הא קתני בתוספתא שחט סימן אחד או רובו בעוף ושהה פדי שחיתא וגמרה פשיטה קמא בתוספתא נמי תניא שהה במיעוט ונושט ושהה פדי שחיתא אחרת פסול הילכך בשעת שחיתא אם מכוסה הספין אפי' מן העור או מן הצמר מסובך בצנאר הבהמה הוי חללה ופסולה א"כ צריף ליהדר פשוחט בראש הספין משום דחייס על העור ופעמים ששוחט בו מן העור ופסולה כמו שפי' ר"ש בזבחים (דף סח) אבל אם שחט רוב סימן בבהמה ותחב הספין תחת המיעוט הנשאר ושחט סימן השני פסולה.

אם שחט בשר מיעוט הנשאר מלמטה למעלה פינון שעדיין סימן שלם. וכן אם תחב הספין מתחלה תחת הסימנין סמוך למפרק' וחתף המיעוט מלמטה למעלה ואחר כך הוציא הספין לחוץ ושחט הרוב פהלקתה פסולה אבל אם החליד במיעוט בתרא ששחט רוב אחד או רוב שנים בבהמה ותחב הספין תחת המיעוט ונשאר וחתכה מלמטה למעלה פשיטה היינו כמו הגרים במיעוט בתרא.

וכן אם שהה במיעוט קמא דקנה פשיטה. דהא מצא חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא פשר.

והיכא דשחט שנים או רוב שנים לא יגמור אם שהה את השחיתא. אלא יניח עד שתמות וכשיטה וקי"ל לענייני מוגרמת כר' תניא פן אנטיגנוס וכרב נחמן משפויי כובע ואם שחט בה פשר למטה משפויי כובע והגרים מיעוט דברי הכל פשיטה וללישנא קמא דר' יוסי בר יהודה פדפסקי רב ושמואל פששחט רוב פשר א"כ משפויי כובע והגרים במיעוט בתרא פשיטה אף ללישנא קמא

אבל הגרים במיעוט קמא פסולה וללישנא בתרא אף הגרים במיעוט קמא פשרה ולב' הלשונות הגרים במיעוט בתרא פשרה אבל רבי שלמה פסק לחומרא.

ומקום שחיטה למטה קנימא לן בפ' אלו טריפו' עד פנפי הריאה התחתונה פשהבהמה תלויה ברגליה פדרף שהטבחים עושים דהיינו האונה שהיא עליונה פשהוא אוחז הקנה בידו עם הריאה אז האונא עליונה שאני אומר כל שפושטת צנארה ורועה.

ובלבד שלא יאנס בנפש למעלה רבא אומר עד מקום תפיסת יד פי' באומד הדעת ד' אצבעות או ג' בשור הגדול אבל בשה ב' אצבעות או אצבע ובעוף מעט ולמטה עד מקום שישעיר סימנים במקום חיבורם בלחי אינו מקום שחיטה ואם נעקרו הסימנים ממקום חיבורם בלחי אם נפסקה הגרגרת טריפה ושנויא ניטל לחי התחתון מסיק תלמודא פירוש ספק אם קודם שחיטה או אחר שחיטה אומר רב אם אותו סימן שמוצא שמוט גם הוא שחוט פשרה דאי אפשור לשמוטה שתיעשה שחוטתה ופסולה לר' יוחנן יביא ויקיף בכל עניינם פסולה אם לא יקיף והלכה כר' יוחנן לגבי רב פדפסק בפ' א' דביצה בר מתלת וכשישחט העוף צריף שיגביה מן הקרקע וירחק מן הכותל פן ינעץ הרגל בקרקע או בפותל ויתעקרו הסימנים פדאי' בפ' מפנין (דף קכח) ושחיטת עוף לר' אלעזר הקפרי ולר' יצחק בר' פנחס מדרבנן ולבר קפרא מן התורה.

ואם לאו שחט הנבילה פדאמר במנחות פרק התכלת (דף מה) דוקא לפהנים אישפרי ולא לישראל. וכן בפ' הפל שוחטין.

וצרי' שישחוט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה וגם הוורידין לכתחילה כר' יהודה אבל שחיטה אינה פוסלת בהם ואע"ג דבתוספתא פוסל עד שישחוט את הוורידין לאו דווקא פוסל אלא אוסר.

אין שוחטין לתוף אגן של מים אם לא שיהו עכורין ואין שוחטין לגומא. הנה מהלך בפנינה שוחט על דופני הספינה שותת ויורד למים אבל חיה ועוף צריף פיסוי הדם השוחט את המסופנת שאינה יכולה לעמוד אם הבהמה פשטה ידה ולא החזירה פשרה אבל ברגל בין כפפה ולא פשטה בין פשטה ולא כפפה פשיך' עוף אפי' לא רפרף אלא בגופו או פשפש בזנבו פשרה.

חיה גסה כבהמה דקה פדאמר בפ' א' דע"ז והא דבעינו פירכוס במסופנת אבל בריאה אינה צריכה פירכוס פדאמר בפ' השוחט (דף י"ו) הרוצה לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה חותם פזית בפשר מבית השחיטה ומולחו יפה ומדיחו וממתין עד שתצא נפשה אחד ישראל אחד גוי מותרין.

בפ' אין צדין (דף ל"ז) הפשט וניתוח לעולה. והוא הדין לקצבים משום דרף ארץ שלא יראה פרעבתן בפ' פל הפשר (דף קי"ג) אומר שמואל משום רבי חייא השובר מפרקת' של בהמה קודם שתצא נפשה הרי זה גוזל את הבריות ומכביד את הפשר ומבליע אם הדם באיברים.

פסוי הדם אומר ר' זירא אומר רב השוחט צריף שיתן עפר למטה ועפר למעלה היינו בארץ קשה אבל תיחום אין צריף ליתן למטה וצריף לכתחיל' לכסותפל הדם מכסין בזבל הדק ובחול הדק ובסיד ובחרסית ולבינה ובמגופה שכתשן ובנעורת פשמן דקה ונסורת של חרשי' דקה ושחיקת אבנים ושחיקת חרסים.

בפסחים בפרק ואלו עוברין (דף מז) משמע ארץ לחה שנדבקת יחד תיחום אין לכסות בפ' פיסוי הדם ובפרק א' דביצה אפר פירה מכסין בו ונקרת פסולין (הוא עפר שמנקרין מן הרסיים) ושריפת טלית וזהב שחוק מכסין בו אין מכסין בזבל או בחול הגס.

ולא בלבינה ולא במגופה בלתי שחוקה וכל מתכות לבד מזהב. ולא בדבר שאין מגדל צמחין ולא באבנים ולא בעצים ולא יכפה עליו את הכלי.

השוחט את הטרפה או נמצאת טריפה או לע"ז או נתנבלה בידו או נותר או מעקר פטור מלכסות. חרש שוטה וקטן פטורין מלכסות.

ואם אחרים רואין אותן חייבין האחרים לכסות. דם שנתערב במים ובו מראית דם חייב לכסות נתערב בדם הבהמה או בנין אדום אם היה כל פה מים ובו מראית דם נזכר חייב לכסות שחט ק' חיות או ק' עופות פסוי אחד לכולן וברכה אחת לכולן בין על השחיטה בין על פסוי אם לא סח בנתיים כדמשמע במנחות (דף ל) גבי תפילין אבל ענייני שחיט' תן לי עוף לשחוט לא הוי הפסק כדמשמע בברכות גבי גביל לתורי ואסור לדבר לכתחילה בין שחיטה לשחיטה שירויח ברכה אחרת כדאמר בסוטה בפ' ואלו נאמרין (דף מ) נוטל ספר תורה וקורא אחר מות ואף בעשור.

ובעשור שבחונמש הפקודים קורא על פה. ונתיימי ספר תורה וניקרי אמר ר' שמעון בן לקיש משום ברכה שאינה צריכה וסח בין תפלה לתפלה כל מקום שיפטור ברכה שנייה אין לו להתחייב בברכה.

בתוספתא השוחט מברך על השחיטה. והמכסה על פסוי הדם בעפר ושפך וכסה מי ששפך יכסה ואם לא פסה וראוהו אחר חייב לכסות ולא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו בפרק במה מדליקין אבהו דכולהו דם פסהו ונתגלה פטור לכסות פסהו הרוח ולא נתגלה אם רישומו נזכר חייב לכסות דם הניתז ושעל הספין או על הפותל אם פיסה דם הנפש פטור אין דם אלא הוא חייב שחט ולא פיסה מותר שחיטה מן הצואר הלכה למשה מסיני בהמה הפשרה בשני סימנין או רובן שחט סימן וחצי בבהמה פסולה ובעוף הפשרה בסימן אחד או רובו בין נושט בין קנה דגים וחקבים אין צריכין שחיטה: שפא אלו טרפות בבהמה נקובת הנושט שני עורות יש לנושט אדום ולבן נקבו שניהם אפי' זה שלא כנגד זה טריפה ניקב עור החיצון ולא פנימי או פנימי ולא חיצון כשיז'.

אבל קרום שעלה מחמת המפה בנושט אינו קרום ישב לה קוץ בנושט פשירה ואין חוששין שפא הברי' אמר רבא שני עורות יש לנושט חיצון אדום ופנימי לבן אם הוחלפו שחיצון לבן ופנימי אדום או שניהם אדומים או שניהם לבנים טריפ' נושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא מבפנים אם ספק דרוסה הוא דחוששין בבהמה אין לו תקנה לפי שצריף לשחוט ב' סימנים אבל בעוף יבדוק הגרגרת מבחוץ אם לא יאדים ישחוט רק גרגרת ויבדוק נושט מבפנים.

או אם דרס בבהמה וידע דריסתה ישחט למעלה או למטה ואחר כך יבדוק מקום דריסתה תורבץ הנושט מקום דיבוקן בלחי למטה קיימא לן כרב נקובתו במשהו השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו פשירה שחט הנושט והניחו ושחט הגרגרת ואחר כך שחט וגמר הנושט מאחר שעסוק בשחיטה פשירה פסוקת הגרגרת ברוב חללה.

ניקבה פנפה בנקבים שאין בהן חסרון מצטרפת לרובה נקבי' שיש בהן חסרון מצטרפין לכאוסר האיטלקי וכן אם ניטלה רצועה לאורפה מצטרפין לכאוסר היא מעה קטנה נסדקה הגרגרת לאורפה ולא נשתייר פי אם טבעת אחת למעלה ואחת למטה פשירה הקנה שניקב' למטה מן החז' נידון פריאה בנקב משהו טריפה נפסק' הגרגרת מקיפין בקנה לוקחין קנה נפסק ומקיפין אותו אם דומה לנפסק הראשון בידוע שלאחר שחיטה נפסק וכשיירה ואם לאו טריפה ומקיפין מחוליא לחוליא מבר חוליא לבר חוליא פי' חוליא הטבעות ובר חוליא תוף רצועות בשר המחקרת

הטבעות אבל לא מחוליא לבר חוליא ולא מבר חוליא לחוליא קנה שנספסק חציו והוסף עליו פל שהוא ושחט גם את הנושט פשירה ולא דמילשחט ישראל וגמר גוי דפסלינו דהוי גמר שחיטה בידי גוי אבל דגמר ישראל ונקבה הגרגרת לא מפסל' אלא בפסיקת הרוב ניקב קרום של מוח בפסק א"ט (דף מ"ה) רב ושמואל דאמרי פרונייהו קרמא פתא וסי' חייאת דמיתנח ביה מוחא.

טרפות קרום הסחתון מטריף ולא העליון מוח וכל מה שבקדירה (פי' בגלגולת) נידון פמוח אם ניקב הסחתון טריפה. וכן פנגד הפולין שעל פי הקדירה מוח שנתמסמס פי' שנתמעד או נתמרד טריף' נתמזמז פי' נתרוקן פשר נמצא תולעת בקדירה והקרום קיים פשר.

ניקב הלב לבית חללו. קיימא לו בין חלל גדול בין חלל קטן ואם ניקב בשר הלב עד חלל טריפה ניקב קנה הלב מקום שנהגו להיות שם נקבים שרי פי' פי יש מקומות נקבים בו ושומן פנקבים: מחט.

מחט בלב אם אין הלב בא לפנינו שלם אסור ניקב הלב וחלב טהור סותם טריפה פי חלב העשוי ככובע אינו סותם: נשברה השדרה. ונפסק החוט שלה הינצא מן המוח שפראש מן הפולין ולחויץ עד בין הפרשות פל מקום שנספסק החוט אע"פ שהמוח קיים טריפה בפסיק' רובו ואם לא נפסק רוב החוט אע"פ שהמוח נפסק פשר פי החוט מהדקו ומחזיקו נתמרד פמים או נתמסמס המוח טריפה אם אינו יכול לעמוד מפני פבדו אבל נתמזמז פשר.

סדק לארכו פשר אין להוסף על הטרופות. בין הפרשות והפרשות אזלינו לחומרא וטריפה בפסיקת חוט השדרה רוב הקיפו מן הראש עד הפרשה השלישית החוט והפיצולין הן פרשות וכנגד הפרשה ופי הפרשה הכל טריפה.

אבל משלישית ולמטה פשירה: נישלה הפבד. ולא נשפיייר הימנה פלום או פחות מפזית נשפיייר טריפה ופסקי' פזית פנוס יחד במקום מרה.

ובמקום שהיא חיה ביותרת הפבד. מחט שנמצא בפבד פסק רב אשי במחט גדולה אי קופה לגו שאון המחט מהופכת למטה פשירה.

דרד סמפונות נקיט ואתי. ואי קופה לבר טריפה.

ואי קלישתה מחט שתופרים בה בגדים טריפה לעולם. מחט שנמצא בסמפון הגדול בפבד פסק רבינא פשירה פבד שהתליעה פשירה דהדרא פריא.

קנה פכבד בניטלה פולו ולא נשפיייר פזית טריפה. הפבד שנימוקה טריפה פדאמר בגיטין פמי שאחזו דאמר דאתי מפומא אי מפבדא אתי לית ליה תקנה הפבד שיבש טריפה.

או קשה פאבן חלב שפסירין בפבד לפי שחלב הפליות רפה ונמתח סמוך למרה פשמזנקת הבהמה ויוצאה ויונקת משם: הריאה שניקבה. ניקבה נקב מפולש שעבר שני קרוימים טריפה אבל ניקב קרום העליון והסחתון שלם פשירה פרבא האי ריאה דאגליד וכן ניקב קרום הסחתון והעליון קיים פשירה פרב יוסף ריאה דאוןשא אי ידעינו היכא אוןשא מותבינו עלה גילא או רוקא או גדפא אי מבצבצא טריפה ואי לא פשירה ואי לא ידעינא היכא אוןשא מנייטין פשורי ונניח הריאה באותן מים ונפחינו לריאה אי מבצבצא טריפה ואי לא פשירה ריאה שהאדימה בין פולה בין מקצתה פשירה.

רִיָּאָה שְׂיִבְשָׁה אפִּי מְעַט טְרִיפָה. שְׁנַפְרַת בְּצִיפְוֹן קִיָּמָא לֹן כְּרָבָא דְהוּי כְּנָקָב וּטְרִיפָה הָרִיָּאָה נְפֻסְלַת בְּה' מְרֵאוֹת וְסִימְנֵי דַמְבַב"ל דִּי"ו מו"רִיקָא בִש"ר בִּי"צָה לִב"נָה.

כְּדִיּוֹתָא טְרִיפָה. כְּקוֹרְט דִּיּוֹ שְׁחוֹר.

כַּר' חֲנִינְא בְּנֵדָה בַּפ' כָּל הֵיָד שְׁהוּא שְׁחוֹר כְּחֶרֶת אֲבַל דִּיקָה מִפְּנֵי טְהוֹר הוּא הִדִּין בְּרִיָּאָה כְּשֶׁר כְּדְרָבָא רִיָּאָה דְאַסִּיק גִּילְדִי גִילְדִי אֲנֻפְמִי אֲנֻפְמִי חֲזוֹנְתָא חֲזוֹנְתָא כְּשִׁירָה דְדְמִי כְּכּוֹחֵלָא שְׁאִינּוּ לֹא יְרוֹק וְלֹא שְׁחוֹר כְּשִׁירָה.

מוריקא וככשותא טריפה פרב סמא. פבישורא טריפה פדאמר רב הונא אבל ככבדא כשירה כביעתא כחלמון ביצה טריפה ללון ביצה טריפה אבל ככבדא אדומה פדם כשירה מדר' נתן.

או ירוקה ככרתי כשירה בועות אמר אממר משמיה דרבא אין מקיפין בבועי. אם ניקב טריפה בין שיש בה סירכא בין אין בה סירכא.

אמר רבא הני תרתי בועי דסמיכי להדדי לית להו בדיקותא לאכשורי' קדא ומתחזא כתרתי שיש באמצעיתו סדק מביאין קוז או מחט ונוקבין אחת אי שפכי להדדי קדא היא וכשירה ואם לא טריפה.

בושא בשפולי ריאה בין באונות בין באומות ואין היקר בשר מקיפו למטה טורפין במגנצא וכן הורה ר"ת וה"ג. אבל בנורמיש' אין טורפין פי באומות ולא באונות.

כל מקום שיש סריכות חוט בבושא טורפין. בושא קשה כאבן ואין חוט נסרד ממנה כשירה והם צמחים טיגרי טיגרי: אונות הסמוכות אמר רבא תרתי אוני דריחה דסריכי להדדי לית להו בדיקה לאכשורי.

הני מילי שלא פסדון אבל פסדון היינו רביתייהו פי' ב' אונות החיצונות נדבקו ממעל לאמצעית או מתחתיה הקרום שעלה בריאה אינו קרום ותתפרק הסירכא הוי מיד כנקב מאחר שמתקפלות זו על גב זו.

ואע"פ שרבין חננאל ורבי' שמואל בן חפני פירשו אם נסרכו שתי אונות באמצע ועיקרון מתפרקין טריפה אין אנו מורין פן אלא כל מקום שעומדות האונות בדביקתן בלא קיפוז הוי פסדון וכשירה אונא באומא אונא הסרוכה באומא שאצלה רבי' שלמה וכל רבותי ורבי' יב"א מתירין.

אף רבינו תם אוסר אף בכל מלכות לותי"ר אוכלין אונות שהחלפו או חסרו. אונות שהחלפו טריפה כי דינה להיות ג' לימין וב' לשמאל.

אבל ב' לימין וג' לשמאל הוי חליף וטריפה אונות שפחסר' טריפה אם ג' לימין וא' לשמאל או ב' לימין וב' לשמאל פר"ש הילכתא כרבא ביתרת.

עינוניתא דוורדא היא אונא קטנה העומדת לצד הימין כל מקום שהיא סרוכה טריפה. דכולהו לגבה שלא פסדון וטרפה.

אינוניתא דוורדא אם עומדת לשמאל ולא לימין. רבי' שלמה מטריף דחליף דלאו מקומה.

אבל ראיתי הלכה למעשה שאבא מורי הכשיר ואמר כל מקמה בין תרי אינוניתא בין חד בין מימין בין משמאל כשר. אין לה אינוניתא דוורדא ר' שלמה מכשיר שהרי רוב בהמות בארץ ישאל לא הנה להם.

מדסבר רב אשי למיטרפא. וכן פ' רא"ם וכן אנו נוהגין להכשיר אינוניתא דוורדא מצטרפת לימין.

אם אין בימין פי אם ב' אונות הואיל ויתרת היא. אבל רבי שלמה אוסר.

אבל הגאונים פוסקים שמצטרפת לימין. וכן אנו נוהגין לצרפה עם הימין אם חסרו ולא עם השמאל וכן פר"ח.

אינוניתא דוורדא עומדת לימין. פעם אחת הוחלפה מקומה שעמדה לשמאל ולא לימין רבינו שלמה מצרפת הנה אוסר דהני חווי בריית' הכי אית להו וכן אם יש לה שנים טריפה.

אבל רבי יב"ק ממגנצא התירה שהרי לבהמתם לא הי' אינוניתא ורצה רב אשי להטריף עד שאמרו לו כל הני חווי ברייתא הכי אית להו ואמר הני מילי מקמה אבל אנבה אפי' פטרפא דאסא אסיר פשיט' דלאו הכי אית להו אלא ש"מ מקמה שרי בין לימין בין לשמאל בין ב' אינוניתא ושלח הדברים לרבי שמריה ולר' אברהם ולר' יהודה ולרבי מאיר אהיו ולה"ר יצחק הלוי והתירו וכן רבי יצחק הלכו התיר.

וכן פר"ח דכל מקמה שרי בין לצד ימין בין לצד שמאל. אינוניתא דוורדא אם אין פלל או אם יש שנים בין לימין בין לשמאל פשיטה.

אנא מגבה טריפה או בגג הריאה ונוטה לחוץ בנפיחתה מאחר שאינה עומדת בדרא דאוני אפי' כי טרפא דאסא טריפה לא שנה באומי לא שנה באוני אם בולט למעלה טריפה אפי' בציר מעלה של הדס.

ולאו דווקא נקט טרפא דאסא אלא דבר מועט. אמר רפרם בר פפא ריאה דדמיא לאנפתא דפחיזא טריפה הריאה קשה במשמושה כבקעת ועומדת במילואה טריפה.

ולא דמיא לחרותא שחרותא צמקה וקשה. אי נמי דנפיחא דאנפתא לבנה כבקעת אעפ"י שאינה יבשה טריפה.

אי נמי דשיעא כאנפתא ולא מיסתכא בחיתוכא דאנא טריפה אבל אם יש סדק ניכר פשיטה: אטום בריאה אמר רבינא האי אטום בריאה טריפה פ' כשנופחין יש מקום מטומטם שאין נכנס בו הרוח שמה יבישה היא וינעוץ בה באותו מקום ספין או קוץ אם יש שם דם ניכר או מוגלא מחמת זה הוא וכשירה.

ואם אין שם דם וליחה יניח רוק או קש או נוצה במקום שניקבו וכשנופח בריאה אם מבצבץ הרוח פשיטה שהרוח שולט בו. ואם לא טריפה.

וכשבא אטום יש למשמש שם באותו מקום הרבה שתתרכב לראות אם תעלה בנפיחה ואם אינה עולה יחתוך הריאה ויראה אם שם דם עכור או בשר נרקב או ליחה פשר. ואם לאו יתן קש בסומפון.

וינפח לראות אם הרוח יפנס בו להעלותו בנפיחה אם לאו מקיפין בריאה אם ניקבה הריאה היכא דלא, ממשמשא ידא דטבחא. ואין לידע אם קודם שחיטה הנה שם נקב או לא.

נעשה שם נקב ונדמהו אם דומה לראשון פשר. ואם לאו בידוע קודם שחיטה הנה וטריפה הני מילי מערוגה לערוגה.

אם ניקבה אונא לצד גמין ינקב אותה אונא העומדת בימין. ולא אונות שבשמאלן לא מאומא לאונא ולא מאונא לאונא.

ולא מאונא של בהמה זו לאונא של בהמה אחרת מריאה לריאה אין לדמות. ריאה שניקבה היכא דמשמשא ידא דטבחא פשירה פגון באונות שהם במיצר הקנה.

או בכל מקום בריאה שיכול לתלות שבציפורניו עשה או בספין או פשרצה להוציאה דהא תלינו בזאב אם הקוזר בני מעיים נקובין דנשחטה הבהמה בתזקת היתר עומדת. אונא הסרוכה בגרגרת או בשומן הלב או ביותרת הכבד טריפה.

או הסרוכה לקנה או בגידין טריפה אבל בשתי צלעות קטנות הנחתנות לכהן אם נסרכות שם פר"ח אוסר. אבל יש גאונים מכשירין ואנחנו מכשירין.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה. פ"א אם דבוקה בצלעות אין לחוש שמה נקבה אלא נא' דופן זה יש בו מפה. וכשחייטה קלטה הריאה אצלה. העלתה צמחין חוששין לה.

היכי עבדינו לה מייתינו ספינא דחליש פומיה ובדקינן לה. והאמר רבה בר מניומי אמר רב נחמן ריאה שניקבה ודופן סותמה פשירה.

לא קשיא הא במקום רביתה. פירוש במיצר הקנה באונות אפילו ניקבה האונא פשירה שהדופן סותמה ומגין עליו אבל שלא במקום רבית' באונות אז הסירכא הולך למטה מכנגד שפת סוף האונות וגורד בצלע כנגד הסירכא אם יש שבר בצלע כנגד הסירכא נתלה בצלע. ונפחה לריאה אם תעלה בנפיתה פשירה. ואם לאו טריפה.

אבל באונות חותכין הסירכא פן עושין בוורמיישא. אבל במגנצא גורדין הצלעות אם נסרכו האונות ובדקי'.

אבל האנמות כל מקום שנדפקות אוסרין ואין בודקים פלום. ואם הסירכא רחבה מן שבירת הצלע טריפה.

גרידת הצלעות ריאה הסמוכה לדופן חוששין לה. ומייתינו ספינא דחליש פומיה ומגרדין לצלעות. ומאחר שבמקום רבית' מהניא סתימת הדופן פה עיקר לעשות. ריאה הסרוכה לצלעות אם הם באונות יסיר הסירכא בספין יגרוך הבשר ומנפח הריאה.

ואי לא מפקא זיקא סתימת הבשר מאחר שאין הרום יוצאה פשירה. אבל שלא במקום רביתא כמו באנמות יגרוך אם העצם נשבר תלינו בעצם ונפח הריאה אם לא ניקבה פשירה.

אבל אם ריעותא בדופן טריפה. ולא נפחין לריאה שנודאי הריאה ניקבה וקרום שעלה מחמת המפה בריאה אינו קרום.

ואם הריאה ניקבה ונסבכה בצלע פלו' אפי' אחונה באונות טריפה. דהא אמרי' ריאה שניקבה ודופן סותמה פשירה.

ואמר רבינא והוא דסביד בבין שרין הצלעות או בצלעות גופיהו הוי סתימה ולא בא למעט רבינא אלא אם הדופן סותם בלא סיבוך אע"פ שהמקום צר אינו סותם אבל הצלע באחינתם רב אמר סותם.

וכן נוהגין בכל מקום ואע"פ שרבי שלמה אוסר אם נאחזו בצלע דאינו סותם אנו מתירין: שפב הלכות בדיקה בקוצר פשמינים הבודק ידו בבהמה יבדוק תחילה באומות אם נסרכות פחות ואחוזות בצלע או בבשר שבין הצלעות ואין שבר בצלע ולא שום מפה טריפה או נסרכות בלב או בשומן הלב או לחצר הכבד או לשמנונית שבין האומות טריפה.

ואם האונות הקטנות שהן ג' לימין וב' לשמאל אם נסרכות לחזה לפניו מן החוט או לשומן הלב או בגרירת או בחצר הכבד טריפה. אבל אם האונות נסרכות לצלעות או בבשר שבין הצלעות בכל מקום באונות שם מפרקים מן הדופן ונפחין לה אם תצא הרוח טריפה ואם לאו פשיטה.

אבל האונות שנסרכו בגידולן פסדן פשיטה שלא פסדן טריפה. ואונא באומא פסדן שניקר חיתוקא דאוי או על ידי סדק אבל אם אינה מפונדת שאין ניפר סדק טריפה ואינוניתא דנורדא בכל מקום שנסרכת טריפה.

ואם יש רירין בבהמה שהם מתפרדין במישמושן ומתפרקין פשיטה ואם הריאה נסרכה בב' צלעות קטנות הנחתנות בחזה לכהן פשיטה כמו בצלעות אחרות. ואם כל הריאה דבוקה לדופן בלא סירכא הוי סתימה מעליא וכשיטה.

ואם על הריאה כמו חלב פיסוי והוא כבשר בלוי קולפין אותו ואם הריאה תחתיו יפה ושלמה פשיטה. ואם יש לריאה ב' אינוניתא דנורדא ועומדות לימין או אחת לשמאלאו אין לה כלל אינוניתא דנורדא או יש לה בשמאל ולא בימין פשיטה ואם יש בשמאל רק אונא אחת טריפה.

ואם אין לה אינוניתא ויש בימין ב' אונות טריפה. דהווי חסר.

ואם יש יתרת בדרא דאוי שיש לה ד' אונות לימין או ג' לשמאל פשיטה. ואם יש יתרת משוכה לגבי הריאה אפ"ל פעלה של הדס ארוכה כשנופחין אותה טריפה.

וראה שהוציאה בלא בדיקה פשיטה מאחר שאין נראה בה שום סירכא ושום בועא. ואפ"ל אם אינה בעין סמכין ארוכא וכשיטה.

או אם לא נפחה. אם היא בעין נפחין לה פן יהיה אטום ואם לא נחתכה פשיטה.

ריאה שנשפכה פקיתון פשיטה וחסרון מבפנים לא שמיה חסרון והוא דקיימי סיפונהא. ריאה שנימוקה וקרום שעליה קיים פשיטה.

ריאה דמליא מוגלא פשרה בכוליא טריפה ריאה שנמצא בה מחט אם באתה שלמה לפנינו וראינוהו שלא ניקבה פשיטה כר' יוחנן דדרה סימפון נכנסה ואם נמצא בסימפון גדול נמי פשיטה ואם חתיכת ריאה בא לפנינו ובה המחט טריפה דשמיא ניקבה הריאה ואם בכבד נמצא מחט גדול אי קופייה לגיו שהאונן נעוץ בכבד וחדוד לחוץ לכבד פשיטה.

ואי קופייה לבר וחדוד לגיו טריפה ואם מחט דק שניקב כמו כן האונן טריפה בכל ענין ואם מחט בדפני הדקין לארפן ולא ניקבו והכשירוה ואם בענכי בית הפוסות באורח נמצאת טריפה.

תולעים הנמצאים על הריאה ועל הכבד פשיטה. דאמרי מורנא לאחר שחיטה פריש.

אמר רבא תמשה אוני אית לריאה אפה כלפי גברא פשהבהמה תלויה דרף רגליה ובני מעינים לגבי האדם יש ג' מימינא וב' משמאל אי יתיר אי חסיר אי חליף טריפה ואוני דסריכי אהדדי שלא פסדון טריפה.

זו מושכת אילף וזו מושכת אילף והקרום נפסק אבל פסדון לפי שריאה שואבת כל מיני משקה ונעשה עב פשירה שאין שם נקב. בתשובת הגאונים תרמי אוני דסריכי פסדון לא צריכה למפקינהו אבל בדיקין בנפיקה אם מבצבץ טרפה ואם לאו פשרה.

ורבי גרשון פי' אם האונות פסדון סרוכות זו לזו וסוככות בצלעות או בפשר שבין הצלעות פשרות אם תעלה בנפיקה. פשגורדין הסירכא מעל הצלעות עם הפשר ואין הרוח יוצא פשירה וריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה דמחמת ריעותא דדופן הוא סרוף.

אבל העלתה צמחין מאחר דאיכא ריעותא בריאה הסירכא מחמת הריאה באה וטריפה. הילכתא תרי אוני דסריכי אהדדי שלא פסדון טרפה ואם פסדון פשרה לפרש"י שפסירכא דרף נקב צריכה נפיקה אם היטב נסתם הסירכא פשרה.

וכן פי' רבי גרשם ורבי יוסף טוב עלם תרי אוני דסריכי צריכי בדיקה בנפיקה ובפרוץ פי' ר"ח דקבלה רב מרב תרי אוני דסריכי פסדון ועיקרון מפרקי מלמטה מקום שמתחילין ליחלק שם ואין הסירכא פי' אם באמצע או למעלה טריפה ולא תועיל בדיקה.

ורוב העולם אין זהירין בזה. אונא באומא במלכות לותיר אוכלין ולא בצרפת.

אומא הסרוכה אפי' לא העלתה צמחין טריפה. וריאה הסמוכה לשון הלב או בטרפשא טרפה.

אין אינוניתא פשירה להם דבהמתם לא היה להם כלל פדאמר בבכורות (דף יט) פרה בת שנים ודאי לפהן ושלש יולדות קונם. בועא בשפולי ריאה טורף בה"ג ומראות אונמי אונמי שאין שחורות כדיותא פשירה.

מחט שנמצא בריאה והיא שלימה לפנינו פשרה דדרף סימפון בא. ואפי' נתעפל הפשר מבפנים פשרה וחסרון מבפנים לא שמיה חסרון ואם אין לפנינו פי' אם חתף טריפה שפא אם היתה שלימה לפנינו היינו רואים הנקב מבחוץ אבל פשהריאה שלימה לפנינו בין קופא לגיו בין לבר פשרה.

וכל שכן אם נמצא בסימפונא רבה אפי' בקטניתא. אף אם מחט נמצא בעובי בית הפוסות ואינה ניפרת בחוץ אמרינו מצד אחד פשרה אפילו קופה לבר שמתחוב בעובי העור.

דהשתא מוכחא מילתא דדרף חוץ בא ונגע חודו של מחט בחוץ ונקנס בפנים אפילו הכי פשרה דדרף פנים בא והא דנתחב קופא של מחט בעור מה שאין דרכו לעשות אוכלין ומשקין דחקה ליפנס שם וכשרה.

וכן אם נמצא בחלל הגורקון אפי' נתחב בפשר בפנים פשר שדרף הנושט נשתלשל שם. אבל המחט ניפר מבחוץ טרפה דניקב הגורקון טרפה.

פי' ניקב הכוס והגורקון עמו גורקון ניקב זה בלא זה פשר אפילו ניקבו שניהם זה שלא פנגד זה אבל הנושטניקב זה בלא זה פשר. ואם ניקבו שניהם אפי' זה שלא פנגד זה טרפה: שפג הלכות טריפות של רבי גרשם מאור הגולה זצ"ל.

אלו הן סירכי הריאה כשמכניס הטבח את ידו בריאה יבדוק בשתי אומות בשני צדדין בכל מקום שהן אחוזות בין בצלעות בין בחצר הכבד בין בשןמן הלב בין בגבי האומות בין בשפולן אפי' פחוט השער טריפה.

ואין לה בדיקה כלל לא בנפיתה ולא בענין אחר אבל האונות שהן משני צידי הריאה ג' מימין וב' משמאל אם דבוקות בצלעות או בכשר שביין הצלעות בין בגבן בין בגגן בין בשפולן י'הא מפריש אותה סירכא מן הצלעות או מן הכשר ונופח הריאה אם יצא הרוח טרפה ואם לאו כשרה.

ואם אלו האונות פגידולן וכמולדתן כשרה. רק שיהא להם חיתוכא דאוני הפרש ניפר אבל אם אין להם חיתוכא דאוני טריפה ואם ידבק אונן הסמוך לאומא כשרה.

אם לא יצא הרוח. אבל אם יצא הרוח טריפה ואם האנא אחת דבוקה באומא ואינה מפרדת כל שהיא כדי שיהא בה היפירא כשרה.

ורבינו יעקב בר' מאיר אוסר אנא הדבוקה באומא וטעמא מפניש בספר הישר שלו. והאונה קטנה שהוא כמו נרדא בכל מקום שהיא דבוקה אין לה בדיקה כלל וטריפה ואם חסר מג' אומות של ימין חשוב הנורדא עמהם להיות ג' של ימין וכשרה.

ורבי' שלמה חולק ע"ז אבל אם חסרה אחת של ב' משמאל אינה מצטרפת האינוניתא משום דבימין היא ואם ליתא כלל לאינוניתא וכולן ישנן ג' מימין וב' משמאל כשר ואם בועות פרודות בריאה כשירות הם הבעות ואם שנים בועות מתאימות ודבוקות זו בזו מביאין מחט או קוץ ונוקב באחת אם שופכות מים אחת לחבירתה כשרה ואם לאו טרפה היא אנא דמסרכא באומא נופח את הריאה אם מבצבצא טרפה ואם לא כשרה ואין הסירכא בריאה והיא דאיכא סירכא במקום רבייתא אית ליה בדיקה ושללא במקום רבייתא לית ליה בדיקה וטריפה אינהו מקום רבייתא מקום ריבוי האונות מפני שמקומן צר וחישישין שמה מקום הצר נסרף והיכי נבדוק לה יגרוך אותה הסירכא בספין חד כדי שלא תתקרע הריאה וינפח אם יצא ממנה הרוח טרפה ואם לאו כשרה והשתי הערוגות שהן האומין אחת מפאן ואחת מפאן וביניהם סימפון ושמונית שהיא דבוק בשדרה ונמצא סירכא באותו סימפון טריפה אבל אם דבוק בלא אויר אמרינן הכי נבראה וכשרה וכשהטבח מכניס ידו לבדוק ונמצא חוטין בריאה הסרויכין בין בחזה בין בצלעות והיו מתפרקין מאיליהן ואין מקומן ניפר כשרה דלא סירכ' ממש הוא אלא רירות הן.

ריאה כד מנפח בה ואין הרוח נכנס בה חוששין שמה יבישה וטריפה מאי תקנתיה מייתי' ספינא וקרעינן בההוא דנקתא פורתא ומייתי' גדפא או גילא ומותבינן בההוא פיסקא ונפחינן ליה אי מבצבצא ודאי אית ביה חיותא וכשרה ואי לא מבצבצא ונדאי יבשה היא ואין בה חיותא וטרפה.

ריאה שיש בה תולעים מניחין את הריאה בשמש אם מחממין ויוצאין לחוץ כשרה ואם לאו טריפה ואם יש מכה בכוליא והמפה מגעת ללובן של כוליא טריפה ואם אין המפה מגעת ללובן כשרה: סליק הלכות טריפות דרבינו גרשם שפד ניקבה המרה טריפה ואם ניקבה במקום ששוכבת בכבד ונקבד סותמתה כשרה נמצאו במרה גרעיני תמרים או של גודגדניות כשרה ואם של זתים שהן חדים או של פירי אחר טריפה נטלה המרה כשרה לא נמצאת המרה לוחף בלשונן במקום מרה אם יש מר במקומה כשרה ואם נמצאו שתי מרות כשרה מאחר שאם היתה חסירה כשרה הוא הדין אם ב' שהם כשרות אפי' למזבח.

ניקבה הקיבה באקשת' מבחוץ פעין קשת דאייתר' במקום הפשוט פעין יתר פשרה חלב הקיבה אסור לאכול וצריף לקולפו בין דאקשת' בין דאייתר' דאנו בני גולה כבבלאי ניקבו הדקין הם בני מעיים טריפה מקיפין בבני מעיים לראות אם נקב קודם השחיטה או נקב לאחר השחיטה נוקב הנקב אצלו וממשמש לדמותו בני מעיים שניקבו וליחה סותמתן טריפה פדפסיק במועדקטן (דף כב) ובאלו טריפות (דף נ) בני מעיים שניקבו ונסתמו בקרום נראה דאינו קרום וטריפה דבכל נקובי אין קרום סותם והא דקאמר בריאה ובנושט הודיענו אע"ג דיגש לריאה ולנושט ב' קרומין ואם ניקב זה בלא זה פשר הייתי סבור קרום שסתמו מועיל קמ"ל הוא הדין בכל נקובי: שפה חלב טהור סותם אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן האי הדורא דכנתא דמנאיב לחבריה פשירה וחלב טהור סותם אמר רב נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם כמו חיטי דכרפשתא וטרפיש' דליבא חלחולת שניקבה וירכים מעמידין אותה בשור בד' אצבעות דדיבוקו בנקב וב' לשה וא' לגדי וטלה פשר אבל שלא הדבק במשהו נקב טריפה שני בני מעיים היוצאים מן הבהמה פאחת שהיא טריפה פשיורא משתי מקומות וכנגדן בעוף פשירה אבל בהמה ב' מעיים יוצאין במקום אחד וכלין עד פאצבע פשירה וכן ב' בית הכוסות או ב' קיבות או ב' מעיים היוצאין במקום אחד ונהר ערבי לא הוי יתר וכשירה ואי לא הדרי וערבי אי נמי יוצאין מב' מקומות אפי' הדרי וערבי טריפה.

ב' מעיים בב' מקומות בבהמה טריפה ובעוף פשר כף אבל יוצאין ממקום אחד וכלין מלהפצל ברחב פשר דהדרי וערבי. שתי פרפשות שיוצאין במקום אחד ושופכין זה לזה וקודם שיגיעו לדבק פלים פשיעור אעפ"י שפרודים אף קודם שיגיעו לדבק פלים פשיעור אצבע פשירה.

הפרס הפנימי שניקב טריפה. אנו עבדינו לחומרא וטריפה בכל הפרס בנקב משהו. פשר החופה את רוב הפרס שנקרע ברובו טריפה. מחט הנמצאת בפירש או בפשר פשירה.

ניקב הפרס אין חלב טמא סותם ר' יהודה אומר בגדולה טפח נקדרה יותר מפסלע טריפה. המסס שניקב לחוץ או בית הכוסות שניקב לחוץ שלא במקום דיבוקו טריפה.

מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות בצד אחד פשירה משני צדדין טריפה ואותו העובי מבפנים לצד הרעי. נמצא עליה קורט דם בידוע שהיה קודם השחיטה וטריפה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שהיה לאחר השחיטה וכשירה.

ודמי למורנ' דאמרי' לאחר שחיטה פריש. הגלד שעל פי המפה בידוע שהוא ג' ימים קודם שחיטה והוי מקח טעות לא הוגלד פי המפה המוציא מחבירו עליו הראייה: שפו גבינות מבהמה שנטרפה בהמה שהיתה חולבת ועשו ממנו גבינות ולאחר ימים נשחטה ונטרפה והתירן אבא מורי ה"ר יב"ק ב"ר משה דבהמה בחייה בחזקת היתר עומדת לחלב' הוא הדין ביצי פרגולת ולבסוף נמצא טריפה.

ולא דמי למקוה שנמדד ונמצא חסר דהתם חסר לפניו העמד טמא על חזקתו. וביעי דספק טריפה העוף בחזקת ספק.

טבל ועלה ונמצא דבר חוצץ בגוף איתרעי והעמד טמא על חזקתו. בפ' הפל שוחטין ספין נמי איתרעי והעמד טמא על חזקתו.

בהמה לא איתרעי אף פאן חלב לא איתרעי בהמה איתרעי אבל הנה בודק את החבית העמד טבל על חזקתו ונהרי התמיץ וכו' שרץ שנמצא במבוי והא דמתמרי' בנקבים היכא דמשמשא ידא דטבחא משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת.

והא דאמרינן הוגלד פי המפה דבתוך ג' ימים ליכא לספוקי דאיכא מחט. אבל היכא דחלב בחזקת היתר עומדת הגבינות מותרות דמעט קודם שחייטה נעשות כל הגבינות שנעשו קודם שחייטה מותרות.

אבל ר"ת אסר בתוך ג' ימים אבל לא קודם לכן פי כשהריאה ניקבה נסרקה וקרום שעלה מחמת המפה בריאה אינו קרום. והריאה שואבת כל מיני משקה.

והוגלד קודם שחייטה ג' ימים והכי אית' בה"ג גבי גיד הנשה. אבל קודם ג' ימים העמד הגוף בחזקת בריאותו.

וכדתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים והיא אומרת משאירסתי נאנסתי נאמנת. אע"ג דאיכא למימר מקמי ארוסין נבעלה אפילו הכי חזקת הגוף עדיף כו' הכא בחזקת בריאה.

ואפי' לרבי יהושע התם העמד ממון על חזקתו לא מפיה אנו חיים והכא העמד הגוף בחזקת בריאות והיתר. כדאמרי' בפ' המדיר (דף עו) אלא כי אזילר' יהושע בטר חזקה היכא דאיכא חזקה דממונא וכו'.

אבל הכא בהמה בחזקת איסור אבר מן החי ואמרי' גבי שחייטה סימניו ונקבים וספין אבל החלב בחזקת היתר עומדת עד שתמצא טריפה ודאית. ודי לנו לאסור ג' ימים ולא קודם.

ומורי רבי י"ב ב"ר מאיר אסר כל י"ב חדשים הגבינות דבהמה בחזקת איסור והריעותא לפניו וכגון שנסרקה הריאה שניקב קרום לקרום והקרום מתקש זהו לימים רבים ולא דמי להנושא אשה דהתם ברי ושמא ברי עדיף.

והא דאמרי' בהמדיר אם נכנסה ברשות הבעל דאזלינן בטר חזקה דגופא. ומייתנין מבהרת דכהה וטיהר כדאמר בפ' בתרא דנזיר (דף סה) דפתח הפסוק בטהרה.

כדאמר בפ' ד' אחין (דף ל) גבי וכולן שהיה בהן קידושין או גירושין בספק ש"מ מעולם לא חלו וכו' בבהרת ברי עדיף. ודווקא לגבי מחט סרוכי מסרקה אבל בכל הנקבים פשיט' קודם לכן נעשה.

דכל היכא דאיכא ריעותא איתרע חזקה אפי' קודם ג' ימים היכא דהריעותא בעין כמו ספין שמא בעור נפגמה. ובקידושין בפ' האיש מקדש (דף נו) גבי ציפורי מצורע שחטה ונמצאת טריפה כגון שנמצאת טריפה בבני מעיים דמעיקרא לא עליה קדושה אע"פ שנוכל לומר בתוך ג' ימים או ביום אחד ועיקר הסברא לאסור הגבינות שנים עשר חודש משנשחט: שפז נפלה מן הגג שגבוה י' טפחים טריפה כדמשמע בבבא קמא בפ' שור שנגח את הפרה (דף מט) גבי תורא דנפל לארימתא דילאי אמר רב הונא הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה אין חוששין משום ריסוק איברים או גדי קופץ ממטה למעלה כשירה דאמדה נפשה.

אמר רב יהודה אמר רב נפלה ואחר כך עמדה אינה צריכה מעת לעת. אבל בדיקה חוט השדרה כשירה.

וְכָל חֲלָל הַרְיָאָה וּבְנֵי מַעֲיָיִם לְבַד מְסִימָנִין שְׁהֵם קָשִׁין אֶצֶל נְפִילָה. אָבָל נְפִילָה וְלֹא עֲמֻדָה צָרִיף
לְהַנִּיחָה מַעַת לַעַת דְּחִיּוּשֵׁינָן לְרִיסוּק אַבְרָיִם.

הַלְכָה אֶפִּילוּ בְּדִיקָה אֵינָה צָרִיכָה פְּשָׁטָה יָד לַעֲמוֹד אַע"פ שֶׁלֹּא עֲמֻדָה עֲמֻדָה וְעַקְרָה רִגְלֶיהָ לְהַלוֹף
אַע"פ שֶׁלֹּא הַלְכָה. אָמַר רַב הוּנָא זְכָרִים הַמְּנַגְחִין זֶה אֵת זֶה אֵין חוּשְׁשֵׁין לְרִיסוּק אַבְרָיִם נְפִיל
לְאַרְעָא חוּשְׁשֵׁין.

הֲנִי דִּיקְרִי דְגַנְבֵי גַנְבֵי אֵין חוּשְׁשֵׁין. אֵי הִתְזִירוּם מִחַמַּת פַּחַד חוּשְׁשֵׁין.

בֵּית הַרְחָם אֵין חוּשְׁשֵׁין לְרִיסוּק אַבְרָיִם. בַּפ' אֵין צְדִין (דָּף פּוּה) בְּכוֹר שְׁנַפְלָל לְבוּר יָרַד מִן מִחָה
אַחֲרָיו וַיִּשְׁחָט.

בְּהִלְכָה אוּ בּוֹר שְׁאִינוּ י' טְפָחִים בַּפ' כָּל הַזְּבָחִים שְׁנֹתְעָרְבוּ רַבִּי יְנָאִי וּר' יְרֵמְיָה סָבְרִי עֲמֻדָה אֵינָה
צָרִיכָה מַעַת לַעַת הַלְכָה אֵינָה צָרִיכָה בְּדִיקָה בְּהֵמָה שְׁמוּשְׁכָת רִגְלֶיהָ אֵין חוּשְׁשֵׁין לְרִיסוּק דְּשִׁיגְרוּנָא
שְׂכִיחַ חוּט הַשְּׁדָרָה לֹא שְׂכִיחַ.

פַּעַם אַחַת הוֹלִיכּוּ בְּהֵמָה עַל דָּף שְׁעַל הַמַּרְתֵּף וְהַחֲלִיקוּ רִגְלֶיהָ הָאֲחֵרוֹנִים וְנַפְלָה בַּמַּרְתֵּף וְלֹא עֲמֻדָה
וְלֹא הַלְכָה וְשִׁהְתָּה מַעַת לַעַת וְנִשְׁחָטָה וּפְיָרְכָסָה וּבְדָקוּ הַשְּׁדָרָה וּבְנֵי מַעֲיָיִם וְלֹא הָיָה בָּהּ שְׂבָר וְאָרַף
קְרוּם הַמוֹחַ לֹא בְּדָקוּ.

וְאָבָא מוֹרֵי ה"ר יב"ק הַתִּיר. וְכֵן אָמַר כָּלל בְּנַפִּילָה.

נְפִילָה עַל מְתֻנְיָה כְּשִׁירָה מְהֵהוּ דְּכָרִי דְגַנְבֵי גַנְבֵי אָבָל נְפִילָה עַל צִלְעוֹתֶיהָ חוּשְׁשֵׁין. פְּשָׁטָה יָד לַעֲמוֹד
אֶפִּילוּ לֹא עֲמֻדָה אֵינָה צָרִיכָה שְׁהֵינָה כִּי אִם בְּדִיקָה וְהֵיכָא דְלֹא נְפִילָה עַל רֹאשׁ צָרִיכָה בְּדִיקָה בְּכָל
הַחֲלָל וּבְרִיאָה וּבְכָל וּבְצִלְעוֹת וּבְנֵי מַעֲיָיִם וּבְחוּט וְלֹא בְּסִימָנִין דְּקָשִׁין וְלֹא בְּקְרוּם שֶׁל מוֹחַ שְׁהֵרִי
עַל הַצִּלְעוֹת נְפִילָה וְלֹא עַל הָרֹאשׁ דְּגַבֵּי דְרוּסָה דְאַרְס קְלִי צָרִיף בְּדִיקָה מַכְפָּא דְמוֹחָא.

אָבָל עַל הַשְּׁדָרָה יְבָדוּק בְּחוּט מְהֵהוּא דְשָׁלִים חוּטְרָא עַד פְּלָגָא. אֵי אֵית בֵּיהּ קִיטְרִי.

וְלַעוֹלָם לֹא צָרִיף חוּט לְבָדוּק אִם לֹא שְׁתַּפוּל עַל צִלְעוֹתֶיהָ אוּ עַל הַשְּׁדָרָה. אָבָל אִם נְפִילָה וְלֹא
נִודַע אִם עַל מְתֻנְיָה אוּ עַל צִלְעוֹתֶיהָ מוֹתֶרַת בְּלֹא בְּדִיקָה.

דְּסַפֵּק סְפִיק' הוּא וְשָׂרִי. וַיֵּשׁ אוֹסְרִין מְדַרְבּ הוּנָא הַנִּיחַ בְּהֵמָה לְמַעְלָה וּבָא וּמְצָאָה לְמַטָּה דְאַמְדָּה
נְפִישָׁה אָבָל נְפִילָה בְּפִתְאוּם חוּשְׁשֵׁי אֶפִּילוּ נְפִילָה עַל מְתֻנְיָה צָרִיכָה בְּדִיקָה בְּרִיאָה וּבְכָרְס וּבְקֻבְבָה
וּבְהַמְסָס וּבְדָקִין וּבְצִלְעוֹת וּבְטָחוּל וּבְקְרוּם שֶׁל מוֹחַ שְׁהוּא רַף לְבַד מִן הַסִּימָנִין שְׁקָשִׁין הֵן אֶצֶל
נְפִילָה.

וְאִם בְּדַק בְּכוֹלֵן חוּץ מִן אֶחָד אֲסוּרָה. וְאֶפִּילוּ שְׁהֵתָה צָרִיכָה בְּדִיקָה מְדַאמֵר בְּפָרָק הַתַּעְרוֹבָת (דָּף
מִד) זְבָחִים שְׁנֹתְעָרְבוּ בְּטְרִיפָה יָרְעוּ עַד שְׁיִסְתָּאבוּ דְמוּקִי הַלִּיכָה צָרִיכָה בְּדִיקָה וְלֹא אֲמָרִין
לְשִׁהֵינָהוּ ש"מ דְאַפִּילוּ שְׁהֵתָה צָרִיכָה בְּדִיקָה וּבַפ' שׁוֹר שְׁנַגַח אֵת הַפָּרָה (דָּרָג) וְגַמְר בְּבֵי מְדַרְשָׁא
שְׁהֵתָה מַעַת לַעַת כְּשִׁירָה אֶפִּילוּ בְּלֹא בְּדִיקָה: בְּתוֹסְפֵת' נְפִילָה מִן הַגַּג וְנִתְרַסְקוּ אַבְרָיָה אוּ שְׂרָצְמָה
הַבְּהֵמָה וְנִתְרַסְקוּ אַבְרָיָה אֵי עֲמֻדָה מִיַּד כְּשִׁירָה וְאִם לֹאוּ טְרִיפָה וְאִם שְׁהֵתָה מַעַת לַעַת בֵּין כֶּף
וּבֵין כֶּף כְּשִׁירָה.

וְעוֹד תַּנּוּן רַצְצָתָה בְּהֵמָה וּמְפָרְכָסַת וְשִׁהְתָּה מַעַת לַעַת אֲמָרִי בְּגַמְרָא צָרִיכָה בְּדִיקָה. אָמַר שְׁמוּאֵל
עוֹף שְׁנַחֲבַט עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּינּוּן שְׁשֵׁט מְלַמְטָה לְמַעְלָה מְלֹא קוּמְתוּ כָּשָׁר.

אבל לא מלמעלה למטה. ואי אקדמי' לציבי אפילו מלמעלה למטה ואמאי דקווי פשירה. גלימא דמתיח חיישי' לא מתיח לא חיישי' אי עוף כפול לא חיישי'. כיתנא דדייק ולא נפיץ חיישי' דייק ונפיץ לא חיישי'.

עביד בייזרי חיישינו עביד בטוני חיישינו. הני אוזלי רשתות מקרבי קיטרי חיישינו.

דקתא חיישינו דק דקתא לא חיישינו. חול הגס שיש בו אבנים.

וחיטיו. ושיפון.

ודבק הטוח בדר קטן אם שני כנפיו דבוקים בו ונפל חיישינו. אבל כנף אחד אין חוששין.

נשברו רוב צלעותיה שש מיכן ושש מיכן או י"א מיכן וא' מיכן כלפי השדרה טריפה ובצלעות שאין בו מוח והלכה כר' יוחנן בין עקרו בין נשתברו ברוב שני צדדיו טריפה. נעקרה צלע מעקרה מן החוליא טריפה.

נשבר הצלע ונכנס בתלל הגוף צריף לבדוק בריאה גבי נפולה. נעקרה חוליא בלא צלע בשלהי כפלי טריפה נעקרה קצת חוליא עם הצלע טריפה כר' יוחנן: שפח דרוסת הזאב ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת הארי בגסה.

ודרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס. אומר רב יהודה אומר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה בעופות מן הנץ ולמעלה.

בתוספת' דרוסת הזאב עד שתתקב לחלל ר' אומר הזאב ודרוסת הארי בגסה. כל למטה מזאב דורס בדזוטר מיניה חוץ מקלב שאין לו דרסה כלל.

חתול וחולדה יש להם דרוסה בעופות. ולא בפכשים גדולים אבל גדניים וטלאים יש לחתול דרוסה ולא לחולדה.

יש דרוסה לשועל ולא לכלב. חתול ונמייה ננץ בגדניים וטלאים אפי' במקום שאין מצילין וחתול דרוסה בעוף הדק.

נץ אפי' בדרכה מיניה גז בעוף גדול שאר עופות טמאים בדכונמיהו אין דרוסה אלא ביד ולא ברגל. בצפורן ולא בשן מדעת ולא שלא מדעת מחיים ולא אם דרס וחתכו לידו.

ארי שנקנס בין השונורים ונמצאת ציפורן בגבו של אחד מהם אין חוששין שמא ארי דרסו. אבל נמצא מקום ציפורן או ציפורן יבישה או תרתי תלת חיישינו.

ספק ארי או זאב נכנס או שמא לא נכנס מותר ספק כלב או חתול מותר. על וקטעיה לרישיה האחרים מותרין.

על ושתיק שלמא שני ומותרין. איהו קא מצונם ואינהו מקרקרו מותרין שנגבעתו ממנו איהו קא שתיק ואינהו מקרקרו חיישינו לספק דרוסה.

ספק שונרא ספק קניא מותר. דרוסה צריכה בדיקה מפפא דמוחא עד אטמי אפילו סימניו.

וצריף שיאדים הבשר כנגד מעיים אומר רב נחמן בקוץ עד שתתקב לחלל בסימניו עד שיאדימו הו עצמן בין ונשט בין קנה דריסתו במשהו נתמסמס הבשר כאילו אינו כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי.

בְּהֵמָה הַמְקֻשָּׁה. בְּהֵמָה שֶׁנִּחְתְּכוּ רַגְלֶיהָ מִן הָאֲרָבֶנֶה וּלְמִטָּה כְּשִׁירָה מִן הָאֲרָבֶנֶה וּלְמַעַלָּה טְרִיפָה, וְכֵן שְׁנִיטָל צֹנֶמֶת הַגִּידִין בְּאִיזוֹ אֲרָבֶנֶה בְּאֲרָבֶנֶה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאשׁ.

כְּשֶׁר יָרַף אֶצֶל הָעֲגֻבוֹת אֵין בּוֹ גִידִין אִם נִשְׁבֵּר שֵׁם עֵצִים וְעוֹר קִיִּים כְּשִׁירָה וְאִם יֵצֵא הָעֵצִים חוּץ לְעוֹר טְרִיפָה. אֲבָל בְּעֵצִים הָאֲמֻצְעִי שֶׁנִּדְבָקִין בּוֹ צֹנֶמֶת הַגִּידִין אִם נִשְׁבְּרָה טְרִיפָה וְכֵן שְׁנִיטָל צֹנֶמֶת הַגִּידִין לְמִטָּה מִן הָאֲרָבֶנֶה אִם הָעוֹר קִיִּים אַף הָאֲבָר מוֹתֵר.

אֵין הָעוֹר קִיִּים הָאֲבָר אֲסוּר וְהִבְהֵמָה מוֹתֵרָת. צֹנֶמֶת הַגִּידִים מִמְּקוֹם שֶׁהַגִּידִים צוֹמְתִין יַחַד מְקוֹם שֶׁמִּפְשִׁיטוֹ נִשְׁמָטָה בֵּין רְכוּבָה תַּחְתּוֹנָה לְעֶרְקוּמָא הָעֶרְקוּמָא הִיא דְבוּקָה לְרַכּוּבָה אֲמֻצְעִית נִמְצָא שְׁלֵא נִחְתְּכוּ צֹנֶמֶת הַגִּידִים וְכְשִׁירָה.

בפ' אלו טריפות (דף נד) שמוטת ירף בבהמה טריפה היינו בוקא דאטמא נשמטה בין ערקומא לרכובה אמצעית הרי נחתכה במקום צומת הגידין וטריפה: שפט עוף שנשבר בארובה שנשמט הארובה באמצע טריפה מאחר שנפרד עצם השוק מחבירו בארובה בליעי הווי צומת הגידים ולא בליעי אשוני ולא רפיכיאלימי ולא קטיני חינורי ולא דלא חינורי ולא זיגיא דלא חינורי: שצ בבהמה תלת חוטי חד אלים ותרי קטיני עד דמפסקי פולי בעופא שיתסר אי איפסיק חד מינייהו טריפה.

צומת הגידין אעפ"י שלא נשתייר הימנו אלא פחוט הסרבל פשר. אמר רב יהודה אמר שמואל שמוטת יד בבהמה כשירה: שצא שמוטת רגל בבהמה טריפה.

שמוטת רגל בעוף או גף בעוף טריפה. עוף שנשתברו רגליו מהארובה ולמעלה טריפה.

ולמטה כשירה: שצב נישתברו גפיה בכל מקום כשירה בוקא דאטמא דשף מדוכתיה אי איפסיק ניביה כשירה אי איעפול ניביה טריפה: שצג ניטל הטחול פשר. אמר רב עזירא משמיה דרבא ניקב בסומפיה טריפה ואם נשתייר פלונבי דינר פשר.

בקולשיה ניקב פשר הטחול בפ' א"ט נחתף הטחול טריפה כדאמר חותף מן הטחול: שצד ניקור הטחול משום חלב יסיר החלב והקרום שעליו וחוטין שבו. כדאמרי' בפ' גיד הנשה (דף צג) דטחלא ודכוליתא משום תרבא.

טחול מותר לבשלו כדאמרינן בפ' כל הבשר (דף קיא): שצה שני טחול אם נמצאו שני טחול פשר דכל יתר פנטול דמי ותנן ניטל פשר: שצו ניטלו הפליות כשירה או ניטלה אחת או אם נמצאו ג' או ד' פשר דאמרינן בבכורות בפ' כל אלו מומין (דף לד) את שתי הפליות ולא אחד ולא שלש.

דווקא למזבח אבל להדיוט מותר: שצז ולקחה בכוליא אחת במקום חריץ טרפה מים זכין אי סריחי טריפה לא סריחי כשירה. אי עכירי ולא סריחי טריפה: שצח אבן בכוליא.

נמצא אבן בכוליא כשירה. כי משם יורדות לגיד הערוה פוליא שהקטינה בדקה עד כפול.

בגסה עד פענבה בינונית. פוליא שהאדימה כולה או מקצתה ואין בהליחה שום דבר רע כשירה ניטל לחי התחתון פשר והעליון טריפה נימוק הלשון עד הטולטלת היא ערלת הגרון פשר.

אבל עם הטולטלת טרפה. ניטלה האם היא טרפחת היא שלחופית מקום שהולד נתון פשר.

נמוך טריפה ניקב בית מי רגלים טריפה חרותה בידי שמים פשירה דהדרא פריא בידי אדם טריפה. ר' שמעון בן אלעזר אומר אף בידי כל הבריות.

הגלויה שבעור נפשט פולו טריפה. ואם נשתייר בה סלע ברנחב על פני כל השדרה פשירה: שצט אלו פשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה פשירה פאיסר האיטלקי טריפה.

נקבים שיש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר. אין בהן חסרון מצטרפין לרובה.

נפחתה הגלגולת בלא נקיבת הקרום פשירה או נחבסה בלא רוב גובהה פשירה ניקב הלב ולא לבית חללו.

נשברה השדרה בלא חוט. ניטלה הפכד ונשתייר הימנה פזית במקום תלייתה.

ניטל הטחול. או נבראת בלא טחול או יש לה ב'.

הריאה שנגדקות האונות פסדרו ואונה באומה. אין לה אינוניתא.

או יש לה שנים המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה ניטלו הפליות או גברא בלא פליות. או שיש לה כוליא אחת או ג' פליות.

ניטל לחי תחתון. ניטלה האם.

ניקב הנושט זה בלא זה. פסוקת הגרגרת ברוב עוביה.

חרותה בידי שמים כל אלו פשרות: ת ואלו טריפות בעורף ניקב הנושט זה כנגד זה או אפי' זה שלא כנגד זה. פסוקת הגרגרת נרחבה וברוב חללה או כמלא איסר בחסרון.

הפחה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טריפה. פיצד בודקין אותה מכניס ידו לתוך פיה פצד הנקב ודוחה באצבע אם מבצבץ ועולה המוחפידוע שניקב קרום של מוח וטריפה ואם לא פשירה.

תני ר' לוי כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדו בעורף יתר עליהם עורף ניקבה העצם אעפ"י שלא ניקב הקרום טריפה. הני מילי בעורף של מים הואיל וקרומו רך.

אמר רב אשי הני אנוזי דידן דמשתכחון במיא בעורף של מים דמי' אבל תרגולים עד שניקב הקרום כתרנגולא דבי רב חנא ובדקה רב מתנא דנשבר העצם ולא ניקב הקרום של מוח ואפשרה: תא ניקב השורקבו הפיס והבשר טריפה.

אבל זה שלא כנגד זה פשר. מסמר או מחט הנמצא בקורקבו אם ניקב הפיס והבשר קיים פשר: תב ניקבו הדקין טריפה.

נפלה לאור ונחמרו בני מעיה ורוקין טריפה. אדומין פשירה שיעור ירוקתן במשהו פשיעור נקובתו.

הוריקה פכד כנגד בני מעיה בידוע שנחמרו בני מעיה וטריפה. ורוקין פסולין בלב ובקורקבו אבל קרקבו וכבד שהו אדומים אם הוריקו ושלקו וחרו והאדימו פשרים.

אבל אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה דרסה או טרפה בכותל או שרצצת בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה צריכה בדיקה וכן עורף שנחבט על המים וכן בגד מתוח שאינו כפול.

וכן רשת ששקרונו קשורין ופשתן דק שאינו מגופץ ותכלי פשתן או כל דבר שאינו חלק ששנפל עוף עליהם או דבק בראש השפשא שנדבק העוף עליו בשתי כנפיו ונפל חיישינו לריסוק איברים: תג זפק גגו של זפק שנמתח עמו למעלה נידון פנושט בנקב משהו.

אבל גופו של זפק אם ניקב כשר ניטל ר' אומר אפילו ניטל בתוספת' לא הודו חכמים הילכה ניטל טריפה. יצאו בני מעיה אם ניקבו טריפה: תד רגל עוף שנשבר אמר רב למעלה מן הארפובה.

אם רוב בשר קנים זה וזה מותר ואם לאו האבר אסור והשאר מותר וקי"ל בפ' בהמה המקשה (דף עו) שלחו מתם הלכה כרב. בתוס' נשבר העצם יוצא לחוץ ואין רוב עור ובשר מקיפין אותו פסול אמר רב פפא הילכה בעיני רוב עוריו ורוב הקיפו.

ג' פרקי בגל העוף אם נחתה או נשבר למטה מן הארפובה שעליו פעין קשקשין כשר אבל אם נחתה בראש הפר' במקום שנדבקין עם שני ראשין טריפה ששם נצמתי הגידין. פרק שני ששם צומת גידין מתציו ולמטה כיון שנשבר העצם אפי' אינו יוצא לחוץ לבדוק צומת הגידין ומתציו ולמעלה אין שם תורת צומת הגידין לכה נשבר העצם והעור ובשר חופין אותו רובו העוף והאבר כשרין אין חופין רובו האבר אסור והעוף מותר.

פרק ג' הדבק לעוף נשבר העצם ואין חופין עור ובשר רובו העוף והאבר אסור כה בודקין אותו ימתח האבר כמה שהיה ויקרב שבר זה לזה ויראה אם עור ובשר חופין רובו: תה תו שמוטת רה בעוף ושמוטת ג' טריפה מכה בעוף כנגד הריאה שמואל ור' יוחנן אומר תבדק מביאין קש או נוצה ונותן בקנה הריאה ונופחין אותה אם תצא הרוח טריפה ואם לאו כשיירה וכן שניטל צומת הגידין י"ו חוטין הן אם נפסק אחד מהן טריפה לוקחין מחט ומפרידין גיד מחבירו ותוחב מחט בין גיד לגיד וקושרו בחוט ותוחב המחט ופורה החוט לאותו גיד עד שימצאם ויראה שלא יפריד אחד לשנים חוט השדרה צריף לבדוק בעוף אם נשברה שדרתו יבדוק למן הזנב עד למטה מן אגפיים מעשה תרגולת אחת היה אצבע אחת יוצא מן הארפובה כה במקום צומת הגידים ואסר אבא מרי ה"ר י"ב בק בר משה דכל יתר פנטול דמי והאצבע בארפובה כאילו נחתכה שם ויש מתירין דלא שייך ייתור אלא פיוצא בו כגון בעלת ה' רגלים ודווקא רגל ולא אצבע כגון ריאה כטרפא דאסא מגבה ובשני מעיים ושני סניא דיבי וכגופתא מבי כסי ובככורות פ' כל אלו מומין בעלת ג' כליות ש"מ דכונותיה בעיני רגל ולא אצבע ולי נראה כדברי אבא מורי הר"י ז"ל מדאמרי' בפרק אלו טריפות (דף נח) תנן התם בעלת ה' רגלים דהוי בעל מום ואמר רב הונא והוא שחסר ויתר בידי או ברגל טריפה יתר פנטול דמי וכנחתה שם אם פן אפי' אצבע: ואלו פשרות בעוף.

ניקבה הגרגרת אונסדקה לאורפה ונשאר טבעת אחת למעלה ואחת למטה או הכתה חולדה על ראשה שלא כנגד המוח ושלא כנגד החלל או נחתה החרטום הוא הפה ויכולין להלעיטה ולדאכילה ואם ניקב הזפק במקום שהוא מרנוח ולא במקום שנמתח או יצאו בני מעיה ולא ניקבו ולא היפה בהם או נשברו רגליה למטה מן הארפובה ומן צומת הגידין או נשברו גפיים אפי' יצא העצם לחוץ רק אותו אבר אסור דהוי אבר מן הסי והשאר מותר או נמרטו פנפיה או נדבקו בכנה אחד בדבק ונפלה או נשברה הנוצה או נמרטה או נפלה לאור או במים רותחים והלב והפכד והריאה אדומים או אם נמצא מחט בחלל הגוף ובני מעיים לא ניקבו כשיירה: תז בשר שנתעלם מן העין אוסר רב אפי' בבית ישראל על שולחנו פן נחלה בגבילה וכשהיה רב אוכל בשר לא העלים עיניו מיניה או חתימה או הנה ליה סימנא בפסקיה פר"ח מדמתרין רב לכולהו פירכי בפרק גיד הנשה (דף צה) ובפרק ב' דבבא מציצא מקשה מדרב שמע מינה דהכי הילכתא אבל רבינו שלמה וכל רבותיו

פוסקין אין הלכה פרב דאסר אלא סמכינן אמתגיתין דשקלים נמצא בגבולין נמצא בה בשר חי הלה אחר רוב טפחים ואע"ג דשני בעומד ורואהו בשנינווי דחיקי הוו ורב הונא דסביר גבי פרכשא פרב משום דתלמידיה הנה ואשפחו בפרק אלו מציאות (דף כז) ר' חנינא אשפח גדי שחוט והתירו לו ומה שמקשה מדרב בשר שנתעלם אף על גב שבשלהי יום טוב (דף כז) גבי רב חנא בר חנינאי זבין בישרא ותלא בעיברא דדשא דאמר ליה רב הונא אי את תלית ליה ולא אפסח דעתה זיל שקול משום דרב הונא תלמידיה כדאמרי' בפרק מפניו (דף קכז) אבל מיהו בשר שנתעלם מן העין מותר.

והראיה שמקשה בפ' הפל שוחטין רב היכי אכיל בישרא ולא אמר אנו היכי אכלינו בישרא ובשקלי' רישלמי גדי צלוי אישתכח באיסתרא והתירוה אבל השולח בשר ביז גוי צריף חותם אחד פן יחליפנו הגוי כדאמרינו בע"ז בפרק אין מעמידין הילכף בשר בבית גוי או קרבי' שאין בהם סימן אסור או שומן אם לא יהיה לו חותם אחר: עד אחד נאמן הבודק ואומר פשר או אסור או אשה שאומרת הדחתי ומלחתי הבשר והדחתי פראוי נאמן דקיימא לן עד אחד נאמן באיסורין בפרק ב' דגיטין (דף פז) ובפרק הנזקין וביבמות בריש האשה רבה (דף ק) גבי בל והקדש ובקידושין בפרק האומר לחבירו מפני שבידו הדבר אבל אם אחד אומר יינה נס או בשר זה אסור ובעל היין או הבשר שותק הרי מאמינו אבל אם אמר איני מאמינה אינו נאמן כדמשמע בפרק האשה רבה ובפרק האומר לחבירו מאחר שהיו בחזקת היתר אבל דברים שבחזקת איסור נאמן לאסור ואם בידו לתמן אפי' בדבר איסור נאמן להתיר ואשה נאמנת דשייכא בה כמו בכחובות בפרק המדיר וספירה לה ותינה ודין ומוכר ואביו בפרק בת' דקדושין (דף עב) ובפרק א' דפסחים בחזקתו בדוק ובעירוובין בפרק פיצד מערבין ובפרק הפל שוחטין חזקתו שחוט ובפרק ב' דע"ז גבי מורגים ובכריתות בפרק אמרו לו ובפרק יש גוחלין גבי גירשתי ובסוטה בפ' עגלה ערופה ובפ' מי שקינא ובשלהי מסכת נדרים ובפרק א' דשחיטת חולין אמר רב יהודה אמר שמואל הטבח צריף ג' סבינין אחת ששוחט בה נאחת ששחטה בה בשר נאחת ששחטה בה חלבים וצריף שני כלים של מים אחד שמדיח בו בשר ואחד שמדיח בו חלבים אמר אמימר משמיה דרב פפא לא לסחוף איניש פפלי עילוי בישרא דדייב תרבא ובלע בישרא אע"ג דאיכא גרמא אגב דמשמש ידא דטבחא מתפרקא: תת הלכות ניקור בשר יש גידין אסורין משום דם וכן יש קרום ויש קרומין וגידין אסורין משום חלב קרום של מוח בפרק גיד הנשה אסורו משום דם וצריף להסיר הקרום כי יש שורייקי סומקי וראש עוף יוצא הפוח לחוץ צריף להסיר ב' חוטי הלחי מב' צידי הלשון כדמשמע בפרק הזרוע והלחיים והן אסורין משום דם בפרק גיד הנשה דמוקרא ודלועא משום דם חתכיה ומלחיה אפי' לקדירה שפיר דמי וחוטי אחורי האזניים יסיר משום דם וחוטין שבצנאר ובגרון הבהמה והם מזריקי שמלאין דם ובעוף יטול שני גידין משני צידי הצנאר אחד מימין ואחד משמאל ויוציא חוט שבאמצע הצנאר מלא דם ויטול מן החזה ב' חוטין אחד אילף ואחד אילף משום דם.

ויסיר חוטין שבפתח והם בין הפתח ובין הצלעות והם משום דם בפרק גיד הנשה (דף צג) וחוט שבזרוע מלא וניכר בחוץ דינא משום דמא וצריף ליטול כל חלב שבפליות מלמעלה ומטה והקרום שפתח הלב והגידין שבפליות אסורין משום תרבא ולבין הפליות צריף לשרש אחריו וכל החלב שעל העצמות של פסלים ושפתח פסלים ועצמות החוליות שפתח הפסלים והחוטין שבפסלים ג' בכסל ימין שפל אחד נחלק לג' חוטין וב' בכסל שמאל שפל אחד נחלק לג' ומספרן י"ב חוטין בפסלים וישרש אחריהם שהן חלב שלא יניח פחוט השערה כדאמר בפ' גיד הנשה ואי

שְׁלַף לְהוּ בְּחַמִּימֵי מִשְׁתַּלְפֵי וְאִי לֹא בְּעֵי חֲטָטִי בְּתַרְיִיהוּ וְחוּטֵי דְכַפְלֵי וְקַרוּמֵי דְכַפְלֵי מִשּׁוּם תַּרְבָּא וְלִית לְהוּ תַקְנָה.

וְתַרְבָּא דְקַלִּיבּוּסְתָא חֲזִיב כְּרַת זְהוּ חֵלֵב שְׁעַל הַכְּסָלִים וְחֵלֵב שְׁהַבְּשָׁר חוּפָה אוּתוּ מוֹתָר בְּגוּבָה הַכְּסָלִים וְלַמְטָה מְאוּתוּ מְקוּם נִבְלַע חֵלֵב שְׁתַּחַת הַבְּשָׁר אָדוּם דִּק וּמִתְפַּשֵּׁט תַּחַת אוּתוּ בְּשָׁר בְּכָל מְקוּם הַכְּסָלִים וּמָה שְׁהַבְּשָׁר חוּפָה מוֹתָר וְתַרְבָּא דְתוּתֵי מִתְנֵי גוּבָהוּ שֶׁל חֵלֵב קוֹנְדָם שְׁמַכְסָהוּ גוּבָה עֲצָמוּ מְכוּסָה בְּמִתְנֵי לונבִי"ל שְׁרַחְבּוּ מִרְחִיב לַמְטָה מִצְלָעוֹתָיו קְטַנּוֹת מְכַסְּהוּ וְכִשְׁהַטְבַּח מִפְרִידָה נִרְאָה אוּתוּ חֵלֵב פְּרוּקֵי מִיַּפְרָקָא כְּשֶׁהוֹלְכֵת הַבְּהֵמָה אֵיבְרִיָּה נְעִים וּפְעָמִים הַמִּתְנַיִם נִמְשָׁכִין כְּלָפֵי לַמְעַלָּה וְהַכְּסָלִים נִמְשָׁכִין כְּלָפֵי מְטָה וְאִין הַחֵלֵב נִכְנָסָה בָּהֶם.

תַּרְבָּא דְקַלִּיבּוּסְתָא עֲצָם קָטָן וּמְחַנְפֵּר לְחֻלְיֹת הָאֲלֵיָה מִלְמַעְלָה וְעַלְיוּ חֵלֵב תַּחַת רֹאשׁ הַמוֹתָן חוּטֵין שְׁבַחֲלָב אָסוּרִין בְּחוּטֵי הַכְּסָלִים וּבְחֵלֵב שְׁעַל הַקָּרֵב יֵשׁ חוּטֵין דְקִין וְהֵן אוּסְרִין וְיִטּוֹל חוּטֵין מִתְרֵי כְּפָלֵי בְּזָכָר בְּמְקוּם הַבֵּיצִים וּבְנִקְבָה בְּמְקוּם דְדִיָּה וְיִטּוֹל חוּטֵין שְׁתַּחַת הַשְּׂדֵרָה וְהַחֵלֵב שְׁבַזְנָב וְהַחוּט שְׁבוּ אָמַר רַב יְהוּדָה חוּטֵין שְׁבַעֲוָקֶץ אָסוּרִין יִטּוֹל חֵלֵב שְׁבַצַּד הַשְּׂדֵרָה.

בֵּיצֵי אֵיל אוּ בֵּיצֵי שׁוֹר אָסוּר לְבִשֵׁל אִם לֹא יִקְלַף שְׁוֹרֵיָקֵי סוּמְקֵי גֵידִים אֲדוּמִים שְׁבוּ וּמוֹתָרִין בְּצִלְיָה אֲבָל בֵּיצֵי גְדִי וְטָלָה וְעֵגֶל שְׁלֹא הַשְּׁלִימוּ ל' יוֹם מוֹתָר לְבִשְׁלֵן בְּלֹא קִילּוּף כְּדָמַר בַּר רַב אֲשִׁי מִיכּוּן וְאֵילָף אֵית בָּהוּן שְׁוֹרֵיָקֵי סוּמְקֵי אָסוּר וְאִי לֹא שְׁרוּ דְבִיעֵי מִשּׁוּם דְמָא.

וְצִרְיָה לִיטּוֹל גֵּידֵי הַיָּרֵךְ יוֹצִיא כָּל הַגֵּיד שְׁלֹא יִשְׁתַּיִיר אִפִּי' כְּחוּט הַשְּׂעִרָה וְיִחַתְּוָה רֹאשֵׁי עֲצָמוֹת שְׁבִירָה שְׁבָהוּ שְׁרֵשֵׁי הַגֵּיד וְיִשְׁלִיכֶם וְיִחַתְּוָה צְנוּמַת הַגֵּידִין שְׁצוּמְתִין וְכָל גֵּידֵי הָאֲרַבְנָה הָאֲמָצְעִית וְיוֹצִיאֵם וְיִטּוֹל שְׁמֹנֵיט שְׁבִירָה שְׁאָסוּר מִשּׁוּם חֵלֵב וְיִטּוֹל ג' חוּטֵין שְׁבִשׁוּקִין.

וְיִחַתְּוָה בֵּין אֲצַבְעוֹת הַיָּדִים וְהַרְגָּלִים וְיוֹצִיא הַחוּטֵין שְׁבָהוּ שֶׁהֵן מְלֹאִין דָּם וְיִטּוֹל הַחוּטֵין שְׁבִירָה וְהַרְיָאָה יִבְקַע בְּכָל סִימְפוֹן וְסִימְפוֹן. הַלֵּב קוֹרְעוּ וּמוֹצִיא אֵת דָּמוֹ וְחוּתָהּ עוֹנְקֵן הַלֵּב וְאֲזַנֵי הַלֵּב שְׁבָהוּם חוּטֵין מְלֹאִין דָּם.

וְיִטּוֹל חֵלֵב וְהַקְרוּם שְׁעַל הַטְּחוּל וְיוֹצִיא חוּטֵין שְׁבַטְחוּל שְׁאָסוּרִין מִשּׁוּם חֵלֵב. וְיִטּוֹל חֵלֵב שְׁעַל הַקִּיבָה מִשְׁנֵי צְדָדִין וְחֵלֵב שְׁעַל הַמְּסָס וּבֵית הַכּוֹסוֹת וְשְׁעַל הַכָּרֶס.

וְיִטּוֹל חֵלֵב שְׁעַל רֹאשׁ הַקִּיבָה מְקוּם שְׁנַחְתָּהּ מִן הַמְּעֵי עַד אִמָּה שְׁלִימָה, רֹאשׁ הַמְּעֵי נִשְׁאָרִים בְּמַעֲיָיִם הַדְּקִין שְׁחוּתָהּ מִן הַקִּיבָה עַד אִמָּה שְׁלִימָה. אָמַר רַב יְהוּדָה מַעְיָא רִישׁ בְּאַמְתָּא בְּעֵי גְרִידָא.

כְּשֶׁדִקִין יוֹצִיאִין מִן הַקִּיבָה צִרְיָה לְגִרוּד חֵלֵב שְׁעַלִּיהֶן עַד אִמָּה מִיכּוּן וְאֵילָף הוּא הַדּוּרָא דְכִנְתָּא וְהוּא שְׁוֹמֵן הֵימָר רַק יָסִיר כָּל הַחוּטֵין שְׁבוּ. וְחֵלֵב שְׁפִרָאשׁ הַכְּרַפְשָׁא פִי הַטְּבַעַת אָסוּר בְּאַכִּילָה אָסוּר לְבִשֵׁל כְּבַד אִם לֹא יִצְלָהוּ קוֹנְדָם אֲבָל טְחוּל שְׁוֹמְנָא בְּעַלְמָא הוּא וּמוֹתָר לְבִשְׁלוּ כְּדָמַר בְּפָרָק כָּל הַבְּשָׁר טְבַח שְׁנִמְצָא אַחֲרָיו חֵלֵב כְּשֶׁעוֹרָה בְּמְקוּם אֶחָד צִרְיָה לַעֲבָרוּ.

וְאִם נִמְצָא חֵלֵב כָּאֵן מְעַט וְכָאֵן מְעַט שְׁהֵיָה הַכָּל כּוֹזֵית לְהַלְקוֹתוֹ אַעפ"י שְׁאוּתוֹ זֵית נִמְצָא בְּכַמָּה מְקוּמוֹת כָּאֵן מְעַט וְכָאֵן מְעַט. אָסוּר דָּם וְחֵלֵב כְּרַת.

עַל כֵּן צִרְיָה לְדַקְדָּק בְּנִיקוּרוֹ. דְקָדְקוּ, חֲכָמִים נ"א גֵּידִין אָסוּרִין כ"ה מִצַּד זֶה וְכ"ה מִצַּד זֶה וְא' בְּתוֹף הָאֲלֵיָה.

וְסִימָן אֵל תֹּאכְלוּ נָא. גֵּיד הַנְּשָׂה נוֹהֵג בְּחֵיָה וּבְכַהֲמָה בֵּין בִּירָהּ יָמִין בֵּין בִּירָהּ שְׁמָאל.

וְצָרִיךְ לַחֲטוּט אַחֲרָיו וְאֵין נוֹהֵג בְּעוֹף: תִּי הַלְכוֹת הַדְּחַת בְּשֵׁר וּמְלִיחָה בְּפֶרֶק פֶּל הַבְּשֵׁר (דָּף קיג)
אִתְּמַר רַב הוֹנָא אוֹמֵר מוֹלַח וּמְדִים בְּמַתְנֵית' תָּנָא מְדִים וּמוֹלַח וְלֹא פְּלִיגֵי וּמִסְקֵנָ' מְדִים וּמוֹלַח
וּמְדִים אַחַר מְלִיחָה.

אָמַר שְׂמוּאֵל אֵין הַבְּשֵׁר יוֹצֵא מִיַּד דְּמוֹ אֵלָא אִם כֵּן מוֹלַחוּ יָפָה יָפָה וּמְדִיחוּ יָפָה יָפָה. בְּמִנְחוֹת
בְּפֶרֶק הַקּוֹמֵץ רַבָּה (דָּף כא) בְּמַלְחָה יְכוּל תְּבִינְהוּ וּפְיֵרֵשׁ רַב אָשִׁי יְכוּל יִתֵּן בּוֹ טַעַם כְּבִיצָה תִּלְמוּד
לוֹמֵר תְּמַלְחָה כִּיצַד הוֹפְכּוּ וּמוֹלַחוּ וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן עָלָיו מְלַח אָמַר אַבְיִי וְכֵן לְקַדְיָרָה.

וּמְפָרֵשׁ בְּעָרוּף שְׂצָרִיךְ לְמוֹלַחוּ שְׂלֵא יְהֵא טוֹב לְאַנְכְלוּ וְצָרִיךְ לְמִלּוֹן חַתִּיכָה מְפַל צְדִדְיָה לְמוֹלַחָה
הַיֵּטֵב אֲבָל הַמוֹלַח מְעַט שְׂמַפְזֵר הַמְּלַח מְעַט לְכָאן וּלְכָאן אֲסוּר לְקַדְיָרָה. וּכְשִׁמּוֹלַח צָרִיךְ לְשֵׁהוֹת
בְּמְלִיחָתוֹ כְּשִׁיעוֹר צְלִיט הַבְּשֵׁר קוֹדֵם שְׂדִיחָה.

וְאִם לֹא שָׁהָה אֲסוּר מְשוּם דְּמְלִיחַת הָרִי הוּא כְּרוּתָת דְּצָלִי בְּשֵׁר שְׁנַצְלָה בְּלֹא מְלִיחָה מוֹתֵר וְאֵע"ג
דְּאִמְרֵינוּ בְּפֶרֶק א' דְּיוֹם טוֹב (דָּף יא) וְשׁוֹיִן שְׂמוֹלַחִין עַל הָעוֹר בְּשֵׁר לְצָלִי הֵיִינוּ לְמַתַּק הַבְּשֵׁר אֲבָל
קוֹיָמָא לֵן בַּפ' גִּיד הַנְּשָׂה וּבְפִסְחִים בַּפ' כִּיצַד צוֹלִין (דָּף עד) נוֹרָא מִיֵּשֵׁב שְׁיֵיב הָאִי אֲנִימָצָא דְּאִסְמִיק
חַתִּיכָה וּמְלַחָה אֲפִילוּ לְקַדְיָרָה שְׂפִיר דְּמִי שְׂפִדְיָה בְּשִׁפּוּדָא מִיָּדֵב דְּיֵיב שְׂדִיחָה אֲגִנְמֵרִי נוֹרָא מִיֵּשֵׁב
שְׁיֵיב.

בְּפֶרֶק הַזְּרוּעַ וְהַלְתָּיִים (דָּף קלג) גְּבִי חוּטִין שְׂבַלְחֵי כִּי טוֹנוּיָא מִיָּדֵב דְּיֵיב. וְאִי לְקַדְיָרָה מְחַסְתָּהּ וּמְלַח
לִיה.

וְהָא דְּאִמְרֵינוּ בְּפֶרֶק הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף חוּתָּהּ כְּזִית בְּשֵׁר מְבִית הַטְּבִיחָה וּמוֹלַחוּ הֵיִינוּ לְקַדְיָרָה
וְהֵיִינוּ דְּאִמְרֵי בְּפֶרֶק אֵין צְדִין (דָּף פה) בְּהֵמָה מְסוּכָּנָת לֹא יִשְׁחַוֵּט אֵלָא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שְׂיִכּוּל לְאַכּוֹל
כְּזִית צָלִי.

זֶהוּ מְהֵרָה בְּלֹא שְׂהֵיָהּ. בְּשֵׁר חֵי בְּלֹא מְלִיחָה הֵיָהּ מוֹתֵר לְאַכּוֹל מֵאַחַר שְׂלֵא פְּיֵרֵשׁ הַדָּם דְּאִמְרֵי
בְּפֶרֶק הַפֶּל שׁוֹחֵטִין הַשּׁוֹחֵט לְחוּלָה בְּשִׁבְתָּהּ מוֹתֵר לְפָרִיא בְּאִנְמָצָא דְּאִמְרֵי בְּמִנְחוֹת בְּפֶרֶק שְׂמֵי הַלְחָם
חַל יוֹם הַכִּפּוּרִים לְהִיּוֹת עָרֵב שְׁבַת הַשְּׂעִיר נְאָכָל לְעָרֵב הֵיִינוּ בְּשִׁבְתָּהּ שְׂאֵין יְכוּלִין לְצַלּוֹתוֹ הֵיִינוּ
בְּלֹא מְלִיחָה.

מְדַאֲמַר בִּירוּשְׁלָמִי דְּפִיָּאָה דָּג מְלִיחַ מְעָרְבִין בּוֹ. בְּשֵׁר מְלִיחַ מְעָרְבִין בּוֹ חֵי דִתְנֵן הַכְּבָלִיִּים אוֹכְלִין
אוֹתוֹ חֵי.

מְדַקְאֲמַר מְלִיחַ וְקִאֲמַר בְּשֵׁר חֵי אֲלֵמָא דְּחֵי לֹאוּ מְלִיחַ אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׂמוּאֵל דְּגִים וְעוֹפוֹת
שְׂמִלְחָן זֶה עִם זֶה אֲסוּרוֹת הַדְּגִים אֵע"ג דְּמִלְחָן בְּכָלִי נְקוּב וּמֵאַחַר דְּדְּגִים רַפּוּ קִרְמִיָּהוּ עוֹפוֹת
קִמִּיטֵי בְּעִידָנָא דְּפִלְטֵי עוֹפוֹת בְּלַעֵי דְּגִים מִיִּנְיָהוּ אֲבָל בְּשֵׁר חַתִּיכָה עָבָה עִם חַתִּיכָה דְּקָה מוֹתֵר
דְּצִיר יוֹצֵא מְשַׁנֵּיהֶם: תִּיא אִיסוּר גְּבִלָה שְׁנַמְלָחָה עִם הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה דְּרַב מְרִי בַר רַחֵל אִימְלָחָה
לִיה חַתִּיכָה דְּגְבִילָה בְּהַדִּי שְׁחוּטָה אֲתִי לְמִיָּה דְּרַב א"ל הַטְּמָאִים לְאַסוּר צִירוֹ וְרוֹטְבֵן שְׂצִיר
דְּגְבִילָה אֲסוּר.

וְכֵן טְהוֹר מְלִיחַ וְטָמֵא מְלִיחַ אוּ טָמֵא מְלִיחַ וְטְהוֹר תְּפַל אֲסוּר. וְכֵן בְּשֵׁר תְּפַל הַמְּנוּחַ בְּצַד בְּשֵׁר
מְלִיחַ אֲסוּר וּבְעֵי קְלִיפָה אֲבָל טְהוֹר מְלִיחַ וְטָמֵא תְּפַל מוֹתֵר מֵאַחַר שְׂלֵא נְמַלְחָה.

מְעַשָּׂה בְּיוֹתֵר תְּפַל שְׂלֵא נִקְרוּ כָּל צְוֹרְכוֹ נְמַלְחוּ עִם שְׂאֵר בְּשֵׁר נִרְאָה שְׁהֵן אוֹסְרִין כִּי קְרוּם
הָעֵלְיוֹן יוֹצֵא מִן הַפְּסָלִים שְׂהַחֲלֵב נָתוּן עָלָיו וְהַתְּחַתּוֹן אֵין בּוֹ אִיסוּר וּמֵאַחַר שְׂהַקְרוּם לֹא הוֹסַר

ונמלח אסור וחלב הנמלח עם הבשר כל הבשר אסור כי החלב מפעפע: תיב בשר וכבד שנמלחו יחד הבשר אסור כי הכבד פולט כל שעה אפי' לאחר שפלט הבשר דממקרי הוא בולע דדמי למולח בשר ודגים דפליטי בשר ובלעי דגים פן בעידנא דפליט כבד בלע בשר.

אע"ג דאמר בפרק כל הבשר כבדא שרי דיעבד. ונוקא למולחו עם בשר אבל למלוח כבד לבד מותר.

ירושלמי בפרק י' דתרומות ר' בא מלח כבדא נאכל ליה. והא דאמר בפרק כל הבשר גבי כבדא מה אתון ביה דילמא קניא בקניא הוא פ"י הקנה עם כל המתובר לו נתבשלו יחד הריאה והלב וכבד אם פן נמלח יחד למה לא אסרה הכבד מה שנמלח עמה ונראה הכבד הדבוק בריאה הנה למטה והלב והריאה למעלה וכששקתה שיעור מליחת הריאה כדי צלייתה הודח והושם בקדירה ועתה פי קנה לחוץ והכבד פולט מן הסמפונות אי נמי לא נגע הלב והריאה בכבד בעת מליחתה: תיג דגים שנמלחו מעשה דגים שנמלחו בקערה שהיו אוכלות ממנה השפחות נבילה.

ואסר אבא מרי מר י"ב דהדגים. ולא דמי לדגים שעלו בקערה דמותר לאוכל בכוח דהוי נותן טעם בר נותן טעם.

אבל הקא הנבילה נתנה טעם בדגים. ודמי לבר גוזלא דנפלה לכמכא דצלי בעי קליפה: תיד בשר וטחול שנמלחו יחד מותר בדיעבד ולא לכתחילה דרש מרימר בין כבד בין פחלא תותי בישרא שרי עילוי בישרא דיעבד אין לכתחילה לא: תטו תרגולת שנמלחה מבחוץ ולא מבפנים אסורה דאמרינן במנחות בפרק הקומץ רבה (דף עא) תמלח פיצד הוא עושה מניח את האבר ונותן עליו מלח ומעלהו.

אמר אבוי וכו' לקדירה. ריאה ובשר עם בני מעיים וכרס וקיבה והמסס או פליות ובשר עם חלחולית פרפשא אסור למלוח יחד דאמר רב משרשיא אין מחזיקין דם בבני מעיים תרגומא הדורא דכנתא מעיא וכרפשא ופרשי אם נתבשלו בלא מליחה מותר.

הילכך אין למלוח בשר או ריאה עם בני מעיים ולא פליות עם הפרפשא ולא כנתא גופה עם הדורא דכנתא כי הדם מבליע בו. ולא בשר וכבד ולא דגים ובשר.

אבל בשר וריאה ולב וכליות מותר למלוח יחד. הלב אע"ג שהוא חלק וכל המותן שקורין למובי"לש ובשר השוק אע"ג שהו חלקין מותרין במליחה שהמלח נכנס בהן: תיו בשר שנמלח ואחר כך נפל בדם שיצא ממנו אסור ואפי' אם יחזור וימלחנו שיצא דמו אסור מדאסרינן בשר תפל וטמא מליח או טהור וטמא שנמלחו יחד או עופות ודגים דבלעי דגים.

ולא נאמר ימלחנו פעם שנייה ש"מ מאחר שנאסר אין לו תקנה: תיז שומן אנוז שנמלח ולא הודח והושם בקדירה אסור דהא כנתא גופה יש בה דם פן גם השומן הוי כבשר וצריף הדחה אחרונה: תיח הדחה אחרונה בשר שהודח והמלח ולא הודח באחרונה אסור דבעינן מדיח ומולח ומדיח כי דם הנפש אסור.

ומה שנסרף על הבשר נתבשל אסור. וכן ראיתי הלכה למעשה שאסרו כמה פעמים כל רבותי אפילו בשר יבש שלא הודח באחרונה כשתלו אותו בעשן והונח בקדירה לפשר המים להדיחו ושכחו עד שאין היד סולדת והנרתח בו ואסרו הבשר מאחר שהדם נדבק בו ולא הודח ואעפ"י

שְׁנֵי יָבֵשׁ מֵאַחַר שָׁבָא בְּמִים הַדָּר בְּלֵעָה וְדָמִי לְחַרְסוֹ שֶׁל זָב בְּזִבְחִים בְּפֶרֶק הַתְּעֲרוּכָת וְקִנְיָנִים שֶׁל גּוֹיִם בְּתוֹךְ י"ב חֻדְשׁ וְלִכְתָּמִים הַמְטַמְּאִים.

וְחֻמְצָה בְּפֶסַח דְּפָלִיט. אֲבָל רַבֵּינוּ ר' אֱלִיעֶזֶר מְמַיֵּץ מִתִּיר מֵאַחַר שְׁנֵי יָבֵשׁ וְנִטְפָּטֵף כָּל הַדָּם כֶּף קַבְלָתִי מִמֶּנּוּ בְּשֶׁר לַח מֵאַחַר שְׁנַמְלַח וְלֹא הַוָּדַח אִפִּי' אִם שָׁהָה כְּשִׁיעוּר צְלִיָּה וְאַחַר כֶּף נִתַּן בְּכָלִי וּמֵצָאוּ בּוֹ צִיר שְׁנִיטֵף מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַבְּשֶׂר אֲסוּר דְּרַב דִּימֵי מִנְהַרְדְּעָא מְלַח לִיה מִיְלַחָא גְלַלְגִּיתָא וּמִנְפִּץ לִיה.

בה"ג מְנַפֵּץ לִיה וּמְחֻזֵּר לִיה בְּמֵיא שְׁפִיר דְּאִין מוֹעִיל לוֹ נִפְוּץ וְצָרִיף הַדְּחָה אַחֲרוּנָה שְׂאֵם לֹא יִנְפָצוּ וְנַעֲשׂוּ הַמִּים שֶׁהִדְיָחָה בָּהֶם רוֹתַחַת מֵאַחַר שְׂאִינוֹ נֶאֱכָל מִחֲמַת מְלַחוֹ הַגִּי פְרוּתַח דְּצָלִי וְנֶאֱסָר הַכָּלִי וְהַבְּשֶׂר עַל פֶּן צָרִיף כָּל אָדָם לִיְהִיֵּר וְשֶׁלֹּא יִכְנִיס אָדָם בְּשֶׂר הַרְבֵּה בְּכָלִי שְׂבוּ מִים מְעַט אֲלֵא יִתֵּן מִים הַרְבֵּה בְּכָלִי וּמְעַט בְּשֶׂר בָּהֶם שְׂיָהוּ רְאוּי לְשִׁתוּתָן אוֹ יִתְפָּס הָאֲבָר וְיִדְיָחוּ מְעַט בִּידְיוֹ קוֹדֵם שְׂיִתְנַנוּ בְּכָלִי וְלֹא יִתֵּן הַבְּשֶׂר בְּכָלִי לְכַתְחִילָה.

כִּי צִיר הֵינְצָא מִמֶּנּוּ חוּזֵר וְנִבְלָע בּוֹ וְאֲסוּר. וְקַבְלָתִי מֵאַבָּא מְרִי מֵר"ק וּמְרַבֵּי רַבִּי מִשָּׁה כִּי צִיר הֵינְצָא מִן הַבְּשֶׂר אִינוֹ אֲסוּר לְאַחַר שֶׁשָּׁהָה בְּמִלְחָתָהּ כִּי הַדְּחָה אַחֲרוּנָה עֲבוּר דָּם הַנְּדָבֵק בְּבְשֶׂר וְדָם הָאֵיבָרִים אַחַר שֶׁפִּירְשׁ אֲסוּר אֲבָל מוֹהֵל הֵינְצָא אִינוֹ אוֹסֵר.

וְכֵן מְצָאִי בְּמִנְהַג ר' שְׁלֵמָה מַעֲשֶׂה בְּשֵׁנֵי אוֹנוֹת שְׁנֵי תַנּוּם בְּכָלִי לְאַחַר שֶׁהִיָּית מְלִיחָתָן וְנִמְצָא מִי מְלִיחָתָן בְּכָלִי וְהִתִּירוֹ שְׂאִינוֹ דָּם כִּי אִם מִי מְלַח. וְכֵן הִתִּיר רַבֵּינוּ תָּם וְרַבִּי שְׁמוּאֵל אַחִיו.

בְּשֶׂר נְמַלַּח וְנִמְצָא בְּחִתִּיכָה רְחֵבָה צִיר הַרְבֵּה כִּי נִכְפְּלָה וְהִתִּירוּהוּ. מֵאַחַר שֶׁפִּלַּט כָּל שְׂעָה שֶׁהָרִי כְּשִׁמּוּלְחִין חֲתִיכוֹת הַרְבֵּה יַחַד נִדְבָק צִיר בְּכָל חֲתִיכָה וּמִתֵּר דְּרַב שֶׁשֶׁת מְלַח גְּרָמָא גְּרָמָא אָמַר תְּרִי תְּרִי מֵאֵי טַעְמָא לֹא דְדִילְמָא פְּלִיט הָאֵי וְהַדֵּר בְּלַע הָאֵי חַד נְמִי דִּילְמָא פְּלִיט מֵהָאֵי גִיסָא וּבְלַע מֵהָאֵי גִיסָא אֲלֵא לֹא שְׂנָא וּמִתֵּר.

אֲבָל חֲתִיכָה הַנּוֹגַעַת בְּצִיר הַתְּחִתוֹן שְׂאִין לוֹ מְקוּם לְפָלוּט עוֹד אֲסוּר: תֵּיט בְּשֶׂר שְׁנַמְלַח וְהוֹנַח בְּכָלִי שְׂאִינוֹ מְנוּקָב אֲסוּר. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל אִין מִנְיָחִין בְּשֶׂר אֲלֵא בְּכָלִי מְנוּקָב.

אֲבָל אִם אִינוֹ מְנוּקָב אֲסוּר דְּאָמַר זְעִירֵי דָּם שְׁמִלְחוּ אִינוֹ עוֹבֵר עָלָיו אֲבָל אֲסוּר מְדַרְבְּנֵן: תַּכּ בְּשֶׂר שְׁנַמְלַח עִם גִּיד הַנְּשָׂה. אִם שְׁוֹמֵן הִגִּיד עָלֶיהָ אֲסוּר דְּנִהְגּוּ בּוֹ אִסוּר אֲבָל אִם הוֹסֵר מִן הַיָּרֵךְ שְׁוֹמֵן הִגִּיד וְנִמְלַךְ גִּיד הַנְּשָׂה בִּיָּרֵךְ.

אָמַר בְּפֶרֶק גִּיד הַנְּשָׂה הִנְהוּ אֲטַמְּהָתָא דְּאִמְלַחוּ בְּגִידָא דְּנִשְׂיָהּ וּמִסְקָנָא אִין בְּגִידִין בְּנוֹתָן טַעַם בֵּין נִתְבַּשֵּׁל בֵּין נִצְלָה בֵּין נְמַלַּח מִשְׁלִיף גִּיד הַנְּשָׂה וְהַשְּׂאָר מִתֵּר מֵאַחַר שְׂאִין בּוֹ שְׁוֹמֵן: תַּכָּא מִסּוּ חֵלֶב שֶׁבְּקִיבָה קְרוּשׁ הוּא.

מִסּוּ שְׁנַמְלַח בְּקִיבָה אֲסוּר. דְּפָסַק רַבִּי שְׁלֵמָה בְּפֶרֶק כָּל הַבְּשֶׂר חֵלֶב שְׁנַמְצָא קְרוּשׁ בְּקִיבָה.

שְׁמוּלְחוּ אוֹתוֹ בְּעוֹר הַקִּיבָה בֵּין נוֹתְנִין עִמּוֹ חֵלֶב אַחַר בֵּין אִין נוֹתְנִין הַקִּיבָה עֲצָמָה נַעֲשִׂית נְבִילָה וְכָל הַנְּפִלְט מִמֶּנּוּ אִפִּילוּ רַאשׁוֹן הַגִּי נְבִילָה בֵּין טַעַם בְּשֶׂר שְׂבוּ בֵּין טַעַם חֵלֶב שְׂבוּ הַכֹּל אֲסוּר שְׁכּוּלוֹ נְבִילָה וְלֹא דָּמִי לְדָגִים שֶׁל הַיָּם שֶׁעָלוּ בְּקַעְרָה שֶׁל בְּשֶׂר דְּדָגִים בְּבְשֶׂר הַיָּם הִנְהוּ לִיה נוֹתָן טַעַם בֵּר נוֹתָן טַעַם וּמִתֵּר אֲבָל חֵלֶב קְרוּשׁ בְּקִיבָה מְלוּחַ הַכֹּל אֲסוּר הוּא.

וְקַבְלָתִי מְרַבֵּי רַבִּי מִשָּׁה כִּהֵן שְׂאִין לוֹמַר חֵלֶב הַקְּרוּשׁ בְּקִיבָה לִיהוּ עֵיפוּל כִּהֵיֵא דְּמִנְחוֹת בְּפֶרֶק הַתְּכֵלֶת. שְׂזָאבִים בְּלַעוּ שְׁתֵּי תִיבּוּקוֹת וְטִיְהָרוּ אֶת הַבְּשֶׂר דְּיִצָּא מִבֵּית הָרַעִי.

דלגבי טומאה הוי עיכול כמו בפך בהמה המקשה גבי גבילה מי לא עסקינו דאכיל סמוך לשקיעת החמה ואמר רחמנא טהור. ובשבת בפך מי שהחשיף בדגים ובעופות כדי שתעלה לאור.

דבאהלות בפך י"א מייתי ליה גבי פלג שאכל פזית מן המת. אבל לענין איסור לא הוי עיכול פדאמרי בפך א' דבכורות טהור שבלע טמא אסור באכילה.

הילכך בפסח חטה הנמצאת בזפק עוף או בקרקבן ונתבשל בו או נצלה בו או נמלח בו ונתרפף אסור. וכן חלב בקיבה: תב בשר שנתבשל בלא מליחה או הנמלח ולא הודח אסור פי דם האברים באומץ אינו אסור אבל פשמבשלו יוצא ברנט ובולע ואוסר כל החתיכה דמשערינו בחתיכה שלא הודחה.

מאחר דלא ידעונו מאי נפיק מיניה. והקדירה נאסרה.

דאמר שמואל קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח דבלע: תכג למלוח בית השחיטה ראש פבש אין למלוח בית השחיטה ואחר כך למולחו דאם פן פשימלח הראש אחרי הרי בולע במקום שפכר נמלח.

וכן אין למלוח צנאר תרנגולת ולמולגה ואחר למלוח כל הפרנגול. אלא כך עושה רוחץ במים את צנאר התרנגולת או בית השחיטה מהפכש ומולג ואחר כך רוחץ כל הפרנגולת או כל הראש ואם הראש נתבשל ולא קרעו בין נמלח בין לא נמלח אסור לקדירה.

דלא גרע מהא דאמרי בפך גיד הנשה רישא בכבשא תלא אנחיריה ודוץ ביה. ואבית השחיטה מיידב דייב.

אצדדיו מקווא קני ואסור הכי נמי מקווא קני ואסיר: תכד קרום הראש ראש הפכש חתכו עצם הראש וניטל קרום העליון והמון נשאר בראש ולא ניטל קרום התחתון ונמלח והודח ובשלו נראה דמותר דאמרי בפך גיד הנשה דמוקרא משום דצא וקנימא לן חתכיה ומלחיה אפי' לקדירה שפיר דמי.

דלא גרע האי מרישא בכבשא אנחיריה אי דמא ביה שרי שיוצא הדם לחוץ ועוד הראש יש בו יותר מס' מוח. ובפך השוחט אמרי בבהמה הואיל ומנתחה אבר אבר אין צריף לנקוב הוורידין: תכח לב שלא נמלח ונתבשל בקדירה עם הבשר אוסר הלב את הבשר מחמת הדם הנבלע לחוץ.

אבל הלב מותר דשיע ולא בלע. וקורעו לאחר בישולו פכש שמילאוהו בבשר ולא נמלח לא הבשר ולא הפכש ונצלה מותר דאמרי בפך פיצד צולין פבולעו כך פולטו, והילכת' מוליאתא שריא אפי' פנמא לעיל והני מילי בישרא.

אבל פבדא אסור: תכו בשר שלא נמלח ועשה מוליאתא נתנו בעיסה לאפות אסור פי רבי יב"ק פירש כך הנה מנהגם היו טופלים הבשר שע"ג השפוד בפצק וצולין באש כך כדי שיתן הבשר השמנונית בתוף העיסה.

בפיצד צולין רבין סבא טפל ליה בר גוזלא לרב אמר מי מעלי טפלי הב לי ואיכול אבל אם נמלאה עיסה בבשר שלא נמלח לקדירה אסורה ומסיק הילכת' דסמידא בין אסמיק בין לא אסמיק שרי חנורתא זג שרי לא זג אסור.

שָׁאָר קוֹמְחֵי אֶסְמִיק אֶסוּר לֹא אֶסְמִיק שְׂרִי. בְּשֵׁר שְׁלֵא נְמַלַּח וְצוּלְהוּ וּמְקַבֵּל הַשְּׁוֹמֵן הַמְטַפֵּטֵף אֶמְרִי
בְּכָל הַבְּשֵׁר אֶמְרֵי שְׁמוּאֵל אֵין מְנִיחִין כְּלֵי תַחַת הַבְּשֵׁר עַד שְׂיִכְלָה כֹּל מְרֵאָה אֲדָמוּמִית שְׁבוּ.

אָמַר רַב אֲשֵׁי לִית לִיה תַּקְנֵתָא אֱלֵא מִיִּשְׂרָאֵל לִיה גְּלִילֵי דְמִילְחָא. וּבִתְרֵי הָכִי שְׂפִי לִיה פִּירוּשׁ בְּשֵׁר
שְׁלֵא נְמַלַּח אוֹ שְׁנְמַלַּח וְלֹא שָׁהָה כְּשִׁיעוּר צְלִיָּה קוֹדֵם שְׁנִתְּנוּ אֲצֵל הָאֵשׁ נוֹתֵן מְלַח בְּכָלֵי שְׁמִקְבֵּל
הַשְּׁוֹמֵן וְהָדָם נִגְרַר אַחֲרֵי הַמְלַח בְּשׂוּלִים וְכְשִׁיעָרָה הַשְּׁמֵן מִן הַכְּלֵי אֵל כְּלֵי אַחֲרֵי לֹא יִתְעַרֵב הָדָם
וְיִהְיֶה הַשְּׁוֹמֵן צָלוּל וְיֵשׁ שְׁאוּסְרִין שְׂאִין אֲנוּ בְּקִיאִין שְׁיעוּר מְלַח לִיתֵן בְּכָלֵי וְאֵין לְהַבֵּל הַשְּׁוֹמֵן מִן
הַתְּרַנְגְּלוּת אוֹ מִן הָאֶזְנוּאָה אוֹ מִן הַבְּשֵׁר אִם לֹא שְׂיִמְלַח הַבְּשֵׁר וְיִשְׁהָה בְּמִלְחָתוֹ שְׁיעוּר צְלִיָּה וְיִנְדַּח:
תַּכּוּ לְחַתְּוֹךְ בְּסַפִּין בְּשֵׁר צְלֵי בְּסַפֵּר תְּרוּמוֹת מַחְמִיר הַחוֹתְכִין בְּסַפִּין בְּשֵׁר צְלֵי שְׂאֲצֵל הָאֵשׁ בְּשִׁפּוּד
לְנִסּוֹת אִם צְלוּי הַרְבֵּה וּפְעָמִים שְׁחוֹתָךְ בְּמַקּוֹם מְלֵא דָם לְפִי שְׁעָדִין לֹא נִגְמַר צְלִיָּתוֹ לְמַה לֹא
נִאָסַר הַסַּפִּין הֵלֵא דָם שְׂרִיק מִמְּקוֹם הַגְּנוּמוֹת וְהוּא רוֹתַח בְּסַבִּיבּוֹ וְגַם פְּעָמִים נִקְבִין בְּסַפִּין אוֹ
בְּשִׁפּוּד שֶׁל בְּרָזֶל שְׁצוּלָה בּוֹ הַכְּבֵד וְהָדָם רוֹתַח וְאוּסֵר הַכְּלֵי כְּשִׁצּוּלִין הַבְּשֵׁר קֶצֶת.

וְכִשְׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ בְּקַעְרָה אֶפִּילוּ יֵצֵא אֲדָמוּמִית מִמֶּנּוּ מוֹתֵר וְרָבָא אֲכִיל לִיה וְקַרִי לִיה חִמַּר בְּשֵׁר:
תַּכּוּ צְלָה בְּשֵׁר וְכַבֵּד אִם צְלָה בְּדִיעֵבֵד בְּשֵׁר וְכַבֵּד יַחַד אִם קִיבֵל הַשְּׁוֹמֵן בְּכָלֵי הַשְּׁוֹמֵן אֶסוּר כִּי דָם
הַכְּבֵד צָף בְּשְׁוֹמֵן וְיִתְעַרֵב וְאֶסוּר הָא דְאָמַר שְׁמוּאֵל מְלִיחַ פְּרוֹתַח כְּשִׂיאֵינוּ נִאָכַל מִחֲמַת מְלַחוּ.

שְׁהִיָּה פּוּגֵם הַמְאָכֵל מְרוּבַּח הַמְלַח. אֵין לְפָרֵשׁ שְׁחָפֵץ לְהוֹלִיכָהּ בְּדַרְךָ רְחוּקָה וּמוֹלַח הַרְבֵּה כִּהִיא
דְּפָרַק כְּלָל גְּדוֹל דְּכַבִּיתָהּ לֹא מִשׁוּי מִיְכָלֶיהָ עֵץ.

דְּלִיתָא הָכִי דְהִנְהוּ אֶטְמֵהָתָא דְהוּוּ בֵי רִישׁ גְּלוּתָא דְאִיְמַלְחוּ בְּגִידָא דְנִשְׁיָיָה וְכֵן רַב מְרִי דְאִיְמַלְחוּ
בְּשֵׁר שְׁחוּטָה בְּהַדִּי טְרִיפָה. וְכִי מְלַחָה לְאִירְחֵי רְחִיקָא לְמִיזֵל אֱלֵא כֹּל לְקוֹדְרָה אֵין נִאָכְלוֹת מִחֲמַת
מְלַחוּ.

וְשִׁיעוּר מְלִיחָה כְּשִׁיעוּר צְלִיָּה. דְּמְלִיחַ פְּרוֹתַח דְּצָלֵי.

וְאֶמְרִינוּ בְּפָרַק הַקּוֹמֵץ רַבָּה (דָּף כ"א) אָמַר רַב יְהוּדָה דָּם שְׁמַלְחוּ אֵינוּ עוֹבֵר עָלָיו וְכֵן דָּם שְׁבִשְׁלוֹ
וְלִגְבֵי קוֹדְשִׁים אֶמְרִינוּ וְכֵן לְקוֹדְרָה כְּדָמַר רַבָּא דְהִיָּינוּ כְּבִישׁוּל הוֹפְכּוּ וּמוֹלְחוּ וְאֵין לְגְרוּס וְכֵן
לְצָלֵי דָדָם הָאִיבָרִים כֹּל זְמַן שְׁלֵא פִירֵשׁ מוֹתֵר.

כְּדַמְשָׁמַע בְּפָרַק דָּם חֲטָאֵת דָּם שְׁחִיטָה מִיִּשְׂרָק שְׂרִיק. וְהָא דְאָמַר בְּפָרַק א' דְּכָרִיתוֹת ה' לֹאֲנִין בְּדָם
חַד לְדָם הָאִיבָרִים זְהוּ שְׁפִירֵשׁ.

וְאֶמְרִינוּ בְּפָרַק מְפַנִּין (דָּף קכח) בְּשֵׁר תְּפַל מוֹתֵר מְפַנֵּי שְׁלֵא פִי' וְאֶמְרִינוּ גְּבִי כְּבֵד רַב הוּנָא חֲלָטִי
לִיה כְּבֵדָא בְּחָלָא וּמְסִיק אֶפִּילוּ חָלָא שְׂרִי דְקָמִיט הָדָם בְּכַבֵּד אֶלְמָא דָּם שְׁלֵא פִירֵשׁ מוֹתֵר.

וְאָמַר שְׁמוּאֵל כְּבֵד שְׁחַתְּוֹ עָלֶיהָ בְּשֵׁר דְּמִשְׁמַע דְּגוּף הַבְּשֵׁר מוֹתֵר בְּעוֹד שְׁלֵא פִירֵשׁ וְכֵן בִּישְׂרָא
דְּאֶסְמִיק בְּפָרַק כִּיצַד צוּלִין (דָּף עה) וּבְפָרַק גִּיד הַנְּשָׂה (דָּף צג) שְׁפָדְיָה בְּשִׁפּוּדָא מִיָּבֵב דְּיִיב וּמֵאֲחֵר
שְׁנִצְלָה הַכְּבֵד מוֹתֵר לְקוֹדְרָה וְהָא דְאָמַר בְּפָרַק הַשּׁוֹחֵט (דָּף לג) הָרוּצָה שְׂיִבְרִיא חוֹתְוֹ פְּזִיט בְּשֵׁר
וּמוֹלְחוּ יָפָה יָפָה מְפַנֵּי שְׁחַתְּכוּ קוֹדֵם שְׁתַּצָּא נְפִשָׁה וְלִבְשָׁל דְּאֵי לְצָלֵי לֹא גְרַע מִבִּישְׂרָא דְאֶסְמִיק
וְהָא דְאָמַר הַשּׁוֹבֵר מְפָרַקְתָּהּ שֶׁל בְּהֵמָה אִם חָפֵץ לְאֶן־כֹּלּוֹ בְּלֵא מְלִיחָה וְכוּ' כְּבִישׁוּל דְּאֵי לְצָלֵי הָוִי
כְּבִישְׂרָא דְאֶסְמִיק.

והיה דפּרק א' דביצה שמוּלחים על העור לצלי ביום טוב ולא הוי עיבוד עור שְמילוחו מועט למתק עושין הלכּף הצולה בְּשֵׁר אם לא מלחו מוּתָר. וְכָל שָׁפָן אם מלחו וְלֹא שָׁהָה בְּמִלְחָתוֹ דָּדָם הַאִיבָרִים הַגּוֹי הַיָּמֵר.

וְדָם שְׁפוּלֵט שְׂרִיק וְנִפְּוֵל לְאַרְז אֲבָל לְבַשָּׁל צָרִיף לְהַדִּיחַ הַבֶּשֶׂר תְּחִילָה הֵיטֵב. אוּ לְשֵׁהוּתָהּ בַּמִּים וְלִמְלָחוּ יָפָה וְלְשֵׁהוּתָהּ עַד שִׁיעוֹר צְלִיָּה.

כְּדֹאִיתָא בַּה"ג וְצָרִיף לְמִלּוֹחַ הַבֶּשֶׂר מְשַׁנֵּי צְדָדִין וְכוּן הַתְּרַנְגְּלוֹת מִבְּפָנִים וּבְחוּץ. כְּדֹאִמְרִינֵן בְּפָרְק הַקּוּמֵץ רַבָּה (דף כ"א) גַּבֵּי קְדָשִׁים בְּמִלְחָה תְּמַלְחָה הוֹפְכּוֹ וּמוֹלְחוּ כְּשִׁשְׁהָה שִׁיעוֹר מְלִיחָה מְדִיחַ לְהַעֲבִיר הַמִּלְחָה הַבְּלוּעָה מִן הַדָּם וְעוֹד מְדִיחַ לְכֹף אָמַר שְׂמוּאֵל וּמוֹלְחוּ יָפָה וְיָפָה וְיָפָה הַרִי בְּהַדְחָה אַחְרוּנָה שְׁנֵי פְעָמִים יָפָה וְכִשְׂמוּלְחָה יְמַלְחָה עַל דָּף אוּ עַל סֶל אוּ עַל כְּלִי נְקוּב שְׁיִזּוּבוּ הַדָּם לְאַרְז דְּאָמַר שְׂמוּאֵל אֵין מְנִיחִין אֵלָא עַל גַּבֵּי כְּלִי מְנוּקָב שְׂאֵם הַנִּיחוּ בְּכָלִי שְׂאֵינוּ מְנוּקָב נֶאֱסַר הַכְּלִי וְהַבֶּשֶׂר שְׁפָלַע הַכְּלִי וְהַבֶּשֶׂר הַדָּם.

כְּדֹאִמַר שְׂמוּאֵל קַעֲרָה שְׁמַלְחָה בְּהַ בֶּשֶׂר אֶסוּר לְאַכּוֹל בְּהַ רוּחַתָּה לְפִי שְׁהַקְעָרָה אֶסוּרָה וְאָפִי לֹא שָׁהָה כִּי אִם מְעַט נִפְלֵט מִן הַדָּם בְּכָלִי וְכִשְׂמִדְיָחִין הַבֶּשֶׂר לְאַחַר מְלִיחָה יִתֵּן מִים תְּחִילָה בְּכָלִי.

וְאַחַר כֹּף הַבֶּשֶׂר לְכַתְחָלָה. מְלִיחַת בֶּשֶׂר לְבַשָּׁל קְרוּי אֵינוּ נֶאֱכָל מִחֲמַת מְלָחוּ וְאִז מְלִיחַת הַרִי הוּא כְּרוּחַת דְּצָלִי.

וְאִם נִגְעָה אוֹתוֹ בֶּשֶׂר בְּגַבִּינָה אִם אֵין הַגְּבִינָה מְלִיחָה. הַגְּבִינָה אֶסוּר אֲבָל הַבֶּשֶׂר מוּתָר שְׁהַגְּבִינָה אֵינָה פּוֹלְטָה.

וְאִם גְּבִינָה מְלִיחָה וְלֹא הַבֶּשֶׂר אִז פּוֹלְטָה הַגְּבִינָה וְנֶאֱסַר הַבֶּשֶׂר וְלֹא הַגְּבִינָה. וְאִם שְׁנֵינֵיהֶם מְלִיחִין וְנִגְעוּ זֶה בְּזֶה שְׁנֵינֵיהֶם אֶסוּרִין שְׁנֵינֵיהֶם פּוֹלְטִין וּבּוֹלְעִין שְׂאֵין שְׁיִיף לוֹמַר כְּבוֹלְעוּ כֹּף פּוֹלְטוּ כִּי אִם בְּדָם וְלַגְּבִי בֶּשֶׂר כְּשֵׁר וּנְבִילָה שְׁנֵינֵיהֶם מְלִיחִין אוּ הַנְּבִילָה לְבַד מְלִיחָה אִז נֶאֱסַר הַבֶּשֶׂרָה.

וְאִם הַבֶּשֶׂרָה לְבַד מְלִיחָה מוּתָרָת: תַּכְּט בֶּשֶׂר שְׂאֵינוּ מְלִיחָה וְנִפְּוֵל בְּחֶלֶב וְהַגְּבִינָה מִיָּד מוּתָר. וְאִם מְלִיחָה אֶסוּר כְּדֹאִמְרֵי גַבֵּי גּוֹזְלָא וְאִם אֵינוּ מְלִיחָה מְדִיחָה בַּמִּים.

וְאִם נִצְלָה וְנִפְּוֵלָה בְּעֵי קְלִיפָה וְאִם בְּבֶשֶׂר בְּקַעֲמִים אֶסוּר: תַּל בֶּשֶׂר וְגַבִּינָה בֶּשֶׂר וְגַבִּינָה אִם נִמְלָח זֶה לְבַד וְזֶה לְבַד וְנִתְיַבְּשׁוּ שְׂאֵינָם לְחִים מִבְּחוּץ וְנִגְעוּ זֶה בְּזֶה מוּתָרִים רַק שְׂלֵא אֲדָחוּ וְאִם נִתְבַּשָּׁל בֶּשֶׂר, כְּשֵׁר וְעַדִּינֵן חָם וְבָא בֶּשֶׂר נְבִילָה אֲפִילוּ חֵי עַל בֶּשֶׂר כְּשֵׁר חָם מְלַמְטָה נֶאֱסַר הַבֶּשֶׂר דְּקַיִמָּא לֵן כְּשְׂמוּאֵל תַּתְּאָה גְּבַר.

דְּתַנִּיא כְּוּוּתָהּ בְּפָרְק כִּיצַד צוֹלִין שְׁבֶשֶׂר חָם מְפָלִיט מִחֲבִירוֹ. כָּל שָׁפָן אִם בֶּשֶׂר נְבִילָה חָם מִחֲבִירוֹ דְּתַתְּאָה מְפָלִיט.

וְאִם לְמַטָּה הַצּוּנְנָת אֵינָה מְבָלִיעַ אֶף קְלִיפָה בְּעֵי וְאִם נִמְלָח דְּבַר הַיָּמֵר בְּכָל כְּלִי אֶסוּר הַמְּלָח אֵינוּ מְפָלִיט מִן הַכְּלִי. וְהָא דְּאִמְרִינֵן הַטְּמֵאִים לְאַסוּר צִירוֹ וְרוּטְבּוֹ גַּבֵּי חֲתִיכָה וְנְבִילָה וּמְלִיחָה שְׁחוּטָה אֶסְרִינֵן מִן הַתּוֹרָה כְּדִמְפָרִיף בְּפָרְק הָעוֹר וְהָרוּטָב (דף קכ) נִגְמַר מִחֶלֶב מְהוּטָהּ.

וְכוּן צִירוֹ וְכוּן לְחִלוּחִיתוֹ וּבְפָרְק א' דְּבִכּוּרוֹת (ד"ו) גַּבֵּי אֶסוּר חֶלֶב טְמֵאָה תִּפּוּק לִי מִהַטְּמֵאִים לְאַסוּר צִירוֹ וְרוּטְבּוֹ זֶהוּ עֵינָר אֶסוּר הַמְּחוּי בַּמִּים וְצִיר דְּגִים הוּי דְּרַבְּנָן כְּדִמְשַׁמַּע בְּפָרְק אֵין מְעַמִּידִין דְּפָלִיגִי בֵּין מְחוּי לְצִירוֹ: תַּלָּא א"י אוּ שְׁפָחָה שְׁמָלְגוּ תְּרַנְגְּלוֹת אוּ הַדִּיחוּ בֶּשֶׂר.

בספר תרומות מצאתי אם ב גוי או שפחה גויה שפכית ישראל שמלגו תרנגולת ולא ראה ישראל ולא ידע אי בכלי ראשון או בכלי שני מותר. או הדיחו בפשר ולא ראה ישראל אם שני פעמים הדיחו ונהביאו בקדירה או מלחו בשר ולא ידע אי בכלי דאסור או לאו אם הדיחו קערות שנסתמשו בהן בשר עם קערות חולבות ולא ידע אם הדיחו יחד או אלה לבד ואלה לבד או כל שאר ענינים הדומים להאי גונוני אם הגוי אינו יודע משפט הדבר היאך עושין אז הכל אסור.

דאזלי להקל טורחיו עשה באיסור כמו שרגיל הא"י לעשות בביתו ואם יודע הכשר הדבר היאך הדין אז הכל מותר ואם ישראל יוצא ונכנס דמירתת הא"י להקל טורחו ולעשות באיסור שמא יראנו ישראל דתנו אין צריך להיות יושב ומשמר אלא אפילו יוצא ונכנס מותר בריש הכל שוחטין (דף ד) שרי לישראל לאכול משחיטת כותי מהאי טעמא שאינו מקפיד על לפני עור לא תתן מכשול.

ואפילו הכי לא חיישינו שמא שיהא דרס שמא החליד אמר שמואל אין הכשר יוצא מידי דמו אלא מולחו יפה ומדיחו יפה יפה ואותו הדם הנדבק לבשר על ידי המלח אינו אוסר הכשר לפי שהדם אינו מפעפע כי כל מקום שהצריכו חכמים קליפה ולא יותר לפי שהאיסור אינו מפעפע אעפ"י שישב בקליפה שומן כיון שהאיסור עצמו אינו הולך יותר ואין הקליפה אוסרת שלא יהא טפל חמור מעיקר.

חתיכה מליחה שנפלה בציר אסור דהוי ככבוש והוי כמבנושל דג' ועופות שמלחו זה עם זה וקרבי דגים ובלעי ומליחת בשר וחלב לא הוי כגדי שצלאו בחלב שאסור לאכול אפילו מראש אגנו דחלב מפעפע בחמימות האש אבל מליחה הדם והציר אינו מפעפע ולפי רבינו אפרים אין שיהא לומר הכשר נעשית חתיכה נבילה כי אם בבשר בחלב אבל דם הבלוע לא נעשית נבילה כי אם הדם הבלוע שאינו מפעפע קיימא לן אפשר לסוחטו אסור ונהלכה כרב באיסורי פנגד שמואל וקרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר בפירק מי שהוציאוהו (דף מז) כר' יוחנן לגבי ר' שמעון בן לקיש כדאמר בפירק החולץ ובפירק בהמה המקשה (דף עב) משום הכי קיימא לן אפשר לסוחטו אסור.

חתיכה שבלעה איסור ואין בחתיכה ס' לבטל איסור שבו ונתבשלה אותה חתיכה עם חתיכות אחרות החתיכה אסורה שמא לא פלטה האיסור שבה מכל מקום הרוטב מותר אם יש בו ס' לבטל איסור הבלוע מההוא כזיתא תרבא דנפל לדיוקול' דבישרא קלחת ונפל לתוך הרוטב וכן כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב אמר רב בשר אסור וחלב מותר שיש ס' לבטל טעם החלב.

ואם אין ס' בבשר לבטל טעם החלב אסור. מלח הבלוע מן הדם שיורי מליחת בשר ונתנה בקדירה אם יש ס' כדי שיעור מלח הכל מותר לפי שהמלח אין בו איסור: תלב הלכות איסור והיתר בפירק גיד הנשה (דף צג) אמר רבא אמור רבנו בטעמא ואמור רבנו בקפילא.

ואמור רבנו בששים מין ושאינו מינו דהיתירא בטעמא. דאיסורא בקפילא.

מין במינו דליכא למיקם אטעמא אי נמי היכא דליכא קפילא בששים. בא וראה כמה הלכות מתחלקות מדברי רבא כפטיש יפוצץ סלע.

אמרו רבנו בטעמא מין בשאינו במינו דהיתירא דתניא קדירה שבשיל בה תרומה לא יבשל בה חולין. ואם בישל בה טעים ליה כהן אם יש בה טעם אסורה לזרים ומותרת לפהנים ואם לאו מותרת אף לזרים ובפירק כל הבשר (דף קיא) צנון שחתכו בספין יטעמנו ישראל אם השמנונית

נותן בו טעם אסור לאוכלו בכותח ואם לאו מותר לאוכלו בחלב אמור רבנן בקפילא בפ' גיד הנשה (דף צו) כילכית באילפס הוא דג קטן טמא נתבשל באילפס של בשר.

ואמר ר' יוחנן ליטעמיה נחתום גוי. ולא שיודיעוהו אלא יאמר טעום תבשיל זה ומה טעמו וניסיח לפי תומו.

ובפרק כל הבשר קערה שמלח בה בשר ליטעמין קפילא פדי לאכול בה רותח ומסיח לפי תומו: תלג אין פותי נאמן להעיד ולא לאסור משלהי יבמות (דף קכב) שהתירו ששים בני אדם וגם ליטעמיה קפילא הילכה אין להאמין לכותי או נעבד פותי לומר זה הבשר מלוח או הודח לאחר מליחתו ובפ"ב דע"ז (דף לה) חלב שחלבו פותי ואין ישראל רואהו אסור.

ואין להאמין לומר לא עירבתי בו חלב טמא תלד משערינו בששים אמור רבנן בס' היכא דליכא קפילא פותי וילפינן בפ' גיד הנשה (דף צח) מזרוע בשלה מן האיל. בפ' כל הבשר טיפת חלב שנפלה על גבי חתיכה אם יש טעם באותה חתיכה שלא הגיס הקדירה ואין בחתיכה ס' אסורה ואם יש בה ס' מותרת.

הגיס בעי ס' בכל הקדירה. ואמרינן בפ' גיד הנשה אמר ר' חנינא כשהו משערינו ברוטב ובקופה ובמאי דבלעא קדירה.

ומשערינו האיסור שנפל שם תחילה ואז משערינו נמי בהיתר דבלעה קדירה. אבל אם אינו יכול לשער האיסור כגון שפא עכשיו מצומק לפנינו האיסור אין לשער במאי דבלע הקדירה שהרי גם האיסור בלעה ונתמעט והאי דלא משערינו בקדירה עצמה כשהיא של היתר אבל אם היא של איסור כגון קדירה חולבת שבישל בה בשר משערינו גם נגד כל הקדירה: תלה כף חולבת כף חולבת שפחשו בה בשר חשבינן כל הכף חתיכה דאיסור' לשער כנגדה.

והכף כמו שהכניסה במאכל אם יש ס' במאכל וברוטב מותר. ואם לאו אסור כף משערינו לזקח כלי מלא מים ותוחב בה.

הכף חולבת כמו שבאתה בקדירה בשר והמים יוצאין בכלי ריק. וחוזר וממלא הפלי מים וחוזר ומכניס במים וחוזר וממלא הפלי.

כף יעשה ס' פעמים ומשמר המים שיצאו ס' פעמים אם יש בקדירה בשר וירק ורוטב כפי שיעור המים שיצאו הני ס' ומותר. ואם אין בו ס' אסור: תלו אפרוח בביצה אמור רבנן בס' גבי כל האיסורין שבתורה.

אבל ביצה קיימא לן בפרק גיד הנשה (דף צו) בס' והיא אסורה בס"א והיא מותרת הווי ס"א אם יש אפרוח בין בביצה טמאה בין בביצה טהורה אוסר כדתני ביצים ששלקן ומצא אפרוח באחת מהן אם יש ס' בהן בנותן טעם אסורות הילכה ביצה שיש בה אפרוח יש לנו לשער בביצים טהורות אחרות ובמים שנתבשלו בו אם יש בהן ס"א לבד מן ביצת אפרוח אז מותר ואם לאו אסורה.

אבל ביצת טריפה או ביצת עוף טמא שנתבשלו עם ביצים טהורות אפי' אין בהם ס' מותרות דמאי דביעי לית בהו טעמא ביצת טריפה אסורה אפרוח של ביצה טריפה מותר בתמורה בשילהי כל האסורין (דף לא) ביצת עוף טמא אסורה בפרק אלו טרפות מן בת יענה.

וְשׁוֹיֵן בְּבִיצַת טְרִיפָה וְשִׁיחָלָא קָמָא. תְּנִיזָא אִין מוֹכְרִין בְּבִיצַת טְרִיפָה לְכוּתִי בְּיַצָּה הַמּוֹזַרְתָּ מְוַתְרָת.

בְּיַצָּה שְׁנַמְצָא דָם עַל חֶלְמוֹן שְׁלָה אֶסוּרָה אַבְל דָּם עַל חֶלְבוֹן זוּרְק וְאוֹכֵל הַשָּׂאָר: תְּלוּז פְּחָל שְׁנַתְּבַשְׁל עִם הַבָּשָׂר. אָמור רַבָּנָן בַּס' לְבַד מִן הָאִיסוּר.

פְּחָל שְׁנַתְּבַשְׁל עִם הַבָּשָׂר וְהַפְּחָל אִינוּ קְרוּעַ שְׁתִּי וְעָרַב קִימָא לֹן בְּפָרְק גֵּיד הַנְּשָׂה אָמַר רַב נַחֲמָן פְּחָל בַּס' וּכְחָל מִן הַמְּנִינְן וּכְחָל עֲצָמוֹ אֶסוּר וְאִם נָפַל לְקַדְיָרָה אַחֲרָת אֶסוּר אִם לֹא יִהְיֶה ס'.

פְּחָל שְׁבִיבָשְׁלוֹ בְּחֶלְבוֹ לְבַד מְוַתְרָא אַבְל לְכַתְּחִילָה בְּעֵי קְרִיעָה שְׁתִּי וְעָרַב וְטָחוּ בְּכוֹתֵל. אַבְל לְצַלְיָה אִין צְרִיף לְקוֹרְעוֹ וְדוֹנוֹקָא פְּחָל מְנִיקָה אֶסוּר וְקִימָא לֹן בֵּין כְּבָדָא בֵּין פְּחָלָא עֵילוּי בִּישְׂרָא לְכַתְּחִילָה הוּא דְלָא אַבְל דִּיעְבַד שְׁפִיר דְּמִי.

פְּחָל שְׁנַמְלַח עִם הַבָּשָׂר בְּדִיעְבַד מְוַתְרָא. אוּ נֶצְלָה עִם הַבָּשָׂר.

וְיֵשׁ לְאָכּוֹל הַפְּחָל קוֹדֵם הַבָּשָׂר. אוּ חֵלֵב קוֹדֵם פְּחָל.

אע"פ שְׂרַבִּי תָם מְתִיר פְּחָל לְקוֹרְעַ שְׁתִּי וְעָרַב וּלְבִשְׁלוֹ עִם בָּשָׂר אַבְל לְבִשְׁלוֹ לְבַדוֹ בְּקַדְיָרָה אִין צְרִיף לְקוֹרְעוֹ אָנוּ פּוֹסְקִים כְּרַבִּי שְׁלֵמָה שְׁאוּסַר לְבִשְׁלוֹ עִם בָּשָׂר אִפִּי קָרְעוֹ שְׁתִּי וְעָרַב כִּי אִם לְבַדוֹ בְּקַדְיָרָה אִם יִבְשְׁלוּ קוֹרְעוֹ: תְּלַח שְׂשִׁים כְּנֶגֶד הַכְּבֵד אָמור רַבָּנָן בַּס'.

כְּבֵד שְׁנַתְּבַשְׁל עִם בָּשָׂר אִם יֵשׁ בְּקַדְיָרָה בְּחֲתִיכוֹת וּבְרוֹטְבֵי ס' כְּנֶגֶד הַכְּבֵד אִז נִתְבַטַּל הַדָּם וּמְוַתְרָא דְתַנְּנָן בְּתְרוּמוֹת ב' י' (דף נט) כְּבֵד אוֹסְרָת וְאִינָה נְאָסְרָת מִפְּנֵי שְׁהִיא פּוֹלְטָת וְאִינָה בּוֹלְעָת.

כְּבֵד שְׁנַתְּבַשְׁל לְבַדוֹ בְּקַדְיָרָה הַכְּבֵד מְוַתְרָא דְלָא בְּלַע אִפִּי כְּשֶׁהוּא נַח מְרַתִּיחָתוּ. וְכֵן בַּפ' בְּתֵרָא דְהוֹרִיּוֹת מְשַׁמַּע כְּבֵד שְׁלוּק מְוַתְרָא שְׁהֵרִי הַדְּבָרִים הַמְּחַזְרִין אֶת הַחוֹלָה לְחַלּוֹלָיו בָּשָׂר צְלִי וְכַבֵּד.

וְזֵהוּ אִינְרִי בְּשְׁלוּק דְאִי בְּצַלִּי תִפּוּק לִי מְשׁוּם צְלִי וְאִם נִתְבַשְׁלָה עִם הַבָּשָׂר אוּ אִם אִין הַבָּשָׂר וְתַבְשִׁיל ס' אֶסוּרוֹת וְהִיא מְוַתְרָת. וְאִם יֵשׁ ס' הַפֵּל מְוַתְרָא.

ירוּשְׁלָמִי בַּפ"י דְתְרוּמוֹת רב"א שְׁלַק כְּבָדָא וְאַכְל בְּשִׁנְיָהוּ וּלְבִשְׁל בְּקַדְיָרָה. אַחַר שְׁנַצְלָה צְרִיף לְהַמְתִּין עַד שְׁיִצְלָה הֵיטֵב וְכָל מְשַׁצְלָה אֲדָמוֹ אִין לְהַתִּיר כְּרַב אֲשִׁי דְאָסַר לְקַבֵּל אִפִּי לְאַחַר שְׁבִטְלָה הָאֲדָמוּמִית מִמֶּנּוּ: תְּלַט שְׂשִׁים כְּנֶגֶד הָאִיסוּר לֵב וְכַבֵּד הַלְכָה לְמַעֲשָׂה רְאִיתִי אַבָּא מְרִי ה"ר יב"ק זצ"ל (הוּא וְכָל בְּנֵי שְׁפִירָא וּמְגַנְצָא הִיוּ מְתִירִין בֵּין כְּבֵד דְּבוּק בְּעוֹף בֵּין אִינוּ דְּבוּק הִנְה מְשַׁעַר אִם יֵשׁ ס' כְּנֶגֶד הַכְּבֵד הִנְה מְתִיר הַפֵּל וְלֹא נְאָמַר חֲתִיכַת הָעוֹף נַעֲשִׂית נְבִילָה אִם אִין בְּעוֹף ס' אֶלָּא עִם הָעוֹף וְהַרְוֹטְבֵי שְׁיַעוּר ס' וּמְתִיר הַפֵּל: תֵּם כְּבֵד שְׁנַצְלָה בְּעוֹף מְוַתְרָא.

בַּפ' כִּיצַד צוֹלִין (דף עו) כְּבוֹלְעוֹ כֶּף פּוֹלְטוֹ דְנוֹרָא מִיֵּשֵׁב שְׁיִיב. וְאִם כְּבֵד נִמְצָאת בְּמוֹלִיאָתָא אוֹסַר דְהָא קִימָחָא חִינּוֹרְתָא הוּא וּמְחַזְקַת הַדָּם בְּתוֹכוֹ.

בָּשָׂר וְכַבֵּד שְׁנַמְלָחוּ יַחַד הַכְּבֵד פּוֹלְט כָּל שְׁעָה כָּל שְׁתַּחֲתִיו וְסָבִיבּוֹ אוֹסַר דְּדָמִי לְדָגִים וְעוֹפוֹת דְאָסְרִי עוֹפוֹת לְדָגִים כֵּן הַכְּבֵד אוֹסַר אֶת הַבָּשָׂר הַכְּבֵד אוֹסְרָת מַה שְׁנַתְּבַשְׁל עִמָּה וְאִינָה נְאָסְרָת וְאִם הוּא מְתוּבָל אֶסוּרָה.

הַצוֹלָה הַכְּבֵד חוֹתְכוֹ וְכוֹרָא מִיֵּשֵׁב שְׁיִיב. צוֹלָהוּ מַעַט אוּ מְתַבְשֵׁל עִם הַבָּשָׂר אִז צוֹמְתוֹ בְּחוּמָין אוּ בְרוֹתְחִין לְבִשְׁוֹל: תֵּמָא לֵב מְבוֹשָׁל אָמור רַבָּנָן בַּס' לֵב שְׁנַתְּבַשְׁל לְבַדוֹ מְוַתְרָא הַלֵּב קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דְּמוֹ.

לא קרעו קורעו לאחר בישולו. והלב אינו בולע דאמרינו בכיצד צולין (דף עד) שאני לב דשיע.
אבל נתבשל עם בשר אם יש ס' בבשר וברוטב פנגד הדם מותר ואם לאו אוסר הבשר. ואבא מרי
ה"ר יב"ק הנה משער בין לב דבוק בעוף בין אינו דבוק אם הנה ס' בתבשיל ובבשר מתיר ואם
לאו אוסר.

אע"פ שראיתי במעשה הגאונים דאם כבד דבוק בעוף משערינו בס' פנגד העוף אם אין בעוף ס'
פנגד הלב הדבוק בו הנה ליה חתיכה דאיסורא לא הווי פך פל רבותין אלא בין נתבשל בו כבד
או לב משערינו בס' ואם נמלח ביחד או נצלה הפכד אוסר סביבו אבל הלב אינו אוסר.

הלב אחר קריעתו מותר לצלותו או לבשלו או למלחו עם שאר בשר הלב קורעו ומוציא את דמו
לא קרעו אינו עובר בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כב) לב עוף שאין בו פזית אינו עובר עליו
אבל לב בהמה דאיכא פזית עובר עליו אם אכלו חי דאמרינו במנחות בהקומץ רבה דם שנתבשל
אינו עובר עליו.

תניא הלב קורעו ומוציא את דמו לא קרעו קורעו לאחר בישולו ומותר דם שבלב אסור אבל
הלב מותר דשיע פי' בשר הלב חלק ואינו בולע. דאמרינו בפסחים בפ' כיצד צולין שאני לב
דשיע.

הרי אם נתבשל הלב עם דמו לא מיבעי אם פי הקנה חוץ לקדירה שהדם יוצא לחוץ ואין הלב
בולע אלא אפי' פי הקנה תוף הקדירה הלב מותר שהלב חלק מבפנים כמו מבחוץ. ואם הלב נצלה
עם דמו קורעו מותר והדם נופל לארץ.

ואם נתבשל נשאר הדם בקדירה וצריך ס' לבטל הדם. ואם אין ס' אף התבשיל אסור: תמב הפחל
קורעו ומוציא את חלבו.

לא קרעו אינו עובר עליו ומותר אף בלא קריעה פי' רש"י דווקא לצלי שנופל לארץ וחלב שבו
חלב שחוטה אבל לבישול אסור דמה שפונט חוזר ובלע (ועיי' בתוס' דף קט) ותניא כחל שבישלו
מותר.

פי' שצלאו דצלי נמי קרי בשול והקמ"ל דקריעה בעלמא סגי ולא בעינן שתי וערב וטחו בפותל
וכסוי בקדירה וקשה דרב נחמן מיקל טפי וויקו לה פחלי נפוח מן החלב כמו בפ' ב' דע"ז (דף לא)
ארמאי ונוקני הרי דמתיר לצלי בלא קריעה.

בפ' גיד הנשה כחל בס'. כיון שיש ס' במים אז החלב הנפלט בטל בס' במים לבטלו ורבי' תם פי'
בין לצלי בין לבשול והא דאמרי' הפחל קורעו שתי וערב לקדירה עם הבשר.

קרעו קצת אינו עובר עליו ומותר בדיעבד אף לקדירה עם הבשר. אבל לצלי מותר בלא קריעה.
כרב נחמן או לקדירה בלא בשר. כחל שבישלו בלא בשר ובלא קריעה מותר.

אפילו ליכא ס' אבל בהדי בשר אסור שקלט החלב. ובפ' גיד הנשה כחל בס' אם בישל עם הבשר
אבל בלא בשר מותר.

והדמנו קורעו לבשלו עם הבשר והדקתני שבישלו דיעבד פי' לקדירה בלא בשר וזהו לצלי.
ומשני הוא הדין לכתחילה אנו פוסקים כרבי' שלמה לצלי בעי קריעה שתי וערב לכתחילה ואם
לא קרעו מותר לצלי שמשפטר לארץ.

ומה שלא פ'י מותר בדיעבד ותנאי פנותיה ולא כרב נחמן דקאמר ויקוי לה פחלי בלא קריעה
לצלי אבל לקדירה קורעו שתי וערב וטחו בפותל ומותר לכתחילה בלא בשר. וכן לעשות
מליאתא ליתנו בעיסה אם לא קרעו שתי וערב אסור אפי' בדיעבד שחלב המטפטף חוזר ונבלע
ואוסר הפחל מדרבנן ואם יש ס' במים עם הפחל שמתבטל חלב הנפלט מותר.

ועם הבשר אפי' קרעו שתי וערב אסור. וכן אנו מורין.

אבל רבי' תם הנה מתירו לקדירה אם קרעו שתי וערב עם הבשר לכתחילה ואם קרעו מעט מותר
בדיעבד פלישנא קמא דרב אבל לצלי מותר לכתחילה בלא קריעה כדאמר רב נחמן וויקוי לה
פחלי.

ורב לא פליג עליה והוא הדין לקדירה בלא בשר או במליאת' מותר לכתחילה בלא קריעה ככל
אעפ"י שחוזר ונבלע. וכחל שנצלה או נתבשל מותר לחותכו בספין שחתף בה בשר או לאוכלו
בקערה שהנה בה בשר והילכתא בין כבדא בין רחלא לצלי לכתחילה הוא דלא הא דיעבד שפיר
דמי: תמג דין כבד אמר ליה אבני לרב ספרא כי סלקת בעי מינייהו כבדא מה אתון ביה פירש"י
לבשלו בקדירה לאחר שנמלח שפולו דם לעולם פולט ונבלע אבל לצלי מה שפולט נופל לארץ
ומה שאינו פולט מותר מה שלא פירש.

ורבי' תם אומר כיון שנמלח ושהה שיעור מליחה יצא כל הדם שעתיד לצלות כאילו אם נצלה.
ומעשים בכל יום לאחר שהכבד נצלה שטמגנין אותו במחבת או נותנין אותו בקדירה.

והוא הדין שמותר לקדירה על ידי מליחה דבה"ג פ'י שיעור מליחה כשיעור צלייה אז יצא כל
הדם כאילו נצלה דמליח הרי הוא פרוחם דצלי. ובפ' הקומץ רבה טעמא דמעטין קרא ממליח' הא
לא מעטין ממליחה נפק מתורת דם דאמר רב יהודה דם שבישלו וכן שפולחו אין עובר עליו אלמא
מליחה דקדשים הוי כבישול דאמר רבא וכן לקדירה וצריף להיות מליחות של בשר שנבלע
בקדירה כמו של קדשים.

בין לפרש"י בין לפר"ת דמביעניא ליה לאסור בשר שנתבשל עמו אבל כבד פשיטא לאבני ולרב
ספרא דאינו נאסר לקדירה דידעי מתני' דמסכת תרומות הכבד אינה נאסרת שפולטת ואינה
בולעת דטרויד לפלנט רוב דמו ואינו בולע ופי' בספר תרומות רב ספרא סבור אבני שואל לאסור
הכבד עצמו לאחר שנשלק הרבה ונתרפף ובולע דמו שנפלט דשליקה אוסרת ונאסרת.

אבל אינה שלוקה כי אם בבישול בינוני הכבד עצמו אינו אוסר. ומשיב לאסור עצמה לא אפי'
שלוקה.

בשלוקה השתא לפרש"י אם בישל כבד בקדירה לאחר שנמלח ושהה כדי מליחה והודח במים
הכבד מותר. ואם יש בשר עם הכבד אסור שהכבד פולט מרוב דם שבו ואינו בולע אבל בבשר
בולע.

ואין לבשלו לבדו שהכבד אוסר הכלי ולפר"ת אפי' לא נמלח כף הוא הדין אבל לאחר שנמלח
מותר לבשלו בקדירה אפי' עם הבשר שפוסק לפלנט לאחר שיעור שהיית מליחה. ולאחר שנצלה
מותר לטגנו במחבת או ליתנו בקדירה דאינו פולט עוד כיון שנצלה באש ואם רוצה לצלותו כנגד
הגחלים צריף לקורעו שתי וערב או לנוקבו בעומק בהרבה מקומות.

בה"ג האי מאן דבעי מטוני כפדא צריף לחותכו דאזיל דמא בסימפונות. אבל משום דם הסמפונות הנבלע בפשר הכבד אין לחוש כבולעו כף פולטו פדאיטא בריש פ' כיצד צולין.

רבה בר רב הונא דאמר גבי כפדא צריף קריעה שתי וערב וחיטוכא לתחת הגי מילי כפדא. אבל כחלא שומנא בעלמ' הוא: תמד שיעור ששים פשהחכם בא לבטל איסור שפול בקדירה או פלי אסור לתקן הקדירה על ידי ס' צריף לחקור אם נתנו מים לאחר שהיה האיסור בקדירה שפעמים הקדירה או המחבת לא היה בהן מים מתחילה כל כף כמו עתה שפא להורות.

ומתחילה פשהיה בו מעט מים נאסר הפלי. וכשפא להתיר התבשיל שהיה בכלי איסור ורוצה להתיר קדירה שאינה בת יומא שלא היה בו איסור מעת לעת או יותר צריף לחקור אם הוחמו המים לבדם בתוך מעת לעת שעשו באיסור עצמו דכל המים נעשו נבילה כמו שלא היה בהם ס' לבטל פליטת הפלי דבדידיה משערינו ליה וחרו ונבלעו.

אבל בהיתר אין הדין כף כמו בשר בכלי של חלב וחלב בכלי של בשר ואם אין הפלי בן יומו הכל מותר. אעפ"י שעשו מים חמין לעולם שכל המים אין להם דין פליטה מן הפלי.

וכן חזרו ונבלע בפלי ולא נבלע רק מעט מן הפשר שנפלט מן הפלי או מן החלב המערב שהרי י' ידות חזרו ונבלעו מן המים שהן היתר בהיתר. משחזר ונבלע מן הפליטה של פלי דווקא באיסור אמרינו חתיכה עצמה נעשית נבילה, שכל המים קרויין איסור ועוד יש להתיר משום נותן טעם בר נותן טעם אפי' אם נאמר דווקא דגים שעלו בקערה מותר אבל נתבשל לא הקא איפא ג' נותני טעם של היתר ראשון נכנס בכלי משם למים מן המים חוזר ונבלע בכלי הרי שלשה וכ"ש אם הוחמו מים הרבה פעמים דאיפא טובא נותני טעם ומותר בפ"י דתרומות: תמה כבד בפ"י דתרומות ר' יוחנן פן נורי אומר הכבד אוסרת ואינה נאסרת ומייתי לה בפ' כל הפשר רבי ירמיה בעי שלקה לכבד בחלב מהו פי' פולטת ואינה בולעת ר' זעירא לא אכל כבד מימיו.

ר' אבא שלקה ואכל. איפא דאמרי מלחה ר' בא אכל ובפ' כל הפשר קאמר כפדא מה אתון ביה. ופי' רבי' תם דקבעי בלא נמלח פי' לאחר מליחה ושהיה פשיעור פשיטא שפותר לאוכולו עם הפשר. ונהגו העם לאחר צלייהלבשלו בקדירה שהאש הוציא את הדם.

ושיעור שהיית בשר במלח ליתן בקדירה פירשו הגאונים פשיעור צליית צלי. אלמא כמו שפולט על ידי צלייה פולט על ידי מליחה אבל בלא מליחה קא מיבעי ליה פיון דכולא דם ושרא לן רחמנא פדאמר התם שרא לן כפדא אם פן הותר אפי' דם יוצא או דילמא אם יצא ונפלט אסור אבל שאר בשר פשיטא שהדם היצא ממנו אוסר את הקדירה דהא אמרי' אין מולחין את הפשר אלא בכלי מגוקב' והא דקאמר שם אייתו ליה כפדא שליכא ולא אכל התם לא היה יודע אם נמלח.

וכן הא דקאמר וקריבו ליה קניא בקופיא ואכיל התם כפדא שלא נמלח אבל נודאי הלב והריאה נמלחו כשאר בשר אי נמי עשו כדי להורות לתלמידים. והיה יכול להשיב לו דילמא נמי לב וריאה נמלחו כמו כן כבד מפל מקום שהוא דנהה משמעיה היה סבור שלא נמלח.

וקצת קשה לפי זה מגמרא דהכא ולפי' התם קא מסתפק אם מיירי בכבד כשרה ואוסרת הקדירה במאי דנפיק מינה או בכבד טרפה מיירי ואוסרת ואינה נאסרת הכבד כשרה מן השמנונית של טרפה משום דטרידא למיפלט.

אבל כבד כשרה אינה אוסרת את הקדירה אע"פ שפולטת את הדם דהכי שרא רחמנא ובתוספת' ומייתי לה התם ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר מתנבלת אוסרת שהתבלין מרפכין אותה.

שלוקה אוסרת ונאסרת בפירוש רש"י ובפר"ח שנאסרת שמבןשלת יותר מדאי: ובתוספת' בפ' פל הבשר בספר ישן גרסי' שלוקה אוסרת ואינה נאסרת. ויש לפ' אותה שליכה היא בישול מעט ברתיחה ראשונה כמו שלקות ירקות שדרפן לבשל מעט ולבסוף פובשן בחומץ וכן בברכות בפ' כ"מ (דף לח) ובפ' פל שעה.

אין יוצאין בכבושין ולא בשלוקין ולא במבןשלין זו ואין צריה לומר זו קתני. דכבוש כוחו חזק משלוק ושלוק ממבןשול.

מיהו יש שליכה שהוא יתר מן המבןשול בפ' בהמה המקשה (דף עז) עור חמור ששלקו וכן בפרק מומין אלו ששלקו קובר אחת. ביצה שנתבשלה בתבלין של איסור של תרומה ושל פלאי הפרם ושל שביעית לכולי עלמא אפי' חלמון שלה אסור.

מבןשלת ונקלפה ותבלה מבחויז הטעם עובר את החלבון ואת החלמון. רב הונא אמר קליפי איסור מעלין את ההיתר מצטרפין להעלות האיסור ולהתיר בששים.

אם אין בהיתר ששים וקליפת של ביצת האסור משלמת הששים אמר ר' זעירא והוא ששלקו בקליפיהן: תמו גיעולי ביצים מותרין כד"א שורו עיבר ולא יגעיל פי' שגדחקו מן התרנגולת בעל קרסו.

ביצים שהקרימו מותרות פי' שגולדו בקרום בעלמא אע"פ שאינה קליפה אבל בלא קרום אסור דהוי אבר מן החי: תמו מצא בהן דם קולף מקום דם. תניא ר' חלפתא חלבון אסור וחלמון מותר אמר ר' זעירא הא דקאמר חלבון אסור שנמצא במקום זכרותו של חלבון ואפי' חלמון נמי אסור והוא שנמצא במקום זכרותו של מוח שממנו אפרוח נוצר כהו היא הגירסא בגמרא זו ומחמיר טפי בדם הנמצא על חלבון מעל חלמון.

וכן גרסי בספר ישן מאד בסוף אלו טרפות גבי זורק את הדם ואוכל את השאר. תניא ר' דוסתאי אבוה דרבי אפטוריקי לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה אבל נמצא על חלבון שלה אסורה.

והפ' מוגה בגיליון מאי טעמא דשדא תכלא בכולה. וטעמא הוי פשהשריץ אפרוחים מתחיל מחלבון מקום שהתרנגולת מחממת יותר אבל אם נמצא על חלמון סתם לא מחממת שריצת האפרוח אלא מפה היתה בתרנגולת מקום שביצי חלמונים קשורים בה וכשנתלה החלמון על ידי זרע התרנגול לוקח טיפת דם משם.

ואותה טיפת דם אינה אוסרת את כל הביצה. בכל הספרים מחמיר טפי בחלבון מבחלמון וצריה להחמיר על שניהם ומילתא דר' זעירא לעיל הכי פי' הא דאמרת חלבון אסור וכו' אפי' חלמון נמי אסור כשנמצא דם בחלבון משום פשהתחיל להשריץ האפרוח שדא תיכלא בכולא ונעשה חלבון וחלמון הפל אחד מה שאין פן בנמצא דם בחלמון דאינו בא אלא מעלמא: תמח ציר בהמה ציר בהמה טמאה משמע בתורת פהנים שנאסר מן התורה.

וכן ציר של שרצים מדאורייתא רפ' העור והרוטב (ד' קכב) ובפרק א' דבכורות. דמייתי על חלב בהמה טמאה.

אבל ציר דגים דרבנן. בסוף פ' אין מעמידין (דף לג) בספק דגים טמאים בין טבל גופו בין לטבל בצירו.

אבל דבהמה טמאה ודשרני' איסור ציר דאורייתא. ואסמכתא בתורת פהנים גבי דגים שקץ לאסור ציר ורוטב.

וקא דאמרינן בפ' העור והרוטב דאימלח בשר שחוטא עם בשר טריפה ואסור רבה מהטמאים לאסור צירן ופריה מדג טהור שמלחו עם דג טמא ומותר. הכי פריה לכל הפחות הנה לו לאסור מדרבנן וקא תנו דג טמא צירו אסור.

כל הנכבשין זה עם זה מותרין דפולט ואינו בולע. שהמים יוצאין מהם בלא טעם.

מורסן קליפה העליונה של חיטין הפורשה בלתימה סובין קליפה התחתונה של חיטין: תמט גיד הנשה אמרו רבנן בס'. גיד הנשה שנתבשל עם הגידין בזמן שמפירו משליכו והשארו מותר ואם אין מפירו פולן אסורין דבריה לא בטלה.

והילכתא אין בגידין בנותן טעם בין נמלח בין נצלה בין נתבשל בו משליכו והשארו מותר. וכגון שנוטל שומנו אבל נתבשל עם שומנו שנהגו בו איסור משערינן בס'.

ואם יש בבשר ובחתיכות וברוטב ובקיפה פנגד השומן מותר ואם לאו אסור. ויש לחטוט אחר גיד הנשה להסירו פולו וישבר עצמות שפירף שיש בהם שיורי גיד הנשה וישליכם ויסיר שומנו וכל מה שאסור בירף שור וכשב ועז אוסר בחיה בכל הירף וצריף לנקר גיד הנשה של חיה והשמנונית יש להסיר כמו של בהמה בירף ובשוק ובבוקא דאטמא.

גיד הנשה אינו נוהג בשליל וחלבו מותר אבל דמו אסור. כדאמר בפ' בהמה המקשה.

הילכף גיד הנשה שנתבשל עם שומנו בס' בנותן טעם נצלה עם שומנו אוסר הכל. כדאמרי' בפ' גיד הנשה (דף סט) חלב מפעפע.

גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מראש אוננו: תנ ב' מינים סלק אמור רבנן בס' וקיי"ל כרבא כל מין במינו ודבר אחר סלק את מינו כמו שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו פגון נבילה ושחוטא זהו מין במינו ודבר אחר פגון תבלין ורוטב סלק השחוטא מין ההיתר פאילו אינו בקדירה אם הרוטב והקיפה ס' יותר מן הנבילה מותר ואם לאו אסורה אבל איסור שנותן טעם אסור כדאמר בפ' גיד הנשה (דף צט) גריסין שנתבשלו עם עדשים וקיימא לן טעמא לא בטיל כמו שאר איסור ותבלין וציר שיעורו קרוב למאיתם אבל סתם בנותן טעם ס' תנא מין במינו בלא טעם אמור רבנן בס'.

מין במינו דליכא למיקם אטעמא בס' בפ' גיד הנשה (דף צז) חתיכה של נבילה וחתיכה של דג טמא שנתבשל עם חתיכות בזמן שמפירן בנותן טעם בס' אין מפירן פולן אסורות והרוטב בנותן טעם בס'.

וכן אנו נוהגים בין חלב בין חתיכות נבילה בין נתבשל עם בשר אם יש בבשר ס' פנגד החלב שנפל בקדירה או פנגד החתיכה משליף החלב או הנבילה ומותר הכל וכן דג טמא והשארו מותר בס'.

וכן חלב בשמן דמין במינו בס'. וכן ראיתי הלכה למעשה לאבא מרי ה"ר יב"ק זצ"ל ולכל רבותי הקדושים זצ"ל משפירא וממגנצא וכן הורה ר' תם תדא דבפ' גיד הנשה אמר רבא מין במינו דליפא למיקם אטעמא בס' ואע"ג דר' יהודה סבר מין במינו לא בטיל בפרק פיסוי הדם ובזבחים בפ' כל הזבחים שנתערבו אין דם מבטל דם קיי"ל פרבים פתקמים דפליגי עליה.

ובשילהי ע"ז (דף עד) סבירא להו לר' יוחנן ולר' שמעון בן לקיש כל האיסורין שבתורה בס' אפי' מין במינו אע"ג דרב ושמואל פליגי עליה. קיימא לן בריש מסכת ביצה כר' יוחנן.

ובפ' גיד הנשה ר' יהושע בן לוי מין במינו בס' וגליף מזרוע בשלה. ור' אליעזר בן יעקב קב ונקי סבר בפ' כל הזבחים שנתערבו (דף מ) בכ' חרסו של זב ולגבי רבא חמץ בין במינו בין שלא במינו אסור.

אפי' אם תאמר בפ' כל שעה (דף ל) אוסר במשהו משום חומרא דחמץ דלא בדילי מיניה. ודמי לטבל ויין גסו בשילהי דע"ז דאסור במשהו אבל שאר איסורין אפי' מין במינו בס'.

וכל רבותיו של רבי שלמה הורו מין במינו בס' וכן העיד רבנא שמואל ראש הישיבה בבבלי דחמץ במשהו. מין במינו בס' וכן פולנו מורין והא דאמר רבא בפ' כל הזבחים שנתערבו אמר רבנו ברנבא מין במינו היינו דיני תורה והא דאמר רבא בפ' בתרא דע"ז חלא דחמרא וחלא דשיקרא חמירא דחטיי וחמירא דשערי במשהו מפר"ת בטבל ויין גסו במשהו.

משום הכי לא אפליגו אביי ורבא אלא במידי דמצוי למהוי טבל ויין גסו אבל בשאר איסורי אפילו מין במינו בס': תנב טיפת חלב ששנפלה על חתיכת בשר. אמור רבנו בס'.

בפ' כל הבשר טיפת חלב ששנפלה על חתיכת בשר אם יש נותן טעם באותה חתיכה בס' מתבטל. נייער את הקדירה אם יש באותה הקדירה נגד הטפה ס' פי' רבי' אפרים דווקא בשר בחלב טיפת חלב על בשר קודם שנגעה זה בזה הנה זה וזה מותר וכשנפלה הטיפה ונתנה טעם בחתיכה הוי בשר בחלב מן התורה והחלב והבשר שניהם עשו החתיכה איסור גבילה ואוסרת כל החתיכות אבל טיפת דם או חלב ששנפלה על חתיכת בשר אין איסור כי אם טעם איסור שבו.

ובשר של היתר אינו נאסר לאסור שאר חתיכות. או לב דבוק בפרנגולת.

והיינו דאמר רב אם נתנה טעם בחתיכה נעשית גבילה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה. אבל אם לא נתנה טעם וקדם וסילק אינה אוסרת משום משהו שבה והיינו טעמא דרבא סלק את מינו כמי שאינו הואיל ונבלע במינו ומינו אינו יכול לבטלו הלכך הרוטב שאינו מינו צריף לבטל בס' כל החתיכות מפני טעם שבה אבל דם וחלב וגם שאינו מינו איפשו לבטל טעם שבחתיכה.

ומטעם זה אין המדומע מדמע אלא לפי החשבון. ובכל איסורין לא תמצא היא עצמה נעשית גבילה פי' אם בבשר בחלב ובגבילה שנתנה טעם בחתיכה מפני שהן מינה.

בתנחומא אדם פי' יהיה בעור בשרו שאת. והנה מוטות כנפיו מלא רוחב ארצה.

המוטה הזו של תרנגול אחד מס' בכנפיו. קיימא לן איפשו לסוחטו אסור: תנג דבר שיש בו מתירין קיימא לן כל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל.

כמו ביצת ספק ספק נולדה ביום טוב ספק לא נולדה בפרק א' דביצה (דף ה) אבל חמץ בפסח שנתערב ואין בו ממש בטל אע"פ שיש לו מתירין אחר הפסח. קיימא לן כר' שמעון דשרי אבל

אם יש באיסור ממש אסור כדאמר בפ' הנזדר מן הירק (דף נט) גבי טבל ומעשר שני והא דאמר בפ' הזקב (דף לט) מעשר שני בטל לא ידע ממלו ובושיליהי מסכת ביצה מים ומלח כמו ממשות בעיפה: תנד ריחא לאו מילתא היא.

בפסחים בפרק פיצד צולין (דף עו) בשר נבילה שצלאו עם בשר שחוטא אע"ג דרב אסר הלכה פלוי בגדי נדבר אחר ובע"ז בפ' השוכר (דף סו) גבי בת תיקא רבא אמר ריחא לאו מילתא הילכף מליאתא של בשר ומליאתא של גבינה אם נאפו יחד ולא נגעו זה בזה מותרין.

אבל ר"ת פסק פרב ריחא מילתא היא ואומר בקטורת פולי עלמא לא פליגי ריחא מילתא שעומדת להריח בפ' ב' דפסחים (דף פה) הנאה הבאה לאדם בעל פרחו אפי' לא איפשר קאסר רבא ורחבת פתוחה ופת חמה דמי לקטורת.

ובבת תיקא דשרי רבא דאינו מתכוין פי אם לדבוק היא מותר. אבל רבותינו מודים ריחא לאו מילתא הוא פי אם בדבר העשוי להריח כמו בפ' א' דע"ז (דף יג) גבי מענטרת בנורד והדס.

ובפ' לולב הגזול גבי הדס של מצנה ובקטורת ובפ' כל שעה בפסחים אבל יין אין עיקרו לריח. וכן פסק רבי שלמה ור"ח וה"ג דריחא לאו מילתא היא.

ועוד נראה לי אפי' למאן דאסר היינו בתנורים קטנים שלהם אבל בשלנו הגדולים והריח מתפשט בכל מקום רק שלא יגעו מליאתא של בשר למליאתא של גבינה מותר אם נאפו יחד בדיעבד מדקאמר שצלאו ואפאו.

קבלתי ממורי ורבי רבי י"ב ב משפירא זצ"ל אפי' אביי דאסר בבת תיקא שמכוין להריח בבדיקתו. וממילא גופו ריח אסור דהוי כפת שונאפה בתנור שהוסק בשמן של תרומה.

וכפת שונאפה עם צלי שאסור לאכול בכותח ובביניתא ששואב הריח. ודמי בזבחים בפרק דם חטאת (דף סד) בישראל במקצת פלי טעון מריקה ושטיפה כל הפלי וכל שפן רף נוח לקלוט הריח אבל שחוטא ונבילה אין כח בנבילה לפעפע בשחוטא שהשחוטא טרודה להוציא שלה מתנור שפיו למעלה.

ורבא דשרי אפי' ביין ולא דמי לבלוע בזבחים דאותה בליעה מפעפעת. אבל ריח בלא בליעה לא. והא דאמרי' פתשונאפה עם הצלי וביניתא לאו משום ריחא ממשות בעין. אבל שחוטא ונבילה נותן לב להרחיק זה מזה מפני המגע.

נראה דאביי ורבא ולוי ושמואל סבירא להו דריחא לאו מילתא היא דרבא סבירא ליה בת תיקא הבודק יין בריחו אינו כפת חמה ושפודים דאסר רבי יוסי בירושלמי דתרומות מהו לצלות שני שפודים אחד של בשר שחוטא ואחד של נבילה בתנור אחד ר' ירמיה בשם רב אמר אסור ושמואל אמר מותר.

מתני' פליגא על רב אין צולין שני פסחים כאחד בתנור מפני תערוכת הא לא מפני תערוכת לא. הרי לפי הירושלמי משמע לכתחילה והא דאמר שצלאו להודיעה פחו דרב וכן רבי י"בא מתיר לכתחילה פלוי מדאמתב אין צולין שני פסחים כאחד אי לאסור לכתחילה דילמא לעולם בתערוכות טעמיכו אלא מדינא לכתחילה אסור אלא מדלא משני הכי ש"מ אפילו לכתחילה שרי לוי וכן רבא שרי לכתחילה דבת תיקא ריחא לאו מילתא היא.

ובפסחים בפ' כל שעה קטרת דעיקרו לריח ריחא מילתא היא כמו המפטם את הקטרת. בשר
נבילה שמו אע"ג דלא עביד לריחא אם מכנין לריחו ונהנה אסור.

אבל לאכול בשר שחוטא הצלוי עמו מותר. דלא אסר בנתינת טעם דאנו קנימינו פלוי דמתיר פי
כן פסקו הגאונים: תנה בשר שחוטא ובשר נבילה שצלאן זה עם זה ונגעו בצלייתו ביחד אם
הנבילה פחוישה קולף במקום הבליעה פדאמרי' בפ' גיד הנשה (דף צג) גרף שנתבשל בה גיד
הנשה אם יש בה בנותן טעם אמר שמואל לא שנו אלא שנתבשל בה אבל נצלה בה קולף עד
שמגיע לגיד.

ואם הנבילה שמנה אז אסור הפל דמפעפע דאמר רב הונא גדי שצלאו בחלב אסור לאכול אפילו
מראש אנו. נצלה בדיעבד קולף.

אבל אסור לצלותו לכתחילה עם השחוטא ולקולפו. חם לתוף חם.

בפסחים בפ' כיצד צולין איתמר חם לתוף חם אסור דברי הפל. פ' חתיכה נבילה רותחת ונופלת
על חתיכה שחוטא רותחת אסרת מיד בנפלו עליו.

צונן לתוף צונן דברי הפל מותר ומדיח: תנו הם לתוף צונן כגון חלב רותח על גבי בשר צונן או
בשר רותח לתוף חלב צונן. הבשר בעי קליפה אם בשר חם נפל לחלב צונן.

אבל חלב רותח על בשר צונן אם החלב ס' כנגד קליפת הבשר נתבטל האיסור בס' ואם אין בס'
כנגד הקליפה אסור הפל. אבל צונן לתוף חם חלב צונן על בשר רותח או בשר צונן לתוף חלב
רותח אם נטבל כל הבשר בו חסור.

ואם נטבל מקצת הבשר בחלב מה שנטבל בו אסור והשאר מותר דמניא כשמואל דמתא גבר.
והא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח דצלי היינו שאינו נאכל מחמת מלחו דהוי בצלייתו אבל
נאכל מפני מלח ולא כבוש הרי הוא כמבושל תנו שתי קדרות על פירה אחת.

אסור לשפות על פירה אחת קדירת בשר וקדירת נבילה זה אצל זה. אבל מפנרדות מותר כדמשמע
בפ' א' דע"ז ישראל גוי ששונתפין על גבי פירה.

וצריך ישראל לישוב שם שאם ישראל יוצא ונכנס אסור מפני ניצוצות או יניח בו הכף הגוי ומצי
אשתמוטי לומר הייתי סבור שהוא קדירתי הילכף אסור ולא דמי לנין דנכנס ויוצא מותר.

ודמי אם יש לו מלנה על היין דמצי אשתמוטי דאסרי בע"ז בפרק רבי ישמעאל. אבל מיהו
לכתחילה אין לשפות קדירת בשר וקדירת נבילה על פירה אחת דמי בפ' כל הבשר (דף קיב)
דאסרי' לאנוחי כדא דמילחא לגבי כדא דכמכא אבל מה שמניח קדירה אצל האש אין לחוש שמא
יתנו הגוי בקדירה אסור כדאמר בע"ז בפ' אין מעמידין שופתת אשה קדירה על גבי פירה ובאתה
גויה ומגיסה עד שתבא מן המרחץ ואינה חוששת: תנח נותן טעם לפגם בע"ז בפ' אין מעמידין
(דף לו) פסקינו הילכתא נותן טעם לפגם מותר היינו בדיעבד וכן פסקי' הילכתא בשלהי ע"ז אם
נשתמש עד שלא הגעיל.

וכן בפ' ב' דע"ז גבי שליכא דארמאי וכן גבי דבש של גוים וכן משמע גבי קורט של חלתית ור"ת
הנה מחזיק סתם פליהם בתורת בני יומין מקורט של חלתית וקיימא לן השוחט בספין של גוים
קולף הילכף גוים שחזתכין פרישין בספינהודמי לקורט של חלתית ואסור אם לא יסיר מקום
החמץ.

וכדאמר בפ' פל הבשר גבי צונן שחתכו בסכין או שליקא דאסיר: תנט ספיני א"י וסכין של א"י צריף להגעילו כספיני דפיקסחא בפ' פל שעה אבל ארוף שצולה בו טעון ליבון כדאימא בתוספת' הסכין מלבנו.

ובפ' הפל שוחטין שילבנה באור. וכן בשלהי ירושלמי דע"ז ונותן טעם לפגם דמותר באיסורין שהם בס' אבל איסור שהוא במשהו אפי' לפגם אסור בפ' בת' דע"ז גבי חמרא חדתא בענבי מקלל דרישא יין נסוף שגפול על גבי ענבים ידיחן והם מותרות.

ואם היו מבוקעות אסורות בנותן טעם אי במשהו למה לי הנאתו בנותן טעם מקלל במשהו אפי' לפגם אסור. ובפסחים בפ' פל שעה גבי קדירות בפסח ישברו דבמינן בכל שהוא מיתסר שמע מינה אפילו לפגם אסור: תס מליגת תרנגולין בפ' פל הבשר.

בשר וגבינה אינו עולה על שולחן אחד סוף סוף צונן וצונן הוא. אמר אביי שמא יעלה באלפס רותח סוף סוף פלי שני הוא ואינו מבשל.

אמר אביי שמא יעלה באילפס ראשון הרי פלי ראשון מבשל ולא פלי שני. מיכן המולג תרנגולין בכלי ראשון מים רותחין מבשל דם התרנגולת ואסורה אבל שופף בכלי ואחר כך נותן התרנגולת במים.

אבל אם נתן התרנגולת בכלי ומערה מי רתיחה עליה אסורה שקילוח ראשון מבליע כדמשמע בזבחים בפ' דם חטאת. עירה לתוכו רותח מניין ת"ל אשר בו ישבר וקרי ליה בלוע.

ובפ' פירה האילפס והקדירה שהעבירו מרותחין לא יתן לתוכו תבלין. ובפ' בתרא דע"ז נעוה ארתחיה ובירושלמי דכירה מהו ליתן תבלין בקערה מלמטה ולערוה עליהן מלמעלה ר' יונה אוסר וכן ליתן פת בקערה ולשפוף מן הקדירה רותח עליו בשבת אסור כמו תבלין לשפוף עליהו אסור.

וקיי"ל בפ' פיצד צולין חם לתוף צונן קולף דתניא פנומיה דשמואל בה"ג גבי הלכות יין נסוף חבית שיש בתוכה משקין יין או שמן ונתן לתוכה שרץ או עכבר שיעור אחד מאלף החבית והמשקין מותרין ופחות מאלף היין אסור והחבית אסור ואם בקש לטהר את הפלי מכניסו לכבשן האש כאשר בתחלה.

ירוש' דתרומות בפ"י ר' יוסי בר בון הורה בהדין עכברא חד לאלף. וכן פסק במגילת סתרים: תסא תולעים המבשל פולין או גריסין או עדשים.

ומצא בתבשיל תולעים ישליף התולעים והשאר מותר. דאמרי' בפ' פ' בפרק אלו טריפות אמר שמואל קישות שהתליע באיביה אסורה.

ופריף לימא מסייע ליה תני חדא השורץ על הארץ להוציא את הזיזין שבעדשים ואת התולעים שפגרוגרות. ותנא אידך וכו'.

ומוקמי' דאיתליע פירא שרי אף התולעת. והא דתניא פל השרץ השורץ על הארץ לרבות התולעים שבעיקרי זיתים ובעיקרי גפנים דאתליע אילנא גופא.

נמצא תולעת בפרי אם לא פירש מותר אבל פירש אסור תולעת הזבוב שנפל בקדירה אע"ג דקי"ל בע"ז עכברא בשוכרא אשבוחי משבח ה"מ עכבר העולה על שולחן מלכים אבל זבוב אינו נותן טעם והלקת' קוקיאני תולעים שבכבד ושפראש אסורין או בין העור לבשר.

דכונרי שרי. תולעים הגדלים בדגים או גדלו בבשר לאחר שחיטה או בגבינות מותרין רק שלא פירשו בידו או על שום דבר.

תולעים בכלי שיש בו מים גדולים מותרין. אבל תולעים בימים ובנחלים בתריצין ובנעיצין ובורות ושיחין ומערות אסורין.

תולעים הנמצאים שגדלו מן הקמח מותרין אבל אם שרצו בנפה אסורין. תולעים בפירות אפי' לשמואל א"צ רק שישליכו התולעת והפירות אפי' נתבשלו מותרין שהרי יש בפרי יותר מס' בתולעת.

ועוד הרוטב יש בו כדי לבטל הטעם אבל המבשל קיטנית בקליפותיהן ותולעים בתוכה כיון שהקליפו השומר הוי סופו להקשות הוי פעיקרי זיתים ואסורין כדמשמע בפירוש פיצד מברכין דבר שסופו להקשות מברך שהכל דלא הוי פירא.

בתוספ' דתרומות האוכל את הדירה ואת הנמלה ואת הכינה שבתבואה חייב את הזיזין שבעדשין ואת היתושין שבפליסין ואת התולעים שבתמרים ושפגרוגרות חייב האוכל תולעים שבעיקרי איננות שביין ושבתחפור הרי אלו מותרין.

והא דמפילג בתולעים תולעים של תבואה דאיתליה פוריא. אמר שמואל קישות שהתליעה באיביה אסורה אם נמצא התולעת בתוף הפרי ומחפור לארץ ומפרש על הארץ לרבות שבעיקרי זיתים בעוד הפרי מחפור.

בספר תרומות פוסק כשמואל. אבל תולע בפרי לאחר שנתלש מותר בעוד שלא יצא חי מן הפרי אבל יצא חי אפי' על גג הפרי קרינא ביה השרץ השורץ על הארץ.

ואם נתבשל בו צריך ס' לבטל טעם התולעת. ופולין שהן בלא שרביט מצא בהן כמו זבובים מותרין דלא יצאו מחיים שאם יצאו לא היו חוזרין בקיטנית ומאחר דלא יצאו מחיים מותרין פי' רבינו י"בא פעמים אפי' יש ס' בין מים ובין פולין אחרים הפל אסור כשעירה מים רותחין מן הפלי ראשון בין הקיטנית שמה בסוף הערוי לא נשאר כי אם מעט מים בכלי הנה השרביט בתוכו התולעת אוסר כל מה שבתוף המים שאין ס' עם מים ופולין הנשארים לבטל האיסור ונתערבו אותם המים המועטים שנאסרו עמהם.

וכן אם יש יותר מס' במים בדגים ולאחר שעירה מצא דג טמא כולן אסורין אעפ"י שיש בדגים אחרים ובמים יותר מס' לפי כשעירה מפלי ראשון בסוף הערוי שמה לא הנה שם כי אם מעט מים ושם הנה הדג הטמא ואסר כל הדגים שנתערבו בזה מעט המים.

אעפ"י שזרק דג הטמא ודג טמא שהשליכו לחוץ ונגעו חמין זה לזה אסורין: תסב וכן הדין בביצים שנתבשלו ונמצא דם או אפרוח באחד מהם אעפ"י שיש במים ובביצים יותר מס' לפי שבסוף הערוי שמה הנה שם הטמא ונאסרו כל אותם שבמים מעטים שלא הנה ס' ונתערבו הנאסרין עם האחרים של חוץ למים ונגעו זה לזה בעודן חמין ונאסרו כולן על כן החכם ימתין מלערב עד שיצטננו המים או יביא מים צוננים לצנן הרותחין וכשעירה המים אם הנה תחילה ס' מותרין.

ואם הוציא מן המים בכף כל אחת לבדה הכף אסורה פי הביצה אסורה שהיתה עליה חוץ למים אסרה ואחר כן הוציא בכף ביצים אחרים ואסרו. ולי נראה דמותרין כגון שיש רוב דגים חוץ למים אם כן האסורין שבתוך המים מועטין בטלים הן.

ואי משום דנגעו האסורין בכל שאר אין בכך פלוגא דדבר שאינו אסור מחמת עצמו אלא מחמת ד"א שבלע אסור אינו אסור בנגיעה לדבר אעפ"י ששניהם חמין אם לא יהיו שניהם במים רותחין משום האי טעמא קליפה שצארת אינה אוסרת קליפה אחרת סמוך לה וכן לעולם.

וכן המלח אינו אוסר הבשר אעפ"י שהמלח הבלוע מדם נותן טעם בבשר. ואי משום דג הטמא עצמו מתגלגל ונוגע באחרים בלא מים אינו נוגע לרוב אלא למיעוט אם כן המיעוט שנגע כיון שאינו מפירן בטילין ברוב.

דלא שנייה בהן טעמא דבריה לא בטלה כיון שאין אסורין מחמת עצמן. אמנם בביצים אין כל כף דבר קל להתיר לפי שאינו רגילות לבשל כל כף ביחד שיתבטלו בין אותן שהן בתוך מים מועטים שצארו שיתבטלו ברוב ביצים שחוץ למים כפאשר מתערבים יחד אחר כן: תסג מורנא דכבדא אסירי.

תולעים שנמצאים בכבד או בבשר אסורי דתניא א"ר ואת נבלתם תשקצו לרבות מורגים שבבהמה אבל תולעים הנמצאים בתחתית דג מותרין מיהו הלכה קוקיאני אסירי דכנים עיילי בהו דמעלמא קאתי.

אבל לאחר שחיטה בבשר או בדג מותרין אף התולעים מאחר שנמצאו לאחר שחיטה בתחתית דלא אסירי אם לא שפרשו מחיים כמו בגג תמרה אבל תולעים מתים הנמצאים שנפלו מן הבשר בקערה אין בכך פלוגא.

וכן תולעים הגדילים במים בכלי או במים מכונסין שעל הארץ מותרין כדתניא תאכלו מפל אשר במים לרבות בורות שיחין ומערות ושוחה ושוחה מהן מן התולעים ואינו נמנע.

ואע"ג דמפרשי בדוןפני הפלים ובדוןפני הבורות היינו רבימיהו ומותרין. ואם ראינו שפרשו בדוןפני הפלים או בדוןפני הבורות מבחון בחיים אסירי משום השורץ על הארץ.

ויבחושין קטנים הגדילים בשכר או ביין מותרין לשתותן עם המשקין אבל סינן בתבן או בכבד אסורין כדבר הונא דילמא פריש לעיל מצויבתא: תסד קיבה ומסו קיבת נכרי ושל נבילה הרי זו אסור' המעמיד בעור הקיב' מפני פח וחונק שלו כמו שאור תרומה שנפלה לעיסת חולין שאוסרחזיקו של שאור.

כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה כשהוא חלב צלול והוי חלב טרפה אבל אם הקיבה קרוש' אעפ"י שבא מן הטרפה כשרה אחר דחידא טרפה שינקה מן הפשירה קיבת' מותרת שפנוס במעיה הלכה כשקונים גדלים וטלאים מן הא"י אין לחוש שפא ינקה מן הטרפה כדאמר' לוקחין ביצים מן הא"י ואין חוששין לא משום טריפה ולא משום נבילה.

ואם קנה קיבה מן הנכרי בחנות מבהמה שהרגוה גוים והעמיד ישראל הגבינות מותרות דחלב לאו מגופה אתי אלא שינקה מאחרת. מיהו אין לעשות לכתחילה ליקח הקיבה משום הרחק מן הפיעור.

אם הקיבה נמלח בעורה כמו שהפותרים עושים פשיט' שאסור אבל שחט גדי או טלה ונמצא טריפה והעמיד בקיבה מותרת הגבינה שפכר נקרא חלב הקיבה שאין דרוך להעמיד בחלב צלול כי אם מקרוש והוי פטיט בעלמא ומותרת ואם מעט צלול בו בטל בס' של גבינה.

ורגילות ליקח קיבה עם עורה ונותנין אותה במים לקרוש הצלול נראה דאסור לשהות זמן מרובה פן יתן טעם העור בקיבה והוי בשר בחלב שחלב צלול נכנס בעור ונפלט והוי חלב איסור: בהמה שעשו ממנה גבינות כל השנה ושחטוה ונמצאת טריפה יש אומרים לא נקרא חזקה להעמידה אלא היכא שיכולים לבדוק שעה של היתר פעם אחת כדאמר בפירק הכל שוחטין (ד' ד) מנלן דאזלינן בטר רובא ממפה אביו ואמו ומעדים זוממין ומפרה אדומה דאזלינן בטר רובא ואוקמינן אחזקה שאין טריפה ומאי מיתתי ראיה מפרה דלמא שאני פרה בת שתים והאב והאם יש להן יותר משנה והיה שעוות שלא היה טריפה אלא נודאי לא מיקרי חזקה כיון שלא נתברר לנו השעה מיהו י"ל דפריד למאן דאמר טריפה חיה א"כ ראיה שלא היו טרפה שחיו כמה שנים.

אבל תימא היכן מצינו שיאמר העמד אחזקה היכא שאין עתה החזקה קיימת דהא עכשיו נמצאת טריפה דהא גבי ספק נגע בשרץ ספק לא נגע טהור ברשות הרבים מטעם חזקה יכול להיות טהור וכן נשחטה היא בחזקת היתר.

בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת פולן יכולות להיות עכשיו. מיהו גבי מקנה שנמדד ונמצא חסר העמד מקנה בחזקת שלם.

וכן גבי בוגרת העמידה בחזקת נערה בקידושין בפירק עשרה יוחסין וכן אמר שמאי בנדה כל הנשים דין שענתן העמידה על חזקת שלא ראיתה ועד עכשיו היא טהורה. בפירק כל הבשר רב מרי בר רחל אמלתא ליה חתיכה דנבילה בהדי בשר שחוטתה אתא לקמיה דרבא אמר ליה הטמאים לאסור צירן ורוטבן וקיפ' שלהם.

פי' לאחר שפלט דמו פולטת ליחה מן הנבילה ואוסר הבשר. וכן המולח עור הקיבה והקיבה ביחד אסור ולא נאמר קיבה היא.

מסו פירשא בעלמא דהא אמרי' כשרה שינקה מן הטורפה קיבתה אסורה דחלב הוי. ירוש' מעשה בבני יהודה בן שמוע שבקעו להם זאבים יותר משלש מאות צאן ובא מעשה לפני חכמים והתירו קיבותיהן אמר ר' הקיבה ממקום אחר באתה וקיי"ל מעמידין בין בקיבת נבילה בין בקיבת שחיטת נכרי אבל בעור הקיבה אסרו להעמיד.

בפירק ב' דע"ז (דף לה) מפני מה אסרו גבינות הכותים אמר שמואל מפני שמעמידין בעור קיבת נבילה. בפירק א' דבכורות טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור היוצא מן הטמא טמא.

ומן הטהור טהור. במסכת תרומות ירושלמי אבא בר הונא בשם ר' יונתן השוחט את הבהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה.

יונה אסורה באכילה. מאי טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה.

ובפירק בהמה המקשה אוסר דמות יונה בעינן פירסות וליכא. מי רגלים של פרה מותר לאחר שחיטה ולא של בהמה טמאה.

בְּפֶרֶק א' דְּבִכּוּרוֹת (נ"ז) דִּיִּיק רַב שֵׁשֶׁת הַיּוֹצֵא מִטְּמֵא לֹא קִאֲתִי דִּהְנֵה מִשְׁמַע מְגוּפָא דְטְמֵא. אֲלֵא הַיּוֹצֵא מִן הַטְּמֵא וּמִי רַגְלִים שֶׁל חֲמוּרִים וְסוּסִים וְגַמְלִים אֲסִירִי וּמִי רַגְלֵי אָדָם מִן־תֵּר לְשִׁתּוֹתָן לְרַפּוּאָה לְמִי שֶׁנִּכְחַשׁ מִבְּשָׂרוֹ וְאִינוֹ אוֹכֵל שְׁקוּרִין בִּיר"א וְנִשְׁחַף מִבְּשָׂרוֹ דְלֹא גָרַע מְדָמוֹ דְשִׁרְיָנוּ בְּכִרְיֹתוֹת בְּפֶרֶק דָּם הַשְּׁחִיטָה (נ"ח) דָּם מִהֶלְכֵי שְׁתִּים.

דָּם בֵּין הַשְּׁיִנִּים מוֹצְצוֹ. אֲבָל עַל פְּכָר אֲסִירִי מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינוּ.

וְחִילוּפָא בְּחֻלְב בְּכִתְּוֹבוֹת בְּפֶרֶק אַעפ"י (נ"ט) אֲבָל הַשְּׁתִּין מֵיָא עַל מֵיָא נְפִיק. בְּשֵׁר אָדָם אִינוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים מֵת יִשְׂרָאֵל אֲסוּר בְּהִנְאָה.

בְּסוּטָה יִלְפִינוּ שָׁם שָׁם מְעַגְלָה עֲרוּפָה. אֲבָל מֵת גוֹי מִן־תֵּר בְּהִנְאָה.

בִּירוּשְׁלַמִּי בְּפֶרֶק הַמְצַנִּיעַ בַּגַּמ' הַמוֹצֵא שְׁרִץ תִּזְפֹּתֵר בְּמֵת גוֹי וְצָרִיף לְכַלְבוֹ בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמְקַשָּׁה (נ"ג ע"ג) חוֹתֵף מְעוֹבֵר שְׁבַמְעִיָּה מִן־תֵּר בְּאֲכִילָה בְּהֵמָה בְּבֵהמָה תֹאכְלוּ לְרַבּוֹת הַנֶּלֶד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמֵצֵא בָּהּ בֶּן ח' חִי אוֹ מֵת אוֹ בֶּן ט' מֵת קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ דְלֹא גָרַע מִדָּם הָאֵיבָרִים דְּעוֹבֵר בַּל"ת בְּפֶרֶק דָּם הַשְּׁחִיטָה וְחֻלְבוֹ מִן־תֵּר בֶּן ט' חִי מִן־תֵּר דִּתְנוּ וְחֻכְמִים אוֹמְרִים שְׁחִיטַת אָמוֹ מְטַהֲרָתוֹ אֲבָל חֻלְבוֹ וְגִידוֹ דְבֶן ט' אֲסוּר מִתְּנִי גִיד הַנְּשֵׂה נוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וְכֵן מִשְׁמַע בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמְקַשָּׁה (ד' ע"ד) תִּלְשׁ חֻלְב מִבֶּן ט' חִי וְאֲכָלוּ חֲזִיב הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמֵצֵא בָּהּ שְׁלֵיָא נְפֹשׁ הַיָּפָה תֹאכְלָנָה.

בֶּן פְּקוּעָה בְּפֶרֶק בְּהֵמָה הַמְקַשָּׁה קִרְעָה וּמֵצֵא בָּהּ בֶּן ט' חִי טְעוֹן שְׁחִיטָה לְפִי שְׁלֵיָא נְשִׁחְטָה אָמוֹ אֲפִילוּ אִם נְשִׁחְטָה אָמוֹ וְחֻתְכָה אֶת הַבְּהֵמָה וְהוֹצִיא אֶת הָעוֹבֵר וְהַפְּרִיס עַל גְּבִי קִרְעַע טְעוֹן שְׁחִיטָה דְרַב אִשִּׁי בְּתֵרָא הַצָּרִיכוֹ שְׁחִיטָה בַּפ' בְּהֵמָה הַמְקַשָּׁה גְּבִי אֲדָא בַר אֲבִנָה.

וְכֵן פֶּסֶק אַבָּא מְרִי הַר"יבֵק ז"ל הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה שְׁצָרִיף בֶּן פְּקוּעַ לְשַׁחוּט וְכֵן פֶּסֶק מוֹרִי רַבִּי ה"ר י"בֵק שְׁטַעוֹן שְׁחִיטָה וְכֵן נִרְאָה לִי דְטְעוֹן שְׁחִיטָה וְאֵע"ג בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דְיוֹמָא בְּשִׁלְהִי גְמָרָא בִּיה"כ (נ"ח ע"ז) בְּכוֹתְבַת הַגֶּסֶה אִימ' בֶּן פְּקוּעַ וּמִשְׁנֵי מְחֻס' קִרְיָעָה מִשְׁמ' סַתְמ' דְּתַלְמוּד' אִין טְעוֹן שְׁחִיטָה וּבְמִנְחוֹת בְּפֶרֶק הַקּוֹמֵץ רַבָּה (נ"ח ע"ז) גְּבִי שְׁתִּי פְרִישׁוֹת שְׁבַמְזוּזָה שְׁטַעוֹן שְׁחִיטָה אֲפִי הַכִּי מַעֲשֶׂה רַב דְרַב אִשִּׁי אֲצָרְכִיָּה שְׁחִיטָה וְכֵן פֶּסֶק רַבִּינוּ שְׁלֵמָה וּבִהֲלָכוֹת גְּדוּלוֹת אֲבָל קְלוּט בֶּן פְּקוּעַ אוֹ קְלוּט בֶּן קְלוּטָה בֶּן פְּקוּעָה מִן־תֵּר בְּאֲכִילָה.

וְקִי"ל כְּרַבָּא הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרִיפָה וּמֵצֵא בָּהּ בֶּן ט' חִי מִן־תֵּר ד' סִימְנִים אֲכָשֵׁר בִּיהַ רַחֲמָנָא אוֹ דִּידִיקָה אוֹ דְאִימִיָּה. וְקִי"ל כְּרַב דְאָמַר בְּגֵזָה בְּפֶרֶק הַמְפָּלֵת בְּרִיָּה שֵׁישׁ לָהּ ב' גְּבִין וּב' שְׁדִרָאוֹת בְּבֵהמָה אֲסוּרָה הָאֲבָר וְהַבְּשָׂר הַמְזוּלְדָלִין בְּבֵהמָה וּבְחִיָּה וּבְעוֹף שְׁשַׁחְטוֹן שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם מְצוֹת פְּרִישָׁה בְּלָבַד.

בְּהֵמָה הַמְקַשָּׁה לִילָד וְהוֹצִיא הָעוֹבֵר אֶת יָדוֹ וְהַחֲזִירָה קִי"ל כְּרַב יְהוּדָה דְאָמַר אֲבָר עֲצָמוֹ אֲסוּר. אֲבָל בְּמָקוֹם חֲתָף מִן־תֵּר אִם הַחֲזִירָה וְאִם לֹא הַחֲזִירָה אֲסוּר הָאֲבָר וְאִף בְּמָקוֹם חֲתָף.

הוֹצִיא רֵאשׁוֹ אֲפִי הַחֲזִירוֹ הָנִי כְּנִלוֹד אִם הוּא חִי צָרִיף שְׁחִיטָה וְאִם נִמְצָא מֵת הָנִי גְבִילָה. חוֹתֵף מִן הָעוֹבֵר שְׁבַמְעִיָּה מִן־תֵּר בְּאֲכִילָה.

חוֹתֵף מִן הַטְּחוּל בְּקוֹלְשִׁיָה אוֹ מִן הַפְּלִיּוֹת שְׁלֵיָא בְּמָקוֹם חֲרִיץ הַבְּהֵמָה מִן־תֵּר בְּאֲכִילָה. וְלֹא מֵה שְׁחִיטָה.

חותם הטחול בסומפיה או הכליות במקום חריץ אף בהמה אסורה. שלא שיצתה מקצתה אסורה.

עשר בהמות מותרות שור כבשים ועזים איל וצבי ונחמור אקו ודלשון ותאו ונמר. אמר רב חסדא מצא בהמה שפרסותיה חתוכות.

יש לה שינים למעלה טמאה ואם לאו טהורה. רק שיפיר גמל.

מצא בהמה שפיה גמום אם פרסותיה סדוקות פשירה ובלבד שיפיר חזיר. מצא בהמה שפיה גמום ופרסותיה חתוכות יבדוק בכנפי העוקץ אם מהלך שתי וערב טהורה ובלבד שיפיר ערוז חיה בכלל בהמה לסימנים ולשחיטה סימני חיה להתיר חלבה קרנים וטלפים.

כל מקום שגרונותיה מפוצלות חלבה מותר. לא מיפצלו בעינו פרוכות חזירות וחרוקות ומיבלע חירקיהו.

קרש חלבו מותר. חלב שור וכבש ועז אסור ולא של חיה.

גיד הנשה נוהג בחיה ובהמה. וחלב גיד הנשה.

וצריך אף בחיה לנשר חלב הירכים. כל עוף הדורס טמא או חולק את רגליו או קולט מן האויר ואוכל או שוכן עם הטמאים טמא.

סימני עוף טהור אצבע יתירה וזפק ואינו דורס ואוכל וקורקבו נקלף. וקי"ל עוף טהור נאכל במסורת.

עוף המסרט פשר עוף בסימן אחד ולא דריס פשר בנישוב ולא במדברות ארבע ועשרים עופות טמאים סנונית שדדה בבית אסורה אבל בשפת המים סנונה אי חוורא פריסה שרי אי ירקא פריסה אסיר אונפי אסור שלף שולה דגים מן הים אסור אבל עוף ששלה דגים מן הגהרות מותר.

תרנגולת דאגמא שקורין אור"סנא מותרין בין זכרים בין נקיבות ולי נראה פינו דדריס אסור. חגבים שיש להם ד' רגלים וד' כנפים וקרוסולין וכנפים חופין את רובו רוב ארכו ורוב היקיפו ושמו חגב מותרין ואין צריכין שחיטה דגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת מותר חמור הים מותר שור הים אסור דגים ועופרן אין נקנין אלא מן המומחה.

דג טמא שבלע דג טהור מותר. טהור שבלע דג טמא אסור: תסה אבר מן החי לא תאכל הנפש עם הבשר.

אבר מן החי אסור. ונוהג בבהמה ובחיה ובעוף בטמאים ובטהורים.

האבר והבשר המנדולדלין בבהמה ובחיה בעוף אם יכולין להעלות ארוכה מותרין ואם לאו אסורין. הרוצה לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה חותם פזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה: תסו דם כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה ולחיה.

חיה בכלל בהמה בכריתות בפרק דם השחיטה (דף כב) דם הגחירה דם עיקור דם הקנה ששנפש יוצאה בו חייבין עליו. דם הטחול דם הלב דם ביצים דם חגבים דם שרצים דם התמצית חייבין עליו.

דם דגים שפינסו אסור ואם יש קשקשים מותר. דם אדם בין השינים מותר.

פירש על גבי כפר אסור. חלב האשה פירש מותר.

אבל לינק מן הדד אסור. שור או שיה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד.

ונוהג בין בזכרים בין בנקבות בכלאים ובכוי. השוחט ונמצא טריפה או לע"ז נוהג הנוחר והמעקר השוחט ונתנבלה בידו אינו נוהג.

שנים שלקחו פרה ובנה דין הוא הלוקח ראשון ישחוט ראשון והשני למחר ואם קדם השני ושחט זריז ונשפר. שחט הפרה ואחר כך שחט שני בניה לוקה שמונים.

שחט שני בניה. ואח"כ שחט הפר' לוקה ארבעים.

שחט' ואת בתה ואת בת בתה ואת בת בתה ואחר כך בתה סופג ארבעים.

אותו ואת בנו או בנו ואותו חייב. אחד השוחט את הפרה ואחד השוחט את אמה ואחד את בתה שנים האחרונים חייבין.

נוהג בבמה ולא בחיה. בד' פרקים צריך המוכר להודיע אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט או המוכר לחתן ולכלה ביום אחד.

היום הולך אחר הלילה. עבר ושחט מותר באכילה בפרק כל הבשר: תסז כל קבוע כמחצה על מחצה.

דווקא בדבר חשוב או בריה. כגון ט' צפרדעים ושרץ אחד ביניהם או ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטתה ואחת מוכרת בשר גבילה.

אבל בדבר שאינו חשוב לא וכל האיסורין הנבטלין הן אינן חשובין לכך מתבטלין ולא נאמר קבוע ומדע כשהקשה בפרק כל הזבחים שנתערבו וליבטלו ברובא הנה ליה למימר לא לתר כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולא אמר.

אלא המתין עד שאמ' בעלי חיים חשיבי ולא בטלי אז הקשה לו ונמשוך חד ונימא כל דפריש מרובא פריש ואמר כל קבוע משום דכבר אמר שהוא חשוב לכך שיין ביה כל קבוע. ולגבי סנהדרין דאזלינו בתר רובא דרובא נייד.

ותו לא אמרי' כל קבוע אלא בספיקא כגון זורק אבן לגו בפרק שור שנגח ד' וה' אפ' אם ט' כותים וישראל אחד ביניהם הזור' שם אבן שפא תפול על ישראל כמו על הכותי דממה נפשך על אחד מהם תפול.

וכיון דספיקא אמר קבוע שלא נודע על מי תפול. וכן ט' שרצים וצפרדע ביניהם או ט' צפרדעים ושרץ ביניהם ונגע באחד מהם כיון שהוא לא נגע אלא באחד כמו נגע בשרץ כמו בצפרדע.

אבל בסנהדרין רואין אנו להדיא שהמיעוט יחלוקו על הרוב אזלי בתר רובא. והא דאמרי' בפרק מי שמתו מדלגין היינו על גבי ארונות דרוב ארונות דעלמא יש בהן פותח טפח ומיעוט דעלמא אין בהן שפא בארונות שהיו מדלגין הנה בכללן פותח טפח ומספיק' אנו יודעים אם יש ארון שאין בו פותח טפח לא נאמר בו קבוע.

והא דאמר בריה חשובה ולא בטלה זה אינו אלא בדבר שאיסורו חל בשעת ברייתו כגון נמלה בפרק בת' דמכות לרבי שמעון אפ' חטה בריה היא ולגבי גיד הנשה בפרק גיד הנשה.

אבל שור הנסקל דאיסורו אינו מברייתו אלא גמר דין לא ניש כל דבר שאיסורו משעת ברייתו. ואיסורו שנה בכל אותו המין כמו גיד הנשה אסורין כל הנמלות וכל טבל אסור ואותו איסור משעת ברייתו.

מה שאין פן בשור הנסקל ובחטאות המתות. וקשה מאגווי פרה ורימוני בידן לכן הפל מותרין כזה דלא חשיב בריה אלא שאיסורו משעה שנברא.

ואיסורו שנה בכל מין כזה אבל אגווי סתם ורימוני סתם אין איסורן שנה בכל אגוויים ורימוניים דעלמא. וכן שור הנסקל אין שנה בכל השוורים.

וקא דפליגי רבנן במכות משום דבעו בריית האמה כמו נמלה וגיד הנשה ולא חטה. ורבי שמעון סבר אף חטה.

וגבי ביצה נמי בפ"א די"ט. וקא דאמרין ביצה בששים אסורה בביצה שיש בה אפרוח.

וקא דמקשי בפ"א דע"ז ולחשוב נמי כפרות בפסח דאית ליה תרי חשיבותא דאיסורן שנה בכל מחיצות שבעולם. וגם חשיב ואיסורו איסור הנאה ונתיקה הראויה להתפבד בפני האורחים מה שאין פן בשור הנסקל דאסור בהנאה ובפרק הערל (ע"ש בתוס') ובפ' גיד הנשה נקוט פלל זה בידה כל דבר שחשו משום דראוי להתפבד בה היינו דווקא בדבר שמוט' בהנאה אם לא היה האיסור בעין אבל בדבר שאסור בהנאה אפי' אם לא היה בעין אם היה בעין לא נא' בו הואיל וראויה להתפבד אם היו מותרין בהנאה השתא מיהת לא חשיבי מאותו הטעם אבל דבר שדרכו למנות לא בעינן שום חשיבות יותר אע"ג שאסורין בהנאה.

במסכת שביעית בפרק ז' עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומה ולא בנבילות ולא בטריפות ולא בשקצים ולא ברמשי'. בתוספת' גבילה אין מוכרין אותה מחריות.

אבל מביאין אותה חתיכות חתיכות על גבי מוטות. ירושלמי כל דבר שאיסורו דבר תורה אסור לעשות בו סחורה.

והרי גמל, והרי חמור. למלאכתו הוא גדל.

ועוד תנן צדי חיה עופות ודגים שנתמנו להם מינים טמאים מותר למוכרו ומייתי בפסחים בפרק כל שעה (דף כט) וקא דאמר בבבא קמא בפ' מרובה (דף פג) אסור לאדם שיגדל חזיר פי' אפי' נזדמן לו חזירים אסור לגדלם: תסח נפל בשבת בשלהי פ"ר אליעזר אומר אם לא הביא כלי.

תניא רשב"ג אומר כל שלא שקה ח' ימים הוי נפל. ופסיק רב יהודה אמר שמואל הלכה פרשב"ג רב פפא ובריה דרב הושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועבד להו עיגלא תילתא ביממא דשבועא ואמרי ליה אי אתרחיתי עד לאורתא הנה אכלינן.

וכן ראיתי שאסר אבא מרי הר"י ז"ל עגל אחד שנשחט בתוך ח' ימים ואומר ונדאי אם היינו יודעים בברור שפלו לו חדשיו היה מותר כדאמרין בפרק ר"א דמילה (דף קלו) עגל שנולד ביום טוב שוחטין אותו בי"ט ומשני שפלו לו חדשיו.

אבל עתה שלא נודע אסור וכן הורו כל הרבנים שבשפירא רבינו שמריה ורבי' אברהם ורבינו יהודה: תסט עיסה בחלב בפסחים בפרק כל שעה (דף ל) ובבבא מציעא בפרק השוכר את הפועלים אין לשין עיסה בחלב ואם לש כל הפת פולה אסורה מפני הרגל עבירה.

ואסורה לאנכלה אפי' במלח פן יאכל בשר עמה דדוןקא בפרק כל שעה כענין דתורא שרי. פירוש דבר מועט כעינו של שור מותר לאכילה אם נילוושה בחלב שאוכלה מיד.

אבל הרבה אסור. וכן ראיתי אבא מרי ה"ר יב"ק זצ"ל אסר עיסה אחת אשר חיממו המים ביורה שנתבשל בה בשר והשומן נדבק ביורה.

וכן יש שאוסרין אם מליאתא של בשר או של גבינה נשברה ויוצא השומן או מן החלב ונדבק בפת ורוצים לאכול הפת. ואין נראה לי דדוןקא חלב שנילושה בעיסה שאינו ניפר אבל ניפר לעין לא יבא לידי קילקול, אבל מה שבעיסה נילוש אסור דדמי לפ' פיצד צולין (נ"ד עו) ולרב למאן דאמר ריחא מילתא היא דאסר פת שאפה עם צלי בתנור לאכול בכותח ובצנון שחתכו בספין ש"ח כל הבשר אסור לבשלו בחלב חוץ מבשר דגים וחסידים ואסור להעלותו עם הגבינה על השולחן בחולין (נ"ד קד) תניא אגרא חמוה דר' אבא עוף וגבינה נאכלים באפיקורן בלא קניוח הפה ובלא נטילת ידים ומסקנא בשר וגבינה בעי נטילת ידים בליליא אבל ביממא חזי ליה ולא בעי נטילה וקיי"ל מי שאוכל גבינה ואחר כף בשר דצריף קניוח הפה לאחר שאכל גבינה בין בפת בין בקל דבר.

בר מתמרי קימחא וירקא ונטילה בלילה אבל אם אכל בשר אסור לאכול גבינה. אכל גבינה מותר לאכול בשר.

ואם אכל בשר אסור לאכול עד שיעור שצריף סעודה אחרת. כדאמר מר עוקבא דאבנה כדאכיל האינדנא לא אכיל עד למחר כי השתא ואילו אנא בהאי סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחרתא אכילנא ואמרי' בין תבשיל לגבינה צריף.

פירוש לאחר שיאכל גבינה יטול ידיו ואוכל בשר לאחר קניוח אעפ"י שרבינו תם הנה מצריף קניוח ונטילה בין בשר לגבינה מדקאמר בין תבשיל לגבינה או ישא בלא קניוח בין בשר לגבינה כמר עוקבא אבל בין בשר לבשר לא בעי פלום לא נטילה ולא קניוח ולא שיהיה אין אנו עושין כן אלא כפר"ח ופרש"י וכל הגאונים דמצרכי קניוח ונטילה בין גבינה לבשר או בלא נטילה ביום רק קניוח הפה בפת אבל בין בשר לגבינה צריף שיהוי וכן מורין הלכה למעשה בפסיקתא רבתי בכרשת עשר תעשר.

כשביקש לכתוב את התורה לא היו מלאכים מניחי' אותו אמר להן הק"ב מה אתם מקיימין את התורה תינוק הנגמל מישראל מקיימה יותר מכם יוצא מבית הספר אם הנה אוכל בשר אינו אוכל חלב עד שירחוק ידיו מן הבשר ואתם כשנשאלתם אצל אברהם הביא לפניכם בשר וחלב ואכלתם.

ויקח חמאה וחלב וכן הבקר. ומפני טעם זה נסמך לא תבשל גדי בחלב אמו.

הנה אנכי שולח מלאך כי זה אמר למלאכים: גליון בשאלות דרב אחאי בין תבשיל של גבינה לתבשיל של בשר לא בעי נטילת ידים משום דלא הוי ממשות אבל בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה בעי נטילת ידים.

ורבינו אוסר לאכול תבשיל בלא קניוח מדרבי יוחנן דאמר תבשיל סתם. ירושלמי פ' אלו דברים האי מאן דאכיל בשר וברעותיה למיכל גבינה צריף למיבעי פתמיה מן אסר מורי כן להסיר חתיכת להם בין גבינה לבשר אלא להסיר אותו לחם לגמרי פן יפשל צריף כל אדם להיזהר

כְּשֵׁנוֹתָן בְּתִיבָה אַחַת בְּשָׂר וּגְבִינָה שְׁלֵא יִגְעוּ בְּיַחַד כְּדֹאֲמַרֵּינוּן צוֹרֵר אָדָם בְּשָׂר וּגְבִינָה בְּמִפָּה וּבְלִבָּד שְׁלֵא יְהִי נוֹגְעִים זֶה בְּזֶה שְׂאָם יִגְעוּ צָרִיף הַדְּחָה וְאִם נָפַל בְּשָׂר צָלִי בְּחֻלְב צוֹנֵן צָרִיף קְלִיפָה.
וְאִי אִית פִּילִי בְּקַעִים בְּשָׂר אָסוּר אוֹ אִם נִתְקַן בְּתַבְלִין אָסוּר. וְאָסוּר לְאָכְנֹל לְזֶה בְּשָׂר וְלְזֶה גְבִינָה עַל שְׁוֹלְחָן אֶחָד.

בְּחֻפְסָה אַחַת כְּשֵׁמְכִירִים זֶה אֶת זֶה. דְּבִשׁ דְּבוֹרִים מוֹתֵר כְּדֹאֲיִתָא בַּפ' א' דְּבִכּוּרוֹת אֶבֶל דְּבִשׁ הַגְזִין וְצִירְעִין אָסוּר פְּרָבִי יַעֲקֹב וּכְרַב שְׁשֵׁת בְּבִכּוּרוֹת וְאֵפ"י שְׁמַחְמָמִין אֶת הַדְּבִשׁ וּמְרַתִּיחִין פְּעָמִים גּוֹפִי הַדְּבוֹרִים בְּדִבְשׁ רַק שְׁיִסְנוּ בְּבִגְד הַזֶּה לְהוּי הַדְּבוֹרִים נְבִילָה מְנוֹסְרַחַת וְעוֹד נוֹתֵן טַעַם לְפָנָם מוֹתֵר: תַּע הַלְכוֹת חִילּוּקֵי בְּהֵמוֹת לְמַפְנֵי לְכוּתִים וְלִיַּחַד עֲמֵהֶם בַּפ' א' דַּע"ז קִי"ל דְּאִין מוֹכְרִין בְּהֵמָה גְּסָה לְכוּתִים לֹא עֲגָלִים וְלֹא סִינִיחִין מִשּׁוּם שְׂאֵלָה וּשְׂכִירוֹת.

וּמִשּׁוּם לְמַעַן יִנּוּחַ שׁוֹרְף דְּאֶגְרָא לֹא קִנְיָא. וְאֵע"ג דַּבַּפ' הַזֶּה אֶמְרִי דְּאוֹנָאָה שְׁיִיף בְּשְׂכִירוֹת כִּי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר.

וּמִשְׁמַע דְּמִמְכָּר בְּן יוֹמוֹ קְרוּי מִמְכָּר. מִיְהוּ אִינוּ בְּהֵמָתוֹ וּבֵיתוֹ שֶׁל שׁוֹכֵר כִּי אִם שֶׁל מִשְׁכִּיר.
וְגַם אִין מוֹכְרִין בְּהֵמָה גְּסָה מִשּׁוּם נְסִיוְנֵי דְּאֶזְלָא מִחֻמְתָּיהָ מִשְׁתַּחֲשֵׁף בְּשַׁבָּת. רַבָּא שְׂרִי לְזַבּוּנֵי חֲמָרָא לְגוּי אֵיזָא דְּסַפְסִירָא דְּלֹא יִדְעָה לְקַלְיָה דְּלֹא מוֹנְגִיר דְּלֹא מוֹשִׁיל.

רַב הוּנָא זְבִין פְּרָה לְגוּי אֵימּוֹר לְשַׁחֲיִטָּה זַבְּנָה. וּמִתְנִית' דְּאָסֵר שְׂאוּמֵר לְמִלְאָכָה בְּעֵינָא אִי נְמִי פְּרָה לֹא בַת מִלְאָכָה הִיא וּמִתְנִי' דְּאָסֵר בְּזַכָּרִים כְּדִמּוּכַח בַּפ' הַמּוֹכֵר פִּירוֹת (דָּף צב) סָתָם שׁוֹר לְרִידְיָא קָאִי וְסוּסִים וְחֲמוֹרִים קִינְיָי לְמִלְאָכָה.

מִיְהוּ אֲשַׁכְּחֵן פֶּהֶן שְׁשֹׁכֵר פְּרָה מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן לֹא יִמְכּוֹר לוֹ פְּרָה הַחוֹרֶשֶׁת בְּשַׁבְּעִית.
וּבַפ' א' דְּפִסְחִים (דָּף יד) שְׁתֵּי פְּרוֹת חוֹרְשׁוֹת בְּהַר הַמְּשָׁחָה וְכֵן הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפְּרָה. עַל כֵּן נִרְאָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה מוֹתֵר לְמַפְנֵי לְכוּתֵי אֵימּוֹר לְשַׁחֲיִטָּה זַבְּנָה אֶבֶל עֲגָלִים סָתְמִיָּהוּ לְגַדֵּל קִינְיָי.

וּמִתְנִי' סוּסִים וְחֲמוֹרִים אָסוּר לְמַפְנֵי לְכוּתֵי וְצָרִיף כָּל אָדָם לְמַצּוֹא הַיִּתֵּר לְמָה אָנוּ מוֹכְרִין עֲגָלִים מִיְהוּ עֲתָה אִין בְּקִי דְּלִישְׁמַע קָלִיָּה בְּזַמַּן הַזֶּה. וְאִין לְחוּשׁ מִשּׁוּם נְסִיוְנֵי וְלֹא לְהַשְׂאִיל דְּאִין רְגִילִים עֲתָה גּוֹיִם בְּקָף.

וְעוֹד אָנוּ מַעֲט בְּמִקּוּמוֹת מְפוֹנְזִירִים הִזָּה לָנוּ הַפֶּסֶד אִם לֹא הִינּוּ מוֹכְרִין לְכוּתִים כְּמוֹ חִיטֵי וְשַׁעֲרֵי אֶבֶל אָסוּר לְקַנּוֹת בְּהֵמָה וּלְמוֹכְרָהּ. וְדָמִי לְבֵתִים שְׂאָנוּ מִשְׁכִּירִין לְכוּתִים שְׁחִין רְגִילִים בְּזַמַּן הַזֶּה לְהַכְנִיס בּוֹ ע"ג.

וּבִימֵיהֶם הִזָּה בְּרוּר שְׁמַכְנִיסִין בּוֹ ע"ג וּמָה שְׂאָנוּ רְגִילִים לְהַעֲמִיד בְּהֵמוֹת בֵּין הַגּוֹיִם בְּלֹא שׁוּמֵר יִשְׂרָאֵל וְתַנּוּן בַּפ' ב' אִין מַעֲמִידִין בְּהֵמוֹת בְּפּוֹנְדְּקָאוֹת שְׁלֵהֶם וְגַם אָנוּ מוֹסְרִין בְּהֵמוֹת שְׁלָנוּ לְרוּעָה שְׁלֵהֶם וְתַנּוּן אִין מוֹסְרִין בְּהֵמָה לְרוּעָה כּוּתֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקִי"ל כְּשֵׁנוֹיָא דַּר' פְּדַת בְּרִישׁ פ"א דַּע"ז דַּר' אֲלִיעֶזֶר חִיִּישׁ לְרַבִּיעָה לְכָף אִין מַעֲמִידִין.

וּלְרַבְּנָן לֹא חִיִּישֵׁי לְכָף אִין לֹקְחִין מֵהֶן וְקִי"ל כְּרַבְּנָן דְּלֹא חִיִּישֵׁי לְרַבִּיעָה אַע"ג וְסָתָם מִתְנִיתִין דְּאִין מַעֲמִידִין אֲתִיָּא כַּר' אֲלִיעֶזֶר כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ סָתָם מִשְׁנָה כְּרַבְּנָן מְקוּם שְׁנֵהֶן לְמַפְנֵי מוֹכְרִין.

וכיון דקבצעי תלמודא לשינויא דר' פדת לבסוף שמע מינה דסמכה הוא טפי: תעא ייחוד אמר רבינא
מנא תימרא דשאני בין דיעבד לכתחילה דתניא לא תתייחד אשה עמהם מפני שחשודין על
הערייות.

ורמינהו האשה שגחבשה בידי פותים על ידי ממון מותרת לבעלה. פי' אפילו לכהן שלא אנסה.

וכן בפ' ב' דכתובות גבי בת ישראל שהורהנה באשקלון וריחקה בני משפחה פנויה היתה וריחקה
הכהנים שחששו פן נבעלה לכותי הפוסל בביאתו לכהונה. דאי באשת ישראל מיירי משום חשש
שמא נבעלה ברצון היה לו לומר וריחקה בעלה.

ועלה מייתי האשה שגחבשה דסובר לכהן נמי מותרת אלא יש לומר לכתחילה לא תתייחד הא
דיעבד מותרת ודחי דילמא דיעבד לא ומה שמוותרות משום הפסד ממונו תדע דקמני סיפא על ידי
נפשות אסורה לכהן בעילת גוי.

וגם כל אשת פהו שנתתיקדה עם הפותי תהא אסורה לבעלה פהו או בת ישראל פנויה אם פן לא
הנחת בת לאברהם אבינו פשרה לכהונה. ומפרש רבינו תם רבינא מייתי ראיה מאשה שגחבשה
שידו תקיפה עליה בעלה רואה אותה נחבשה והיא אסורה בידו אפי' הכי מותרת לבעלה בדיעבד
אעפ"י שחשודין על הערייות דתניא לא תתייחד אשה עמהם הוא הדין לוקחין מהו בהמה לקרבן
היינו דיעבד אעפ"י שבהמה מוסרה בידו ואינו מוחה מן הרביעה ודחי לעולם אימא לך גבי בהמה
דידן תקיפה עליה שאין לוקחין מהו לקרבן.

וגבי אשה שגחבשה דשרי לבעלה פי' דו תקיפה עליה היינו משום הפסד ממונו שגחבשה על ידי
ממון אבל אי לא משום הפסד ממונו תהא אסורה כיון שידו תקיפה עליה שהולכה בעלה אבל
אם אינה מוסרה בידו אפי' בלא הפסד ממון אינה אסורה על ידי ייחוד: תעב קיי"ל מותר
להתרפאות מן הא"י דבר שאין בו סכנת נפשות.

אבל מומחה לרבים מותר. ואדם המקיז מן המומחה מותר אבל מן המינין אסור שמזכירין שם
ע"ג.

ואם אמר לו הרופא ליקח מים של ע"ג או מן עצים שלפני ע"ג אסור. כדאמרינן בפ' כל שעה
בכל מתרפאין חוץ מעצמי אשירה תניא לא ישא ויתן מן המינין ואין מתרפאין מהו ומעשה בבו
דמא אחותו של ר' ישמעאל שהשיכו נחש.

ובא אחד לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל וטעמא משום שרצה לומר נחש של ע"ז. ורש"ל בפ'
שמונה שרצים באלעזר בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהשיכו נחש ובא אחד לרפאותו בשמו
וכו'.

והשתא לא תקשי הא דאמרינן בטר הכי ר' אבהו רמא ליה מינא סמא אשקיה שלא נתן לו ולא
לחש לו שום דבר מעבודה זרה ובלאו הכי נוכל לומר דבצינעה הנה כדאמר תלמודא אליבא דר'
ישמעאל דאמר אפילו ע"ז לא יהרג כמו שאר עבירות משום נחי בהם ולא שימות בהם.

אבל בפרהסיא אסור משום ולא יחללו את שם קדשי ולכן לא הניחו ר' ישמעאל בפרהסיא אבל
עובדא דרבי אבהו שמא בצינעה הנה. והא דאמרי' בפ' כל שעה בכל מתרפאין חוץ מעצמי אשירה
היינו דווקא שמוצאין הרבה אילנות א"כ הוא כמו אומר לו פותי שלא יועיל פי אם אותו אילן
של אשירה מכח הקדשות של ע"ג זה ונדאי אסור ופעמים שהפתי אומר אמת שיש כח לשדים

ליתן פח לע"ג כדי להתעוותם כל שכן שאסור שפראתה שיש ממשות בע"ז אבל אם אמר לו ליקח מאילן פלוני ולא להזכיר שום ע"ג ולא מצאו אותו אילן ביניהן מותר להביא של ע"ז כיון שהיה יכול להתרפאות כמו כן מאחר.

וכן איתא בירושלמי דהאי פירקין ופרק שמונה שרצים בכל מתרפאין חוץ מע"ג עד שאמר לו להביא מן עליו של ע"ג והביא אבל אמר לו הבא עליו סתם מביא עליו של ע"ג. ועוד בירושלמי ר' יונה הנה ליה צמרמורין ואיתאיו ליה מן זכרותיה דזמזא ושטה איתין לר' אחא לא שתא אמר ר' אחא הנה ידע ר' יונה מה הו הוויין לא הנה שתא אמר ר' חנא מתני' אמרה כן אין מתרפאין מגילוי עריות.

והתם נמי מיירי שהרופאים אומר שאותו דווקא יועיל: תעג להסתפר מן הכותי וקנימא לן אסור להסתפר מן הכותי בייחוד פרבנו נאפי' במקום רבים אסור וישראל הוואה במראה שפר.

וגם אין בו איסור לא ילבש גבר שמלת אשה. ובשבת בפ' השואל (דף קמט) תנו אין רואין במראה של מתכת שלא ישיר נימין המדולדלין הא בחול שפיר דמי בירושלמיכפ' במה אשה יוצאה מפרש דאסור בשבת משום האשה רואה נימא אחת לבנה ותולשתה ובאה לידי חיוב חטאת והאיש אף בחול אסור משום שאינו דרוך פבוד התירו לבית רבי שיהו רואין במראה ושהו מסתפרין קומי ושהו מלמדין את בנייהם לשון ינונית שהו זקוקין למלכות.

ותניא נמי בתוספתא ובירושלמי ישראל המסתפר מן הע"ג רואה במראה ומן הכותי אינו רואה פ' שאינו חשודין על שפיכת דמים. התירו לו לרבו גמליאל לראות במראה מפני שהו זקוקים למלכות אלמא להסתפל האיש במראה אפי' בחול אסור היינו ללקט לבנות מתוך שחורות דבהכי משמעיה התם גבי אשה כדאמר בפ' המצניע (דף צז) המלקט לבנות מתוך שחורות אפי' אחת אסור בשבת.

ודבר זה אפי' בחול אסור משום שפראתה לא ילבש גבר שמלת אשה. אבל מדקאמר של בית ר' יהודה התירו לראות במראות משמע דלאחרני' אסור אם כן צריך לומר דהא דבתלמודא דידן אסור בפ' השואל לראות במראות שלא ישיר נימין המדולדלי' מיירי באשה ושלא תשיר לבנות מתוך שחורות דאילו באיש אסור אפי' בחול מדהנצרכו להתיר של בית ר' וגם דקתני המסתפר מן הכותי אינו רואה במראה אי נמי ההיא דשואל מיירי לשל בית רבי שהתירו לו וקמ"ל בשבת אסורין במראה של מתכת.

קיי"ל אלו דברים שמוותר להתרפאות בשבת גב היד וגב הרגל וכל מפה של חלל שהו של ספנה והאי פדעמא מפת חרב כחול עין ולשחוק סמנין להביא דרוך רשות הרבים לעין מותר ועינו שמרדה ורירא ודיצא ודמעמא וקדחא ותחילת אונקלא.

אבל סוף אונקלא ופצוחי עינא אסור. ובפ' א' דשבת (דף יח) נותן קילור בעין מערב שבת ואיספליגית על גבי המפה מערב שבת ומתרפאין והולכין כל השבת כולה אבל בשבת אסור ליתן. ובפרק ח' שרצים (דף קח) אמר שמואל שורה אדם קילורין מערב שבת ונותן בשבת בעין היינו על גב העין דווקא והיינו דאמר עמיץ ופתח אסור שגורם שהקילור נכנס בעינו על ידי מעשה.

וקי"ל יֵשֶׁב לוֹ קוֹץ לִפְנֵי ע"ג לֹא יִשְׁחָה וַיִּטְלָנוּ שְׁנֵרָאָה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לַע"ג. וְכֵן לֹא יִשְׁחָה בְּפָנָי ע"ג לְלִקֵּט מְעוֹת שְׁנֵתְפָזְרוּ לוֹ וְלֹא יִנִּיחַ פִּי עַל פְּרָצוּפוֹת הַמְקַלְחִים מִיָּמַי מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּמִנְשֵׁק לַע"ז וְאִם אֵינִי נִרְאֶה מְוֹתֵר שְׁהִיְתָה ע"ז לְאֶחָרָיו אוֹ לְצַדִּדָּיו.

בפ' בָּמָה אִשָּׁה יוֹצֵאָה וּבְפָרְק א' דְּבִיּצָה. וּבפ' חֲבִית שְׁנֵשְׁבֵר פָּרִיף לְרַב דְּאָמַר כָּל מְקוֹם שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן אֶפְיָלוּ בְּחֻדְרֵי חֲדָרִים אֲסוּר.

מִיָּהוּ נִרְאֶה שְׁאִין הִלְכָה כָּרַב אֲלָא כְּסֻתָּם כָּל הַמְשַׁנְיִוֹת. וְכֵן בַּפ' הַשּׁוֹחֵט אֵין שׁוֹחֵטִין לְתוֹף הַגְּנוּמָא. אֲבָל עוֹשֶׂה חֲרִיץ חוּץ לַגְּנוּמָא וְדָם שׁוֹמֵת לְתוֹף הַגְּנוּמָא וּבִשְׂוִק לֹא יַעֲשֶׂה שְׁלֵא יִחְסָה אֶת הַמֵּינִין. וּבַפ' א' דְּמוֹעַד קָטָן וְעוֹשֶׂה אַרוֹן עִם הַמֵּת בְּחֻצָּר פִּי בְּצִנְעָה.

וּבְכַתְּנֻבוֹת אֲמַרִי בְּפָרְק אַעֲפ"י צִינּוֹר שְׁעָלוּ בּוֹ קִשְׁקִשִׁין מְמַעְכֵּן בְּרַגְלוֹ בְּצִנְעָה וְאֵינִי חוֹשֵׁשׁ. פִּיּוּצָא בּוֹ אֵין הִלְכָה כָּרַב דְּאָמַר בְּשָׂר שְׁנֵתְעַלֵּם מִן הָעֵינַן אֲסוּר מְדַקְאָמַר וְרַב הֵיכִי אֲכִיל בִּישְׂרָא וְלֹא אָמַר הֵיכִי אֲכַלְיָנוּ בִּישְׂרָא.

וְכֵן בַּפ' א' בְּהַפֵּל שׁוֹחֵטִין וּר' מֵאִיר דְּחִינֵישׁ לְמִיעוּט הֵיכִי אֲכִיל בִּישְׂרָא. דְּלֹא קִיָּמָא לוֹ כְּנוֹתִיָּה. וּבְפָרְק אֵלוּ מְצִיאוֹת רַבִּי חֲנִינְיָא מְצָא גְדֵי שְׁחוּט בֵּין טְבָרְיָא לְצִיפּוֹרֵי וְהִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוּם שְׁחִיטָה כַּר' חֲנִינְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דְּאָמַר הָרִי שְׁאָבְדוּ לוֹ גְּדִיִין וְתַרְנַגּוּלִין וּמְצָאן שְׁחוּטִין דְּשָׂרוּ. וְכֵן הִלְכָה אִם הֵנִיחַ חֲתִיכַת בְּשָׂר וּמְצָאָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁהֵנִיחָה אֵין חוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא הַחֲלִיפָה עוֹרֵב וּמְוֹתֵרוֹת אַעֲפ"י שְׁאִין מְפִירָה וְאִם הֵנִיחָה בֵּין הַגּוֹזִים אֲסוּרָה אִם אֵין לוֹ בָּהּ טְבִיעַת עֵינַן אוֹ סִמָּן. וְכֵן כְּשִׁשׁוּלְחָה בְּיַד הַנְּכָרִי. אָמוּר רַבְּנָן בִּיטוּל אִיסוּרִים בְּשִׁשִׁים שְׁיֹתֵר אֵין הַטַּעַם הוֹלֵךְ וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן בִּיצָה בַּס'.

בְּשִׁילְהֵי פ' בְּתָרָא דַע"ז גְּבִי עַכְבָּרָא בְּשִׁיכְרָא הִלְכְתָא בַּס'. וְכֵן כָּל אִיסוּרִין שְׁבַתוּרָה. וְכֵן בְּקֻדְיָה אִם נָפַל הָאִיסוּר מְשַׁעְרִינָן אִם יֵשׁ בְּרוֹטָב שֶׁהוּא בְּעֵינַן וּבְקִיפָה וּבְחֲתִיכוֹת ס' שֶׁל הֵיְתֵר אֲזִי הַפֵּל מְוֹתֵר אֲבָל מֵאִי דְּבִלְעָה קֻדְיָה דְּהֵיְתֵר לֹא מְשַׁעְרִינָן דְּלֹא יְדַעִינָן מֵאִי בְּלַעָה וְכֵן מִן הָאִיסוּר מְהוֹתֵף אִם לֹא רְאִינוּהוּ מִתְחִילָה כְּשֶׁנָּפַל.

וְאִם מְפִיר הָאִיסוּר יִשְׁלִיכְנוּ וְהַשָּׂאָר מְוֹתֵר אִם יֵשׁ ס' לְבַטֵּל טַעַם הָאִיסוּר: תַּעַד וְאִם בִּישְׁל בְּקֻדְיָה שֶׁל אִיסוּר אִם אֵין בְּתַבְשִׁיל שֶׁל הֵיְתֵר לְבַטֵּלוֹ אֲסוּר הִילְכָף אִם בִּישְׁל הָאִיסוּר בְּקֻדְיָה לֹא נִשְׁעַר ס' כִּי אִם בְּרוֹטָב וּבְקִיפָה וּבְחֲתִיכָה שֶׁל הֵיְתֵר.

וְלֹא בְּמָה דְּבִלְעָה קֻדְיָה מִן הָאִיסוּר תְּחִילָה אֲלָא רוּאִים כְּאִילוּ כָּל הַקֻּדְיָה אִיסוּר וְאִם בִּישְׁל הֵיְתֵר בְּקֻדְיָה שֶׁל אִיסוּר שְׁלֵא הֵיְתָה קֻדְיָה בַּת יוֹמָא הַתַּבְשִׁיל מְוֹתֵר דְּבוֹתָן טַעַם לְפָגַם הוּא וְשָׂרִי.

אֲבָל לְכַתְּחִילָה אֲסוּר לְבַשֵּׁל בְּקֻדְיָה שֶׁל אִיסוּר. אֲפִי אֵינָה קֻדְיָה בַּת יוֹמָא כְּדָאמַר בְּשִׁילְהֵי דַע"ז דְּגִזְרָה שְׁאֵינָה בַּת יוֹמָא אֲטוּ בַּת יוֹמָא: תַּעַה אִם תְּחַב כֶּף שֶׁל אִיסוּר בְּקֻדְיָה מְלֵאָה הֵיְתֵר.

צָרִיף שְׁיָהָא בְּרוֹטָב וּבְחֲתִיכוֹת שֶׁל הֵיְתֵר כְּפִי מָה שְׁנַכְנַס מִן הַכֶּף בְּרוֹטָב כִּי כָּל מָה שְׁתַּחוּב בְּרוֹטָב רוּאִין כְּאִילוּ הוּא אִיסוּר אִם כֶּף חוֹלְכַת תְּחַב בְּקֻדְיָה שְׁיֵישׁ בָּהּ תַּבְשִׁיל שֶׁל בְּשָׂר אִם הַכֶּף בַּת יוֹמָא צָרִיף ס' בְּתַבְשִׁיל לְבַטֵּל מָה שְׁתַּחַב מִן הַכֶּף בְּקֻדְיָה וְאֵין הַתַּבְשִׁיל וְהַקֻּדְיָה מְוֹתֵר אֲבָל הַכֶּף אֲסוּרָה שְׁהָרִי בְּלַעָה מִחֻלָּב וּמִבְשָׂר וְאִם אֵין שָׂם שְׂשִׁים לְבַטֵּל הַפֵּל אֲסוּר.

ואם הפך לא היתה בת יומא אם כן הקדירה והתבשיל הכל מותר אם אין ס' אבל מ"מ הפך אסורה שהרי בלועה מטעם בשר. לכה אסור לתחבה בקדירה של בשר שהרי בלועה היתה תחלה מחלב אפי' אינה בת יומא הלא לתחילה אסר קדירה שאינה בת יומא אטו בת יומא.

ואין לומר שנגעלה פשנתחבה בקדירה של בשר ופליטה החלב וכן הפך דינו פשבלוע מבשר שמתחב בקדירה של חלב ואם יש ספק אם יש ס' בהיתר לבטל איסורי' אסור. דהטעם הולך עד ס' וקיימא לן טעם פעיק' דגמרי' מגיעולי גוים ובמשרת ענבים בפ' ואלו עוברין אם כן הוי ספיקא דאורייתא ואסור.

ולא כפר"ש דאמר טעם פעיקר לאו דאורייתא לדבריו אם נשפכו המים ולא ידעי' אם הוי ס' בין המים ובין החתיכות של היתר או דגים או בצים או בשר היתר שנשאר יתא מותר לדבריו אבל אם החתיכות והמים בפנינו.

ואין יודע לשער אי ספיקא דרבנן שהרי אין קרוי ספיקא דבר שהחכמים יכולין לברר ולשער. דין טעם פעיקר אי דאורייתא אי דרבנן פר"ש טעם של איסור שישנו בהיתר אינו אוסר מן התורה אפילו מן ההיתר כל כף שאכל כזית מן האיסור שנבלע שם בתוך אכילת פרס.

דמן התורה אינו אסור אלא איסור שהוא בעין לא טעם הנבלע במקום אחר. ומגיעולי כותים שצוה הכתוב להגעיל פלי מדין לא גמרי' דחידוש הוא דאפי' בת יומא אי אפשר דלא פגמה אפי' הכי אסר רחמנ' וקרא משרת דמיימי בפ' אלו עוברין אסמכתא בעלמא תדע דעל משנה טיפת חלב אמר אביי טעמו ולא ממשו דאורייתא דבעינו טעם גבי בב"ח ורבא אמר דרף בשול אסרה תורה משמע דסבר לאו דאורייתא והלכה כרבא.

ועוד דאמר ר' יוחנן בפרק בתרא דע"ז כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו. טעמו וממשו דווקא אסור ולוקין עליו.

ועוד דאמר בפ' גיד הנשה (דף צח) זהו היתר מה שהיתר לבשל זרוע עם איל נזיר וקאמר רבא לא נצרכה אלא לטעם פעיקר דבקדשים אסור והכא גבי זרוע בשילה מותר מדנקט רבא בקדשים לטעם אסור הא בחול שרי אבל ר"ת אומר טעם פעיקר דאורייתא מין בשאינו מינו כדמיימי קרא בפ' ואלו עוברין משרת וגיעולי כותים לא אסמכתא ניהו ועל כרחיה גיעולי כותים לאו חידוש הוא דסבר נותן טעם לפגם אסור.

ואנן קיימא לן כרבא בפרק בתרא דע"ז הילכה נותן טעם לפגם מותר אם כן לא חידוש הוא. ועוד דאמרינן בפרק התערובות עשה מן האורז ומן החטים אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא ידי חובתו בפסח וחיביבין על חימוצו פרת אלמא טעם פעיקר דאורייתא אם לא תאמר זהו משום שומנא שישנו בעיסה אבל טעם גרידא אינו פעיקר מן התורה מפל מקום קראי דמיימי בפ' ואלו עוברין נראה דהוה דרשא.

ההיא דפ' כל הבשר דיחויא בעלמא הוא דקאמר רב' מבב"ח לא תבשל דטעמו ולא ממשו דאורייתא משום דהתם דרף בישול אבל אמת הוא דהוי דאורייתא מקראי דמשרת וגיעולי כותים וההיא דאמר ר' יוחנן כל שטעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו מייירי במין במינו דבטל ברוח מן התורה כדאמר רבא בפ' התערובות (דף עט) אמור רבנן ברובא כגון מין במינו אבל מדרבנן הנה בס' הוא הדין כדאמר רבא בפ' גיד הנשה (דף צז) אמור רבנן בס' מין במינו לכה אין לוקה עליו.

הוא הדין אפ"י טעמו אעמו גם ממשו של איסור ישנו בעין שאין לוקין אם אין מפירו אבל בטל ברוך. אבל טעמו ולא ממשו נקט לומר דאפ"י הכי אילו איסור איכא ועוד לא ספיקא ליה אלא הנה צריך לפרש אם אין מפירו וטעמו וממשו לוקין עליו מייירי כמו כן נמי במינו היכא שמפיר ממשו של איסור אבל מין בפשינו מינו טעם גרידא דאורייתא שלוקין עליו.

וה"ר יוסף בן ה"ר יצחק בן הנדיב רבי יוסף ז"ל הנה אומר דמייירי שפיר במין בפשינו מינו דאע"ג דטעם פעיקר דאורייתא היינו מגיעולי פותים דאמר קרא תעבירו באש היינו עשה אבל לא ליכא לכה אין לוקין עליו.

וקשה הלא פסולי המוקדשין פתיב תזבח ואכלת בשר ודרשינו תזבח ולא גיזה ואין זה כי אם לא הבאה מכלל עשה דהוי עשה אפ"י הכי תני בפ"ב דבכורות (דף טו) הגונו והעובד בפסולי המוקדשין סופג את הארבעים אלא על פרחיף היינו טעמא לא תגזו ולא תעבדו בבכור שורף שהרי תולין אותו.

וכי אמר קרא תזבח ודרשינו ולא גיזה היינו שהוא באיסורו הראשון ולא תגזו. ובשילהי מכות (דף כב) המנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה משום דכל איסור הוא הדין לוקה משום עבודה כדפריף אבל איסור כל איסור גרידא קא חשיב דגוף אחד הוא ועשאו הכתוב ב' גופין דכתיב כצבי וכאיל הוא הדין שאמר ומדקרא בגיעולי פותים איירי תעבירו באש אהדרי לאיסורי קמא.

ואשמעינו דפליטת איסור מס' הוי איסור ולעולם בלאו והרי"ף פי' דשפיר מייירי במין בפשינו מינו מייירי כל שטעמו ולא ממשו כגון שאין כזית איסור נתון כדי אכילת פרס לוקין עליו.

והיא דאמרי' דטעמו פעיקר בקדשים אסור דמשמע הא בחולין שרי הדין דבחולין אסור והאי דנקט קדשים משום דבקדשים איירי גבי זרוע בשילהי. ועוד ר"ת גריס לא נצרכה אלא להיתר מצטרף לאיסור משום דפריף תלמודא מהתם נפקא הנוגע בבשרה יקדש שאם פסולה יפסול והאי קרא מוקי ליה להיתר מצטרף לאיסור מחטאת ומשני התם לטעם פעיקר הוא דאמא הך דמפיק טעם פעיקר מקדשים דכתיב גבי חטאת ואפ"י למאי דמפיק אלו מקרא דחטאת היתר מצטרף לאיסור או לא לטעם פעיקר.

מכל מקום מיייתי הכא קרא דחטאת לטעם פעיקר משום דאי לא הנה נפקא לן טעם פעיקר מקרא אחריןא כגון ממשרת וגיעולי גוים אי הנה מוקמינו קרא דחטאת לטעם פעיקר דפשוט יותר לאיסור ולא להיתר מצטרף לאיסור פי האי גוונא אשכחן פ' הקורא את המגילה אין מזהלין אלא ביום מקרא ביום השמיני ובפ' ר"א דמילה מוקי לה לרבות אפ"י בשבת ומיעוט דלילה מכן שמונה ימים אלא במגילה מיייתי לה ופשוט יותר למעוטי לילה אי לא אלא חד קרא.

אבל רבי יצחק ב"ר שמואל הר"ף הנה מקשה על גירסת הספרים טעם פעיקר ובקדשים אסור והכא שרי בזרוע בשילהי. הלא ליכא טעם זרוע באיל הא איכא ס' דמצוה גמרי למישרי בחולין מס' ואילף ואי נתינת טעם איכא בס' אף בחולין הנה אסור דהא טעם פעיקר דאורייתא.

ולרבי' שלמה דרבנן הנה ליה למיסרי בחולין אפ"י איכא ס'. וק' דאיכא נתינת טעם מקרא ממשרת וגיעולי גוים דהוו אסמכתא דרבנן וצריף להביא מפ' התערובות (דף עא) הטמא והפגול והנותר שבללן.

וּמִמְנַחֲחוֹת בְּהַקּוֹמֵץ שְׁתֵּי מְנַחֲחוֹת שְׁנֵקֵמְצוּ וְנִתְעַרְבוּ. וּבִפ' דָּם חֲטָאת כָּל יוֹם נַעֲשֶׂה גִיעוּל לַחֲבִירוֹ וּבְשִׁלְהִי ע"ז מְבַשֵּׁל שְׁלָמִים וּבְפָרֶק הַקּוֹמֵץ רֶבֶה גְבִילָה בְּטִילָה בְּשַׁחוּטָה.

יְרוּשְׁלָמִי דְמַסְכֶּת עֲרָלָה אָמַר ר' אַבְהוּ בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן כָּל נֹתְנֵי טַעַם אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן חוּץ מֵאִסּוּרֵי נְזִיר דְּהוּי הֵיתֵר מִצְטָרֵף. וּבִפ' אֵלוֹ עוֹבְרִין וּבִפ' ג' מִיָּנִין בְּנִזִיר אָמַר ר' ב' קְנוֹפוֹת שֶׁל תְּרוּמָה וְנִפְלוּ אֵלוֹ לַתּוֹף אֵלוֹ מוֹתְרִין שְׁאֵנִי אוֹמֵר תְּרוּמָה לַתּוֹף תְּרוּמָה נִפְלָה וְחֻלְיִין לַתּוֹף חֻלְיִין נִפְלוּ וּבִיבְמוֹת בִּפ' הָעֶרֶל (דָּף פב) אֵי רְבוּ אֵי לֹא רְבוּ תוֹלִין עַל הַתְּרוּמָה: תַּעֲוֹ גִיד הַנֶּשֶׁה שְׁנֵתְבַשֵּׁל עִם הַגִּידִין אִם מִפִּירוֹ בְּנוֹתָן טַעַם.

וְאִם אֵין מִפִּירוֹ כְּוָלָן אִסּוּרִין וְהָרוֹטָב בְּנוֹתָן טַעַם. וְלִיבְטִיל גִיד הַנֶּשֶׁה בְּרוֹבָא בְּרִיָּה שְׁאֵנִי דְבְּרִיָּה לֹא בְּטִילָה נִהְרִי בְּרִיָּה אַע"פ שְׁאֵין בּוֹ עֲכָשְׁוֹ חַיּוֹת.

וְכֵן אֶכְל לְגִיד הַנֶּשֶׁה שְׁאֵין בּוֹ כְּזִית לוֹקָה דְבְּרִיָּה הוּא וְאֵין לוֹ שְׁיַעוּר וְכֵן בְּשִׁלְהִי כָּל הַבֶּשֶׂר (דָּף קיו) צִיפּוֹר טְמֵאָה בֵּין בְּחַיִּיָּה בֵּין בְּמִיתָתָהּ בְּכָל שְׁהוּא מְשׁוּם עוֹף טְמֵא דְבְּרִיָּה הוּא. אִם כֵּן בְּפָרֶק אֵלוֹ הֵן הַלּוֹקִין (דָּף יו) דְּאָמַר רִיֶּסֶק תִּשְׁעָה נְמָלִים וְאֶחָד חַי וּבְכַוְלָם כְּזִית לוֹקָה שְׁשֵׁה.

וּפִי' חַי שְׁלֵם שְׁקָרוּי בְּרִיָּה וְלוֹקָה בְּכָל שְׁהוּ וְהָא דְּאָמַר בְּמַעֲיִלָה לוֹקִין עַל שְׁרָצִים בְּכְזִית אִינְרֵי שְׁאֵינָן שְׁלָמִים וְהִשְׁתָּא מַה טַעַם יֵשׁ שְׁצִיפּוֹר טְמֵא נִקְרָא בְּרִיָּה אִם אוֹכְלָה שְׁלֵם לְהַתְחַיֵּיב בְּכָל שְׁהוּ מְשׁוּם אוֹכְל בֶּשֶׂר אִפִּי' בְּמִיתָתָהּ אִם כֵּן קְרוּי בְּרִיָּה אִפִּי' אֵין בּוֹ חַיּוֹת וְכֵן גִיד הַנֶּשֶׁה וְאֵילוֹ צִיפּוֹר טְהוֹרָה בְּמִיתָתָהּ כְּזִית מְשׁוּם גְּבִילָה אִפִּי' שְׁלֵם אֵין קְרוּי בְּרִיָּה וּבִפ' הַתְּעַרְבוֹת (דָּף עג) כָּל הַזְּבָחִים שְׁנֵתְעַרְבֵי שׁוֹר הַנֶּסְקָל וּפְרִיָּה לְבִטְוִיל בְּרוֹבָא.

וּמִשְׁנֵי בַעֲלֵי חַיִּים לֹא בְּטִילִי. וְהִשְׁתָּא מַה הַקֶּשֶׁה וְלִיבְטִיל בְּרוֹבָא לִימָא בְּרִיָּה הִיא וְלֹא בְּטִילָה כְּגִיד הַנֶּשֶׁה וּכְצִיפּוֹר טְמֵאָה בְּמִיתָתָהּ וַיֵּשׁ לוֹמַר אֵין קְרוּי בְּרִיָּה אֵלָא שְׁאִיִּסּוּרוֹ בְּאִ מִיּוֹם שְׁנֵתְבַרָא כְּגוֹן גִיד וְעוֹף טְמֵא וְדָג טְמֵא אֶבֶל שׁוֹר הַנֶּסְקָל וְצִיפּוֹר טְהוֹרָה לֹא.

אִם כֵּן חֲלַב הַקָּרֵב לְמָה בְּטִיל אֵלָא כָּל דְּבָר שְׁשֵׁמוֹ עָלָיו בְּעוּדוֹ שְׁלֵם וּכְשֵׁאִינּוֹ שְׁלֵם אֵיבַד אֵת שְׁמוֹ קְרוּי בְּרִיָּה כְּגוֹן עוֹף טְמֵא כְּשֵׁאִינּוֹ שְׁלֵם אֵין קְרוּי עוֹף טְמֵא אֵלָא חֲתִיכָה שֶׁל עוֹף טְמֵא וְכֵן גִיד אֵין קוֹרִין גִיד אֵלָא כְּשֵׁהוּא שְׁלֵם וּכְשִׁחֲתוּף קוֹרִין לוֹ חֲתִיכָה שֶׁל גִיד אֶבֶל גְּבִילָה אִפִּי' חֲתוּכָה קְרוּיָה גְּבִילָה וְשׁוֹר הַנֶּסְקָל כְּתִיב לֹא יֵאָכֵל אֵת בֶּשֶׂרוֹ.

וְהָא דְּאָמַר בִּפ' אֵלוֹ הֵן הַלּוֹקִין הֲרִי נְמָלָה בְּכָל שְׁהוּא בְּרִיָּה שְׁאֵנִי. ה"פ לְדִידֵי אֵין קְרוּי בְּרִיָּה אֵלָא בְּדָבָר שְׁשֵׁמוֹ עָלָיו כְּשֵׁהוּא שְׁלֵם אֶבֶל חֲטִי אִפִּי' כְּתוּשׁוֹת מִקְרֵי טָבֵל.

וְכֵן חֲצִי אֶגְזוֹ קְרוּי טָבֵל. אֵלָא לְדִידֵךְ כָּל שְׁהוּ לְמַכּוֹת אוֹדֵי מִיֵּהַת דְּבָר דְּאִיכָא נִשְׁמָה: תַּעֲזוּ שְׁנֵי חֲתִיכוֹת שְׁנֵתְבַשֵּׁלוּ וְכֵן תִּנּוּן חֲתִיכָה שֶׁל גְּבִילָה וְשֶׁל דָּג טְמֵא שְׁנֵתְבַשֵּׁל עִם חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת אֵי מִפִּירָן בְּנוֹתָן טַעַם וְאִם אֵין מִפִּירָן כְּוָלָן אִסּוּרוֹת וְהָרוֹטָב בְּנוֹתָן טַעַם וּפְרִיָּה וְלִבְטִיל בְּרוֹבָא וּמִשְׁנֵי שְׁאֵנִי חֲתִיכָה הוּאִיל וְרֵאוּיָה לְהַתְכַּבֵּד לְפָנֵי אוֹרְחִין.

וְהִשְׁתָּא מְשַׁמַּע דְּחֲתִיכָה גְּבִילָה מִקְרֵי חֲשׁוּב וְלֹא בְּטִיל בְּאַלְף הוּאִיל וְרֵאוּיָה לְהַתְכַּבֵּד לְפָנֵי אוֹרְחִין גּוֹזִים. וְקִשָּׁה דְּבְשִׁלְהִי ע"ז (דָּף עד) אֵלוֹ אִסּוּרִין בְּכָל שְׁהוּ חֲתִיכָה בֶּשֶׂר בְּחֲלַב וּבִגְמ' נְמִי קָאָמַר אִסּוּרֵי הַנָּאָה קָא חֲשִׁיב בְּמִתְנִי' וְאוֹסֵר בְּכָל שְׁהוּ.

וְהִלָּא אֵינָה רֵאוּיָה לְהַתְכַּבֵּד לְפָנֵי שׁוּם אָדָם שְׁהֲרֵי אִסּוּרָה בְּהַנָּאָה וְתוֹ בִּפ' הָעֶרֶל (דָּף פא) תִּנּוּן חֲתִיכָה חֲטָאת טְהוֹרָה שְׁנֵתְעַרְבָה בְּק' חֲתִיכוֹת חֻלְיִין כְּוָלָן אִסּוּרוֹת חֲתִיכָה חֲטָאת טְמֵאָה שְׁנֵתְעַרְבָה

בק' חתיכות חטאת טהורים כולן מותרין אמאי מותרין מאי שנא מחתיכת בשר בחלב דאוסרת בכל שהו.

ויש לומר זהו פללו של דבר כל חתיכה שאם תתבטל תהא ראוייה להתכבד בפני אורחים מיקרי חשוב ולא בטלי לכך חתיכת בשר בחלב אם תתבטל בחתיכת היתר תהא מותרת וראוייה לתת לאחת מהן לפני האורחין לכך אוסרין בכל שהו וכן חטאת שנתערבה בחתיכת חולין.

אבל חתיכת חטאת טמאה שנתערבה בחתיכות חטאת טהורי' כי נמי תתבטל ויהיו כולן טהורים בשביל כך אין אחת מהן ראוייה להתכבד בפני אורחים דכל פהנים יש להם חלק לזה כמו לזה אפילו לכהן שאינו ממשמר שלו ואין קרוי לכך להתכבד פניו שאף אם נאמר שבטילה מכל מקום אוסרה לגוים ולישׂראל ולנשים כי אם לזכרי פהונה: .

תעז מין במינו הילכך אם נתערב מין במינו בטל ברוב בדבר היבש אפילו מדרבנן מן התורה כל מין במינו בטל בין יבש בין לח כדאמר רבא בפירק התערוכה' (דף עד) מפני שטעם איסור אינו יכול להיות ניכר אפי' כשיבשלים יחד הלכך ביבש ואין איסור נבלע בהיתר בטל ברוב אפי' מדרבנן.

מדפריה גבי גיד הנשה או חתיכה נבילה וליבטל ברובה וצריה לתרץ גיד בריה היא וראוייה להתכבד לפני אורחים ולא בטילי ואם נתבשלו חתיכת איסור קטנה עם חתיכות של היתר אינו מכירו בטל ברוב חתיכות של היתר.

כי על חתיכות שנתבשלו עם שאר חתיכות פריה וליבטיל ברובא אבל אם מכיר אותה חתיכה של חתיכת איסור ישליכנה. וכיון שלא הותרה על ידי בטול ברוב אם כן יצטרף ברוב ובחתיכות של היתר ס' לבטל המיחוי כדאמר רבא אמור רבנן בס' מין במינו מדרבנן אבל מכירו ואפי' שאינו מכירו חתיכת האיסור דהשתא מותר ברוב.

מכל מקום צריה ס' ברוב ובחתיכות לבטל איסור הנמחה שנקנס בהיתר דאינו בטל ברוב רק דבר שהוא בעין ולא דבר בלועזה בהיתר. אבל חלב של היתר שנתערב בחלב של איסור וכן יין ביין שנגע בו הגוי דאין איסורו במשהו כי אם אותו שנסכו לע"ז צריה ס' פניו שנתערב זהבזה ולא סגי ליה ברוב: תעט אבל מין בשאינו מינו צריה ס' בהיתר בדבר יבש פניו דאם יבשלים יחד יהא הטעם איסור ניכר בהיתר.

ואם מכירו יסיר אותו האיסור. ולבטל המיחוי צריה ס'.

ואם אינו מכירו שנתפרד בחתיכות קטנות בטל בס' והפל מותר ואינו צריה להסיר אחת ולא במין בשאינו מינו הבטל בס' ולא במין הבטל ברוב בדבר יבש. אע"ג דתרומה שנתערבה בק' של חולין בטיל' ומותרת וצריה להרים אחד בשיעור תרומה בשנפלה פדתנן במסכת תרומות.

ובפרק נוטל (דף קמ"א) נמי אמרינן מעלין בשבת המדומע בק"א אלמא צריה להרים שיעור תרומה שנפלה. ורש"למי מפני גזל השבט פי' גזל הפהן אבל באיסור שבטל ברוב ההיתר ליכא למימר שום גזל אם הם של אדם אחד.

ואין צריה להרים. ואם איסור שקרוי בריה כגון דג טמא כשהוא שלם או עוף טמא או זבוב או גיד הנשה כשהו שלמין קרוים בריה ואפילו מתים אם נפלו בהיתר ואם מכירו יסירם.

והטעם אם נתבשרו עם הקיטר יתבטלו בס' ואם אין מפירן אפי' באַלף לא בטיל דבריה לא בטלה הגי מילי פשהוא שלם אז קרוי בריה פדאמרי' ריסק ט' נמלים ואחד חי ונוקא חי היינו שלם אפי' מת קרוי בריה אכל מקצתם חתוכין אפי' פולן ישנם עם הקיטר בטילין בס'.

ועוף טהור ושהוא נבילה או נאסר מחמת בליעת איסור וכן דג טהור שנבלע מן האיסור אינו קרויין בריה. ואם נתבשרו או נתערבו עם אחרים הקיטר אם אינו מפירן בטילין בששים: תפ חתיכת בשר בחלב וכן אם חתיכת נבילה או חתיכה של בשר בחלב או עוגה של חלה וכל דבר הראוי להתכבד לפני האורחין אם נתערבו באחרות אפי' באַלף לא בטיל אם אינו מפירן פדמנ' חתיכה של נבילה שנתערבה בחתיכות אם אינו מפירה פולן אסורות.

וכן בפך בתרא דע"ז אלו אסורין בכל שהו בשר בחלב. ודוקא חתיכת בשר שנתערבה בשאר חתיכות לא בטלה משום דחשיבא דראויה להתכבד לפני האורחין אבל טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש שם ס' בחתיכה לבטל הטטיפה אם חשובה דראויה להתכבד ואינו מחמת איסור הבלוע ובטילה ברוב ביבש בצונן או בס' אם נתבשרה עם האחרות מותרות פדמנ' בפך כל הבשר (דף קח) דטיפת חלב ראויה להתכבד וכמו כן כל דבר שבמנ' רגילין למפור פגון ביצת טרפה או של נבילה או פירות גסות של ערלה אפי' באַלף של הקיטר לא בטלי.

אם חתיכה של הקיטר נאסרה מחמת בליעת איסור בטלה בשאר חתיכות פינן שאין איסורה מחמת עצמה פי אם מחמת בליעת איסור ולא דמי לחתיכת בשר בחלב שאינה בטילה דכיון דכל אחד בפני עצמו מותר וכי נתבשר נאסרו דמיא לחתיכת נבילה דלא בטלה.

וכן ביצה פשרה שנאסרה מחמת בליעת איסור ונתערבה באחרות בטילה ואינה קרויה דבר שבמנ' ומאחר שקרוי בריה או דבר שבמנ' או ראוי להתכבד לפני האורחין. בתערובת עם הקיטר אפילו באַלף אם פריש אחד מן התערובת אסור אותו אחד שפריש.

ולא נימא כל דפריש מרובא פריש ומותר. אלא איסור גרידא שמה יקח הצבורין יחד כדאמר בפך התערובת (דף עד) נתערב שור הגסקל ברובא שוורים שהן זבחים פולן ימותו.

פריה וניכבשינהו וניגידי ונימא כל דפריש מרובא פריש ומשני שמה יקח מן הקבוע אבל גבי ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ואינו יודע מאיזו לקח אסור כמו שהספיקא נולדו ממקום הקביעות וכו' כמחצה על מחצה.

כדאמר ביומא (דף פד) ובסנהדרין. ובנמצא על הארץ או ביז פותים מותר משום כל דפריש מרובה פריש ורוב החנויות של עיר מוכרות בשר שחוטה.

והתם ליכא למיגזר שמה יקח מן הקבוע שהרי האיסור מבנרר וניכר לבדו והקיטר מבנרר וניכר לבדו. ולא מחזקינן ליה שמה יקח ממקום איסור פינן שמפירו אבל במקום שאיסור והקיטר מעורבין יחד מן התורה מותר על די שבטיל ברוב.

אף מדרבנן אסור משום דבר שבמנ' או בריה ואי שרית פי פריש אחד מהן אתי ליקח ממקום שהן יחד כף פי רבי' יצחק ב"ר שמואל אבל ר"ת הנה מתיר פי אם בא זאב ודרס ב' או ג' בהמות ונתערבו פולניסוד וכי פריש כל חז וחד הנה מותר משום כל דפריש מרובא פריש ולא נתיישב למורי רבי' משום שמה יקח מן הקבוע.

ושמא רבי' תם סובר דגבי קדשים הקמירו טפי למיגזר גזירה שמא יקח מן הקבוע והא דאמרי' היכא שהאיסור ידוע לבדו וההיתר לבדו אם פריש אחד מהן מותר מטעם כל דפריש.

הני מילי שלא ראינו שפירש. אבל ראינו שפירש לא.

אלא נמצא הדבר על הארץ או ביד גוי או קטן שלא נולדה לנו הספק עד לאחר שפירש. אבל אם בפנינו נפל על הארץ או לקח פותי משם ולא הפרינו מאיזה מקום לקח אז אסור מן התורה זהו כמו לקח ישראל גדול ואינו יודע מאיזה מקום לקח דספקו אסור כדאייתא בפירקא א' דפסחים ט' צבורין של מצה ואחת של חמץ ואתא עכבר ושקיל מחד מינייהו ולא ידעי מאיזה לקח היינו ט' חנויות וכו' לקח מאחת מהן אסור.

והיא על פירוש מירי כגון שלקח עכבר בפנינו דאי שלא בפנינו אמאי אסור טפי מנמצא ביד פותי דמותר. ובפירק התערובות ונכבשינהו פי היכי דניגנידי שלא בפנינו ונימא כל דפריש מרובא פריש.

אי לא גזירה שמא יקח מן הקבוע פי האיסור ניכר לבדו וידוע ורוב ההיתר ידוע לבדו לשם שינוי לומר כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ואם לקח מאחד ואינו יודע מאיזה לקח אסור אבל בדבר המעורב שאינו ניכר איזהו איסור ואיזהו היתר לשם אין לומר קבוע אלא הכל מותר.

ואם רוב היתר מין במינו ותרומה בק"א וערלה בר"א. ואם שאינו במינו הפל אסור אבל בטל בס' אפי' תרומה וערלה כדתנן במסכת ערלה (דף עג) שאינו מינו להקל.

והא דמשני פ' התערובות גזירה שמא יקח מן הקבוע לאו דוקא קאמר משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא במקום שקבועים ועדיין לא פירשו שאסור משום דבעלי חיים לא בטלי אי נמי משום דבר שפמנן: הלכות טהרת פלים בפירק בתרא דע"ז (דף עו) הלוקח כלי תשמיש מן הכותים את שדרכו להטביל יטביל להגעיל יגעיל.

ללבן באור ילבן. תנא כולן צריכים טבילה במ' סאה אף במי גדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן הוי אומר אלו ארבעים סאה.

כלי סעודה אמורה בפירשה לא שנא חדשים לא שנא ישנים כשתיקנן בהיתר צריך טבילה. בתוספת' הלוקח כלי תשמיש מן הכותי דברים שבדוע שלא נשתמש בהן מטבילין והם טהורים דברים שידוע שנשתמש בהן על ידי צונן כגון פוסות וצלוחיות וקיתונות מדיחן בצונן ומטבילין והן טהורין דברים שנשתמש בהן בחמין כגון היורות ומחמי חמין והטיגניו והקומקמיסין מגעילין ומטבילין והן טהורין.

וכל שנשתמש בהן על ידי האור כגון השפוד והאספל' מלבנן ומטבילין וכולן שנשתמש בהן עד שלא שף ולא הגעיל ולא ליבן מותר וקיימא לן כלי סעודה מתכות אמורין בפירשה בלקוחין אבל לא שאולין.

אמר רב אשי הני כלי זכוכית הואיל ונשתברו יש להם תקנה ככלי מתכות דמי וצריכין טבילה ולענין טומאה אמר רב אשי גופיה דככלי חרס דמו וכלי קוניא שמכוסין בעופרת צריכין טבילה במסכת מקנאות בפ' ט' (ד' סה) אלו חוצצין בכלים הנפת והמור בכלי זכוכית בין מבפנים בין מבחוץ ומייתי בפירקא א' דשבת (דף טו) כלי שהטבילו דרו פיו כאילו לא טבל פי' לפי שלא נכנסו בו המים.

הטבילו כְּדָרְכוּ בְּלֹא זִכּוּרִית עַד שְׁיִטְנוּ עַל צִידוֹ. פִּי טָבְלוּ וְלֹא הִטְבִּיל בֵּית יְדוֹ.

יֵשׁ אוֹמֵר זִכּוּרִית פִּי לֹא עָלְתָה לוֹ לֹא טוֹמְאָה וְלֹא טְהָרָה בְּעָרוֹף. הָרִי אִם זִכּוּכִית צָרִיף לְהִטּוֹתוֹ עַל צִדוֹ שְׁיִכְנָסוּ הַמַּיִם בּוֹ כֹּל שֶׁהוּא צָר מִיָּפֶן וּמִיָּכֵן וְרָחַב מִן הָאֲמֻצָּע אִינוּ טְהוֹר עַד שְׁיִטְנוּ עַל צִידוֹ. וְנִרְאָה כִּמְטָבִיל הַזִּכּוּכִית מִפְּנֵי שְׁפִיו צָר וּמִבְעֻבְעָה כְּמוֹ אֲבַעְבוּעוֹת יִמְתִּין עַד שְׁיִכְלוּ וַיִּתְמַלֵּא הַפְּלִי מִעֲצָמוֹ הַמַּיִם לְמַעְלָה מִפְּנֵי הַזִּכּוּכִית כְּעֵגֶן דְּאָמַר בְּפָרֶק י' דְּמִקְנָאוֹת (דף ס) דְּגַבֵּי בְּגָדִים הִטְבִּילוּן נְגוּבִין עַד שְׁיִבְעֻבְעוּ וַיִּנּוּחוּ מֵאֲבַעְבוּעָן.

וְאֵיתָא בַּפ"י דְּתוֹסְפֹת' דְּמִקְנָאוֹת אֵין לוֹ תִּקְנָה עַד שְׁיִטְנוּ. וְכִשְׁיִטְבִּיל הַפְּלִי צָרִיף לְבָרֶף קוֹדֵם שְׁיִטְבִּילְנוּ בֵּא"י אֱלֹהֵינוּ מ"ה אֲקַב"ו עַל טְבִילַת כְּלֵי.

בְּשִׁלְהִי דַע"ז (דף ע"ה) מְשַׁכְּנָתָא מֵאֵי מְסִיק מָר בַּר רַב אָשִׁי אָבָא מִיְשְׁכֹן לוֹ גּוֹי כָּסָא דְּכַסְפָּא וְנֵאֻטְבִּילָהּ. וְלֹא יִדְעָנָא וְכו' הָרִי אָסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שְׁיִטְבִּיל קוֹדֵם אֲבָל לֹא יִבְרַף שְׁמָא אִינוּ צָרִיף.

הִילְכִף כּוֹסוֹת שֶׁל כָּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב אוֹ מִתְּכַת אוֹ יוֹרָה קְדֻיָּה שֶׁל מִתְּכַת הַמְּמוֹשְׁפָּנִין אִם רוֹצֵה לְאָכּוֹל מִהֶן יִגְעִיל וַיִּטְבִּילֵם בְּלֹא בְּרָכָה וְאִם הֵם שֶׁל כָּסֶף וְשֶׁל זָהָב יִדְיָחֵם וַיִּטְבִּילֵם וַיִּשְׁתַּה בָּהֶם.

וְכָל כְּלֵי מִתְּכַת הַלְקוּחִים אוֹ גְזוּלִים מִן הַגּוֹיִם כְּלֵי סְעוּדָה צָרִיכִין טְבִילָה בַּמ' סָאָה. וְגַם כִּיסוּי הַקְדֻיָּה שֶׁהִיא שֶׁל בְּרִזַל צָרִיכָה טְבִילָה.

אֵלוּ כְּלֵי צָרִיכִין טְבִילָה הַלְקוּחִים מִן הָעַכּוּ"ם חֲדָשִׁים הַסְּפִין וְהַשְּׁפוּד וְהַגְּרִזֵּן וְהַאֲסָפְלָא וְהַיּוֹרוֹת וְהַמְּחַבֵּת וְהַמְּזַלְג וְכוֹסוֹת שֶׁל כָּסֶף וְזָהָב אוֹ בְּרִזַל וְקְדֻיָּה שֶׁל מִתְּכַת וְכִיסוּי שֶׁל בְּרִזַל שֶׁעַל הַקְדֻיָּה וְבְרִזַל שְׁאֹפִין תַּחְתּוֹ וְבְרִזַל שְׁעוֹשִׂין רְקִיקִים בְּבָצֶק וְרִיחִים שֶׁל פְּלֶפֶלִין.

בְּפָרֶק בַּת' וְאִם הֵם יְשָׁנִים וְלְקוּחִים מִן הָעַכּוּ"ם אִם נִשְׁתַּמֵּשׁ עַל יְדֵי חֲמִין מִגְעִילֵן תַּחֲזִילָה וְאַחַר כֵּן מְטָבִילֵן. וְאִם דִּרְכָן לְהַשְׁתַּמֵּשׁ עַל יְדֵי הָאוּר מְלַבֵּן בְּאֵשׁ וּמְטָבִילֵן וְזִכּוּכִית מְטָבִילֵן וְכִלֵי חֲרָס אִם מְחַוּפִין בְּעוֹפֶרֶת מְטָבִילֵן בַּמ' סָאָה.

וְכֵלִים שֶׁנִּסְדְּקוּ וְתַפּוּרִין בְּחוּטֵי מִתְּכַת וְכֵן דְּלֵי קָשׁוּר בְּמִתְּכַת. בְּשִׁלְהִי ע"ז הַסְּפִין שְׁפָה וְהִיא טְהוֹרָה וּמְפָרְשִׁין בַּגְּמָרָא וְנוֹעֲצָה עֲשֹׂר פְּעָמִים בְּקֶרֶקַע בְּמָקוֹם קָשָׁה.

וּבְסַפִּין שְׁאִין בָּהּ גְּנוּמוֹת וְלֹאֲכּוֹל בּוֹ צוּנָן וְכַדְמִסִּיק גַּבֵּי ר' יְהוּדָה מִפְּנֵי שֶׁהַסְּפִין בְּלַע כְּמָה אִיסוּר צָרִיכָה י' נְעִיצוֹת לְמַנְחָה יָפָה. סַפִּין שֶׁנִּשְׁחַט בָּהּ טְרִיפָה דֵּי לְמַנְחָה בְּבָגֵד עַב פְּדָאֲמָרִי בְּפָרֶק א' דְּשַׁחֲטָה חוֹלִין (דף יד) סַפִּין טְרִיפָה דֵּי לוֹ בְּצוּנָן, וְאֵי אִיכָא בְּלִיתָא דְּפָרְסָא לְמִיכְפָּרְיָה בּוֹ לֹא צָרִיף.

סַפִּין שֶׁל עַכּוּ"ם הַשּׁוֹחֵט בּוֹ בְּדִיעֻבְד קוֹלָף בְּמָקוֹם הַשְּׁחִיטָה לְפִי שְׁכַמָּה פְּעָמִים בְּלַע עַל יְדֵי רְתִיחָה גְּמוּרָה וְכִשְׁבָּא לְבֵית הַשְּׁחִיטָה מִרְתַּח' לְפָלוּט לְכֹף קוֹלָף. מִשּׁוּם הֵכִי פְּסָקִינוּ בְּפָרֶק כֹּל שְׁעָה (דף ל) שְׁצָרִיף לְהַגְעִיל בְּרוֹתְחִין.

סַפִּינֵי דְּפָסְחָא סַפִּין אֲרוּף חֵד שֶׁל עַכּוּ"ם צָרִיף לְלַבֵּן בַּתּוֹסַף' הַסְּפִינִין וְהַשְּׁפוּדִין וְהַאֲסָפְלָאוֹת מְלַבֵּן בְּאוּר יְרוּשְׁלָמִי דַע"ז הַסְּפִין תּוֹחֲבָה בְּאַרְץ. ר' בֵּא בְּשֵׁם ר' יוֹדָה הָדָה דְּתִימָר בְּסַפִּין קַטְנָה אֲבָל בְּסַפִּין גְּדוּלָה צָרִיכָה לִיבּוֹן.

ובפרק א' דשחיטת חולין (דף ח) הטבח צריף ג' ספינין אחד ושוחט ביה ואחד שמחתה ביה בשר ואחד שמחתה ביה חלבים. בפרק כל הבשר הספין ושוחט ביה אסור לחתנה ביה רותח צונן בעי הדחה.

צונן שחתכו בספין אסור לאוכלו בכותח. וכן דסילקא.

ספין שחותה בו בשר רותח אסור לחתנה בו צונן או פרוב או פרישין או בצלים או שומין ואם חתה אסור לאוכלו בחלב אבל אם חתה לפת או קישות גריד ליה לפיסקנה וכן אם חתה בספין של עפוש פרישין צריף לחתנה מקום הכלע ולהשליכו כדאמר בפרק שני דע"ז גבי קורט של חלמית: תפב קערות פותים ספינין של פותים וקערותיהן ישנים ויורותיהן וקדירותיהן של מתכת וכפותיהן ומזלגותיהן ומחבותיהן וכל דבר שמרתיחין בו או מטגנין בו צריכין הגעלה.

אבל שפודין שלהם ואספלותיהן וכסוי קדירה שלהן שצולין עליהם בשר צריף ליבון שתסיר קליפתו. וכוסותיהן וכליהן ושמותיהן בהן מדיחין וקדירתן של חרס אין להם תקנה כי אם שביירה וכלים שלנו שנשמהו בבית הפותים אסורין אם הם דברים שנשמתמש בהן בחמין צריכין הגעלה.

ואם הם שמשמתשין על ידי אור צריכין ליבון. כדמשמע בפרק בת' דע"ז אפי' לפי שעה גזרו בהו רבנן: תפג מכניסו לקיום כל דבר שמכניסין בו יין של גוים לקיום פגון חבית העפוש צריכין עירוי ג' ימים מעת לעת או ליישנו י"ב חדש או להרתיחין ברותחין להגעילם או להחזירן לכבשן האש עד שישירו זיפתן בין של עור בין של חרס: תפד נודות של פותים של עור אפי' ישנים סגי בקליפת זפתן קנגנים חדשים אפי' זפופות מותרות שאין נותנין בהן יין וזמןן פשוטפין אותו.

נודות חדשים זפופות אסורות ישנים אסורות בין זפופות בין אינן זפופות כדמשמע בפרק ב' דע"ז. דבר שאין מכניסו לקיום בין של חרס בין של עצ מותר אפי' נתן פותי יינו לזמן ארוך.

וכלי חרס העשוי באלום דמצרפי וכלי חרס ירוקין אסורין אבל כלי חרס לבנים ושחורים די להם בשקשוקה אם לא נתבקעו. ואם נתן פותי יין בכלי חרס חדש אסורים דבלעי כדאמרי' גבי פסי ואם הכניסן לכבשן האש הרי הן כחדשים כדמשמע בזבחים בפרק דם חטאת (דף צז) אי לא חייס.

וקא דאמרי' התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דנפולעולם בפרק ב' דע"ז (דף לד) היכא דתשמישו בחמין אי נמי באיסורא דאורייתא. אבל באיסור דרבנן די לו בהגעלה דרש רבא בשילהי ע"ז נענה ארתחוה.

גת של חרס ירושלמי דתרומות בפ"א תנא חלפתא בן שאול קדירה שבישל בה תרומה מגעילה ג' פעמים בחמין ודיו ואין למדין ממנה לענין נבילה א"ר יוסי קשיתה קמי רבא תרומה בעון מיתה ונבילה בלאו ירושלמי בפרק בתרא דתרומות תנא חלפתא בן שאול קדירה שבישל בה תרומה מגעילה ברותחין ודיו.

א"ל ר' יוסי ואין למדין ממנה לענין נבילה אמר ר' יוסי קשיתה קומי ר' אמי תרומה בעון מיתה ונבילה בלאו ואתמר הן א"ל פגון דא מאליהן קבלו המעשרות פ"א בקדירה של חרס מיירי דאי בשל מתכת עיקר דינו בהגעלה אפי' בישל בה נבילה ודוקא תרומה בזמן הזה למאן דאמר מאליהם קבלו המעשרות סגי ליה בהגעלה משום דליכא למיגזר אטו תרומה דאורייתא.

אבל תרומת חוצה לארץ בזמן שהבי' קנים לא סגי בהגעלה דאיפא למיגזר משום תרומה דאורייתא כדאמר בפרק כל הבשר (דף קיא) כי הא סברא באיסורא דרבנן כגון מין במינו בפקחות מס' דאיפא למיגזר אטו מין בשאינו מינו נותן טעם דאורייתא כגון גיעולי גוים לא שרינו לכלי חרס בהגעלה.

ואם תאמ' למאן דאמר קיבלו מאליהן המעשרות למה לי הגעלה והאמר שמואל תרומת חוצה לארץ מבטלה ברוב הפרק עד כמה איפא למאן דאמר דווקא בחוצה לארץ דאפי' בזמן שבית המקדש קנים לא היתה חייבת במעשרות ולא תתחיי' כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו מקילינו לבטנה ברוב אבל תרומות ארץ ישראל בזמן הזה שתתחייב במעשרות כשיבנה בית המקדש לא מקילינו לבטלה ברוב אבל מקילינו להגעיל פלי חרס שנתבשלה בה.

אבל תרומת חוצה לארץ אפי' בחוצה לארץ בזמן שבית המקדש קנים דנוהגת מן התורה לא מקילינו להכשירו בהגעלה. ואין לו תקנה אלא בשבירה.

ואין תקנה לכלי חרס בהגעלה לבשל בה אחר הגעלה ולא אמרי' כשם שלא פלט מן האיסור הבלוע בתוכה על ידי הגעלה כף לא תפלוט על ידי בישול דהא איפא למאן דאמר פיון דלא גמר פליטתו בהגעלה על כל בישול ובישול יפלוט מה שנשאר בלוע בדופןי הפלי על פן העידה עליו תורה דאינו יוצא מידי דופיו לעולם כדכתי' וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר.

וכן פלי מתכות שתשמישו על ידי האור אם הגעילו ולא ליבנו באור אם נשתמש בהן בחמין בבישול דאוסר התבשיל מטעם שכתבנו בכלי חרס ואין להם תקנה אפי' להשתמש בהן בחמין שלא על ידי האור בלא ליבון.

ולכלי חרס אין להם תקנה לא בהגעלה ולא בליבון כדאמרי' בפרק כל שעה (דף ל) קדירות בפסח ישברו מפני שהסיקו בחוץ וכ"ת וליעביד ליה היסק מבפנים חייס עלה דפקעה ועמדה תורה על סוף דעתו של אדם פיון דחיים עלה לא מסיק לה כל הצורך.

אבל תנור שהסיקו מבפנים אית ליה תקנה על ידי היסק. הילקף האי בוכיא הסיקו מבחוץ הוא דאסיר.

ואי מלייה גומרי שפיר דמי. ובפרק דם חטאת (דף צז) מקשי קדירות במקדש אמאי ישברו ליה דרינהו לכבשונות.

פירוש בכבשונות מתחזקי ולא פקעי. לפי שאין עושין כבשונות בירושלם לאו דווקא נקט בירושלם אגב שטפיה דקא חשיב ליה בפרק מרובה (דף פב) י' דברים נאמרו בירושלם נקט ליה הכא דהתם מדרבנן משום קוטרטא וכי משום הכי אמר רחמנא שברו לא מריקתו ושבירתו הנה בעזרה דכתיב בהו במקום דשרי ליבונן אלא מדהעידה תורה שבירה אין תקנה אלא שבירה ש"מ מדאורייתא אין עושין כבשונות בעזרה ובגבולין שעושין כבשונות יש תקנת כבשונות בעזרה אבל ביושנן אין להם תקנה.

ואי הנה מהדר לכבשונות ועשו חדשים כאילו פנים חדשים באו לכאן. אי נמי התורה העידה עליהם שאינן יוצאין מידי דופין לעולם כמו שאר פלים שתשמישן בחמין שמגעילן והן טהורין אבל פלי חרס אע"פ שתשמישו בחמין אין להם תקנה בהגעלה אלא בליבון אם יכול להסיקו מבפני' כמו תנור ובוכיא אי נמי להחזירו לכבשון ומסיק פלי שרת דחרס לא עבדי אפי' לרבי

יהודה ובפרק הקומץ רבה ובפרק החליל (דף נ): תפה יורות יורות המשופעות אם ניקבו וחיבר על הנקב מעלית של מתכת פשבאלהגעיל צריף להסיר את המטלית קודם ההגעלה פששמש בו העפוי"ם האיסור שתחת המטלית אינו נפלט בהגעלה דלא סליק ליה דיקולא ודמי בפרק בת' דע"ז (דף עה) א"ר יהודה הגי רנוקי דארמאי דמזיא מדירו דעמרא מנגבו דכותנא מינשנו.

ואי אית ביה קטרי שרי להו. וכו דציבתא.

וכן בפרק כל שעה (דף מה) לא ליחלוט תרי חיטי דילמא יתבא בציריא דתברתה ולא סליק דיקולא דמיא שפיר אבל אם משופצין בשעת בליעת האיסור אין צריף להפרידן כבולען כף פולטן כמו סכיני דפיסחא דקתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא שאין צריף להסיר קתייהו לא בשעת הגעלה ולא בשעת ליבון.

ולא דמי לזין נסו שבלעו צלול ונכנס בתוך הקשר ונבלע בתוכו. וכשנותן עפר עב אין הנגוב נכנס בתוכו להפליט הבלע.

אבל הגעלה נכנס בתוכו. כהני מחבות הנקחות מן הפותי שאין שפה מקפתו ומסמין המסמר שם על חבירו לקף אם קדם שיפוצו לבליעת האיסור אין צריף להסירו בשעת הגעלה.

אבל אם קדם האיסור צריף להסירו. כלי שנטף בו איסור מגעיל פולו דפרק כל הבשר (דף קיא) רב ששת מלח גרמא גרמא.

ומסיק אפילו תרי תרי דבלע פליט וכו אם נתבשל בחצי הכלי איסור או נטף בו מגעיל כל הכלי ואין לדמותו בפרק כל הבשר אמלח גבילה בהדי שחוטה. וכן כזית בשר שנפל לתוך חלב.

וצריף חילוקין דאמר בירו' בפ' בת' דתרומות: תפו כלי שיש בו איסור אין להשתמש בו פן יבא לידי איסור דאמרי' בפסחים בפרק כל שעה (דף ל) אמר רב חנון בר יצחק א"ר חייא בר אשי אמר שמואל כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור שחיימוצו קשה.

מדקאמר נשתמש חמץ בצונן משתמש מצה בצונן הא נשתמש חמץ בחמין אינו משתמש בה מצה אפילו בצונן פן ישתמש בה בחמין. ואמרינן נמי בפרק כל שעה (דף ל) קדירות בפסח ישברו.

ושמואל אמר לא ישברו אלא משהינהו לאחר זמנו וליעביד בהן בין במינו בין שלא במינו. ואינו יכול להשתמש באותן קדירות צונן פן יבא להשתמש בו חם.

וגם אין יכול להגעיל אותם כלי חרס להשתמש בהם. דאע"ג דאמרינן אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת פולה אסור עד שיסיק התנור הא הוסק התנור מותר משום דהיסיקו מבפנים אבל קדירות חייס עלייהו דלמא פקעו מאחר שהאיסור מובלע בהן אין יכול להשתמש בקדירות וכן מאני דקונגיא אמרינן דמדייתי בלעי ואסירי התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דנפיו לעולם מאחר שתשמישו בחמין הו אסורין והכי נמי אמרינן בפרק ב' דע"ז בפ' אין מעמידין (ד' לד) ותו אמרי' התיס כלי נתר וכלי צירף אין להם תקנה.

תנו רבנן קנקנים של גוים ישנים מזונפין אסורין. כותי נותן לתוכו זין וישראל נותן לתוכו מים.

כותי נותן לתוכו זין וישראל נותן לתוכו ציר או מוריניס ואינו חושש. רבינא שרא ליה חייא בריה דרבא למירמא ביה שכרא אזל רמא ביה חמרא ואפ' הכי לא חש להא מילתא אמר אקרא בעלמא

הנה התם טעמא דציר ומוריס שורף ומים והשכר נכנס לתוך דופןי הפלי ומבטלו ומפיגו לטעם קודם פליטתו דבשעת פליטתו אין פאן פלל טעם יין אפילו לפגם שבטל בבליעתו.

ובפרק י"א בשלהי תרומות ירושלמי תני ר' חלפתא בן שאול קדירה שבישל בה תרומה מגעילה ג' פעמים בחמין ודיו הדר אבא ואין למדין ממנה לענין נבילה פי' לענין נבילה אינו יוצא מידי דופן לעולם ומסיק א"ר יוסי קשיתא קמי ר' אבא תרומה בעון מיתה ונבילה בלאו ואת אמר הכן אמר ליה כמאן דאמר מאליהן קבלו המעשרות.

וקא דאמרי' בפרק כל שעה (דף ל) מאני דקונאי מהו לאישתמושי בהו בפסחא אמר ליה חזינא להו דמדדיתי אלמא אסורין דבלעי לנין ומקשי מ"ש מלענין יין נסו' וכ"ת חמץ בפסח דאסור דאורייתא ויין נסו' דרבנן כל דתקונו רבנן כמין דאורייתא תקונו.

ומשני זה תשמישו בצונן והקילו על ידי עירוי וזה תשמישו ברותחין. ונראה לי הא דאמר תשמישו בצונן גבי י"ג.

הא אם הנה ברותחין הנה אסור משום חומרא די"ג הוא הדין גבי חמץ בפסח במשהו אסור בגעילת פלי חרס. ומשום הכי קדירה בפסח ישברו לרב ומקשי ולשהינהו לאחר זמן וליעביד בהו שלא במינו.

ובשרדילמא אתי למיעבד בהו במינו אבל לשמואל שרי בין במינו בין שלא במינו לאחר הפסח מאחר שאין האיסור בעין והוי בלוע על פן יכול לאחר הפסח לבשל בהו ואין שייך לומר וכי מבטליו אסור לכתחילה מאחר דאין איסורו בעין כההיא דאמרי' בפרק א' דביצה (דף ז) מרבה עליהן עצים מוכנים: תפז בני יומן פלים שבלעו אסור ואינם בני יומן אסור לבשל בהם לכתחילה] אעפ"י שנותנים טעם לפגם אפ"ה בדיעבד שפיר דמי.

כדאמרינו בשלהי ע"ז וכלים שנסתמשו עד שלא הטביל ועד שלא הגעיל ועד שלא ליבן. תני חזא מותר כמאן דאמר נטל"פ מותר וקאמר שנסתמשו דמשמע בדיעבד ובפ' ב' דע"ז תנו רבנן הכוספנין של עפ"ם שהוחמו חמין ותניא אחת יורה קטנה ואחת יורה גדולה מותר כמאן דאמר נטל"פ מותר וכן פסקו הלכה כדקאמר השוחט בדיעבד ובפרק בת' דע"ז (דף סה) יין נסו' שנפל על גבי ענבים ידיחם והו מותרין וכן אם היו מבוקעות אסורות ואם נטל"פ מותר.

ומעשה בביתוס בן זוגין שאמר להביא גרוגרות בספינה ונשברה חבית של י"ג על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירו וקאמר ונשברה ופסיק רבא הילכתא נטל"פ מותר ובדיעבד אבל לא לכתחילה לבשל בכלים אסורים חלילה חלילה.

וכל דבר שאסור במשהו אפי' נטל"פ אסור כדמשמע גבי חמרא חזתא בעינבי מקלל דרישא י"ג שנפל על גבי ענבים ידיחן והו מותרין. ואם היו מבוקעות אסורין בנותן טעם.

ואי במשהו למה לי בהנאתו בנותן טעם מקלל במשהו אפי' לפגם אסור. ובפסחים בפרק כל שעה (דף כט) גבי קדירות דבמינו במשהו מיתסר אפילו לפגם וכל דבר שנטל"פ וילבסוף השביח אסור כל שכן נותן טעם לשבח אסור ירושלמי בפרק אלו עוברין ר' ירמיה בר רב יצחק בשם רב קדירה שבישל בה רותח אל יבשל בה מאותו המין לאחר הפסח הא ממין אחר מותר ובלבד לאחר שלשה תבשילין כשם שהוא בטל על שאינו מינו כד יבטל על מינו.

מין מעורר את מינו לאיסור פרושו ג' תבשילין ענין הגעלה הוא הוי משמע לפי הירושלמי פלי חרס שקיבל איסור חמץ בפסח שאסור לבשל באותה קדירה מצה עד שיבשל בו ג' תבשילין ואחר כך אף מינו מותר שכבר על ידי תבשיל שאינו מינו נבלע בקדירה.

ושוב אין לחוש על פליטת מין במינו במשהו דדוקא ע"י תבשילין שאינו מינו בטיל הבליעה ולא הגעלה: תפח קדירה בפסח קדרות שאסרו בפסח אסור לבשל בהם אחר הפסח במינו דאמרין אין מבטלין איסור לכתחילה איסור הנזכר.

פלי גיעולי גוים שאריכין מן התורה להגעילן קודם שישתמשו בהם. וכן פלים שנסתמשו בהן קדשים צריכין הגעלה או ליבון קודם שיבשל בהן חולין.

ואם בישראל בהן קודם הגעלה וידוע שההיתר רב מן האיסור פיון שאינו נזכר בטל מן התורה אבל אם בלא ידיעה נתערב שהוא אסור כמו קדירה נראה לאסור התבשיל מדאסרי' קדירות בפסח לרב דמקשי לשהינהו לאחר הפסח וליעביד שלא במינו ומשני דלמא אתי למיעבד בהו במינו.

דאע"ג דנטל"פ הוא במינו אסור דאיסורו במשהו. ונראה דבר שאריף ללבן שאסור לתקן בו ביטול שהרי צריף איסורו יוצא פולו ועל ידי הגעלה אין איסורו יוצא פולו.

וכשמבשל בו מוציא האיסור בו אבל אם היה מחזיר לכבשנו כמו בפ' ב' דע"ז (דף לג) ובזבחים בפ' דם חטאת אז היה מותר אבל אדם חס על קדירתו ואסור דתנור וקדירה בדונפותיהן מהרה בולעין ממה שפולטין.

משום הכי איתותב רבה בר אהילאי מברייתא דאין לשין את העיסה בחלב הא הוסק וכו' וכן יש לחלק ספיני פותים שהן אסורין צריכין ליבון. כההיא דפ' א' דשחיטת חולין (דף ח) שלבנה באור משום דאיסורא בלע בעי ליבון אבל ספיני דפסחא דהיתירא בלעי קודם הפסח סגי בהגעלה.

כדאמר בפ' כל שעה אידי ואידי ברותחין שאין דרכן להשתמש באור כמו הגוים שצולין בו וגם מתקנין גר חלב שלהם על הפתילה. בירוש' בשלהי ע"ז הספין תוחבין בארץ.

ר' בא בשם ר' יהודה הדיא דתימר בספין קטנה אבל בספין גדולה צריכין ליבון. ונראה ספין של גוים צריף גיעול באור שדרכן לחתוך בשך בתוף האור וכבולעו כפולטו אבל גבי חמץ פשאופין אותו אין דרך להשתמש בו בספין.

ועוד ספין של פותים צריף ליבון איסורא בלע אבל לגבי חמץ היתירא בלע ולימיה לאיסורא בעיניה וכהי קאמר רב אשי לדידי דמחמירנא על עצמי חדתא עבידנא אע"פ שאינו צריף ורבינא משיב לו כל העולם אין יכולין אותה חומרא והוא משיב פעין חדתא קאמינא דעבידנא חומרא יתירא ונהי יכולין כל העולם לעשות.

בפ' ב' דפסחים (דף ל) והלקתא אידי ואידי ברותחין בלא ליבון וכן בשלהי ע"ז דהיתירא בלע בלא ליבון יש ספרים אמר ליה רב אשי לרב הונא ויש להפך בפ' בתר' דע"ז חתיכת בשך שנגלה בחלב ונתבשלה בחלב ונאסרה בנותן טעם וחזרה ונתערבה באלף חתיכות אחרות אוסרת את כולן בהנאה והאי תנא סבר בשך בחלב איסורי הנאה הוא דפלוגמא היא בשחיטת חולין בפ' כל הבשר ויש למדין ממשנתנו דבשך בחלב במשהו וסבורין בהאי כל שהוא דקתני טיפת חלב שנגלה לקדירה של בשך ואפילו אין בה בנותן טעם וטעות הוא בינדם.

דְּהָא מְפָרְשִׁים בְּגִמְרָא דְתַנְיָא דְבַר שְׁבַמְנִין קַתְנִי כְּגוֹן חֲתִיכוֹת דְּמִשּׁוּם דְּדַרְכֵּן לִקְמוֹת חֲשִׁיב וְלֹא בְּטִיל וְאִי בְּבִשְׁרָ שְׁנֹתָעֲרַב טַעְמוֹ בְּחֻלְבָּ קָא מִיָּרִי אִוּ בְּטִיפַת חֻלְבָּ שְׁנֹפְלָה לְקַדְיָרַת בְּשִׁר מִי הָוִי דְּבַר שְׁבַמְנִין.

וְעוֹד אוֹקְמִנָא כֹּל אִיסוּרִין שְׁבִיתוּרָה שְׁלֵא בְּמִינָן בְּנוֹתָן טַעַם וְאִפִּילוּ בְּמִשְׁהוּ רַב וְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר בְּמִשְׁהוּ בְּשְׁלֵא בְּמִינוּ מוֹדוּ וּבְטָלָה וּבִשְׁחִיטַת חֻלְיִין אִיָּרִי בְּשִׁר בְּחֻלְבָּ בְּנוֹתָן טַעַם.

קִיבַת נְבִילָה מוֹתֵרַת כְּדִפְסָקִי בְּשִׁלְהִי כֹּל הַבְּשִׁר (דָּף ק"ו) וְהִלְכְתָּא אִין מַעְמִידִין בְּעוֹר קִיבַת נְבִילָה אֲבָל מַעְמִידִין בְּקִיבַת נְבִילָה. דְּפִירְשָׁא בְּעֵלְמָא הוּא וְהָא דְתַנְיָא קִיבָה שְׁבִישְׁלָה בְּחֻלְבָּה אָסוּר הֵינּוּ בְּדִלָּא שְׁהָה בְּמַעֲיִים כְּדִי לְהַעֲמִיד וְכֵן כְּשֶׁרָה שְׁיִנְקָה מִן הַטְּרִפָּה דְקִיבַתָּה אָסוּרָה בְּדִלָּא שְׁהָה.

וּמִתְנִיתִין דְּקַתְנִי הַמַּעֲמִיד בְּדִשְׁהָה מַעֲמִיד פִּי' בְּדָבָר הָרְאוּי לְהַעֲמִיד. הִלְכְתָּא קִיבַת גְּזִי לְמֵאִי נִיחֻוּשׁ לָהּ אִי שְׁהָה פִּירְשָׁא בְּעֵלְמָא הוּא וְאִי לֹא שְׁהָה חֻלְבָּ שְׁיִנְקָה מִן הַכְּשֶׁרָה וְאִת"ל טְרִפָּה זִיל בְּתַר רַנְבָּא וְלֹא טְרִפּוֹת נִינְהוּ.

וְאִפִּי' חֻלְבָּ טָמֵא בְּטַל בִּס' בְּחֻלְבָּ הֵיִתֵּר בְּגִבְיָהּ וְלֹא דְמִי לְתַבְלִין וּפְלִפְלִין דְּלִטְעָמָא עֲבָדִי וְטַעֲמָא לֹא בְּטִיל מְדַקְתְּנִי מִתְנִי' אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתָן טַעַם מְפָלָל דְּהַעֲמָדָה אִינְהּ אוֹסְרַת אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתָן טַעַם וּדְקָאֻר קִיבָה שְׁבִישְׁלָה בְּחֻלְבָּ אָסוּרָה לֹא לְעַמְדָּה מִיָּרִי אֲלֵא לְגוּמְעָה חִיָּה כֵּן מוֹכִיחַ בְּתַלְמוּד יְרוּשָׁ' דְקַתְנִי בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים אִין מַעְמִידִין לֹא בְּקִיבַת נְבִילָה וְלֹא בְּקִיבַת גְּזִי חֻזְרוּ לומר מַעְמִידִין בְּקִיבַת נְבִילָה אֲבָל לֹא בְּקִיבַת כּוֹתִי מִשּׁוּם דְּסִבְרִי לְהוּ כַּר' אֲלִיעֶזֶר דְּאָמַר סָתָם מְחַשְׁבַת נְכָרִי לַע"ז וּלְבַסּוּף מְסִיק לְשֵׁם ר' יוֹחָנָן בְּעַבְדוּתָהּ זָרָה לְהוֹצִיא מַר' אֲלִיעֶזֶר וְחֻזְרוּ לומר מַעְמִידִין בֵּין בְּקִיבַת נְבִילָה בֵּין בְּקִיבַת כּוֹתִי גִידוּלִי קִיבָה גּוּפָה מְמַקּוּם אַחֲרַת בְּאִתָּהּ.

וְכֵן פְּסָקוּ בְּתַשׁוּבַת הַגְּאוּנִים קְדָמוֹנִים. וְלֹא דְמִי לְהוֹצִיא מִן הַטָּמֵא טָמֵא בַּפ"א דְּבַכּוֹרוֹת (דָּף ל) לְכִי עַל יְדֵי שְׁהוּא בְּגוּף טָמֵא חֲשִׁיב מִינְיָה לְכִי שְׁנֹשְׁתָּנָה טַעְמוֹ וּמְרֵאִיתוּ וְאִת"ל ג' דְּמַעֲלָמָא נְאָסַר אֲבָל הֵכָא כִּי הִכִּי דְעַל הֵכִי נִפְק וְלֹא מַגּוּפּוּ הוּא.

וּכְשֶׁרָה שְׁיִנְקָה מִן הַטְּרִפָּה קִיבַתָּה אָסוּרָה. לְמַדְנוּ שְׁחֻלְבָּ טְרִפָּה אָסוּרָה.

וְאִם נִשְׁחַטָּה וְנִמְצְאָת טְרִפָּה אָסוּרָה דְּמַחְזְקִינָן רִיעוּתָא ג' יָמִים קוֹדֵם שְׁחִיטָה. כְּדִאֲמַרְיָנָן גְּבִי הוֹגֵלֵד פִּי הַמִּכָּה.

אֲבָל נִתְנַבְּלָה בְּשְׁחִיטָה אוֹ מֵתָה מַעֲצָמָה מוֹתֵר. דְּקוֹדֵם מֵיִתָּה לֹא מַחְזְקִי' רִיעוּתָא דְאֲזִלִּין בְּתַר רַנְבָּא.

אִת"ל כֵּן יֵשׁ לְהַחְמִיר שְׁלֵא לְקַנּוֹת מְקִיבּוֹת הַגּוֹיִם דְּמוֹלְחִין אוֹתוֹ בְּעוֹר הַקִּיבָּה יוֹתֵר מִשְׁשִׁים לֹא הֶחָרִיכוּ חֲכָמִים הוֹאִיל וְלִיכָּא טַעֲמָא כִּי בְּדַקִּינָן לִיָּה אִי נְמִי לִיכָּא לְמִיקָם אֲטַעֲמָא כְּגוֹן מִין בְּמִינוּ וְלִפְנֵי רַבִּינוּ תָּם שְׁפוּסָק אֲלִיבָא דַּר' יְהוּדָה דְאָמַר מִין בְּמִינוּ לֹא בְּטִיל הִיכָּא דְנִפְל חֲתִיכָה שְׁל נְבִילָה בְּקַדְיָרָה שְׁצָרִיף שְׁנֵי פְעָמִים שְׁשִׁים.

ס' מְרוֹטָב כְּשֶׁר לְבַטַל הַחֲתִיכָה שְׁל נְבִילָה וּס' מְבִשְׁר כְּשֶׁר לְבַטַל רֹטָב מִחֲתִיכַת נְבִילָה שְׁפוּלְטַת כְּשֶׁנֶּחֱזַח מִרְתִּיחָא וּמִבִּיא רְאִיָּה מְהָא דְאֲמַרִי' בְּפָרָק כֹּל הַבְּשִׁר (דָּף קח) כְּזִית בְּשִׁר שְׁנֹפֵל לְתוּף יוֹרָה שְׁל חֻלְבָּ בְּשִׁר אָסוּר וְחֻלְבָּ מוֹתֵר וּפְרִיף הוֹאִיל וְאִי אֲפֻשְׁר לְסוּחְטוֹ אֲמֵאִי חֻלְבָּ מוֹתֵר וּמְתַרְץ כְּגוֹן שְׁנֹפֵל לְתוּף יוֹרָה רוֹתַחַת דְּמִיבְלַע בְּלַע מִיפְלַט לֹא פְלִיט.

סוּף סוּף כִּי נִיחַח הַזֵּר פְּלִיט. כְּשֶׁקָדָם חִילַק קוֹדֵם דְּנִיחַח.

דמשמע היא לא קדם וסילק חלב נמי אסיר' הקא נמי יש לנו לומר אין דנייקה פלטה חתיכת נבילה
מה שפלעה ונהיה ליה רוטב איסור ברונטב היתר מין במינווליתא דלא דמי בפשר. בחלב לשאר
איסורין.

שקרי הקא שניהם מותרין והבשר נאסר בחלב מרובה שפירה ולא יותר הבשר לעולם אלא
ניעור וניעור האיסור והחלב הנבלע בחתיכה נעשה דינו בפשר בחלב דאסור במשהו.

אבל חתיכת נבילה שנתבשלה בס' מיד היא מותרת שלא לאסור וכי נחה מה בכך היא פבר בטלה
החתיכה עם מה שבתוכה ואינו יכול להיות חוזר וניעור הואיל ונבילה אין פאן רוטב נבילה מהיכא
תייתי.

פחל שנתבשל עם הבשר בלא קריעה אסור והבשר מותר. דאמרי' פחל בס' וכחל מן המנין
ואמרינו פחל עצמו אסור והוי כנבילה שנתבשלה ברונטב שאינו מינה ולא הוי בפשר בחלב
כדפריד ונראה לפי פסק רבינו שלמה במין במינו חתיכה של בשר שלא נמלחה ונתבשלה עם
שאר החתיכות צריד רוטב ס' לבטל כל החתיכה שפולה אסורה משום דם ולא יסייעו שאר
החתיכות לבטל אותם לפי שהוא מין במינו ויש אומר שסייעו לבטל שקרי אין אסורה אלא
משום דם הוי דם שבה לבשר פשירה כב' מיניו.

ויש אומר ליתא דהיא עצמה נעשית נבילה והוי ליה נבילה בפשוטה מין במינו. ועל הא דאמרינו
מיבלע בלע מיקלט לא פליט אם פן היאד מועיל גיעול לשום פלי במים רותחין הלא לא פליט
האיסור.

אלא ה"פ מיקלע בלע מיקלט לא פליט מה שפלע החלב אבל פולט הוא השמונית שבו. בפ' כל
הבשר (דף קיו) המעמיד חלב בעור הקיבה שהוא בשר אם יש בה פדי ליתן בחלב טעם הרי זו
אסורה.

וחלב הנמצא קרוש בעור הקיבה שמולחין אותה בעורה בין שנותנין בה חלב בין שאין נותנין
ומולחין אותה עמה נראה שאיסור גמור הוא ובשר בחלב ממש הוא לאסור את הגבינה ואין
להתיר מדגים שעלו בקערה שמותרין שפסקינו דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהתם אעפ"י שפלעו
את טעמא עדיין היתר גמור הם לאוכלן.

וכשאוכלן בכוח למה היה לה לאסורו מטעם בשר שבהו שאין טעם בשר ממש בו אבל חלב
שנמלח עם הבשר כשנותנו טעם זה בזה שניהם איסור שחתיכה עצמה נעשה נבילה וכל מה שיוצא
בין טעם חלב בין בשר הפל אסור שפולו נבילה וכשמתערב הנה ליה מין במינו חלב נבילה בחלב
בשר.

וכבר פסקנו בפסחים (דף כט) הלכה מין במינו במשהו. ורבינו שלמה פתב אני הייתי נוהג בה
היתר עד הנה ובלבד שלא יתנו בה חלב אחר.

וטועה הייתי בכך שהייתי סבור מדאמרינו גבי עולה פהו שדעתו יפה שורפה חיה ש"מ פירש
בעלמא הוא ולא מיתסרא ולא היא חלב גמור היא מדרבנן מדתנן מת' כשינקה מן הטריפה קיבתה
אסורה שמע מינה דחלב הוא.

ותנאי נמי לעיל קיבה שבישלה בחלבה קיבתה אסורה. וקיבה שלא דשריא משום דלאו גופה היא אלא שניקטתו מאמן ונהיה ליה פנוס במעיה פנתון בקערה ומותר פדתנו טרפה שניקה מן פשרה קיבתה מותרת מפני שפנוס במעיה.

ודמיתי ראיה במסכת ע"ז (דף לה) דאסור הנאה שרי פירשיהו מדקתני קיבת עגלי ע"ז אסורה לאו משום דקיבה פירשא חשיב ליה לענין עיפול דתיקוני פפירשא למיפקע חלב מיניה.

אלא הכי מיתי ראיה מדאסיר עגלי ע"ז שמע מינה פירשא אסור דהא קיימא לן לאו גופא הוא ומיתסר משום דניחא ליה בנפחיה שהבהמה נראית שמינה ויפה לע"ז ומדשרי ליה גפי עולה שמע מינה לא מיתסר אלא גופה אבל פירשה שרי כי האי דאין קדושה חלה אלא על הראוי ונוחה למזבח מידי דהוה אעור העולה שמתחלק לפנהים ואנו לוקחים טלאים וגדיים מן הגזים ולא חיישינו שפא יבק מן הטמאה דקיימא לן כשמואל דפיר' מתני' ולא פרב הונא ולאחר חזרה פיון דקיבה טרפה שניקה מן הפשרה מותרת וכן קיבת גבילה מיהו יש ליזהר שלא ליקח מן הגזים שניאה כמאכיל גבילה מיהו אם העמיד מהם בדיעבד מותר.

וכן לא היה צריך להגעיל דפוס גבינות שהגזים מולחין בתוכן שהרי אינו מפליט החלב שבתוכן שהמלח אינו מפליט מן העץ פלוס. אף טוב להגעיל דפוס הגבינות כי ישראל נהגו בהן אסור כי קדושים הם: תפט הלכות יין נסוף יין מבושל או נתן דבש בתרומות בפרק ח' שלשה משקין ירושלמי אמר רבי סימון בשם ר' יהושע בן לוי הסד והמר והמתוק אין בהן לא משום גילוי ולא משום יין נסוף רבי סימון מפרש סד קונדיטון עירוש פירוש שישבו פלפל ודבש.

וכן משמע בפסיקתא והוא אנומלין בפרק רבי אליעזר אומר תולין (דף קלט) והמר פיסטיטון פירוש שורין בו שרשין מרים לרפואה כמו לענה. והמתוק מבושל פי' כשמשלשין אותו מתמתק או מבושלין אותו כשהוא תירוש.

אבל סד ומר אפי' לא נתבשל דאי נתבשל תיפוק לי משום יין מבושל. מיכן הנותן דבש ביין אינו נעשה י"ג.

בפרק ב' דע"ז (דף ל) לא גריס ולא משום י"ג והלכה יין מבושל מותר לשותותו עם הגזי. דתני ר' חייא יין מבושל של גזים אסור שהיה מתחילתו יין מפלל דמבושל דישאל אע"ג דנגע גזי מותר.

וכן משמע בפרק אין מעמידין גבי שמואל ואבלט שהרי אמרו יין מבושל אין בו משום יין נסוף: תצ חומץ החומץ של יין אסור בהנאה פשיטא משום דאחמין פקע שום אסור מיניה והכי פריש גבי יין מבושל שהיה מתחילתו יין של כותי.

ומתיר רב אשי הא קמ"ל דחומץ שלנו ויין מבושל שלנו אין צריך חותם בתוך חותם דנסוכי לא מנסף ליה דאינו יין גמור ואי משום איחלופי פיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזיניף ליה הרי משמע דחומץ שלנו ויין מבושל דלא חיישינו אלא לחלופי אבל במגעו משמע לא מנסף ליה וכן אמר שמואל לאבלט כשמשוף ידו מליגע אמר הרי אמרו יין מבושל אין בו משום יין נסוף וכן בבוסר פדתנו בפרק כל הגט (דף ל) פניסת מים לבוסר מדקרי ליה מים אינו חשוב יין אבל רבינו תם מקפיד בחומץ שלנו ולבוסר שלנו דאין בקיאיני מתי קרוי חומץ ומתי יין וגם בריחיה חלה וטעמיה חמרא פליגי בפרק המוכר את הפירות (דף צה) ועוד שמעשים בכל יום יש בני אדם שקורין לזה חומץ ואחרים קורין לו יין.

ובפֶּרֶק כֹּל הַגֵּט (דף לא) פִּירֵשׁ יי לְשׁוֹן שְׁנֵי מִשְׁעַת כְּנִיסַת הַמַּיִם לַבְּנוֹס לְאַחַר שְׁנִסְחַט לְטַבֵּל בּוֹ פֶּתוֹ נוֹתְנִין בּוֹ מַיִם אִם כֵּן לֹא מִקְרִי כֹּל כְּמִשְׁקָה שֶׁבִּתּוֹף הַבְּנוֹס. וְהֵרִי"ץ אָמַר דְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה נִרְאָה לוֹ מִדְּתַנּוּן בְּמַס' שְׁבִיעִית הַבְּנוֹס מִשְׁהֵבִיא מַיִם אוֹכֵל בּוֹ פֶּתוֹ בְּשִׂדָּה הַבְּאִישׁ כּוֹנֵס בְּתוֹף בֵּיתוֹ. מִכָּל מְקוֹם אֵין אָנוּ בְּקִיָּאִין בּוֹ אִם כֵּן יֵשׁ לִיזְהַר מִמַּגַּע גּוֹי לְחֻמְצָה וְלַבְּנוֹס אֲבָל יֵין מְבוֹשֵׁל אַעפ"י שְׁחֹלְקִין בַּפ' כִּירָה (דף מ) הַפְּשִׁירוֹ זֶהוּ בִּישׁוּלוֹ גְּבִי שְׁמֵן מִכָּל מְקוֹם לְאַחַר שֶׁהִרְתִּיחוּ בְּאֵשׁ מוֹתֵר כְּפֹלֵי עֲלָמָא קָרוּ לִיהּ מְבוֹשֵׁל לְגַבֵּי מַגַּע כּוֹתִי.

תְּנוּ רַבָּנָן אֲלֹנְטִית שֶׁל גּוֹיִם אֲסוּרָה. פִּי' שְׁנַעְשָׂה מִיֵּין וְאַפְרָסְמוֹן וּמַיִם צְלוּלִין.

אֲבָל אֲלֹנְטִית כְּבָרִיתוֹ שֶׁקָּנָה הַכּוֹתִי אֲלֹנְטִית מִיִּשְׂרָאֵל שְׁנַעְשָׂה מִיֵּין יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר אַעפ"י שֶׁהֵיֵין נוֹתֵן טַעַם בְּמִשְׁקִין הַמְעוֹרָב אִינוֹ נֶאֱסָר בְּמַגַּע כּוֹתִיִּם: תִּצַּא יִשְׂרָאֵל נָתַן יֵין בְּתַבְשִׁיל מִיֵּין אִם יִשְׂרָאֵל נָתַן יֵין בְּתַבְשִׁיל וְנִגַּע בּוֹ כּוֹתִי קוֹדֵם שֶׁהִרְתִּיחַ בְּאֵשׁ מוֹתֵר.

וְאַשְׁפָּחוּ שְׁאֲלֹנְטִית מִקְרִי בְּלֹא יֵין. בַּפ' הַכֹּל שׁוֹחֲטִין (דף ו) הַלּוֹקֵחַ יֵין לְתַת לְתוֹף אֲלֹנְטִית וְלֹא אָמַר לַעֲשׂוֹת וְיֵשׁ מִפְּרִשִׁין אֲלֹנְטִית אֵין נוֹתְנִין בּוֹ יֵין אֲלֹא כְּשִׁמוֹשְׁכּוֹ מִן הַחֲבִית וְהֵכִי פִי' אֲלֹנְטִית שֶׁל כּוֹתִיִּם שְׁמִשְׁכּוֹ מִן הַחֲבִית אֲסוּרָה כִּי שְׁמָא נָתַן בּוֹ יֵין הַכּוֹתִי אֲבָל אִם רָאָהוּ כְּשִׁמוֹשְׁכּוֹ מִן הַחֲבִית אוֹ הוּא כְּבָרִיתוֹ דְּתַחֲלִיל עֲשִׂיתוֹ בְּלֹא יֵין מוֹתֵר.

דְּפִשִׁטָּא יֵין שֶׁל כּוֹתִי שְׁנוֹתֵן טַעַם בְּמִשְׁקִין שְׁאֲסוּר אֲלֹא אֲלֹנְטִית שֶׁלָּנוּ בְּיַד הַכּוֹתִי מוֹתֵר. וְיֵין הַנּוֹתֵן בְּתַבְשִׁיל שְׁנִגַּע בּוֹ כּוֹתִי מוֹתֵר אַעפ"י שֶׁלֹּא הִרְתִּיחַ דְּמִשְׁקָה הַבָּא לְאִנְכֹל כְּאִנְכֹל דְּמִי וְאָמַר בְּתוֹסְפָתָא אֲלֹנְטִית שֶׁל כּוֹתִיִּם אֲסוּרָה מִפְּנֵי שֶׁתַּחֲלִילתוֹ יֵין הָא אִם תַּחֲלִילתוֹ יֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר בְּמַגַּע כֵּינּוּן שְׁנוֹתְעָרָב בְּמִשְׁקִין אֲחֵרִים מִפְּנֵי מָה אֲסוּרוֹ שְׁכָר שֶׁל כּוֹתִיִּם אָמַר רַמִּי בַר חֲמָא אָמַר ר' יִצְחָק מִשׁוּם חֲתָנוּת.

רַב נַחְמָן אָמַר מִשׁוּם גִּילּוּי. אָמַר רַב הָאִי שֶׁיִּכְרָא דְאַרְמָאִי שְׂרִי דִּיהֵיב בִּיהּ כְּשׁוֹתָא וְכֵן מִשְׁמַע בַּפ' הַמְּפָקִיד (דף מב) מִהָאִי רַמִּי בַר פֶּפָּא אֲתַקִּין לִיהּ שֶׁיִּכְרָא אַבְבָּא דְחֲנוּתָא וְשָׁתִי.

רַב אֶחָא אֵייתוֹ לִיהּ לְבִיתָהּ וְשָׁתִי תְרַנּוּיָהּ לִית לֵהּ מִשׁוּם חֲתָנוּת סָתָם יֵינן בְּבֵית יִשְׂרָאֵל אֲסוּר מִשׁוּם בְּנוֹתִיהֶן וְאִיכָּא לְמִיחַשׁ טְפִי מִשִּׁיכְרָא וְדַבֵּשׁ לֹא אֲסוּרוֹ חֲכָמִים דְּלֹא אָתִי לְאִימְשׁוּכֵי כְּפֹלֵי הָאִי. מִיֵּין שְׁאֲסוּר לְשִׁתּוֹת שׁוּם דְּבַר שְׁכָר בְּבֵית הַכּוֹתִי. יֵשׁ שְׂרוּצִין לְהִתִּיר אִם נִתְאַכְסֵן בְּבֵית הַכּוֹתִי לְשִׁתּוֹת בְּבֵיתוֹ מִשׁוּם אִיבָה.

אָמַר רַב יוֹסֵף חֲלָא דְשִׁיכְרָא דְאַרְמָאִי אֲסוּר דְמַעְרָבִי בִּיהּ חֲמָרָא אָמַר רַב אֶשִׁי וּמֵאוּצָר שְׂרִי. וְכֵן יֵין תּוֹתִיִּם וְשִׁאָר מִשְׁקִין שְׁמַעְרָבִיבְהֶן יֵין אִם יִשְׂרָאֵל תִּתְּאוּ כְּשִׁמוֹשְׁכּוֹ מִן הַחֲבִית מוֹתֵר.

אִם אֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ אֲסוּר. וְיֵין תּוֹתִיִּם מֵאוּצָר שְׂרִי.

אִם הוּא זוֹל כְּמוֹ יֵין כְּדָאֵמַר לְמֵאִי נִיחֻוֹשׁ לֵהּ אִי מִשׁוּם אִיעָרוּבֵי קוֹסְתָא דְמוֹרִיסָא בְּלוּמָא פִי' בְּזוּזָא וְקוֹסְתָא דְחֲמָרָא בְּאַרְבָּעָה. בְּאַבּוֹת דַּר' נָתַן ג' דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּכָלִי חֲרַס.

בּוֹלַע וְאִינוֹ פּוֹלֵט וְאִינוֹ מְבֹאֵשׁ מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ. ג' דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּכָלִי נְחֻשֶׁת אִינוֹ בּוֹלַע וּפּוֹלֵט וּמְבֹאֵשׁ מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ ג' דְּבָרִים נֶאֱמָר בְּכָלִי זְכוּכִית אִינוֹ בּוֹלַע וְאִינוֹ פּוֹלֵט וְרוֹאִין כֹּל מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ בְּמִקּוֹם חָם בְּמִקּוֹם צוֹנֵן צוֹנֵן: תִּצַּב יֵין נֶסֶף אוֹסֵר בֵּינָן כְּשֶׁר בְּמִשְׁהוּ.

דַתְנֵן יֵין נְסֻף אָסוּר וְאוֹסֵר בְּכָל שְׁהוּא. וּבִפ' הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים וּבִמְסַכֵּת ע"ז אוֹסֵר נְמִי סֵתָם יֵינָם.

וְאֶמְרִינָן נְמִי בַתּוֹסְפָתָא קָדַח בְּמִינְקַת וְהֶעֱלָה וְנִפְלָה טִיפַת יֵין בְּחֻבֵית אָסוּר. מִפְּנֵי שְׁטִיפַת יֵין אָסוּרָה וְאוֹסֵרַת בְּמַשְׁהוּ.

יֵין נְסֻף שְׁנִפְל עַל גְּבֵי עֲנָבִים יְדִיחָם וְהֵן מְוֹתְרוֹת. וְאִם הָיוּ מְבֻנְקָעוֹת אָסוּרִים.

יֵין עַל גְּבֵי גְרוֹגְרוֹת הֵם תְּאֵנִים יְבֻשִׁים נִטל"פ וּמְוֹתֵר. נִפְל י"נ עַל שִׁיפּוֹן וּשְׁעוּרִין יְדִיחָן וּמְוֹתְרִין.

נִפְל י"נ עַל הַחִיטִין אָסוּרִין דְּהוּי כְּמְבֻנְקָעִים. וְאָסוּר לְמוֹכְרוֹן לְכוֹתִים פֶּן יָבוֹאוּ לְיִשְׂרָאֵל.

דִּהְיָוּא פְּרִיָא דְחִיטֵי דְנִפְל עֲלֵיהָ י"נ שְׂרָא רְבָא לְמִיטְחִינְהוּ וּלְמִפְיִנְהוּ וּלְזַבּוּנֵי לְגוּיָם שְׁלֵא בְּפִנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הֵיכִי דְלֵא לִימֵי יִשְׂרָאֵל לְמִיזְבֵּן מִינִיזְהוּ דְסָבֵר פֶּת פּוֹתִים הוּא וְאָסוּר.

חֲמָרָא עֲתִיקָא בְּעֵינְגֵי בְנוֹתָן טַעַם. וְכֵן חֲמָרָא חֲדָתָא בְּעֵינְגֵי בִס' כְּרָבָא.

אָבֵל חֲלָא דְחֲמָרָא וְחֲלָא דְשִׁיכְרָא כְּרָבָא בְּמַשְׁהוּ. חֲלָא לְגוֹ חֲמָרָא בְנוֹתָן טַעַם.

חֲמָרָא לְגוֹ חֲלָא בִס' כְּרָבָא. בֵּת תִּיבָא לְהַרִיחַ בְּיֵין נְסֻף מְוֹתֵר כְּרָבָא.

חֲוֹמָץ יֵין לְתוֹף גְּרִיסִין רוֹתְחִין מְוֹתֵר. לְתוֹף גְּרִיסִין צוּגָן וְהִרְתִּיחָן אָסוּר עַכְבָּר בְּיֵין אוֹ בְּשִׁכְרַת בִּס'.

נִטל"פ מְוֹתֵר בְּדִיעְבַד אָבֵל לְכַתְחִילָה אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּקַדְרָה שְׂאִינָה בֵּת יוֹמָא. וְכָל דְבָר שְׂאִינְוֹר בְּמַשְׁהוּ אָסוּר אִפִּי' פּוֹגֵם אָמַר רַב נַחֲמָן הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה יֵין בְּיֵין אָסוּר.

חֻבֵּית בְּחֻבֵּית מְוֹתֵר סֵתָם יֵינָן אִפִּי' יֵין בְּיֵין מְוֹתֵר בְּהִנְאָה כְּרָבָא"ג דְּאָמַר יִמְכֹר לְכוֹתֵי חוּץ מְדָמֵי י"נ שְׂבוּ וְכֵן מְשַׁמַּע בְּפָרְק כָּל הַצְּלָמִים (דָּף מַט) וּמָה שְׁעֵתָה מוֹכְרִין י"נ לְפִי שְׁהֵן אֵינָן מְנַסְכִּין לַע"ג וְדָמֵי לְהָא דְאֶמְרִינָן בַּע"ז בְּפָרְק רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל אָמַר רַב תִּינּוֹק בֶּן יוֹמָא עוֹשֵׂה יֵין נְסֻף לְאֶן־סְרוּ בְּשִׁתִּינְיָה וְלֵא בְּהִנְאָה דְאֵינָן יוֹדְעִין בְּטִיב ע"ז.

הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים מִן הַכּוֹתִים וּמְלָן וְהַטְּבִילָן עוֹשִׂין יֵין נְסֻף עַד י"ב חֲדָשׁ לְפִי שְׁמַתְגִּירִין בַּעַל כְּרִתָּן. בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת שְׁמָלוּ וְלֵא טְבָלוּ גְדוּלִים עוֹשִׂין נְסֻף וְלֵא קְטָנִים.

כּוֹתֵי שְׂנוּגָע בְּיֵין בְּשִׁבְטֵי אִפִּילוּ בְּלֵא כְּוֹנָה אָסוּר לְשִׁתּוֹתוֹ כְּדְאֶמְרִינָן בְּפָרְק רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל (דָּף עַז) גְּבֵי כּוֹתֵי דְסָלִיק בְּדִיקָלָא לְאֶתּוּי לּוּלְבָא. וְאִם נִתְפַּוֵּן כּוֹתֵי לְנִסְכּוֹ אָסוּר בְּהִנְאָה אוֹ קָדַח כּוֹתֵי בְּמִינְקַת טַעַם מִן הַכּוֹס.

אָבֵל כּוֹתֵי שְׁנִפְל לְבוּר אוֹ הַתִּיז צִירְעָה בְּקִנְיָה אוֹ מְדָדוּ בְּקִנְיָה אוֹ בְּרִגְלָה אוֹ הַעֲבִיר הַקְּצָף הַמְּרוֹמַסְתּ מִפִּי הַחֻבֵּית. אוֹ הוֹשִׁיט יָדוֹ בְּחֻבֵּית סְבוּר שְׁהוּא שְׁמָן.

אוֹ נוֹגַע בְּיֵין בְּלֵא כְּוֹנָה אָסוּר בְּשִׁתִּינְיָה וּמְוֹתֵר בְּהִנְאָה. כּוֹתֵי שְׁהִיָה בְּגִבּוֹ חֻבֵּית וְנִתְחַכֵּף בְּגִבּוֹ בְּבִרְזָא וְנִדְנָדָה וְנִצָּא מִן הַיֵּין נִרְאָה דְמְוֹתֵר אִף בְּשִׁתִּינְיָה מֵאַחַר שְׁלֵא נִגַּע בְּיָד בְּבִרְזָא דְגִרְעָה מִן לּוּלְבָא.

דִּהְתָּם לּוּלְבָא בְּיָדוֹ. כּוֹתֵי הַמְּרִיק יֵין מִן הַקְּנָקָן אָסוּר.

אָבֵל סְבוּר שְׁהוּא שְׁכָר מְוֹתֵר אִפִּילוּ בְּשִׁתִּינְיָה דְכוּחוֹ שְׁלֵא בְּכּוֹנָה הוּא כְּדְאֶמְרִינָן גְּבֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן אֲרִזָּא. אָבֵל כּוֹתֵי הַמּוֹזַג אוֹ תוֹחַב בְּרִגְלוֹ בְּכָלֵי מָה שְׁיִוצָא מִמֶּנּוּ אָסוּר וְהַשְּׂאֵר מְוֹתֵר כְּדְאֶמְרִינָן בְּפָרְק בְּתָרָא דַע"ז בְּגוּי הַמְּעָרָה.

וכגון שמפסיק הקילוח דלא הוי נצוק. על פן צריף לינהר פשמוליכין גיגיות זין שלא ישפוף הכותי מפחו גוי שהוציא הברזא מן החבית כל מה שפחבית אסור דאין הלכה פרב פפא דאמר עד ברזא אסור ואידך שרי ואיהו סבר פרבי יהודה דקיי"ל פרבים דפליגי עליה בין מפיה בין משוליה הוי חיבור ועוד פי ברזא שלנו נכנסת ביין וכשמנדנד הגוי בידו שיכשף ביין ואסור בשתיקה גויה שונכנסה במרתף ובגדה נוד מלא זין נראה אם פלי לפני החבית שבו נופלין טיפי היין מה שבפלי אסור מה שבחבית מותר דדמי בפ' בתרא דע"ז ההיא רביתא דנקיטא חופיא פי כותים שלנו דמו לרביתא שאין מכניסין לע"ג.

אם אין שם פלי רק חבית שלוקחין ממנו היין אסורה אבל שאר חביות מותרין דדמי לפתוחות וסתומות. כותי שנשא חבית בין מלאה בין חסירה מותרות פרב אשי.

גוי שהגביה חבית שמריקין ממנו זין אסור מה שיוצא מפחו פרב שישת האידינפיק לבראי גזרו ביה רבנן. כותי שגלגל הגת לבדו להוריד הקורה על הסרצנים אסור דכח פחו הוי וקיי"ל כר' יעקב מנהר פקוד דאסר.

כותי המהדק סדק ותוחב מטלית או נעורת בין הפרודות אם נוגע ביין בספינו או במטלית אסור. או תוחב פנה בגדו לפי נקב החבית ג"כ אסור ולא דמי לחביתא דפקעא לרחפה דהוי מערה לבינה כותי שזרק דבר ביין מותר בשתיקה פרב אשי כל שבזב טהור פגון זה אינו עושה יי"נ אם נסחט ע"י הכותי בדריכתו על הגת היין אסור או אם דרף על טבלא ומחמת פכידו נתפונן לנענע ביין אסור.

ואם מחמת רעדה מותר. כדאמרינן בעירוהין בפ' בכל מערבין גבי זב אם מחמת רעדה טהור. בפ' המצניע ד' טליות דמי למעצרא זיירא דאסור. גוי הנכנס למרתף של זין אם לא סגר הפתח דמי לפרק בתר' דע"ז (דף ע) פל דלהדי ביזעא סמרא שרי.

ואם נתפש כגנב שרי ואי לא אסור. ישראל ששכח מרתיפו פתוח והלף לבית הפנסת אפי' בימים טובים שמאריכין בבית הפנסת היין מותר ודמי שמע קל צלוני בכנישתא.

ישראל ששכח מפתח בבית מותר גבי מסוביתא דמסרה לכותי המפתח דשרי ר' יצחק בר אלעזר בולשת הנכנסה לעיר בשעת שלום פתוחות אסורות סתומות מותרות. בשעת מלחמה אף פתוחות מותרות שאין פנאי לנסף.

אמנם ישראל ששלח להם כותי חבית של זין שייאמרו לו תן לנו דמיה משונכנסה לרשותם אסור דזין נסף שלהם הוא. בפ' ר' ישמעאל לוקחין גת בעוטה מן הנכרי אעפ"י שהוא נוטל ונותן לתוף התפוח.

אמר רב הונא זין פיון שהתחיל לימשף עושה זין נסף וכן הלכה כובא שאין לה ברזא מלאה ענבים דרוכים מותרין רק שלא עירב בו יי"נ דהוי פגת פקוקה ומלאה. אבל אם יש לה ברזא והוציא היין ממנה או הוריק זין מאחר שהתחיל לימשף אסור ואין אוסרים גת דרוכה או רובה דרוכה פן נתערבה בה נסף.

ירושלמי לוקחין גת בעוטה אמר ר' חנין והוא שלא העלים ישראל את עיניו ממנו. אבל העלים אסור: תצג נצוק אנו אוסרין פרבינו שלמה.

אבל בר נצוק מותר כגון מיצה שמודין בה יין והריק ממנה הפותי דנאסרה המצה בניצק או נסך
היה בקנן והריק ישראל מן המצה בקנן נסך הרי המצה נאסרה בנצוק והוציא מן החבית
באותה מיצה הרי יין שפחבית מותר דהנה ליה נצוק בר נצוק.

בפרק השוכר את הפועלים נכרי שהוא מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת
המשתמר מותר אם הודיעו שמפליג קיי"ל פרשב"ג כדי שיפתח ויגוף ויגוב. וכן הלכה.

פוחי שהוליה עגלה של יין והלה אותו יהודי מן העגלה ולא הודיעו שמפליג מותר. או הניח יין
בחנותו שישראל יוצא ונכנס היין מותר.

ישראל שהניח חביותיו במרתפו של פוחי ואין לחביות ברנא והם חתומות בשענה על פי המגופות
ומפתח המרתף ביד ישראל היין מותר. דהוי פשני חתימות אפי' החבית של עץ דלא חיישינן
לסתימה דקנימא לן פרשב"ג.

גת של אבן שזיפתה פוחי מנגבה במים ואפר ומים. אבל דרך בה יקלף הזפת וכן של עץ יקלף
הזפין והעדשים והלילבין מדיחן.

של צנרים ושל בצבוי מנגבן. של שיפא ושל גמי מיישנן י"ב חדש.

ואם חולטן ברותחין מותרין ונראה גת של אבן ושל עץ רק שלא והא בו געורת או פשתן או
מטלניות או זפת מותר בלא ניגוב הני דווקי פעין משמרת של שק שמוציאין בו יי"ג של שער
מדיחן ושל צמר מנגבן ושל פשתן מיישנן י"ב חודש ואם יש בו קשרים יתירן.

כל דבר שמכניסו לקיום כמו חביות אם נתן גוי בחבית שלנו יין נסך אפי' לפי שעה צריכין עירוי
ג' ימים כדאמר בפ' בתרא דע"ז גבי רבא כדמשדר גולפי. הילכך בין נודות של עור בין קנקנים
של חרס בין של עץ שמכניסין בו יין לשנה צריף עירוי ג' ימים מעת לעת או להגעילן ברותחין
או ליישנן י"ב חדשים.

בתוספתא נודות הפותים נרצדין מותרין חדשים ומזופתין אסורין כה מסקנא בפ' ב' דע"ז נודות
של עור שזנפתו בזפת נבלע היין אם נגרד הזפת מותר ואם לא נקלף אסור. ואם לא נזפת ונבלע
בעור אסור בלא ערוי וקי"ל בפ' ב' דע"ז הלוקח מן הפותים קנקנים חדשים נותן לתוכו יין.

קנקנים של חרס של גוים מחזירן לכבשן האש ומרפה ויפתן ומותרין. קניסא אסור פלים שאין
מכניסין לקיום אפי' עמד בו יין נסך מותרין.

וקנקנים של פותים לאחר י"ב חדש או בהגעלה או בעירוי מותרין. כוסות של חרס שישתה בהן
פוחי פעם ראשונה או שתה ישראל פעם אחד יין ובפעם שניה שתה בהן פוחי אסורה אבל שתה
ישראל בכוס שני פעמים ובפעם שלישית הפוחי מותרין.

מאני דקוניא מכוסה בעופרת שחורים ולבנים ואין בהם בקיעות מותרין ואם מבוקעות אסורות
ירוקי אפילו אינן מבוקעות אסורות כדפסקינן בפרק בתרא דכתובות (דף קז) וכלי מנוקב וסתמו
בזפת מאחר שעשויו לתקנת הפלי די לו בהדחה בעלמא אבל פלי מזופת פולן גזרו אפילו לפי
שעה: תצד דין יין נסך מספר תרומות נודות הפותים חדשים מותרין ישנים מזופתין אסורין.

קנקנים של פותים חדשים מותרין ישנים או מזופתין אסורין הלכתא נודות העפוי"ם שהן של עור
מותרין בשכשוף גרידא אפילו הן ישנים. ובלבד שלא זפותין.

ואפילו נזפתו כיון שעכשיו נקלף הזפת. הא דאמרינן לעיל נודות העכו"ם אסורין אפילו לעשות מהן שטיחין שמא יכפנו על נודות התם מיירי בנודות זפותין.

ונראה שאסור לקנות קנקנים וכלים זפותין שמא נתן בהם הכותי יין. ומה שנהגו לקנותם מן העכו"ם מזופתין ולא עושין לא עירווי ולא הגעלה מפני שבימיהן היו רגילים ליתן יין בפשה שמזופתין.

אבל עתה שאין הכותים נותנין בשעת זפיתה שאם היה נותן יין אחר הזפיתה היה ניכר והם צבועות וניכר שלא נתן בהן יין. ואם הם זפותין נגע בהן הגוים שהמשקה טופח של יין אסורין.

אע"ג דאין מכניסין לקיום שהיין שנגע בו הכותי נכנס בתוך הזפת ונבלע כמו נודות שאין מכניסין לקיום וקא' חדשים זפותין אסורין לא שפא דידן ולא שפא דידהו בעו ערווי. ורבינו תם התיר לכתחיל' להתיר בשיכשוף בדיעבד אם נתנו יין פשר.

ואין לאוסרו דווקא נודות עור שזפת שעליהן בלע טובא ובעו עירווי. אע"פ שאין מכניסו לקיום אבל כלי עץ אין הזפת שעליהן בלע פלום ומותרין בשיכשוף כשנגע הכותי ביין שבתוכו.

ומביא ראיה מפרק בת' דע"ז (דף עז) דתנו התם גת אבן שזפתה כותי מנגבה וטהורה דווקא זפתה גרידא ונתן בה יין הרבה אבל דרוך לא סגיא בניגוב דילמא מחמת כנוד אית בה פילי בזפת ונכנס היין בין הזפת לגת.

ובעי קילוף במעצרת' דחזא בי' פילי דמליין חמרא אמר לא סגיא בניגוב אלא בקילוף אלמא גת שזפתה ונתן בה יין הרבה ובלבד שלא דרוך בה סגי בניגוב דאין כלי גת בעי ניגוב אבל קנקנים אפילו זפותין סגי בהדחה דניגוב לא בעי אלא להדיח יפה מה שבחוץ.

דאילו להפליט מה שבלע לא הנה סגי בניגוב אלא בעירווי כדתנו הגת המחץ והמשפף מותר בניגוב וחכמים אוסרים ומודה רב בקנקנים של עכו"ם שאסורין קנקני גוים אסורין שצריכין עירווי.

אלמא ניגוב קל מעירווי דניגוב אינו אלא להדיח יפה מה שבחוץ תחת הדחה של שאר כלי שאינו מגת. תדע דהתם תניא גבי גת מחץ ומשפף אם הן של עץ ינגב וטהורין אעפ"י שאינן זפותין ולא מכניסין לקיום ואילו כלי עץ דמעלמא כי האי גוונא שאינו של עץ כגון כוסות וקערות שאינן זפותות פשיט' דסגי בהדחה בעלמא.

מיהו לכתחילה אין להתירן על ידי הדחה שהן זפותין דפעמים שנפל הזפת במקומות ונסדק ונכנס שם היין ולא סגי אלא בקילוף הזפת או בעירווי או בהגעלה במעצרתא דפלי פלויי מליא חמרא מתותי דלא סגי בניגוב בפרק בת' דע"ז (דף עד) גת שזפתה הכותי מסקנא דמילתא גת של כותי שדרוך בה כותי אם היה של עץ ושל אבן צריכה ניגוב.

ואם זפותה ודרוך בה כותי צריכה קילוף זפת. ואם הגת היא של ישראל ודרוך בה תחילה ואחרי כן נגע הכותי ביין שבגת או אפילו דרוך אין צריף רק הדחה.

ואם יש נעורת פשתן או פלאי בגדים ביין נסוף של גת כדי לדבוקו ביחד אפילו אינה זפותה לא סגי בניגוב אלא בהגעלה או בעירווי וכן הדין דחמין ומשפף ובכל המדה שמיןחד למוד בתוכו.

יש שמחמיר לעשות בו נגוב כמו במשפך לפי שנותנין בו יין תדיר וגיגיות גדולות שרגילין לדרוך בהו נראה שצריכין נגוב כשדרוך בהו הפותי. ולא תימא דווקא בגת שדרכו לעצור בהו על ידי גלגל וקורה נכנס בחוזק היין ונבלע לכה צריף נגוב אבל גיגיות שאין משין בהו רק דריכה ברגל בהדחה סגי.

ולא היא שהרי גיתות שבימי חכמים השנויים בתלמוד לא הנה להם גלגל כי אם בבית הבד דווקא הנה להם כף כדאימא בפירק המוכר את הבית (דף סז) ובפירק איזהו נשף (דף עד) עייליה לבי דפא גבי כדי עקולי לעכב התפוח שלא ותפוי.

אמרי' בפ' הגוזל ובפירק הנזדר לעקל בית הבד ובפירק מרובת. וקורה בשלהי פירק א' דשבת קורות בית הבד ועיגולי הגת.

אלמא כל דברים שיש לגת בזמן הזה לא הנה להם לגת בימי חכמים כי אם בבית הבד אבל בבית הגת לא היו עושין אלא דריכה בגת שהיו נותנין הענבים שלימין ודורכין אותן בגם כמו שאנו עושין עתה בגיגיות.

בזמן הזה לוקחין גת בעוטה. מהו לדרוך עם הנכרי בגת ומצריף נגוב כן צריף לגיגיות הרגילות לדרוך בה צריף נגוב.

ואם דכה בה הגוי ורוצה לדרוך בהו ישראל אחרי כן לא סגי בהדחה אלא בנגוב. וכן הורה רבי תם ורבינו הרי"ז.

ואם גיגיות שלא נגע בהו כותי מאישתקד מותרת בלא נגוב כרשב"ג שעמיר מגת לגת אם הוא י"ב חדשים. אבל אם נמשך ימי הבציר חדש או יותר לא דאין הלכה כרשב"ג כי אם במשנתנו ולא בכרייתא ואם שכח ולא עשה ואין ידוע אם י"ב חדש מאישתקד ועד עכשיו הנה רב"ת מחיר משום הפסד דרגילין בגת ענבים הנסחטין באבנים או בעצים שנותנין עליהם כמו עיגולי גת מעצרא זיירא.

אבל בגיגיות שאין רגילין לעשות כן מותר. אי נמי יין שנתנסה בודאי לע"ג יין בנין במשהו.

אבל לא פולט. ותו חמרא חדתא בעינבי שרי בבא בתר שמא אזלינו.

לאחר שדרכו קצת וגם נתן בגיגיות הגרגותני. מטעם סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו היינו ענבים וסרצנים והגין רבין עליו ומבטלו.

שהוא פולט ומותר. והסל והגרגרותני דלא סגי בנגוב אלא מיישנן י"ב חדש כדיון עקלים.

ואם הו של ישראל ונגע נוי כשהו יין סגי בהדחה בישראל גיתו שדרף גוי בהו גת של עץ שאינה שפוחה מותרת בהדחה. אבל אם לחבקע הגת מן הזפת צריף נגוב כשיסיר הזפת ואם הרתיחן מוסר דדרש רבא נעוה אדחתוה העקלים של נצרים ושל בצבוץ ורונקי ארמאי דעמרא ודיקולא דחלתא בעו נגוב.

משפך של מים אין צריף נגוב כדאמר רבי אבהו דסגינה הדחה לגת שאין נעורת ולא זפת. חבית אם הוציא את השולים והביא אם החבית אצל היורה המרוסחת ושפך הרוחחין בחבית מותר כדא' חולטין ברותחין ונעוה ארתתנה אמר רב הונא יין משהתחיל לימשך נעשה יי"ג וכן הלכה אם סל בגיגית דרוכה ולקח ישראל מן היין שבסל הוי תעשפס ואם נגע בעין טבפרצניו מבטעין

נאסר סבל או אם בכנס בון צלול בפופה החל קרו המשקה לקילוח מגרגרותני ולמטה הנאסר
בנצוק.

וכן אם פינה הענבים שבגת אילך ואילך ויין פנוס באמצע הני המשקה. בגת פקוקה ומלאה
והצינור פקוק ואין היין נמשך ומלאה שלא פינה הענבים לצד אחר מותר על פו צריף ליזהר
שלא נגע פותי בגיגיות משפינה הענבים לצדדין להיות יין במקום אחד ואם נמסס היין יש ליקח
יין וענבים יחד שלא יהא המשקה מה שבגיגיות אם יגע פותי.

ואם הפותי לוקח בכוס יין צלול אסור להחזירו בגיגית ואם החזיר נאמר סלק את מינו כמי שאינו
דיין הצלול שבגיגית ושאנו מינו הזגין והחצנים שבגיגית רבה על היין ומבטלו דקי"ל פרבא
במר שמה אזלינו גבי חמרא חדתא ועינבי נאפי' אם זגין וחרצנים מיקרי יין קי"ל פרבי יוחנן
דאמר בפרק בת' דע"ז פל האיסורין שבתורה בין במינו בין שאינו מינו בנ"ט חוץ מיין נסוף
שנתנסף בנדאי לע"ג.

והיינו פלוגת' דאבני ורבא גבי חמרא חדתא ועתיקי ועינבי. אבל רב הונא סבר פרב ושמואל
במשוהו כר' יהודה מין במינו אבל אנו קי"ל כר' יוחנן פדאימא בפרק א' דביצה (דף ח) רב ור"י
הלכה כר"י בפ' מי שהוציא והו שמואל ור"י הלכה כר"י ובפרק גיד הנשה אמר רבא מין במינו
בס'.

והא דאמר אגרדימוס גוי שקדח במינקת והעלה. פל' גוי הרגיל לנסות יין אם טוב הוא וקדם ונקב
מגופה של חבית והיה שם נקב חלול הוא המינקת בתוף פי החבית והעלה היין נאסרוהו ואומר
בתוספתא מפני שטיפת יין אסורה ואוסרת בכל שהוא והיא ר' יהודה הוא דמין במינו לא בטיל
והא דאמר ר' יוחנן בפרק בת' המערה יין נסוף מחבית לבור אפי' כל היום פולו ראשון ראשון
בטל ובפ' אין מעמידין נודות העכו"ם היין אינו בעיןאלא פליטת הנודות בטל במים בפחות מס'
לפי רבינו תם סתם יין של פותי שנתערב ביין של ישראל אם יש ס' ביין היתר מותר.

גיגית של פותים מליאין ענבים דרוכין ושוהין בבית הגוי שבוע או יתר להתקיים היין הנסחט
אין לקנות הימנה דחיישינו שמה הגוי משוף הימנה. ואומר בירושלמי אם העלים עיניו ממנו
אסור.

מדד היין בין בידי ובין ברגל ימכר. שלא פיון לנסכו על פו מותר בהנאה פעובד' דהנה במחוזא
דשדא גוי דיה בדוול' דלית ביה חמרא דשרא רבא לזבוניה אפי' המשוכשף.

ובפרק בת' פסקינן פרשב"ג דסתם יינן שנתערב עם יינו של ישראל ימכר חוץ מדמי יין נסוף שבו
ורבא שרי פרשב"ג אפי' המשוכשף. נראה לי פותי הנוגע ביין בזמן הזה שאין מנסכין לע"ז
שאסור בשתייה ומותר בהנאה דהני פהא דאמר רב תינוק בן יומו עושה יין נסוף שאסור בשתייה
ומותר בהנאה למוכרו דדמי לההוא פותי דסליק בדיקלא לאתויי לוליבא בהדי דנחית נגע בחמרא
שלא בכונה דשרייה רבא לזבונ' לעכו"ם.

וכותי שמוריק יין קו הפלי בפרק בת' דע"ז גוי המערה האי דנפיק לבראי גזרו ביה רבנן ומה
דגנואי לא גזרו ביה רבנן. דלא הוי אלא פח פותי ועתה בזמן הזה לוקחין יין נסוף בחובותיהן
היינו לא גרע מפיתן ושלקות דאסור אבל לא בהנאה ומה שרגילין ליקח יין נסוף בחוב שלהם או
כשהגוי נוגע ביין של ישראל שמוכרו לכותים דסתם יינו של פותים ומגען של עכו"ם בזמן הזה
דמי למדדו בקנה ימכר.

שאין מתכוון לנסף דבזמן הזה אין מתכוונין לניסוף ולשכשוף וכותי שמתכוון ליגע ביין יש שאוסרין בהנאה פההיא דשיכשוף בחדלא ואסרו שמואל ור' יוחנן בהנאה.

וראיה מאגרדמוס פותי שקדח במינקת והעלה ואסרו בהנאה אבל נגע בידו בלא מתכוון בלא ידיעתו אסור בשתייה ומותר בהנאה פההיא דסליק בדיקלא דנגע בחמרא ובספרים ישנים לא פתיב ברישא דלוליבא.

וכן פר"ח ותניא מדדו בין ביז בין ברגל ימכר. כל היכא דאינו מתכוון ליגע מותר בהנאה מדתניא תרש פותי שהושיט ידו לחבית של יין פסבור של שמן ואמרו ימכר והיכא שנגע פותי ליין בקנה או פדי למדוד מדדו בקנה ימכר ורבי שמעון מתירו לשתייה ואין הלכה כר' שמעון.

ואם לא נתכוון ליגע כלל לגירסא א' דגרסי ונגע ברישא דלוליבא שלא בכוננה ושרי רבא לזבוניה לכותים אלמא אסור בשתייה. וכדאיירי בעובדא דרבי יוחנן בן ארזא והא נגע בנטלא שתחב הנטלא לתוף דוולא של יין ואסור אעפ"י שסבור דהוי שקרא אבל לפר"ח ושאך גאונים דלא גרסי ונגע ברישא דלוליבא הנה שרי רבי תם אם נגע פותי ביין בקנה שלא בכוננה בשתייה.

כמו זרק פותי בחמתו חבית לבור יין והכשירוהו בשתייה אע"ג דאזיל חבית מיני' והא נגע בנטלא פ' נגע יין שבנטלא. ולפי גירסת ספרים ברישא דלוליבא שלא בכוננה.

ואפי' הכי אסריה בשתייה לא קשה דזרק חבית בחמתו לבור דדוקא לוליבא או קנה קטן. אבל חבית דבר גדול אינו קרוי נגיעה אלא פוחו לכה הכשירוהו בשתייה פוחו של עפ"ם ששפף יין מפלי אל פלי וסבור שהיה שר מותר אף בשתייה בעובדא דרבי יוחנן בן ארזא דאתא פותי זריק ושרייה בשתייה דסבור דהנה שיקרא הוא הדין אם נושא הכותי גיגית במוט ונפל מן היין לחוץ מותר אף בשתייה שנפל שלא בכוננה.

אבל אם עירה פותי מן היין בכוננה אסור אף בהנאה בעובדא דר' יוחנן בן ארזא חד אסור אף בהנאה שידע שהוא דין ארוקי אוריך. וכן אמר רב פפא פותי אדנא של יין וישראל אפובא דחמרא אסור אף בהנאה.

ודווקא מה ששפף לחוץ אבל מה שנשאר בפלי ביז פותי מותר. אפי' למאן דאמר נצוק חיבור הוא הךא מיקטף קטופי כדאמר בפרק בת' גבי ישראל המערה חבית של יין לבור של י"ג בקילוח שמתחבית לבור אסור ומה שפחבית מותר דמיקטף קטופי.

או בכותי המערה בקילוח אסור ומה שפחבית מותר. דכח פותי דרבנן.

מה דבבבאי גזרו ביה רבנן. ומה דבגנאי לא גזרו ביה.

ומה ששפף הכותי בלבדו לחוץ אסור. ואם ישראל מסייע לו מותר.

מאחר שפח אחר מעורב בו. אבל לכתחילה לא היה לעשות פן יתאש ישראל לסייע לו כדאמר בפרק בת' דע"ז אמר רב להנהו שפוכאי פי שפכיתו חמרא לא יסייע פותי בהדיכו דילמא תישתליתו וסמכיתו עליהו חמרא אסוריהא בדיעבד שפיר דמי מעצרא זירא.

פי' פותי המשפיל קורה על גת על התפוח של ענבים שישחט היין וזב ממנו מסקנא של הלכה כח כחו אסור על כן לא יסייע ישראל עם הגוי אע"פ שהיה לנו לומר מסייע אין בו ממש כדאמר בפרק המצניע.

וַיֵּשׁ הַדָּף וְהִסֵּל עַל גְּבֵי הָעֲנָבִים הָרִי ג' פָּחוֹת אוֹחֵז בְּמִקְלוֹ בְּמוֹט וּמְגַלְגֵּל הַגְּלָגֵל הָרִי ב' פָּחוֹת וְהַגְּלָגֵל מִשְׁפִּיל הַקּוֹרֶה עַל גְּבֵי הָעֲנָבִים הָרִי ג' פָּחוֹת מִקַּל הַגְּלָגֵל וְקוֹרֶה וְגוֹי הַנוֹשֵׂא יֵינן קִי"ל כָּרֵב אֲשֵׁי זִיקָא בֵּין מְלִינְא בֵּין חֲסִירָא חֲמָרָא שְׂרִי דְאֵין דְרָף נִסְוֵף בְּשִׁכְשׁוּף כְּלִי כְּשִׁנּוּשָׂאוּ.

אָבֵל כּוּבָא מְלִינְא וְנוֹשֵׂאָה עַל רֵאשׁוֹ אֲסִירָא פֶּן יִגַע בּוֹ. אָבֵל בְּנוֹשֵׂאוֹ בְּמוֹט אוֹ דְלִי דְרָף טְעִינְתוֹ מִוְתֵר דְקִינְיָמָא לֵן כָּרֵב אֲשֵׁי כָל שְׁבִיבָא טָמָא כְּמוֹ בְּנִגְיָעָה בְּגוֹי עוֹשֶׂה יֵינן נִסְוֵף וְכָל שְׁבִיבָא טְהוֹר כְּגוֹן זְרִיקָה בְּגוֹי אֵינוֹ עוֹשֶׂה יֵינן נִסְוֵף.

אִפִּי זָרֵק בְּכּוֹנְנָה אֵיזָה דְרָב בְּיֵינן. וְכִשְׁגֻזִים מְבִיאִין עֲנָבִים בְּסִלִין לְשִׁפְכֵן בְּכִלִים שְׁהִמְשִׁיכוּ יֵינן וְהָאֲשִׁפְלוֹת חֲדוּקִין וּמְחַנְפְּרִין זֶה בְּזֶה יַסֵּד וְדָמִי כְּמוֹ דְאֵזְזִיל מִינְיָה וּבִיָּה צָרִיף שְׂיִסְיִיעַ לֹא יִשְׂרָאֵל לְהָרִיק לֹא סִייעַ לֹא אֲסוּר.

אָבֵל אִם זָרֵק הַפּוֹתֵי בְּבֵת אַחַת מְוֹתֵר. כּוֹתֵי שְׁמוּלֵיף עֲנָבִים לְגַת שְׁהִמְשִׁיף מִגַּת יֵינן אֲסוּר פֶּן יִגַע בְּיֵינן אָבֵל לֹא הִמְשִׁיף מִגַּת מְוֹתֵר.

וְכוֹתֵי שְׁשׁוּפָף יֵינן לְכִלֵי אֲסוּר אִפִּי בְּדִיעֵבֵד. וְכוֹתֵי הַמְהַדֵּק גִּיגִית מְלִינְאָה יֵינן הַסְּדוּקָה לְאַרְכָּה.

וְהַפּוֹתֵי הַמְהַדֵּק חֲבִית לְאַוְרָכָה שְׁשֵׁם חֲבִית מְזוּמָנָת לִיפּוֹל אֵילָף וְאֵילָף וּבְמַהֲדָקָה מְחַבֵּר כָּל הַיֵּינן זֶה לְזֶה. אֲסוּר בְּשִׁתִּי' וּמְוֹתֵר בְּהִנְאָה.

אָבֵל גִּיגִית יֵינן בְּמִקּוּמוֹ עוֹמֵד עַל יְדֵי הַיְדוּק הִרְאִשׁוֹן וְסָדֵק קָטָן יֵשׁ שָׁם וּמְהַדֵּקוֹ וְכֵן בְּחֲבִית עֵץ שְׁלָנוּ מְוֹתֵר אִפִּי בְּשִׁתִּי'. אָבֵל אִם סוֹתָם כּוֹתֵי נְעוּרָת אוֹ מְטָלִית בְּסָדֵק וּבְחִיבּוּר הַשּׁוּלִים לְסוֹתָם אִם נִגַע בְּיֵינן אֲסוּר.

וְאִם יוֹדֵעַ בְּכּוֹרֵר שְׁהַנְעוּרָת מֵהַ שְׁתוּחָב אֵינוֹ יוֹצֵא מְשׁוּלִים כִּי תַחֲוּבִים בְּחִרְיָצִין שְׁבִיבּוֹנְפְּנֵי הַחֲבִית סְבִיב סְבִיב אִפִּי בְּאֲמָצַע חִיבּוּר שׁוּלִים אִם יִשְׂרָאֵל נוֹתֵן הַנְעוּרָת בְּסָדֵק וְהֵינן מְטַפְטֵף אִם הַגּוֹי תוֹחֲבוֹ הוּי כְּנוּד שֶׁל עוֹר מְלֵא יֵינן וְהַפּוֹתֵי תוֹחֲב אֲגֵרוֹפוֹ מִבְּחוּץ וְאוֹסְפוֹ מִבְּפְּנִים שְׂיִשְׁתֵּה הָעַם הָאֲרִץ שְׁנִגַע בְּאֲשִׁפְלוֹת דְאָמֵר בְּפָרֵק בְּתָרָא כָּל הַגַּת טְהוֹרָה.

הָא דְאָמֵר רַב פֶּפְא כָּל דְלֵהֲדֵי בְרִזָּא חֲמָרָא אֲסִיר אֲפִילוּ בְּהִנְאָה וְאֵינְךָ שְׂרִי בְּהִנְאָה. אֵינן לְפָרֵשׁ בְּשִׁתִּיָּה אֵינן יֵינן הָאֲסוּר נוֹגַע בְּיֵינן אַחַר שְׂיִהָא מְוֹתֵר בְּשִׁתִּיָּה כְּגוֹן שְׁהַפּוֹתֵי לֹא תַחֲב בְּאֲצָבָעוֹ בְּיֵינן בְּחִלְל חֲבִית אֵלָא בְּעוֹבֵי הַנְּקָב הַיָּיִם יָדוּ.

גִּישְׁתָּא וּבֵת גִּישְׁתָּא קָנָה חֲלוּל הִנֵּה תוֹחֲב בְּחֲבִית וְקִנְתָּא חַד קָטָן מְחַנְפְּר לְרֵאשׁ אַחַד וְרֵאשׁוֹ שְׁנֵי כְּפוּף לְמַטָּה וּמוֹצֵץ הֵינן דְרָף קָנוֹן וְיִוְצָא וְלֹא נַח כּוֹתֵי יְדֵיהֶם עַלְנוּיָה אֲסִרָּיהָ רַבָּא לְהֵהוּא חֲמָרָא.

וְרַב פֶּפְא לֹא רָצָה לְאַוְסְרוֹ וְרַבָּא וְרַב פֶּפְא סְבָרֵי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְאָמֵר יִמְכַר כְּוָלוֹ חוּץ מִדָּמִי יֵינן נִסְוֵף שָׁבוּ. וְרַבָּא הִנֵּה אוֹסֵר כָּל הַיֵּינן שְׁבִיבָתֵי אִפִּי שְׁתַּחַת גִּישְׁתָּא שְׁמַנְעֵנַע כָּל הַיֵּינן כְּשִׁינְצָא דְרָף הַגִּישְׁתָּא.

וְרַבָּא לֹא אֲסֵר אֵלָא מֵהַ שְׁסוּפּוֹ לְצִאת עַד סוּף גִּישְׁתָּא כְּמוֹ עַד בְּרִזָּא וְחִילּוּק בֵּין גִּישְׁתָּא לְמִינְקָת שְׁמִינְקָת צָרִיף לְמַצוּץ כָּל שְׁעָה. כּוֹתֵי שְׁהַיָּיִם יָדוּ וְתַחֲב בְּחִלְל חֲבִית אֲסוּר בְּהִנְאָה עַד בְּרִזָּא וּלְמַטָּה מִן הַבְּרִזָּא מְוֹתֵר בְּהִנְאָה וְאֲסוּר בְּשִׁתִּיָּה מִיָּהוּ לֹא קִינְיָמָא לֵן כָּרֵב פֶּפְא דְהָא רַבָּא אֲסֵר בְּפָרֵק בַּת' כָּל מֵהַ שְׁבִיבָתֵי.

יינו של פותי בְּחֶזֶק יִשְׂרָאֵל דָּר בְּבֵית וּמִפְתַּח לְאוֹתָהּ חֶזֶק. אע"פ שגם הפותי דָּר בְּבֵית מוֹתֵר וַיִּינוּ שֶׁל פּוֹתֵי בְּחֶזֶק יִשְׂרָאֵל דָּר בְּאוֹתָהּ חֶזֶק אֲסוּר.

אפי' יש שם מפתח וחותר. אָבֵל יִינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּחֶזֶק הַגּוֹי וְאִין יִשְׂרָאֵל דָּר בְּאוֹתָהּ חֶזֶק וַיִּשׁ מִפְתַּח וְחוֹתֵם מוֹתֵר אִם יִשְׂרָאֵל יוֹצֵא וְנִכְנָס.

נְכָרֵי הַנְּמָצָא בְּצַד הַבּוֹר אִם יֵשׁ לוֹ מְלֵנָה עַל הַיִּין אֲסוּר דְּהֵינּוּ כְּיִינוּ שֶׁל נְכָרֵי מִשְׁמַע שֶׁהַבּוֹר פְּתוּחַ. וְאִם אִין לוֹ מְלֵנָה מוֹתֵר.

הַמְּטַהֵר יִינוּ שֶׁל נְכָרֵי וְנִתְּנוּ בְּרִשּׁוֹת הַגּוֹי בְּבֵית שְׁפָתוֹת לְרִשּׁוֹת הַרְּבִים בְּעִיר יִשְׂרָאֵל וְעַפּוֹ"ם דָּרִים בְּהַ מוֹתֵר דְּכוּתֵי מִיִּרְמַת לִיגַע פֶּן יִרְאֶה בְּמִפְתַּח וְחוֹתֵם מִיִּרְמַת מִתְּנִי' וְלֹא דָאֵמַר כּוֹתֵי הַתְּקַבְּלָתִי דְּהֵינּוּ כְּיִינוּ שֶׁל עַפּוֹ"ם.

וְאִם יִשְׂרָאֵל דָּר שֶׁם מוֹתֵר אוֹ פֶּתַח פְּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הַרְּבִים אוֹ יוֹשֵׁב שֶׁם שְׂיָכוּל לְרִאוֹת מֵעַל הַפּוֹתֵל מוֹתֵר. וַיִּין יִשְׂרָאֵל בְּרִשּׁוֹת הַפּוֹתֵי מוֹתֵר בְּמִפְתַּח אוֹ חוֹתֵם כּר' מֵאִיר דְּכַרְיִיתָא וְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר בְּפֶרֶק ד' דע"ז (דף ס) וְכַשֵּׁי שֶׁ מְלֵנָה עַל הַיִּין וְהַעַפּוֹ"ם עוֹמֵד עַל הַבּוֹר אֲסוּר וְאִם לֹא מוֹתֵר.

אָבֵל יִינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּרִשּׁוֹת הַפּוֹתֵי וְאִיכָא מִפְתַּח וְחוֹתֵם בִּיַד יִשְׂרָאֵל וּמִנִּיחוּ לְהוֹצִיא קְרוֹי יִינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל: תְּצַה דְּרִיכַת יִין הַמְּשֻׁכָּה אֲסוּר בְּכוּתֵי קִיּוּמָא לֵן בְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה אִין דוֹרְכִין עִם הַנְּכָרֵי בְּגַת מִשּׁוּם רַב הוֹנָא דָאֵמַר יִין כִּינּוּן שֶׁהַתְּחִיל לִיְמֻשָׁה עוֹשָׂה יִין נְסֻף מְדַרְבּ הוֹנָא הָא הַזְּכִיר גַּת ש"מ כָּל מְקוֹם שְׂבוּעֵטִין הַיִּין בֵּין בְּגַת בֵּין בְּגִיגִיּוֹת וּמִפְּנֵין חֲרָצִינִים אֵילָף וְאֵילָף שְׂתִיכְנָס הַיִּין בְּאַמְצָעִיתָהּ בְּצִדָּהּ כְּדִי לִסְנֶנּוּ הַיִּין הַמְּשֻׁכָּה לְפִי שְׂבִיגִית דוֹרְף מִיַּד וּבּוֹעֵטָה וְכַשֵּׁמְבִיא סַל אַחַר וּמַעֲרָה לְגִיגִית וְאִינָה מְלִיאָה וְנִמְשָׁף הַיִּין אֵילָף וְאֵילָף הַיִּין הַמְּשֻׁכָּה וְאֲסוּר הַפּוֹתֵי יְרוּשְׁלָמֵי גַת שְׂפָקָהּ כּוֹתֵי מִבְּפָנִים אֲסוּרָה.

שְׂאֵי אֲפֻשֶׁר שְׂלֹא הִיָּה שֶׁם טִיפָּה אַחַת צְלוּלָה וְנוֹגַע בְּהַ וּמִנְסָף כָּל הַבּוֹר וְהָא דָאֵמַר ר' גַּת בְּעוֹטָה בְּגַת פְּקוּקָה וּמְלֵאָה. יְרוּשְׁלָמֵי תְּנִיָא ר' חֲנַנְיָא וְהוּא שְׂלֹא הָעֵלִים יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינָיו מִמְּנוּ.

וּמוֹקֵי רַב הוֹנָא מַה שְׂבִיגַת מוֹתֵר שְׂלֹא הִתְחַזֵּר גְּרַגְוִתְנִי לְגַת דְּהֵינּוּ נְצוּק בַּר נְצוּק וְשָׂרֵי יְרוּשְׁלָמֵי הַקְּלוּחַ לְבוֹר דְּדָרְף הַמְּשֻׁכָּה כְּף. אִם הַיִּין נִמְשָׁף כָּל הָעֲנָבִים הַנְּשֻׁאָרִים בְּעוֹטִים נַעֲשִׂים יִין נְסֻף וְנִאֲסָרִים בְּמַגַּע כּוֹתֵי מְדַרְבּ הוֹנָא.

כּוֹתִים הַמְּבִיאִים עֲנָבִים בְּעוֹטִים וּמְשַׁלְּכִים בְּגִיגִיּוֹת וּמְנוֹטוֹת קֶצֶת צְרִיף לִיְזַהֵר שְׂלֹא יִשְׁלִיף הַפּוֹתֵי הָעֲנָבִים בְּמְקוֹם הַגְּבוּהַ שֶׁהַיִּין זָב בְּמְקוֹם הַנְּמוּף וְנִמְשָׁף. וַיְזַהֵר שְׂלֹא יִיָּח כּוֹתֵי כְּלֵי תַחַת גִּיגִית הַבּוֹטְפַת מִסְדָּקֵי דְּפְנוֹת אוֹ בְּשׂוּלִים שְׂנִמְשָׁף מַה שְׂנוֹפֵל מִן הַכְּלֵי שְׂאֵם יִגַע בְּגִיגִית אֲסוּר.

בְּתוֹסְפָתָא דע"ז הַלּוֹקֵם כּוֹבָא מִן הַפּוֹתֵי וְנִמְצָא בּוֹ גְּמִמִּיּוֹת מוֹתֵר. דְּצִיְדֵי גְּמִמִּיּוֹת אֲסוּר פִּי' שְׂנִרְאָה שְׂמֻשְׁכוּ מִמְּנוּ אֲסוּר כֵּן בְּכָל עַנְיָיִנִים שְׂיֵשׁ לְחוּשׁ לְהַמְּשֻׁכָּה אֲסוּר: שְׂמִירַת יִין בְּחוֹתֵם אֶחָד יִינוּ שֶׁל כּוֹתֵי בְּשׂוּמֵר אוֹ הָעוֹמֵד בְּצַד הַיִּין בַּ"ב וּבְפֶרֶק ד' דע"ז (דף סא) תְּנִיָא אֶחָד הַלּוֹקֵם וְאֶחָד הַשׂוֹכֵר בֵּית בְּחֶזֶק יִשְׂרָאֵל שֶׁל כּוֹתֵי וּמִיְלֵאָהוּ יִין וּמִפְתַּח בִּיַד יִשְׂרָאֵל ר' אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר בְּשִׁתְּיָהּ וְנִחְכְּמִים אוֹסְרִין וּפְסָקִין הַלְּכָה כְּרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר.

וְכֵן פְּסָקִין בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דע"ז יִינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מוֹתֵר בְּחוֹתֵם אֶחָד בְּכָל מְקוֹם כּר' אֱלִיעֶזֶר נְכָרֵי שְׂנִמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יִין אוֹ יֵשׁ לוֹ מְלֵנָה עַל אוֹתוֹ הַיִּין אֲסוּר. יְרוּשְׁלָמֵי שְׂפֵן דְּרָף בְּעֵלֵי הַחֹב מְצוּיִין בְּגִיגִיּוֹת וּבְגִרְנוֹת הוֹאִיל וַיִּשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לִכְנָס.

ואם אין לו מלנה עליו מותר. ירושלמי אין לו מלנה אפי' מצאו בתוך פישוט ידים ורגלים מותר. ובתוספתא דטהרות בפ"ח חתם גיתו ובורו ונכנס לעיר אינו חושש בכותי משום גין נסה. ישראל שאמר לכותי שמור לי גת זה או תפוח זה היין אסור.

התפוח דטהרות משמע מן התוספ' דאסור מתפוח לעם הארץ הכל טמא נכנס שלא ברשות אפי' עומד בצד טהורות וטהורות וכן בכותי בפרק ב' דע"ז הנה אוכל עמו על השולחן והניח לפניו לגניו על השולחן לגין על הדולבקי והניחו ויצא מה שעל השולחן אסור.

ירושלמי על השולחן אסור בתוך פישוט ידים על הדולבקי מותר חוץ לפישוט. ובענין זה בתוספ' בפרק ח' דטהרות וקיימא לן בשילהי פ"ר ישמעאל כל מקום שהגוי נתפס עליו כגנב היין מותר.

כגון אם גברה יד ישראל שיכול לקוחו לפרוע לו אבל אם הגוי יכול לישמט ממנו או אין ידו תקיפה עליהן היין אסור מאחר שאינו ירא לנסכו. המטהר יינו של כותי ברשותו אסור אפילו ב' חותמות אם לא בייצא ונכנס אם ישראל דר באותה חצר מותר.

ואם דר בחצר אחרת אסור. אעפ"י שיש מפתח וחותר בידו.

ואי נמי יש לכותי מלנה על אותו היין ואינו מניחו להוציאו עד שימתן דמים. ישראל הלוקח יין מן הכותי ומניחו ברשותו והכותי אינו מניחו להוציאו עד שימתן דמים אותו היין אפי' יש חותם בתוך חותם אסור עד שיהא שומר שם ואפי' יוצא ונכנס מותר ומגע כותי אפי' בכוננה בזמן הזה שאין מנסכין לע"ג הוי כתיבוק בן יומו שנוגע ביין שאסור בשתייה ומותר בהנאה.

אסור לישראל ליקח יין נסה ולהשקותו לגוי משבא לרשותו אסיר ליה. אבל אומר לעכו"ם הילך דינר וקנה לה בו יין בתוספתא כותי שנמצא בפונדק הודיעו שהפליג או שנעל.

הפונדק אסור משמע אם לא הודיעו שהפליג מאחר שנעל אסור: תצו שולח חבית ביד כותי ישראל ששולח חבית של יין ביד כותי ואין ברזא בחבית ועל פי החבית סתם המגופה ונותן החבית בשק או תפר בגד סביב החבית.

אפי' נקבע הבגד והחבית של עץ אין לחוש שמא נקב הכותי בחבית והוציאמן היין דקיימא לן בפרק השוכר ובפרק בתרא דע"ז פרש"פ"ג דלא חייש לסתימת נקב במגופה אפי' בשל סיד וטיט שאין ניקר כל שכן בשל עץ או בשולים שהיה ניקר וקיימא לן פרבי אליעזר דלא חיישי' לזיופא אפי' בחותם אחד והא דלא מותבי' חמרא בי כותי משום שייכא פר"ח נקב שבמגופה שמא ישם בו כותי מינקת.

ואעפ"י שרבינו יצחק ברבי יהודה היה אוסר בחבית של עץ שיכול להוציא מן היין בין חוליא לחוליא או בבגד בין השולים ולסתום. על כן צריף לכסות החבית בשק היטב.

מיהו הכותים אין מנסכין בזמן הזה והוי פחומץ שלנו ביד עכו"ם אם יש לו חותם אחד דלא חיישי' לזיופי'. ואם יש חותם במגופא ובברזא ובנקב הדופן אם סתום והניח עליו שעוה.

ונראה אם ישראל השולח חבית של יין לחבירו בחותם אחד או בב' חותמות צריף שיודיע אותו שנשלח לו היאך עשוי החותם מיהו אם השולח היין אומר לכותי הודעתי למי שאני שולח את היין היאך חתמתיו מותר.

אפילו לא הודיעו: תצו יין בכפר יין של ישראל בכפר כותי אם ישראל דר באותו כפר ומפתח או חותם ביד ישראל מותר כרבי אליעזר דהלכה פנותיה. ואם הניחו בכפר וחתם החבית ועשה סימן על הדלת כשסגרו נמי מותר.

וישראל שהשכיר בית של כותי והניח בו יין וניש לו אותם היין מותר. וישראל הולך ויוצא בחזקת חזרה אפילו שקה כל היום מירתת גוי.

אין ישראל באותה עיר צריך שומר או חותם בתוך חותם אפי' אין לו מלנה דילמא מזיניף בליגה. כשהיין ברשות העכו"ם אם הולך לו אותו ישראל כאלו כל השמירה לכותי ואסור בלא שומר.

בתוספתא פרווד שישראל ועכו"ם נכנסין לתוכו אעפ"י שהחביות פתוחות והגוי יושב ומשמרן מותר מפני שהם בחזקת המשמר פי' ואין מנסכין בו: פרווד אסיפת עם בבראשית רבה בויצא יעקב.

הא דפסקי' הלכת' כרבינו אליעזר דשרי יין בחותם אחד היינו כשמכיר חותמו וסתמו שהלך ישראל אחר זמן קודם שסתרו לחותם ומכירו והא דאמרינן בחותם אחד אסור היינו בלא הפרה כדתנא השולח חבית יין ביד כותי וציר או מוריגס ביד כותי אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור.

א"נ בכותי מייירי אבל בישראל חשוד צריך חב"ח היכי דמי חותם בתוך חותם אגבה פנמא דחביתא שריקה וסתמה. אע"ג דהלכה כרבי אליעזר דשרי בחותם אחד ופסיק רב פנותיה.

וכן בפרק בתרא דקאמר בתלמודא והאידינא דסבירא לן כר' אליעזר דלא חייש לזיופא ומסיק רבא דהוא בתרא ומשמע דהלכה כמותו היכי דמי חותם בתוך חותם שאינו רואהו קודם שנסתם.

וכן רב אשי קאמר אנמיך שלנו אין צריך חותם בתוך חותם משמע יין בעי דהלכה כרב אשי דהוא בתרא דהוא היכא שאין מכיר חותמו מייירי א"נ מציינו למימר דרבא ורב אשי מייירי אליבא דרבנן דאסרו בחותם אחד ונ"מ אליבא דהלכתא בישראל חשוד הילכך גוים שקוננים יין מישראל והוא חתמו בחותם אחד.

חותם בתוך חותם דחבית מליאה חשוקים ושולים כפולים מצד זה ומצד זה והוליכו למקום אחר הינוקר למפנור ליהודים ופעמים שמתאכסן בעיר שרנבה גוים אפי' גם פתח נעול מותר מתחילה הנה רבי' תם נמנע מלשתותו משום דתנן המטהר יינו של נכרי בחצר אחרת אסור אע"ג שיש מפתח לכולי עלמא.

ואחר כך התיר ושתה מהם משום דדווקא נכרי הלוקח יינו בכרמו ומטהרו ישראל אסור אבל יין של ישראל שלקחו הכותי להוליכו למפנור למקום הינוקר פינון שטרח לעשות כל כך ליכא למיחש דילמא טרח ומזיניף והברייתא לא אסרה אלא במפתח אחד או חותם א'.

אבל חותם בתוך אותם מותר כמו יוצא ונכנס. דאמרינן בפ' אין מעמידין אמר ר' יוחנן יין של ישראל ביד כותי משתמר בחותם בתוך חותם אליבא דרבנן דאסרו התם בחותם אחד ורבנן דאסורי יינו של ישראל במפתח או חותם ואמרי עד שיהא יושב ומשמר או ממנוה הכא שלא לקוצין דהיינו יוצא ונכנס אלא ש"מ דחותם בתוך חותם מועיל כמו יוצא ונכנס.

אע"ג דר' אלעזר אוסר לרבנן חותם בתוך חותם הלכה כר' יוחנן והוא הדין יינו של נכרי בחצירו של כותי עד מיהא חותם בתוך חותם דהא לרבנן של ר' מאיר יינו של ישראל ויינו של נכרי

שנים הסובבתנו והוא אינו מועיל חותם אחד בתצירו של פותי עד שיהא שומר יושב ומשמני ומועיל חותם בתוך חותם והוא הדין בנינו של נכרי.

ואם פתח פתוח לרשות הרבים אז מותר בחותם אחד אפי' לרבינו תם דמוקי מפני דמטהר יינו של פותי בלא פתב לו התקבלתי ודאיכא חותם מותר מפני שישראל עוברין שם או רוכלין המסורין בעיירות.

דינו של ישראל השולח יין ממקום למקום ועובר דרך עיר שפולח פותים דהנה ליה פמו תצירו של נכרי לר' מאיר שרי בחותם אחד ולרבנן אסור ונהלכה כר' מאיר דהא רבי אליעזר בפרק אין מעמידין אמר יין משתמר בחותם אחד ורב פסיק פנותיה וגם בפ' השוכר האידנא דקימא לן כר' אליעזר דלא חייש לזיופי מאו טעמא לא מותבי' חמרא בי פותים אמר ליה משום שייכא פ' נקב קטן שהוא על התבית לצאת שם חזקו פשהוא תוסס.

ובברייתא בפרק אין מעמידין השולח יין בינך פותי שאינו מקפיד על מגע גוי או ציר או מוריגס בינך פותים ואינו מכיר חותמו וסתמו מותר ולפי רב דפסק כר' אליעזר צריף הפרת חותם אמנם רבינו תם מתיר לשלוח יין של ישראל מעיר לעיר בחותם אחד בלא הפרת חותם דהא סתם תלמודא לא בעי הפרת חותם לבסוף מדקימא לן כר' אליעזר דלא חייש לזיופי משמע האי דלא חייש לזיופי כלל אפילו בלא הפרת חותם לבסוף וברייתא דמצרכא הפרת חותמו וסתמו אתיא ברבנן וכו' משמע פדקתני שולח אדם יינו בינך פותי ותני שולח ציר או מוריגס בינך פותי ש"מ דין בינך פותי לא קתני אע"ג דלשום אדם אין צריף אלא חותם אחד דרב דאמר בחותם אחד אסור חמפ"ג "חלתית" מוריגס "פת" גבינה (עיי' שם דף לא).

ונראה שהוא דברי המחבר לא מהר"ת ודו"ק). הוא הדין לר' ואינו ולר' אליעזר דשרו יין בחותם אחד דהא צריף הפרת חותם הלכך נכון לחתום פי חבית בנענרת או בשום דבר ולתת עור על החתימה קבוע במסמרות ולכתוב אותיות חצייים על העור וחסייים על דופני קרשי החבית שאם יגביה הפותי לא ידע לכוין וליישבו כבתחילה ולתת סביב השוללים מקום שמחברין דופני החבית ולקבוע שם במסמרות מפני הנענרת התחובה שם סביב שלא יוציאם הפותי להוציא שם יין ולתוחבו אל מקומו הראשון וכל הברזות לחתוף ולקבוע עור עליהם במסמרות או לקבוע נסרים במסמרות לכסות כל השוללים והברזות וצריף שישלח אל חבירו שלא יגע בחבית עד שיבא הוא ויפיר מה שחתם דצריף הפרת חותם ואפ' לא יראה מי שחתם דיו שיודיע איך חתם ויועיל שירתת הגוי שלא יקלקל החותם ולא יוציא מן היין ומועיל בהפרת חותם.

קזר רבי הרי"ף ליישב המנהג אם הלך ישראל והפיר חותמו מותר. ואפ' לא הלך אותו ישראל שחותם פי אם ישראל אחר רואהו ומוציא החותם מותר היין.

הורה רבינו ת"ם פי הקנקנים וכלים שלנו המזופפות אם נמן בהן הפותי יין מותרת בשיכשוף מים לבד ואין צריף לא עירווי ולא הרפתחה פינן שאין מכניסו לקיום כל שכן בחדשות דלת בעינן לא עירווי ולא הרפתחה.

משום שמה רמא בהן חמרא ולא ידעינן ליה דאין דרך להשים יין בפלי קודם שימכרם. פסק רבינו יצחק ב"ר שמואל מדנפיר הגיגיות העשויות לדריכה צריף לנגבן כגת של עצ בשיקלתי ע"ז גת ומחץ ומשפף של עצ ולא כפר"ש דפסק דגת בהדחה סגי מתוך ברייתא אחר גבי עצשים מדיחן ופי' עצשים גת.

ורב"י שמואל גורס במקום מנגן מדיחן ורבינו תם פי' עדישים לאו היינו גת אלא ים הוא כדאמר בית הבד (עיי' בתוס' נדה דף סה) ופוסק גת צריכין נגוב וצריף נגוב אפי' לא דרף הגוי מאשתקד י"ב חדש לא מפעיא לרבנן דמצרכי נגוב במקצת דברים השנויין גבי מי שקיו גיתיו וכדיו טמאין אלא אפילו לר' שמעון בן מליאל דמגת לגת דקאמר היינו מתחילת גת לתחילת גת או מסוף גת לסוף גת אבל מסוף גת לתחילת גת לא סגי ליה לדדידה וקא דקאמר תלמודא איכא בינייהו סרפי ואפלי דחי לאו בן איכא בינייהו טובא שמושכין פעמים ימי הבציר והדריכה יותר ממה שעודפת שנת החמה על שנת הלבנה.

וזמן הבציר ובשול פירות לפי התקופה. ורוב פעמים אין מגת לגת י"ב חדשים.

ואם נפרש מסוף הגת דאשתקד לתחילת הגת דהשתא בלא חרפי ואפלי בתי שפיר. ואין לומר גיגיות אין עליהן תורת גת והגת עוברין על ידי קורה ונגלגל ונדפין שלא היו עושין בימי חקמים אלא בבית הבדיו כדאמר בפרק איזהו נשף ובפרק המוכר את הבית (דף עד) הזיתים לבי דפי ולא אמר הכי על הענבים.

וכן בריש מסכת שבת (דף יח) טוענין קורות בית הבד ועיגולי הגת רק מעצרא זיירא בשיליהי ר' ישמעאל שהוא פעין בד. וכל העולם רגילין לנגב כדברי רבינו תם.

כשדרף הגוי עכשיו. ובאותו שלא דרף עכשיו מקילין וסומכין על דבריו של ר' שמעון בן גמליאל דמתיר מגת לגת.

ורבינו תם מתיר בדיעבד בלא נגוב שהגת בתלמוד היו עוצרי הדריכה בטעינות עיגולי הגת. כדי להוציא מה שאינו יוצא על ידי דריכה היא היתה של עץ ונאסרת.

ותו מגיגיות שלנו אע"פ שגם בגיגיות יש שנוחנים אבנים כבדים כדי לעצור אינם אלא המיעוט ולא שכיחי. ועוד מטעם חמרא חדתא בעינבי או מטעם יין ביין שהוא פוסק יין ביין בס' ואינו אסור במשהו אלא שנתנסף לפני ע"ז דומיא דמים במים כי דבר מועט היה חושב מה שיוצא על ידי נגוב.

והתלמוד לא הוצרך אלא בגת ומחץ נגוב. היין אם ניתן בקיתון של מים בכוננה או נפל למים ויש בזגים לבטל הטיפות שעל הכוס היין מותר.

סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו. וסתם יין בס' אפי' במינו שבזמן הזה אין אסור בהנאה ובטל בס' מיהו המחמיר האוסרו במשהו: תבא עליו ברכה